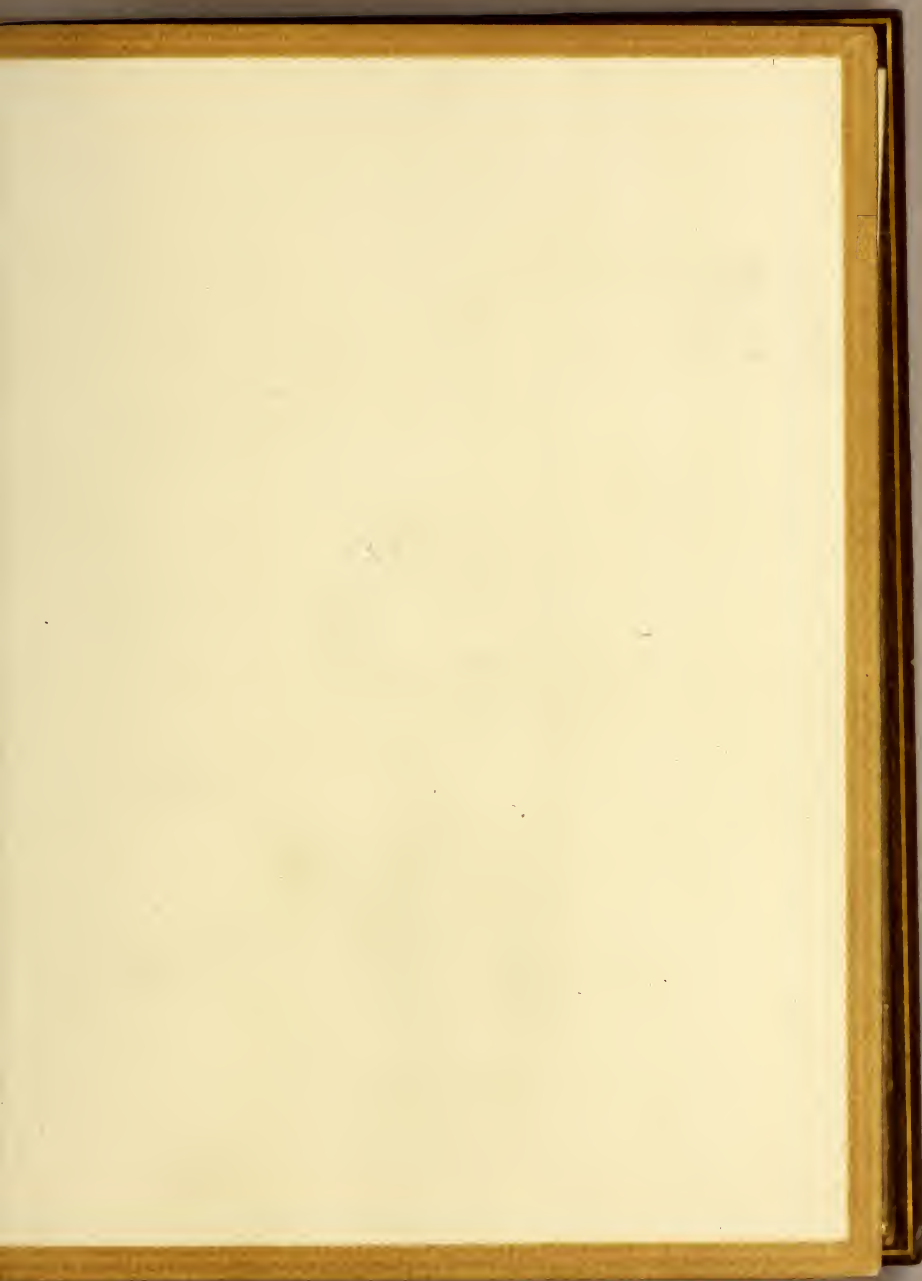

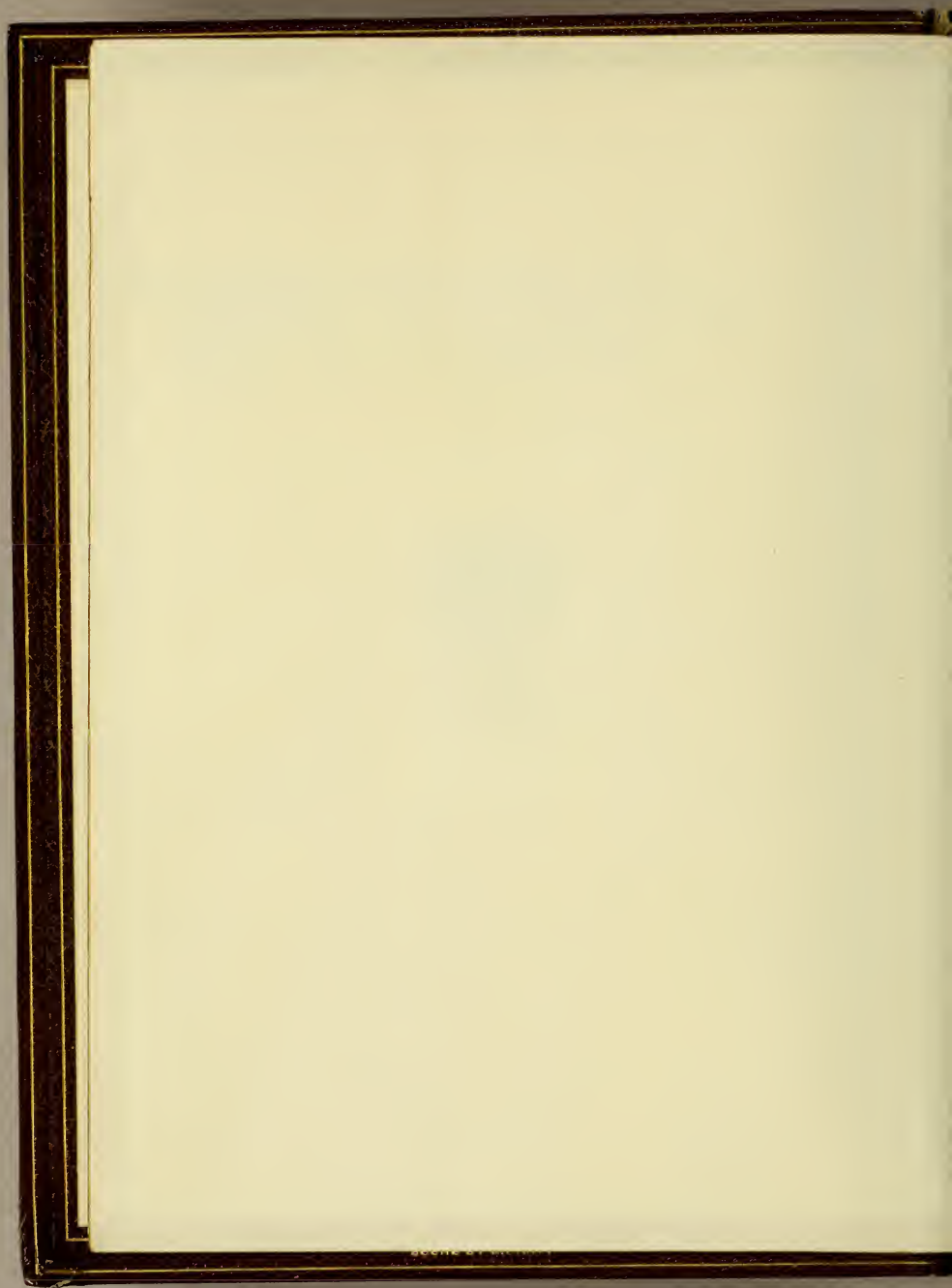

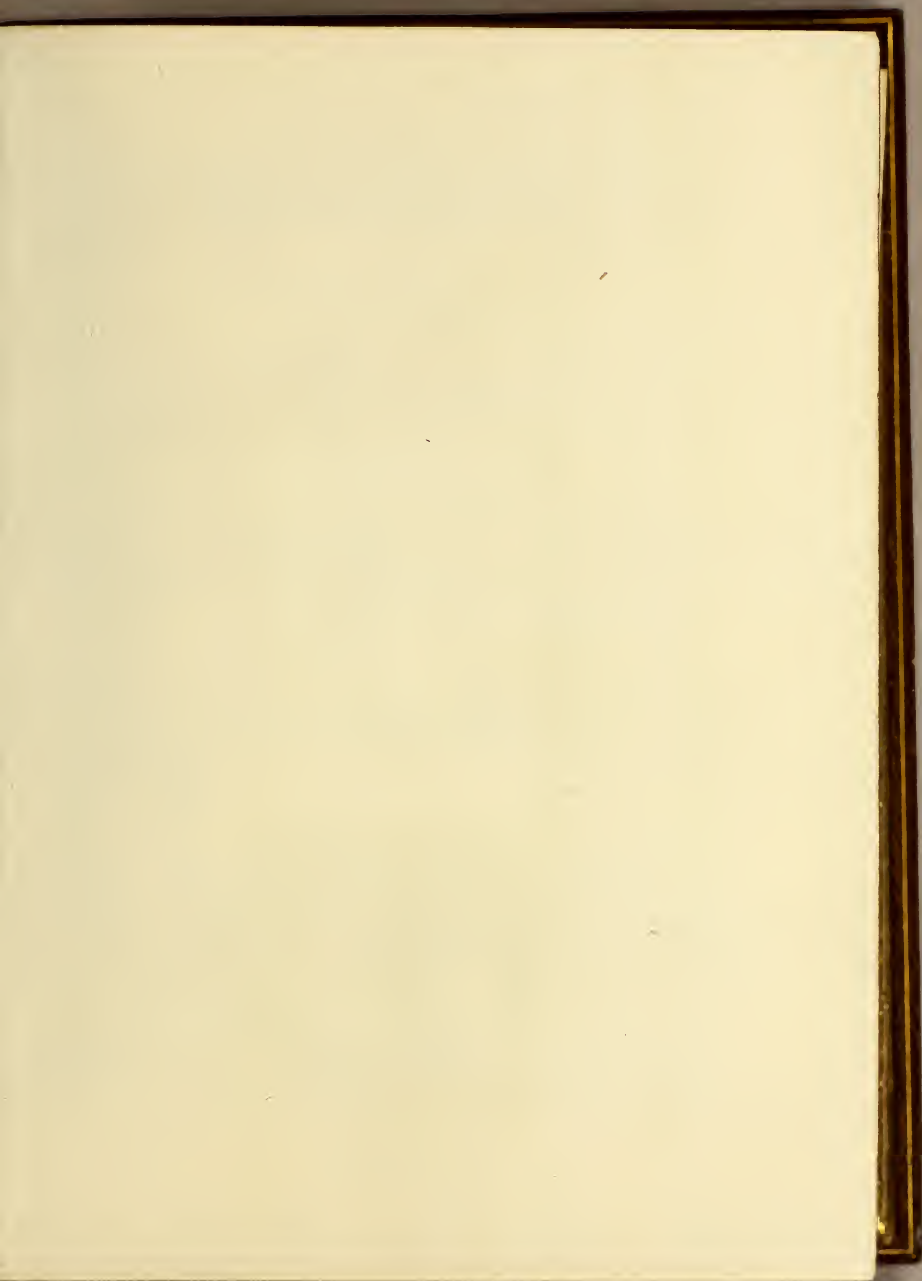
*This copy offered by Henry Stevens & Son in
letter dated Sept. 19, 1894, and evi-
dently purchased at that time.*

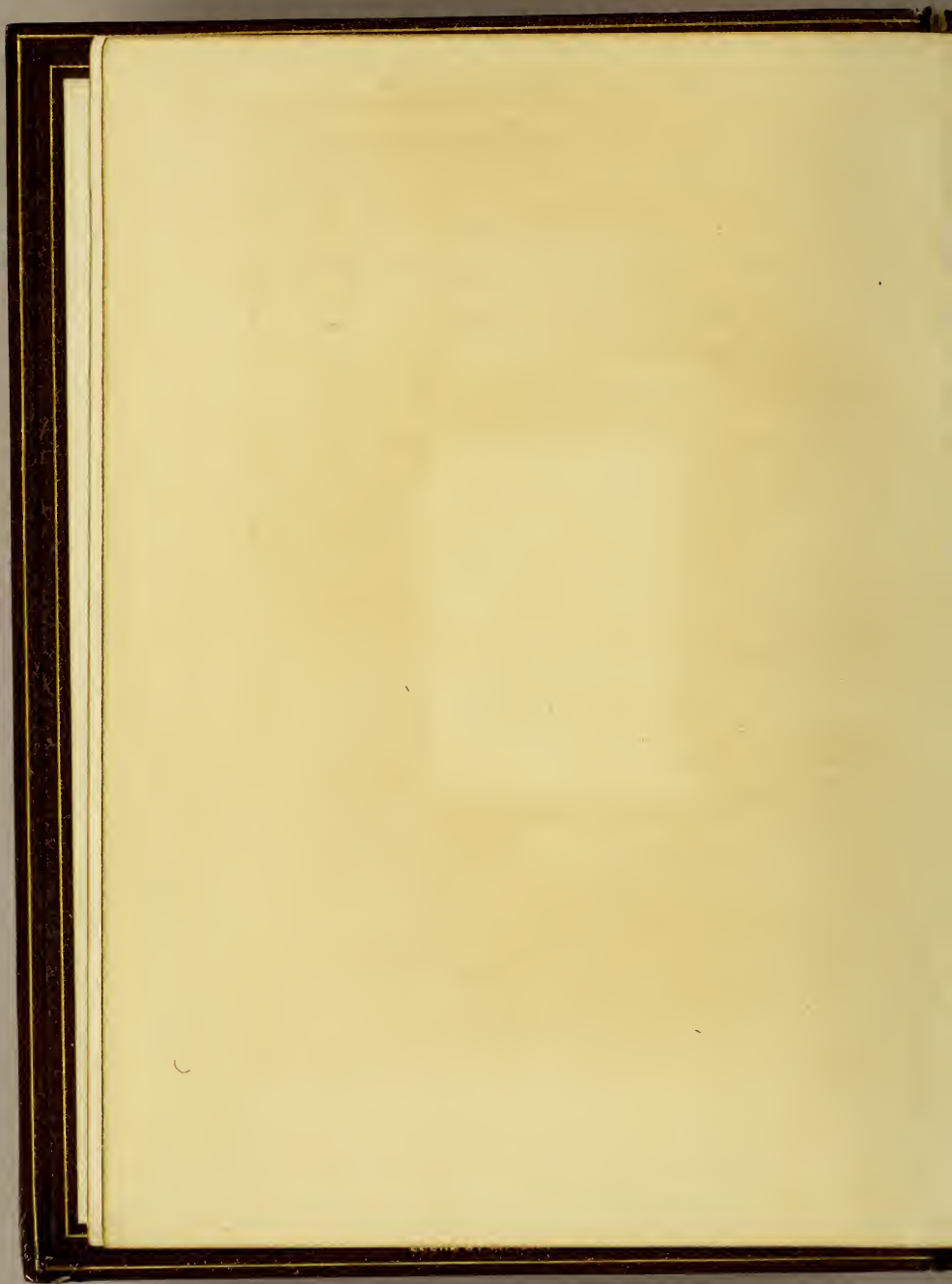

John Carter Brown
Library
Brown University

Margarita Phi-
losophica noua Cui annexa
sunt sequentia.

Grecarum literarum institutiones
Hebraicarum literarum rudimenta

Architecture rudimenta

Quadrantū varie cōpositiones.

Astrolabij noui geographici p̄pō.

Formatio Torqueti.

Formatio Polimetri

Ufus et utilitas eorundem omnium.

Figura quadrantis polygonalis

Quadratura circuli.

Uebatio sphaere.

Perspectiue physice et positue rudi-
menta.

Archæ vniuersalis terre marisque for-
mam theoretica descriptio indicās.

*John Carter Brown
Library*

EPICACVM Petri Scotti Argentini:
Argumentū est: vt more aliorū artificū scho-
lares grāt p̄ceptores & doctūas nobiliores.

Quernis molitur quisq̄bis compagibus edes
Tentat dedalijs proximus esse vñs.
Zisippum superare studēs: qui marmora celāt
Pictum appellum vincere gestit opus
Quoslibet oblectes: vilis sit cerdo coquusve
Culmina quisq̄ sua certat in arte sequi.
Scilicet id laudē generat: precū quoq̄ laudis,
Scita dat artifici dulcia lucra manus:
Quid pudor o pueri lingue preclara latine
Cum passim occurrant turgida scripta legi?
Assē licet veniat magni iam musa Maronis:
Et scombris Cicero det licet ipse togam;
Crassa tamen crassis blateronibus acta iuuētus
Pergit: & illepidos fundit ab ore sonos.
Quid iuuat innumeros toties iterasse modistas
Si nequeas docte subdere verba decem.
Expediū affatus citius quam regula linguā
Verba latine cupis: verba latina lege.
Ergo tibi vocē romana volumina fingāt:
Sic tamen vt vitam lex regat vsq̄ dei.
Nempe sagit sceleri vinctam sapientia mentem
A domini veniens incipienda metit.

Philesius Vosigena de latidibus &
fructu Margarite Philosophice.

Si mea perpetuo perfunderet ora liquore
Duro Gorgonei fons pede fossus equi
Totus & intraret calefactum in pectus Apollo:
Implerent Musæ si mea corda nouem.

Añ

Digna tamen tanto præconia dicere libro
Nec possent reischio carmina nostra patri:
Nam sua comperit hic omni siue grammata gyro
Prima tener discit qui rudimenta puer.
Hic quoque qui logicen vult litigiosior ipsam
Calle suam discit synchategreama leni.
Hic cernit prisco docti de more Platonis:
Qui numerat numeris omnia prehensa suis;
Ipseque contemplans sensu Geometra profundo
Hic varios multa comperit arte modos
Diligit argute qui grata volumina vocis
Musicus hic graciles conspicit ipse sonos:
Tollit in ethereos qui lyncea lumina tractus
Ignea cum proprijs hic videt astra polus:
Ipseque nature speculari archana sagacis
Rem discit totam & partibus esse suis;
Cui medicina placet magno tractata Galeno:
Illi est hic studij portio tacta sui.
Et quem iura tenent verbosis scripta tabellis
Comperit assumptæ prima elementa viæ.
Nos quoque que faciat mortum doctrina beatos
Ipseque cum fructu theologia suo.
Hec & plura meis nunc non numeranda camænis:
Hic mira retinet sub breuitate liber.
Nos quos vel sophie commercia grata latine
Verus amor Reischii vel tenet ipse mei,
Exiguū vigili voluatis mente libellum
Et saturate bonis languida corda ci bis;
Atque ut & hanc proprio noscat is nomine natam
μαθηματικὸν huic nomen φιλοσ & est σοφικῶν
O studiosa cohors nateque patresque fauete
Non indigna dabit præmia talis amor:
Illos securo memori sub corde repositos
Nos ætus donec spiritus ipse reget.

EX ARTE FIERI OMNIA
MELIORA CARMEN.

Naturæ melius ve fiat arte
Quicquid sub loue: questio solebat
Setosam Cynici mouere barbam
In conuiuia ducta nunc ad aures
Nostras per calices meri disertos:
Ergo iudice presidente Baccho
Dicam Socrates audiat licebit.
Et doctus Plato: sed nec arroganter
Dicam, nam vetat tacere liber.
Primum nascimur omnium pusilli
Et molles latei cereique
Donec viuulus artifexq; sensus
Obiectum capit imprimiq; menti
Et rafa quasi pingit in tabella
Quas artes parit edocetq; & offert
Certis legibus vsui magistro
Hinc nostra omnia siue condiendis
Sacris viribus seu cibo parando
Seu certare mero velis bibendo
Seu luctando canendo siue amando
Quod Nasonis opus fiebat arte
Orabat Cicero peritus arte:
Diuius Plato disputabat arte
Mirum Pythagoras tacebat arte
Languentes medica iuuatur arte
Ad summam omnia vestra sunt ab arte
Quinquaginta hyemes licet peractas
Et dextra modo supputabis annos
Surdas perpetuo manebis infans
Et nudus nisi vestiaris arte
Inunc Democritum iube valere

Philosophie Rationalis / Naturalis / Moralis principia
dialogice duodecim Libris complectens. Quorum

Primus Grammatice rudimenta per omnes eius ptes et
prosa et carmine continet.

Secundus dialectice principia exēplari demonstratōe ab
unde satis commemorat.

Tertius Rhetorice partes cū arte memorandi et epistolari
di succinctum edocet.

Quartus Arithmetice species: Theorice et practice cū di
uersis algorismis pertractat.

Quintus Musicas cōsonantias theorice et practice pside
rat. Et Monochordū in diaconico gñe diuissi ipi manūgimant coaptat.

Sextus Geometrice elemēta p̄io q̄dem theorice deinde
practice cum diuersis instrumentis et dimensionibus exponit.

Septimus Astronomie theozemata toti⁹ mūdiālis machi
ne dispositionem celestium et elemētalium regiones: situm iuxta Cosmogra
phorum traditionem: cum generali mappa dilucidat. Astrologie p̄terea
partes omnes percurrens: Senerbiacos precipue et fatidicos prophetarum
oraculis et sanctorum patrum sententijs confutat: omnemq; superstitiōis
sobolem: Necromantiam. Pyromantiam: Scromantiam: artem Notoriam
et imaginum ritum et operationes pandit et reprobat.

Octauus Naturalis Philosophie p̄incipia: a diuersis di
uerse quidem enumerata concorditer declarat.

Nonus originem primordiale: et productionem oīm re
rum naturalium tam simplicium q̄ mixtarum explanat. Alchimię p̄ter
ea principia et auctores commemorans leichūmistas eliminat et retractat.

Decimus Anime vegetatiue et sensitiue potētias: organa
obiecta et operationes explicat: et circa sensum visus perspectiue theozemata
commemorat.

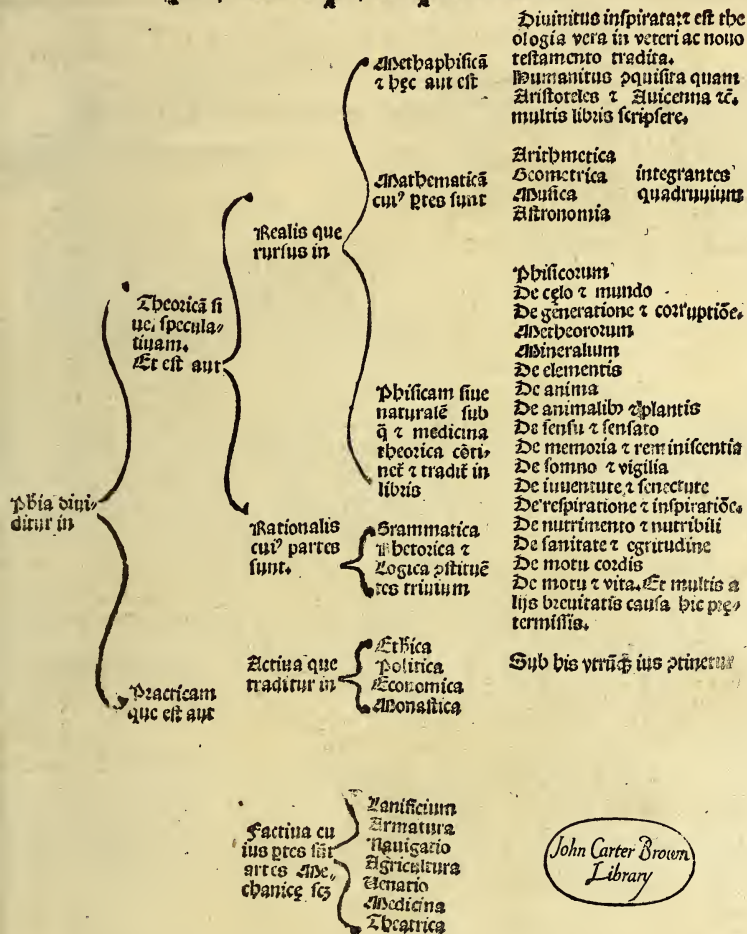
Undecimus Anime Rationalis / originem / naturā / imor
talitatem: futurum statum tam in miserijs infernalibus q̄ gaudijs celesti
bus per nouum campos inuestigat et ob id multorum et Philosophorum et
theologorum p̄ositiones de natura anime enumerat.

Duodeimus Philosophie Moralis ptes pertractat. Pas
sionum virtutum moralium: intellectuālium et theologicālium rationes cū
oppositis p̄iis explicat.

Superadditur Registrum seu inuentariū iuxta literarū
animę quoq; notabilia in toto ope contenta Lectoris obrutibus ostēdas

Figuris quoq; artificiosissime effigiatis et pene innumeris
eorum opus illustratur.

Philosophie particio

John Carter Brown
Library

De noticia partiū orōnis

Liber primus de rudimētis grā

matices. Tractat⁹ Primus. De noticia Partiū ora-
tionis. Capitulū Primum. De definitione et diuisi-
fione. Philosophie. Discipulus.

Quid est quod te iam ducit

estuari anio: alacri studio: et inde sō labore in diuer-
nis libris venari video. *Adag.* Pbiā qro. Di. Et
qd sit et bīa ignoro. *Adā.* Philosophia est diuinariū
humanarūq; rerū cognitio: studio bene viuendi pū-
cta. Vel est rerū humanarū diuinariū scientia. In cu-
ius amore Sapiens inuitat dicens. Rec speciosior est

Pbia

Sapiens

Seneca

Pbie laudē

Pythag.

Aug. de tri.

li. p. ca. 11. 7

li. r. ca. 11. 7

Sap. vii.

Solent sup oēm dispositionē itellaz: luci cōparata inuenit prior. Omne au-
rum in compatione illi arena est eriguar: tanq; lutum estimabit argentū
in pspetu illi. Nam oīm bonoz mater est: et thesaurus infinitus hoibz:
quo q vñ sunt princeps facti sunt amici dei rē. Unde et Seneca vñū specu-
latiūū quasi dei i bñano corpe hospitatū astrudat. Di. Adiras pbie lau-
des pdcas: sed vñ istoc insignita sit noie edicto. *Ala.* Philosophia no
men grecū est nō latinū: ortum a philos. i. amicus et sophia i. sapientia: qdā
amata sapientia. Si oīm sapientie forma vt auctar plato oculis videri pos-
set maxie ad amorē sui hoies concitaret. Et. Et hinc pbi dicit qui ama-
tores sunt sapientie? *Adā.* Etiam sūt: sic oīm primus pythagores nō sa-
pientē sed pbūm potius se esse respondit. i. amatorē sapientie. Dicit. Quō
amatores sapientie sunt: quā vt ais oculis cernere nequeat: nūq; autē ama-
tum nisi cognitū? *Adā.* Sapientia et si oculis corpis neutiq; videat: cum
sit sole speciosior intellectuālibz tñ facile videt ab his qui diligunt eam. Et
partim quidē vt a patre luminū (a quo offic dant optimū) imediatū in-
spiraē. Partim autē vt humana industria p ea q facta sunt sensibilia inda-
gaē. hinc et in plures ptes secerit. vt in practa descriptione liquet.

De ratione et ordine dicendoy La. II. Bi.

Non me puto feliciorem diem hactenus hac ista vixisse quo
hec et iocunda et anio meo gratissima audiui: nec inferiōrē fe-
licitatis parē me attingisse existūare. si hoz saltem genera-
lem cognitionē paucis consequi possem. *Ala.* Optime sen-
tis. Nam Aristo. mortaliū felicitatē non in diuitijs nec etiā
in honoribz: nec ceteris bonis qterioibz: sed specificatione
substantiā pparatū (de quibz Metaphisica) posse repetiri astitit:
Et porta felicem dicit eum: qui rerū potuit cognoscere causas (que in ce-
teris philosophis partibz inquirunt) hozum tamen omniū noticiā: si ge-
neralem paucis edocere labor est non mediū. Dum est iuxta sententiā
horazij beatus esse volo: obscurus fio. Et si q forte non tam scitu dignum
q; vulgari silentio pteritum iri contigerit: non deerunt qui subductis sup-
cilijs: rugato naso: et torulis oculis in supficie palpiātes: canino dente offia

Aristoteles.

Libicoy.

Virgilius.

Scor' co i.

Horatius

in arte.

Liber. I. Tract. I.

simul corrodunt. malens autem boni subire calumnias: quod est optime indolis adolescentem: clero farum sanguine et pbeque cupidissimum: more pcedi sine litteris viri agere: parum pbeque quo coniungere parum odium: pma rudimenta explanabo. Et grammatice igit omni artium prima virtus sumere. impium in extricabiles quasdam eius labyrinthos abijcendis recte in bis viris? tunc mortificet: psum pcedissimum (quod natura mortalibus parce distribuit) sine fructu preteritis viliora argumens nuntio. Quid enim pderit ingenia puerorum? tenebrima in fictis figuris docendo primitionibus: quoniam exogitatis reductionibus et sufficientibus: perperis regimini viribus anili fabulaz rectationibus? de Quis? Quis inter pronoma censenda. De viris si pbo psonali in rone suppositi iungi possit. de quibus figuris: de impersonalibus? et an ne gerit dicitur pntipia collocanda veniat. insuper et de variis impudens in constructionibus ordinem? constructionum supvacuis nolo futuram occupari. Aut quid demum pensi habebit modos significanti et omnimoda corundem diversitate re nectam? auro? Incurat: quod sine naturis recti et pbia prima nesciri nemo docet? dubitat. Rec traque et filia missa facietis quod tendunt pgram? Et. perge.

De Grammaticae diffinitione inuatore. ⁊ litterarū mū-
mero ⁊ distinctione. Capitulum. III. Otag.

Grammatica igitur (a qua produritur oportuit) est recte scribendi, et loquendi scientia: sive et origo omni artium. De qua et Quinti-
lus, nisi Grammatice fundamenta fideliter iteris quicquid superstru-
veris corrumpitur. Dicera autem ἡ γραμματική τοῦτο id est lit-
teris; quasi litterarum scientia: et quod littera nimuma gramma-
ticae pars sit. Et. Quis hanc primus homines edocuit? *Agag.*
Grammaticae prima elementa: quae (ut diximus) sunt litterae: sed in linguae quo-
libet diversae tradidit. Hebraicas namque litteras ab Adam propheta nro
pater noster posteris reliquit facile accipimus: cum et omnibus creatis nomen in-
derit. Barum et nota et figure characterati sunt.

Hebreum Alphabetum.

Ter	Wer	Sain	Uau	Be	Dalerb	Gindel	Verb	Eleph
U	B	i	i	B	r	g	u	M
Samech	Nun	Nun	Adem	Adem	Zamech	Chauf	kauf	iorf.
U	i	i	o	o	u	u	u	r
Kauff	Schin	res	Quif	zadec	fe	pe	ayn	
B	U	r	p	r	g	o	u	

Græcum Alphabetum.

Dixerat vero Cadimunn ex Phœnicia adduxisse porbentem: vididit
 Alpha, Beta, Gamma, Delta, Epsilon, Sita, Iota, Theta, Iota, Capa, Zafda, mi.
 Nu: Xi Omicron Pi Ro Sigma Tau Ypsilon Phi Chi
 Psi omega.

Lib. I. Tract. I.

D in simplicibus syllabā nō terminat in compositis. aut si sequens a d inci-
piat. vt reddo addo. Sed adquireo idcirco quicquid in prima syllaba d ter-
minat. Si aut sequens syllaba ab s et alia psonare incipiat d substrabitur vt
ascendo aspiro alto. *¶* Tunc syllabā finit cū sequens ab f incipit vt afficio.
Idē iudiciū g subit vt suggero aggero. *¶* In apocopatis syllabā terminat
vt ab vab. ab aba vaba. Prob sine c scribitur. *¶* K in latinis nō ponit vt sup-
vulum est. *¶* L syllabam finire pōt quacūq; consonante sequere. q r k b dem-
pns vt albus vlcus valde albus algeo illud vltimus vltima culpa fultit alnus
silua multri. *¶* M syllabā terminat si sequens ab m b vel p incipiat. Est t si
bas cōsonantes n pcesserit i m muratur vt ambulo imprūm immunis. *¶* M
in sequentibus c d f q t in n transit. vt deumq; tandē anfractus nūq; idem
videm. Si aut n' contigerit scq; m tunc in eadē syllaba erunt vt damnum scā-
num nunq; aut p interponenda est. Si aut m sequitur s vel t. interponat p
cā me ioris font vt compsi cōptū. Inveniunt etiā b c d i r s t u. consona. int
posita literis causa font melioris. vt a mbigo ex am t ago. scubi ex si t vbi.
Prodess ex pio t est. Dirimo ex di t emo. Obscurus ex ob t cura. Idēntidem
ex idem t idem. Bonus a bog. *¶* N syllabā finit sequente c vt truncus. d
vt mando. f vt confiteor. g vt angulus. Si aut n sequitur g ipm pūre nō pōt vt
agnosco. In vt ānus solens sine p q. vt inquirō. s vt confusus. t vt mantua i
consona vt coniung. v cōsona vt cōuerto. r vt haurius. Sequentē vero r vertit
in idem r. vt corrumpo. Accritur t in m. si sequatur b in p. cōpō vbi supra
p syllaba n non finit nisi ab ea sequens incipiat vt hippus. *¶* Q nulli
syllabę finis est. *¶* R syllabā finit quacūq; consonante sequēte b dēpta
vt moribus porcus ordo pficio margo perhibeo pūro perlucēo carnē carnis
corpus arqui remsus currus moris artus Accreos corinus barzisia *¶* S se-
quentē s in simplicibus syllabam finit. vt assis. *¶* T in compositis sequente e
i p t s vt obscurus discretus discutio duplicer destinat dissuo. In simplicibus
aut se fin sp st sunt eiusdem syllabę. vt pascua cōtinuus prosper testis. *¶* T
runc. syllabę finis est cū sequens ab eadē initium sumit vt attrit. ti aut syl-
laba vt c profertur si mor alia vocalis sequit nisi s vel r ti pcedat vt mixtio
g stio. Dicimus tū litium a lis t vitū a vitis ad differentiam litium t vitū
t si qua sunt similia. Denitiuus aut singularis in nomine vel scēa persona
presentis indicatū in verbo facile indicant si hęc t ab his deriuata per ci
vel ti. scribenda sunt. vt. ab astuti astutia. amici amicitia. sitio sitis. factio fa-
cis. *¶* X syllabā finit in compositis ab exsequente c l p q r vt excurro exep.
expecto exquiro exendo. *¶* Y syllabā terminat. vt zephyrus. *¶* Z quandoq;
in fine reperitur vt Echaz. Dicta aut de syllaba quā alia sequitur intelligen-
da sunt. Cetera si quę de literarum naturis in mentem veniēt in pcessu suo
is locis interserenda veniunt vt in cap. de pboz declinande t propositionū
compositione. Di. Oprime. sed quid denum ex syllabis sit? Ma. Dictio
ones ex quibus tandem ofonem cōstituiamus. p quā orationem mentis no
stre conceptum alteri indicare cōgrue possumus. Idē t dictiones parfoza
tionis dicuntur. Differentia vero earundem octo generibus deprehenditur
q sunt Nomē Pronomē Verbi Adverbiū p articuli Cōiunctio ppositio
Interiectio. de quibus eodē ordine differabimus. Et pīlo de Noie.

De Nomine.

Capitulum quintū.

Discipulus.

De noticia partiũ orationis

Item quid est: *Ans.* Est p[ro]lationis cū casu corp[or]is; aut rem p[ro]p[ri]e cōmunitate scans. Om[n]e nomē aut feat rē gr[ati]s- sam aliquo sensu exteriori p[re]scriptib[ile] : hoc corp[us] dicit[ur] v[er]o lapis. Ans. significat ens solo intellectu app[re]hensib[ile] : v[er]o appellat[ur] v[er]o an[im]a. angelus. Dicit aut[em] h[ec] om[n]is pars nomē q[uo]d res quib[us] nomē imponit nominat[ur]. Di. Quo pacto cog- nosca ratiū q[uo]d dicitio nomē sit. *Ans.* Primo p[er] eius vulgare. cui si adat p[ro]p[ri]ū s[ed] ei[us] d[ic]t[io]n[em] est. v[er]o b[er]m[en]s. albi cū v[er]b[is] d[ic]it. S[ec]undo p[er] eius accidentia. Di. Quor[um] accidit nominis? *Ans.* O[mn]i. sc[ilicet] qualitas num- merus; figura; p[ro]p[ri]etas; casus; declinatio; g[en]us; et species. Di. Qualitas no- minis quorup[er] est? *Ans.* Duplex; p[ro]p[ri]a sc[ilicet] v[er]o appellativa; a qua nomē p[ro]p[ri]ū vel appellatiuū dicit[ur]. Di. Quod est nomen p[ro]p[ri]ū. *Ans.* Qd feat rem v[er]o al[ia] n[on] cōmunicabilē. v[er]o sūm om[n]ia n[on]a quatuorq[ue] r[ati]o p[ro]p[ri]a. v[er]o Cōstitutus. Di. Quod est nomen appellatiuū? *Ans.* Qd significat rē plu- riu[m] cōmunicabilē. v[er]o h[oc] humanitatē q[uo]d plurib[us] cōmunicat. Est et alia p[er]tines qualitatē no[m]i[n]is diuisio[n]is adiectiuū sc[ilicet] v[er]o substantiuū. Di. Qd nomē est substantiuū? *Ans.* Qd significat rem p[er] modū p[er] se stantis; v[er]o cognoscit p[er] sūm vulgare; cui nō p[ot]r adit v[er]b[is]; man; v[er]o d[ic]it. Non est dicit h[oc] m[en]s v[er]o d[ic]it. Di. Qd nomen est adiectiuū? *Ans.* Qd feat sūm significat p[er] modū adiacentis alteri. Et cognoscit p[er] sūm vulgare v[er]b[is]; man; v[er]o d[ic]it; v[er]o al[ia] v[er]b[is] man; alba v[er]b[is] f[r]o[r]y; albi v[er]b[is] d[ic]it. Di. Numeri no[m]i[n] quor sunt? *Ans.* Duo; singularis v[er]o pluralis. Di. Quoz nomē est singularis num[er]i? *Ans.* Cuius vulgari addit ei[us] v[er]o cū m[en]sib[us]. Di. Qd nomē est plura- lis num[er]i? *Ans.* Cuius vulgari addit v[er]o bo[n]is vel m[en]sib[us]. Di. Figu- rē no[m]i[n] quor sunt? *Ans.* Due; Simplex v[er]o cōposita. Di. Qd nomē est sim- plicis figure? *Ans.* Qd nō p[ot]r[est] diuidi in plures p[ar]tes sciatias p[ar]tes s[im]- p[li]s capaces v[er]o h[oc]. Di. Quid est nomē cōpositū? *Ans.* Qd p[ot]r[est] diuidi in plures p[ar]tes sciatias p[ar]tes s[im]p[li]s capaces. v[er]o c[on]s[er]uus. Di. Persone no- minū quor sunt. *Ans.* Due; secunda v[er]o tertia. Di. Quod nomē est secūde p[er]sonē? *Ans.* Om[n]e nomen vocatiuū casus est sc[ilicet] p[er]sonē. Alia om[n]ia sūm ter- tie p[er]sonē. Di. Casus no[m]i[n] quor sunt. *Ans.* S[ex]. N[om]i[n]a. t[er]m[in]i. d[ic]t[i]a. actiō. v[er]b[is]. et ablati. quoz p[ri]mu[m] rectus dicit[ur]; reliqui om[n]es obliqui. p[er] hoc ca- sus om[n]ia nomē declinant p[er] terminatiōes suas variant[ur]. Di. Quor sūt ter- minatiōes nom[in]i[n]i. *Ans.* Quinq[ue]. Di. Quōd cognoscunt? *Ans.* P[er]tines g[en]i[us] vel ablati. Nomen est q[uo]d habet in g[en]o x[er]vel in ablatō est p[ri]me de- clinatiōis. Quod aut[em] in g[en]o habet i vel in ablatō est sc[ilicet] d[ic]t[i]a. Et q[uo]d in g[en]o habet i est t[er]tic. Qd v[er]o in g[en]o habet u. vel in ablatō uest. Quare. Illud aut[em] q[uo]d in g[en]o habet ei diuisum est quinte. Di. Unde cognoscere pos- sum q[uo]d sit singula n[on]a sūm ap[er]t[us] casib[us]. *Ans.* p[er] regulas sequentibus m[en]sib[us] cōp[re]hensas v[er]o m[en]te firmius infidant[ur].

De prima declinatione in singulari. La. VI.

Un rectis prime: tres finales sociate.

Quatuor 2 voces a vel am. iunges simul as cs.

Officia huius inflectionis nota in genitivo et dativo singularibus per e qd
est diphthongos scribunt. ut musq vel musq. andreeq.

De genitiuus habet cum terno, quartus in am fit.

An dat a grecus et as es atq3 per n tibi mutes.

Liber. I. Tract. I.

Attendas vltra quod rectum nomina neutra
 Quartum cum quinto similes dant hic et vbiq;
 A quintus. sextus post es e vel a reperimus
 Recto qui fit in am. quinti sextum quoq; iungam.
 In plurali.

Pluralis primus dabit e. quintusq; secundus
 Arum dat ternus dabit is sextusq;. sed abus
 Dant equa mula dea. sic filia nata liberta
 Cum domina pariter antia fabula quibus albus
 Aut is forte dabis: a fina sociabis
 As quartus finit. ex dictis prima patebit.

*Mod' vul-
 garis: di no
 minu p su-
 os casus.*

Aliquando concidit syllaba ar de grō plī. vt cē'icolū. p cēlicolay. Et vt hec
 clari' intelligas tibi huiusce inflectionis formā subiiciā: fin qua reliqua oia
 articularib; pur generū expit diuerfitas: terminationib; vt: vt date admo-
 nent regule variatis declinabis facillime. Modū vero vulgaris: andi cūm no-
 minū singlos p casus et nūeros cuiuscūq; declinatōis fuerint facile depen-
 des: si casuū officia pſiderabis: eo quo sequit mō vt nris offia agere. Geniti-
 ui offia esse. Dēs offia acquiri. Acem offia pati. Etō vocari. Ad abltō veni-
 re: aut eo mediare varia fieri intelligat. Et eo nāq; nris p dē die das. Ge-
 nitivus p des der von. Dēs p dem der zu. Actis p die den das in. Etis p
 du ir vel o. Abltis p mit von vñ in fur durch vel vmb fin rei p prietate in
 singulari. In plurali vero gūs frequēter p derent actas p die: dās et abla-
 tius exponit p derent. Signa aut casuū sunt: nri dō iver. Sel cui' iver. Dē
 cui iver. Acti quē iver: dā iver. Etī o. Ablti q mit iver: vñ iver. In iver.
 in his te exercitati iri volo: et nī i vana et curiosa casualiū et rpalū recitatōe.

Forme declinationis prime.

der tisch	die tisch
Nominatiuo hec mensa	Nominatiuo hē mense
des tisch	deren tischen
Genitiuo huius mense	Genitiuo huius mensarum
dem tisch	deren tischen
Datiuo huic mense	Datiuo his mensis
den tisch	die tisch
Accusatiuo hanc mensam	Accusatiuo has mensas
du tisch	ir tisch
Vocatiuo o mensa	Vocatiuo o mense
von dem tisch	von deren tischen
Ablatiua ab hac mensa	Ablatiua ab his mensis.

De Secunda declinatione. Cap. VII.

In singulari:

Unge secunde tres finales. sex quoq; voces
 Er vel ir. vñq; vel ur. hinc us. simul eys sociant
 Fit genitiuus in i. formam vult et variari.

De noticia partium orationis

Nam nisi muta preit er i. simpliciter sibi iungit
 Et si muta preit e. vocalem remouebit.
 Celsiber ⁊ liber iber excipias quoq; dexter
 Presbyter atq; later, prosper, socer, asper, adulter
 Mulciber his iungis, cum de gero vel fero natis
 Et iungo gibber, dat tri vel eri tibi dexter.
 I sumunt ir, er, ur, us, in, simulym variant
 Eus in eu muta, dat eos formatio greca.
 Unus post ille solus totus quoq; flecte
 Nullus nullus vter iunges, alius simul alter
 Quod dabit alterius: alius quoq; format alius
 Tertius o posuit cum f. pro, quartus in um fit
 Orcus us on finit, a dat eus, hinc quintus in eu fit
 Rectus in r vel in um, similem faciet sibi quintum.
 E facies ex us, fili dic abiiciens us.
 Sic proprium quod ius habuit, dic agne vel agnus.
 Et populus popule dens, ⁊ fluuiusq; choruscus.

Lurati primo quinto filii sociato. In plurali.

p Attamen a neutris iunges: eorum genitiuis
 Is tertius sextusq; dabunt, dabit os tibi quartus

Forma secunde declinationis.

n. singulari	Nro hic magister Gro huius magistri Dro huic magistro Acto hunc magistrum Gro o magister Ablo ab hoc magistro	in pli	Nro hi magistri Gro horum magistrorum Dro his magistris Acto hos magistrum Gro o magistri Ablo ab his magistris
--------------	--	--------	--

n. singulari	Nro hoc pomum Gro huius pomi Dro huic pomum Acto hoc pomum Gro o pomum Ablo ab hoc pomum	in pli	Nro hec poma Gro horum pomorum Dro his pomis Acto hec poma Gro o poma Ablo ab his pomis
--------------	---	--------	--

Admisit horum reliqua eiusdem declinationis: prout rerum proprietates ⁊ ge-
 nus erigunt ⁊ vulgarisabis ⁊ declinabis.

De tercia declinatione. La. VIII. In singulari.

Inales terne sunt bis quine sociate
 f Et sexaginta voces, dempta tamen vna.

Sunt a vel e simul o testes, ac e sociato
 Vocali cuius i, n, r, simul s, sociabis

Lib. I. Tract. I

Uamenn nō das aus vls: ems stirps quoq; ponas
 Quamlibet s iunge b vel n p, vel r preunte
 Ups irs non dices u solam t superaddes.
 Quelibet p, presit, ant, alr, aux, int, sibi iungit.
 Unr, ar, er, addo, dat omnes bis genitiuo
 Sed diuersimode tamen inferius manifeste
 Formas ponemus, a primo tis sociemus
 Et fit is o, dabo tis, homo cardo margoq; demis
 Ordo cum virgo, nemo simul excipe do go
 Feminei generis z appollo teredoq; iungis
 Nec ex o faciūt i breuem, turboq; sibi iungunt
 Et caro carnis dat tibi nomen gentis a curtat
 Lac lactis ponit, allec allecis habebit
 Is post l pone, sed lis mel fel sociabo
 Alis dic, elis, olis longas genitiuis
 Mastrubal hinc demis, Hannibal quoq; sal sibi iungis
 Curtas dicis ilis z ulis, saul hinc tibi demis
 Ex an fac anis vt titan, vel dabit anos
 En fit inis, siren lien enis dant quoq; ren sple n
 Delphin delphinis, z in n non plural videbis
 On sibi copulat tis, quedam peregrina dabunt tis
 R capit is, epatis dat epar, sed far da bo farris
 Imber cum natis demis, nam mutat r in ris
 Ter quoq; mobile cer' uigas, celeberq; saluber
 Uruntur lege luther pantherq; laterq;
 Ether cum crater stater his coniunge character
 Cor cordis donat, in oris femur ur tibi format
 Huic ebur atq; iecur iunges, robur simul addes
 Jupiter atq; iouis dat, iter tineris facit ex ter
 Producas aris nectar, iubar hinc remouebis
 Cum natis par lar bostar cesar simul aspar
 Corripiatur eris, iris ac uris associabis
 Crather demas panther: quoq; ver mulier fur
 Oris dic longam, sed demas propria quedam
 Et rhetor: cassor, arbor marmor, simul equor
 Et as fac aris, elephas as mutat in anis
 Et diamas adamas gigas z propria iungas
 Uas radis z vasis, dic mas maris/as dabit assis

Salis
 Solis

De noticia partiū orōnis

As in adis pallas vel ados mutat quoq; lampas
 Arcbas cu grecis his patronymica iungis
 Es fit is artamen es vertunt in itis comes ales
 Lelpes eques palmes gurges fomes pedes hospes
 Limes cum miles trames hospesq; satelles
 Antistes poples diues celestq; superstes
 Tum stipes veles prestes prostes simul obstes
 Interstes substes z hames termes quoq; merges
 Sed teres interpres hebes indiges addito perpes
 Es formant in etis impes prepes sociabis
 His aries paries abies seges z reges addes
 Sic etiā longā facit inques z lebes addes
 Agnes atq; quies locupleq; tapes simul agnes
 Heres cum natis pres merces es dat in edis
 Sic pes curtat edis sed apes lapis sociabis
 Datq; ceres cereris es eris associabis
 Et quod soat sedeo formabit idis genitius
 Is non mutabit genitius sed lapis aspis
 Is mutant in idis bolis z dyplis chlamis egis
 Et pisis cuspis aspis tapisq; parapsis
 Pyramis z philis z talia plura videbis
 Cum grecis multis his patronymica iungis
 Que formant in idos quandoq; suos genitius
 Ut genesis multa dant is vel eos quoq; greco
 Et quedam seruant normam vel idis sibi formant
 Ut cassis tigris iris tibus paris esis
 Iltis iunge tberis vel dat tberios genitius
 Dant in eris cucumis vomisq; cinis quoq; puluis
 Lis litris quiris quiritis glis dabo gliris
 Et glissis gliris dis diris consociabis
 Prebet inis sanguis sardis pollis sociabis
 Semis pars assis cum sit semissis habebit
 Sed pro dimidio nunq; variabile credo
 Quis fac os longam curtam dabit arbo
 Los dos posq; nepos otis dant atq; sacerdos
 Sed pos curtat otis custodis dat tibi custos
 Heros formabit herois bos bouis adde
 Deuorat os oris quicquid lucratur os ossis

Coberes

Preses iais

avis

Pyramidis
Diamidos

Liber. I. Tract. I

Glos glossis vetus lignū vetus est de nocte serenum
 Flos est glos gloris, glos gloris femina fratris
 Ex us fiat oris, qđ cōparat o tibi longat
 Sed formant in eris venus z vetus z scelus addis
 Uellus viscus olus opus z sedus latus vlcus
 Sidus pondus acus glomus z genus addito vulnus
 Venus funus onus udifqz palus dat z incus
 Intercus dat nris curtam longamqz iuuentus
 Et quod dat seruitus virtus salusqz senectus
 Uris dat tellus, mono syllaba consociamus
 Sed sus iungo suis z grus gruis annumerabis
 Dat pecus hec pecudis: pecus hoc pecoris sibi iungit
 Laus laudis donat, z fraus fraudis sibi format
 Bs s demit z ps is sibi iungit
 Ebs eps e mutant in i si polysyllaba fiant
 Aucupis excipitur ex anceps quod reperitur
 Formant a caput eps, et eps i pitis velut anceps
 Puls pulvis ponit, z hyems hyemis sibi iungit
 Hs demit, z rs tis quoqz sumit
 Quod cor componit vel pendo s remouebit
 Dis capit, z iungo srons lens glans tis ve teneto
 Atqz quod vacia dat s demit dis quoqz sumit
 Cum natis fit iens in cunctis, iunge quiensqz
 Ambio sub lege manet, atqz superbio iunge
 Ut mutat in iis, z p mutabitur in cis
 Si tamen e teneant super p polysyllaba mutant
 Hanc in i, sed loder i longat, z e tenet, exlex
 His, iungas veruex, z lectilis atqz supeller
 X in gis dat rex, iungas lex grex quoqz remex
 Sic grecum format vt sphinx, vel gos tibi donat
 Dic ienis z noctis z coniugis z niuis addis
 Hinc, reliquos formo tibi, casus a genitiuo
 S remouet ternus, is in em mutat tibi quartus
 Im das magu deris peluis sitis sic z eclipsis
 Uis buris tussis tybris cum tigris eryanis
 Treueris z tongris tripolis sirtis simul iris
 Istis adiunge dans is vel eos genitiuo
 Ut genesis frencheis, z in un bene plura videbis

Accors dis
 Libripens
 Libripens
 Libripens

Rediens
 redeuntis
 Caput it
 Juxta is
 alias

De noticia partiū orationis

Quedam latina mutant is in a quasi greca
 Em dat 2 im. turris; restis; pupisq; securis
 Par quintus recto tamen s quedam remouento.
 Ut pallas palla. tibus iris sint quasi greca
 Formatur sextus in e. sed tamen excipimus
 Cum sit in e rectus. istis is et e sociemus
 Acer is e iungis. 7 al alis et addis araria
 Hec is in i vertunt. dans in quarto sibi iungunt.
 Gausape presep prenesteq; cepe sozacre
 Hinc bannibal sotular sal demas bastrubal et far.
 Nectar epar cum lar hostar cesar iubar aspar.
 Dante e vel i sextis fascis piscis simul ignis
 Et postis fustis vectis lactisq; securis
 Cum turris restis puppis quoq; mobile iungis.
 His reliquum demas. hospes sospes superaddes.
 Degener ast vber iungas. e vel i. dabit imber
 Attamen i naris tantum dat iungis apilis
 Quintilis iungas. 7 sextilis superaddas
 Lardi cum nalis. iungas simul officialis.

Nota grm sitem nro. vel i sola in abls: q terminat in vs vel in ro. q is
 qnq; terminat accōs plurales. pferim q habet ium in grō plurali.

In plurali.

Ruralis primus is in es format quoq; quartus
 Et quintū socia. sed dantis in a tibi neutra
 Preter que donat i sextis. hec is formant.
 Et que dant e vel i. tñ hinc amplius retracta.

Ludicra vel vetera. quod comparat inde retracta.
 Is in ium vertit genitiuus. 7 hinc tibi demis
 Quod fit in a vel in o que dant is in vii genitiuo
 Il simul ut iungas 7 r. simul as superaddas
 Cum crescunt dabimus istis is 7 es simul os us
 Et panis soboles apes. 7 canis indole proles
 Cum proceres fruges iuuenis volucrisq; penates.
 His grecum iungo. dant is vel eos genitiuo
 Laus fraus puls iungo. simula b p preunte
 Iungis hycms. co nforseq; cohors. caput his superadde
 Complex atq; senex. x fixum iungito suppellex
 Ex istis demas caro. quod fit in ar sibi iungo

Liber. I. Tract. I.

Ac er is e preter celer. his addas simul imber
 Lor simul as affis. mas vasq; vadis quoq; cum glis.
 Lis dos ac ab os. puls. trabs. plebs scops sociabis
 Anceps cum socijs. vrbs: daps: seps: stirps sibi iungis
 Et nix: nox: addo calx: lanx: arx: atq; suppellex
 Atq; boum dicas quoq; bobus. z u capiales.
 Um prebet ans: ens: vel ium. sed ium dabo glans: dens
 Et gens: mens: ternus in ibus dabit is: quoq; septus

Forma declinationis tercię.

In singulari	Nō hic z hec z hoc felix	in plī	hi z he felices z hec felicia
	Sentitio huius felicijs		hor z harum z horz feliciā
	Datiuo huic felici		his felicijs
	Actō hunc z hāc felicē z h felix		hos z has felices z hec felicia
	Vocatiuo o felix		o felices z o felicia
	Ablatiō ab h z ab hac z ab h felice vel felici ab his felicijs.		

Eiusdem declinationis alia forma.

In singulari	Nominatiuo hic lapis	in plī	hi lapides
	Sentitio huius lapidis		horum lapidum
	Datiuo huic lapidi		his lapidibus
	Actō hunc lapidem		hos lapides
	Vocatiuo o lapis		O lapides
	Ablatiō ab h lapide		Ab his lapidibus.

Eiusdem dedinationis alia forma.

In singulari	Nominatiuo h dogma	in plī	hec dogmata.
	Ord huius dogmatis		horz dogmarum
	Datiuo huic dogmati		his dogmatibus
	Actō hoc dogma		hec dogmata
	Vocatiuo o dogma		o dogmata
	Ablatiō ab hoc dogmate		ab his dogmatibus.

Eiusdem declinationis alia forma.

In singulari	Nominatiuo h cubile	in plī	hec cubilia
	Sentitio huius cubilis.		horum cubilium.
	Datiuo huic cubili		his cubilibus
	Accusatiuo h cubile		hec cubilia
	Vocatiuo o cubile		O cubilia
	Ablatiō ab h cubili		Ab his cubilibus.

De quarta declinatione. Capitulū. IX.

In singulari.

De noticia partiū orationis

Quarta dat us rectis genitiuis us quoq; quintis
 Prebet ⁊ u recto quem noli flectere primo
 Tertius ui finit, um quartus, sextus in u fit,

In plurali,

Pluralis primus dabit us: quartus quoq; quintus
 A dictis dabimus: us prebet'uum genitiuis
 Tertius sextus ibus dant; sed ficus tribus arcus
 Ante bus u seruant; porusq; veru specus/ addam
 Et lacus ⁊ portus acus ⁊ quercus penus artus

Forma inflectionis quarte

nrō hic fructus	hī fructus	hēc genus
Grō huius fructus	hōz fructuum	hōz genium
Dtō huic fructus in pli	hīs fructibus	hīs genibus
Actō hunc fructum	hōs fructus	hēc genus
Actō o fructus	O fructus	O genus
Abtō ab hoc fructu	Ab his fructibus	Ab his his genibz

De quinta declinatione. Cap. x. In singulari

Quinta dat es rectis sed prebet ei genitiuis

Et terminis.

Em quartus: quintus dabit es: ⁊ sextus habebit

In plurali.

Primus plurali dabit es: qui vult sibi subdi.

Quartum cum quinto: tribues erum' grō.

Tertius ⁊ sextus semper formantur in ebus:

Forma quinte declinationis:

Nominatiuo hęc species:	hęc species
Genitiuo huius speciei	harum speciez
Datiuo huic speciei	his speciebus
Actō hanc speciem	has species
Vocatiuo o species	O species
Ablatiue ab hac specie:	ab his speciebus

In pli

De declinatione compositorum. Cap. xi.

Constans ex rectis: penes hos ambos variabilis. Respublica

Non sic alterutrum declines nec leopardum.

Constans ex recto simul obliquo variatur. Regillatos

Ex recti parte sed non variabile quodq; Tibisoli.

Constans obliquis.

Liber. I. Tract. I

Di. Breues quas iam tradidisti declinationū reglas alta' mēte' repositū.
Nunc demum de genere te absoluas. *Adagi.* Genera noīm sex sunt, scilicet
Adasculinū Femininū *Neutrū* Cōmune *Omne* *Promiscuū* qđ est *Epichei-*
mum dicit' sub vno articulo vtrunq; serum importans: et dubiū siue incertū
di. Penes quid cognoscit' genus nominis. *Alia.* Penes sciatū et terminā
nationes vt regule sequentibus metris conchuse indicantur: tamen lege vt
regule generales a specialib; sint exceptiones.

De nominum generibus in generali. Cap. xij.

Rs maribus iungat quodcumq; virum tibi signat
Feminis iungas per que signas mulieres
Stancipium neutro dabis et scortum sociabo

Communi iunge sexum quod signat vtrunq;

Que sunt propria flumen. ven. pone marina

Hec dabit arboribus sed fructibus hoc sociamus

Oas oleaster erit dubus et rubus associabis

Hoc filer est herba filer hic donat tibi vina

Hec sit auelana nux glans castanea ficus

Triplex mobilibus genus vt vult ars sociamus

De genere nominum prime declinationis. *Ca. xij.*

manet in prima mulier des mammona pascha

a Neutris et manna neutrum mulierq; polenta

Adria planeta maribus dabis atq; cometa

De genere nominum secunde declinationis. *Ca. xiiij.*

O neutrum facies. mulierum nomina signes

R simul us queq; maribus sociata secunde

Femina damascus dumus achumus atq; papyrus

Egyptus vannus et diphthongus colus alius

Ilus cum bisus beremus paradissus abyssus

Porticus et methodus sinodus nardus biacintus

Arus cum delus et carbatus atq; phaselus

Costus cristallus et ciprus iunge sinaragus

Hoc vulgus pelagus. quandoq; fit hic paradissus

Is grecum sepe mutatur in us muliebre

De genere nominū tertie declinationis

Ca. xv.

HYALAE neutrum tercie.

A verbis cuncta per io. vel nomine sumpta

*Alia nota flu-
uioz mētiū
et ventozum
sunt im. ge.*

*Terzio
Abiectio*

*pascha be-
brei nomē
est nō grecū
inqt Augu-
stianonym*

De noticia partiū orationis

Et nomen do go: prebens inis in genitiuo.
Dona femineis: Mas ordo cardo teredo
Stellio gurgulio cum margo purgio iungo
Unio cum socijs/vt termino consociabis
In reliquis mas o. caro sed mulieribus addo
I neutrum.pone. dic sal hic et hoc retinere.
Et sol mas dices. cui quod fit an bene iunges
Neutrum nomen in en. est o. sed femina firen.
Mas est ren cum splen/pectenq; lien vel hymenq;
Delphin mas esto. cui quod fit in on sociato.
Hec sindon dicas. iunges per que loco signes.
Que oya siue gera componit sint tibi neutra.
Tantundem neutrum. totidem plurale fit omne.
Ar neutrum ponas: sed fit lar cum soclar mas.
Et simul or socia maribus/ tamen excipe multa.
Zinziber atq; piper neutris dabis atq; papauer
Sic dicas verber iter vber/iunge cadauer
Vesper vel ruder/bis spinter iungio iuger
Et suber tuber: sed femina sit tibi lint ber.
Hec dicas arbor hoc equor/cor quoq; marmor ardor.
Ir pir sunt neutra: vox gaddir consocianda
Ar neutris iungas: maribus fursur lemur addas
Raro mas murmur. hic z hec vultur quoq; turtur.
Hec dat nomen in as: tamen hic fit vas vadis z mas
Neutrum vas vasis. huic vas nefas sociabis.
Est crescens mas es. sed campos femina merces.
Magne atq; quies seges atq; teges. dabit hoc es.
Preter mas verres. tibi cetera sint mulieres.
Femineis dabis is. hic caulis iunge molaris
Fascis cum piscis postis fustis quoq; vectis.
Ignis cum crinis panis callis quoq; funis
Anguis cum mensis amnis cum follis z ensis
Anguis cum collis orbis torquis quoq; corbis
Et penis sentis vermis torisq; sementis
Blis gliris sanguis puluis vomis lapis apis.
Atq; cumis castis. canis hic simul hec associabis.
Funis cum clunis dubio genere sociabis

Liber. I. Tract. II

ad os. **N**ic dat nomen in os, bec glos cos dos, bic 2' bec bos.
Os oris neutris dabis, os ossis sociabis

Tempus Et chaos atq; melos argos logos annumerant.

lingas neutro quod oris vel eris genitino

Hat mas esto lepus. bec des reliquis. dabit hic mus

virtus Sic dat z hec tibi sus. hoc virus pus. dat z hic grus.
Sernicus

Helictrax lunt sus tbus rus, bis cōiungito crus plus

2. **Quis** frans puls pones ⁊ hyems. inter mulieres

Sit femina b. vel n. p. vel r. tibi iuncta:
 Quam adhibet.

Junge chalybe serpens maribus: mons fons quocq; pons

Et partes allic: torrens seps annumerabilis

Anteps prebebit dubium: sit adeps sociatum

Stirps bona plantauit stirpen qui vina creauit

Index **E**luper ꝛ tibi dant hic. si polysyllaba fiant

Dec torpex torpex vibex oberex suppellex

Ad dis ibex carex. dat hic z hec ve filer quocqz corer

Deci iunges reliquis, grex mafq; calix sociabis

Et phornix pbenix mastix calix quocq; var x

Et ramis thorac predictis annumerabis.

Pars pedis hic calx. dat. hec sed latomus sibi iungat

De genere noīm quarte declinatiōis

Udabitur neutris: esto cornu tibi testis.

Fructus. Quarte nomē in us dabit hic, dant hec manus idue.

Porticus atq; tribus arcus ⁊ domus associamus

Hic tenet hecque specus, illi penus associemus.

De generendiū quinq̃ue declinatiōis. 59. Exii

Species. *Femineis socia. quæcûq; dabit tibi quinq;*

Nic dabit bec ve dies. dant hi ianuū medo plures.

Si componantur semper maribus sociantur.

De Etheroclitis. Capitulum Xviij. Magi.

Eccē paucis admodum regulis nominū genera scdm declinationē ordinē tradidimus: prater hec tñ sunt alia nomē quę cythrocūra, id est dñice declināta dicunt, quoz. s. t. genus t. inflectio diuersa reperiunt e quib. magis vltata sequentib. regulis enumerant.

Ista solent quarta variari siue secunda

Lum lauro: quercus, pinus cornus quocq; ficus

His colus: atq; domus: penns: & lacus: atq; tumultus

Ornatus: passus: cantus: cecus: specus: Ortus

De notitia partiū orōnis

Is vel us illa suis dices dare compositionis
Cera iugum limus animus simul arma bacillus
Et colus ⁊ annus.
Cum noxia neruum cum freno collige cluuium
Vas vasis ternam tibi dar. plurale secundam
Dar Iesus um quarto, reliquis u semper habeto
Dar moyses moyfi moysen moysesq; sexto
Vis vires astu natu tantumodo sexto
Ambo duosq; notes, flectasq; domum sapienter
Tolle memu primo numero, mi misq; secundo
Est iocus atq; ioci. loca balneus ⁊ locus adde
Dic rastum rastros, sic celum sic quosq; porrum
Os vel a dar frenum filum claustrum capistrum
Topica bucolica simul in cubus arbutus adde
Pascua carbasus atrile pergamus atq; sup plex
Dic ⁊ zania dicq; georgica rhetoricorum
Hec primo numero sunt f.mina, pluraq; neutra
Dindima pilea supera trenera si bila iunges
Simara gargara menala sic infernus auerna
Hec primo numero sunt mascula, pluraq; neutra
Dic iponsala milia menia dic simul extra
Alia dic arma semper pluralia neutra
Primates procures vepres manesq; penates
Atrius maiores trene lacessq; mineq;
Plurali maria tantum tu flectere debes
Plurali numero tantum tu flectere debes
Inducias latebras tbermas idusq; kalendas
Ectuias nonas serias nugas quosq; scholas
Ercubias ⁊ diuicias diras quosq; cunas
Stare licet nequeant metro, tamen hic residebunt
Liberi quiritis facies, nuptie mundine,
Inferi cum polteris, ⁊ blandicias sociabis
Inficias sic inidias sic inferiasq;
Et tenebras opes furias quosq; reliquiasq;
Deliciasq; minus sentesq; chelas phalerasq;
Parcas illecebras narces gratesq; foresq;
Venencias thebas athenas contumilesq;

John Carter Brown
Library

Liber. I. Tract. I.

Que querunt que distribuunt referuntq; negantq;
Infinita quoq; casu caruere vocante.

Di. Num et pla sunt huiusce ordinis nola? Ma. sunt et qdē mtra. vt Quid-
q; Eque Eque Manubie Induio. Sed ea oia ponere supracantū viliū
est. cū ex his plura apd antiquos recētores et in calib; et mēbris repant;
q; ab alijs carere tradita sūt. Ea quoq; q; sup tradidim? platia nōnq; in
singlari sūt repta. rēctis igit his spēm vltimū nola accedens vīcam?

D: Specie. Capitulū. LXX. Mag.

Species nōm duplex est. scz pūctua et deriuatiua. Di. Que nola dicunt
pūctua species? Ma. Que a nullo deriuat. vt parer mater. d. Que sunt
deriuatiue species? Ma. Illa q; ab alijs deriuant. qd; euz fiat mltis modis;
nō tam necessario q; vārys ego tibi solū de comparatijs patronymicis et ver-
balib; vltiorib; dicere pēndo. Et primo.

De comparatione. Capitulū. XX. Disci.

Quid est cōparatio. Ma. Est rei ad rē assimilatio. Di. Quid?
nōm accedit cōpario. Ma. Adiectiuū distat; quoz scant
pōt augeri vlt mīnui; quoz. f. vulgari addit nocti vel aller. Nā
comparatiuus p; nocti suplatiu? p; aller vulgari? est. Nō
nūq; pō ppia appellatiue capta cōparat. si inproprie vt ne-
rononior Salomō salomonior. Di. Quer sunt cōparatiuis
gradus? Ma. Tres. Positiu? comparatiuus et suplatiuus. Di. ad hoz forma-
tiones pge. Ma. Positiu? a nullo format sed ali; formant ab eo. Di. Quid?
Ma. Nam oia positiu? aut est scōe declinandi aut terit. Si igit positiuus
fuerit scō: declinandi cōparatiuus format a gō singlari addēdo o; in femi-
nino et masculino; vel us in neutro. Et suplatiu? addēdo s et sim? vt docti-
oerior doct? doctissim? Omnia itaq; suplatiuus in sim? p; duplex fit scribit.
Si aut positiu? terminat in er. suplatiuus fit a nō p; additionē rum? vt nē-
ger nigariu?. Officiū suplatiuus in ris mus et geminat; dēpro plurim?. Ep-
cipiunt bonus melior optim?. Abalus peior pessim?. paruus minor minim-
mus. Magnus maior maxim?. Multū plus in neutro tantū plurim?. Celsus
celssor sum?. Dexter dexterior dextimus. Similiter sinistrior simitim?. Beni-
uolus beniuolērior beniuolētissim?. Inuolus inuolērior inuolētissim-
mus. Sili mō cōposita a facto. vt mirificus magnificus. Sic cōposita a lo-
quor. vt doctiloquus. breuiloqu?. vaniloquus. Amicus amicitie amicitissim?
sic pudicus et impudicus. Officiū cōparatiuus in rior vel in rius et seruat; si pos-
itiuus et habeat; vt fortior fortius aut e si positiuus habeat. vt felicior felix?
Si pō positiuus fuerit terit declinandi; tunc cōparatiuus format a dō. ad-
dēdo o; et us. vt fortis fortior forti?. Et suplatiuus a gō addēdo simus. vt
fortis fortissimus. Cū vero positiuus terminat in r. suplatiuus fit a nō p;
additionē rimus. vt saluber saluberrim?. Scripiunt iuuenis iunior. senex se-
nior. adolefcens adolefcērior. ab q; suplatiuo vcterior vcterrim?. diues viti-
or vis diris dirissim?. Facilis facilior facilitim?. Sic agilis litor. limus. gracilis
humilis. silis. et ab his cōposita. vt difficilis difficilissim?. q; offi a habent duplex fit
in suplatiuo. Itē ea q; in bis terminat. et in neutro in r. seruat; reglam eoz.
q; in r terminant vt celeb; celebris celebrim?. Scripiūt in vt aq; o dīna
ri me nola in us vel in is terminata bñtia vocalē ante us vel is. vt pius vi-
dus cgregi? renūis arduus rē. q; oia cōparatiui ppter nūmū vocalis bñti-
as habēt. Sed p eo positiuū cū aduerbio magis sumit u. vt magis dubi?
magis arduus rē. Bōm cū comparari q; inueniūt; exor. cōssim? sine pō

De ne^{ia} partiu orationis

firmitate nequā nequior. ^{diffini}. Nec lateat ab aduerbis qbusda & ppositi
onibz p aduerbis positis compatiū & suplatiu cadere. vt ab extra exteri
or extremus. Supra supior supient. Infra interior intum. Circa circior ci
timus. Prope prius primus. Proximus po a primus est. qd plurimū sig
nificat. Ante anterior sine suplatiuo. Pude prior pnt. Ultra vltior vltim.
Infra inferior infimus. Post posterior postrem. Et a pbo dectro dectior
decturim. Irregularitate comparationis. quo ad significatū vulgarizādo gra
dus facile deprehendens.

De patronymicis. Capitu. XXI. Di.

Artis lucide de gradibz comparatōis differuisti de patronymis
cis si quid habes in mediū deducas. Ana. Nomen patry
miciū dicim? qd ppijs nominibz patris auoz fratru locorū
ue derivatiū. Sicut cū genitiuo sui primitiuū filiū. vt nepotē. filiū
vel nepotē aut certi loci genit. Di. Hic qd formatiōes silērio
pauā ptercas. An. De pronymiciū terlat aut i de. is as v' ne
prime a genitiuo mutando e in a. et addendo des.
vt enee eneades. Anchise anchilides. Vbi tamen di
citur Anchisiades.

Patronymici
in des fit a noie
declinationis.

Secunde
a genitiuo
qui termi
natur in.

Et fit patronymiciū corripiendo l et ad
dendo des. vt Priami Priamides.
do vltimū a. et addendo des. vt
Menetias Menetij Menetiades.
Et fit patronymiciū mutādo ei in i lon
gum & addendo des. vt pelci pelides
Tidei cuphonie causa titides facit.

Et hec omnia sunt generis masculini & prime declinationis. vt Anchises.
Nonnulli tamē ipsa in ord & in ablatiuo pluralibz in ibus finit. Patrony
mica in is vel in as finit a patronymicis in des. subtrahit de. syllaba. vt pe
amides priamis. virgiliades virgilicis. Dicit tñ eneis p eneas. vt pelcis p pe
lis. Sic poete nōnq; patronymicis syllabas addunt. demūt & mutāt. Hec
omnia sunt gñis femininū. coz declinatio tradita est inter noia tertie decli
nationis. Patronymica in ne. q rari? reperiunt. sunt a grō p additiōe ne. vt
adraftus adraftine. mercurius mercurine. mutādo e in i. et ab acensius acensione dicti
tur vel a iulinc. Omnia habēt i vel o ante ne. & sunt gñis femininū. Et decli
nant vt grēca in e que in oibus casibz habēt e dempto grō q habet es. Et
actō q habet em. vel en. Et tantū de patronymicis. siue grēca quippe litte
raturā raliū & formationes & inflectiones fin precisionem intelligi neq;
unt. verbalia videamus.

De verbalibus. Capitulum. XXII. Di.

Omen verbale qd dicit. Ana. Qd descendit a verbo cū quoz
& similitudinē feceritis retinet. Di. Per quē modū fit ratio pba
lū a pbo descendens. Ana. per modū multiplicē. q pba
sunt diuersa. Quedā cū terminant in or. & descendit ab vltio

suplo mutata u in or. vt doctri doctior. Et hec de se formāt pbaia in tri. p
mutatiōe tor in tri. vt doctri doctri. Exipit nutrit quod fin hāc regulā
ē esset nutritri. Sed pbaia in for sūt formant ab vltio supino mutādo o
in or. vt lusu lutor. Nec de se formāt pbaia in tri. pter confor qd formāt tō
stri. & ppulfor expultr. Vt vale aut qd i us terminat ante declinatiōis. sūt
C q

Se
In as
In ne.

Or
trig

601

ss vilro suplo descendit addira s. litora vt vi. Sed verbale i lo. finitur descendit similiter ad vitino supino mutata. u. in. i. r. scribitur per. r. vt lo. cto lecto. Excipiunt ybalia yboz pntz pinguantis q dnt in supino trum vt. cilia: talia non terminant in tro vel cto sed atio. vt vacatio pfatio cuba. tio domatio sonatio doctio crepatio fricatio fecio trant frequentiuo repe. ritur quoz secatio. Sed ybale in riuus mutatur. u. vltim supini in. i. r. assa. mit unde vt amariuus ybale in men fit a fesa psona psonis indicatur mu. tando. s. in men. vt regimē a regio regis cui fit regimē. rific docu. mētem documentu. r. Verbalia aut in ar ad eadē fesa persona descendunt. mutande vitima syllaba in ar vt vozo vozas vozar. Sitr fit de verbalibus in. et. vt rex lex later. Verbalia aut in bilis mutant foz psonē vitima litem in. bilis vt amabilis. Et siqz sunt secundē inflectionis mutant. e. in. i. vt do. cibilis pzo docebilis. r.

De Pronomine.

Capitulum. XXIII. Bis.

Konomen quid est? *Ans.* Parloratiois que nōle pprio vno
usuusq; rei ponit et certā scz psonā. *Di.* Ob id ergo pronome
dicūt qđ p nōle ponitur. *Ans.* Sane quidem infra. *Di.*
Superflua est hec parloratiois loco et nomine p quo po
nit vti possumus? *Ans.* Argumentū hoc tu tpe solus si cau
sas inuentionis pronominis aladuere. *Di.* Quas igit ob cau
sas inuentionis est pronome? *Ans.* Duas ppter causas: necessitate vtz et pmo
ditate. *Di.* Necessitatem ostende. *Ans.* Nā cū oia nola et supdicta sint
terre plong dempitis vocatiua. qui sunt scđ. plong et pbi. pme aut scđ
plog cōstrui nō potuerit necesse ērgo fuit reperire p nola pingz scđ plog
que huiusmodi defectui suppleret. *Di.* In hoc argumentū meū solū
est inuicigorati loco pronominis ping plong nōmē pro quo ponitur poni pos
sit minime. Sed de cōmoditate qđ sentias explana. *Ans.* Cum eudem
rei in oratioe sepius mentionem facere placuerit loco nōle et cōmode pro
mine virtutē eisdem nōle repetitio creabit i genitio aut fastidiū aut vtz
bū ingerat dicentes. *Ans.* Venit ad troia et troia i dē fortiter pgnauit potius q
Ans. Venit ad troia et *Ans.* fortiter pgnauit. *Di.* Possunt ne p nola certo
cōspicibendi numero? *Ans.* Possunt. *Di.* Quor sunt? *Ans.* Quindecim scđ
Ego tu sui ite ipse iste hic is meus tuus tuus noster vester nostras et vras
cum suis cōpositis et condeciens quoz vno vltima genitilia dicta sunt co q
genit fecit vt nostras. Ide nostrā genit. *Di.* Quōd differunt pronomina
inter se? *Ans.* Quia qđam sunt relatiua quēdam demonstratiua. *Di.*
Quē sunt relatiua? *Ans.* Quē ad pāte rei memoriam nos remittunt vt
sunt is suus ipse i sui. Reliqua oia demonstratiua sunt quia per ipsa ali
quid demōstramus. Ille vero vtrūq; explet officiū pro quoz facilius memo
ria hocce accipe pūs. Is suus ipse i sui referunt sed cetera monstrant. Ille
referit monstrat non facit hoc aliud. Sola nōmūq; et tpe discretiue repēit
vt finis in tpo pordio cogitandū est. *Di.* Pronominū q; accidunt? *Ans.* Accidētia
Septē scz. Spēs numerus figura psona gen^{us} casus et vclatiua. *Di.* Spēs
pna nūū quot sunt? *Ans.* Due. pmiua et vclatiua. *Di.* Quē et quot
Pronomia sunt pmiue spoci? *Ans.* Duo scđ. Ego tu sui ille ipse iste hic is
Reliqua cōprent sunt deriuatiue spoci: quia tribus pmiis deriuantur. *Di.*
Per quē modū? *Ans.* a genitio singulari mei firmus mea meus a gen
pī nostri vel nostri fir noster nostra nostra vnostras. Et a gen^{us} singulari tu
se tu^{us} tua tuū. Et gen^{us} pl^{ur} vestri vel vestri fir vester vester vestra vestri i ve

De notitia partiū orōnis

frat. Et a grō vtriusq; numeri sui ut, suus tua suū. Et hec de uariis pō
nas duplices possidentis scz et possēti important. rōne cuius quēdā a dona
to dicitur et veras participi dēntis scz et possēti; singularia. vt meus tuus
suus. Quēdam vero pluralia et vtriusq; parit. vt noster et vester. quod quidē
de re signata intelligit cum vtriusq; vox sit singularis. Di. Numcū pno
minū quot sunt? Alia. Duo; quēadmodū in nomine dictus est. sui tamē
vtriusq; numeri est. Di. Personē pnomini quē sunt? Alia. Tres; scz
pāma secunda et tertia. Di. Quor et quē pnomina sunt pāme persone.
Alia. Unum. scz. Ego cum suis cōdecimis. Di. Quor sunt pnomina se
cunde pōne. vniū scz. tu cū suis cōdecimis; et omnibus vocamus. Di. Quē
et quot sunt tertiē pōne. Alia. Omnia alia. Di. Figurē pnomini quot
sunt. Alia. Duo; quēadmodū de nomine dictum est. Sed et oc te scire volo
pnomini nōnūq; in recto componi. vt iste uterq; istoc ab iste et hic et; et go
ipse rursus. Idem et pō et demū quo identidem; qd aliquādo aduerbiū et
et frequēter significat. Aliquādo pō pnomina in obliquo cōponunt. vt me
me. te. te. scz. quem accusauit et ablatiui causis sunt. Scz vero vtriusq; nu
meri est. Et cum eam ecos occas; ab ecce. et cum eam ecos cas. pro ecce eus
eam. ecce eos cas. Et cum eam ecos cas. ab ecce. et illi illam illos ilas. Di
cimus et michi plus tuibus suppius. mēsm tēpm sēpm et. Sunt pterea
syllabe quēdam quē pnoib; adiungunt. vt mer. ce. ce. pre. Di. Quib; pno
noib; adiungit mer. Alia. Ego cum suis obliquis. vt egomet memet et.
Similit obliquis tu dampis tū genitius pbius. vt tuimet tibimet addit
et sui. vt sumet sibimet semet. Et quādoq; pnoib; tertiē pōne. vt ipemet
Di. Quib; pnoib; addit te. Alia. Huic pnomini tu. vt tute. cui postea
addit mer. vt tute met. in nō et vō solus. Di. Quib; autē adiungit ce. Alia.
Omnib; casibus pnois hic hec et oc in s desinentib; vt huiusce hōis. hāce
hūce dicam? et illiusce istiusce. Thēch. illancine pruit. Di. Quib; pre ad
ijciunt. Alia. His qnq; ablatiuis mea tua sua nostra vestra. dicendo me
apre tuapre suapre nostrapre et vestrapre. inuenit et ne pnoib; interrogatiue
addita. vt hocine est humanū sacra. l. hoc ne. Similiter et istis dictionibus
quis et quis (quas Donatus inter pnoia posuit) yarie syllabe adiungit. De
qbus hec nota metra. Cum qd nāq; piam sine qui punge purasquā. Dam
vis cūq; liber: qui sine quis retinet. vt quisnā; quēnā; quodnā vel quidnā
quisq; quēq; quodq; quispiā; quēpiā; quodpiā vel quidpiā. Quis puras quē
puras qd puras. Quisq; qu. qd qd; vel quidq;. Quidā quēdā quodā vel
quiddā in neutro p d duplicari. Quis quēnis quodnis vel qdnis. Quicq;
q quēq; qdēq;. Quilibet qlibet qdlibet vel qdlibet. Cēponit et vnus
cū quisq; et cēdo vnusq; scz. et quis cū si. vt si quis. cū ne. vt ne quis. cū alius
vt aliquis. cum re. vt reliquis. cum num. vt nunquid. cum quis. vt quisq;
quēq; quodq;. cum en. vt enquis. enqua enquod vel enquid. Disc. Genera
pnomini quot sunt? Alia. Quing. scilicet. Arasculin si; feminin si; Neis
trum; commune et omne. Disc. Quē pnomina sunt masculini generis.
Alia. Ille ipse iste hic is noster vester meus tuus et suus. Di. Quē sunt
feminini generis. Alia. Illa ipsa ista hec ea nostra vestra mea tua sua.
Di. Quē sunt neutri generis. Alia. Illud ipsum (hec dicit ipsum) istud antequi
tus cū dicebat ipsum ipsa ipsum) istud hec id nostrū vestrum meum tuum
suum. Di. Quē sunt cōmunis generis. Alia. Nostras et vestras. Di. Quē
sunt omnis generis? Alia. Ego tu sui. Di. Casus pnomini quot sunt?
Alia. Sex; qui et nomini vnde: Quatuor exceptis pnomina nulla voca
bis. Tu meus et noster nostras hec sola vocant. Di. Declinationes pno
mini quot sunt? Alia. Sex; quē sequunt. Sciendū tamē pnomibus in

pnoia ce
ponit in r.
cro et obliq.

Liber. I. Tract. I.

declina. do. articularia nō s. poni.

Ego mei vel mis mihi me a me

Tu tui vel tuis tibi te o tu a te

Sui sibi se a se

Iste illius illi illi ab illo in pli

Illa illius illi illam ab illa

Illud illius illi illud ab illo

Simili modo declinat Ipse ipsa ipm. Iste ista istud

Hic huius huic hunc ab hoc

Ille illius huic hanc ab hoc

Hoc huius huic hoc ab hoc

In singulari

Is eius ei cum ab eo in pli

Ea eius ei eam ab ea

Id eius ei id ab eo

nos nrm v. l. nri nobis nos a no.

Vos vrm v. l. vri vobis vos o vos

Sui sibi se a se (a vobis)

Isti illor illis illos ab illis

Iste illor illis illas ab illis

Illa illor illis illa ab illa

Ibi et his
simplex le
be per sim
plex e scrib
bitur

Qd ij dici deberet. Sicut in dativis et ablativis pluralibus ipse. vñ idem in nominativis pli habet idem in orō et ablatō cū dē v. l. ysdem. Adens mea meū. Tuis tua tuū. Suus sua suū. declinant sicut albus alba albus. Excepto q meus habet in vñ mī. Noster a um. Aster a um: declinant sicut niger nigra nigrī. Nostras et vestras declinant sicut civitas. Quis vel qui cui? cui quē a quo vel a qui. Qui quoz qō vel quibz quos a quis vel a qbus. Que quaz quis vel qbus quas a qō vel a qbus. Que vñ qua quoz qō vel qbus q vel qua a quis vel a qbus. Sic et corz cōposita sicut quisquis in nrō: quāq in actō. et quo in ablativo. Siquis reliquis aliqis nīquis in feminino in nrō habet a. vñ siqua reliqua nunqua rē. Istic itic itic declinant solū in casibz vñ e rē. nē. dē. pto orō singulari. hic et hec nostras vestras: et hoc nostrate vestrate. genitīyo huius nostratis vestratis: sicut nomina tercie declinationis in as.

In singulari

Eccum

Ecos

Ecum

Elos

in pli

in tri

in pli

Eccam

Eccas

Ecum

Ellas

Hec de pronome psequens est vt verbum penitamus.

De verbo:

Capitulu. XXIII.

Bi.

Quid est verbum? Verba. Est participatōis cū tpbz et modis sine casu agere aliqd aut pati aut neutriū fecans. Dicta est autē hec pforatōis verbi. eo q acce pderato lingua formet. Di. Ea rōne oīs pforatōis p pccellentiā sibi h nōmē vēdicabit: q co frequē? vrimur. cū sine pbo pfecta pstitui nō possit oratio.

Eius autē natura nō tam definitiōe q dūctiōe cognoscem. Eū offic pbi aut est substantiū vñ vel adiectiū. Et rursus pba substantiū tria sūt. scz sū sūo et cristo. Vñ qnq sūt. Inscipor appello: nomino: dico: et vocor. Resque oīa adiectiua sūt. Et qb? in aliā sūm vim hñt cū substantiis et vñ de qbus infra. Et ampli? adiectiua sūt duplicia. psonalia et impersonalia. Di. Qu: sūt psonalia? Verba. Que in pñ indicatū terminat in o vñ in or (defectiuis et anomalis exceptis: de qb? infra) vt amo loquor: coniungant per rres psonas. Et hec rursus sūt duplicia. factiua et neutra. Actiua qd oīa sūt quibz puenienter addi potest ille actiō Joannē. et possunt vulgarisari p vñd. vt amo Joannē sequor Joannē. amor: ich vñd lieb gehabt. sequor: ich vñd nachgefolgt. Neutra pō sūt quibz actiō Joannē addi nō pot: me

De noticia partiū orationis

vulgarēve recipiūt. vt sto luctor. nō est dicitur. sto Joānes lūcor Joāne
D. Que sunt impersonalia? *Alia.* Que in pāri inaleantur et inaleant in tur.
vel in r. Et soli in tertis psonis piugant. vt stat accidit. hęc aut rursus di
uerfa. qz oia impersonalia in tur sūt passiuā. et vulgarizant p nā. vt stat man
stor. qd es vult gestandē. Sed impersonalia in r. sūt actiuā. et vulgarizant p es
vt licet es sympt. Et capiunt impersonalia in r. q. descendit a facit. et cōpōri
tur cū alijs dictioibz qz pponit fit. facio sit. q. passiuā sunt. Di. a quib?
p. as descendit impersonalia? *Alia.* ab actiuis neutralibz tñ dempto mīse
ret. qd venit a deponētrali mīseror. Di. Verbo qd accidit? *Alia.* octo. sge
nus numer? figura tēpus psona modus piugatio et forma. Di. Genera ver
boz qd sunt? *Alia.* Quinq. s. actiuū passiuū neutriū cōmune et deponēs. Di.
qd verbū est actiuū gñis? *Alia.* qd terminat in o. et accipit et facit et se pas
siuū. vt amo amor. Di. qd verbū est passiuū? *Alia.* quod terminat in or.
et d. mpra littera et regit in suā actiuū. vt amor amo. Di. Qd verbū est neu
triū? *Alia.* Qd terminat in o. n. c. pōr accipit et facit et se passiuū. vt sto
stor nō dicit. hęc sunt aut neutra pura vt sto. aut substantiuā vt sum. qd
uō solū terminat in o. Aut neutropassiuā sic dicit. qz in pōr et pibus inde
format hñr vocē passiuā. in pñri et inde formatis neutrale seruāt inflectio
nē. vt sunt audeo cū solco fio quocqz gaudeo fido. prandeo mēro p dicitis sit
anumerabis. aut passiuā neutra sic dicit. qz sub voce neutrali passiuā hñr
accipit. vt sunt vapulo venio exulo fio. Di. Qd verbū est cōmune? *Alia.*
Qd in or. desinit. nec r. dimitrit actionē et passionē scāus. vt sunt largior e.
petior veneror moror osculor hortor criminor amplector interpretor hostior
adde. Di. Qd verbū est deponēs? *Alia.* Qd in or. desinit. nec r. dimitrit a
ctionē vel passionē scāus. vt loquor et siltia. Di. Numeri verborz quot sunt?
Alia. De numero et figura verborz dicendū est vt in noie. Di. Tpa verborz
qd sunt? *Alia.* Quinq. s. p. fens. p. tñ impfctū. p. tñ pfctū. p. tñ plus qz
pfctū et futū. Di. P. sone pboz quot sunt? *Alia.* Tres. s. p. prima. s. c. a.
et tertia. Di. modi verborz quoz sunt? *Alia.* Quinq. s. Indicatiuus. Impe
ratiuus. Optatiuus. Cōiunctiuus. et Infinitiu. q. longe ab impersonali diffire
Jūe est sine pbo adiecto p. tñ sensum nō generat sed verbū impersonale. vt
amare amat. Di. Cōiugationes verborz quot sunt? *Alia.* Cōiugationes ver
boz. reglares sunt qñue. s. p. prima s. c. a. tertia et quarta. Di. Qd verbū est p.
me piugatiōis? *Alia.* Qd habet a longā ante re in infinitiuo. vel ri. vt ama
re amari. Di. Qd verbū est s. c. a. piugatiōis? *Alia.* Qd habet a longā ante
re vel ri in infinitiuo. vt docere doceri. Di. Qd verbū est tertia piugatiōis?
Alia. Qd habet a breuē ante re in infinitiuo. vel i. solā sine r. vt legere legi.
Di. Qd verbū est quarte piugatiōis? *Alia.* Qd habet a longā ante re vel ri
in infinitiuo. vt audire audiri. hęc aut facilius desbēndes si vnu scūm qz cō
iugationis formā est regulis mior subligendis mēorē reposituris. p. a. et supi
na. q. magis variant. p. m. regulas formabis. Et qñq. tpa a tēore p. tñ
dōnabis. vñ. itam sem rim to se formabit p. tñm qz.

De preteritis

De Prima cōiugatione regule. Ca. XXV.

Has faciani preter dedit et stetit o sto
Et cubui plicui micui fricui secuiqz
Et donui sonui tonui crepui veruiqz
Cum iuiui laui necui dic atqz necui i

Liber.I.Tract.I.

Dat tui nego.cubui dic atq; cubauit

Aui dimico dat vel ui.sic increpo format.

Aui preteritum plico dat cum nomine iunctum

Hoc sine prebet ui.tamen ⁊ reperitur in aui.

Confrico cum resero. formatur sepe per aui

Stroq; steriq; stitum dat natis. excipe circum

Nora do cum cōpositis cuius inflectionis corripit da. vt circumdare mea
dia correpta. pessundare. venundare.

Aui preteritum semperq; supinat in atum

Sed lauo dat lotum/iuuo intum/potoq; potum

Doq; datum dat stoq; statum.neco quoq; necum

Quod dat ui. dat itum.fricum sectū quoq; nectū

De supinis deponentialium

Atum prima dabit per deponentia septem

Forme prime coniugationis in actiuo

In Indicatio

in singlari. Presenti amo amas amat.

prō imperfecto amabā amabas bar.

prō perfecto amauit uisit in pñ

prō plusquāperfecto amauerā ras rat

futuro amabo amabis bis.

amamus amatis amant

amabamus amabatis bant

amauimus uisitis. uerit v' uere.

amaueramus eratis. erant

amabimus amabitis. abunt

in singlari

pñti ama. caret pma psona in pñ

futuro amato. tu amato ille

In imperatio.

amemus amate ament

amemini arote anto vt antote.

in singlari.

In optatio utinam

pñti ⁊ prō imperfecto. amarem res ret

prō pfecto. ⁊ plusquamuissem scis scit in pñ

futuro amen ames amet

amaremus amaretis amarent

amauissem' scitis scire

amemus ameris amene

In coniunctio cum

Presenti amen amos amec

prō imperfecto amarem res ret.

prō pfecto amauerim ris rit in pñ

prō plusquamuissem scis scit.

futuro amauero ris rit.

amemus ameris amere

amaremus amaretis amaret.

amauerimus amaueritis rint.

amauissemus uisieris uisirent

amauerimus ueritis uerire

in singlari.

De infinitiua qui est sine numeris ⁊ personis.

In pñti ⁊ preterito imperfecto amare. preterito pfecto ⁊ plusquamuisse. futu-
ro amatum iri. vel amatum esse

Verbum impersonale.

In Indicatio.

presnti ametur

preterito imperfecto amabatur

prō pfecto amatum est vel fuit

prō plusquamanti erat vel fuerat

futuro amabitur.

De noticia partiū orationis

Imperatiuo in	Presenti ametur.
Optatiuo vtinā in	Futuro amatoz: pñi & pñō imperfecto ameretur. pñō pfecto & plusq̃. amatum cēt. vñ fuisse Futuro amaretur. Presenti. ametur. pñō imperfecto amaretur.
Coniunctiuo in	pñō pfecto amati sit vel fuerit pñō plusq̃. amatum esset vel fuisset Futuro amatum. erit vel fuerit Presenti & pñō imperfecto amari pñō pfecto & plusq̃. amati esse vñ fuisse.
Infinitiuo in	Futuro amati iri.

Secundia amandi amando amandum. Supina amatum amatu. Particula. Presentis. vt amans. Futurum vt. amaturus.

Forme prime coniugationis in passiuo

In indicatiuo

	Presenti amoz amaris vel amare amatur.
in singulari	pñō imperfecto amabar amabaris vel amabare amabatur. pñō pfecto amatus sum vel fui es vel fuisti est. vel fuit pñō plusq̃. amab? crā. vel fuerā eras vel fueras erat. vñ fueras. Futuro amabor amaberis vel amabere amabuntur.
in plurali	Presenti amamur amamini amantur. pñō imperfecto amabamur amabamini. amabantur. pñō pfecto amati sumus vel fuim? estis vel fuistis sunt. &c. pñō plusq̃. amati eram? vel fueram? eratis vñ fueratis. &c. Futuro amabimur amabimini amabuntur.

In imperatiuo

singuli	Presenti amare ametur.	in pñi.	amemur amemini amentur.
	Futuro amatoz tu amatoz ille.		amemur amamini. amantoz.

In optatiuo vtinam

	pñi & pñō imperfecto amarer eris. &c.		amaremur amaremini amareē
singuli	pñō pfecto & plusq̃. amatus essem. &c.	in pñi.	amati essemus vñ fuissimus. &c.

In coniunctiuo cum

	pñi amez amezis vel ere erur.		amemur amemini amentur.
singuli	pñō imperfecto amarer vñ eris ere erur.		amaremur amaremini enur.
	pñō pfecto amatus sim vel fueri &c.	in pñi.	amati simus vel fuimus. &c.
	pñō plusq̃. amatus essem vel fuissim.		amati essemus vñ fuissimus. &c.
	Futuro. amati eris. &c.		amati erimus vñ fuerimus. &c.

In infinitiuo

In	Presenti & pñō imperfecto amari preterito pfecto & plusq̃. amati esse vel fuisse. Futuro. amatum iri.
----	---

Lib. I. Tract. I

Participia
futuro amandus.

Di. Quare impatius caret pma psona in singulari ⁊ nō in pliz. *Mag.*
Quia nemo sibi ppi soli imperat ideo caret prima psona in singulari: sed pos-
sumus nobis ipis cum alijs imperare: ideo habet primam in plz. Capitur tamē
impatius frequenter de pcatine cū inferiores superioribus loquantur. Im-
patiū erit pmi nō habet. qz ad pmi non est consiliū. Imperiū aut de-
pctio. Præter hæc opere ptiū est. vt oēs psonas singulos p modos ⁊ tpa' vul-
geris vt iam a me audisti. Et nō mō p pbi huius infectiois: verū etiam
p omnia sequentia. Id cū quantū latuitari conducat experientia docabit.

De secunda coniugatione. Cap. xxi.

De preteritis.

E veo forma vi: ferbere hui facit aut vi

o Coniuxi vel coniuni coniunco format.

Illud format ui. cuius non est veo finis.

Moueo
ferueo
ferbeo
Doceo.

Nil vico cieo cui quicqz quieni

Sueni vel suenus iussi sorptiqz buiqz.

Luxi vel nulli risi suasi simul arsi

Stridi vel vidi: pendiqz sponendi

Atqz roton momor. ⁊ gausus iungitur ausus

Praudi pransus dic. auxi luxi simul alsi

Fulsi cum, nulli. dic vrsi iungito tursi

Lum tursi fleui leui pleni. sepoleui

Aut olui ceni solirus mansi neo neui

Dans a per i. manco dat ui. careatqz supino

Nil liquo torri dic hesi. messus ui. dat

De supinis.

At veo ui. per tum. cautum lautum vel adultum

Quedant pterita per ui. caruere supinis

Ni fac. aut in itum. teneo tentū quoqz doctū

Censeo dat censum. sed itum sua compositiua

Osileo dat mixtum. frictum vel frigeo nullum

Pauca supinantur præter sex neutra secunde

Dat patco passum. careo caritum quoqz cassum

Pareo prebet itum. licet hac doleo raceoqz

Format itum doleo noceo placeo soleoqz

Et valeo valitum. sic format torreo costum

Di si sum. gi. erum. sed tum dat sorbeo vel ptum

De noticia partiũ orationis

Dic tamen indultum vel sum. mulsum quoq; mulctum.
Dic sedeo sessum. torum torsum quoq; gausum.

De supinis deponentaliũ.

Altera curtat icum. tueor tutum. misereri

Dat sertum reriq; ratum. fateor quoq; fastum

Nil medeor format. mereor merui. merum dat

Sequit forma sede plagationis in actiuo. In indicatiuo.

In singulari.)	Doces docet	docemus docetis docent
	docbam bas bat	docebamur doceba. is bant
	docui isti docuit	docuimus istis erũt vel ere
	docueram ras rat	docueramus ratis rant
	docebo docebis bit	docebimus docebitis cebunt.

In imperatiuo.

In singulari.	doce doceat	in plu	doceamus docete doceant
	docero tu doceto ille rali		doceam. tore ento vt entore

Opratiuo vtinã docerem res res. docuissem. seo ser. Doceam ceas ceat. Doce-
reamus cereris cerent. Docuissemus seris sent. doceamus ceatis ceant.

In coniunctiuo cum.

Docẽ ceas ceat. Docere ceres ceret. Docuerim ris rit. docuissem seo ser. Do-
cueris ris rit. In plu. Docemus ceatis ceant. docerem. cereris cerent docu-
imus ceris cerent. docuissemus seris sent. docuerimus ritis rint.

In infinitiuo

In pñenti & pñerito impfcto docere. pñerito pñcto & plusq; pñcto docu-
isse. Futuro docum iri vel docturum esse.

Verbum impersonale

In indicatiuo.

In singulari	presenti docetur prõ impfcto docebat prõ pñcto docui est rẽ. prõ plusq; docui erat vt fuit.	Presenti doceat Imperatiuo Futuro doceat.
--------------	--	---

In Opratiuo vtinã in

Presenti & prõ impfcto doceretur.
prõ pñcto & plusq; docui esset vel fuisset.
Futuro doceatur.

In consiliu cum in.

Presenti doceatur.
Pñerito impfcto doceretur.
Prõ pñcto doctum sit vel fuerit
Prõ plusq; doctum esset vel fuisset.
Futuro doctum erit vel fuerit.

In infinitiuo

Pñi & prõ impfcto doceri.
prõ pñcto & plusq; docui esse vel fuisse
Futuro doctum iri.

Duo Participia. pñens vt docens. Futurũ vt docturus. Secunda Docẽ-
di. docendo. docendum. Supina doctum doctũ.

Lib. I. Tract. I

Forma secunde coniugationis in passiuo.

In indicatiuo.

doceor docearis vel docere docetur	docemur docemini docemur
docebar baris vel bare barur	docebamur bamini bantur
doctus sum vel fui es &c.	docti sumus vel fuimus &c.
In singlari	in plu
docebam baris vel bare docebit	docebamur bamini buntur.

In imperatiuo.

In pri pñti docere doceatur. Futuro doceor tu doceor ille.
In plu pñti doceamur doceamini doceant. Futuro doceamur doceamini doceant.

In optatiuo vtinam.

doceat docearis vel creatur	doceamur emini entur.
In singlari	in plu
doctus essem vel fuisset es &c.	docti essemus vel fuissimus &c.
doceat docearis vel are atur	doceamur doceamini doceant.

In coniunctiuo cum.

doceamur aris vel are atur	doceamur doceamini doceant.
doceat aris vel are doceatur	doceamur amini doceant.
doctus sum vel fuerim sis &c.	docti sumus vel fuimus &c.
In singlari	in plu
doctus essem vel fuisset &c.	docti essemus vel fuissimus &c.
doctus ero vel fuero sis &c.	docti erimus vel fuerimus &c.

In infinitiuo.

In pñti & pñd imperfecto doceri. pñd pfecto & plusq pfecto docet. esse vel fuisse.
Futuro docitum iri.

Participia. pñteritum vt doctus. Futurum vt docendus.

De tercia coniugatione. Capitulu. XXVII.

De pre-
teritis.
Zicio
Zilio

Se feci/ceci/lexi/spexi/quoq fodi
Fugi cum cepti/rapui/sapiuq cupiui
Et quassi/cussi/peperi/simul eliciuq
Semper uo dat ui. preter struxi quoq fluxi

Acuo
Arguo.

Geo
pando di.

Plui huc plui
Dic scripsi/nupsi/lambi/scabiq/bibiq. Atq scobi
Dic dixi/dux i/ici/paui quoq creui
Honi/pesco cui/didici/nil glisco/poposci
Ici conquere/parsi dic atq peperci.
Do dat di preter rasi vasi quoq lesi
Rosi cum:lusi:trusi:clausi quoq plausi
Cedo cecidi:cedoq cessi:iunge pepedi.
Findo fidi dat: scindo scidi:quoq fudi
Pendo didi:caidi:itundi:fidoq sisus
Tendo terendi:pendo pependi: fidoq nil dat
Ado composita terne dant. di geminatum
Sic dabit abscondo vel di. si diuido format

De noticia partiū orationis

So dat xi per. x. preter sparsi quoq; versi
 Versi cum versi legi fregi simul egi
 A' lego raria dant. intelligo diligo negligo
 Dant rango terigi pepigi: dat pango pacisci.
 Jungere dat pegicanto pangi stimulare
 Dat pungo pupugi. punxi punctos numerando
 Formabit ibiapi trabo. formabit verbo yepi
 Lo dat ui. preter pepuli ceculine fefelli
 Salli cum plalli/vulsi velline tulig;
 Modat ui preter eni. pressi quoq; dempsi
 Lompsi cum prompsi sumpsi
 Dic posui genui/cecini/tempsi quoq; straul.
 A cano composita per ui formantur et entum
 Spreui cum creui/fini/leui quoq; liui
 Dic strepui/scopui/rupi/repsi quoq; clepsi
 Scalpsi cum sculpsi/carpsi ui iungito serpsi
 Formabit liqui/liquo. format coquo coqi.
 Belli/discussi/verri/verhuc. cucurri
 Triui quesiui. seui sero dat seruiq;
 Atq; tñli sero dat. nil vl' futuri furo format
 So format siui. si viso. capello facello.
 Pinso sui format. dat necto pecto .xui. xi.
 Dic flexi plexi: dic stertuit addito veri
 Datq; sui meto. dat tui peto mittoq; misi
 Sisto steti neutrum. statui dat transferi dum
 Solui cum volui. dic caluig; viuoq; vici
 Hero pin. per x. formabit. Iungito texo.
 ¶ Bi vel ui. dat itum. dat vitum. demitur inde
 Raptum consultum cultum/ceptum quoq; sertum
 Et pitum/messum/perum necto quoq; nexum
 Decultum questum. tibi sineopa format. z altum
 Dicq; satum pastum. soluo vel voluo dat utum.
 Ag vel cognosco dat itum. sic infero confer
 Uo per ui dabit utum. dat rutumq; rutumq;
 Ti vel gi. cum qui vel qi; sapina dat in ctum
 Dic factum/iacrum/victum/iacum/ simul actum
 Dilcoq; posco citum. fugitum fictum quoq; fractum
 Victum cum pictum. ictum coniungito strictum

De sapientia

Liber. I. Tract. I

Perdo
Reddo

Et apum fluxum fruxum: seu dicitur fluxum
Cum flexum pexum vel plexum, iungito nexum
Dant pepigi pegi pactum, panxi quoq; nullum
Di, cum li, ri, si, cum ti, dat sumq; supino
Dic scissum fissum passum seu dicitur pansum
Cum cussum celsum flossum, tu tudi quoq; tulum
Stum dat edo vel sum, sed itum dant a dare nata
Abscondoq; simul dat itum vel sumq; supino,
Lentum vel tensum, peperit partii paritumq;
Dic falsum/pulsum/culsum/latum quoq; fallum
Eccellum: vullum: cursum: cauo iungito cauium
Dic torum: torsum: gestum: missum: simul vstum
Di: pi: psi: da bo ptum, tamen dicitur caprum
Disce supina dare per deponentia terne
Actui finge vocem, formaq; per ipsam.
Moruus 2 gressus passus, fretus quoq; fructus
Et fructus: tuitus: lapsus: nascor quoq; natus.
Fratus iungo, pactus simul atq; profectus
Ultus cum nactus, experectus vel adeptus
Addito cum mectus, simul oblectus quoq; fassus
Fungor habet functus, formant loquor 2 sequor utum
Queltus cum nixus seu nixus, iungitur vltus
Nil format velcor, nil formabit reminiscor

Sequitur forma tertie coniugationis

In Indicativo

In singulari præsenti lego legis legis præ imperfecto legebam bas bar præ perfecto lego legisti legisti in pl præ plusq; perfecti legebam cras erat futuro legam legis leges	legimus legis legunt legebamus legebatis bant. legimus legistis legeritis vlt. ere. legeramus legemini legerant. legemus legetis legent
---	--

In imperativo

In singulari In singulari in præterito lege legat. In futuro, legito tu legito ille. In pluri legamus legite legant. legamus legite legunt. vel leguntore.

In optativo vltimam

præteriti præ imperfecto legerem eo et præ perfecto plusq; perfecti legissem eo et in pl futuro legam leges leges	legeremus legeretis legerent legissemus legissetis legissent legamus legatis legant
--	--

In coniunctivo cum

In singulari præteriti legam legas legat præ imperfecto legissem eo et in pl	legamus legatis legant legeremus legeretis legerent
---	--

De noticia partiu orationis

prō plusq; legissem legisces legiscer
Futuro legero legeris legeris

legissemus legissetis legissetis
legerimus legeritis legeritis

In infinitiuo

In pñri & prō imperfecto legere. Preterito perfecto & plusq; pfecto legisse.
Futuro lectū ire vel lectum esse.

Verbum impersonale indicatiuo.

In pñenti legitur. prō imperfecto legebat. prō pfecto lectum est vel fuit.
prō plusq; pfecto lectū erat vel fuerat. Futuro legeat. Oportatio pñri & prō pfecto legeret. prō pfecto & plusq; lectū esset vel fuisset. Futuro legetur.

Presenti legeat

Coniunctiuo est

Presenti legatur

Preterito impleto legeretur

prō pfecto lectum sit vel fuerit.

prō plusq; lectū esset vel fuisset.

futuro lectum erit vel fuerit.

Futuro legitor

pñri & prō imperfecto legi

In infinitiuo prō pfecto & plusq; lectū esse vel fuisse. Futuro lectum iri.

Gerundia legendi do. dum. Supina lectū lectu. Participia pñs vt legens.

Futuri vt lectur. In gerundia nōnūq; e in u. verit. vt finitū legendoz.

p legendoz. Familie hereticunde p. hereticunde. ab heretico qd est diuidio.

Forma tertie coniugationis in passiuo.

legari pñri legor: legeris vel re tur:

prō imperfecto legebar ariis vel re atur

prō pfecto lectus sum vel fui in pñi

prō plusq; lectus eram vel fueram

Futuro legar ariis vel re erit

legimur legimini leguntur

legebamur legebamini bantur

lecti sumus vel fuerimus estis.

lecti eramus vel fueramus

legemur legemini legentur.

In imperatiuo

In singulari in pñenti legere legeat. legito: tu legitoz ille. In plurali legemur legamini legant. Futuro legamur legimini leguntur.

In optatiuo vtinam.

pñri & in prō imperfecto legerer legereris

prō pfecto & plusq; lectus essem in pñi

Futuro legar ariis vel are atur

legeremur emini. entur

lecti essemus vel fuissimus

legamur legamini legantur.

In coniunctiuo cum.

singulari pñenti legar ariis vel are legatur

prō imperfecto legereris vel ere ctur

prō pfecto lectus sim vel fuerim in pñi.

prō plusq; lectus essem vel fuissim

Futuro lectus ero vel fuero eris.

legamur legamini legantur

legeremur legeremini legerent

lecti sim? vel fuerim? sitis vt fue.

lecti essemus vel fuissimus.

lecti erimus vel fuerimus.

In infinitiuo

presenti & prō imperfecto legi.

prō pfecto & plusq; pfecto lectū esse vel fuisse Participia

Futuro lectum iri.

preterito lectus.

Futuro legendus.

De quarta coniugatione.

Capitulum. XXVIII.

Liber. I. Tract. I

Regule de preteritis.

Ali quarta dabit. formabit cambio campsi
Datq; bui. dar vingi. vincio. iungito lant
Sancio vel cini. formabit raucio rausi
Fulsi vel ciui. farsio farsu salui dic

Vel lui. veni cum sepsi dic simul hausi

Aporio

Sentio dat senti.

A pario dant nata rui. sed comperit atq;

Repperit excipias. etum si bi iuncta supinat

De supinis.

Qui preteritum sepe transfertur in icum

Excipias saltumq; sepultum sic z amictum

Ectio

Helilio

Veneo dat vendi venum venioq; dat entum

Dat si sum. vi ctum quarre. sed retrabis haustum

Fultum cum fartum. fartum campum quoq; septum

Quod salio sibi componit formabit in vltum

A queo composita vel eo breuiare supina

Constat. et ambitum non corripit ambio solum

De supinis deponentalium.

Produceas quarta. et tibi cuncta supinat in icum

Trina sed excipies. ortus cum mensus z orsus

Deponens assentior assensum tibi prebet

Regule generales omnium coniugationis.

Simplicium norma formabis compositura

Si componantur geminativa non geminantur

Do sto composita geminabunt. poscoq; disco

Pecurroq; notes. quoniam geminatq; repugno

A si compositum dat in i. dabit eq; supino

Ut probat inficio. sed debes demere do go

Forma quarte coniugationis in actiuo.

In indicatiuo.

In singulari

Presenti audio audis audis
pro imperfecto audiebam as at
pro plusq; audiueram as at
Futuro audiam audico et

in pli

audimus auditis audiunt
audiebamus hant bant.
audimus istis. rnt vt cre
audiueramus. ano erant.
audierunt audierunt.

In imperatiuo

Presenti audi audias
Futuro audito tu audito ille

in pli

in pli

audiamus audians audiant
audiam. rote vnt vt vntore

In optatiuo vtinam

De notitia partiū orōnis

In singulari
 pñri & prō imperfecto audire res rce
 prō pfecto & plusq̃ audiuissē ses ses in pñi
 Futuro audia audias audiat
 audiremus audiretis audirēt
 audiuiussemus ses sene
 audiamus audiatō audiant

In coniunctiuo cum.
 audiam audias audiat
 prō imperfecto audirem res rce
 prō pfecto audiuerim ris rie in pñi
 prō plusq̃ audiuissem ses ses
 Futuro audiuerō ris rie
 audiamus audiaris audiant
 audiremus audiretis audirēt
 audiuerimus audiuerit rine
 audiuissemus ses sene
 audiuerimus ris rine

In infinitiuo.
 Presenti & pterito imperfecto audire
 prō pfecto & plusq̃ pfecto audiuisse
 Futuro audiri iri vel auditurum esse

Verbum personale in indicatiuo.
 Presenti auditur
 prō imperfecto audiebat
 prō pfecto auditū est vel fuit
 prō plusq̃ auditū erat vel fuerat
 Futuro audietur
 In impatiuo in pñi audiat
 In futuro auditoz

In Optatiuo.
 In pñenti & prō imperfecto audiretur.
 prō pfecto & plusq̃ pfecto audirēt
 esset vel fuisset Futuro audiatūz.

In coniunctiuo in
 Presenti audiatūz
 prō imperfecto audiretur
 prō pfecto auditū sit vel fuerit
 prō plusq̃ auditū esset vel fuisset
 Futuro auditū erit vel fuerit.
In infinitiuo
 pñri & prō imperfecto audiri.
 prō pfecto & plusq̃ auditū esse
 Futuro auditū iri (vel fuisset).

Forma quarte coniugationis in passiuo.

In indicatiuo.
 pñri audior audiris vel audire audis
 prō imperfecto audiebar baris vel bare bas
 prō pñe. audit' suz vel fui es vñc. in pñi
 prō plusq̃. audit' erā vel fuerā eras rē
 Futuro audiar audieris vel audiere rē.
 audimur audimini audiunt
 audiebamur bamini bant
 audiri sumus vel fuimus rē.
 audiri eramus vel fueram' rē.
 audiremur emini entur.

In imperatiuo.
 Presenti audire audiatūz in pñi
 Futuro auditoz tu auditoz ille
 audiamur audiamini antur
 audiamur amini audiuntōz.

In optatiuo vñnam.
 pñri & prō imperfecto audiret audiretis vel rere reret
 prō pfecto & plusq̃ audiret essem vel fuisset esset rē.
 Futuro audiar audiaris vel audiare audiatūz.
 audiremur audiremini audirentur.
 audiri essemus vel fuisset' essetis vel fuisset' essent rē.
 audiamur audiamini audiant.

Liber I. Tract. I.

In coniunctio cum.

Qui *P*nti audiar audiaris vel are atur
*p*ro imperfecto audiar eris vel ere erur
*p*ro perfecto audiat' sim vel fuerim &c. in *pli*
*p*ro plusq. audiat' eem vel fuissim &c.
*F*uturo audiat' ero vel fuero erisq. &c.

audiamur audiamini antur
auduremur eramini entur
audiri simus vel fuerim?
audiri essemus vel fuissimus
audiri erimus vel fuerim?

In infinitivo

In *p*resenti in *p*ro imperfecto audiri
*p*ro perfecto & plusq. auditus essem vel fuissim
*F*uturo auditum iri

Preteritum auditus

Participia

Futurum audiendus

De irregularib' & defectivis. Ca. XXIX. *Q*uod.

Hec de inflectione *h*boz regularium dicere intelligas: nā sunt talia *h*ba in regularia que & anomola dicunt: que in quibusdā temporibus & modis aliā a dictis habēt inflectionē: nōnunq. etiā i quibusdā modis & temporib' defectiunt. vñ sunt hec que sequunt. *S*um: volo: malo: nolo: fero: fore: cedo: que: so. explicat: nisi: inquit: inquā: inquit: ausim: vale: salueram: cedonui: e: piz: memini: aio: fio: cedo: fio. *h*boz irregularitātē & defectum *h*us sequentes indicant. *A*lramen huius verbi sum: cum eo frequētius vtamur in *g*ramma inflectionem subiiciam.

Inflectio huius verbi Sum

In indicativo.

In *s*ingulari *p*resenti sum es est
*p*ro imperfecto eram' eras erat
*p*ro perfecto fui fuisti fuit in *pli*
*p*ro plusq. fuerā fueras fuerat
*F*uturo ero eris erit

sumus estis sunt
eramur eratis erant
fuimus fuistis erit vel fuere
fueram' fueratis fuerant.
erimus eritis erunt

In imperativo

*p*resenti sis sit in *plu*
*F*uturo esto tu esto ille rali
simus sitis vel este sint
simus estote sunt vel totes.

In optativo vtinam

In *s*ingulari *p*nti & *p*ro imperfecto essem ses set
*p*ro plusq. pphero fuissim ses set in *pli*
*F*uturo sim sis sit
essemus essetis essent
fuissimus feris sens
fiamus sitis sine

In singulari

In coniunctivo cum

*p*resenti sim sis sit
*p*ro imperfecto essem ses set
*p*ro perfecto fuerim ris rit in *pli*
*p*ro plusq. fuissim ses set
*F*uturo fuero fueris fuerit
simus sis sit
essemus seris sent
fuissimus fueritis fuerint.
fuissimus seris sine
fuerimus fueritis fuerint.

In singulari

In infinitivo

In *p*nti & *p*ro imperfecto esse
*p*ro perfecto & plusq. fuisset
*F*uturo caret.

*E*ssendi.
*E*ssendo.
*E*ssendi.

De noticia partiu orationis

Supinis caret. Haber vñ participiū pſentis tpio ſc̄y ena. Hac forma in
ſecuntur et eius cōpoſita tripla in gerūdia nō habent nec p̄cipia triū dem
pris. ſc̄y p̄ſum; poſum et aſum. vñ. Dic abſc̄no p̄ſens; dic poſuiſſe potens.
Alium vero in impariūo haber ades vel aſſis. Di. Ad alia porge. Alia.

Dat volo vis vult; et volumus vultis ſine noua
Nullio deficiens. caput ex optante futurum
Dat Primo vellem; dat ſine. velim modus optans
Hec locis repetes ſupremus dat tibi velle
Hinc finem deinas; per ternam cetera formas
Dic malo primum raro formare futurum
Iure tenere patris per cetera tempora dicis.
Nolo parrem ſequi; tamen imperialis habetur
Noli nolite nolito. totęq; lunto;
Dat p̄ſens primi fero fert. ferūſq; ſecundi
P̄ſens fer ferte. ferto fert ore futurum.
Dat terni p̄ſens ferrem. ſocium ſibi iunges
Dat quinti ferre. p̄ſens eademq; notate
Tempora paſſiuo ferris ferturq; notentur
Ferresq; debinc fertor. ferrer ferriq; ſequuntur
Ad morem terne fero cetera debet habere
Tempora terna forem dabit. et fore cetera ſperne
Rem dat res rer rent. remus caret atq; foretis
Es eſt ac eſſe dat edo tibi cetera terne
Ad plures edite dic. plures dant tamen eſſe
Ac editur format paſſiuo. ſic editur dat.
Queſumus ex queſo retinens. nil plus dare quero.
Explicit expliciunt p̄ſentis inſit et inquit
Inquam p̄ſentis eſt et quandoq; futuri
Inquo quis inquit. pluralis imus dabit untq;
Am tantum dicunt es. et denare futurum
Et p̄ſens inque ſemper dabit imperiali.
Is it declines auſim. pluraliter auſint.
Deq; vale quidam dicere valete valeto
Atq; valerote. quinto dicere valere
Proceſſu ſimili ſalve formatur auceq;
Bis duo ſunt odi; noui; cepi; meminiq;

Liber. I. Tract. I.

Que retinent sensum presentis preteritisque
 Que formantur ab his pariter sensum duplicabunt
 Dantque mementote meminisse dabit ante memento
 Alio dicis sunt plurali sociamus
 Dic simul atabam bas bat pluraliter atque
 Inuenitur aut presentis imperativi.
 Et, facio facis facit, sic et cedo pro dic
 Dat fio fierem fieri, dat, cetera terne
 Optans futurum presens dabit imperialis
 Dic duc fac et fer et que componis ab illis,
 Cum facit a verti e in i, verbi regula fertur
 In ui, preteritum de se data tempora quedam
 Sincopat, hinc demas dissyllaba quodque fit inde.
 Inuenies nostri flecti flecti quoque scilicet.

De quibus
 dam alijs
 defectibus

Sunt nonnulla alia verba prout et alij supinis carere. Di. Et hec enarra. Ma.
 Respuo cerno lino, proprijs caruere supinis:
 Et linquo, satago, compesco, lamboque lingo
 Ambigo cum metuo, timeo simul vigeo glisco.
 Caluoque cum renuo, disco tremo quoque posco
 Ango, cum viso, lingo contingere debes
 Estuo, sterto, mico, rudo, strido, strideo, psallo.
 Et conquinisco parco, quibus addito dego
 Horreo scando paucet mando scabo quoque scalpo.
 Preteritis refert miseret tedatque carebit
 Atque carent impersonalia cuncta supinis.
 Sed placitum, licitum delectatum libitumque
 Atque misertum pertesum solimodo formas
 Atque carent hec preteritis proprijsque supinis
 Polleo cum fido furio, ferio, simul addo.
 Blisco ferio timeo metuoque tollo quoque linquoque
 Lerno sic sisto vescoque medeoque reminiscoque
 Dic inceptinam meditatiunamque carere
 Eurique tamen inuenies et parturierunt.

De forma
 verborum.

Et ita de verborum coniugatione ad formam stilum vertamus.
 Prima verborum que est Ma. Forma siue species verborum duplex est scilicet
 primitiua et deriuatiua. Di. Primitiue species que sunt. Ma.
 Que ab alijs non descendunt, ut lego ferioque hec omnia dicuntur
 me pferre verba. Di. Deriuatiue species verba que sunt. Ma. que ab alijs descendunt
 aut a verbis aut a nominibus. Et hec sunt, septuplicia, simpliciatiua, mediatiua.

De notitia partiu orōnis

consideratiua; frequentatiua; diminutiua; et imitatiua. **Di.** Inchoatiua q sunt? **Ans.** Que iniriū actus aut passionis suoz pmiūuoz fcaut aut rore verius fcaut idē qd pmutiua sua cōposita cū nō. v. caleſco. i. calico vci in capio calere. liquiſco. i. liqui. ſio. aut incipio liquere. Et hęc formāt a tēlā piona pñtis indicatū ſingularis nū. i. p additiōē cō. v. c. l. s. addēdo cō ſic caleſco. l. boe tñ nō facit hiaſco ſed hūco. ſic t cī cōpōſiti. v. debuiſco. **Ami** ſcrio; facit miſe. e. cō. Sunt aut oīa inchoatiua tērie pūgatiōis z neutra p ceteris z ſupinis carētia. **Utrū** eſt v. rba canco. ſeneco; immoco; ouio. o. eua? neo; maturcoz ſilia ab vſu recedētia; ſua p. ā deriuatiuis eoz reliquē ſūt vt ſenui ſenſco; quēui requieſco. **Di.** Abauatiua q ſunt? **Ans.** Quę me ditariōes ſiue ac? ſuoz pmutiūuoz fcaut. v. cſurio. i. meditoz edere. Quidā tñ grāmarioz (z fortāſſe ſi ab re) hęc cadē ſyba diſideratiua dicere. vñ z ſu rio. i. cupio ſiue. deſide. o edere nō cogito edere. Formāt aut omnia talia ab vltimo ſupino ſibi pñti p additiōē rio. v. lecturio; cſurio; parturio (z ſunt pūgatiōis quarē) pñtis z ſupinis carētia pter cſurio z parturio. **Di.** Diſideratiua q ſunt? **Ans.** Quoz ſcario p infinitiui ſui pmutiui z verbū cū pio expūm pñt. v. facio. i. cupio facere z hęc oīa in ſe termināt. z gemināt s. dēpñtis acceſſo z q ab vltimo ſupino deſcendūt qd ſimplici inferibit. v. viſo viſo viſere z ſūt tēti pūgatiōis. v. viſo facio; capſio; z capio. facio; a lacero. acro ab accio; arceſſo ab arco. **Di.** Frequentatiua q ſunt? **Ans.** Quę actus ſui pmutiui frequentia fcaut. v. agito. i. frequēter ago; legito. i. frequēter lego. Et oīa hęc ſunt pūgatiōis pñti formant ab vltimo ſi pio nō mutādo u in o. v. curſo a curſu. Si aut penltima ſupini nō diſſyllabit z a longā a in i correptā verit. v. volatu volito. clamatu clamito. z ſi verbū p ſceti habuerit gi i pñt frequentatiui nō a ſupino ſed a ſcēa pſona pñtis indicatū ſingularis nñeri deſcendit. abicco s. z addita illa ſyllaba to. v. agito legito; dicimus z lectito; viſito a video venit. qd formāt viſo aſa; q viſi to; a quero qñto. ſcribo ſcriptito; ſuſtuo ſuſtoto; ſcquor ſector; greco egrotor; ſcio ſcīto; ſeſſitor; queſo queſito deſcendit. **Di.** Diminutiua q ſunt? **Ans.** Quę in o deſinūt ſuoz pmutiūuoz diminutiōē fcaut. v. a ſorbeo ſorbiſo lo. i. pari ſorbeo. a garro garrulo. a caluo cauillo p caluilloz catulo caſtillo. **Di.** Imitatiua quę ſunt? **Ans.** Quę imitationē alicuius in moribz aut officio impoſitant. v. a patre patriſo. a poeta poeto. Sunt z alic verbōz deriuatiōes vt a verbo albo venit albio. a vello vellico. ab aduerbio peno die pendino aſa cras pcratiſino. ab intra venit intro. a ſup ſuperoz ſic de alijs. Sed hęc omnia accuratius pquire. maioris fortāſſe laboris q viliſis tatis eſt. ſeſſico itaqz verbo participiū tranſcurramus.

De Participio: Capitulu. XXI. Viſci

Participiū qd eſt? **Ans.** Parſcednis prem capiens a noie. pñt a ſybo. z prem ab vtroqz. Accipit eſſi a noie genera z caſus. a a ſybo tpa z ſcations. ab vtroqz numeri z figurā. Hinc pñti pñti nō abſurde dicit. nō tñ intelligas pñtiū a noie z a ſybo dicta accētia ſic recipe vt noie z verbū ca amittit. ſed q pñti pñti hz accētia qūbūdā accētiū noie z verbū in ſpeciei ſilla. **Di.** Quare hęc pñtiōis a grāmattis aſſūpta eſt? **Ans.** Hoc duplici d cau ſa factū arbitrare. ſ. cauſa bzuuſat z neceſſitatis. bzuu? eſſi dicit leges diſce qz lege z diſce. ſic curres mouet. ſueſcunt? dicit qz illē qz currit mouet. et tanc qz z ſilem ſine participio haud pñti expmire poſſum? ordinem. mñtis ſe omāt ne hoies vidēto cas deridāt. nō aut dicere cōuenit ne hoies eas vidant z

Lib. I. Tract. I.

videantur q̄ eas derid. in notario videt. Di. Vñ facile cognosci p̄t que
 vox p̄cipiū sit. *Ans.* Et terminatio vulgar. Di. Quo termin. arione
Ans. Quia om̄e p̄cipiū terminat aut in ans ens tus rus sus dus vel rus.
 Di. Quid vulgar. *Ans.* Quia om̄e p̄cipiū vulgarizat p̄ eundem. vt q̄ ter
 minat in ans vel in ens dicit om̄i leges ies. iudex. nans libb. habende. aut vul
 garizat p̄ ist. vt ea q̄ in rus vel rus terminat. vt visus est ut g. seben. lectus est
 ut g. lesen. hectus est ut g. bozē. aut vulgarizat p̄ eundem in rus terminat.
 vt lecur. vñt gelefen aut p̄ werden. si in dus terminat. vt legēdus. vñdē
 gelefen. cognoscat p̄ accētia sua. Di. Participio quor. accidit. *Ans.*
 Octo. sex figura. nterus p̄lo. na. genus. casus. d. clination. temp. et significatio.
 De. ntero aut figura. genere. et casu. et declinatione. participioz. dicendū. quē
 ad modū in noīe dictum est. p̄ casū. om̄i regulas. genera. et declinationes. parti
 cipioz. habent p̄ quas. et nominū. Di. Tempa. participioz. quor. sūt. *Ans.*
 Trias. Presens. p̄m. et futurū. Di. Quod p̄cipiū est p̄tis tempis. *Ans.*
 Quod terminat in ans vel in ens. Di. Quod est futuri tempis. *Ans.* Qd
 terminat in rus vel in dus. Di. Qd est p̄teriti. *Ans.* Quod terminat in
 rus sus vel rus. tus vñt. vt mortuus. *Ans.* p̄empla. parent. sup̄eant. sūt parti
 cipii. alicui. tempis. indicat. q̄ tempus. p̄ear. sed q̄ actionē. vel passionē. in
 e. ro. temp. facia. n. aut. futurū. demonstrat. he. vero. voces. q̄ temp. p̄ se. sig
 nificant. nō p̄cipia. sed. noīa. sunt. vt. annus. dies. mensis. hora. Di. Signi
 fication. s. participioz. quor. sunt. *Ans.* Quinq. adinstar. g. neri. verboz. s. s.
 actiualis. passiualis. n. ntri. is. deponēralis. et cōmūis. participiū. om̄i. cū. sē
 est. p̄ear. tōis. cui. generis. est. sūt. verbū. a. quo. descendit. Al. verbo. om̄i. actiue.
 participiū. descendit. qd. in. ans. ens. vel. rus. terminat. Di. Per. quē. modū.
Ans. Participiū. in. ans. vel. in. ens. terminat. venit. a. p̄ma. p̄sona. p̄ear. n.
 imp̄cti. modi. indicat. nū. mutādo. bam. vel. bar. in. es. vt. amabā. amans. i. cō
 gebā. legens. loq̄bar. loquēs. excipiunt. tens. et. dens. p̄ci. ia. ab. eo. et. quco. nā.
 hec. mutant. bam. in. ens. p̄cipiū. nō. in. rus. terminatū. format. ab. vltimo. sū
 p̄io. addendo. rus. vt. lectū. lecur. Al. neutro. descendit. hec. radē. in. p̄te. q̄
 ab. actiue. vt. alio. vñt. stans. et. statū. neutra. tñ. q̄. transitiua. sunt. q̄. uoz.
 p̄cipia. de. se. format. vt. aro. habz. arans. arar. rus. et. ducet. ab. orio. oritū.
 et. a. morio. moritū. Sed. neutra. passiuā. tria. habēt. p̄cipia. vt. gaudio. ha
 ber. gaudēs. gaudis. gaudisurus. sio. fieri. fact. et. factū. sic. et. quedā. pure. neu
 tra. hñt. p̄cipia. vt. carēs. cassus. caritū. et. Di. Que. et. quor. p̄cipia. veni
 unt. a. p̄ba. passiuo. *Ans.* Ea. q̄. in. rus. sus. rus. et. dus. terminat. hoc. modo.
 Participia. in. tus. sus. et. in. rus. format. ab. vltimo. sapino. addēdo. s. vt. ama
 tu. amat. visū. visus. neri. neri. et. morio. moritū. Sed. p̄cipiū. in. dus. su
 runt. t̄pis. format. a. grō. singlari. participi. p̄tis. t̄pis. mutando. tis. in. dus. vt.
 l'gētis. legend. Di. Al. verbo. deponēti. q̄. veniūt. *Ans.* P̄tis. p̄m. et. futurū.
 in. rus. vt. lo. uoz. loquēs. locutus. locutū. Al. p̄bo. nō. cōmūi. q̄. uoz. s. p̄sens.
 p̄m. et. duo. futura. vt. a. criminoz. venit. criminis. criminat. criminatū. et. cri
 minand. Idec. tñ. in. p̄catione. differit. vt. hec. carmina. hñt. et. t̄rbū. cōe. p̄uis
 agar. et. pariat. Alit. p̄. ans. ens. rus. solum. actiue. p̄ear. Dus. solū. passiu. p̄. rus.
 vñt. notat. Silt. et. a. p̄bis. passiuis. q̄. descendit. p̄cipia. actiue. p̄ear.
 vt. falsus. diserer. iurar. circū. p̄ectus. p̄derat. disertus. cautus. argui. cōcen
 tus. tacitus. p̄fusus. et. adultus. Rursus. sunt. q̄. in. vocatiua. passiuā. hñt. p̄ca
 tionem. vt. cū. dēns. vapulans. silt. et. quedā. noīa. p̄cipijs. siltia. sunt. vt. braca
 rus. caligar. rogatus. hirsutus. comit. l̄fatus. astutus. politus. stellar. coma
 rus. ocreatus. galeat. tuniceatus. manicat. Al. verbis. impersonalib. nō. veniūt.
 p̄cipia. de. mpro. p̄ctus. a. reder. (qd. tamē. nomē. esse. videt) p̄en. reas. a. p̄on
 ter. Alia. aut. vt. p̄dend. pigendus. dolendus. et. porius. noīa. q̄. p̄cipia. cas.

De noticia partiū orationis

fenda sunt. Sic et plura alia quibus principalem habent vocē in nota sunt: et sine tempore sunt. Unde quinquies participiū in nota naturā transire grammati- ci voluerunt. Primo tempus amissionē. ut amans vini. ibi amans valet quod amore captus est. Dilectus et sequētia nota sunt. ut accedens antecedens consequens con- tingens occidens cōueniens p̄sens prius oziens occidens et p̄sensus pro futu- mine vel aliqua pluuiā. Et hec omnia neutra sūt et substantiua tribus viri- bus descriptis: quod sunt masculina. Secundo modo fit participiū nomē comparatio- nescēs ut amans amantior amantissimus. Tercio modo compositione si sces cum dictione componit cū qua verbum suū componi nō potest. ut indecens indecens. Quarto mutatione cōstructionis quādo sces constituitur cum alio casu quod verbum a quo descendit. ut amās p̄teritis amās laudio. Quid sit par- ticipiū nomē mutatione significari. ut amandus. quādo significat non est quod amabit. sed cū quod dignus est amari. Sic laudandus. id est dignus laudari. Et si bene iudicaueris omnes hi modi sub vno modo possunt comprehendī. sces sub tē- poris amissionē. Qualiter sces cū ex voce principali nomē fieri tempus amittit. Nam tempus notū nō accidit. p̄teritū autem participiū esse videt. Sic occurfus erratus laboratus et cetera verba in usu nō habent. Sed de his sine faciens ad partem orationis indeclinabiles p̄perio: quāquam primā aduerbiū diximus.

De adverbio quinta parteforationis:

Lapirulū. XXXII. Discipulus

Adverbium quid est? Mag. Est p̄forationis quod adiecta verbo p̄forationē ei⁹ explanat atque implet. Dicit autem adverbium p̄ ad- uerbiū: quod iuxta p̄bū suū p̄mit. Di. Adverbium p̄ quod facilius cognoscit. Ana. Per accitū p̄p̄ia Di. Que et quod sit ista? Ana. Et ita: sces Significatio cōpatio et figura Di. Significati- ones adverbiorum quorū sūt? Ana. Multe sūt et quod adverbia loci. ut hic ibi illic inde quo quod ubi: foras intus foris istuc sic ibi. necubi alicubi ubique ubique ibide alibi inibi. hic illuc istuc. nequo siquo quoquo alio quocumque. eo intro hinc illinc istinc aliunde vndique vndicunq. hac illac istac quorsū istorsus retro: sursum antro: sursum deorsus deorsus: sinistrorsū illorsus nequorsū siquorsus aliquorsum. quousque hucusque illucusque istucusque sup̄ infra sup̄ius inferi⁹ cūtinus cōtinus. Quodā etiā nota locorum sine p̄posi- tionibus posita adverbia esse voluit. ut sum romē. pergo vlnā et cetera. Alia sūt et ad- uerbia tempus. ut hodie heri nūc nūc cras aliquā. olim mox iam cū dum semper mane dudum modo tunc sero semper nudius tertius (vorsestern) nudius quartus (ce vorsestern) nudius quintus vel sextus nō dicit perendie (ybermoen) pridie (deorsus dario) postridie (deorsus dario) quotidie prius tempus (schneel prius loci est) von verren (Aut numerus. ut semel bis ter quater sepe frequen- ter binis trinis quinquies septis millesies et cetera. Aut negandi ut haud nō neque neque neque minime nullatenus. Aut affirmandi ut etiā quidam certe cer- to p̄fecto nimis sane quippe quoniam quoniam. Aut demonstrandi. ut en ecce. Et secundū quodā eorum eorum illum illam. Sed hec in sup̄ioribus inter p̄- nota locari placuit: quoniam declinabilia sunt ut patuit. Aut optandi. ut vltimū est. sodas. Aut hortandi. ut exa age agendum sodes mi ambo media correpra. Aut ordinis: ut inde deinceps prius de cetero postquam tum item. Aut inter- rogandi. ut cur quare obz an me vtrū nomē quod affirmari: nunquid aut ne- gar. Aut similitudinis. ut quasi seu ferme tamque velut veluti. sicut sicuti ut vti.

Lib. I. Tract. I.

quodadmodum instar: aut gliras vt docet: pulchre bene: male: perperam. l. prae: vt puerse: aut quiritano: vt multa parum: modici: mini: num: mini: me: valde: aut dubitandi: vt foras: foras: foras: vt foras: aut p. ronalia vt inccum: tecum: secum: nobiscum: vobiscum: aut vocadi vt beus: beo: ebodii aut respondadi vt beu: aut separandi: vt scorum: infaria: multifaria: vtrinqz singularem: separatiue: nominatiue: distinctiue: aut iuradi vt po: edepol: castor: borde: medius: fidius: aut eligendi: vt simul: vna: pariter: adinuicem: mutuo: aut prohibendi vt ne: aut curius: vt forte: ferunt: aut comparadi vt magis: minus: tanqz: maximu: minimu: minime: tam: aut intendendi vt penit: pr: sus: omnino: subito: illico: adeo: primum: admodu: valde: apprine: repente: ferme: aut remittendi: vt paulatim: scisim: tractim: vie: vere: penit: ferme: p. detentim: paulisper: prope: p. pemo: dii: aut excludendi: vt tñ: tñmodo: solum: solimodo: duntaxat: aut reduplicandi: vt inquantu: ea: rde: aut concedendi vt: cñ: sa: ne: aut estimandi vt caro: vili: aut diminutiue vt clanculum: paululum: aut modificandi vt possibiliter: impossibiliter: contingenter: necessario: vero: 2 falso: Itē 2 ppositiones sine casuali aduerbia sunt: vt sui: subitus: Similiter: pñm: cñ: cñ: qdam: p aduerbijs ponunt. Di. Cōparatio aduerbioz quā: fit: Ali. Per tres gradus comparatiōis fire adinstar noim: vt male: peius: pessime: forte: fortius: fortissime: et sly. Di. Figura aduerbioz quoruplex est: Ali. Duplex: s. simplex vt docet: composita vt indocte: quemadmodu: de noia: Scias aut pñonem aduerbijs addi nō posse nisi in cōpōne: vt proinde: debinc: vñ inpre: dicitur de mane: et. Di. Species aduerbioz quoruplex est. Ali. Duplex: s. pñtina vt clam: deriuatiua vt clanculum. Et deriuantur aduerbia añomine vt doctea: pnoie vt illic: a verbo: vt a sto statim: a ppositiōe vt extra ab ex: intra ab in: de his satis ad ppositiones trāscamus.

De ppositione sexta pre orationis. Capi. XXXIII. Bi.

Propositio qd est: Ali. Est pars orōis q pposita alijs ptibus in accūtia p oratione pationem causam aut complet (perpulchre): aut inuat (vt in doctus in iustus) aut minuit (vt subtristis) Di. ppositiōi qe accidunt. Ali. Duo: s. deferuere casui 2 ordo. Di. Cui casui ferunt ppositiones? Ali. actō aut abtō. Di. Quē ppositiones deferuunt actō: casui? Ali. Sequentes: apud ante aduersus aduersum eis circum cōtra contra erga extra inter intra infra iuxta ob pone per prope propter post secundum trans ultra retro pter super supra circiter vsqz versus secus per nes. Et istis aliqz conueniunt in patione: vt aduersus: 2 aduersum: attri adu rñus qñqz pio apō reperitur: vt Tercia: aduersus te gratias habeo. I apō re: Cis pponitur roibus sūuioz: Cōtra pō alijs: Cōtra inimicitia. Erga vero amicitia denorat. Circa scōm secus: pone pro iuxta poni solēt: pone p retro aduerbiū est: vñ: s. pon e subdit coniun. Circiter dicit circumstantia tps 2 numeri: vt annos natus sum circiter triginta: Extra pro pter poni solēt vt extra vñ amicitia: id est pter vnam. Trās valet ultra: Supra p ultra ponitur: vt supra annos tres: Sic penes valet: apud. Di. Quē ppositiōes deferuunt abtō: casui? Ali. S. quēctea ab abs absqz cñ coia clam de e et p pro pte procul sub sine tenus id est iuxta vel vsqz: Sunt 2 pter has que quandoqz accusatiuo quandoqz ablatiuo deferuunt. Di. Quē? Ali. In sub super 2 subter vt subitus. Di. Quandoqz deferuunt accusatiuo casui? Ali. Quādoqz iungunt verbo impoztare motū ad locū vt vado in ecclesia. Di. Quandoqz deferuunt ablatiuo casui. Ali. Quādo iungunt verbo signari vel quēre vt motū i loco: vt sum in ecclesia: spacioz in foro: ambulo in platea 2 lata est hāz pcatio: Nam in quandoqz valet ad: vt cadit in terrā: vel erga

De noticia partium orationis

ut in dicitur sum benivolus. vel contra ut in hostes. vel inter. ut benedicta tu
in multis. in primis. i. inter primos. v. l. super. ut Augustinus in Joannem
id est super Joannem Similiter sub ponit pro ad locum. ut postea sub ipsos
utunt gradibus. vel pro per. ut sub nocte. i. per noctem. vel pro in. ut arma sub
aduersa posuit radiantia. quercu. Super pro supra. ut pugno super montem
id est supra. et pro contra. ut monitus sum super hostem. Item pro iuxta. ut
fidentia super numine. Item pro de. ut multa super priamo. et Subi? qda
non positionem sed aduerbii esse dicunt. Di. Ordo positionum quadruplex
est. alia. Triplexque prepositiua subiectiua et communis. Di. Que sunt
ordinis prepositiue? alia. Que a casuali suo preponuntur et postponi non
possunt. ut ad apud. Subiunctiua vero ordinis sunt que casuali postponunt
ut tenus. possunt tñ et positiones preponunt. vñ appones nomen habent. Di. Ci-
mus namque tenus puber. aut pub. tenus. Communes sunt que indifferenter
et preponuntur et postponuntur suo casuali. ut p. r. ransira et remes. aut taltra
per et remos. Id quoque notandus positiones. In quibus aliisue dictionibus in
gi quas per compositionem. quibuscumque ipsi vnam preter ordinem constituunt ut in iu-
tus. ab. condo. hoc tamen non omnibus commune est. penes namque et apud
nunquam componuntur. Et eductio di. dis. re. se. an. con. nunquam sepa-
rantur. Neque aqua vero et pene officii et componuntur et separantur. diuer-
se. Nam ad composita cum dictione cui. initium est. e. g. l. a. p. r. i. r. mutat diffi-
mitem. accuro. affero. aggero. alludo. amundo. appono. ardeo. assurgō. ar-
tollo. Adhibeo tamen dicitur et adgreddor apud Pulcianum et Vergilius per-
sepe. In parte autem abijciuntur. ut aperio. Sicut si dictas consonantes mor-
sequitur. ut a. p. i. ro pro. ad. spuro. ascendo. et. Sic et in noie agnatus. dicimus in
adsum vel assum. Seminari non debet consonans eade sequente tertia. nisi
que sequitur sit l. vel r. ut actamo abbeuio. Circum composita dictioni cui
initium vocalis est. integra scribitur. et sine in profertur. ut circueo. profertur cir-
cucio. Composita vero cum incipientibus a b c d mutant in in. ut circueo. circio
cundo. circuiuo. Ob similiter ab et sub composita dictioni cui initium est r.
p. e. g. m. mutant b. in consimilem nisi propter coincidentiam euphoniā aut
carmen aliter fiat. Trans. composita cuius initium in consonans d vel u abijciunt
ut transio. traduco. trans. Abs autem in composita iungit tñ in dictionibus inci-
pientibus a p c t ut asporto abscondo abstusco. Extra compositionem vero iun-
gitur incipientibus a r q v ut abs te abs. quolibet. Et preponitur dictionibus
incipientibus a consonante. Et vero his que a vocali inchoant. Veritas tñ
e et ex. differenter componunt. Unde et componitur cum dictionibus quaz initium
est u consonans l. consonans d. b. g. l. m. p. r. cum his autem ex. componi non pōt
ut cucio. cicio. educo. ebibo. egero. cludo enito. emineo. eruo. in his consonā-
tes geminande non sunt. Inueni tñ ex cū l. ut elce. Et rursus ex componitur
cū alijs cū quibus e non reperitur. Et tamen ex et si cōbinat dictioni cuius
caput est s. abijcit s. ut cargo exanguis. qñ r. includit s. Si autem associata si-
critici composita dictioni cuius caput est l. mutat r. in s. ut essero. Ab iungi-
tur incipientibus a vocali. A vero incipientibus a consonante. In composita
dictioni cuius caput est l. vel r. cōuertit n in similem. ut illudo irrus. Si autem
caput dictionis fuerit b p m. transibit in m. ut inbibido impotens inimus bas
consonantes n. necedere nō pōt. Djs tñ cōponit cum incipientibus a c p t q f
et in consonantem si autem in dictione cui dicitur componitur mor-alla consona fecit
vñ s. abijciendū est. ut scindo discindo. et in his que ab inchoant. strāst in
sive differo. Si autem iungitur a relijs consonantibus. sua habentibus initia vñ
dicendum est dirumpo non di. rumpto. Am sequente f c q. mutat m in n. ut
anfractus anceps. et. sed sequente vocali interponit b. ut abelus. Ne cōpōna

Ordo pposi-
tius subiu-
ctius et
communis

prepositio-
num cōposi-
tionū cū ce-
teris pñb⁹
orationis.

Liber. I. Tract. II

cum dictionibus a vocalibus incipientibus assumit d. vt redundo. Cum cōposita dictioni cuius caput vocalis n̄ perdit. vt coereco. *Eccepe cōcedo.* Si aut̄ dictionis initium sit r mutatur n̄ in r. vt corrum̄po. Et si p̄ncipiū est i muta- tur in eandem. vt colligo.

De cōiunctione septima pre orōis. La. XXXIII. Bis.

Inter p̄ter orōis iam ordine sēptimo Cōiunctio est quam d. fi-
niat. *Alia.* Cōiunctio est p̄lationis q̄ ceteras cōiungit z
ordinat. *Di.* Cōiunctioni q̄r accidit? *Alia.* Tria hęc. pote-
stas figura. *Ordo.* *Di.* p̄tates cōiunctionis quor̄ z q̄ sunt
Alia. *Abulre* q̄dam em̄ dicunt cōiunctōes copulatiue. vt ce-
r̄q; ar ar̄q; ac ast. Quēdā sunt disiunctiue. vt ve vel nec neq;
quoq; *Di.* Quōd vocas cōiunctiōē disiunctiua cū cōiungeret̄r disiungere
opponantur. *Alia.* Hęc voces cōiunctiōes dicere sunt eo q̄ dicēdes cōiū-
gant̄ inter se. Disiunctiue aut̄ vocant̄ q̄ dictiones quas inter se cōiungit̄r
respectu terti separant. vt *Petrus z Paulus* legit. Quēdā sunt cōiunctiōes
expletivæ. aut̄ completivæ q̄. san̄ or̄de nulla necessitate s̄ d̄ ornatu s̄ p̄a ponū-
tur vt quidem eōdem nā nāq; vero v̄s s̄z aut̄ porro licet finaliter finaliter
Quēdam causales vt si siquidem qm̄ quādoq̄dem quin quinetiā; quatenus
sin seu siue nam nāq; n̄ nisi nisi sed. interea q̄b̄rem p̄sertim alioquin p̄re-
rea. Quēdam sunt rationales. quę s̄z dicti rationem adiungūt̄r. ergo ideo
igit̄ itaq; em̄ etem̄ enimvero q̄; q̄propter qm̄ qm̄quidēdm̄ q̄ppe n̄ p̄pe s̄z vide-
licet p̄pterea ideo; Quaz plures etiā illatiue dici possunt. quę s̄z p̄posito
antecedente consequens inferunt. Quēdam aduersatiue sunt. vt q̄ q̄; Quis
est̄ etis̄ tamēti alioquin verū modo licet sed. *Alia.* Quēdam sunt interroga-
tiue vt dubitatiue. vt vt si an ne neue. Quēdam disiunctiue vt saltem; q̄dam
ordinatiue vt itē itēq; tum ceterū p̄terea. si c̄ absur̄ū videatur quasdam in
diuersis enumeratas p̄tibus; nā si arduē despiciant̄ z alię plures enūmera-
ri possunt p̄or̄ stantes; q̄s breuitat̄ causa trāscō; cum parti aut̄ nihil rem fa-
ciant. *Di.* Quotuplex est diuinctionū figura? *Alia.* Duplex s̄z simplex vt
nam; cōposita vt namq;. *Di.* Ordo diuinctionū quotuplex est? *Alia.*
Triplex s̄z p̄positus subiectiue z cōis. *Di.* Quę sunt diuinctiōes p̄positi-
uę? *Alia.* ar ast aut̄ ac vel nec neq; si q̄; q̄tenus sin seu siue n̄. *Alia.* Quę
sunt quę subiungunt̄? *Alia.* q̄dem q̄ aut̄ z q̄ ne v̄z. hęc tres vltimę *En-*
clitice vocant̄; q̄ accentū syllabim̄ diate p̄cedenti su p̄ se incl̄nant. Reliq̄
pene oēs cōes sunt in ordinem; nam z p̄ponuntur z postponunt̄ frequenter.

De interiectione octaua pre orōis. La. XXXV. Bis.

Estat̄ vt nūc demū de octaua z vltima orōis prequam interiectione
nem nominabas; differas. *Alia.* Interieccio (que tñ pars orationis
distincta ab adverbio ap̄d grecos nō traditur) est quę interiacet cete-
ris p̄ribus in or̄de; z mentis affectū significat. Est em̄ signū affectiōis etū
p̄ nūc animi in vocem. vñ q̄r sunt p̄urbati aut̄ moti animi affectiōes. tot
sunt interiectiones. Quā d̄ plures interiectiones em̄ b̄ p̄plis sunt cōmū-
nissimam animus motus interferit quo detracta perfecta z integra manet
ofo interieccio est. *Di.* Interiectionis q̄ sunt ac̄tūa? *Alia.* An̄i tñ vide-
licet significatio; hęc q̄dem multiplex est. Sunt em̄ interiectiones q̄dam lu-
gentis vt heu mihi. q̄dam commiserantis vt ah̄ felice in nuda. q̄dam excla-
mantis vt o curas volim; q̄dam precantis vt vab̄ qui destituis templū q̄dam
gaudentis vt euax. hō. q̄dam tūntis vt heu atar. q̄dam indignantis vt p̄b̄

De combinatione partiū orationis

Supra qdam admirantur. ut beu pape. qdā ridentis. ut ha ha ha. qdā dert
dentis. ut lui. tancito. qdā obiurgantis. ut ha nro infel. x. qdam laudatis. ut
eug. ferue bone et fidelis te. qdam vitantis. ut pape. la me. Et sic dereliqua
Nam tot sunt (et supius dixi) animi affectiones.

Tract. II. De modo debito combinandi partes ora tionis. Capitulum Primum. O Jagi.

Omnis itaq; singulis tribus ofensis: caridēq; accitib; ad
finē grāmaticē (q est mētis pceptus debite exprimer) eas ap
plicare epepēcū est. Di. Cedo: quonā mō id fieri possit fa
cili? *Alia.* *Esopo.* ut eas in debita accidentiū pformitate
iungas. Sic enī ex lignis dolans debiteq; iuncti. nō modo
mensa aut capsa: sed mēse capseue pulchra forma resultant
ita ex p. i. u. dicitis debite iuncti. nō mō oratio: verūctā ofonis forma (quam
pgruare dicit) pullulat. Qd. yr facili? deprehendas: nōnullas subicere pla
cuit regias: quaz prima erit de cōbinatione adiectiui cū substantiui. Secūda
relatiui et sui antecedentis. Tertia interrogatiui et responsiui. Quarta nois p
nois et pncipij cū pbo. Quinta verbi cū pbo. Sexta verbi cū adverbio. Se
ptima diuisionis cū ceteris. Octaua erit de grō. Nona de otō. Decima de
actō. Undecima de vtō. Duodecima de abtō. Ultima de ordinatiōe alim di
croz in expositione siue interpretatione totius orationis.

De cōbinatione adiectiui cū substantiui. La. II. Bi.

He igit est regula de cōbinatione adiectiui cū subuo? *Ma*
lhec. Adiectiui et substantiui debet coniūgi sit in genere nu
mero: et in casu. ut alio. vir. ille. vir. legens. Adiectiui enī supla
riū gradus indifferēter pformat subuo pcedenti: aut grō se
qm in genere. ut rosa est pulcherrim? v. l. ma. florū. Sicut in
qbusdā pncipijs. ut coluber et i sacrus vel sacra mystica nra.
Sed in his nō manet eadē sinta. ut facile videt in ista. Verbi est facili v. l. fa
cta caro. Di. Quid si duo fuerit subua. diuersoz generū ambo adiectiui p
cedētia. *Al.* Tūc adiectiui pformabit se cū subuo dignioris gnis. Ut si vnū
sit masculinū: reliquū f. minū aut neutri gnis: adiectiui pformabit se sub
stantiui m. ge. ut petrus et Barbara et mancipiū sūt albi. Et si vnū fuerit f.
minū: alterū pō neutri gnis: adiectiui pformabit se feminino. ut Barba
ra et mancipiū sunt doctē. Et hęc cōstructio a grāmaticis. Conceptio appel
lata est. Di. Sane intelligo: attamē adhuc in nūcro videt discrepare. *Ma*
lhec discrepancia p hoc tollit: q geminatiū singulare eqpoller nūcro plī. Di.
Quid si duo substantiua diuersoz nūcroz iuncta fuerint vnū adiectiuo? *Alia.*
Tūc adiectiui pformabit viciniori. ut caper tibi salua et bedi. Silt et etiā
in genere sit. ut Turbarus est rex et ossus hierosolima cū co. Et hęc cōstru
ctio xuma dicit. Animaduertendū q adiectiui partitiuū (qō sexrem ali
cuius multitudinis denotat) cū substantiui multitudine frangit sub diuersita
te et nūcri et casus posse iungi. ut vna soroz. vñ fratriū. Distributiū quo
q masculinū etiā femininas comprehendit. ut psonus vterq; iacet. De Pe
tro dic atq; Ibelena. Similiter. Quicq; vult saluus effici nō tñ de viris: sed
etiā de mērib; dicitū est. Hęc aut duodecim nūlia signatiz simili p An
tibetum exulant. Sed de his ad presens sufficiat.

Conceptio

Lib. I. Tract. II

De combinatione Relatiui et sui antecedentis Capitulum. III.

Magister.

Ro intellectu regule secunde (quā relatiui et antecedens esse volum) intelligendū. Relatiui id est qd ante latet. p. dicitur rei recordariū est. Et est duplex: inestitū et accitū. Di. Quod est relatiui sub. Ma. Quod refert rem habentē p se modū substantie. Et qd refert rem significatā p nomē substantiū. vt qui que quod suus ipse sui. hic alter is idē. ille alius reliquus ambo vterq; rē. Di. Qd est relatiui accidentis? Ma. Qd refert rem p. nam p nomē adiectiui. vt talis qualis tantus quantus rē. Et quodlib. t. hor duplex est. vtz identitatis diuersitatis. Di. Que dicunt relatiua identitatis? Ma. Que accipiunt pro eadem re cū antecedente. ad qd referunt. vt ille iste talis qualis rē. Et inter relatiua identitatis sub. vni est reciproci: qd fecit subam agentē p modū patient. vt sui sibi se. vt Petri? petri se. Di. Que sunt relatiua diuersitatis? Ma. Que accipiunt p alia re q̄ antecedēs ad qd referunt. vt Petrus est albus? alteri? modi est Platonis intellectus est regula talis. Relatiui sub. et sui antecedens d. bēt cōuenire in genere et in numero. vt Petrus currit et ille mouet. Et si pueniunt qñq; in casu: aut etiā in psona hoc ideo est. qz talia sortita sunt p. a. p. et t. et tamē nō antecedenti sed sequenti substantiui in nūero et genere cōueniunt: cū scz loquens substantiui se habuerit ad antecedens. vt malus cōmū. ne. vt ipsum est flumen quā primā ciuitati nostre dicim? esse aqua. Est locus in carcere qd Tullianū appellat. Di. Quid si duo sint antecedentia et genere diuersa. Ma. Si significant res seu differentes: relatiui p. forma. bīt se antecedenti generis principalioris: quē ad in odū dicitū est de adi. cūro et substantiui. vt Petrus et Karbarina legunt qui me diligunt. In rebz aūe seu nō differentibz relatiui refertur ad primum. vt lapide et ligna que emi Inuenies tamen quandoq; relatiuum neutro antecedenti conforma i. vt in ps. Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt. Et similiter accidit cum antecedens collectiuium fuerit (quod scilicet voce singulari multitudinem denotat) tunc est relatiui ad rem signatam potius q̄ ad vocem nominis respicit. vt est bona gens: deus est protector eorum. Hoc idē inter adiectiui et substantiui contingit. vt pars hominū validi. Aduertendū quoq; in omni possessiuo gentiui sui primitiui includi: cum quo relatiuum in genere et numero conformat. vt meam miseram deiles: qui variis circumdor periculo. Idem est de adiectiuo et substantiui. vt mea solius opera. solū id est mei solius. Transiuius animam ptransibit gladius. id est tui ipsius. Ponitur est ipsius ibi discretiui et non relatiue. Di. Que est regula de relatiui accidentis? Ma. Relatiuum accidentis quia scz pter antecedens proprium erigit substantiui: cum eodem potius q̄ cum antecedente conformabit se in genere et numero. vt talis sunt aque qualia vina. Idem est iudiciū de hoc relatiui suus.

De combinatione Interrogatiui et sui responsiui. Capitulum. III.

Discipulus.

Ue est regula tertia? Ma. Est hec. Interrogatiui et responsiui si casuina fuerint confirmari debent in casu. vt q̄renti. Quis scribit? Respondendū est Petrus. Qd si interrogatiui et responsiui cū diuersis iungant dictionibz: aut etiā cū eadē nō tamē eadē ha-

Liber. I. Tract. II

Ue est quarta regula? *Ans.* hec. Nomen; pronomen; aut parti-
cipium iunctum pro personalis finit modi a preterito debet po-
ni in nominatiuo: cum pro in numero et in persona conformari:
et vocat hec constructio supposita appositum. Est enim utrius sup-
positum et verbum appositum. ut hoc currit. Aduertendum in pro
pingue aut scilicet personarum plurimorum discretionis causa: trahitur scilicet ter-
tiam personam ad supponendum pro pingue vel scilicet personarum. Et vocat hec attri-
ctio. euocatio ut ego Gregorius scribo. tu franciscus legis. et sic illud non solus
per personam sed etiam per nomina veri casus. ut pater noster qui co in celis.
ibi qui tertie personae trahitur per verum patrem. ad personam co. Idem. quod si sit aliis
casibus. ut pater eos fecisti nobis: qui posuimus. pondus et istum dicam qui
trahitur per dativum nobis. Similiter sit per primum inclusum in possessum. ut tuam
volo miseriam quam nouo merore opprimis. ibi enim qui euocatur per tuum inclusum
in tuam ad supponendum verbo scilicet personae opprimis. *Di.* Quid si duo nomen
diuersorum numerorum idem personam peccaverint aut alterum precedat et alterum sequa-
tur cui verbum se conformabit? *Ans.* Vicinior. ut hic illius arma hic cur-
tus fuit. Ego lego et multi legunt et petrus. Similiter in diuersis personis. ut
hebrei sunt et ego. Et vocat hec constructio scuma. Idem erit si illud quod toti
attributum est. in presens diuiditur. ut pueri legunt alter grammatici et alter logi-
cam. Et hanc constructionem plepsim vocant. *Di.* Quid si duo fuerint sup-
posita in personis diuersis? *Ans.* Tunc personam debet conformari personae dig-
niori vice pingue (si adest) aut scilicet. ut ego et tu scribimus. Ego et petrus scri-
mus. tu et paulus bibitis. Idem fieri potest per personam cum. ut ego cum pe-
tro oramus. Et vocat hec constructio Conceptio. Collectiua quoque personarum
plurium recipiunt. ut turba ruunt. Pars in grammatice exercent in media pa-
lestria. Sunt etiam quidam verba que eundem casum post se recipiunt qui peccant.
Di. Que sunt hec? *Ans.* Verba substantiua ut sum homo. Et verba vocati-
ua. ut ego nominor laurentius. Et personarum diuersarum viui habitatio. ut ego baptizo-
r. et ego incedo superbum. Et hoc intelligit etiam de infinito et gerundio eorum.

suppositum
appositum

Euocatio

scuma

per conceptum

Conceptio

De combinatione verbi cum verbo. La. VI. Bi.

Quinta regula quod est? *Ans.* hec est. Quotienscumque in una et eadem
dem oratione duo verba iuncta fuerint sine coniunctione media: vel
terminum habet ponit in infinitiuo. ut volo legere. Pro primo tamen
verbo nominumque participia aut adiectiua ponunt: disponunt
subiectum ad agere vel pati. ut dignus audire abilis legere. docet
psallere. Attramen si primum verbum aut principium impetraverit
motum ad locum. reliquum stabit in primo supino ut vado lectum. cur te. is patitur.
Secunda pro supina cum adiectiuis quibusdam ponit habent. ut facile dictum.
ad dicendum. mirabile dictum. ad est ad dicendum. gratissimum audire. id est ad au-
diendum. tunc enim valent gerundium in dum cum in suppositione ad. et non cum verbis
impetrantibus motum de loco. Et si primum sit imperatiui modi. secundum simili-
ter infinitiuus erit. ut si vis esse perfectus. vade vende. omnia que habent veni feci
re me. Similiter et infinitiuus aliqui per supino nonnunquam vero per perfectum im-
perfecto degenerat. Exempla sunt. camus viscere. Dedit eis praten filios dei si
cui. Quod me mordere clanculum. ego succipenderet. et. Gerundia vero in. bi.
personatur cum nole causa vel gratia. ut videndi causa gratia legendi. ita et
alijs substantiua. ut spes videndi. Sed gerundia in do plurimum additur
prepositio ut iunxerit de celebrando. In negando modo quis puer. Et

De combinatione partiũ orationis

gerundio in dum sicut. v. ad loquendū aptus. Quandoq; in ponunt sine
positione tam actiue (v. an mihi cantando victus nō redderet ille) q; enā
passiue. v. frigidus in pratis cantando rumpit anguis.

De combinatione verbi cū aduerbio. Ca. VII. § Ja.

Extra regulā dīximus esse de verbo ⁊ aduerbio. et est talis. Quādamodō adiectiui additur substantiuū: ip̄m dēre mī natiua verbiū iungit verborū actiui verbi significat. v. cur- ro bene. scilicet male. Et aut̄ hoc significat̄ pluribz modis. viciem aut̄ gratias loci: temporis: muneris: gratia: compositio- nis aut̄ diuisionis. ⁊ sic de alijs fin q̄ varie sunt aduerborū signi- ficationes de quibz supra dīximus.

De punctione cū alijs prib⁹ orōis. La. VIII. OJa:

Regula septima cōiunctioni attribuitur. hec est aliaz parū vinctum
lum Regula non est. Unde talis est regula. Omnis cōiunctio copulativa
aut disiunctiva in casualibus casibus in verbis modis filles coniungit.
ut Petrus et Paulus bibunt. volo scribere et legere &c.

De combinatione gti cum diuersis ptibus orationis.
Capitulum. IX. Discipulus.

Certa regula quā genitiuū ascribebas que est? Ana. Sicut
cum varijs iungit prius orationis. Di. Cum quibus? Ana.
primo iungit cum nominibz substantiis. Quid quotiens
cuius ponunt duo substantia diuersa significancia sine me-
diorie vitijs ponendi est in genitiuo. vt equus regis. Et
hōz habundinē varie sunt. sparris ad totum vt pes poxi
Cause ad ceterum vt liber p latonia. sic de alijs. quos offic cū pbe natu
ralis principia de iussu auctis clariū intelligit. nunc transiam. Dixi aut sub
stantia diuersa significancia. Nam si ad idem pncipz vt super? et inferius
loco adiectiuū ipm superius determinat. cū quo et in casu pcedabit. vt ani
mal homo. vrbis roma &c. Et hanc constructionē grāmatici appositōē dī
cunt. Di. potest ne genitiuū adiectiuū adiungi? Ana. potest. Et his qui
de quē significatiōē habent silem verbalio que actum transmittit scane
vt cupidus ludi. pūgus auri. dubius rei. nescia viri. peritus iuris. &ceteroz
nostr. & sic de alijs. Quedā tamē vt bis adiectiuū etiā accusatiuo iungit.
vt crofus bellos vel bella. pūctus furtuoz vel furtiua. Adiungit etiā genitiuū
superius scane multitudine. bis adiectiuū a aliqā exēptum. vt illa multitudine
vt vnus istoz. quilibet fratru. vna soroz. medius istoz &c. Iungit etiam his
adiectiuū que indigentia aut abundantia signant. vt diues auri. plenus vi
ni. inops mentis &c. Iungitur etiam superlatiuo. vt doctissimus po. taruiss
imū virgilius vel optimus plebis. Similiter et comparatio posito p superla
tiuū vt melior istoz. maior horum charitas &c. Dicit. potest ne genitiuū
pronominibus adiungi. Ana. potest. vt hęc volucrum. illa mulierū. Nam
et hęc pronomina exēptionē faciunt a multitudine significata per gēsi. Di.
potest ne genitiuū verbis combinari Ana. potest. primo quidē verbis
defectum aut abundantia substantiū vt abundo parui. exco p cunctis. inde
geo gracie. Tercio autē soli ablatiuū iungit. Secundo iungit genitiuū causā
signatiuū vt accusatiōē pscans. vbiis accusatiōē aut dānationē impōit

Lib. I. Tract. II

ribus. ut dāno te furti. accuso te sceleris. Quāq; tñ grās nomini iūctus penā
fecit. ut reus moris rē. Tertio iungit grās pōis ad precū prīnētib; ut emi
tantū pluris minoris. Etimat tantū pluris. vlt minoris. Quarto iungit grās
pōis actū memoriādi aut obliuiscendi fecantib;. ut mēmō me obliuiscar
Joānis. Quinto iungit grās pōo substantiuo capto p genit. ut liber est Joā
nis. i. pūter ioāni. Et matris succurrere nato. Sic etiā addit bis impersona
lis interet rēfert. i. fer demptis grās. i. fer mei tui sui nostri vestri. cui? a q
nam dicta pba p bis grās vunt abltō postcāsu. ut interest est mearefert
tua. i. sic de alijs. Grās etiā prius aut ppteratū pōo substantiuo iungit. ut
petrus est duri capitis. bone fame rē. Silt grās mensura. ut petrus est cen
tū annoz. rē nō modo pōis substantiuo. sed alijs habentib; asinitatē in si
gnificatio cū ipis. ut petrus habet magne reputatiōis. equus reputat petri.
Ille apparet viginti annoz. in qbus tñ subintelligi pōt esse. ut ille appet esse
viginti annoz. Sexto iungit grās scās possessionē. aut rem a q sit possessio
cū pōis impersonalib; actiue vocis. q sunt peniter. redet. miscret. piger r pu
det. ut redet me vire mecpuder me probu. Loco tñ genitui qñq; ponit in si
nituius. ut pudet me dixisse. Di. Iungit ne grās aduerbijs. Ana. Iungit
r hoc pūre noim in ipis inclusoz. ut vbiq; locoz. i. in omni pte locoz. tūc
tempis rē. Si in sili diximus. Instar montis. i. ad quantitatē. vel silitudinē
mōis. Di. Iungit ne grās picipijs. Ana. Iungit bis. quoz verbis iuno
ctus est. ut recordor tui. recordatus tui rē. Alijs aut nō nisi noia fiant. v. a
ma. nō vini. Cum ppositione aut interiectiōe nō ponit. Coniunctiōe pō meo
diā recte possunt duo genitui. ut petri r pauli discipulus.

De datiuo iuncto diuersis partibus orationis. Capitulum decimū. Discipulus

Nona regula quā datiuū esse voluisti que est? Ana. hec est.
Dūs fcans rem cui aliqā comodū. lucrit. aut damni sit iun
git notū. silt verbis tale comodū aut damni fieri signan
tib;. ut pūdeo tibi. sum tibi vtilitāt. molestus tibi. gratus
tibi. vtilis tibi. viciū? tibi. hostis tibi rē. Et nō modo bis
verbis dūs iungit. verūctā fere omib; pōis (estū improprie)
addit. ut canro tibi. scribo rē. Iuno dempro. qd tñ actō iungit. ut iuno rē.
Iungunt qñq; etiā duo dū vni pōo acq̄sitio. quoz vn? rem acq̄sitā. alter
vero rem cui acq̄rit impozat. r prim? i. significans rem acq̄sitā. p r
vulgarizandus est. ut illi mea carmina cure sunt. do tibi pignori tuncā rē.
Iungit etiā dūs huic verbo sum sumpro pio habeo. ut est tibi crater. id
est habeo craterē. sum tibi filius. id est habeo me filiū rē. Iungit etiā impo
sonalib; qbusdā actiue vocis. ut cōuenit. reuenit. accidit. contigit. placet mihi
bi tibi vel petro. Iungit etas dūs bis pōis misereor. auxilior. r dominoz
eue tamē etiā recipiēt grā. ut misereor tui vel tibi. Iungit insup dūs pba
libus in bils aut in dus terminatis. ut amabilis tibi. metuendū? tibi. Et
in bis dūs in abltm mediante ppositione resoluit. ut metuendus tibi. i. a rē.
et talis etiā fere omib; verbis passiuo addit. ut condit tibi. i. a me. Di.
Potest ne datiuus pnomini adiungi? Ana. Non. nisi in ratione substan
tiu. ut illi filio. Di. Potest ne aduerbijs addit? Ana. Potest. ut venit ob
uiam tibi. Di. Potest ne picipijs combinari? Ana. Potest. r omib; qui
dē quoz verbis addit. ut placens tibi rē. Di. Potest ne addi ppositioni?
Ana. Non nec etiā punctioni. nisi dūs fecerit. ut tibi r tibi. Di. Potest
ne datiuus addi interiectiōi. Ana. Potest. ut pēu tibi. ut tibi rē.

De cōbinatione partiū orationis:

De combinatione accusatiui cū diuersis
partibus orationis. Cap. XI Bisc.

Decima regula quā actō appropasti q̄ est. Ana. he. Actūs
omni p̄bo p̄sonali s̄iuitiū medi a p̄e at̄erion p̄ supposito ad
diū vr me scribere, petrum legere. Et rursus. Oia p̄ba tran
situa (quor̄ ses actūs in aliud recipi) post se actū accipiunt
scantem rem actum p̄bi recipientem vr percutio petrum. co
modo panē. Similiter neutra. vr bibo vinū. bibo latice. Bisc. deponētia. vr
sequor te. Similiter r cōmūtia vr criminoz te. Bisc. r passius vr doccoz grā
marici. Et quedā ex dictis duos regunt actōs ad eandem rē pertinentes.
vr faciam te clericum. Aut ad diuersa pertinentes. vr docco te grāmaricā
Et hec his cōtinentur meritis. postulo posco p̄cto docco rogo flagro zelo
Etuo tūm v̄ctit monet iduo caleco cingo. Actōs geminos hec p̄ba f̄q̄sit
Bisc. hoc verbum instruo. vr in p̄s. Nam iustificatiō n̄ tuaz instrue me
Cōiungimr etiā actūs verbis passius aut absolūtis per synodochē. Cum
id q̄ p̄i cōuenit to rī attribuitur vr doleo pedem. Petrus truncat ma
nus vl̄ manibz. Joānes extendit brachia vel brachijs. Itē actūs scāns tps
iūgitur verbis etiā in trā s̄iuitis licet improprie. vr bisenos cui nostra di
es altaria fumant. Modicum tps vobiscū sum. r̄. Itē actūs scās locū iū
gitur verbo scāri motū ad locū vr ambulo viā. ambulo iter. vado Romam
p̄go decem miliaria. r̄. Itē iūgit etiā absolūtis r passius ratione tran
situi subintellecti. vr Corydon ardebat alerim. i. ardentier amabat. Et in
p̄s. Exultabit lingua mea iusticiam tuā. Exultādo annūciabit. r̄. Et iter.
Pascuntur filius. r̄. Item iūgitur etiā actūs verbis impersonalibz actū
ue vocis. vr decet oportet uiuat delectat me. Et hec recipiunt etiā actū a
re se. vr me decet. Impersonalia aut passiuē vocis t̄m recipiunt actū post
se vr mactatur bouem pulsat campanam. legitur lectionē. r̄. In sup actūs
iūgitur verbis actū memorādi aut obliuiscēdi significanti. vr grex ob
liuiscitur esum. memeto dñe David. Di. potest he actūs iūgi nōibz
Ana. potest in ratione adiectiui aut substantiui. alias non nisi per synodo
chen. vr albus faciem. niger dentes. recūmira capillos. r̄. Nec addit p̄no
minibus nisi in ratione adiectiui aut substantiui vr illū uolem. Di. addit
me adhibeo? Ana. Non: sed p̄positionibz de quibz supra. Iūgitur etiā
interiectionibz vr o fortunatum virum. Neū me miserum. r̄.

De vocatiuo. Capitulum. XII. Oja.

Undecima regula vocatiui est. qui aduerbijs vocādi t̄m iūgitur. vr
formose puer.

De ablatiui adiuncto ceteris partibus
orationis. Capitulum. XIII. Bisc.

Undecima regula quā ablatiui estē dixerat q̄ est? Ana. hec
Oīe nomen adiectiuum vel verbum iūgit abltō significāti
causam propter quā aliqd fit. sc̄fectus. Et aut causa q̄dru
plet. vr in naturalibus vidēbimz. s. l. efficiens: Materialis:
Formalis r finalis. Exempla sunt de cā efficiēte. vr similis
albedie. horreo frigore. raco pudore. fessus cursu. gaudeo ludo. dānat? erie
letus lapide: sic de alijs. Verba etiā passiuā cūde recipiūt abltm medi

Liber. I. Tract. II.

ante p̄p̄m a vel ab. vt diligor a petro: verbo: ab andrea: a nico-
lao. &c. De causa finali vt petrus studet gratia licet. paulus scribit causa
studij: Joānes ieiunat causa castitatis. &c. De causa formali. vt partes est
albus albedine. similis similitudine. &c. De bono animo. studeas bona intē-
tione. &c. De causa materiali: si abltis significat materiā ex qua. addenda
est p̄p̄d vt edificat ex lignis. Si aut significat materiā circa q̄i aīnē ponit
sine p̄p̄d vt dignus laude: vacu? lumine: fruor gaudio: portor regno: careo
pane. &c. tunica. p̄dantē me fecisti in mandato tuo. &c. &c. pane. Inue-
niantur tñ hec p̄ba genitiuis adiuncta. vt dicimus. Etia accusatiuis vt
in Zenitico. Offere pro se duos p̄s. vt quos vefci licitū est. Et ap̄d Teren-
tium illoz officia fungere. Iungit etiā frequēter verbis ablatiuus cause in-
strumentalis s̄a p̄p̄d video te oculis: loq̄tur oīe: pcurit baculo: morder: dēti-
bus: furit insania. Ista aut causa nō distinguit ab efficiēte: quia efficiē-
s est p̄ncipalis aut instrumentalis. Di. vñ possumus facile cognoscere quā
causam ablatiuus importet? Abs. Inde. Nam si ablatiuus commode
recipit a vel ab signat causam efficiētem. Si per signat causam formalem.
Si p̄pter signat causam finalem. Si ex signat causam materiale. Si in si-
gnat causam instrumentalem. vt aut dictu facilius cognoscas. Sciendū oē
adiectiū post q̄d in vulgari p̄t addi. mit. von. vñ. in. fur. durch. vmb. re-
cipit ablatiuū significantē causam. &c. Itē abltis significans tps p̄t addi
verbo aut p̄ncipio vt vigilauī tota nocte: studo tribus horis: moriā nocte
clamo: factus est. p̄p̄i septē miliaria. Itē verba importatiua mori de loco
vel per locū recipiūt ablatiuos p̄p̄iū nominiū ciuitatū aut villarum vt
venio Magistra. transio Roma: Arbenis: Aquilgrani. &c. verba aut que int
portat. mori in loco aut quiescere: recipiūt hec p̄p̄ia nola in gēd. ut studio
Roma. &c. Nisi sint tñ pluralis numeri: aut terne declinatōis: tunc omni-
a recipiunt in abltis. ut fui Arbenis. studui Charragire. &c. Nomina aut p̄o-
uinciarū montiū & regionū. Et nomina cōposita figure indicinabilia. et
nola sanctorū locis data cū dictis uerbis iungunt in abltis mediane p̄po-
sitione ut uenio de Francia: de sancto Jacobo. &c. Idē est iudiciū de alijs
appellatiuis: dēp̄is quoz. rus: domus: militia: humus: q̄ cōstruunt sine
p̄p̄d more p̄p̄ioz ut uenio rure. Itē cū uerbis dānationē aut punitio-
nē significantibz iungunt ablti p̄nā significātes. ut damno te morte. pu-
nior capite. petro? mulctatur auro. p̄terea cū uerbis aut nōbz ad p̄cium
aut mensurā p̄tētibz: iungunt ablti q̄ritatē p̄ci aut mēsure significātes
ut uēdit tribz aureis. altus tribz ulnis. latus mille passibz. tñ hoc uerbum
ualeo requirit acc̄. ut equus ualeat decē aureos. Itē cū uerbis distantia im-
portantibz iungit abltis q̄ritatē distācie indicās. ut distat tribz passibz. &c.
p̄terea uerba aut nola excessum uni? sup aliud importatiua requirunt abltis
q̄ritatem itius excessus significantem. ut Petrus excidit paulū tribz digi-
tis. Joānes est tanto lōgiōz q̄to Petrus est breuior. &c. Ablti aut significā-
tes rem excessum iunguntur cōparatiuis. ut Petrus est fortior paulo & is
vulgarizat p̄ dan. p̄t & addi abltis significāo q̄ritatē excessus. ut lignū il-
lud petro lōgius est tribz digitis. Iungit q̄q̄ abltis uerbo substantiuo. ut
sis bono animo. Id etiā te nō lateat abltis duos aut plures absolute po-
ni loco ordis et note & uerbo cōpositi. Et dicunt poni in designatione con-
sequētiar: s̄z ad ipsos aliqd intelligitur: vt sole oriēte dies fit. Et resolu-
untur isti ablti per omis: s̄z aut quia. vt dum sol orit. aut fit: vel quia sol
oritur dies fit. Loco etiam ablatiuū quandoq̄ ponitur aliquod comple-
ym: p̄dato q̄ sis probus te diligo. uisio q̄ sis bonestus te recipio. Et quē

Liber. I. Tractatus, III.

principio, &c. Exempla sunt ut quacunq; ipse vidit non omnia possumus oēs
sum pius. Ennas, vocor petrus, doctus sum afflicus sum, &c. verba excep
te actionis quoz scs actus vni soli cōpetit: etiā in tertia psona siue nomi
natio pferuntur, ut fulminat choriscat pluit nungit, &c. In his est intelli
gitur deus vel natura. Excipitur creatio: non est dicimus creatur licet creare
solius dei sit actus. Incipit quoq; & desinit cū infinitiuis dictoz verboz si
ne nōd ponitur, ut incipit nungere, desinit plueret. Verba quoz acc
solis hominibus proprius est, sine nōd exprimantur ut aliu ut dicunt, &c. mo
relliguntur hoies. Et rursus ipsa verba qnq; tacetur ut dicēdo, vñ Boet?
De quo Virgilius, &c. intelligitur loquitur vel scribit aut dicit, &c. Verbum
etiā substantiuū sum sepius intelligitur, ut glia tibi dñe, bñi i maculati in
via, &c. Similiter in titulationibz, ut opera Platonis Bucolica verg, &c. Jē
subaudiuntur etiā qnq; alia verba de quibz in eadē orōe pri^o mēto facta
est, ut cum dicimus, Benedicite: respondendo dñs subintelligitur bñdicat.
Invocavi dñm & exaudivit me: intelligitur dñs, &c. Subaudit etiā qnq; ā
recedens relatiui ut si sustinisti illū dicro mibi intelligitur Iesum, &c. Jē
sunt & alie subauditiones varie: de quibus sepius apud Theoretū, ut q illū
q me intelligitur a nat, exclusit vel similia, hęc sunt fili que impmīs neces
saria vñ sunt ad pium oratōis & cognitioem: & conuēnā cōbinationē
Syllabarum qritates q in pferedis orō nibus nō sine apro vicio cōsum
dantur: nūc dñm in calce grāmatics āncēdā veniūt. Breuius igit
si q de his regule dari pñt in mediū proferas. *Alba.* Breuitatis te pceptū
dum sciam: nonnullos traditōis consilium: pñt ap mēro cōmodū id he
ret aliquitūq; breuiam: sed cū p' anū sermonē in his magis necessariū cō
sp: in pñt illū verū: nūc si qd nō ab alijs dictū sit tractatu sequēti
enumerare statui. Dī Placet: sed quātorius rē ipam aggredere.

Tracta. III. de quātitate sillabaz in gñali. Ca. I. *Alba*

Syllaba in gñali (sic inq; quidā) vbicūq; posita fuerit sex mo
dis cognosci pōt: positione scs, vocali ante vocalem denari
one diphtēgo exemplo & regula. Dī. Positiōe quōd? *Alba.*
Cū post vocalem due sequitur cōsonātes, ut pars, vñ vna du
plex ut mir: vel i duplex inter duas vocales, ut Troia, tñc illa
vocalis producitur: adiecto q; altera saltē in eadē vocis syllā
ba coll: cēt. ar vero si in eadē dictiōe post vclm nāā breuiem
sequatur nūc cū liquida: vclis pcedēs anceps & vrgalis reddit ut aratrū
Vocalis autē p se lōga p nullā mūtē & liqde sequēla poterit breuiari ut fe
bris salubris podagra amatrix oetobris. Dī. Vocalis ante vocalē quāta
est? *Alba.* In latinis breuiatur ut nūc. Exciuntur pmo genitiui & datiu
quintē declinatōis in quibz e vocalis producitur: si saltē alia vocalis pce
cesserit ut dī. i. sin aut cōsonās pcesserit breuiatur ut fidei. Sēdo greca no
mina cetera q; ut plurimū producitur, ut diuus libyas: ac: rehorat: pla
tes. Tertio gti in ius sunt cōmunes ut vñtus, pter alius longū & alterius
corruptum. Quarto possessiua in ius vocalē pcedentē pducūt ut troius pa
tulcius. Quinto si nūc post e sequat r ut fierē pducūt. Dī. Derivatione
syllabe quātras quōd dēpendit? *Alba.* Quāta fuerit syllā pmitūti rāta
erit & derivatiui ut lego legens. Excipiūt pmo humanus leges vires sedes
voces iudicis statutus poder vñtū secūlū laterna nequā regula italia se
cius liuus denus nouus celus monachus humo vitupo silis feriālis tabel
la & mobilis, q; cōtra sui pmitūti positioē paucit. Sēdo excipiūt aux

Liber. I. Tract. III.

De A in primis syllabis Cap. III. Bisc.

In primis syllabis q̄tra: Ma. A ante b corripitur vt habes
p̄ter labor beris. rabes scabies pabulū labes strabo r rabo
fabula stabam nabam fabor flabam stabilis stabulū labor
r labo que primam produciunt.

A ante c corripitur vracer pro arboze. Excipiunt si precedit b
vt bacca. vel p vt pacis: in quib⁹ a producit: dēpro pacifcor baculus r spa
cium placit: que iuxta regulā primā corripuit. Acet pro forti thiacces faci
dus machina dacus r graculus primam produciunt. Ibiacinctus cōe est.
A ante d corripitur vt vadū. p̄ter radix clades spadix trado traduco
gradinus r gadis suades rado r vado.

A ante f corripitur vt rafanum vaser.

A ante g corripit vt sagar. Excipiunt strages vagio vagina magalia stra
gulum saga r lagana indago q̄ primā produciunt. Similiter ca q̄ habent
p vel fante a vt sagina sagus. p̄ter flagellum. fragor. oris. fragilis r pla
ga pro rberi v. l ora que primam corripunt.

A ante i in dissyllabis produciunt vt halo as. Excipiunt calo as. alo is.
malus a um palā vale pates r salū que primam corripuit. Excipiunt r ter
tie declinationis peritrosyllabica vt salus salutis. q̄ primam corripuit. p̄ter
calo oris r al: s q̄ produciunt. Similiter r polysyllaba primā corripuit vt ca
leo. p̄ter alea balista caligo balena falebra r squales q̄ primam produciunt.

A ante m in dissyllabis produciunt vt dama. Excipiunt famos damus
amo chlanyza tamen thamyss q̄ primā corripuit. Similiter r polysyllaba
vt amicus: p̄ter lamina amitto lamentor r am nēū q̄ produciunt.

A ante n in dissyllabis producit vt sanus. Excipiunt manus anus anas
ana cano canis r fanū. similiter r polysyllaba q̄ p̄breuiat vt al⁹ p̄ter ganeo.

A ante p corripit vt dapes. Excipiunt papilio vapulū papo papa saphyr⁹
crapula tapa apulus rapa papyrus r mapa.

A ante q corripit vt aqua. Demerunt compositiua vt nequaquē.

A ante r corripit vt arista. Excipiunt carer varis arceo varica arca nariā
glarea naris carica starem starem parco q̄ primam produciunt. Nomina simi
liter in rus ra rum longant primam vt charus ra rum. p̄ter ara pro sta
bulo. para r parū que breuiant primam.

A ante s in dissyllabis producit vt casus. excipiuntur quasi casa basis. r
polysyllaba vt asinus que breuiant primam: p̄ter casus basium.

A ante t corripit v: latus lateris. excipit saturnus latus a um vates cla
troa carholicus q̄renus ater atria laterna. similiter si in p̄cedit vt mater
aut r p̄eunte mura vt pratum r quatuor r rati q̄ primam produciunt. p̄ter ma
thesis q̄ corripit. Glaros r statim primam communē h̄nt. sic r placra.

A ante u corripit vt auarus. p̄ter nauis gausus maioris pauo manū
suavis prauus grauius aua. similiter si l p̄cedat cū mura. vt flauus

De E in primis syllabis Cap. III. Bisc.

E in primis syllabis q̄tra est: Ma. E ante b corripitur vt hebeta. Excipiunt si ante e dū consona p̄sint. vt gleba. Excipiunt r debeo rhebeo

De quâritate syllabarû

bilis flebam nebrida nebula febus nebam nebo phebus phebei.

Æ ante e corripit vt secus. pter sex cis. cecus. pter theca vecors grecia; secundus securus secula mechus edo meci teci feci i fecius.

Æ ante d in dissyllabis producit vt sedes pter cedo veritû defectiuum edo es. pes dis. pedum cedrus. similiter polysyllata breuiant; vt medicus. pter sedulus seditio i sedit. iustus dedalus i predium.

Æ ante f corripit vt nefas.

Æ ante g corripit vt lego. pter regina dego regula reges legē eger egi prius regula lego as. goceris egie.

Æ ante l in dissyllabis produci i vt chele pter chelys velur velim gelu melos scelus celer mel? melo. similiter polysyllaba vt clemosyna. pter spelica belua electri spelca delitui elisi? delibutus delubra q breuiat primam.

Æ ante m corripit vt emoma pter fela semita. deno is. semino theomis q primam legant. similiter bheria e puni ante m vt eminus pter emio i emio. Noia dissyllata cū cremēro longant primam vt demon semen pter memor nemus i semur.

Æ ante n produci i vt rhenus. excipitur cū fenestra penitus penetro penes penates pen e penus. similiter ci m e precedit b. vt bene. vel g. vt genus vel s. vt senex. vel t. vt tenuis vel u. vt venus. in qb? corripitur pter i veni themia venio: vena tenar? tenar? seuus q legant. fructus variatur.

Æ ante p corripitur vt epos pter sepes cepes cepa tepor epacra repto pre puri prapes. ptesce? s. vt sepe quæ primam produciunt. demitur septilio.

Æ ante q corripitur vt neq. Demitur nequam nequaq. nequaq. equus. iustus i equos quæ longant.

Æ ante r corripit vt serics. pter erina cerulus heros feralis crucea ceronia. seria ceres clerus erigone serus chere gris nesi seres herco mero que? ras cera sero hera heres. Similiter si pcedit u. vt varus. vel p. vt pera. quæ primam produciunt. pter vern i vercor vererum.

Æ ante s. produci i vt scus. excipitur scus thesis.

Æ ante t produci i vt cere. pter meralis metuo gethes metho merra sterrum terro thetis etiam metra. Similiter si p pgit vt peto. vel u. vt verus: q breuiant primam; pter e pteror longant.

Æ ante u. produci i vt leuis. pter leuis breuis leuo seuerus beuer q corripitur primam.

De J in primis syllabis La. V. Bisci.

J in primis syllabis qrat. Ita. J ante b corripit vt hiberia pter hiber nus fibula liburnum pro naui tibia. liber adiectiu. libo tribulum vibex fibilo quibo scribo fibula ibo vibra. i ibis nomen.

J ante c corripitur vt etcar pter vicus mica niciteria cōmisa trica pic? litum spica scus vicinus scedula spicula vicinus sca dico tricerus sicut q longant. ico variatur.

J ante d produci i vt idem in masculino. Excipit i neutro ideo fides cydon idoncus quidem. Similiter cum pnt b vt bidens. vel t vt tidens. vt u vt video que breuiant. pter strideo strido. rideo.

J ante f produci i vt ifcus. Excipiuntur cor. ptesia vt cibus.

J ante g corripitur vt rigo. pter viginti biga. triginta frigus r igardus pige higo frigo frigo migro. Similiter si pfit hyl i demitur friga cū strigibus. strigilis commune est.

¶

Liber. I. Tract. III.

Ante l producit vt filius. *Excipiunt cylindrus bilaris pilus. scapitis cilij pollos pila bilioris pithomana ciliū mīlū. Similiter si prae. sive illos ante. vt stans. que breuiant p̄ter r̄bit.*

Ante m in dissyllabis producit vt limus. *Excipiunt rim' nimus sim' by non simur. S. l. e polly. laba corripit vt cinnamū p̄ter simca.*

Ante n producit vt linea p̄ter tunca lunio lino. *S. l. si p̄ter e vt cinis vt' vt sin. vt' m vt minus q̄ breuiat p̄ter sinus pro vase t vini q̄ longat*

Ante p corripit vt vipes. p̄ter stipharū v. pera rīpa stipes stipō sīp̄os.

Ante q corripit vt liquo. p̄ter liquo. liquoris.

Ante r in dissyllabis producit vt diuus. p̄ter viri vira pira pirus lira

S. l. e pollyllaba vt vira q̄ breuiat p̄ter stria pirula pyrata turia pira. n'.

Ante s producit vt silus. p̄ter nisi p̄stana mifer misertus.

Ante t corripit vt irem. p̄ter dis diris liris clitella gliris p̄stion p̄stima tisan trilio p̄stacus vico sitis a sum nitot ur iraus q̄ longat. sily si m p̄cedit vt mīris. vel r vt riter. vt u vt vitis. p̄ter vitul' t virell' q̄ breuiat

Ante u producit vt clui. p̄ter minus t bus tris t p̄posita vt biuiū truiū.

B. In primis syllabis. Ca. VI. Bi.

Qu in primis syllabis p̄ra. *Ans. Q ante b producit vt sobrius. Excipit soboles conius obelus coces verbū t q̄ h̄nt cōsona duo aū o vt probus.*

Q ante c corripit vt locus p̄re. foca p̄oc r̄as ocio. oculus poculum oculū locundus vocis vocalis cocynus que longant.

Q ante d in dissyllabis producit vt rodo p̄ter odor modus modo. *Simil' līf t pol' syllaba. nā illa corripit vt fodio. proderit t̄n lōgat. p̄d ris variat.*

Q ante f corripit vt profugus. p̄ter profugio. profero profant ossa q̄ lōgat

Q ante g producit vt coge. p̄ter rogo roga rogus logos.

Q ante l corripit vt color p̄ter nolo maior solis dolui proles boletus olim solus colyphū skola proluxus colo as moles soloz polipus.

Q ante m producit vt onch. p̄ter ito machus hō d̄ns cor. do dom' co mo glomero comos gomoz onutro vomo domo as onasū glomoz thomas

Q ante n corripit. vt bonus p̄ter zona nonē. *S. l. si p̄cedit e vt conus vel d vt donū vel p vt pono monos cōmune est.*

Q ante p corripit vt sopor. p̄ter p̄p̄s arbor opilio topes popisina prozago po is. sily si p̄cedit e vt copla t q̄b o producit. p̄ter cep̄m' seopul' copos

Q ante q corripit vt coquo.

Q ante r corripit vt morio. p̄ter os oris. chorius pro v̄tro. oro as. coram toray bo. a. moris corallus. ora pro extremitate. morius doctus soter quoz

bozū notam. sily si p̄it l vt lozū. vel r vt proza que longant.

Q ante r producit vt osyris. p̄ter rosa p̄seuca dōsis posui.

Q ante t corripit vt notus. p̄ter dos doris totus quorus vorū f̄ridie coris noto poto notus p. o cognito. similiter si p̄sunt duo consona vt cloro nam producant p̄ter p̄otos proteru' p̄arhos.

Q ante u corripit vt nou' p̄ter ouū prouid' prouicia prouideo prouenit

BeU in primis syllabis Ca. VII. Bisci.

Quanta est. in primis syllabis? *Ans. U ante b corripit vt ruber p̄ter ruber rubigo suber pubes vber puber. similiter si p̄it b vt bubus. vel n vt nubo que longant. p̄ter bubulcus quod corripitur.*

U ante c producit. vt uico. p̄ter ducens lucerna lueror ducia. *Similiter si p̄cedat n vt nycia. e vt cuculus. vt ruca.*

De quâtitate sillabarū

Et ante d producit̃r vt rudo p̃ter rudens pudor fudes rudis studeo cu
do rudes pudet ruder, rudo cōmune est.

Et ante f producit̃r vt bufo.

Et ante g producit̃r vt rug o. p̃ter rugurif; z si p̃cedat fyr sug'o. i vt in
gum. p vt pugio. p̃ter frug s iugera iugi frugi.

Et ante l corripit̃r vt culcx. p̃ter vlgo. Sillr si p̃cedit g vt gulio. vel f vt fu
lgo. vel m vt multo t̃nc producit̃r. p̃ter fultica mulier gula.

Et ante m producit̃r vt numen p̃ter humi rus humilis humus sum?
Et q̃e habent c ante m vt cumulus. vel n vt numerus. vel t vt tumulus.
Inde excipiuntur numen struma.

Et ante n producit̃r vt luna. p̃ter cuneus z tunica.

Et ante p corripit̃r vt cupio. p̃ter stupa cupa insipit̃r vpupa. sillr si n p̃ce
dit vt nuper. vel p vt pupis. vel r vt rupas. pupilla variatur.

Et ante r producit̃r vt fures. p̃ter furere murus muria murus curules.

Et ante s producit̃r vt vñs. p̃ter pusillus susurro.

Et ante t in dissyllabis producit̃r vt tutus. p̃ter cutis putris fruter vter
puto p̃ter luti vti. similiter z polysyllaba q̃q̃ corripit̃r vt stutis. p̃ter mu
tus mure putco fuso veteris vtilis futile glorio.

Et ante n producit̃r in dissyllabis vt vnam; cetera curtât. vt pluuiâ suum?
z t̃nc o: primis sillabis eundem quoq̃ ordine m in medijs seruabimus.

De A in medijs sillabis. Ca. VIII. Bi.

A in medijs sillabis q̃tra? Ana. A ante b corripit̃r vt syllaba. Et capitiẽ
que finit̃ i uñ bundus bulis. vt venabulũ letabundus amabilis

A ante c corripit̃r vt p̃lacus. sed nota in ceus z eius longant̃r vt ordea
ccus gallinacius. Similiter opaca cloaca z q̃ terminant̃ in vñm. vt cœnacu
lum. similiter obliqui vt audacia.

A ante d corripit̃r vt archades. p̃ter cicada.

A ante f corripit̃r vt girafa.

A ante g producit̃r vt propago; p̃ter pelagus abdenago z nota secunde
inflectionis vt onager.

A ante l corripit̃r vt italus. p̃ter ea que tertię inflectionis q̃z in alijs
sunt obliqui vt moralis australis animalis.

A ante m corripit̃r vt thalamus. p̃ter ea q̃ terminant̃ i amen vt thimiamẽ
A ante n corripit̃r vt cibanus. p̃ter vulcanus aranea machiana bala
nus z q̃ tertię inflectionis sunt vt inanis titanus. Similiter deriuata genit̃
vt rō. nanus vel loci vt montanus.

A ante p corripit̃r vt gausape. p̃ter priapus sinapis.

A ante r corripit̃r vt barbarus; p̃ter nota i rius rium. q̃ nisi sint a no
minibus numeroz deriuata vt denarius produciunt̃. sic z alia deriuata vt
auarus scholaris. sic z obliqui vt calcans. p̃ter iubaris cęsaris nectaris as
paris hostaris casparis; composita beneuiant vt comparis disparis.

A ante s corripit̃r vt carbasus. p̃ter parnasum omasum.

A ante t corripit̃r vt chyarus. p̃ter deriuata vt barbarus armatus
obliqui in artis ab as vt ciuitatis. nomina in ates vt schates z nota i iuss
produciunt̃ vt palatium.

A ante u producit̃r vt cadaner.

De E in medijs sillabis Ca. IX. Bi.

E in medijs sillabis quanta? Ana. E ante b producit̃r vt choreb; p̃ter
ter cerebintus eleborus elebon erebus. eclibis.

Liber. I. Tract. III.

Ante c producit vt chyrotheca. preter seneca.
 Ante d producit vt putredo. preter cleda malchisedech. nota in sa. vt
 andromeda. et obliqui cōpositi a pes vt quadrupes.
 Ante f corripitur vt veneficus. preter elephas.
 Ante g corripitur vt sacrilegus. pter tristega celbegus.
 Ante l producit vt camelus angelus abimelech.
 Ante m producit vt racemus. preter crenus vehemens hyemis ale
 mania gablameri.
 Ante n producit vt catena. preter helena helon iuuenis heben ofenes.
 Ante p corripitur vt edepol. demitur ptepe.
 Ante r corripitur vt cineres. preter statera. et ppria in crus vt trionbe
 rus. et derivata in rus vel rum vt ficer us mistici preter austerus et gale?
 Sitr megera chymra que lōgant. inferi superi cerberus iteri vti us pore
 ro pateris a patio: patera breuiant. liberi cratera panthera longant. De ob
 liquis in tertia declinatione nominis dictum est.
 Ante s corripitur vt hercis. preter mathesis scientia diuinādi poesis.
 Ante t producit vt boletus. preter amestitus timentis et que tētie in
 flectionis sunt vt pteras. de obliquis nominis in es vt dictum est.
 Ante u producit vt longeuus.

De In medijs syllabis La. X. Bi.

In medijs syllabis q̄ra? Ana. Ante b corripitur vt cestiber. preter
 nomina in bilis vt sensibilis.
 Ante c corripitur vt clericus. preter apicus amicus vmblicus formica
 pudicus lorica lectica mirica calcus mendicus vesica. nota in culus la lū
 vt igniculus ancilla vericuli vrica pestica antica. Propria in icus vt fri
 dericus obliqui in tertia declinatione patent.
 Ante d corripitur vt cupidus. preter desicere confidero. et terminant
 in idū vt perfidū. et trissyllaba in idēs vt attrides. Sitr coronides et q̄er mi
 nātur in do vt formido. Dauidis ad placitum.
 Ante f corripitur vt munificus.
 Ante g corripitur vt prodigus. preter q̄ terminantur in ga vt auriga.
 vel go vt caligo. pter caliga et compositiua.
 Ante l corripitur vt agilis. et recipiuntur neutra in ilc vt cubile. et in ilis
 a noie vt ferilis. preter humilis parilis oaphilis pestilis nubilis. Asilum ē
 longum. et cyllis subtilis apilis.
 Ante m corripitur vt animus. pter sublimis optimus. et nota in imen a
 verbis quartæ inflectionis vt munimē. Asinus brevis et zuma longum.
 Ante n corripitur vt dñs. preter caminus fiskius carinū cimirū sali
 nū lupinus propino supina. Propria vt aragnus. derivata vt quirin? ce
 drinus. preter crestinus becine mundine prin? et q̄ ex oleo vt oleagnus et
 bisso vt bislinus. clam vt clādestinus. sero vt serotinus. sego vt saginus. bō
 bir vt bombicinus amestissimus hiacinthe. et oia corripit. i. q̄ in na
 biuntur longant vt culina. pter pagina femina machina patina. obliqui
 in ins. patent in tertia nominum inflectione.
 Ante p corripitur vt antipos. preter obfipio consipio.
 Ante q̄ producit vt iniquus preter siliquus reliquus. cōḡra vt aliq̄s
 Ante r corripit vt sarvus. pter delirus butiriū septu? papius.
 Ante s corripit vt cyllus. preter paradisus gausius anclifera.
 Ante t corripit vt leuitas. preter ppria. vt margarita. et derivata vt leu
 ta beremira aurit? marit? pter seruit? penit? q̄ breuiat. s. lechius cocigis

De quātitate syllabarū

hermophodritus aconita longant. De obliquis insup et supinis verbor lo
3 ante u producit vt salina. pter nūtiue. (cis suis dictū est.

De in mediis syllabis. Ca. XI. Bise.

Q in medijs syllabis q̄ta: aha. Q ante b corripit vt ozobus. p̄pter o
cober et duobus ambobus.

Q ante c corripitur vt suffoco. obliqui longant vt velocis.

Q ante d corripitur vt exodus. p̄pter herodis custodis.

Q ante f corripitur vt sarcosagus.

Q ante g corripit vt egloga. p̄ter ea quē h̄nt g ante o vt pedagogus.

Q ante l corripitur vt soboles.

Q ante m corripitur vt aronius. p̄pter neutra vt amemum.

Q ante n producit vt adonis. p̄ter sindonis sardinis diaconus calce
domis redonis valconis turonis ligonis britonis armonic' māmonie' ob.

Q ante p corripit vt isopus. deme europā asopū piro. (līq̄ patet sup̄.
p̄ticanopus id est. egyptus ad placitum.

Q ante r corripit vt amfota. p̄pter deriuata vt sonorus. deme et poloz
obliqui in ois ex dictis parent.

Q ante s producit vt saxosus.

Q ante t producit vt meotis.

Q ante u producit vt ludonicus.

De in mediis syllabis Ca. XII. Bi.

U in medijs syllabis q̄ta: aha. U ante b corripit vt coluber. demitur
saluber.

U ante c producit quando sequitur a vt lactuca. us vt eunuchus. vt si
vt caducum. sic manduco fiducia pollucem. alia corripunt vt volucer.

U ante d producit vt laniugo. p̄pter coniugis sanguis fuga.

U ante l corripitur vt carulus. p̄pter gerulus aduloz. Silū et nola terna
longant vt torcular curulis. p̄ter forular specular sabulon hercules.

U ante m producit vt aluma. p̄pter cōrumaz icolumis autumo q̄ curat

U ante n producit vt lacuna.

U ante p corripitur vt pupa.

U ante r producit vt lectura. p̄ter mercurius cetrurio lemures purpu
ra. et verba in rio vt clurio. obliqui sunt breues vt murmuris p̄ter telluris

U ante s producit vt cerusa.

U ante t producit vt versutus p̄pter arbutus.

U ante u corripitur vt diluvium.

Wactenus de medijs. nunc vltimas syllabas. percurramus.

De vltimis syllabis Ca. XIII. Bi.

Ultimę syllabę q̄ritas q̄ via inuestigatur? aha. Declinatione et r̄la. Di.
Declinatione qualiter? aha. Vltima syllaba si per inflectionē pos. fiat cā
accensus manifestabit. vt carmē carminis. men brevis est. q̄ pos. facta cor
ripitur et salus salutis. lus longa est et eadē causa. Di. Regula autē q̄ est?
aha. Regula vltimaz syllabaz s̄m terminales in plures partit. vnde.

In a finita producantur vt ama. demit nrl acrl et veri. p̄ter gręca vt pal
la. a pallas. nrl ralia in ginta sunt ad placitū vt rri ginta. vt puta ita qz

In b finita corripunt vt ab.

(biema sunt.

In c producant vt dic. p̄pter nec ac donec. hic commune est.

Liber. I. Tractatus. III.

In d corripitur vt a iud.

In e corripunt vt mille. Exciipiuntur greca vt phebe. Sicut casus pme et ante declinat eis in e similiter scda psona ipatim sede vt doce similiter ad uerba regulariter a nobis formata vt doce. sic oēs suplatini aduerbioz vt doctrinam. similiter monosyllaba in e longant vt re. pter ne pro an. q. nona longū. q. pro t breu. ve pro vel breu. ve iteriectio lōgū. sermesere producit

In i finita longant vt dixi pter greca vt alci et sinapit. sed versa in i p sine resim producit vt ophci ophci. s. mibi tibi submū. qm vbi ibi ad placi

In i finita corripit vt mel pter mli. z noia in oi vt sol. z (rū sūt

barbara in ei vt daniel. In u finita corripunt vt templum. In u finita producant vt tikan. pter forsan forsitran. In th an t greca in actō vt eginan. sed in on variant vt menclao. Noia in n crescentia breuiant vt carmen carminis.

In o finita ad placitū sunt vt amor. pter datini z ablatini. in o monosyllaba vt do. greca in o vt calipso.

In r corripunt. pter monosyllaba vt ver. arramen per fer ter cor vir correpta inueniunt. Irē greca in r longant vt ether aer. sic imber crater.

In s finita fin vocalē pcedentē cognoscunt vnde.

In as producant vt maiestas. Exciipiuntur greca vt pallas. q. habent os in gentio. verstramen greca in as in plurali communia sunt.

In es finita longa sunt vt patres. pter es z penes. Similiter corripientia penultima gentiū crescentis vt militis pter q. in ries vt aris. similiter res ce. es spes fid. s. greca in nominatiuo plurali breuiant vt troics.

In is finita correpta sunt vt ignis. pter dri acri z ablatini plurales. Similiter z monosyllaba vt scis. pter is. pnomē. quis mis ris bis z q. nūis lōgū. ntis in is producit. bñs gñi in is utis producta vt samnis samnitis

In os finita longa sunt vt mys. pter os ossis impos cōpos. Et greca in os breuiant nñm nō gñi vt pallas pallados delos. alij nñm cōm voluit.

In us finita breuiat vt deus. pter monosyllaba vt pus. similiter gñis singularis ntis z actūs vtētis plurales quarte. similiter ntis tene bñs us in gō vt salus salutis. Irē greca in us longant vt melampus pus.

Finita in r breuiant vt legat.

Finita in u longant vt cornu.

Finita in x possitōe lōga sunt vt lex. Cetera q. vel regulis vel exceptionibz in pñis medijs aut finalibz syllabis cōprehensa nō sunt in regulis generalibus expēda veniūt. multoz tñ enumerationē cōsulio. pterire libuit quoz vel in nominā vrbōzq. infectionibz quāritas hñ pōt. vt ab auctozibus diu rta enūciata sunt. In his insup que cōmemorata sunt taliorum potius traductionem insēq. placuit. q. noua cūdere. gēstina est calamus ad discipulas q. ingenuē philosophari anbe auri dulciora ministrant bula. Disc. Id plurimū expro. Ma. In his igit grāmāte finē status circos quod reliquū est. talio libro cōmodius exordiamur.

Sequitur additio preter auctōrē de vitis metroz.

On est aliud metri vitit. q. si breuis producantur syllaba. lōga corripatur. Est etiā nūmas velut vitit fugi. nū. sūaz obseruata. nā qd in prosa volūt veteris obseruari claritatē sermoniāz. hac quoq. pre metri stili nō d. cer firmuisse pres etiā inuites abiciēdo sunt pter et nū addiderunt. sū. sū. fac metrū sine q. sine nūc sine tūc sine quoz

Que sit optima carminis forma

De accentibus

In hoc in hexametro carmine catenatio plurimorum versuum solet esse
 magnissima: quod in aratore et sedulo frequenter iuuenis modo duobus
 tribus modo quatuor aut quinque versibus nominatim per se septem
 vel etiam pluribus adiuvare conerit. Quale est illud. Zorobababel fugiēte cha
 os dū cerneret vicos. In statuā mutata salis stupefacta fūnit. Ad penā cō
 uersa suā q̄ nemo retrorsum. Nostra contēpti vitās discrimina mūdi. Et p̄
 ciens salūditus erit: et debet arator. Dignū opus exercēs vultū in sua sga
 referit. vñ h̄mōi cōterio si vltra modū pcedat fastidiū gignit aut redūit.

De accentibus pauca subiunguntur

Cēsus est p̄ cērras r̄las eluādo vt depmēdo syllabā vñcu iussq̄
 p̄culē ordīs p̄nūciatio. p̄nūciatio est triplex. scilicet: metrica. p̄saica. **M**etrica est q̄ attēditur in cātūz illi adiacet neuima. **M**e
 trica q̄ adiacet in scāside metrop̄z et illi adiacet r̄po. **P**rosaita q̄ arceudū in
 eōi sermone et illi adiacet accētus. **A**ccētus vero est triplex: acutus: grauis:
 circūflectus. **A**cutus est q̄ sit p̄ eluatiōē vocis: vt in p̄ma hui⁹ nōis dñs.
Grauis est q̄ sit p̄ inclinātiōē vocis et depressiōē: vt in media et vltia dictio
 onis dñs. **C**ircūflectus q̄ sit p̄m p̄ eluatiōē prim p̄ inclinātiōē vocis vt
 penultia illi⁹ ifini i in amare: q̄ tñ nō est i vñ moried p̄ eo vñmur acuto.

Sequuntur regule accentuum

Illa dictio acuit vñ iñā et natura nisi grēca vt libie et hebraica vt
 David Jacob. **D**ictio monosyllaba quis acuit h̄s accētū vt fex lex
 cis ros mos dos spes res p̄ter cōmūtiōēs encliticas: q̄ ve ne. **O**is
 dictio dissyllaba acuit p̄mā. i. eluāt: et in ea p̄domināte statuit accentum
 suū: lōga sit suū: breuis. vt d̄s h̄d apta creta roma virgo. **E**xcipiūt ergo pro
 causa puta pro sic. pone p̄p̄o p̄ retro. vñ aduerbiū. e. parit. cūcū p̄p̄o vt
 aduerbiū. aduerbia a p̄nōibz veniētia. vt eo illo isto illic istuc illicine istine
 illac. sic et alia verba sūt s̄ncopata. vt fumar p̄ fumant. **S**ūt dictiōis in
 regre in qua sūt accētus manet in cōcisa. vt n̄ras v̄ras cuias alpinas. sūt in
 apocopa vt mercuri gregori virgili egidi. nisi mutato r̄pe aut vocali. vt pe
 tui pro petuit. petiuit p̄ducebar mediā. sed q̄ p̄ cōcursum vocaliū r̄ps mi
 ratum est: accētus remanet sup̄ aspenultima: **D**einde s̄ncopata dēo h̄s ac
 centū in syllā p̄ma nō in vltima. q̄ media vocalis o sup̄ quā erit accētus
 itegre amora est. **A**pocopata nominis h̄nt i vltia accētū vt viden fatir
 epin deim proim. **S**ūt et hec aduerbia falso et intro. vocabulū polysyllabū ac
 centū h̄z p̄nūtiante in p̄m. si salte lōga fuerit nasa aut positio. vt fortuna na
 tura h̄re porra carellus metellus ribaldus. si p̄m. est breuis: tūc in a p̄m.
 cadit accentus siue illa lōga sit siue breuis vt d̄s in istia nulli⁹ legre dig
 nitas felicitas. si vero p̄m. ex muta et lōga fuerit lōga. lōgū et in versu esse
 cōstat. in orde d̄s accentū mutat et latebre et tenebre. **C**ōposita a verbo fa
 cito cū his p̄culis male bene cale frige tepe acuit p̄m. quīs sit breuis vt ca
 lescait malfacit. hoc p̄m sit cū suis op̄ōis h̄z in vltia accētū. **I**nde op̄ōra
 in cōfīnētia vt intredue b̄nfac. q̄ dā etiā in vñ n̄fo polysyllaba acuit p̄m.
 breuē vt s̄cūmbes vñscapio in sc̄da p̄sona et terris p̄sonis s̄cūsdare vioco
 mea viginti duo. **A** r̄la ista excipiūt p̄p̄ta lōgas h̄ntia p̄m in d̄b tñ nō re
 sidet accētus s̄ in a p̄m. trāsfert vñ p̄p̄ta a q̄ in d̄b intus orsi in cēps lō
 ga. hoc vñ in ei po libero. s̄ in l̄garo metrico q̄ stilo accentus p̄m debet
 n̄q̄ adimit lōgitudinē positiōis. **D**ictiōes barbare q̄ latius carēt in a p̄m
 onibz vltimā acuit vt ista. l̄gē n̄te s̄cūdb̄ in inclinātibz: n̄ras d̄s r̄las
 obseruant vt Salomon gabriel. **E**ne critica p̄dictio ad se vltimē s̄cūte p̄cedē
 tis trahit accētū: et in ea ponit accentū: vt tu ne vides. domū h̄c dicit. ac

Typus logice

De Predicabilibus

Libri secūdi de principijs Logice

Tracta. primus de Predicabilibus. Descriptio
Logices et partitio eiusdē Capitulum I. Bisci:

Māti et volēti nihil esse

difficile: certi sūmum affīrnat labor: quē in elementā
grāmaticis diligētius impēnderā: mihi ipi nāq; videre
vidēor in hisce nō mō agrestes rudēs: et positos posse sū
cri: versētis balbos aut elīges eloquentissimos reddi.
Ita. Ita posse fieri vt ais haud dubiū cū: si elemētis
grāmaticis rudimēta et logices et rhetorices iuncta succo
runt. Sicut enim p elemēta grāmatices linguam cōpo
nere: labia cōprimere: voces formare: formatas deniq;
cōgrue eloqui dāt ita et p fundamēta logices orationū veritates a falsitati
bus discernere: et argumētationū nodos dissolvere: p rudimēta vero rheto
rices que discernimus atq; dissoluimus: possumus errare. Di. Ita fac
ergo q̄primū hęc intelligā. Ita. Faciā ac lubens et impnis q̄dem Logi
cam: dehinc Rhetoricā pcurramus. Est autē Logica ars artū scientia scie
ntiā ad oīm methodorum principiā viam habens. Loγos enim grēcū
vocabulū rōnem fcat: que cū de pncipijs oīm ratiocinat: nō ab re logi
ca id est rōnalis scientia dicta est. Hinc et Λογικόν dicimus huius disci
pline gnarum: quoz primus (vt q̄busdam placet) Parmenides p̄bīs in ru
pe Taucaei criticis: ipsam tñ Aristoteles p̄e ceteris ampliauit: in sex libris
tradidit. s. predicamentoz: peribremētiā. p̄ioz. postēioz. Topicoz. Et
chorūm. Liber autē predicamentoz Porphyrii de quinq; vniuersalibz p̄pō
nit introductor: et vt ordinatim te introducā a sono inchoandū puto: qz
disputatio qua. verā a falso secernit: quā logica docet: nō nisi mediāte p̄mo
ne fieri p̄t: p̄mo vero mediāte vocetis aut vox sonus est: ab hoc quid so
nus sit aut p̄terendum erit silentio.

Logica p̄e
menides.
li. logi. Ari
stoteles.

De sono. Cap. II. Bisci:

Quid igit est sonus? Ita. Sonus est illud qd pprie et p se
ab auditu p̄cipit. Et hoz quidā vox est: qdā vero nō. Son
autem vox est ab ore animalis plarus: naturalibz istrumētis
formatus. Instrumēta vero naturalia imediātāq; vox forma
tur sunt guttur: lingua: palatū: duo labia: et quatuor dētes atq;
riores. Son? aut q̄ gñat ex colliside duoz. corpoz inaiaroz
sonus qd est sed vt nō est. Rursus vox duplex est. s. fcatia et nō fcatia
Significatiua aut dicim? vocē si auditui aliqd p̄ter seip̄as fcat vt hō boies
sinat: fcatia nō est vt bu. hac p̄missa logic? rursus. fcatia bifarie diui
dit. Quedā est nata est apd oēs boies idē p̄ter: vt vox infirmi gemētis dolo
rem et verbū mētis qd est rei ideale exēplar. qdā vero nō natū s; ex institu
tione et ad placitū p̄mi instituentis aliqd rēp̄sentat vt hō boiem. hoc aut
duplx cōtingit cōplex: s; et scōplex. Cōplex qd est fcat oīo. Incōplex vero
q̄cūq; inter oīa p̄tes i grāmatica enūcerata sunt. t̄erūm logico lōge alia
q̄ ipsi est consideratio: et p̄pter et alias eandē assignat definitiōes.

Sonus
Instrumen
ta natura
lia

naturaliter
adplacitum

Liber secundus Tract. I.

De Nomine et Verbo Cap. III. Visi.

Quid est nomen? *Ma.* Est vox scaturiens ad placitū sine rēpe
cui? nulla pō separata aliqd fecit finita et recta vt hō. *Di.*
Quid est prōme apud logicū? *Ma.* Logice nō distinguit p
nomen et principii a noie cū oīa cathegorematices scōm officia
imp̄a possint esse subiecta et p̄dicata p̄pōnū. Verbi autē a
ceteris speciali diffinitōe separat dicēs. Verbi est vox scaturiens
ad placitū cū rē cuius nulla pō separata aliqd significat finita et recta
vt lego. *Di.* Quid est aduerbiū apud logicū? *Ma.* Logice alias p̄ces ordi
nis. I. aduerbiū et p̄ficiōem et ceteras syncategorematicas. I. cōsignificati
uas vocat sine quibz oīo p̄fecta cōstruī nō pōt; quapropt̄ nō curauit eas
specialiter definire.

De Vniuers. et Particu. Predicabili. Ca. III. Vi.

Considerat autē logicus ordinis p̄ces: nō qz adiectiua substantiua
ueantur his similia: sed qz p̄ eas significant vniuersalia aut p
ricularia in p̄pōe p̄dicabilia. p̄dicabile autē dicimus qd na
tū est de altero p̄dicari ut hō de petro: dicēdo petr⁹ est hō:
particu'are autē (qd et indiuiduū dicē) est qd de uno solo p̄
dicat vniuersē uere et affirmatiue: diuīsim mediāte copula
nō aphata: ut petrus de seipso: ut petrus est petrus. vel indiuiduū est qd ex
p̄prietatibz cōsistit: qz collectio in indiuiduo corpali uno (p̄p̄ duas intel
lectūes) nūqz erit eadē. ut sunt forma figura loc⁹ nomē stirps patria rps.
Intrinsice autē cognoscit indiuiduū ex natā sua q̄ in uno so o est: nec pōt
ēē in pluribz ut petr⁹. *Di.* Quid est vniuersale? *Ma.* vniuersale p̄ fimo
damēro est qd ap̄tū est ēē in pluribz: ut aīal in boīe et asino. Intrinsice autē
cognoscit ex sui natā: q̄ q̄tū est ex se pōt ēē in pluribz. ut humanitas que
q̄tū est ex se pōt ēē in petro et iōāne. Sūt autē vniuersalia quinqz. I. Genus
Spēs Differentia Propriū et Accidēs. q̄ sigillatim et eodē cōspiciantur ordine.

De Genere Capiculum quintum Ma.

Genia multiplex indiuisum cōfusione parit: dicitur de gēerē
mū acceptōes cū enarrabimus. *Di.* Quor igit sunt gēis ac
ceptōes? *Ma.* Tres. p̄ia. Gen⁹ est collectio multoz qdāmō
se h̄tūū adinuicē et ad unū principii. I. cōsanguinitate sicut
Romani a Romulo. Secūda. Gen⁹ est uniuersūscp gēitōis p̄n
cipiū sicut pati vel patria. Tertia acceptio est q̄ Logice utri
dicēs. Genus est qd p̄dicat de pluribz differētibz spē in eo. qd quid. ut aīal
p̄dicat de boīe et asino. dicēdo hō est animal: asinus est aīal. uel: Gen⁹ est
cui supponit spēs. ut animali logicaliter supponit hō. Spēs autē differūt qz
cūqz h̄nt naturas specificas diuersas sicut hō: cui⁹ natā est rōnalis: et asi
nus cui⁹ natā est irrōnalis. Rursus autē. Genus logicū in duo parit. I. in
genus generalissimū et genus subalternū q̄si ab altero natū. Genus genera
lissimū est sup̄ qd non est aliud genus: nec pōt esse species. ut substantia
quantitas. Genus autē subalternū est supra qd est aliud genus: et ip̄m pōt
esse species: ut animal genus quidē est respectu hominis et asini. species
vero respectu corporis animati.

De Predicabilibus

De Specie

Cap. VI.

Magister

Secundū inter predicabilia Species est: nō autē ut accipit ciuitas
licet p forma reificetur dicim⁹ species pami. Sed logicalit. Et ē
qđ pdicat de plib⁹ differētib⁹ nūero in eo qđ qđ. ut hō pdica
tur de Petro et paulo. dicēdo Petrus est hō. Paulus est hō.
Di. Que differūt nūero? Aha. Que licet sint eiusdē natū
re: faciūt tñ diuersum nūerū. ut Pet⁹ et Paulus faciūt bi
nariū: qz sūt duo. et quibet indiuidua nūero differūt. vel. Spe
cies est que sub assignato gñe ponit. ut hō ponit sub aniali. Est autē species
duplex. scz species specialissima. et species subalterna. Species specialissima
qđem est sub qua nō est inferior species: et nūqđ pōt esse gen⁹. ut hō Spēs
vero subalterna est sub qđ et si inferior species sit. pōt tñ esse gen⁹. ut aial dicitur
tur spēs respectu corporis animati: et gen⁹ respectu hoīs. ut pñ in hac sequē
ti substantiāz coordinatione hic adnexat quā arborē porphirianā nomināt
logici. Arborē qđem nō rectā: sed emerſam. nā sicut ex vna radice stipes ce
rami diuersi pullulant ita ex genere generalissimo differētiāz rami et ge
nerū subalternoz stipes oriūnt. Speciez vero maiūdua innumera in culmi
ne arboris p ramusculos collocant. Porphiriana autē dicta a Porphirio
predicabilium primo auctore.

Corporea	Substantia	Incorporea
Animatum	Corpus	Inanimatū
Sensibile	Corpus animatū.	Insensibile
Rationale	Animal	Irrationale
Homo		Equus
Ioannes Petrus		Brunell⁹ grisellus.
Nicolaus		Spacidinus.

De Differētia

Cap. VII.

Magister

Quod sequit in ordine predicabilū Differētia est: qđ si pprie acci
pit. Est quia differūt a se singula singulez species. ut hō
p rōnale (qđ est sua differētia) differūt ab equo. asino. et sic de
alijs. Vel differētia est vniuersale qđ pdicat de plurib⁹ spe
cieb⁹ in qđe essentielle. ut rōnale de hoīe. et sic de alijs. Sum⁹
cū (ut ait porphirius) rōnales ut dijs: sed mortale nobis ad
ditū scpat nos ab his. Sciendū hō quālibet dñam qđ genus
diuidit vna cū tali gñe spēm pstitueret. ut rōnale cū aniali pstituit hoīem.
Hinc est qđ definitio qđ soli spēs est dat p gen⁹ et dñam. ut definitio homi
nis. est animal rationale.

De Proprio.

Cap. VIII.

Magister

Propriū qđ et quartū iter predicabilū locū tenere dixim⁹: qđ di
fariē accipi solet. pmo. propriū est qđ inest soli spēs: sed nō offi
indiuiduo illi? speciei. ut est. grāmāticū inest soli hoī: sed nō ol
Secdo propriū est qđ inest offi indiuiduo alicui? speciei: sed non
soli huic speciei. ut esse bipedem: qđ inest offi hominib⁹: sed non
f

Liber. II. Tract. II.

soli hominūque etiam a nobis. Tercio propriū est quod in se omni in individuo aliquid species: soli huic species non semper ut canesceret griseo colore: hoc quod tamen sit in se creatura. Quarto propriū dicitur quod inest omni soli et semper ut risibilis inest omni homini soli homini semper. Di. Hoc tamen non semper ridere omnino manifestum est. Ad. Et tunc tamen si apertus est ad ridendum hoc est propriū illud propriū quod non potest esse predicabile per se definitum. Propriū est quod predicatur de pluribus non tamen dicitur in his accidentale intransmutabile. ut risibile predicatur de Petro et paulo. dicendo petrus est risibilis. paulus est risibilis.

De Accidente. Cap. IX. Bisci.

Ultimo predicabile quod est accidens: consequenter te absoluas. Ad. Alechis est quod predicatur de pluribus in his accidentale transmutabile. Rursusque Accidens est quod potest adesse et abesse subiecto per corruptionem subiecti. ut albedo adesse nunc postea abesse homini per corruptionem hominis. Ad. Hec autem et combustio licet non possint adesse per subiecti corruptionem: possunt tamen abesse per subiecti corruptionem. Est autem accidens duplex. scilicet separabile. ut albedo parietis. et inseparabile. ut nigredo coram. Nec sic dicitur inseparabile quod non possit separari: sed quia difficultissimum sit ipsum separari. Inveniantur enim et sunt albi coram. Conuenientias et differentias predicabili facile ex dictis poris colligere.

Tractatus secundus De Predicamentis. Cap. primū De numero Predicamentorum et antepredicamentorum. Bi.

Aucis admodum ostendisti vniuersitatē entium: mirum quod ordine contraria ut quidam genera sunt quod alijs communiora sunt quodam species: quod minus communia: quidam differente: quibus res a se differunt essentialiter: quedam propria quod res differunt non essentialiter. quidam accidentia quod res in se completo possunt aduenire: et eas accidentales differere faciunt. Nunc vero ad hoc peruenis edicere. Ad. Ut ordine omnium creaturarum in mundo sensibili intelligas. Omnia equidem creata decem distincta sunt ordinibus: quod logicis generalissima: Carthago: rias sine predicamenta nolat. Quorū sobria discreto quod necessaria sit hisque questionibus sacre pagine accedat. Bisi. An hoc volumus in te. de incarnatione. Bisi. c. i. ostendit dices. Commendat sibi illi utique nostri temporis dialectici: limo dialectici heretici. qui quod non nisi flatus vocis putat esse viles substantias: quod colore non aliud querit intelligere nisi corpus: nec sapientiam hominis aliud quod aiam profus a spirituali questionum disputatio sunt cruciandi. In corippe alaba ratio quod princeps est et iudex omnium debet esse que sunt in homine est imaginatio. corporalis inuoluntate ex eis non possit euoluere: nec ab ipsis ea quod sola et pura ipsa contemplari debet: valdeat discernere. Qui enim nondum intelligit quod plures homines in specie sint unus? hoc quod in illa secretissima et altissima natura (diuina scilicet) comprehendit quod plures personarum singula queque est personatus deus? Bisi. cur? mens obscurata est ad discernendum inter equum suum et colore eius. quod inter vnum deum et plures relationes eius. De hisque qui non potest intelligere aliud esse hominem nisi individuum: nullatenus intelligit hominem nisi humanam personam. Omnis enim individuum homo persona est. Quod ergo intelligit iste hominem assumptum esse a verbo non personam. Aliam quatuor: non aliam personam esse assumptam. Bisi. An hoc. Di. Quod petis

De Predicamentis

Igitur est rerū verā hīc discretio: quā decem predicamentis veltandis assignatur. Sed enumerāde sunt hec. *Ma.* Predicamenta sunt: Substantia; Qualitas; Relatio; Actio; Passio; Quando; Ubi; Positio; Habitus. Ad quorū cognitionem necessaria est cognitio quarundā definitionū: diuisionū et regularū: que antepredicamenta appellari solent: itea ppter: qz eorū cognitionem predicamenta perquirant.

De definitione primo antepredicamento. Ca. II. Bi:

Hæ sunt definitiones. *Ma.* Equiuocorum: uniuocorum: et Denominatiuorū. *Di.* Que sunt equiuoca: *Ma.* Quocā sit quorū solū nomen eōe est: et definitio eētīe scōm illud nomē est diuersa. vt hō uirū et picturā. *Ualer* autē hęc definitio ad cognoscendū q. *Quæ* canōn ponunt cōlūter in predicamēto sine ordinē rerū. *Nā* canonicus ponit sub corpore inualato: canis autē terrestris sub corpore alato. cō. *Di.* Que sunt uniuoca: *Ma.* Uniuoca sunt quorū nomen eōe est: et definitio scōm illud nomen est eadem. vt hō et asinus hñt hoc nomen aīal eōer definitionē scōm hoc nomē. *Substantia* animata sensibilis: et proderit hęc definitio vt cognoscamus qz uniuoca cōlūter et sub eodē gñe ponunt in predicamento sicut hō et equus sub aīali. *Di.* Que sunt denotatiua: *Ma.* Denotatiua dicunt cōcreta q ab abstractis differūt solo casu (id est finali) terminatiōe: vel id est cadentia ad substantiā vel forme ad suppositū: scōm illud nomen hñt appellatiōem vt grāmāticus a grāmātica. *Teris* a fortitudine: et *ualer* hęc definitio ad cognoscendū modū predicandi actūrum de substantia qz denotatiue predicant de ea vt homo est albus.

De diuisione scōdo antepredicamento. Ca. III. Bi:

Hæ autē sūt diuisiones. *Ma.* Due prima. *Lex* q dicunt adāam sunt cōpleta. vt hō cum it. qdam in cōpleta. vt hō aīal. *Ordinat* autē hęc diuissio ad sciendū: qz sola in cōpleta ponuntur in predicamēto. *Secda* diuissio est. *Lex* q sunt: qdam dicuntur de inferiori et nō sunt (sicut actūs in subiecto) quēdam modū sunt gñā et spēs de predicamento substantiā. qdā nō dicuntur de inferiori: nec sunt in subiecto: vt indiuidua de predicamento substantiā. *Quedam* predicant de inferiori: et sunt in subiecto. vt gñā et spēs de predicamento actūrum. *Ualer* autē hęc diuissio ad cognoscendū naturas eorū q in predicamento sunt.

De regula tercio antepredicamento. Ca. III. Bi:

Hæ sunt regulæ. *Ma.* Due prima. *Qñ* alter de altero predicatur. vt de subiecto vel inferiori: quācum de eo qd predicatur. *Ualer* autē ad cognoscendū modū predicandi eorū q in eodē predicamento sunt. *Secda* rla est. *Lex* inter se gñer et nō substantia rum pōitōr diuersæ sunt spēs et dñtīe. *Nā* spēs aīalis sunt hō et asinus: et dñtīe sunt rōnale et irrōnale: sed spēs scōx sunt grāmātica et logica. *Dñtīe* pō reale et pōr alē: et emittit hęc rla vt cognoscamus essentias predicamentorū esse impmixtas. *Prælibat* naturis aspredicamentorū: aggrediamur predicamēta.

Lib. II. Tract. II.

De substantia Cap. V. Bis.

¶ In ordine predicamentorum Substantia primam esse necesse est: eo
q̄ sit subiectum ceteris alijs. Dicitur. Quid est Substantia? Ad. g.
Substantia est sit g. nius generalissimum pprie d. sum: i. nō pōt
Definitio esse constituta p. genus et differentiam. Sen? autē g.
neralissimum sup se nō habet aliud gen. igit nec diff. remanē.
N. cū eius ex genio esto sit latentia: ea scilicet de idēdo notifi-
cabo. Ubi substantia bifurca dividit in primā et secundā. Prima autē
substantia est q̄ pprie principaliter et maxie substantare dicitur ut sum individua
de predicamento substantie. Dicimus in definitione pprie ppter qdā actiua
q̄ alijs substant. ut superficies albedini sed nō pprie. Et dicim? principaliter
q̄ in definiendo prima substantijs. Maxie pō dicimus. i. pluribus modis: imo p. se
substantie substant. pprie et principaliter. scde pō an pprie substant. Aut pri-
ma substantia est q̄ nec est in subiecto (q̄ nō est accidentis) nec de subiecto (id
est inferiori) dicitur. Scde pō substantie sunt gēa et spēs in q̄b. sunt primae
substantie: ut sunt gēa et species de predicamento substantie: ut homo ani-
mal. Et dicunt scde substantiarum q̄ ex cōsequēti vel secundario substant.
Et aut substantiarum naturas facilius agnoscas: eandem proprietates consi-
derande sunt. Dicitur. Quorū sunt proprietates substantie. Res. Sex. Quarum
prima est non esse in subiecto. Nec te confundat substantiarum pariter: si
cer effi sunt in subiecto. ut pars in toto. sicut digitus in manu: non tamen
ut accidentis est in subiecto. Secunda proprietates est q̄ omnibus scdis substantijs
et earū differentijs cōuenit vniuocē predicare de primis. ut homo et rationale
predicat de Petro et Nicolao vniuocē. q̄ vno noie et vna rōne. ut Petrus est
homo Petrus est rationalis. &c. Tertia proprietates est. Omnis pria substantia feat
hoc aliquid. i. individuum de gēe substantie. Sed scda substantia videt fere
hoc aliqd sub appellatōis figura (q̄ noie secunde substantie quicq. primas
fecimus. ut dicimus Petrum hominem) sed non feat hoc aliqd: sed potius qua-
le quid. i. substantia cōmunicabile et vniuocē salē ut animal. Quarta propie-
tas est. Substantie nihil est contrariū ut lapis nō contrariat ligno. Et q̄
dam substantie repugnare videant. ut aqua contrariat igni. &c. hoc est rōe
accidentij et nō substantie. Aqua est rōe humiditatis et frigiditatis cōtra-
riatur caliditati et siccitati ignis. Quinta proprietates est. Substantia non su-
scipit magis aut minus. vnus est homo nō dicitur magis homo q̄ alter.
Estē est vniuocū: q̄ est idem et vnū: nec intensionē nec remissionē acci-
piens. Sexta proprietates est. Proprie propriū est substantie: cū sit vna et eadem
numero esse susceptibilē contrariorū. ut hōi cū iūne inest caliditas: post hac
frigiditas inest. Quantitatem videamus.

De Quantitate Cap. VI. Bis.

¶ Quantitas est scdm quā quātū vel quotū dicimur. Ubi et ipsa bi-
furca scindit. Alia est continua est: alia vero discreta. Continua
autē q̄titate dicimur: cū ptes copulant ad aliquē terminū
eōdem. ut ptes linee copulant ad punctū. Quantitas autē discre-
ta est: cū ptes nō copulant ad aliquē terminū eōdem. ut ptes
ternarij. Rursus quantitatis continue quinq. sunt spēs. scz
Linea. Superficies. Corpus. Locus. et Tempus. Locus tamen forte a Super-
ficie non vltima q̄ distinguitur. Barum descriptiones patebunt: cū de

De Predicamentis

Geometrie rudimentis agemus. Iocum vero et tem pra. in naturalib⁹ notis
 scabim⁹. Species aut⁹ discretae duae s⁹ numer⁹ et oratio. Recipiatur aut⁹
 hic oratio nō p⁹ illo q⁹od p⁹teritur sed p⁹ mensura syllabar⁹ mēsurat. Nā
 syllaba longa alia mēsurat⁹ quāritate et alia brevis. Numer⁹ ē et oratio
 eadem quāritas sunt nūsi q⁹ differūt p⁹ecis cognoscata et subiecta. Numer⁹
 rūs repūt⁹ in rebus cōmūis et discretis: siue p⁹manentib⁹ siue successivis.
 Oratio est in reb⁹ discretis et successivis. Est et alia quāritatis diuisio. Nā
 quāda sunt p⁹manentes. ut linea superficies &c. Quāda vero rō sunt p⁹manen
 tes. ut oīs id est quod semel dictū est ampl⁹ repeti nō pōt. Quid etiā po
 sitionē partū sūt habere non pōt. Di. Quot sunt quāritatē p⁹ et etatiē?
 Ma. Tres. Quarta p⁹ma est. Quāritas nō habet p⁹ius. vna est linea alteri
 cōtraria nō est. Secūda. Quāritas nō suscipit magis aut min⁹. vna est linea
 nō est magis linea q⁹ alia. Tertia p⁹ima est quāritas sūm cas⁹ quale vel in
 cōle dict⁹. ut Joānes et pet⁹ dicunt cōle si eandē habuerint q⁹ritatē in iō
 sōlato et p⁹undo. h⁹ec de q⁹ritate cōsequēs est ut Qualitatē p⁹ram⁹.

De Qualitate. Capitulum. VII. Di.

Quid est qualitas? Ma. Qualitas est sūm quā in specie q⁹
 h⁹ esse dicimur. ut sūm albedinē dicimur albi. Qualia autē
 sunt que sūm h⁹as. s⁹ q⁹ritates denotatiue dicunt. idenotant.
 vel quōlibet aliter ab his (cū s⁹ abstractū nomen non ha
 bet. ut cur⁹or. dicit⁹ a q⁹litare in abstracto nomen d⁹notare.
 Species q⁹ritatis quorū sunt. Di. Quae est p⁹ma? Ma. q⁹
 r⁹itas et dispositio. In hoc differentes p⁹mo q⁹ habitus est et l⁹tas bene
 radicata in subiecto quo non nisi difficulter remoueri potest. ut sciētia
 que non remouet⁹ a subiecto nisi circa sūm grandis fiat p⁹uū autē. vel ab
 egritudine. vel ab alio h⁹ndi. Sed dispositio est q⁹ritas facie a subiecto mo
 bilis. ut caliditas: sanitas &c. Secundo differūt: nam omīs habit⁹ est dispo
 sitio: cū omīs habens habitū dispositus sit ab ea quorū habet habitū: sed
 nō cōuerso. q⁹ non omīs dispositi habitū habent. In hac igit⁹ specie sūt
 omīs virtutes: v⁹ t⁹z scientiae: spec⁹ s⁹ intelligibiles scientiae. Di. Quae
 est secūda species? Ma. g. Naturalis potentia vel impotentia: aliqd facile
 agendi aut patiendi. ut dūm dicit⁹ q⁹ habet naturales impotentia resistē
 di sectioni. Et egrotatiū q⁹ habet naturalem impotentia resistēdi con
 trariis. Et in hac speci. ponitur omīs p⁹utes herbarū et lapidum &c. Di.
 Quae est tertia species? Ma. Passio et passibilis q⁹ritas. ut albedo: rubedo:
 frigiditas: calor &c. h⁹ec est singula passiones passibiles ut q⁹litat⁹ s⁹ dicunt. Nō
 cōtentū quia subiecta eandem ab his efficiunt passione. versatē quia
 sensibiles inf⁹ runt imitationē et passionē: p⁹fectū ē d⁹ m si debet ad sūm
 etia⁹ vero si ex sūm fuerint applicate. Sensibile est (ut ait Aristo. in h⁹. de
 anima) corrumpit sensum si sit excellens. Nec omīs idē sunt passio et pas
 sibilis qualitas. Differunt est p⁹ecis p⁹ciūm et imp⁹ctum. Illa est sūm
 radicata et a subiecto remouet⁹ facilius: h⁹ec vero inbert⁹ firmius. Exem
 plum v⁹im est rubedo causata ex verecundia: que nec subiectū sūm homi
 nar quale simpliciter: sed cum addito. Unde si quis ex verecundia: rōb⁹ scar
 rubens factus dicit⁹. S⁹ quis vero a natura rubore p⁹funditur: nē rubens
 fact⁹. sed simpliciter rubens nēminat⁹ a passibili qualitate. Et in illa. sp⁹
 cie ponunt omīs obiecta quinq⁹ sensuum. que inf⁹ runt passionem in sūm
 abus. Di. Quae est quarta species? Ma. Est forma et circa hoc aliqd cō

Qualitatis
 speciei.

passio et pas
 sibilis qua
 litas.

Lib. II. Tract. II.

Propter
qualitates

stans figura. ut triangularis. curvitas. Omnia enim talia circa hoc aliquid. id est
primi sunt stantia distantes et apparentes: sunt forme et figure. Quiritates quo
quay hoc dicuntur clausiones ad pcedens p'inent p'dicamentum. Nec aliis rea
lit: figura est: quiritas termino vel terminis clausa. ut circulus est sup
ficies linea circulari clausa. Et triangulus est superficies. tribus lineis termi
nata. ut in Geometris dicemus. Non autem omnes quantitates necessario figura
est: cum deus quantitate interminati facere possit. Di. Proprietates quiri
tatis quor sunt? A'da. Tres. Harum prima. Qualitati in:it p'raritas. ca
lori enim frigus p'rarium est. Et quo claret. si unus p'rarior fuerit quale. et reli
quum quale est. Secda. Qualitas suscipit magis et minus. Est enim una cal
ditas alteri in gradibus p'erior. Et hec due p'prietates non omnino qualita
ti cōveniunt. Colores enim m:dy contrarii non habent: nec triangularis ma
gis aut minus suscipit. Tertia. Proprie p'prium est qualitati sibi eam simi
le et dissimile dici. ut duo parietes albedine p'suli similes nominantur. Et hec
de absolutis: Respectiva discutiuntur.

De Relatione. Capitulum. VIII. Bi.

Relatiua
secundū esse.
Relatiua
secundū dici.

Relatiua que sunt? A'da. Quęcumq; hoc ipm qd sunt ali
orum dicuntur. ut quilibet aliter ad aliud. ut pater dicit filij
pater duplum dimidij duplum. maior autem dicit minore
maius. et similis simili similis. et domus? scruū dñs. Et hec
d' finitio relatiuis sibi esse et dici cōuenit. Di. Que sunt
relatiua sibi esse? A'da. Quibus eo. si esse est ad aliud. vel
que d' principali p'cto important relationē. ut pater filius. Relatiua p'o
et sunt q' de p'cto minus principali important relationē annexā. ut scien
tia et virtus etc. Et quo sequit. Si quis de finitio nouerit unū relatiuoz: de fi
nitate noscat et reliquū. Sicut enim esse unū est ad aliud: ita et cognosci unius
dependet a cognitione alteri. De his autem omnino determinare est difficile:
dubitari autem ei q'rere nō inutile. Sunt autem relationes hui? p'dicamenti re
spectus nō rōnis. ut species vel gen? p' opus relatiui intellectus fabricate.
sed reales. ut sistrudo. paternitas. nō ap'itudinales: sed actuales et intrin
secus aduenientes. Et harū q' tā sunt equip'arie. que sibi eandē rōnem
sunt in eo qd refert et ad qd sit relatio. ut sistrudo rōne albedinis ē in vero
q' termino. Quod si sit disjunctive p' oppositū. ut paternitas in patre est.
rōne potentie actiue q' g'nat. filiatio aut in altero extremo est rōne alia.
sibi poterit passiuę filij geniti. Di. Proprietates et latiuoz quor sunt? A'da.
Quatuor: quay prima hec est. Relatiua derantur. ut p'ius vitio p'raritas.
et ignorantia disciplinę. Secda. Relatiua sibi p'sit magis et minus. ut sile
dicit alij uid magis vel min'. De tamē p'prietates non omnibus relatiuis
nec etiā aliquibus cōueniunt. q' relationes sibi d' ratione fundamentoz. Ter
tia. Omnia relatiua dicuntur ad conuenientiam. ut dupli dimidij duplum. et
pater filij pater. Et rursus: dimidij dupli dimidij est. et filij patris filij ē.
Hoc tamē fallit: si correlatiui nō fuerit pueniens assignatio. In multis enim
relatiuis hoc p'ingit. ut nō inueniat vocabulū quo sibi vicissim. responde
ant que ad se referunt. Augu. in. v. d' trinita. in. j. ca. xij. Eū ala aut ala
est. Non autem eodra aut ala aut dicit. Silitur remus naui remus est. sed
nō ois naui remi naui est: cum sint naues remas nō habentes. Oportet
igit correlatiua cōuenienter assignare: et p' aye alant; p' naue remiti dicere.

Augustinus

De Predicamentis

Dicitur enim ala alari a a et conuerso. alari alē alari. et remus remiri rem?
Similiter remiri remio remiri appellat. sic caput capirati caput est. et rela-
tiue a se dicunt. Quis etiam substantie sint. Di. Quomodo autem cognoscimus
si correlatiui sit conueniens assignatio? Aia. Quia exclusis omnibus ab ipso
que accidentaliter de eo dicuntur. ipsum adhuc ad relatiuum refertur. ut se-
cunda visibiliter animalitate et ceteris a domino nihilominus ad seruum
refertur. Exclusa igitur ala ab aue ad alatum amplius non dicitur. Quarta
proprietates. Relatiua sunt simul natura ortu et occasu. posita enim se ponunt
perempta se perimunt. ut si pater est filius est. et conuerso. Nec valet instan-
tia scientia et scibili. sensu et sensato. nam scientia non refertur ad scibile sed
scitum. sic sensus non refertur ad sensibile sed sensatum. Hæc de relationi-
bus intrinsecis aduenientibus: quæ scilicet positis extremis necessario sunt
restat ut de relationibus extrinsecis aduenientibus aliquid despiciamus.

De Actione

Ca. IX. Bis.

Relationes extrinsecus aduenientes quas dicis? Aia. Has Relatio ex
que positis extremis non necessario sunt. Si enim sit ignis intrinsece ad
et lignum actionem esse necessarium non est. donec fuerint utriusque
applicata. Di. Actio igitur est relatio extrinsecus adueni-
ens? Aia. Est et non sola sed et passio et alia quæ sunt
predicamenta. Di. Actio quid est? Aia. Est forma respec-
tuali sui quam in id quod subicitur agere dicimus. ut scamus formaliter
ipsa secione. et ignis calefacit formaliter calefactione. effectiue vero calefacit
calore. Di. Quot sunt proprietates huius predicamenti? Aia. Tres prima actionis
Actio habet contrarium. ut calefactioni contrariatur frigefactio. Suscipit enim
magis et minus. ut magis et minus calefacere dicimus. Secundum autem has
proprietates non respectibus illis que actiones. sed eorum cognorat se potius
conuenire. Tertia est proprie proprium est actionem ex se inferre passionem
id est actio est forma respectuali: qua agens formaliter in patiens producit
formam absolutam: quæ dicitur passio. ut ignis mediante calefactione inducit
in aqua passionem. scilicet caliditatem: aqua effectiue aqua patiens. formaliter autem
a respectu actioni opposito: quam similiter passionem appellamus.

De Passione

Ca. X.

Bis.

Passio quid est? Aia. Est effectus illatioque actionis. ut ca-
lefactio passiva producta in aquam effectus est et illatio et a
lefactio actionis actiue: qua scilicet ignis formaliter calefacere dicitur
passionis igitur actionis effectus est: modo ut causæ effectus: scilicet
formalis: mediante qua agens passionem passio infert. posset
insuper alia definitio dari. Dicitur. Que? Aia. Passio est
sui quæ id quod subicitur pati dicitur. ut aqua calefieri dicitur formaliter: ca-
lefactione passiva. Di. Huius proprietates que sunt? Aia. Quas primas per
prietates habet cum actione. scilicet et tertia propriam. scilicet passionem
inferri ex actione. Di. Actio et passio quomodo correlatiua sunt: si natura sunt
quod igitur passio ex actione potest inferri cum inferens illatio naturaliter passio sit

Liber II. Tractatus II.

Ans. Si ppteratē de absolutis accipim? dubitationē nō habet. Passio em̄ vti est caliditas pducta in aqua ab igne inferunt sed cū hē q̄riti sint ad hoc genus minime p̄tinent. Necessē est ergo vt intelligamus passionem formā respectū in inferri ex actiōe tanq̄ principio formalitatis agēte nō tāq̄ a principio effectiui. Significat autē causam formāle mediante qua hīc esse cū effectū. **Di.** Admittis igit̄ actionem et passionē esse correlatiuas? **Ans.** Admittō. **Di.** Ergo diuersa p̄dicamenta efficere nō p̄t̄nt in eadem cōtinenti coordinatiōe sicut paternitas et filius. **Ans.** Q̄ritur inferre nec ego actionem et passionem diuersa p̄dicamenta sed vni? p̄dicamenti diuersos modos esse intelligo. vñ Aug. in logica sua. Actio et passio gñe cōueniunt et qualitate differūt. **Di.** Cui? generis modi sunt? **Ans.** Transmutatiōis quē dicit respectū mutui agēntis ad patiens et e cōuerso.

August

De Quando.

Ca. XI.

Q̄ritur.

Uod sequit̄ in ordine p̄dicamentōz est Quando. Et est qd ex adiacētia rēps in re rēporali derelinquit. vt hodie. In re em̄ hodierno mensurata temp̄e respectus temp̄is mensuratio causat. Est autē respectus extrinsec? adueniens. nā positus extrinsecus sine earundē applicatiōe nō cōfurgit. vt positio hoīe extra celū. fundamentū et terminus ipsius. Qñ sunt. scs hō extra celū. et tps sub celo. sed nōdū. Qñ est **Di.** Quot sunt p̄prietates hui? p̄dicamenti? **Ans.** Tres. p̄ma. qñ nō habet contrariū. scda qñ nō suscipit magis nec minus. tertia. qñ in est om̄i illo qd incipit esse in tpe. et est intelligendū de qñ passiuo. qñ em̄ actiuū est in tpe rē rēpalem mensurātē. et sicut actio et passio vnius p̄dicamenti diuersi sunt modūta quando actiuū et passiuū. pergamus ad vbi. **Di.** Perge.

De Vbi.

Ca. XII.

Q̄ritur.

**De passiuū
Actiuū**

Bi est circūscriptio corpis locati a loci circūscriptiōe. pcedēs vt esse in aqua. in aere. et cetera. et hō em̄ q̄ loc? locatū circūscribitur dupl? cōfurgit respectus. vn? in corpore locato. et est vbi passiuū hīc definitū. oppositus in loco circūscribente. et dicit vbi actiuū. et est locus pro formatū. **Di.** Ostendas et hūc respectū extrinsecus adueniētem. **Ans.** Quia positus extrinsecus nō applicatus nō cōfurgit. positio em̄ hoīe extra celū esset in mūdo locus et locus. et locale extra celū sine vbi actiuo et passiuo. **Di.** Proprietates hui? quot sunt? **Ans.** Duz. p̄ma. vbi nō habet contrariū. Scda. vbi nō suscipit magis et minus. Oppositū tñ verius est. qz vbi est p se terminus motus. Et de hoc in naturalibus positionem pcurramus.

ppicta
vbi

De positione

Ca. XIII.

Q̄ritur.

ositio qd est? **Ans.** Positio est qdam partū situs et gñatiōis ordinatio. vt esse sursum. n. s. s. statio. et. pro cui? intellectu sciendū qz positio p̄mo dicit cōtensionē gñitā extra p̄prietatiū et sic est p̄dicamentū gñitā. Sūc em̄ gñitates hui? es positio. p̄m in cōtinuo. vt linea sup̄ficie. Scda. positio dicit respectū p̄m positāz fm positōis gñitās ad locū. et ne est p̄dicamentū ab alijs distinctū. Respect? autē p̄m inter se et in toto sunt hui? p̄dicamenti modi sp̄les. vt dicit vt Au. qz sunt i aliqd qz sunt i sp̄ctus intrinsec? adueniēs. et q̄ seq̄t qz aliqd corpus ponret extra celum.

August

De Predicamentis

adhuc habet et illi positiones. In definitioe capiat et p vel. Di. quor sunt positionis proprietates? *Ans.* Tres. prima. positio non habet contrarium. scda. positio non suscipit magis et minus. tertia. proprius est positioni substantie proprie assiliter. nulli primitus substantie adit. Licet aliqd eque ppe. sibi sit esset res in loco est et in eo situata est. Definita est aut hic. positio passiva fundata in re posita. positio aut activa est respectu oppositi? i loco fundat?

positionis
proprietates

De habitu.

Ca. XIII.

Qja.

Distremi in numero predicamentorum habiti conspicimus. Est aut habitus corpus et eorum que circa corpus sunt adiacentia. Id est habitus est respectus in corpore habituato ex adiacentia habitus aut actus. et est habitus passivus. nam in re adiacente causat respectus alius que habitus actus dicitur. ut esse tunice et esse loci actus. Di. Quor sunt habitus proprietates? *Ans.* Tres. prima habitus in quo magis et minus. ut equus est armatus pedire. Hec proprietates attribuitur habitui non ut respectus est. sed ratione fundamenti. quod est si intensi utique in eque sunt magis plures habitus que in pedire. Secunda habitus non habet contrarium. Tertia habitus si est in pluribus intelligatur. cum habitu et habituato sic convenit ubi et quando et alio. quod in visum est. ubi est duplex. actus et passivus sic qui sic et positio. sic similiter et habitus. Aliter ergo intelligenda est per cras. habitus si est in pluribus. potest in pluribus fundari simul et semel. ut vestitus simul et semel potest esse ex adiacentia tunice et pallii. sic et tunice quis dicitur si decem tunicas induisset. De his satis dictum sit post predicamentum plurastrabimus. Eorum namque noticia necessaria est. ut que predicamenta considerantur cognoscamus proprietates.

habitus
passivus
activus

De postpredicamentis.

Ca. XV.

Bi.

Hor sunt predicamenta? *Ans.* Quinq. s. Oppositio. scilicet: plus minus et habere. Di. De his itaque si que habes in medio ferre ne graueris. Et primum de oppositioe. *Ans.* Oppositiois quatuor sunt species. Nam oppositorum quidam sunt propriae quidam contradictoriae quidam relativi. quidam privative opposita. Contraria autem sunt quatuor. scilicet: sub eodem genere posita maxime a se invicem eadem susceptibili vicissim in se invicem quo et mutuo se expellunt. nisi alter in se a natura (ut nigredo corui) Exempla sunt caliditas et frigiditas. albedo et nigredo. Sed res haec in his contrariis que bona et mala sunt deficit in quo Augustinus in Enchiridion capitulo. xij. Hec enim duo contraria ita sunt. ut si bonum non esset in quo malum esset. propter nec malum esset potuisset. Quis bona sine malis esse putat. Sed bene privative opposita propria ex eorum nomine esse videtur. nam explicando ait. potest enim hoc vel angelus non esse iniustus. iniustus autem non potest esse nisi hoc vel angelus. Hoc quod voluerit ea. accedenti et sequenti ibidem diligenti inquirat. ad positionem redeamus. Sunt autem propriae duplices. vix mediata et immediata. Di. Que sunt propriae immediate? *Ans.* Quor subjecto susceptibili existeret necesse ad alterum eorum inesse ut paritas et imparitas respectu numeri. Contraria vero immediate sunt que subjecto susceptibili existeret non est necesse alterum inesse. potest enim medium inesse ut albedo et nigredo inter que mediat rubedo. et Quibusdam tamen medijs nomina non sunt imposita tunc sumenda sunt per abnegationem virtutis ex tunc. ut medium iter pravi et studiosum est. quod nec pravi nec studiosi est.

Liber. II. Tract. II.

Di. Que sunt p̄dictorie opposita? *Ma.* Quoz si alterz est necesse est alterz non esse. vt sedere ⁊ non sedere. Di. Que sunt re actiue opposita? *Ma.* Quibz hoc ip̄m est ad aliud quodāmod̄ se habere. vt dupl̄s dimidium. Di. Que sunt p̄uatiue opposita? *Ma.* Que h̄nt fieri circa idē subiectū ordine irre gressibili. ⁊ tpe determinato a natura. vt visus ⁊ cecitas circa oculum. (cec̄ aut̄ non dicit̄ qui nō habet visum sed qui visum nō habet. tempore deter minato quo deberet habere. vt catellus ante nonnū diem nec videns nec ce cus est) dicit̄ aut̄ ordine irregressibilibz visu esse ad cecitatem contrigit p gredi ⁊ non cōuerso. Impossibile est em̄ naturaliter a p̄uatiōe perf. cia in habitum fieri p̄gressum exsistente principio intrinsec̄. nam a tenebris acris regressio fit in lucem. eo q̄ principium lucis fit extra aerem.

De Prioritate La. XVI. OJa.

Secundum p̄p̄dicamentū est prius. Cuius quidem q̄tuor sūt modi. Di. Qui? *Ma.* prius est: quo alterū est p̄us altero s̄m tpe qd̄ ē. ⁊ antiquus ⁊ finis est p̄i? est. Secūdius est quo alterz prius ab altero qz ab eo non p̄uirtit subsistendi p̄sē quētia. vt vñū p̄us est duobz. sc̄q̄tur em̄ bene. duo sunt. igitur vñū est. sed nō cōuertit̄. vñū est igit̄ duo sunt. Tertiū est quo aliud dicit̄ p̄us alio ordine. vt literę p̄us sunt syllabis. quattuor est quo alid dicit̄ p̄us altero qz melius ⁊ honorabilius est. Istiē tñ modū Angu. m̄rile dicit̄ ⁊ in duodecimo libro conf̄sionū prius modos ponit q̄tuez dicens. Deū fecere ola cernit̄. fozem fructum tpe. ⁊ rursus fructū fozem ele ctionez fozū p̄cedere cantū origie. qud̄ ⁊ informis materia p̄cedit alia cri gine. ⁊ nō tpe. Et p̄ter hos est alius modus prioris. quo sc̄z alterz alio p̄us est natura. ab ip̄so cōuertit̄ subsistendi p̄sequētia. vt res est p̄ ⁊ nitare p positionis. Ab eo em̄ q̄ res est v̄l non est. oratio p̄a v̄l falsa dicit̄. vñ boiem esse p̄us est. h̄c vera sit h̄c est. Et ab eo cōuertit̄ subsistendi p̄sequētia. sequitur em̄ bene. verum est boiem esse. igitur homo est.

poris. modi

Augustin.

De Similitudine La. XVII. OJa.

Similitudo in ordine p̄p̄dicamentū est Similitudo. cui⁹ res sūt modi. Di. Qui? *Ma.* prius. quo aliqua sūt sunt in tpe. vt quis ⁊ splendor eius. Secūdius est q̄ simul dicunt̄ a quibus cōuertit̄ subsistendi cōsequētia ⁊ neutriū est causa alterius vt relatiue opposita sc̄q̄tur em̄ dupl̄s. igit̄ dimidiū est. et si neutriū est alteri⁹ causa. Tertiū est quo simul sunt ea q̄ ex oppoito aliqd̄ gen⁹ diuidunt̄. vt rōnale ⁊ irrōnale que diuidunt̄ animal a. demor. strant cōicabitatē ip̄ius a. talis. eo q̄ potentia eius declarat̄.

Similitudo
modi

amor. spēs
Generatio

De Motu La. XVIII. OJa.

Motus p̄p̄dicamentū est motus. Et hui⁹ s̄ s̄ sunt spēs. Accipitur aut̄ hic motus cōiter pro trāsmutatione. Gen̄q̄. Di. Que sunt h̄c motus p̄ocies? *Ma.* Generatio. Corruptio. Au gmentatio. Diminutio. Alteratio. Locī mutatio. Et aut̄ Ge neratio p̄gressio a nō esse. ad esse. Corruptio p̄gressio est ab esse ad nō esse. Augmentatio est p̄gressio q̄ritat̄ maioramentū q̄ritate contraria in cōtrariā. vt de albo i nigrū. Locī aut̄ mutatio. nō ē de vno loco in aliū. vt de sursum ad deorsum. De his aut̄ latius videbim⁹ in naturalibus.

Corruptio
Augmen
ratio Din
minutio Al
teratio. Locī
mutatio

De Propositione

De Habere. Capitulum XIX. Mag.

Quintus et ultimus post predicamentum est habere, quod quidem dicitur multis modis. Primo enim dicimur habere consistere ut spiritus. Secundo dicimur habere quantitatem ut magnitudinem. Tercio dicimur habere ea quae circa corpus sunt, ut habere annulum in digito. Quarto habere dicimur membrum, ut pedem aut manum. Quinto dicimur habere possessionem, ut domum vel agrum. Sexto prout consentimus habere dicitur, ut vas habet vinum. Septimus habendi modus est quo vir habet uxorem. Et hic modus habendi est aliter, nullum enim non habet uxorem nisi quod cum ea sociatur et cum eam habet habet ab eadem. Praeter hos autem et si alii sunt habendi modi ad paucos tamen reduci possunt. Haec sunt filii quae de predicamentorum rationibus ignorare turpescere autem operis peccatum est. Videmus et reliqua. Dic. Nec in defectum, nec semper habes auditorem.

Tractatus Tertius de Propositione. Ca. I. Mag.

Quoniam itaque predicabilia et predicamenta, sequens est ut discernamus ad quem finem logicae hanc ordinaverit noticiam. Dicitur. Estimabam ex his quod ab initio pensaveras haec omnia ad discretionem veri falsique deferre. Alia. Et recte opinatus es. Talis autem discretio sine argumentatione et argumentatione absque propositione haberi non potest, quia propter ea quod dicta sunt immediate ad propositiones et propositiones ad argumentationes, quod rursus ad eodem logice sine applicande sunt, et quoniam res non semper ad disputationem ferre possumus, pro rebus videtur vocibus. Si autem cur enim scripturae vocantur voces rerum et conceptum passionum ante nos sunt. Aristoteles. Et sicut in intellectu quidam conceptus sunt simplices nec verum nec falsum, quodas inperibitum vero complectere verum et falsum, sic scilicet quodam vocem sunt simplices nec verum nec falsum, sunt sciantes quidam pro compositis vere et falso, circa compositionem namque veritas et falsitas sunt. Et de quod nomen et verbo res predicabiles et subiectibiles signant res, id est conceptibiles vnde in ordinem ad alteram constituent et vocantur omnes.

De Oratione. Capitulum II. Visc.

Quid est oratio? Alia. Est vox sciantia ad placitum cuius praeparare aliquid sciant, ut dictio non ut oratio, ut hoc currit, hoc facit, hocem et currit actum currendi, praeter tamen remore, id est, dictionis sylabe, nihil sciant, ut hoc currit. Oratio bifaria est, scilicet perfecta et imperfecta. Perfecta orationem dicimus quod perfectam in tanto auditoris sensum gerat, ut hoc currit, per oppositum oratio imperfecta est quod non sensum perfectum in tanto auditoris causat, ut hoc alio. Et a logico abijcit perfecta pro rursus factum in tanto auditoris causat, alia imperata, alia deprecatoria, alia militariae partit. Quodam est indicativa, alia imperativa, alia deprecatoria, alia militariae partit. Quodam est indicativa de propositis rebus accipit, haec enim sola verum aut falsum facit, inde enunciatum siue propositio dici meretur, praeter igitur tale compositum et nomen, ut definitum est in propositis. Obligatum est nomen si iungatur verbis indicativi moti orationis in congrua distrahunt per carbonem currit, et sic nec verum nec falsum, nam enim et falsum praesupponit congruum. Sicut ex propositis definitum, propositum enim semper supra nec verum nec falsum facit, sed nomen si iungatur, ut est si purum dixeris, nihil facit, si verum vel falsum denotat tamen quidam compositionem quam sine extremis non est intelligere, ob hoc et definitio propositi quod est et sic eorum quod de alio dicitur nota, ad incepta redeamus.

Liber. II. Tract. III.

De Propositione. Cap. III. Bisci.

Quid est propositio? *Ans.* Est oratio verū vel falsū scilicet: vel est oratio non obiectiva sed in qua verū vel falsū est. ut hō est aīal. *Et* hoc quod est duplex. scilicet: vna et ptes. *Di.* Quid est propositio vna? *Ans.* Que vna de vno fecit. vel est cōiunctione vna. Sed propositio ptes est quod non sed pla fecit in cōiunctione. ut canis est albus. Reiecta scēda logice pūmā amplectitur. Que bipartita a cōiunctione manifestat de finitio. Est ei quod vna simpliciter quā categorica. et di caria dicimur. ut hō currit. Quedā pō est vna cōiunctione: quā h. potēcia a suppositiōis nōiamus. ut hō currit et asin? mouet. propositio vna simpliciter rursus duplex est. scilicet: de mēst. et modali.

De propositione vna simpliciter siue categorica. Capitulum. III. Bisi.

categorica
propositio
dicitur
in qua
nōiamus.

Quid est propositio categorica de mēst? *Ans.* Est quę habet subiectū et pēdicatū vel aliqd pportionabi et illius: necesse re copula cōiuncta ut hō est aīal. Subiectū autē dicimur de quod aliqd enūciat. pēdicatū autē quod de altero dicit. Copula ē quod subiectū pēdicato cōiungit. ut hoc pōsum cum suis adiectiuis. propositio categorica rursus diuidit. non quidē finitū et infinitū in vltimū pēdicatū indefinitū et singula ē. *Di.* Vniuersalis quod est? *Ans.* in qua subiectū est vltimo signo vltimo determinatū. ut oīs hō est aīal. Sunt autē signa vltima hec omnia nulli. quibet neuter vtriusque et liba. Vel est quod omni aut nulli. (subiecto) inesse fecit (ipm pēdicatū) particularis est in qua subiectū est vltimo signo pēdicatū determinatū. ut quidā hō est aīal. S. nō autē signa pēdicatū hec. Quidā aliqd alter et liba. Vel est quod aliquid aut nō aut nō omni inesse fecit. Indefinita est in qua subiectū est vltimo sine signo. scilicet: burū positū. ut hō est aīal. addit autē distributivū ppter illā. Omnes apli dei sunt duodecim ubi signū oīs nō distributivū sed coll. vtiū. est. et est quod inesse aut nō inesse fecit sine signo vltimo vel pēdicatū. Singularis vero est in qua subiectū est individū discretū ppter illā. Iohānes est terminū discretū. ut Iohānes est hō. ille hō est aīal. Ampli quibet hā duplex est. affirmatiua et negatiua. Affirmatiua dicimur in qua pēdicatū affirmat de subiecto. ut hō est aīal. Negatiua vero in qua pēdicatū de subiecto negat. ut hō nō ē aīal. Et hec diuisio propositiōis finitū et infinitū est. Animaduertendū non eodē modo de hac triplī diuisione interrogatōes formari. De si ba in inquiri? per quod est respondem? categorica vel hypotetica. De quantitate per quātra est? Et respondem? vltimo pēdicatū indefinitū vel singularis. Et de quantitate per quātra est? Et respondem? affirmatiua vel negatiua.

De Propositione Propositi. Cap. V. Bisi.

Quid est propositio? *Ans.* Est oratio verū vel falsū scilicet: vel est oratio non obiectiva sed in qua verū vel falsū est. ut hō est aīal. *Et* hoc quod est duplex. scilicet: vna et ptes. *Di.* Quid est propositio vna? *Ans.* Que vna de vno fecit. vel est cōiunctione vna. Sed propositio ptes est quod non sed pla fecit in cōiunctione. ut canis est albus. Reiecta scēda logice pūmā amplectitur. Que bipartita a cōiunctione manifestat de finitio. Est ei quod vna simpliciter quā categorica. et di caria dicimur. ut hō currit. Quedā pō est vna cōiunctione: quā h. potēcia a suppositiōis nōiamus. ut hō currit et asin? mouet. propositio vna simpliciter rursus duplex est. scilicet: de mēst. et modali.

Quibz pro
positiōis
pēdicatū op
positio.

De Propositione

legibus: fm quas veritas v^t falsitas earundē simul pōt esse vel non esse: quas tñ facile non cognoscimus nisi iⁿ ma. crīā ppōia intelligamus.

De materia propositionu.

Ca. VI. Bisc.

Materia propositionu quid est? Ma. Est subiectu & p^rdicatu ppo-
sitiōis p materiali. In hac. i. de hac materia dicit esse pro pō.
Formalis materia est habitudo & respectus p^rdicati ad subie-
ctu necessaria contingēs aut remota fm p^rdicatu & subiectu cri-
gentiā. Est materia implex est. f. necessaria Cōtingēs & Remo-
ta. Materia autē necessaria siue naturalē dicimus. cū p^rdicatu est de essen-
tia subiecti vel propriū eius. vr hō est aīal. hō est risibilis. Cōtingētē pōz
cū p^rdicatu pōt adesse vel abesse subiecto p^rter subiecti corruptionē. vr hō
est albus. Et remota materia accipimus si p^rdicatu non pōt p^ruenire sub-
iecto vr homo est albus.

De legibus propositionum.

Ca. VII. Bisc.

Q^{uod} est lex contrariarū? Ma. Hec est Cōtrarie nūq̄ p^rter sit esse
v^t aut falsē de materia naturali v^t remota. de materia autē
p^ringēti p^rter sit esse falsē vr oīs hō est albus. nullus hō ē albus.
Di. Nunquā hē p^rpōes oē aīal est hō. nullū aīal est hō. p^rtra-
rie sunt de materia naturali & sit falsē sunt? Ma. Cōtrarie
qdam sunt & sit falsē: de materia autē naturali nō sunt sⁱ p^rtra-
geri. Nā istiora nō sūt de cēntia supiorū: cū ip̄is accidant. Erranea sunt.
Quē est lex subcōtrariarū? Ma. Hec est. Si vna est falsa reliqua aut p^rter

Lib. II. Tract. III.

et non est. prout ab eo est. materia est. ut etiam hoc est albus. etiam hoc non est albus. Di. qd est lex subalternans. Ana. licet est. si vltis est per particularis est verum: et non contrarium. si particularis est falsum: vltis est falsum: non est. Di. Contra-dictoriaz qd est. Ana. Talis. Si vna est vera reliqua erit falsa: et eo-fero: de quacumq; materia. Di. haud assensio: sequitur enim contingens esse necessarium et de necessitate evenire: sicut contingens esse impossibile et non potest fieri: nam si qd dicar navale bellum erit cras: et navale bellum non erit cras: contradictorias dicitur ergo vna esse vera: reliqua falsa. Id aut qd verum est ne-cessario evenire: per consequens contrarium non est: et qd falsum est impossibile est fieri: nec contingens est. Et quo rursus concludit oia de necessitate eveni-rem nos frustra de futuris cessari aut deliberari. Ana. Ille tua argum-entatio qd infero concluderet: si in contradictorijs de futuro contingenti vna de-terminaretur: determinatio de necessario per esset: reliqua eadem determinatio de-terminata: sed huius oppositum sit. nulla. itaq; determinate necessario per et falsa est: licet necessarii sit hac vel illa vera aut falsam esse. Nec quia ita vel aliter cas-entiamus magis ne aut falsi sunt: propter enim nostrum arbitrium aut nos-gare nihil sequitur in re. Et si de oppositioe. Ad conversionem pergamus.

De conversione

La. VIII.

Bi.

Conversione

Quid est conversio? Ana. Est mutatio predicari in subiectum et converso. ut est duarum propositionum: caribegonicarum utroque termino precipiantium ordine conversio: vni ad alteram consequentia formalis et est dupliciter simplex et per accidens. Conversione simpliciter dicitur muta-tione predicari in subiectum et converso manente eadem quantitate et qualitate: ut nullus homo est lapis: igitur nullus lapis est homo. hoc est analogum: igitur animal est homo. Convertitur autem hac conversione vltis negativa in se. Conversio enim per accidens appellamus cum sit muta-tio predicari in subiectum et converso: manente eadem quantitate: quantitate si va-riare. ut ovis homo est animal. quoddam animal est homo. Convertitur itaque hac conver-sione vltis affirmativa in particularem affirmativam: Sicut. Is negatiua in particu-larem negatiuam. ut nullus homo est asinus. igitur etiam asinus non est homo. Atque ad vltimam negatiuam potest particularis negatiua inferri: quia vltis negatiua in particu-larem negatiuam convertitur per accidens. Dicitur enim conversio per accidens: quia vltis per aliud (scilicet per particularem) convertitur. ut vltis affirmativa inferri particularem affirmativam et hoc rursus in se convertitur. Idcirco vltis affirmativa in seipsam per accidens conver-titur. Particularis autem negatiua simpliciter convertitur non potest: et vltis negati-ua in ipsam per accidens non convertitur. Preter has autem et alia est conversio: species quam nominat. Di. Quid est Conversio per contrapositionem? Ana. Est mutatio predicari in subiectum et converso manente eadem quantitate et quantitate: muta-tio est terminis finitis in terminis infinitis. Et hac conversione convertitur vniuersalis affirmativa in se. similiter et particularis negatiua in se. Exemplum primum. ovis homo est animal. igitur officio non animal est non homo. Exemplum secundum. quoddam animal non est asinus. igitur etiam non asinus non est non homo. Hanc tamen conversionem Aristoteles non posuit. eo quod ad syllogismorum reductionem mini-mum valet. nec consequentia formalis sit. Quod id secundum ipsum particularis negatiua non convertitur. Est autem idem iudicium de infinitis singularibus et particularibus quod ad conversionem et syllogisationem. Et illud animadvertas si quando signum aliquod ad sub-iectum possum fuerit quod hoc totum in conversione ponat ad predicandum: id tamen hoc non contingit nisi in propositionibus vel in subiecto vniuersale est: in conversione quantitas et qualitas non mutantur. Verum exclusiva convertitur in vniuersale de terminis transpositio. ut si homo est risibile: igitur officio risibile est homo. Exceptiva autem per ista. omnis homo per Socratem currit convertitur in hanc: quoddam currit per

De Propositione

aliud a socrate est hō. S: d reduplicatiua vr ista. offe anial in quantū rationale est ratiōale. conuertit in istam. igit quoddā qd in quantū ratiōale est ratiōale: est anial. pariformiter alie cōuertende sunt.

De Equipollentijs. Capitulum. IX. Bi.

Tertia ppositiōnū passio est equipollentia. Et est duarū ppositiōnū cathogoucaziū q̄ntare et q̄ntare: veritate et fa. ita. te equaleria p adiectiū negatiōis facta: vr nō ois hō est alal et quidā hō nō est anial. equipollent. Di. per qd equipollentias ppositiōnū possum cognoscere. Ana. per reglas q sequit̄ prima si alicui signo vti vel p̄culari pponat negatio: eq̄ poller suo dīctorio. vr in exēplo p̄ori. Seda. si alicui signo vti postponat negatio: equipollent suo p̄trario. vr omnis hō nō est asin. et nullus hō est asinus. Tertia: si alicui signo vti vel p̄culari pponat et postponat negatio: equipollent suo subalterno. vr nō omnis hō nō est alb. et quidā hō est alb. Sic autē hoc ex natura negatiōis q̄ malignas est. quicqd est inuenit desinuit: et oppositū ei? inducit. Subētrarie autē nō possunt equipollere: nā si negatio pponat equipollent dīctorio p primā regulā. Si postponat nō erit equipollentia sed eadē ppositio. vr quidā hō nō currit: et quidā hō nō currit. et qdā hō nō currit. Pater itaq̄ ex dictis. cū duo signa vti negatiua in eadē p̄pōne fuerint: primū equipollent suo p̄trario. scdm aut suo dīctorio. vr m̄hil n̄hil est. equipollent huic qdlibet est aliqd. p̄ter has autē alie sunt eq̄ pollentia. quib? s. ppositiōnes obscuris suis equipollent exponētib? de quib? in sequētib? Transcam? nūc ad modif. cationē ppositiōnū.

De Modalibus. Capitulum. X. Bisci.

Vnde ppositio dicit modalis? Ana. A modo syncategorematice capto modificante et determinate copulā. Alia? autē est adiacens rei determinatio. l. mod? est determinatio q̄ fit p adiectiū. Omnis enī mod? adiectiū est vti nota. vr albi niger. vel aduerbia. vr sunt aduerbia. et hec facta cū p̄pōnem modale. Non tñ oīa: sed ea q̄ copulā determinat vr nūc ite. possibilib? impossibilib? p̄tingēter necario p̄o et falso scdm opina tñ creditū imaginariū. et. hęc tñ q̄nq̄ sumunt notat. vr possibile impossibile p̄tingēs n̄ cessē: verū et falsus tē. p̄ ppositio itaq̄ modalis dicitur: cū copulā aliq̄ dictorū modorū determinat. vr hō necessario est alal. boiem currere est p̄tingēs. Est autē in his al. qd quod veron siue dictū notat. actus enī infinitiuus: aut nūc cū indicatiuo. vr boiem currere. hō currit. Rōne cui? modalib? cōuertit p̄guit: et nūc rōne modūq̄ se q̄ ex gre copule tenet.

De conuersione modalium. Capitulum. IX. Bi.

Quomodo cōuertende sunt modales? Ana. Ad cognitionē hui? oporet p̄seire acceptōes possibilis: qd accipit p̄mo cōi ter. et d: possibile alitū. et duplex ē. s. necessariū et nō necessariū. i. p̄tingēs. Id quicqd de vno d: sit de altero intelligēti est. Et tale rursus trisariū est. s. possibile siue p̄tingēs ratiōis et ad vtrūlibet. Illo cognitio reglis quibusdā paucis modis in p̄ois cōuersiōes. Prima. Oēs de possibili et p̄tingēti alit cōuertunt eas de mō sic ille de inesse. Seda. Oēs de possibili et p̄tingēti ad vtrūlibet cōuertende sunt in oppositam qualitatē. Tertia. Omnes de necessario cōuertuntur eodem modo sicut ille de inesse. Quarta. Omnes de impossibili cōuertuntur eodē modo sicut ille de necessario quib? equipollent. de q̄ infra.

Liber II. Tractatus III.

ut si cōpollent p̄iculari negatiue de necario. nō cōcurrunt. q̄ nec ipe p̄icularis negatiue de necario cōuerſi poſſunt. cui⁹ ratio eſt. q̄ officia de necario cōcurrunt ſicut ille de in eſſe ſed p̄icularis negatiue de in eſſe non cōuerſit niſi cōuerſiōe p̄ p̄a poſitionē: quā p̄būa ponere nō curauit: cum nō deſeruiat ad ſyllogiſmoꝝ reductionē: nec ſit p̄ſequētia formalis.

De Equipollentia modalium. Cap. XII. Bi.

Quo ingēnio cōpollentie modalium ſunt indagandæ? Ana. Illo. Nā officia de poſſibili ⁊ i poſſibili cōpollent p̄bo ſibi ſe hñt: ⁊ mō diſſimiliter. Et oēs de poſſibili ⁊ necario cōpollent p̄bo ⁊ mō diſſimiliter ſe hñt. Oēs autē de i poſſibili ⁊ necario cōpollent p̄bo diſſimiliter ſe hñt: ⁊ mō ſit. Quid⁹ autē vel p̄būa tūc ſit ſe hñt: in vtroq̄ affirmat aut negat. Tūc p̄o diſſimiliter ſe hñt: in vna negat ⁊ in alia affirmat.

Necario enī poſita ad dictū h̄ ſe ac in mō poſtponeret. Vnde exempla in ſubſcripta patent figura.

p̄tur	Petrū nō eſſe nō eſt poſſibile	I	Petrū eſſe nō eſt poſſibile.	In b
pu	Petrū nō eſſe nō eſt p̄tingēs p̄tra	li	Petrū eſſe nō eſt p̄tingēs	lūm
re	Petrū nō eſſe eſt i poſſibile riē	a	Petrū eſſe eſt i poſſibile	ſit
a	Petrū eſſe eſt neceſſe	ce	Petrū nō eſſe eſt neceſſe.	⁊ p̄p
	Contra		torie	q̄ ſib.
Subalterne	Contra	dic	torie	in v
				q̄ an
				multi
				polle
Al	Petrū eſſe eſt poſſibile	E	Petrū nō eſſe eſt poſſibile	
ma	Petrū eſſe eſt p̄tingēs ſubē	den	Petrū nō eſſe eſt p̄tingēs.	
bi	Petrū eſſe nō eſt i poſſibile trarie	tu	Petrū nō eſſe nō eſt i poſſibile	
mus	Petrū nō eſſe nō eſt neceſſe.	li	Petrū eſſe nō eſt neceſſe.	

De opposicione modalium. Cap. XIII. Bi.

Propoſitio in modalib⁹ quō eſt ſumēda? Ana. Penes dictū oppoſitio eodē mō ſumit ſic in illis 8 in eſſe. Sed penes modū oēs de necario ſunt vles affirmatiue. ⁊ oēs de i poſſibili vles negatiue. oēs autē de poſſibili ⁊ p̄tingēti nō ſūt p̄icularis affirmatiue: officia de poſſibili nō ⁊ p̄tingēti nō ſūt p̄icularis negatiue. vñ in figura p̄dicta oēs de q̄rto ordine ſunt vles affirmatiue. oēs de tertio ordine ſūt vles negatiue. oēs de ſcdo ordine ſunt p̄icularis negatiue. oēs p̄o de p̄mo ordine ſūt p̄icularis affirmatiue. Ex his facile colligit officia de q̄rto ordine his de ordine tertio p̄iarit illis autē de ordine ſcdo p̄dictorias eſſe. his p̄o. de ordine p̄mo ſubalternas cenſe riſit ille de p̄mo ordine illis de ſcdo ſunt ſubcōtrariæ: his de tertio ordine p̄dictorie: illis autē de q̄rto ordine ſunt ſubalterne. Et autē angulo dictos modo facili⁹ poſſit diſtincte: q̄ruor dictōes ordinare ſūt: angulo q̄ruor deſcuentes. Quaz p̄ma eſt Amabim⁹. Scda. Pdenuli. Tertia. Mace. Quar ta. Purpura. In q̄b⁹ ſinglis q̄ruor ſūt ſyllabe modis q̄ruor ſcdo ordinem deſcuentes. ⁊ vocales in his poſſit dicti ⁊ modi affirmatiue ⁊ negatiue: indicant. Hoc mō vbi enī poſit a: ſcat nec dictū nec modū negati. Et vtro dictū negat. I negat modū. Et ei negat ⁊ dictū ⁊ modū. Id autē facile deo metro cōmendabis memoria. Et dictum negat. Iq̄ modū. Et niſi ſed ⁊ torum hac enus de p̄poſitione vna ſimpli. Tunc ne p̄poſitione vna cōmition: (quē ⁊ hypotenca) videamus.

De Argumētatione

De Propositione Hypothesica. La. XIII. Bi.

Quid est propositio hypothetica? *Ans.* Quae habet expresse vel implicite formaliter vel equaliter duas categoricas propositiones vel aliquam proportionabile illis tanquam pres principales sunt aliam conjunctionem plures. ut si hō currit hō mouet. Et hec tripartita reperitur scilicet copulativa: disiectiva: pōditionalis. *Di.* Quae est copulativa? *Ans.* In qua due pōdones categorice coniunguntur per conjunctionem copulatiuam. ut hō currit et alius clamat. Ad hanc reducit spalis. ut dum hō currit hō mouet. Resoluit enim hec in vna copulatiua. ut hō currit in aliquo tpe: et in eodem mouet. Sicut rōne localis ad copulatiuam reduci dinoscitur. quia in ea resoluitur. ut ubi hō currit ibi mouet. hō currit in alio loco et in eodem mouet. Requirit autem ad veritatem copulatiue utraq; pte esse veram. et ad falsitatem sufficit altera pte esse falsam. Ob id valet psequētia a tota copulatiua ad quālibet ei⁹ partē. et nō e conuerso. Sequitur enim hō currit et hō disputat. igitur hō currit. *Di.* Disiectiua quae est? *Ans.* In qua ppositiōes due categorice cōiunguntur per conjunctionem disiectiuam. ut hō currit. vel Pen⁹ scribit. Et ad veritatem illi⁹ sufficit altera pte esse veram. Et ad falsitatem requiritur utraq; pte esse falsam. Et ob hoc valet psequētia ab vna ei⁹ pte ad totā disiectiuā: et nō e contra. ut se quis bene hō currit. igitur hō currit. vel Pen⁹ scribit. *Di.* Conditionalis quae est? *Ans.* In qua due pōdones categorice coniunguntur per conjunctionem conditionalem. ut si hō currit hō mouet. Et ad eam reducit causaliter: in qua scilicet ppositiones diuisione causaliter cōiunguntur. ut quia hō currit. hō mouet. Requirit autem ad veritatem ei⁹ quod alia non possit esse verū sine psequēte. ut si hō st. al al est. Et ad falsitatem ei⁹ sufficit quod antecedēs possit esse verū psequēte existente. te falso. ut si an al est. hō est. Quapropter valet pōtia a ppositione antecedentis ad ppositionem psequētem. ut hō est. igitur an al est. Sicut a destructione psequētis ad destructionem antecedentis. ut hō nō currit. igitur hō nō mouet. Cognita ppositione: ordo pmissarū cōpostulari: et argumētationes pcurant.

Tractatus Quartus de Argumētatione et Syllogismo simpliciter dicto. La. I. quid Argumētatio quid argumētū: et Argumētationis quae spēs. Bi.

Quid est argumētatio? *Ans.* Est argumētū per orationem explicatio: hoc est. Argumentatio est oratio in qua pter argumētū siue mediū ostendit et explicat. cui scilicet in vno ne extremitatū in pmissis et medio inferri vno cor in ter se in pclusionē. Argumētū autem est ratio siue mediū rei dubie faciēs fidē. Et est mediū pbans cōclusionē. Quid autem per conclusionē pōtur inferri manifestū est. Ita Jam ad argumētationis diuisionē progrediamur.

era
pō

Di. Quot igitur sunt argumētationis species? *Ans.* Quatuor. scilicet Syllogismus: Enthymema: Inductio: et Exemplum. De his eo quo curritare sunt ordine dicemus. Et primū de syllogismo. Jam ostēda alie ad ipsū tanquam ad pteriozem habent reduci.

De syllogismo et eius principis. La. II. O Ja.

Liber II. Tract. III.

Et aut syllogismus oratio in q̄ positis quibusdā p̄positioni-
bus siue p̄missis aliud quidē ab his q̄q̄ posita sūt. r̄ (s̄z con-
iunctio) de necessitate accidit. r̄ q̄ h̄c s̄c̄r̄a. p̄pter p̄missas po-
sitas. In hac aut̄ definitiōe s̄. syllogismi inuicē p̄cipia ma-
terialia r̄ formalia. Materialia q̄dem cū dicūt (q̄busdā) for-
malia aut̄ cū dicūt (positis) q̄d valēt in modo r̄ figura dispo-
nunt. q̄ quod r̄ alijs duob̄ p̄ncipijs vīz regularius et p̄fectius in sequē-
tibus diffrendā est. mi tū habēas q̄d ante h̄c inq̄rere volueris. Di. Om̄i-
no n̄ ibi: sed iam dicū tē am̄ ordinē. Añ. Exordiamur itaq̄ a p̄nci-
pijs syllogismi. materialibz: quē sunt p̄positio et terminus.

De Propositione et termino p̄ncipijs syllogismi materialibus. Capitulum III. Bilci.

p̄missa.
Conclusio
Questio
Terminus.

Quid est p̄positio? Añ. Est oratio affirmatiua vel negatiua
alicui de alio. Di. Cur h̄c definitiō cū ea quā in sup̄io-
ribus tradidisti nō p̄cedat. an q̄ alia h̄c definitiō voluisti p̄-
positionē quā in sup̄ioribz? Añ. Non alia sed aliter cōside-
rata. In sup̄ioribz est p̄positionē cōsiderant. vt p̄ eam verū r̄ falsū enun-
ciam. vñ r̄ eam enūciationē vocare baud p̄termisimus. Ibi vero cū cōsi-
derabim̄ ea rōne q̄ ex ip̄a syllogismi simpli fabricam̄: ex quo diuersa for-
titur nota. Nam dicūt p̄positio q̄s p̄ alia. s̄. cōsequere vel cōcludere p̄positio.
Dicūt r̄ p̄missa. q̄ cōclusioni p̄mitti s̄. Dicūt item r̄ cōclusionē: cū iam argumē-
to p̄bata fuerit. Anteq̄ aut̄ p̄bata sit q̄stio est. Questio est dubitabilis p̄-
positio est. Partes p̄positionis termini sunt subiecti r̄ p̄dicati. Terminus
est dicim̄ in quē resoluit p̄positio. vt in p̄d̄i. aut̄. r̄ in id de quo p̄dicatur
(id est in subiecti) appositio vel diuisio est: vel nō est. Appositio capula af-
firmata vel negata. Nullus aut̄ syllogismus ex p̄ibus q̄ tribz terminis inre-
grat: quoz primus maior extremus: secundus minor extremus: tertius s̄o
medius dicit: q̄d his sumptis cū extremis tribz duas integrat p̄positiones: q̄
sunt p̄es materiales sylogismi p̄p̄inque: sunt p̄missae quaz ea in qua p̄-
missus terminus ponit cū medio maior: illa vero in qua secundus terminus po-
nit cū medio minor dicit. Duo s̄o termini: p̄missa. r̄ s̄c̄us siue medio cōmū-
eri tertiū syllogismi integrat p̄ponem̄ q̄ d̄z conclusio illata ex p̄missis nēcita-
te p̄nit. Añ. diū aut̄ in ei nō ingredit. Di. Quo aut̄ ordine p̄missae sūt po-
nendae vt p̄tiones inferat. Añ. Eo quē syllogismi p̄cipia formalia indicat.

De p̄ncipijs syllogismi formalibz. Ca. III. Bil.

Quae sunt p̄cipia syllogismi formalia? Añ. Sunt figura et
modus. Figura q̄dem est ordinatio trīs terminoz s̄m debita
subiectionē r̄ p̄dicationē. Ibi aut̄ variatio q̄ trisaria: tri-
p̄lice figurā ostēdit. Quaz p̄ma est. I q̄ mediū subijcit in vnā
p̄dicat in alia. r̄ sic q̄rta nō distinguit a p̄ma. vt ois h̄c est
al. p̄ci. est h̄c. igit̄ p̄ci. est anal. Secda est in q̄ medium
p̄dicat in am̄vobz vt ois h̄c est al. null. lapis est al. igit̄ null. lapis est h̄c.
Tertia ē in q̄ mediū subijcit in vtraq̄. vt ois h̄c est al. ois h̄c est sub. igit̄
q̄dam suba est anal. Di. Quid est modus? Añ. Est ordinatio p̄missa-
rū in debita p̄ritate r̄ q̄ritate. Est aut̄ debita q̄ritas vt ad min⁹ vna sit af-
firmatiua. Illa ex puris negatis n̄ ibi s̄q̄t. Et cū vna p̄missa negatiua fuerit

De Argumentatione

conclusio negativa erit. Sic debita q̄ritas est q̄ ad minus vna p̄missa sit vniuersalis: nam ex puris p̄cularibus nō sequitur. Et si vna p̄missa p̄cularis fuerit concolo p̄cularis est. Er̄t aut̄ in his oibz de p̄cularibz indefinitis et singularibz idem iudiciū. Di. Quot sunt modi? Ana. Quot uis figurarum suos habet modos.

De modis prime figure

Ca.V.

Bi.

Quot sunt modi prime figure? Ana. Quatuor directe concludentes et quinqz indirecte. Et aut̄ directe cōcludere maiorem extremitatem de minori in cōclusiōe p̄dicari. Indirecte cōcludere est minorem de maiore extremitate in cōclusiōe p̄dicari. Di. Qui sunt modi directe cōcludentes huiusce figure? Ana. Qui p̄ sequentes designant dicēdes que sunt: Barbara: Celarent: Darij: Ferio: scilicet 20 cuius breuē u me morie reponendū in oibz his dicēdibz q̄ sequētibz tres syllas repiri tribus p̄p̄nibz syllogismi deservientes. P̄ia est syllaba deservit maiori p̄positioni. scilicet da minori. et tertia cōclusiōi. Vocales autem in his posite talis p̄positioni et q̄ritatē et q̄ritatē ostendunt hec modo. Tā a beat vniuersale affirmatiua. E vniuersalem negatiua. I p̄cularē affirmatiua. et O p̄cularē negatiua. Di. Hec p̄ exempla in iā dictis modis ex plana. Ana. Exemplū in Barbara. Ois bō est alal. igit̄ nullus bō est alal. igit̄ nullus bō est lapis. In Celarent. nullū alal est lapis. ois bō est alal. igit̄ nullus bō est lapis. In Darij. Ois bō est alal. petrus est bō. igit̄ petrus est alal. In Ferio. Nullum animal est lapis. bō est animal. igit̄ bō nō est lapis. Di. Qui sunt modi indirecte concludentes huius figure? Ana. Qui p̄ sequentes designant dicēdes. scilicet Baralipron: Celātes: Dabirio: Sapismo: Frisismo. Exm̄ p̄m: Ois bō est suba. ois homo est animal. igit̄ q̄dā si bā est homo. Scēi. Nullū al est lapis. ois bō est animal. igit̄ nullus lapis est bō. Terrij. Ois bō est animal. petrus est homo. igit̄ quoddā animal est petrus. Quarri. Ois animal est suba. nullus lapis est animal. igit̄ q̄dā suba non est lapis. Quintri. Quoddā animal est substantia. nullus lapis est animal. igit̄ quedam substantia non est lapis. Ex dictis patet in hac figura off̄ia p̄positionum generā posse concludi. Patet rursus maiorem non cē p̄cularē q̄ directe cōcluditur. Patet similiter minorem nunq̄ esse negatiua.

Directe cōcludere. Indirecte cōcludere. Modi directe concludentes prime figure

Modi indirecte cōcludentes prime figure

De modis secunde figure

Ca.VI.

Bi.

Qui sunt modi secunde figure? Ana. Qui in sequentibus designant dicēdibz. scilicet Celare: Camēdres: Festino: Baraco. Di. Hec exempla addas. Ana. Exm̄ p̄m. Nullus lapis est alal. ois bō est alal. igit̄ nullus bō est lapis. Scēdi. Ois bō est alal. nullus lapis est alal. igit̄ nullus lapis est animal. igit̄ q̄dā bō nō est lapis. Terrij. nullus lapis est alal. q̄dam bō est alal. igit̄ q̄dam bō nō est lapis. Quarri. Ois bō est alal. nullus lapis est alal. igit̄ q̄dam bō nō est lapis. Scēi. q̄dam bō est alal. nullus lapis est animal. igit̄ q̄dam bō nō est lapis. Patet ex dictis scēdam figurā se negativē cōcludere: q̄ in hac figura ex p̄ris affirmatiuis nihil sequit̄. Patet rursus maiorem nunq̄ esse p̄cularē in dā cre concludendo.

De modis tertie figure

Ca.VII.

Bi.

89

Liber II. Tractatus. III.

En sunt modi tertie figure. *Ma.* Qui i his designat vocibz. Darapti. f. lapron. dñamio: dñiluz: vocardo. f. rison. Iboz ex empla sunt. pñunt. Qis hō est suba. ois hō est animal. igit qđdam aial est suba. *Emi* scđi. nullus hō est lapis. ois hō est aial. igit qđdam animal nō est lapis. *Emi* te. qñ. qđam hō est suba. ois hō est aial. igit qđdam aial est suba. Quatri Qis hō est mba. qđam hō est animal. igit qđdam aial est suba. Quintri. qđā hō nō est lapro: ois hō est aial. igit qđdam aial nō est lapis. *Ex* tri. nullus hō est lapis: quidam homo est aial. igit qđdam aial nō est lapis. *Et* pñer hoz duo modi sunt idircere cōcludentes. scz: f. pñmo: f. r. f. finoz. *Emi* pñmi Qis hō est aial. nullus hō est lapis. igit qđdam aial nō est lapis. Scđi. qđā hō est aial: nullus hō est lapis. igit qđā aial nō est lapis. *Et* dicis: claret hāc figurā solā pñculare cōcludere: r. minore negatiuā nō admittere. Ziquet ergo vlem affirmatiuā dñficulter posse cōcludi: qñ tñ in pñma figura r vno mō qñe ipā dñficilis est ad cōstruendū: r. facilis ad destruendū. Facilis em est dñstruere qñ cōstruere. pñticulis añt negatia facilior est ad cōcludendū: qñ in omni figura cōcludit: r. ita facilis est ad cōstruendū.

De syllogi. modalū in pñma figura. *La. VIII. Ma.*

Modi syllogisandi iam suam imponerēt te ex modalū mñctibz deicipi nō for nīdarem. Nā in his alie nōmīnqz sumende sunt rle qñ in pñpositionibz de inesse de qñb iā differunt est. *De.* Qio igit modales sunt syllogisabiles in pñma figura? *Ma.* Hoc mō. *Ex* maiore de necessario r minore de inesse sequit cōclusio: de necessario: r nō cōuerso. Sñt si ambe pñmise fuerint de contingenti in barbara: clarent: dñij: r serio. *Et* si maior de contingenti sit r minor de inesse: sequit sp cōclusio de contingenti (capro p. possibili) r cū maior fuerit de cōtingenti r minor de necessario in omi modo huius figure: sequitur cōclusio de contingenti spēaliter capro. In barbara añt r dñij maiore de necessario r minore de contingenti: sequitur cōclusio de cōtingenti (capro pro possibili) In Celaret nō r serio: si maior sit de necessario r minor de contingenti. sequitur conclusio de possibili r de inesse.

De syllogisā. modalū in secūda figura. *La. IX. Bi.*

In scđa figura qño modales syllogisant? *Ma.* Eo quo sequitur. *Ex* affirmatiua de contingenti r negatiua de inesse: sequitur conclusio de contingenti. *Et* ambabus vero de contingenti non sequitur cōclusio. *Ex* negatia añt de necessario: r affirmatiua vñ contingenti: sequit cōclusio de pringenti Si añt affirmatiua fuerit de cōtingenti r negatiua (nō qđ pñculans scđ vñs) de inesse simpliciter: sequitur conclusio de cōtingenti. Si añt negatia fuerit de necessario: r affirmatiua de cōtingenti in omi mō huius figure: sequitur conclusio de contingenti r de inesse.

De syllogisā. modalū in tertia figura. *La. X. Ma.*

In tertia figura syllogisant modales hoc modo. *Ex* ambabus de cōtingenti in omi mō huius figure sequitur conclusio de cōtingenti. Sñt ex vna de inesse r alia de contingenti: sit cōclusio de cōtingenti: r si affirmatiua fuerit de necessario r negatiua de contingenti spēaliter capro. sequitur cōclusio de cōtingenti r de inesse. *Ex* mñt adinstar pñoz de inesse.

De modo syllogisandi ex obliquis. *La. XI. Ma.*

De Argumētatione

Ne credas ex rectis tñ syllogismos posse fieri. nam ex obliquis sunt. tñ in prima figura maiore de recto: & minore de obliquo. sequit̃ deo de obliquo. ut ois sophia est disciplina: & tñ ois est sophia. & boni est disciplina. Si it̃ maiore de obliquo. & minore de recto. sequit̃ deo de obliquo. Constat ex ambabz de obliquo sequit̃ conelo de obliquo. Sed in scda figura ex obliquo sequit̃ deo de recto. ut nūc signū ē signū. sed ipius rursus est signū. igit̃ ipse rursus nō est signū. In tertia figura. Et obliquo sibi sequit̃ deo ex obliquo.

De mō syllogisādi ex terminis infinitis. La. XII. § Ia.

Quint etia syllogismi ex pponibz de terminis infinitis formari. Sz cū pdicatū fuerit infinitū. diuersitatē in syllogisando a dict̃ causat. Licet cū ad affirmatiuā de pto finito sequit̃ negatiua de pto finito. ut si est albus. igit̃ nō est nō albus. Et rursus ad negatiuā de pdicato finito. si quā affirmatiua de pto finito in terminis simplicibz. ut si nō ē nō albus. igit̃ ē lignū albus. demonstrato. per. o. Et sibi ad affirmatiuā de pto infinito. sequit̃ negatiua de pto infinito. ut si est nō albus. igit̃ si nō est albus. Non tñ sunt eadem. qz affirmatiua de pto infinito aliqd ponit. negatiua aut̃ de pdicato finito nihil ponit. sequit̃ cū hoc est nō albus. igit̃ est. sed nō sequit̃. si nō est albus. igit̃ est. Sic sibi mō differūt in syllogisando. nā affirmatiua de pdicato infinito pcludit̃ eodē mō sic ut affirmatiua de pdicato finito sed negatiua de pdicato infinito nō pcludit̃ eodē mō sicut negatiua de pto finito.

De mō syllogisādi ex reduplicatiuis. La. XIII. § Ia.

Nūc restat qd silērio transire haud potui. Di. Quod? Magi. Et si qñc in syllogisando ppo reduplicatiua occurrat. tñc reduplicatiua addenda est maiori extremitati in delone & non minori extremitati. Tñ in pma figura. Omne ens est disciplinātū inqñtū bonitātē & bonū est ens: igit̃ bonū est disciplinātū inqñtū bonitātē. Patet q si alio cui termino addit signū reduplicatiuū ipsi semp est addendū.

De arte inueniendi mediū ad pcludendā omne conclusionem.

Capitulu. XIII.

Magi.

Quoniam (ut ex dictis claret) ad pcludendā cōclusionē de necessitate requirit̃ mediū qd vna cū maiore & minore sū diuersas habitudines modor & figuraz ipa inserit̃. ut aut̃ tale faciū? possis repire aliqs reglas adiungendas: vtilissimū viliū ē. Et nō mō syllogismos p se sīs formare: verū etiā in eorundē formatiōe pemptus fieri. Sit igit̃ pma regla hec. Omne mediū aut̃ est pns. antecēdēs: aut extraneū extremitatibz. Dicit̃ aut̃ pns si sit supius & antecēdēs si sit inferi? ad vnā extremitatē. Extraneū vero est vni extremitati: si sit cū altera puerit̃. Et cā regla: hāc cōfusiō mediū ad extremitates ad pcludendā quācūqz cōclusionē datā se cognoscit̃ dictionibz: q sunt pcanaz: & agerit̃. Dāscit̃: debare: dedacoz: & ebalit̃ in qbus vltia syllaba si gnat cōclusionē cōcludendā iuxta vocalis exigentiā. ut bis pns pnsibz. Dāscit̃ a. negat̃: & sunt vltis ambe. Dāscit̃ t̃ negat̃: & sunt priedares ambe. In pms aut̃ duabz syllabis hāz dictionū ponitur tñ de vocales a & c. Al feat pdicatū. & sibi subiectū. ponitur sibi in pms syllabis hec cōsonantes b c d. cū quibz sp ponit̃ a s q b cū qbz sp ponit̃ c feat aut̃ b pns. cā s. & d extraneū. Cum igit̃ a ponit̃ cū b. feat q mediū debet esse pns ad pdicatū. Sibi f feat pns. q ān. & b extraneū. vñ si c ponit̃ cū f. feat q mediū de esse pns.

§ iij

Lib. II. Tract. III.

ad subiecti et p[re]missa, & subit[ur] f[aci]t q[uod] p[re]d[ic]at[ur] b sit p[re]missa, p[re]dicata b sequens
c p[re]dicat[ur] d sit p[re]missa, t[ame]n si p[ro]b[are] volueris vltim[um] aut[em] maius designat[ur] a p[re]missa
vltim[um] i syllaba p[re]missa, utrum sit mod[us] i[n]tra hui[us] dictionis p[re]dicat[ur] c
q[uod] sit p[re]missa ad subiectu[m] a[n]t[ea]cedens ad p[re]dicatu[m], ut c[on]cludendo i[n]tra. Q[uod] h[ic] p[ro]b[are]
est sub[er]it, ut m[od]i a[n]t[ea]l[is] sic arguendo, Q[uod] h[ic] a[n]t[ea]l[is] est sub[er]it, o[mn]is h[ic] m[od]o e[st]
a[n]t[ea]l[is] g[ra]t[is] o[mn]is h[ic] m[od]o e[st] sub[er]it, sic facienda est et in alijs. Ad id aut[em] q[uod] se
habuerit i[n]tra p[re]dicat[ur] h[ic] dictionis p[re]dicat[ur] p[re]dicat[ur] h[ic] m[od]o i[n]tra e[st] c[on]clu
q[uod] aut argu[er]et ex p[ar]te affirmatiuis in s[e]c[un]da figura p[re]dicat[ur] p[re]dicat[ur] m[in]ore
n[on] g[ra]t[is] in p[ri]ma figura p[re]dicat[ur] p[re]dicat[ur] aut ex p[ar]te negatiuis in q[ui]nta figura
p[re]dicat[ur] h[ic] m[od]o, hoc de p[ri]ncipijs syllogismi et materialib[us] et formalib[us] p[re]dicat[ur]
discutimus.

De p[ri]ncipijs syllogismi p[er]fectius. Ca. XV. Di.

Reductio
in p[ri]ma

U[bi] s[un]t p[ri]ncipia syllogismi p[er]fectius? Ma. Que syllogismos
imperfectos p[re]dicat[ur] c[on]cludendi in ip[s]is ostendunt.
Di. Ex his intelligo syllogismos quosdā p[er]fectos, alios vero
imperfectos esse. Ma. Bene intelligis, p[er]fecti e[ss]e est q[uod] nul
lus alteri indiget p[re]ter ea que s[un]t p[re]missa sunt, et apparet neces
sari[um], ut s[un]t syllogismi q[ui]bus p[ri]ma figure directe p[ro]b[are]t[ur]
sola m[od]i, & syllogismi imperfecti e[ss]e q[uod] indiget vni[us] aut pluri[us], que q[uod]dem
sunt nec[ess]aria p[ro] sumptos terminos, et nō p[ro] sumptis p[ro]positiōes. P[er]ficitur
e[ss]e si ad syllogismu[m] p[er]fectu[m] reducat[ur]. Q[uod] quidē duplici[ter] fit, ostensiu[us], et in
possibil[is]. Di. Quōd fit reductio ostensiu[us]? Ma. p[er] p[ro]u[er]sionē aliquaz p[ro]
positiōu[m] syllogismi imperfecti, q[uod] p[ro] transpositionē p[ri]misaz. Di. p[er]
q[uod] aut cognoscere possis q[uod] p[ro]positiō syllogismi imperfecti debeat p[ro] uerit[ate] q[uod]
p[ro]u[er]sionis specietur q[uod] p[ro]misse debet transponi? Ma. Hoc facile des
p[ro]band[um] p[er] p[ro]sonantes p[ro]positas dictionib[us] m[od]os p[re]dicat[ur]. Nam v[er]it[ate] p[ro]poni
turus, s[ed] q[uod] p[ro]positio d[is]signata p[ro] vocalē im[me]diatē p[re]cedentē, debet cōcurr[ere]
simplici, ubi aut p[ro]mit[ur] s[ed] q[uod] p[ro]positio p[ro] vocalē im[me]diatē p[re]cedentē debet desi
gnata, debet cōcurr[ere] p[ro] acc[us]at[is], ubi vero p[ro]mit[ur] m[od]o, s[ed] q[uod] p[ro]misse debet trans
poni, maior, s[ed] in loci m[in]oris et cōuerso, ubi aut p[ro]mit[ur] e[st] s[ed] q[uod] talis q[uod] syllo
gism[us] ostensiu[us] non p[ro]t[ur] reduci, sed p[ro]t[ur] impossibil[is]. Quod facile his
m[od]is m[em]oraberis. Simplic[iter] v[er]it[ate] vult s, p[ro] vero p[ro] acc[us]at[is] vult transponi
e[st] impossibil[is] duci. Non aut[em] solū h[ic] m[od]i in q[ui]bus c[on]t[ur] p[ro]mit[ur] reduci possūt
p[ro] impossibil[is], sed o[mn]i s[ed] imperfecti, ut infra patebit. Littere vero iniales fig
n[on]t ad quos m[od]os p[ri]ma figure syllogismi imperfecti ostensiu[us] sunt reduc[en]
di, debent e[ss]e syllogismi imperfecti ad eos p[er]fectos reduci, q[uod] in inia
libus dictionis p[re]dicat[ur] Celantes ad Celarent zc. Di. Quōd fit reductio
p[ro] impossibil[is]? Ma. Hoc m[od]o, ut sumat[ur] oppositi p[ro]p[ri]etatiōu[m] cōclusionis
cū altera p[ri]misaz syllogismi imperfecti, infra oppositi alterius p[ro]misse in
m[od]o p[er]fecto. U[bi] in m[od]is p[ri]ma figure indirecte p[ro]b[are]ntib[us] maior debet su
m[er]i p[ro] m[in]ore, s[ed] q[uod] in Celantes, ubi m[in]or debet sum[er]i p[ro] maiore. In s[e]c[un]da
aut[em] figura s[ed] p[ro]uatur maiori. In tertia aut[em] s[ed] p[ro]uatur m[in]ori. Di. p[er]
quid aut[em] agnosco ad quē m[od]i p[ri]ma figure p[er]fecti quis syllogismus imp
fectus reducat[ur] sit p[ro] impossibil[is]? Ma. p[er] vocales sequentiū dictionu[m],
necesse est ostēd[er]e, sicut romani. U[bi] p[ri]ma h[ic] dictionu[m], s[ed] n[on] sciebatur ha
ber[et] q[uod]q[ue] syllabas q[uod]q[ue] m[od]is imperfectis p[ri]ma figure p[ro] ordines s[un]t
Quaz p[ri]ma signat[ur] p[ri]mis inter hos m[od]os reducendū e[ss]e p[ro] impossibil[is]
ad m[od]i p[er]fecti p[ri]ma figure p[ro]b[are]ntē p[ro]positionē p[ro] vocalē e[st] designat[ur] e[st]
est Celarent. Simili modo est in sequentiō, Ita p[ar]isimiliter s[e]c[un]da dictio

Reductio
p[ro] impossibil[is]

De Argumentatione

scz odiebant; quatuor habet syllabas; modis scdē figure p ordinem deferuntur. Tercia autē 2 quarta dictiones scz habent sy llabas in modis tertie figure defuēntes. scz leuare romano. cā. Dicit autē talis reductio p impossibile subiecto sit p rradiciozias quas impossibile est finē esse veris aut falsas. Et fundatur sup illam maximā. Quādo ex opposito psequētia inferitur expositum antecedentis in formali cōsequētia; prior psequētia formalis, sitit. (Est em̄ quandoq; cōsequētia bona sed non formalis; sed potius materialis; cum cōsequens sequit ex antecedente rōne materie 2 non forme syllogistice) Reductio vero ostensiuā fundat in hac maxime. Quicqd sequitur ad cōsequens bonę psequētię; sequit ad antecedens eiusdē. Et virtute harum maximarū tenent pdicte reductiōnes. vnde licet picularis affirmatiua nō conuertat per accidens in cōsequētia formalit; tamen talis reductio, non quidē virtute cōuersionis; sed maxime sup qua fundat, sicut pars reducendo ostensiuē Baralipson ad Barbara, Sed de his satis ad presens ad principia regulatiua transcamus.

De principiis regulatiuis syllogismi. Ca. XVI. Li.

Ute sunt syllogismi regulatiua principia? *Ans.* Rec. Per q regulant 2 pbant vtrū sint cōsequētie formales; et idē res. Et sunt duo. scz Dicit d offit; dicit de nullo; quorū prima conuenit syllogismo affirmatiuo. Scdm vero negatiui. scz. Dicit d offit. Dicit de offit est cūz nūbil est sumere sub subiecto de quo non pducitur i dicatū in cōclusionē vt in hoc syllogismo. Omne animal est suba. offis hō est animal. igit omnis homo est substantia. Substantia est dicit in cōclusionē de quolibz sub sumpto sub animali. per oppositum dicit de nullo est; cum nūbil est sumere sub subiecto; a quo non remouet aut negetur pducatur. vt in illo. syllogismo. nūll? lapis est animal. offis. petra est lapis. igitur nulla petra est animal. Ibi nāq; animal predicatum negatur in cōclusionē de offi sub sumpto sub lapide. Sed esse in toto potius respicit subiectum in ordine ad predicatū. sicut dicit de offi predicatur. Et nō esse in toto respicit subiectū in ordine ad predicatū; sicut e conuerso dicit de nullo predicatur in ordine ad subiectum. Quicūq; igitur syllogismi his non regulant principijs imediate. vt primi quatuor prime figūziant mediate (scz reductione) vt cēs alij; etiam aliarū figurarū syllogismi boni non sunt. Et in ipsi dari possunt termini in quibus offit 2 termini in quibus nulli. Dare autē terminos in quibus offit est dare tres terminos; ex quibz fm aliqua dispositiōe aliquid figure cōstituitur due ppositiones veret; ex quibus nūll? ē cōclusio; in q predicatum conuenit offi supposito subiecti. Dare autē terminos in quibus nulli est dare tres terminos ex quibus fm ex rē dispositiōe 2 figurarū formantur due ppositiones veret; ex quibus infer? cōclusio in qua predicatū in li supposito subiecti inest. vt si quis dicat. Ex puris negatiuis bonus fieri syllogismū sic arguendo. Nullus hō est asinus. nullus lapis est hō. igitur nullus lapis est asinus. Tu dabis terminos in cōclusio non. scz d. r. sibile. asinus. sic arguendo. nullus asinus est homo. nullum rissile est asinus. igit nullum rissile est hō. Ibi premisse sunt vere. 2 cōclusio est falsa. Et quo pē syllogismi ex puris negatiuis nō esse p f rā formales; qz nō valet in offit? vt alter de altero pducit cōuertibilis. vel nō cū extraneo vtriusq; vt d. rissile

Dicit d offi

Dicit d nullo

Est i toto.
Nen est in toto.

Termini in quib? offi.

Liber II. Tractatus III.

bile lapis. vñ cū supiore ad vñscp. vr hō rōnale subitāria. rē. Syllogismus a tr̄ exposito ius q̄ proprie fit in tertia figuraz cuius scs mediū est terminus singularis: singulariter ⁊ vniuoce tenetur regularatur p hoc principii. Quaz cū p duo in aliquo vno singulari singulariter ⁊ vniuoce tenetur pueniunt: inter se cōueniūt. vr petrus est hō. petrus est r̄sibilis. agit r̄sibile est homo

Syllog
expositi

De potestatibus syllogismi Ca. XVII. Si.

Et autē syllogistice argumentatiō cōpletiorē adipsū possit cognoscere: post tradita principia: de eius p̄tate differendū esse arbitror. Est autē p̄tās syllogismi p̄prietās q̄dam syllogismo ad v̄tatis ostensionē ⁊ falsitatis euidentiū attribu- ta. Cum ser̄ respicitur p̄tā spēs. Quaz prima est. posse plu- ra cōcludere. Di. Quibz syllogismus cōpetit? Ma. primo compertū syllogismus vltm cōcludentibz. hī cū p̄t cōcludere oēs singlres illi? vltis. Scdō cōpetit syllogismus cōclusionē cōuertibile cōcludentibz. Ca- les est ⁊ conuertibile ⁊ conuertente cōcludit. Tercio cōuenit syllogismus vltis p subsumptionē in latius. subsumēdo scs sub medio distributo plu- res minores extremitates. Et in post subsumendo. sub minore extremita- te distributa: plures alias extremitates minores. Qd facile est videre i me- dio vniuersalibus.

De secunda p̄tate syllogismi Ca. XVIII. Si.

Secunda syllogismi potestas que est? Ma. posse ex falso ver̄ syllogizare. qz est ver̄ sed nō p̄pter qd. Et veris autē nil ni- si verum sequitur. Est autē hoc p̄tās latissima: in quolibet cū modo cuiuslibet figure ex ambabus falsis: aut ex vna v̄a ⁊ al- tera falsa seq̄tur ver̄. de p̄tā p̄ma figura. cū maior fuerit i ro- to falsa. minor v̄a. tūc est maior extremitas diceretur false de medio pio quolibet supposito. ⁊ vere pio aliquo supposito. qd est impossibile.

De tertia p̄tate syllogismi Ca. XIX. Si.

Tertia p̄tās syllogismi que est? Ma. posse circulariter syllogizare ⁊ ob id syllogismus per quē hoc fit circularis dicit̄. Et est qui ex cōcūsiōe pōis syllogismi cū cōuertente vni? p̄misit ad inferendū alterā p̄missam pcedit. Di. Quibus cōpetit? Ma. Syllogismus in omnibz modis p̄tā ⁊ secūde figuraz. Si t̄ modis p̄ticularibz t̄rtie figure. In omnibus enī p̄tā. t̄tā vna p̄missaz circulariter p̄t cōcludi. Non tamen semper in forma p̄p̄ia: sed qñs ipsa cōuersa. Et inuenies q̄ i modis negatiuis affir- matiuis: ⁊ in modis p̄ticularibz vltm circulariter syllogizare nō potes. Nisqz etiā ex veris circulariter syllogizare cōtingit: nisi p̄misit fuerint cōuertibiles. Accidit t̄tā circa hunc syllogizandi modū qñs. peccare ⁊ principii petere: qd fit qñens vel nihil ostēditur vel aliquid per ignotius aut prius ostēditur per posterius. Et dicit̄ tunc petere principii statim quādo idem per sc̄p̄m ostēditur: a est: igitur a est. Et non statim cum aliqd p̄ aliud ostēditur.

De quarta p̄tate syllogismi Ca. XX. Si.

Uq̄ est quarta syllogismi potestas? Ma. posse cōuertitue syllogizare. An ⁊ talis syllogismus cōuertitue dicit̄. Et est qui ex cōrario vñ cō- tradictorio p̄tōnis. cū altera p̄missaz pcedit ad illatōes oppositi p̄is.

De syllogismo dialectico

aut dicatorij alterius pmississe. Di. Quibus cōpetit. Ana. Omnibus p̄cula
ribus syllogismis: si oppositū dicatorij p̄tonis accipimus. t. tū? aut p̄me
sūt sed e figure. dētra maiore p̄pōe cōpetit p̄pōe si cōclūsiōis iumat d̄rum

De quinta prāte syllogismi La. XXI. Bi.

Que est quinta prās syllogismi? Ana. Syllogizare ad impossi
bile. hoc aut fit accipiendo dicatorij p̄p̄tionis negare a
rudentem vna manū. sic p̄a. i. fēdo vna manifeste fallam
ex cuius fallitate vna p̄missa interimitur. ex cuius interē
p̄none inferē p̄ras cōclūsiōis p̄bande prius a rudente nega
re. Et aut hoc prās multū lata. Ois cū p̄pō p̄pō. per impos
sibile syllogiari in aliquo mō et figura cuius dicatoria. p̄pō esse p̄missa in
ali modo et figura. Et p̄pter hoc vniuersalis asū maruā nō syllogizatur
p̄r impossibile in prima figura. Contingit etiā et circa hanc prātem peccare
et vocat hoc p̄mā a logicis: nō p̄pter hoc accidere fallum. Di. Qm̄ fit hoc?
Ana. Cū in syllogismo ad impossibile ponit vna p̄missa sup̄flua: nihil facies
ad p̄tonis illatōis: cur? tū fallitas ex cōclūsiōis fallitate inferit: si ipa cēt cā
faluta? p̄tonis: et dōrdar q̄h̄q cū p̄missis in vno cōclūsiōis q̄h̄q nō in nullo.

Peccatum
logicum.

De sexta prāte syllogismi La. XXII. Bi.

Quarta prās syllogismi que est? Ana. posse syllogizare ex op
positis. Di. Quibus hoc cōpetit. Ana. Nulli syllogismo p̄me
figure sed om̄ibz syllogismis scēde figure. Et sūt negatiuis ter
tic figure. Fit aut in vltio ex contrariis: in p̄cularibz nō ex
dicatorijs. Et differt. hic syllogismus a syllogismo q̄ pedit ex
fallis: in tali cōclūsiōe p̄pō esse vera: hic aut p̄clūsiō sp̄ est
fallia. Et circa hāc q̄dem prātem cōtingit peccare p̄rō q̄d logici fallaciā
d̄re. opinōis nomināt. cū. i. q̄s ad b̄ ducit. vt cōtrariās inaginet sūt veras:
q̄d q̄dem fit dupl̄r. primo p̄ media nō subalternata. vt si q̄s sciat subam ut
est aīa: t̄ nō sensibilibz. talit̄ decipitur. Om̄e aīa est suba: oīst. d̄ est animal
igit̄ oīs bō est suba. Nullū sensibile est suba. bō est sensibilibz. igitur nullus
bō est suba. Secōdo fit p̄ media subalternata. vt si quis sciat substantiā inesse
animali et nō corpori. sciat tū q̄ corpus et aīa insunt bōi. vac argumentari
one decipit. Om̄e aīa est suba. oīs bō est aīa. igitur oīs bō est suba. Et rur
sus. nullum corpus est suba. oīs bō est corpus. ergo nullus bō est substantia
possumus tū q̄h̄q ex syllogismo d̄ra opinari: sed nō eodē mō. sed vni in
vltio: aliud nō in p̄culari. vt si q̄s sciat oēm mulā esse sterilem scit vtiq̄ in vltio
b̄c mulā esse sterilem. Bi aut nesciat hanc mulā esse mulā. aut quia videt: cā
cū vntre tum̄. secēte opinabitur in p̄culari hāc mulā nō esse sterilem.

Et oppositū
syllogizare.

De Inductione La. XXIII. Di.

Albes itaq̄ primū argumentatiōis sp̄em scdm se et simpl̄ ostē
derat. p̄ sua declaratā principia. Restat vt de alijs d̄stram?
Et primū de Inductiōe. Di. Quid est iūductiō? Ana. Est ar
gumētario p̄cedens a singularibz sufficienter enūmeratis ad
suā vlt̄ vt Joānes est risibilis. et pet̄? est risibilis. et sic de alijs
bōibz. igit̄ oīs ē risibilis. Intellegit hec definitiō nō in d̄o sin
glari p̄pōe dicto. sed et i singulari de respectu ḡnis singlaria sūt
et in vltio est d̄nria formalis. nō aut in singularibz simpl̄. Nec Inductiō est syl
logismus (s̄z imperfectus) ostēdens maiore extremitatē de medio p̄ minore. vt
hic equus est iōgeus hic asinus est iōgeus. et sic de alijs aīalibz non hāc
bēmbz colerā. igit̄ om̄e aīa h̄ng coleram est iōgeus. Di. Cum Inductiō

Liber. II. Tract. V.

(vt dieis) sit syllogismus imperfectus quō pficitur? *Ans.* per reductionē ad syllogismū pī cū hoc mō. Accipiat disjuncti vel copulati q̄ singula hō pō medio, vt offe q̄ est hic asinus vel hic equus; sic de alijs nō habentibus colerā est longum; sed offe q̄ est hic asinus vel equus, et sic de alijs nō habentibus colerā est aīal nō hñs colera. Igit offe aīal non habēs colerā, est longum. Descendamus ad exemplum.

De Exemplo La. XXIII. Bi.

Amplius quid est? *Alia* est argumentatio q̄ probat unum
particulare p̄ aliud. ppter aliquid simile repositū in istis. ut vlti-
mos pugnare contra Augustinos in aliis est. igit̄ Frisingenses
pro Basilicenses maliū sūt. qd̄ vtrūq; est pugnare asinus
contra asinus. Reducit aut̄ ad sylogismū. sic tale. sic acci-
piat p̄ medio sic arguendo. Quodq; q̄ asinus pugnare con-
tra asinus maliū est. Basilicenses. ⁊ Frisingenses sunt asinus. igit̄ Basili-
enses pugnare contra Frisingenses maliū est.

De Enthymemate Ca. XXV. Zi

e Nubemiam quid est: *arsa*. Et syllogismus imperfectus i quo
scz nō omnibz pmissis positis infer̃r cōclusio. vt oē aīa currit
igit oīs hō currit. Et reducitur ad syllogismū addēdo pmissam
omissam. per quēdāmodū aut̃ videbit̃ quē pmissa debeat addi

meditū em̄ non inuā cōsēdēdū: scd̄ m̄ maior & minor cōtēntatē. vt cō
animal currit ois homo est animal. igit̄ ois homo currit. p̄ofter t̄ aliter
d̄n̄t̄r̄: taliter syllogismus est q̄ i coribus & signis. igit̄ asit̄ icos p̄p̄
būlis. Signū aut̄ est p̄p̄o necessaria: nō dēdū scd̄ rōne illatōis. Et ad
igit̄ p̄p̄o crit̄ icos q̄ p̄baliz̄ signū q̄ nēcessario infert̄ cōclōnem. Inu
niuntur aut̄ hēc signa naturas rez̄ inq̄rēdo. vt m̄lles h̄s lac in mamillis
igit̄ p̄p̄o hēc aial̄ habet latē pectus & fēpularis igit̄ forte. Et signa & aliz̄
qdām argumentatōis imp̄dēt. D̄. Quē. Ana. Cū maior fuerit manifest̄
fraz̄ minor est̄ aut̄ magis dubia. Et dēlōne. Deductio dicit̄ vt cō eque linez̄
recte p̄p̄ q̄dārit. Circulus est̄ eque linez̄ recte igit̄ circulus p̄p̄ q̄dārit.
Cū p̄o infert̄ p̄p̄ d̄ia p̄p̄i f̄dēntis dicit̄ instantia. vt si d̄cas. Qm̄ d̄i
ozum cadē est̄ disciplina: dico nulloz̄ oppositōz̄ est̄ cadē d̄sciplina. igit̄ d̄r̄
ozum nō est̄ eadē disciplina. Iustantia factō. Sinis Tractat̄. Gr̄i.

Tractatus quintus. Desyllogisino
dialectico. La. l. Ma.

Cum admodum in superioribus accepisset syllogizandi et arguendi modum ex p[ro]p[ri]o non veris nec falsis; sed simpliciter esse dicitur. Vnde et syllogismus ex his simpliciter dicitur: est a pariformis in eisde[m] figuris et modis s[e]c[un]d[u]m dicta principia ex p[ro]p[ri]o p[ro]babilius et dialecticus arguit. Etiam in syllogizandi potestas syllogismi ex his formatus dialecticus dicitur et syllogismus qui ex p[ro]babilibus et syllogizatur. Probabilia autem dicitur p[ro]posita ones dialectice. P[ro]positio non dialectica est quia syllogismus est: aut p[ro]babilis aut (sapienter) aut dicitur obiter aut p[ro]babilis aut maxime notis. Non erraria. Questio eadem est antea; fuit p[ro]bata. Tunc est cum signo signi quoniam sumitur et una dictionis p[ar]te quare ut vix oleo mater dicitur filium suum. Quoniam quod vix oleo dictionis p[ar]te in hunc plenum dicitur est appellatus et est speculatio contendens ad electionem vel fugam vel ad vitam et felicitatem aut ipsam autem.

De syllogismo dialectico

admirabilis: aut ad aliqđ bñdī, unde quēdā sunt pblemata naturalia qđam moralia: qđam dialectica rē. Et rursus qđam sunt de qđas neutro mō opinantur, vt vñ astra sint paria vel imparia: Quēdē de quibz sapiētes pñantur vulgaribz, vt vñ si illa sira sit maior terra. Quēdā sunt de qđas etiā vulgares inter se dissimulant, vt vñ hō sit animal vel bñdī. Et ex his qđam sunt qđ positiones dicunt, Et autē positio opatio al cui? notoriū sñ pñiam nō extransa, vt motū distingui a mobili, problemata autē quę suū p o scētā rōntz: dialectica nō sunt. Et ad a sciendū ipis: hoies non rōntz? sed verberibz? arcendi sunt, vt si qđ qrat aut dubitat, Et rñ oportet ar deos vereri? parētes honorare, habent autē p positiones dialectice specia lia pñcata quę similis dialectica appellamus.

De predicatis dialecticis. Cap. II. Bi.

Quid est pñcatū dialecticū? *Ma.* Quod natū est pñcari in p positione: et re dialectica eminabili. *Di.* Quorūplex? *Ma.* Quadruplex: Definitio: propriū: genus: et accidens. Cōpñ: vendēdo suū gñe spēm et differentia genēricā. *Di.* Quid est definitio? *Ma.* Est oīo indicans qđ est esse rei. *Di.* Quid est propriū? *Ma.* Quod nō indicat qđ est esse rei: soli autē in illa pñia? *Ma.* Quid est gen? *Ma.* Qđ predicat de est: et generum pñcatū de re. *Di.* Quid est accidens? *Ma.* Est qđ nec est definitio nec propriū: nec genus: nec autē rei, vel est qđ dñgit ei de inesse: et nō inesse: possunt tñ oīa pñcata ad yñā reduci. *Di.* Ad quod? *Ma.* Ad definitionē. Sicut est pñcatū, hoc nō est propriū alicuiq: non in est ei solū: ita etiā pñcatū eadē viatigē non est definitio ei. Et sicut pñcatū hō non est gen? hūic: qđ nō inest essentialitē: ita pñcatū alicui? qđ nō inest, ita pñcatū aliqđ non est definitio ei: sñ de. habent autē hē: pñcata amera: quē, si eodē modo terminātur et pñantur vt pñcata. *Bi.* Que sunt ista? *Ma.* Amera.

Definitio
Proprium
Genus
Accidens

Amera.

De loco et eius diuisione Cap. III. Bi.

Quid est locus dialecticus? *Ma.* Est sedes argumēti. Nam in eo qđ sit argumētū, vt hōmo in sede. Et quēadmodū res in loco sua naturali non modo pñuatur: sed etiā fit et generat ita argumētatio non mō in loco dialectico pñmat: veretia pñatur. Ob id locus in duo diuiditur, scilicet in locum maximā et locum differentia maximē. Est autē locus maximā idem quod maximā. *Ma.* Maxima pñre est pñpositio p se nota, qđ scz non est alia pñre aut notie: in lijo.

Maxima

Lib. II. Tract. V.

generantur ex eisdem constituta terminis. ut omne totum est maius sua parte. Locus differentia marinis est: quo una maxima differt ab alia. Et e mare
 oia marie.
 Loc⁹ intrin
 secus.
 Loc⁹ extrin
 loc⁹ medi⁹

Secundum autem eisdem constituta terminis. ut omne totum est maius sua parte. Locus differentia marinis est: quo una maxima differt ab alia. Et e mare
 oia marie.
 Loc⁹ intrin
 secus.
 Loc⁹ extrin
 loc⁹ medi⁹

Secundum autem eisdem constituta terminis. ut omne totum est maius sua parte. Locus differentia marinis est: quo una maxima differt ab alia. Et e mare
 oia marie.
 Loc⁹ intrin
 secus.
 Loc⁹ extrin
 loc⁹ medi⁹

De Locis intrinsecis. Cap. III. Oia.

Si autem locus intrinsecus duplex. Quidam enim sumit a substantia. Quidam vero a concomitantibus substantia. Di. Quando loc⁹ sumitur a substantia? Ma. Quando argumentum sumit ab his que sunt de substantia eorum que ponunt in questione: et cum inferens et illatum includunt se convertibiliter. ut animal rationale currit. igitur hoc currit. Et est triplex. scilicet a definitione ad definitum et e converso. A descriptione ad descriptum et e converso. Et a notione interpretatione ad interpretatum et e converso. Est autem definitio (et hic sumit) oratio indicans quod est esse rei per essentialia. Di. Quorundam sumit locus a definitione ad definitum? Ma. Quatuor. Primo subiungendo definitionem affirmativam ut animal rationale currit. igitur hoc currit. Secundo predicando definitionem affirmativam ut Petrus est animal rationale. igitur Petrus est hoc. Tercio subiungendo definitionem negativam ut animal rationale non currit. igitur hoc non currit. Quarto predicando definitionem negativam ut asinus non est animal rationale. igitur asinus non est hoc. Simili modo a descriptione. Quatuor sunt argumentandi modi. Et tenent omnes hi modi virtute huius marinis. Quidam affirmat vel negat de definitione. dicit aut negat de definito. et e converso. Et quicquid affirmat vel negat de definito idem dicit aut negat de definitione et e converso. Sed hec plana sunt: descriptione percurram. Est autem descriptio oratio sciens quod est esse rei per accidentalia. Et sumit accidentale per eo quod non est de essentia rei. Et sic primum in proposito accedens dicit. Di. Quomodo autem sunt modi sumit loc⁹ a descriptione? Ma. Eodem modo quo sumit locus a definitione ad definitum et e converso. Exempla sunt hec. animal risibile currit igitur hoc currit. Petrus est animal risibile. igitur Petrus est hoc. animal risibile non currit. igitur hoc non currit. Asinus non est animal risibile. igitur asinus non est hoc. Di. Hec sunt plana sunt. Notis interpretatione notifica. Mag. Notis interpretatio est dictiois minus notae per notam e converso. ut philosophus amator sapiencie. Et est duplex. Quidam enim convertit cum interpretato. ut amator sapiencie est philosophus. Quidam vero non. ut lapis et ledens pedem. De prima est ad propositum: et ab ea sumit modus arguendi eodem modo sicut a definitione ad definitum. Exempla etiam sunt dictorum formarum sumenda sunt. Et hec de locis que sumuntur a substantia. Consequenter videndum de locis que sumuntur a concomitantibus substantiam.

Descriptio

interpretatio

De Locis dialecticis sumptis a concomitantibus substantiam. Capitulum V. Discipulus.

De syllogismo dialectico

Quando locus sumit a cōcomitantibus subam? *Ans.* Quando argumen-
tum sumit ab his q̄ psequuntur essentias rez in questione posituram. Et est
simplex. Ita toto ad prem̄ 2 conuenit so. A causa ad effectum 2 contrario. A
generatione. A corruptione. Ab vltibus. A communiter accidentibus. Ite
dicto psequuntur ordine.

De loco a toto

La. VI. Bi.

西。

 Not modis sumit loc' a toto ad sup'pre: *Abba*. Absolutis mo-
dis secundum q' totum varie diuidit. Et in unum q'dam to-
tum vlt. totum integrale totum in q'ritate totum in modo; totum in
loco ⁊ totum in ipse. Di. Quod dicit totū vlt. *Alia*. Quodlibet
superius respectu sui inferioris; qd pars totus vltis dicit. Et
unum argumentū ab illo toto negatur p'dicando totū vlt.
vr lapis no est animal. Igitur lapis no est b. Et tunc virtute illius maxime
q' q'ntq' negat gen' ab eodem negat ⁊ ipse. Sed argumentū a pre ad to-
tū vlt' tunc affirmatiue subiungendo ⁊ p'dicando prem. vr bō currit. Igitur alial
currit. Petrus est bō. Igitur Petrus est animal. q'da est animal. q'da est
idem dicit de suo supiori. Di. Quod dicit totū integrale. *Alia*. Qd habet
idem q'ntatē hñres. vr domus habet parietes totū ⁊ fundamentū. Et ab
illo sumit argumentū affirmatiue. vr domus est igit paries. Sed a pre ad
totū vlt' valet argumentū n' gatiue. vr paries no est igit domus non est. Nam
posito toto ponitur ⁊ omis. p'ces ipm integritas. Et vna pre non existente
toto existere no pot. Ab prius aut simul sumptis ad totū valet argumen-
tum affirmatiue. vr paries est. et cū est sic de alijs p'br dom' igit dom'
est. Di. Quod est totū in q'ritate. *Alia*. Est vlt' sumpti vlt' qd fit si vlt'
addat signū distributiū. ab illo sumit argumentū affirmatiue ⁊ negati-
ue. vr omis bō est alial. Igitur Petrus est animal. nullus bō est alius. igit pe-
trus non est alius. Si vltis fit p'a. q'libet p'cularū est p'a. Siñ si vltis est
falsa; q'libet p'cularū est falsa; sed no conuero. Ideo ab vna barum pri-
um ad totum argumentū est alial sic de alijs. igit nullus bō est alius. Di. Quod
est totū in modo. *Alia*. Est vlt' sumpti sine determinatione vr homo hñi
uersale aut sumpti cum determinatione non diminuit sed restringente
dicit pars in mō. vr bō albus. Et ab his sumitur argumentum eodem mō
sicut a toto vlt. vr alius s nō est bō. Igitur alius nō est homo albus. Et pe-
trus est homo albus. Igitur Petrus est bō. Si aut' determinatione fuerit d'
minuens; nō sequit vr Petrus est mortuus. Igitur Petrus est bō. bō est lo-
picus. Igitur bō est leo. Di. Totū in loco dā est. *Alia*. Quod fecit omniem
locum. vr vbisq' nūsq'. Et sed id q' vñs locum fecit pars in toto. dicitur. vr
bie. Ab his argumentandū est. sicut a toto in q'ritate. vr deus est vbisq'. Igitur
deus est bō. Chymera nūsq' est igitur chymera a totū est bie. Et rursum pe-
trus non est bō. Igitur Petrus nō est vbis. Di. Quod est totū in tpe. *Alia*.
Quod fecit omē tpe. vr temp' nūsq'. Id p'o quod vñum tempus solum fecit
est pars in tempore. Et ab his sumitur argumentum a toto in modo. vr deus
est sempiternus. Igitur deus est nunc. Et rursum chymera nūsq' est igitur chy-
mera non est nunc.

Ἰοτῆν ὅτε

Totum in
regale

Totum in
quantitate

totū in mō

2 totum in loco

totū in tpe

De loco a causa ad effectū

Pa. VII.

Jan.

2 liber. II. Tract. V.

Ubi sequitur est locus a causa ad effectum et e contrario. Causam autem dicimus ad cuius esse sequitur aliud. Et est quadruplex: scilicet materialis, formalis, finalis et efficiens. **De** Que est causa materialis? **Ans.** Et quod cum forma totum constituit? **Qd?** et effectus cause materialis dicitur. **vr** ex ferro cum forma debita fit cultellus? Et ab his sumitur argumentum negative et sic. **vr** ferrum non est. igitur arma ferrea non sunt. Et rursus ab effectu ad causam materialem fit argumentum affirmatiue. **vr** arma ferrea sunt igitur ferrum est. Posita cum materia non est necesse materialium esse: sed e contrario. Quoddam intelligendum est de materia permanere. Nam in materia transire ita arguendum est. **Utrum** est. igitur arena: aut cinis fuerit? Panis est igitur farina aut aqua fuerunt. **Di.** Causa formalis quod est? **Ans.** Que dat esse rei (scilicet effectum) **vr** albedo dat esse albo. Et in his arguendum est negative. **vr** albedo non est. igitur albus non est. Et aliter non est. igitur animatum non est. **Ab** effectu vero ad causam formalem argumentandum est affirmatiue. **vr** animatum est igitur anima est. albus est. igitur albedo est. Nam posita forma non necessario ponit formatum **vr** paret de formis essentialibus in alio erunt corpe. In accidentalibus in albedine circa altaris Sacramentum. Causa finalis quod est? **Ans.** Gratia cuius aliquid fit (scilicet effectus) In his sumitur argumentum affirmatiue et negative **vr** beatitudo est bona. igitur virtus est bona. Pena non est bona igitur peccatum non est bonum. Cuius est finis bonus aut malus: ipsum quoque bonus aut malus esse necesse est. **Di.** Causa efficiens quod est? **Ans.** A prima fit motus. **vr** domus edificator est causa efficiens domus. Et in his quoque sumitur argumentum affirmatiue et negative. **vr** edificator est bonus. igitur domus facta ab eo est bona. Et rursus domus est bona. igitur edificator est **vr** fuit bonus. Et. Nam cuius causa efficiens bona. ipsum quoque bonus est. Sed non sequitur domus est igitur edificator est. et e contrario. Quia in omnibus talis dicens causa et effectus non sumitur formaliter sed fundamentaliter. et talibus relictis ad reliqua transcamus.

De locis a generatione et corruptione abusi- bus et communiter accedentibus **Ca. VIII. Bi.**

Terio ordine sequitur locus a generatione et corruptione quare descriptores in predicamentorum tractatu accepisse me memini: reliquus est **vr** arguendi modus in his patefacias. **Ans.** A generatione ad generationem e contrario: argumentum sumitur affirmatiue et negative: **vr** generatio martyris est bona: igitur martyr est bonus: et e contrario. Et generatio antichristi est mala. igitur antichristus est malus et e contrario. Sed a corruptione ad corruptum oppositum sequitur. **vr** corruptio antichristi est bona: igitur antichristus est malus: et e contrario. Corruptio virtutis est mala: igitur virtus est bona. Cuius est generatio bona ipsum quoque bonus est. Cuius vero corruptio bona: ipsum malus est. Et cuius corruptio malus: ipsum quoque bonus est. Hos locos sequitur: quod ab usu et post quem quod a e contrario accedentibus sumitur. **Di.** Utius quid est? **Ans.** Est operatio siue exercitium rei (scilicet virtute) Et ab his sumitur argumentum affirmatiue et negative. **vr** cedere est bonus: igitur equus est bonus: et e contrario. Et similiter occidere est malus: igitur occisor est malus: et e contrario. Cuius est usus bonus aut malus: ipsum quoque bonus aut malus est. **Di.** Ceterum accidia quod sunt? **Ans.** Duplicia sunt. quod dantur cum persequuntur se non sibi **vr** e contra **vr** adulter. non enim ois cepit adulter et e contra. Et de his nihil ad presentia. Aliis sunt quod persequuntur se sibi **vr** penitentia: et sic

De syllogismo dialectico

ad peccare. Unde aliter in his argumentandis est affirmatiue. Illi: peniter, igitur deus. et rursus Ille nō d. liquet igitur nō peniter. Nam in cōter accidētibz. si posteri nō est pūmū infuit. Et si pūus nō mēst posteri? inēit. Itaqz crenus de intrinsēcis. Consequēs est. vt de locis extrinsēcis d. spiciamus.

De Locis extrinsecis. Capitu. IX. OJa:

Et autē locus extrinsecus mltiplex. Quidā est ab oppo-

sius. Quidā a disparatis. quidā a maiore. qdam a minore. quidā a fili. quidā a pportione. quidā a transumptōe. qdā ab auertere. Rursus loc⁹ ab oppositis qdruplex est. Nē alius est relatiue oppositis. Alius a cōtrarijs. alius a dāis cōtrarijs. et alius a pūatiue oppositis. In qbus argumentan-

du eo quo sequit modo. A relatiue oppositis argumentū valet affirmatiue et ne gatiue. vt pater est. et filius est. et eōuerso. Relatiua cū sunt simul oriū et occasu. Et rursus. Petrus et pater Joānis. igitur Petrus non est fili-
lius eius. Et rursus Joānes est filius Petri. igitur Joānes nō est pater Petri. Opposita nōq relatiua eidem inesse nō possunt. Sed argumentū a cōtrarijs sumit affirmatiue. vt hoc animal est sanū. igitur nō est egrum: hic hō est albus. igitur nō est niger. et. Negatiue aut tamē tenet in dñjs immediatis. vt hoc animal nō est sanū. igitur hoc animal est egrum. Sed nō sequit. hic hō nō est albus. igitur est niger. qz pōt esse rubens. A pūatiue oppositis arg⁹ ut affirmatiue. vt Petrus est cecus. igitur Petrus non est videns. Negatiue aut nō tenet. nisi tpe determinato a natura. vt nō sequit. hic cecus non est videns. igitur est cecus. qz ante diem nomū nō vidit. Sed sequit hic canis post nomū diem nō est videns. igitur hic canis est cecus. Argumentū qo a cōtradictorie oppositis est. vt si vni sit verū. reliquū est falsū. et eōuerso. vt Petri sedere est verū. igitur Petri nō sedere est falsū. et. Di. Disparata que sunt? Ita. Que natura diuersa sunt. vt homo est asinus. Et in his sumitur argumentū affirmatiue. vt Petrus est hō igitur Petrus non est asinus. Oportet autē hoc fieri in accidentalibz et abstractis. vt sequitur hoc est albedo. igitur hoc non est quāritas. Sed non sequitur. hoc est albu igitur non est quantū. Di. Quid est maius? Ita. Quod alicui supapōnitur in pōtētia et virtute. Id autē quod supponit: minus dicit. Et ab his sumitur argumentū modo opposito. Nam a maiore tenet argumentū negatiue. A minore qo tenet semp affirmatiue. Exempla sunt hec. Rex non potest expugnare hoc castrū. igitur nec milites. Et rursus. Miles pōt expugnare hoc castrū. igitur rex potest. Nam si id qd magis videt inesse non inēit. nec id quod minus videtur inesse inēit. Et si id quod minus videtur inesse inest. igitur id qd magis videt inesse inēit. Di. Similitudo quid est? Ita. Est. rerū differentīū eadem qualitas. Et ab hac sumitur argumentū a firmatiue et negatiue. vt sicut risibile inest hominī ita bimbibile equo. Sed risibile inest hominī vt propriū. igitur bimbibile inest equo vt propriū. Et rursus. Risibile non inest hominī vt genū. igitur bimbibile non inest equo. vt genū. Quia de similibz idem est iudiciū. Di. pportio qd est? Ita. Est rerū differentīū eadē habitudo. nō aut inherētie. sicut similitudo. Et ab hac talitē arguit. Sicut se habet rector nauis ad nauē ita rector ecclie ad eccliam. Sed rector nauis nō est eligend⁹ sorte. sed arte igit nec rector ecclie eligendus. est sorte sed arte. Quia de pportionabilibz idem est iudiciū. Di. Transumptio quid est? Ita. Est acceptio nois magis notī pro nomine minus noto. vt sapiens accipitur pro philosopho.

Relatiua.

Cōtraria

Pūatiua.

Contradictoria.

Disparata

Maius
Minus

Similitudo:

Proportio

Transumptio
Acceptio

Lib. II. Tract. V.

Et tenet argumentū: qz quicqd dicit de aliquo sub nōe minus noto: dicitur de eodē sub nōe magis noto. ut pbius nō est auar⁹: igit sapiēs non est auarus ⁊ eōtrario rē. ⁊ transu. nptio aut est: qua nomē vel oīatio transmutatur ad significandū aliud ppter aliquod sile. ut ridere florere ⁊c. pñet ad sophistā. Di. Quid est auctoritas? Alia. Est iudiciū sapiētis in sua sciētia. Et ab ea sumit argumentū tantū affirmatiuū. ut astronom⁹ dicit celū moueri: igitur mouet. Quia vnicūq; ex pto in sua sciētia credendū est. Et tantū de locis extrinsecis. Restat vt videamus de medijs.

De Locis medijs. Capitulum. X. Oja.

Coniugata

Ocus medijs trisarie partit. Est cū ali⁹ a coniugatiōe. Ali⁹ a casib⁹: ali⁹ a diuisione. Di. Coniugata q sunt? Alia. Abstracti cū suo cōcreto. Et in his hoc mō arguit. Iustitia est bona: igit iustū est bonū ⁊ cōuerso. Nam quicqd cōuenit vni dūgatoz: hoc cōuenit et rei quo. Di. Casus q sunt? Alia. Ea q ab abstracto cadūt: vt iustū ⁊ iuste a iustitia. Et in his ita arguit. Iustū est bonū: igit qd iuste fit bene fit. Di.

Casus

Diuisio
Essentialis.

Diuisio q triplex est? Alia. Duplex. Quedā ē si p negationē. vt dēt⁹ est hō aut nō hō. Quē dā ē si sine negatione. Et hēc rursus duplex est. scilicet essentialis siue p se ⁊ accidentalis: Essentialis siue p se est aut gñis in spēs. vt animalū aliud equus: aliud hō. Aut est totū integralis in suas ptes: vt paritū domus alia est pariet alia tectū ⁊c. Aut est vocis in significata vt canū ali⁹ est larrabīlis: alius marit⁹: ali⁹ celestis. Sed diuisio accidentalis fit: aut cū subiectū in accidentia partit. vt animalū aliud sanū: aliud egrum: eō uerso: cū accidēs in subiecta diuidit. vt sanoz aliud hō aliud alim⁹. Aut cū accidēs in accidentia scindit. vt sanoz aliud calidū aliud frigidū ⁊c. Ab his tribus sumit argumentū. A positione vni⁹ mēbroz diuidentū ad remotionē alteri⁹ ⁊ eōuerso. vt Iōānes est animal ⁊ nō est animal sanū: igitur est animal egrum. Et Petrus est animal: et est animal rōnale: igit nō est animal irrationale. Hęc de locis dialecticis differrasse satis sit. In quib⁹ tñ si abundare volueris: quadruplici instrumēto vtendū est. De quib⁹ fortasse nō erit inuri le iam in calce hui⁹ Tractatus pauca in medijs ferre.

Accidentalio

De Instrumentis abundandi. La. XI. Bi.

De igit sunt abundandi instrumēta? Alia. Sunt ppositiōnū sumptio. Multiplicis distinctio: Differentiarū inuentio ⁊ similitudinis pōderatio. Cū oportet sumere varias ppositiōnes. scilicet pbabiles: morales: logicas: pbificas ⁊c. Oportet etiam distinguere mltiplex vt ostendam⁹ ppositiōnū ⁊ nō paralogi semur. vt accū. nō est mltiplex: qz in voce cultro ⁊ magnitudine. Et ex eo rursus multiplicant ppositiōnes. Oportet insup eoz q pposita sunt inuenire ⁊ pōderare differentias: p hoc est ppositiōnes mltiplicam⁹ definitiones facili⁹ pōtūim⁹. Demū similitudinē eoz quę dicta sunt ostēderabim⁹. Nam ⁊ p hoc ppositiōnes plurificat: possumus. Omnia est dēcta ad multiplicatiōē ppositiōnū tendunt. In quib⁹ siliter ⁊ in diebis locis: si intell. cū eēctraueris: potes nō modo opponēri obuiare. verietas quicūq; conclusionē pbabūlīter syllogizare. Aut saltem (quod satis est lo gico) de requisitis nibit omittēre. Unde ⁊ m. dicitur bonū dicim⁹ si de requisitis circa egrum non negligit etiam si non semp sanet.

De partibus orationis rhetorices

Tractatus Sextus de syllogismo demonstratio Be
demonstrationis definitione. Ca. I. Bi.

Syllogismus? ita clare iam arguendi modum accepi.
ut de hoc plura debet fundere. Quia in principio scias labora
mus non sit necesse. Sed quo ingenio ex propositionibus per se et
necessariis syllogizandum sit consequenter ostendas. **Alba.** Sic
et per habilibus et principibus? syllogismus dicitur: ita et per se
et necessariis demonstrariis efficiens. potius tamen in prima signi
ficatio est alia: ita quod ceteris sit perfectior: quia concludit vel affirmatque quod in
aliis non contingit. Unde syllogismus demonstrativus: siue demonstratio est quod per
cedit ex primis, veris, immediatis, prioribus, non contrariis, causisque conclusionis.
Dicunt autem prima vera: que per seipsa et non per alia fidem habent. Et quod cum
sint vera non contingit ea demonstrare. Sed immediata sunt propositiones per se no
n contingentes non est alia prior siue notior: sed e contra terminus cognoscitur, ut quod
liber est vel non est. Innata enim est nobis potentia per quam determinamur ad
assentiendum primis principiis debite perspicue. Et sunt duplicia. Queda enim
sunt dignitates: que se non possunt demonstrari: necesse est quolibet docere
dum eas habet. ut quolibet est vel non est. Alię sunt positiones siue suppositiones
quod non demonstrant: non tamen necesse est quolibet docendi eas habere. ut omne
animal rationale est risibile: definitio autem cum nec fecerit essentia non esset: positio
non est. **Di.** Prioribus cur addis? **Alba.** Quia oportet demonstrationis primis
falsas esse propositiones primas: aut in primas resolubiles per ascensum: et in ascensu
tali non pervenit in infinitum procedere: licet per plura finita. finita autem finitum solum
pra se semper sunt finita. Verumtamen primis principium in propria forma non ingreditur
demonstrationem: sed pertractum est. **Di.** Quid per residuas definitionis prae
las designare intendis? **Alba.** Alias primarum positiones. Cum enim soli con
clusionis sit scientia: doctrina: siue disciplina. officio autem talis ex pure existit
et sit cognitione. oportet primas ante actionem esse cognitivas: non tamen eodem modo:
maior enim prius tempore cognoscitur conclusionem. minor autem sit tempore esse actionem cognoscere
se. Et conclusio autem si possit sciri in vltimo ante demonstrationem: non tamen in prae
lari. **Di.** Unde autem sciunt primis? **Alba.** Ex cognitione suarum partium quod sunt
passio et subiectum: de aliis ante omnem demonstrationem necesse est cognoscere
quod est: et quod est: scilicet quod est. et ens possibile in natura: et quod passio in
est subiecto. Sed propter quod si per demonstrationem pervenit. Conclusioni igitur
propter primas assentiunt: igitur primis magis credimus. Nam propter quod vniu
ersale tale et ipsum magis. et sit talis cognitio in nobis per viam sensus. memorie
et experimenti. Experimento autem sit vltimum quod est principium artis et scientie. Scien
tia enim est vniuersalis: intellectus vero est primorum principiorum. Tunc autem ex his: si
nobis alicuius sensibilibus sensus obsecrit: eiusdem et de se se scientia necesse est
ut deus a naturitate: coloris omnino nulla habet notitia: sed potius ignoran
tia pure negationis. Qui autem deceptus fuerit syllogismo ignorat: si scire
tamen non accipiat. non tamen ignorans est ignorantia pure negationis: sed pra
ue dispositionis. ut si quis credat his primis. Omnis subiecta est qualitas: est igitur
quantitas est subiecta. igitur omnis quantitas est qualitas: paucis dispositus censetur.
Di. Quam pregnans sit haec demonstrationis definitio. **Alba.** Pugnans
est et multa comprehendens.

Syllogismus
demonstrati
uus.

imo
pbi.

Quid scire: quod propositio vniuersalis de omni per se et
secundum quod ipsum. Capitulum II. **Otagi.**

Liber. II. Tract. VI.

Nam demonstrationis invenio definitionē verbis qui-
 breuiore. sentu tū non minus figuratē. Di. Quā? Ana.
 Demonstratio est syllogismus faciens scire. Scire autē per
 demonstrationē intelligere est. v. l. scire est rem p. causas co-
 gnoscere ppter quā res est ita quā illi? est causā non est co-
 gnoscere hoc aliter se habere. Et ita ē pcedenti d. definitioni
 bus clare patet cōclusionem quā contingit scire ē demonstrare se verum
 ē ppterā per se ē vniuersale. Alium q. dem. dicomam falsum ē qd non est:
 nō contingit scire. p. p. autē dico: q. si corruptibilis non est scien-
 tia de n. e. d. finitio. q. d. finitio est. d. m. d. trationis principia aut tota dem. d.
 stratio est ppositione differens. per se dico: quā ea que p. accidens sunt: cor-
 ruptibilia sunt: nō p. p. nec necessaria. licet enī necessarij et nō necē-
 sarij possit syllogizari. non tamē pōt sciri nisi ex necessarijs. Similit̄ ea q.
 non sunt vltia: p. p. nō sunt. Enim r. sale aut ppositionē hic dicim. nō v.
 i. Tractatu tertio definita est: sed eas ipam q. est de offit. de p. se ē scdm qd
 ipsum. Di. Quē autē ppositio dicit de offit? Ana. Illa in qua p. d. cati
 nō est in quodā supposito subiecti. in quodā vero nō. nec aliq. aliquid
 vero nō: sed in offit. p. se ē semp. et offit. bō est r. d. b. Di. p. p. positionē
 p. se qui dicit? Ana. Eam q. est in aliquo modo dicendi p. f. d. autē
 huiusmodi quor. primus est. cu. n. p. d. cati est definitio p. l. pars d. m. d.
 onis subiecti. et offit. bō est anal. r. d. n. e. d. d. cati est d. finitio.
 r. d. vel pars d. finitiois p. d. cati. et bō est r. d. b. Tertius est. cor. que nō sup.
 i. subie. to. et d. b. d. de g. n. e. subie. Quartus est. mod. causandi. et cum
 aliq. d. sit p. p. r. aliter: tunc id p. p. r. qd aliud sit. est causa p. se est: can-
 sat. et interiectio est causa p. f. interitus. De primis duob. est ad p. p. sū:
 n. in in his sunt p. p. sū. p. se ē necessarij ē vlt. Et ne in hāz assignatio-
 ne re errare ptingat: cauere necesse est. ne passio superioris inf. non assignet
 Etia si tale sup. vlt. habuerit inferi? S. se ne passio cōis: specie distin-
 ctus p. aliq. d. innotatum cōueniens: rem et p. p. o. attribuat. et p. p. o. n. abt.
 cōmutari cōuenit līn. g. rem p. p. n. m. n. o. Ad vlt. igit assignat vni. et his rā
 q. p. p. o. subiecto. Ad vlt. r. d. n. d. est d. m. d. n. e. passio p. p. sū assignet tot. et nō
 cōcurrere est passio līn. e. a. p. a. l. l. a. r. i. i. d. e. o. male attribuit tot. et offit. līn. e.
 Ad cognoscendū autē q. sit passionis primū ē adequatū subiectū videndū
 est: quo posito ponat. quā remota passio remoueat. Id enī vlt. subiectū
 talis passionis censet. Di. Quē autē p. p. sū. d. i. c. i. t. s. e. d. m. q. d. i. p. s. u. m.
 Ana. Ille q. p. u. e. r. t. u. m. Et quo patet q. demonstratio procedit ex principijs
 p. p. sū. ē nō cōmunitor. q. talia nō cōuertunt. Sequit. rursus q. dem. stratio
 tot. non pōt descendere de genere in genus. hoc est: vna sciētia nihil. dem. d.
 stratio de subiecto alteri? scilicet: dem. p. s. c. i. a. subalternaat. ē q. pōt dem. d. strare
 aliq. d. de subiecto subalternaat: non tū dem. d. stratione p. p. r. ē d. d. q. est
 l. b. a. b. e. r. igit q. l. b. e. r. s. c. i. a. p. p. r. i. a. p. r. i. n. c. i. p. i. a. q. r. d. d. m. d. strat. q. nō habet aliq. d.
 notum ipse: habet insup. p. p. r. i. a. s. i. n. t. e. r. r. o. g. a. t. i. o. n. e. s. et d. e. l. o. n. e. s. h. u. e. p. t. d. i. s. p. u.
 t. a. n. s. c. i. g. e. o. m. e. t. r. i. a. f. a. c. i. a. t. h. o. c. p. p. r. i. n. c. i. p. i. a. g. e. o. m. e. t. r. i. e. a. u. t. nō d. i. s. p. u. r. a. b. i. t. p. r. o.
 p. r. i. e. s. e. d. p. a. c. c. i. d. e. n. s. v. i. e. z. i. n. q. u. a. n. t. ū. n. a. t. u. r. a. l. i. s. a. u. t. m. a. t. h. a. o. p. h. i. s. i. c. Quāvis autē
 (et vlt. est) s. c. i. a. v. n. a. p. l. u. r. a. h. a. b. e. a. t. p. r. i. n. c. i. p. i. a. v. n. i. t. a. r. e. t. ū. a. c. c. i. d. i. t. nō a. p. r. i. n. c. i. p. i. s.
 sed a subiecto: ad qd habent hec principia resolu. Subiectū enī vlt.
 r. u. a. l. i. t. e. r. p. r. i. n. c. i. p. i. o. s. v. e. r. i. t. a. t. e. s. s. c. i. e. n. t. i. e. c. u. i. s. subiectū est.

De diuisione demonstrationis. Cap. III. Bi.

De Syllogismo demonstrativo

Ubi mentione facis de duplici demonstracione. qz est 2 p
per quid: hanc discretas hanc silentio ptercas. *Ma. De*
mostrano qz est procedit aut p causam remota: aut ab es
fectu ad causas. *Exempli pmi.* apus nō respirat: qz nō est
animal. cū potius probari deberet p hoc: qz nō habz. pūcio
nē: habere em pulmonē: est causa p pūq respiracionis. cūc
aut animal ē causa remota 2 non propria: cū qdā sint ania

lia nō respirātia. vt puta Conchy. *Exempli scdi.* Planete nō scintillāt. igit
sunt prope nos: nā non scintillare effectus ē? *Ma. qz prope nos sunt.* Intel
ligim? aut illud de offi causa: siue sit materialis: formalis: finalis: aut eti
cians. p has omnes em possunt fieri demonstraciones. Immo vna pēctio qñ
qz demonstrat p diuersas causas. vt conitūū sitq: cōtinctio in nubibus
sit. vel qz vt errant anie infernales. vt qdam dixer. Demonstratio propē
qd est hēc q in supioribz definita est. que. s. procedit sp a causa propinquat
2 propria ad effectū. vt effie animal rōnale ē risibilē. cōmis tō ē animal rōnale.
igit offiū hō est risibilis. Pater igit: qñ sciētia subalternatio demonstrano
subiectū sciētie subalternatē. *Ma. sciētie aut?* subiectū pūctet sub subiecto
scie subalternatē) facit hoc p causas remotas. 2 nō adequatas. 2 p pñs non
demonstracione propē quid: qd qz est vt in supioribz dictū est. Similit cō
tingit diuersas sciētiās non subalternatas eandē demonstrare pēctio nem.
non tñ vno genere demonstracionis: sed vna demonstrat demonstracione qz
est alia propter qd. Pater nā vulnera rotunda tardē esse sanabilia: demō
strat in Chirurgia demonstracione qz ē. In Geometria vero demonstratio
ne propter quid: quia sū vulnera rotunda latera magis distant qz in ob
longo. *Di.* Sunt ne alie demonstraciones diuisionē? *Ma. Sunt.* Que
dā em est demonstratio vltis: qdā picularis: qdam ē affirmatiua: qdā ne
gatiua: 2 qdaz ostensiuā: qdā vero ad impossibile. Et inter has demōstra
tio vltis potior est piculari. affirmatiua potior negatiua. ostensiuā potior il
la q est ad impossibile. Sūt demonstrano propē qd: potior ē demonstratiōe
qz ē. Nam mediū eius dicit causam pēctam qre pēctant inist subiecto.

De medio demonstrationis 2 questionibz vere scibilibus. Capitulum. III. Bisci.

Quod mediū demonstrationis? *Ma.* Definitio non hāc qd
noīz: sed qd rei. Nec illa q dicit qd est tantū: sed que dī 2
pter quid. hēc em rēta demonstratio est: ab ea tantū posse
rione differēs. Non tñ oīz quoz ē definitio est demonstra
tio: aut cōuerso. Definitio em solū ē subē 2 incēptioz. *De*
monstratio autē est complere qz pēctio. *Di.* Qua via
definitio rei (si igitur) inuestiganda erit? *Ma.* Via diuisi
ontis: vñ gñis p discretas essentias. Censuit rāq definitio q genere
2 discretia est utalita tñ q: nihil sup vñibz dā muti pūctat: sed
cū definitio conuertat nōc dē p. *Equiaz: sed* Amboca. *Di.* Desist ne de
finitio de definitio demonstrati? *Ma.* Possit. Et *Ma. rāq* is p formale.
Sed non in eo q quid: qz hēc demonstratio fieri cū reduplicatiōe: que si
pēctet ad minoz: fieret pēctio pūcti. *Exempli.* Offiū nume. 2 sup m
mouens: ē causa mouendi in eo q quid: anima ē numerus scim mouēs
in eo q quid: igitur anima est causa mouendi. *Di.* rāq: assumit in mīo
noz. qz ē cōuēt potari. habes itaq: vñibz quid Demonstratiōis meo

Liber II. Tractatus. VI.

clumt qua via ingrediendi sit. Sed questiones de ipſo ſcientias nondum ac-
cepſiſti. Di. Quæ & quor ſunt huiusmodi quæſtiones? Alia. Quatuor res. Si eſt
q: eſt. qd eſt. propter quid eſt. Et dicuntur vere ſciibiles nã q ſunt de his q po-
ſcimus. nã ſi eſt qrit de poſſibilitate in natura. vt ſi luna eſt efficiens. Quia
eſt qrit ſi ſit huiusmodi defectus mediũ. Quid eſt qrit qd ſit tale medium. ſ. d. p-
pter qd inquirat cauſam. ſed am qua paſſio inſit ſubiecto: p demonſtrari
onem concludit. Di. A medio iſt qrit toti demonſtratiõis dependet vñs
& cogitio. Alia. Ita eſt nec tale niſi a ſolertibus deſacili reperit. vñ ſolerti-
tia eſt ſubtilitas inueniendi medium in nõ pſpecto. tpe. vt ſi quis videns
lunã ſplendere & rſus ſolem dicat igitur luna accipit lunẽ a ſole. hęc ſunt
qdam ppaucæ & gñalæ pncipia quæ ſyllogiſmo demonſtratiuo inſtitutum in
medium terre placent. Cum eſſi hęc de gñalibus ſecretiora pandam. Nunc
ſyllogiſmum ſophiſticum videamus.

Tractatus. VII. De ſyllogiſmo ſophiſtico quid ſyllo- giſmus Sophiſticus ars. Sophiſtica Sophiſta inſuper & de Oris. Capi. I. Oia.

Noniam oppoſita iuxta ſe poſita magis cluſcunt. qua ppe
doſtas ſermonẽ ſimulant? de ſyllogiſmo demonſt. arti gñante
ſciunt de ſyllogiſmo ſophiſtico gñante deceptionẽ diſcendi-
ti: hanc inutile viſum eſt. Di. Quid eſt ſyllogiſmus ſophi-
ſticus? Alia. Eſt iſ q ex his q videntur pbalia & nõ ſunt ſyllo-
giſm. Eſt autem ſyllogiſmus apparẽs & nõ criſis. vñ & ars ſo-
phistica apparẽs ſcientia eſt & nõ criſis. Et ſophiſta eſt vir copioſus ab ap-
parente ſcientia & nõ criſis & ſapiens nõ eſt licet videat opa ſapientis facere
ſes nõ meriti. de his q nouit & mentientẽ manifeſtare. Habet autẽ ois ſyl-
logiſmus ſophiſticus duplicẽ cauſam. ſ. apparẽtẽ & defectus. Cũ apparẽtẽ
eſt qua eſtina mus p vñ nomen tñ vñũ ſignificari. Cauſa autẽ defectus
eſt qñ nõ eſt in rebus ſicut in nobis. Noſa creſi ſinita ſunt res autẽ inſini-
telob id nẽ eſt vñ nomen pla ſre. Ignorãtis ergo virtutes vocabulor
facile paralogiſant. Quemadmodũ in numeris iperit ab peritis exp. hunc.
Di. Quis in ſinis eſt artis ſophiſticæ? Alia. Sinus clar. & ex dictis. ſi iux-
eſt ſophiſta r. ſpondit nre decipere ad aliqũ inuocumẽs (quod metã dicim?)
virtute alicuius fallacie ducere. Di. Quor ſunt huiusmodi metæ? Alia.
Quinq: res. Alia. Redargutio. Faſi Inopinabilis Selecti nĩ & Nuga-
tionis. Cũ reſpondens ad metã redargutiõis. ducit ſi in vna & eadẽ diſ-
putatione: vt argumẽti idem negare & cõcedere cõpellitur. Ad metã faſi
cũ faſum cõcedere cogitur. Inopinabilis cũ aliqũ quod eſt cõtra opini-
nẽ plurũ aut eoz de quoz ſetra reſpondens eſt admittit. Selectiſmi cũ vi-
argumẽtatiõis aliqũ orationẽ contra regulas artis grãmaticæ loquitur.
Ad metã autem nugatiõis ducit ſi idem bid iuriter reperere cõpellitur.
hęc autẽ non vnica ſed pluribus fallacijs conſequit.

De fallacijs & earumdem diuiſione. Ca. II. Di.

Uia igitur eſt fallacia? Alia. Eſt idonẽtas decipienẽs facies credere de
q: ente q ſit non eoz de ente q ſit ens mediante ſanctifica viſione.
Sunt autẽ huiusmodi ſpẽs tres antiquar ſer in oſtẽde & ſipẽ orã di-
ctionem. In dictione ſunt q ſim. multiplicatẽ dictionis aut orationis
ſumuntur. Equiuocatio & Amphibologia: in quibus eſt multiplicitas

Queſti
De ſci

Solerti

Syllogi
appara
Ars ſop
ſtica

Artis

De Syllogismo sophistico

actualis. Cōpositio: diuisio: et accentus: in quibus est multiplicitas potentialis. Et fallacia figure dictionis: in qua est multiplicitas fantastica. Multiplicitas tamen vero dicimus actualiter: dictio vel oratio eadem secundum substantiam et modum per se esse diuersa fecit. ut canis. liber. Platonis. Multiplicitas potentialis autem est cum dictio vel oratio eadem secundum substantiam: diuersa tamen secundum modum per se esse diuersa fecit. ut populus quicquid vult se esse. Sed multiplex fantastica est: cum dictio aliqua vni fecit: aliud fecit: propter similitudinem aliquam: quam cum alia dictione habet. ut musa fecit rem feminini generis. igitur et poeta. et primum itaque fallacias sex que sunt in dictione iustabimus.

De Fallacia Equiuocationis. Cap. III. Di.

Fallacia in dictione prima est Equiuocatio. et est multiplicitas dictionis eiusdem secundum substantiam et modum per se. ut canis. Deceptio autem per hanc facta fallacia equiuocationis dicitur. Di. Quot modis fit? Ita. Tribus. Primo cum dictio diuersa fecit: aut consignificat principaliter. ut canis canis currit. secundus celestis est canis. igitur sidus celestis currit. Quicquid sanaba tu ianus est laborans. (I. infirmus) sanabat. igitur laborans sanus est. Iste pater noster est de Anglia: Anglia est terra: igitur iste pater noster est de terra. Deus est ubique. ubique est aduerbiu. igitur deus est aduerbiu. et cum in primo paralogismo canis multiplex est. ad canem inarrabilem: ad canem marinum: et ad canem celestem. In secundo laborans dicit laborantem in presenti vel preterito. In tertio propositio dicitur circumscriptionis cause materialia vel loci. In quarto ubique tenet beatitudo vel aduerbiu. quibus considerat hic et illic paralogismi per se solui facillime. Secundo et tertio fallacia equiuocationis: ex eo quod dictio fecit vni principaliter: et aliud transumptiu. ut quicquid currit huius pedes: Danubius currit: igitur Danubius huius pedes. Quicquid ridet huius os. prout ridet. igitur prout habet os. In primo namque cum ita dicitur fecit cursum qui fit per pedes: vel morsus: vel lapsus dicitur. In secundo ridere actum hominis proprie fecit: similitudinarie autem fecit florere namque ubique gaudium denotat. Tertio fit ex eo quod dictio eius alia composita placet. et per se vni. ut in: vel nomen dictione imortale. qui fecit vni quod non potest mori: vel id quod est potes non mori. vbi sic arguit. Omne imortale est perpetuum. potes non mori est imortale. igitur potes non mori est perpetuum. Secunda que sequitur est fallacia amphibologie.

De Fallacia amphibologie. Cap. III. Di.

Ambibologia est est. Ita. Idem est quod ambia sunt: eiusque oratio vna secundum substantiam et modum per se: et tamen fecit diuersa. Et Deceptio et per hanc facta dicitur fallacia amphibologie. Di. Quot modis fit? Itaque. Tribus. Primo cum oratio principaliter plura fecit: ut liber Platonis: fecit librum a Platone possit et a Platone. hic liber est Platonis. igitur hic liber per se dicitur et a Platone. posito quod ad alio possideat. Secundo fit cum oratio vni fecit principaliter et transfertur ad secundum aliud. ut litrus arat: transfertur ad secundum opam pater. ut quicquid arat aratro secundum arat. arat. et litrus aratro secundum. Tertio fit ex eo quod dictio cum diuersis per se placet. ut velle me vincere velle quod vincat me. homines velle me vincere. igitur velle quod homines vincat me. vbi cum me per se placet cum vincere a propter acriori aut pestentiori. sicut homines. sicut quicquid

Lib. II. Tract. VII.

sunt epi sunt sacerdotes. asini sunt epi: igit asini sunt sacerdotes. Ibi est epi est nisi aut est casus: et p b diuerse ostendit. Tertia fallacia compositionis est.

De Fallacia compositionis Cap. V. Bi.

Compositio qd est? *Ma.* Est cor que deberet diuidi falsa vnio: et deceptio ppter hanc facta compositionis dicit fallacia. *Di.* Quot modis fit? *Ma.* Duobus. Primo ex eo qd aliqd dicitur pot stare p se toto: aut pro parte sui. vt quicqz possibile est ambulare: possibile est qd ambulet. sedens possibile est ambulare: igit possibile est qd sedens ambulet: nam in minore hoc dicitur: sedens ambulare: pot stare pro se toto. vt sedens sedendo pot ambulare: et est composita falsa. aut pot stare pro parte sui. i. sedens nunc habet potentia ambulandi sed postea: et est diuisa vera. Secdo fit ex eo qd aliq determinatio pot referri ad diuersa. vt quicqz literas. fit nunc didicit illas. ille antiquus gramaticus: sed literas. igit nunc didicit illas. Ibi est nunc pot determinare hoc verbum didicit: et tunc est composita falsa: aut hoc verbum fert et tunc est diuisa vera. Unde quando dictiones ordinant secundum situm magis debuit: oratio composita est. quando ordinant secundum situm minus debuit: diuisa est. Ordinant aut tunc secundum situm magis debuit. quando determinatio determinat principale. vt qcqd vivit semper est: si qd determinat est. qd in illa oratione est verbum principale. S. quis fallacia diuisionis.

Oro composita et diuisa.

De Fallacia diuisionis Capitu. VI. Bi.

Iussio quid est? *Ma.* Est cor que deberet componi falsa se paratio. Et deceptio penes hanc facta: diuisionis dicit fallacia. *Di.* Quot modis fit? *Ma.* Duobus. Primo ex eo qd aliqua coniunctio pot plingere inter terminos vel ppositio nes. vt quicqz sunt duo et tria. sunt duo et sunt tria. sed quicqz sunt duo et tria. igit quicqz sunt duo et sunt tria. Nam si et. coniungit inter terminos. oratio est composita et vera. Si vero plingit inter ppositiones: ista est diuisa et falsa. Secdo fit. est aliqua determinatio pot referri ad diuersa: vt quo vidisti hunc pcellum: illo gessus est: sed oculo vidisti hunc pcellum: igitur oculo pcellus est. Oculo enim pot determinare hoc participium pcellus et est diuisa et falsa. aut hoc verbum vidisti: tunc est composita et vera. Quin to loco subit fallacia Accentus.

De Fallacia accentus Capitu. VII. Bi.

Accentus qd est? *Ma.* Est certa lex et regula ad eleuandū aut deprimendū cuiuscunqz dictionis syllaba. Et est triplex: scz. Bruta: qd syllaba deprimunt. Acutus: qui syllabam eleuat. Circūflexus: qd prim eleuat et prim deprimunt. Deceptio aut penes eos facta: accentus fallacia dicit. *Di.* Quot modis fit? *Ma.* Duobus. Primo ex eo qd aliq dictio pot pferri et regi diuersis accentibus. vt populus habet primā longa fcat arborē. hūs aut primā breuem fcat gentē. et arguitur. Omnis populus est arbor: gens ē populus. igit gens ē arbor. Secdo fit ex eo qd aliqua vox pot esse dictio vel orō. vt qd sic arguendo. Tu es qd es. qd est reges. igit tu es reges. Sicut quicqz habet dilectionē suā: perna: habet dilectionē dei. vñarius habet dilectionē supernā. igit vñarius habet dilectionē dei. Si est superna sit vñaria dicitur: maior vera est. Si

De syllogismo sophistico

ante sunt due dictiones. scilicet sup et nam (p pecunia) falsa est. Similiter metus potest esse dictio vel offo dicendo. Max tuo longas peme noctes Lydia dormis.

De Fallacia figure dictionis. La. VIII. OJa.

Ultima in dictione fallacia est figure dictionis. Et est figura dictionis vocis cui voce similitudo. Et deceptio penes hanc causata: fallacia figure dictionis est appellata. Di. Quot modis fit? Ana. Tribus. Primo ex similitudine terminum. id est dictionis cui dictione. ut omnis aqua est humida. flum? est aqua igitur flum? est humida. Secundo fit si per amantem unum mutetur in aliud. aut species una in aliam per amantem mutetur in aliam specie eiusdem figure dictionis. Exempli primi. ut Quicquid heri comisti hodie comedisti. heri carnes crudas comisti. igitur hodie carnes crudas comedisti. Quicquid enim dicit rem per se per amantem subest crudas de per amantem aliter. Exempli secundi. Quotro? cumque digitos heri habuisti: hodie habes. decem digitos heri habuisti. igitur decem digitos hodie habes. posito quod unum amiseris. Quotro? cumque rem per amantem decem aliter dicitur per amantem discretum. Tertio fit ex diversa suppositione. ut hoc est species. igitur aliquis homo est species. In prima est hoc suppositum simpliciter in secunda vero personaliter. Et hec de fallacijs in dictione.

De Fallacijs extra dictionem. La. IX. Bi.

Ute sunt fallacie extra dictionem? Ana. Ite. Fallacia accitio. Similiter ad simpliciter. Ignorantia. Elencchi. Peritio. Principij. Cose. queris. Non cause. ut cause. Secundum plures interrogationes. ut unum. Dicunt autem hec fallacie extra dictionem: quoniam habent causam apparentem et desertam. non ex parte vocis (ut predicte) sed ex parte rei. scilicet. ut patet in descriptione earundem.

De Fallacia Accidentis. La. X. OJa.

Cidens (ut hic accipimus) Est quoddam extraneum in parte idem: et in preteritum. quod si aliquid predicatum fuerit assignatum rei subiecte et accidenti: causat deceptio: que fallacia accidentis dicitur. Di. Quot modis fit? Ana. Tribus. Primo ex eo quod aliquid dicitur de aliqua re: propter hoc creditur etiam conuenire accidenti illi rei. ut sic arguendo. Non. o est species. Petrus est hoc. igitur Petrus est species. Ibi species conuenit hoc et per id etiam videtur conuenire Petro. Secundo fit propter hoc quod aliqua duo in aliquo tercio conueniunt: ob id inter se conuenire iudicant. ut hoc est animal equus est animal. igitur hoc est equus. Tertio fit. cum ex duobus diuisis sumptis inter se conueniunt secundum accidentem. ut sic arguendo. Iste canis est tuus. et iste canis est pater. igitur est pater tuus. Unde ad hoc quod ex diuisis ad plura arguuntur possit inferri: requiritur primo quod predicata predicent de se invicem: aut de aliquo tercio per se. Secundo requiritur quod primum non includat ultimum. Tertio requiritur quod non sit repugnantia in adiecto: propter primum non sequitur. Petrus est bonus. Petrus est cytharista. igitur Petrus est bonus cytharista. Propter secundum non sequitur. Petrus est bonus: Petrus est animal: igitur Petrus est hoc animal. Et propter tertium non sequitur. Petrus est bonus: est mortuus. igitur Petrus est bonus mortuus.

Liber II. Tractatus VII.

De fallacia scđm quid ad simpliciter La. XI. OJa.

Secundum inter fallacias extra dictionem cā dicim⁹ q̄ si si arguit
f a dicto s̄m quid ad dictū simpliciter. Et aūt dictū s̄m quid dēter-
minatio dēterminat de rōne cui additur. Et. Quorū modis sit
hęc dēceptio? Ma. Ad illis modis scđm qđ dēterminatio dēterminans va-
rijs pōt attribui. v̄ Petrus est homo mortuus. igitur ē hō. Erhrops ea al-
bus secundum dentes. igitur erhrops est albus. Diuitie non sunt bone. ma-
je v̄tutis igitur diuitie non sunt bone.

De fallacia petitionis principij La. XII. OJa.

Contingat in syllogismo principij petere fallacia sit. quā ter-
tio loco inter fallacias extra dictionē enūmerantur. Hoc aūt
contingit quinquē. Primo cū petitur definitiō in definitiōe v̄
aīal rōnale currit. igitur hō currit. Secūdo cum p̄t̄ p̄ticulare
in vniuersali v̄ nullus hō currit. igitur Petrus nō currit. Ter-
tio cū petitur v̄t̄ in p̄ticulariō. v̄ Petrus currit. Plato cur-
rit. sic de alijs. igit̄ oīs hō currit. Quarto cū petit̄ cōiunctum in diuisiōe
aut cōuerso. v̄ medicina est discipuli n̄ sanū. medicina est discipula egrī. igit̄
tur in medicina est discipula sanū ē egrī. Quinto cū vni rēf̄m petitur in alio
v̄ Petrus est pater p̄t̄ laronis. p̄t̄ Plato est filius Petri. Si igitur in dictis
argumentationib⁹ afficiens sit equi ignoti v̄ consequens sit fallacia peti-
tionis principij. Post h̄ enūmeramus fallacias in consequentis.

De fallacia consequētis La. XIII. OJa.

It aūt fallacia consequētis cū credimus p̄sequentiā cōuerri. qđ nō
f ouerit. Et hoc qđem trisarie accidit. Primo cū arguit a destructione
antecedentis ad destruēdē n̄ cōsequētis. v̄ si hō est aīal. est. sed hō
nō est igitur aīal non est. similiter cū arguitur ab inferiori ad sup̄ius cū dī
struēdū sup̄ioris. v̄ oīs hō currit. igit̄ om̄e aīal currit. Oīs hō est rōnalis
igitur oē aīal est rōnalis. scđo sit ab insufficiente inductiōe singulariū v̄ pe-
trus est animal ē cōuerso. Plato est aīal ē cōuerso. sic de alijs. igitur oīs
homo est animal ē cōuerso. T̄o est singlaria v̄tutis qđ sequitur. omne
animal est homo non sunt sufficiēt̄ inducta. Tercio sit cū arguitur a cōi-
ter accidentibus. quē se aliquando consequunt̄. Et aliquando non. v̄ hic est
compositus. igitur hic est adulter ē cōuerso.

De fallacia scđz nō causam v̄ causam La. XIII. OJa.

De fallacia scđm non causam v̄ causam dicimus de potestate syllogis-
morum. Transcimus igitur ad sequentem.

De fall. scđz p̄les interrogatiōes et vniā. La. XV. OJa.

Allacia qđ sequitur. est qđ sit scđm plures interrogaciones v̄ vniā. Est
f aīt interrogatio p̄t̄ in qua plura p̄dicant de p̄bibus aut plura de
vno. aut vni de p̄bibus. Et quā si dat vna rēpōsiō. causat dēceptio
v̄ si queritur. est ne hic ē hic homo. demonstrando Petri ē alius dīcas est
igitur alius est homo. si dicta nō. igitur Petrus non est homo. Responden-
dum est ergo. vnus est homo ē alter nō. similiter pōt hoc fieri in plurali nu-
mero. v̄ sunt ne hęc bona. demonstrando vni bonum ē aliud malum.

De syllogismo sophistico

De fallacia ignorantie. *Eléchi. Ca. XVI. Bi.*

Quoniam quid est? *Alia.* Est syllogismus dictionis (id est cōcludens dictionē pōs negare, a rīdēte) vnus r cūsdē non nōis īstīne rei tūc nōis r rei sīt nō līnonyīmī sed cī dem r r hīs q dāra sūt d nēccīte nō cōmūerārō eo qd erat īn pīncīpio ad idēm scdīm idē sīt r īn cōdē īpē. In hac dīstīncīōne qdām pōnūtūr rōe syllogīsmī. v. pīncīpī cīcīa pīer qtuor vītūte q pōnūt rōe dīctīōis: pīra quas sī peccauerīt argumē tum: hīc fallācia īgnorāntīe elēchi. tīn pīmo sīt cōtra hanc pīculā ad idē vī duo sūt duplī ad vīnī. r nō sūt duplī ad trīa. īgīt duo sūt duplīm r nōn duplīm. Scdō sīt cōtra hanc pīculā scs idēm vī hoc est duplīm illī sīm altītūdīnē: qd est duplī illī sīm lōngītūdīnē. īgīt hoc est duplīm r nō duplīm. Tērtīo sīt cōtra hanc pīculām sīt. vī hōsēt spēs: nullus hō est spēs. īgīt idēm est spēs r nō spēs. hō cīm nō sūmī sīt vītūz. qz īn pīma sūmīt sīmplīcītēr: īn scdā pīsonāntēr. Quārto sīt cōtra hanc pīculā īn cōdē īpē. vī: mānūs mēa est clāusa īn illo īstāntīz: nō est clāusa īn alīo īstāntī. īgīt mān? mēa est clāusa r nō est clāusa. *Di.* Vīdētūr q hēc fallācia sīt eadēm cūm fallācia sīm quīd sīt eadē sīm quīd ad sīmplīcītēr? *Alia.* Nōn est eadēm. Nam hīc argūtūr a duobz sīm quīd ad vīnī sīmplīcītēr. tīcūm sīm oēs fallācie ad īgnorāntīā. Elēchi pīr rēduci. Nā fallācia Equīuocātīōis r tī fallācia sīm quīd ad sīmplīcītēr īpībīlī īgīt. sīt r īn alīps fallācie īn dīctīōne. nōn sūt dīctīōes aut oīdēs eadēm sīm nōmē r rēm. In fallācia aut accītīs nō dē nēccītātē sēquītūr alīud. Sīt īn fallācie dīctīōis pīncīpī nō cāusē vī cāusā r cōsēquētīs. In fallācia aut sīm pīcīs īnterrogātīōis nō est vītās pōsī quē sīm requīrīt ad vītūm elēchūm.

De solutione paralogismo: n. *Ca. XVII. Jag.*

Sed quod parum esset paralogismos poss. construere: nūi r cōstructos r pōdros possēm? enodā cī. Ob id tāā ī sīne hūī? dē hoc paucā placūt adīcēre. Impūmīs aut scīdūm paralogīsmos sīne fallācias duplīces est. Quidām est peccāt īn māterīa qz. sāsūmūt fālsum r nō pībāt r nōn sūt pīpīe fāl lace r solumūt p īnteremprōnē vīnī? aut ambām pīnīssā rīm. Alī sūt quī peccāt īn dīctīōne solumūt pīr dīstīncīdēm vīnī? aut ambāz pīnīssāz. sī nō sūt fallācie ex rā dīctīōnē pōr rēspōdēns negare cōsēquētī aīnī cāusām dēfēctī ostēdēre. Et pīr hēc oīa sīcī duplīcītēr vīs solūtīōe ad hōmīnē. *Di.* Quē dīcīt rēctā? *Alia.* Ea quē mānīfēstāt syllogīsmī fāl sīm sīm oēm modūm scdīm quē fālsum est. Quē aut hoc nō facīt: dīcīt solūtīō ad hōmīnē. Inīr syllogīsmos aut fālchōus solūtīōis sūt q peccāt īn fōrmā. Et cī dīcūt oīdēs acētīs. Peccātes aut īn māterīa sūt actīōes. Et sī pīnīssē sūt valde pībīlēs ad īntēndū fālsum dīcūt oīdēs accītīnē. r ad solūtīdū dīffīcīles. *Di.* Pōr. sīt nē dārī modus quo ēs cāuere possīt vī dē fālchī nōn paralogīset? *Alia.* Pōrēt. *Di.* Quīs? *Alia.* Cāuendū est nē rēspōdēre pīsumas antēqz argumētū fuerīt pīcēre pīpīrīt: r cōgītīs cī rītūs rēspōdēre dīcas. admītto hanc pīcēdēm cāusā argumētī aut dīcas trāscāt. Et cī te dēceptūm vīdētīs: dīcas tē nō īn cōfēd alīo accēpīssē sēnsū. Sī nō tū alīū dēcepī volūcrīa: cēla qstū potēs pīpīrīt tūī. Alītra quērās rēspōdēntē. r sī quādo malē dīxītī laudā. quādoqz ad trā pīocabīs: sīngas tē velle ad cō dīcēre. Et nōnū ī argumētātīōnē ad alīā māterīā īn quā

Fallacie pec
cantes īn
materia
peccantes
īn forma

Lib. II. Tract. VIII.

Plus abundanter transire studeas. Ibas decipiendi cautelas accipias. nō
 ut aliquē decipias sed intelligas quo ab alio te decipere cernant cauerdum
 sit. Sunt et alij syllogismi videlicet. Contrarius q̄ experitur de scientia res
 spondentis. Itē et syllogismus falligraphus. q̄ pcedit ex principiis alicuius
 scientie male intellexit. ut si quis arguat. lineam rectam curvę equivalentem
 hoc in dīo. Omnes linee ducte a centro ad circumferentiam sunt equalēs.
 Ibo. cū principium non intelligitur nisi de lineis rectis: sed q̄a pauca vis
 in his constituitur: silentio transimus.

Syllogismus
tenetur

Tractatus Octavus de passionibus terminorum quas parva logicalia dicunt. Cap. I. Ma.

Passibus autē ppositiōis que sunt subiecti et p dīcatū varīe acci
 dunt passiones. veritatē et falsitatē eandem. Sūt et argumen
 tationū consequentias variantes. Quā ob causam non at re
 vltimū est de his pauca in calcē logices adīungere. Di. Oprime
 facis. Sed tūc q̄d que sunt hę passiones? Ma. Sunt Suppo
 sitio Ampliatio Restrictio Appellatio Distributio et Expositio.
 De quibus logica multi diversa scripserunt. et quibus pro epitomatōis cō
 plemento p pauca enumerabo ordine iam pmissō.

De suppositione

Cap. II.

Bi.

Quid est suppositio? Ma. Est acceptio termini p aliquo. nō
 tūc ut significatio. Suppositio cū est acceptio termini ad si
 gnificandum imposita. Significatio autē est passio vocis p se
 considerare. Di. Qui termini supponūt? Ma. Oēs termini
 categorizati. (id est p se fecuti) ut hō asinus. albus niger.
 Adiectiva tūc ad hoc dīcūt copulare. qm accipiunt p pro suo
 non simplr sed copulādo ipm alteri. sicut cui inberet. Suppositiōem pma
 dīvisiōe trīarie partimur. vēs in Synochicam ut sūt fontē (id est ptem
 fontis) Enonomaticā ut propheta dīcūt (id est David) et Metaphoricā ut
 Iherlm que occidit pphetas et. Et rursus q̄libet harū duplex est. s. discreta
 et cōis. Di. Discreta que est? Ma. Est acceptio termini singularis p aliquo
 ut Petrus scribit Di. Cōis q̄ est? Ma. Est acceptio termini vltis p aliquo
 ut hō. Et hęc rursus duplex est. s. naturalis et accidentalis. Di. Naturalis que
 est? Ma. Est acceptio termini p oīb; his a dī? nat? est picipari. ut cū
 dico hō est aīal. homo accipitur pro hōib; p sentib; pteritis et futuris. Di.
 Accidentalī q̄ est? Ma. Est acceptio termini pro his pro quib; crigit ad
 iunctū ut hō a'bus. ibi accipit hō tūc pro hōib; albis. Et rursus duplex
 est. s. simplex et psonalis. Di. Suppositio simplr q̄ est? Ma. Est acceptio ter
 mini vltis pro natura vlt. ut hō est spēs. ibi hō accipitur p naturā humanā
 in cēl. Oīs hō est aīal. ibi aīal supponit simplr. s. hōiem. dīcēdo. Qē aīal
 pter hōiem est in dīal. Di. Personalī q̄ est? Ma. Est acceptio termini
 cōis pro aliquo supposito. et tali suppositiōe supponit subiecti ppositiōis
 indefinitę et picularis. ut hō est aīal. quidam asinus currit. Di. Confusa q̄
 est? Ma. Est acceptio termini cōis pro omnib; suis inferiorib;. Et hęc
 rursus duplex est. confusa scz distributiva et cōfusa tūc. Di. Confusa dī

Accidentalī

Simplex

Personalī

Determina
 ta

Confusa

Suppo
 sitione
 Comū

De Parvis logicalibus

tributiva que est? *Ma.* Est acceptio termini eōis p offiō suis inferioribus. *z* suo eo valet descensus copulativus. *z* oīs hō currit. ibi hō supponit eōis fuisse distributivum. *z* talitē descendit. igitur petrus currit *z* plato currit. *z* sic de alijs. *Di.* Cōfusa tantū q est? *Ma.* Est acceptio termini eōis p naturā ut hō est in suis superioribus. nō tñ valet descensus copulativus. *z* piper. dicens de hic *z* Romē vendit piper. *z* animal. dicēdo omīs hō est animal.

De suppositione Relativorum Ca. III. *Di.*

Abet tñ terminū relativū specialē supponēdi modū sūm dīver-
sitate earundē. nam quēdā sunt relatiua substantiæ *z* quēdā
relatiua accidentis. *Di.* Relatiue substantiæ q sunt? *Ma.* Relatiua
Que referunt rē per modū subiecti. *Est* est relatiū ante late rei
recordatiū *z* hęc sunt duplicia. Quodā est relatiū identitatis. qdā
diversitatis. *Di.* Relatiua substantiæ identitatis q sunt? *Ma.* Que refe-
runt eandē rem in nūtero. *ut* petrus scribit *z* idē disputat. *Et* hęc rursus
sunt duplicia. vici reciproca *z* nō reciproca. Reciproca sunt q referunt rem
agētiē per modū patientiæ. *ut* petrus genuit se. *Et* hęc relatiua supponūt
p eadē rem in nūtero cum suis antecedentibus. *z* loco eorū licet ponere antecē-
dentia. Non reciproca autē dicim⁹ q referunt eandē rem in numero. *z* p ea-
dem supponūt. *ut* petrus legit *z* idē loquit⁹. petrus currit *z* illē mouet.
Paret igit⁹ omīa relatiua subiecti identitatis supponere p eadē rē in nūtero cū
suis antecedentibus. Relatiū vērō subiecti diversitatis est qd referit eandē rem in
numero cū suo antecedente. *z* supponit p alia. *ut* petrus scribit *z* ali⁹ loquit⁹
Di. Relatiū accidentis quod est? *Ma.* Quod refert rem p modū deno-
minatiōis. *ut* glis est petrus talis est *z* plato. *Et* est duplex. identitatis *z* di-
versitatis. Relatiū accidentis identitatis dicim⁹ qd refert eandē qūitatē vel
qūitatē in specie p qua supponit. *ut* petrus est albus *z* talis est plato. pe-
trus est bipedalis *z* tantus est plato. Relatiū autē accidentis diversitatis
z si refert eandē qūitā em vlt qūitatē in specie p alia tñ in specie supponit
ut petrus est albus *z* alter⁹ modū est plato. petrus est qūitatis triplex datus
z aliterius est plato. Maxime de suppositionibus terminorum. Nunc de am-
pliatione tractandum est.

De Ampliatione

Capitulum III. *Di.*

Ud est ampliatio? *Ma.* Est extēsiō termini a minore sup-
positione ad maiore. *ut* hō est. ibi hō stat tantū p pscntib⁹.
Sed dicēdo hō fuit. hō stat p pscntib⁹ *z* pterita. Non tamē
intelligendū est q termin⁹ possit ampliari. *ut* stat pro pti⁹
q in suppositione naturalit⁹. quia *ut* dictus est in tali stat p
omībus a qbus natus est picipari. Unde patet ampliatiōe
esse minore restrictione. minus est restringit termin⁹ p se positus. *vel* natu-
rali suppositione q restringat in ppositione qua ampliari dicit⁹. Amplius
sciendū terminos sequentes. i. posteri⁹ prius possibile. impossibile. *z* cōtingē-
necessariū. Sūt *z* verbalia in bilis vel bile aut rīus terminata. terminus
nō ampliari sed pmittere ipsum naturalit⁹ stare. Qd quidē plurib⁹ firma-
ri possit rōnibus. quas breuitatis causa libuit silentio transire.

De Restrictione

Capitulum V. *Di.*

Liber. II. Tract. VIII

Restrictio
multiplex

Quid est restrictio? *Ana.* Est coarctatio termini a supposito
tunc maiore ad minorem. ut dicendo hō. homo supponit et stat
p oñibz hoibz. sed dicendo hō est. hō stat tñ p pñtibz. Si
militer hō albus stat tñ p albis. Vñ qñqz terminus stat p
paucioribz qñ si statet naturaliter dicit restrictio. *Et si hoc p
nolatur* (ut in plurimū) adiectiva. Adiectivū cū restringit sub
stantium ad eandē. sicut in eodē genere et p his quibz seaturum adiectivum
habet. Et hoc quidē verū est. si adiectivū ponat cū si. o substantivo et cadē
pre subiecti aut pñcati. Nihil est positū a pre pñcati restringere. Et sub
iectū quo ad pñcipale seaturum. ut dicendo. hō est albus. hō restringit p albos
nō p albis sed pro masculis. Sic sicut restrictio p pñca et pñcipia. cū verbum
aut pñcipiū pñctis tēporis restringit pro pñctibz. Sed participiū vel ver
bum futuri tēporis restringit terminū immediate pcedentē et tenentē pro pñcti
bus et pñctis. Participiū autē vel pñctū futuri tēporis restringit totā inīme
diatē pcedentē et sequentē pro pñctibz vel futuris. *Exempla sūt hō. si alius
hō fuit alius. hō erit alius.* Itē fit sicut quā restrictio ad vñ. ut nihil est in
centro. intelligit nihil solidū. licet ibi sit aer et. Sequit de appellatione.

De Appellatione Capitulum. VI. Bi.

Augustinus.
Iheronimus.

Quid est appellatio? *Ana.* Est acceptio termini p re cōstitū
te. ut hō currit. ibi hō appellat hōcē cōstentē. licet a alio q
seatur actus aut interiores termini sequenti dant appellare
formā et rōnem ut cognosco venientē. cognosco q venit sub
ia ratione qz venit veritatem scripture. acce hunc abhorre
tore. vñ Aug. Indignū vehementer christiano ut verba eccl
estis oculi restringam sub regulis Denati. a fortiore p regulas inan. s q
sicut a beato Iheronymo rescium. xxxvij. d. c. nō vobis. Et ca. offic. dicit.
nō in dialectica placuit deo patri filio. et. regnū est dei in simplicitate. s
dei est nō in pñctione finem. de his dicit. q oēm vñ disputatōnē suā
in dialectica ponit. Ea propter malui ad pñctas alioz dicta de passionibz
vñ dī dialecticis succinctorum pcurrere qz vel de pñctio aliquid novū eudere
vel neotericoz profusa cōmentaria inū artibz erā. *Gregorius lib. xxi. c. v.
ca. humane.* Et idem de rector in finem quodā dicit. Pleriqz dum pñctas
verboz attendit. scilicet veritatem amittit. Divus quoqz Iheronimus. sup. epist. ad
Gal. Luang. tū inqz nō est in verbis scripturaz sed in sensum in sup
die sed in medulla. non in sermonis folijs sed in radice rōnis. Scitis quēqz
Iheronimus lib. iij. d. trinitate. Intel. igētia ait doctoz ex causis est assumēda
die. nō qz nō finem res. sed rei est sermo subiectus. Talibz fili charissimē
serōz sententijs obviare poteris istis neotericis legicis q pñctam oēm natu
rale et morale postpōntes. pñctoz patnū et ecclialicōz doctoz gravissi
mas sentētijs aut insulse inuicere. aut penit. nō verent negare. cū ipas re
gulis suis dialecticis nequerint ceptare. de quibus canonica sanctio ait.
Nōne vobis videt in vanitate sensus et obscuritate mentis ingredierē
bus ac nō rōnē in dialectica arte torquet. xxxvij. d. c. nōne. et cadē dī. p
banū papā dicit. Oēm vñ inuicē suoz in dialectica disputatōne ponunt
heretici. q pñctis suis definit nō a trunci vñ hē sed studiū destrucndū
sed nō in dialectica placuit deo patri et. ut sup. Reliqua transiunt.

Gregorius

Iheronimus.

De Distributione Capitulum. VII. Bi.

Lib. II. Tract. VIII.

ut inquantū. eoq. scdm. ad. Item sunt incipit et desinit infini. de p. tui
et sup. tui. distat aliud. ab. totis. q. libet. et. De quibus eodem observato
ordine pauca in calce logices adiacemus.

De Exclusionis

La. IX. Ma.

Exclusiva in qua nulla ponitur negatio exponitur p. duas et
ponentes conjunctas p. conjunctionem in copulativa quaz p. a
est diacns in p. p. s. (xponibilibus) idest p. positio q. remanet
p. positio signo exclusivo. Secunda est negatio a in qua negat
p. dicatū ab oibus alijs a subiecto. ut in bō currit. exponit sic
bō currit et nil aliud ab hōe currit. Exclusiva aut in qua po
nitur negatio. siquidem negatio ponit ante signū exclusivū. exponit p. vna
distinctionē de partib. contradietrib. priorib. ut dicendo. nō in bō. currit
exponitur sic. nullus bō currit. vel aliquid ab hōe currit. Quā aut negatio
exponitur p. signū exponitur p. duas p. positiones conjunctas per coniu
ctionē copulativā. Prīmā est diacns negatiua. scēa est affirmatiua
in qua p. dicatū affirmat de quolibet alio a subiecto. ut in accidens nō est
substantia. exponit. accidens nō est substantia. et oīa et aliud ab accidente est
substantia. Et hec vera sunt. cū p. positio exclusiva exponitur gratia alit. et
Nam si in ea ponat dictio importans numerū. errenda erit gratia plu
ralitatis p. oīa ut dicū est. de m. p. o. in scēa. exponente ponitur plures vel
cuius conceditur ut ista. Tantū duodecim sunt apli dei. exponitur. duodeci
sunt apostoli dicit nō plures q. duodecim sunt apostoli dei.

De Exceptionis

La. X. Bi.

Uomō exponitur exceptionē. Ma. Exceptionis affirmatiua
exponitur copulatio p. tres exponētes quaz primā affirmat
p. dicatū de subiecto sumptū cū aliud ab. Secunda affirmat
p. dicatū de termino excepto. Tertia negat p. dicatū de ter
mino excepto. ut hec. Oē aīa p. ter hoīem est in rationale sic expo
nitur. Oē aīa aliud ab hōe est in rationale et bō est aīa et tō
n. n. est irrōnalis. Negatio hō exponit copulatio p. tres exponētes quarū
primā negat p. dicatū de subiecto sumptū cū aliud ab. Secunda affirmat
subiectum de termino excepto. Tertia affirmat p. dicatū uniuersalit. de ter
mino excepto. ut hec. nullum animal hōe est hoīem effabile. sic exponit. nul
lum aīa aliud ab hōe est risibile. bō est aīa et oīs bō est risibile. Contra
dictorie hāc exponunt p. exponentes dictorias. hoc est animaduertendū
signa exceptiua nō posse poni in p. positione uniuersali in q. terminū cōm
p. quem immediate cadunt. si imposita nō fuerint facit supponere sim
pliciter et in dictis p. positionibus hoīem supponit simpliciter.

De Reduplicatiuis

La. XI. Bi.

Uomodo exponitur reduplicatiua? Ma. Reduplicatiua affir
matiua exponitur p. quatuor exponētes copulatiue. Prīmā
affirmat p. dicatū principale de subiecto. Secunda affirmat redupli
cati de subiecto. Tertia affirmat p. dicatū finale de reduplicato.
Quarta est vna causalis in cuius antecedente ponitur dictio sup. quā cadit
reduplicatio est aliquo transcendente in q. quēre p. dicatū finale est affir
matur d. et latius illius transcendente. ut hec. bō in d. rōnale et risi
bile. sic exponitur. bō est risibile et bō est rōnalis. oē rōnale est risibile. et

Lib. III. Tract. VIII.

De Comparatiuis & superlatiuis Ca. XIII. Bi.

Quomodo exponitur propositio in qua ponit comparatiue? Ana. Si capiat proprie & comparatiue tunc exponit copulatiue p tres exponentes qz prima affirmat positum de re excedente. scilicet a affirmat eundem de re excessa. tertia affirmat excessum de excedente cui aduerbio magis vt Petrus est fortior Joane exponitur Petrus est fortis & Joanes est fortis. & Petrus est magis fortis qz Joannes. vel Joannes nō est adeo fortis vt Petrus. Si autē comparatiue accipitur improprie. vt deus est sanctior diabolo sic exponit. deus est sanctus & diabolus nō est sanctus. Di. Quid exponit ppō in qua ponit superlatiuis? Ana. Superlatiuis qz accipit comparatiue vt sanctissimus. i. valde sanctus. Quādoqz superlatiue & improprie cū ses res cōpare sunt diuersarū nature vt leo est fortissimus lincei. Quādoqz nō accipit proprie cū res cōpare sunt eiusdem nature & tunc si accipitur affirmatiue. exponitur propō p tres exponentes copulatiue qrum prima affirmat positum de re excedente. Secūda affirmat eundē de re excessa. Tertia affirmat excessum de re excedente p respectū ad rem excessam vtr caprā. Si autē superlatiue tenet negatiue tunc tertia exponēs est negatiua. Exemplū pmi. Rosa est pulcherrima. floris. exponitur. Rosa est pulchra. Tm scd. Substantia est genus gñalissimum. exponitur substantia est gñalis. & alia genera sunt generalia. & nullū gñalius suba pnt tñ esse gñaliū. Contradictorie exponunt disiunctiue p exponētes contradictores. habet autē superlatiue proprie acceptus vim disti buendi terminū vniuersalem significantem rem excessam.

De Differt aliud ab

Ca. XV. Bi.

Quomodo exponit propositio de differē aliud ab nō idē? Ana. Affirmatiua exponit copulatiue p tres exponentes quarum prima affirmat. est de eo q differt. Secūda affirmat est de eo a quo differt. Tertia negat illa de se inuicē. vt asinus differt ab homine. exponitur asinus est. & hō est. & asinus nō est hō. Negatiua exponitur disiunctiue p exponentes cōtradictores vt asinus non differt ab hōe. exponitur. asinus non est. vel homo non est vel asinus est homo. Et sciendū terminū commur em immediate sequentem. predica signa confundi distributiue. Nec signa picularia. hanc distri butionem impediūt. vt asinus differt ab aliquo homine. valet ab omni ho mine differt asinus. De toto qñlibet & alijs dictū est in superioribz. Itā logicis finē attingimus. nūc p cōplemento triūqz rhetoricam lustrabimus.

Liber. III. Tract. I.

Liber tertij Tractatus Primus de partibus
orationis Rhetorice. Discipulus.

In deo auspice & grammaticis & logicis principia non modo facili
tate, sed etiam in miro secunditatis ordine expianasti: quibus
minime deceptus Barbarus sed Latinus potius orationis
examine earundemque veritates ac salutaritates multisans ro-
tationibus? dilucidare possum argutissime. Atque in hoc ipso
desistere mihi videre video: quod nondum eas eo ingenio exornas
das puto. quo rerum de quibus sermo est: conditio expostulat. *Ma.* Sa-
ne dicis: nam hoc aliter? in hoc est ad eam liberale scientia attinet: quam
Rhetoricam in principio nostre diceptionis dicimus.

Quid Rhetorica: a quo primo tradita, quid Rhetor
quid Rhetoris officium & quot genera causarum. L. I. Bi.

Quid est Rhetorica? *Ma.* Est benedicti scia in ciuitibus
questionibus? ad persuadendum iusta & bonam rem proponamque ne
gocum ea Rhetoris est grece: latine locutione sonat. *Hee a & re*
scia & ornare: expedit: loquar: unde a grecis. *Et* *rogi*
nostris aut Rhetorica dicta est. hinc id est Rhetor huius scie-
ntiarum. *Di.* Quis igit Rhetor primus? aut huius artis inue-
tor fuit? *Ma.* Illius certitudine nondum accipis: sed huius
infortuna: nam a De nostrorum Grece oratores: a *Ma.* Tunc Cicerone
latine eloquentie principe miro ingenio excultissime ab aliquo vniuerso viro do-
cto inuestigato: ob innumeros ex ea pulchritates fructus? de cuius laude proba sum-
dere alius ingenium tractatum requirere maiore. *Di.* Permissis igit his
quid Rhetor: quod officium est? delucida? *Ma.* Rhetor quae & oratore dicere
possunt? Est vir bonis dicendi arte pitus. Officium eius est his de rebus pos-
se apposite dicere: quod in ciuitibus questionibus finem mores & instituta patrie co-
probandi: hoc aut sunt aut turpe aliquid: aut laudabile: vtileque honestum: equum
vel iniquum sit. Ex quibus rebus tria causarum genera nascuntur. *Di.* Huius
Ma. Primum demonstratiuum: per quod orator audienti de lectione spom-
tum est iudicialiter in quo orator sententia aut clementia iudicis pergit. Tertium
est deliberatiuum: in quo orator spem aut reformationem liberant. Prendit
In quibus & circa quod maxime orator obsequare oportet. ut proemiet apte: nar-
ret apte: pugnet acriter: colligat fortiter: omne excelsit: pulchre lucide teneat
fice. Postremo doceat: delectet atque afficiat. In his est oratorum munus: explet
paula igit eorum rerum distributione: ad precepta causarum tota pergamus.

De Oratione demonstratiua: & a quibus locis consti-
tuenda sit.

Capitulum. II. Discipulus

Ratio igit demonstratiua quibus constituit? *Ma.* Demonstrati-
onis genus? quod ad laudandos claros viros: et improbos viri-
peridos suscipit: et in quo magis quam ceteris in virtutum virtutibus
cognitione oculo versat: sumit in narrandis exponendisque sa-
cris: et rebus gestis: bonis aut malis. Ea aut tribus sunt ge-
neribus: est extremis: animi & corporis. *Di.* Bona eterna sunt:
sunt? *Ma.* Sunt genus: gloriae amicitiae. quibus fortune & facultates an-
numerant. *Di.* Bona corporis sunt? *Ma.* Sunt vires: agilitas: validitas:
pulchritudo &c. Non enim omnino felix est: quod specie nupissimum est: sine pie.

Cicero

Bona exter-
na.

De Partibus orationis i rhetorice

his in ofone pſtūmīs: veniendū eſt ad bona animi. *Di. Que ſi nr? Ma.*
Sunt pſtūmōs morales. vt prudētia. ſortitudo. iuſtitia. rempantia. liberalitas
et. Item bone aīes cū pbe pſtūmō. Maxime autē aduenerit dū circa hęc
cū teſte bō Grego. Sepe vicia p vitiis ſe ingunt: et pſtūmōs ſe iſtū mē
tunt. vt auctaria p ſortitudinem. pēgalitas p liberalitatem. et ſupſitio p reli
gionem. De his autē in moralibz ſatius diſcendū. Nec oīno negligerdū quē
admodū quicqz generatur: quēadmodū educatur: quēadmodū inſtituitur
moralitūz fuerit: q̄bus viciis amicitia: et ſi qd magnū: cui t incredibile acci
dent: maxie ſi illud diuinit? accideret potuerit videri. Tum qd quicqz ſi
ſerit. dixerit. geſerit. hęc eſt ad ea que vītutū pſita ſunt gñatē accēmeda
bunt. Neqz vero mors cor: quoz vita laudabit ſilentio pſeriri debet. Si
mō qd erit animaduertendū: aut in ipſo gñe morietur: aut in ipſis rebus que
poſt mortē pſequūt. Et hec iā cōpoſita bona pſirmari et pſurari poterit: ſi
fortunę qd cōmeda p affectu mentis in laude vel ignominia trahent.

De oratione deliberatiua. et a quibus locis conſli tuenda. Capitulum. III. Diſcipulus

Ratio deliberatiua q̄bus abſumit? *Ma.* Bonus deliberati
onis aut pſolationis ad vilitatē tendit. ad quā oīa referri
debet in pſilio dando. Illa autē pmo ſunt ſuaſori et diſſua
ſori notanda qd fieri poſſūt: qd nec ſi ſit aut non neceſſe.
Nam ſi qd effici nō pōt: deliberatio tollit: q̄uis vilitē ſit. Cū
autē querit qd fieri poſſit: videndū eſt etiā qd facile poſſit. nā
pſolentia pūde ſepe habenda ſunt: ac ſi effici nō poſſint. Et cū de neceſſi
tate attendem? etiā ſi qd neceſſariū nō videbit: videndū tū erit qd ſit illud
magñū. Quod cū pmagñū eſt p neceſſario ſi pe habet. Et tendū iurſus in
pſultatide an tū o etiā ſit illud aggredi. Et ſi cū deſuſqz pſultatēnis nobis
anir aduertēda ſunt: q̄bus aduerſus pſilia nra facile aliqñ edutari poſſit.
Et rursus qz b̄ genus ad vilitatē tendit: qd in diſcendūis bonis malitūz
pſant ea diſcernēda ſunt. *Di. Quemōd? Ma.* Nam bonęz qdām neceſſa
ria ſunt. vt vita. libertas. plures. germani. parētes. Quēdā tō rē ſaria iſt
cōmeditāt. cōiuncta ſunt. vt opes. copie. clientē. Quēdā bonitati pūmēta
ſunt. p q̄bus optim? q̄qz cōtendit. vt glia. honor. et iſti et c. In his iſt
rēbō cū bona ſint: facile intellectu eſt qd cor pſaria. Et ab his pluaſoriis
loca et argumēta formanda ſunt. Et diſſuaſionis ab eoz maxime pſariis
elicienda. Et cū non ad vilitatē: ſed etiā ad opimētos eoz qui auctē nec
cōmedanda eſt oratio. hoc pūmū intelligam? bonū ſi vito gūra. Et itz
indocum et aſgreſſe: qd ante fert vilitatem bonitati. Alterum pſolū qd
rebus offiſibus dignitatem anteponit et bonitātē vilitati. Itaqz hi cō lai s
voluptas laudanda eſt. Et poſt hac de efficiēdi idē dicam: vti quibz et cō
tra et cetera: aut quo loco: aut q̄bus facultatibz ai me. ſect. p. pūmū carſis
rerū que ad rem pſerit dām pūmēt vti poſſimus: pūmēndū ſi. Et itz
aut ſuaſor et diſſuaſor aut augendā exempla habent aut recedendā et cō
traria ſunt: aut vetera: que plus aucteritatē habent. Maximeqz in hoc gñe
re pōt. vt poſſit vilita et neceſſario bonitē: vel hec illis antefere ad cen
mēdēdē antea. pūmētia autē in his diſcētis generibz vilita eſſe debet.
Et in b̄ gñe a natura rei auditiōis pſenat: a re ipſa narratiōis trahent?

Liber. III. Tractatus. I.

De oratione iudiciali et a quibus locis
constituenda. Ca. III. Bis.

Ratio iudicialis quibus integratur. *Ans.* Hoc genus in
ola difficultissimum est: quoniam iuris scientiam et humanarum rerum experientiam
magis suam complectitur: contractusque et accusator et reus late diffusos narrare confirmare confutare arguere
concludunt continere. A censorum autem cum servabit ordinem. ut
singula arguere nescit quasi bastaco lata in manu vehementer per
ponat: concludat acriter: confirmet tabulis decretis et testimoniis: et ratum
efficiat iudicem. *Res* autem omnia scire facienda. Summa est sunt principia ad
benivolentiam conciliandam: narrationes autem amputande quae sequuntur. Firma
mentra ad fidem posita: aut per se diluenda aut obscuranda: aut digressionibus
obruenda: aut per orbes aut ad miscelas conferenda. De his autem circa confirma
tione et conclusionem diffusius tractabimus. Nunc ad ordis partes pergamus.

De partibus orationis in genere Ca. V. Bis.

Ratiois partes quae et quorundam sunt. *Ans.* Orationis partes quibus supradictae
res complectuntur quinque sunt: scilicet. Inuentio: Dispositio: Elocutio
Ponitio: et Memoria: quoniam primum res arte et perceptione percipi
untur. postremo tunc primum a natura contribuitur: partium exercitatio et assue
tudo viti comparari possunt.

De Inventionem et eius partibus Ca. VI. Bis.

Quid est Inuentio? *Ans.* Est verborum et rerum apta negotiis excogitatio.
Et habet has partes. Exordium: Narrationem: Divisionem: Confor
mationem: Confutationem et Conclusionem. De quibus per ordinem
discutendum. Et primo de Exordio.

De Exordio Ca. VII. Bis.

Exordium quid dicitur? *Ans.* Quo clara vel subrepens benivolentia
capitatio sumit. et unum principium: secundum autem insinuationem
perficimus. Hae autem diversitas secundum quatuor genera sumit: aut
cum in dubio causa nostra posita est: turpi honestoque mixta
exordiamur ab ea parte quae honestate continetur. Et in ea princi
pio utemur: quo benivolentia alius auditoris praeparandus est: ne
turpitudinis pars obesse possit. Aut in honesta: ut si de sumere: eligione: pie
tate: filio dicendum sit: in ea laude principium extollendum apte procedendum
est. In turpi: ut cum res honesta oppugnat: aut turpis defendit: in ea insinu
atione utemur. Aut in humili: ut si de aliqua vili causa agitur: in ea quasi
res parva attentis auditoris inquit. imus: amplificando exordium exemplis similium
causarum. Si. Alii autem benivolentia captanda est. *Ans.* A persona nostra audito
ris vel adversarii. et a re ipsa. ut si re digna laude praesequimur: et merita dignita
tes. aut virtutis gratia persone iudicis: aut nostrae commemoramus. horum autem seria
in adversarii reorquimus. Ut autem attente audiamur: a rebus ipsis ostendendum
est. ut quales et quare sint de quibus nobis sermo est: ostendamus. In hoc etiam au
ditores dociles reddimus. Hoc autem modica sunt. ut nec assentatores: nec
sacratores videamur. Assentatores quidem: si super modum auditorum laudes seque
mur. Sacratores autem si minus modeste. vel nos: vel rem dicendam laudabi
mus. Quinimo etiam cavendum est ne verbis prohibitionibus: aut mactis finiamus ap

De partibus orationis rhetorices

paratu in exordio utamur. Iste est oratoris callidus ostentantur fidem minus
impartiamē nōnunq̃ exordijs abstinemus. ut eius adeo honesta est causa ut
exordio nō sit opus. ut cū de religione dicendum: aut cū agit apud aliquē in
causā. in q̃ sepius dictū est. Eritio tū et benivolētia auditoris cōpanda est

De Narratione et diuisione. Cap. VIII. *Orator*

Exordio narrationē subiungimus: qua breuiter apte: et uerissimē
causa exponit. Breuiter quidem: ne frustra tēpus terat. Aptē:
ne auditoris animū incertus ab audiēdo distrahat. Uerissimē
autē ut fidem faciat. Primum tūc seruabimur: si a necessarijs in-
cipimus simarim dicimus: et t̃sitionibz sup̃cedemus. Se-
cundū si gestum ut gestū exponimur: iordine seruamur: et breui-
tate sequimur. Tercū autē: si narrando opinionē mores et naturā aduer-
sus. Et hec quidē p̃ uerba p̃p̃ia: nō sordida: nec nimis exquisita: sed pu-
ra et familiaria nō sepius repetita. aut diffuse narranda sunt. Narratione
p̃missa statim sequit̃ partitio siue diuisiō: q̃ cōuenient̃ tribz distat. par-
tibus sumitur: ne si in plures: auditores tedio afficiat: aut si pauciores. co-
mentes confundat.

De Confirmatione. Confutatione. et Con- stitutione. Capitulum. IX. *Magister*

Uti d̃sfirmationē et cōfutationē subiungere necesse est: ut sin-
gule p̃titionis nostre p̃ces p̃p̃ia roborent cōfirmationē: et ad-
uersariorū infirmant cōfutatione. Confirmabimur: aut narrari
onco ñr̃as: et aduersariorū cōfutationē: put̃ cōst̃ utio cause ex-
poscit. Aut cū cōdicetur. aut iure. aut legibz causam p̃bam?
vel defendimus: aut cōfutationē. Uti cōstitutionē q̃dam cō-
secrualis: q̃dam iuridicialis: quedā uero legalis dicit̃. *Di.* Consecrualis
q̃bz p̃tibus absumit̃. *Ada.* Signo: Argumēto. Probabili. cōsecutiōe. collatiōe
et approbatione. Signo quidē p̃bamus qd̃ a loco. tpe. spacio. sp̃e p̃ficiēdi.
et spe celandi accipimus. Argumēto: cum t̃pa cōsideramus. p̃t̃i. s. p̃iens et fu-
turū. Probabili qd̃ a causa: uia: natidē: p̃ia: erat: educatione et studio su-
mit̃. Consecutiōe quē in signis nocentis et innocētis inquir̃t. hec sunt pal-
lor. rubor. tremor. et incōstantia. Collatione: cū soli potuisse facere p̃bam?
et rōnes alias fugisse. Approbatiōe aut̃ in testibz. questionibz. rumor. et argu-
mentorū adductione. Ite oīa infirmant: si demonstrabimus nullā rem esse
q̃ suspitionibz criminari nō possit: et rumores facile uulgus cōtingere et cō-
mūisci solitū. Testibz aut̃ turpitudine. questū. meriti. fauorē. sp̃em. simultatē
et q̃s obijciemur. Questionibz aut̃ nullā fidē debere dicimur. q̃ credibilia non
dixerit: et ingenij cōmenticia p̃stanter nō p̃nuncianerit: neq̃ tormentis fidē
adhibendū dicimus. Et q̃ ideo totus dixerit: q̃ sine doloribz faceret. *Di.*
Iuridicialis cōfutationē q̃bz p̃tibus absoluit̃. *Ada.* Duobz absoluta et assum-
ptiua. ut iuridicialit̃ et absolute defendimus vel accusamur. tum cām ñram
p̃bamus a natura. lege. cōseruandine. pacto. equo et bono. Sed iuridicialit̃
et assumptiue cām ñram tutabimur: cū p̃ ceteris aliq̃bz: qd̃ cause ñre alie-
num est nos defendimur. Et sic p̃ translationē. cōparationē. cōcessionē aut
remotionē criminis. per cōcessionē q̃dam cū purgatione vel d̃c̃tatione no-
bis ignosci postulamur. Unde purgatio neci sitate: fortuna: vel imprudētia
haud cōsulso factū esse arguit. Depcario uero licet cōsulso factū constaret: pro
p̃t̃is tū d̃fictijs p̃uere aut nobilitate sibi ignosci postulat. *Et i.* Quomō

Liber. III. Tract. I.

compatione? *Ma.* Querendo utrū satius facit agere id qd reus fecisse dic-
 cet; facilius aut cōducibilius; an sibi illius rei vindicandi potestas fuerit et
 an iudicare debuerint. *Di.* Quō remōdō? *Ma.* Querēdus ne in quē
 causa p̄rtiquantū ipse reus demonstrari poterit. hoc aut sit in p̄siderari
 one hoīs et rez. *Di.* Quō trāslatione? *Ma.* In aduersa. ut crimē obreus
 transferendo. *Constitutio* autē dicta. cū nec fortuna nec necessitate factus
 aliqd de nōstramus. *Di.* aut an in motu se fugisse dicat; et aut vīro non
 imprudētia deliquisse dicent. *Di.* Constitutio legalis qbus p̄ribus abso-
 nitur? *Ma.* Constitutio legalis q ex legi interpretatione defenditur? et accu-
 samus. sex partibz complet. Aut est p̄rarijs legibz cōtendimus dīi nostra
 extollimus; et aduersa reprobanus. hoc sit cū vna lex verat. et altera iubet.
 Aut scripto et voce dum scriptoria mens cū scripto dissidet. Ambiguoꝝ cum
 nostra iusta et aduersa iniusta ostendimus. Rōmatione cū p̄ria lex non
 reperit et sibi vtemur. Cum est de eadē re nihil scriptū est rōne p̄uiciandū
 ducimus. Definitione aut. ut si factū fuit an factū legit et appellandū sit.
 et ita p nobis et p̄ra aduersarios definitiones demonstramus.

De argumentatione. Cap. X. *Ma.*

Argumentū
 a signo pro
 habili.
 Similitudo a
 cōtrarijs

Signum
 credibile

et circa p̄firmationes n̄as argumētis vtemur. *Di.* Unde
 sumit argumentū? *Ma.* A signo p̄habili et necessario. *Di.*
 Probabile qd dicit? *Ma.* Qd ex fieri solet; aut in opinio-
 ne multoz est; aut qd habet similitudinē qua ad v̄ri et falsi. Si
 multitudo aut p̄rarijs et a paribz marie spectat. Cōtrarijs vt
 qd cōuenit ignoscis bis q p̄ud n̄e nos ledunt; sicut nō habe-
 re grauius q necessario modis p̄sunt. Exemplū paribz vt ita hō est indo-
 ctus. vt equus indomitus. Na in hic nō habens nec ille rationi obtemperare
 vult. Omne aut signū p̄habile. credibile. aut compabile. Credibile est qd so-
 la opinione auditoris comprobatur. vt nemo est q non liberos suos incolu-
 mnes est; velut. Et sit triplex indicatio. religiosio. cōmuni. et approbata. Reli-
 giosum aut dico qd iurati legibz indicant. et dōmne qd eēs sequit et pro-
 bant. vt maioribz assurgendū est. Approbatū. qd cū dubiū esset. et q̄le habe-
 re opteret hoīs sua p̄stiterat auctoritate. *Di.* Cōprobabile qd est? *Ma.*
 Qd rebus diuersis silem aliqui rōnem imagine. collatione. vel ex p̄lo cōtri-
 net. imago aut corpora. aut naturaz silitudinē demonstrat. Collatio rem cū
 rei silitudinē p̄fert. Exemplū vero rem auctoritate. aut casu alicuius hoīs
 v̄l negocij firmat vel ifirmat. *Di.* Argumentū a n̄cario quōd sumit? *Ma.*
 Per cōplexionē. enumerationē et cōclusionē. Est aut cōplexio in q vtrū cōcef-
 feris semp aliud respōdit. vt si improbus est cur v̄ctis. si p̄bius. cur accu-
 sas? Enumeratio est in q p̄sbus expōsit; et ceteris infirmat. vna relinqui-
 tur; q n̄cario cōfirmat. Cōclusio aut ex n̄caria p̄sentionē cōficiat. vt vos
 hoc me fecisse dicis. ego tūc trans mare fui. et inquit q v̄rō modo nō fe-
 cerim; sed n̄ e idem facere poterim. Et bis tras locis et silitudis oīs argu-
 mētario p rōmationes elicienda est. *Di.* Quid est rōmatio? *Ma.* Est
 oī ex ipsa re aliqd p̄habile et iens. Nam ānciparitatū inuenies. sc̄p̄o-
 sitione. expōsitionis cōclusionē. iteratione rōnis cōfirmatione. cōmatione. et cō-
 plexione. *Di.* Expōsitiō (id est p̄positiō cui maiorem dicimus) quid est?
Ma. Est oī qua summatim oīdimus; qd summatim p̄bare voluerimus.
Di. Exomatio qd est? *Ma.* Est oī q v̄rimur rei bonitāde v̄l locuple-
 tande causa. In ea sumopere cauendū est ne qd ab aliq sit. ab om̄io sic
 ri dicamus. aut qd raro sit nimis fieri ostendamus. *Di.* Ratio que m̄

Liber III. Tractatus I.

q̄b; minime puenit male tractamur edocemus. Duodecimo mīscēd iam n̄as q̄ in alios v̄i sumus oīdemus. Tredecimo contra factū & nos diu in malis fuiss; cōgrimur. Decimo q̄ro amissū n̄m fortē & paciētiē icōmodoz futuz oīdā n̄m cōmiseratōz aut breuē cē necē est; n̄m cū lachryma citi arefcit

De dispoſitione

La. XII. Oja.

Bus itaq; ad ordē p̄tinentib; v̄ p̄mittit inuēntas r̄ te collocare oportet. Hoc autē scda p̄e ordīs quā dispoſitionē diximus cōpleret; di. Dispoſitio igit; est; pars orōis q̄ inuēta incerta loca digerit atq; locat. Ma. Sane definita ea aut duplex est; altera cū ab arte p̄ficat; altera aut ad t̄p̄a accōmodat. Ea q̄ ab arte p̄ficata est; p̄tū ordīs v̄argu- mentatōis ordinē seruat lege exordiz; singula q̄q; mēbra ex p̄e p̄e collo- cat. Que v̄o ad t̄p̄a accōmodata est; a narratōe vel firmā aliq; argumēta. scda- tione p̄tū ordīs cōstituit. Cū si causa nostra magnā videt p̄e dūcū n̄- tatē; v̄ nemo equo alo p̄tū audire possit; a narratōe incipiendū est; rical- Si v̄o narratō paz p̄abilis est; ab aliqua firmā argumētatōe exordiz- mur. nōnūq; v̄o a literaz aliquaz recitatōe incipimus. his autē cōmu- tationib; v̄i non oportet nisi causa aut res postulet.

De Elocutione

La. XIII. Oja.

Actenus inuēntōis & dispoſitōis partes tractauimus. nunc ordo p̄- milloz expōsit; v̄ reliquas orōis p̄es p̄curamus. quartū prima- Elocutio est; di. Quid est; Elocutio? Ma. Que amenta atq; dispo- ſita veniūt; cōmar. Vniū triplex est; forma. I. Grāis q̄ pro materię & p̄o- narum qualitate cōplectit; Ma. rāra & finas auctoritatib; innitit. Grāis- etiā & magna cōstruētōe v̄it. Alij diocis aut humillior; nō tū infima inſe- rit. Attenuata v̄o vsq; ad purū atq; quotidianū sermōne descēdit; rōma- tū cū nō a t̄t exquisitū; habet & finas cruditas nō tū raras; v̄ina- his p̄ori- ma sunt vitanda sunt. h̄c autē fugere poterimus si ad orationis elegantia- compositionem atq; dignitatē respercerimus.

De elegantia

La. XIII. Bi.

Elegantia quā dicis? Ma. Eam q̄ v̄mūq; p̄e & lati- ne effert. h̄ec in latinitatē & explanatōe distribuā est. La- tinitas autē in sermone platōe scriptura purā & agnā suat- structūz Barbarissimū & Solecismū v̄itat. Est autē Solecism- mus cū verbū sequēs sup̄iori nō accōmodat. Barbarissimus v̄o cū Ma. virtioſe p̄ferunt. di. Explanatōe quā intell- git; Ma. Que p̄bis v̄itatis & p̄p̄is aptā & dilucidā reddit ordē. Sunt Soleci- autē Ma. v̄itata (ne erres) ea que quotidiana & n̄ra doctōis p̄suetudine Barba- noſcunt. Prop̄ia v̄o ea sunt que illius rei verba sunt; aut esse possunt de qua loquimur.

De compoſitione syllabarū dictionū. La. XV. Bi.

Quid est; ordīs compoſitio? Ma. Est lepidā dictionū cōplectio. quaz Explan- byatu & traiectōe p̄es elocutiōis cōstitit distinctas ordinē & iunc- tura p̄politā facit. h̄ac seruat; us si in ceteris seruetatē cōm- nitatēq; tenemus. Quidem facile fieri potest si literas syllabas compo- dictōes & ordēs p̄siderabimus. Literas inquā; si dictōem alteram a vocē- incipientē; in quā f̄cedens terminata est; iunctabim;? Etā & sonora; si muls-

De partibus orōis rhetorices

toriens repetita dicitur. Ma est. Syllabas si sitibus cōcurrentibus a se incipientibus aut terminatis. aut altera ab ea in ā prior terminata fuerit originē trahente non vitur. sicut vitio dat breues syllabas cōtinuare quā plures sūt. 7 idēque dicētes autē cū sūt cōcurrentes 7 tibi obulāres euitamus 7 suscipiunt sonoris electio aptis cōmodis ppijs cōcinnis nō nimis prolatis suspensis sed splendentibus 7 significatiuis. que legentū audientūque aures atq; alios mulcere possint vitur.

De compōe partium orationis La. XVI. §. Ia.

N orationū pō compōe plura consideranda erūt pcepta q ab oratorib; sunt in studio obseruata diuolunt. 7 q bus (qm̄ multa sunt) ppaucā hic pādā. Et sūt hoc pmissi ppositū in pxiptio suppositū in medio. 7 pbum i fine orationis pōnit. vt Chabagine Scipio pphricanus deleuit. Scdm̄. piodēs ppulchre inier adiectiui 7 substantiuium interijciunt. Sūt. relm̄ cum suo pbo p modum paritib; ut ornatissimo in loco laudanda est. (que a paucis colit) partimonia. 7 tū sūt grūs ornare interponit. vt cōstantes mātū animi. Quartū adiectiui venisse pcedit substantiui vt optima virtus 7 obliquus sūt rectorum. vt locoq; longinquitas. Attamen adiectiui a substantiui nō riniū elongetur Quintū. Negatiua dictio apte in calce orōis pōnit. vt pfectiore te vidi neminem. Sextum. Ornatissime pro gerendijs gerundijs vitur nō in pib; ut gerendoy belloy gratia veni. 7 non gratia gerendi bella veni. Septimū. ppositio perlepidē positiuū additur nō epangere. vt vltimus nominā. vt perbati perpulchra. Sic suplatiuis multo facile lege 7 quā aduerbia pponimus vt longe doctissimus. egit q̄marimas gratias. q̄ etiam positiuis vt q̄docti. similiter perq̄. vt perq̄ doctus es. Sic 7 cōparatiuis multo 7 longe ornate pponunt vt longe doctior multo sapientior. Multum paucū modicum paululum tū quantū positiuū adiungenda sunt. multū doctus nō aut multo doctus. Octauum cū pariter se habuerint. v. riq; tū dictionē aut 7 cōiunctionē pponimus. vt petrus tum doctrina tum virtute clar? est vel petrus 7 doctrina 7 virtute clarus est. Si vero duo se nō equaliter. sed vnum minus aliud maius sit. minus in primo loco pōnitur 7 ei cum pponimus. maius vero posterius locandū 7 ei tum dictio pponenda est. vt amo petrum cum ob doctrinam eius tum ob virtutē. Nonn̄. Ornate adiectiuium in substantiui nouri gñs 7 substantiui gñm mutatur. vt multū laudis id ē multa laus. sic 7 hec aduerbia locant? vt parū laudis idē pua laus. satis virū idē sūt sufficere vires. Decimū. Sūt na supina ornate pgorū dñs acris casus pōnitur. vt difficile credim. 7 difficile ad credēdū. Undecimū. Epide aduerbiū suplatiui gradus positiuū additur atq; eūdē suplatiue reneri facit vt marie memorabile facinus. i. memoratissimū facinus. Sic ad modū 7 iprimis positiuis adiuncta vtm ferme eandem retinēt vt admodū memorabile facinus. iprimis rarum genus hominū. 7. Duodecimū. Cōparatiuis pulchre p positiuū pōnit. vt. Joannis in me inuicatur vel ementius i. vebemententer. Apulī etiā cōparatiui orationi splendore affrunt. vt n. q̄ studiosiorem operam neq; vigilantiorē curā in alio facile inuenies 7. Tredecimū. Subiunctiuis p indicatiuū nō inornare pōnit. vt velim p eo lo. Decimumquartū. hec dictio perq̄ splendide positiuis additur vt perq̄ doctus pbiis. Decimū quintū. Frequentatiua pba p primitiuis nō inornantur pōni solent. vt coniceto p conicio. Sedecimū. Dictio aduersitū as quāq; indicatiuū iuncta orationem. multū cecinat vt. q̄q; te ante

pcepta

Liber. III. Tract. I.

hac diligebam. nunc tñ ob singularē virtutē vehemēter admiror. Decimū septimum. Non solū nō mō: ap̄re locant si veritētiā sedetā: verum quosq; se quantur: vt nō mō doctus cō veritētiā honesti s. Similiter tam q̄ sibi respondēt: vt tam clara mihi patria est q̄ tibi vita incūda. Decimū octauum. Oratio infinita ornate pro indicatiua vel etiam subiunctiua ponitur vt volo te ad me scribere. id est volo vt ad me scribas. scio te legere et nō scio q̄ tu legis. Nā q̄ et vt ordinē incultā reddunt. Futurū infinitiui verbi passiuī ornate ponitur pro p̄senti eiusdem. vt lectū iri pro legi. Decimū nonum. Prepositio que nomini adiungitur pulchrius verbo additur. vt adeo te ornatiū dicitur q̄ eo ad re. Trigesimū. Perinde: ornatiū sine postular post se. ac vel atq; vel acsi et valet totum idē q̄ tanq;. vt cetera perinde ac foret cū nucha. Camillus p̄inde atq; oīm sapientissimus. Sic et tantisq; ornate dū post se recipit. vt tantisq; meum dici te volo dum q̄ te dignum est facias. si militer atq; pro q̄ lepide ponitur. vt aliter feci atq; tu intelligis. Trigesimū primum. Peruenistam orationem reddit. si intergerundijs acsi casus p̄ponatur: et verbum indicatiui imperfecti t̄p̄is sequat. vt inter cenandum loquē bar bec. Et gerundia in doctū vel siue p̄positione ornate ponuntur. vt in audiendo: promptus cōsulendo peritus. Trigesimū secundū. Nō illepide negatio positio adiungit ad contrarij positiui p̄tione designandā. vt haud improbus id est probus. Trigesimū tertium ablatiui p̄uenistam reddit orationem maxime dñi t̄p̄s significare veluerimus. vt Octauiano regnāte pax fuit. Scipide cōsule poeni deuicti sunt. Trigesimū q̄rtum pronomina. positiua ornate sequuntur gr̄i. vt mea causa fuit et alioz. Trigesimū quintum. Ornatiū sine impariū subiunctiua p̄ba iungunt. vt Lura vt vir sis. labora vt excellas. Trigesimū sextum. Dum patriam aut genus alicuius designare placuerit nomen gentile aut patriam effingimus. vt Atheniensis sumus: et non de Athenis. Grecus sum et non de Grecia. Trigesimū septimum p̄uenisse dictis eadē repetitur. vt etiā atq; etiā iterum atq; iter. Trigesimū octauum. Dictio negatiua ornatiū sine in fine ponit similiter suplatiuis vt doctior: m te vidi neminem. De suplatiuis. vt ceteroz te iudico prudentissimū. Trigesimū nonum. Peruenisse p̄cipia acsi aut abli casus loco infinitiui suoz ponuntur. vt inuētum tibi curabo et adductum p̄p̄bi lum. p̄p̄bi q̄ incipias cōsulito. et Tr̄s infinitiuis pro p̄terito imperfecto ponit reperit. vt in ordine promordebam. Trigesimū. Prepositio postponit suo casui. vt vstro ab ouili. Preponitur etiam q̄d. vt de Cicronis eloquētia. Tr̄s in eadē sc̄p̄ accedere dñt. vt is que admiror doctus est. Tr̄s et alia sūt cōpositionis p̄cepta: q̄ singula prosequi longiorem requirerent tractatum. Ibe in p̄tū sufficienter ad dignitatē stilum veramus.

De dignitate orationis et verborum exornationibus. Ca. XVII. Bi.

Quid dictis ordīs dignitate? Ana. Quid q̄d ordinē ornatum: et p̄boz et silaz decere distictam reddit. Primum itaq; liber de verborum exornationibus distictus. q̄ prima est que in p̄bi oratione constituta in octo p̄tes distributa est. Prima est repetitio: q̄ p̄bū in principio posita iterat. vt q̄d libet nam rapuit q̄ igne ferroq; Troiam deleuit. Alexander profecto q̄ Paris occidit. Quidā Cōuersio: q̄ p̄bū in fine locatū repetit. vt Italia libantibus armis vicit: ingenio vicit: dolo vicit. Et tertia Cōplexio: q̄ principio et fine p̄bū iterat

ut quis Carthaginis doloit. populus Romanus: Quis numantia euerit
populus Romanus. Quarta Triaductio: que candē dictionē vage collo-
cat. ut q̄ nihil habet in vita incendijs vitas est virtute vñ non potest di-
cere. Quinta Conduplicatio: que est vñus aut pluris iteratio. cum rariōe
a nōplicitatis. vt virtute sapientis. vñus n̄ tibi? vrbis gl'iam cōmō-
rat. Sexta cōmūatio vt cum duēte fūle ita efferunt. vt a pñōi po-
rat. Tertia pñōi pñificat. vt esse oportet vt viuas. non viuere vt edas. Sec-
unda. que nō ante ad consequens verbū descendit: q̄ ad superius reuerfus
est. vt Si hostibus quodlibet. licet. q̄ quod licet possunt. et q̄ possunt audent
et q̄d audent faciunt. nihil laudis aut glorie nostris ciuibus relicū est.
Deiuta Subiectio: vt cum qd aduersum nos aut rariōesq̄ nostros dici
potest querim? et q̄d dici oportet sic subiungim? vt cum ne tu hostem esse pu-
tasqui si hō esset. nūq̄ sic hōis vitā infectaret.

Petere dictas alie sunt verborum exornationes: quas non solum per se per vis efficit: et verbum per verbo ponit. Et que sunt tria. Septem sunt. Quas prima agnoscitur dictis diffinitibus sibi sita solum accessum. ut diligere oportet que velis diligere. Secunda Interpretatio: que iterum sed non verbum reintegret. ut dicitur. Et tertia radicitus delectat: muros solo equiauit: pices huius verbis funditus euerit: et tria nominatio. Que minus idoneo solum notat: dicitur cuius nominis non recordat. nuptie. hincire. vagire. Quarto pronominatio. que cognoscit quodam extraneo dicitur. quod suo note appellare licet. ut si quis grecos appellat: nomen nominis. Quinta denominatio: que rebus propriamque sibi nominis attribit orationis originem: que potest intelligi res non suo note appellata. ut per liberos vinum. per cerere frugem. Sexta abusu. que per certo et proprium sibi verbum. ut per ozare obscures supplicare. Septima Translatio. cum verbum transferat ad rem et alia re. quod similitudine recte videbitur posse fieri. ut verbum subito contrahit. quidam nuptijs delectat.

Sunt preterea alie verborz exornationes magis simplices ⁊ sine
finiaz admitione. Di. Et has enūera. Alia. Prima Ar-
ticulus est. q̄ singula vba cesa ofone distinguūt. vt armus. cru-
ore. cadaveribz. ⁊ luctu omnia cōpēt. Secda. Silitter cadens
q̄ silitbz casibz ofonem dissimiliū interpositione exornat. vt
virtute iugit expletor. ⁊t assiduis curis extollēdas laudas.
Tertia Silitter desinens q̄ verborz cypus silit dissimiliū medio habet. vniuz
glossol. desinēdas ambrosio. Quarta Correctio. q̄ tollit qd dictus est. p eo qd
magis idoneū videt reponit. vt nisi hec fecisset. imo expositaerit nullā suspi-
tione incidisset. Quinta Distinctio. q̄ diuersa diuerso vbo pcludit. vt pplius
Roman⁹. Numaria deliquit. Cathaginē euerit. Corinthi difficit. Septia. Cō
inērio. q̄ ipsoctē vbi supiores ptes plectit ⁊ inferiorē vbi forme dignitas ⁊
morbos dehectērit ruerunt. Septia Adinērio. q̄ aut pncipio. aut finē vbi
collocaz vt dñorectit forme digtas. aut morbo. ⁊t ruerūt. Octa. Dissolito. q̄

Lib. III. Tract. I.

diunctionib' v' r'boz e medio sublati; sc'p'atio p'ib'us effect' v' clamoribus
v'ulgarib' edes resonab'at. Nona Circu'io. q' rem simplice assumpta circū
scribit elocutio. v' Scipionis p'ius; cartbaginis opes p'fegit. Decima tras
gressio q' verbor' ordine p'turbat. v' instabilis in istis plurimū fortuna va
luit; fecisse tuū meo p' anio. Undecima Duplatio. q' augēdi m'ingēdiue cau
sa sup'at veritatē. v' s'mo melle dulcor. Duodecima Intellectio. cū res tota
de p'ua p'reant de' t'oro. ps cognoscit. v' Nō ille te tibi nuptiales a seclere
arceb'at; ostentas mihi diuinas tuas. cū anulū tantū ostētas. Tredecima
Permutatio. q' aliud p'bis. aliud snia demōstrat. v' lupus est in fabulā.

De reliquis verborū exornationib' sententijs admixtis. Capitu. XX. Discipulus

Sunt ne alie verbor' exornationes? Alia. Sunt. Di. Quē
Alia. Prima est Rōcinationio; cū ipsi a nobis rōnem expositi
mus. v' in re militari z medica iride res se bz. Quo cū dur
z medic' antiq'or; co melior credit. vsu cū; z cōsuetudine q'
victoria z salute parere p'sucuerit; op'ime noit. Sc'da. Sē
tentia. q' d' sit vel q'st. opreat in vita expositione sola v' rō
ne z p'batōne oñdit. v' domat oia p'ius. Tercio p'sū q' alterū ex p'ris fa
cile p'firmat. v' q' nō suis hostib' quā alienis p'suler. Quarta. Membrū. q'
res breuit' absoluit; sine sule p'fectione; cum alio mēbro ofomis ex'cipiat. v'
tuis dolor alienis ludibrio. tibi p'i dedecori eras. Quinta. Cōplexio. q' p'od'
z p'inuatio appellat. z bec snie p'ria. Cōclusioni tñi cōcūit. Sexta. Cōpar.
q' mēbra haber pari saltē q'pitate syllabar'. v' audacia Alcxandro gl'ias cō
parauit. Sapia Platoni laudē v'edicauit. S'ptima. Exclamatio. q' r'z at;
q' p'sonaz cōmemoratiōē facies in p'cationē doloris p'umpit. v' si pierca
nre loqui possent; vel reddere viuas voces; p'ies n'fos intueremur dicerent
v' bē p'larā; nos oppressam z subiectā reddidisse. Octaua. Cōtentio. q' p'ris
sentētijs ofonem cōficat. v' p'ius z s'raz studia z difficiles aditus. curus. p'o
facillimos afferit. Nona. Occupatio. cū dicim' nos p'etire aut nō scire id
q's marie dicim'. Et hac quidē vtemur; cum res plana fieri nō pōt vel ad
nos nō p'inet; vel dñ longā rē effugere volum'. v' nō dicā te; v'bis nostris
hostē; oēs bonos insectari; z q's ad te nō attrinet p'etibo. templi te religio
nis; v'bis hui' caput euerit. Decima. Permissio. q' est cū dicendo aliqua
rē toti alicui' volūtrati cōdonare v. demur. v' cū p'et aiam nihil mihi rest'
cū sit vos ea vti libet vramini. Undecima. Dubitatio. cū q'rere videt' ora
tor; q'd potius aut potissimū dicat. v' Quē te morib' tuis appellē; nescio.
Duodecima. Definitio. q' p'prias alicui' cōplectit p'ates. v' ita est mor' ani
ad exercenda p'etā. Tredecima. Transito. q' cum breuit' oñdit q'd dictū sit;
paucis etiā q's sequit' demōstrat. v' Alcxā in Cēsare fide cognoscit. nūc ei
me p'fidā accipite. Decima q'ra. Expediatio. q' rōnib' p'libus cōmiserat; qui
bus aliqua res fieri vel nō fieri potuerit. ceterē tollunt z vna relinquit. v'
cū dicim'. Sic nec ab v'ore. q' amore z pietate p'pedita erat. nec a n'pore q'
in bello interfect' domi a crudelissimo liberto mors illata est. Decima q'na.
razum. s'ictis aliq'bus. q's conceptū est in anio audientis relinquit v' tu
bec audes dicere. q' nuper aliene domui nō ausim dicere. Et tantū de ver
bor' exornationib'. Ad sniaz colores nos cōuertamus.

De sententiarū coloribus Capitu. XXI. Bi.

De partibus orōis rhetorices

Si aut quot sunt suarū colorū: Alba. Alba. primū est Di-
 stributio: cū res & p̄sone & negotia certa dispartiunt. vt q̄b?
 reip. bonorū cure est p̄sentia virtutū penas sceleribz pendere.
 Secundus Licentia: cū apud eos quos v. rerū debemus aliqd
 audacius p̄ferimus. vt Qd̄ omnibz ludibz citissimō ab re
 cēso cēsum parces. eg. ex ne quē tñ offendamus statim sub
 iungimus. hīc sapientiā vram inquirō. Tertius diminutio. cū aliqd inesse
 nobis nature fortune vel industrie rōe leuamus. vt cū summa vigilātia for-
 tune cōmoda: animiqz bona a parentibus mihi & natura condonata. cōse-
 que quē tueri studuerim mediocriter. ex his ne nimis dixerim cōsequit? sum
 Quartus Descriptio q̄ rez consequentiū p̄cipua & lucida cū grauitate cō-
 tiner expositionē. vt illi iudices capitis rei dānabitis. vt scra triculēta vos
 ciues vt tūco dūastabit. quare iudices saluti oim & bonori nro cōsultare.
 Quintus est Diuisio. q̄ rē sc̄mouens ab re vtrāqz absoluit subiecta ratione
 vt dūc sunt res q̄ possunt boies ad turpe cōpendiū cōmouere. inopia aut
 auaritia. Te auarum in fraterna diuisione cognouimus inopem atqz egē-
 rem tunc videmus. Sextus Frequētiatio. cū res i tota causa disperse in vni-
 locū cognū: quo grauior acrior & criminiosior oratio sit. vt hīc iudices libe-
 rare cupitis. improbus cū petulis impius supbens & intollerabilis est. Sed
 primus. Expositio. cū in eodē loco manemus & aliud & aliud dicere vide-
 mur: eandē tñ rem aut de eadem re cōmemorando pronuntiādo vel tra-
 ctādo dicimus. p. eadē re p̄pōnem comprobationem prium simile
 ac conclusionem afferēs. Octauus. Cōmoratio. cū in eodē loco firmis-
 mo quo tota res cōtinet i notatur diuinus & in eodē loco redimus sepi? &
 eo vti maxime conuenit qm̄ boni oratores propum est. Nonus Similitudo
 que traducit ad rem quampiā aliquid ex re dispart simile. vt byrundica
 que traducit ad rem quampiā aliquid ex re dispart simile. vt byrundica
 gelitū tpe p̄stō sunt frigore pulse redant. ita falsi amici sereno tpe fortu-
 ne adueniunt & cū hyemem ifortunij. videtint om̄ s. recedant. Decimus. Ex-
 plum? est alicui? facti vel dicti cū certi auditoris nosēpropō? reissae modis
 plurim? est alicui? facti vel dicti cū certi auditoris nosēpropō? reissae modis
 quibus similitudo sumit. Und. canis? Imago? est forme cū forma qdam
 similitudine collato laudis vel vituperationis causa sacra. vt ibat in pectum
 corpore tauri validissimi & impetū leonis. Item. tāqz scra vrsa & immanis
 oraco scrip p. fort. Duodecimus. Effictio: cū facies corporis verbis describit
 vt erecta fronte. ludibundus oculis. aduncis naribus. sparso ore gestit. Tredē.
 Noratio: cū alicui? natura certis describitur signis. vt cū gloriofi cuiusdam
 militis iactantia cōmemorat. Decimus quartus Dermoscinatio cū alicui?
 p̄sone sermo cū rōe diguitatis attribuit: quo series parci & grauitate: loco &
 ludo iuuenes cōmemorant. Decimus quint? Cōformatio. cū aliqua q̄ nō
 adest p̄sona vel res multa & informis & eloquens & hīs formā introducat. vt
 si Sapiō remissus diceret. ego vbi pacē p̄peri: vos bella cōtrastis. Deci-
 mus sextus Demonstratio: cū res ita p̄bīs exp̄nit. vt geri negociū & res āre
 oculos eff. vti videat. vt tela emittunt gladijs cominus certat. Decimus se-
 ptimus Breuitas cū res necessarijs tñ p̄bīs exp̄dit dicit: & adhibēda est
 sepe cū tps nō sunt cōnotari Decimus octauus. Significatio. q̄ plus in su
 spiritū relinqr q̄ positi est in orde. vt quiesce tu cū? parer cubito se emi-
 gere solebat. Item. Multi iacet Gracchi. Decimus nonus Contentio. qua cō-
 traria referunt in glie. vt vos huius mōdus iugenis: ille reipublice cala-
 mitate letat. Hi sunt colores q̄bus (cū nō omnibz saltem aliquibus) vt de
 ber orator pro necessitate causae. In his cū tanqz in ornamentis elocutio-
 nis nobis suauitas & grauitas plurimū consistit: nūc aut ad octauas ora-

Liber. III. Tract. I.

his pres sermo noster accommodabiturque non eodem ipsam, sed aliquid ei et
trinitati. Ierificationem et ordinem respiciunt. Et primum de pronuntiatione
postremo de memoria dicemus.

De pronuntiatione penultima parte orationis Ithetoricalis. Ca. XXII. Di.

Quid est pronuntiatione? Ita. Est verborum digna, platio rebus
et sensibus moderatide vocis vultus et corporis accommodata: i
bil turbide barbarasque preterens: syllabarum mensura et corporis legiti
mo acceptu servato. Di. Possunt ne prius dari precepta quod
vicia vitia curantur? Ita. Possunt. Ut imprimis maxime oris
nostri vitia emendanda sunt. Di. Quo pacto? Ita. Ut lin
gua et ore magis quam labijs et dentibus loquamur, apta et leni labiorum motu:
non pressis essentis proteritisque ricibus vel inflexis et fiendentibus faucibus.
Neque hiantes vel ambulantes spiritum inanimiter vocis aut rotura labiorum cum
sibilo et stridore dentium, labia etiam lambere, aut mordere pueriles ineptie sunt.
Supino nimis aut elevato vultu vel defixis in terra oculis: nec inclinata cor
pore et dimissis supercilijs pronuntiandum est. Tradenda autem prout sermo de pes
cit vercundia et emasculata frons est. Sic enim vox et gestus sue semper cause
educuntur videbitur. Ipsa quoque oratio a pronuntiantis sanguine et vita acci
pere corroborat. Cum itaque ordinem inuentum atque (per premissimus) ornatum pueri
are voluerimus: principia depressa vocemque tunc possit audiri dicemus: ne
lectant arteries: atque vox bene pronuntia est acri clamore complent. Cuius
autem in premissu legis iterumque vitijs cum spiritus et vox recreat. paulatim autem
et sensim spiritum animique incendere debemus. Deinde in narratione vocem ele
uabimus modiciter. In diuisione augemus communem clamorem obmuten
tes. Aliqua tamen commendationes gratie auditori sumus vocem confirmat. Vi
tare etiam oportet voces acutas et exclamationes nimis attenuatas. In cla
more etiam ea vox vitanda est que illiberalis quiddam habeat: et ad mulie
bus potius vocis ordinem quam ad virilem dignitatem dicendo accommodata sit.
Cum vero sermo in dignitate est plenis faucibus: sedatissima et decessima vo
ce uti conuenit. Si autem in demonstratione sermo est: vocem paululum attenuata
crebris intervallis et diuisionibus uti oportet: ut ipsa pronuntiatione res
quas demonstramus res inferere alio auditoris videamus. Cum in narratione
fuerit sermo vocis varietate opus. in quo quodque gestum sit ita narrari videat. Ita
etiam celeriuscule dicemus. Deinde modum acriter, et celeriter, inest. hilariter in
oem pres nos commendabimus. si qua incidit in narratione dicta rogata vel
responsa diligenter aduertamus ut olim puerorum sensus atque animos (propi
amur. Sin erit sermo in locutione leuiter tremebunda voce cum sua sca
tione risus sine ulla suspitione. nimis cadit inuicem nobis agendum est. Cum autem
contendere oportebit vocem iungere et torquere sonum et celeriter clamore etiam obsec
re nos decebit ut vix quidam ordis vocis ratio hinc possit. In clamoribus
autem clarissima voce et lego spacio utemur. In corroboratide, vocem attenuatissima
leni sono et celeriter et commendatide crebris utendum est. In eoque idem vocem de
pressa inclinata sono, crebro spacio lego intervallo, et agna pronuntiationibus
ofo pronuntianda est. Non autem tunc oris vitia sed et corporis quoque curanda sunt.
Di. Et quod sunt ista? Ita. Seruandus est in vultu pudor et acrimonia et in
gestu venustas ne aut histriones aut viles operarii esse videamur. Cum igitur
sermo in dignitate est. stantes in vestigio leni de tre motu loci oportebit hila
ritate tristitia modiciter et gravitate vultus ad finem sententias acco

De Partibus orationis rhetorice

moda. S. aut in demonstratione sermo erit paululi corp' a ceruice deo-
minan'. Si in narratione vult' quandā significare decebit hilaritatē. Si
pōtendim' brachio ceteri mobili vultu: acri t' deſtro aspectu vti oportet. In q-
ſtione: pedis dextris: p'ecione brachij: acri t' deſtro aspectu vti oportet. In q-
ſtione: femineo plangore t' cōturbato vultu. In cōhortatōe: t' d'ictō ofone
t' miserabili t' humili gēu vrendū est. Hec aut quātū in animo auditoris effi-
ciant: luce clari' parer: nec ab euāgelicantib' neglectui danda sunt: si diui.
Auguſtini inſtitutiōes: q's in q'ro de doctrina chriſtiana tradidit libro. ſe
q' ſas ē q' illic clari' inſpiciāt. Di. Et ego qdē facile dicti tuis aſſentio: ſed
ne i his diui' timorāt' reliq' ſilērio trāſcaſ: ad mōrie p'cepta, ſimone p'ras

De Memoria. Capitulū. XXIII. OJa.

 Memoria nunc ordo p'cepta minuit. Quā qdem p'itar eſe na-
turalē ſed artē adiunari poſſe nō dubiū eſt. Hec autē ars v'itū
bus p'ceptis ſc'd magna exercitacione formāt. Di. p'cepta
tradas exercitacione ego adq'ctā. Alia. Alia. morare voiens. lo-
cos: imagines earundē ordinē diſpoſitione atq' collationē ha-
beat necesse ea. Loca quidē quib' id cui' remiſiſci voluerit veluti q' arte in-
ſcribat. Imagines t' earundē diſpoſitione t' collationē q'bus ſeu literis in-
ſcribat. Ordine ſcō vt q's p'imi poſt: r'iuſue p'nuſciare voluerit: diſtinctū
inueniat. Di. Unde aut t' q' s' aſſumēdi ſunt loci t' imagines: Alia. Q' ſi
confuſione bui' rei poſtergata loci: imagines: atq' earundē ordinē in con-
fuſum literis v'iginti cōplectamur: ſeruato earundē ordine naturali. vt a. b.
c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z. In prima ſyllaba ſi dicto a cōſonante incipi-
at, aut in ſcda ſyllaba: ſi a vocali incipiū ſumatur. in his tanq' in locis ſingu-
le imagines a ſingu'is ſyllabis incipientes p'queſcant. Imagines aut ſūt
que p' has dictiones ſcant. In quib' ſcda v'ro literis aſſumunt nōnulla no-
mina vulgaria: q' latine ab his ſris incipiētia (t' inſignes) aliquas ima-
gines ſcantia facile repiri nō poſſunt. Accipit ſilr quilibet p' cultos. Quas
omnes cum ordine quo poſſit ſunt: memorie cōmendauerim': ea quoq' re-
miniſci placuerit ſi pacto inſcribam': vt ear' cōparationes cum p'p'itate
imaginis cui inſcribenda ſunt p'ſid. remus. Veluti ſi regulas Juris in ſcripto
decretaliū ordine quo poſſit ſunt recitare quis voluerit: imaginib' eas in-
ſcribat eo modo. p'ima que eſt beneficii eccleſiaſtici ſine inſtitutiōe cano-
nica nō poteſt obtineri. p'ime imaginē assignabim'. cōſiderantes aliquem
abbatem nobis noſtri non canonicē inſtitutū tē. Sedam que eſt. poſſe ſor
male fidei v'lo tpe non p'ſcribit. ſc'de imaginē inierim'. imaginādo apum
quē cum lupus de ſpelunca ſua exire iuberet: obicit poſſeſſionē reſpondit
aper poſſeſſorem male fidei tē. pari modo ſequentes ſequentib' inſcribam'
mus imaginib'. Multo autē p' hac re p'ſequenda adiūmēto nobis erit: ſi
humanaz rerum experientiā t' naturas nouerim'. Sic enī facile nobis cō-
parationes occurrere poſſunt: que p' contrariū ſumende ſunt. Oportet enī
non tantū ſirma: verſetiam ceteri cōmp'heſione res naturasq' p'cipere. t' vt
cor' que a nobis inuenta ſunt. t' que ab aduerſario in agendo contractata
ſunt remiſiſci poſſimus. Alia de cōſortatōe memorie naturalis in tracta-
to noſtro ſpeciali latius videri poſſunt. Tē autē aſſiduo exercitio. iugi labo-
re t' vigilanti ſtudio bis inuentum eſſe oportet. ſi fructum conſequi volue-
ris. Vale. t' que alia ex me volueris pete.

Exemplū memorie artificialis aut localis

Liber. III. Tract. I.

	1	2	3	4	5	
	Abbas	Aper	Epis	Astrologus	Agnus	
	Abbas	Augengauch			Officialis	70
	Aper	Bartholomaeus			Orthographus	
	Epis	Idias			Orulanus	
Exempli	Astrologus	Hypocrita	40		Papa	
memoriae	Agnus	Hositiarius			Pedagogus	
localis.	Alneator	Hussis			Pictor	75
	Begutta	Janitor			Poeta	
	Binder	Jelus			Pugillator	
	Bombard?	Justitor	45		Quadrige	
	Buccinator	Job			Questor	
	Cardinalis	Judas			Quisculari?	80
	Cesar	Kantengioffer			Quisibcta ius	
	Chirurgic? is	Kegler			Quisitos	
	Cocus	Kurfiner	50		Raptoz	
	Cursor	Koloz			Regina	
	Dapifer	Kupfer Schmid			Ribala?	85
	Demon	Lapicida			Rotarius	
	Dimicator	Legarus			Rusticus	
	Doctor	Lictor	55		Sacerdos	
	Dur	Lotrix			Serpens	
	Edap	Lutor			Simcon	90
	Elephas	Macellarius			Socrates	
	Epis	Medicus			Sutor	
	Eroicista	An Aniles	60		Tabernarius	
	Equus	Adolendinari?			Tectator	
	Faber	Abussicus			Tyrannus	95
	Fenilica cin meder	Nauta			Tomator	
	Figul?	Necromanticus			Tutor	
	Fossator	Nisifer	65		Uates	
	Furnarius	Notarius			Uenator	
	Gardianus	Nummularius			Uigil	100
	Geomiter	Orator			Uogler	
	Gigas	Obstetric			Uulpec	
	Goucler.					

Artificiofa Memoria clariffimi iuris utriusq;
 Doctoris et militis domini Petri Reuennatis: per quā facillime multa me-
 moriter tenen et dici possunt. Et cum una sit forma et unus sit ist. libellus.
 Libello si placet fencis nomen imponatis.

Incipiunt Conclusiones artis Memoratiue.

Prima erit conclusio. Ars ista constat ex locis et imaginib;. Lo-
 ca sunt tāq; chara seu alia materia in qua scribim;. Imagi-
 nes sūt similitudines rer quas memorie volum; commendare.
 Chara ē prima parabo in q; imagines collocare possum; e.
 Et p fundamēto huius prime cōclusionis quatuor regulas pono. prima est

De Memoria conlusionibus

hec loca sunt fenestre in parietibus postque colūne angulūz q̄ bis similia sūt
Secūda sit regula. Loca nō oñt esse nimīū vicīna aut nimīū distantia. Et ci
ritas em vt expius sum in appositōe r. p. memoriā naturālē conturbat. Si
autē nimīū distarent loca cū mora q̄ locis tradita sunt recitamus. Medio
crīter ergo distabūt: si vno ab altero q̄nq; vel sex pedib; distabit. Tertia sit
regula vana (vt mihi videt) est opinio dicentū loca fieri non debere. vbi
sit bolm frequentia. vt in ecclīis aut in plateis. nā ecclīam quandoq; vacuā
vidisse sufficiat. non cū semper ibi bolm d. ambulatio vīta fuit. et in hoc expe
riētia. que est rex magistra contrariū docuit. Quarta sit regula. Loca non
sunt alta: q̄ volū q̄ boies p. imaginib; positi loca tangere possunt: qd̄ vti
le semper iudicauit. Accipio ergo ecclīam mihi multū notā: cū p̄ces diligēter
cōsid. ro m'ca ter quaterq; decambulans discedo demūq; redeo: ibi p. me
vīla mente reuoluo: hoc pacto principum locis do. In parte dextra porte
ex qua recto tramite ad altare maius itur m. bi p̄mum locū p̄stuo. Deim
d. in pariete post quinq; aut sex pedes f. sm. et si ibi aliqd̄ reale sit p̄stui
vt est cōfina. fenestra. aut bis simile. ibi locū pono. Si autē reale deficiat ad
arbitrū meū imaginariū fingo. si tñ hec loca fabricans omittre veller i
mens ne rei oportet obliuiscat. cōcedat: dūmodo sit memor sibi locū dñi
tūllet. sic de loco in locum pcedat donec ad eandē portā loca fabricans re
uertat. Et ista fiant in parietib; p̄mis ecclīę omīssis oib; q̄ in medio ipsi
sunt. Et si q̄s locoz copia b̄se cupiat hoc ordine n. onasteriū intret: et illud
totū locis impleat. aut in parietib; extra ecclīam sibi loca cōparet: et q̄ mul
ta voluerit meminisse multa sibi loca cōparare debet. Ego autē q̄ omnes
boies Italię copia rez absq; chartaz reuolutōe si pare volui: in sacris sci
pturis. iure Canonico Civilib; et alijs multarū rez eurozitanibus: dñi cōm
adolefcens mihi centū milia locoz parauit: nūc ipsis decem milia addidi
in quibus per me dicenda posui. vt in p̄mptu sint. q̄ ando memore vices
expetire cupio: cum paritā relinquo. vt p̄gimus vrbē Italię videam di
cere possum: omnia mea mecum porto. nec cesso tñ loca fabricare. hoc sua
deo. vt in aliqua ecclīa et monasterio habeant loca solū p. reponēdis rebus
quas q̄ridie cōuenit recitare. vt sunt argumenta. rōnes. historię fabule. et
p̄dicādoes q̄ in q̄dragesima sunt. et hec officiū illis locis tñ depūret. et vni
qd̄ vtile iudicabit pro istis locis in fine scribere disposui. Volo eadē tūce
nes hui? artis cupidos p̄fectissime docere. Loca autē sic p̄stuta ter aut q̄ter
in mente memoria repletant. repetitio cū locoz nullo p̄cio exi pōt.

Secūda erit conclusio. vt charta habita modum

scribendi in ipsa doceam: in magna nobiliū corona dum cōm. adolefcens
mihi semel fuit p̄positū. vt aliq̄ noīa hoīm per vniū q̄ astantib; dicenda re
citarem non negauit dicta. ego p̄noīa in p̄mo loco posui amīcū illud nomē
habentē. in f. dō similiter. et sic quot dicta fuerint tot collocauit. et collocata re
citauit. et aduertat collocans vt semper amīcū ponat agnētē illud qd̄ cōiter ab
eo fieri solet. et ista cōclusio clare pcedit in nobis cognitio. Et autē nō cogito
sciri amīcū illud nomen hūc veluti Bōzab zozebabel tñ collocatis qd̄
loco suo diceat. Et idē dico in nominibus animalū. vt c. equus. bo. asinus.
vt in p̄mo loco ponat equus. in s̄do bo. in tertio asinus: et idē in rebus
alia carētib; vt est liber. cappa. vestis. Sed aduerte ne decipiaris si in p̄mo
loco poneret liber. in s̄do cappa. sic simpliciter possēs dum recitares deficere
excitare cū memoriā naturālem est artis hui? officiū. sed hec res com
moueri non possunt. quia gestus imaginis posteq; excitat. qui in talibus na
R

Liber. III. Tra. I

turaliter nō reperit. imago igit̃ in loco talis poni debet q̃ se moueat: si nō
pōt ab alto moueat rem talē cum manu alicui⁹ motoris ponas. vt ex mo-
tu illo mēoria naturalis cōmoueat. sed acutissi mī ingenij iuuenis dicit q̃
hec pētra nō sunt om̃i et pre pfecta: formica in loco posita se mouet: non
mī ppter sui paruitatē cōmouebit: granū pip̃ris in manu motores possi-
mī etiā nō excitabit. fateor hoc si formica sola colloceat. sed mī. inuidiē formi-
carū ascendentiū et descendentiū ardore in loco ponā. Qd̃ ergo formica sola
facere nō pōt: faciet multitudo: a nīcus etiā in loco multa grana mouebit
Instabit etiā ingeniosus iuuenis. pulc̃r saltat nec cōmouet. multitudo autē
bene collocari nō pōt: sed p pulc̃e auriā pulc̃e capientē collocauo. et ego
sepissime p pulc̃e excellētissimā oīa gratis nostre medicū magistrū Spe-
rardū tironensem posui: quē semel capientē pulicem asperi.

Tertia est aurea conclusio. q̃ p literis alphabeti
boles habeo et sic imagines viuas. pro litera em̃ a: Amboniū habeo. p lite-
ra b. benedictū. et sic psonas in quatuor posuimus. vna ista est in alia quā collo-
care volo: ego cōter p istis formosissimas puellas pono. ille em̃ multum
mēoria mē excitaret frequētissimē in locis Iuniperā pulcherrimā mibi
charissimā nūc dūc cēm iuuenis collocat. mibi crede si p imaginib⁹ pulcherrimas
puellas posuero facili⁹ et p illeuius recto q̃ locis mādauit. Secretum
ē hab: vtilissimū in artificiosa memoria: qd̃ diu et pudore taceui. si cito mē
misi: cupis p̃gnis pulcherrimas colloca. mēoria em̃ collocatōe puellaz
mirabiliter cōmouet. et qui vidit testimoniū p̃buit. hoc autē vtilē pceptū
p̃dē nō poterit illis q̃ mīlites odiunt et cōtēntissimē istī artis hui⁹ frui-
tum difficiē: p̃quā mēuentū em̃ mibi dabit viri religiosissimi et castissimi
pceptum em̃ q̃ in hac arte nūc i bonorē et laudem atriuit: tacere nō debui
cū successores excellētissimos relinq̃re totis virib⁹ nitari.

Quarta est conclusio. Ut imagines alphabeti seu
nota demonstrantia literas bene memoria teneant et sepe rep̃tant. Incipio
ē sic. Si mibi p̃ngat in loco ponere istā copulā. et in loco rep̃tant. Incipio
et Thomā. hoc em̃ ordinē: q̃ Eusebius locū tangit et Thomas altat coram
eo. Si autē Thomas locū Eusebij tenuerit. et Eusebius Thomē nō copulā
et sed hoc p̃notem te in loco videbim⁹ appositū. Est em̃ in arte hac hec re-
gula. vt p̃ us in ordinē loco sit p̃p̃inquis. sicut em̃ in charta p̃tini. Scri-
bim⁹ in ista copula et ista et in loco. et idem obseruandū est generalit̃ in om̃i-
bus dictionibus: et alijs collocandis.

Quinta ē conclusio. In syllabis triū lēarum in q̃
bus sic p̃dicit. Si ei vocal̃ est in medio. vt in hac syllaba bar: sic imagines
vltimē literę accipio: et rē aliquā addo. em̃ principii duab⁹ p̃cedentib⁹ istis
sile sit. Si ē in loco Raym. mādū cū baculo locū p̃tinentē posuero: legē in
loco syllaba bar. et si Simon locus p̃tulerit: habebit syllaba bar. Ista ē sic
regula q̃ sic reperit: vbi vocalis est in medio in syllaba triū lēarū: accipit
imago vltimē literę: aliq̃ appositā: mobili autē se mouere: em̃ principii sile
sit duab⁹ istis p̃cedentib⁹. Si autē vocalis sit in fine. vt in syllaba bra. sic ima-
ginē primē lēe in loco collocor rem mobilem seu se mouere: cuius prin-
cipii sit sile duab⁹ sequentib⁹. Si ergo benedictū cum rapis vel ramis in
loco posuero dabit syllabā bra. si autē Thomā syllabā tra. Copia ergo rerum
incipientū vt syllabę si in p̃mptu habeat magnā afferet vtilitatē. Sed si
vocalis est in principio bā facies vt in hoc p̃bo. amo. tūc semp̃ imago p̃me

De Memorie conclusionibus

litere collocada est in loco: res incipit habere sit: sequi syllabe. Si ergo Ambonius voluit molā hoc verbū ante positi legem? si Eusebius verbū amo. Et tñ sciendū q nō possum? cōmode dictionē trā aut quorū syllaba rī collocare: sed nec opus est: q frustra sit p plurā: qd pōt fieri p pauciora. Sufficit cñ primā r sedam syllabā posuisse: dictionē tñ duaz syllabar possumus totā collocare veluti parer. ponā in loco rem vel hoīem p imagine syllabe pa. vt paulū. r syllaba ter. Cum vocalis sit in medio Raymundū accipis etā in manu habentē: concludo ergo sic. pulchre imagines alphas etā. Et tunc. r copia rerum incipientiū vt syllabe semp nobis seruiunt: si alie imagines defuerint. Si cñ alias habere possum istas omitto: de quib? in alijs conclusionibus dicitur.

Sexta est conclusio. In istis dictionib? panis:

vinū. lignū. vestis. r silius. r in nobis dignitatis. vt est papa. ampatō. abbas canonic? q cōtra etā rustici intelligit qd demonstrant. vel vt clau? loquar vniuersales sūt in lingua vernacula: r latina in talib? dictionib? alias imagines nō qro: sed pono illud qd dictio ipa sonat: r syllabe cōs talitū dictionū pnt pulchro inuēto facit collocari. in corpore nāq? hūano casum imagines inueni. Nam caput est casus nr̄is. manus dextra gr̄is. man? sinistra dñis. pes dexter actus. pes sinister v̄is. r venter seu pectus casus abt̄is. r p nr̄o singlari pono aut pulchrā puellā nudā. r p numero pl̄ ipsas egresgie ornā. aut illū quē meminisse volo. aut ergo volo collocare rē aut hoīem. si rem vt panē. puellā nudā in loco sibi pedem dextrū cum pane tantē collocabo. Si aut dictionē collocare volo hoīem in aliq? off cō vt dīgnitate p̄stiriū demonstrā. vt abbatē vnū in loco nudū: q cū pede dextro loci pcurat pono: et si diligēt o lector dulcissime p̄siderabis: b̄ inueniūm tibi videbit. r sic has dictiones totas soleo collocare.

Septima est conclusio. Quā possum? etā col-

locare dictiones sono vocis. gestu corporis r similitudine. Et istis imaginib? frequentissime vtor. pono cñ amicit p dictione. doctore vnū cognoui. q sp̄ ore habebat legem p hanc. C. de r̄ib? appellari cāllā cñ tñ legem legū doctor memorē dicebat. Adolēs q illā collocare illū dolore pono q sp̄ risu r gemitu. r sic sono vocis collocatione facio. Gestu corporis ponunt imagines qñ sit gestus in dictione comprehensus. pro p̄bo cñ spolio: amicit pono: q alii spoliat. pro p̄bo rapio amicit per vim aliqd rapientē similitudine colloco imaginē: quādo rem dictioni sim. in literis: licet in f̄atione dissimilem inuenio. vt qñ pro verbo cano canem colloco.

Octava est conclusio. Pro dñis iureconsultis: r de

voluminib? iuris civilis dicere incipiat: est illa locis tradere volo colores q bus regunt accipio. p. fixerit pellē albā. p. nōuō pellē rubrā. p. inferiato pellē nigrā. pro codice pellē viridē. p. volumine varij coloris p. lē. p. institutionib? libris parit: pro autentico tabellione instrumentū magnū habentē colloco. p. autētica puellā priuileg si b̄ntem: p. libro f. udoz comitē alienū? castri: p. decreto aut cū in eo sint scēz patrū aurozitate. r senē ali quē in loco scribentē pono. p. decretalib? papā in throno sedentē colloco. p. cōmēntis puellā cui nōmē est Clemēs. p. vili. instrumētū illū ita in Italia dictū. de q. Qui. Altera ps stat. ps altera duceret orbē p cōmēnto iuris eos q idē nōmē h̄nt. imaginē autē glōse accipio ex doctrina p me dño loco

Liber II. Tractatus. VII.

data in co'latione dictionū. p. ff. Juniperā habeo florentino cythy. ā dan-
tem. vt Orlandi gesta cantare possit. Allegationes autē decre. i. sic collocant.
pro alligatōe que sit p. distinctionē ponit puella que pannū vel echartā la-
ceret. pro q̄stione autē col'oco Juniperā pcurantē famulam. p. cōsecratione
est sacerdos hostiā cōsecrās p. p̄nta est iunipera q̄ mibi sua p̄ca leuia p̄stet.

Nonā est conclusio. Et offendā q̄no rubricas vtri
ut. p. Juris locis tradere debeam? et duas imagines cōiter p. illis ponet soleo
Si enī meminiss. voluero. rubricā de transactionibz. Et homas ranas hñ
re n. colloco vel estum corporis pono. Duos enī qui dñu lrigarūt a lite recef
fisse fingo. et alterum alteri signum pacis p̄bere; hec est pulcherrima imago
rubricę de trāsfactōibz. p̄cipia autē legū vt capitulorū i. locis ponunt alphi
beto vt sono vocis vt similitudie. vel gestu corporis. de q̄b. i. si plene dictū est.

Decima est conclusio. In argumentis collocādis
pro quibus imagines duas ponere soleo. prima est g. stus. corporis. vt si di-
catur sic. testamentum sine septē testibus factum non valet. testatore corā
duobus testibus. testamētū f. cisse fingo. et virginē vñā illud lacerare. Secūda
est imago qz duas. aut tres dictiones argum. aut p̄cipales colloco. Et enī
habero Jurisconsulte. et me intelligent p̄bi quando in acru requirēt iustitias
alicui? ille d. ber p̄cedere. hic sunt multa verba. sed sufficit iustitiam et p̄cedere
collocare. et reliquas argumenti p̄tes memoriter dicere pot. rimus. et colla-
tione ergo duaz. aut trium dictionum. Cetera elegāter recitabimur. hoc
experto crede magistro.

Undecima est conclusio. Cum quereretur quidam
vt vtrum in eodem loco plura collocare deberet. respondi si in. locus ponere
velo que ab alio mibi pponunt. vt illa proposita statim recitare deo cam
imagines vñ? rei tñ i loco colloco sed si q̄ in libris lego in locis ponere eis
pono. vt illa memoriter pronuciare possim. tñc imagines plurā rerū in lo-
co vno sepissime ponere nō dubitau.

Duodecima erit pulcherrima cōclusio inter p̄dictas.
Et apiam quo pacto nūcroz imagines fieri debeant. et pro oibz. numeris
quos possumus excogitare viginti tñ unag. n. s. inueni. illas ergo specialitē
describā. Pro numero decē est mibi crux magna aurea vel argentea. pro vi-
ginti si similitudo lfe. et ferrea vel lignea rei alicui rotunde cōiuncta quia nu-
merū viginti hoc modo in charta scribimus. eo. pro triginta similitudo il-
lus figure eodem modo rei rotunde cōiuncta. et sic vsq. ad numerū centum
imagines habeo q̄ decem sunt. nouē autē numeroz imagines habeo. inci-
piendo ab vno vsq. ad numerū nouē quas in digitis manus bois fabrica-
ui. Est igitur digitus primus manus dextre mibi pro p̄mo numero. sen. p.
vno. scēdus pro scēdo seu pro duobus. et sic vsq. ad quartū. digitū man?
sinistrę procedo. Et autē facilius ista memorie teneant p̄mū digitū man?
dextre dico esse gbelsoz. scdm gbelbinoz. tertū iudeoz. q̄rtū annuloz. q̄ntū
aurū. et sic de digitis manus sinistrę sit dictū. p̄mū gbelsoz appello quia
gbelst illū in magno p̄cio habere dicunt. gbelstini scē. . tertū iudeoz appel-
lo. quia si digitū illū iudeis ostendimus totū visu respiciunt. q̄ autē eām sci-
re cupiet q̄rat et inueniet. Cur autē q̄rtum et quintū nomen nōissimū est
pro numero aut nulle. Michacē habeo. Si ergo mibi numerus aliq. pro
ponat imaginē eius facillime iucnā. aliq. exēpla ponat q̄b. positū lecto. et
rudis ingenij cōclusiōem istā optie intelliget. Si. xi. q. iij. dicere voluero i lo.

De Condendis epistolis

est gbeilum fingā crucē in manu dextra tenentē. ⁊ iudei q̄ totis viribz per
vini illi manu dextra rape tenat. Si j. ad Chozaij. ponere voluerō in lo
co gbeilum fingā: q̄ manu dextra cortinā teneat quā pulchre puellę osten
darillāq̄ manu dextra recipiat. puellā est deponatā p̄ q̄rto digito ⁊ sic p̄
q̄rto ⁊ nono numero colloco. Si de peni. dist. iij. meminisse voluero sacro do
tē senem nō iuvenē cui pēcā confitrat Juniperā col' escabo: ⁊ ipā mirabile
fieri: sacerdotē nāq̄ absoluet capiti suo manū dextrā imponens. et sic ne
in infinitū sit processus: sit finis huic pulcherrime artificiose mēte: q̄ in cin
pcepis omnia si nō explicite salte impliare cōprehendunt. Unā tñ nō omit
tam qd̄ hec in loco scribere pmissi vtile in locis esse iudico quę p̄ rebus au
ditis reponendis fabricauim⁹. Si in quinto loco man⁹ aurea ponat. in de
cimo erit aurea. in q̄ntodecimo man⁹ argentea. in vigesimo imago ipsius
numerie: sic in ceteris facere monet mea doctrina.

Libri Tertij Tractatus secundus de Ep̄lis condē dis. Ca. I. De Ep̄stolarū diuisione. Bi.

Estat vt de condendis scribendisue Ep̄lis formā tradas.
Ana. Faciā ac lubens. Sed p̄monuisse opter eplaz quas
dī esse diuinas: quas dā vero hūanas. Diuinas q̄dam vo
co: in quibus fidei myste. iā: religioni ceremonie. dei cul
tum morū atq̄ virtutū seminaria exprimunt. ⁊ virtūz ra
dices auclunt. vti est videre in eplis scōz p̄ Pauli. Hiero
nymi. Augustini. Cipriani. Bernardi. ⁊ Senecę p̄bi moralissimē: atq̄ alioz
plurū hui⁹ ordinis boim. Hūmanaz vero q̄dam grauis solatoria: amato
ria: cōmendaria aut horatoria est. Bi. Sciaue quā dictio. Ana. Eā
ipsam q̄ ardua difficulta atq̄ noua quotidie accidia cōtinet v̄puta q̄ belli
aut pacis tpe e castris dat ad urbē aut cōuerso. Consolatoria: q̄ amicorū
morte calamitatē: aduersamue fortunā p̄bis solatorijs deuillemus. Cō
mendaria: q̄ amicū aut familiarē: notū vel ignotū: alteri cōmendamus.
Amatoria: qua p̄bis peculantibz amorē alteri in nos cōcitamus. Horato
ria: q̄ de rebus nostris. v̄puta agris: pecoribz: aut frumentū scribim⁹: aut fili
os nostros: sodales: discipulos: ac ceteros ad mores: studia: ad laudē cōtor
tamur. Pręter hec autē m̄tra alia sunt Ep̄laz genera a cōsario p̄bil: p̄bo
eloq̄ntia p̄clara: ad octogenariū vsq̄ numerū digesta.

Ep̄le diuine

De Partibus Epistole. Ca. II. Bis.

Ex quor aut quibz partibz epla conficit⁹. Ana. Ex q̄nq̄: q̄
sunt Salutatio: Exordij: Narratio: Cōclusio: ⁊ Sup̄scriptio. Partes epi
Salutatione q̄dam epla cōstat. vt anim⁹ eius ad quē scri
bitur p̄paret ad p̄cipienda ea q̄ desideram⁹. Exordio filz
⁊ vt eam ad scribendū mouentē explicem⁹. Ibec autē: qz etiā
in narratione fieri p̄t nō in omibz eplis exordia ponimus:
in narratione fieri p̄t nō in omibz eplis exordia ponimus:
nili magna quādā gloria tractare aut tractanda vclim⁹. Narrationē nō
epla om̄s cōtinet: quā ostendim⁹ quid ab alijs fieri volumus: aut qd̄ fa
cerim sit deuilstramus. Conclusionē asit vt de loco ⁊ tempore dare eplę cr
etior fiat recipi ns. Sup̄scriptiōnem vero: vt ⁊ is qui differt cui p̄sentare de
beat: is ad quē de fertur: an ne aperire liceat cognoscat.

De Salutatione Ca. III. Discipulus

k ij

Liber, III. Tra. II

8 *De Salutatione* officienda primū dicat. *Missa.* Salutatione
varia parari potuit. Sed si q̄ ar̄e fr̄uere l̄ baptizimus
nomē tui deinde nomē dignitatē aut officij tui in nr̄o casu
tercio nomē eius ad quēr̄ demū nomē officij aut dignitatē
eiusdē in nr̄o casu penas: q̄ additione clausit. Salute p̄m̄ inā dicit Er̄
gonius Ihes̄ch artm̄. *M.* giffet. *Friderico* Ep̄o Augustensi. *S. p. D.* Assen-
tationē nō causa aliā inuoluit. vt. sanctioris scribēs. s. superioris nota. s.
a postponente nec saluēre: sed subiectionē: aut famulandū p̄m̄p̄ritudinē lo-
co salutis ponant. vt reuerendissimo in Christo patri: ac domino: dño *Friderico*
Augustensi. p̄fati. *Er̄gonius* Ihes̄ch artm̄. *M.* giffet. ad quēuis mā-
data se spondet. p̄m̄p̄ritūm. Id aut̄ doctōr aure n̄ dūz salūdit̄: sed cr̄is
abbeccet uehemēt̄.

De exordio. Capitulum. III. Magi.

cordio aut̃ (si res expostular) p̃missa salutatione ṽm̃urum quo
e cum ad quē scribū? attentū, docile, & benivolū facere curam? vr̃
q̃ scribū? legat & admittat. Quibz aut̃ p̃tibz: & vnde efficiat in
superioribus digestū est. Di. ṽt̃rū quidem, sed de narratione qd̃ dicis:

De Narratione. Capitulum V. OJa.

Reperatio est ad quæ scribimus: anſio: ſi quid ad eo fieri vo-
lumus: aut nos alioſque ſciſſe dicere liceat: ſim pſe gñ?
naturā ſubſigim⁹? ſi ſit epla gñis et doloſeque: aut ro-
publice reſaciim⁹ mentionē. Ita ⁊ in alijs ſim ea q̄ in pñs
capite hui⁹ dicta ſunt facie ſibi parſum⁹. Quoniam autē
etiam cēpla pbatiſſima ſunt apud Gaſparinū Pergame-
ſem. Aliarū pollepti⁹ et eloquentiæ patrē. Albari Tollus Ciceroe, quos
re datum⁹ oporē velim⁹ q̄ maximā. Nilū em̄ in ſcribendo tam clarum
et promp̄tū facit⁹ q̄ diligētē legenti⁹ coſi qui bene. hmarc. ſciſſe ſcripſit⁹: ab
alijs vero q̄ a laice artē pñice ingeni⁹ fugiendi eſt.

De Conclusionē. Capitulum. VI. Si.

Aliteratione (que vr dicitur) peritione cōplectitur. quāt t rminu
 r aduſſo cōpō q trib' pñare debet. pñaliora. q tpe. dī. Quō
 pñat. Alia. tū ſi vni ſcribim' dicam' valeat. plurib' valere
 t me cōmendatū ſuſcipe vel ſuſcipite. Siſ felix iuſticię me
 mor. Alia dūqz vinas. Da opam vr valeat. Tale t me ama
 Ale muliere decem. līterat omamque. t ſic de ſiſtib'. dī. a

Amensio, di
natio.

De Condendis epistolis

ordine retrogrado ascendēdo: donec ad idus deuentū fuerit. Dicit aut idus ab iduo q̄ est diuidor: is dies mēses diuidat. Dies aut hūc sequis in asce sumō scdo idus. sed p̄die idus dī. Sequis tertio idus: sic de alijs donec ad nonas p̄gressum sit. Nōne aut dicte sū: q̄ ab eo die ad idus sp̄at. dies sūt Alias rōnes illoz noīm p̄ulto libuit p̄terire. Di. Quor aut nonas idus. Aut kalendas singuli mēses hnt? Ana. Ianuari. Februari. Aprilis. Junius. Augustus. Septēber. Nouēber. Decēber quor hnt nonas. Martius. Maius. Iul. et october sex hnt nonas. Singuli aut oco idus tenēt. Ianuari. Aprilis. Iul. die Decēbris kalendas suas finit. Februari. Iul. Ianuari. Ana. Iul. Iul. Februari. Aprilis. vi. Martij. Maius. Iul. Aprilis. Junius. vi. Mai. Iulius. Iul. Junij. Augustus. vi. Iulij. Septēber. Iul. Augusti. October. Iul. Septēbris. Nouēber. vi. Octobris. Decēber. Iul. Nouēbris. Sic p̄s q̄ in Februari post idus dicim. vi. Kal. Martij. qd̄ qdem verum est in anno cōmuni. in anno vero. bisextili: tunc Februari habet. xij. dies. post idus dicimus. xij. kalendas. Martias. Ut aut ea q̄ diximus dilucidē intelligas: sit Martius nobis exemplo: in cuius si prima die literas dedēris. scribas kalendas. Martij. Si scdo sexto nonas. si tertio. q̄nto nonas. Si quarto. quarto nonas. si quinto: tertio nonas. si sexta pridie nonas. si se prima. nonas Martij scribas. Si octauo: octauo idus Martij. si nona. scdo primo idus Martij. si decima. sexto idus et si undecima: q̄nto idus. si duo: decima: quarto idus. si tredecima. tertio idus. si decima q̄nta. pridie idus. si decima q̄nta. idibus Martij scribas. si decima septa. xij. kalē. Aprilis. si decima septima. vi. kalē. Aprilis. et sic de alijs in nūero kalēdarū descendēdo: donec ad vltimū eius diē puenis: in quo pridie kalēdas Aprilis scribas. Ita pariformit̄ et in relijs mēsis faciendū. Eo t̄m admonito: vt nonas et idus a mēse in q̄ sunt: kalendas vero omēs primis demp̄is a mēse sequēt denotabis. Nec scdo nonas. idus aut kalendas: sed pridie nonas. idus et kalendas dicendū est. Di. Quid aut hoc est qd̄ in sup̄ioribz quarto kalendas. Martias: et nō martij dicebas? Ana. Quia p̄ ḡtis mēsum puenisse possē sua ponit. vt dicamus pridie kalendas. Martias. Aprilis. Maias. Junias. Iulias. Augustas. Septēmbrias. Octobrias. Nouēmbrias. Decēmbrias. Ianuarias. Februarias. Nomina aut kalēdas. nonas. idus. nō modo in ablatiuo: verū etiam in accusatiuo ponere conuenit. sponendo p̄c positionem ad. vt ad octauum idus Ianuarias ad me dedisti literas. aut in ḡd. vt pridie kalēdarum Martias.

Exemplū.

De Suprascriptione. Capitulum VII. Bi.

Uibus comple sup̄scriptio: Ana. Nōne et nūro dignitatis p̄prio eius a i quē scribim. Debent aut oia in ord̄ et acō p̄poni. Di. Titulos statibz attribuēdos subijge. Ana. Roma nū p̄rificez: scripsim. b̄ssimū nōm n̄m p̄rificem martinū sumū fac. rdot̄ et p̄rem clementissimū dicim. Cardin. alces p̄fichas. Archiepos: ceterosq̄ Ep̄os maiores reuerendissimōs dicim. vt reuerēdissimo in x̄po patr̄: dño dño. N. sacrosct̄ Romane eccl̄ie. Et p̄rfectore: aut Diacono Cardinali et. Ep̄os minores. Abbat̄es. et ap̄lice sedis Prothonotarios reuerēdos dicim. vt reuerēdo in x̄po p̄f̄i et dño. N. ap̄lice sedis Prothonotario dño suo colēdissimo et obsequiissimo et. Et tamē nōi p̄prio dño sponi nō debet̄ abusus tamē contrarij. vbiq̄ habet. Alios inferiores: venerabiles et honorandos dicimus. vt venerabili vel honorando. N. Canonico eccl̄ie. N. Imperatori. et Regem inuicē.

Liber III. Tractatus. I.

rissimū; gloriosissimū; feracissimū; et imperatōre semp Augustū dicim⁹. Duc-
ces; principes; archi-ones illustrissimos potētissimos. Comites vero Ba-
rones generosos illustres inelyros et p̄stātissimos dicimus. Eques auratos
magnanimos ac strenuos dicimus. Ceteros validos fortes nobiles appel-
lamus. Cives pydentes sagaces industrios et integerrimos dicimus. Theo-
logos diuinariū lraz iterpres. Sacraz lraz sacre pagine sacre rhologie
guitros doctores p̄fiores crīmos celeberrimos. Iurissimulos cri mos sp̄-
cratissimos in iurissimū nos cōsultissimos egregios iuris p̄fificiū sacraz legi-
aur iuris vtriusq; doctores appellamus. Medicos pudentes p̄bī et medie-
cing iterpres doctores et p̄bōs paritissimos dicimus. Poetas vates musariū
alumnos lauro insignes hedera decoratos. Apollinus iterpres ornatus
eloquēssimulos facidissimos nominamus. Oratores disertissimos facidissi-
mos nominamus. Artū magistros acutissimos disertissimos bonaz artū
studiosissimos iterpres appellamus. Feminas autē decus pudicitie castita-
tis exemplum pudicissimas castissimas honestissimas matronas et domi-
nas dicimus. Hec sunt narte dicra suffi tant. Nā assentandi accusandū
causa hęc oīa variata cerni vtr p̄paucos reperire possis; q̄ nō titulos supio-
rum inferiorib; attribuant. Vale et in his finē triuij itatendū agnosce.

Philippi Beroaldi Bononiensis viri cla- rissimi epistolandi modus.

Epistolaz multa sunt ḡnra; sed vñ illud p̄ncipale est q̄ cer-
rissimū appellat; cuius ḡra res ipsa inuicta est vtr certiores
fac remus absentes; si quid esset q̄ eos scire oportere; vel
sua vel nostra causa. Aliud ḡnus est q̄ locosum. dicit arg-
faceret q̄ scribimus res factosaz et penas incunditaz; q̄les
sunt eplē Cicēdis ad Trebariū ad Papiriū Pertinē q̄dā ad
Articiū. Aliud ḡnus est q̄ solariū et grātē nominamus; q̄ res grāues et serie
scribunt; q̄s sunt eplē Cicēdis ad senatiū ad Caronē et aliquor ad articiū
Quēdā eplē dicunt diascatic; hoc est p̄cepiū; q̄ p̄cepta tradit vtr est eplā
luculentā Cicēro ad Q. Frēn. et altera Cicēronis ad M. Tulliū. Alię sunt cō-
solatōne vtr Seruij Sulpicij ad Cicēronē. Cōmēdatitq; sunt multe Cicēdis
ad mīlos; q̄dam rōre mōrals; vtr Senecę ad Luciliū. q̄dam p̄hilosophice vtr
Platonis ad Dionē Siracusaniū. Antiq; in scribēdis eplis hūc mōrē frequē-
ter custodiē vtr ita inchoarēt. Si vā; bene est; ego bene valeo. Et in cal-
ce eplaz dicebant Vale et aliq̄ Salue vtr Cicēro vsurpat in eplis. ad Tironē
Eplaz et p̄re debemus q̄ridians vbiis q̄lib; inter nos familiarib; sinocina-
m. vtr. Oīo eplaz soluta est nō cōtorta; nisi cū aliqd sup suā naturā tractat
vtr oī p̄bā de rep. si mīlīb; q̄. Et latiora sunt in eplis vincula q̄ in orōni-
bus. Tot capita hęc p̄nt quor sunt finē q̄ enarrant; tot clausulas quor sunt
finē. Hoc impūnis osērandū est ne ad vñ scribentes cū appellamus nu-
mero plurativo vtr dicam⁹ vos. Nā sp̄ dicendū est tu numero singulari. Tri-
am si ad regem vel pontificem scrib remus. Nā nō ita amici obonoram⁹
sed eplam debon. itamus. Bonē; verecunde et eleganter de nobis ipsis lo-
quētes dicimus nos in numero plurativo. vtr Clad Buntum. Populo inq̄
imposuimus vtr decepimus; et eode vñ sumus; q̄m de se tñ loqrēt. Hoc autē
ḡnus et oīes et epistolaz ornatice; iam in certā p̄sona eleganter vtr potēri-
mus nūero fri. p̄ p̄lior. Vt sepe dī. Romanus p̄d victorici Romanos vi-
ciss; p̄carer. Et Turgilbostis habet nūm; q̄m hostes intelligat. Hoc autē
p̄oricit et hystoricū; clausule frequenter cū elegantia vtrbi sinunt q̄ scilicet

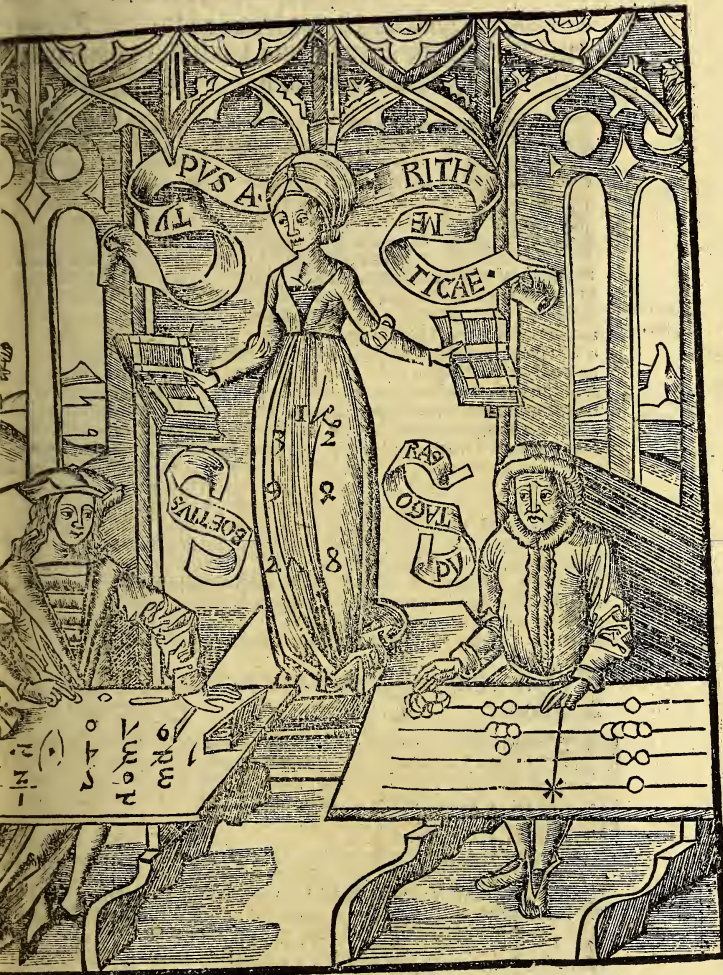
solandi modus Philippi Bero.

ponitur pſepe facit elocutionē venustiozem, ſed hoc nō ſemp facitandū eſt.
ne ſi cſari cſe videat neq; eſi ſemp cadit num. roſc. Unde etiā in eplis ſi
cui in ordib; potē uim; aut eſi cōſulere & interrogare; q ſi nō facit agreſſio
& ſuſpiciō apge nos docuit an pōum an vocbū in fine clauſule ponendū
ſit. p. q. etia hoc aliquid obſuadū eſt nō ſp. vt ſi adiectiuū & ſubm. aliqd iter
ponatur. v. Cicero in pmo eplaz. Magnitudo eſt tuoz erga me meritorum
& in his autis quoq; interroganda eſt q nobis demonſtrabit qd ſit venu
ſtius. Et ordi in epl. a nō tale querit qle in ordib; addi venerit idq; ſit cū
decor: copulationis; at aſt atq; & id genus ſiſas facit agnoroſ. Sed inter
dum terio: mundioz eſt elocutio line cōiunctionib; vt illud gen? eſt iue
niunt qunt aſerunt. Et illud Aug. Ferre citi ſlāmas dare rela ſpellite re
mos q ſigūre a grāmaricis dicit aſinheron. Quā pō pba cōtra ſunt pſio
b; cōiunctionib; notatur poſinheron. vñ illud ſer. Athanaſq; Thoasq;
pſid. i. q; uoſprolen? pūm; machaon. aliqñ poterimus vñ inſinuo p
pro inſero. vt illud Saluſtiani. Feſtinare trepidare neq; loco neq; uoi cu
iſſiſans credere nec bellū gerere nec pacē habere. Sed hoc pūm eſt hiſto
riationat etiā elocutionē itūq; eplūm; colo: rhetoricus q dicit deſinena
Si militet hoc pacto turpiter audeo facere ne qd ſtudes oſe. Et illud Apu
lenus. Colliculus ſepimū pſecutus vñ trūcus dolamine effigiat? vt ceſpes
liga. mūe bunnigatus. Sed in hoc vt in alijs vitupanda eſt nimietas; ne ora
tionis aſſerata videat & ne dñ pūm; qrimus in virū dilabimur in eplis
cōmūdancis; hic ſp oīdo ſeruat. vt in iſci quē volum? alteri cōmēda
re pas laudem? pūre & morib; & amicitia cū illo cōmemoremus. Deide cō
mūdandē vt mūr validiſſimaz ob id nobis futuri qgratiſſimū oīdē
poſum. i. qm eplis vſu: pare puerbia; inſerere carmina poetaz; allegare di
cena; inter ponere pba grēcantēandē rē aliqñ repetere. Principium. eplē
pōr eſt pſas porticus. vt apō pſum in. vneplaz. Tollite cſera inq; cēproſq;
a. ſerre labores. Tradit eſi a carie pſiliano. ſcribim? nōnunq; ſine pōo qd
ſuonrelligendū relinqūmus. vt Cicero in eplis ad. Q. Fratrē. Q. literas tu
as mihi inuicūſſimas expectaras; vt Cicero pſumarios appeller. Horenſium
lojmur ſymbolice & p enigmata. vt Cicero pſumarios appeller. Horenſium
a. q Philippi q pſcinaz referas habebant pſcabus ſermonis cōſuetudi
nem in pūm; ſeq debemus. Cōſuetudine ſmonis voco cōſenſum eruditōz
Na q vitiole & indocte dicit a plurimis nō ſunt accipiēda pro regula ſmo
nis. ſulgo eſi quotidie multa vocabula vſurpant. q doctis ſunt repudien
da. vt verbi causa colendū ſimus ſeruiroz reuerendiſſimus treuga ambafia
toz & id genus innumerabilia. Cōſuetudo pō de q loquimur. i. cōſenſus
eruditōz certūſſima eſt loquēdi mēſa. ſtendūq; ſermonē vt nummo cui for
ma ſit publica. vt docet Quirilia. & cētiſſici pō ſcriptozes ſuſdicta vocabu
la vt alia plurima vſurpant q a veterib; ſcriptozibus nō vſurpant; ſic in
terdum interponere in eplis pba veruſta; qm aſſerūt ordi aliquā mai: ſatē
Sed opus eſt mediocritate neq; illa vſurpanda ſunt q ab vltimis recepta
ſunt tpib; qia ſunt topoz qd ſcat cito & antiquioz qd ſcat valde. & apūda
quod ſurſus ſcat. & bouinatoz qui accipit p tergiuerſatoz. Italia eſi faciūt
obſcuram elocutionē & riſu dignā. Enūero cū pſpicuitas ſit ſumma pūm;
in oīdē. hoc ſpūm; curare debemus; vt eplē noſtre ſint facileatq; pſpicue
neq; egant interpre damus iſas tabellario deſcēdas damus iſas ad ami
cum ſibi legēdas. q deſer iſas. i. dō pōm. q ſligit i actō; hoc pacto iſas ta

Liber. III. Tract. II.

bel'ario ad te dedimus, dicit etia hic tibi meas litteras dedit tibi legendas, pergere hoc diligenter obfervandū est vt cū ſcribimus nos litteras, daturus rabel'ario non loquimur in tpe futuro ſed pto hoc pacto, Enit omnis rabel'arius q' tibi has lras dedit est mihi familiaris: melius] qm dicit dedit qd dabit qm conſiderat nō tps quo ſit ſcribuntur ſed quo legunt. Jā q' da re ſunt qm legunt neqz dande. Hoc pbat Ciceronis cū ita ſcribetis, Jā q' da re melius q' tibi has lras dedit ē mihi a Culpio commendatus, Plautus m dicit afferer in futuro nō attulit in pto: ita ſcribit in Curiatone q' bas rabel'as afferer tibi. Vbi ept ſcribunt hic dicit vbi legunt iſtic. Hoc pacto cū pte exre ſcire q' iſtic agantur, ego nō certior ē te faciā dū hic agat. Illud iſtic re fertur ad locū vbi epla legat. iſtud nō hic ad locum vbi ſcribitur: alit dicit ſi loco remoro. Pergere in epla ita ornare loquimur: cras aut perinde ad te veni: illud eſt perdie poſt cras fear vt dicit ſolerz ita dicimus: nudiusq' rus vlt tertius Anthonius ad te veni. I. nūc dies quartus vlt tertius cr quo ad te veni: anthonius varent vt potius nūq', dicimus nudius qm ſecus vlt ſertus t apō Cic. nudius tertius dicimus. Vtq' id qd frequēs eſt a ſega cō ſuadente roboratū obſuari debet: qd nō raz eſt t inſoles relinq' debet. Dne ſunt p'rie epla exornantes t oē genus oīs ſi mō his bene vtemur p'die t poſtridie. Nā hęc duo aduerbia rite elegat vſurpat cū be tpe remotiori loquendi eſt pbi cū ita docet ſcribimus. Kal. marchj ad nos accedit. Dauus Ceredarius t poſtridie diſceſſit. P'die nō locutus crā cū viciatore ſup negotio tuo. Nā incepte t idocet dicimus: cras ad te veni t vt poſtridie. vel heri apō Menibale cēnaui. P'die nō apō Anthoniū. Iſte eſt que p'rie poſtridie t p'die nō ſpōtat ad tps p'ſed ad longinquū referunt ſive id futur ſit ſi ve p'ſent. Interdū elegat dicimus p'die eius vbi poſtridie eius dicit qd frequenter vſur. ad Celar t Cōmet. Cauridū in eplis eſt vt ſi loī elocutū nō decretaſet oſore fortiori aliqua ungat iſtimus. vt ſacrilegio ſurzelatoni penſus. Eugerit eſt q' oſo ſine t inſurgere vt optime Cic. in Zn. Tu iquit iſtis fauibz, iſtis lateribz iſta totius corporis gladiatoſa firmirate. Te ali ud magis alio ſuſpenti. Et t alijs modis naturalis vt viros fuſq' ſcīas dicamus. diē anteq' noctē. ortū ſolis ite occaſum. Quedā vt inquit Qultr. eide p'murato ſunt ſupvacua vt feres geminā ſi p'ſecitū geminū fratres ponere nō ēſt neceſſe. Nō erit indecori interdū noſano q' ſt'mutoridie ſraz aut mſtaridie aut adicērie aut ciuſdem ſie p'dicērie hoc pacto amari vultundum eſt: ſi autē ne quid ſi amari: videt vtz hōi nouo an vano cre dere malit. Et hic cr oratoſe p' te factus eſt aratoſ. Et te diligere ſoſpter q' velis diligere. Et auui bulcdo ducit te auui. Illud cū p'us auui p' volucris bus accipit. Illud poſter' us p' ierco t crabbūo t extra vā collocato. Ita ſunt alia q' ſup compōnd eplaz a nobis p'cipi poſſent. Sed mihi poſſitū ē nō facere p'ſolos p'mentarios ſed ſtrictim breuitqz neceſſaria d'm'e ſtraſſe ſufficiat. Reliquū vt exercitatioſum iugit incūbitū q' eſſet. Cōualeſcit. Sui bus eſt optimus eſt dicēdi opifex: exercitio ſacilitate ſcribēdi parit t copia ſuggerit: ex eſſicū vt ſeris ad extporalitate ſerū ſinus accommodati. Sunt etiā adſcēdēte integre clauſul' cr eplis Ciceronis t ſententię elegantes q' impudis excellunt: qd licet noſtris deinde p'ſis inferre. Ita memoria vege tabitur t aliena dicta afferit ſcriptis noſtris iſta maieſtate. Et ſore ergo aſſiduū diligenterqz in ſcribēdo diligenterqz lectit: in ſa t mltā lectionē. Et inde ſtilus ipſe ſuccedat. Et ita viciffim ſcribēdo adlegēdo t quoridiana ex ercitatio laborando p'ſequimū id qd acceperis: nō ſolū optimas eplaz ſed etiam ordes luculentos ſacillime cōpōnietis. Finis.

Nũero Arithmetice Speculative

Liber. III. Tract. I.

Liber Quartus de quadruij rudimētis Tractatus Primus de Quadruij laudibus et diuisione. Capitulum Primum Magister

Quid habes fili? cur ab imo pectore alta trabis suspiria? re te quantū nup̄ accepisti Triuij p̄ncipiar̄ cep̄te penitus studi? Di. Nihilō min⁹: tanta aſit dulce dīne ſimul et iucunditate ex his animū meū deliburū ſentio: vt nec vigilie oculos opprimant: nec ſonoris aſ ſiduitas aures obtundat: nec oīno vel laſcenciū ſocietas: aut quocūq; alta iuuentutē emolumenta obſiſte re poſſint: quo min⁹ et quadruij clementia audiffimū me auditoꝝ exhibet: ſi tu hunc laborē aſſumere dignaberis. ſed ocuſ vt ſubſeas te etiā atq; etiā rogo et hortor plurimū. Ana. Item cupis fili? et ſi difficile ſcituū tū digniffimū. nam recte Boetio rez eruditiffimo: nemo vnq; in pb̄ie diſciplinis ad p̄fectionis cumulū ſine q̄druuij eua: re potuit: nulli ſine illo recto ſapiendū. nulli deniq; recte eſt philoſophandū. ob id quiſq; q̄s hoc p̄miſerit oēm pb̄ie ſciētiā p̄dit doctrinā. q̄s et demōſtrationib; lucidiffimis Nicolaus de cuſa cardinalis in p̄mo quē de docta ignorantia p̄titulauit libro p̄firmat. Nam et ip̄e mathematicis adiutus diſciplinis: quē dā arcana ſacroꝝ eloquioꝝ multis ante hac abſcōdita p̄nerrant. Sed his (cum et longioꝝ tractatū et ingenii exercitiū requirant) in aliud tēpus dilatio q̄s poſt exordiamur. Tota vero iſta diſciplinā quā Quadruij Boet⁹ notat q̄ntitates ſpeculat. quātitas vero in magnitudinē ac multitudine p̄parit. Rurſus alie q̄dem p̄ ſe vt tria aut q̄tuor: alie vero ad alias referūt vt duplū dimidiū. Magnitudines aſit alie manētes ſunt morūq; carētes: vt triangulus linea. Alie vero ſemp̄ mote. vt octaua ſph̄era. Partū illā multitudinē quē per ſe eſt Arithmetica ſpeculat. Illam vero quē ad aliā refertur Muſica cōtemplat. Immobiles p̄o magnitudinis noticiā geometria mobilis aſit aſtronomia pollicet vñ et ab his q̄tuor: hoc doctrina q̄druuij appellata eſt. Sunt eſt vñ q̄tuor ad vñ ſinem quātitatis (ſc̄ noticiā) p̄ducētes. Di. De prima igit hoc veſperi paucis te abſoluas.

Boetius .i.
Arith.

Nicolaus
de cuſa.

De Arithmetice definitione noie inuētoꝝ fine ac diuisione.

Capitulum. II. Magister

Quid quadruij partem arithmetici appellamus. Eſt autē arithmetica nūcroꝝ doctrina. tractat eſt de nūcro quē greci Arithmon dicunt. vnde et hūc ſcientie nomē a p̄mo ei⁹ inuētoꝝ inditū eſt. Arithmetica. i. ſc̄ia de p̄tute nūci Arēte. eſt grece idē q̄s p̄tus et Arithmos idē q̄s nūci⁹ latine ſcat. Di. Qui nā huiusce diſciplinē exiterē p̄mi inuētoꝝ? Ana. Apud grecos cā p̄mus (vt aſit) Pythagoras reperit: in latinū cā p̄mus q̄de Apulei⁹. deinde Boeti⁹ traſtū erit: ſed p̄miſſis iſtis re ip̄am aggregamus: quo ſeſtur ordine. p̄miū q̄de nūci⁹ in ſe ſuiſſa p̄tib; et paſſionib; abſolute et rhetorice poſt hac ip̄m p̄rac⁹ ac magis p̄tice cōſiderabimus. de mō nōnullas artis calculatoꝝ p̄p̄lebras regu⁹ ac actū ten⁹.

De Numeri definitione et in numerū parē diuisione ac earundē partiū deſcriptione. La. III. Magister

De Numero Arithmetice Speculative

Numerus est unitatum collectio vel spiritus accensus ex unitatibus
constitutus. Est autem unitas quodammodo res una dicitur unitas autem
non est numerus: sed principium numeri sicut magnitudinis autem
est. Di. In quod autem quod numeri sunt prima diuisio scindit
propter. Ad. In geminationem paritatem et imparitatem. Di.
Numerus par quod est. Ad. Est et numerus in duo diuisibilis
equatibus: unitate non media vel. 4. diuisibilis in. 2. 2. nulla unitate media. Di.
Quid est quod dicunt Pythagorici numeri paritatem in maxima parum similes pos
se diuisibiles: maxima quidem spiritus numeri in spiritus. Ad. Per spacia possunt
numeri magnitudinem et spiritus non eundem volebant significare multum
dicitur. Et per hoc clarius intelligas: exemplum hoc autem nadoctore. 8. in. 4. 2. 4.
diuisit in partes maiores ab aliquo namque partem secundam minorem
num. 8. quod binarius duarum sex partium naturali diuisio secatur. 2. ita quo ad po
timum in spacio maxima et quo ad secundum in spiritus diuisio minima.

De Numeri diuisione ⁊ eius parte. nūerisq; scz
paris pariter paris descriptione. La. III. Bisc.

Par numerus in quor spes parit? *Alia.* In tres. nā quidam sit numerus pariter par; qdam pariter impar. qdam qm innumerat. *Di.* Numerus pariter par quos est? *A.* 2. Et si numerus qui in duo paria diuidit. 7 rursus horz qñlibet r et alia duo paria pōt fecari vñq dñi diuissio partū ad idiuissibilitē naturaliter pueniat vnitate. vñ est numerus. i. 6. q in 8. 2. 8. rursus 1. 4. 2. 4. 2. duo 1. 2. 4. 2. idiuissibilibz vnitas prinit. *Di.* Et quā ob causam sit numerus rali insignitus sit vocabulo? *Alia.* Quia cuius pres notē 7 qñtate inueniunt pares. ipis est naturali ordie dispositis ita supis respondeant et quora vna sit nōle tanta reliqua sit qñtate. vñ cecidit. 4. 8. 16. 32. 64. i. 8. in hoc ordine. 8. decimasera pars est totius summe fcs i. 8. 7 tanta sedecima pñer qñtate. Et rursus. i. summe totius pars est. 8. 7 hanc ipam. 8. cōtiner qñtate. Et sic idē cūctet de qñslibet reliquis que a medio dñstantibus pñibus. Sed hoc aduertē. ndum. si pars sunt pñi qñ positione. cōs vñ sed duo sunt media inueniendā in quibz hoc idē qñ in partibus que a medio dñstantibz contingit reperit. vñ in exemplo pñio. i. Si qñ partū imparis fuerint dispositione. vñm reperitur in medium qñ subipis nōle nō respondēbit 7 qñtate. vñ. i. 2. 4. 8. 16. 32. 64. In hoc ordine. 8. est mediū. octaua fcs totī summe pars quā qñtate in scāpo cōtinet. *Di.* Clarissime hęc intelligi. nec in cuius declaratioe tē mozari amplius necesse. Et ob id ad reliqua sūūi veritas. 7 qñ sit numerus pariter impar describas.

Numerus pariter impar est qui in partes equales diuiditur. Et rursus he pres ci sunt numeri imparis: legalia no pariter. vt in s. s. sed. s. i. duo paria no diuiditur. patet igit numeri. cui? medietas est impar esse pariter impare. Et si pignoris. vñ is pñctus hoc fortiaur nomen demōstra re. Adag. A suis partibus: que cum nomine sint pares. Et rare ramiu sunt imparis. aut si nomine sint impares. Et rare ciunt pares quod in subiecto facile crit videt exemplo nā numeri pariter imparis. 18.

Lib. III. Tract. I.

partes sunt. 2. 2. 2. quum quilibet a pari denominat nūcro q2 a dualitate. cū. 9. 2. 8. sit 2ualitas siue medietas: q2ritas vero eius impar est. q2 noue: paria: 2 rursus. 6. decem octo tertia pars est: ecce impar denominatio: q2 sit a ternario. 2 quāritas qdem par est q2 scaria: sic 2 i alijs pariter impariū numeroz partibus ut facillimum videre.

De numero impariter pari. Ca. VI. Bi.

Unus impariter par quis est? *Ans.* Est numerus qui cum in q2les ptes diuiditur. rursus hē partes in alias duas secant. Sed in istac parū diuisione nō vsq; ad unitatē in equa ptiōe pgrēditur. vt. 4. in. 2. ut. partitur. 2 rursus. 2. in. 6. 2. 6. 2. amplius. 6. in. 3. 2. 3. diuiditur sed amplius. 3. in equa non secantur. Et ob hoc recte tale sortitus est vocabulū. Est cū par q2 in equa diuidit sed impariter qdem. q2 non in omnibus suis partib; par reperit. Sūt autē hi omnes impariter pares. 2. 2. 2. 4. 8. 4. 0. 56. Di. habes ne alia de natura nūcri paris cognitu necessaria? *Ans.* habeo qdem 2 multa. vt. scz de ppteratibus ei: de ei? oue q2 quo ad singulas spēs generationibus: q2 quentā prima huiusce discipline videntur transcendere elementatin pūtiarum placuit silentio transire: ad alias eiusdem numeri partes sermonem vertere.

De numero supfluo diminutor pfecto. Ca. VII. Bi.

Et q2 aut quot sunt hē nūcri paris ptes alie? *Ans.* Sunt numerus supfluous: numerus diminutus: 2 numerus pfectus. Di. Numerus supfluous q2 est? *Ans.* Est illa cui? ptiū summa summā toti? excedit. vt. 2. cui? medietas est. 6. ps. tertia. 4. pars quarta. 3. pars sexta. 2. pars duodecima. 2. id oēa simul iunere. 6. constituit: q2 totius. 2. scz summā in quoz excedit. Di. Numerus diminutus q2 est? *Ans.* Est numerus cui? ptiū summa summā totius non attingit: vt. 8. cuius medietas est. 4. quarta pars. 2. octava. 2. q2 simul iunere. 7. efficit q2 totius scz. 8. summā non attingit sed in unitate deficiunt. Di. Numerus pfectus q2 est? *Ans.* Est numerus cuius partū summa summe toti? nec maior nec minor sed equalis reperitur. vt. 6. cui? medietas est. 3. par tertia. 2. pars sexta. 2. quas si simul iungas. 6. totius summā perabis. Et horū numeroz paucos reperies scz. 6. 28. 496. 81. 8. 2. semp in sex aut octo terminatos sunt cū semp pares.

De nūcri imparis definitiōe 2 diuisiōe. Ca. VIII. Bi.

Impar numerus q2 est? *Ans.* Est numerus qui i duo q2lia diuidi nō pōt quin interueniat unitas vt. 3. diuidit. in. 2. 2. unitate interueniente. addit cū numerus impar sup partem semp unitatē. Di. Numeri imparis spēs sunt numerus primus 2 incōpositus: numerus secundus 2 cōpositus: nūcrius p se scūs 2 cōpositus ad aliū cōparatus primus 2 incōpositus. Di. Numerus primus 2 incōpositus q2 est? *Ans.* Est numerus qui nullā aliā habet pte q2 ei ipsam q2 a totius quantitate accipit denominari qdem 2 hec pars semp est unitas. vt. 3. habet pter unitatē nullā aliā pter que totius est vna. 2. Et ob id hic numerus primus 2 incōpositus dicit: q2 a nullo numero pōt componitur aut metitur. Numerus autem numerum componere aut metiri dicitur a quo ipso mul-

De Nūero Arithmetice Speculative

riens sumptor: huiusmodi o d' efficiente aut sup'ius tot' p'stituit. Et ita numeri quoz p'ter unitatē nulla pars est eos metiens: p'ra se primi dicunt. vr. 3. 7. 4. p' oppositum numeri cōcant: s' sunt: quoz alia ab unitate pars ambob' m. n. vr. 9. 7. 2. quos non modo unitas. sed ternarius metit.

Numeri
cōcantos

De Numero scdo 7 composito. La. IX. Bi.

Secundus 7 compositus quis dicit nūerus? Ans. Is qui p'ter unitatē in se alii habet num. nū a quo cōpositus est. vr. 9. unitatē habet a q' nōies replicata cōponit: habet 7 insuper ternariā quo tertiumpro constituit. Et ideo is numer' scdus dicit: nam habet numeros p'iores a quo contingit: 7 compositus quidem est: quoniam in ipsum a quo diuiscus est resoluitur.

De numero p se secundo 7 composito. 7 ad aliū coparato primo incōposito. La. X. Bi.

Al numerū p se quidē scdm 7 cōpositum: ad aliū vero cōparatum primū 7 incōpositū? Ans. 9. 7. 2. 5. hōz q'libet ex p'z orib' liquet scdus et cōpositus regitur: sed ad se inuicē cōparati: p'imi 7 incōpositi recte int'cant: nā nullū cōm habēt: nūm: 7 a quo metiant ambo. 9. cū trib' ter sumpt' metit: quib' 29. minime p'stituit: sic cōduer 0. 25. per. 5. q'ndes sumpt' p'ia metiunt: quib' 9. nequaquā p'stituit. Et hos facile q' sunt dephendes si duob' r'ibi p'positis numero: minorē de maiore subtrahas: nam q' relinquit aut est unitas aut alius nūerus hūc q' subtrahit minor aut equalis si q' relinquit unitas est: nūeros p'ra se p'positos primos esse necesse est si equalis est: eos ambob' illo cōmuni termino intelligas metiendos 7 ita non esse p'ra se primos: sed cōcant. Si vero prima subtracōne facta: relictos minor fuerit alium a p'iori subtrahendo demās: ita v'sq' dū n' potes pcedas: ex derelicto ex dictis nūeri naturā iudicabis. Que vr clar' intelligas: subiectū animaduertas: exemplū sint. 9. 7. 2. 9. nūeri p'positi: aufero. 9. a. 9. 7 remanēt. 20. a q'bus si rursus. 9. tollant manēt. 11. a quib' si demū. 9. subtrahant: relinquitur duos: que q' nōbenariā q'ntitatē nō attingunt: totiens quotiens possunt a. 9. demo: quod cum quater factum fuerit unitas relinquit. Et quo parer numeros p'positos esse cōtra se primos: 7 hec de nūero ad se p'siderato dicta in p'senti sufficiant: atq' auris patulas prebere volueris nōnulla 7 quidē vtilia de numero vr ad aliū refertur subiungam. Di. Auscultabo 7 q' d' igitur.

De maioris ineq'itatis speciebus in gñe. La. XI. Bi.

In primis itaq' te scire necesse est: offic qd ad aliud refert: aut esse equale aut ineq'ale. Et primū qdē p'orsus nullā accipit diuiscere nā qd equale est aliis se habere nō pōt'vr duo equatur duob'. Ineq'le vero dupliciter esse cōtingit. Est cū quoddā magis ineq'le quoddā vero minus. De hisq'az speciebus magis necaria in mediū afferat: primū de speciebus maioris ineq'itatis. Di. Que 7 q' maioris ineq'itatis species sunt? Ans. Quinq' scz Multiplex Supparticularis: Suppartiens: Multiplex supparticularis: multiplex suppartiens.

De numero multiplici. La. XII. Bi.

Liber. III. Tract. I.

Unus multiplex quis est? *Ans.* Est numerus q̄ ad aliū
cōparatus ipsum plus q̄ semel p̄incit; quem si bis continet
duplex est si ter triplus; et sic procedendo in infinitū. *vt. 2. ad. 1.*
est dup'us. 3. ad. 1. est triplus.

De numero superparticulari. Ca. XIII. Bi.

Superparticularis numerus quis est? *Ans.* Est numerus qui
ad aliū relatus ip̄us quidē totū p̄incit; et insuper a' terā cū
partem que pars si medietas fuerit sesquialter vocat' *vt. 3. ad. 2.*
Si vero tertia sit sesquitercius dicit' *vt. 4. ad. 3.* valet autē sequi idem q̄
totum quod p̄prie sc̄i dici deberet.

De numero superpartiente. Ca. XIV. Bi.

Quis est numerus superpartiens? *Ans.* Est numerus q̄ ad aliū
cōparatus ip̄m totū et insup non vnā solā sed plures cū p̄ces
p̄incit. Si igit' numerus aliū et duas eius p̄ces p̄incat' superbi
partiens. Si 3o tres cū p̄ces vltra totū in se habeat; superbi
partiens dicit' et sic de reliq̄s in infinitū p̄cedendo. *Exemplū p̄mū*
vt. 5. ad. 3. *Exemplū sc̄dū vt. 7. ad. 4.* In istis locutionib' ne
cessariū erit subm̄ intelligere; illis sc̄z q̄s p̄ces sequant' p̄ces et reliquas
vltra totū in superpartiente inclusas; denotant. *vt. in exemplo si numerus sup*
partiens vltra totū duas cū p̄ces p̄incat; subintelligendū est superbi partiens
tercias; nā in nūmeroz naturali ordina. s. quant'. 3. Et si tres p̄ces p̄incat;
subintelligendū est superbi partiens q̄rtas; sic et in ceteris est facile videre.

De numero multiplici superparticulari. Ca. XV. Bi.

Triplex ses
quialter.

Unus multiplex superparticularis quis est? *Ans.* Est nūco
rus q̄ ad aliū relatus; p̄incit eadē plus q̄ semel et insup al
terā aliquā cū partē. Et ob id hoc geminū accipit vocabulū.
Et cū ip̄o q̄ maior minorē plus q̄ semel p̄incit; multiplex; q̄
vero rursus aliquā minoris p̄ces p̄incit p̄icularis esse non
ambigit'. Si igit' maior minorē bis; et eius medietatē p̄incat; duplex sesqui
al. si vero tertiā eius p̄ce p̄prehendat; duplex sesquiterci'; au' si maior mi
norē ter; et insup eius medietatē p̄incat; triplex sesquialter nōtatur et sic cō
sequēter reliq̄s nōtabit; si in infinitū p̄gressionē f. ceria. *Exemplū p̄mū*
5. ad. 2 duplex sesquialter est. *7. ad. 3.* duplex sesquiterci' est. *7. ad. 2* tri
plex sesquialter. *10. ad. 3.* triplex sesquitercius inuenit'.

De numero multiplici superpartiente. Ca. XVI. Bi.

Unus multiplex superpartiens quis est? *Ans.* Est numeri
q̄ ad aliū relatus ip̄m quidē plus q̄ semel cōtinet; et insup
nō vnā solā sed duas tres aut quorū vel plēs cū p̄ces. Et sic
sc̄dm q̄ maior minoris pl' p̄ces p̄incit ip̄ aliud et aliud
nomē hereditabit. Dicit' em̄ duplex superbi partiens si minorē
bis et duas cū p̄ces in se habeat. *vt. 8. ad. 3.* vel duplex super
bi partiens si minorē bis et tres cū p̄ces p̄prehendat. *ad. 4.* Triplex 3o super
bi partiens nōtatur; si minor ter et insup due minoris p̄ces in maiore p̄incat'
vt. 11. ad. 3. et p̄ ista in reliq̄s facile est videre. Et hec de maioris inqualitate specieb' aliq̄
inquirere libuerit; calam' cum in motu est respondebit.

De speciebus minoris inequalitatis: Ca. XVII. Et

De proportiõe & proportionalitate. Ca. XVII. O Jac

De speciebus proportionalitatis in gñe: **Ca. XIX. Bi.**

De Proportionalitate arithmetica. Ca. XX. Q. 1a.

De aut pporionalitas Arithmetica quorū trib' aut plurib'
terminis positis neglecta collatate proportionū sola cūstodi parit
tas differētiarū. vt i. 2. 3. In hac numero dispositiōe differētiā
ead. 2. est. rursus i. 2. 3. 4. 5. reperit. quā p. d. i. 2. 3. 4. 5. Nam sicut vnum ē

Liber. III. Tra. I

et nobilitas a tribus unitate differunt: sed proportionum equalitas non observatur nisi duos ad unum est proportio duplicata. si d. tria ad 2. est proportio sesquialtera. Dicitur autem hec medietas Arithmeticarum: quia in solis numeris proportionem custodit etiam.

De Proportione Geometrica La. XXI. Bi.

Ecce pro modulo capacitatis accipio: ad alia pergas. Ita. Proportionalitas Geometrica est: cum tribus aut pluribus dispositis terminis numeris. ex differentia negligit: solumque proportionum equalitas custodit. ut. 2. a. 8. sicut enim se habet 2. ad 1. sic se habet 8. ad 4. quia ubique est proportio dupla. nec numerorum differentia ibi adveniat. nam inter 1. et 2. unitas. inter 2. et 4. dualitas. inter 4. vero. et 8. quaternitas reperitur. sed tamen numerorum differentie semper in eadem cum terminis proportionem sunt constitutae: nam si termini sunt in dupla. proportio in eadem sunt et eandem differentie constituitur. ut hic

Et si termini in proportione tripla reperiantur: eandem differentie in eadem inveniuntur. ut taliter

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Differentie. Termin.

De Proportionalitate harmonica. La. XXII. Bi.

Harmonica proportionalitas quae est. Ita. Quaeque eisdem differentis: nec equis proportionibus constitunt: sed illa in qua quodammodo maximus terminus ad minimum ponitur. sic differentia maximus et medius contra differentias medius et minimus comparatur. ut sunt termini dispositi. 3. 4. 6. ubi namque maior terminus vicis. 6. ad minimum. s. 3. duplus est. sic differentia maximus terminus. 6. et medius. s. 4. quae est duo. dupla est ad differentiam terminus medius. et minimus quae est 1. nec tamen in partem

numerorum ordine terminorum ad invicem equa reperitur. proportio autem differentia. nam proportio. 4. ad 3. est sesquialtera. 6. vero ad 4. est proportio sesquialtera. et inter 4. et 3. differentia est unitas. iter. 4. non 2. 6. dualitas. Iste autem proportionalitas siue medietas Harmonica notata in hac sola Harmonia aut symphonia vel phonaria. Musica reperitur. et quia nec terminorum proportionem aut eorum differentiam absolute considerat: sed ut haec ambo ad invicem relata intelligatur. Et si autem proportionem harmoniae ad aliud quodammodo se habeat. De quibus in musicis libris videtur. Ceterumque ut numerorum vim et naturam quae ad prima rudimenta plenius capias: de numeris tractabimus: quodammodo referunt ad Geometricas dimensionum et figuras. Di. Placet solum. nam si fidelissimum preceptoris officium observans: nec de his de necessariis ad prima scientiarum intelligenda principia obmittis.

De numero secundum Geometricas dimensiones dispositio. Et primo de numero Lineali. La. XXIII. Di. Ja.

In primis te scire volo omnem Geometricam dimensionem aut esse linealem: aut superficiei: aut solidam. ut patebit infra. Et ob id in primis numerum linealem: superficiei: et solidum distinguimus. Di. Numerus linealis quae est. Ita. Est a duobus inchoans adiecta semper unitate: in unum eundemque ducti quantitates explicatae generis. ut. ij. iij. iij. v. Di. Cur dicis a duobus inchoans? Ita. Nam sic patet actu non esse linealem: sed potentia: sic unitas actu non est numerus: sed potentia: paucioribus igitur quibus linealem numerum asserere non potest unitatem.

De numero Arith. Specu.

De numero superficiali et eius speciebus. Ca. XXIII. Si.

Amicus superficialis quod est? *Ans.* Est numerus duobus lateribus contentus longitudinis et latitudinis. Vel est numerus a tribus cuboans addita descriptionis latitudinis et numerus naturae latius se sequentia angulorum dilatatione. Dicitur est autem et superficies et aliam numerum a tribus inchoationem quam sit in Geometricis partem etiam a tribus lineis nulla angularis superficies clauditur: ita et in Geometricis superficies canonica divisione in triangula: quadrangula: pentagona: et sic de alijs accipitur: sic pari modo et numerus superficialium pertinetur.

De numero triangulari. Ca. XXV. Si.

Triangularis numerus quod est? *Ans.* Est numerus qui in latitudine secundum unitates descriptus tribus angulis continetur: lateribus quoque littera dispositis. ut sunt. 1. 3. 6. 10. 15. 21. 28. in talem figuram dispositi.

De numero quadrangulari. Ca. XXVI. Si.

Quadratus numerus quod est? *Ans.* Est numerus qui in latitudine secundum unitates descriptus angulis quatuor lateribus equali dimensione dispositis continetur. ut sunt. 4. 9. 16. 25. 36. 49. taliter ordinari: et numeris ab unitate in continua proportionalitate dispositis. et tunc ab unitate erit quadratus: ac deinceps se invicem intermissio. Et cum quadrati in natura diversa sunt: quidam enim equali latitudine habent et longitudinem. ut bis duo et ter tria. quidam vero pre longiores sunt. ut quorum latera non unitatis sed aliorum quorundam numerorum differentia separantur. ut per quinque ita formata. R. Reliqui vero altera pre longiores cristantur. quorum scilicet latera unitatis tamen differentia sunt diversa. ut sunt bis tria in ista forma disposita.

De Numero Pentagonono Hexagono Heptagono et sequentibus multiangulis. Ca. XXVII. Si.

Pentagonum quod dicitur numerum? *Ans.* Est ipse qui in latitudine secundum unitates descriptus quinque angulis lateribus equali dimensione dispositis continetur: et simili definitione hexagonum heptagonum et reliqui describuntur numeri: que tibi ut facilius pateant pauca exempla subiungam.

12	22	55	84	71	Omnis pentagoni:
15	28	45	66	91	Omnis hexagoni.
18	34	55	81	111	Omnis heptagoni

unitas tamen et si non actu tamen potentia est ovis numerata figura et idem finis proposita

De numero solido siue corporali. Ca. XXVIII. Si.

Quis est numerus corporalis siue solidus? *Ans.* Est qui tribus lateribus continetur. scilicet longitudinis: latitudinis: et profunditatis. Vel est qui finem unitates suas in longum latum et profundum dispositus fuerit: corpus autem figuram repraesentat. Et ob id ipse ad modum corporis dividere docuit hoc modo. Nam numerorum quatuor pyramidum laterum: scilicet tres: cuneoli autem magis latine gradantur: paralleli per dicitur: ciliatissimi sphaerici notantur: quod descriptores in sequentibus patebunt.

De numero pyramidalis. Ca. XXIX. Si.

Pyramidalis itaque est numerus in suis unitatibus per modum pyramidis corporalis ostenditur. ut scilicet a basi latera incipiant in ascendendo se decrescere: donec ad unitatem qui huiusmodi pyramidis conus est perveniat. Et sic est corpus pyramidis.

Liber. III. Tractatus. I.

qdam est trilatera. vt a. z. qdam quadrangula vt b. z. sic de alijs secundum
modū suplicietum multangularis variatis. Sequitur numerus pyramis tri-
latera quadrangula aliaue reperitur.

De numero Pyramidalis trilatero Ca. XXX. 31.

Vnde numerus pyramidalis trilateralis est is; cuius basis est triangulus et a cuius conus est vnitate in medio locata. et si basi b. ptoxiem pyramidalem superposueris; pyramidem secundam et denariam constitues. q. si p. basi hoc modo locabilis et eidem pyramis b. superponitur pyramis tertia. et 20. vnitarum producitur. Simili modo videndis erit in ceteris.

Ita in numero pyramidalis tot vnitates latera continentur: quor ad eius constitutionem numeri trianguli aut quadranguli pentagoni: aut hexa sequentes concurrunt vnitate etiam pro tali numero computata. Ex quo liquet quod vnitate de predictis pyramidalibus latera duas; secunde tres; tertie vero quatuor vnitates habent.

De numero pyramidalis quadrangulo. La. XXXI. Si.

Quadrangulum pyramiden que dicitur numerum. Aba. Cum
basis numerus quadratus conus vero vnitatis. Et si
ramidi ita fabricare basim nunciamus banc. Et suppositio
scbam in quadrat pyramide quatuordecim. Vnitatis effin
co qua si huc in basi supadd: orterit pyramiden 30. vni
tati pducit: sic in cetris non modo qdra. is veritatem pda
gonis: alio multiangulis videre est. Hoc fit vni non est scientia pte
dum: si vnitatem q conus dicitur omnis: pyramiden autem vbi effin
Similiter si alios quosque numeros basibus iuxta pmissas regulas. supad
ditos detraxeris: pyramides facies bis curtas vel tri curtas.

The laterculis

Ca. XXXII. Bis.

tamen latere qui sunt. Ana. Qui et ducti equalium q̄
 ter in minus sunt. et tria. et bis. S. constituent: quia. S.
 tres dimensionones disponant longitudi latitudini quabz
 quia. vbi. tria. Altitudo vero. minor: quia. duorum tantum
 reperitur. et y quibus alia nouem in simili modo disposita
 succedat.

De aſteribus

La. XXXIII. Bi.

Umeri affires qui sunt. Ma. Qui ex duobus equaliter equaliter i ma
ius sunt. ut qter qtuor: nonies. 144. facit. q si ad figura corpalem
ordinaueris: latitudo longitudo erit cqlis. qz vbiqz qtuor. Altitudo vero
cfl non habeat erit diffilis. ut 6 qbz alia. 16. ita disposita octies summa.

The Funcoils

Ла. XXXIII. Di.

[illegible]

De Paralelipedibus

La. XXXV. B.

Et aliter pedes q̄s dicis numeros? **Ma.** Eos qui ex ductu equalit
inequalit p̄ ineqlia sunt. ut bis tria bis. i. faciunt: q̄ si in corp̄is figu
rā redacti fuerint latitudine altitudinis equā (q̄ vbiq̄ duorū) idē
sunt. Et rep̄ies seq̄ lentur triū. ut etc. quibz alia. & alia formata sup̄ addas

Arithmetice I speculatiue de numero

De Cubis: Capiculum. XXXVI. Bi.

ui sunt numeri cubis? *Ma.* Qui ex equalibz. p. equalia p. d. eni sunt. vt totz. q. 3. et 27. p. d. ut si in forma corporis redigant: latitudo: longitudo: et profunditas equalia reperiunt: qz vbiqz tria. vt. q. quibz. alia. p. taliter ordinata bin supponas. tñ si nñeri ab unitate primz p. portionales fuerit quartus ab unitate cubus est: ac deinceps duobus semp intermissis: semp quadrato cubitus sequitur.

De Ciclicis vel Sphericis. Ca. XXXVII. Bi.

ui nñeri sunt Ciclici vel Sphericz? *Ma.* Qui ex dictu cu. boz ita p. eant. vt a q. nñero cubice q. stratis latus incepit in eundē altitudinis extremitas terminet. vt qnqz. s. facit. 25. q. si rursus qnqz accipio: mñez. 125. p. d. cu? altitudis in eundē nñez finiat: a q. latus cu? pmo inchoat. qz in s. die sñt mō cñ dico scrias. 6. 36. facio q. si rursus p. 6. mñticipent. 216. p. d. uñt: q. in sep itez terminant. a quo 2 latus cu? inchoat. et ob id bi nñeri dñr Ciclici vel sphz. ica. qz ad pñcipiū p. pñi reuertunt. Et sic ex vna reuersione de puncto in punctū circa? pñat. sic ex vna mñticiparide numeri in se. Ciclici nñeri q. piani sunt p. eant. vt qnqz. s. sñt. 25. Et sic ex secūda. s. semicidi arcūductione circa diametru sñram: sphera describit: ita ex cicli nñeri p. suū pñcipiū mñticipatione nñius sphericus p. ecat. vt. 25 qnqz. erunt. 125. hec sunt q. de rōne nñeri theoricē pñdcrato cōmuniōra 2 magia vñlia p. currit altiorē vero de his speculationē in diui Boetij Arithmetica si qñ libuerit inuenies: q. 2 hec que iam tradidit pro maiori p. e explicata sunt. Jamiam ad p. xum sñmonē vtramus.

Libri qrti de pñcipijs Arithmetice practice Tract. secund. De diuisione numeri ptracti. Ca. I. OJa.

Arithmetica practica quā Algorithmū dicim? numerz practice. pñdcrat. 2 de ipsi diuisione 2 passionibz disputat. Di. Rem igit ipam aggredere: diuisionem numeri cepti pñdcras. *Ma.* Numeroz quidā Digitus: quia Articulus: q. dam vero ex his Compositus. Di. Bozū descriptiones si quas habes per ordinem cōcas.

De nñero digito. Articula. 2 Exposito. Ca. II. OJa.

umerus digit? est ois denario minor nñerus. vt i vel 2 vel 3. sic de alijs. Di. Quis est nñerus articulus? *Ma.* Est nñerus in decē q. lia diuisibilis tali lege. vt istac sacro diuisione nihil sit supfluum: ni bu diminutū. vt. 10. diuiditur in. 10. unitates. 2. 10. in. 10. remanens 10. Di. Quis nñerus dicit cōpositus? *Ma.* Nñerus ex digito 2 articulo pñtut. vt 2. q. 2. (digito) et. 10. (articulo) est aggregat. Et vt singula vnico complectar cōceptu. Ois nñerus inter duos articulos primus cōpositus est.

De Numeri iam diuisi passionibus. Ca. III. Bi.

umeri a te iā diuisi q. que sunt passionē? *Ma.* Septē. s. Nñeratio: Additio: Subtractio: Multiplicatio: Diuio: p. gressio: 2 Radici extractio. Mediatario aut a diuisione nō di itinguit: nec duplatio a multiplicacōe separat. Est et mediatario p. duo diuio: 2 duplatio p. duos mñticipatio. Cōueniē aut he pass. des nō mō nñero integro: sed etiā in p. e q. mñticipas dicit diuio. De qbus eo quo iā nñerare sunt ordine tractabimur. Et primū eadē in integro.

Liber. III. Tra. II

De Numeratione Capitulum. III. Bis.

Quid est Numeratio? *Ans.* Est cuiuslibet numeri per figuras expresseretur artificiosa repitatio. *Di.* Quis sunt isti: coparentes si guret? *Ans.* Sunt hec scilicet unus. scilicet duo. tria. quatuor. quinque. sex. septem. octo. novem. o. quod figura nihil vel de fra. dicitur per ipsam sola nihil representat: ipsa tamen loci occupante magis per ceteras scilicet. ut. 20. 12. viginti scilicet tamen per se positi tamen duo representat. Operatio est quod in Numeratione ordine et loci magis perscrutari. *Q.* dicitur quod: quod retrograde numerus scribimus? *Locum* hocque ois figura in primo loco posita scilicet ipsam se representat. ut. 1. sic posita. 2. repitatur. *Scia* in secundo loco posita: scilicet decies scilicet: quod viginti. ut. 20. In tertio loco quod libet figura se scilicet centies. In quarto vero millesies. In quinto decies millesies. In sexto vero loco millesies millesies. sic in infinitum. Et quod claret unica sola figura omnem digitum scribendū: omnem articulum a 10. usque ad centum excludit: inter hos omnem numerum compositum inclusit duobus tamen figuris representandis. ut. 10. 20. 30. etc. Et centum vero usque ad mille ois numerus tripla figura designat. ut. 100. 200. etc. Et mille vero usque ad decem milia omnem numerum quatuor figuris scribimus. ut. 1000. 2000. etc. Et vero in extremum magni numeri hac cautela utendum est. ut super omni figuram a. ponat super secundam. b. super tertiam. c. super quartam. nuncius a. et super sequentem. b. etc. donec ois figura harum trium litterarum eo ordine et characteribus suis insigne. f. a. b. c. etc. est primo dempto omne a. millenarium signat. b. numerus infra centum. c. centum representat. Et ubi a. et b. simul ponunt: simul debent exprimi. ubi ubi b. supra cifram coniungat locari. ut in numero hic subiecto a. b. a. c. b. a. c. b. a. que tali Simone exprimere possumus 4. 5. 2. 3. 6. 2. 9. 0. 2. 2. quatuor mille mille milia: quingenta mille milia. nonaginta milia mille milia. sexaginta milia. viginti novem milia. et viginti duo. Tot est in unoquoque numerorum ordine sunt milia: quot a primo dempto. possumus et aliter numerum prepositum quantum sit perquirere. ut vix in prima figura incipientes dicamus ordine retrograde. prima per se. secunda decem. tertia centum. quarta millesies. sic de alijs secundum loca. millenariorum signando punctis. ut.

4 5 2 3 6 2 9 0 2 2

De Additione

Capitulum. V. Bis

Aditio quod est? *Ans.* Est duorum aut plurium numerorum in una similes reductione. ut. 4. ad 7. faciunt 11. *Di.* Aditio: (ut in alijs intelligi) modum ostende. *Ans.* In additione ad minus duo ordines numerorum sunt necessarij superior. scilicet cui altera addit: et inferior que superiori adiungit. Si igitur numerum numero volueris adiungere: numerum cui debet fieri additio per suas figuras in loco superiori scribe: cui numerum addendum per figuras suas impone: ita ut prima sub prima: secunda sub secunda ponat etc. Ita ita dispositio sub huius linea sub 3 summa ex additione perveniens scribenda est. uti subiecta admonet descriptio.

4	6	7	9	Numerus cui debet fieri additio
3	2	3	2	Numerus addendus
				Linea interiecta

Quo facto primas figuras ad se addas: et quibus excreset numerus una aut duabus scribendus figuris: si una hec scribas inferius: si duabus prima scribas et secunda mente teneat: quia cum sequente figura addas: pari modo cum secunda et tertia et sequentibus operaberis figuris: quousque totum additum sit. Exemplum sit.

De numero centis. milibus. pra.

nas in numero prius posito. et dicitur ad 9. facit ii. pma unitatem sub linea scribere: sedam cum figura sequere sex. adde dicendo 5 ad 7 erunt 10 et unitas duas resuata facit. it. scribe iterum una unitate in secundo loco sub linea: et aliam scriuas. Dic 9. et 1. et ad 6. facit 8. et unitas duas cum his octo possunt 9. q. 10. to tertio scribe sub linea. Rursus dic 3. ad 4. efficitur 7. que si in loco quarto scribantur sub linea figure omnes hoc ordine stabunt

4	6	7	9	Numerus cui debet fieri additio
5	2	5	7	Numerus addendus
				Linea interiecta
7	9	i	i	Numerus productus

Adnotandum vero in hoc calculandi modo figuras non delendas: sed vigulis paruis signandas esse. Et ut singula in omni additione occurrerent unitas eo complectar contextu. Exemplis subijcere placuit generale: in quo singula ad additionem requisita more apparebunt

9	8	7	4	6	Numerus cui debet fieri additio
2	0	5	4	5	Numerus addendus
					Linea interiecta
i	i	9	0	9	Numerus productus

De Substractione Capitulum VI. Bis.

Quid est Subtractio? Ita: Est numeri a numero sublatio. ut videat summa relicta. ut si 9. relinquunt 4. Et modum subtractionis subijcias. Ita. In subtractione duo numeri sunt necessarij. Numerus primo loco positus a quo alter subtrahitur numerus huic suppositus qui a supposito remouetur. potest autem minor de maiore: aut equalis de equali: sed maior de maiore nunquam subtrahitur. Ita igitur subtrahere volueris numerum a quo debet fieri subtractio per suas differentias in superiori loco. Numerus vero subtrahendus in inferiori ponas ita ut prima sub prima: secunda sub secunda. Et sic de alijs ponantur in a supposito. Dehinc prima inferioris a prima superioris auferas: et quod residuum est sub linea ponas. Si vero inferioris a superiore subtrahere non possis: distantiam eius a denario considera: et eandem numero superiori adde: productumque et utroque sub linea in loco suo ponas: et quotienscunque hoc facere fuerit: figure prime in inferiori ordine sequenti addenda est unitas: tunc totum a sibi supposita tollas. Et si in fine suaro non preceperit est. Et accipe I. B. numero 5 4 6 8. Et dic 2. ab 8. remanet 6. qui scribe sub linea. Dic rursus 7. a 6. 2. 3. 7. 8. non valcorideo 7. a 10. distantia que tria est: inuenies cum numero superiori 6. addo: et 9. emergunt: que sub linea ponenda sunt. Et rursus dic 4. a 4. et in ordine subtrahendorum 2. a adde unitatem et erit 4. Et rursus dic 4. a 4. et surgit: vel nihil remanet. Illud nihil quod per cissa fecatur ponat sub linea et dic ultra 2. a 5. et manent 3. que iterum ponant sub linea: et si bene actus fuerit figure stabunt hoc ordine. Et ne ad de necessarijs permittatur tibi: exemplo pluri generale totius subtractionis subijciam tale.

9	0	0	5	8	6	Numerus a quo debet fieri subtractio
7	5	5	4	5	6	Numerus subtrahendus
						Linea superposita
1	4	6	8	9	5	Numerus reliquus

2 85

Liber. mī Tractatus. II

Probat autē per additionē substractio. et cōuerso. ut si numerus relictus nu-
mero substra. mō addas: numeri a quo facta est substractio. inuenies. Et
rursus si additiōis exēplo numerū substra. bēndū. a p̄ducto substra. teris: nu-
mū substra. bēndū p̄ relictō conspicies. pari mō si numerū cui debet fieri
additiō a p̄ducto depōsueris: p̄ relictō numerū substra. bēndū videbis.

De Multiplicatione

La. VII.

Bi.

Quid est multiplicatio? **Ma.** Est numeri peractio p̄portio-
abiliter se h̄ntis ad multiplicandū sic multiplicis ad unitatem
ubi ḡa. s. p. 4. multiplicare est. inserere. u. percare. q̄ se i cadent
p̄portio. fad. 4. b. s. c. ad unitate: q̄ utrobq̄ est p̄portio
tripla. **Di.** Multiplicatio fōrmā adiciat. **Ma.** In mlti-
plicatioe duo numeri sunt necessarij. Numerus multiplicandus
in sup̄iore ordinē: numerus multiplicans in inferiori ordine
scribendus. Nec erit cura an prima multiplicans ponatur sub multipli-
candi prima aut alia. ut 7 9 5 4 Est etiam ambobus ita dispositis li-
nea subijcienda sub qua 6 4 2 Summa ex multiplicatione pue-
nias pōnda est. p̄mum itaq̄ primā numeri multiplicatis in oēs multi-
plicandi ducas: et qd̄ ex hoc p̄uenit sub p̄fata linea pōnat. **Bi.** Sedas mlti-
plicantis in oēs multiplicandi ducas: et productū ea lege sub linea locabis
ut locus productū i loco corā p̄dca. multiplicatis. nā si multiplicatis scda fue-
rit. productū sub scdo mīcro p̄us sub linea pōstro locare cōuenit. Et sic faciē-
dum est de singulis. donec oēs figuras multiplicatis in oēs multiplicandi du-
cere fuerint. **Di.** Exēplum hui? subiungas: ut q̄ dicis clarius intelligam.
Ma. Exēplum sumas in numero pōri. Et p̄mum qd̄m dicas: bis. 4. sunt
8. scribenda sub linea. dic rursus bis. 5. sunt. 10. scribe o cūā et serua unitatē
et vltra bis. 2. sunt. 8. q̄bus unitas p̄us reseruata: si addas: decem et nouem
cōstituit e q̄bus. 9. scribe sub linea. unitatē serua. Et āplius bis. 7. sunt. 14.
et unitas p̄ius seruata facit. 15. q̄ tota sub linea scribenda sunt. cum nō sit
numerus sequens cui digitus addi possit. Et si ut dicimus opatus fueris
post opationem figuras eo ordine dispositas videbis hīc in margine signa-
to. Dehinc scdm̄ multiplicatis in oēs multiplicandi ducas. Et p̄mum die
q̄ter. 4. sunt. 16. e q̄bus sub o scribas. 6. et unitatē serues. Et rursus die q̄ter
15. sunt. 20 et unitas p̄ius seruata his addita facit. 21. scribe. i. sub. 9. et bina-
rium serua. Et amplius q̄ter. 9. sunt. 36. et binarius p̄ius seruatus illis addi-
tus. 30. constituit. e q̄bus. 8. sub. 5. scribenda 23. seruanda sunt. Et rursus q̄-
ter. 7. sunt. 28. 25. p̄i? seruata his addita cōstituit. 31. q̄ ucy totalitē scribēda
sūt ut p̄us. Et si bñ opatus fueris dispositiōem figuraz videbis. 7 9 5 4
talem. Demū die serice. 4. sunt. 24. e quibz. 4. sub. i. pōris nu-
meri: pōnat: duo serues. Et rursus serice. 5. sunt. 30
et duo p̄ius seruata facit. 32. e q̄bus. 2. sub. 8. scribas
23. serues. Amplius serice. 9. sunt. 54. quibus si. 3. p̄ius ser-
uata addas. 57. emergunt e quibus. 7. sub. i. scribatur. 25. mēto conserues
Et rursus serice. 7. sunt. 42. et 25. p̄ius seruata faciunt. 47. q̄ totaliter sub hī
p̄ca pōnas. Qd̄ si bñ op̄ratū fuerit dispositio numerorū erit talis.

7 9 5 4 Numerus multiplicandus
6 4 2 Numerus multiplicans
Linca interiecta

i 5 9 0 8

3 1 8 1 6

4 7 7 5 4

Numerus productus

Arith. practi. de numero contracto

Que si oia p modū a. v. ca. traditi addideris numeri. si o 6 4 6 8
 creabis. Et q: in oibus antedictis digitorū inter se supponitur multipli
 catione de his regulam et tabulam subiecto. Regula. Scribant
 figure in se multiplicande subalterne: cuiuslibet distantia a decē a dextris
 ponat et una distantia p alterā multiplicet productū: fructū. Deinde distā
 tiam vni⁹ digiti a digito alio subtrahat: residuū pōi producto ex distanti
 a. v. m. multiplicandi postponas. Di. v. m. exemplū subiungas. Ada. Si
 eire volueris quot sunt septies. 8. ea hoc ordine cū distantia suis a dextris
 ponas. 8. Dic ter. 2. sunt. 6. et rursus. 2. a. 7. remanent. s. q. productū. 6. post
 ponas et numerū talem inuenies. s. 6. quē faciūt septies. 8. Tabula

224	339	4416	5535	6636	17749
236	542	4520	5630	6742	7856
248	555	4624	5835	6848	796
250	5818	4728	5840	6954	
262	5721	4832	5645		8864
274	5814	4936			8971
286	5927				
298					

Et ne alia in multiplicandi tibi occurrerit Sterea exēplū sit hoc gñale

4 5 0 6 0 Numerus multiplicandus
 2 0 3 0 Numerus multiplicans
 Linea interiecta

91 4 7 1 8 0 0 Numerus productus

De Divisione

La. VIII. Di.

Ud est diuisione. Ada. Est numeri pcreatio proportionabi
 liter se hñis ad unitatē. vt diuidentis ad diuisorē. vt 10. p. 4
 diuidere est nñerum. s. pcreare: q unitati in idem pponere
 pporiōe q quorū pportionant viginti: Nā vñqz cit pōto
 quinquā. Di. Diuisionis forma haud i. teras. Ada. In di
 uisione tuo nñeri cū sit neccē. s. p. p. q diuidentis et infe
 rior q diuisor appellāus est: et sub supior ita locāus: vt vltima sua ponat
 sub supioris vltia et penultima sub penultima. et hoc qdem vñqz ē si vltia di
 uisoris nō fuerit maior vltia diuidentis: si maior fuerit: nō sub vltia diui
 denti sed sub penultima locanda est: et reliquē subiequentibz ordine directo.
 vt piz in exēplo a. Istis ita vt dictū est forma pglā cōcausa ad lai⁹ dextr
 post numerōs ponat: cui nñerus ex diuisione inueniū (q qñes appellat) in
 scribi possit. i. Quo facto videndū est qñes vltimā diuisionis in nñero sibi
 supposito possit repireita th q retiens etiā oēs si quentes in suis suprapo
 sitis possint haberi: et quotientē inuentū et pñis dextrā in pglā cōcausa lo
 cant: in oēs figuras diuisionis multiplica pñis. s. vltimā: deinde in sequē
 tes. et qd ex hac multiplicandi productū a numero sibi supposito subtraha
 ri figurā a qbus facta est subtraccio paruis lineis cancellat: et residuo
 cuiuslibet figure numeri diuidenti sup ipam eadē figurā: cuius residuū
 est posito vt in priori exēplo. Illo facto secundetur diuisor per vñā figurā
 et vñqz quotientē queratur: et ad quotientem prius reperiū. sub vñgula po

8 2
 71 5

9 9 81
 5 6 2
 2 1 2
 5 6 7
 4 5

scitum et in oēs figuras diuisi sois vt prius multiplicet: pducitq; a superiori
 subtrahat: et rursus diuisor p vnā figurā secundet: qd totiens fiat donec p
 ma diuisoris sub prima diuidendi consistat. Si autē in oparidē media aut
 in fine quoricens repiri nō possit: pro eodem ponat. o. ad p̄gulā cōcauam si
 guris diuisoris cancellatis. Diuisor p̄o rursus p vnā figurā secundet: qd autē
 in fine diuisiōis restitū fuerit de infior diuidēdo: in quo diuisor nō possit a
 plius reperiri. erit residuū diuisiōis. Dī. Nūl exemplari operatione dicta
 explicaueris intelligam minime. Ana. Exemplū: positū sup accipet: p̄i
 mum dicas: quoricens reperio. 4. in. 6. ita q; etiā toticō. 6. in. 7. videbis q;
 r̄si semel ob id vnitatē in virgulā cōcauā ponas: et vnitatem in oēs diui
 sois multiplicando dicas: semel. 4. sunt. 4. quē ab vltima diuidēdi substra
 bas: dicendo. 4. a. 6. manent duo quē su. 6. ponas. et ita sex virgula signa.
 Dic rursus sex sunt sex. sex a quinq; nō p̄r: distat. et. 4. 4. ad quinq; sunt
 nouē: q; ponas sup. 7. quinq; prius virgula cancellatis: vnitatē quā ex lege
 subtracōis sequēti dabis figure a sibi subposita sex duo subtrahas: dicē
 da. i. a. 1. et manet vni et signa p̄gulā: et vni sup ea ponas. Post hoc diuisor
 per vnā figuram secunderur et stabunt figure ordi
 ne tali. Illo facto rursus dicas. 4. in. 19. quoricens pos
 sum reperire. ita tamen q; etiā totiens. 6. in. 4. et alig
 ex. 19. cū. 4. subtraxero relictis inueniam: et videbis
 q; quater. hoc igit. 4. sub virgula cōcauā ponas et
 ea in oēs diuisoris multiplicando dicas. quater. 4.
 sunt sedecim: quē a. 19. subtrahes: dicēdo. i. ab. i. et sur
 git. 6. a. nouem et manet tria quē ponas supra. 9. et. 9. cācella. dic rursus qua
 ter sex sunt. 4. quē subtrahes a. 34. sibi si p̄appositis dicēdo. 2. a. 5. manet vni
 quē sup tres cancellata ponas et iterū dicas. 4. a. 4. et surgit ab hoc. 4. cū vir
 gula signes et elio. sup ponas iterū: quē diuisorē p vnā figurā secundes et si
 gurarum talem dispositionē reperies.

1
29
88
464
7469

Diuidendus

14

Quoricens

Ita pariformiter in sequētib; faciendū est: qd si bñ opatus fueris dispositi
 onem figuraz talem videbis. Et. 17. residus sunt in qbus. 4. 6. amplius repe
 riri non possunt.

1
132
2907
6348
4686
1442
864
28

Quoricens

De numero contracto

Probatnr aut diuifio p multiplicationē ⁊ e conuerfo. Per multiplicationē
quidē pbatur diuifio: n̄ quonientē p diuiforem mltiplicaueris. nam quod
ex illa mltiplicatione excreuit vna cum refiduo (fi quod fuerit) numerz di-
uidendū refp̄ent abtr. Rurſus multiplicatio p diuifionē pbabitur. nam ſi
pductum in mltiplicatione p multiplicandū diuidas in quoniente multo-
plicantē inuenies. Et vt omnia ſimul complectar. Exemplum generale
Diuidendis ſubijciām tale
Diuidendus 19 45 6789 110050 Quotiens
Diuiſor 45 Refiduum. 39

De Progreſſione Capitulu. IX. Bi.

Quid eſt pgreſſio? *Ans.* Eſt pluriū numeror ſcđm equa-
les exceſſus ſumptor in vnam ſummā reductio. vt i 2 3 4. ſa-
ciunt 10. Di. huius formā ⁊ modū ſublingas? *Ans.* Mo-
dus ⁊ forma pgreſſionis ſubiectam prequirunt diuifionem
progreſſio quidē eſt duplex: quedā arithmetica: quedā geo-
metrica. Arithmetica eſt in qua numeri ſeſe ſequentes equa-
liter exceſſum pceſſu. Et hec duplex eſt. Eſt em pgreſſio Arithmetica natura
lis ⁊ continua vbi videlicet poſt principii nullus n̄terus obmittit. vt i 2 3 4
5 6. vel 2 3 4 5 6. Alia arithmetica diſcontinua ſiue intercalat in qua poſt pri-
cipium ſemper equaliter vna dug tres quatuor aut plures obmittunt ſig-
re. vt i 3 5 7. vel 2 4 6. Geometrica eſt in qua numeri ſeſe ſequentes nō equa-
liter exceſſum: attamen in equali pportionē adinuicem erunt aut dupla. vt
i 2 4 8. aut tripla. vt i 3 9 27. aut quadrupla. vt i 8 32. ſic de alijs. Hec di-
uiſione intellecta ſit hec de modo pgreſſionis. Prima regula. In omni pro-
greſſione arithmetica addatur numerus primus ad vltimū. ⁊ exerceſcit num-
erus aut par aut impar. ſi par per eius medietatē emergit. Si impar excre-
uit multiplicet ⁊ numerus ſummę totius continuo emergit. Si impar excre-
uit p ipſum totum medietatē locoꝝ multiplicabis ⁊ queſiti inuenies. Di.
Da exemplum primi. *Ans.* Sint numeri in pgreſſione taliter diſpoſiti.
vt i 2 3 4 5 6 7. quoz omniū ſummā ſi ſcire volueris. i. ad 7. adde ⁊ qđ ex-
creuit diuide ⁊ per ei⁹ medietatē qđ eſt 4 multiplica numeror in pgreſſio-
ne poſitorum loca que ſunt. 7. dicendo quater 7 ſunt 28. ⁊ hec ſunt totius
ſummā. Di. Da exemplū ſcđi. *Ans.* i 2 3 4 5 6 7 8. huius ſummā ſi ſci-
re volueris. i. ad 8. addas p productū qđ eſt 9 medietatē locoꝝ ſcđ 4 multi-
plica ⁊ pductum totius ſummā ſcđ 36. Secda regula. In pgreſſione geo-
metrica vbi ſit exceſſus in pportionē dupla vltimus numerus eſt duplandus
⁊ a duplato prim⁹ ſubtrahēdus. ⁊ appēbit n̄terus queſitus. Di. Da exem-
plū. *Ans.* i 2 4 8 ſcđ. ſi hui⁹ ſummā totaē habere volueris: vltimū nume-
rū ſcđ 16. duplabis. i. p duo in multiplicabis ⁊ 32. pueniunt: a quib⁹ ſi numeri
primū huius pgreſſionis ſcđ. i. ſubtraxeris. ſi manebunt qđ toti⁹ ſummā in-
dicabit. Si autē geometrica pgreſſio in tripla fuerit ſubtrahas et refidui
mā volueris ſcire vltimū tripla ⁊ a producto primū ſubtrahas et refidui
medietas oſtendit quod querebās. Di. Da exemplū. *Ans.* Sit exemplū
3 9 27 81. numerum vltimum medietas ſummā totius oſtendit ſcđ 40. Si autē
3. ſubtraxeris: remanētis medietas ſummā totius oſtendit ſcđ 20. Si autē
mā quadrupla a producto primū ſubtrahet: et remanentis tertā partem
pā ſummā totius retinebis. Diſce. Da exemplū. *Ans.* i 8. ſi vlti-

ma quadrup'caurris. in 8. efficio a quibus si primi se collas. h. 6. mane
bunt: quoz terra pars est. 4. 2. que summa totus ostendunt. Et ita consi
miller in omnibus alijs proponendis? facias: multiplicando scz semper el
tumi num. rui per numeri denominationis proportionem: et prima a pro
duco subtrahendo et restitum per numeri virtute minorem numero pro
tionis divid. ndo. et hui' divisionis numerus quoties qd qrebas ostendit.

De Radicū extractione et primo in qdratis. La. X.

Quid est radicum extractio? Ma. Est numeri inuentio: qui
cum in se ductus fuerit totum numerum aut saltem maiore
eius parte quadratā scz vel cubicam producat. Di. Radix
igitur numeri est numerus qui in se ductus ipsum totū co
stituit. Ma. Optime infero. vt radix. 6. est. 4. nam quater
quatuor. 6. constituit. Pro intellectu autē forme et opatio
nis radicum extractionis: necesse est mente tenere ea que supra dixim' de
numero solido et superficiali solus em talis et nullus alius inuenit radicē ha
bere. Unde si numerus semel in se ductus fuerit: superficiale et quadratū
constituit: cuius et radix erit. vt quater quatuor: sunt sedecim. Si vero nu
merus bis in se aut semel in suum quadratū ducitur numerū solidū siue
cubicum generat: eius qui generat' est radix dicit. vt bis. 2. bis: sunt octo.
His ita p'cognitis formā extractionis radicum in quadratis primum de
hinc in cubicis tradam. Di. Probe. Ma. Si igit' proponat tibi numerus
cuius radicē quaerā scire volueris: ipsum in locis imparibus punctis in
hunc modum signabis quor em puncta numerus ppositus talē
signatus habuerit: tot 5 4 2 2 i digitus in radice sua habebit. Illo fa
cto sub vltima eius figura inueniendus est digitus: qui in se ductus debeat
totum suppositum respectu sui: vel quantū vicinius potest: ille digitus in
uentus ponendus est sub concaua virgula ad dexteram quēadmodū in ho
iustione traditum est. Quo facto inuentus digitus duplandus est et onplat'
sub figura proxima ipsius dextram ponatur. Deinde rursus inueniendus di
gitus sub proxima figura puncto signata: qui in duplatum ductus totum
debeat sup'positum respectu duplicat': et in se ductus: totum debeat sup'ra
positum respectu sui: aut quantū vicinius potest: quod semp sub intellige
dum est. Et talis digitus etiā ad priorē digitum inuentū sub virgula col
locetur. Depost rursus sub proxima figura puncto signata consimilis inue
niat digitus et quod quidē primumabis donec ad finem totius v'ntum fue
rit. Si autē in media operatione ptingat digitum talem inueniri nō posse
ponenda est o: ad prior. s digitos sub virgula concaua: et omnibus dimissis
intractis ad proximi procedat inuentionem digitū: nisi hoc cūctat in fine:
tunc em figure redire computantur p'ie residuo. Di. Nec hoc quidem sine
exemplo intelligendum cūctimo. Ma. Si igitur pro clariore intellectu
exemplum tale. 14913. cuius si radicem queris ipsum vt dictum est sig
nabis. Deinde sub vltimo puncto scz. 4. queras digitum scilicet. 3. qui in se
ductus et si qd totum debeat sup'positum tamen viciniori micro. omi alio da
ro et illum inuentū sub virgula ponas: vt sic ipm quoqz
in se ducas. dicēdo ter tria sunt nouē: et hec a. 14. sub
trahat: et 14913 man. bñt. s. que. 4. debeat sup'ponas
vt sic deinde priorē inuentum dupla digitum dicen
do bis tria sunt sex et hec scz. 6. sub proxima versus dex
teram figuram ponas. vt B et rursus sub pun. B

3
14913
9

Arith. practi. De numero contracto

ero sequenti digitum inuenias qui in duplato dicitur
 est subpositi respectu duplari scz. 59. tunc quantum vici
 nus potest delect. deinde ducit in seipm. respectu to
 nus sibi subpositi itidem facit et sunt. 8. q. cu ad pglaz
 in hunc modum posueris: ipsa in duplato scz. 6. multipli
 ca et producti scz. 48. a numero duplato superposito scz
 59. subtrahere et remanent undecim vt sic a. Deinde hunc
 digitum scz octo in se multiplicat et producti scilicet sexa
 ginta quatuor si a sibi subposito scilicet. i. i. i. subtra
 hitur fuerit pro residuo numerus talis scz quadragesima
 septem remanebit. et dispositio figurarum talis restabit.
 Et quo manifestum est ppositum numerum non esse
 quadratum sed tri. 58. radice esse maximam quadrati i
 ipo ceteri scz. 1444. Cuius experientia si bre cupias:
 radicem inuenias in se multiplicat et residuum si quod
 fuerit adde et redibit numeri subpositi si aut erro
 corrigat. Ad cubicam radicem ligens. nostri veram.

3
 14013
 86
 1
 31
 149138
 95
 48
 14
 327
 1411
 864
 48
 8

De Radicum extractione in cubicis

Capitulum undecimum. ¶

Saliculus numeri tibi ppositi radicem quas cubicam in
 loco primo et deinde in singulis millenariorum locis signa pos
 ito. vt. 1491. Illo facto sub ultimo pairo inueniendus est digi
 tus q in seipm ductus cubice totum delect subpositi respectu
 sui aut quantum potest vicinior et illo digito ad virgulam co
 nam (quodammodo in pomb) positi ipm tripla et triplati po
 nas sub proxima pssus deitri tertia figura. Deinde sub sequenti figura an
 quat digitus ad porem sub virgula ponendus. q pmo cu digito prior se
 sub pssula posito ducit in triplati. deinde solus ductus in producti delect re
 spectu triplati totum subpositi. Seco in se ductus cubice delect totum sub
 positi respectu sui vt quantum vicinior pbr. bis itaq pbris triplandi est totum
 qd ponitur sub virgula et triplati ponendi sub sequenti prima tertia figura
 Deinde sub puncto proximo inueniendus est digitus q cu in alis in virgula
 secunda positis in triplati ducit deinde solus ductus in producti delect totum
 superpositi respectu triplati et demum in se ductus cubice delect totum sub
 positi respectu sui. et sic operandum est vsq ad ventu sit ad fine. Di. Inter
 oia pcedentia a te nullu minus potui intelligere: ob hoc exemplum pone
 et id declarare opere scui erit. *Ala.* Exemplu accipias in numero. priori.
 scz. 1491. Illo taliter ordinato. sub ultimo pairo scz. i. in loco millenarij po
 sito inueniendus est digitus scz. i. q in se cubice ductus facit. i. delect totum
 superpositi respectu sui. illi. digitum iam inuentu pone sub virgulam vt sic
 Deinde ipsa tripla et facit. 3. et illa sub proxima ter. 14911 tria ponas
 figura scz. 9. vt sic b

149111
 11
 149111
 11

Illo facto sub proximo puncto
 scz. i. primo loco posito alter inueniendus est digi
 ad virgulam ponendus vt sic c qui primi cu di
 gito secundo ductus in triplatum scz. tres. facit. 27.
 deinde solus ductus in productum scz. 27. facit. 27. delect
 totum subpositum aut quantum vicinior potest respo
 dit triplatum scz. 27. subtrahat. 27. reliquos

Liber. iiii. Tract. iiii.

Deinde ille digitus in se cubice ductus debeat torri vel quantum viciniis potest respicere sui proprium. si quid igitur ipse in se cubice dicendo semel. *est* .i. et illud a iussu subtrahat et manent igo. p. residuo. ex quo claret numeri possit non fuisse cubit sed. i. tradice esse maioris numeri cubici in solo numero possito contenti. *scilicet*. Qd si pbare volueris radice in se cubice multiplicare. ducto si quid fuerit residuum addere. et numerum possit inuenies. *Idem*. Quid est numerus in se cubice multiplicare. *Ans.* Est ipse bis in se aut semel fit summa quadrati ducere. *vt* bis duo bis. *4. sunt*. 8. *Et* vt ducatur in summa quantum quisque digitus in se cubice multiplicat. p. ductus. tabula illius satis bene posita sufficiat. *scilicet*.

1	vnum fctmel	1	6	fer fectice	z6
2	duo bis	8	7	septem septico	z4
3	tria ter	17	8	octo octies	z2
4	quatuor quater	64	9	nona novies	z6
5	quinqz quinquies				

dec sunt filii dilectissime que tibi impis de passionib⁹ numeri integri tra-
dere voluim⁹ vero ne huius artis (quā calcularia dicunt) principia necessa-
ria extractus tradā; pauca et eodem necessaria de minutijs subiungenda sunt.

Libri Quarti Algorismus de minutis vulgaribus
Tracta. III. quid sit minutia et quotuplex. Ca. I. Bi.

Quid est minutia? *Ma.* Est integra pars aliqua, vt minu-
ti est sexagesima pars horæ aut gradus. *Di.* Sunt ne mi-
nutie oco eodem aut natura diuerse? *Ma.* Sunt diuerse
nā qdam sunt minutie vulgares qbus, vulgus frequenter
vrit, vt vna tertia, vna quarta, que quæ, æz sunt minutie
pblicæ, qbus, naturales et pblicæ vtrius sepas, vt minuti
tertii quartæ, &c. vbi in infinitum pceddo, æ de his qdam postea? æ de alijs
vero prius differendum est.

De numeratione siue representatione minutiarum
vulgarium. Ca. II.

N Qdum igit mīseratōis aut repāratōis minūtiarū vulgarīū pādō. Aspa. Animīque vulgarē eisdem quōs & integrī mīseratōis figurā. Arbitrāndū fūit: aliter & aliter locatōis atq; nominandis. Nā in mīseratōis earundem duo requirunt mīseratōis: scz & denotatōis ponendi subalterne rēgula interie. tra. vt scz 4 Di. Mīseratōis q̄s est: Asa. Est numerus i quō integrī partes volum⁹ repāratē & hinc nūmcrus in quo toties vnitas repitū quōtis pō denotata in suo toto lūit. itē scz in seip inferius scribū 4 nūmcratōis. Intellectus vtro repāratōis nūmcratōis vulgarīū facile deprehendū. p̄ma rēgula. Quos 9 denotatōis in sequentiū rēgulis est denominatōis minūtiarū scilicet integrū valebim⁹ vt bicz 4 5 6. Scz da rēgula est. Si nūmcratōis maior fuerit denotatōis. 54 5 6 tot⁹ minūtiarū plūz integrū constitutū. vt scz ii. Tertia rēgula. Si 4 8 nūmcratōis minor fuerit denominatōis minūtiarū nō totū integrū p̄fici unt. vt bicz 4 2 5

De Minutis vulgaribus

De reductione minutiarum diversarum denominationum ad
eandem, et additione earundem, insuper de reductione minu-
tiarum ad integram, et integrorum ad minutas. Ca. III. §. I.

 Munda no minuitie vulgaris: alijs dicitur az denotia: totum: addi
 no p. rursus ad candem denotacione reducere facit: itrob id q. pas
 cro p. fiat pmo panda. Di. Sane qd facies: mlti facit: q. mlti
 ceptis manifestaueris. Alia. Facia vt petis. Si igit minui
 as dicitur az denotia: totum: pura. 2. 3. ad eandem denotatores
 reducere volueris denotatores vni
 1. multiplica: qd ex hac multiplicandi potestati. 3. 4. fuerit cit denotator
 cois: vt iter qd in denotator: cois: hoc fac. p. niferatores qd est: q. mlti
 as igit mlti: rator pme p denot. rator scdo: vt bis: quos: sint. 8. rursus nife
 rator scdo p denotatores prime: vt iter: sint. 8. rursus: 8. 2. 9. numeratores
 res communes: ad az denotacionem: communem. Ex hoc enim patet in
 2. 8. 3. 9. Et facta opatione: stabunt figure taliter ordinare. a
 esse. 2. in esse. Ipsi itaqz ad eandem denotacionem: reducis: niferatores:
 5. 3. 4. 12. carum: vt in integritas duas. 3. 8. 2. 9. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.
 Si vero minuitie pte fuerit: psumi: be duas? pmo te abfoluas: debinc
 cu producto 7 tertia idem vt dictis est: accorabis. pme est pducere ex oibus
 pcedentibz 7 quarta idem donec ad fine puenim sit actiandus. Et vt si sine
 3. 3. 4. 5. pmo duas vt. psumim est adinuicem reducis: ex k po
 17. 4. 5. producto inuenias hoc ad eandem denotacionem: reducas ex
 17. 4. 5. addas. Et facta opatione: ex oibus inuenies 1. 3. 3. q. si ci
 er 12. 5. volueris quot segetaline alie minuitie in f. 60 alijsqz
 12. 5. minuitijs sint. 60. aut alias ppositas pres p notatores: minui
 tie in qua quis multiplicat: producti p denotatores eisdem diuide.
 2. parebit 1 quot: ere: qd querebat vt in a. Minuitijs a. 2. 40. 3. 45.
 aut minuitijs diuersaz denotacionum: ppositis: duc deno. 2. 1. in fine
 minitator pme in denotatores scdo: 7 in producti denotia 3. 60. 4. 60.
 totum: tertie: sic de alijs: illud qd vltimo puenit: denotatores eodem in
 dicabit. vt si tres qtras duas tertiaz vni? medietatis ad minuitia simplite
 reducere placueritis p ordine positis. p. 1. m. 3. multiplicat: in produ
 ctu. k. 12. duo mltiplica: 2. 4. p denotatores cdi habebis. 7 si niferatores eodem
 habere volueris: numeratores pme in numeratores secunde duas: ex rursus
 niferatores tertie p producti mltiplica. 7 parebit qdnti. vt ter: sint. 6. 8. 7. se
 mel scq manet: sezt inuenies. itrob: q. uarts duas tertiaz vni? medietatis
 6. Di. Aprilisne qd qrebam demonstrasti: refraas aut in minuitias ad
 4. integra reducere edocuas. Alia. Si minuitias ad integra reducere
 placuerit: mltiplica numeratores p denotatores: tuncus quotiens quisi
 dabz: 1. quid residuum fuerit: res integri non facientes indicabit. vt f
 ad integra reducas. 8. integra et 1. P residuo dicitur: at si coeun
 so integra ad minuitias reducere 7. volueris: numeri integroi
 p denotatores minuitie scinde multiplicat: in pducio quisi inuenies. vt
 4. integra ad quintas taliter reduxeris. 20. procreabis.

नमिस्त्रा चोच

93

82

5 4

၂၃
ဝဏ္ဏဝေ

001004100

此。

17

12.

2

1

七、

५

5

七

De Subtractione minutiarū. La. III. Di.

abstractione minutiarum subiungas. *Ans.* Minimas si quas a minutis subtrahere placet ut ipse (si non fuerint) ad eandem deum.

Liber. II. Tract. III.

in positionē reductis; numeratozē vni⁹ a numeratozē alterius subtrahas, ut

$\begin{array}{r} 8 \\ 9 \end{array}$
 $\begin{array}{r} 11 \\ 12 \end{array}$
 $\begin{array}{r} 13 \\ 14 \end{array}$
 $\begin{array}{r} 15 \\ 16 \end{array}$
 $\begin{array}{r} 17 \\ 18 \end{array}$
 $\begin{array}{r} 19 \\ 20 \end{array}$

Si vero plures mi-
 nutas a pluribus sub-
 trahendo fluxiones
 subtrahendas fm dicta in. c. pcedenti firmi addas. sicut: 2 cas a quib' de-
 ber fieri subtraccio. Dopine vt iam dictum est numeratore vni. a numera-
 tore alterius domas. vt 2 i i 6 quaz si due tertie et vna quarta ad-
 diti fuerit. i i Si 2 a 6 autem vnam scdam 2
 for octauas con 3 4 8 minus: tunc qd hoc
 efficitur. que it rursus ad comune denominatione reducere. et addere pueniunt.

176 20 240
 pueriſſe 192 160 ſurgunt 16
 in quibus ſi primas ſubſtraxeris videris 176 manebunt 74
 quas inquirebamus.

De multiplicatione minutiar¹⁹² Cap.V. 192 Ma

Et facile est his que de integris dicta sunt minuziaz multiplicatio-
 nes habebis. Nam si minuzias per minuzias multiplicare vo-
 lueris: numeratorē vnius per numeratorē alterius multiplica et
 pductum pro numeratorē inuenito refertis. Sic denominatorē vnius per
 denominatorē alterius multiplica bis: in pducto denominatorē questrā
 vniuersis et cum multiplicabis.

Beminutias⁵ diuisione⁴ La. VI. ¹²Ma.

Similiter minuatuz diuisione facile dephendes si diuiozem
a detritis posueris: tunc em nominatoze diuidendi per deno-
minatoze diuiofis multiplicabit: numeratoze quesi inue-
nit: sic em si venatoze diuidendi e numeratoze diuiofis multiplicat fue-
rit denominatoze quesi iudicabit. vt si diuiofis.

De Extrac¹tione radicis quadrat⁴e in mi-
nutis Capiculum.VII. Magi

Minoribus autem proportionibus si radicem quadratam extrahere volueris casus (si casus non fuerint) ad casum denotatorum reducas: ut addas: et quod puenierit sum miseratoris quod denotatorum: ut in integrali radice quoniam dignitatem ut radice denotatorum inuenias si numeramus: 1 radice denotatoris si denotans ut si radicem 2 3 1 6 quadratam quoniam oia ad casum numeris 4 et pro radice numeris 5 et et et (ut dictum est) addas: et inue-
 pro residuo 6. pro radice autem octonumeris 15. et pro residuo 3.
 reperies sic et in alijs facilius facilius est.

De Minutijs phisicalibus

De extractione radice cubice in minutijs. Ca. VIII. **O** Jagi.

3 vero radice cubica minutijs quere l ber ipas (si eiusde non fuerint) ad eandē denotationē reducās: illo facto denotatozem commūne qdrare in seipm ducāz: pductum rursus p numeratozē multiplicāz: p uerū radice cubica in integris qras: nam radij inuēta erit radij cubica numeratoz: denotacione priore nō variāz. vt sic.

2 5 1 6
et Radicem cubicam querāz: fas fm dicta in vnum sum
3 4 2 8 manū reducāz: pueniunt 2 4 0 Deinde 1 2 2
Denotatozem in se qdrare multiplicāz: et hoc
3 6 8. 6. 4. pueniunt: q rursus p numeratozē. i 9 2
3 4 0. multiplicāz: efficiunt i 2 5 1 3 7 6 0. huius radice cubica: vt in integris
dictū est: si qdratis 2 5 1. p radice cubica. et 2 6 5 9 2. p residuo iuenies. Di.
Hacenus singlas numeri passiones: quē admodū in integritate et in mi.
nuty vulgaribz satis lucide explanasti: nunc demū, quē pauca de his in
minuty qd supius phisicas appellasti in mediū feras. Alia. Quis tuus
non facile acq̄scescerit peritioribz. q te (vt ego) seruicilissimo vigilantibz apu.
mo cuncta accipientē videret: Ad minuty igitur phisicas aures arrigee
di. faciam: q diligētissime.

Libri qrti Algorithm^o de minutijs phisicalibz. Tra:
III. De nūeratione minutiay phisicaliū. Ca. I. **O** J.

Minutis phisice vti insipientibz videmus: sunt qbz phisici et na.
turales sepius vtiunt. et seipue astronomi cursu siderū et cor.
porum superiorū inuestigantes. Ad huiusmodi em̄ certitu.
dinem necessariū fuerat integra. signa et gradus zodiaci: an.
num. menses: dies: horas in pres secare. Nam signū in gra.
dus. 30. et gradus in minuta. 60. in nutū in secūda. 60. secundū in tertia. 60.
tertiū in q̄ta. 60. diuidit. et sic in infinitū per sexagenariā pcedendo diuisi.
onem calculationi tali valde cōmodari. Locoz vero distinctio earundē par.
tū dabit discretione: nam locus primus est signoz. secūds gradū. tert.
minutoz: quartus secundariū: quintus tertiarum et. vt patet in sequenti.
fig. gra. m. 2a. 3a. 4ta. 5ta. Sic ann^o in menses i2. menses in dies. 30. vt si.
i 2 3 4. 5 6 7 dies in 24. horas partiūt: rursus hora p sexage.
nariā partitionē in pres suas: et iussus ille in alias p̄grediunt. vt hora in.
60. m. minutū in 60. 2a. scdm in 60. 3a. vt sup dictū est diuidit. et in bis q lo.
coz distinctio partiū dabit denotationem. Est em̄ locus primus: horay. sec.
cundus minutoz. tert.^o secunday et. vt hic. ho. m. 2a. 3a. 4ta. 5ta. 6ta.
i 2 3 4 5 6 7

De additione minutarū phisicaliū. Cap. II. **O** J.

Acile qdem hec intelligo: sed de additōe earundē qd specia.
le habes. Alia. Nihilinam in ipis additio fit vt in integris.
illo em̄ suato: vt minuti eiusdē denotacionis addant. vt mi.
nuta minutis. secūda secundis. et non secūda minutis. Inci.
piendū est a subtilioribz: vtpota a quartis pcedendo ad ter.
tias. de post ad 2as. et. Et quotiens ex hmoi additōe. 60. p̄cuciat: pro
bis vnum minutū proxime grossiori addas. vt si. 60. p̄cuciat. tertie pro

Liber. III. Tra. III

his ponas secundū. ut
Si enī in dato exemplo
quitas addideris: 60
excedit: p quibus quar-
tis vñ addas: quas si addideris.

mi. scda. tertia. 4ta. 5ta.
1 6 8 9 30
qtra ii 10
20 40 20

62. rep. rics p tertio. 62. igit secundis iadde. 7. in loco tertiaz relinquaas
7. si bene opatus fueris: figure hoc ordine stabunt. ut sequit.

mi. scda. Tertia. 4ta. 5ta.
i 7 2 i o

De subtractione minutiarū physicaliū. Ca. III. Di. I.

Subtractio i minutijs phisicis ad instar subtractionis in in-
tegris pcedit: si hoc vñ animaduertas. ut scz a subdito ab-
incipias: minura a minutes. scda a scdis. tertia a tertijs. ce-
sic de alijs demas. Qd si niser a quo d. ber: fieri subtractio
subrahedo minor fuerit: a fractione imediate grossior vñ
minuo accipias: id in corpore fractionis minorista q scz de-
ber fieri subtractio diuidas. Nec hoc te fallat: ei in pceptis astronomicis
signa aut gradus rā subtrahere ab aliquo nūero minor monu? fuerit. si q
dem si in signis oparis vñ tota resolutio (scz. r. signa) minuida est. Si po-
in gradibz signū vñ in triginta grad? resoluendū est: si idem te facere ne-
cesse est: si qd lile in fractionibz rēpoz. amoz. mensū. dicz. minorz pū-
gat. Sed de his plura pba fundere supracū videbit: et canones tabularū
astronomicaz v idē t. clari? qñ? admonet. Ad multiplicatiōe pperem?

De multiplicatiōe minutiarū physicaliū. Ca. III. Di. II.

Ualiter minutie phisice sunt multiplicand? Alia. Numera-
toz in num. ratore dncat: qd puenit sunt minutie a nūe-
ro: quē denotatores sit numeri faciāt d. notande. ut si multiplica-
ueris minura p minura puenit: duo: qñ nūeratores: scz mi-
nuri r minuri qñ ducuntur sit summe duo faciāt: quo minime scdā
da denotant. Sic si minura p scda multiplicaueris puenit: r si scda p
tertia multiplicaueris: pducunt qnta r sic de alijs. Si vero fractiones phi-
sicas p eoz integra multiplicaueris: nō integra sed minutias percabis. ut si
minura p grad? multiplicabis: nō gradus sed minura percabis

De diuisione minutiarū physicaliū. Cap. V. Di. I.

Diuisionis minutiarū physicaliū si qd speciale fuerit: silentio nō
pccas. Alia. In diuisione ista hoc tñ spēale inuenio: q scz
nūerus qñcs: minutie notand? est a nūero q puenit post sub-
tractionē denotatiōis diuidens: a denotatiōe diuidendū. ut
n. 40. qtras p. 10. scdas diuisus in qñte. 4. scdas hēbis. nā si numeri de-
notatiōis diuidens. (scz. 10. q notant scda a. nūero denotatiōis diuidendū. scz
40. q notant qñte) a 4. subtraheris. r. r. p. rics: a qñ minutie in qñte. scz
4. scde sunt notare. Si vero qñlia in denotatiōe p qñlia diuisus: in quo-
tiente nō minutie sed integra. reputa bore vel gradus puenit. ut cum mi-
nuta per minuta aut scda per scda diuisio: bore (si bore) fuerint: aut
gradus (si gradus) fuerint: in quotiente puenit. hoc tñ ne negligas: sed nū

minus tam subtrahendi: et a quo debet fieri subtractio: et multiplicandi et multiplicantis: et etiam diuidendi et diuifor (si diuifarum fuerint) ad eandem denominatione ante operationem reducas: nam sic facilius id quod queris inuenies.

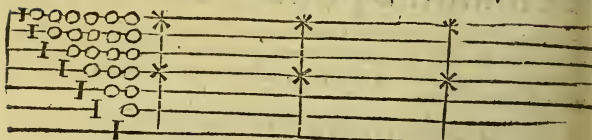
ficis.

b Et radices extrahit in talibus minutis: ab ea quod dicta est de i regno multum differe dimittit. nam si radice de his minutis extrahere volueris: eas ad candem denominationem: aut si eiusdem fuerint: sed ab impari denotare micro ad candem denominationem a numero parti denotatas reducas. Et illo facto quedammodum in integris peccas. Et radix iuxta sit si minuit a minutia media plus integra denotans a minutia a quod radix extrahat est supputatio facit: vbi si 2.6.3. quito radice extrahat. 16. p. radice. 7. p. residuo inueniet: illa autem 16. a minutia media plus integra sunt denotanda. Ita secunde. v. graui. 24. 4. 4. Sic partim totum si a tertio radice extrahat. nam a tribus vel tertis denotat. item nam de a tertio vbi ad integra reperiuntur medie.

[illegible]

D representationem numeri cum denarijs proceſſibus
(quibus pro ciſis utimur) neceſſarie ſunt linee ciſarum
repreſentantes loca eandem cum iſtis ſignificatione ba
bentia. ut infra.

Liber III. Tractatus III.

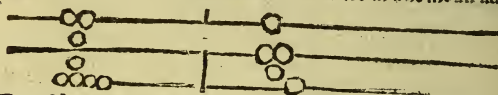
Spacia vero sub lineis contenta respectu lineę prime sup̄posite medietate representant vt a. In linea ista denarius posit⁹ decem significat: sed is q̄ in spacio consistit tñ quinqs representat. Si igit numeri aliquę per denarios p̄ciles representare volu ris: tot denarios scđm lineaz ⁊ spacioꝝ exigentiā ad numerū ppositū representandū ponas: cū quinqs denarios i linea ali qua habueris p ipsis leuatis si placet in spacio p̄cile sup̄ioris vñi ponas si vero in spacio aliquo duos denarios rep̄ris ipsis leuatis vñi ad lineam in n edū are sup̄iorē ponas: vt hic b. Nec te fugiat per digiti applicationē linearū n significationē ⁊ augeri ⁊ minui possē. Ad quācūq; enī lineam di gitus applicatur: ea dem vñi tantum significabit: nec tñc aliqua inferiorꝝ donec digitū deposueris aliqd representat vt hic c. representant: q̄ deposito di gito triginta importat. Quod vt singula facilius ac mō breuiori fiat in mltiplicatione ac diuisione huiusmodi digiti applicatioꝝ p̄cise vrendum est.

De additione

Ca. II. OJa.

Aditiōē (ni fallar ex dictis) eo mō fieri arbitror: vt scđm numerus cui debet fieri additiō p̄citer denarios ad lineas cō pertinetes ponat: ⁊ simili modo n̄merus addendus ei applicetur. Ita. Optime feceris si itidem exemplo probare potue ris. Si. Sit causa exēpli n̄meris cui debet fieri additiō. 259 ita locat⁹ 8 ⁊ numerus addendus 126 in hūc modū addit⁹

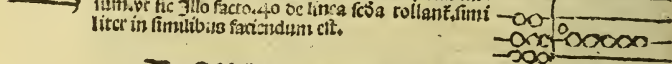
De Subtractione

Ca. III. OJa.

Et aliter subtractionem facies: q̄ vt cū a quo d̄s fieri sub tractio per lineas cōpertetas ponas: ⁊ ab eodem numerum subtrahendū subleuando rollas in inferiori inchoando. Si vero numeri aliquę a sup̄iori p̄cilo subleuare nō possis. a li nea prime sibi sit posita vñi auferas: illud i linea in qua subtractionē p̄ficere nō potuisti in decem resoluens subtra

ctione p̄p̄manti p̄ficies. Exemplū si a. b. 41 auferre vo uero vñum q̄dem a linea inferiori accipio ⁊ quos in linea scđa q̄ro nec inuenio. ob hoc vñi de linea tertia accipio ⁊ ibi in linea inferiore in decem resoluo: quicq; se ponendo ad eandem lineā: vñi vero ad spaciū sur sum: vt sic. Illo facto. 40 de linea scđa rollant: simi liter in similibus faciendum est.

De Multiplicatione

Ca. IIII. OJa.

Algorithmi calcularis

De Divisione Capituli. V. Magister

This diagram shows a two-part musical setting of the hymn 'Nun danket alle Gott'. It consists of two staves, each with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The top staff is labeled '8' and the bottom staff is labeled 'b'. Both staves feature a series of notes and rests, with a large 'X' mark above the first measure of each staff. The notation is a simplified representation of the melody and harmony.

De regla artis calculatorie gñalissima. La. VI. O Ja.

horum frangat in denarios Quinta. Si secundo numero addant minutie frangat integra eius in numerum eiusdem denominationis. Si vero primo aut tertio minime adducere fuerint, cumlibet integra, in numerum sicuti postea frangat hoc facto si minime p. iij et tertie diuisa sex denominationis fuerint ad id reducantur. His conditionibus intellectis et obseruatis, varias ac infinitas solvere poteris per regulam sequentis ditionis.

Regula de tri cum varijs exemplis.

[illegible]

Exemplū quintū.³² Enī tria oua. i. dena.² Q̄ti emunt³ 6. oua. q̄. i. 18
nūero scdo. s. i. deni. addunt² minurē. s. 3² vni³ deni. id ē integrū. s. i. dena.
in siles minurias resoluo: ip̄m. s. p. denotato: ē minurē. s. 3. multiplicando: 2
minu. p. ductas. s. 3. alijs duob² addo. 2 pueniūt p. n. scdo⁵ deni. Illo s̄o
eto s̄iu regulā. s. per 6. multiplico. 2 pueniūt. s. 36. hęc per tria diuidō: 2 sic in
quotiente¹⁰ inuenio numerū quēriti. precū. s. 36. ouoz. Exēplū sextū.
Enī tres vlnas p̄ni p. 4. flo. quāti emō s̄ex vlnas: 2⁵ vni³ vlnę: q̄. i. 3
tertio nūero minuria addit: ob id tam p̄ni q̄. tertii in minurias ad cano⁴
dem denotatiōis reduco. s. in tres vlnas in¹² similē s̄ex vlnas tertij
numeri ip̄²⁴ frango: quib⁴ addo. 2 tria fieret in codem tertio nūme

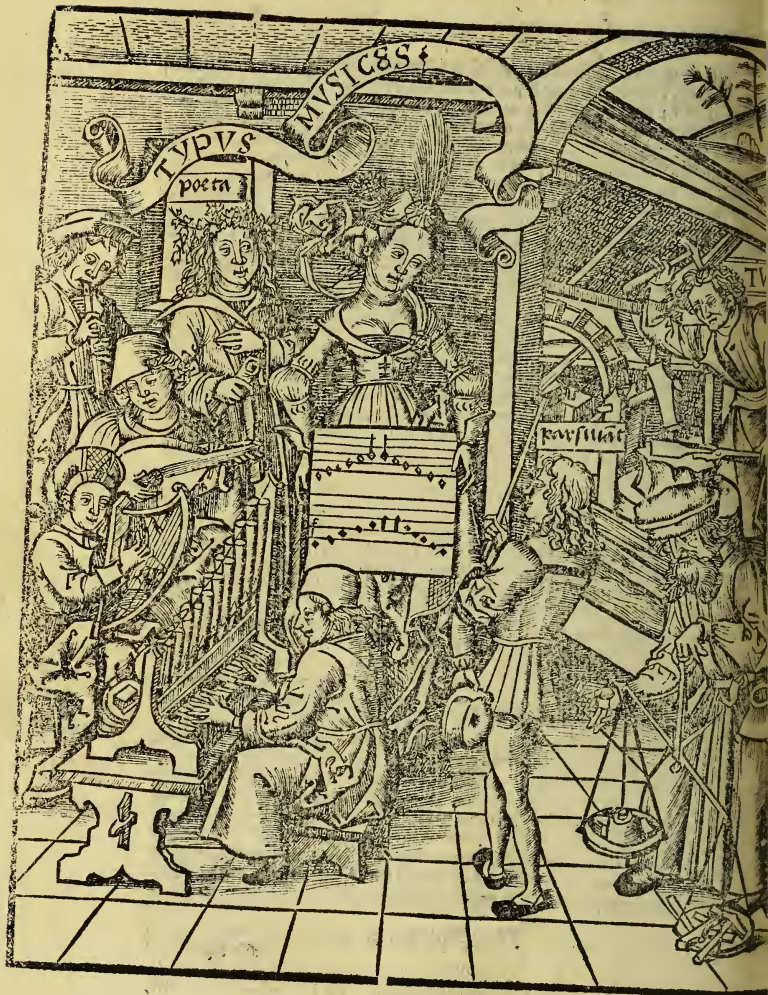
二

4

Finis Arithmetice

အံ့

Liber V. Tractatus I.

Musice speculative

Liber quintus de principijs Musice. Tractat^r

.I. De Musice laudibus & utilitate. Ca. I. Bisci,

Minter ceteras quib⁹ humanus torquetur
animus nō inferiore castimo pass⁹ onēq⁹ mēis deliderio fia
grans ab opato diutius pmissio suspendit^r. ab b⁹ri eēdem
& nudius tertius (vt sponia a te musice audiū ē pcepta) cū
reditū tūi pītolarer ard. nāus; retus labefactus pene lecto
decubuit^r vbi te pītēm. certo cognouissēm; pītino redēre
vigore; edes tuas pīt solitū crīa post solis occubitum & ere
te pītūm pītī; spētās audire qđ. delectet sit & iustitiat. *Alia.*
Nec omnimoda fuisse spe frustrabere. *Musica* nempe iust
etiam marb eficos discipulas dicit^r Boetio in pīmo musices non modo
speculationi verumetā moralitati conuenera est. Nihil enim tam proprium
humanitatis est qđ remitti dulcib⁹ modis astringit^r contrarijs. idē in sin
gulis vel studijs vel gratibus luce clarius conspiciunt^r. Infantes equidem tu
ue res ac senes ira impianter affectu quodam spontaneo modis musicis de
lectantur. vt omnino nulla sit grās que non dulcis harmonie sono afficia
tur gaudior^r a tristi consurgat cogitatu. Quā ob causam cum similitudo
amicar⁹ dissimilitudo pō clientis sit odiosa; Plato aliam nostrā musicis & por
tionibus cōpacram affirmabat. Et *Aristotiles* in eundem. Cōtētus inq^r pīt
e grās naturā in motu possit mouer corpus; p purificatū aerē cōcitāt ipm
aerē alē corpisq⁹ nodū; p affectū afficiat sensum si l^r alim per pītātem agit
in mēte. Deniq⁹ per ipm subtilis aeris motū penetrat vehementer^r p cō
temporacionem lambit suauiter. per conformem qūratē mira quadam volu
ptate perfundit naturā tā spiritualem qđ in arterialem totūq⁹ simul rapit &
sibi vendicat hōiem. Et pfecto si qđ tanta musaz arte atq⁹ diligētia cōcen
tus offerret auditui; quāta natura artifice cura vel sapore gustui vt mollia
tactui offerunt pendubio cognoscere mūs Apollinē multo magis alim raz
pere melodia; qđ vt Bacchus vino gustū; vel ctenus pūritū tactū solcat oc
cupare. tūi infantes dulcis cantilena ita oblectat vt ipos vagiētes ppelet
Pugnantūi urē aios in bello; tubaz carmine excitari conspiciunt^r. Nautas
quoq⁹ atq⁹ remiges insup & pene oēs artifices manu opantes vocis modis
lariōe labores facilius possē tollerare experientia docuit. Et sicut corpa si sū
Alcibiade auctore symphonia resonabit. vñ & de rege Saule legit^r a spū
veraret maligno reſcēdere nō potuit donec Dauid cythara ludere dulcisona
el^r releuaret harmonia. Cygnos etiā byp̄boreos cythare cant^r adducit *Ele
phantes* indicos organica pmutles dericti voce cōptum; fistulis aues aliū
ci compodati est. Fides delphinis amicitia hōim pīuaserunt; deniq⁹ *Alia*
ratio auct^r p harmonias grā pte mplatidīs & diuinaz scīaz studie nō medi
ocriter tūrantur hōim vt sacra Regū abet hīstoria; cū corā ppheta *Isaia*
caueret p saltes; facta est sup eum manus dñi. & air pphetisando. Ite q. in
alij. Regū volumine capite tertio legunt^r. Sed qđ musicis insisto laudibus
cuius testimonio in scripturis reperunt^r multiplicia. Nec in patris decrit
sed longe alia nēstra ibi resonabit. Du Num pīfago mētis mea agitabat^r
spiritu cum secretiora qđam audire non dubitabat^r. *Alia.* Hāc ut latent
alia & qđem speculationi iocundissima; sed nunc quo tendimus pergamus.

Boetius

Plato
Aristotiles
Pitius

Alcibiades
Regū id.

Alfarabius

Musice speculative

probe facis cū has disceptatōes ad propositū parū aut nibil faciētes non
resoluis. Sed qd dicit de Boetio, que frequenter in testē euocat? *Alia.* Is
musici et grēco in latinū translatit. ampliatit atq; harmonicas pporio-
nes in numeris acutissime demonstrant.

De diuisione musice in fundamētā humanā et in
instrumentalem. Capitulum V. Magister

Musica autē vřidem ipse tradidit Boetio triplex esse dinoscit scz
mundana huana et instrumentalis. Di. Mundana q est? *Alia.*
Que de harmonia totius et partium mundi spectat his et clementia
na cōsiderat. Non est sine maiora pporiōe et harmonia orbes
celēstes adinuitē locati sunt; ob id et diuēssimā motu suo cō-
mētū facit. Sic et clementia sua in locis pporionata; nec sine pporiōe
harmonica ad cōpositionē mixtorū pcurrit. Sic et anni ipa cōteq; res gra-
te debite cōmūt. Deus est glōsios oia in infero ponderē et mēsurā creauit
Di. Humana q est? *Alia.* Que de pporiōibz corpis et anime et harz inter se
partium pōd rat; ob id anima pax corpis et cūctē se ptes diligūt ac res ceteras
ras cū ipis in harmonia magis cōueniētes eligunt. Qd si pfundū? rimatū
fuerit cū his q de latitudinibz formaz insq; de vniūformitate et diffōmita-
te qūctarum tradunt diffīcilitatē in rebus naturalibz qstionū solutiōe an-
te pūpro dabit. Est em pbe ps secretissima; cū? dilucidatiōe in aliud ipa
feruam? Redeam? nūc ad residuā musice pē. Di. Quā? *Alia.* Ad musica
instrumētale q supioribz definita est. Hec rursus in rhythmicā metricā et
harmonica diuidit. Harz prima intentiōe pbor et a ne sonus pbris syllā
bis b ne aut male cōcreat inqrit. Artrica autē diuerforū generū mēozū;
in musica rōne subtili ac probabili lūstigit. De his duobz scitis Augustin? *h armonica*
in musica sua satis lucide p sex libros differētiū. Harmonica vero in pōibz
definita Boetius vir doctissim? in latinū e grēco vertens in qnq; libris pro-
funde psecut? est. Cuius tibi generaliora in sequentibus tradā pūcipia.
Et a sono tanq; omnium fundamētō exordiar.

De Sono et voce vocisq; diuisione. Ca. VI. Bi.

Quid est sonus? *Alia.* Est pēssio aeris indissoluta vsq; ad
audiriū. Et hec descriptio omni sono cōuenit. Aliter autē defi-
nit sonus cū dicit sonus est vocis casus? *Alia.* Imme-
les. I. apt? melo in vñā intentiōe. Et dic ion? magis spēa
liter d scribit is qz quē grēca φωνή vocat. Nos pō so-
niū voc cōuenientē dicere possum? Sūnt autē duplices voces.
vñā in grām vel in acuto, et de his nibil ad pēns. Di. Non vñā q sūnt?
Alia. Quaz nō est vñus sonus; sed alia grāuiora nō est acutior. Et hē
rursus sūnt duplices. Quedā est sūnt pūnu. Quedā nō discrere. Di. Que
sūnt cōtūne? *Alia.* Quaz differētia cōmūni sine iungit; nec habet loca
differētia q teneant. quēadmodū coloris in iride. Sit autē h cū in fine vo-
ces attenuat. Et hē q a musica abijciunt? et q subipsis dissimiles nec vñū
aliqō psonant. Di. Discrere que sūnt? *Alia.* Quaz differētia videt suo
quodā loco constituta; interuallisq; distīnctā. Et hē rursus repēriunt dupli-
ces. Cōtūne scz et diffōne. Di. Cōtūne que sūnt? *Alia.* Que cōpūlate
mēozos suas etq; sonos efficiunt que nō nō diffōne sūnt. Interuallū autē
est soni acuti grāuiaz distāntia. Di. Duplex igit son? est. grāuis scz et acū-
tus. *Alia.* Probe infero. Et q; boz pūntiōe psonātia aut distāntia gñat

Liber. V. Tract. I.

De pſonantie diſſonanticeq; definitionib; Ca. VII.

Diſſonantia vero eſt diſſimilitudo inter ſe vocum aut ſonoz in
vni redacta pporio vel cōcordia: vel eſt ſoni acuti grauiſq;
mixtura ſuauit: vniſormiterq; aurib; acciēdo. Diſſonantia
aut eſt ſonoz acuti grauiſq; mixtoz ad aurē veniens aſper
atq; inſociāda pcuſſio. Et. Eū cauſat ſoni ſuitas vel acu
tes. Ana. Audisti q; ſonus eſt acris pcuſſio: pcuſſio nō eſt
lucida. motu vero alij velociorez: alij tardiozez ſunt. Et ruruſq; quida
coz rariozez. qdā vero ſpiſſiozez. Et ſi motuſ tarduſ rariozq; fuerit. ſuico
ſonos effici neceſſe eſt. Moruſ vero celeret ac ſpūſi acutoſ ſonos cauſant.
Hinc eſt q; idem neruſ ſi ampliꝝ intendit acuti ſonar: ſi remittit grac.
Quāto em̄ magiſ reſuſ fuerit pulſuſ velociore. reddit celeriuſq; reuertitꝝ
et frequētiꝝ ac ſpūſiuſ acere ferit. Quāto ſo lapio: remiſſiozq; fuerit. tanto
pulſuſ efficiat rarioz ſi imbecillitate ferendi nec diutꝝ tremur. Di. Capio
breſed intelligere veliē cū cborā pellit: idē ne ſonus ſit q; cauſat? Ana.
Nō eſt idem: ſed totieſ nouiſ ſonus generat quorūeſ tremebunda cborā
ferit acra vñ? tñ iudicat ppter motuſ celeritatē veluti vacuꝝ in extremita
tate ignitꝝ ſi velociuſ circūducit rubetū circuli deſcribere videt.

De Conſonantiay numero Ca. VIII. Bi.

Conſonantie
perfecte.

Et audio a te accepi anſo qm̄ ſit et iocunda et naturalib; rō
ribus plena ſunt. Sed dic queſo. ſi q; pſonantie ſint partez?
Ana. Conſonantie ſimplices et pfecte tres ſunt ſex. Diapason
Diapente Diateſſeron. Et bis alie miſcent. vñ pta Diapente
eſt Diapason. bis diapason. Sic diapēte et diateſſeron vñm pſtituūt diapa
ſon. Et oēs qm̄ pſonantie ſunt in pordia quadā. ſue ſonoz pporione pſi
ſtant neceſſe eſt. Di. Hoc ex definitione cōſonantie priuſ data claret. Sed
in q; quęq; pſonantiay conſiſtat pporione: endum intelligo. Ana. Dia
pason in dupla cōſiſtit pporione vt. i. et. 2. diapente in ſeſgaltera eſt. vt. 2. 3.
diateſſeron in ſeſquitercia pmanet. vt. 3. et. 4. diapason eſt diapente in tri
pla. vt. 4. 6. Inter duo em̄ et ſex pporio tripla eſt aggregata ex dupla. ſc. 2.
et. 4. et ſeſgalter ſc. 4. et. 6. ſed bis diapason reperit in quadrupla. vt. 2. 4. 6.
diateſſeron aut cūm diapente vñm integrat diapason. vt. 2. 3. 4.

Cur in exemplis muſicis vtimur numeris et mu meroz ad ſonos applicatio Capi. IX. Bi.

Quam ob cauſas (cū iam nra in muſicis diſputatio pſet) tu
in mſeris adducis exēpla? Ana. Quā ois pſiras in mſeroſita
te quadā eſt pſonantie aut in pſitare ſunt qd ex eo claret. Nā
diſſonantia in pporione ſit: pporio ſo (vt in Arithmeti
cis diximꝝ) duay adimicē bitudo eſt antiaſi. Duo aut pta
ſunt. pſonantie igit in pſitare. quare et in mſeroſitare pſiſtunt
Di. Poſſunt ne bi mſeri ad ſonos aliquo ſaltē ingenio applicari? Ana. App
poſſunt (vt arbitroz) tali q; Zūbal ſiue Pythagoras pſonantias ſuēnt in num
ſuoz malleis. Sūnt itaq; in ppoſito bi mallei eorū ſigñi pōdenib; ita vt p ad n
muſ quodeci pſineat. vñcia: ſc. 9. nouē: tertio: octo: ſigñuſ ſer. et expēria pa
tebit malleū qñ ſi ad pñm diapason ſonaretq; ad eū duplꝝ? Et ruriꝝ mal
leū ad malleū ſc. 3m̄. Sūnt mallei tertꝝ ad malleū qñ diateſſeron reſona

Musice speculative

biturque utrinque est, pporio sequitur. *Alia* et spiritus bicat qz sup tot i ter-
ria n continet pre euidem. *Alia* vero secidus ad huius ite malleus
primus ad mallei tertii diapente tonabitur utrinque pporio sequitur
et emoli possidet roem. *Alia* coriner tñ toni et inuq eius medietate. *Alia* vero
secundus ad mallei tertii toni in sequitocraua resonabit pporione
hic tamen consonantia nō est sed cōsonantia par. *Et* hisclare pater et re-
rum et nuntioz pporiones sonorum propositioes generare quod ergo in
vno demonstratur in alio similiter posse reperiri certum est. *Di.* Hec ut ar-
bitror, haud clarius possit demonstrari. *Alia.* Hec tamen pluribus alijs
experientijs contingit pdicta reperiri: ut in calanorum latitudine et longi-
tudine vitrorum collarum, aliarum. p rerum pporione. Sic et in monochor-
di diuisione, ut in sequentibus patebit.

De consonantiarum ordine et pfectione. Ca. X. *Di.*

Si aut inter psonantias idē ordo q in pporionibz psonan-
tijs appropriat, sicut em in ghe multiplici (nā i illo solo mu-
si et consonantijs sunt inquirendę) prima simplicissima ma-
terna et equalissima et ad vtenā facillima est pporio dupla.
Sic et diapason oim psonantijs est iocidissima pfectissima et
iudicio auris facillima nobis infusa naturalit ab eo qui nes *Augustinus*
creant in ar et ing. de trinitate libro. 4. ca. ut nec imperiti possint ea non sen-
tire sine ipi cantantes sine alios audientes: p hanc quippe voces acutiores
gratiores p nō fecerit, cuius expres sunt plurimi, sed ipsum sensum audis-
tes nostri videret offendat, ut facile videre est in regulari monochordo.
Dehinc pporio sequitur vitra toni medietate psideas in pfectide sequitur
Tria et diapente inter psonantias post diapason locatur: auris iudicio con-
sonantie diatesseron pponit. Sic diapente cū diapason que cum in tripli-
co sit pporione inter diapente et diatesseron locat. Itaqz diatesseron vltimo
loco ponitur. Sicut em rei tertij parē accipere magis difficile videt qz du-
plam aut dimidiā designare: sic et hęc cōsonantia in sequiterna existens
pporione iudicio auris nō est multū grata: accipitur tñ libenter quoniam
addito toto sit diapente. Et si rursus diapente aduigatur diapason omnijs
gratissimum efficit symphoniā.

De diuisione toni in semitonia Ca. X. *Di.*

Et superior loquitur (si sane intelligo) oim psonantiā ex sonis
sex vocibus diuersis: intervalijsqz diuersis ac ad se pporiona-
tis aggregatā esse. *Alia.* Sane intelligis. *Di.* Et quot igit
quibus singule psonantie vocibus et intervalijs pstant?
subiungit. *Alia.* Facillime tenet cū ea res toni diuisione equitatur: ea p
us differendum censo. *Di.* Quid diuiditur tonus? *Alia.* In duo semitonia
Di. Hoc facillimū iudico: Nam p semitonis: toni medium intelligo: sed qd
facilius q rei medietatē acciperet. *Alia.* Deficit in vi nominis, non enim
dicitur semitonium a semi qd est dimidiū: quasi toni dimidiū sed a semi
id est imperfecto: qñ tonus non integer sine imp: cñ quādammodum semitono
calem non qñ dimidiū vocalis habet. et sed qñ imperfectum vocat. tñ tonus
diuidit in semitonia duo in equalia. *Alia* vero nō toratoni medietatē cōplectit
Excessus aut minoris supra minus Coma nuncupatur. *Di.* Cur autem
tonus nō ut duo equalia partitur. *Alia.* Quoniam hoc fieri est impossibile
Di. Si porce hanc impossibilitatem demonstras. *Alia.* Audisti tonum

Semitoniū

Coma

Liber.v.Tract.I.

in sesquioctava pportione consistere q sit grā exempli.9. et 8. hor nullus naturaliter numerus medius est. eos igit binario multiplicemus. suntq; bis octo. 16. et bis novem. 18. Inter. 16. aut et decem octo unus mediat numerus. 17. qui omnes disponant in ordinem. 16. 17. 18. Sed cum igit ad. 18. collati sesquioctava retinet pportionem atq; idcirco tonum. Sed hanc pportionem numerus medius. 17. nō iniqua sita partitur. 17. par. aut ad. 16. bis est totū. et c. septidecimā pte. s. uniat. Si nō 18. ad nūcū mediu. 17. cōparatur habent ipsum totū. et insup c. 17. partem. s. remittat. pte igit q minoris iste quē mediu dicimus nō equalib; pteb; minorem superat et a maiore superat. Est enī pars. 17. minor. 16. vero maior. et he sunt ptes toni q; semitonii dicimus: quorum unū maius aliud vero min⁹ dicto modo reperit

De inuentione semitonij minoris La. XII. Oja.

tonia vero semitonii minus iudicio auris facile nō dephēdit: quaproppter quo medio accipi nūcū demonstrandū sit pquirendū est. Sumat igit diatesseron. a. b. circa quā semitonii minus ad grauiorē acutiorēq; partē talē cōtingit sume reintendatur diatesseron. b. c. remittatur rursus. d. apete. c. d. b. d. totus relinquit. Nā diatesseron a diapete tonosuperaf. sic. c. b. spaciū a. b. c. d. spacio. b. d. spacio transceditur. Amplius intendat diatesseron d. et remittat diapente c. s. igit tonus d. hancūq; sed d. b. tonus erat igit semitonii minus est a hāc subtractione duob; tonis. s. d. c. d. b. a. b. diatesseron relinquitur. nā diatesseron vt in a patebit et vob; tonis. s. d. c. d. b. a. b. semitonio minor cōstabit. n. vrsus remittat diatesseron a. g. et m. d. a. diapente g. h. et erit a b. tonus. sed a hancūq; semitonii minus igit f. b. erit apote m. c. semitonii maior. Amplius remittat diatesseron b. h. intendatur diapente. h. i. et erit b. l. tonus. sed b. d. ton⁹ erat igitur l. d. apote m. manebit. Et rursus intendat diatesseron f. m. relinquit b. m. semitonii. Remittat diatesseron l. m. et n. a. semitonii separatur. sumpta sunt igitur duo semitonii minora circa a. b. vtrūq; b. m. ad acutam a. n. nō ad pte grauiorē tonis n. m. minus est q; diapente. Constat enī ex quinq; semitonij et apote tome geminata hoc est ex duobus tonis et tribus semitonij minoribus. Et quoniam duo semitonii vtrūq; toni implere nequeunt sed relinquit comā totū igit in n. spaciū minus spacio est diapente consonantie vno comate vt subiecta manifestat descriptio. in qua tū ppter spaciū parū pte d. ritas diastantie seu diffē. semitonij minoris a maiore vix dephēdit. Et facile d. dem reperit comā in pte grauiorē et acuti. nā si a tono dato intendat semitonii maior et remittat semitonii minus qd diēsis dicit: hētur cor a in pte acuta. Rursus a tono dato semitonii minus intendat a maius remitte et habebis comā in pte grauiore cuius dimidū schisma nominatur.

De consonantiarum paribus La. XIII. Oja.

Remissa itaq; toni diuisio ac semitonij et maioris et minoris inuentione: petitiū tūc sup facere rēdens. dico diatesseron vocū esse quorū intervalloz triū. Cōstat q; exrenis duob; et vno semitonio minor. Diapete est quinq; vocū intervalloz itoz. cōstat ex tonis trib; et semitonio minor. Diapason nō x diatesseron et diapente integrat. Di. igit voces nouē cōtingit quoz 16. a diatesseron et quicq; a diapete. s. a. nō pbe pteas supputas: qm est hē dng psonatē ad pte mēdiū diapason iungit cadē vox erit

Musice Speculative

Suprema diatesseron: et infima diapete aut ecounterio. Itaque diapason voces
 duo et intervalla septem habet: et ex tonis quatuor et duobus semitonijis minoribus ite
 gratis: et quocumque tonos uno comate minus et inter. Di. Dicta demonstrari
 me firmes. Alia. Si primus demonstraveris: vices diatesseron: et duobus to
 nis et semitono minore constare toni demonstrasti erit. Nam diap. nre dia
 tesseron tono super, et diapason (ut dictum est) et ambobus constat, primum igit
 demonstrabo in numeris, sit numerus primus 192. ad hunc sequitur tria ppositio
 nem tenet. 56. et ad primum numerum qui est 192. construunt tonum. 216. ad. 216.
 vero rursus. 432. tonum obtinent. Sublatis igit duobus tonis a diatesseron:
 relinquitur habitudo que est inter. 243. et 56. Sed hec non est habitudo di
 midij tonis: sed que est inter sesquiseptima decima et sesquiseptima decima.
 Quod pater sumo esse. ex. 243. decima noctauam patrem. calit. is. et
 hanc si eadem apposueris: sunt. 256. et
 432. minor est sesquioctava decima ha
 bitudo toni maior est in sesquiseptadecima
 septima: sesquidecima octava vero minor est sesquidecima septima: numerus aut
 256. ad numerum. 432. minor est sesquidecima octava. igit dimidius toni non
 eo implet: sed semitonium minus efficit quod est in proportionibus f. hec autem du
 pla ses. k toni integri non facit. vices addendo octava preter inferius inferi
 or: subtrahendo aut semitonio minor a tono relinquitur 2187 ppositio in qua pos
 sit semitonium minus a qua sit semitonium minus et maius differtur: et com
 531441
 52488 dicitur quoque medietas septima appellat. Subtrahere
 aut in proportionibus est dividere. addere vero multiplicare. et duplicare in se
 multiplicare medietate est radice extrahere in minutis vulgaribus. Multi
 plicatio vero et divisio in proportionibus locum non habent: quia proportionibus unitate
 non recipiunt: quia ultra duplicem non descendit. predicte vero demonstrationes
 quasi oculis conspici possunt in divisione monochordi.

f
256
245

De monochordi definitione et nomine. Cap. XIII. Bi.

Quid est monochordum? Alia. Est instrumentum musicum oblon
 guum unum habens chordam per longam extentam sine plonantia pro
 portionibus in pres. undecim qui chorde siue voces dicantur: diuisi
 sum. Di. Ergo undecim chordum potest esse ab his. is. p. ubi de
 notandum. Alia. hec pres. non ipse sunt chorde realit. sed sectores
 sup. quibus si chorde in longam extentam premit et mouet: omni dierum sectionum
 voces siue sonos reddit. Ibius autem et si varie divisiones a diversis recepte
 sunt: his tamen una diuisidasse sat erit.

De diuisione monochordi in genere diatonico. La. XV. Oagi.

Octius monochordi diuisione in triplici genere Diatonico.
 ses Chromatico et Harmonico permixtum tradidit. Sed quoniam
 omnis carus noster in diatonico tantum genere placet in eo monochordi
 per omnia et retrachorda diuidam? si modo. primo di
 uidit totum spatium. et in duo equalia in puncto. e. q. erit me
 e. et erit psilambonomenos. Secundo diuidat. o. n. in duo equalia
 lia i. p. q. erit nre bypobolcon. cui ses nre bypobolcon pre octaua accipit: hac
 eide addet sit paranere bypobolcon. huius rursus octaua accipit pre hic eide
 addet sit triterypobolcon. Simili accipit parte tertia de nre bypobolcon.

Lib. V. Tract. I.

quā eīdem adde et fit nectedisugmenō; eritq; tetrachordū hypholon siue excellētū partitū. Quo facto ad diuisionē tetrachordi dicesugmenō; id est diuinctaz hoc paco pcedas. pmo accipe prem terriā nectedisugmenon; hanc eīdem adde; et fit paramese. Secundo accipe prem octauā de nectedisugmenon; eīdem adde; et fit paranectedisugmenon. Huius accipe partē octauā et hanc eīdem adiungas; et fit tritedisugmenon; eritq; huius tetrachordi diuīso pfecta. Diuisionē vero tetrachordi meson; siue medianū hoc modo absūmes. pmo accipe terriā prem de mese; hanc eīdem adde; et fit hyparemeson. Secundo accipe octauā de mese et eam eīdem adde; et habebis lichanos meson. Huius accipe partē octauā; hanc eīdem adde; et fit parhyparemeson; et completa est huius tetrachordi partitio. Quoniā vero tetrachorda hyperboleon et dicesugmenon inter se cōiuncta sunt; tetrachordo autē meson diuincta ipsa eīdem diiungenda sunt p diuisionē tetrachordi sinemenō siue cōiunctaz hoc modo. Accipiamus paranectedisugmenon et para supra atq; eīdem adiecta; facit tritescimenon. et iunctus est hoc tetrachordum meson p reiectionē toni qui est inter nectedisugmenon et paranectedisugmenon. Diuisionē autē tetrachordi hypaton siue principalū pfices eo quo sequit ordinē. pmo accipe terriā partem de hyparemeson; hanc eīdem adde; et fit hyparchypaton. Secundo accipe octauā de hyparemeson; hanc eīdem adiungere; fit lichanos hypaton. Huius octauā accipe et eīdem adde; et fit parhyparchypaton. et diuīsum est hoc tetrachordū. et psequens tonū monochordi. Cui manugammanur adiuncti suo modo; et in adscripta descriptione cernis diuīsum. Gammanur autē taliter reperitur. accipe octauā de proslambonomenos. et hanc eīdem adde; et fit gammanur. In omīb; autē dictis additio fieri debet ad partē grauiorē; et partitio ad partem acutiōrē; vīz p̄sus. et. Locus autē bb. parat. si. bacutaz p̄sus. et. in duo equalia diuīseris. et e. graue in quatuor equalia diuīsus in tertio diuisionis puncto. c. locū dabit. Sicut d. graue in quatuor equalia partitū; in tertio puncto diuisionis. dd. locū concedit. Et rursus e. graue in quatuor diuīsum; eīdem tertio p̄cto diuisionis accipit. Harū officia in sequentib; manifesta crunt. Prius autē carundē et originē et inuentores narrandi sunt.

De chordarū inuentor. b^o et tetrachordis. La. XVI.

Quis igit partitū monochordi primus inuentor fuit? *Idas*. In toto monochordo quatuor reperiunt tetrachorda. quarū primū vīz hypaton siue principalū *Mercurius* inuenisse traditur. Dictum autē est. tetrachordū a chordis quatuor quaz prima ad quartā Diapason; mediā inter se et extremas Diapente Diatesseron et tonū sonabit. Post hoc Choroeb; rex Lido rī quintū addidit *Magnis* sextā. Terpander p̄o septimā ad planctaz sitū dinē adiecit. et factū est heptachordū sinemenon. i. p̄fectaz. Nam in eo duo tetrachorda p̄ mese bis ut crati diiungunt. Et has quidē chordas plancti sepe attribuebant hypates. i. grauiissimā Saturno; ob tarditatē sui motus *Mercurio*. Ioni. Lichanos mari. Mille soli. Paramese vnceri *Parante*. *Alcureio*. Nere *Lune*. Non nulli p̄o ordinē cōtrario eas locabant. v. i. grauiissima lūmet nere saturno cōiuncti; et fm planctaz ordinē in ascensu. *Samius* Zichaeon octauā adiuncti. i. tritē et factū est octo chordū dicesugmenon. i. diuīsum. Continet enim duo tetrachorda tono distantia. p̄probrastus

Zichaeon
p̄probrastus.

Musice speculative

non adiungit: q̄ Zichonos hypaton notata est. vt esset in meachordū. Estra Zichanus
 tus Colophonius decimā in grauioꝛē prem coaptauit chord. i. s. parhypate Estracus
 hypaton. Thimoreus Millesius vndecimā inuenit. vt vndachordū fieret: Thimoreus.
 in q̄ tria retrachorda existunt. Mese aut vt sic mediū non obtinet locū: q̄s
 tū vocabulū sonat. Ob id additū est retrachordū quartū hypbolon. Sed
 vt sic Mese plus hypatis accedebat: nec media erat. Ideo in prem grauioꝛ
 rem adiecta est prosambonomenos: q̄ ad Mese octauā sonat.

Tetrachordum Auercurij.

anos meson Diatesseron
 hypate meson Tonus
 hypate hypaton Diatess.

De interpretatione nominū chordarū monochordi.
 Laoirulum. XVII. Discipulus

Nonnulla vocabula iter hec q̄ iam de monochordi rōne dis-
 serueras: penit' mihi icognita sūt. Ma. Ite q̄ tibi incogni-
 ta asseris greca sunt: r̄ eo quo sequit' nō latine exprimunt.
 prosambonomenos. i. assumpra: addita: vl' acquisita dicit: q̄
 post oēs vt Mese mediū tēneret locū adiecta est. vti in pou-
 bus pz. hypatehypaton. i. pncipalis pncipaliū. Di. Iband
 assensio hūc dictōnā prosambonomenos: cū pō: sit ordine pncipalior: r̄
 pma pncipaliū videt' esse. Ma. Uerū argumētari: atq̄ q̄ ipa post hy-
 patehypaton adiecta est: ipi hypatehypaton nomē reliq̄ q̄s pns possede-
 rat. Uel q̄ hypatehypaton est pma pncipaliū: q̄ diuiciū gignit sonū. Nā
 prosambonomenos nulli soni facit diuersitatē. Sequit' tertia parhypate
 hypaton. i. iuxta pncipalē pncipaliū. Zichanos hypaton. i. pncipaliū digital'
 siue discretiue: q̄ sepat pncipales a medijs. dicta a Zichanosa. digi'. is ses
 quē nos indice diam'. Ilypatemeson. i. pncipalis mediaz. Parhypate me-
 son. i. pncipalis mediaz: vel iuxta pncipalē mediaz. Zichanosimeson. i. di-
 gitalis siue discretiua mediaz. discernit em̄ r̄ sepat medias a minis. Mese
 scilicet media. Paranesca. i. iuxta mediā. Tretedizugmenon. i. tertia dissimictaz
 q̄ dissimictaz tertia est p̄stere nūerando: vt q̄ vna de tribz dissimictis est
 paranetredizugmenō. i. iuxta vltimā dissimictaz. sanctedizugmenon. i. i
 tecthypboleon. i. tertia excellentiū p̄stere nūerando. Paranetrecte-
 trectimemeron. i. diunctaz. Et hec chorde in diuersis canendi generibz di-
 uersas accipiūt nom additiones: nā in gñe in quo ponunt denolant.

De tribus generibz modulandi. La. XVIII. Ma.

Uit aut hec gña tria. viz. Chromaticū. Enarmonici. r̄ Diatonici.
 ci. Di. Diatonici q̄s est? Ma. Id est oia tetrachorda p̄ totū
 r̄ tonū ac semitonū p̄grediunt. Vne r̄ diatonici. a duobz tonis
 notantur. Di. Chromaticū q̄s est? Ma. Qd canendi modum a diatonico
 mutatur: cuius. tetrachorda nō p̄ tonū r̄ tonū: atq̄ semitonū: sed per semit-
 tonū ac semitonū insup r̄ per tria semitonū canatur. Dicitur aut Cro-

Liber.V. Tra.I

Diclio

maticū. i. colorabile. Sicut et color in alia et alia superficie mutat: et hoc in albi nigritine cōtinet: colorabile dici solet: sic et tetrachorda huius generis: a tetrachordis generis Diatonici et Enarmonici variant. Di. Enarmonici quod dicitur. Aia. Quod in octavo tetrachordis per diesim et diesim: et Diatonici cantantur. Est autem Dices dimidius semitonij. Philanus pro semitonij minus dicesim. Diatessifina ei dimidius semitonij maius aperome notat. Enarmonici autem dicitur quod pluribus spaciis et angustioribus se pat. Et his autem solo Diatonice utimur. Chromatici vero et Enarmonici a cantu nostro omnino abijcimus: Chromatici per semitonij per edens molli. Enarmonici vero per Diatonij per grediens: durius atque difficilius sit. Et Chromatici a solis cruditis. Enarmonici vero a solis cruditissimis cantari potest: nec facile in usum pauci possunt Diatonici pro naturalibus et auribus magis grati reperit et a cunctis etiam rudibus modulatur. Di. Quod nunc deinde scire chore in his diuersis generibus alia et alias sumunt additiones. Aia. Nam parhypatichypaton. Licet anos in son. Parantechyngimeno. Parantechypoleon. et sic de alijs in genere Diatonico: diatonos in Chromatico. Chromaticos in Enarmonico pro Enarmonicos notant. Et ut dicta a se invicem scernere possis genera. unum subijciam tetrachordum diuersum diuisum: quemadmodum hoc tetrachordum in tribus generibus diuersum videtur: et reliqua videre poteris: si monochordum totum in tribus generibus diuidas. hoc tamen gratia exempli sufficiant.

	nete hyperboleo		nete hyperboleo		nete hyperboleo
tonus	paranete hyperboleon	trita semitonia	paranete hyperboleon	Dicemus.	paranete hyper.
tonus	trite hyperbol.	semitonia	trite hyperbol.		trite hyperbol.
semitonia	Nete diezen menon	semitonia	Nete diezen menon	diezen	nete diezen me.
	Genus Diatonici		Genus Chromatici		Genus Enarmonici

De Modis siue Tropis. Cap. XIX. Modus

Sicut autem monochordum in diuersis modulandi generibus diuersum videtur: ita et in varijs modis siue tropis variat. Di. De his itaque (si que habes) in modis scire ne fueris. Aia. Modi siue tropi

Musice practice

nos tonos appellamus: sunt octidies in tonis voci ordinib: vel graui-
tate vel acumine differetes. Est autē cōstitutio (quā & ΟΥΟΤΗΛΕΥ dicunt)
pleni veluti modulationis corpus: et psonantiaz cōiunctione cōsistens. vti
est cōstitutio a Proslambonomenon ad meson medijs cōnumeratis vocib:
bus vel a Meson rursus ad Nete hyperboleon inter medijs cōnumeratis.
Et autē apud antiquissimos trii quorū modiviz prothus: Deutrus:
Tritus Tetradus. Alii idemiores vero quēlibet hoz in duos dividere. vtes:
scilicet octo. Di. Qui: Aha. Doius: & Hypodorus pres Prothi: Phrigius:
& Hypophrigius pres Deutri: Lidius: & Hypolidius pres Triti: Mixolidius:
& Hypomixolidius pres Tetradi. Hoz autē cōstitutio talis est. vt si in modo
Hypodorio quālibet notā tono cleuaueris: Hypolidij nascet modulatio. In q
si rursus quālibet notā tono cleuaueris: Hypolidij nascet modulatio. In q
si notas quālibet semitonio leuaueris: doium facies. Et in alijs quidē sitis
est in acumen intensio nēq; pcessus. Si a Proslambonomenon in meson in
teligat modus Hypodorus: ab Hyparchypaton ad Paramese Hypophri-
gius. a Peripatchypaton ad Tritidiesugmenon Hypolidius a Echanos
hypaton ad Parantrediesugmenon hypomixolidius. ab hyparemeson ad
Necediesugmenon Doius. a Periparemeson ad Tritihyperboleon. Frigi-
us a Echanos meson ad Parantrehyperboleon. Lidius a mese ad Nete hyper-
boleon mixolidius. Di. Unde modi hec sunt vocabula: Aha. A gen-
tribus que diuersis diuersis delectant modis. sicut & cibus. Nam mori simi-
tudine molliores in molliori gaudent modo. & in animo lasciuiores in la-
sciuiori delectant modis: qd ppter consimile partū animi & consonantiaz
euenit ppositionem. vt supra tactum est. Unde modus primus morose & eu-
rialiter vagatur. Secundus per rauam pcedit grauitatē. Tertius per in-
dignantis seueram insultationē. Quartus adulationis habet formā. Quintus
modestam continet perulantia. Sextus lachrymosam sonat cōcinnen-
tiam. Septimus per saltus pceditur inimicos. Octauus tenorem decen-
tem. & quasi continet matronalē. patet igitur causa ppter quā pro diuer-
sitate materię & populi Musici peritissimi diuersis vniuntur modis. Debet
autem fieri numerario modoz ordine tali. vt Doius primus sit. Hypodo-
rius secundus. Frigius tertius. Hypophrigius quartus. Lidius quintus. Hy-
polidius sextus. Mixolidius. Hypomixolidius octauus. Et hec pro presant
sufficiant speculatione.

Libri. V. Tracta. II. de praxi musice. De principijs Musice practice in genere. Ca. I. Bi.

Am tradita a te Musice speculationes (ni me fallat opinio)
intellexi attamen qd maxime volebant: et hio nondum ca-
uendi artem accepi. Magni. Tradere artem canendi: non
ad musice theoziam (quam in superioribus exposuimus) sed
ad praxin potius attine: cuius in sequentibus principia
vniuersalia atq; magis necessaria videbimus: que sunt
leues: voces: c. antus: modis: toni.

De Clauibus Musice. Capitu. II. Bi.

he sunt clauis Musice. Anagister. Sunt quedam. et literis
n si

Liber V. Tractatus II.

grammaticae. *sa. b. c. d. e. f. g.* quorum quilibet in monochordo bis reperitur. Et in pacto discernuntur. nam *be* q in parte inferiore locis graues sunt qz vo-
ces quas designant grauius sonant. et ob id a quibusdam in forma grossio-
re depingunt. vt sic. *A. B. C. D. E. F. G.* Sequentes has acute depingunt. rde
vorum cu quibus ponunt. que p dieris a. utriores sunt. Et ob id inuicibilis
figuris d pingunt. ita. *sa. b. c. d. e. f. g.* Reliquae sine acute excellentes noiant
na voces earundem voces p dieraz in acutume longe antecellunt. et be qd
g mitatis signant lris. vt sic. *aa. bb. cc. dd. ee.* pter has in pre inferiore alia
adi. etia est clauis *g. v. g.* greci qd gama dicunt in hac forma. *f* ad hoc vt p
musica itui bduralis haberet. sicut patet infra. Di. Quare be lre clauis
nominantur? *Ans.* Quia occulta et incognita monochordi nobis et referat
et manifestant. v. g. voces cantus et tonos quoz clauis sunt. Di. Itaqz eo quo
li enutrata sunt ordine latius discutias velim. *Ans.* Facia vt lubet.

De vocibus et clauibus signandis Ca. III. Bis.

Uor igit et q sunt voces. *Ans.* Serp. isto quo sequi-
tur ordine locade. vt *re. mi. fa. sol. la. p.* qd sepius repetas ois
cantus progreditur. nec tñ eas canendo exprimus: sed ro-
mys porius p illas seariones. vñ voci signa sunt notae qdam
in vltra lineas in hñc modũ posite. O Et be notae rursus
sonus denotant. quos canendo exprimus. Di. Sed qñ o
ere clauis has voces referando manifestant? *Ans.* Corna cu singulis cla-
uibus singule ponunt voces. vna vel plures. vñ patuit sup in monochordi
describẽdo. vnde posita clauis cu nota vel linea in spaciõisam nõ vocẽ qñ li
beret. sed et tñ q cu tali clauis iungit seare necessẽ est. Di. Mouus exempli
adicias. *Ans.* K. Itẽc nota in linea posita nõ vocẽ *re. mi. vel. sol. sed. fa.*
vel vt designat. q cum *f* graui hic signate iunete sunt. nõ tñ necessẽ est ois
clauis signare ad denotandas singulas voces: sed sufficit ponere aliquas
per quas ascendendo et descendendo pateant proximiora.

De Cantu et clauibus eiusdem Ca. III. Bis.

Clauis cantu q sunt? *Ans.* Cantu clauis qñ r. non dñ
quor cantus sint intelligit. Di. Ucy. Tu igit quor sint can-
tus ediscere. *Ans.* Cantus sunt tres: naturalis: bmoilis: p
duralis. Di. Cantus naturalis qd est? *Ans.* Is q mollitie
aur duricia nõ creditur: sed naturali progreditur sonozitat:
et est duplex v. g. primus et secundus. Di. Cantu bmoilem que
dicis? *Ans.* Cum ipm q aliquãto mollius q naturalis progreditur et ob id
ndunqz per b retundum qd defacili mobile et molle est designat. Et est
duplex. primus et scõus. Di. Cantus bduralis qd est? *Ans.* Qui aliquã-
to durius q naturalis p greditur. et ob hoc per h quadratũ qd angulio su-
io motui resistit atqz dure mouet denotatur. Et est triplex: sc. primus: se-
cundus et tertius. Di. Nunc q aut quor sint cantu clauis ostẽdas. *Ans.*
Cantu clauis sunt *be. g. c. f. b.* et b. vnde vbi *g.* in monochordo cum voce vt
ponit tñ cantus bduralis initũ sumit. itaqz primus bduralis in *g.* graui
siue gamma incipit. et in *c* finali finitur. Secundus in *g.* finali incipit in *c*
acuto terminatur. Tertius in *g.* acuto incipit et in *c* supacuto terminatur.
vbi yero *f.* cum vt in monochordo ponitur: tñ cantus bmoilis principium

Musice practice

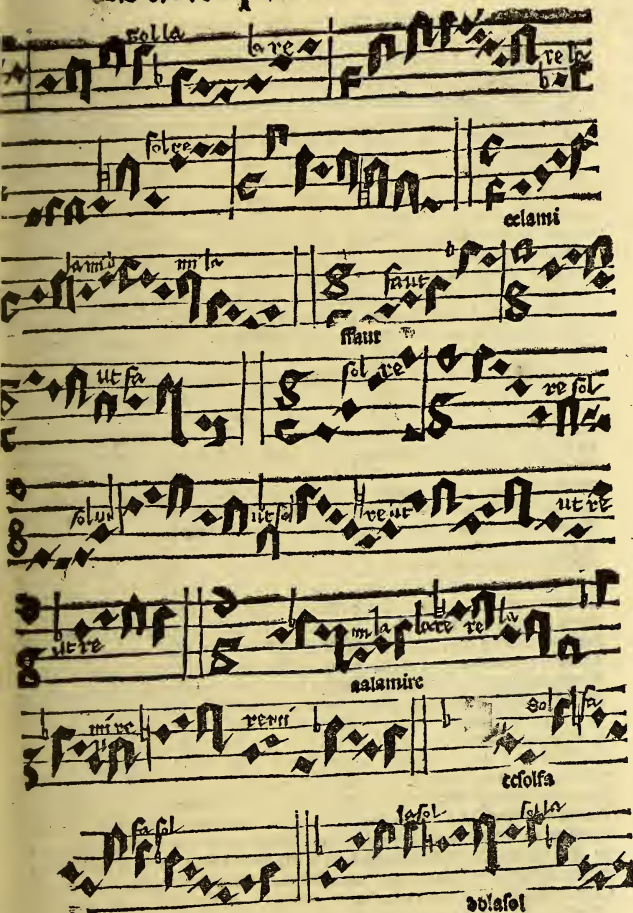
accipit. Idcirco primus binollis in f final incipit. & in d acuto finitur. Secundus in f acuto incipit. & in d. superacuto terminat. Posset & tertius binollis addi inter. y. greci. & C capitali; p'm quē nonnulla gradualia a quibuldā de cantant. ubi autē E. cum yr in monochordo locatur. ibi cantus naturalis initium est. vñ primus. naturalis in E. graui incipit. & in a acuto finitur. Secundus in c acuto incipit; atq; in a superacuto terminat. Caut superacutus; qz yr non habet; nullū cantū designat. b vero rotundū; h quadratū; canrus binollis & bduralis discrimen faciant. tunc scz cum in b acuto & superacuto aliqua nota ponit. Nam si ibidem b. rotundū signat hęc nota p. fa. & mollit. Si vero bdurū ponit ipsa p. mi & durit canat nam tali & cōsimili vocē vñ in aliā mutatione vnus cantus in aliū mutat.

De mutatione vocū vnius in aliā. Ca. V. Bi.

Quid est mutatio vocū? *Ans.* Est vnus in aliam sub eodē sono variatio non tamen offibus; nec his quib; cōuenit in est equaliter. *Di.* Hoc clarius ostendas. *Ans.* Nam in clauibus vñ sñ in vocibus nulla fit mutatio. vt sunt hnt. are. bmi. Silitur bfa. & bmi. acutum & superacutū. nec more imperitōz bfa. et bmi inter clauē duas voces habet scz cū mutatur. *Di.* Quā ob causā? *Ans.* Quia fa. qđ cum rotundo ponit. a mī qđ b. quadro locat semitonio distat. & id nec fa in mī. nec mī in fa mutat; cum mutatio fiat eodem reterro sono. In clauib; autē duas voces habentib; voces nullo interuallo distant. & ideo vna in aliam mutari potest. *Di.* Quot in talibus sunt mutationes? *Ans.* Dūc. Nam primo mutat vox superior in inferiorem ascendendo. Secundo variat inferior in supior rem descendendo. Sunt autē hęc clauē C faut. D solre. E lamī. F faut in grauib; elamī; faut in acutis; c solfa & dola sol in superacutis. Sed in his duob; vtrūq; ambe mutationes fiunt descendendo. *Di.* Quot sunt mutationes in clauib; tres habentib; voces? *Ans.* Sex. p'mo est mutatur vox prima in secundā. Scđo mutat vox prima in tertiā. et Tertio mutat secunda in tertiā ascendendo. Quarto mutat vox tertiā in secundā. Quinto variat vox tertiā in primā. et Sexto mutat secunda in primā descendendo. Et sunt hęc clauē G solreut in grauib; alamīre. c solfaut dola solre. g solre ut in acutis. & alamīre in superacutis. *Di.* Harum mutationū in notis exempla subiungere aliud pigritero. *Ans.* Exempla patebunt. Cauendum tamen est ne fiat mutatio; nisi necessitas ascensus aut descensus requirat. *Di.* Intellego sane. Sed vnde hęc accipienda est; certitudo; cum plures fuerint voces; in quāvis harū aliam mutare necesse sit. *Ans.* Cum plures fuerint voces in istam mutatio secūda est; qua habita non sit necesse citius aliam fieri mutationē. Hoc tamen animaduertendū qz non semper possimus mutare vocem in vocem; sed fit saluis sine mutatione de nota ad notam. vt contingit in Diapente ab clami ad bfabmī. Simile contingit citius in alijs modis.

Office practice

De Coniunctis. et locis earundem.
Capitulum. VI. Magister

Magister

加 價

Liber. V. Tractatus. II.

G et aliud nonnullis plurimū impedimēti in mutationibus
 afferens: qd̄ silentio p̄currere nequaquā oportebat. *Di. Sudio*
se quid sit te edocente auscultabo. Ma. Est natura pluri-
cras cū vñ necessitate coacti loco semitonij tonū cantamus
et e regione semitonij pro tono contra regulas mutationum
prescriptas. Qñ autē cantandū sit p̄ tono semitonij: signatur
ra b molliis indicabit. Et si p̄ semitonio tonus cantandus sit q̄durū mani-
festabit. Quorū hęc euenire solent. Ma. Decies. Di. Nō pigritie
q̄so per exempla ola per ordinem dilucidare. Ma. Prima coniuncta inter
a et b. graue. id est are et b̄mi reperit: l b̄mi signatur b molle. qz̄ ibi loco mī
cantat fa. ob id descendētes in faut vt nō in fa. iuxta traditas regulas: sed
vt in sol mutamus. sic cū in b mī. fa. m. a. re. mī. in. i. ut. re. cōtra naturam
clauum et vocū efficiemus. Exempla sunt in responsorio. Sancta et imma-
culata virginitas: in v̄rbis non poterant. Item in responsorio. Inueniunt s̄
ne q̄rela: in p̄bo dī. Item in responsorio. Emendemus in melius. in verbo
miserere. Sic in responsoria Christi p̄go et Circumdederunt me: s̄i incipiunt
in d̄solre. p̄ aliam nāq̄ signaturā et in ceptionem consistere euitari possunt.
unde incipiendo responsorii. Sancta in alamire et responsoriū. Fuerit. et c.
elami. s̄i et responsoriū emendemus. cōiuncta nulla inueniet. Secunda cō-
iuncta reperitur inter d̄solre et elami. et signatur in elami sol loco mī.
ibi loco mī cantatur fa. vñ in descensu in faut: vt in sol mutamus: cū iux-
ta regulas p̄habitas in fa mutandum esset. Exempla sunt in antiphona
de sancto Gregorio quę incipit Gloriosa in verbo p̄cibus: et responsorio Gau-
de Maria. in p̄bo Intermissi. Itē in antiphona O erit gloriosa cū canit
admirabile signum. et plurib; alijs. Si responsorium Gaude: et antiphona O
erit. in elami siue in alamire in ceptis cōsistat euitabis. Tercia est in
Gl̄oreut et faut. et signatur in faut per b̄ durū: quia ibi pro fa cātatur mī
in descensu mutando re in sol in alamire contra naturam: quia ibi sol non
est: sed re in la mutari deberet. Exempla sunt in cōmuniōne. Beatus seruus
cum cantatur: inueniet vigilantem. Et in responsorio. Quę est ista: quod
cantatur de assumptione beate Marię virginis. in verbo per descensum: vi-
rabis s̄i cōiunctas incipiendo. Beatus seruus in alamire. Similiter respō-
sorium. Quę est ista. Quarta accipitur in Gl̄oreut et alamire: signatur in
alamire p̄ b molle quia ibi cantatur pro mī. mutando re in fa per ascensum.
Exempla sunt in cōmuniōne Fidelis seruus vbi cantatur. in tempore. Et in
in responsorio. Formatur igitur deus. v̄b̄r canitur et factus est homo. Cū
ta accipitur inter cl̄olfaut et cl̄asolre: signaturq̄ per b̄ durū in elami sol loco mī.
Exempla sunt in alleluia de assumptione Marię: s̄i incipitur in alamire. quia in
incipiendo in faut euitatur cōsistat. Similiter incipiendo cōmuniōnem
Beatus seruus in b̄f̄amit cōiuncta hęc euenit in dictione vigilantem. Si
aurem incipitur in alamire euitatur. Sexta reperitur inter d̄solre et elami
signatur quocq̄ per b molle in elami: quia ibi pro mī cantatur fa mutando
in d̄solre in mī quę deberet regulariter mutari in sol. Exempla sunt in In-
troitu: Adorate dominum: et in antiphona. Immutetur habitus. vbi canit.
icūnemus. Et in responsorio. Gaude Maria de purificatione. vbi cantatur.
erubescat iudeus. Et in responsorio. Itē in orbem. et. Septima consistat ex-
ceptis inter Gl̄oreut et faut excellentibus. et signat in faut per b̄ durū: q̄
durū ibi mī pro fa mutando la in re in elami contra naturā clauis. Exempla
sunt in alleluia. Hodie Maria virgo. et in responsorio. Ingredere p̄latus. vbi cao

Musice practice

nitur indecorum. et in cum appropinquaret. qđ i die palmarum cani ur: ibi
si quia vs 9. si incipitur in G solent. Octaua cōtingit inter G solent et ala
mire pot b molle quia erit ibi fa. tēstifi si qđ in omnibus dictis coniunctas
cūtare voluerit: aut saltem pro maiore pre a finalibus cantus ad affina
les suas confugiat: altius inchoando et signando quam prima cōpositio hz.
Ad modos stilum vertamus.

De modis

La. VII.

Bi.

Quid dicis modum in musica: an ne idem qđ in logica de
propositionib' modalibus et syllogismoz principis modus
dicat? Ada. Non idem: sed id qđ iam sup itervallū dīrim'
hic modum appellamus. Di. Est igitur modus soni acu
ti grauiq; distantia? Ada. Optime nam ita intervallū octa
uitum est. Di. Quot sunt modi? Ada. Tredecim. vs Se
mitonū. tonus semiditonus. ditonus. diatēseron diapente. semitonū cum
diapente. tonus cū diapente. semiditonus cū diapente. ditonus cū diapente
et diapason. penultimus asit et aū penultimus inusitati sunt. insup semidia
pente et tritonus modi sunt phibiti. unisonus vero cuius voces nullaten'
distant modus nō est. Sunt nōnulli q̄ nouē modos in prosa qdam et neu
mate decantandos puris pponit qrenus saltus bndi memorie infixi: pri
mum cantorem reddant. et quia hec ita esse experitēia plurimos docuit no
tulas eorundem subiungam.

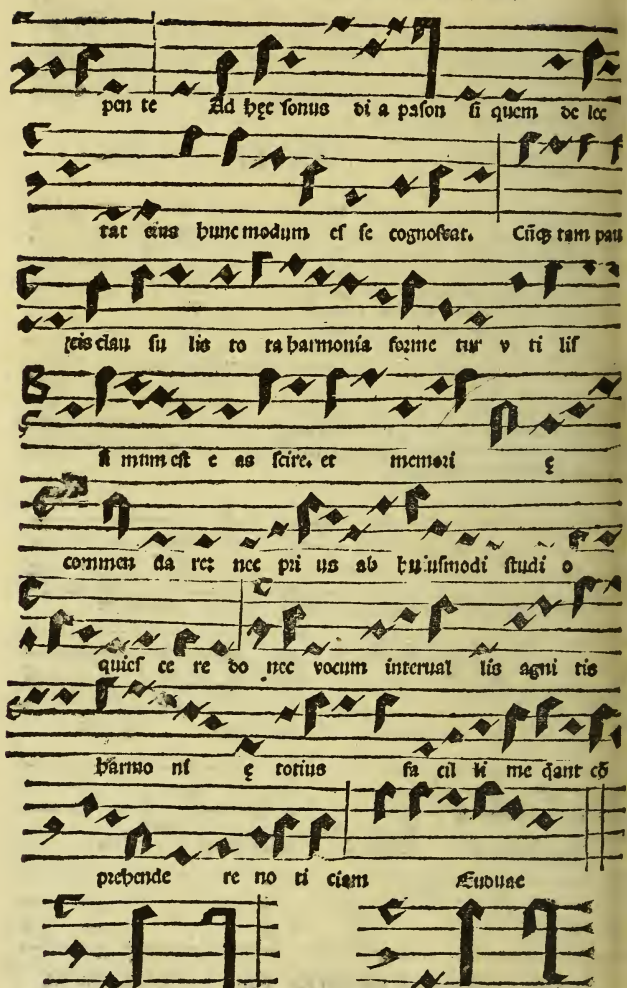
Ter tēri sunt modi quibus omnis cantile na conteri

Unisonus Semitonium Tonus

Semiditonus Ditonus Diatēseron Dia

pentē Semitonū cum dia pentē Tonus cum dia

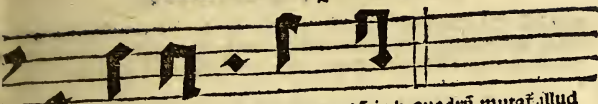
Liber. v. Tract. II.

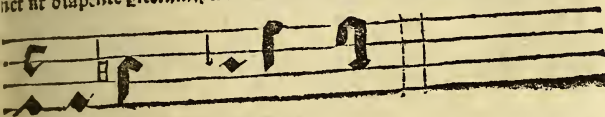
per te Ad hęc sonus di a pason si quem de lee
 rat eius hunc modum et se cognoscat. Cūq; tam pau
 cis clau su lis to ra harmonia forme tur v ti lis
 A nim est e as scire. et memori e
 commet da res nec pri us ab huiusmodi studi o
 quies ce re do nec vocum interval lis agni tis
 harmo ni e totius sa cil li me quant co
 prehende re no ti ciam Euduae

Semiditonus est diapente iustificatus. Ditonus cum diapente iustificatus.

Dulice practice

Semidiapente. et fit vera diapente si b rotundū in b quadrum mutat. allud aut additū duobz tonis duobz semitonijis minorū: qd semidiapente pri met fit diapente perfectum: stans tribz tonis et vno semitono minore.

Tritonus

De Tonis Capiculum. VII. Bi

Emecessaria videt mutationis archimodoz noticia: quā tñ paucis admodū tradidisti regulioz nūc quęlojad inihitura. re deas et de clauibz tonoz si qd habes in medium feras. *Ma.* Tonoz clauces imperite qris qui nondū qd aut quor sint toni intelligis. *Di.* Quid igit est tonus? *Ma.* Est regula cantus regularis cursum naturālē in fine determinans. ali' est igit ton' ab eo quē supra inter modos notauim'. *Di.* Quor sunt toni? *Ma.* Octo viz dozius. hypodoriuz. frigius hypofrigius. lidius hypolidius. micro lidius. et hypomixolidi'. *Di.* Et hos quidē in supioribz notasti? *Ma.* Etia et vñ hec sortiti sint vocabula explanauit: atqz qbus nobis latinis efferantur expressi. nā doziū primū hypodoriū secundū: sic de alijs. noiant. Eius tñ in pñtiap supaddidū puto. Qñ ex his quoz autenti et qrtioz plagales dicunt. *Di.* Autenti qui sunt? *Ma.* Primus. Tertius. Quintus et Sextus sic dicitur: auctoritatē ascendendi maiorē habēt ceteris. Ascendū ē a finali: pñtis vsqz ad octauā regularit. Ad nonā licentia ē. vltra hō nō nisi irregularit. A finali aut nō nisi ad vnā vocē regularit descendit. Alio siue quinto depro: q ppter euitare semidiapente in finali manebit. vñ fert aut semidiapente a pñto diapente in semitono maiore. *Di.* Plagales q sunt? *Ma.* Secund' plagalis pñti. quart' plagalis tertij. Sextus plagalis quinti. et octauus plagalis septimi. Sic dicit. qñ magis qz dozes deo scandit et min' ascendit. Eñ plagales a finali ad quartā tñ vel quintā raro ad sextā scandit. sed vsqz ad quartā vel quintā descendit. depropto septo q ppter euitare semidiapente nō descendit. Habēt aut autenti et sup' plagales eandē finalē. Et dicis q tones extremiores facile deprehendes.

De clauibus tonoz finalibz Ca. IX. Bi.

Id p finales tonoz intelligis? *Ma.* Tonoz clauces. *Di.* Quę sunt tonoz clauces? *Ma.* D E S S. graue. In his est tonoz finis regularit pñitur' est tali differētia. vt D sit finalis pñti (q pñti et scdm pñti) E finalis deuti (q tertij et quartij pri met) S finalis triti (q quintij et sextij hz) et S finalis terrardi (q septimij et octauij cōpñdū). Et pñti finales sunt quęda clauces quas tonoz aut vno

Liber. v. Tract. II

les dicit. Di. Que sunt? Añ. a b c acute. Nñ toni nō sñ in finalibz pñss sed in hisquoq; finē suū statuunt et pñus in ardeurus in b c et rñus in c. terrardus pñ affinalis nō habet; sed in pñia finali semp stabit.

De clauibz tonoz initalibus. La. X. Bi.

Am satis luculenter tonoz fines monstrasti de initijs cōi dem idē re facturū volim. Añ. Initia toni pñi sunt. C d f. graues ⁊ a acuta sñr ⁊ E grauis; sed raro. initia secūdi toni sñr. a. c. d. f. graues. sñr ⁊ e grauis; sed raro. in initia terti toni sunt. E. f. graues ⁊ c acuta; sñr f. grauis; sed raro. in initia quarti toni sunt. C d. E f. f. graues sñr a acuta sed rarissime. Initia quinti toni sunt. f. grauis a ⁊ c acute et g grauis sed raro. Initia sexti toni sunt. c d f. graues sñr g grauis sed raro. Initia septimi toni sunt. c d e f. g. graues et a c acute ⁊ si pñer hec alia reperiunt initia rolandanda potiusq; imitanda sunt. Et his facile cū? toni cant? seu tropus sit iudicandū centesio: si ad hec ea que de ascensu ⁊ descensu autentoz atq; plagaliū dicta sunt tenaci cōm mēdāteris memorie. Nam p clauēs tonoz initia ⁊ fines; p naturā ascēsus ⁊ descēsus carmīdē media ⁊ ex psequenti totus cuius dephendit. Sed p quoz anīaduērendū tropos nōnūq; per mxtos habere tonoz; et isti toni principalis sñs autenti iudicant si equalit mxti sint. nam cū inēqua; liter duobz tonis mīscēt; illi? sunt cuius naturā magis picipant. Omniū dictoz annotatio expressa est in figura diuisionis monachordi cui ⁊ manu gñmaur adiūctū est; quere supia pñe prima huius libell. xv.

De initijs tonoz cuiusuis toni. La. XL. Oja.

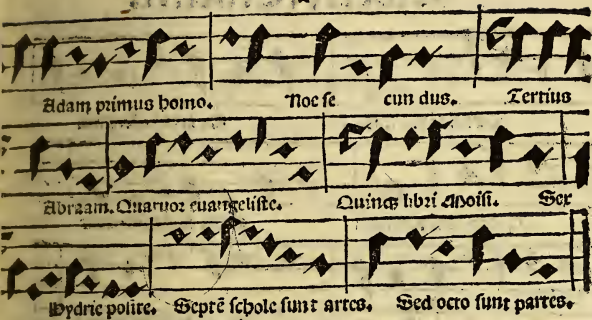

Qñ tropos añt quos antiphonas dicunt in diuinis laudibus solent psalmi decantari in tenore toni cui? antiphona fuerit pportionato. qñ vt facili? intelligas tenoz qñuis qñ tonoz initia fines atq; cursus enodabo. Di. Que igit? sñt tenoz initia? Añ. Tenores sua initia nō in eadem; sed diuersa habent clauē. Nam tenor pñmi qñri a c f. g. rñ tonoz in a c. f. g. rñ. incipit. tenor pñi secūdi toni in finali initia sumit. Sed tenores terti quinti ⁊ octauū tonoz in c acuto incipiunt. tenor añt septimi toni in d acuto incipit. Et hec pñia sunt cñ toni in pñis finalibz finē suūm pñntēnt si in affinalibz finiant tenor s initia sua scdm pportionē dictaz distantiaz eleuant. Initiū cñ tenoris pñmi toni a finali eiusdē p diapente distat. Sexti p semitonū terti p semitonū ⁊ diapente. Quarti p diatēseron. Quinti p diapente. Sexti p ditonū. Septimi p diapente. Octauū p diatēseron a sua finali aberit qñ facile is metris dephendes pñ. rela. se re fa ter mi fa quare quoz mi la. Quinte fa fa. sept fa la. sept. vt sol. oct tenet vt fa. Di. Quid p tenore intelligis? Añ. Seculoz amen. qñ in libris p vocales hāz dictionū in hunc modū designat. Euonae. nam hoc ykinū est is gloriā patri. qñ post cuiuslibet psalmi finē decantat.

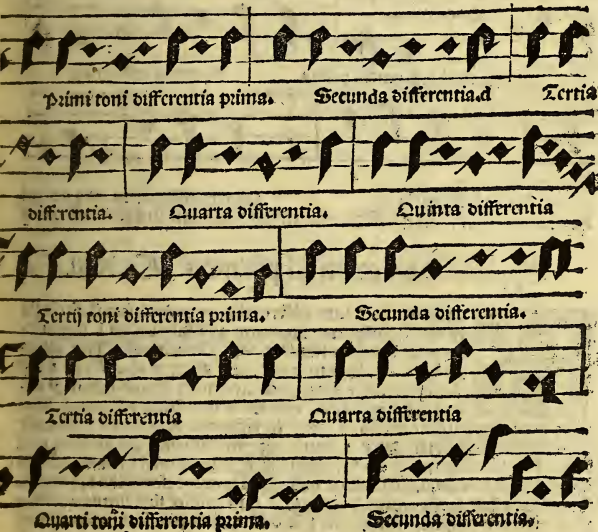
De cursu ⁊ fine tenoris. La. XII. Oja.

Ogni is itaq; vt pñmissum est tenoz initijs; eorundem cursu atq; pñs principales sequenti enūmare intelligas.

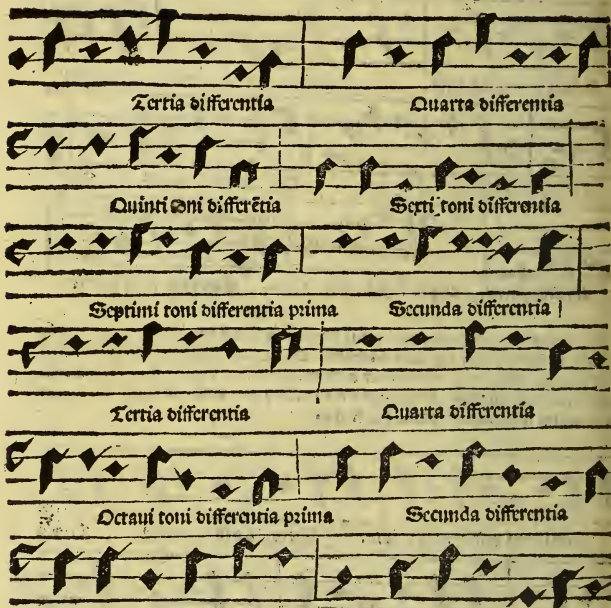
Musice practice

Fines autem principales dixi. nam tenores alios fines habet minus prin-
cipales: quos differentias nominamus. Di. Quor differentias habet qui
libet tenor. Ada. Primus habet quinqz. Secundus nullam. Tertius qua-
tuor. Quartus quatuor. Quintus vnam. Sextus vnam. Septimus quatuor.
Et octauus quatuor. vi. pater hic infra.

Liber.v.Tract.II.

Tertia differentia Quarta differentia que peregrina dicitur:q; raro aut q; nō picipat cū suo principali quēadmodū ceterę

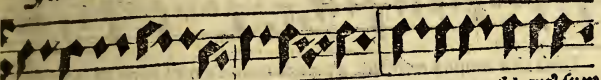
Applicatio tenorum ad psalmos La.XIII.Bi.

Uetus tenores cum differentijs eorundem: iamā satis clare intelligo: sed eas applicare ad psalmos (vri i. supiorib; pcepisti) nondum noui. *Ans.* Tenores nō egliter oibus psalmis sed aliter minorib; atq; aliter maiorib; app' i. aut psalmos aut minores dico. i. q; quoz dauid saltem p maiore pre aucto fuit. & cantica & prophetis assumpta. *Ans.* tores vero magnificat. qđ pō in gl'iosa in visitatōe Elizabeth cecinit. Et vidictus qđ zacharias pater Ioannis baptiste ppheticō spū, afflatus decē rauit. Nūc dimittis quos qđ Symeon senex Iesum puerū in vlnis tenens cantauit. Ad hos singulos si placet tenores in notaz descripiēde applicabo. *Di.* Placet. *Ans.* Sequitur descriptio in qua musice finē statuimus. Nec tñ in psalmis in quib; mediū: siue dictio in qua sit pausa est monosylla vt hebraica vt apđ nos indeclinabilis: ipsa contra toni naturā debet cleuari.

Dulce practice

Intonationes tonoy p octo tonos. Prim^{us} tonus.

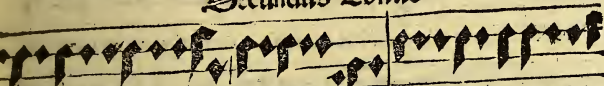

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ppter qđ locut^{us} sum

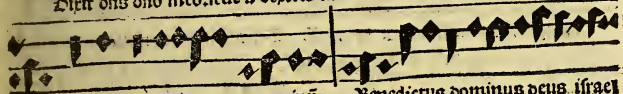

Magnificat anima mea dominum. Benedic^{us} dominus deus israel.

Secundus Tonus

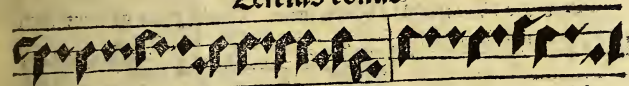

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ppter qđ locut^{us} sum

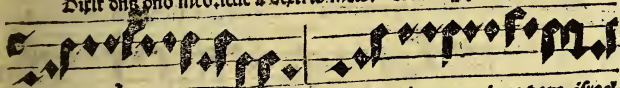

Magnificat anima mea dominum. Benedictus dominus deus israel.

Tertius tonus

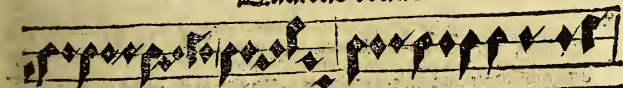

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ppter qđ locut^{us} sum

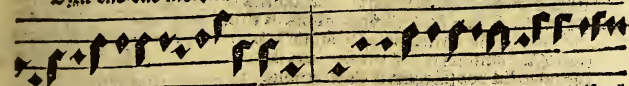

Magnificat anima mea dominum. Benedictus dominus deus israel.

Quartus tonus

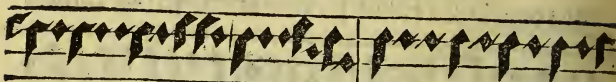

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ppter quod locut^{us} sum.

Magnificat anima mea dominum. Benedictus dominus deus israel.

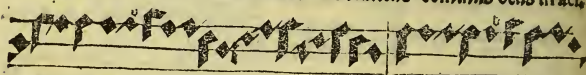
Liber. v. Tract. n.

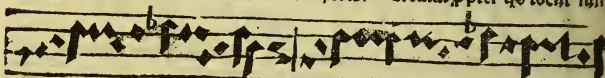
Dixit dñs domine meo: sede a dextris meis. Credidi ppter qđ locut' sum.

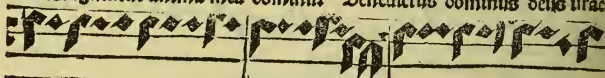
Magnificat anima mea dominũ. Benedictus dominus deus israel.

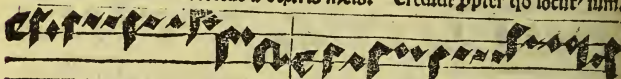
Dixit dominus dño meo: sede a dextris. Credidi ppter qđ locut' sum.

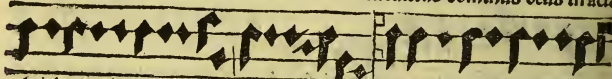
Magnificat anima mea dominũ. Benedictus dominus deus israel.

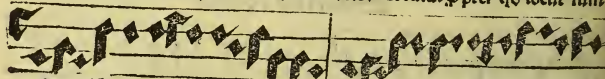
Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ppter qđ locut' sum.

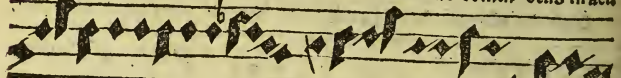
Magnificat anima mea dominũ. Benedictus dominus deus israel.

Dixit dom' dño meo: sede a dextris meis. Credidi ppter qđ locut' sum.

Magnificat anima mea dominum. Benedictus domin' deus israel.

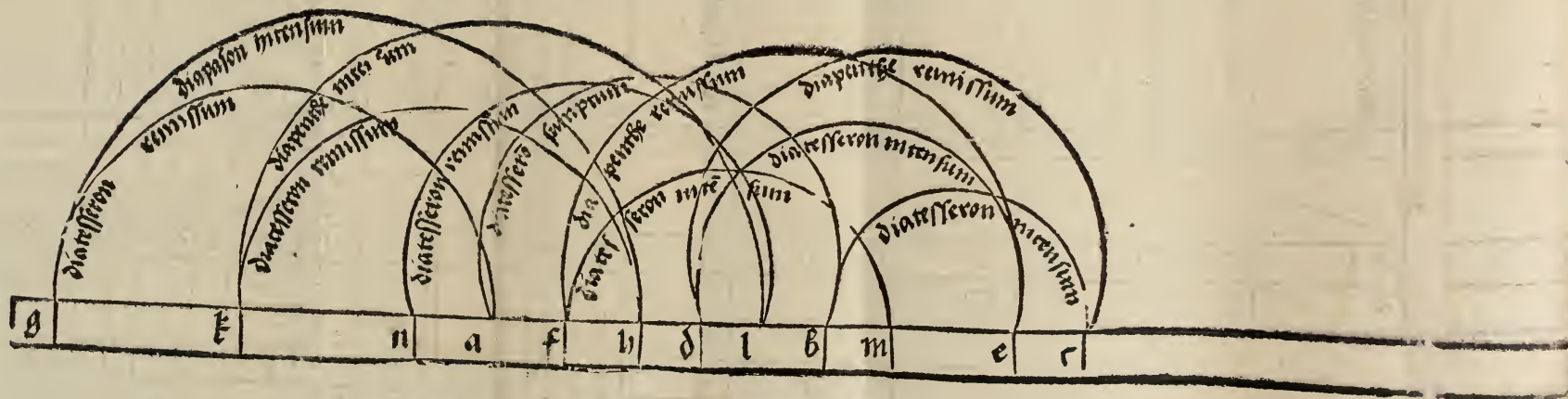

In erit' israel de egypto domus iacob de populo barbaro.

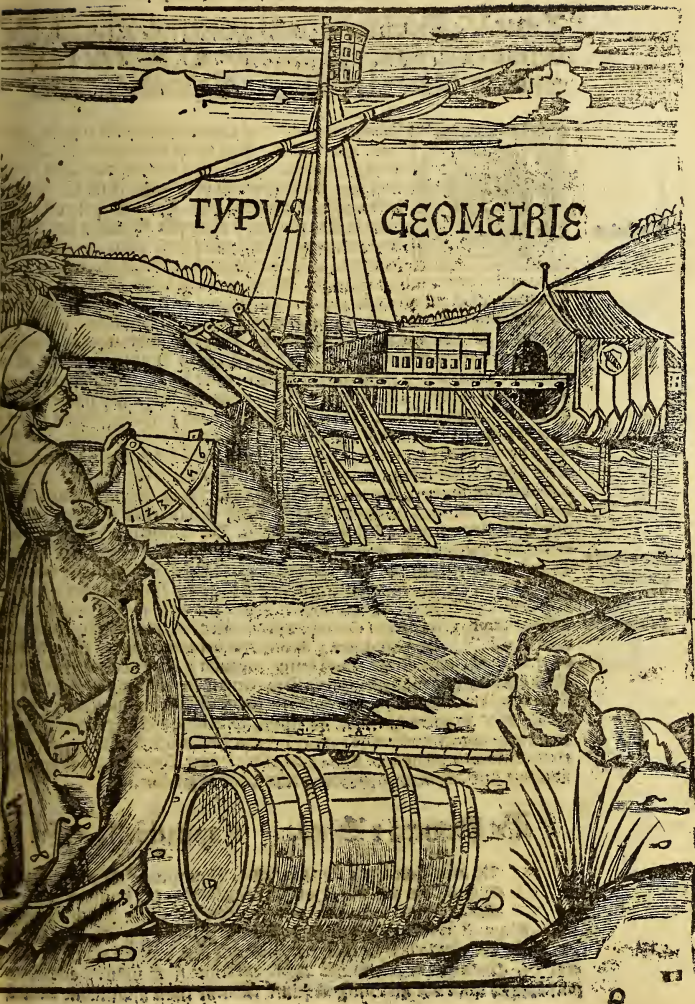
Finit' aduſſice.

• BIS • DIAPASON •

Typus Geometrie

Liber. VI. Tra. I

Liber. VI. De elementis Geometrice. Tract. I. De
definitione. noie. et inuentioib? Geometrie et de ei?
quoq? utilitate et laudibz. Capitulu. I. Bi.

Euclides

Uas besterna vesperi candendi et posuisti regulas: totū
hanc noctē in somnū agens in amipsona. id clare in-
uenit: pbandū necesse est te in illaz dilucidandē di-
cū inuozari: Geometriā poti? aggredere: sub brachia
te pncipia ill? ediscere. Ana. Geometrie elementa et pnci-
pia abūde tradidit et cōscripsit Euclides pat. vr autē
hypothesis et po qm multa sunt et sine interpretatōe in-
cipientibz nūm? intelligibilia: tibi ex his necaria elici-
re ac dilucidare conabor: qbus intellectus ceteraq? facili? leges. Di. Placet
qđ conans: sed pūmū qđ sit Geometria edicere. Ana. Geometria est disci-
plina magnitudinis imobilis formariq? descriptio cōtemplatiua p quā vni-
usq? terminū declarari solent. Et est disciplina magnitudinis figure q
sui magnitudinē cōtēplat. Di. Cū hęc disciplina Geometria dicat? Ana.
A terra et mensura. Et hanc grecclarine terrā et μΕΤΡΩ grecclarine mē-
sura exprimit. Hinc dicta Geometria (mutado ita sūc h grecū m et latinū)
quasi terrę mensura. Di. Nullius igitur nisi terre p ipsam mēsurā habet.
Ana. Nequaquā: sed cuiusvis p ipsam magnitudinis reperit mēsurā: atq? a
terra nomē obtinuit. Nam pūmo circa terre diuisione inuenta tradit. Di.
Quōd igit? a qbus inuenta est? Ana. Ab ægyptijs. vr autē Alforabius p ne-
cessitate diuisionis terminoz terre: quos cum Nilus inundationis tempo-
rimo obducens pfundebat: eos ipsos ægyptij Geometricis pncipijs rursus
distinguebāt: vnicuiq? qđ suū est reddētes. Di. Vtilis igit? et necaria hūc
disciplina cognitio est. Ana. Vtilitatem eius in sequentibz explicare cognos-
ces: cū mensurandi modū instrumento deprehenderis. Singulas nū Geometrie
utilitates enumerare haud possibile existimo: ipm nāq? totius terre
ambitus et pānditas indagat: superficies quoq? et terre et maris miro modo
distinguit. vr et Ptolomei Cosmographia videre est oīm corporū celestium
orbū. Et hanc magnitudines p Geometriā demonstrant. vr claret in Ab-
magest? pte. Et qđ oibus longe prepono p ipsam Geometriā disci-
plinā theologicę ac pnc pble pfundiora rimant secreti: atq? dētemptant al-
rius: sicut luce clarius patz in li. quē vir apissime doctus Nicolaus de Cusa
Cardinalis de docta ignorantia scripsit. Et colline ecclie pfunda qđ sa-
crofanci euangelij mysteria: numeris et mathematicis figuris pandere ne-
glecte: minime pleni sunt illis quos pscripterunt cōmentarij et Romelli.
Sed his sine imponentis: pncipia eius nunc aggrediar.

Geometrie
inuentio

Ptolome?

De Puncto et Linea: Capitulu. II. Bi

Ue sunt Geometrie pncipia? Ana. Sunt punct? linea: superficies
corpus: cōs aut cōceptione et cōclusiones. Di. Quid est punct?
Ana. Est magnitudinis pncipia: cui? p nulla est (qz indiuisi-
bilis est) qui cū in longū fluere intelligit lineā causat. Di. Quid est linea?
Ana. Est longitudo sine latitudine. Sines autē sūc termini lineę sunt pun-
ta. Di. Linea igit? ex pteritis est? Ana. Minime. si in infinita adductio
pōt: nullū hanc aut etiā magnitudinē efficiat. Nam inuisibile additū

geometrie speculatiue

diminibit non facit maius: sed hoc in naturalibz latius ob-
seruandz venit. Di. Linea triplex: Ana. Duplex: recta: et
curua. Di. Linea recta qd est: Ana. Est que cõlitter in suo
põdit punctz: vel qd ex quo puncta sua interiacet: vel vt in
ipõ buius discipline Euclidi placuit. Linea recta est qd vno
põcto ad aliũ bẽuissimã gressio in extremis carco suas vtriũ
p cor recipiens: vt linea ducta ab a. puncto punctũ b. bẽuiss-
ima est: nõ qdam simplici: sed inter hec duo puncta: nam qd
qũq alia inter eadẽ puncta ducit: si a rectitudine deuiat: il-
lor fiat nec. sse est. Et curua linea dicit qd p oppositiõ deñit
et cognosci habet. Di. Linea recta quatuorplex est: Ana.
Multiplex: quedã est diameter est: qdam axis: qdam cho-
ra: qdam costa: alia latus: alia basis: alia cathetus: alia co-
raucis: alia hypotenusa: alia diagonalis: alia ppendicula:
re: alia orthogonalis. Hec et alia plura in Geometricis et
Astronomicis demonstrationibz linea recta accipit noia.

De speciebus lineæ recte. La. III. Di.

Jamiter qd est: Ana. Est linea figura cuiusqẽ erro-
miratibz pfecta sua applicat in duo gẽlia diuidẽs
dicit est a via qd est duo. et metron: mensura. et hec
linea in qdrato et circulo ppter diameter dicit in sphaera axis
noia: sed in polygonis diagonalis qd si duos angulos rãgẽs
appellat. Di. Chorda qd est: Ana. Est linea recta circuli
lum nõ diuidens in duo gẽlia. Linea vero
semicirculi in eã diuidẽs: semidiameter dicit.
Di. Costa qd est: Ana. Est latus qdrati.
Di. Basis qd est: Ana. Est linea figure
plane: qd tota iacet in fundamẽto siue pla-
no. Linea vero huic qũlter supposita dicit
coraueus. Linea vero in figura plana ppendiculaẽ eleuata
dicit cathetus. Linea aut non ppendiculaẽ eleuata hypote-
nusa appellat. Di. Linea ppendicuãris qd est: Ana. Est qd
na alteri supposita: rectos et qũlo causans angulos. hinc et
orthogonalis dicta est. ab orbos recti: et gonos angul. Et
hec equaliter vbiqz distantes parallelũ nolant: qd si in infini-
tum ptebunt non concurrũt. Linea autẽ qd circuli tangit
in puncto: linea contingẽtis dicit.

De speciebus Lineæ curuæ et Lineis irrationabilibus. Capitulum. III. Di. Sci.

Linea curua triplex est: Ana. Multiplex. qdã ei circũ-
ferẽs siue pimer dicit: qdã squosa: qdã spiralis et.
Di. Linea circũf. res qd est: Ana. Est linea cuius sig-
na ex vtraqz parte curuata: et a se inuicem distãtia sunt qui
si concurrunt: libz circularẽ efficiunt: cuius mediũ as semi-
circulus in pte nõ dicit. Di. Linea squosa que est: Ana.
Est linea curua in suis partibus a medio in qũlter eleuata
vt patet in figuris. Di. Linea spiralis que est: Ana. Est
linea circũf. res qd si circũducit in eundẽ punctũ nõ redit et

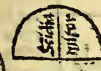
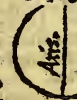
Linea recta.

Linea curua.

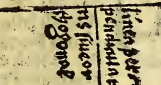
Quadratus circulus.

Hexagonus Sphera

Costa

Lineæ paralele.

Lineæ non paral. l.

Lineæ cõtingẽtis.

Liber. VI. Tractatus I.

[illegible]

Zinea semicircularis

De Angulo eius spēbus. Ca. V. Bi.

Etia in descriptiōe linee ppendicu' aris angulum po-
fuisse ne cuius me fallat ignorātia ipm describas.
Alia. Angulus est duorū linearū sese iungentū relā-

in directo iacentiu est alterutra obclisio. *Di. Angulus quo*
triplex est? Ana. Duplex scilicet rectus et non rectus. *Di. Quis*
est angulus rectus? Ana. Est angulus. Et incidere linee re
ctę sup rectę ppendicula riter causatus. Sed angulus nō re
ctus duplex est. Obtrusus et acutus. vñ obtrusus recto maior
est: acutus vñ minor est. Di. Angulus rectus obtrusus re
ctus quoyuplex est? Ana. Quilibet duplex est. planus et
sphęralis. Di. Angulus planus qđ est? Ana. Est quaz li
neaz in plano sese tangentiu et nō in directo iacentiu obclisio
Di. Angulus sphęralis qđ est? Ana. Est angulus ex duobz
circulis sese secantibz causatus. Cū nō duo circuli aut linea re
cta circuli in pfecto trigerint: vering angulus contingente
causat. Di. Angulus planus quoyuplex est? Ana. Duplex
scilicet superficialis et solidus. Di. Angulus superficialis qđ est? Ana.
Qui ex lineis in plano iacentibz in vnaqz superficie cōcurr
tibz causat. Et hoc qđam coalituri dñqz qđ sunt qđad supz
et inferius alternant. Di. Angulus solidus qđ est? Ana. An
gulus solidus siue corpus est angulus quę pñent anguli
plani pñt qđ duoz in diuersis sitz superficie in vni pñient
ter pñient angularem. et nullus talis. a. rectos et planos pñt
valere. Quilibet aut dictoz anguloz duplex est scilicet intrinsecus
et extrinsecus. extrinsecus qđ extra figure clausione pñit. Est
pñt bon angulus et circuli dictis scz qui sub duobz a cen
tro ductis lineis ad e redirent: acutus aliquā pprehendunt
pñitum contrariet. vñ dic a

De Sufficie ⁊ eius spēbus La. VI. Ma.

Etiam notandum est quod si fuerit in longa linea comparata ex fuis linea in
 lina lufficem fieri imaginantur mathematici. Di. Quid ex fupercifio
 ana. Et longitudo latitudo sine pfindirare et doppellecta a curua.
 Di. Supercifio recta que dicitur Alia. Supercifio a recta quam et planam di
 mus est quia in fuis lino equaliter continetur ut a Per doppelum.
 Supercifio curua dicitur que in fuis lino non equaliter continetur ut b

~~Aug 19 Obt~~

A diagram consisting of two overlapping circles. The circle on the left is labeled 'An' and the circle on the right is labeled 'ob'. The circles overlap in the center, and a horizontal line passes through the center of both circles.

718019

Angly

1874

Impulsas re

Supplies

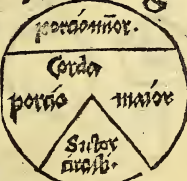
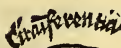
Geometrie Speculatiue

Et hec si corpus in exteriori terminauerit pre exteriori dicitur exterior: vasio superficialis. Si vero corpus interiori fuerit parte concava appellatur vasio interiori: superficialis. Est item et alia superficialis partium: nam quidam vinica, quidam vero pluribus conuenit lineis. Dicitur quoque superficialis vinica linea conuenit: *Alia*, circumfinitur: que est sine angulis: hec est vinica (viz circulari) terminatur linea: que est arcuulus.

De circulo 7 eius speciebus. La. VII. Bi.

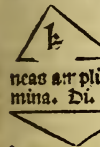

Circa est circulus? *Alia.* Est supposito plana vni
ca linea (c) circiferentia sue primæ obic' cō
tinentin' cui' medio punct' est q' centri circuli
ii appellat' q' omnes linee recte ad circiferen
tiā ducit sunt eqles. v. c. Sunt autē circuloz q'
dam cōcentrici: quozl. centz vniū est. v. d. Qui
dā vtro cōcentrici: quozl. centz vniū est. v. d. Qui
c. Et rursus si circuli lincis diuidas prius diuisiones qdā se
micirculi: qdāz vero portiones circuli solēt appellari. Di. Se
micirculus qdā est: *Alia.* Est supposito plana diametro 2 me
diare circiferentē ptenet. v. f. Si cū linea p' circū i centri dū
fferentia ex vtracq' pte tangentē ducitis duas semicirculos
efficiatis. Di. Quid est portio circuli? *Alia.* Est supposito plana
recta linea extra circū centri ad mētem: pte circiferētiē pten
ta. 2. hec linea recta chozda dicit. pte vero circiferentē arcus
appellat. v. g. Si cū circulus ita in portione fuerit diuisus:
ea in q' centri circuli est maior: reliq' vero minor: portio ap
pellat. Figura vero q' sub vno bā centro ducit lincis 2 arcu
circiferentē p' dūcti: sector: siue segmentū circuli dicit. v. in q'
emplo dicto. Et rursus de supposito vniū cōcentris lincis.

De triangulo 7 ei⁹ specieb⁹. La. VIII. Bi.

Ue fit superficies plūb pteute lincio: Ma. Sūt sup
fic es angularis siue polygoni: appellant triangu
li: qd drāgilū: pentagoni: hexagoni: heptagoni: octo
goni: monagoni: decagoni: sic de alijs in infinitū pcedō. Di.
De his p ordinē dicat pmo qd fit triangulū (expland. Ma.
Triangulus est superficies plana tribz lineis contenta: habens
tres angulos duobz rectis cātes: et bcz sup facies ab argulū i
angula: a lincio no trilateralē appellat: fm doz variationē in
plures species parit. Di. Qud? Ma. Nas si oēs linez cātes
fuerint: triangulū qd Isopleurus dī constituit. b. Si no due
tm cātes fuerint: tūc in qū triangulū qd Isosce
les appellat: est efficiū. v. i. Si aut tres linez
ineqles fuerint: triangulū qd Scalenus dicit: est
concludendū. v. R. Nec possunt triangulū fm li
neas et plūz multiplicari. fm vero angulos alii gerunt no
mina. Di. Que Ma. Nam triangulus vniū rectū habens
angulū: isosceles dicit. ab orthos rectū
r gonos angulū. Triangulus autē obtusū
habens angulū: amplexigonus nominat. Jo vero qui cōs acū

Liber. VI. Tra. I

ros habet angulos erigonius appellat. Et hoc est acutus dicit. Et iste p
est. Tripticus vel Scalenos: quo. p. r. mpla hic vides depicra.

De Quadrangulis. Capitu. IX.

Quadrangulus qd est? Ana. Est superficies. 4. cōtenta lineis. 4. an
gulos pītuenrio. vñ ab angulis qdrangula a linea vero huc l
teribus quadrilatera est appellata. Di. Quotuplex est qdrang
lus: aut superficies qdrilatera? Ana. Quintriplex.

Equilateri
rectanguli

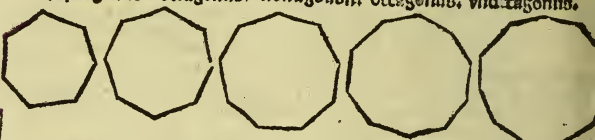
Rhombus

Si est lineę qruo: eque fuerint quadrati: quilaterę aqz re
ctanguli pītuenit. Et hoc qdrati parallelogramū a marbe
quadrati altera pte longius cōstruunt: quod qdem r. cran
gula: sed non equilateri est. qd nōnunqz supplementū dicit
si quadrato p no fuerit adiecti. Si aut lineę qruo: equales non orthog
nales se r. r. g. r. m. qdrati qdraterę: s. d non rectanguli qd rhomb? dicit
fuerint. Sic r. quatuor lineę quaz oppositę tñ equales fuerint
rhomboidē faciūt: quā trāsi. nec equilateri: nec rectangu
li: qd quida belmatini (sed male) appellant. Et pter has oēs
superficies quadrilaterę trapēzia. mēfule appellant. Rhomboides.

De Pentagonis et reliqz. La. X. Oia

Et dictis facile de hñdis qd pentagonus.
qd hexagonus. et cetera. Nam si ut triangul
ribus: quadrangulos qruo: continet lineas: sic pentago
nus quinqz hexagonus sex. et sic de alijs sequentibz. Et no
minant he superficies ab angulis YOVO est anguli fcat.
uncis vero pentilater: hexilater et. possunt nominari. Di
bati aliquas descriptiones subiungas. Ana. Facias. et ece qd p. r. s. lan
deperit conspicio. Et tantū de superficiebus. Consequē videndum erit d
corporibus.

heptagonus. octagonus. nonagonus. decagonus. undecagonus.

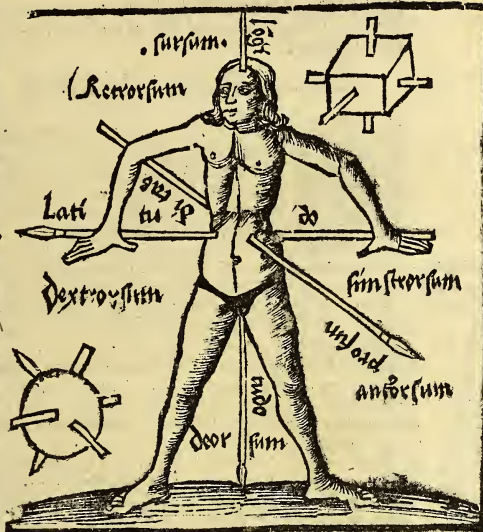
De corpore et eius speciebus. Cap. XI. Bi.

Quid est corpus? Ana. Est longitudo cum latitudine
pfunditate. Si est superficie in pfundū fluere intelliga
corpus causabit: qd lineis tribz scilicet orthogonali in vñ
puncto secantibz dimensionat in longi. viz latit: et p
fundū. Et bati lineaz extremitates differentie positi
nis nōnant r. his d. signate vocabulis. sursum. deorsum
ante. retro. dextrosum. et sinistrosum. et si lancea vñ per vert. cen
capitis humani intraret: et per anum extreret: metiret in longitudinem:
et alia intrans p. p. et. c. r. ens in dorso: metiret pfunditatē: et totia in
trans p. latus vñ: et c. r. ens p. aliud metiret latitudinem. Di. Quot

Geometrie Speculatiue

duplex est corpus: *Maq.*
 duplex Regulare: et irre-
 gulare. *Di.* Regulare qd
 est: *Ma.* Qd habet uni-
 formitatem in angulis et la-
 teribus. per oppositi den-
 tificat irregulare. *Di.* Re-
 gulare quiplex est. *Ma.*
 duplex. vis ags siue sphe-
 ricit: et conici. *Di.* corpus
 sphericit quod est: *Ma.*
 Corp' sphericit siue sphe-
 ricit: est corpus rotundi vni-
 ca superficie contentum: in cui-
 sus modio plicus est: a q
 officio linee duce ad super-
 ficie: continere sunt equa-
 les. et de hoc latius viden-
 tum erit in astronomia
 speculatiua. *Di.* Cor-
 pus conicum quod dicitur:
Ma. Corpus quod habet
 angulos. et est quiplex. s.
 tetrahedron. hexahedron.
 octahedron. duodehedron.
 et icahedron. *Di.* Tetra-
 hedron qd dicitur: *Ma.* Qd
 est 4. triangulis isopleu-
 ris est constitutum. et habet angulos planos. 12. qui quatuor solidos efficiunt.
 in eo est tres plani vni-
 constitutum solidum. et huic sapientes ignem effinua-
 labant: eo q ignis sub pyramide scz laterata sursum videtur ferri Octobe-
 dron vero est qd est octo isopleuris integrat. et habet angulos planos. 14. et
 6. solidos: in eo nates quatuor: plani vnum solidum faciunt. et huic sapien-
 tes aerem assimilabant: eo q in motu sursum ignem subsequatur. hexabe-
 dron est quod est sex superficiebus quadratis eque late-
 ribus: et eque triangulis integrat: quoz quilibet in qua-
 tuor isosceles resoluatur. et continet angulos planos vi-
 ginti quatuor: et octo solidos. Et alio nomine dicitur corpus
 cubum: resere habens similitudinem. et huic terra pro-
 pter eius mobilitatem assimilabatur. *Di.* Duodehedron
 quod dicitur: *Ma.* Quod est superficiebus pentagonis
 fit. integrat. et habet angulos planos. 60. et solidos. 10. In
 ipso est semper tres plani vnum solidum faciunt. Et huic assimilatur eos
 tum vniuersum: in quo sunt. 12. signa. et gradus. 360. Sic et in illo corpe sunt
 pentagoni duodecim: quoz quilibet in quinque isopleuros: et horz quilibet
 in sex Scalenos paratus. 360. Scalenos efficiunt: quia cetera omnia
 instar vniuersi continet. *Di.* Icahedron qd dicitur: *Ma.* Est qd est 20. isop-
 leuris componitur. et continet angulos planos. 60. et 12. solidos. in eo enim
 semper quinque plani vni solidum faciunt. et hoc corp' aq attribuit. in eo q aq sua

Corp' sphe-
ricit. 4

Liber. VI. Tractatus. I

flexibilitate valde mobilis sit. Et hec duo vitima in plano baud facile des-
meritis depingi possunt: sed sunt vt sepe apud me vidisti fili mi inter regu-
laria corpora.

De corporibus irregularibus La. XII. Bi.

Es sunt corpora irregularia? *Alia.* Quae in suis angulis et la-
teribus inaequalitate non sunt. et sunt ovales: lenticulares: colimnare
pyramidales: seraticae: et sic de alijs. *Di.* Quod corpus dicitur
ovale? *Alia.* Corpus ovale est transitus portiois semicirculo
minoris chorda fixa manere et habet similitudinem outi: in q
saris longior est ceteris diametris. *Di.* Quod est lenticula

re? *Alia.* Est transitus portiois semicirculo maioris super chordam fixa: dia-
metris. *Di.* Quod est colimnare? *Alia.* Est transitus parallelogrami recta-
guli latere rectum angulum continente fixo ipsa superficie donec ad locum redeat cir-
cuducta. Sicut autem colimnare quidam rotundum: quidam pro latere, sicut quidam late-
rare plus columnam rotundam descripsimus: et quod aliter patere possit. Et hec colum-
na etiam ex huiusmodi notatur. *Di.* Corpus pyramidale quomodo est? *Alia.*
Duplex: scilicet rotundum et laterale. *Di.* Corpus pyramidale rotundum quod est?

Alia. Est transitus trianguli rectanguli alterutro suorum laterum rectum angulum
punctum fixum donec punctum ad locum moveri cepit: redcat triangulo ipso circui-
ducto: huius basis erit circulus. *Di.* Pyramidale laterale quod est? *Alia.* Est
figura corporis quae per inter superficies ab unaqueque reliqua sunt ad unum oppo-
situm punctum sursum erigitur. In corpore enim pyramidali laterato efficit superficies
ipsi ambiens ab ipsa basi ad unum punctum elevatam: conus pyramidatis est.

Sicut autem omnes dicere desinimus causales, ut scilicet non ipse transitus: sed quod per transi-
tum causat corpus intelligat. *Di.* Quod corpus dicitur seraticum? *Alia.* Corpus
quingens conatum superficiesbus. Quoniam tres sunt quadrangulae due pro triangule. Est
enim tale colimnare trilatere: sicut est vana trilatere sarrois. Vnde corpus tale
si erigat super superficiem trilatere colimnare vix altitudine. Si pro erigat super superfi-
ciem quadrangulam rectam: aut domus habet figuram. Quis autem superficies super quam
corpus erigitur basis dicitur: reliqua pro superficies latera notantur. Vnde cum in
regularibus quilibet superficies possit esse basis: hec corpora multarum basium
notantur: in pyramide punctus basi directe oppositus conus appellatur.
Hec et cetera irregularia corpora patent ex his quod de numericis Arithmeticis
differimus. Jam vero his sine imponeremus nisi eorumdem theoremata quae
dam tibi et iuvanda et pernecessaria existimarem: in quibus aliquas de com-
munibus animi conceptibus edicam. *Di.* La igitur subius
gas volum. *Alia.* Facias ea si vis. ut eorumdem demon-
strandos hec crepares nullas: aut saltem rancas ponam.
Di. Quapropter? *Alia.* Quia singula ad intellectum demum
strare altioris speculationis est: longe maiorem tractatum
requireret quam epitomatus nostri breuitas admittit. *Di.* Et
fac igitur ut lubet.

Pyramida
le rotundum
Conus

Basis

Pyramida
le laterale
Conus

Basis

Theoremata de puncto. La. XIII. Bi.

Remittitur igitur de puncto exordiar: de quo quatuor theoremata ponam
rursumque punctum. Ab omni puncto ad punctum contingit rectam lineam
duci: patet de linea ducta a puncto e ad punctum d. Secundum.

Geometrie speculative

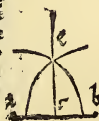
Contractus linee sup lineā aut planū erecto. Itē linee 2. sphere sita
et contactus spherarū sit in puncto. Di. Quia de causa? Mag.
Quia linea latitudinē spherā prem rectā nō ha bet. Exempla
sunt de linea et linea a c b. de linea et plano se g. de spheris g b. de
linea et sphaera e f. Tertiu p duo aut tria in eadem recta linea pu
era impossibile est circūferentiā circuli trāfire. patet qz als l. circulo
esset aliqua pars p'iana. Quartū p quibet tria puncta nō in eadē
linea posita cōtingit circūferentiā circuli ducere. Di. Quo inge
nio? Ma. Illo. sunt puncta a b c. posito pede circuli immobili a p
eto a. et alio vltra medietatē crenso. Nūc b. describe semicirculū
rursus posito pede circuli immobili in b. versus a. sed. describe se
micirculū interfecantē porem in punctis e d. et pariter alios
duos semicirculos describas inter b et c. interfecantes se in pun
ctis f g. due lineā rectā n per sectiones e d. Et item aliam per se
ctiones f g. interfecantem porem in p'cto b. qui est centru in quo
pede circuli immobili posito et alio ad quēvis ductor punctoꝝ cre
to describes circūferentiā puncta data transeuntem.

Theoremata de linea Ca. XIII. OJa.

Linea ponant theoremata hanc. Primum linee
recte premisse in plano et premi l sublimi est impos
sibile p'ter theoremate scdo de p'cto. Scdm oēs li
neę due q'unt altera alterā secat i vna sup'ficie sunt

vt linee a b c d. interfecantes se in p'cto f. sunt ambe in sup'ficie
a b c d. Tertiu. Vna et eadē lineā esse i diuersis sup'ficiebus est pos
sibile. vt p'z de linea in qua due sup'ficies se interfecant vt sunt su
p'ficies se interfecantes f g. et h. i. secio cōis erit linea k l. q' intelliga
tur p'pendiculariter et erecte trāfire p punctū c. ubi est secio (quia
cōis est) erit in sup'ficie f g. a b. Quartū diameter q'drati est inco
mesurabilis siue assimiliter costet. p'batu qz si sic. numer³ par esset
equalis numero impari qd est impossibile. patet. Sit q'drati cui⁹
diameter sit a b. vt scōsta vna a c. vt. 3. si igitur diameter esset cō
mensurabilis costet. tūc a b. diameter haberet se ad costam a c. vt
quadrati a b. numeri ad q'dratum numeri a c. et scptima propo
sitione decimi. Euclidis. Sed quadrati a b est. 25. et quadratum a
c est. 9. Et rursus quadratum diametri a b. duplum est ad qua
dratum a c. costet. vt patet de triangulis. igitur numerus. 25. q.
dratus diametri numeri. 9. duplus erit ad. 9. qui est numerus q.
dratus costet a c. Et rursus. 18. numerus duplus est ad. 9. q'drati
costet a c. igitur numerus. 18. est. equalis numero. 25. per primam
animi cōceptionem Euclidis q' vni et eidem sunt equalia et subij
uicem sunt equalia. Quintū. Data linea recta sup punctū in ea si
gnatū. lineā p'pendicularē p'ingit erigere. Di. Vbius cūm et mo
di supponas. Ma. Sit linea data a b. punctus signatus i ea c
posito pede circuli immobili in a. alio c'eto vltra medietatē lineę
date describe portione circuli. debinc posito pede circuli immobili in
b. describe aliā portione circuli versus a portem interfecantem in
puncto e. ad quē si protrahat linea a puncto e. erit perpendiculari
tis. sc. c. et definitiōe lineę perpendicularitatis. Sextum. si recta linea
per duas rectas ceciderit. duosq' angulos coaltemos subijungant

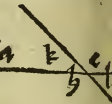
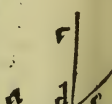
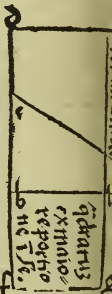
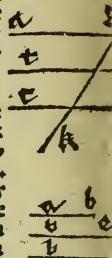
Liber. VI. Tract. I.

eq̃l's fecerit ille due lineę crūt eque distantes. vt sit linea a b hec
cadat sup duas lineas c d. z e f. z fecit lineę c d. in puncto g. z line
am e f. in puncto h. sit. quos angulus d g b. qualis angulo e b g
dico q̃ lineę c g. z e f. sunt eque distantes z parallele. p̃z ex defi
nitione. Si p̃mū. Si fuerint due lineę vni eque distantes: sibi in
uicem eque distantes erunt. vt sint due lineę a b. c d. quarum
vtraq̃ eque distet lineę e f. dico illas duas videlicet a b. z c d. esse
eque distantes: p̃bat̃ p̃ p̃cedentē: si sup has ceciderit lineę g h
Oraū. Duabz lineis p̃positis tertiam inter eas sub p̃portio
nabilitate cōtinua collocare possumus. Di. Quo pacto? Ma.
Sint lineę datę a b. z b d. quas coniungam. z sit linea a d. super
quā p̃stirio semicirculū: z a puncto b. ad arcū ferentiā duco line
am b c. hec erit lineā q̃sitar: z hunc modū iuenitur lineā mediā
inter costantē diametru. Nonū. Lineā p̃positā sibi p̃portione ba
benit mediū in duo extrema p̃tingit secare. cū. s̃c̃. p̃. p̃. lineā ba
bebit se ad p̃tem maiore sic maior ad minore. Di. Quo pacto?
Ma. Eo. sit lineā diuidenda a b. ex ipsa describatur quadratum
a b c d. cuius latus d b. diuido in duo equalia in puncto e. a quo
duco lineam f a. ad huius lōgritudine p̃duco e b. vsq̃ ad f. ita vt
e f sit equalis e a. Et rursum ex portione b f. p̃stirio quadratum
q̃d ex ea latere a b. secet portionem q̃dam b f. q̃ sit b h. z qua
dratū descriptū sit b f h g. erit a b. in puncto a diuisa sibi p̃porti
one h̃strem mediū z duo extrema. Itaq̃ q̃dratū q̃d puenit ex du
ctu p̃tis minoris. f a b. in totā lineā ves a b. tantum est quantum
q̃dratum q̃d puenit ex ductu p̃tis maioris in se. hoc autē in nu
meris est impossibile. Di. Quid est lineā in se quere? Ma. Est
q̃dratū eius describere: ad q̃d in potentia est. Et lineā sic in se du
cta est latus q̃drati z radii illius quadrati dicit: quemadmodū
de radice num. r̃i. diximus. vt in p̃ori exemplo. lineā b h. in se du
cere est additis aliis tribz lineis equalibz q̃dratum ipsius consti
tuere quod est b h f g.

Theoremata de angulo La. XV. Oja?

Anguli theorematā ponunt q̃nq̃. quoz p̃mū. Ois
rectę lineę sup rectā lineam stantis duo vtribz
anguli sunt recti aut duobz rectis equalē. Di.
Quī sunt recti? Ma. Cū lineā rectā sup rectam p̃
pendiculariter steterit. Cū p̃o perpendiculariter in
anguli duobz rectis equalē sunt. vñ. s. acutus
z alter obtusus. Exempla sunt lineā a b. sup quā stetit lineā c d.
perpendiculariter e f. obliq̃. Scdm. Oim duaz lineaz se secantū
anguli oppositi sunt equalē. vt sint lineę a b. c d. intersectētes se
in puncto o. erit anguli k l. equalē: sit b e. Et hac z p̃cedenti
cōcluditur q̃ oēs anguli aliquod spaciū circūstantes valēt q̃tuo
rectos. Si autē spaciū in p̃les diuisum fuerit angulos. Tertium.
Theorema q̃d s̃stet p̃cedentibus concluditur tale est. Si duos
bus lineis eque distantibus lineā superuenierit duo anguli coal
terni equalē erunt. Et angulus extrinsecus angulo intrinsecō
sibi p̃posito equalis erit: z duo anguli in rectis alterutra par
te constituti duobz rectis equalē erunt. vt posito q̃ sint duę

Geometrie Speculative

linee a b & c d. eque distantes: sup quas cadat linea e f. secās
cas in punctis g. & h. anguli g & h sunt coaltermi & eqli. & au
gulus extrinsecus h est equalis angulo intrinseco sibi opposi
to. & anguli intrinseci in z. m. duobz rectis sunt eqli. Quartū
Omnis angulus solidi q̄ruior rectis et planis minor est. ut p̄z
in angulo o. Quintū. Omnis reclinatus infinitis angulis con
tingentis maior est. ut angulus reclinatus a maior est angu
lis p̄tingentis e b. nec crescere potest angulus cōtingentis do
nec ad equalitatem recti perveniat. licet semper p̄p̄ius accedat: si
cū rectitudine attingeretur nō angulus p̄tingentis sed rectus ēst.

Theoremata de superficie. La. XVI. Oja.

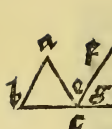
Superficiebus in hīs theorematibus sūt. Quorū primus
Superficies siles sunt. quaz angulus vni⁹ angulus alte
rius sunt eqli. & latera q̄ angulos equos cōtinentia
sūt p̄portionalia. ut triangulus a b c. siles est trian
gulo a d e. q̄ angulus c. eqli est angulo d. q̄z ambo recti. & an
gulus f. eqli angulo e. q̄m coaltermi. sūt angulus b angulo b
latera q̄ hos angulos p̄tinentia sunt p̄portionalia. Nā sicut
se bz latus b c ad latus c a ita se bz latus a d ad lat⁹ d e. am
plior hui⁹ theorematibus deductio parebit infra in p̄art. Secū
Superficies murekētia. In murekētiis latera sunt inter quoz latera
in cōtinuata p̄portionalitas retrāstine habet. ut sunt. superfici
es. c d & b a c. In his est p̄portio lateris a b. se bz ad p̄por
tione lateris d e. sicut p̄portio lateris c f. ad p̄portione lateris b
c. Tertū. superficies erecta est sup superficie: cū ad eodē puncto
linee q̄ est termin⁹ eodis illaz superficie. due linee p̄pendicula
res supstant recti p̄tinentes. anguli. & in eisdē superficie. sūt
sūt. Di. Exemplū addas. Ma. Sic superficies iacens c d e f. &
superficies erecta sup hanc a b c d. Est itaq̄ linea eodis termi
nus baz c d. in q̄ signato puncto g. p̄trabant due linee p̄pen
dictares. f. g. h. in superficie erecta. & g. h. in iacēte. Si hē linee an
guli recti p̄tinet. f. g. superficies a b c d. orthogona. & erecta est
sup superficie c d e f. ut p̄ponit theorema. Quartū. Superficies
eque distāt q̄ si in infinitū p̄trabant nō p̄currūt ut sūt a b c d
& e f g b. Quintū. Quēlibz superficies rectilinea aut est trigona
aut in trigonos resoluēda. Et q̄ p̄z: trigonū esse p̄mā superfic
iem angulariū. ut superficies q̄drangula in duos resoluūt trigo
nos. f. a b c d. resoluūt in trigonū a b c & c d a.

De Triangulo. Capitulū. XVII. Bi.

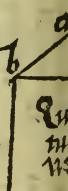
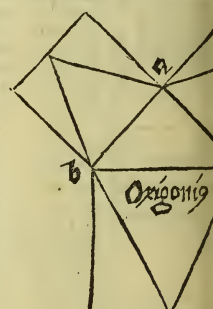
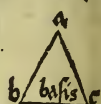
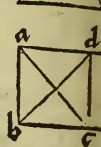
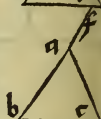
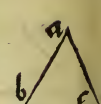

Omnia trigonū superficie angulariū p̄mā dicis: de cōsi q̄
habes theorematibus edictis. Ma. hēm q̄pla: sed ne p̄
toma: excedā modū et bis t̄m. p̄. ponā: o. z. p̄mā. Ois tri
anguli angulus extrinsec⁹ duobz s. i. n. s. c. s. s. b. i. b. i. o. p̄p̄o. s. i. b. i. o. p̄p̄o.
lis. ut sit triāgulus a b c. cū latus b c. p̄trabat vsq̄ ad d.
Erit c angulus extrinsec⁹ duobz angulū intrinseci sibi p̄pos
sit. f. a & b. eqli. p̄bat sic a p̄tecto c. p̄trabat linea c f. eqli distāt linee a
b & d. sūt c angulus c. extrinsec⁹ in duos āgulos. se. f. g. & c. q̄z angulus c.
eqli angulo a. p̄ tertū theorema de angulū sunt coaltermi. Et angu
lus g. extrinsec⁹ eqli angulo b. intrinsec⁹ sibi opposit⁹ p̄ secas p̄e cū dē
theorematibus. q̄z tot⁹ angulus intrinsec⁹ c. eqli & duobz intrinseci sibi op̄p̄o.

Lib. VI. Tract. I

tis: q̄ sunt a et b. q̄d fuit pbandū. Secū. Om̄is triangul⁹
 habet tres angulos eq̄les duob⁹ r̄. cr̄is. vr̄ sit triangulus
 a b c. p̄arco linea b c. s̄ a d. causat̄ angul⁹ extrinsec⁹
 e q̄ angul⁹ i c. e. duob⁹ rectis sūt eq̄les p̄ theorema p̄
 nū de angulis. et angul⁹ extrinsec⁹ e q̄lis est angulus in
 tr̄insecis f i o r̄. s̄ a et b. p̄ p̄e. d̄es theorema. cr̄it itaq̄ tres
 anguli. s̄ a b c. eq̄l̄ s̄ duob⁹ rectis: q̄d fuit pbandū. Tertiū. ois
 trianguli duo q̄libet anguli duob⁹ rectis sūt minores. p̄bat
 q̄: tr̄ s̄ duob⁹ rectis sunt eq̄les. igit̄ si vnū deuiat: remanens
 r̄. cr̄it minor. vr̄ sic sit triangul⁹ a b c. cui⁹ lat⁹ b c. p̄rabat
 ut d. sit angul⁹ extrinsec⁹ e q̄ maior est angulo a vr̄ b. ex theo
 remate p̄ore p̄cedēti: et angul⁹ extrinsec⁹ c. cū angulo extrinsec⁹
 eo c. est eq̄lis duob⁹ rectis ex p̄mo theoremate de angulo. igit̄
 anguli intrinseci b et c. sūt duob⁹ rectis minores sūt anguli
 intrinseci a et c. Idē p̄bat eodē mō de angulo a et b. s̄ p̄rabat
 linea b a. in f. Quartū. eq̄les sūt sibi cuncti trianguli q̄ super
 eandē basim atq̄ int̄r̄ duas lineas eq̄ue distātes sūt p̄stitu
 ti vr̄ triangulus a b c. et d b c p̄stituti sūt sup̄ basim b c. alter du
 as lineas eq̄ distātes sūt p̄stituti vr̄ triangul⁹ a b c. et d b c. cō
 stituti sūt sup̄ basim b c. alter lineas eq̄ue distātes: q̄ sūt a et
 b. p̄ p̄e q̄: tal⁹ trianguli dimidia sūt q̄drati sup̄ eandē ba
 sim p̄stituti. Quintū. in oī triangulo duū eq̄lū lat̄erū rect⁹ an
 guloz q̄ sūt ad basim ē minor recto: et vn⁹ alteri ē eq̄lis. vr̄ sit
 triangul⁹ a b c. cui⁹ latera a b. et a c. est eq̄lia: erit b c. basis. et an
 gulus b minor recto: et angul⁹ c minor recto. et an
 gulus b eq̄lis angulo c. Et q̄ sequit̄ q̄ si alicui⁹
 trianguli duo anguli eq̄les fuerint: duo latera
 equos angulos respiciētia erūt eq̄lia. vr̄ in dic
 to triangulo latera a b. et a c. respiciētia eq̄s an
 gulos b et c. sunt eq̄lia. Sextū. ois trianguli duo
 q̄libet latera sūt iuncta reliq̄ sūt longiora. vr̄ sit
 triangulus a b c. erūt latera a b. et a c. simul iun
 cta longiora latere b c. Septimū. ois trianguli
 long⁹ latus angulo maiori oppositū est. vr̄ in da
 to triangulo: angul⁹ maior est a. cui⁹ oppositū lat⁹
 b c. q̄d maius est lat̄eri a b. vel a c. Octauū. In
 oī triangulo rectangulo q̄dratū: q̄d a latere
 rectangulo opposito i semetip̄o ducto describit̄:
 eq̄lū est duob⁹ quadratis q̄ ex duob⁹ reli
 quis lat̄eribus describunt̄. vr̄ sit triangulus rect
 angulus a b c. cui⁹ angulus sit a rect⁹: erit qua
 dratū lat̄eris b c. equale duob⁹ quadratis lat̄erum a b. et a c. et
 quod dictū est de quadratis habet etiam veritatem de alijs sup̄
 ficibus ex trianguli lat̄erib⁹ descriptis in lineatione et creatione
 similib⁹. vr̄ triangulus origonis constitutus ex latere b c. equa
 lis est duob⁹ triangulis rigonij constitutis ex lat̄erib⁹ a b. et a
 c. Disce. Quantum autē potest latus ampligonij quod obru
 so angulo subrenditur respectu alioz lat̄erum? Ans. tanto am
 plius potest quantū est q̄d cōiunct̄ bis sub vno cor̄ atq̄ ca linea
 q̄ sibi directe iuncta ad obusum angulū a p̄pendiculari cr̄ta de

geometrie speculatiue

pbandit vt sit triangulus ampligonius a b c cuius angu-
 lus a est obtusus, ducat itaq; a pñcto c linea ppendicula-
 ris ad lineam a b q; necessario cadet extra triangulum. pñra
 bant igit lineam a b. rãget hac ppendicula r i pñcto d. erit
 itaq; quadratũ lateris b c. tanto maius duob; qdratũ la-
 terũ a b. r. a c. qñtũ est id qđ sit ex b a. in a d. bis. Di. Quã-
 tum pñ pñr latus erigonij angulo acuto subiecto respectu
 alioz duoz laterũ. Ada. Tanto minus pñr ipis quantũ
 est qđ bis continet sub vno eoz laterũ cuius ppendicula-
 lario substat; r ea pñ sui q ppendicula r angulo acuto
 interiact. vt sit triangulus epigonius a b c. cuius angul-
 us c sit acutus; duc ppendicula r ab angulo a ad lineam b c.
 in puncto d. erit itaq; qdratũ lateris a b rãto minus qđ
 dratũ lateris a c r b c. qñtũ est id qđ sit ex b c i d c bis.
 Et qđ iam dictũ est de latere subiecto angulo acuto in
 ampligonio vt orthogonio. Nonũ Si aliq ab anguloz triũ
 guli linea recta ad basim ducatũ angulũ p equalia se-
 cer due pñs basis reliq; eiusdem trianguli pportionalia
 sunt vt sit triangulus a b c. r angulum a diuidat p equalia
 lineam ppendicula r a d. ducra ad basim b c. erit pñs ba-
 sis. s. b d r d c. pportionalis lateribus a b. r a c. qđ facile
 pñ in inferiori; patebit infra in parti. Decimũ. Si ab ortho-
 gonij angulo recto ad basim lineam ppendicula r ducatur
 erit ipsa ppendicula r inter duas sectiões ipsius basis ppro-
 portionalis r vtrũq; latus inter totã basim atq; sibi pñr
 minalem basis portione vt sit triangulus a b c. cuius an-
 gulo recto a ducat a d. ppendicula r ad basim b c. erit li-
 nea a d. pportionalis parti basis b d. r d c. Et sicut tota ba-
 sis ad latus a c. v. l. a b. sic latus a c ad pñm basis d c. r la-
 tus a b ad pñr basis b d. r hęc quoq; infra manifeste erit.
 Undecimũ. Qñ duoz trianguloz quoq; anguli vñr. angu-
 lis alterius sunt equalia latera quos angulos respiciētia
 sunt pportionalia. vt sint trianguli a d c. r a b c. quoz
 angulus d. est equalis angulo b. r. angulus a. angulo c. r
 angulus f. angulo c. Ob id latera a. r. d c. sunt pportiona-
 lia laterib; a b. r b c. Na sicut se habet lat. d c. ad lat.
 a d. sic se habet latus a b. ad lat. b c. Et hoc theorema
 se mira cõcludi possunt. pñatũ e partim sup theorema
 pmo de superficie. Latius asit infra in parti. deducit.

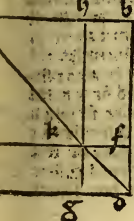
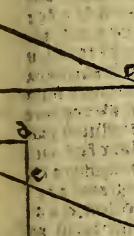
De quadrangulo. Ca. XVIII. Qa.

Q Quadrangulo hęc ponant theoremata. primũ
 Ois pallogrami spaciũ ea d. m. q diametris sciat
 p mediũ pallograma circa eandem diamet. pñ-
 stere dñr. vt sit spaciũ pallogrami a b c d. cuius diametris sit
 a d. quẽ diuidant due lineę e f. g h. ductę eque distant
 laterib; opposit diũ pallogrami sciat; se sup diame-
 trum in pñcto k. erit totũ hoc spaciũ diuisum i quatuor
 triangula qz duo q diametris sciat. p mediũ vñr a b c k. r
 g d. circa diametris pñstunt reliqua duo scilicet b c k f. r

qđm
 later
 is a c
 a m a d bis

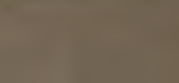
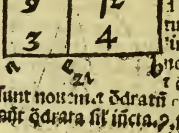
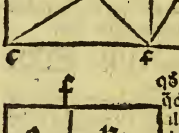
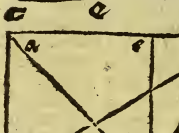
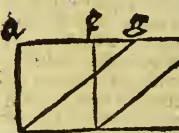
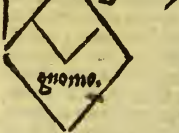
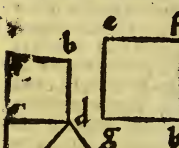
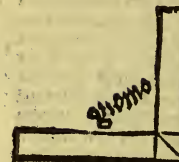

pñ ex b c
 bis in d c

Liber. VI. Tract. I.

R e g supplementa dicuntur sunt semper sibi invicem
 quibusque ambo sumpta cum uno parallelogramorum
 circa diametrum possintur; constituitur gnomone; cui si
 addat aliud parallelogramum circa eandem consistit in
 diametrum totum parallelogramum integratum est. Et hanc partem
 dicitur Aristoteles in Geometricis. ubi dicitur. parallelo-
 gramum addat. gnomone ipsum crescit; sed non ab-
 terat. Secundum duobus quadratis assignatur tertium
 datum equale pstruere facile est. probabile; sunt enim quod
 drata duo data a b c d et e f g h. prout latius ac i-
 directo pstrus. donec e l. equale sit vni lateri quadrati
 e f g h et a pstrico l. ducatur linea recta ad punctum d. et
 sit triangulus rectangulus e d l cuius latus d l op-
 positum angulo recto e. g. quadratum descriptum a latere d l
 equum erit duobus quadratis descriptis a lateribus e f g h et a b c d
 l. pstrico. theorema 5 triangulo. et rursus ex linea d l
 circa quadratum a b c d describat gnomonem; erit quadra-
 to e f g h equalis: quod sic patet. Nam totum quadratum d l in-
 cludit duo quadrata a b c d et e f g h. vnde probatur est. igitur
 depro ab eo quadrato a b c d quod remanet gnomone equum
 est reliquo quadrato e f g h. Tertium igitur superficies equi-
 lateris lateri super vna basim; atque in eisdem altere
 lineis pstruuntur sunt equaliter ut sunt linee alterne equi-
 distantes a b c d. Inter quod pstruuntur duobus
 superficies equidistantibus lateribus s a p e et
 g c b c super eandem basim; e c r. erit equi-
 lateris. Quartum si parallelogramum et triangu-
 lus in eadem basi et in eisdem altitudo li-
 neas fuerint constituta: parallelogramum
 triangulo duplum est ut sunt alterne linee
 equidistantes a b c d inter quod pstruuntur pale-
 parallelogramum a c c f super basim c f qd. vnde
 dat l duo p diametrum a f. sit triangulus a c f.
 super eadem basi c f ad quem parallelogramum a c c f
 duplum est quod prout ipsum et ei equum s a p e et
 et dicitur parallelogramum erit sicut duplum ad
 triangulum e b f in eadem basi pstruuntur: quod tri-
 angulus e b f equum est triangulo a c f. et the-
 oremate quod de triangulo. Quintum. si fuerit
 linea l duas transversas; prout dicitur; quadratum
 qd sit ex duobus totius linee in altera et prout equum est
 quadratum d ex duobus eiusdem punctum in seipsum et alterum in
 altera sit. ut sit linea a b. diuisa in a c et b c. erit quadratum
 a e b pstruuntur ex linea a b et a c equale quadrato pstru-
 tuto ex a c qd est a f a c et quadrato f e b qd sit ex duobus
 lineis a e in e b. Qd facile claret in altitudine sit tota li-
 nea a b et 7 pars a c. et 7 pars b c. erit quadratum ex b c
 et a c. quod septem sunt. et quadratum a c. pstruuntur ter tria
 sunt non in quadratum et a c et b. duodecim ex qd ter quod sunt duodecim. et non
 aut quadrata sit linea. 2. sit transversa. et equum quadrato pstruuntur. Et non solum

geometrie speculatiue

hoc theorema in nârio: sed & plura alia demonstrari possunt que
brauerat causa silentio trāsire libuit. **Sextū.** Si fuerit linea in du-
as ptes diuisa: quadratū qđ ex ductu totū in se ip̄s sit: equū est
his que ex ductu vtriusq; p̄tis in seip̄am & alterā? In alterā bis fi-
unt vt sit linea a b. 8. diuisa in c & habcat linea a. c. 6. et linea c b
& erit qđratū ex tota linea a b. 64. & qđratū lineę a c. 36. & qđra-
tū c b. 4. & qđratū a c in c b. u. & rursus qđratū a c in c b. u. qđ
vtrūq; qđratū sit iuncta: faciūt. 64. quib; equalē qđratū p̄tis
qđ sit fg a b. ex quo concludit qđ parâlogramū duo totū p que
transit diuiter sunt ambo qđrata. Valer hoc theorema p intel-
lectu theoremati septimi de triangulo.

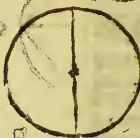
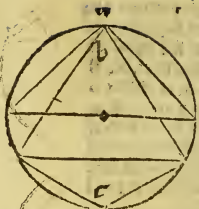
De circulo theoremata. Cap. XIX. OJa.

E circulo hę ponunt theoremata. **primū.** Circlos
quorū diametri egales fuerint egles esse nō esse est:
vt sunt circuli a. b. **Secū.** Circuli p̄pōiti facti e-
centri repit. **Di.** Quo ingenio? **Alia.** Iste. Si cir-
culi dat? a b. cui? centri querit? d. e. in circulo vbi
placuerit linea a c applicare est. entitates suas ar-
ciferēte ex vtrāq; pte. quā diuide p duo gēsa in puncto d. a quo
duc lineę p̄pōiti ad lineā a c. cui? extremitates applicent
circulū. rēte ex vtrāq; pte. quā rursus diuide p equalia in puncto
f. h. & centri circuli e. h. quēsi. vel alter? sic. In circūferētia cir-
culi dati signa tria puncta: cū qđ oparet vt in qđto theoremate
de puncto dictum est. **Tertiū.** Circulorū se secantīū centi a sunt di-
uerſi: nec alter alterū plus qđ in duob; locis secare pōt. vt piz in
circulis a b c d e f quorū primi centri e. h. secandi sit l. & inter
secant se in punctis in n. **Quartū.** Circulus intrinsecus circulo
contingens: nō idem centri eū co quē contingit nec sūrio habe-
bit. vt patet in circulis a b c d e f quorū primi centri e. h. secā-
e. **Quintū.** Si circulus circuli cōtingat: line intrinsec? siue extrin-
secus in vni rēsi loco contingere necesse est. patet primū in circulo
lis iam p̄pōiti dāto. secundū. videbis in circulis a & b. qui se con-
tingunt in puncto c. Circulus autē circuli cōtingit quāz tangē-
de non intersecat. **Sextū** vero circulum lxx equalē possunt cōm-
gere. & spherę duodecim vnam equalē contingere possunt. **Septū.**
Angulus a linea recta & circulo quē contingit p̄sentis oīm acut-
torum est acutissimus. Is vero qđi cōtingit a diametro & circūse-
rentia oīm acutorū est amp̄issimus. patet in circulo dicto. a. quē
p̄tingit linea c. & erit angulus a acutissim? & angulus p. oīm acu-
torū maxim? & quāto circulus maior fuerit: tanto angul? p̄ingē-
tie minor: & quāto circulus minor fuerit: tanto angulus cōtingē-
tie est maior. Supplementū vniū est supra in vtriusq; theoremate
de angulo. **Di.** Quam lineam circulus cō-
tingere dicis? **Alia.** Que cum circuli cōm-
git in vtrāq; parte recta circulum nō secat.
Septimū. Si intra circuli angulus sup̄ cen-
tri cōsistat. alius p̄o supra circūferētia cōsi-
stēs eandē basim habeat: sup̄ centri & ad
reliquum duplus est. vt patet in angulis a b

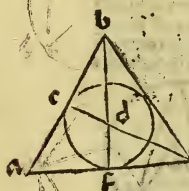
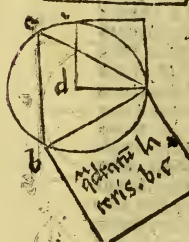
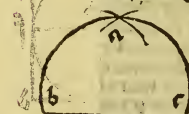

Lib. VI. Tract. I

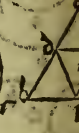
quor angul^a a duplus est ad angulū b ⁊ habet basim cōmunem. I. e. Ocrant. Ang^lus rectus? semicirculū sup arch^u p^ost^o rect^u s^um p^ortiōe p^o semicirculo minoz; maior^u p^ortiōe aut maior^u recto minor^u ē. v^o p^o p^o angul^u a b c q^u angul^u a est rect^u; angul^u b recto minor^u; angul^u c recto maior^u. Nonā. Olin duoz arcū oz est p^ortio v^o ad alterū sic q^u drati diametri v^o ad q^udrati diametri alter^u. v^o p^o p^o in circulo a b c q^u sunt in p^ortione dupla. Decimā. Arcū dati hoc p^ortio p^o q^uta diuidere sic arcus diuidēdus a b c cui^u chorda est b c p^one p^ode circū immobile in p^octo b. extende al^u v^ol^u ad arcū sup quē p^ortiōe describas; arcū dati iter f^ormē q^u facto; p^one p^ode circū immobile in c ⁊ al^u p^ortiōe dicat^u iter f^ormē q^u describas; ⁊ p^octus intersectionis erit; in q^u arc^u dat^u est p^o q^uta diuisus. Undecimā. Omnis triangu^lus q^ulateri q^u a latere vno quadratū describit; triplū est q^udrati dim^udij diam^u tri circuli a quo triangu^lus ipse circūscribit^u. v^o sit circulus a b c ⁊ triangu^lus inscriptus sit a b c. Dico q^u quadratū lateris b c triplū est ad quadratū d c.

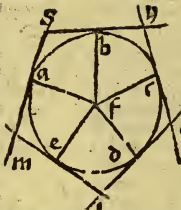
De figurarū inscriptione theorematā. La. XX. Bi.

tim pla de ang^lis lineis aut sup^oficib^u dare pos sco theorematā? Alia. possim scē ea oīa p^ouē re nō tā necariū esset ad intentionē n^oram q^u la boriosū. nā ea r^oti tradere placuit q^ubad p^ortiū imediat^u v^ori p^ouenit; ad quā etiā figurarū inscri p^orio definet. Ob id de ea q^u theorematā q^uā po nēda sunt. Di. Arcū p^ont^u edicito; q^u sup^oficies alteri inscribit^u. Alia. Que latera ei^u cui inscribit^u vno q^u angulorū suoz intrinse ce p^otingit. Circūscribit^u p^o figura figurē cui^u latera; ei^u cui circū scribit^u oīes angulos p^otingit. v^o p^o p^o in triangu^lis a b c ⁊ d e f quoz primus circūscribit^u sedo ⁊ sedus inscribit^u primo. Di. Nūc si q^u habes theorematā dicat^u. Alia. Primū est tale. In tra dati triangu^l p^oter circū? inscribi. Di. Quōd? Alia. Illo sit triangu^l a b c cui^u latus a b diuidas in duo q^uta i p^ont^u ero e a quo ducas lineā rectā in angulū c rursus diuidas lat^u a c in duo q^uta in p^octo f a quo lineā rectā ducas in angulū b secabit^u lineā c c in p^octo d q^u erit cent^uri circū inscribēdi. Se cundū dato trigono orthogonio; b^o p^octo p^otingit circū? ar. cūscribere. Sit trigon^u a b c cui^u angul^u rect^u a erit b c lat^u iō gūa q^u diuidas in duo equalia in p^octo d q^u erit cent^uri circū circūscribēdi. Tertū dato trigono origonio circū? circūscribe possum^u? B^o mō. sit triangu^lus a b c. cui^u latus a b diuidat^u in puncto e a quo ducat lineā rectā i angulū c. Et rur^u diuidat^u lat^u a c i p^octo f a quo ducat lineā rectā i angulū b secabit^u lineā c c in p^octo d q^u ē cent^uri circū circūscribēdi; erit q^udratū cui^u lib^u la teris trig^ui i sept^u triplū ad q^udratū dia

Liber. VI. Tract. I.

est centz circuli inscribendi. Et eo ingenio alias qd
cūq; multanguloz figuras circulo: et rursus circulo
ipsioz: insup figuras angulares angularibz inscri-
bere aut circūscribere. Inquide vno feco.

Theorematum de corpore. La. XXI. B.

Hic qdē vt ais figuras planās planis in-
scribere et circūscribere ex dictis intelligor
figurarū adiutus descriptione: de corpibus
vero an idem sit indicium: necne nōdum ac-
cepit: quapropter et corporū si qd habes theorematum sub-

lingas. *Alia.* Corporū theorematum varia et quidē p̄pulchra sunt: at v̄ro
in plano (quēdammodū sup̄ficiē) describi nō possunt: difficilissimū est intel-
eum in mathematicis minus bene vitari eiusdē speculationes posse pri-
ma fronte apprehendere. Tunc tamē semper acquiesco partitionibus: de regula-
ribus s. itē aliqua p̄ma in theorematum. primū. tñ regularia et nō omnia lo-
ci sunt repleta. *Di.* Assensio mihi nō. *Alia.* Quapropter? *Di.* Quia
om̄ corpus in loco est. et cū in quo est repletur ab eodē circūscribitur. *Alia.*
Vtū qd argumētario de repletionē p̄blica (de qua in naturalibz) non aut
de repletionē mathematicā: circa quā hęc nostra versat disceptatio. *Di.*
Quid est replere locum mathematicū? *Alia.* Replere locū mathematicū
duplicitē dīgit. s. b̄m sup̄ficiē: s. b̄m corpus. Replere autē locum b̄m sup̄-
ficiē: nō est totū spaciū circūstans aliquē punctū in sup̄ficie plana sup̄fici-
ebz occupare. tale autē spaciū cū quatuor rectos valcat angulos (vt v̄t
sunt est in scdo theorematum de angulo) ab his tñ sup̄ficiēbus repletur: quatuor
aliqui anguli sunt: quatuor rectos valent: vt sunt *Tri-*
gonus. *Tetragonus.* et *liberagonus.* vnde sex triangulū
Isopleurū quatuor *Tetragonū*: et tres *liberagonū* locū
replent: vt patet in figura. *Di.* Quid est replere locū
cū b̄m corpus? *Alia.* Est circa punctū in corpore cō-
stituti totū spaciū vnde quaq; adimplē: erit qd claret
b̄ corpus solū locum replere: qd b̄m angulū sūz soli-
dū aliquoties sumptū circa punctū vniū: totū spa-
ciū vnde quaq; occupabit. vt est videre in cubis: qz
octo angularit tūcti locum replent corpaltiter. *Di.*
Quid de alijs regularibz corpibus? *Alia.* Cetera cor-
pora regularia locum nō replent: pyramide dempro. s.
quo nō parua inter mathematice p̄fessores discrepa-
tio fuit: et adhuc sub iudice lis est. Nam ēdam pyra-
mide duodecim. alij viginti. nōnulli autē viginti quā-
or locum replere demonstrare conati sunt. At sō qui
mathematice dogmata rimant subtilius astruere nō
runt pyramide regularē: quoti nesciū multiplicatū
loci p̄tinentiā locale nō possit replere. De his itē ad p̄-
sentis me qz p̄ma traditur sum rudimēta admonu-
it: magis qz dēstrasse sufficiat. Ad reliq. nescis.

Sex isopleuri

Quatuor Tetragon

Tria

Exagon

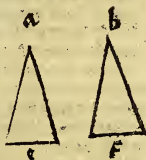
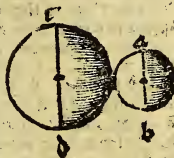
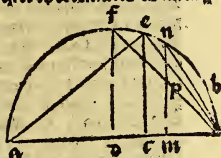

**De inscriptione inmutua regularium
corporū. Et de inscriptione oim regu-
larū vni et eidē sphere. La. XLII. m.**

geometrie practice

Secundū de corporibz theorēma est tale. Corpora regularia a se inuice et a sphaera sunt circūscriptibilia. Di. Quē pos-
sunt inscribi pyramidi. Ara. Tantū octobedro. Et rursus
ipsi octobedron pyramis et cubus pnt inscribi. Cubo vero in-
scribit octobedron. Ipsi autē icobedron omnia snt octobedro
inscribunt. Quidē facile? de hēdē: si latera corpē ex
arte poteris fabricare. Et pacto. Sit diamet sphaere: cui inscribēda sunt cor-
pora n glaria a b. q diuidant in duo gēlia in d. et rursus a b. in tria gēlia
in e. itaq a c sit dupla ad c b. et oppositō pede circū in d. lineē semicirculū
cui a b sit diametē siue chorda. Et ducāt lineē ppendicēlāres de punctē d. et
e. ad circūferētiā q sunt d f et c e. sūm doctrinā qnti theorēmatis de lineā p
ducāt lineā rectā ab a ad e. quē erit latus pyra-
midis. Sili ducāt lineā rectā ab f ad b. q erit
latus octobedron. Sic q lineā rectā ducā ab
e ad b. erit latus cubi. q si diuidat sū pporti-
onē habentē medietē duo extēma: sū theorē-
ma octauū de lineā in puncto p. maior portio
scē p b. erit latus duodebedro. Rursus diuida-
tur d b. in duo gēlia in m. a quo pducāt lineā
pndicēlāris quē sit in n. a puncto n. ducāt
lineā rectā ad b. q erit latus icobedron. vt p-
z in descriptionē hic depicta. Iboz vero corpōz fa-
bit. atio expē a. i potius q oculis subest: q in
re. Actuali libuit demōstrationē demonstrare.
quēadmodū iam vidisti eadē expayro pūctā
Terziū. Omniū duāz sphaeraz est pportio vni-
us ad alterā tanqz siue diametri ad diametru
alterius pportio multiplicata. Iboz c. arer in sphae-
ris a b. et c d. Sphaeraz igit quoz diametroz p-
portio est duplā: erit pportio octupla. Quartū
Omniū columna: siue sit laterata: siue rotun-
da tripla est ad suā pyramidē. Unde si colum-
na habet grō libras. 30. pyramis sua habebit
grō libras decem. Quinziū. Aequa corpora sunt
qz similia: quoz terminales superficies nume-
ro ac quātitate euales sunt atqz siles. vt sūt
duo cubi bipedalē s. Serrum. Corpora similia
sunt quē silibz superficiēbz et numero equali-
bus continent. Unde quozqz corpōz rotun-
doz quoz arē suāz basiū diametris sunt pportionalē: sunt silia. vt arē
pyramidis a. dupla est ad diametru suę basis c. Simili arē py-
midis b. dupla est ad diametru suę basis f. igit pyramis a. siliū est pyramidi b.

Libri. VI. in praxim Geometrie. Trac. II. Ca. I. Zi.

Ad hēns nēdum intelligo dnam pacto aut ingenio terram
spaciu t. rre merui possim: qd tē Geometrie uenē visus
est insinuare. Ara. Terā dicētiā tibi in pōrbz Geometrie
q alia pncipia paucaqz eiusdē theorēas p pēui. 3a s o qz
t vīdā rīstīmū cūsqz cupiditū sērio de mēdēi mō pauca
sbingē emar. In pōis at qd mēlura. et q c' pōis f' mēlura.
p q

Liber. VI. Tractatus I

De mensura et partibus eius Cap. II. Bisc.

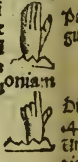

Quid est mensura? *Ans.* Est complurium inter se equalium in
ualloz longitudo finis. *Di.* Partes mensurę q sunt? *Ans.*
Di. miliaria: stadia: actus: pedes: et palmus seu palcitra
spud an: et dicbas: digiti: uncia. Antiquiora nā q orbe in po
tes: peca in pūo: cūas: pūncias in regione: regiones in loca:
gloca in territoria: territoria in agros: agros in conturbas: et
fuit in 1. gradus: iugera in climata: climata in actus: actus in pericas: et
diminunt. *Clas* pō latini p miliaria: *Di.* per stadia: *Salit* p leucos: *Di.*
pō per signos: pō pō a fangas meti bant. *Di.* *120* *4*
Alas qd est? *Ans.* Spacium continens in longū qmz milia pedu: q
cū mīlle passus a gōus miliarū dicit. *Di.* Gradus quantū dīner? *Ans.*
Octauam pōm miliarū. *Di.* pedes. *Di.* q facit
passus. *Di.* Leuca pō finit p. *Tōus* 1500. *Di.*
Actus quantū est? *Ans.* Actus triplex est. *Di.*
minimus: et cōtinet in latitudine: pedes. 4. in
longitudine: pō. 10. Actus duplicatus: et pōt
in longitudine: 40. in latitudine: pō. 8. nōnulli pō actū duplicatū in 1. ge
rum fecerū qd in longitūde: 240. in latitudine: pō. ita dicitur continere. *Di.*
iugerū in climata requirit dūmō: cōtinet enim clim
(et aut) et omni pōe p. d. a. 60. ita q. ex vno iugero. 8.
fuit climata. *Di.* Perica quantū cōtinet? *Ans.* Per
ca. latitudo: ita est oblongatio cōtinet pedes. 4. q.
decē pedes. ita est. Perica pōt dicit qd perica a portā
dicit. *Di.* Passus qmz hī? *Ans.* Passus simplex ha
bet pedes duos: et dimidiū. Sed passus duplex
habet pedes. 5. Gradus ped. 60. Cubitus pō. 18. et dimidiū. et habet pedes
2. Cubitus vero magnus habet pedes. 9. Talibus cu
biris intelligunt nōnulli mensuram archam. Hoc pōe vero quartus ha
bet palmos. Semper duos cōtinet palmos. Est
asit pes triplex. 1. pōrectus: et contractus: quadratus. Pōrectus est pedalis
mensura in longum pōrecta. Contractus est pedalis mensura in longum
et latum considerata. Quadratus pō est mensura
pedalis in longum: latum: profundū et cetera. Spud
meos aut habet palmos tres. Dicbas vero habet palmos duos. *Di.* Pal
mus qmz habet? *Ans.* Digitos quatuor. Palmus aut maior: quem p ppe
Scomerit vocant: cōtinet longitudinem q est a radice indicis vsq. ad me
dīū vnguis eiusdem digiti. Uncia aut digitos tres habet. *Di.* Digiti au
tem qmz cōtinet? *Ans.* Quatuor hordei grana per lara disposi
ta. Posuerūt aut antiqui nō modo hec que dixi: integ. ra vni e
har minutas. v. post digitū statuerem. Adrante. dragmā. scrupulū
obulū. semobulū. siliquā. punctū. minutū. et momentum. Et has
mensuras variis cōsignabant characterib. Iste breuitatis causa (quoniam
parum aut nihil ad rem faciūt) obmissas mensuras dicam ad pra
rim applicabimus.

H	Cl	in	at	a
			6	6

120
120

De tribus modis mensurandi in gñe Cap. III. Di.

geometrie practice

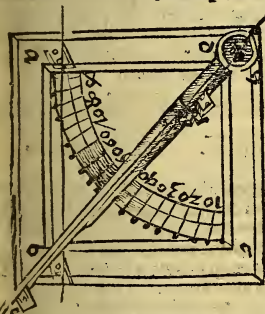
o **Quæstio** De omnerge phiderationis qñtitate
est linea. supficijs. aut corpus ob id qñ
est. rez merendaz qñtitate. mensura
in rōne linee: supficijs: aut corpus indagabim⁹. **Ad**
surs⁹ autē qñ fm linea fit: cam itam voco: que in
longitudo: pñtūdi: mēit: de qua ea Geometrie
ps est: qua alimēta vocant: in suris: z deozim
z illa quā planitētia dicit: in are: z rēto: de
rostrum: z sinustrosum mēsurat. que autē fm supfi
ciem fit mēura illa est: que nō fit pñctūdi longitudo
z latitudo: qñ ite p pcedit mēit dependit: sed
qñ totius supficijs fit aera lineis suis clausa ing
ritur. **Respondit** vero quā fm corpus fit dñm⁹
hanc intelligas: qñ cuiusqñ corpus soliditas siue cras
titudo dependit. De his p ordinem dicitur: de
mēura lineali exordiat.

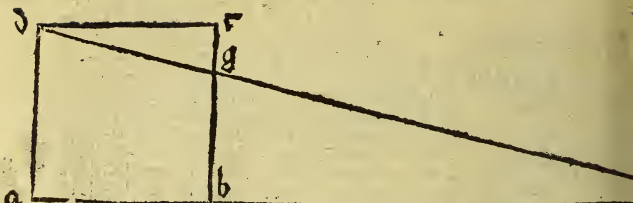
De mēsuracõe lineaz. La. III. Bi

Inear mensuratio q̄ sit ingenio? Mag.

Et si linearum quantitates per dictas in.ij. ca.
mensuras deprehendere possis: eas tamen non

instrumētū aliud nro certius ē ea Euclidis ppōne fabricabim⁹. Omniū
 uoz trianguloz quoz anguli vñ⁹: angulis alteris sunt gēloz: altera ē
 anguloz rēpōndētia nro p pōrtionabilita. Fiat igit qdrato rectangulū, f
 c d, sup angulos a b, duas pone pīmulas pforas, vt p ipas terminū
 nre pforas possis pīpicer, fac c rēgula in qntitate biamēti pīdici qdratū
 nro longiorē d vocē d c, ipamq in puncto d, clauo subali qdrato insigat.
 Sup banc cīrā pīmulas duas pforas, q sint c f. Strabū aut dictē pīnu
 in eadē līnē: sūt r pīmulę qdratū, r paratū cēt instrumētū in fōma

[illegible]

Sicut est se habet e.g. ad totū a b. siue c d. ita se h. a b. (vt stat in terminis rei visē ad a d. Quoniam igitur rota c b. vel c d. prinet e.g. toties a b. prinet pmo theorema de superficie. et ultimo de triangulis. Per h. igitur instrumentū altitudinē turris; profunditatē putei aut vallis; longitudinē aut latitudinē campi; et insup oēm lineā rectā poros metiri. Insup altitudinē et latitudinē turris valie aut fenestree; alteriusue rei alio inuestigare si placet vobis ingento. Di. Qualis? Ma. Baculus; quē Jacob dicat. Di. Quis is est culus? Ma. Accipiat baculus cuiusuis lōgitudinis; quē in pres eāles videas; circa sectiones rimas aut foramina fauices; debinc baculū parū mēsure vni? pmo diuisionis p dīctē faciās; et parat est bacul? Per quē si ritudinē rei pōderare placuerit; pone baculū parū in forāmē vni? diuisionis vt placuerit; et baculū verte. vt. extremitates baculū parū impositū sum et deorsum tendit. q. facto accedas aut recedas; donec p bas extremitates rei pōspiciēde supiorē et inferiorē terminū videas. et signa loci statuas. Debinc baculū parū de foramine poro extrahas; in prīm retro (si eedere volueris) aut ante (si retrocedere intendas) pone et iter accēdo et retrocedendo p extremitates baculū parū terminos rei visē pōspicias; loci stationis illius signis qntū est inter istā et priorē stationē; tanta est arudo rei visē. Sic sili modo latitudinē inuestigabis; si baculū ita vertas; extremitates baculū parū deorsum et sinistrosus prestant. Sunt et plia alia ingenia et instrumenta; que ea q dīca sunt inuestigant; de qbz ratio tū causa supsedendū est. stilum ad alia vertamus.

De mēsuratōne circūferentie circuli Insup et eundem diametri. Capitulū. V. Discipulus

Ostendit ne p instrumenta dicta circuli periferiā metiri? Ma. Nō sed tū lineā rectā. Di. Quo igit ingenio ipa vniū metiāda? Ma. Tali. Diameter circuli cui? periferiē qntitatē si re placuerit triplet; et triplato addat septima ps diametri; circūferentie emerget lōgitudō. Cōtinet est circūferētia diametri tū et septimā et partē. Dīc est q si circūferentie vicisimā scdām partē abstuleris; remanētis tertia ps diametri indicabit. Exēpli. Si diameter pe dī. i. 4. triplet. et crūt. 42. bis addat ps septima diametri. s. 2. et crūt 44. circūferētie qntitas. a q si rursus vicisimā scdām prē. s. 2. abstuleris; relinquēt. 42. quaz para tertia. s. i. 4. diameter erit. Et hęc de primo; scz lineaz mēsuratōne sufficiant.

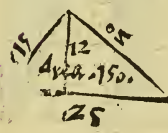
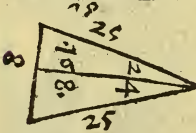
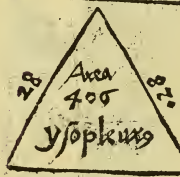
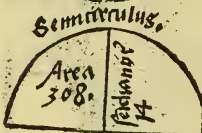
Geometrie practice

in ratione superficies et primo circula
ficircularis. La. VI. Biscipulus

Ensurā lineaz itelleri sane ad superficies nūc
itili verte queſio. Ma. faciā ac lubēre de
circulo oīm ſupficiē pūme et regulariſſima
cordiū ſumam. Cuius ſi aream Embadus
ſue podiſimūque omnia in ppoſito idem ſi
continentiā ſcire volueris: multiplica medie
ſtrentiē in medietate n diametri et produci
n. ut gratia ctempli ſit circū n cuius circum
4. et diameter 14. erit area 154. aut ducat ur
n ſe productum multiplicetur per.

Liber. VI. Tractatus. II

si. pducti decinaqtra pars area. pater igitur diameter vni
us cuius ad diametri alterius dupla fuerit: erit ar. q. d. r.
pla. vt hic. Di. Sed semicirculi area q. l. iter dechbendit. Ma.
Taliter. Multiplicet basis p. semidiametri p. d. uerit rursus
p. it. ducat p. d. uerit decinaqtra pars area dabit. vt sic semicircu
lus cui? basis 8. semidiameter 4. erit area 8. q. d. facile
p. d. uerit si area rori? circuli p. modis dicitur q. rat. de hoc satis
ad reliqua p. p. p. p.

De inuentione aree triangulorum primo de Isopleuro. La. VII. Di. Sc.

Triangulo igitur nunc dicas: que in superioribus int. su
p. h. c. s. sed loci obtin. re volubas. Ma. Id. sacra
re inuenitur: et oia simul d. re n. d. l. iter. Imprimis de Isoplu
ro s. d. de Isopleuro: demum ordine tertio de Scaleno d. re
p. p. p. Di. Isopleuri igitur q. p. d. uerit inuenienda est area.
Ma. Itaque q. p. u. i. h. z. latera a. multiplicet lat. vni p. aliunde
p. d. uerit rursus addat 2. et q. d. p. uerit medietas area
ostendit vt sic Isopleurus cuius q. d. uerit latera 8. habet aree
area 406. p. qua si latera cognoscere placuerit ipam p. octo
m. i. p. l. a. p. d. uerit vnitatem ad de. rori? latera accipia quo de
m. r. manentis medietas q. l. u. ostendit.

De Isopleuro eius area. La. VIII. Di. Sc.

Id. Isopleurus area inuenire volu. rursus p. p. p. carbeci
q. d. uerit ingenio q. rat. multiplicet basis medietatem in
se 2. rursus rursus multiplicet vni laterum in se sine in aliud
qm. equalia sunt? et a p. d. uerit id q. d. p. uerit suand. tradidi
tu ostendit abas remanentis lateris q. d. uerit carbeci dar. q. si p. ba
sis medietatem multiplicatus fuerit area Isopleurus ostendit. vt
sic Isopleurus cui? basis sit 14. q. d. uerit latera 15. erit carbeci
24. et area 168.

De Scaleno et eius spebus. La. IX. Di. Sc.

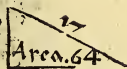
Caleni area q. via dechbendit. Ma. Scalenus tres
f. h. z. spe. vt ex d. uerit liquet. Sed h. z. aree n. d. vna
via sunt iustitiae. alie em. ampligonij et erigonij
q. d. obdugonij area q. rat. Di. q. l. iter inuenienda est
area ampligonij. Ma. Taliter. Multiplicet basis medietate
tas p. carbeci et p. d. uerit dabit area. Ad inueniendū aut carbe
cum op. r. p. uerit p. d. uerit v. l. eiceturā minore eo quo sequitur
m. d. inuenire. multiplicet minus laterum in se 2. sit. basis in
se ducat et summe p. d. uerit addant sit. Rursus multiplicetur
latus medij inter maius minus in se 2. p. d. uerit a summa
dicta sub strabat remanentis medietas accipiat a q. p. vna
p. n. basis denotumari d. m. ablata circurā sine p. d. uerit am
ost. n. l. r. hoc est inuenta medietas per basim diuidat et nu
m. rursus q. d. uerit eiceturā ostendit q. d. uerit carbeci sic q. rat. m. d.
multiplicet minus p. se vt p. uerit et a p. d. uerit id q. d. uerit d. uerit p. d. uerit
re in se conuenit aut rat. remanentis lateris q. d. uerit carbeci
sc. d. de a. n. p. l. gonio. sit. apligonij cuius minus laterum sit. 15. me
dij lat. sit. 20. basis sit. 25. erit p. d. uerit 9. et carbeci. n. l. r. area
l. erigonio multiplicet min. laterum in se 2. basis. l. l. e. a. summa

geometrie practice

Abor subtrahat pductu & multiplicatide maioris lateris in seculu. et i apli
gonio. Cui sumas de trigonio tale sit origonius cui lar' minus sit. i. me
diu lar' i. s. basis no. 14. ete pcuras. caribcus. i. a. n. no. 84.

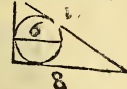
De orthogonio ⁊ eius arca: La. X. OJa.

Rhetogonij po ar a si inuastigare libuerit: videat carbe: qui
 si fuerit par: medietas eius in se ducat e. pducit: si vni ad
 das bab. b. a bipotensam. si po vni a pducto af ras i alim
 distitas: medietas po basis p carbeo dicta area pandi i. p. n
 sit rhogonij cui? carbe. fit. 8. erit bipotensula 17. basis. 15. area po. 64. Si
 aut carbe: impar fuerit totus in se ducat a pducto si vni auctas rudi
 medietas fit basis. si vni pducto addas e. p. n. diu medietate hypotensula p
 distitade fit si basi vniat addas: rursus qd basis medietas p. carbeo: vniat a
 aram ostender. Exempla huius it tale. fit rhogonius cuius cart. eius se
 a. hypotensula cit. 5. basis 2 area. 6. Di. Si sane intelligo basis hypotensu
 la: area p. r carbei inuenitur. pono q carbe: igitur fit per
 qd mediū reperitur: Cha. per tale multiplicet hypotensula in 1278
 a pducto id qd e ductu basis in se prouener substrat e remanen
 tio latus quadratum carbeus cit.

De podis no diametri circuli orthogon'o iscripti. L. IX. 03.

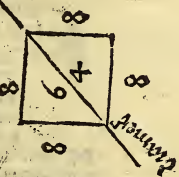
Quaregit nonnunq orthogonio circuli cia ei? latera
tangente inferbitur? si diametri: pter ea q in spio
ribus de circulo dicta sunt: pofidare volueris catheti
bafi aditias a pduc o hypotenufam fubftralas: 7 qd
remaner diametri circuli manit fiat. Di. Exptum
brius fubijcias. Ana. Sit orthogoni? cuius cathetus fit 8. bafis.

De quadrangulis & eius superficiebus primo
de tetragono equilatero. *Ca. XII. Bi.*

Tragonoz pomisalem specu arto m(ni fallor) sane in
telli r nūc de tetragonis metris id qd habes in me
diis frax. *Ara*. Tragonoz pmus est quadratus: u
si aram habere volueris la iudine p r longuet r m
ditas r productum ara dat.8. Di. Exempli da. Ara Sit re
tagonus cui qlibet latus pedes habeat area.64. continbit.
Diametri aut r si habere volueris multiplicati vni latus in se
r productū dupla duplati radii qdrata erit diametr. r uti tras tiamrer
dicti qdrati p dum.u.minueto.20.fre. In ei hqz oparendu magis fur
da sit ita q in integris pacise haberi non possit residui in minu.tra.pbili
calibus querendum est. In sen fibit aut drg recessus in negligi nō phi.

Diagram illustrating a square with side length 6. The top-right corner is cut off by a diagonal line from the top-left vertex to the midpoint of the right side. This creates a smaller square at the top-left and a right-angled triangle at the bottom-right. The side of the small square is labeled '4' and the height of the triangle is labeled '2'. A large number '6' is written vertically along the right edge of the original square.

De quadrato circulo equali. La. XII. 87a

[illegible]

Liber. VI. Tract. II.

rursus multiplicet p. 4. p. ducti illius dimidiati p. u. denotatione tradite
rit diam. ter circuli q. h. q. drato p. dicto. Sic nō p. simili excessum q. drati su
pra circuli sibi inscripti si scire placuerit arcū circuli ab area quadrati inscri
bentis subtrahere q. q. relinquitur excessus erit. Sic 2 excessum circuli q. dra
ti inscribentis reperies si ab area circuli quatuor quorundecime subtrahi
tur residuū erit area q. drati circulo inscripti.

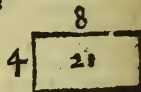
De tetragono altera pre longiore. Ca. XIII. Oja.

Tetragoni altera pre longioris 2 rectanguli q. d. etiam
parallogramū rectangulū dicit embadum habere
si placuerit latitudine in longitudine ducas 2 pro
ductum embadum ostendet. Di. Exēptum huius
apponas. Ma. Sit tetragonus cuius latitudo sit. 4. Lon
gitud. 8. embadū erit. 32. Di. Diametrum illius quali rbe
dehēdit. Ma. Tali. multiplica lōgitudinē p se 2 similiter
longitudinē i se ducas summas ambas addas. 2 totius
p. ducti latus quadrati arēa dabit. vt sit tetragonus cu
ius latitudo. 60. longitudo. 80. erit diameter 100.

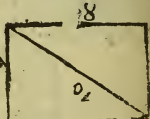
De Rombo Ca. XV. Bi.

Ombi p. o area quali mō dehēditur. Ma
Tali. quo sequit medietatē diametri vni p
totam altā diametri multiplicat q. d. prou
nit area est. vt sit Rombo cuius quodlibet
latus habeat p. d. 10. diametrum longior. i. c. diametrum
breuio. i. c. erit area. 96.

De Romboide. Ca. XVI. Oja.

Odissimū p. o Romboide si placet inuestigare
de romboide in duos triangulos p. lineā diagona
le hōz areas quere p. sup. dicta de triangulis: q. d. siere
ostendunt arēa romboidis. vt in exēplo hic adscrip

De trapeziis. Ca. XVII. Oja.

Quoz q. dranguloz quos in supioribz trapezia
idest mensulas noiaimus arēa ita reperit. Ma. p. o
tem basi iūgas p. ducti medietatē sumas bāc
p. cathecū multiplicat p. ductū dabit arēa.
Di. Exēp. addas. Ma. Sit trapezium cuius vertex. 45.
basi. 45. cathecū. 90. erit arēa. 900. Et hēc de quadran
gulis dicta sint. restat vt de pentagone ceterisq. poli
gonijs differamus.

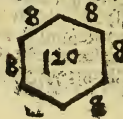

De pētagoni area Ca. XVIII. Bi.

Pentagonus qua rōne metitur? Ma. g. Pentagoni equilateri arēa
si habere cupio: multiplica vnum latus in se 2 productū. triplica tri
plato vnum latus detrabe remanentis medietas p. d. arēa q. sitam
Di. hoc p. exēp. Ma. Sit pētagonū q. d. q. d. b. sit lat. 7. erit arēa. 70.

De hexagono Ca. XIX. Bi.

Hexagoni aut arēa tali inuestigabis via. Ma. si hexagon
nus equilaterus sit. vnum latus in se multiplica p. o
ductū quadruplica: quadruplica. vnum latus hexagoni

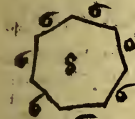

Geometrie practice

his subtrahere remanentis medietas ostendit quæsitum. Di. Item? exemplis adde.

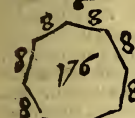
De hexagono Capi. XX. OJa.

Hexagoni duo summa areæ si in quibus: latus unius in se multiplicetur: pducitur quintupla: pducitur unius latus ter subtrahere remanentis medietas dabit aream. Di. Exemplis adicias. Ita. Sit hexagonus cuius quilibet latus sit 6. erit area 81.

De octogono. Capi. XXI. OJa.

Octogoni autem aream facile dependens: si latus unius in se duxeris: pducitur per 6. multiplicaueris: ab illo pducto unius latus quater abstraheris. nam in remanentis medietate aream videbis. Cuius exemplis sumas tale sit octogonus cuius quilibet latus sit octo erit area 176.

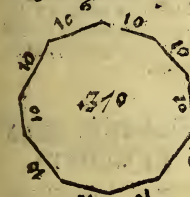
De nonagono. Capi. XXII. OJa.

Onsimiliter et nonagoni aream recipio: si latus unius in se pduxeris: pducitur per 7. multiplicaueris: a pducto huius latus unius quies subtraheris: tunc enim remanentis medietas aream pandit quæsitam. Di. Quibus exemplis subicias. Ita. Sit nonagonus cuius quilibet latus sit 9. erit area 311.

De decagono Capi. XXIII. OJa.

De decagoni pariformi via aream recipio: si latus unius per se multiplicabis: pducitur per 8. duxeris: a pducto illo latus unius sexies subtraheris: remanentis medietas quæsitam pandit. Di. et huius exemplis ponas. Ita. Sit decagonus cuius latera singula 10. sunt in figura erit area 370.

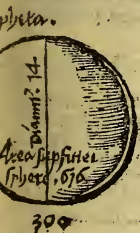

De reliquis polygonis. Ca. XXIII. OJa.

Item de ceteris polygonis si feceris: absque errore singulorum aream investigabis: ac suata lege: ut nunciorum ordinem naturalem custodias in multiplicanda unius lateris summa et in hac quærescat argumentanda laterali et subducenda: cum effugere feceris: sp. remanentis medietas aream dabit. Di. Quis est et ordo naturalis? Ita. ut si in pentagono summa unius lateris in se ducti per ternarium autem est sit in hexagono per quaternarium: in heptagono per quintarium et. Sic sequens per senarium reliquos per septenarium augenda est. pariformiter et sequentibus polygonis per sequentes augenda sunt numeros. Sic et in lateris subtrahendo si in pentagono latus sex subducit in hexagono bis ita in sequentibus in numero ascendendum est ordine naturalis. Di. Capi. sane.

De podismo spherice superficie. Ca. XXV. OJa.

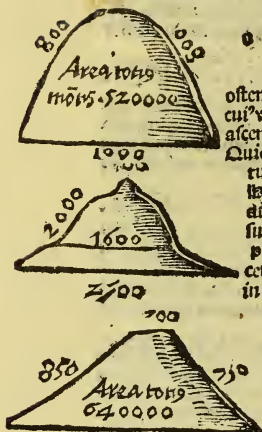
Et superficies planarum ac rectarum podismo facti dictum sit curvas transcam? Et prima de area spherice superficie: quam quidam circuli mauritiana narrant: recordamur. Di. Quia via deprehendi potest. Ita. Talis accipias circuli quod bis diametris spheræ cuius superficiem podismo arcu volumus.

Liber. VI. Tract. II

huius circuli diametrum in eiusdem periferia ducas: et quod producit erit area superficiei sphaere quae sit: circuli maiusculi quod semper quadruplex est ad area circuli ut sit circulus cuius diameter sit. 14. erit eius periferia. 44. eritque area superficiei sphaere aequalis diametri. 616.

De pedisino superficiei montuose. Cap. XXVI. OJa.

Item autem montuose superficiei area habere placuerit verticis circuitus cōsid. ra. et sit pedis et ascensus quo factio iungant circuitus pedis verticis producti medietate accipere: quā per ascensum multiplica: et productum ostendit questum. Di. Exempli subiungas: Alia. Sit mons cuius verticis circuitus sit. 800. pedum. circuitus sit. 1000. pedum ascensus vero sit. 800. pedum. erit area toto. 520000. pedum. Di. Quid autem si mons in circuitu verticis medietate et pedis multum discrepauerit: ita ut quasi pyramidam alit ascendat: Alia. Hoc pacto area eius accipias. Collige numerum circuitus pedis medij et verticis in summa vna: cuius tertia parte per ascensum multiplica: et parabit quā sita area. ut sit circuitus pedis sit pedum. 500. circuitus medius. 1600. circuitus verticis. 100. ascensus 80. 2000. erit area. 280000. pedum. Si autem mons in ascensu sit. 2. in circuitu inaequalis fuerit alia via est indaganda est area. Di. Quae Alia. Illiunge circuitum pedis circuitui verticis producti: accipias medietate: sic ascensus colligas collecti medietate sumas: hanc per priorem medietate multiplica et productum area dabit. Di. Exempli addas: Alia. Sit mons cuius verticis circuitus sit. 100. circuitus pedis. 1400. ascensus longior. 850. ascensus brevior. 750. erit area. 640000.

1200

De diuisione superficierum quarūcūq; in actus vel iugera. Cap. XXVII. OJagister

Superficies itaq; notas: si per actus aut iugera aliaque mensuras parti volueris longitudine et latitudine mēsure tue in se multiplica: et habebis mēsure cuius latera multiplicasti: pedes siue area: per hanc pedes superficiei diuidende deinde et numerus quatenus dabit questum erunt itaq; iugera primi montis. 18. et restantibus. 88000. pedibus. Iugera montis tertij erunt. 22. restantibus. 6400. pedibus. Hæc de mensura superficierum ad corpora transeamus.

De crassitudine siue soliditate sphaere. Cap. XXIX. O

Ensurā. quā secundum corpus fieri dixim: corporis soliditatem et crassitudinem inquiri: ut quorū scilicet pedes quadratos corporis magnitudo prime ar. huius vero aliqualem cognitionem accipias: de quibuslibet corporibus primum subiecta et primo sphaera. Sphaere igitur soliditatem si inquirere volueris diametrum eius cubo (id est semel in se ducas quadrato: et productum rursus per diametrum multiplica) hoc vero cubum sphaere crassitudine crederis: quæ excessum si abieceris: sphaere soliditas relinquetur. Excessus autem talis parabitur via. diuide cubum

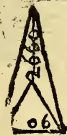
perit. producti in io. ducas. & habebis ex summissum vt
diametri cubos: producti pail. ducas: totiusq; summe est.
pars dat sphaere soliditate. sic etia ex illius p. d. ouer' habie
ide. di. Ex. p. m. addas. elia. Dat sphaera cu' diamet
fir. 7. ent cubus. 145. ex illius. 163. i
craffuudo vero sphaere. 179. 2. 5

De soliditate cubi. *Lib. XXX. Di.*
 Ubiq; aut corpis quo ignis soliditate inq̃rit: *Ans.*
 Tali cubetur latus ymoq; hētur p̃positū. *Di.*
 Trēpulum adificas. *302.* Si cubus cui' oē lat' sit
 7. crassitudo. *343.* Et aut oīs cubus terragūa columna.
 De columnarū ipsitudine. *Lib. XXX. Di.*

151 do. Craft

152 do. Craft

Orbis columnaris quo via graecici inscribenda est
Alia. Tait. Ingras arcu latitudinis hanc in longi-
tudine duas. 4 habebis quatuor. ut et corpus adran-
gula latitudinis. 4. 8. longitudo minor. cui 8. crassitudo. 12.
Et hoc pacto. 8. quatuor puncti vel erit vel 8. pleni reperitur.
Et quo etiam facile concluditur. si 4. 8. 12. 16. collitis diametri
fuerit dupler ad diametri autem. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 8

Rastitudo pyramidali, coepta quo ingens inq̃ritur? *Ans.* Si tras
 fūidimē pyramidis catēscūq̃ ē q̃ fūrgit m̃tāgula q̃lūl lātēri in
 quirit. Dumat area sup̃ficiē ē q̃ fūrgit pyramis: hac inuēta duplēt
 p̃ducto addat lātus vñā eūsdē sup̃ficiē: hūmā multiplicē p̃ nūq̃ vñā
 tras tñ vñā lātus sup̃ficiē: trāscēdētē: p̃ductū diuidat p̃ sēnariū: nāq̃
 quotiens pyramidis dabit cāstificādiū. Et, Exer. p̃lū adhuc. *Ans.*
 Sit pyramis cōsurgēs a sup̃ficiē hōp̃itū cūl q̃sibit lāt. 28. erit are
 eius. 406 erit cāstificādiū pyramidis. 2664. q̃a p̃arēt nūq̃ op̃andū. erit in
 pyramidi q̃dū lātēri p̃cibagōnū: & alijs. *Junis* Sometrie practice.

Typus Astronomie

Liber. VII. De principiis

Astronomic. De enumeratione et ordine dicendor.
Tractatus primus. Capitulum primum. Bis.

Non pſumatice (que accipi) Arithmetice Muſice et Geome-
tric principia his diebus reuoluit plurimūq; har theorema-
tibus doctariis ſum. Conſideras autē Aſtronomiā de eſſe
quā in quadam partitione q̄to loco cōmemorabas: ue-
cſſantū dixi te p̄abus pulſari irine alijs q̄ mor iſta bñt
pocupatus negotijs incōpleri q̄druū daretur q̄to. Ubi
enī vis mīcroz. vbi muſice mīdane (vt aiebas) p̄entus. vbi
dantq; Geo. m. r̄ice demonſtrationes q̄ non mō terrenoz
perū enī celeſtium corporū magnitudines demētunt: ſi Aſtronomiā p̄er
mitras plurimū itaq; te obſero. vt in enarratōe hui tam neceſſarie diſci-
plīne dīcipulo bodiernū ſalutē diem abſumas. *Alia.* Nec omnia iſto die in
modū ſerē. ſi vel ſol ſtaret. vt quondā bellante inclyro Iudeoz duce Joſue
aut decē gradibus retrocederet. vt *Ezechia* de lerali egritudine cōualeſcen-
te. Quis enī totius mīdialis machine vnitatē p̄fectionē. figurā. et partium
cūſe tam celeſtū q̄ elementalū naturas paucis p̄ſtringeret. Quis orbū
motus aut ſyderū ortus et occaſus. r̄epoz diſcreſiones. dies et noctū inq̄ſi-
tatis facile ſit cōm. moraret. *Di.* Qd ergo nō vna decē aut tot quor iuſſe
cerunt incubrationib; madas. Indef. ſus enī ego me auditoz exhibeo; rem
pocus aggredere. Et in p̄mis de r̄ene nominis te abſoluas.

De definitione nominis origine ac Aſtronomiē pri-
mo inuētoze. Capitulum. II. Jagiſter

Aſtronomia eſt recta lex et regula ſupior corporū magnitudinea
et motus p̄ſideras. Corpora autē ſupior celos et aſtra in. elliza
mū. *Di.* Cur igit potius aſtronomiā ab aſtris et nō celis
nomē accepit. *Alia.* Hoc iſdo ſacritatū arbitrarē; q̄m aſtra
ſunt nob celis notiora (q̄ viſibilia) nō q̄ in noticiā celoz ſa-
cile dūcētia a notiorib; aſtr̄ depolationē fieri cōmuniffimū
eſt. Aut enī q̄ doctiffimi cōs ſp̄gras mōi aſtra nōnunq; ſolent appellare
vt vid. re eſt il. z. de docta ignorātia Cardinalis cuſe. *Di.* De nois origine
hac tua rōne p̄ſuaſus recū ſancio. Sed quifm̄ moralū p̄m? hāc cognoue-
re edicito. *Alia.* Nōnulli Grecoz *Arſtarchē* quendā p̄mū Aſtronomiē fuiſſe
ſe inuētozē voſſit; ea d̄ caūſa p̄reſūptū opinio nē in ſituare volētes. *Arſt*
lancē gigantē eſſe magnūq; capite in vno polo; et p̄dib; i reliq; manu dex-
tra in orietē ac ſiniſtra in occidēte celū ſuſtineat. De ſ̄ diuus Aug. de ciuit.
dei l. viij. ſic ait. *Arſtas* frat̄ *Ptolomēi* magn' fuiſſe aſtolog' dicit. vñ occa-
ſione fabula inuenit vt celus portare p̄ſtingeret. Quis mons cuius noſe nūci
p̄ſecut' altitudinē port' celū portatio in opinione vulgi vniſſe videt. Alij
p̄choplaſtā *Ada m.* alijs *Abraam.* ceteri autē a'ios hui' ſcē inuētozē cōie-
cturēt. tñ a' *Ptolomēo* nō medioc' it illuſtrātā et in eo libro cui *Almageſt*
ſi nomē eſt: p̄ſcriptū manifeſtū eſt. *Moſdemo* autē r̄p. a doctiffimis mathe-
maticis diſcipline p̄ſſorib; *Georgio* p̄urbacho et *Joāne* de mōre regio egre-
ge erudit' cognouit. De moribus p̄o corp' ſupior *Aſtonſus* r̄p. caſtel-
le tabulas edidit. et in his nobis p̄peruam ſui memorā reliquit. *Boet'* nos
dognata ſequi ſas eſt. Cum autē quē p̄mūm' ordine ſuare nō erit ſimile.
P̄mū itaq; tota vniuerſi (q̄s ſp̄grā dicere poſſum) iormētū. vnitatē. et ſi-
gna demōſtraui. Dehinc ip̄m p̄ greca diuiſum in ſinglis applicabimus.

Joſue
ſtatic.

Aſtronomia

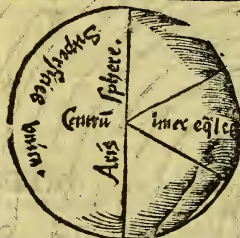
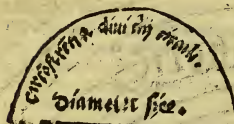
Nicolaus S
Cuſa.
Arſtarchē r̄p
roz p̄mū
aſtronomiē
Auguſtū.

Liber. VII. Tract. I

De definitione sphere et mundi continentia
et unitate

Ca. III.

21.

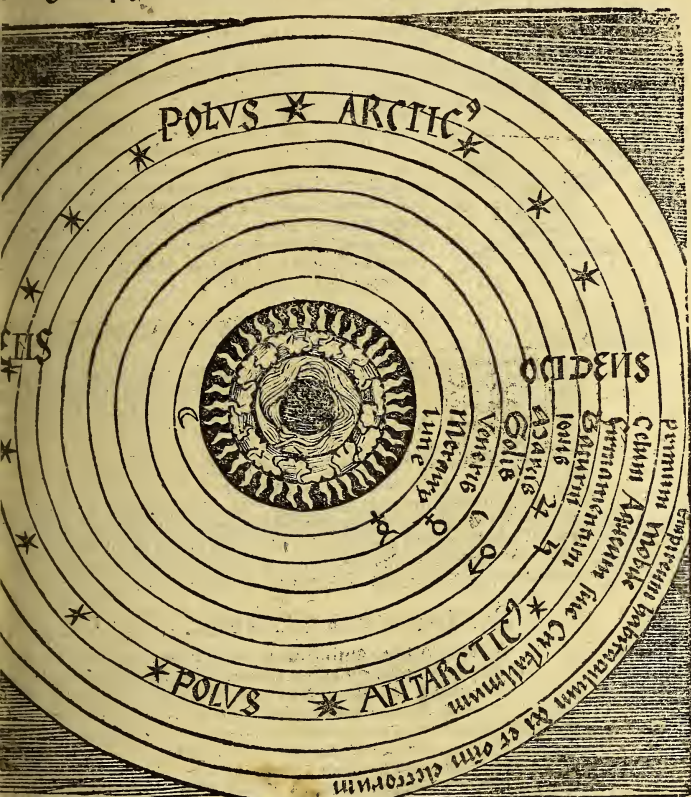
Quoniam mundiale machinamentum
sphaeram dicitur doctrine ratione
exponitur ut sphaera definatur
ma. Sphaera est terminus cuius
circulantis dimidii circuli dicitur
cuius fixa diametroque ad locum

cuius sita dicitur. Id est. Sphaera
tale rotundum et solidum quod ab arcu semicirculi
li circumducto describitur. Et Sphaera est corpus
solidum una superficie coherens: in cuius medio
punctus est: a quo omnes linee ducuntur ad circuli
centra quales sunt. Punctus autem ille centrum
sphaerae: et linea per ipsum transiens atque extremi
tates circuli: reneque sunt periferie applicatae
sphaerae et praeter huiusmodi lineae terminatae pos
si mundi dicitur quodammodo in se contineri
cuius dicitur est. Prima autem olim sphaera et materia
mundi machina tota dicitur. Ita est in se sola
coherens: nec quicquam extra eas est quod forme illi

di sit susceperit: sed omne tale sit simplex tum etiam compositum in se compositum. Idcirco
perfecta est et unita: extra quam nulla alia reperitur. Quod facile quidem probabit si re
rum tam simplicium quam elementorum naturas animaduertas. Quia si talia in lo
cis suis naturalibus in sphaera coherens sunt locata. ut leuia sursum: et graviora
vero deorsum: si extra ea fuerint ad ipsa naturaliter moventur. Quod de la
pide sursum piceo et candela incensa ac deorsum versa claret. Nam lapis
in aere non quiescit: sed ad terram versus centrum tendit. Sic et ignis cande
le deorsum versus sursum tendit. Quapropter si aliquid bonum extra superio
riam sphaeram fuerit: hoc contra eius naturam et violenter erit et persequens
ibi perpetuo non manebit. Nullum enim violentum durabit in perpetuum. Et si
stercus affuerit. Si extra hunc mundum alius esset: terra ipsius ad terram
huius moueret. quod non potest fieri nisi a centro versus circumferentiam ascenderet
quod tamen est contra reneque et cuiusqueque grauis naturam. Tunc tamen (ut scripsit idem) ter
ra caeli entia inalterabilia. insensibilia. impassibilia. optimam vitam ducere
per se sufficientissima: quam et toto quoque praesentia quibus omnibus alijs vacum
est esse et vivere: his quidem clarioribus vero obscurius. Sed hoc dicens non
de conuexa superficie supremae sphaerae sed de obcauo orbis lineam intellexit. Et
totum quod ambitu huius praesentis sphaeram generabilem et corruptibilem
dixit. totum vero superius coherens et contentum ingenerabile et incorruptibile
se credidit. Vis ne aliud nomen orbis: aliud nomen sphaerae significaret. Ma
xime quodam sphaeram unice superficie dectram contineri. conuexa scilicet orbis
vero duabus. conuexa et concaua concluditur: quemadmodum annulus.

De principiis astronomie

De figurâ sphere sine machine mundi. Ca. III. Si.

R a bis re mundi vni ex oñi natura forme mōti fūci p̄ ma
compositi: atq; figura esse spherici aut rotundi affirmat
Inteligo. *Ma.* Sane Intelligo. vntate qd̄ pbant? *Qñ:* It
vz: figurā oñam. *De Opse. Ma.* An qd̄ figura esse sol
riat: sūstrudo qd̄ moditas z nēcā p̄duciū. sūstrudo *de de. Sa*
ctus: it̄ qd̄ mōti sūstrudo ad sūstrudine z cēp̄lam mōti Intelle
ctualis archetp̄ z id̄ e mētia dūstrud̄ z nec ē p̄ncipiū nec finis n̄ z in fi
gura spherica. *Ans. Boet.* Tu cūctera sup̄no dūcis ab exēplo pulchri pul

Liber. VII. Tract. I.

Mendicis

cherimus ipse mēm mēntē gēns similisq; imagine fo-
māo. Tot sentitū plato 7 mē reitūm tū ingūllus. Com-
modū etiā fuerat ut corp⁹ qd in se pūner oīaolū figurā
habere capāss. mā. hēc autē est figurā spherica. ut i ma-
thematicis dicitur. Necessitas autē mor apparēbit; nam
si mūdus esset figurē planē aut angulārē: t quereū in
possibilitatē sensui pōtaria. impossibilia quidē. nam cum
mūdus pūme moueat aliq; loca relinquitur et vacua 7 ali-
qua sine locis corp⁹. qd facile pīs i figurā pēssigara. Sen-
tū etiā sequeret pōtaria. vīz qd Sol aut a iā quēq; sit
la in vna cell⁹ pō nobis esset pōpinq; 7 qd in alia: et in
pō pōpinq; totū maioris i emōtione pō appareret minor
cū? pōtariū vīsus indicat: nec valerēt de Sole in oīū. ex-
stente obicte. nam tō tunc qh; maior appareret: pōtariū
vapor⁹ 7 oīoz interpositionē: quēadmodū denarius pō-
ctus in aquā. ut dementib; arione sensibili parebit in per-
spectina. vbi id deductur.

De machine n. dīpitione. La. V. 81.

Quidē hec de mūdū vītatē: pōtinentia 7 figurā sufficiant.
Consequēt ne tibi fastidiū lōgis s'monib; ingerā: sūtū ad-
eius pōtitionē vīro. Di. Quid igit mūdū dāidit? Ma.
In etbereū 7 elemētarē. Rursus etbereus in glos vīdētū
pōtitiq; sunt Celi cūpess. Decimūq; pūmū mōbile dī-
cunt. Nēnū qd scdm mōbile. et Octauū qd celi st. lūmī suē
firmamētū appellāt. Sub quo celi planetaz septē ponunt Saturni. s. Jo-
uis. Martis. Solis. Veneris. Mercurij. 7 Lune. quāq; Aegipti; plato quo-
q; 7 Aristoteles Solem Lunē pūmū collocant. nōnulli vīro sūtū planetarū
incertū esse fatent. Et antiquiores fīre oēs supra octauū spherā nullā aliam
esse arbitrat sunt. Mūdus vīro elemētaris in quoz spheraz. vīz ignis.
aeris. aquę. et terre scindit. ut pōtacea admonet descriptio.

De mūeri celoz demonstratione. Lap. VI. 82.

Ex quib; vīdētū celoz mūer pēcludere potes? Ma. Pluralē
tatem spherarū (ut aiunt) generationū atq; corruptionū dīuer-
sas arguit. nam idē inqūitū idē nō est natū nisi f. cere idē.
Idco plerq; naturalē septem celos planetaz firmamētū atq;
nōū celi ponunt: qd et i sū pūmū mōbile appellant. De decimo vīro celo
mōbilē a moderniorib; discrepant: qd alitū specularē ipm ponendū
pūmū mōbile dicendū esse rōnib; affirmant. Nam ex pōtētia cognitū m. est
aiunt firmamētū. s. octauū spherā trib; circūvolū mōtib; qz pūmū
est ab oriente occidentē pūmū ad mōtū pūmū mōbilis sup polis mūdū. et cō-
plet in spacio naturalis dīci. Secūdus est hūc pūmū ab occidentē. s. in oīū
pūmū successione signoz ad mōtū nōne spherę in cā. annis. gradu vno. et a 8.
minutis fīre. s. fīc in 49000 annis totus pēfīcīt. 7 mōtus Augūst. et stellaz
nī fīraz dīcīt. quo. s. mōtū fīelle que sūt in firmamēto variant de signo in
signū respectū zodiaci pūmū mōbilis. tū Pleiades stelle fīre que iura figū-
rationē sunt in capite Tauri in firmamēto respectū zodiaci supiorū sunt
in 7. gradu Tauri. et sic de alijs. Tertius mōtus repēditionis. quo. s. oīa

etiam de mūer celoz demonstratione. Lap. VI. 82.

De principiis Astronomie

na sphaera mouet super duobz circulis paruis: quoz poli sūt capita Zibze
 7 Arctici nonz sphaerz: semidiameter illoz circuloz est gradus.4. minut.
 ra.18.7 scda.4.7 ille motus accessus 7 recessus notatur in.7. milibz quoqz
 annis cōplet: solus octauz sphaere prius est. qz vni? corpis naturalis tñi
 vnus est motus sū naturarēne illius motus stelle fixe nō sp eque distan
 tia polis immobilibz pme sphaere. Sic nec ecliptica firmamenti semp est sub
 ecliptica immobilis: imo frequēter est extra eam: nec stelle fixe semp in tñibus
 qñlibz eque distant a capitibz Arctici 7 Zibze eiusde primi mobilis: sed vt
 dñt moueri nūc pñs ori mē mē pñs occident mē tardius mē veloci? **Ptolome**
 7 Ptolomeus nāqz motas repperit in centū annis vno gradu. Sensibile demōstrat
 one patet hęc in corpe sphaerico p motu octauz sphaere ordinato. Qñtis autē
 motus cōueniēs alicui pter naturā vt motus pñi? 7 scdus octauz sphaere
 cōuenit alteri sū naturā: nō inferiori: qz in illa supiora nō insunt: igit
 supior. Sic fit vt mor? scdus: q octauz sphaere est pter naturā: sit nonē sū
 naturā. 7 motus pñus q octauz 7 nonē sphaerie est pter naturā: decime si
 ue pmo mobili sit sū naturā. Ibi igit motus oēs cum nonē a veterioribz
 essent cogniti ad noticiā alij: nē quidē nonē: alij vero decime sphaerari nō
 deuenerat: bi celi qz stellis carē? visu nō possunt cōprehendi: nec rōnea p
 missi deludat demōstratū: fieri est pōt vt motus diurn? totū celestē ma
 chinē sit cōmunis: motus vero reuisionis octauz sphaere sit ppter ab alio
 tamē causatus motore. Pariformē opponi possit de motu tēpēdationis.
 Dñt. Retictio igit sitio: naturas celoz cplana.

De naturis 7 influentijs oām celoz La. VII. 8. Ja.

Conitio vti naturales tradit esse in mdo inferiori receptum: **primū mo**
 tribz determinatū est. vīez materia qñtitate. 7 pñmaz qñtatiū **bilc.**
 agentū 7 patiētū pñmixtione Cum pō hęc inferiora a la **Aristote.**
 tionibz supior regi necesse sit (ob id cū mdo inferiori supiori **adrb. o.**
 cōgruus est opēpēcū fuit creatore oīm insupioribz ordina
 re causas mouētes effectibz inferiorz pportionatas. Et hęc sūt
 celoz influētie. et motus. Mobilis autē pñi mot? est vnus simplr: rē sp qñ
 lia. Causar igit in inferioribz vñi qñ est qñle in oñbus (nā idē mātū idē
 nō est: nisi natū facere idē) 7 b est esse pñi oīm rez. generabiliū 7 corrupti
 biliū. Receptio autē huius esse in materia nō fit. nisi vñi pñapioz cōponē
 tū ad alterū moueat. Necesse est igit esse motū alij a pmo q bur? sit causa
 efficiētis. 7 hic est motus scdus scdū mobilis. Et bi duo celi vniformitātē cau
 satū sunt: stellas nō habent. rursus hoc esse qñ cōpositū est psequitur
 determinatio per qñtitatē et figurā: cuius causa mouens est latio celi stel
 lanz ppter hoc conditor rerū hūic celo diuersas ostellationū imagines in
 didit. Essē vero qñ determinat pñmarū qualitatiū. cōmixtione: ppter sūt
 diuersitatē: planetarū sphaerie attributū est. Unde in cōmixtione qualitas
 tum misceat aut frigidū cū siccō. aut frigidū cū humidū. 7 calidū cū siccō.
 7 calidū cū humidū. In mixtione autē frigidi cū siccō neutra dñtati est
 vīe sed vīraqz est mortificatiua: causa male recipiēdū in b mixtura in
 pēdit. Oportuit igit sphaeram per motū suū hoc opatē longissime pōit
 a loco mixtionis: et sūt tardissimi esse motus: aliter mixtura oñis solueret
 a talis est sphaera Saturni. Eam tñ necesse est. essēnam opatē rōis pñi
 tionis frigidi 7 siccī potentiā bene retinendi. Frigidū autē cū humidū
 Q ij

Liber VII. Tractatus. I

Luna
Uenus

Jupiter

Mars
Sol

Mercurius

duplex est. Simpler qđ est elementale: et humidū qđ est subiectū vitę. Et idā qđem qđ est simplex vt miscibilis tenaciter spūmāta motu magis vicino loco mixtionis: atq; volocissimo instūm recipiāq; est motus lunę. Humidū autē cōplētionale xñs subiectū vitę a sphaera Lunaris mouet q; cōtūcta est sphaere Solis q; dātor vitę pbiēt. Calidū autē cū humidū esse non potest nisi sit humidū spiritaliter: quo pcreant spūs vctozes virtutū vitę: et ideo calidū cū quo iungitur excellens esse non potest: q; tale non est nisi cū siccū est: ergo calidū cōplētionale illud mouet sphaera Jouis. Calidū cū siccū sit sphaera duplex est: aut est motū rōn? materię aut est dōg. sūmū et maruātiū materię: q; morę. pūmū est calidū feruē et vincens motū a sphaera Martis: q; ob id moderate remora ē: vt possit locū mixtionis attingere et mox delibere. Sed nā itē calidū semini cōcipiū et maruātiū a Solis sphaera mouet: ab eadē vitę dimordialia semina recipit. Ultra dicas autem planetarū sphaeras: quaz sex sunt ponitur sphaera primus. scilicet Mercurius: q; ob varietatem sui motus mixtionē atq; virtutū dictaz applicationem habet. vnde ab astrologis dicitur est. Cause agentis sequuntur Solem: nascitur Luna spe dūto ad effectū (ppter vehementē calorem) Martis: ppter multiplicem virtutē nā Mercurius ē cūctaz contrariarū pmanens scōtur Saturnū. Et rursus calor pūctis Solis calor adurēs Martis. supēdies variā Mercurio. humor a rena Jovis. humor aquosus lunę. humor virtus Venē. et moles tota Saturno attributa est. Et hęc qđem sū astrologis dicta sunt. Celi vero vnde dicitur nūm (qđ locus est beatorū) theologoz auctoritas annūciat. De diuisione pīs et herē in celos vnde dicitur pīs elementaris in pīs. 4. Insuper et de celozum numero demonstrādem cupide accēpi: singuloz et vñ vñem aut dīr dispositiones atq; formas. Nā Mercurius ne diu dispositiones oīū mūdi sphaeraz in mūdi sphaera rētauerit: pīs nāris l'ges mīngi. Atq; ne tūis vidēat cōtraire pēfōnib; de singulis saltē pauca subāngam. De superiorib; autē ad inferiorā pīnūis ordine dēscēdētib; e mpyreo celo exordiar.

De Celo Empyreo

Ca. VIII.

Mag.

Cū vnde dicitur in hoc pmo die creaturę mox angelis scēto cōplēti est corpus subtilissimū: pūmū mundi fundamentū. Et rētauerit martini qūtare lucidū figuratiōe sphaerica locali sūū sūpūm a mīpūndine spiritū et corpōz visibilū et inuisibilū cōtēntiū dei sūmū habitaculū. Et tracta diuersas ob causas variē dēfōsatū. Dicit est Empyreū qđ ardens et ignitū nō qđem realiter sed q; lumine corpōrali pūsum: aut q; a supēne dicta trinitate in eodem residente illuminatū. Dicit autē olympū a lūmpirū dūpaz cristallinū eo q; sit corpus solū non cōcēptū transparentē et lucidū. In quo sū corpora beatorū. subtilia sine resistētia. aut dimensionū pēnōtratione amūlabū. Qđ autē hoc celū intellectuale dicit accēpiendū est q; a nobis nō visibilē sed intelligibī et rē est. Aut q; locus sit deūm virtūte et rētauerit cōtēptū. Nōnulli etiā vitra celi empyrei celum trinitate annūciant qđ dicitur deūm est: secundū rem et dīffere ratiōem et mīrā aliquid est: et vñ Albertus q; vñ vñis eius excellētia que continet et ambit oīa creatā. Et esse in tali celo est esse in equalitate virtutis dei omnia cōtēptū atq; saluāntis: qđ solu nō cōuagat pīr: sūtoz spiritū sancto.

De celo decimo siue primo mobili

Ca. IX.

Bi.

De principiis astronomie

Ccelo d'rimo q'd dicitur. *Alia.* C' n' dicitur oim corporu p'rio-
mū est mobile: motu scz diuino ab oriente occidentē p'latu-
rū rediundo in orientē in 4. horis: sine fatigatione et pena
regularit. id est nō velocius vno tempore q's alio. Et illo mo-
tu secū rapit omes spha'ras inferiores. Itaqz talis motus sup-
poli mūda. Di. Que aut quot in hoc celo sunt stelle? *Alia.*

Nulle arramen in ipso sicut in nouo characteres: et liberationes: nisi a vi
tu acutissimo ceteris locis et tempibz perceptibilis nūc sup'ficie q'dam edren-
dunt. Quibus nōnulli nōsc sapientes: mente carū imaginē quasā sub-
certis p'stellationibz signant: quas citā affectu mirabiles si q' assumant:
quos diabolica machinatione nōnunq' secura epp'ria docuit: quoz hū-
dem: dum nō aduertit sapoz: et alios mis' r. fati' r. (qz fallit) et tandem ad
caliginosū ignis incendū et perniciem eternā ducunt. Et p'dictis charac-
teribus q'dam signa duodecim in zodiaco p'stituunt: que eisdem nominibz us-
q'bus et ea que in octaua scs spha'ra sunt noiant. vt infra patebit. Tunc ad
celum nonum descendamus.

De Celo nono. Capitulu. X. Magist. r

Celum igit nouū silibus (vt dicunt) characteribz q'bus et de-
cimū est spha'ra scs caret: duplici motu reuoluit. Primo
q'dam ad motū primi mobilis. Secūdo motu p'prio ab occiden-
te p'ius orientē sup' poli p'p'is in 200. annis gradu vno: m-
nuta. Spha'ram successione signoz respectu zodiaci p'mi mo-
tū. Temp' est sup'ficie et eclipses none spha'ra est in sup'f-

cie: vt p' ce p'mi mobilis. Arcus aut siue distācia mtr capra Arctis p'mi
mobilis: et Arctus hui' spha'ra dicit motus stellarū fixarū. Totaqz reuolutio Ann' Pla-
nē in 4. 500. annis cōplet: que reuolutio a q'busdā magni annis Platonis
nūc dicit: alium est Platonē scripsisse. Integra reuolutione ista cōpletatōia
in code statu et dispositione p'sistere quo in initio reuolutionis fuerāt. Itāc
positionē diuus Aug' de ciui. dei li. ii. c. xij. in fine. exp'ndendat et ligioni
nre priuāā obicit d' cō. Absit inq' vt nea ista credant: set est Cl'is mo-
tus est p' p'is nris: resurgens aut a mortuis sam non mouet: motus u' i
vltia nō dominabit: nea post resurrectionē sp' cū d' o erim'. Ad Roma. 6

Et h' celi a q'busdā aquas: ab alio cristallū appellat. Supra si manēt
est: q'd octauū celum dicimus: scriptura aquas esse m'ltiplicē asit. In
in Gen. legit. Fiat firmamentū: et diuidat aquas ab aquis. Et. Dauid. Qui
regis aquas sup'iora eius. Et iterum. Eque que sup' celos sunt domiro. *Benel.*
mon dñi. Et in Daniele. Benedicere aque om' s q' sup' celos sunt domiro. *Pauli ista.*
Idas nōnulli in ferma nebule tempissime cōsistere aut. Augustin' ad Oro-
sum q. xviij. vllū congelatas cōsistunt. vnde et hoc e' lū cristallū nomi-
nant. Ceteri hoc celum: quia ex mararia (de qua dictum est. Et sp'itus do-
mini ferebat sup' aq's) constitutū sit: eodem nomine post appellari a: qu-
merant. Aug' autem cōd' dende dicit. Quis ibi sunt: tam cas ibi esse mi-
nime dubitam'. Maior est est huius scripturē auctoritas: q' ostio h' ma-
ni inq' nū p'p'icacitae. Causas aut q're ibi sunt aque cōstituit: quia varē a
multis assignant: silentio libuit p'ecire. Di. Num Celi empirici cristallū
num nōnunq' appellant sup'ius cōmemorati est? *Aug.* Etiam sili. Sed
rōnem huius adiungimus. Nec te mouebit: non om' o p'cor celoz existit
erio et appellatio: si in re ita concordia ex diuersis amplexus fueris. Tenuit
men et re vno adnotandū cristum: nōnullos. sili. p'ima ignis partē celum

Benel.
Pauli ista.
Daniel.
Augustin'.

Liber VII. Tract. I.

ignoscit prem vero inferiore olim pisse a no suprema prem celo eberesit
teriore autu cali aeren nolant. Di. Ad subet octauu e la pammam.

De octauo celo. Capitul. XI. Disci.

firmamen
tum
duo celo.

libet celum octauu quod e firmamentu dicitur e stellis m
morantur. omati est que hie appellat qm omi tpe equ
liter a seipis distant nec pmtu motu a motu sui cali habet
Sunt etia in eodem celo d cent circuli imaginarij scilicet in
secantes ac imaginu in celo firmamotu e diversitate not
ficantes. adducit autu hoc celu triplia motu: vt dicitu est su
in cap. xio. Et vt ea que dicta sunt cla p intelligas: de circulis primis: e
bunt de st. illis e imaginib octauu spere tractadimus.

De Circulis decem in firmamento imaginariis

Et primo de maioribus. Lapi. XII. Di.

U et quales sunt bi circuli. Ma. Circuloz in firmamento ima
ginatoz qdam maiores sunt: quid i vero minores. Di. Quor e
sunt maiores. Ma. Sex sunt: bi. Nam p firmametu eam ram si
perficiunt e eius conuerti transseunt ipm in duo equalia diuidunt. horu
noia sunt zodiacus. equinoctialis. colurus. solsticioz. colurus equinoctioz
circulus meridianus: et horizon.

De circuli Equinoctiali. Ca. XIII. Ma.

pola

pola

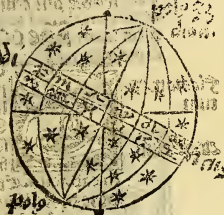
St aut equinoctialis circulus quid
diuidit: r s sphaera in duo equalia: si
qualiter sui pte egliter a polis distat
Dicitur equinoctialis: qz cum sol p ipm
transit (qd bis fit in anno: scilicet in
pncipio Arietis circa festu Gregorij: et in pncipio Li
bre circa festu Exaltationis crucis) fit equinoctiu
in vniuersa terra. hinc e equator diei e noctis diei
Est est tunc dies ita. horaz: sibi e not. Notant etia
cingulus primi mobilis: qz ipm in medio p duo g
lia per modu cinguli diuidit.

De circulo zodiaco. Ca. XIII. Discipulus

Zodiacus es est circulus. Ma. Is qui p sphaere m ediu transien
e equinoctiale intersecat e intersecat ab eodem in duas ptes eglis: q
vna vna vna Austru. reliqua vna Septentrione declinat: ob id
circulus obliquus dicit. Et signa vna austru declinantia Australia voca
tur. Libra. Scorpio. Sagittarius. Capricornus. Aquarius. Piscis. Ca. xio d
versus Septentrione se verunt. Vocalia a vno vel Septentrionalia dicit
tur. sex Arietis. Tauri. Gemini. Cancer. Leo. Virgo. Est aut hec declinatio. q
st graduu et diuisio. aut fere 24. de gradib: qui ex diuisione totius in 360. p
diuisiunt zodiacus notatus aut est. Ad hoc quod est vita. Sol est sub illo q
celo motus cunctis pnt estat inferioribus: aut e No. To. Teu. Qd. No.

De principiis Astronomie

zodiacus qd animal dicitur. Sunt enim in eo. ii. imagines per
cellas positiones formatæ: nobis animalium insignite. et
olus is circulus in firmamento latitudine habere d. scribi
ur. Di. Quanta est latitudo eius? Ana. ii. gradus et
medietas divisione in 360. sumptis per medium totum
inea imaginat. diuidens zodiacum circuli in duo equa-
la. qdlibet per sex gradus relinquendo: hinc linee capi-
ta nonne est quod tunc soli cum Sol et Luna sub ea suc-
cunt. Eclipsis fieri possit ex hac zodiaci partitione parer si-
quum qdlibet in longitudine habere gradus. 30. in latitu-
dine vero. ii. Quodq; tamē totum firmamentum in. ii. eq-
ta diuidit per sex circulos. p. polos zodiaci. et infra signor
n zodiaci distinctos transientes. et tunc stella terra zodia
cum quædam dicunt esse in signis.

De circulis Coluris. Ca. XV. Bisapulus

Escribe coluros. Ana. Coluros solstitior est circulus per polos
mundi et principia Canceri et Capricorni transiens: sphaera in duo
equalia diuidens. Di. Et unde hoc fortius est vocabulū? Ana.
Quia completus apparet. aut ut ceteri dicunt a colon qd membra
et viros qd vos siluester interpretatur apparet (sem huius) circuli sola vna medi-
erasti motu caude bonis siluestris erecta. Sed solstitior dicit. qm. sol ipm
attingens. amplius nō ascendit. ut cum circa festū Vtri Canceri intret. nec
descendit. ut cum Capricorni circa Lucie festus intrat. Et boni pium sol
stitium est: male (quia in æstate) alterum vero solstitium hiemale. (qā in hye-
me fit) appellat Colurus. sphaeraq; in duo eqlia diuidens. Dicitur autē est
Æquinoctiorum. qā sol ipm attingens æquinoctia facit. vnum sex ternale circa
festum. Gregorij. aliter vero Zarithale. circa festum Trinitatis crucis.
Et hi duo circuli sese in polis mundi intersecant ad angulos rectos: sphaerale.

De circulo meridiano. Ca. XVI. Bisici.

Meridianus in sphaera quē dicitur circulus. Ana. Cum ipm q
transit p. polos mundi. p. equum capitis nostri. Est autē co-
ntrū capitis nostri punctus firmamenti dicitur caput? no-
stris suppositus. Appellatur est autē is circulus meridiana
q; cum sol ab ortu ascendens ad ipm puenit illi. per cui
contrū talis circulus transit merides est. et q; pars ciuitates
equat ad orientem et occidentem distantes diuersas. Latitudinem eundē habe-
re meridianus. Has autē que mesurer ab ortu et occasu distat. diuersos me-
ridianos habere necessē est. et differentia eandē ab invicē longitudo ciui-
tatu in tabulis astronomia appellari solet.

De circulo horizonte. Ca. XVII. Bis.

Orizon est circulus est. Ana. Qui superius hemispherij ab invicē
re diuidens visum nrm terminat. unde et hoc accepit nomen ho-
rizon nāq; terminator visus interpretatur. et ille quidē duplex est.
rectus et obliquus. Rectus autē horizonta habere phibent ut sub æquinocti
ali habitant. nam boni horizon per polos mundi transit. et equinoctialem
Q. iii

Liber. VII. Tractatus. I

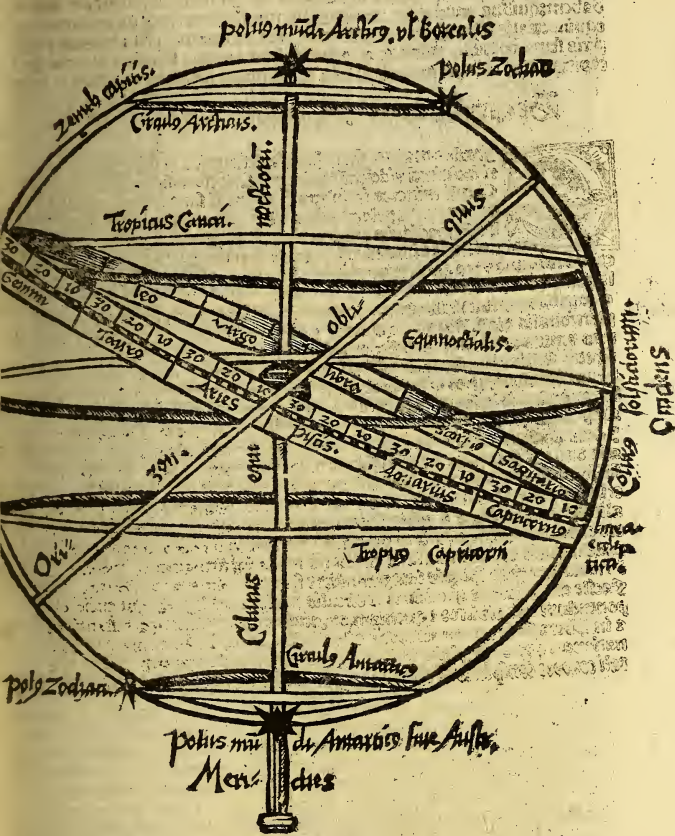
ad angulos sphaerales et rectos diuidit. Sed horizonta obliqui siue declinem habent: quibus unus polosum super horizonta eleuatur. horum est horizontem equinoctialis ad angulos sphaerales obliquos intersecat. Et autem centibus capitis nostri ab equinoctiali: quanta fuit per horizontem eleuatio poli mundi.

De circulis sphaere minoribus. Ca. XVIII. Bi.

Ireulos maiores sex ex pmissa descripsi in sphaera imaginari facillima videtur: nam minor descripsi subungito. *Alia.* Circuli minores in sphaera imaginandi sunt quatuor: quorum duo ex mori polos zodiaci circa polos mundi causantur. Poli namque zodiaci a polis mundi per vigintitres gradus et fere dimidium distantes: circa eosdem voluntur: quorum unus arcticus reliquus vero antarcticus appellatur. Arcticus quidem ab arctos constellationibus: quam et vltimam maiorem dicunt que circa hunc circulum (et in sepe) quonibus parebit) inuenitur. Et idem circulus nonnunquam borealis aut Septentrionalis dicitur. Borealis quidem nam in ea mundi parte est vnde boreas ventus oritur. Et Septentrionalis a Septentrione id est minore vltimaque septem stellis circa hunc circulum existentibus figuratur: que et triones id est boues appellantur eo quod tarde et boues moueantur. Eisdem nominibus polos mundi nobis semper apparens (quod et circuli arctici centri est) nominant. Oppositus vero et polus et circulus antarcticus quasi contra Arcticum dicitur. Idem Australis a vento et Australis a rali mundi plaga. *Alia.* Qualiter autem duo alii minores circuli in sphaeram imaginantur. *Alia.* Taliter. Nam sol in primo puncto cancri: circuli quendam describit quem tropicum cancri dicimus: tropicum quidem a tropos quod est conuersio. Nam tunc sol altius non ascendens a nobis se conuertit. Sic similiter cum in primo puncto capricorni fuerit circulum quendam describit: qui tropicus capricorni ex eadem causa appellatur. Hi sunt circuli non modo in firmamento versentur in noua et decima sphaera imaginandi: et sequens admonet descriptio. *Alia.* Facile ex dictis. tale quoddam ex circulis resibus vel ligneis aut cinis componendum esse arbitror: et quoniam omnium quantitatem atque distantiam et in sphaera situs aperto sermone discidisti. *Alia.* Si hanc tuam imaginationem opere compleueris singula que diximus clarius atque planius in tali corpore conspicias. Solida namque in planis figurari laboriosum est.

De principiis Astronomie

De natura motu et figura stellarum et si animate
sint et de galaxia

Ca. XIX.

Bi.

que pmissa etiam expostulat. ut scilicet et naturas et motus
describas. Ita. Stelle omnes tam fixae (que in firmamen-
to sunt) quam errantes sine planete (que in septem orbibus plane-
tarum possunt) eiusdem naturae motus et figure cum suo celo sunt.
Unde sicut celli non est elementum nec elementatum sed ex ma-
teria pura et pura forma substantiali constituitur. Quasi de sua natura
est simpliciter corruptibile. quod non forma celli contraria non habet se potentior.
Ideo ab agente naturali non corrumpitur. Item nec graue nec leue non calidum
nec frigidum sed omnibus per communem vagantur in membris a naturalibus prohibetur. Ita
et stelle que celos preter sunt necessario cum celis eiusdem nature existunt. et ab ipso
celo densitate et raritate differunt. Et cum stelle densiores orbis sui parte luminis
sua solis receptiva et retentiva et propterea potius visum oblecta. Orbis non
in alijs partibus (que rarior) luminis versus ipsum picem non incorporatur. Luminis
sua aut luciditas non fit nec cui vis coloris subijciatur. Ideo visibilis non est. Di. Et
forsitan eadem ex causa via quidam in celo lara et alba apparet. Di. Sa-
ne opinaris. Ita in circulus albus que graeci Galaxia. Latini non circuli lactei
appellatur. Quia Lac. quippe lac fuit non de natura elementari vel vaporosa
(ut quidam volebant) sed de natura celesti existit. quod ceteris celli partibus
densior ideo fit luminosior. Di. Cur autem hec pars similiter et stelle in die non
possunt videri. Ma. Quia lumen maius (Solis) se obfuscat et minus ob-
umbrat. et ob id etiam carbo ignis in die scipum circa solis radices minus
aut quasi nihil lucet. Ex his substantia stellarum manifestatur relinquimus
preest ut motum eandem breuiter pertrahamus. Di. Unde mouentur stelle.
Ma. Stelle omnes mouentur ad locum sui orbis circulariter sicut per ad motum
totius. Orbis autem (ut melius placeat) a suis formis substantialibus mouentur
Sed ut alij videri ab intelligentijs proprijs ferant. Ita ut etiam finem mobi-
le ab omni creatore inchoasti vigoris motore voluuntur. unde Boetius. O
qui perperna mundi ratione gubernas. Terrarumque fatorumque tempus ab
quo in subuersabilibus manes das cetera moueri. Et Aristoteles. in metha-
ph. Numeri intelligentiarum secundum numeri motum venari antea uult. Hinc plu-
res inter ut celos animalia dicerent. ut Aristoteles fido de celo et mundo.
Eudrotus primus celli et libris de substantia orbis. Aulicena quibus naturalium
Idem sensu Platonis antiquorum materiae quae questio summa theologiae
non mediocriter exercere solebat. Unde Augustinus in Enchiridion. ca. 57.
cum de discretionis angelice naturae nouissima differunt. Hinc pluri-
bus quidam certum habeo. utriusque ad eandem societatem pertineant. Sol et
Luna et uenera. sed etiam nonnullis lucida corpora cum non cum sensu vel
intelligentia uideantur. Et de ciui. dei. li. 3. Platonis de hac re sunt etiam
disertius subiungit. Et hoc quidam utrum Platonis uerbi de sideribus dicat
alia questio est. Neque enim edidit edidit globos istos luminum sue or-
bitas lucis corporea sua terras seu die siue nocte fulgentes. siue ambulantes
proprie animas uideret. Intellectibus et uariis. utramque cum sancto
Hieronymus libro Periarthion. Origenis arbitrat inter ceteros errores di-
nabit. Hunc quod in primo libro Periarthion Origenis sensisse testatur
est quod sunt Ecclesiastici primo capite recitat non sunt proprie opinionem sed
rationis Platonis eorum perperam ponit quod testimonia adducit. In libro
etiam de cognitione uere uisus que a nonnullis sanctis Augustinus arbitrat
de astris dicitur. Qui ea sensibilia uel saltem sensibilia corpora arbitrant
sunt sensu carum in terrarum et in aethere. Et Damascenus libro
de fide. Nullius enim ceteris quod in aethere sunt. insensibiles. Ce-
teri itaque quod etiam auctorem speranda non est corpora celestia. animata

Galaxia

Quid sit
hoc
et quid sit

De Astronomie p'incipiis

[illegible]

De numero differentia et quantitate stellarum. La. XX. Di.

Et dictis nunc stellaz errantiaz ad septē redactū intelligo
sed an ne idē de stellis fixis a p̄bis attributū sit dubitē. Ad
attributū qdē est a p̄p̄toribz sed a nullo vñqz inueniēz q
nec oēs eas videt poss. credendū est. inqz omnis Aug. 16. de
ciuitatē. Nam quāto quis acutē intuet. tanto p̄cis videt
acertius cernitū aliqz occultas eis merito estimat. Et
ap̄is eis inuēto qz in alia p̄p̄bia a nobis remouissimā curi & occidit
p̄p̄bit. Possimū autēz vniuersis stellaz nūmz p̄p̄bēdū & cōspicū
is iactantē sic Bransius in Eudoxius lib. iij. alij. sint. oēs libz. 16. sic
is. p̄p̄bit autēz oēs. Et in p̄p̄bia regius David id solē dei esse fidei
noīe cōnat dices. Qui nūc in m̄tē m̄tē stellaz & oīus eis nomē
venerūnt inter oēs magna comūne alisonomū m̄le. & vñqz duas n
tauerat. atqz in naturas dēp̄tēdū. & easdē qz quātūre inqz sit. p̄
frensis separant. in p̄p̄bia itaqz differētia qz dēcūm ponunt ceteris mai
res. quaz q̄libet prius a n̄ā. 107. in ordine sedō. 45. ponunt. quūz q̄libet
terra. 92. prius dicit. In magnitudine terra. 208. sunt. & quaz q̄libet
7. cōtinet. In quarto ordine. 476. cōsunt. & baz qz sit terra. 54. p̄p̄bē
dit. In q̄ta differētia. 17. rep̄ant. & vnaqz qz baz. 27. terra. cōtinet. In
septa & vltima differētia sunt. itē sic parue nūero. 42. terra. 18. magnitudi
na cēcedēt. Et p̄ter has sunt q̄nqz. quazqz obscurē sunt. in nebule dicim
post has sunt alie nouē obscuriōes qz tenebre appellat. quaz vna est obs
cū. 3. cauda. Et his clares q̄libet stellaz fixaz vñqz morabiles terra m̄
maiorē. De vero quātūto a Secone. demonstratio. terra. affirmat inuēre

augustinus
de ciui. dci.
li. i. 6. ca. 23.

De celi imaginib' seu constellationib'. Ca. XLIII.

A his firmamentis stellis astrologos nonnulli imaginum quasi
 da lunamera imaginari sunt non tamen credendum eas in
 celo realiter actu epistare aut coloribus finera quibus depingit
 tur sed ab effectibus ceteri tantum et coloris a nota ipse in
 darunt. Et nominatiora 48. ponunt quazda in diuino circulo religio
 vero vtilis spectatione et altitum describunt. ut hic solio pax

ଉତ୍ତର

Liber. VII. Tract. I.

De imaginibus signis zodiaci. 7 de situ ortu
7 occasu eorundem. **Lapi. XXII. Bi.**

Aries

Ubi sunt imaginis zodiaci? Ma. i. ex stellis fixis. ion. fir
mament. 46. co. iuciores. hanc nota sunt. Ariesq. mediu ment
one zodiaci 7 g. nocte. is poli. dorsum habet ad borea ca
pit. ex. 7. artit ad ortu. out a capite 7 occidit pedib. Taur
ecotra caput habet occid. male de pssum qst ad terra dehe
era videat. Sic autem oritur 7 occidit. Semini capita ha
ber ad borea iunctis 7 dorsis hinc inde membra distendit ipsi iuncte. vr co
pleat se mntus renat oimnt iacentes 7 occidit a pedib. Cancer pedes ver
sus vrut 7 poli porrigit. Leone respicit vnter eius terr 7 sus porrigit. out
aut 7 occidit a posterior. corpus pte. 20 respicit cancti. dorsum ad borea
habet a capite oritur 7 occidit. Tingo caput babz post leone. de extra manu
tangit circulum gnotiale qua 7 spicas tenet. out 7 occidit a capite. Chele
sue libra que pma ps scorpionis est. na chaldei vndecim tti zodiaci ponit
imagines lances duas by quaz vna borealis altera australis dicit. Sco
pio virgine respiciens pedes 7 sus vrut 7 poli porrigit. cauda reflectit p
sus boream vntre cu respicit terr. out rectus 7 occidit curuato corpe. Sa
gittarius caput habet 7 sus borea respicit scorpionis sagitta 7 arcu tenet.
arcus tangit manu sinistra 7 pede sinistris. rectus out 7 sceps occidit. Ca
pricornus dorsum habet 7 sus borea caput 7 sus sagittarii sed obuersum
7 sus Aquarii. out directus 7 occidit preceps. Aquarius caput habet 7 sus
borea. manu sinistra extendit supra dorsum capricorni 7 dextera effundit
aqua vna. que vsq ad pisces decurrit. 7 ad ortu redit out 7 occidit caput
prima tertia medius. pisces duo sunt dorsus pmi borealis dorsum scbi ver
sus vrut 7 Andromede occidentalis. vnus aquarii alter borea respicit. Et
inter ipos linea quedā est q. quasi vinculo alligant inter caudas ambo
ru. In rior pars out 7 occidit. si zodiaci signa equalia sunt. so. scz gradus
in longitudine. n. in latitudine. or dicit est. n. imaginis iste nō offes equa
lesunt. Quēdā eni extra zodiaci prehendunt 7 quedā longitudine. 30. gradus
excedūt. vti in Altonsi tabulis lucidius de pndes.

De imaginib⁹ septentrionib⁹ Lapi. XXIII. Bi.

Septentrionem 7 sus quor describunt? Ma. i. de fixis. ion. stellis
fno. 360. pntentes. hanc nota sunt. vna minor. vna maior siue
arcos. diaco medi⁹ inter ambas vrsas. Cepheus. Cassiopea. Co
rona Borealis. Vultur cadens. Ne ad sive gallina. arcophylax siue Bo
oris 7 qns Arcturus dicit. Perseus cu capite Borgonis. Auriga siue agra
to. Angitenens. Argus. Sagitta siue iaculi. Aquila siue vultur volans.
Daphn. Equus pmius. Equus scus. Andromeda. Triangulus.

De imaginibus australibus. La. XXIII. Bja.

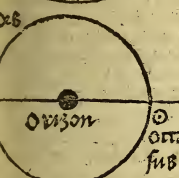
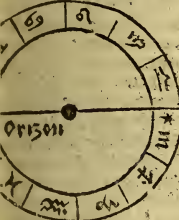
Alter has sunt alie extra zodiaci. Austris 7 sus porrecte. Di.
Et quor sunt? Ma. Sunt quindē de stellis fixis pntis
36. pntes. videlicet. magn⁹ Cetus. Orion gladio succinct⁹.
Erant huius. Lepus. Canis minor siue canicula. Canis
maior. Argos nautis. Ara. Crater. Corvus. Ebron siue Centaurus. Hydra.
sursibulum. Australe scrium. pntis australis. Varyni oimnt dispositioes

De principiis Astronomie

ne fieri enumerare epitomatis lege prohibemur. Sed de his si liber in Arato
 de signis de sideribus ac tabulis Alfontij egeritis legere poteris. Nam id carui
 in postica sicum et numerus stellarum ex quo sunt et harum stellarum magnitudines
 et nota clarior repies. et auctores in nobis et figurarum imaginum di
 critas reperies. in mentio q' a principio moniti non eas esse in celo naturali
 diride. si p' libro vniu'ssum q' est igitur. Di. Nulla igitur hec factam? et de
 signis oritur et occasus in pauca super cingisti si q' alia habeam mediū feras.

De signis ortu et occasu v're apud poetas. **LXXXV. OJA**

Ignoratus ortus et occasus legenti scripta sapientia multiplex occurrit a
 lucet enim loquuntur poete. et aliter astronomi de signis ascen su et des
 sec ntu. apud poetas nam ortus signis sicut et occasus reperitur in
 artibus. Cosmici scilicet chronici et cliaui. Di. Quomodo ortus q's dicit

Alia. Ortus et occasus que latius mun
 danis dicere possumus est ascensus signi
 vel stelle in oriente de die. et tamen signi
 in quo sol est antedononiam ceteris sine vi

Ortus. De hac Virgilius Georgicis offe
 dere tempus sectionis sabbati m. dicit. Ca
 edus auratus aperit cum cecidit annu
 Taurus et actiuo eodem Taurus occidit
 astro. loquitur aut hic de cane in scorpiōe
 et non in Leone cor. situo. Occasus autem
 Cosmici est occasus signi oppositi signo
 in quo sol cosmice occidit. huius exempli Tauri sine

est apud Virgilium ubi sub. decem. tempus se apparet
 mandandi sume. rā. tibi coe art. lan. idis absco Virgilius
 dantur. et coira q' solis conmutas semina. Sur
 aut ablanides siue p' iad s. st. ille in tauro. que
 scorpiōe in autumno oriente occidit. Di. Ortus
 chronici quis est? Alia. Ortus chronici quem
 ortu latine temporalem d'imus est ortus signi vel stelle
 in oriente post solis occasum. de isto loquitur Qui
 dius de ponto cōquerens moram c'it' h' sui dicens

Quatuor autumno p' ias ortu fecit. Di. Si dicat dicit
 comparari tria videntur non antra apud Virgilium p' i
 ades in autumno occideris. No cas (Quidius r'ile). si au
 rummo reperio ortu. Alia. hec sane pensata possunt si
 mul esse. Nam scilicet occidant cosmice. ut apud Virg. est. et ori
 antur chronice. ut Quidius voluit. Quodēdem vno die
 eu. nire pōt' ut scilicet in solis occasu p' iades in oriente chro
 nice ascendat et rursus circa solis ortum in occidente cos
 mice descendat. Di. hūc nodum solutum facit rebo

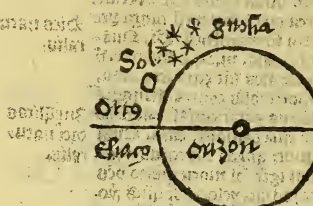
nicum occasum ostēde. Alia. Chronici est signi vel stelle oppositi. sig
 vel stelle chronice orienti. ut apud Virg. Tunc vix tibi salicea vigeat parua sa
 gitras. Di. Elacus ortus es est. Alia. Ortus elacus siue solaris est epi
 tus signi vel stelle de subradia solaribus suis abus. ante videri qd poterat
 ut apud Quidium de Gassio. Jam lenis obliqua lūx d'it aquarius. vna et
 Virgil. in Georgicis. Quosq' ard. ite descendit stella coronæ. et cum iuxta
 scorpiōem sit. Sole ibidem quiescente videri non poterat. Occasus autem

Virgilius

Quidius

Zycaus

Liber.VII.Tract.I.

Et iacis est ingressus signi vel stelle a
solis radice. ut in crepusculo. Taurus
et aduerso cedens canis occidit astro. et plu
ta his similia. de hoc triplici ortu et occa
su apud poetas sunt quibus breuitatis cau
sa premittis de ortu et occasu signorum
ad maiorem astronomorum loquamur.

De ortu et occasu signorum secundum astronomos

Ca. XXVI. Bi.

Respectu cuius Astronomi signorum ortum et occasum perpendunt
ita. Respectu equinoctialis et rectitudinis et obliquitatis sphae
re. Di. Id manifestius eloquere. Ita. Equinoctialis est in
sphaera recta quae in obliqua semper uniformiter ascendit: id est
spatiis equalibus semper equales arcus de equinoctiali ascendunt
zodiacus vero in utraque sphaera difformiter ponitur. Nam in re
positus equalibus non semper equales arcus de ipso ascendunt: nec ascendentes
puncti zodiaci equantur ascensibus puncti equinoctialis: sed aut minores aut
maiores sunt et ob id astronomi signa quodam recte quodam non oblique ortum et
occidere dicunt. Recte quidem signum ortum vel occidit cum maior pars equinoctialis
erit vel occidit: ut Cancer Leo Virgo Libra Scorpio Sagittarius recte oriuntur
et Capricornus Aquarius Pisces Aries Taurus Gemini recte occidunt. Oblique
autem signum ortum vel occidit re astrictis quo minor pars equinoctialis ortum vel occi
dant et sex recte occidentia oblique oriuntur: illa tardius oriuntur quam occi
dant et sex recte occidentia oblique oriuntur: haec citius oriuntur quam occi
dant. Quod quidem facile deservit et oculorum iudicio facile comprehensibile si sphaeram ex
punctu maius circulus compactam inter se horizontali circumdueris. Certe
autem quantum ad gradum supputationem haec in revolutione rectis Astronomis
demonstrant: nam et per hanc proportionem ascensionum quartarii zodiaci et equi
noctialis quae zodiaci semper ortum inuenies vel reuerso. et tamen has quartas
simul ortum comprehensio. ut in quarta quae est a principio canceri usque in finem virgo
nis videre licet. Similiter signa opposita in ascensibus equalia iuenies. nunc
dixi et nocturnam diuersitatem edicere hominibus secundum varietatem sphaerae situm contra
gentis conator. Di. Optime necessaria esse videntur haec et situm digna.

De diuersitate dierum et nocturnorum

Capitulum XXVII.

Bi.

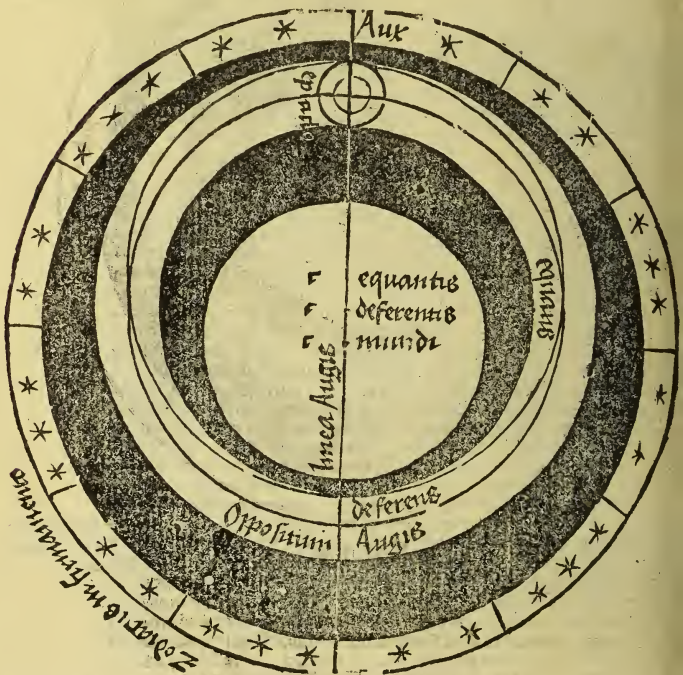
De horum duo intelligentia scire oportet esse astronomos diu
plice distinguere dies artificialem sex et naturalem. Id tempus
quod ab ortu solis usque ad occasum est: dies artificialem et id tem
pus quod a solis occasu usque ad ortum eiusdem est: nocte artificialem
appellant. Et videtur in praesentia quales diuiditur: quas hor
as plantarum vocant quod diurne solis ortu: nocturne vero solis
ocasu initium sumunt. et quodammodo in quantitate longitudine vix et breuitate vari
antur: secundum quod tempus inter ortum et occasum solis nunc multum nunc parum recipitur.

Liber. VII. Tract. I.

et occasus cancri ostendit ortu capricorni. ita in reliquis pariformiter. Et q̄ facili
 p̄cludit in maria die omnia signa directe ascendētia. et in nocte eiusde (quod)
 necario est minima omnia oblique ascendētia oriri. per oppositū de die mi-
 nima et ei nocte (q̄ maria est) p̄pter intelligere. In vtroq̄ aut̄ ē noctio tri-
 directe et tria oblique ascendētia oriunt̄ tam in die q̄ in nocte. Sed becl-
 cidē demonstratione oculari in spherico corpe aut astrolabio p̄nt videri
 ueris in diversis climatib. Nunc calamus ad celum septimi festinat.

De celo. VII. quod Saturni est. Cap. XXVIII. Di-

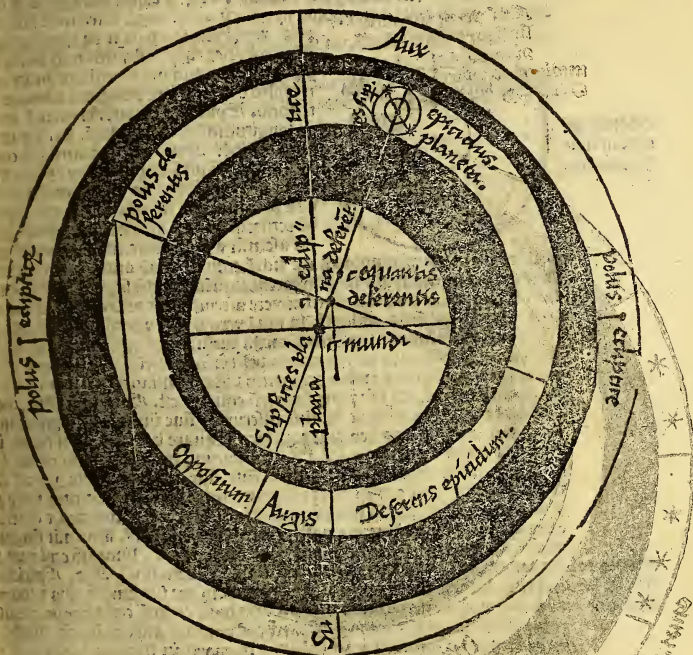
Eni septimi dispositionē et motū describas. Ma. Celi septimi (cu-
 sit figure sperice) superficie sua cōtra superficiē cōcauē octauę spher-
 iungit. et in orbes tres abiniticē diuisos et cōiguos parit. In quo
 medio orbis quare et paru et in planete corp̄ infirū collocat. et est epicūlus
 Orbis supior celi septimi sū Septimio vel Aquilo.

De Principiis Astronomie

perficiē conueram mīdo cōcentricus est; fm concauā aut cēcentricus est.
inferior aut conuerso fm sup̄ficiē concauā pcentricus est fm conuexā pō
centricus conspicit. Et bi duo orbes augē Saturni deferentes nominant:
d q ad motū eoz Aug Saturni variet. Inter hos tertius orbis includitur:
ui fm verāq sup̄ficiē cēcentricus est: 7 defrens Saturnū appellari solet:
ita in ipso orbis paruius (cui Saturni corpus inficūm est) defert. Hoz or
um figuratiōē in hac subiecta poteris videre descriptione.

Septentrio vel Aquilo.

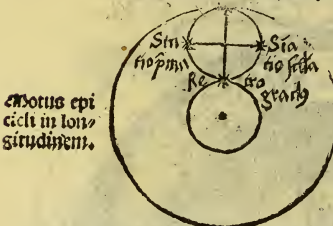

Meridies vel Auster

Uinc mor' eorundē describam. Hoc cellū totū in die natura
li ab oriēte p occidētē rursusq ad orientē raptū fm mobi
lis fort. sed q ad orbes p̄riculares qō p̄tinet nō cāliter mo
uet. Orbes em sup̄ior 7 inferior (quos augē Saturni deferē
tes appellauim) sup̄ aia 7 polis eclipsice octauē spherę ad
motū eiusdē p̄portionabiliter mouent in ducentis. s. annis

Liber. VII. Tract. I

uno gra du et .8. minutis fere. Ita ut semp ps strictior supior sit supior
tior inferioris ne corpoz penetratio aut vacat admittat positio. **Or**
vero medi? (q? deferens Saturni est) sup are pprio arcu zodiaci siue eclip
ce secante p m successione signoz mouet duobz minutis fere q?ridic. Et p
cius a polis zodiaci distant: distantia tñ iniquali axis est hui? orbis a
deferentia a superficie ecliptice iniquiter diuidit. ita ut portio maior in q? sen
est aut pñs equilone: minor aut in qua semp est oppositi augis pñs a
stñ relinquat. Sile sit in Joue z Marte. Et quo claret arcum polos et co
trñ hui? orbis circa arcum polos in centrñ orbis augē. deferentia siue ec
price circūferentia pari. Uoz circu? oz sup
fici ecliptice eque distantes describere. z
pppter motū orbis deferentis. quē pñte oc
ue sphere hūc ut hec pñfigiata admoner
scriptio. Epicius po duplici mouet mo
in longitudinē. s. z latitudinē. Di. Quatt
longitudinē? Alia. Super centrñ sui cor
planere sibi in fixi in pre supiori s. successi
nem in pre vero inferiore pñra successione si
noz portans. Ob id planeta in pre supio
directus: in pre po inferiore retrograd? dic
In ascensu vero vel descensu stationan? a
pellat. non qz iter: id nobis stare videt. cum tunc uo antrosum vel retr
sum: sed vel deorsum aut fursum pcedat: quē admodū sagittā fursum em
sam qñ stantē in aere dicim? cū directe ascendit aut descendit. Et hoc in o
bus epicidū habentibz pñderat. In lunā vero pppter velocē motū nō adu
ritur: ipsa tñ in supiore pre epicidū tarda cursu: in inferiore vero veloci cursu
dicat. Centrñ po epicidū nō sup centro deferentis mouet: s. d sup quodā pun
cro in linea augis tñ a centro deferentis distans: quantū hoc centrñ a ce
tro mōdi elongat. Et hic punct? centrñ equatū est. Et circulus sup co
gnitū deferentis in eadē superficie descriptus siue imaginat? equans no
minat? eo q? motū centrñ epicidū regulāre z equare habeat. pñm quoz in
pcedenti reperies descriptione. Di. Ne nominū me fallat obscuritas: q?
sit Aut in linea augis ostende. Alia. Aut siue apogū planetę punct? est
deferent? maxime a centro terre distans: punct? vero maxie centrñ terre p
pinquus oppositi Augis siue pñgiti. Linea vero p hos punctos z centrñ
terre transiens linea Augis a nostris astrologis appellat. Iboz aut singul
nī descriptiones post celoz explanationē subiungem?. Nunc qđ expūus p
sequantur. Di. Quatt mouet epicius in latitudinē? Alia. Epiciu
cidi in lati in latitudinē mouetur respectu Augis veresup are suo centrñ eius z longi
tudines medias transeunte. Est hic axis dum centrñ extra nodos capiti
z eandē id est int? rñferionis superficiē deferentis z ecliptice fuerit: superficie
ecliptice eque distabit. Saturnus (qui z phenon) in triginta annis totū p
currit zodiacū. z continet terrā. 91. vicibus.

**Motus epi
cidi in lon
gitudinem.**

**Motus epi
cidi in lati
tudinem**

De celo ferro qđ est Jouis. La. XXIX. Dia.

Etiam quod sequit celum Jouis est: eo q? pñter Jouis stel
lan nullā aliam in se habeat. Est aut celo Saturni pñgiti.
ira fer: ut superficies ei? conuexa concava celi Saturni pñgite
Di. Est ne etiam in plures orbis distinctum? Magi. Est

De principiis Astronomie

quodamodum celum Saturni quo ad figuratioē & eccentricitatē. Totum
ne quotidie motu primi mobilis ab oriente per occidentē rursusq; orientē
per. Orbis vero Augem deferentes (vr orbis Saturni) in ducentis annis
10 gradu era: 8. minutis fere ad motū octauę (spere mouent: nec in figur
tione aut motu epicycli in hoc & in pcedenti celi diuersitas notat. Defe
na vero Jouis sub arc & polis ppijs (sicut dicitur est de Saturno) circum
icet. Est tamē motus huius motu Saturni velocior. Annet nāq; Jupit
qui & ptoion) quotidie. 5. minutis fere: sic zodiaci in annis ferme duode
in pcurrit. Continet autē Jupiter terram. 95. vicibus.

De celo quinto qd est Martis. Ca. XXX. Ma.

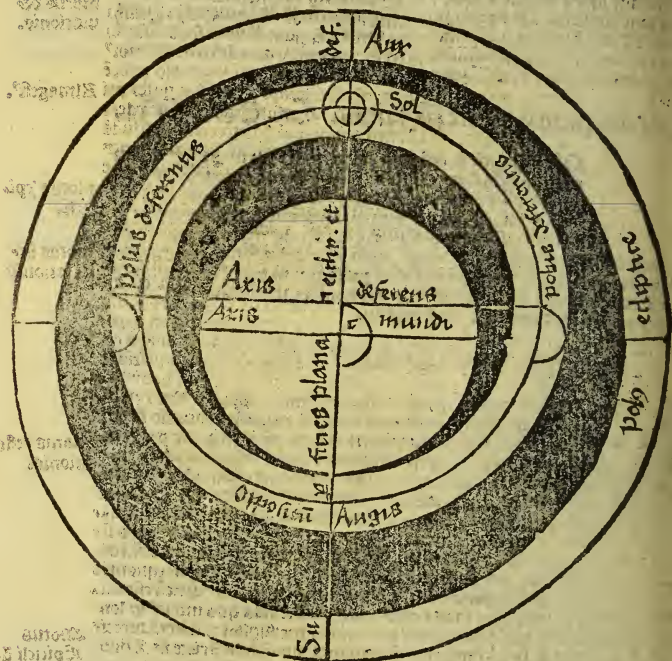
Elum quintū in descensu Martis est: nāq; in ipso sol? Mars
rotatur? celo sexto priguam & sub eo locat quēdamodum sex
rum sub septimo: in totidēq; orbis diuiditur & mouet: & eisi
dem moribus quibz celum Saturni aut Jouis. Similiter et
orbis eius: deferente dempro: qui similiter super arc ppio & po
a ppijs (vr deferente Saturni aut Jouis) reuoluit velocius tamen. Ado
currit cūi quotidie. 30. minutis fere totūq; zodiacum in duob; ferme annis p
currit Mars: qui et æpico quem & pyroin nominant) continet terram se
nel et diuidiam & octauam eius partem.

De celo quarto qd Solis est Ca. XXXI. Bi:

 Elum quartū qualiter est dispositum. Ma. Celum quare
tum qd Solis est (quonia in eo sol mouet) in superficie con
cana celi Martis continet: & in tres orbis pculares diuidi
tur: duos sc Augem deferentes: & ipsuz deferentē solare cor
pus. Equante aut epicyclum non habet. Di. Quomō hoc
celum mouet? Magi. Quēdamodum superiores motu ra
pius ab oriente per occidentē redeundo in orientē in. 24. horis ad motum
primi mobilis. Orbis vero Augem deferentes eisdem mouent morib; qui
bus & orbis Auges Saturni Jouis & Martis deferentes. Defrens autem
Solis sup polis & arc ppijs fm successione signoz ab occidentē scz versus
orientē quotidie ānquaginta noue fere minutis & octo secundis circūferet.
Et ita Sol totū zodiacum in. 365. diebus. 6. horis ferme pagrat: nobisq; an
num compler. Sex autē hore quater collecte diem int: gūi constituunt: qui
cum sua nocte. 24. horis constat quē necesse est. intra scalarū excurso. Gēria
enim: quod bisextum vocant ne tempoz ordo turpet. vr ait diuus Augu.
de trinitate libro quarto. cap. iij. verū de quantitate anni solaris pccisa nō
dum officis concordār: sed de hoc alias. huius autē motus axis per centius
deferentes transit: et ari ecliptice quē est axis Augem deferentiū. eque di
stat. Dinc poli eius a polis ecliptice tāntū distant quantū centū deferentis
deest. a centro insidi siue ecliptice necesse est igit vr poli axis & centū defer
tis circa axem polos & centrum ecliptice circūferentias paruoꝝ circuloꝝ
describant: quozum semidiameter est ad eccentricitatē quantitatē: huius
rbozicam mor subiungamus. Aut vero Solis a superficie ecliptice nunq;
declinat: sed semper directe in ea voluitur. In alijs autem omnibus. Aut
nunq; superficie versus austrum aut septentrionem declinando mouetur

Liber VII. Trac. I

Obliquod ceteri Planete omnes quique meridionales aut septentrionales a
 rur. Continet aut Sol terram centies series : seragies. huic siliter : 2
 2 anq; sideribus notiorib; diuersa gentiu innumera vocabula sociant.

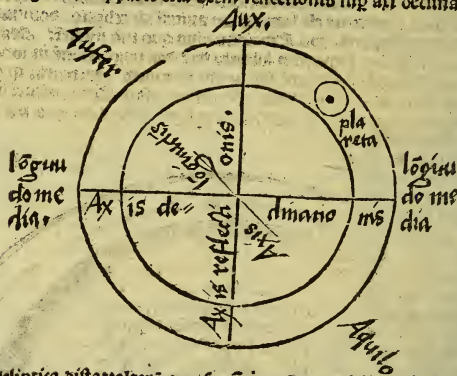
De celo tertio qd est Veneris. Ca. XXXII. Bi.

Et huius celi dispositionem in mediū seras. **Vna.** Tertium celi
 quod Veneris est (nam i ea sola Venus rotatur) in superficie
 et caua celi solaris continetur. Insuper : 2 in orbem particulare
 (quemadmodum Saturni Iouis aut Martis celi) paritur.
 Circumferat autem hoc celum rotum (vt predicti) 124. hoys
 semel ad orientem per occidentem in orientem redeundo p primi modis mo-
 tibus. d orbita aut augem orferquies super arc : 2 polis zodiaci ad motum
 occidit solare circunducuntur. vt in alia supra visum est. Orbis vero Epi-
 ciclium huius di. feres duplici mouet motu. vno quidem ab occidere psum op

Liber. VII. Tract. I

in altera ad eam descendit. Arcus deuiationis ppriū arem nō habere d
fit ad deuiationē deferretis. Ang aut inclinarōis siue declinarōis arim
suo longitudinis orthogonalit fecit. 2 longitudines medius epicali transit.
Idco poli eius orientē 2 occidentē p̄sus prehendit. 2 semper dum centū ep
cicali extra interfectionē equārit 2 def. rētis fuerit hic aris sup̄ficiē cap
ce equi distat. Aris vero refectionis orthogonalit p̄ interfectionē duoru
dictorū arum transit. 2 polos suos versus Augē 2 oppositi augis epicalē
tendit. p̄ter arē quō bi. tres arē in cētro se interfecit: quēadmodū tre
lineę p̄ longū latit. pfundū corpis transierūt: p̄ quas differētiās positi
designam? Apparet etiā arē refectionis sup̄ arē declinarōis inclinarō

scilicet distat; altera qua sup̄ficies plana ep̄iciti a sup̄ficie plana def̄ectus
q̄uq; occurrat. In Luna autē t̄uſat̄a latitudo p̄ma q̄ p̄ def̄ectū in
unitatē sup̄ficies plana. Ep̄iciti sp̄ius a def̄ectū m̄q; destit. et ad sal
uandos h̄mōi motus; quidā paruos circulos ep̄iciti includētes imaginat̄
ad quoz moris bē varicatus p̄tingunt. Venus (que t̄ q̄dō q̄dōs) oīa
solaci signa fire ad montē Solis p̄currit. Et s̄t vna oc. 37. p̄ribus terre.

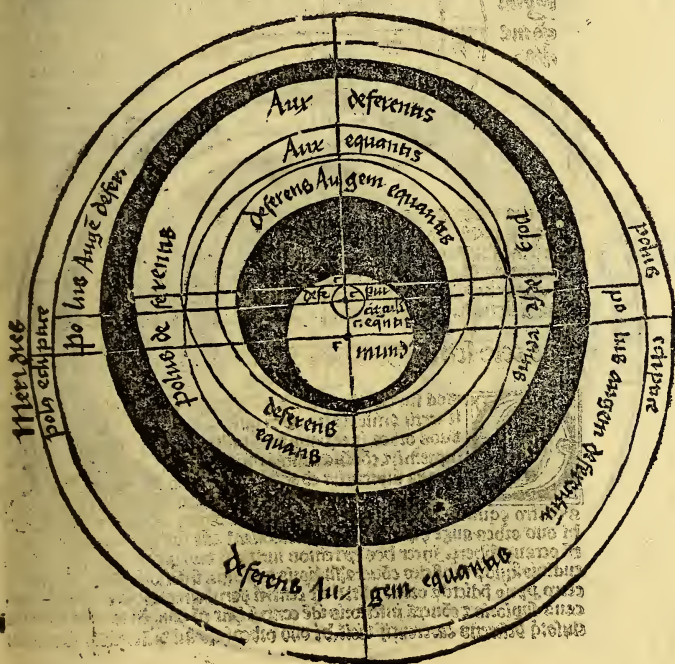
De celo scdo quod est Mercurij. La. XXXIII. SJ.

Circa subest celum scdm Chocrenij est: in superficie concava te
li tertij prinet: et in orbis quintus et apiculis partit habet om
nibus orbis inaequalis spissitudinis: quoz superficies concava
supremi: cōcava infimi mudo cōcentrice sunt: superficies mi
cōcava supremi: cōcava infime mudo sūt concentricae: ipsi ipso
m cōcentrice et hanc centurā (q̄ etā centurā parui circuli notant)
a centro equatā tantū q̄ntā centurā (q̄ntā a centro mihi distat. Et vocant
hi duo orbis auge equāte decretere. Movant aut sup polis sodiaci ad mo
ti orbis sphaere. Inter hos extremos sunt alij duo orbis. sūt in gēlis spissi
tudine quoz superficies cōcava spissioris et cōcava infrioris idem centurā cus
centro pprio pāloris orbis p̄nt: p̄t est centurā parui circuli. Sed superficies cus
cava spissiora et cōcava infrioria idē centurā hnt q̄t orbē antio inter ipso in
cluso: q̄ defertur Chocrenij dicit: hi duo orbis (q̄s ad differentia dictoz in

De principiis Astronomie

(circuli parui) vocantur augē centri deferentes. et mouentur sup cētro parui
 circuli p̄ia successione signoz sup are; quos are zodiaci que distantur cen
 trū parui circuli transire eadē velocitate q̄ linea mediū motus solis scdm
 successione signoz voluit. hoc ordinū motu sit vt centri centri siue deferē
 tis epicycli circūferentiā q̄ndā parui circuli deferant; hec circūferentiā p̄ cē
 trū equāns ibit. et centri p̄pui extremos orbū includit. quo et p̄ suo viū.
 Dū aut epicycli deferens mouet sup centri equāns in lōgitudine scdm
 successione signoz eadē velocitate cū linea mediū mor solis. vt de venere di
 tum est. In latitudine p̄o mouet quēadmodū venere deferens. h̄ de mēp̄o
 p̄ modicas ei in qua epicyclus est semp p̄sue austrū ab ecliptica declinat
 tū? oppositū in venere reperit. Di. Epicyclus eius quo mō mouet? Ana.
 Et epicyclus venere. In .4. mēsiu solaribz fere vnā reuolutionē in lon
 gitudine sup centro suo p̄ficir. Quedā alia latent in moribz. Mercurij; quē
 dic relati in locus non est. Planeta v̄ro ceteris omnia signa zodiaci se
 re ad motum solis peragrat. Est enī Mercurij (qui et Silbon) vna pa: a
 de .g. mille partibus terrę.

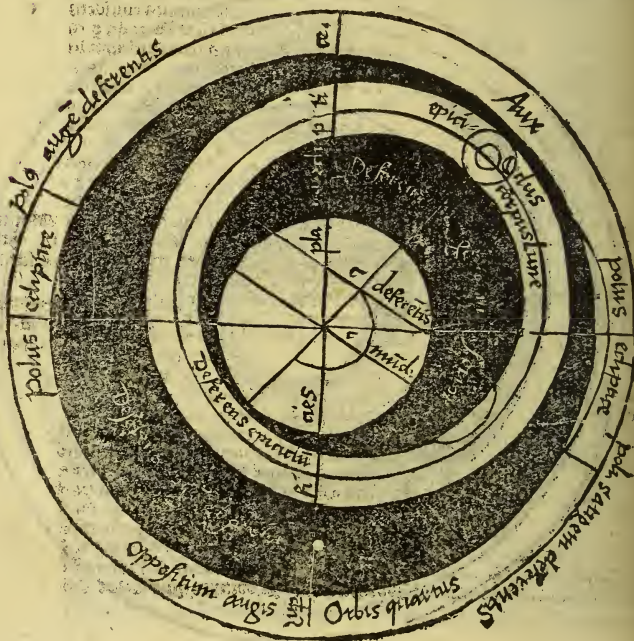
Liber. VII. Trac. I

De celo primo quod est Lune Capitulum Tricesimum quartum.

Bi.

Estat ut egi primi quædammodi ceteroz configurationem
et motum ostendas. Alia. Celum primis quod lune est eo q
preter lunam in ipso nulla stella fixorum in superficie celi
cuncti cœcaua cōiuncturæ in orbis ætuo: et epicycli diuiditur
habet namq impitinis tres orbes sicut sol in figuracione di
positos. vltra hos habet vnū orbē mundo concentricū: p
ctos tres a nobilitatem qui deferens caput draconis dicitur. Insup et epicycli
bz pfunditati medij primoz triū orbū inseruntur quo corpus lune figur
et mouet. vt subiecta manifestat descriptio. Di. Perspicua arez clara est
hæc orbū lune distinetio. nunc motus ipsoz pandas. Alia. Orbes duo au
g in eccentrici deferentes mouentur sup cetro mundi et are proprio arem so
diact in centro mundi intersecant. cu ira poli a polis sodiact quinq: gradib
bus inuariabiliter declinant. Est autem his motus contra successione m
gnoz vltra motum diurnū in die naturali gradibus. et minutis. et h. are.

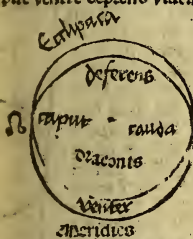
De Principiis Astronomie

Orbis vero epiculium deferens mouet scdm successione signozum singulari
ter sup centrum mundi. ut rali motu centrum epiculii gradibus. xij. et
minutus fere quotidie moueatur. Etis aut bini motus per sui. ppoli cen
tri scilicet differentis transienciori auge differentii equedistanter mouetur
f. centri et poli eius circa centri et polos auius deferentiu. circiferas de
ferunt contra successione signozum. et poli eius a polis auius deferentiu
distabunt fm eccentricitatis spitant. Aur vero bini orbis nō semp est
suo ecliptica sed aut versus austrum aut aqilonem designat. quā admodum
in alijs dicitur. It. Nec suplicies deferentis ab ecliptica super diametro mundi
semper equaliter scatur. Omnis vero quartus hos tres ambiens mouetur
super aq. sōi adiac. contra centrum mundi et contra successione signozum om
ni die natura tribus minutis fere secum rali motu totū celum. lūg ex pō
tibus tribus orbibus constitutū quos ambit. circumducens. Illo motu sū vt
augem deferentiu circa polos ecliptice circumscribens describant. et picul
vō lūg mouetur circa centri sū corpus lunare sibi infixū in superior
parte contra successione in inferiori scdm successione signoz deferens nōm
li vero sapientum vltra hoc corpus lunare circa centri ppolium moueri dīe
runt. Et ex eo motu maculā in luna apparentē nunc sursum nūc deorsum
apparere arbitrantur. Di. Zuside qd volebam esse sufficit. omnia equidem
in premissa omnium descriptione oculis subiunguntur. Et scit tñ vt qd p ca
pit caudam draconis accipienda sit edicas. Aia. Deferens epiculium lu
ne ab ecliptica declinās ipsam eclipticā in duas interfecit partes. due itaqz
sunt intersectiones quarum vna caput altera sō cauda draconis appellat
et quod istae intersectiones quasi draconis figura eleuatis scilicet cauda et ca
pice ventre depresso videatur. vt hec ostendit configuratio. Di. Planctus
cum similes sint intersectiones vtresq. et caput
potius q. cauda appellanda sit perspicui non
est. Aia. Intersectioni ista in qua cum cen
tri epiculii fuerit sūus aqilonē fere latip caput
opposita vero cauda appellanda est. Mouent
aut virtute orbis exterioris in celo lūg. vltra ne qritas
motum diurnū versus occidentē tribus minu
tis fere vt dicitur. Et rati zodiaci in. et. et
fere perambulant. Luna vero zodiaci in. et. et
di. bus pene totū percurrit. Et continet luna
vnam de tribz pibz terre. qdam tñ planetas
nō aduersum. midū mouet. sed celeritate mū

Capitula
defrens
caput
cauda
dracons
venter
merides

Motus lu
ne qritas
eiusdem
Opinio de
contentu
mundi

di qua sequi non poterunt periri inaniter contendit. Dicitos orbes omnes
motibus suis symphonias causare dulcissimas. Ambrosius in hexameron
lib. ca. ij. Aristoteles in li. de celo mundo negat quod audiamus. Alios
scilicet plurimos non modo concitari orbium astruunt sed et peritioribus ipsis omni mu-
sice vim veniantur. Alii inter firmamentum & Saturnum tria semitonia in-
terferunt & Jovem semitonium inter Jovē & Martē semitonium. inter Martē &
solē tonum inter solē & venerem tria semitonia. inter venerem & mercuri-
um semitonium. inter mercuriū & lunā semitonium. & luna ad orbē terre tonū
cōstituit sic & terra ad firmamentū septē tonos colligunt & universita-
tis numerus Sic & totius & est microcosmus. Quia elementa cum tribus sit viri-
bus pñat. & tri p cōstituitur sic positio huius ad concentri orbium in
habet adducit videtur ad Job. Concessit celi dormire quis facit? & S

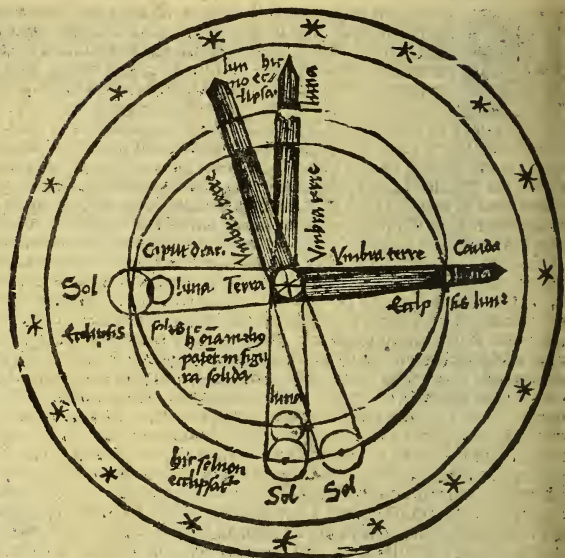

De principiis Astronomie

Cliptis (vti in pposito sermo: de ca. 11) pinatione luminis a
stri scaturitque in diuersis diuerse pringit. Vnde cliptis in stellis
firis (vt supra dixim) ppter plenitudo maiore luminis scz sola
ris accidit. Nonnunqz vero diametrale corpis solaris aut lu
naris interpositione inter visum nostri crastia fieri sine crā
eraticū cūant: pter h qz terra nobis semp cell medicatē oc
cultat. In luna vero (de q ad pscus) cliptis ppter diametrale terre interpo
sitione inter solem et lunā contigit tunc cū umbra terre pyramidalis: lupic
sphaera transiens vsq ad cellū mercurij (vt aūm) pringit: et corp' lunare in
se totū aut pculatē claudens lūmine solis priuat et obfuscat. Accidit autē
h cum luna in opposito solis est: et nec tunc semp: qm sole semp sub clipti
ca ambulatē luna nōnunqz versū aglonem aut austrā declinat. et detres
lunę detrahit solis in duabz partibz opposit (vt sup. vltus est) intersecat ob
id nisi ambo hec luminaria in his intersecionibz aut ppe fuerint terra nō
diametraliter interponit: sic umbra eius corp' lunare nō includit: nec lu
men solis pscus ipm pphci pphbet. Di. Quid cause est qd omni nocte ter
ra diametralit inter solem et quāqz ex stellis firis interponat. ob id tū bu
lismodi stelle minime eclipsant. Ada. Causa ex diuersis patet: qz umbra
terre ad stellas firas nō pringit et vt multis placet sphaera mercurij nō tran
sit illud aut ppter solis magnitudinē et orbium spissitudinē eorundēqz lon
gam a terra distantia et terre paruitatē pringit. Di. Hanc orbium a se
uicem et a terra distantia silentio haud transcas. Ada. Distantia a supe
ficie terre: ad superficiem cōcauā orbis lunę (vt qdam scripserint) est miliarū
10742. Distantia vero a terra ad superficiem conuexā orbis lunę et cōcauā
mercurij ē miliarū 208542. Ad cōuexā mercurij et pcauā veneris 54750.
Ad cōuexā veneris et cōcauā solis 3640000. Ad cōuexā solis et cōcauā mar
ris 5965000. Ad cōuexā maris et cōcauā iouis 28847000. Ad cōuexā io
uis et cōcauā saturni 4681850. Ad cōuexā saturni et cōcauā firmamē
ti 6357500. Et est qnritas dimidij diametri circuli singulorū. Diameter to
ta est 15075000. Circūferentia est 41081857. Cōtinet autē miliare cubito
3000. Et his orbium spissitudo facile colligit: et qd de qnritate stellarū in supio
ribz diuē est credibilē reddat. Contrinet em sol terrā centies sexagies sex
es et tres et octauas. Terra aut pntet lunā trigelies nonies et insup tre qn
ram et. Sol autē maior est luna sexies milles: sexagesies qdrages qnra et in
sup et pntet medicatē vti videre est in qnto. Almagesti ptolemy distā
tia aut planetarū a terra nō semp est eade: ppter eccentricitatē det cent et
epiciclorū qnritates. Propior est igit planetā terre in infiori pre epicicli cir
ca oppositi angis et remotior in supiori pre epicicli et auge detretio. S. hec
ad pscus sufficiat: nec ego iā dicta pscavi: sed ab alijs postea recitauit cōre
ris de eadē re opinioibz pmissis. Di. hec sūt et iocūda sūt et mirāda et
bus creatonis mira et inephausta relict sapia et potētia. S. ne his diuino
imorari negligam? alia ad reliqz tūi stras emone et cliptis solaris possibili
tate offidas. Aya. Solaris cliptis catur ppter diametrale lunę interpo
sitionē et visum interpositionē. Qd nō nisi in nouissimo pōt pringere: nec tū
in omni. S. cū in vl' circa caudā aut caput fuerit pscia. et cū pscie in caudā
vl' capite. disingunt. pōt pringere cliptis solis vltis: sed nō in omni terra: ppter
aspec' diuersitatem. Est Aug. l. iij. ca. v. de ciuit. di. de cliptis solis facta dum
dno crucif' est air. Quā solis obscūritatē nō ex canonico syderū cursu acci
dit: sed ostendit: qz tunc erat pascha iudeorū nā plena luna pasche solēntas
igit. Reglaris aut solis defectio: nō nisi in lune sine pringit. Aliud vero qd
eandē cliptis p naturā accidisse arguit est: qz fuit vniuersal in sola terra.

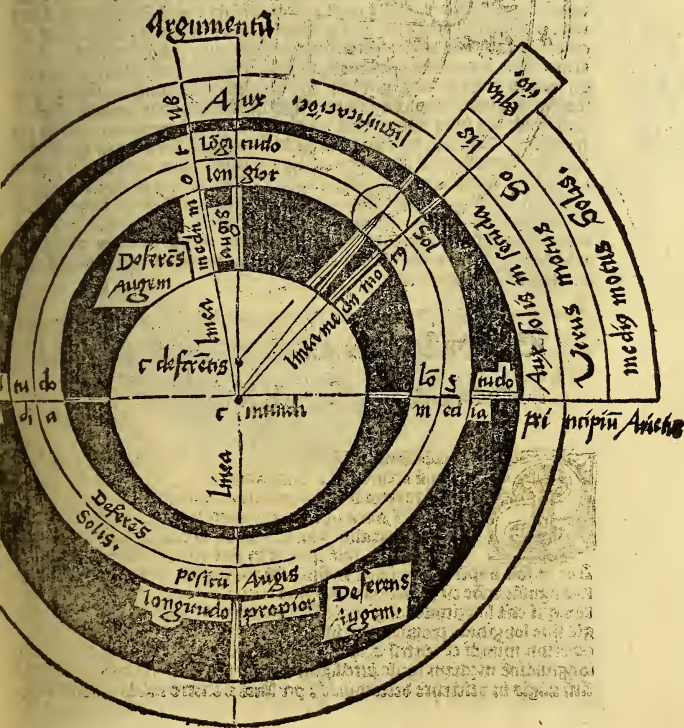
De significatione terminorum tabularum Astro-
nomicarum? Eapi. XXXVII. Mag.

Speculationibus Astronomicis quorundam terminorum in tabulis
motuum occurrentium rationes annexere oportet. ut est ne in his
denotat te erroris caligo involuat. Sunt autem hi termini (ut re-
breuit dicam) aut oppositi augis, equator, et sic de alijs. Hi autem
autem in sole, alii in luna, et alii in relijs accipiunt planetis.
Et. In primis igitur ipsos ut in sole accipiunt edicas. **Augis.**
Aut in sole dupliciter accipi solet. In prima, si significatio est secunda. Aut solus in p-
ma significatio est punctus circumferentie eccentrici, maxime a centro mundi remo-
tus qui etiam longitudo longior dicitur. Punctus vero oppositus oppositum au-
gis siue longitudo propior nominatur. Linea autem per hec duo puncta et
centrum mundi et centri deferentis extensa linea augis vocatur. Et his
longitudinem mediam facile intelliges. Et si punctus inter augem et oppo-
situm augis in deferente determinatur per lineam a centro mundi existentem que

De Principiis Astronomie.

cū augis linea rectos angulos facit. Sed aug. solis in secunda significatione
 est arcus zodiaci ab arctice secundum successioneñ signoz vsq; ad lineā aug.
 cōputatus. Linea autē mediū morus est linea a centro mundi ad zodiacū
 extēsa. Linea a centro cēstri ad cēstrū solare pertracē equie distans. Absē-
 dius autē morus solis est arcus zodiaci ab arctice secundū successiōē signoz
 vsq; ad banē libram computatus. Sed linea vñ morus solis est linea a cē-
 tro mundi per centrum corporis solaris ad zodiacū extēsa. & vñ morus
 est arcus zodiaci ab arctice cē. vsq; ad banē lineā supputatus. Arcus vero
 zodiaci inter has duas lineas vñ scz & mediū morus solis equatio dicitur.
 Arcus autē inter lineā augis & lineā mediū morus solis argumētū notatur
 & hęc singula in subiecta oculis videre poteris descriptione. Transcāmus ad
 terminos lunares. Di. Transi.

Let in Luna tā in prima q̃ secunda significacione, similiter linea augis: lōgitudines medię accipiuntur quemadmodū in Solio. Epicicli tñ Luna sp̃eales habet augos. Di. Quid sunt istę? Adā. Aux medię epicicli est punctus arcū ferreus epicicli quē ostendit Linea puncto diametraliter opposito centro eccentrici in circulo, paruo p̃ centrū epicicli ducta. S. a aux epicicli vera est punctus eiusdem circuli ferreus quē linea a centro mundi per centrum epicicli ducta indicat. Linea autē medię motus Lune est linea a centro mundi per centrū epicicli ad zodiacū p̃tracta. Sed linea vera motus Lune est quę a centro mundi p̃ centrū corpus Lune ad zodiacū extenditur. Medius 7 verus motus eius fununt fluxi 1. Sole. Arcus autē in inter lineas medię 7 veri motus interiacens equarij argumētū Lune est. Argumētū vero Lune duplex est. mediū scz 7 verū. Argumētū Lune mediū est arcus epicicli mediae s̃m motū centrū corpus lunario vsq̃ ad idē centrū lunare. Sed argumētū Lune verū ab auge epicicli vera vsq̃ ad ceterum lunario corpus calculatur. Centrum autē Lune est distantia lineę medię motus Lune ab auge eccentrici scđm successiōem computata. Et hec distantia longitudo duplex licet duplex interfirāi quandoq̃ appellatur. Hęc autem epicicli inter argumētū mediū 7 verū interiacens equario centri dicitur. Distantia vero lineę medię motus lune a linea medię motus Solis s̃m successiōnem signorum media vocatur eorum elongatio. Prędicta omnia hec subiecta ostēdit cōfigurari. Medius autem motus capitis da comis est arcus sodiaci ab infirio arenis contra successiōem signorum ad lineam egredientem de centro mundi per casus. Arcus autem ab ariete ad hanc lineam secundum successiōem est motus verus. similiter dicendum est de cauda videmus reliqua. Di. Dum in motu est calamus auscultare p̃ magis q̃ ingēre licet.

Aux media ep̄icli est punctus a. Aux vero ep̄icli est punctus b. Argumen-
tum medium lune est arcus a d. in ep̄iclo. Successio signorum est ab arie-
te versus augem lune iterum rediens in arietem. Argumentum vero lune
est arcus b d. in ep̄iclo. Aequatio centri est arcus c inter a et b.

[illegible]

A complex astronomical diagram, likely a Ptolemaic geocentric model, showing concentric circles representing celestial spheres. The central circle is labeled 'SOL' and 'Deferens'. Surrounding it are circles labeled 'Luna', 'Mercurius', 'Veneris', 'Solis', 'Martis', 'Jovis', and 'Saturnus'. The diagram is divided into sectors by radial lines, with labels like 'longitudo', 'latitudo', 'angulus', and 'oppositio' indicating various astronomical measurements. The outermost ring is labeled 'ZODIACUS'.

Determinis tabularib⁹ in reliquis planetis.
Capitulum. XXXIX. Sagister

Et cœteris: opposti augia: linea augier: lōgirudica medie in reli
 a planis eode mō sumunt. Epicius vero augē bī spiciatē. Di.
 Que est ista? Ma. Aut epicius media est puncti: epicus ē linea a
 centro quātia p centro epicius ducta distigat. Sed que epicius est si
 centro epicius ē p linea a centro nūci p centro epicius ducta ostendit. Pūca
 aut mediū moris epicius est linea que a centro mundi ad zodiacū pirabit

Liber. VII. Tract. I

linea a centro equantis p centri epicycli ducte eque distantia. Sed linea vero
 ri motu epicycli est linea q a centro mundi p centri epicycli ad zodiaci ducta
 Linea autē veri loci siue veri motus mundi p centri epicycli ad zodiaci ducta
 corporis planete dicit. Aliudius itaqz et verus motus in his ab arce vsqz ad
 dicitur lineas eodem modo computant sicut in Sole. Sed centri mediū pla
 nete est arcus zodiaci a linea augis ad lineā mediū motus computatus. Cen
 tri autē verum a linea augis ad lineā veri motus attendit. Arcus pō mo
 ter lineā mediū et veri motus epicycli interiacēs equatio centri dicit. sic fit
 equatio in epicyclo est arcus epicycli auge mediū et verā cūsdē interiacens.
 Argumentū autē planete mediū est arcus epicycli ab auge eius media fm
 motū eius ad centriū corporis planete nūteratus. Sed argumentū verū ab au
 ge vera ad planetā computat. Arcus vero inter lineas veri loci planetę et veri
 loci epicycli interiacēs equatio argumenti dicit. Excessus quo linea a centro
 mundi in auge longior est lineę a centro mundi in oppositū augis diuisus in
 60. ptes minuta pportionalia dat pproza. sic excessus dicte lineę a centro
 mundi in auge sup linā a centro mōi in longitudinē mediū dat minuta p
 portionalia longiora. Hoz exempla oīm in subiecta descripiōe apparebūt
 Di. Sane cōspitio. sed vñd mori fuere sapientes tantū opū ponere diuer
 sitatē. Alii. Et eonam viderūt planetas diuersis rotari moribz. Cū autē
 vñd corporis simplicitas sit tñ vñd motus illi diuersitate nō nisi p diuersos
 orbēs possibile est argumētari sunt. Et rursus. qz signa sunt eiusdē longi
 tudinis planeta vno tpe nō mouēt velocius qz alio (qz motus e li et oīm
 partū eius regularis et) citius tñ ptransit qñqz vñd signū qz aliud ē autē
 saluari nō potuit sine orbū eccentricitate. Cum cñ planeta in auge vel cir
 ca auge fuerit sub vno signo necessario longior arcū qz in opposito augis
 ptransibit. vñ et sol nō equis temporibus equales zodiaci quartas pagrat qz
 pater dies qbus pcurrit qu iras; vernalē; estiuale; autumnale; et hiemale
 numerando. minus quippe ipis absūmit dum est in signis australibz et cir
 ca oppositū augis qz in alijs; ppter deferentis eccentricitatē. Et amplius vi
 dent nōnūqz planete stare aliquādo pñs orientem; quādoqz verisus oc
 cidentē moueri; quod sine epicyclo haud facile saluat. Ob has igit causas
 eccentricos et epicyclos et exsequēti orbē ad hoz motus necessarios posue
 re. Sunt tñ qui hęc omnia aliā nitunt saluare via.

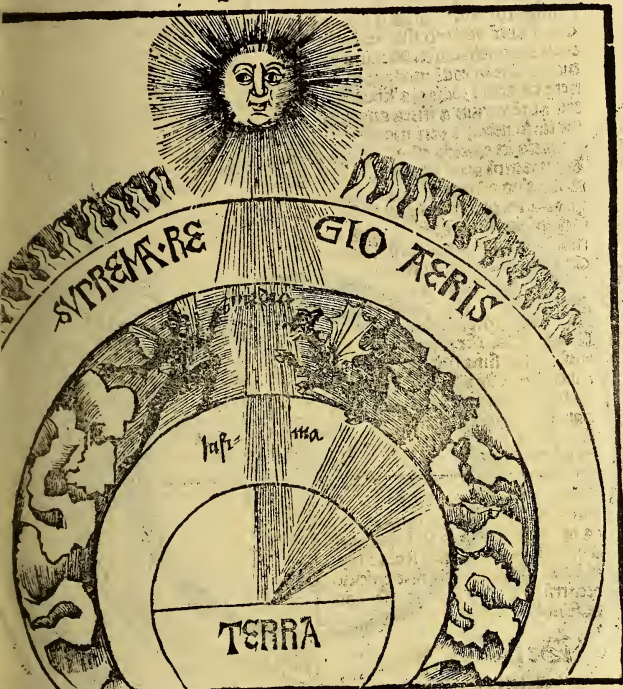
De partibz regionis elementaris et primo de igne. Capitulum quadragesimū Bisc.

Am credo te officis Astronomię theoriz mibi imprimis ne
 cessarias complecti. Alii. Ita est. sufficiunt cñ he p intro
 ductione incipietis. Cum vñd has plane intelleritis; altiores
 latioresqz in libris Ptolomei Almagesti theoriz Joannis
 Purbachij Thebit Albategni Sebri; et alijue de his scribē
 tibus tracentis nūc ordo erigit vt de celestibz ad ptes mōi de
 metaris descendam; tñ q regio ignis superius occurrit. ignis nāqz in motum
 orbis celestis sub cōcauo orbis Lineę pñet et ad motū ei cūctidat et rapi
 tur. Et q causa etiā caliditas ei augmentat. est autē talis ignis suba pura
 et materia et forma sua pproa substantiali composita. calida et sicca. clara ac
 subtilis. vt nec visum nostrū pñs alia respicientē phibeat.

De acre et eius interstitijs. La. XLI. OJa.

De Principiis Astronomie

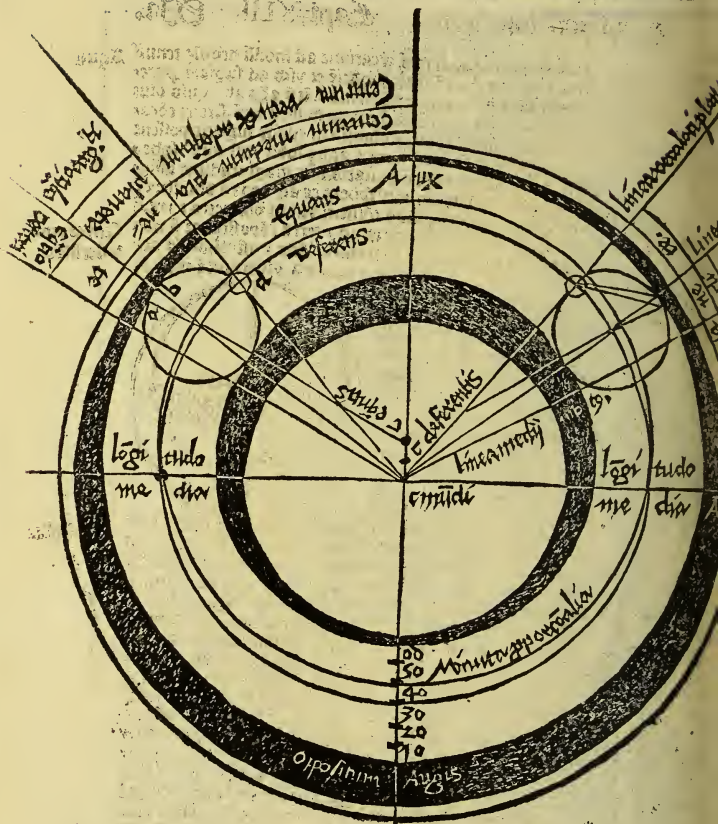
Sicut autem ignis in modis omnibus sub celo lumen principat. ita aer sub
 coelo omnibus ignis localis: quod de sui natura substantia pura et clara
 calida et humidum. calida quod est. ut est ignis sub quo localis exordium
 mundi pro. ut scilicet ignis resistat. hoc in quantitate in omni
 aeris pro non sunt equales. De. Et ubi hec ponitur diversitas
 ista. Et accenti dividit est aer. Quia ad partem attrinet spe-
 culatione in terra interstitia. Quorum superius ab igne circumferat: et plus solito
 calefit et incendit. et in illo impressiones ignis (de quibus in naturalibus) gerant.
 Modum plus frigidum est: quia a sphaera ignis remotum: nec radiorum solis reflexorum
 principium turbidum atque spirituum inmundorum habitaculum. ut hoc Augustinus. li. 8. de ci-
 uili. ca. 22. et li. de agone Christiano: et in solutione terre quod ad deo gratias spiritus
 in quo propter sui frigiditatem impressiones aquosae (per gradum nix re-generantur.
 Sed interstitium infimum humidum est et calidum et caliditas eius per accensum augmen-
 tat et reflexione solis radiorum in terra superficie. In illo generantur ros et pennis:
 quedam impressiones ignis. hoc autem pro nunc sufficiat de aeris dispositione.
 In aqua descendamus.

Aer.

Supremus

Medius

Infimus.

Aux media epicycli est punctus a.
 Aux vera est punctus b.
 Equatio epicycli est arcus c.
 Argumentū medium est arcus a d.
 Argumentū verum est arcus b d.

De principiis Astronomie

De dispositione aque. *Epi. XLII. OJa.*

Aqua in primordiali rerū creatione ad modū nebule tenuis sine totā terre circūdedit superficie et vsq; ad supiora pgre-
diebat. Sed iussu creatoris firmamētū aq̃s ab aquis diui-
sit: q̃ sub firmamēto relictæ sunt in locū vniū. s. terre cōca-
uitates pgregant. et terre altantia in cuiusdē superficie possunt
habitare. Et tota itaq; terre et aque suba vniū corp⁹ sphe-
ricū est. cui⁹ pbi duplex centruū figuratis. s. et magnitudinis assigna-
batur. Magnitudinis qdē centz arcuū tot⁹ spberg ex aq̃ et terra diuidit: et
mediū mōi. Centruū hō figuratis extra illud cōstitit: vtz in diametro terre q̃
necessario maior est q̃ semidiamet spberg ex aq̃ et terra cōposit⁹: q̃ si non
terra fin nībul sui esset in medio mōi: q̃ in naturali scia et astronomia ab
surdus dici vix poterit. necessitas autē ponēdi centroz diuersitatē ex eo li

Aqua

Centrozum
diuersitas.

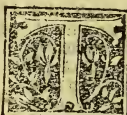
Plalmista.

stante scptura. Abyssus sic vestimentū amict⁹ eius. Et rursus. Terminū eis
posuisti quē nō transgredient: neq; cōuertent opire terrā. Ibc ex naturali
sui dispositione humida et frigida limpida et clara: sed ex vaporib⁹ varijsq;
terre streitib⁹ (sicut et aer) reddit turbida. In ea sunt diuersa animātū ge-
nera: bis q̃ in terra repiunt mirabiliora et maiora. vituli. canes. serpentes.
piscēs. et silia. Diuidit autē tota (nobis salte cognita) in maris plima sex in
Abyssum suū mare indicum. mare Mæditerreanū. mare Arabicū. et mare
Mæcanū. insup et pontū et c. q̃ omnia (cum vniū eiusdē sint pres elemēta)
diuersis terris in quaz pstitue sunt terminis: alia et alia foriunt notat q̃
in cosmographia latius pspici possunt: et tñ dispositionē infra in descriptio-
ne terre nō omīno silentio transibim⁹. Di. Rotunditatē aque q̃so manife-
stus oñdas. videt em̃ hęc et sensui et rōm multū extranca. Ma. Quibus-
dā de eius rotunditate dubitantib⁹ tale a doctis obijcit argumentū. Si in
litore maris signū aliq̃s ponit: nauis in aqua ab eodē in tantū elongatē
donec oculus circa. malū nauis signū in litore videre nō possit: adhuc ocu-
lus in similitate eiusdē mali crīstis videbit: cui⁹ tñ oppositū de neitate con-
tingeret: si tumor aque nō resisteret. Nam linea a sumitare mali ad signū
in litore positū ppracta longior est quā linea a pede mali ad idē signū
ducta: et ita res (certis parib⁹) p cam minus visiblis est. Facilius tñ. totū
diūz aque a figura suaz partū sumit. Aqua nāq; corpus eiusdē nature
in se tota et suis pib⁹ reperit. partes hō vt pote guttule oēs ad sphericitatē
tendūt: sic totū eiusdē figurē esse manifestū pcludit. Terra plustrabim⁹.

S

Liber. VII. Trac. I

De figuracione ⁊ natura terre La. XLIII.

Petra vnam est aqua (vt dictū est) constituens sphaeram in
superficie et cana acris pincta tanq̃ centri in medio mā
di consistit frigida est ⁊ sicca de sui p̃mordiali natura. Ea est
q̃ nobis apparet humiditatis exterioribz p̃mixta ⁊ ipura
est. Hec magnam cum asali bz conuenientiam habet cū
in se lapides ⁊ saxa magna ⁊ p̃ua. quēadmodū animal ossa
pro visceribz ⁊ intestinis habet concauitates ⁊ cauernas multas in quibus
ex vaporibz ibidem inclusis diuersa generant metallā mineralia ⁊ humina
que sunt vt sanguis in animalibz qd̃ n̄ necessaria. ne sua siccitate redigat
in puluerē. vbiq̃ igit̃ aquis est conuersa. In eius superficie arbores ⁊ gramī
na nascunt̃. sicut in animalibz vngues. crura. cetereq̃ sup̃fluitates expellunt̃.
Est ⁊ in terra vt aiunt infernus q̃ p̃plex in quorum primo est carentia di
uine visionis ⁊ pena sensibilis. ⁊ hic est locus damnatorū. ⁊ est corporalis. sicut
ignis in eo indeficibilis. sup̃ hūc alius infernus est in quo est sit carentia di
uine visionis ⁊ gratiē. tū est ibi pena sensibilis. ⁊ est locus puerorum sine
baptismā. lavacro deo denit̃. super hūc igit̃ tertius est. quē purgator
ium dicunt. in quo est pena sensibilis. sed non carentia gratiē dei. sup̃ quē
quartus infernus est in quo qd̃m carentia est diuine visionis sed non spē
re. est ibi pena sensibilis. Et in isto fuere sancti patres ante Christi passio
nem sunt tamen. qui hęc quatuor penarū loca aliter distinguunt. Aug.

De Principiis Astronomie

putamus autem hunc. c. vii. de ciuitate sic ait. Ignis eternus cuiusmodi est et in quo
nisi vel terra pre faturus sit: hanc scire arduum: neminem nisi forte cuius
modo reuelauerit spiritus. Idcirco itaq; theologie re. in quibus vñ digressi sumus re
uertamur. Di. Quod terra vt dicis in medio n. sidi pōt p̄stiterē: nec cadit
n. ipsam nullū aliud elementorū p̄pter sui gravitatē possit sustinere. Ana.
Terra in medio mundi subsistit e equoctrā manifestat. Possibilitas autē ex
o p̄t q̄ in medio ciui p̄ctus est q̄ centrū terre dicit: ad quē offia grana
manti aut cadunt et mouent. sursum vero cōtra naturā et violētē dēscunt
vt facile potes cernere in lapide sursum p̄ictō. Ob id offia p̄tes terre cūcū
ariter ad centrū ciui tendunt: ab eo nō. nisi p̄ violentiā recedunt. a q̄ cūq;
m̄ p̄te celi mouerent semp tenderēt ad centrū. Unde si terra rotatū esset p̄
orata: lapis in foramē voc. p̄ictus: terrā nō totam transiret: sed in medio
circa centrū dēsceret. si enī vltra centrū moueret sursum tenderet. Et rursus
nisi terra in medio p̄stiteret: itellē eidem q̄q; p̄p̄nōz: o celi: sic maio
co apparerēt: qd est p̄tra oēm sapientū ergi nūā. Ipsa igit sup centrō suo
in medio mundi immobiliter consistit. Quod David spiritu p̄phetico cognō
tens exclamauit. Qui fundasti terrā sup stabilitatē suā: non inclinabit in
seculū. scilicet. Eadem rōne intelligit id quo dicit sup nihilū fundata. Di.
Di dicta tua Dauidicis canticis p̄bare volueris: repugnantia vt videt repe
tes. Nam alibi dicit de orbē terre. Sup maria fundauit eū: et sup flumina
sparauit eum. Ana. Idcirco nō quo ad totā terrē molē accipiendū: sed q̄ o
d quasā p̄tes intelligendū est. Multi enī montes maribz: ac fluminibz
operuntur eminentiores. aut sicut villas ac ciuitates dicim? sup r̄henū. Da
uidicis aludue flumē p̄stura: nō q̄ in flumine: sed circa flumē sint locare.
Offes nāq; vt dicitur? itaq; in terminis terre sint incluse. eodē testatē. p̄salms.
Congregans sicut in vtre aquas maris: ponēs in thesauris abyssos etc.

Plalmista.

De terre rotunditate. Capitulū. XLIII. Bi.

Et quod terre rotunditatē accipe possum? cū immēsi mōtes
cōuallesq; in ipsa rep̄nant? Ana. Terre rotunditatē variē
p̄bare possum. Primo qdē p̄biscē sic. Offe p̄ductiū ro
tundoz est notandū. cū ḡnatio naturalis assimiliter effctum
causē q̄ntū p̄t: offia aut terre nascētia ad rotunditatē tē
dunt. p̄fere aīe rotūda nō sunt. qz nō a sola terra: sed alijs
causis nunt. vdo mathematicē. Offe corp? vna sup̄ficie cōtēntū est rotū
dū. terra est dū dū. igit terra est rotūda. minor hui? syllog. smi Astronomie
ē inuestigare poterit et p̄bat. Tertio rotunditas terre satis clare ex stellaz
situ patet. Nobis nāq; stelle visē circa polū arcticū existētes semp apparent
bz vero que circa polū Australē sūtra nobis nūq; vident: nisi p̄sus austrū
p̄grediemur. intantū vt mediū attingam? Sitr existētibz in oriente. Sol
citius occidit et orientē existētibz in occasu. qd eclipsibz dep̄bentis est. Ana
enī eadem eclipsio numero: q̄ nobis in p̄ma noctis hora apparuit: orientē
ralibz in tertia hora noctis visa est. Si terrē rotūditas a Septentrione in
Australē. et rursus ab ortu in occasum p̄bat. Qd p̄o de montibz et cōual
libz obicit: facillime p̄p̄ulabit. si terrē magnitudinē aduocet. Habēt
enī se montes magni: et valles p̄fundi ad terrā rotā. quēadmodū rīne p̄ue
in globo magno. Cuius cōtūmū argumentū sumit in eclipsi Lunari. nisi
esset sphaera et aqua et terra aggregata tota esset rotūda: vmbra e? nequaquā
Lunā ad p̄tes arcuales obfiscaret: sed iuxta terrē cōfigurationē: et montū

Probat ter
ra rotunda
p̄biscē.

Anathema

Lib. vii. Tract. i

gibbosi ares: vallibus decliuatates cerneret. *Di.* Experimentali huic argumē-
tationi nō possis nō assentire. videris autē de terre q̄ritate p̄ria dicere. In
supioribus nempe terra q̄si punctū est in medio mōdi. hic ob mira ip̄i mō-
montes magnos nō reputari aſſimas. *Ans.* Terrā respectu totius mōdi
aut firmamētū punctū reputāda: ad mōres autē et valles comparatū spacio as-
et ampli existimandū dicit: nō in se consideratū parua et magnā astruū. *Di.*
pōt ne q̄ritas terre hūano ingenio inuestigari? *Ans.* Eū. *Di.* Quid
Ans. Sumpro Aethiopia: aut q̄drante p̄ ambo foramina stelle alicui
tibi note altitudinē p̄pendiculi in limbo p̄ldeat: ad q̄uis mōdi p̄agi p̄
ger: donec eadē italla vno gradu altior aut depressior videat. habebis itaq̄
quantū spaciū in superficie terre vni gradui in celo correspondeat: q̄s in mi-
liaria siue stadia partitū: et in gradus celi q̄ sunt 360. multiplicatū terre am-
bitū dabit. Eadē cum iuxta p̄tolomei traditionē in Cosmographiē gradui
vni in celo in superficie terre correspondeat stadia. 500. manifestū est. q̄: tot
terre ambitū habet stadia. 18000. hec faciliū miliaria Italica. 21600. vni mi-
liari in diuisione stadij octo cedentib⁹ cū vna tertia. q̄s si miliaria gradib⁹
celi dūi erūt: gradui vno miliaria sexaginta puenient. hec rursus p̄ quorū
diuisa: sunt miliaria Alemanica quidecim: q̄s in superficie terre gradui vno
in octo correspondere cōprehensa sunt. Quare ambitū terre habet miliaria
Alemanica. 7400. diameter. 1718. *Ans.* Vnius miliaris semidiameter milia-
ria. 878. et duas pres: quaz vigintiūq̄ vni miliare p̄stunt. Si autē (vt in
q̄busdā codicib⁹) repetit gradui vno. 700. stadia correspondēt: est ambitū
terre stadiorū ducentorū quinquaginta duorū milium: q̄s voluit Eratosthe-
nestes diameter stadiorū octoginta milium: caput octoginta vniū et se-
missie: et tertij vniū stadiorum.

**De partib⁹ terre habitabilib⁹ iuxta diuisionem
eius in zonas quinq̄. Et si sub equinocciali sit conue-
niens habitatio. Et Paradisus qualis aut in q̄pre
terre sit.**

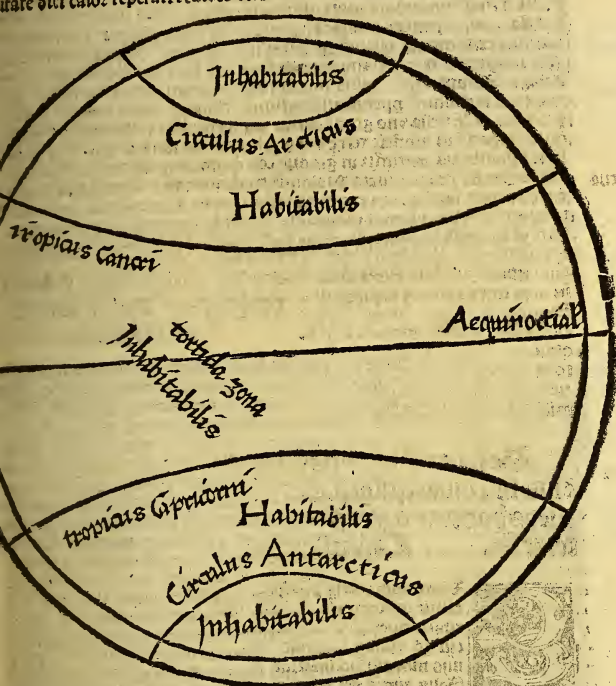
Capitulum. XLV. Discipulus

Et latitudine terre p̄scripta multitudine inhabitantū immen-
sabile conector: quādoquidē q̄ in vno regno sunt: vt nūcra-
ritant miserari distince concipi possunt. *Ans.* Attende spa-
ciū q̄s mari et humano alluit: q̄s paludib⁹ nemorib⁹ et in-
uagis montib⁹ occupat: q̄s aut desertiaz immanitate nō habitat
Solis nūmia vel vicinitate exurit: vt distantia p̄p̄tius algo-
ribus p̄stringit et maxima pars multitudine pre imagine aures. Unde
cū tota terra in quinq̄ pres (quas zonas vocant) partiat: q̄s tñ ex his ha-
bitabiles perhibent. *Di.* Quē? *Ans.* Una quē a tropico Cancrī versus
Sap̄reurionem vsq̄ ad circulū arcticū prenditur. alie a quē a tropico
Capricorni versus meridiem vsq̄ ad circulū antarcticū porrigit. Q̄s autē
inter tropicos sub equinocciali terre est: torridam zonam vocant: et vicini-
tatem Solis nimio calore nō habitabilem. q̄s autē terre inter circulos ar-
cticū et antarcticū comprehenditur: zonas frigidās nomināt: nimio frigore
non habitabiles: non q̄ nullius hoīs in his terre partibus habitatio esse
possit: sed si qua admodū parua est ob caloris modicitatē: quo tamen hu-
manū genus precipue indiget. *Di.* Optima igitur in zona torrida habi-
tatio est: vbi calor abundat. *Ans.* Non caloris abundantia sed temperantia

De principiis Astronomie

solm, habitationē laudabilē reddit: q̄ sub eq̄noctiali est: hoc medio argu-
mentat. Nam cū ibi semp̄ cārus sit dies q̄tra est nox: & eod̄verso: nocti frigi-
dare diei calor rēperat: & calore diei noctis succedetis frigiditas mitigat.

Ubi & Paradisus terrestris ad orientē plantarū scriptura cōmemorat. Ques
aut̄ ver? ab eq̄noctiali cōputat. Paradisus aut̄ nō mō esse holm habitatio-
nē cōuenientē: sed locū amenissimū. Magi sentē. li.ij. dist. xvi. restat. Et di-
uus Aug. li.ij. de ciui. dei ca. ii. idē affirmat. Di. Habitationē esse hoibz cō-
uenientē eq̄noctiali dixit noctū eq̄litas sat p̄babilē arguit. Paradisi aut̄
amenitas & olmoda aeris tranquillitas ex eo potius esse conuincit: q̄ sub re-
gionē aeris turbulentā ad globū Lunę vsq; porrigit. Ana. Si Lunę glo-
bū cōtingit non in aere sed in sphaera ignis accolaz Paradisi est habita-
tio. Et rursus si Paradisus tm̄ a terra consurgit. ut lunare circuli contin-
gatur notabiliter sphaerica cecedit terre figurā. unde in vmbra terre & lunari
eclipsi eius vestigium notari possit: quod nondū comprobati est. Magis

Augustin?

Liber. VII. Trac. I

itaq; vñum est. Guilbel. Parisiensi. li. de vniuerso. q. p. paradus terrestris in
terre supicis aliqua sita sit. Damasceni. li. ij. dicit q. paradus sit locus i
orientis politus omni terra altior. Quanti vero abstr. ab agro Damasceno vi
pius homo formatus: in paradum trāslatus fuit: aut demū quot lon
gitudinis latitudinisque gradus in descriptione orbis pringat. et per quos ar
francus et subterraneos meatus quos inde profuāt. p. cipia flumina. Ben
ges s. rignis. Eufrates et Nilus: multū crecere solet eos q. Cosmographiam
sacris literis coaptant. Di. Forasse sicut deus adiū eius rompēta ignea
et angelica custodia moralib; p. b. uirita et localem situm incognitū esse vo
luit. Legit in historia de Adacharis Romano quō in heremo ad distāri
am viginti miliarū rñ. a paradiso habitauit ad orientē quē tres mona
chi longa peregrinatione diuino nutu reperierūt. ex quoz dictis ibidē descri
pris aucupari p. modū posset locus paradisi. Ma. Ceterū hac supputa
tione dimissa maior nobis cura sit ita viuere vt illuc angelico conductu tā
dem p. uci mereamur: vel potius illo trāserno ad celestem p. ueniam.

**De distinctione climati. Et de his que accidunt
habitacibus in quique pris climatibus quantū
ad estates et hyemes et umbrarum variationes.
Capitulum. XLVI. Discipulus.**

Primum
clima.

Primum
clima.

Ad clima terre in supiorib; argumentationib; designate
volebas. Ad. Terre partes sūm latitudine ab austro septē
trionem versus per sensibile rēz maximoz variationē distē
rentes. Nā p. mi climatū intū statuti sūt Cosmographi. vbi di
es maximus est horaz. xiiij. et semis. et q. rē. vñ. et eleuatio po
li arctici. sup. horizontē gradus sūt. xij. et semis et q. rē. vñus.
Mediū p. vbi dies maximus est horaz. iij. et eleuatio poli gradus. xvi. et no
minant dyamereos q. paralleli ipm designans p. merocū ducit. finis bu
ius climatis est. vbi dies maximus horaz. iij. et q. rē. vñ. et eleuatio poli gradus
x. et semis. habitātes in hoc climate in t. p. et umbrarū variatione cū habi
tatorib; Equocriales cōsibil p. cipiant. Ibi nāq; duo sūt solstitia altitaci
Sol arcticē vel librā subintrāsse hñt estates duas vñā circa sēstū. Gregorij
alterā circa Zampri. habent et duo solstitia una: Sole iūtia. Cancrē. Cap
corni lustrante: q. bus t. p. bus etiā duas hñt hyemes: sed haud dubiū nostra
estate calidiores p. pter solis vicinīatē. In estate vmbra cor mane iacit ad
occidentē: vespere ad orientē: in meridie p. nulla est sole sup. capita cor cur
rente. Cū aut sol in cancro est. vmbra cor p. solis austrū iacit. In capcorino ad
septētrione p. tendit. Idem sūo mō p. rēgit habitatorib; dicti climatis cum
sol circulum parallēli inter cōnoctiale et tropicū Cancrē p. c. mib; ipozum de
scribit. In fine illius climatis scdm intū sumit. Mediū vero habet vbi di
es maximus est horaz. xiiij. et dimidie et eleuatio poli gradus. xiiij. et q. rē. vñ.
Finis aut vbi dies horaz. xij. et semis. et quarte vñus. et eleuatio poli gradu
um. xviij. et semis. Hoc et yalenses vocant. q. paralleli ipsum per sēnem p. rē
ditur: sicut et tropicū cancri. Ibi estarem et hyemem nobiscū: hñt: sed calidi
sores omī t. p. vmbra cor sicut et n. s. tra ad septētrionem iacit: p. rē. q. eo die q.
ool tropicū cancri describit. tunc est in meridie vmbra corum nulla est. In t.
citu solis vmbra ad occasum vergit. occidente sole vmbra in orientem p. rē
ritur. In fine huius climatis t. rñ. et c. rñ. ad mediū puenit. vbi dies horaz.
xiiij. et eleuatio poli graduum. x. et semis. et quarte vñus. Finitur autem vbi
des est horarum. xiiij. et quarte vñ. et polis eleuatur gradib; xxiij. et duab;

De Principiis Astronomie

erit. Notatur autē Alexandria ciuitate egypti per quā para-
clius climatis istius describitur: habitatores in illo tempora et vmbas no-
dici habent nūq̃ sol a cenith capitis eorū perungit minus bis. qui ibi
solymam incolunt. Fabula est ergo qd a nōnullis dicitur in terra sancta ali-
quando solem p̃diculares radios in cavitatē rupem dimittere. In fine ter-
rij climatis quartum inuenitur. Et mediū habet vbi dies est horarum. xliij. **Clima**
et semis. et polus eleuatur gradibz. xxxvi. et duabz quintis. Finis autē vbi dies **Quintum**
est horarum. xliij. semis. et quartē vnus. Et polus attollitur gradibz. xxxv. **Clima**
non illi diarhodca qz per rhodum insulam paralellus illius ducit. In fine
quarti principij q̃nti est. xlv. diū hō vbi dies horarum. xv. et altitudo poli
gradū. cxi. et tertij vnus. termina ē aut vbi dies maior est horarum. xv. et q̃ntē
vnus et polus sustollitur gradibz. 43. et semis nonen illi dyaromcs: qz para-
clius ipsius Romā ciuitatem summi sacerdotis sedem mentur.

Aliorū climatū distinctio insup qualiter dies cōtinue
augmentetur habitātibz versus polum arcticū do-
nec sub ipso polo vnus dies anni medietatem habere
conuincitur.

Ca. XLVII.

Oia.

Erit clima exortur vbi quintū finitur. ad mediū autē puenit
vbi dies horarum. xv. et semis. et altitudo poli gradū. 45. et duabz **Clima**
quintis. termina ē aut vbi dies est horarum. quindē et semis **sextum**
et vnus quartē et polus extollitur gradibz. xlvij. et quarta vnus
nomen illi dyaromcs. qz paralellus ipsius boistbene
seu boisteni insignē scitbz annē pringari aut potius insulam
huius nominis parūā in ponto. transit effi paralellus iste per mare pontiū
vbi nominari possit. Sextū clima exort in fine sexti et ad mediū spuenit
vbi dies maximus est horarum. xvi. et eleuatio poli. 48. graduum et duarum ter-
tiarum. Et illud dyaromcs nominat qz paralellus ripheos montes cōtin-
gat. Et quāsi inuenientes orbis pritionē: clima sextum a pōto: septimū
a boistbene nominant: et ripheos montes octauū climati deputant. Finem
huius climati āridiores nō statuerunt nec residuā terrā versus septentrionem
in climata alia diuiserūt. Di. possit ne vltra prius. Ita. Etia latitudo tñ
semper magis magisqz decreceret ad modicā quippe distantiam versus poli
dies sensibiliter auget. quanto enim polus mundi amplius attollitur. tanto
zodiacus horisonta obliquius intersecat maioreqz arcus dierum supra he-
mispheriū nostrum relinquit: quā sint arcus noctū sub hemisperio dimissi
sole signa septentrionalia p̃currente. Contrariū autē euenire solet sole in oppo-
sita medietate vagāre. tñ habitantes sub paralelo trāscunte p gradū qui
quagesimū secundum ab equinoctiali diē hnt maio rē horarum. xvi. et semis.
Sub paralelo autē trāscuntē per gradū. 54. dies horarū est. xvij. sub paralel-
lo ducto per gradum. 56. dies est horarum. xvij. et semis. sub paralelo ducto
per gradum. 58. dies maior habet horas. xvij. sub paralelo autem contin-
gente gradum. 61. dies est horarum. xix. sub paralelo vtro ducto per Tilen
insulam et gradum. 63. dies est horarum. xix. sub paralelo ducto per gradum
seragesimū quartum. dies est horarum. xxi. Et nondum completo gradu. 65.
dies efficitur horarum. xxi. In gradu. 66. dies est horarum. xxi. sub arctico
aut circulo dies vna cum sol a sue geminorum inuicem cancri aggreditur
est horarum. xxi. in opposita parte zodiaci dum sol fuerit. nor autē ciuile

Clima
septimum

Quantitas tunc est tropicus horizontem ubique sine intersecção contingit et quasi circulariter supra horizontem sol vertitur in pre opposita totius sub horizonte circulatoratur. In parallelo autem transiente gradum. 28. vnus mensis dies est sol a medio geminorum ad canceri mediu mouet. 2. et vnus mensis est no: cu sol in oppositis signis morat. In parallelo vero q gradus septuagessimuz attingit duorum mensium dies est sole occurrere a principio geminorum vsq ad finem canceri. et no: duor mensiu erit sole opposita signa in strante. In parallelo q gradus. 72. transir dies vna erit tris mensiu sole a medio rauri ad mediu leonis. vagat: no: raura erit sole existente in pre opposita. Crescant dies paulatim donec ad polu puenias: sub ipso ope medietates spere mundi semp sup horizonte re: iugtur: altera iugiter occultatur: et nocturnis cu horizonte coardat. Cu igit sol est in medietate sup horizonte puenaris dies est di: idu antici. aut in medietate mouet: q sub horizonte re: iugtur no: continua est anni dimidiu. veru cu vbi sol ultra signu vnu. sub horizonte nunq demergitur radijs suis superiora semp abq: illu: strar. et sic qsi semp ibi dies est: nisi qst aeris grossities et nebulositas interturbat. varia ymbraz variatione sub dictis parallelis tu facillime coiectabiz: q: di: tra sunt oculo spherici corpis reuoluntide videbis: respice. Di. plane video.

Climatum latitudo et longitudo describitur et tripodes esse in oriente illis qui occidentem inhabitant probatur. La. XLVIII. Jag.

Nunc si lubet summam climatu latitudinem et graduum ratione subiungā. Di. Zuber marie. Ma. pumi climat latitudo ab austro vsus septentrione est miliaru. 465. Secid. 40. Ter. 370. Quarti. 320. Quinti. 270. Septi. 25. Septimi. 185. si terminari accipimus. Sū aut hec miliaria itala: sic pmissum est vbi de terre magnitudine discruim? si gradus vni iuxta Ptolomei descriptionem stadia. 500. deputamus nam aliud fieri si gradus vni 700. stadia assignentur nec tñ is nūcus eniter quē in pterisq: codicibz inuenies nec mirū cū in supputandē nūcorū errorē facillime scriptores cōmittere possint. Di. Longitudo aut climatum: et ipsa p gradus roēm mucti gari possit. Ma. possit plane. verū nō vniformiter in omibz parallelis climatu gradus vni equa miliaru qritas deputat nā et gradus in parallelis magis septentrionalibz paulatim minores sumunt: etiā oēs circuli lōgitudinis minores sunt equinoctiali qui solus terrā medio cingit. Et in equinoctiali gradus lōgitudinis valet miliaria. 50. sicut et de gradibz latitudinis dictū. 26. In primo aut climate gradus lōgitudinis valet miliaria. 58. in scdo climate. 56. In tertio. 54. In quarto. 49. In quinto. 56. In sexto. 44. In septimo. 41. In parallelo aut p talem ducto gradus vni? miliaria stinct. 8. et vnus. Attendendū insup est q: vltra descripiōem Ptolomei terra tā ad orientē q: ad austrum ap̄lis prendit. Et qui in extrema orientali plaga degunt pedes aduersos hñtis q in vltra occidentis regione viuunt talesq: tripodes dici possunt. Hos tñ diuus Augustinus h. vi. de ciui. dei. ca. ix. q: fortasse nō dñi tanta lōgitudo habitabiles in oim noticiā venerat. Sed austrum vero nō tñ porrigitur terra habitabilis (salte cognita) q tripodes habere possit illos qui magis septentrionales sunt. Omnia hec aperta demonstratione vidari possunt in sphaera solida: nos interim alia precuramus.

De diuisione terre habitabilis in Europā asiā et africanā. La. XXIX. Bi.

De principiis astronomie

Nunc pigear quælo ad maiore dictorum intelligentia terre habita-
bilis marisque pfiguratione in plano describere. *Alia.* pars
terrene molis: q̄ ad vñi imperij aquis p̄gr̄gat̄ in loci vñi
apparuit arida a cosmographis p̄ter diuisiones in zonas et
climata sup̄ memorata trifaria partit̄. In europā, scilicet *Alphrica*
et *Asiam*: q̄s p̄ces aqua circūfluens et interlabes gñali nomie
mare appellat. Ab oris aut̄ et terre p̄uincijs alijs vt causis diuersa noia ac-
cipiunt. *linus* ipsius diuersa maria dicunt. vt dñus *Ambro.* restat *li. ij. ber.*
a *meron* ca. *ij.* Europā ab *Alphrica* diuidit mare mediterraneū q̄d ab occi-
dentali Oceano circa *Sades* insulā et columnas herculeas nō ampli⁹ decē
millib⁹ passū parēs: terras aperit atq̄ intrat. ait *Pomponi⁹* *Alia* *Alphri*
tē ab alia determinat. Nilus q̄ a meridie in *Ethiopiā* descendit. et *Egyptū*
pladens atq̄ mirabili fecunditate irrigans oris nō min⁹ septe mari intur.
dit. *Alia* ab *Europa* diuidit *Tanais* flum̄us a septentrione in mediā fere
paludē. *Ab* oride dñus cū ponto reliquū asic ab *Europa* separant. parēt
hec in hic aff̄. ita mappis mūdi descriptione. Di. *Per. uide.* sed q̄d inter-
positis nobis alijs designare p̄endis. *Alia.* p̄uincipaliores vñusculiusq̄
terre regionis seu p̄uincias. Di. *Cōmodiss̄ima* ad historiaz intellectu sa-
nioriē dñū videt̄ esse cognitio. *Alia.* *Idas* enumerādo magis quā descript̄
bendo p̄currere libet. beatus *gratia.* Nomina quoq̄ et regionū similes nō
inūdo hic limat̄ et secundū cōsensionē discurre. reman̄ in talib⁹ inuenies
enā claros *Geographos* et *gladiari.* Di. At p̄mū describas *Europā* in
qua nos p̄stitutos in nudum relatione multoz didici.

*Mare
Ambrosius*

*Pomponi⁹.
Alia.*

Satrape Europe nominatum enumerantur.

Capitulū quinquagesimū. *Magi.*

Europa ab occidente claudit̄ mari *Atlantico* a septentrione
Oceano. *Britanico*: ab oriēte *Tanai.* *Ab* oride palude et pō-
to a m. ridie mari mediterraneo. In ea sunt regiones. et p̄p̄li
plurimi ob aeris reperiē. Ab occasu p̄sus om̄i p̄uincia magis
notare sunt *Hispania*: que *Iberia* et *Hisperia* nōnunq̄s no-
minat̄. Cuius p̄ces sunt *Betica* siue regnū *Granatē* q̄d nro
eio rex *Hispanie* *Ferdinādis* *Sarracenis* decēnali obfidione et bello abstu-
lit. *Britanici* atq̄ adiecit *Lusitania* seu *portugal. a.* *Tarraconēsis* seu *Carli.*
ma he p̄ces p̄ncipales *hispanie* in q̄ et alia regna sunt. Inter q̄ regnū *Gala-*
tie longe lateq̄ vulgat̄. p̄pter vltim p̄grinationē ad sc̄m̄ aplm̄ *Jacobū* *Cō-*
postallanū. Regnū insup̄ castelle et legiōis astronomis memorabile reddidit
Alfonsus rex p̄uidentissim⁹: q̄ tabulas motū corp̄oz celestū mro ingenio
cōp̄lauit. *Hic* iuri suo q̄d ex electione habuit ad imperiū intuitū pacis vo-
luntarie cessit. *Hispania* sequit̄ *Gallia* medio monte *Pyrenico.* *Parces* *Gali-*
lie sunt aḡtania *Zugdunēsis* *Narbonēsis* seu *Delphinat⁹* siue p̄uincia et
Begica fere ad *Rhenū* fluēra vsq̄ p̄tensa. *Partiales* p̄uincias *Gallie* si dñ-
si aḡgere voluerim: occurrūt ecce *Francia* *Normādia* *Britannia* *Turonis*
Picardia *Flandria* *Brabantia* *Selna* *Holandia* *Selandia* *Burgōdia* *Lor-*
rhorgia *Lucelburgia* *Beluctria* siue *Alsacia*: que tamē *Germani* p̄ponēt *Germania*
cōiungenda. *Gallia* autē sequitur *Germania magna* ad *Germaniam* vsq̄
cōtensa inter *Rhenū* flum̄um ab occidente mare a septentrione et *Danu-*
bii a p̄te meridionali. *Partiales* regiones ḡrmanie sunt. *Francia* siue
Francia *ostēralis*. *Thiēstua* *sa* *Frisia* *Saxonia* *Thuringia* *Wallia* *Marchia*

*Portugal.
Caroloni.
Gallicia.
Castella.*

Gallia

*Germania
magna.*

Liber. VII Tract. II.

Widenburgensis. Misia Sicilia Bohemia Maravia Cimbrica Cheronesus
 q nunc Dacia vulgo Danmark ad septentrionē. Nam alia est Dacia: quā
 Thualachiam nunc noiant: de qua paulo infra. post Cimbricā Cba sonchus
 Notitia Suetia in mari. Inter Danubiū & Alpes reticas: primā Reticā
 ponit: q et Siletia quā ultra Danubiū ptenſa ſit. poſt hanc vindelicā
 ſeu Bauaria: cui ſit pars nō modica ultra Danubiū extendit. Noſcia cui
 nōnulli Siritam & Charintia aſcribūt. Pannonia ſuperior nunc Aultria.
 Pannonia inferior q & Ungaria a mari Adriatico Aultria Myria Libur
 nia quā dicunt Croatiā. Dalmatia. que & Scalononia Italia eſt ad alpinus
 ad mare mediterraneū. In ea regiōes nō pauce Lombardiā Tuſcia Aſtru
 ria Campania Marchia Apulia Calabria Apulia. & ſic de alijs. Ungariam
 ſequit Aſiataur verius Aſia ſuperior: que ſerua ſiue Roſciana: & par
 tim Boſna dicit. Aſia inferior que dicitur Boſnienſes & Galaccos. Balbo
 & nunc Bulgaria Dacia que & Thualachia Thracia in qua Conſtātinopolis
 quondā ciuitas impialis ſiſſet. Cheroneſus Epirus ſeu Romania Deda
 nia Anſloſſa Chaonia. Peloponeſſus ſeu Aſorea Achaia. ibi Comibus. Ar
 cadia ipſa eſt Sicione a Sicione regera quo regnū Siritonoz qd inter q
 tuor compurat ad Auguſtino lib. de ciui. dei. Macedonia Theſſalonica Li
 lades ſeu Africa: ybi archien Bocciaybi Thebe ciuitates noiaſſime. Gre
 cia receſſu lata: hodie heu heu aſpiceſſimo inimico crucis Chriſti Turco
 ferm: tota diuulſata A Germania vſq; ad Scythiam Sarmatia eſt regio
 latiffima: tunc? ptes vt aiunt Polonia: Maſſoria Pruſſia Litbaunia. Sane
 thia. Aſioria Ruſſia & Scythia & que nominat ſunt Sarmacie regiones
 Barbaria dicebat a ſcitate: nūc. Dimiſſa particulari harū deſcriptione
 ad Aſie puñcias tranſeundum eſt.

Aſie regiones noiatim ponūtur. Ca. LI. Di.

Sic regiones que ſunt. Ma. Enumera da Aſie puñcias
 ad orientem magis apud noſtros noiatas: ipſam ad lati
 tudinē in duas ptes diuiſam intelligam: ſeptentrionalē. ſ.
 & meridionalē. primo ſeptentrionalē: de hinc meridionalē
 deſcribam. Di. Ocyruſne occidens ſol lucē ante cēpē
 menti aſſerat. Ma. Tertia orbis pars quā Aſia appel
 let & generaliter pars ſi eius minor Aſia nominat. habet puñcias & regi
 ones nūcraſ periplo ecclēſie ornatas: qd quondā perat ſcēto Joānes euan
 gelista nūc aſit uoſtis rigētib; demeritis: ab inimico crucis Chriſti diru
 tas ac ſedaras cognomin. Hic ob ſpach anguſtiā p noſtro regionū litteras
 poſui: ybi eſt pont. hic eſt & Bitunia littera. ſ. ſignara. Galatia. g. Paphla
 goniz. Diſidia. h. Capadocia. Caria. a. Licia. b. Pamphilia. c. Lidia. d. Lica
 bare in mari eſt inſula. Chelera. in acrobis Apoſtolorū. Aſitricque nomina
 ta (quāvis crōne. in qua mira operatus eſt. Paulus apoſtolus. Phrigia
 puñcia Aſie minoris ſignat. p. c. Circa hanc inuenies inſulā Tenedos. Ci
 cilia. Armenia minor. Armenia maior. Chelchis: vnde Jaſon medee magis
 inſtruccio aureum vellus abſtulit: ſabulatur: quia torrentes illius auris
 deſerunt: quod lanioſa pelibus accole excipiunt. Taurus mons a Pamphi
 lia exoritur et ad Indos vſq; preſenditur. A Tanai amne Scythia ſeu Sar
 maria. Aſatica longō tractu. nūc omi pgreſſitur. Altera extra Imaum mō
 tem: altera intra Imaum cōſtrictur. Mare quod ibidem conſpicit. Caſpiū
 Boreum & Scythiā ad omib; nominari ſolet: & a ſeptentrionali oceano la

De Principiis Astronomiæ

Aphrice regiones enumerātur. La. LII. OJa.

Phixia ab occidente mari atlantica: a meridie oceano ethiopico
a septentrione mari mediterraneo: et ab oru Tuli finitur. eisdem tñ
q̄ ultra Tuli sunt ad mare Rubeni regiones hic addere sunt. Ab oc
casu mourem bz Atlante: quē ob altitudinē cē tñ suffragare dixerē

Mirabilia
 Africæ

Lib. VII. Tra. II

insigne p[ro]p[ri]e elementalis mundi descriptionem cōtrouisse magis q[uam] tractat
se me cognouerit: ne aliqui purile cosmographie sceleris abbo[n]e esse asine q[uod]
nec gentili nec sacra[rum] h[isto]rias plene intelligit. Di. Inroduendo
ista cdoctus cum vacauerit alioz scripta diligentius iustabo. Interim q[uod] su
plur de astronomia p[re]squamur. Alia, singulas et celestis et elementalis re
gionis p[re]s sicut totius mundi habitudines ea q[uod] po[n]itimus breuitate deseri
plumue: nec reliquum videtur q[uod] necessario expli candum exposcas. Di. sa
tis abunde de his tractatur q[uod] nihil autem de astrozium iudicij q[uod]bus nō
nulli quorūda[m] de tempore variare annone penurie et abundantia bello et
egritudinib[us] diuersis futura p[ro]ficat. Alia. hec ē astrologia nō astronomia
h[ec] et morib[us] diuersib[us] aspectib[us] et insufficijs celestium corp[or]um infirioz mu
tationes p[re]siderat. Di. Ne graueris obsecro hui[us] p[ri]ncipia breui fōc explicare
Alia. Commodius hoc ab alio tractatu exp[re]dicetur. Di. Et lubet.

Libri Septimi Tracta. secundus lumi primi. De partibus Astrologie.

**Capituli
Diagi.**

Astrologie p[re]s quinque numerantur. Prima que introducto
ria est circa p[ri]ncipia versat. Altera de magnis et annuis re
uolutionib[us] tractat. Tertia gemituras singulorum iudicat
Quarta interrogandos p[re]siderat. Quinta clericores explanat
Additur a quib[us]da[m] pars sexta q[uod] imaginū fabrica et op[er]ati
onem cdoct. Di. Iboe scrutato ordine singulas p[er]curramus
Alia. Plane p[er]currerem: nam pauca admodum dicere statui. Di. Quā ob
causam? Alia. Ne p[re]ces ingenij tui aliorib[us] imbucendi disciplinis: p[er]
necessarijs ac minus certis institutis p[re]p[ar]at. Di. Fac q[uod] noueris v[er]ū?

De p[ri]ncipijs Astrologie. La. II. Di.

P[ri]ncipioz que introductoria p[er]tractat: q[uod]dam sunt circa zodiaci
parce et earundem naturas. q[uod]dam circa planetarum q[uod]litatez: nō
nulla v[er]o circa domoz diuisiones et earundem p[re]fationes. Di.
Zodiacum in duodecim p[re]s sicut signa et vni[us]q[ue]q[ue] ex his in trigin
ta gradus longitudinis et duodecim latitudinis diuisum ex p[re]cedentib[us] liq[ue]t.
Alia. Sicut circuloz in spha[era] descriptoz diu[er]sitas tūc est imaginaria: ita
et diuisio zodiaci nō est ex natura aut p[ri]mordiali creatione: sed pro arbitrio
Alia. logoz fictioe vt initia et terminos calculandi motus habeant. Di.
Quare igitur zodiacum nō in plura aut pauciora q[uam] duodecim diuiserunt
signa aut quare signū vni[us] in gradus trigintate rursus gradum in sexagin
ta partib[us] diuiserunt? Alia. Quia numerus iste diuisionib[us] et calculati
onib[us] accommodatio est: vt testant ip[s]i astrologi: h[ab]it: auctoritatem in expo
sitione p[ro]tolomei et abraam ananasa in libro rationū astrologicaz. Di.
p[ro]fuerunt igitur si voluissent in plures p[ar]ticioresue p[re]s zodiaci diuidere.
Alia. Etia[m] et Chaldei nō signis sed imaginib[us] vndecim tūc vtuntur. La
bian et scorpiopora simul copulantes. Di. Alie mini hoc vltimū dum cele
stes iugales enumeraret conuenienter h[ec] caridem naturas edico. Alia.
De signoz naturis astrologi est n[on]nulla nimis differantia: nobis tūc sat erit pau
ca admodum cōm[un]itasse magis q[uam] tractasse: aris signū p[ri]mū in calidum et
sicu ignis et solis et corporis et page cepit sibi v[er]u[m] esse. Taur[us] p[ro] sibi
signum frigidum et sicu[m] terrarum et melancholicū: sicu[m] et sibi. Gemini ter
tū in ordine calidū et humidū: ac cū sanguine: et brachia suet. Cácer q[ui]tū

om ompl
et et
re re
ad ad

sodi. bis
imaginaria
no natural
est
arico
raurico
Gemini
Cancer

De Astrologia

Signum frigidum et humidum: aquen et flegmaticen. obfinet pecus: pulmo-
nem et stomachum. Leo quintum in qualitatibus cum arietate conuenit. cor et
caput regit. Virgo cum tauro concordat: sed intellectus et fundum stomachi
vendicat. Libra vero cum gemini congruit: sed renes et hares respicit. Scor-
pio cum cancro in qualitatibus congruit: sed pudenda intrudunt. Capricornus
rursus cum arietate et Leone coincidit. et coras intendit. Aquarius
cum Tauro item et cum Virgine concordat: si denu gubernat. Aquarius
cum Gemini et Libra conuenit. sed cruribus et ribis preest. Pisces vero in
qualitatibus a Cancro non demant: sed pedes vendicant. Et cum semper
tria conueniant: quatuor tripliciter et his fabricant. prima videlicet arie-
tis Leonis. et Sagittarii dicunt orientale masculina: diuina et sapore ama-
ram. Biteram Tauri se Virginitis et Capricorni meridionale: feminina: no-
cturnam sapore agrei nominant. Terciam que est Scorpionis Libree et Aqua-
rii. occidentalem masculina et diuinam et sapore dulcem appellant. Quarta
vero quam Cancer Scorpio et Pisces integrant: septentrionale feminicant
nocturnam et sapore salum vocant. Illis quoque trigonis dominatores ex
planctis distribuentes tunc inter se pugnant. ut cuius magis credendum sit
facile non appareat. Amplius autem et signorum alia dicunt mobilis que sunt
aries. Cancer Libra Capricornus alia fixa: que sunt Taurus Leo Scorpio
Aquarius. Reliqua vero communia sunt. Quedam insuper rationalia. ut Vir-
go Gemini Libra Aquarius et prima medietas Sagittarii. Quedam pie-
ra sterilia. quedam secunda: et cetera multa id genus signata: ad gradus
usque deducta cum alios dicant gradus masculinos alios feminicos. lucidos
quosdam et alios tenebrosos: fumosos vacuos purales et alimena sine va-
litudinarios. Preterea et singula signa in ternas facies diuidunt: ut termi-
nos autem inuales distinguunt: quorum domina planctis distribuunt et
multiplices fortitudines ipsis ratione rationum aduenire credunt: nam a tri-
plicitate planctis fortitudines tres accipere autumant a termino dilata-
cie vnanima domo vero quinq; et ab exaltatione quatuor. Et in ista gra-
diuum facit ac terminorum assignatione intricabilis apud astrologos
non infimos inuenitur diuersitas.

Leo.
Virgo
Libra.
Scorpio.
Sagitta.
Capricorn.
Aquarius.
Pisces

Signa mo-
bilia fixa
communia.
rationalia.

De domibus exaltationibus naturis et quali- tatibus atque aspectibus planetarum. Capitulum III. De signis

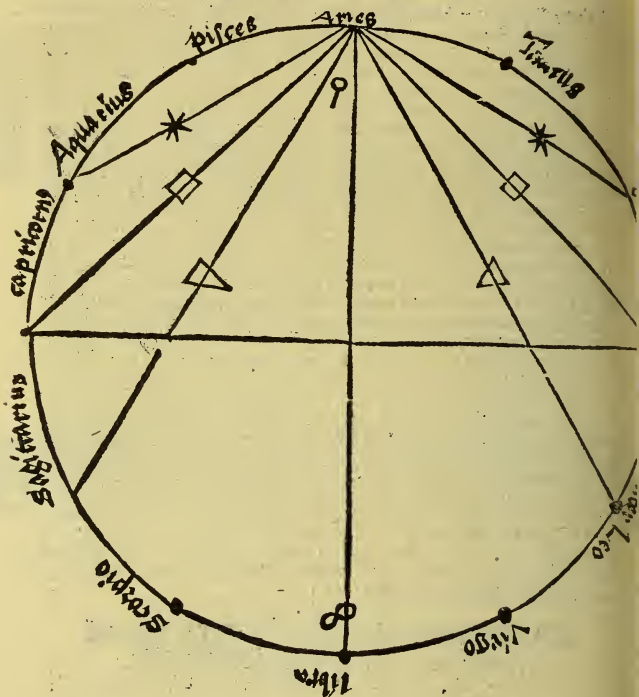

Omnes planetarum que sunt. Adag. Signa zodiaci. Nam Sa-
turnus pro domiciliis assignant. Capricornum et Aquarium nec Plan-
to Jovis Sagittarium et Pisces. Marti Arietem et Scorpionem
Soli Leonem tantum. Veneri Taurum et Libram. Mercurio
Gemini et Virginem. Lunae solum Cancrum. Di. Exaltatio
nes vero que sunt. Adag. Saturnus exaltatur in gradu vi-
cesimo Libree. Jupiter in quindicesimo Cancro. Mars in vigesimo octavo Ca-
pricorni. Sol in decimono Arietis. Venus in sexagesimo secundo Piscis
Mercurius in quindicesimo Virginitis. Luna in quarto Tauri. Cuius om-
nium sunt in locis oppositis. Dicitur. Plane. sed quid irradit de planetas
rum qualitate. Adagiter. Saturnum frigidum et sicum colore nigru
et sapore supricum dicunt. Jovem vero humidum et calidum colore cinerem
aut viridem: sapore dulcem. Martem sicum et calidum: rubrum et amarum

Exaltatio-
nes Plan-
tarum
Martis pla-
netarum

Color
Taurus
Mercurio
Pisces

Liber. VII. Tract. II.

Solem calidum et sicum in colore peregrinatur sapore acutum. Genere hu-
 midam et frigidam: albam et vinctuosam. Mercurius variatur et planete cui
 iungitur in qualitatibus primis se conformant: in colore mixtum: et sapo-
 re acetosum dicunt. Lunam frigidam et humidam croceam et salisam pbi-
 bent. Rursum ex his qdam graues et ponderosi nominant. vt Saturnus Ju-
 piter Mars. Alij leues. vt Venus Mercurius Luna. Sol autem nec pondro-
 sus nec levis est. Quidam etiam fortune sunt. vt Jupiter fortuna maior. Venus
 fortuna maior. Alij infortune sunt. vt Saturnus in fortuna maior. Mars in
 fortuna minor. Mercurius autem cum bonis bonus: cum malis malus. Sol bo-
 nus p aspectum: malus p iunctionem. Luna autem nuncia p oes currit: ab ipis
 fortunata et infortunata reddit. Venus et Luna feminini sunt: reliqui officio
 masculini. Nocturni sunt Mars Venus et Luna. Diurni sunt alij oes. No
 nulli amici dicunt: qdam amici nominant. Nam amici Saturni sunt Ju-
 piter Sol Luna. Inimici sunt Mars et Venus. Iouis amici sunt oes. den
 pro Marte. Martis amica sola Venus est: ceteri inimici. Solis amici sunt

De Astrologia

apita: Venus: Inimici abant: et reuoluit: Luna: abere: et amici Me
ramus: Jupiter: Inimici: et inimici Luna: amici sunt Saturnus: Ju
ter: Venus: et inimici: Inimici: capiti: diuoni: dicitur esse Jupiter: et ei
quod nati a cit: et ideo fortuna: Amici caude sunt Saturnus: et abant
et naturam participat: et ideo infirmitas est: Augere: et abe: et minuitur
per aspectus. Di. Quod se aspiciet dicitur: Mag. Cum in eodem: go
et gradu sunt: coniuncti dicitur: per contrarii sperati nominantur. Si
rem peritiam parenti: sodici: hoc est per duo signa: distant: aspiciunt se
occuli fratris: qui est amicitie: implere: Si autem per certum sodici: par
ta distant: Iper quartum: signa: trino: aspectu se respiciunt: qui est amicitie
re: Si vero per quarta prem sodici: per tria signa: opposuntur: quarto
aspectu: intuentur: qui est inimici implere: Si autem per sex signa: distant:
positi dicitur: qui aspectus est pfecte contrarietatis. Di. Quatuor igit
r aspectus sunt: scilicet fratris: trinus: quartus: et oppositio: abe. Sane nam co
terio: ppter aspectus dici nequit: et vim fortitur: quidam tradunt per gra
tia: ante et post: figura: aspectus: cit quam: hic supra cernit.

De quibusdā alijs accidentib⁹ planetarū que ⁊ astro
omni ignorare non oportet. La. III. OJa.

[illegible]

Quas corporis partes planetę in diuersis signis re
spiciant. Capitulum.V. Magister

Capitulum.V. Magister

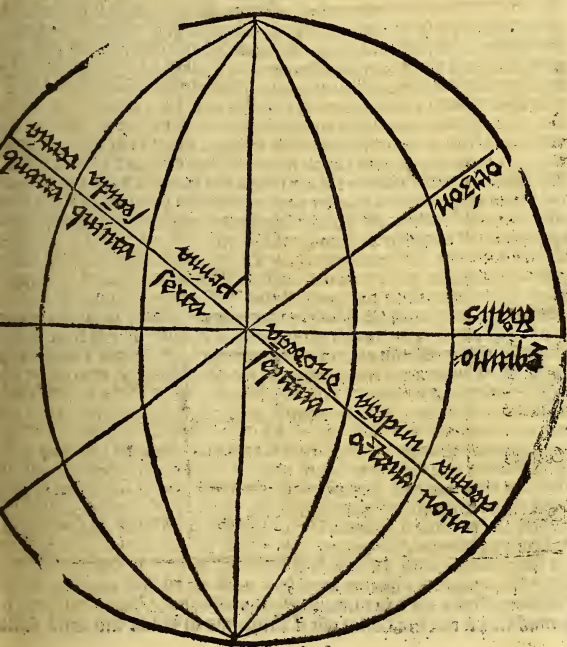
Liber. VII. Tract. II.

	♄	♃	♂	☉	♂	♂
Aric	Saturnus	Jupiter	Mars	Sol	Venus	Merc.
♈ Taurus	Pectus	Ventrem	Caput	Femora	Pedes	Crura
♉ Gemini	Ventrem	Dorsum	Collum	Genua	Caput	Pedes
♊ Cancer	Ventrem	Ventrem	Pectus	Crura	Collum	Caput
♋ Leo	Virilia	Femora	Pectus	Pedes	Brachia	Oculos
♌ Virgo	Ventrem	Femora	Ventrem	Caput	Cor	Buttur
♍ Libra	Pedes	Genua	Ventrem	Collum	Ventrem	Cor
♎ Scor.	Genua	Oculos	Ventrem	Humeros	Caput	Ventrem
♏ Sagitta.	Talos	Pedes	Caput	Cor	Ventrem	Dorsum
♐ Capric.	Pedes	Crura	Manus	Ventrem	Femora	Ventrem
♑ Aquari	Caput	Crura	Dorsum	Cor	Ventrem	Femora
♒ Pisces.	Collum	Pectus	Cor	Ventrem	Genua	Femora
♓	Humero	Cor	Ventrem	Femora	Dorsum	Crura

De Astrologia

De diuisione celi in domos duodecimū ⁊ nominib⁹ arundem. Capitulu. VI. Magister

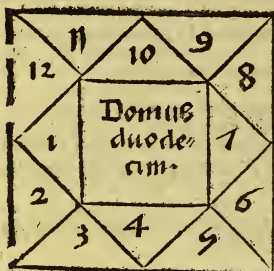
Item iudicādi negotiū: maxie ex zodiaci in duodecim domib⁹ cilia pñone depēdere estimat. verūtamē nec in hac cōcor dāt. Sed pñmissa duob⁹ partitū modis: tertū cēpli cau sa pandat⁹ talis est. vt itelligant sex circuli magni in sphe ra sup⁹ polis mōi vtrinq⁹ se se interfecātes: atq⁹ p pñcta eq⁹ noctūalis diuisi in duodecim q̄lia trāsire. Per hos ei sex reulos zodiac⁹ in duodecim: sed nō q̄les partit domos: quaz vna medie us sub horizon: altera sup⁹ horizon apparet: oppositē q̄les reperit⁹. Quatuor ex his anguli vocant⁹. scs prima q̄ est angulus orient⁹. Septima: opposita angul⁹ occident⁹. Decima est angulus dici seu medi⁹ celi. Quarta ē angulus noctis sub horizon. In his (vt saunt) planete sunt fortiores. Post has quorū domos succedentes notant⁹ in quib⁹ planete sunt debilio res q̄ in angulis. ⁊ sunt domus. i. viii. xi. ⁊. v. Reliqua quorū cadentes no minant. ceteris debiliores. Et his ⁊ cōstellationib⁹ in illis repertis p ceteras astrologie partes varia ac mira pcedere conant⁹.

Handwritten marginal notes in a cursive script, likely a commentary or continuation of the text. The notes are written vertically along the right edge of the page.

Liber. VII. Tractatus. II

Si demonstratione experientia aut quavis alia via
Astrologie principia cognita sint. La. VII. Si.

Rursus has res aggrediamur
edicto quoniam ipso Astrologi tan
tam partem eiusdem celi diuini
tate inuestigar: ponunt: aut
qd firmitat habent: etiam in gradib:
quoniam ad q̄ritatem facies terminos. ex
altatione: et casus ponit: et planetis as
tribuitur. *Alia.* Astronomi principia
de q̄bis in precedenti tractatu est ex ego
merita numeror: cōcurrere ratide in da
gari ponere. *Di.* Non illis (qui q̄rit
tatem conueniunt) questione moueo: sed
de diuinitate q̄ritati et influentia: celi
et partium eius et planetarum. dñio et fieri
rudis incremento in illis. *Alia.* Ab

effectibus ut anime in multor: cognitione deuenire p̄ crebras et diuinas ob
seruationes. etiam et nōnulli ab exordio mundi p̄mis p̄obis in fūi vīā. p̄lon
gati a deo celi animant. ut Astronomi. Astrologi. et ceteras artes q̄ lon
ga experientia acquirunt inuestigare possent. alij p̄mo parenti Adam et pa
triarcbis nōnulli astrologie p̄m reuelatā aiūt. En et Aliagister in historia
Abraam egyptios astrologia docuisse testatur. qd nō abno. q̄rit ad t̄p̄or
varietates sicut scriptū est. ut sint illis in signa t̄p̄orū. aut q̄rit ad diuina
tionem quant dñs semini Abre specialiter incedit. ut patet infra.
Di. Interim dictis assensio sed cur longa obseruantia et experimēto pluri
mis astrologie principia haurire nequaerint non apparet qd possit conue
nienter opponi. *Alia.* Si experimēto q̄ tradunt principia didicissent vng
non sanel sed frequēter eandem constellatione totalem nisiq̄ vel saltem
post a noz multa nulla reditur. nec sufficit p̄cularis constellationes se
pius obseruasse: quippe cum nulla stellarum scorsim insuat. sed simul cū
omnibus etiam astrologis nūq̄ vīssis vel cognitis certo dicere nequunt. cur ma
gis vni q̄ alteri ergum italis effectus veniat ascribend: nisi forte Solis et
Lunę sideribus etiam omni videntur notis quibus tū inest. et etia. f. equet. r̄po
nunt sidera minora aut nobis remotissima. Multū p̄terea opationem et e
sturn variat: impedit aut inuenit in sup̄iorib: alia constellatio et inf̄iorib:
materie indispotio. Sed esto hauriri possit constellationum quas in iudi
cisi attendunt efficietia. sed nondum est inuenta sufficienter: obfua
pater legent astronomor: de motu stellarum firmamēti. et etia erratior dubia
Antiquos quippe sup̄ firmamētis nullum aliud celū cognouit. quo tū
inniores astrologi etiam in p̄xi vīssit. Chaldei et egypti nō infimi in astro
logia stellas fixas vni tū motū attribuit. Ptolemaeus addidit sed
qui est ab occidente in orientē. et debet t̄p̄orū inueni. dicit q̄ est versus me
r. diem et aquilonem. In tempore vero nullū obfoudant: ut p̄m dictū est
in superioribus. nec inueni si de fixis revidant aut etiam tū motu solis et lune
magis se pugnant. ut et q̄ritas anni solis adhuc apd astronomos quo ad
p̄cisionem sit incerta et in maxima Solis declinatione q̄ritur differant sue
peritū est hic recitare. Cōstat aut si astrologus in gradu vno tantū scelle

De Astrologia

in captanda hora: in diuisione domoz duodecim lilter deficiet. mutatio
est gradus signi: et in directionibz etia variat annu. mutabunt etia aspe-
tus et situs stellaz. Di. Fallax igit sequat Astrologoz experientia necesse
est. Sed et planete qua pentione inter se regendi ac dominadi tpa. horas
et momenta in diuerso pibus celi. etia vt ais dimari terre pariti sint
benemer bestioz: et sup hec audire cupio: interim alia que qstione augere
debo. An. Hec et pene innum era alia sunt que sice Astrologie minuit
et q oim causas (vt equi est) pfundius rimant. et in astrologie libris non
si puationes quasda legunt. Nos aut qui ipm defendenda no suscepim?
liquas eius ptes velocius pcurrere debemus. Di. Et libet.

De scda parte Astrologie. Et quale influentiaz
elestiu corpoy in inferiora Theologi cum Philoso. O Jagi.
his pcedunt. voluntate oino excipietes. La. VIII.

Secunda (vt pmissum est) Astrologie pars de reuolutionibz
est. hec diuisiones et eclipses pldicat: et ex his alijs insuper
constellationibz de dispositione annone belloz egritudinibz: et
mutatione tempoy: atq inuocatione legi futura pnuat
Di. Tu ne huiusmodi futura ptingentia celi sui pldica-
tione puidenda credis? An. Multiplice virtute et opatio: et
electio a conditore oim concretat nemo sapiens dubitat: perpaucas vero
his omibz in homini noticia deuenisse: et omes deo soli notas esse regi-
s ppheta indicat dicens. Qui numerat multitudinem stellaz in orbibz eius
omina vocat. Nomina vero a pphetis rebus imponi constat: qd solus
ouit pfecte q eas condidit. vñ consequenter exclamat. Magnus dñs noster
et magna virtus eius: sapientie eius no est nuerus. Hec de piculari noti-
a intelligenda sunt: qm generale insurum celestiu qui sit p motu: lumē
calore in terrenā: etia pbi (bono dei) cognouerunt. And Aristot. dicebat hunc
mundi elementare lationibz supioz cōtiguum esse. vt inde virtus eius gu-
ernet. Et alio loco. Ratio in qd. Solis sub aliquo circulo (zodiaci octonā)
generationes adducat. Nec diuus Augustin? pto acutissimus: et theologoz
pcepit: ab Aristoteli insa in hac re dissentit. li. ij. d. trim. c. iij. Asserens
corpa crassiora: et inferiora p subtiliora: et potētia ordine quodā regi. Et
v. de ciui. dei. ca. vi. inter disputandū cū mathematicis ait. Nos vñ quas
p absurde dici pōt ad solas corpoy diffērentias afflatu: quosdā valere fide
reos: sicut in solaribz accessib? et recessibz videmus: etia ipsius anni tem-
pora variat. et lunaribz incrementis atq decrementis augeri et minui qdam
genera rerū sicut cedinos et conchas: et mirabiles effus occant. non autē et
animi volūrates p sitionibz syderum subdi. Di. Aperte Augustin? inferio-
ra supioz influentijs subiecit. Cur ergo a nōnullis astrologis aduersari vi-
detur. An. Hic diuus pater (quēadmodū et ceteri viri pbi get veritatis cul-
tores) astrologie non ademit: quod ratio natiūalis admittit. a sacari liti-
terariū tenor incommutabilis non reprobat. Nec tamen dicit corpoy diffēren-
tias necessario esse a celestiu insurū: sed hoc posse concedi in quibusdā. Nam
in eodē loco ait. sptus diuersitas non ab insurū celestiu est. cum sū concipi
ferus. Sequunt nunc horāctura: Alexander de alex. d. b. o. u. et theogo-
ri numerosa turba efficit generale celestiu: in inferiora insurū cōfma-
tes. Inferiora inq corpa non humanas mentes seu voluntates: quēadmo

Psalm. 146

Primo me
theo: cum

augustin?

Lib. VII. Tract. II.

Theologi
qd tribuat
astronomic

dum in sententia Augustini tunc excipiunt non esse possunt. ut idem sentio pa-
ter testat li. vii sup. Scilicet. corporalia in spiritum agere. et mirari cereri de p. se et
in idare. Nam cum intellectus iniquus in mediis spec. de a sensu recepti
in opus sui pdeat. et sensitiva potentia corporis organica erat. de p. accidit
et a remoto concedi possit. inuitatis corpib. intellectus in sua operatione im-
pediri. ut vide. et est in lunaticis et freneticis. et in scriptura dicit. Corpus qd
corruptis aggravat animam. et terrina inhabitatio deprimit sensum multa
cogitantem. Voluntas autem existens omnia acutus suorum organo corporeo
non alligat. sicut nec intellectus. magis tamen liberi est nullus improbitate pa-
ritur. nec celestium insursum subdit. Et ideo acius a voluntate precedenti. ab
astrologis praevidetur aut ostenditur minime possunt.

Et quing. causis astrologi frequenter errant in iu-
diciis suis. Et quod in vniuersali de fertilitate et steri-
litate de pestilentia bellis et mutatione regnorum aliquid
prenostrare possunt. Capitulum. IX. Bisci.

Utrum iuxta sententiam Augustini sententia in clementia et clemente
tata astatu siderum agat. unde fit qd astrologi nonnulli de
illorum in iudiciis suis et fallunt fallunt. Alia. Quamvis huius
rei causa multiplex assignari possit. hęc tamen inter p. duas
connumeranda est. qd raro huius artis scoli iudicia sua inter p.
scriptos limites coarctant. sed inanis glorie cupiditas phalarica
sua diuina inuoluit. et stellis augurari gestunt. qd efficere non possunt. Fre-
quenter etiam ad particulars locales p. mutationes descendunt. singularium singulorum
species denotant. terrarum et incolarum euentus p. quunt. tunc in non ar-
tendentes. non obstantes generali inuoluit. ut vni supior. et (ut Augu. habet li. v. de
ciui. dei. ca. vii.) delecto ad seminandum agrum dextam multa grana in altera
ram sil. veniunt. si nul. germinant. et exorta segete sil. herbescunt. pubescunt.
nauescunt. et tunc inde spicas ceteras cocinas. atq. v. ita dixerim cōgrimina-
tes. alias rubigo interimit. alias aues depopulant. alias boves euellunt. pa-
ri iudicio de reliquis rebus indicandū est. Sunt enim cause celestes fore immu-
meret. quibus ut pmissum est tractatu precedenti ex stellis hęc pauciores co-
gnite sunt. quorum tamen acris quantum possit astrologorum traditiones canunt.
Addit qd de principijs et modo indicandi p. p. auctores artis huius diu. r.
sa senserunt. Recedit plurimum nostro aere in p. illa magistri nominari
delectant. qui nondum loqui ceperunt. tunc dixerim didicerunt. tunc autem
philosophie gnari facile non enunciant. qd ex certis causis et demonstra-
tionibus. ut ita est evidentia non habet. tunc tamen si anni q. uox p. res a qua-
litate suis multum exorbitare contigerit. facillime sequet aeris interperies.
sive frigus detrimentum aut excessiuo frigore vel calore viciat. humoris suffu-
sionem aut siccitate consumente humidum radicale. Amplius turbate ele-
mentis inuoluitur. et ex aere infecto aut putrefacto. quo ad respiran-
dum sedulo vitium. et gritudines euenturas temere nemo indicabit. Deni-
q. ex aere infectore alimentis in cōuenientibus spm. animale turbulentum
gnari p.ifica ratio suadet. libere egredientes aere et cerebri mte obueniunt.
turbationes. quibus in vulgo dñantibus. ad vnius filij. Belial dolosam p. suaz-
sionem insultus fieri haud erit difficile. Si enim princeps ut legis occurrere
mitis. et a supra corripere omnis p. huius. et scriptis tractatibus excipere molisse.

Antenna

De Astrologia

vine secrete attentione: praelicatos: sediticos: bellas: et cetera huiusmodi oritur ma
a. Et quibus (ut Prolome' ait) vir sapiens dominet astris sensualitati. Et in
clinationibus obuiando: stultorum tunc (ut Salomon non minus docte describit)
in finibus est miserus, unde mirum non est: si his in finibus solent periculis
non tam Astrologi, quam philosophi, medici, et longa experientia edocti agricolae et naue
quondam de futuris intra vera predicant. Et sine Astrologis reges de mor
bis, de amonitione, deceptis tractantibus. Sed de illis hactenus. Tertia astrologie
parte, aggregantur: laboriosum quippe hoc erit, quoniam fere innumeris codi
ces sunt de hac parte, et e regione viri eruditissimi et sanctissimi titulo psychi
gidi parum illi tribuendum asserunt.

De tertia parte Astrologie de natiuitatibus
quid ex decemibus quatuor primis astrologie pos
noscunt. Capitulum X. Discipulus

Et haec pars futuri praesagit. **Abra.** Abstem et viras et ferme
omnes nascentium euentus quos futuri sint, ut patet legenti sig
nificationes, quod domorum in quas celum hora natiuitatis diui
dunt. Ut autem breuiter me de hac parte absolueret multum pau
ca sunt domorum ordinem in libris Astrologorum expressa annota
bo. Di. Probe. **Abra.** Et habitudine prime domus planetarum
et stellarum in ea existentium et partium natura ac variis affectibus: mira de anima
nati predicant: vix si liberalis, si legum amator, si militis aut bellicosus, si diuini
nati scientiarum indagator, alteriusque studij aut operationis amator: et quan
tus qualisque in corpore habitudine futurus sit natus. Et secunda domo de pro
spectu et infortunio diuitiarum nati futura videtur: si eas vel ex hereditate,
mercenaria, aut ex nouo alio ingenio aut labore habiturus sit, et amplius si
sua sponte acquisitas dilapidabit: aut violentia quilibet sine infortunio amittet
ear. Et tertia domo de fratribus nati de periculis legum et otiofuantia carundem
et ibi per partem quam abscondita noiant astrologi: de arcanis conscientie nascenti
sitione huius domus. Si iupiter fortis in natiuitate partem illam quicunque modo
responderet deum diliget: (scilicet natus) et a deo diligetur. Di. Hoc ne verum credis
Abra. Minime nam dicit scriptura. Nescit homo an odio vel amore dignus sit
et scientia archana soli deo parent. Di. Infamia ergo ista non tam perurans
da quam ut heretica execranda est. **Abra.** Duas fortunas inter planetas noiant.
Veneremur. Et Iouem. Venus (ut aiunt) dat felicitatem vite presentis, Iupiter autem
largitur felicitatem vite future. Di. Et etiam de Christo sentiunt, qui ait in Euangelio
ho. Ego vitam eternam do vobis: sed perge in narratione. **Abra.** Maternus quoque
dem non infirme auctoritatem apud Astrologos scribit, quod Saturnus in Zoon
ne constituitur facit longeuos: quorum anima post mortem ad celos transibit. Di.
Cur ergo christus dicit. Si vis ingredi ad vitam eternam serua mandata: non po
tius attende si habueris Saturnum in Leone? **Abra.** Albumasar impicitatem
impicitatem accumulans ait. Qui deo supplicauerit hora qua Luna cum ea
pire Zoonis Ioui coniungitur impetrat quicquid petierit. Di. Habebis stulti
ciam sacrilegam. Cur igitur astrologi non obseruant ralem horam, ut semel
impetrarent de cetero in iudicijs suis neminem fallere, et ut tantas diuitias
reciperent: ne amplius per inopiam alijs sua mendacia venalia facerent. Sed
perge ad domorum explanationem. **Abra.** Et domo prima de esse primis nati dispo
nit: quibus aut quanta est vita sit: de alijs qui bene uisam eam transco tanquam fabulosa.

Salomon

Abraam
Euenozra

Maternus
astrologus.

Maternus

X. iij

Liber. VII. Tractatus. II

Quæ astrologi pronosticant ex alijs domibus
natiuitatum Ca. XI. Bi.

¶ Quinta autē domo qd: Alia. Si nascens filius generabit
et filius ad eos afficietur. Et hoc qdem Arabes. Et tolemaeus
a decima filios diiudicat. Malles ab ascendere. Et septa de
infirmis nati in toto corpore et singulis membris et qñ
qñm egrotabit futura annūciat. Et septimali amaro erit
femina et inuicem libidinis sectator. Si vxore habebit
vna aut pñ. et uenulas aut inuiculas et qñ cas ducet ac si pacifice cum illis
habitarit. Et octaua autē domo scitur (aut) quā morte an ad igne gladio
suspendio. aut quous alio mō interiturus sit natus. Et nona si natus po
grinabitur. et qñm in terra vel aqua. et quā fortunā in his scitur. Et si
firmiter aut negligenter fidem suā tenebit. Et decima de statu nris que
a modis ex qñta de statu pñs natiuitatis sit plurimi trāstari pñs a decia
inuestigandi purat. Insup si natus honore pñtem aut fami bonā pñbitur
sit vñant. Et vñdecia de amicitia nati et ad quas pñonas erit. Et de ves
timētis futura dicunt. Et quodēda domo figure celi in natiuitatibz ali
cuius ca: culare inuicem. captiuitate si quas forte alit vñde habiturus sit
natus pñoscit bñt. Seruos sñr egipti ab ista domo diiudicat. Arabes autē il
lud a septa faciundū existimāt et alia ferme innumera. Minima crā et vilis
pñm accētia hec pñ astrologie de nascente futura indicat. ex dñō natiuitatē
bonē almutēs. alchochoden. hyech. et variū pñm pñctione ex habitudine pla
netarū et stellaz fixarū et carundē. et similiter domorū varijs aspectibus et di
rectione que latius psequi non est nostrum; sed illa celerius percurrere.

De laude quatuor doctorū ecclie et quid de hac p
te Astrologie senserint. Ca. XII. Bi.

¶ Rino qñ sunt eruditissimi et sanctitate pfulgidi huic pñ Astro
logie paz triuocantes vt pñmistras paulo ante edictos; simulqz co
rundē sñlas de hac re pñstringito pñcis. Alia. Ibi sunt do
ctores pñcipue catholici; qñtuor colūne ecclie scñs Gregorius pa
pa scñs Hieronymus presbiter Cardialis scñs Ambrosius archi
epus Mediolanensis. scñs Augustinus cōuersiōem suā rñctor ma
ximus et pñdum acutissimus post susceptū pñ baptismā epus hñpōñ. per
totū mundū celebris doctor et falsitat inuicem. Ibi sunt vt tñstā pontifex
Romanus I. ca. vñico de reli. et uenē. sanct. li. septo quoz pñcida ac salutaria
documenta Romanā illustrarūt eccliam; deozarūt virtutibus et moribus
informarūt. per ipos pñreca quasi luminosas adentes lucernas sup candē
labrum in domo dñi positas erroz ren. bus pñugatis totius corpus ecclie
tanqz sidus irradiat maritumū. Bi. Etia pñeraz quid de astrologia hac
tenendū scripserint; sancti patres quos ecclia tā studiose commendat; in
medium ferre graueris minime. Alia. Diuus papa Gregorius in homilia
Epiphanię accepta occasione ab apparitione stelle quā Magi vñderunt in
orientē nato dñō; contra mathematicos ordinem reris; opponit de duobus
Geminis Jacob et Esau simul natis dicens. Cerre cñ Jacob de vñtro egres
sū dñs; pñoris fratris plantam manu teneret; pñore nequaqz egredi
potuit nisi et subsequens inchoasset et tamen cñ vñro tpe eodemqz momen
to vñriusqz mater fuerit non vña vñriusqz virg equalitas fuit. Sed ad hec
solent mathematici rēspōdere; (inquit) quia virtus constellationis in iero.

De Astrologia

ungentis est. Quibus educto nos dicimus quia magna est in ora natiuitatis si igitur in istu puncti constellationis pmutatur necesse est erit ut tor diant fura quor sunt membra nascuntur. **Arg.** Gregorius. Qui post multa. qua astrologis obijciunt (ad que prof. ero. rationabiliter respondere nequeunt) concludit dicens. **lib.** de stella breuiter diximus ne mathematicorum uicidia indiffusam pterij. videtur. **Ad** si nec ista permouent attende quod eodem loco pscilliamistarum heresim. dicit esse de genituris opinio astrologorum. **Di.** Summi pontificem audiui inuestigantem et carinalem. **Ab.** et ius Hieronymus presbiter cardinalis sacre scripture in **Victorinum?** apocypses precipue in commentariis sup prophetam Sophoniam. cap. pmo de astrologis dum exortus esset sermo ait. **Ibi** sunt qui eleuantur aduersus scientiam dei: et omne quod gignitur in seculo (sciam tibi scientiam pollicente) ferunt: ad ortus stellarum et occubitus et mathematicorum sequuntur errorem. Idem sup **Isaia** ca. xlvij de astrologis loquens dicit. **Ibi** sunt qui vulgo apellantur mathematici et astroz cusu lapsi: qui fidei um res humanas rebus arbitrantur. cum salutem alijs pmitterebat sua ignorabant supplicia. **Idem** capitulo. **Sed.** et **Ilud.** 26. q. 2. Requiere stellarum cursus et cunctus orbis futurorum rimari obprobrium egypti vocat et idolatrie comparat. **Di.** suscipiunt ad presens diui cardinalis dicit: archiepiscopus accedens **Abdiesolanus** **Am brosi?** in ca. iij. de astrologis longum sermonem contexens inter alia. Nonnulli inquit natiuitatem tentant exprimere qualitates: qualis sit vnusquisque natus sit cum hoc non solum vanum sed etiam inutile sit querentibus: imo inuile pollicentibus. Et post probationem sue scientie ait. **Accepit** sunt postoli et congregati ex peccato abus non vnus natiuitatis sue hora sed Christi eos sanctificauit aduentus et hora dominice passionis redemit. **sa.** morte. **caro** damnatus capite ille cum dno crucifixus: non beneficio natiuitatis sed fidei edificatione ad paradisi eterna transiit. **Jonas** in mare non uis natiuitatis sed dissimulatio diuine preceptionis precipitauit et offensa. **petrus** de mare re imminente morte paritendi angelus Christi non stellarum series liberauit. **paulum** cecitas conuertit ad gratiam et pcellum a vipera turbatus naufragio non remedia natiuitatis sed deuotionis merita seruauerunt. **Quid** illis dicimus qui eorum pibus cum fuissent mortui resurrexerunt. **virtu** illos natiuitas an apostolica gratia suscitauit? **Et** idem: totum negotium hoc (scilicet iudicandi) plenum ait esse vanitate et tele aranez coparat. **Di.** **Tutus** est hic diuini **Augu.** que plium fuisse acurissimum dicit auscultemus.

De opinionibus Phozorum de fato et constellatione natiuitatum quas Augustinus in libro quinto de ciuitate dei recitat et improbat. La. XII. Oja.

Sactus **Augu.** disputator copiosius omnem questionem quam tractat radicinis in medullis: p quibus ut lat. nre vel rerum rem vel salutarem fideliter detegat. **Unde** in libro quinto de ciuitate dei contra astrologos disputationis recte tendere instituit prius fanaticorum et astrologorum varias opiniones distinguit et breuiter pterit. **explosio** cum Genethliacis varijs meritis cogreditur p capitula ferme decem pma. longi esset oia hec epistola mari: non negra inferre. **Di.** Longi etiam et minus necessarij cum paucis planisq; verbis intentione citi doctoris colere possit. **Al.** et **Si** possum sciret **he**

Augustinus?

Liber. VII. Tract. II.

obsequi illi tibi in hoc quoque non abnuo. Distinguens itaque Augustinus fatidicoꝝ & astrologoꝝ sacras in capitulo primo libri prefari. Primos ponit qui dicunt omnia euenire fato id est voluntate spiritus dei. Di. Illos ne male sentire arguit. *Alia.* Adinumerat et sententia teneant et linguam corrigat admonet. Di. Quapropter? *Alia.* Quia facti hos s quando audiunt. *Alia.* loquendo consuetudine non intelligunt: nisi vim positionis siderum quicquid qualis est quando quis nascitur siue concipitur. Di. Secunda igitur opinio est illorum qui omnia fato id est vi siderum initialium euenire arbitrantur? *Alia.* Scire inuoluit sed inter hos rursus Augustinus discernit. Qui dicit cum sine voluntate dei decernere opinantur sidera quid agamus vel quid loquor habeamus malorumue patiamur. Di. Tales haud dubium quod proclit. *Alia.* Quinimo et ab auribus omnium repellendos ait non solum illorum qui veram religionem tenent sed qui deorum qualiumcumque licet si loquor voluit esse cultores. Di. Qua de re? *Alia.* Quia inquit hoc opinio alius non agit nisi ut nullus omnino colatur deus. Discipulus. De hac sacra nonnullos nostrae fidei homines esse arbitror qui rogationes letanias et precationes omnes pro pace ac salubri aera a populo factas substantiantes: frustra fieri calumniantur. sed quid mihi de his talibus dicere diuisione mentis preloquere. *Alia.* Eorum qui omni vi siderum euenire credunt nonnulli sidera quidem quae nobis futura sunt pro arbitrio decernere opinantur: sed accepta potestate a deo. Di. Quid istis? *Alia.* Abagiam inquit celo facite iniuriam. Discipulus. Quam? *Alia.* Quia in eius voluticlarissimo senatu ac splendidissima curia opinantur scelera facienda decerni. qualia si aliqua terrena ciuitas decreuisset genere humano decernere. fuerat euerenda. Discipulus quid si dicerent sidera non pro arbitrio illa decernere sed in talibus ingerendis dei omnino iussa complere? *Alia.* Quarta haec positio est praedicti crudelior. Di. Quapropter? *Alia.* Quia de deo sententiandi tradit quod indignissimum verum est de stellarum voluntate sentire. Oportet tam dicti philosophi quia et stellarum insensu necessario euenire existimant quae sunt hodie quoque a sapientioribus astrologia tam falsarii reprobant. Di. Hec forte Ptolomei sententia potissimum paulo ante posita: quia ait. Vir sapiens dominabitur astris. *Alia.* Ea ipsa et alijs multis. Quin et iam positio est generalis: quod stelle nec pro libitu futurum decernunt (quia ut dictum est supra animare non sunt) nec decreta dei necessario futura in nobis complent quoniam deus hominem in manu consilij reliquit. ait sapiens. Sed ex naturae suae influentia a conditore accepta: homines resque terrenas alterant: ad ea de quibus pauca supra eduximus inclinant. cum inclinationem homo si vult contraire poterit. Di. De hac opinione Augustinus quid sentit? *Alia.* Non modo riter doctorum hominum fuisse ait istam sententiam ut dicantur stelle significare rebus ista quae sacre ut quasi locutio quedam sit illa positio siderum praecedens futura non agens. Discipulus. astorum istam fuisse sententiam: nec ego tubitaueram sed cum Augustinus approbaret necne audire volui. *Alia.* Quamvis ad ea quae ex libero arbitrio decedunt positionem istam nequaquam approbat sed in frequentibus fortiter expugnare et propria est astrologorum principia in tela conuolans. eos confodit undique et quantum ad cetera ab astrologis et naturalibus variata sibi iracunda. hanc positionem ostendit. Tu si quando varabis ibidem lege et relege. non est prima fronte ob genti doctoris mens et argumentor vis patet.

De Astrologia

In quibus libris Augustinus astrologiam
de naturatibus improbet et similiter ceteri
theologi Canonice et sancti prophete.

Capitulum XIII.

Disputulus

Parer et premiffa opinioſi dulcedatide inſpicient nimia
a nonnullis reſponſum eſſe. Auguſtini ceteroſq; ſanctos do-
ctores non nifi hos aſtrellogos reſpondiſſe qui neceſſitate
aſtra nos docent. Ma. Egrei in cœnium offiſe indiſtine
ere ſimul reſpondunt et haud dubii poſitione imponere
nec ſtare tanq; blaſphemâ in primis reſciendas voluit.
Aug. vero peculiaris p̄dicat poſitiones ſegregans vltimam que veritati
nimis videt contrariâ: ideo forte tanto piculoſior quanto apperet p̄babit
lior: ſigentius eliminat. et in capitulo quinto aſtrellogiâ nō artem ſed ra-
tione vocat: in ſine ca. ſeptimi nullâ hanc artem eſſe aſtruit. Quid
to que libro ſecundo ſuper geſum ad litteram. et libro octogintaſi queſtio
nâ queſtionis quadrageſima quinta de aſtrellogia ponit. Idem libro ſecundo
q. 81. om̄i v. re. is et noui teſtamenti queſtione ſedecima in ſine ait: Aſtrel-
logi cœn inimici ſunt veritatis. Et libro tertio de queſtionib; noui et veteris
teſtamenti. ca. decimo octauo diſcuſſione contra fatum et mathematicos
multos ac varios argumētis diſſerens. In principio ait: nifi tam cōtra
chriſtianos q̄ ſi arti marſellos adhibeat curam hec cœn inimica diuſcia
re legi dei. Et paulo infra dicit. Hanc cœn aſtrellogia et ſubtilitas inuenit oia
boli. Et circa ſin. in. fugiendū om̄ibus modis ab hac arte monem. curioſi
cœn eius inimici dei ſunt: ſine ſollicitudine nunq; ſunt: ſemp cœn ſuſpenſi
ſpectant: qd minime certum ſcunt. Ipſe etiâ ſermone ſexto de Epiphania
vocat hanc artem ſtulticiâ ſacrilegam et indoctam doctrinâ. Et ita
ait de gentibus hominū. Etiam homin: loquātur quod inſpicient opmā
re. In ſermone quoq; de verbis domini quib; dicitur. Ego ſum vitis ve-
ra. et cetera ait. Conuerſo tibi indulgentiâ dei p̄miſit: ſed craſtinum dicit
tibi nemo p̄miſit. aut forte p̄miſit. Mathematicus longe aliud eſt. Q. deus
(ſcripta) q̄ multos Mathematici ſeculerunt. quia ſibi plerūq; lucra pro-
miſerunt et damna auerſerunt. Et homeliâ tredecima ait. Promiſit dicit
craſtinum Mathematicus vt damnet te et illum. Et ad Zachariam ſcri-
bens dicit. Mathematicos deliramenta cum deſectatione videnda ſunt.
In ſecundo libro de doctrina chriſtiana: dicit eos nimis errare: et genus
fornicationis anime aſtrellogiam vocat. 26. q. 2. ca. illud. Reliqua tantorū vi-
roium teſtimonia: ſilr et theologorū poſteriorū: videlicet Alexandri de ales
Bonaventuræ Schoti et aliorū breuiat causa libet p̄ſentare. nec eſt iſti a p̄-
cipuis diſſentiriſ: ſed et ipſi inſurum celeſtium in elementa et elementata age-
re cōcedunt rationem q̄ ſenſibilis et potentis organiciſ ſpecies haurit p̄-
accidens et multū a remiſtis et in generali a celeſtib; moueri nō oſtino ad-
muntreſ: nō ad ea q̄ aſtrellogorū traditōes p̄tinent. voluntatē vero cœn
no eſſe liberam et iſti et catholici oēs dicunt. Di. Sancti patres et theolo-
gi nominati forteſte aſtrellogiâ diſſuaſerūt: de ipſi principis et experimen-
tis minus edocti. Ma. Si diſtos patres aſtrellogie ignoras ſcine credit
lege Ambroſii loco p̄calligato: et Auguſtini libro quarto conſiſſionis. et in
uenis quo ſuſpitionē hanc a mēte tua repellas facillime. n. nullū cœn ipſi
in hac attrituſ et vix tandem falſitate cōperta deſuiſſe ab hac vnitatē deo

Liber. VII. Tract. II.

Interf. o. Aug. Sic & in alior codicibz hesitationis tue medela poteris invenire: oēs enī nō alicuius armis cū astrologis p̄figit: sed qd̄ Doctoz est p̄p̄is p̄ncipis vaniloquos redarguit. Sacri insup̄ Canones illoz dicta ap̄ probantes: astrologiā p̄labent: s. q. a. c. Illos planetarios. sūt p̄ba sci Aug. li. iij. p̄fessionū: & sed & illud. q̄ sunt p̄ba bti Hiero. Et de sortilegiis. & tuaz. papa alexander tertus. Clerici q̄ bono se lo & ex simplicitate p̄ astrologi inspectionē furti cuiusdā ecclesie inq̄sivit: p̄ annū a celebrante suspen dit: dices id gravissimū esse: non modicā inde maculā perī p̄traxisse. Di. Talis papa si hodie viveret: sacerdotēs n̄fos q̄s nolare possem: forte in perpetuū inhabilitaret. Ana. Quid faceret nescio: veritatem ip̄s intime cōpa tior. Sed si forte illos nō mouet q̄ p̄labata sunt nō op̄osum erit Domini iustitiam de hac re in mediū p̄ferre. Di. proferas queso. Ana. Non ego: sed Istaas p̄p̄era nobis hāc edicat. Di. Magis grati accipio: qd̄ ait? Ana. e. 47. ex p̄sona dñi dicit Babilonijis. Stent & saluent re augures celi q̄ p̄re plabant sydera: supputabūt menses vt ex eis amittārent ventura riberece facti sunt q̄si stipula ignis cōbussit eos: nō liberāt animā suā de manu nā me. Et qd̄ in n̄ris libris dicit augures celi septuaginta interpretēs transiit: lerūt astrologi de sc̄tis Hieron. ibidē. vbi etiā ponit testimoniū sc̄m paulo ante expressum. Di. Quāuis p̄p̄eraz testimonia sine alq̄ hesitatione recipi debeant: p̄ ipsos enī locut⁹ est sp̄s sc̄tiss: sicut in simbolo canit ecclesiā: q̄si aliud si habes p̄p̄erici testimoniū p̄ferat: vt q̄si in ore duoz firmus apparcat testimoniū. Ana. Per Hieremij Dñs populo suo astrologiā in ter dixit capitulo decimo sic dices. Iuxta vias gentiū nolite discere et a signis celi nolite memore q̄ timer gentes: q̄ legēs populoz vane sunt. sup̄ q̄ loco diuus Hieronym⁹ ait. De his loquit⁹ qui a celestib⁹ q̄rimant regi humanū genus: & ex causis celestīū terrena moderant.

Cur multi adhuc Astrologie fidem habent p̄pter paucas experientias: & non potius respiciunt eam p̄pter innumeras fallacias etiā iuxta sancti Augustini sententiā in stinctu demonū inductas. Et q̄liter sanct⁹ Sebastianus astrologiam confutandā docuit.

Lapiculum. XV.

Magister

Erstamen q̄ astrologie calicē epotaueret: vsq̄ ad sterc⁹ etiā ad hęc responderē: nō esse intelligēda nisi de his q̄ astra cor lebant: & ex his offiia necessitate quadā fieri credebāt. Di. Non mouebit me hęc callida glosula: cū ap̄tissima sint doctoz & etiā dñi verba. Quinimo si qd̄ p̄babilitatis habere videret astrologia hec de q̄ loq̄mur: abhincinda r̄i esset: cū sc̄tis patribz sacris canonibz & diuinis scripturis visa est adimī: veb̄men ter suspecta. Non mediocrit̄ etiā (vt ego quoq̄ aliud addā) suspecta reddide rūt astrologiā: q̄ p̄tra mathematicos sc̄tis Sebastian⁹ milia Christi inter gerrima fide corā Cromatio romane vrbis p̄f. ero diff. ruit sic in integra ipsi⁹ legēda p̄tinet. Cū enī (quāuis o'bus silachris in domo dicti p̄feti p̄ sanctū Sebastianū & sc̄tis polycarpi destruct⁹) Cromati⁹ iuxta p̄dictū sc̄dz sanari a podagra nō potuisset d̄mce: & op̄ astronomici (i q̄ ois dīsciplina stellas arte machanica p̄structa erat) fr̄geret: parent oñsū est arte istā eo cēodi bile. Uti & sc̄tis polycarpus p̄byter Cromatio q̄rant: qd̄ mali illi iusser cū

De Astrologia

illo rita sacrificioz hoc opus colorez respondit ante hac esse deo in imita-
que in opere erat fabricata oia ministeria esse false deceptionis. Debatita-
hoc intulit oia ista vanissima esse & falsa Christo ruelante cognovimus
que tibi nunc manifestatus aperimus. Principue inquit) hodie ad te marthas
ecceose venirent dicat illo rpe asperis te casibus laboras: ite inq. p. quas
cellas hoc tibi quicquid mala & responsa eius erit pro uldubioz. qd tempus
num a malicioso marre suscepti est: aut Saturnus apostolicus sine retro
radus fuerit & cetera: que ibi leguntur. Age nunc inquit sursum Sebastia-
no profecto) interroga a. t. r. marthematici cui ipsas horas in bono rti i
substante casibz dicat. illico videbis tibi cu rdnabilia scemata infinita. offir
e quibus approbar: qz in ipis rpiibus tibi curare debuerit bona. que are
sepoitrat mala: circuli erant tenet ex oi pre collectis in quo. diuersas & vari
as causas accipit. ex quibus occasione accipiet dicendi quod vclit. Age scito
Sebastianus preternitro qd opponit ibidem qualiter vno noufragio duo
diuersis rpiibus nati perire possunt. Vtiter & in vno prelio innumerabiles
multitudo prof. m. qui vtrq. eandem pnt ad confutandā vnoz astrologoz
domini christiano sola istec sufficere pnt ad confutandā vnoz astrologoz
insaniam illa. Nimirum sed nequeit febre corrupti de potus differentia sa-
tis iudicare: nec vr Quirilianus ait) facile quid psuaderetur iustis: vr scitis
Aug. habet libro 7. pro de ciuitate dei ca. 1. Nunc scititine vel pertinacie nul-
li quantifcq. numeri libri satis esse pnt. Et vr p. videret regius propheta.
Turbari sunt & mori sunt sicut ebn) omis sapietia cor denotata ē. & aplos ad Ro.
Et auertit in cogitandis suis & obsecrati est insipiens cor consumititine
Et auertit in cogitandis suis & obsecrati est insipiens cor consumititine
ros em se esse sapientes stulti facti sunt. Di. Quid autē nō facile multam
fidem astrologie bz qui iā dicat scripturas ignorat: crebras experientias p
hic vider. Cū experientia sit efficax rem magistra: Alia. Experientias m. ad
apparuisse in astrologoz iudicio inficiari arbitror neminem: sed iste compa-
rate erroribus quibus accipiuntur & alios fallunt quasi nulle videntur. Et a
ta aut vr ita dicam) hereditaria quadā successione ab eis oi in man: que
pma p curiositas viciū decepta est: ad nos descendit luitas: mira credendi
facilitas: aut verius vperim fatuitas: p noscedi futura cupiditas: vr mul-
to magis mathematicis imperitis credamus q scripturis & doctorbz scitis.
oppositis psuadentibus: vel inter centis errores vni verum ab his cōiectu
ratis magis q ex constellatione pntissim elenire contingat. Cū accidit qd
ait Petrarcha vr sine ulla suspitione libere meriri possint: pro eo q: semel po-
nere nō meriti. De istis aut loquor q quor āms vaticinantur de illis cre-
tibus q ex casualitate celestiu expectari cōtradicente naturali i de) minis-
re possunt. Sūr & de his q ex naturarū psideratione ea que in domo
explanatide numerata sunt & alia fere infinita de nascitibz augurari fru-
stra conant. de quibz & dñs Augustinus vr) supra tactū est in fine capituli
primi libro quinto de ciuitate contra astrologos disputatione sua conclu-
dendo ait. His omnibus consideratis nō immerito credatur: cum astrologi
mirabiliter multa vera respondeant: occulto istinctu fieri spiritum nō bono
sunt quoz cura est has falsas & mortas opintiones de astralibz satis inserere
humano mentibus atq. firmare & nō horotopi notari & inspecti aliqua ar-
te que nulla est. Idem dicit libro secundo sup Genesim ad lram. vbi cōclu-
dendo subiungit. quia ppter bono christiano sine mathematici sine quilibet
impie diuinariū maxime dicentes vera cauendi sunt: ne cōsortio d. monio
um animā deceptam pacto quodam societatis inuicent. Age ibi.

Quinti.
Augustin?

Ps. alio 6
ad Ro.

de dec. 6. q
11. 6.

Franciscus
Petrarcha.

Excusatio auctoris qd nō magis priculariter principia Astronomie discussit. Et quata inter Astrologos diuersitas et contradictio sit. La. XVI. Di.

Nisi epitomata angustia vigeret finone ab his ad alia que in
per sunt conuertere: scilicet reperitis pulsare donec principia
Astrologie rationibus et argumentis philosophicis erubescere
ut sub palcis si que solida latitant, appareret. Adhuc non
dessem tibi nec quidē in hoc nisi veridica relatio de hoc
dico didicissim quenda comite Miradulanū in pbia erudi
tissimū duodecim (ut autē) libris discretissimo stilo et efficacissime medijs id
pfectis. Utinam haud dubiū successi: ipso lucubratōe et tā studiose cōscrip
tē ad manus meas quibus alim tui oblectare sit et veritatis agnitioe firmare po
teris: mihi satis erit de hac re quemadmodū dū et de alijs maiorum nostrorū
et patrum recte philosophantū sententias commemorasse quibus tamen
astrologi irasci nulla recta rōe possunt. Ipsi em̄ priores astrologi suspectā
reddiderunt dū alter alteri dicta respēdit et expectā aliu dūcunt rēstā
Nam in diuisione zodiaci in signa Chaldei notatissimi astrologi ab alijs di
ferunt: non signa duodecim sed imagines undecim ponentes nec eiusdem
latitudinis nec longitudinis. Sed nec planetis domos assignant altitudines
seu exaltationes tū considerantes. alij autē et in signis gradumue diuisione
conueniant in partitione tū domorū duodecim tantum pugnant ut qui opi
moni consentias nulla argumēti vis ostendat: nam plures gradus alij in
illa: in altera paucior: collocandos statuerūt. Ita fit ut planeta qui ab alijs
in prima domo collocatur ab alio in secunda vel duodecima positus inueni
atur. Inde et aspectus domorū dominatōes ac ceterę vires multipliciter va
riantur. Planetam quippe quem in prima et angulari domo fortem credū
in quarta sub terra plus efficaciz et in superba habere in nascente et supra
finitorem collocata in undecima aut duodecima domo celi qd inē nulli ore
denres cōi traditioni contradicūt et stellas in omnibus supra horizonta for
tiores credunt q̄ infra ipsum. Dicant si possunt et rōnabiliter dicant cur pla
neta circa finem nomi domicilij non tū aut plus possit q̄ circa terminū de
cimi vel in medio quarti. Ea propter et ipsi fluctuat nūc illa nūc alia fortioe
p̄dicant. Unde et Ptolomeus aliquando undecimā domū cōtēti in fortitudine
p̄ponit aliq̄ contrariū sentit. Medij celi omnibus p̄fert. In scissabala et a
boasar orientē p̄locant. Sed de his satis quantū in significacionibus domo
rum distantiam p̄tū actū est cū easdē recitarem. In distributōe autē sa
ciorum et terminorū miro nō discordant. nec mūtū q̄ et in naturis planetarū
diuersa enunciat. Nōne venerem adventum et alchibicis frigidā estimant.
Et regione aboasar et Ptolomeus calidā ipsam asserunt. In mercurio nō
minus differunt et nec in luna eadem nobis prima cōueniūt. Et si in Alita
ribus huius cōmedi aberrant: data est venia cū de bonitate aut malicia plo
netarū nō p̄ oia cōcordant. Sup̄ oēs autē videndi sunt et capiti et caude draco
nis p̄fatis pure imaḡ natijs eff̄: cū aliquis inesse credi trita ut crā annis
nati aliqd addant. Quis p̄terea vñq̄ p̄cordabit li et q̄ ad huc sub iudice est
de radiatibus directionibus et ceteris dicitur. De annis autē p̄datis ob
nimia discordantia p̄get vel modicā qd dicere. attende qd in duobus p̄fatis
ue p̄fatis annis quot errata quot p̄ia et p̄ne nulla sine formidine de op
posito emiciata. nēne frequēt circa idē vacillāt cū dicūt mercuriatē vel bella
ex malicia saturni vel maris et aliq̄ domicilio significari si benigni? Iupit̄ for

De Astrologia

malicia eoz mirigabitur qñcūq; euenit id astrologū fēdisse inuenit
o. 3 a pariformit cū pluuia uentura aliq tpe pñunciant; frequēter addit
eoz planetaz radiatōnes. ppter qñ serenas saltē in aliquib; locis eue
nat. raro pterea de dño anni pccordant. Di. Omne aut regnū in se diuisus
solabitur dom? sup domū caderet. Di. Dñs in euāgelio testat; sed forte ptra
teratē in eoz libris esse negabit. Ada. Quia fructus nulli reiguerant
de id celare possunt; quin omī legenti appareat; adducere aut iati? bas cō
radiatōnes apertissimas ueraz uicinas ad lege dū uacat libū dñi Abē
magel de iudicijs. q multoz suas in vñi colligit. Abraam de natiuitatib; r
q supra parū auctoritate pbata sunt. Di. Abro ego uehēmētē si ipi in
ter se diuersi sūt seris doctorib; canonib; r diuis hīs ppari (et dictū est)
quē de tali pccordantiā pñtulanit. Ada. Tūlus quidē in illi cōcordantiā
sonare pō que ab auctore r in illo hac supaddito Glucidario adducit;
summa discordantiā astrologoz inter se r a ueritate hīstorie ostendit. Di.
Nulla igit hec facientes; reliqs astrologie pte uidemus.

Abraam

Quarta astrologie pars de interrogationibus.

Capitulum. XVII.

Magister.

Astrologoz opinio est; cū anim? homis ad desiderū sciende
aliqu? rei impellit; subito nō electione r pñtatiōe id fieri
sed influū pñtatiōis ea hora in celo pñt. nō. vñ si astro
logū pñtatiōe figura egi hora interrogatiōis repta eundē
astrologū de re quesita pā posse rñdere. vñ si mortu? uir?
ne sit amicus absens; si missus legat? saluus rediit? sit?
r inuenitur? aut expeditur? pñtate rem p qua missus est; inuēta alia de
qbus dubitare poterit hūana curiositas. Di. Aliquādo ne pā interrogan
tibus responderē? Ada. Etia qñis sepius mentiant r quidē inculpabunt;
nam hic inuenerunt quo errores suos apud imperitos excusant. Di. Quo
modo? Ada. Quia dicunt; si motu quodā naturali firmas r radicali sin
tentione astrologū dubius quis interrogat ex natalicia cōstellatiōis p
uenisse ad id qd ipa significabat. vñde cōstellatiōe interrogatiōis ppor
tionabilem fieri natalicie cōstellatiōi affirmant; nisi hoc eueniat inuēto
sem interrogatiōis nō radicale neq; firmā fuisse clamitant; ea ppter si in
responsis fallant atq; fallant nō ex defectu artis; sed interroganti leuitate p
uenire excusant. Di. Callida nimis scā inefficax mendaciōis excusatio. Nam
quid Chaldeos astrologos morabat qui regis Nabuchodonosor somniū qñ
si nōdum nō dicere potuerit; uerū ac cupit moralit. possibile esse dixerunt;
Et quis diceret q ex tam nūciosa turba astrologoz pñtatiōib; assi
due uacantiū regio natiuitatē nullus sciret; aut quēstionē tam studiose p
posse autimū regis tam pcurbare nō fuisse firmā r radicalē? Idem oppo
nere possent de agyptiacis diuinatorib; q de somnio Pharaonis sūt respō
dere non potuerūt. Daniel aut regi Babilonic; r Joseph regi Aegypti non
q ad somniū; sed r interpretatiōe liquido responderūt; nō ex cōstellatiōib;

Liber. VII. Tract. II.

aliqua inspectione: sed eis oportuit reuelariſc. vt tñr^o facre hiſtorie habet
q̃e nup̃t in eundem legi arcti religii. p̃terea ſi animi ad occidendi ſcindi
q̃ ſtellare influſus p̃ moui credat: cur nō magis obſuante p̃ſtellatione et
ips q̃ ſo q̃toſi deſideriū tale p̃cipit: q̃ cōſtellatione et horā q̃ ſpēſita eſt
q̃ſtione ſi forte aſtologi q̃ſturus tard^o inueniat: p̃ſtellatione et horoſo
p̃m vtrūq̃ varia: i. neceſſe eſt. Eñ hanc aſtologie p̃tē cum ea q̃ de natiuit
taribz ſumant p̃ſtandū cecidandiſc exiſtimo a ceru autē fidelis q̃uſtians
dōs q̃ ſiſpſiſq̃ ſuſcipit q̃ ſol^o dōc eſt diuic iſc ſonāt vt eſt illud. Tu ſo
ſus nōiſ corda filioz boſm. Jñx. Nō p̃ter illū nouit quēſq̃ et dñ ſit in boſe
nō angliſ bonus vel malus nō ſolus ipſo boſo q̃ eſt in ipſo. Dñ. Rele
gata hac igit ipſa ſultricia ad reliqua eggamus.

Electio temporis ad inicianda diuersa opera sub
certis constellationib⁹ in prece dicitur ab Augustino
7 medicine diuersis auctorib⁹. La. XVIII. Ma.

Que sequit̃ astrologie pars eligere docet diē ⁊ horā omni op̃i qđ facere libet cōuenire,quādo sūt fit bonū feminare,plan-
tāre,figere p fabrica excludere ne terredū p̃fuerit et cano ro-
res belescant,lagutire minuire,medica sanādi q̃a incidere,medicā
cūcā ad intra recipere,castra ciuitatis ⁊ domos fundare,op̃erū
tūm educere,hostibz occurrere,prociū ducere,Emere,vinu
re,nonas ⁊ vites induere,vindicare,vt vinū in pace bibat,Opus alchē-
mīe inchoare ad studiū pueros applicare,locū murare,erigere arripere ⁊ ter-
rā ⁊ aquā sociare,interire,et cuiuslibz status ⁊ dignitatē hoibz loqui ⁊ nego-
cia tractare,ballnū intrare,amicis mittere,seruos pducere,ad venandū in
silua arborū luminibz cūre, ⁊ his filia q̃ nūc mēore maxime occurrūt, sed in
libro hali de iudicijs videri possunt, vbi singlis p̃stellatōibz assignat̃. Di-
p̃ter m̃sūm et vni iudicio meo plus copiosius necessariū si nō dat regula
gligendi horā ⁊ p̃stellatōne fortunatā,sub qua bonū ⁊ feliciter p̃tingat mo-
ri,p̃cas infernales quaderet celos fydicos officio trāscendere? Alia. Tu
cos irridet q̃ tanto studio q̃ cōmemorata sunt inuicigat? Di. Et Augu-
stinū Janua rōi scripsit, paulatim dicebas esse mathematicoz delirantiū
ta cum veneratione irridenda? Alia. Non inficior: si recordari: etiā di-
ctū est ad eodē scilicet p̃puleum, vltz quaz absorde dicta p̃st ad solas corpo-
ri differēas factā quosdā vaqz fydicos, qđ aut magis corpale in acti-
onibz qđ agriculturā exercere,signa dū nondū lūphus humore abundāt in
iudicia p̃stendere, sanādis corpibz cōspiciū rebz mederi? Alindū istis qđ
idem ad Januā rōi scribēs, Non aut dicit quisqz sapiēs arbitret obsuaro
re,et tempoz rebellēdōs,qđ dicit nō p̃sticari bodie, qđ tempestas crouet
et, et vel si qđ forte alij naturalis effect? circa motū aeris ⁊ humoribz, ad va-
riandas tēpoz sūlitate, et fydici ordinatissima cōuersione notare, sunt de
qđ dicit et cūcā eodē erit vt sunt in signa ⁊ p̃a: dico ⁊ ānos. Ad. Plane ita
ita sacra babz, tūc aut p̃mōstratio qđ signa alia alias copia p̃tes sibi vō
dicat, plane qđ ⁊ vt paulo ante dixit qđ in diuina signis nō eodē mēbra
respōdat? Alia. P̃mōstrant si possunt quoz hec cognata sunt, ego nō
lib naturalē, ambli p̃biolophici, nihil cōspiciū rōi p̃sentanti, ⁊ in his di-
stributiōis ⁊ astrologoz argumētis cōp̃ri. Quinimo ⁊ ipos auctores, p̃ci-
puos ⁊ assignandō b̃uēficiū dicit: quēadmodū ⁊ ferris in ānos nō modico tē-
p̃e gladiat: ⁊ inueni, Nam vt exempli causa vni cōmōrē, qđ pugnat? dici
posset, qđ testes seu pudenda Argini assignari, vt Alepbirius, aut Sagitta

De Astrologia

ut Auenora aut Scorpion. vt Abdoasat: pigit pia talia enūciare. Di.
pigit et me in pscriptis ofonib' agriculturę: medicinę et silib' signa ali-
ta descēdētia seu oriētia. aut planetarū dñia: pter Solis et Lune lūina et
ar' obſuare. Cū aut lunariū mōueris hñores augeant: minutiones
scilicet hominū Luna plena fieri videt fore rōni naturali magis accēde
rē obſer q' vulnerato mēdio abidāria hñoris crudi solet dolore v' tu
q'et: vel causare. v' augmētare. Sed hacten' de illis: videam' et reliqua.

Eligere diem ad initianda pūgia. cōmertia. et his
la impium est. et a fide. apostatāre. pbat aut oritate
acti Augustini et iuris canonici. Et irridet curio.
Astrologi. Capitulum. XIX. Magister.

N alijs que in sortē electionū receptant. Astrologi vics du-
e te viorē. et nēre. viderē. cauē. cūq' generis cōmertia facere
et cetera. cōstellationes aliq's obſuare et ratio naturalis nō ad
mirat. Et diuus Aug'. ad eum. dei. ca. vii. irridet dicens. Q
stulticia singularē: eligit dies vt ducat vior et. Et p'mo. hñj.
Quamvis inquit corda fidelium nō dubitant: nullis mūdi p'ib'
ad Januariū aut. Non itaq' dies obſuamus et annos: et menses: et tem-
porne audiamus ab aplo. Timeo ne forte sine causa laborauerim in vo-
ros cū inculpat q' dicit. non p'sciscar. q' posterus dies: aut q' Luna
stet. vel p'sciscar vt p'piera cedant: quia ita se habet positiō syderum. nō
iam hoc mense cōmertiū: q' illa stella mihi agit mensem: vel agam. quia
cepit mensem et: Sacri insup Canones tempore obſuantias p' his cōse-
bus inbent. 26. q. 7. cap. nō licet. ca. nō obſeruetis. inquit Aug'. Dies q'
sunt Egipriaci. aut kalendas Januarij. aut aliquot mēses. aut rpa. aut
es. aut annos. aut lunę Solisq' cursum p' domo faciēda. aut ppter cō-
gia copulanda. Qui aut talibus credunt ad eoz domum cunctes. aut suis
omib' introducunt et interrogant. sciant se fidem cōstātia et baptisimus
caricasse: et pagani et apostatā: hoc est retro abeunt: et dei inimici nā dei
auter in eternū incurrisse: nisi ecclēstia penitētia emēdatus deo recē-
deret. Nec ibi. p'p'etmissis illis que ad sequētia descēdunt. et ca. sequēti qd
impū est. et Siciridion. feri Augu. c. 78. et cōmentarijs eiusdē super
sta ad Salatib. graue p'fū offendit obſuare rpa in finem supra expositū
quod aut cap. nō licet. 26. q. 9. p'hibet obſeruare cursum Lune et stellarū
ia ppter segetes: vel arbores plantandas. intelligendū estimāt de illis
hoc volunt et cōres aliqd diuini numinis inesse talibus. p'p'et hos di-
us Aug'. li. v. de ciui. dei. ca. vii. cū illos irridet: q' eligunt dies a cōmoda-
us ponēdis viribus vel arborib' vel fegrib' credentes p'cularim positiō-
es syderū illis influere: iuxta offia qua de natiuitatib' hoim obſeruant.
hoc est inquit: q' falsum sit et eo p'p'et: tam mltā grana in terrā sil' veni-
nt: sil' germināt. et exorta segete sil' herbescunt. pubescunt. flauescunt: et tū
nde spicas ceteris coquas atq' vt ita dixerim cōgerminales alias rubigo
intermit. alias aues d' populant. alias boies anclunt. hoc aut nequa: si
rer si eadē cōstellatio sub qua seminant: freria q'mus ad cūct' saluationis
us cōsumptionis influere: itaq' eadē modū se hoib' indicant eoz inspectis

Lib. VII. Tract. II.

uariatibz. Nec em̄ initiales p̄stellaciones nascuntur? hoībus tñ esse signa? cau'as futuroz credūt: sed etiā plantis brutis ⁊ rebus inanimat. vt puta fundādis castris. ciuitatibz. ⁊ domibz. Di. Si ita sentiūt: oīcunt qd cause: q̄ d: eodē doue hoīes. canes. aues. reges ⁊ paupes. nobiles ⁊ poplarij comēdūt. De eodē q̄ vino sūt diuersi hoīes bibunt: de eodē frumēto p̄cunt ⁊c. Si hec et initia s̄dere habēt: q̄ aut a bestijs deuorant: aut igne: vel aqua int̄rāt: aut in regios tñ cibos veniūt iuxta ea q̄ de nariuitatibz hoīm ventura autumāt. Ana. Respondebit p̄culdubio aliqd ne vici videant ab adolescentibz hec ⁊ silia ipsis obiectis: nos interim que restant peruramus. Di. Prode.

De fabrica imaginū Astronomicar ⁊ Necromanticar q̄liter aut quid valeant. ⁊ qd nullā vim a p̄stellacione habēt. sed circa eos demon operat. fuit autē sub p̄stellacione. vt impietas idolatrie magis occultetur. deficientur ⁊ Astrologi miseri qui nesciunt sui misereri. Capitulum. XX. Magister

Syrologie vltima pars (iuxta p̄libatam diuisionē) de imaginū Astronomicar fabrica est: in q̄ntus sub certis p̄stellacionibz sculptuntur aut fundunt. vel ad fugandū nocia: vt alliciendū: ⁊ pmouendū vitia ⁊ concupita: nā in varios vios ordinant. Alique in grūda rez destructionē. vt si Scorpio nō certē materiē sculptura aut fusione imp̄munt sub p̄stellacione cōuenienti. ⁊ nomē eff. cū scans nomen rei fugandē: ⁊ nomē signi ascendētis: ⁊ eiusdē diuersis p̄ribz imaginis inscribūt: cū q̄busdā alijs obfuantijs: q̄s cum mō totius opationis silentio liber trāsire. pro efficiē cōtrario p̄nam. const. llacionē ⁊ opationē obfuantia tradūt. Sūt in imaginibz q̄ ad amorē ⁊ inimicitia: ad sanitarē aut infirmitatē inducendas sūt: aut ad alios effectus p̄sequēdos ordinant. Di. Aliqñ ne per hōmō imaginē cōcupiti effectus causant. Ana. Effectus inrentos in hōmōis ad talū imaginū mltiplicacionē fecitos fuisse exp̄ientia m̄ os edocuit. ⁊ heu miserabilē decepit. Non em̄ hi sunt p̄ture imaginis a p̄stellacionibz receptar: sed opatione demonū. vt manifeste testat scētus ⁊ bo. ij. q. 27. art. ij. an solutioe secundū argumētū. ⁊ in li. de occultis opibus nature. Et cōtra gentiles li. ij. c. iij. ⁊ venerabilis Antistes Guillelmus li. de fide ⁊ legibz. Aurois q̄ aduersus Algazdē scribens huiusmodi imaginē p̄sus in effica: eos asserit. Nam artificialia in q̄ntū huiusmodi nec celestē influxum recipiūt: nec alienū opationis naturalis p se causa sunt. sicut pars ex natura libus: ⁊ q̄ntitas de q̄ntē actiuoz nō est imago: igit ex q̄ntēq; materiā fabricata sub q̄busvis p̄stellacionibz nihil amplius de virtute celesti accipit: q̄ massa nō effigilata: ⁊ qua imago fit. nec om̄ia q̄ inscribunt p̄ture a liquis habent. vt in sequentibz patebit. Similit̄ q̄ imagines s̄peliunt in medio loci: in quo opatio eoz exerceat actioni naturali p̄rariat q̄ actiua ⁊ passiua applicata forius agunt ⁊ patiunt. Vanitatē maiorē indicant obfuantie ecerere que in illis obfuant: vt cum sinistra manu quedā nota inscribitur: imaginū qdam sopiē sepeliunt. atq; si sunt crebris pedibz capite deſceant: q̄ om̄ia (vti ex doctozibz ante cōmemoratis patet) signa magis sūt occultū pacti iuxta cū demonibz: ab ijs q̄ talibus vniūt: q̄s cause ad effectus

De Astrologia

ualiter concurrere. Sicut in imaginibus Necromanticis angelorum aut
ius demoniorum inscriptiorum aliorum nominum et characterum ignotum. Insuper
suffragationum: inuocantur quoque: vius signa sunt manifesti pa
cum demonibus. In hoc est differre dicit scriptus 2. hom. ij. q. xvi. art. ij.
agius Astrologicas a Necromanticis. In vtrisque autem tempe obseruan
et constellationes certe. Di. Sed frustra illi imaginibus expectata virtute
insunt. Ada. Sed ut tali fisco demonis cōsors et idolatrie impie
magis occultet. unde propter manifestas impietates: que in recreatione
gini Necromanticarum sunt ppenodii officio: non solum Christiani: sed
arum factionis prudentiores abdominant eadem. Astrologicas vero:
nec incognita nola habeant: suffragationes nō acquirat. sed a solo
cium insurgit efficaciam fortiri videant: plerique etiam heu Christiani am
tunt: et eo infelicius errant: quanto minus diabolicas versutias nephano
operi adesse suspicant. omisit enim eos deus (ut David cecinit) sin velli
ria cordis eorum: sunt in adiunctionibus suis. Di. Iben quanta impietas
Astrologie latitat: misereor: sed huc miserrime: que sui nescit
mereri: dum alijs salutem et bona euentura pcedere frustra laborat: ipsa
pbatino morbo tabescens: cancrum quoque: usque ad interiora anime sue
pere sinit. Ada. Non modo imaginum impietas astrologie vim facientem
o vmbra eius se occultat: sed officio pene superstitionis infelix soboles sub
as ipsius confugit: dum supracua ipsa impie obseruat. Di. Obseruare
auctis minime infelicem superstitionis genealogia nesciam recte: ut com
erius videam mala quibus curiosi astrologi precipant. Curiosos illos astrologi
astrologi insurgit effectus expectant: quos ratio naturalis ex illis puenire
posse cōvincit: scriptum a sacra detestatur.

De triplici superstitionis filia. et qualiter diabolus
inuentor illius. diuersis temporibus genus humanum
las deceptur. Capitulum XXI. Magister

Supersticio vitium est religioni oppositum p excessum cuius
(ut ex diuo Augustino lib. ij. de doctrina Christiana patet)
triplex est filia Idolatria. scilicet Diuinitate. et supracua et sua
ria. Sic est. Superstitiosum est quicquid institutum est ab ho
minibus ad faciendam vel colendam idola (ecce idolatria: vel ad
cōsolationes et pacem quendam fecationis et in demonibus placiam
arch. sed crata: qualia sunt melimina magicarum artium (ecce diuinitas) et
infra. Ad hoc genus pertinent omnes etiam figuræ arq. remedia: q. medi
corum quoque disciplina condemnas: siue in pcuracionibus: siue in quibus
dam notis quas characteres vocant: siue in quibusdam rebus suis edendis
arq. ligandis: vel etiam salandis et. xvi. q. ij. ca. Illud (ecce varia obseruan
tia) Diabolus quippe: cuius supbia celum ferre non potuit: diuinum ho
minis percupiscenter homini qui in locum unde ipse cum angelis suis apo
stataris: ceciderat sublimandus erat: inuadens multiplex superstitionis ge
neris: mortaliter decuit: sicut scriptum est. inuidia diaboli mors intravit in
orbem terrarum. p. vnos equites parentes p diuinationem aggressus est: dum
ipso scientia boni et mali: est p. vni promissit. post lapsum humani
generis in fume rotæ orbis idolatria deprauauit: dempsit paucis ad ciuitate

Liber. VII. Tractatus. II

dei pertinentibus ciuibz in statu q̄ppe innocētię proplasti iusti idolatrię facti non cōsēfissent: sed dolum statim notassent. Post lapsum vero eoz filij peccatis obsecari hanc mira facilitate amplecti sunt ⁊ firmissime tenuerunt. Sed cū bec multiplex pphetaz scriptura ⁊ angelica doctrina tandem a ciuibz credentiu holm eradicauctū: docuit eos vanas et pphitiosas obsecrations tanq̄ de falsitate minus suspectas. Et istis haud delectabiliter assensu sunt ⁊ ita firmiter tenuit vt quotidianis sacerdotū clamoribus ⁊ admonitionibus radicibus extingui in Christianis non possint. At autē tibi moram gram vespertinam earundem sobole breui ac plano sermone exp̄scabo. P̄m vero non de diuinitate que origine videtur prioz: sed de idolatria que in viciositate crudelior: exordiar. Et perpulchre.

De Idola: ria ⁊ triplici secula gentiliū de adoratione creaturaz ⁊ qualiter Christiani imagines adorāt christi ⁊ sanctorū cū diffinitione ⁊ triplicis adorationis.

Ca. XXII.

Oja.

Idola:

Idolatria vicia est q̄si latrā. Id est iuuus cultus idolis exhibitus. Idola autē sunt statue ⁊ imagines quas tali honore gēuitas venerabat et dū aliqd diuinitati scēte illis ppter responsa ⁊ mirabiles ac vitales opatiōes q̄s demon inhabitā sive assistens opabat. sicut fieri statue hominis transgissit q̄ mercurius dicitur est in q̄bo credebāt arte q̄d sub certis pstellationibz aīas demonū vt angeloz includit. de q̄bus diuus Aug. li. vii. de ciuit. xxiij. ⁊ sementione facit casq̄ rephat. Nec em̄ naturalis spūs cōderet q̄scq̄ spūs artificialia corpa posse vegetare ⁊ substantialit̄ informari. Alia est (vt Arist. tradidit) actus est corpi p̄fici. i. naturalis nō artificialis q̄ si non de informacione sed inhabitacione sensuū: q̄si spūs rebus q̄busdam ⁊ arte alligati statuis assistēt eque errauerunt. Nō em̄ possunt bolos per quas cūq̄ res lapides. herbas. verba. aut pstellatiōes spūs compellere bonum vel malum vt vocatus veniat ⁊ idolum inhabitet. vt patebit in sequentibus. q̄m corpalia incorporea agere naturali ordine nō possunt. Sūte p̄ter hoc ex gētibz q̄ nō statuis ⁊ imaginibus latrā exhibebant quasi dīos: sed rebus creatis q̄s deificatas credebant ppter aliquā virtutē aut facinorū magnitudinem quas statue representabant. vtpura Jouis. Iherculis. et mercurij. reliquis hui⁹ generis potentis. Multiplicitatē ac vanitatē olim tā iū deoz scitis Aug. scire p̄ decē p̄mos libros de ciuit. dei eliminat. De q̄bus ⁊ p̄s dicit. Omnes dij gentiū demonia. Et iterū. Simulachra gentiū argenti ⁊ aurum opera manus hominū. Os habent ⁊ nō loquūt: oculos habent ⁊ nō vident: manus habent ⁊ nō audient: manus habent ⁊ nō palpabūt: pedes habent ⁊ non ambulabunt: nares habent ⁊ nō odorabūt: nō clamabūt in gutturu suo: q̄si autē ⁊ cetera q̄ circa illa fiebant demones operabantur. Nō decet p̄terea q̄ oēs mūdi p̄ter diuinū honore dignos existimabant: ppter animā mundi p̄ oēs p̄tes eius diffusam: quā deū credebant. Sic a diu r̄tis mundi p̄tibz ⁊ p̄p̄eratiōibz deoz nota multiplicabant. de q̄bus diffuse Aug. tractatū de ciuit. d. li. vii. Ceteri vt Platonci vnū summū deū p̄fiteres ac bonorantes intelligētiā in siue angelos celestiu corpoz aīas ac demones quos a rea dicebāt esse aīalia ⁊ aīas hominū ad ordinē deoz relatas a diuino cultu nō segr̄gabāt. Illor errores cētis Aug. li. 8. de ciuit. dei ab hīc extirpauit. Nā q̄si imane sit hoc vitū et hoc male p̄p̄endi p̄bā. q̄ deus verus q̄ p̄p̄heci dicit. Et am̄ m̄a alteri nō dabo: multipliciter id inhibuit ait em̄. Dm̄ deū tūm adorabis ⁊ illi soli seruies. Et in Exod. Sculptilia ⁊ alienos deos po

p̄s. 45

p̄s. 4.

p̄s. 49.

Platonici

Idola. 4

Exod. 10.

De Astrologia

lo sacri inbibens ait. Non adorab ea neq; coles. Reliqs scripturas in q
o idolatriā deus inbibuit. idolatrasq; q; multiplici punitur: angustia
ngis cogit pēire. Di. Cur igit Chriani imagines Christi & scōrū nō mō
lunt: sed adorant & colunt? Aia. venerabiles imagines Chriani nō de
appellant: neq; seruiūt eis vt dīs: neq; spem salutis ponunt in eis neq;
eis expectant futuri iudicij: sed ad memoriā et recordatiōē venerant
& adorant: d. autē seruiūt eis cultu diuino: nec alicui creaturę vt dicit
non venerabiles. de pē. di. ij. s. sunt etiā vt in ipis ignorātes videant qd
ui debeant: in ipis legant qd lras nesciūt. Nam qd legentib; scriptura:
& idōris pstat pēna cernentib; dicit Canon. per lras de pē. dist. ij.
Quō cas adorant: si eis cultu diuio (vt dicitur ch) nō seruiūt. Aia. Ado
ratiō alia simplex est. et Dulla dicit. qua scis dei & corundē reliquijs ac
rginib; honorē impendim. Aia. excellentior est: & superdulia nominat:
rginē Marię matrē Christi reliqas & imagines eiusdē veneramur. Ter
tē excellentissima: que Larria appellat qua solū deū colimus et adora
s & Christi Jesum: cū sit verus deus eodē cultu colimus. Humanitati pō
uiti p se sumptē solum debet superdulia. Imagines vero Christi crucē
quēq; mareri fuerit effigiat eadē adoratōe cum Christo veneramur
occidens: q; motus adorationis imaginis (vt dicit Damascē. li. ij.) ad p
pē. i. Imaginam vsq; refert. nō cū illas rōne mareri colimus: sed qz
pūti respiciant: eas rememorariue veneramur. Crucē vero in q pēp
cetera glōse redēptionis nostrę arma: que tactu sui co. pis & sangui
s faciunt. fm cōmunit doctores superdulia honorant. videri possunt
e larius li. ij. sentē. dist. ix. i. u. rectu & doctōib;. Ceteras superstitionis par
tē similit compendio nunc percurrere frugi erit.

Dassi. ca. 8.

De diuinatione & eius speciebus. Insuper ex quibus
ausis futura predici possunt. La. XXIII. Di.

Altera superstitionis filia (iuxta prefatā partitionē) Diuinatione
dicta est. Aia. licet ipsa est q futura pnoscere nūci labor
rant: p ea que fndō nō possunt. vt seruita & caluaria: que
p se causas nō habēt. sū ea q dependēt a potentis rōnali
bus q se habēt ad opposita fm pēca. vt cenare aut ieiunare
& filia. talia cū solis deus nouit anti q; hant: q vocat ea q
o lunt: tanq; ea q sunt: apud quē nō est trāsmutatio: neq; vicissitudo
dumbario. Qui igit talia subijpīs dēscis ingenio usurpant. diuini dicunt
si deo plant vt ait Isid. li. viij. Et huiusmodi diuinitate esse pēnos & silant:
astutia qdam fraudulēta hoib; futura cōiectant. Effectus autē q ex fūto
ausis ex nēcitare pueniūt (nisi specialitē a deo suspendant) certum dūstiter
iuxta naturāle cursum pēdici possunt. sicut eclipses Solis & Lunę: & effectus
q ex suis causis. vt in plurib; pueniūt: pēdici possunt qdam pūabili conie
tura. sic pluuie & tēpestates p Astrologorū naturas. sanitas aut mors p me
dicos: nec hoc ad diuinationis impietate pīnet. vt declarat scētus Thomas. li.
q. re. ar. pmo. Similit pphete pēntes futura pīngentia deo reuelante
non diuinant: sed pphēant qd malū non est. Diuinationē autē vt hīc rōny.
refat sup. Antichristi. cad. Iudice. pma qstione pma. semp in malā pēni
sumit: q; in ea sp ītūcitur caratio demōis. Querere autē pssimū vel auri
um a diabolo: malū magnū esse declarat scētus Bonauentura li. ij. dist. ij.
q. p. pma. Di. Soluē itaq; quā hęc superstitionis filia ex diabolo cōcipit
et iij

Thomas

hieronim.

Bonauent.

Lib. VII. Tra. II.

et gen erat ennumera q̄so. *Alia.* Diuiniatio sup̄stitionis filia demoni copulat
aut p se inuocatione ipsius ex; flamm; aut occultis. *Di.* Quid p r exp̄ssam;
Alia. Nouerunt hoc Necromantici; qui ex cecra uolūto suis exorcismo et cōiu
rationib; characterib; et figuris; et diuersis ceremonijs; aut veri sacrificijs;
demonis certis ip̄ibus ad danda et resp̄sa aduocāt; q̄ et varijs modis cōpa
rent; aut diuersis formis p̄stigijs oculor; sensus p̄stringentes; dicit p e
stigium; aut in somnijs apparēt; et Diuiniatio dicit p somnia; et respondet
etiā per arrip̄cios et p̄byronas; et dicit p̄byronia. Nōnunq; ad quod vocā
tur p̄nunciant diuersis figura; quas miseri hoīes videre solent et in politico
lapide; ferro; calibe; speculo; aut vngue hoīis. et frequē; et ad videndū talia et
sunt p̄gines et pueros; et dicit generali noīe Scōmātia; qd est diuiniatio. q̄si
diuiniatio in terreno corp̄e. Si aut apparitiones h̄c sunt in aqua; dicit Hy
dromantia. hydor est grecē latine aqua significat. Si apparitōes b̄mōi fi
unt aer; dicit Aeromantia. Si in igne; nōinat Pyromantia a pyr qd ignis
latine sonat. Si in viscerib; animalū in aris demonū imolator; apparēt
p̄dicat; dicit Āuspiciū. Si aut incantationib; vidēt motum suscitāt; et re
spondere ad interrogā; dicit Necromantia. necros est mortuus sonat la
tine. In hac pessima sup̄stitione etiā sanguis adhibet; inq; Iudaeus; nam
demonēs amare et diligere sanguine aiunt. nimirū qz diuinū appetunt ho
morē. In lege aut sanguis deo frequēter offerebat. Ab hac specie totū illud
diuinationis genus; qd exp̄ssa inuocatione demonū fit; generali noīe. Nec
romantia dicit. In oībus his solemnīs p̄cessib; p̄stellationū obp̄uantias
non negligit; quāuis interdum siue tali fiant.

De Augurio et sacrilegio. et speciebus earundē.

Capitulum. XXIII. Magister.

Lib. VII.

Augurio autē que fit absq; exp̄ssa inuocatione demonū; fit
sancitū et bōmā; sed a se de questione nonagēsimāginta. artūq;
in duo genera diuidit. Primus est; cum ad p̄noscendū futu
ra aliquid cōsiderat in dispositionib; aliqua; aliarum rerum
Alterum est qd procedit ex cōsideratione cor; que eueniunt et
quibuscūq; que serio fiunt ad aliquod occultum inquirendū
Primum generali nomine Auguriū dicitur. Secundū Sacrilegiū appellat
vtriusq; sunt species seu filie multe. *Di.* Auguriū filie que sunt? *Magi.*
Prima est Astrologia; que ex dispositione syderum in hora natiuitat; futu
ros nati euentus diiudicat. Secunda est Auguriū specialit acceptum; quod
ex garritu autūm et vocib; quorūcūq; animalū; siue per stermurationes
hominū futura p̄noscit. Tertia est Āuspiciū ex motu aut volatu autū;
aut quorūlibet animalū; vel saltu membror; coniectans per vīsum hoc qd
Augurium per auditū. Quarta Omen dicitur; quod fit dum verba ho
minū absq; intentione dicta quis reoriquet ad futurum qd vult p̄noscere.
Quinta est Chyromantia; ex lineis manuum futura p̄dicans chy est
grecē latine manus dicitur. Sexta est Spatulimantia ex signis et figuris in
spatulis animalū cōsiderantis contingentiā augurans. Operosum est
singularum exempla et modos describere. Disce. p̄termittis talibus;
Sacrilegiū filias ediscere. *Magi.* Sois fit aut p̄rabendo incerti numeri
puncta versa facie ad Lunam cum ceteris obp̄uantijs; et quorum puncto
rum collectione statimēt quatuor; figure; quas matres vocant; et quib; alijs

De Astrologia

non paucas elidunt: et nobis planctum signorum domorum: id est nominatim
pectus carum: et ceteras habundant: quodammodum in figura celi pside-
unt. Aut enim dum homo ex desiderio ingredi futura puncta signat: iam
constellatione natiuitatis sue ad hoc puenit: ut vis celi manus suas dir-
at: quo nec plura: nec pauciora puncta faciat: quam ad iudicium intentum su-
tiant: diuinitas hęc somantia: et: differens ab ea quā paulo ante in-
tiant: Necromantie species commemorauimus. Illa enim apparitiones factas in
poribus politis et terrenis psidebat: hęc puncta signata in terra et lapide et
abula pensat: et propter nimiam ppinquitatem ad Astrologias multos decipit.
non nonnullos sacerdotali corona insignitus plumbum in aqua fundit: si visu-
atione figurarum que pueniunt si liquefactum plumbum in aqua fundit: si visu-
e inaequales a formis tollunt. si charre scripse et vacue fortum ex olla le-
uant. si in piectis capillis puncta psideant. si in apertione libelli alienius:
quod psumit occurrerit pro re dubia attendit. si attractu ferri candentis: aut duo
illo innocentia alieni probat. Ampliorem deductionem illarum diuinationum
in aliud tempus reseruo. De obseruantijs nunc loquamur.

Quod demones rebus aut verbis a Necromanticis
cogi nequeunt. sed a solo deo angelis sanctis et hoib⁹
iustis viri uite diuina. sed vocari a Necromanticis ve-
niunt propter initium pactum. La. XXXV. Bi.

 Continue paulisper calamum ab exaratione ne obfuantia: do-
nec que dubia vident circa diuinationem et eius plen paulo
latius resoluas. Ada. Triduum totum non sufficit: si omni-
bus que circa dicta queri possunt respondere tentaueris. Di.
Non offuit: sed pauciora de his mouebo: tu fac ne copiosior
sis in respondendo. p. ut si quod animi meum inmodauit est. Si
demones Necromanticis exorcismantur ceteris rebus quibus vident coartari
possunt: ut etiam inuiri cōpareant. Ada. huius dubij obscuritas quāq;
explanatione multa regat: sufficere poterit ad presens responsio negativa:
qui sanctus Thomas dat in q. disputatis de po. dei. q. 6. arti. 10. Cum enim in
corporee substantie sint: corporeis rebus subdunt minime. ut deduci possit
ex naturali philosophia: nec (ut diuus Aug⁹. dicit li. xij. sup. Gen. ad litteram)
corpora in spīs agunt. Et de demone ad Job dñs dixit: Non est potestas
super terram que ei comparet: qui factus est ut nullum timeat. Di. Ho-
cari igit sponte sua veniunt. Ada. Non oportet. nam et si terrena potestas
dñam illis nequeat: future tñ diuina cogunt. ut ait scñs Tho. vii. iij. Quia
ad eam ab ipso deo: quādoq; vero a sanctis et angelis: hominibus virtute di-
uina. Et Aug⁹. libro. iij. de trinitate ca. iij. ait. Spiritus vite rationalis de
ferret atq; peccator. p. spiritū vite rōnalem pium et iustū regitur. Hī autē et
iusti sunt sancti et angelis: bōnes. Scriptū est autē. Quia voluntate timen-
tium se faciet deus. Cogunt omnes demones inferiores per superiores. ait san-
ctus Thomas: et hoc arte magica. Di. Quod autē superiores inducunt: aut
cogunt: ut inferioribus picipiant: aut ipsi compareat. cum res Necromantie in
ipso actione et virtute non habeat. Mag. Ademinisse oportet q. in diuina
ratione pactū interuenit inter diuinos et ifes demones: manifestū aut occultū
ut psumum est. Uti et Necromantici libros hęc sacrilege aut demonibus psec-
a uij

Liber. VII. Tractatus. II

dos tradunt: marie autē p̄ncipibz: quoz noīa etiā frequēter ponunt. Hoc autē qd aliud est q̄ manifestum iure pacti cum demonibus. vt approbata exorcismis. characteribus. & alijs quociens inuocatur: p̄. huiusmodi miri pauci signa recognoscant & mittat aut veniat. Vñ & vin illis inesse maiore ostēdant fingunt se nōnunq̄ inuicissime aduenire. Di. Cur itaq̄ non semp vocari veniūt? Aīa. Aut q̄ a deo nō p̄mittitur. Illi em̄ (vt Aug. dicit in li. ij. de ciui. dei ca. xxiij) nō oīa quæ volūt facere possunt nisi quantum illius ordinatiōe sinunt: cuius plene iudicia nemo p̄bendit nemo: reprehendit iuste. Ad idem loq̄tur de trinit. li. ij. cap. vij. & x. & li. octaginta trini questionē q. lxxij. Et magis attēti in cērimonijs reddant incantantem quasi in aliq̄ def. cerit. Et etiam vt miseris turpiter illudant. Est enim diabolus medas & pater eius. Nec minus periculū est illi occultū demonis pactū inueniat sicut in illis qui talibus vñtur trāscribūt. aut quopiam alio tradente obseruauit: Immiscet se nīlo minus demon astutus alijs rebz & curiosio obseruantis sup quibus nulli vnq̄ pepegit: de quibz mox tractabimus.

Res corpales quibus Necromāti vtūtur quāuis demones non cogant alliciūt cū vt signa federate societatis. Redditur etiā causa cū sub certis p̄stellari omnibus nocturnis horis locis horribilibus pueris virginibus magis ille apparitiōes fiūt. Ca. XXVI. Bi.

Res itaq̄ quibus Necromāti vñtur: nulla vi cogunt demones: sed magis vt signa federis alliciant? Aīa. Ita diuus Aug. li. xij. de ciui. cap. vi. scribit dicens. Alliciunt autē demones nō ad inhabitandū per creaturas quas nō ip̄i sed deus locodidit: delectabilis p̄ sua diuersitate diuersis nō vt animalia cibis sed vt sp̄s signis q̄ cuiuscūq̄ delectatiōi cōgruunt p̄ varia gēta lapidū. barbarū. lignorum. animalū. carminum & ritū. Di. Sed quis nouit quibus delectent? Aīa. Audi Augustinū in eodē loco. Et autē alliciunt (ait) ab hoībus: p̄us eos ip̄i astutissima calliditate seducunt: vel inspirando eoz cordibz virtus occultū vñ etiā fallacibz amicitijs apparendo eoz paucos discipulos suos faciūt plurimorū doctores. Neq̄ em̄ potuit nisi primū ip̄is docentibz disci quid quisq̄ illorū appetat. qd exhorreat. quo iūctetur numine vñ cogat: vñ magice artes eozq̄ artifices exerceat. Addere potes quā scitis Thomas ponit rōnes qz p̄ binō r. s corpales scilicet facilius possūt complere effectū ad quē inuocant: & hoc ip̄i appetūt. vt scilicet eoz virtus admirabilis habeat. Et propter hoc sub certo constellatione aduocari magis adueniūt. Di. Virgines autē & innocentes pueros cur magis ad visiones eligunt? Aīa. Ut ex hoc in sup diuinitatis opinione hominē adducant: quasi mundiciā amant. ait sanctus Thomas. Accedit q̄ p̄stigia & fascinationes illusionesq̄ propter organoz ac spiritū tēperatū dñm facilius fieri possunt timor magis & auditio rectitudinis cū abstrahuntur. Unde ad alienandōs huiusmodi inducendas nocturno repōse in diuisis specubz subterraneis & similibz & temo cibus & locis magis conparat in quibus horroz & aura corripens ac sp̄s pestilens sensus inuāte crebuit. Quibz autē modis sensus ludificari possūt. Aīa. cū. s. natū ab illis de p̄sequitur. Generales autē modi duo sunt. aut cū opant ip̄s nequā. alio quid. qm nos aut in nobis: qd diuus Aug. li. iij. s. trinitate. capit. ij. clare:

De Astrologia

finuat dicens. Facile est spiritibus nequissimis per aerea corpora facere
ultra que miretur anime terrena corporibus aggranare etiam melioris affe-
tus. Si enim corpora ipsa terrena nonnullis artibus et exercitationibus modi-
cata in spectaculis rhearris tanta miracula hominibus exhibent. ut bi-
munda viderunt talia narrata vir credat. quid magni est diabolo et ange-
lo eius de corporeis elementis per aerea corpora facere que caro mirat. aut
occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus fantasmatizima-
ni machinari quibus dormientes vigilantes decipiat vel furentes exa-
ret. In li. quoz de ciuili. l. 8. ca. 8. quod narrat de conuersione sociorum. Di-
cit in aues. qui vident in insula Diomedea non longe a monte Sarga-
qui est in apulia. Item de socijs Ulyssis quos Circes maga famosissima
bestias muraſſe Hario. commemorat. Et de arcadibz qui transiatis sta-
to quoda in lupos verti perhibentur in decimo si interim humana car-
ne non videntur. in hoies reduci. Has similesqz transformationes quas ibide
citatur Aug. suspicemus factas aut vident esse res qd non sunt fanta-
sma hominis immutata. sicut et in somnijs fieri solet. assumit hoc dictum
mon. 26. q. 5. nec mirum. Et simile fieri sceleratis in. li. beribus retro posita
anam conuersis qui se nocturnis horis sup bestias cu alijs equitare et co-
nirre credunt. dicit. ca. episcopi ca. q. Qualiter aut permissione diuina non
pua virtute sed ex elementis in quibus rationes seminales sunt. demones
ras res efficere possint nec tamen inde creatores dicuntur. fore in sequen-
tibus dunt de causis naturalium entiu tractandum erit aperiemus. Inten-
tibus que restant breuiter percurramus.

Soluntur que obijci possunt contra dicta et speali-
ter verbis virtute nullam esse p bar. La. XXVII. Bi.

Non possum que adhuc restat dubia et dictis vident contraria
non mouere. Legi nuperrime angelum Raphaelem Tobiam
iuniorum instruisse qd iter fumus cordis cuiusdam piscis su-
pra carbonem posuit. extricare. omne genus demoniorum siue a
viro siue a muliere ira ut vitra non accedat ad eos. quod To-
bias experitur. nro didicit. Ana. Non fumus ille sed p Tobie
centu qd significat fumus cordis. demoniu extricauit angel. vbi ibide scribit
q Raphael angelus apprehendit demoniu et relegauit illud in deserto su-
perioris egyptiad. idem facit qd dñs in euangelio dixit hoc aut demoniu non eis
tur nisi in ieiunio et oratione. Di. Ieiunium et oratio pba in demones coa-
ctionis operatione habent. Ana. Minime. sed illis actio merentur. vni
necit exaudiri. ut de ipse demones eiciat. Di. Quid de exorcismis quos
salomon ad demones includendos vel expellendos cōf. esse legitur. Ana.
Respondet scripto Thomas vbi supra. Di. Salomon exorcismos sicut quado
rat in statu salutis potuit esse in illis vis cogendi demones et pture diuina
ante repose illo quo idola adorauit et intelligat illos p arem magicam
esse non fuit in illis vis nisi mō dicit. scz p modum signoz. allicientium et.
Di. Ita pari rōe nulla ictū virtus exorcismis qbus sacerdotes ramos palma
um. cinere. creos. aqua. saluina. et infantes baptisandos exorciscant.
Ana. Nulla. sed ad platonem talis exorcismoz non dubitamus diuinam
virtutem que possunt efficere. Di. Fortasse ex isto cum ecclesia pacto
Ana. Quidam. sed illud p scripturas deducere theologie referimus. Di. 2.

Liber. VII. Cap. II

Saltem verbis consecrationis in canone missæ virtutem transsubstantiandi panem in corpus Christi vni in sanguinem dicere baud cūguere? *Alia.* Non vni v. d. sed diuinā virtutem ad plationem efficere qđ intendit mīster ecclesie circa debita materia in Sacramentis. pedit Seborus super Augustinū libro quarto vbi ad ea qđ dīa vident. nō dicitur. Sed ne verba quācumq; dēlationis venenum in corde tuo nūtiā. attende si vel vñ virtutis possit inefficere ratione materię quę aer est vel atramentū aut quęvis alia substantia. sic cū oīs materia eius generis virtutē haberet similem nec rōnem forme accidentalis quę est diuersa characteri cōfiguratio in scribendo et proferendo. formis cū accidentalibus nullā in se actionem de se se pbia docet et conuincit ratio naturalis. nec ratio significati. qđ est forma magis pñcipalis verbū. Alias cōcedere habes pira sensum. hoc nomen ignisbāc charitā incedere. hoc nomen mors pira te plati mor te interficere. hoc nomen de omīe cadauer suscitare. vel aliud secretius. qđ terragrāmation dicitur ab elementis quatuor qbus apđ hebreos nō dico scribit sed notatur nam ipsum innominabile phibent. *Di.* Sed fortasse et impossibile hñc vim aliquam? *Alia.* Ab hoc ne an a deo? *Res.* Ab homine ne dixerim qđ nec ipse potest quod p exorcismos fit. *Alia.* A deo igitur necessē est vt virtus sitis. qđ adesse putatur. Docet igitur vbi dñs p se vel discipulos suos tā exorabiles exorcismos. ignorat et demonior nōm instituit. cū in dñi scriptura clāmaret. *Di.* Nōne in euangelio dicit. In nomine nro eijcient demonia. cetera ad idem sonantia? *Alia.* Ad inuocationem nominis dñi in fide et charitate vera deus spondit se virtutē diuinā implerū quod petitur. Sic sanctos patres adiūrasse demones non inuocatos sed occurrētes historie tradunt. aliter aut vñ note Jesu exorciste eadē. vt in actibus apostolorum legitur. Nō demone expulerūt. sed ab ipso grauer verberati sunt. Exorcismi autē maleficioz et fidei nōia cōtrincant alia tñ multa habent quę diuinā virtutē non aduocant sed magis abigunt et tanto grauius peccant quanto nomen dei pira pceptis decalogi in vanū et ad demonis cultū assumūt.

Quod vti nō liceat diu nationibus cū responsiōe ad quedam quę videntur dictis esse contraria. Insuper qđ verbis et exorcismis nulla inesse possit cogēdi demones potestas seu virtus. Ca. XXVIII. Bi.

Quid quod infidebat menti meę dubium ex tā dictis resolutū cerno. bestidam quippe antea si diuinationē vñ liceret? *Alia.* Assimemē. nā lege diuina imperiali et canonica grauissimis pnis est interdita. *Res.* diuina dicit *Exodi. 22.* Malicioos non pariaris viuere. et *Leui. 24.* vñ siue mulier in quibus pbitur nūcus vel diuinationis facit spūz mortis moriā. lapidibus obruent eos. sanguis eorum sit super illos. et ibidem ait dominus. animam quę declinauerit ad magos et arofos. interficiendam esse de medio populi sui. *Res.* imperialis capite plecti iubet aur cremari. C. de malec. *Martha.* nullus. L. nemo et culpa. et *Res.* vero canonica sub quibus qualibet pnis dicta prohibeat. et contra venientes puniat. pater. 16. q. 5. p. totum. *Ca.* lca etiam vt ait Augustinus si se non correperint ad eternam perditionem tendunt. 16. q. 1. ca. qui sinez idē sanctus antistes libro septimo de ciuitate

De Astrologia

re. ca. 5. tales artes ante aduentum christi in ciuitatibus gentium seuerissimè
pna et legibus phibitas et vindicatas restatur. singularia scriptura
tum testimonium contra singulas supra memoratas diuinationis filias ad
ducere non tam operosum q̄ sup. ruacanè esset in huius epinonatis an
gustia. Di. Adit: si tanta districtione animaduerti uidentur qui dicunt
diuinationibus operari dant; cur nonnullos sanctos talibus viros fuisse scri
ptura cōmēno: an; minime reprehendit. Joseph patriarcha per somnorum
interpretationem ad principatum egypti peruenit. Daniel propheta cōstituitur
princeps super omnes pulcias regni Babilonici. Iulius sanctus
Joseph gubernator Aegypti fratribus suis dicit. An ignoratis q̄ non sit li
mulus nri in aug. rrandi scientia? Quinimo per auspicia et auguria bene si
dei homines: futura vel tempestatem vel serenitatem pducere nouerunt. Pro
inde fortis Abraz verba Rebece accepit pro omni: et illis arguens domi
num misericordia fecisse cum Abraham. Sors insuper cūmo et iussit mer
dicere videt; cum his beatus apostolorum chorus Athanasius elegit. de adu
ratoribus demonū quibus sancti yli leguntur: supra mihi satis factum me
mini. Sed ad hec si que habes responde: nam tantos viros male egisse in
diuinationibus diuinationibus scire nequeo: scripturis phibentibus illa cō
tradecere non audeo. Magister. Probe. ista est et rationabilis est diuina
nationi inphibitio: et pie excusabilis sanctorum in his operatio. Ad prima qd
de somnis op. posuisti dicendum q̄ somnorum causa est vel inuifeca vel ex
trinseca. Intrinseca v: per species a sensib. id recipias: aut a complexionē
dominus causarum. Extrinseca vero somnorum causa est vel corporalis: vt in
fluxus in corporos sensus vel spiritalis: vt deus per se vel per bonos an
gelos aut diabolus p. fantasmas et fallaces illusiones. per hec vitima som
nia diuinare: species est superstitionis phibita non per aliā: de quibus la
tus differendum erit eo loco quo de potentis anime interioribus tracta
bimus. Discipulus. Somnia autem regis Aegypti et Babilonis a qua
causa fuerunt? Magister. Ab extrinseca spiritali: deo scilicet vel bonis an
gelis. Similiter et interpretatio eorundem sacra per Joseph et Daniele. Ad alterum respondet sanctus Augustinus. hec verba Joseph dixisse vel io
cose vel secundū vulgi opinionem. 26. q. 2. Quod ait. Ad tertium conceden
dum non ambigo quedam animalia in aere: terra et aquis celesti moueri
influētia et elementorum mutationem presentire: vocibus et motu inai
celis. Unde et in Hieremia propheta legitur. Anilius in celo cognouit tem
pus suum: ruitur et hyrundo et ciconia custodiunt tempus aduentus sui
Diuinare autem et motu et voce animalium: fortunam aut diffortunū esse
crus etiam quia libero arbitrio penderet et celestibus non causantur eque
prohibetur: sicut talia per astrologiam praticare. Ad quartū lege que sero
uus Abraz egit ante et post Rebece responsionem: et inuenies omen non
interuenisse. Discipulus. De sortibus autem quid dicendum est? Ma
gister. Sors vt habet sanctus Thomas libro de sortibus et secunda secun
da. q. 95. articulo octauo triplex. Diuisoria: qua inquiritur ad quem perti
near res diuidenda: de hac prouerbiorum decimo octauo. Contradictiones
competit sortis: vel dignitas. de qua actuum primo in electione. Anathem
dicitur. et cecidit fors super Athanasium. vel pena. hac d. phenditur achon qui
de anathemare aliquid surripuerat. Josue septimo et Jonas a facie domi
ni fugiens sortis: depensus est et missus in mare. Jone pmo. Alia est fors cō
sultoria: qua inquitur quid agere oporteat aut quando: sic fuit fors missa
in pma vt sciretur qua die et mense occideret gens iudeorum. Ihesus tertio.

David. 2.

Eccl. 44.

Sene. 4.

Acru.

Hierem. 6.

octauo.

prouer. 6.

actuum. 1.

Ihesus.

Liber. VII. Tracta. II.

Tertia est diuinaria qua inuestigat quid futurū sit. Itaq; vltus est rex Babylonis stans i bino 26. Eszechielus. 2. In oīa p̄bo forte expectat eueni? vt a cel ite inuolūtū: vel a fortuna: vel a deo aut a demone. Cum aut celum nullam op̄ationē habeat in ea que forte inquirūtū: vanum 7 sup̄sticiofum est vti fortius ea intatione: quia sic non carent demonū inḡstione: multo minus cum expectat euentus a demone. Si autē expectat euentus a fortuna: vt cōmuniter in forte diuina sup̄ re diuidenda cum nō potest concorditer diuidi: non videtur habere: vt ait sanctus Thomas: nisi forte vicium vanitatis. Si autē in forte diuina aut p̄stitoria expectatur eueni? a deo iuxta illud p̄uērbioꝝ. 16. Sorores mittunt in sinum: sed a dño temptantur. Zocum habet qđ Aug. dicit sup̄ psalterio. Soror non est aliquid malitiosum in re dubia diuina indicans voluntatē. 26. q. 1. Soror. Tali forte vti fuerunt Patres sancti de q̄bus sup̄ra. Sed in his quoq; quadrifane vicium potest accidere (ait sanctus Thomas) primo si absq; vlla necessitate fiant. videt̄ est illud ad dei temptationē p̄uincere. Secdo si fiant in necessitate: sed absq; cōdigna dei reuerentia 7 p̄missa oratione. Tercio si diuina oracula in fortibus expectata: ad terrena negocia 7 ad vire huius vanitates conuertantur. Quarto si in electionib; eccl̄asticis que fieri debent inspiratione spiritus sancti: aliqui fortibus vtantur. Di. Nunquid tali forte vti sunt Apostoli in electione Marthe? Mag. Etiam sed vt Beda dicit sup̄ hunc scripturę locum. nondū erat plenitudo spiritus sancti in eccl̄ia eiusa. Unde post spiritus sancti missione septem Diacones non forte sed electione constituerunt. Soror diuinaria semp est suspecta 7 mala. Ex his sanctaz scripturaz. Doctoz catholicoꝝ 7 canonum diuersas sententias facile est concedere. quod alijs relinquunt. Di. Probe. nam extra limites ep̄stomantis me de illis inquisiuitis farcor. De duello tamen 7 iudicio fari caudētis: que inter sacrilegia nominata sunt: 7 ad que nōnulli militans ordinis ac verule quedā sepius se offerunt: quid dicendū? Ma. Illata sunt. parer de p̄mo. 2. q. v. c. Monomachia: 7 de scdo ca. si. de pur. vul.

De tertia specie sup̄stitionis que est vana obseruantia. Et specialiter de arte notoria qđ illicita sit et vana. Capituli vltimum. Viscipulus

Estat tertia sup̄stitionis silia nunc describenda? Ma. hec est vana obseruantia. vel ad scientiā acquirēdā. vt in arte notoria. vel ad imitanda corpora p̄ erranea remedia vel ad p̄ cognoscendū futura: fortuna aut diffortunia: vel ad p̄seruandū a malis p̄ suspensa ad collus aut gl̄itrescūq; portata diuina p̄ba. Di. Quid p̄ arte notoria intelligis? Ma. etiam quandā sup̄stitionē q̄ habet quasdā p̄ q̄libet scia figuras. characterib; 7 nobis ignotis inſignitas. ac etiam erras orationes nomina multa ignota continētes: quas dum cōmuniter iclūis viuens et se macerans cum certis ceremonijs dixerit: 7 figuras summa attentione aspexerit: scientiā desiderat sine labore vel studio acquirere dicitur. Di. Si illata non est hec ars eam mihi tradas que s̄ vt pręter re reliqua philosophię scientias addiscam. quid laboramus sup̄uacue? ego discendo 7 tu docendo: si breui rēpore officis disciplinas arte notoria acquirere possum? Ma. Illicitam est hanc artē 7 inefficacē sanctis Thomas secunda secunde. q. 69. arti. primo concludit. quia vtiur his que scientiā causare nequeunt: etiā demon p̄ eam invocatus nec intellectu

De Astrologia

illuminare nec scientia inspicere potest. Quis possit nonnulla scientiarum do-
cumenta tradere. Accedit quod non invenitur qui ex arte ista in scientiis per-
itus fuerint illuminati. sed potius infatuati. Unde venit ad me dum studio
insisterem in Universitate Triburgensi. Magister quidam Parisiensis. cum ar-
te ista ostendebatque figuras orbes. et cetera huius generis portenta. Persuasus
debar denique ut hac via quod non habere scientias acquirere. abhorui figuras
characteres et ignora nola et nulla illis inesse efficacia demonstrabam. Ipsi
autem omni in falsa credulitate remanere obiecti. quare non ipse scientias plurimas
quasque habuit tali arte acquisivisset. Confusus ille ad excusandas excusatio-
nes in peccatis confugit. Nec valet quod adducit de Daniele et sociis suis ab-
stinentibus a cibis regis quibus deus per ceteras scientias dedit. non enim
abstinebant per viam observantis artis notorie. sed ne contaminarent cibis
gentilium contra prohibitionem legis divine. ideo merito obedientis a Deo per ce-
teris sunt scientiis praediti. Et Salomon petens scientiam gubernandi populum. *i. Cor. ii.*
meruit ei accipere non a demone sed spiritu sancto. qui dividit singulis per
ut vult. ad Corinthios. Ceteras vane obfuscat praesidium. Augustinus
vixit sufficienter libro secundo de doctrina Christiana cuius nonnulla praesidia a prin-
cipio adducta sunt. Obiectum autem rationum plurimas esse superfluas et va-
nas. manifestum est ex his quae supra delectionibus disceptata sunt. Incantationes
vero carminationes et observationes amuleos pene innumeras cribrare. non est
praesentia negotii. In praedictis quod sufficienter praebitum non est. et determinatio-
ne ecclesiae vel sacrae scripturae contrariae per non dicto habere volo. *Di.*
Ego vero ab omnibus illis. etiam quae excusationis quandam umbram habent *apostolus*
sed suspecta videntur sedulo abstinere. Alia. pruden-ter. nam hoc apostolus
monuit dicens. ab omni specie mala abstinere vos. Etale et crebra repetitione
quae de septem artibus liberalibus tradit rudimenta. memorie commendanda
in his intellexit ingenium exercito. ut ceteras philosophiae praes ceteris ap-
prehendas et sanius intelligas.

Finis septem artium liberalium.

Sequitur liber Octavus de principis rerum naturalium.

De Principis rerum naturalium De Laudibus
Philosophiae. Naturalis et ordine
tradendi eandem Lapi-
culum primum.

Liber. VIII.

Liber Octauus de principijs rerum naturalium.
De laudibus Philosophie naturalis et ordine tradē
in eandem. Capitulum primum. Bisci.

Aliquot iam lucubrationibus que tradidisti artium rudimenta inde facto labore apud me reuoluit: in que finem ipsam teneret cognitio apud tequirena: tandem in ea qua totum opus misisti publice prout diligenter octos edicci. Et per has triviales et quadrivales disciplinas: prout publice quod deteriorum singulariumque prout mundi naturis et origine discere consuevit: memini quod dudum a te audieram: artes liberales non propter se sed ut administrativas in banc que de naturis rerum ceterasque publice altiores disciplinas addiscendas esset. Idcirco itaque principia iam in medijs ferri finis: ordo expositulat. prout autem de naturis rerum posterius pro de moralibus et theologicis tractandum censet: id quod prius suo cuncto familiarique sermone fieri vehementer exopto. **Alia.** Parte publice que rerum naturalium principia tractat a nullo unquam docto viro neglecta: verumtamen ab Indis Arabibus Aegyptijs: Grecis et Latinis: diuersarumque religionum professoribus summis laboribus acquisita manifestum est: paucis pro autem verius loquar: a nullis sine passionis inuenta facile crediderim. Totum quidem vniuersitatis cunctum singulorumque naturas principia et causas inuenisse de se laetabitur. Quis pro nec tu hanc passionem sed breuiter aperitque sermone expositulat: cum prout prout sciendi animi si non cibo solido taceat tamen ut tamille erant prout parca et de thesauris proutum que visa fuerint magis necessaria in medium proferam. **Di.** Et ego quod difficillima sunt hec cogniti aures diligentissimas ac commodabor: ut ne verbum quidem dicas quod non a te merite recondat. **Alia.** Nec te diligenter auscultasse aliquando permittit: nam cognitio principia rerum non obstabit quod minus res eas suo modo cognoscas. Tunc enim cum Aristoteles prout philosophorum arbitramur unquam scire cum causas eius cognoscimus primas et principia prima vix ad elementa peruenit: tamen prout effectus ad causam noticiam devenimus Innata quidem est nobis via: prout a nobis notionibus (que sunt effectus ad noticiam nature) que sunt cause et principia. Huncigitur ordinem alternatim commutabimus: et nunc prout principia causas et effectus nunc autem prout effectus sensibiles principia et causas manifestare cōtemdemus ab vniuersalioribus ad particulares descendentes. Nam illa quoque nobis prout innotescit quod in pueris liquet quod prout omnes viros patres et mulieres matres appellat prout sicca pro unquamque specialius determinat: hinc patre et hac matre dicitur. **Di.** Pretermisitis itaque longioribus ambagibus: hac via rem ipsam aggredere.

De opinionibus Philosophorum circa res rerum prima principia. **Ca. II.** Magister.

Nunc que inhabitamus visibilem mundum eadem proutum se fuisse et fore astruit. ut sunt peripatetici. quod princeps Aristoteles fuisse legit. Quidam idem non se fuisse sed gentium et nunquam desinere affirmat. ut academici: quod Plato seruat. Si quidam autem multum idem et incepisse et interitum scripserit ut Stoici. Trimegisti et Sybillę. Quibus eadem vni tamen. Pythagoras. quod innumerales multos et gigni et dissolui edicabat. ut Democritus. Aristoteles. nec for

De principiis rerū naturalium

de mōi duratiōe, et unitate, veritatem de ipsa et singulari in eo contē
antū principiis diuersa sentire. Nam vt refert Aug⁹. viij. li. de ciuit. ci. c. ij.
hales Anaximandus vnus illos septē q̄ sapientes appellati sunt. Aliq̄ putauit
vtrūq̄ esse principiu: hinc oīa elementa mōi: ipm̄q̄ mundū et q̄ in eo signū
vtrūq̄ existere. Anaximander ei⁹ auditor singulari rerū principia credidit infini
ta. Anaximenes vō quē discipulū reliq̄t. oīm rez causas infinito acti dedit.
Cui succēdes anaxagoras dixit et infinita materia: q̄ p̄staret diuisumilibus
inter se p̄culis rez oīm ḡia p̄ modulis et speciebus p̄p̄is singla fieri. Dio
genes q̄ alter anaximenes auditor: ac ē diuine th̄ renis cōpotem rez esse
materia opinat⁹ est. Archelaus q̄ anaxagore succēssit in materia rez a ma
tēstro suo nō discēssit. Archelaum Socrates audiuit libe p̄mus vniuersas
obiam ad corrigēdos cōponēdosq̄ moies insequisse memorat. Sed discipulū
nō reliq̄t Platonē: q̄ oīm materiā spēm inuisibile: sinā informē: et potentia
p̄m̄trā. matrē mōi. nutritrē formā. et subiectū. receptaculū. et similitudinē. sinā.
p̄m̄trā. et originē noībat. hūc succēdes Aristoteles q̄ nō mō memoratos sed
et p̄thagorā materiā: m̄teris matie aut̄ dualitati assimilatē. Empi
docem q̄ omnia ex q̄tuor elementis: et nouem stoicū: ignis subani p̄ aera in
quā cōuersant⁹ in eo quēdamodū semē in semē p̄tēnā. a q̄ cetera post hac
signerent asserēbat. filij et Epicureos singula ex arboribus asserētes. refu
lit sed forte (vt multis visum est) iudō ramū seure q̄ arrogante non in re ipsa. sed
p̄p̄o corne quosdā ex iam dictis p̄bis carpit. et crachit⁹ aut̄ materiale p̄
cipiu: qd̄ et hales aquā dixit mare noīauit. Di. nō aut̄ q̄ in materiali p̄
cipio dissētiūt in effeciuo p̄cedant: Ana. Fortasse re ipsa et si nō nolēnā.
et hales mūdi dei faciūt: et oīa antiq̄simū dicebat. hūc stoici vbi mēre
sue ioue noīant. p̄thagoras monadē. Anaxagoras diuinū alim. Diogenes
diuinā rōnē. Archelaus monē. Plato p̄diorū intellectū ei⁹ parē oīū
et hūc p̄mā cām. Aliq̄ p̄mā intelligentiā. Aristoteles aut̄ p̄ncipē p̄mū moto
rē et gubernatōrē oīm appellat: sed nūq̄ ab eo mōm factū p̄cedit. qm̄ cū
p̄p̄o motorū coeternū credidit. p̄ter hos aut̄ fuere alij q̄plures quoz po
sitiones rāq̄ obscuriores silērio trāsum⁹. Di. Sed quia illos p̄rati ma
gis appropinquērit. Ana. Id facile vidēim⁹ si paus. Mosē p̄p̄rā sp̄co
logū simul et p̄m de hac re audiam⁹. Di. Quid hic ait.

Positio S. Ios. de rerum principijs et origine. Capitulum. III. *S. Ios. Ios.*

Mosē erudit⁹ in oīi sapia ægyptioz. vt ait An. b. Non tñ in p̄
suasione biliane sapie: nec in p̄bie s̄latoz. disputandibz. in
ostensione spūs et veritatē rāq̄ testis diuini op̄is: ausus est di
cere: In p̄ncipio creauit de⁹ celū et terrā: terra aut̄ erat tamo et
vaguata tenebre erāt sup̄ faciē abyssi: spūs dei ferebat sup̄ a
quā. Quid hac asseritione ver⁹ quā spūs veritatē edocuit: In p̄ncipio inq̄t de
celū. comp̄reit: qd̄ tuor creatū: angelis est repletum. et terrā hoc est materiā
oīm. Sed q̄tis hęc fuerit oīa dī di. Terrā aut̄ erat inanis et vacua vel vt alia
haber̄ transactio multibz et incomp̄sita. Non erat em̄ hęc p̄ma oīm ma
teries formis salte completis et specificeis distincta. sed confusa et talibus p̄
nata vnde subdīce: tenebre et formā p̄mātoz erāt sup̄ faciē abyssi
hoc est materie confuse. nam vt testam⁹ sc̄tis Hieron⁹ sup̄ Epistolā ad
Heb. In p̄mā et hāc nēm materiā. quantū Græci helenēbaōq̄ voca
uērūt. Mosē abyssiū statū. Super faciē autem dixit et non in abyssi

primario equidē nō est de materie substantia vel eadē infirma: cum nō dā sit materia vero illa i si ppe. nō hūmō nō ut Aug. ait libro confutionis. q. offi no nūbū erat. idco i de ea dictū est: deus creauit terrā. De priuationib⁹ autē quas p tenebras intelligim⁹: nō dicit creare sunt sed erāt (sequit⁹) i spūs dñi ferebat sup aquas: qd supra terrā inanem i vacuā sūt i abyssū dicit die aquū appellat. Insup i in eodē verboz contextu. Adosce tot⁹ vniuersi vni trini effectiū principii insinuat. Patet: cum ait deus. fūit: cū dicit in dñi capio (Christus em in euāgelio se principii nolauit dicere). Ego sum pñci pū q i loquor vobis) Spiritū sctū: cū inuigil. i spūs dñi ferebat sup aq. Idem etiā Regius ppheta his verbis enunciat. Verbo dñi celi firmati sūt i spiritū oris eius omnis virtus eoz Audiamus qd sequit⁹. Dicit quoq deus fiat lux. id est forma que tenebras: hoc est priuationes expellat. i sacra est lux qd dictū implicuit effectus. Et vidit deus lucē q esset bonatō essentia: iter sed participatiue. offia em bonitatē creatoris participant: cui⁹ vt exempla ta exemplaris imaginē gerunt. Et diuisit lucē a tenebris: nō em simul esse possunt forma i eius primario. Appellauitq lucem diem. i. compositū qd a forma denotationem accipit. i. tenebras noctem. i. materiam priuationib⁹ formā obfuscatā. Factūq est vespere i mane. i. ex potentia i actu materia. s. i forma. Dico nō primus. q. ibi ordo nō attendit sed vnus id est compositū tū qd p se vnitas necessario comitat⁹. Et his aut que sequit⁹ in libro Gene scos elemētoz distinctio natura i ordo colligit⁹: et his mītoz origines (quas scriptūci differē ia post hēc enodabunt⁹) nō sine velamine insinuat de qbus ad pñens p epitomari nostri lege) silentiū existimo: ne in igne re phensiois incalcescat fortius: qui etiā dicta calumniari hand desinent. Tum qd expositio nō singulis eo locutiōis gñe quo nutriti sunt: videt ap ppropere cōuenire. tum etiā qd sacroz gloquioz sūas mystico sensu pē gnātoz: pñcis narrationib⁹ insinuerim⁹: qbus non ego: sed diuus Aug⁹ in q. pñsionū libro deinceps satisfaciē. ad reliqua pgamus.

De pcordia dictarū opinionū. Capi. III. Bi.

De que pēgis? Ma. Ad recordandas pñemoratatas pfoz d rerū principis scūterias: nō em idco existimādi sunt inter se pbi contrarij in materiali rerū principio: q. i. gūm? materia oīm ab alijs ignem. aq. aquā. cyao. infinitudinē sūm in formē: i ceteris q cōmemorata sunt noib⁹ appellatū est i ipam a diuino pbo nūc terrā inanem. nunc abyssū. nūc vero aquū cōstit esse nūcupatā: que em in potentia erat ad oīm formā: nūmū singuloz noib⁹ potuit nōari. Eductentius aut his qbus in formitatē confusione aut fluxibilitatē. ipius intelligim⁹: vt sunt terra sams abyssus i aqua que Adosce cōmemorat. Quid em terra inam (q in elemētoz infinitū i sct cōfct) difformius: Quid abysso infinita confusus: Quid deniq aquū oculo corporali videt fluxibilitas: Et nūmū terra dicit⁹: quia materia dat forme firmitatem. Abyssus quia recipit a forma diffusionem. Aqua vero: qd ad formā appetitum habet. i. cōtinuā fluxibilitēq tendentia. Nec in est. crituo principio diuersitas nominū opinionū arguit diuersitatē sed hoc alijs diuinū intellectūsciatū diuinā mentem: alijs conditōz intel lectum. alijs primā causam: i si que sunt talia noant. Adosce autē i Joannes euangēlistā principii Deū. spiritū. verbū. alpha i oet inuicē o alijs nominib⁹ appellat⁹: vt insinuant ipm innotabilē: nō modo nota que ab intellectu imponunt. verūctas intellectū i omne quod nominari potest

De Principiis rerū naturalium

ge superordine quibus hic nō est differēdi locus: ad propositū r edeamus
vero formale rerū principii qđ Aristoteles lucem appellare voluit. Plato r
isto actū r formam spēm nolabant. nec aliq tale principii negare qui
vna materia singula constitui asserbant. Non est sunt singula nisi quia
gulis formis actiua sunt r discreta que in materia erant confusa. Illud
qđ Aristoteles tenebras. Arist. nō puationē dicit. alij expreso vocabulo dēf
nar. nō curauerūt qđ essentialē rei ppoēm minime ingrediat. nec
nū tñ est nisi est materia careret forma ipam non appeteret nec pro eis
m introductionē agens motū cōdiceret. non est quā habemus sed quibus
remus appetimus r vt ea habeamus diuersis moribus vtiū.

Epilogus dictorū numeroz r conditiones principii
enumerans.

La. V.

Bis. I.

O itaqz picipia rerū astruis materiā r formā: e quibus to
ta earundem substantia intrinseca pōcōtistit. quoz pūā
non peragēs creati sed verbo creatois serordium sumptis
testari: alterū vero dicis motū interueniente per actionem
naturę de potentia materia educi. puationem aut vt mo
tus fiat aut necessario cōcurrere. si hāc tñ cōpositi minime
gredi cū nūc sit. **La. a.** Scite ex dictis tria rerū principia concludis. **La. a.**
1. Formam r puariādem. **La. a.** Nec cū prima sunt ex alijs non sunt nec
alterutro constituuntur sed essia alia ex ipis. Formam aut de potentia
materię educi dicimus non quia aliquid ipius in sinu materię lateat: sed
ia sine materia tali vt subiecto agens naturale eam nō produceret. **La. a.**
2. m. qđ his qdam sunt pūaria qđ in eodem cōparti non pñt r sunt forma r
uaria. Forma vero r materia ex quibus est totū contrariari non possunt
i. Versissima qdam. nec suntis est principiorū essent: principia iam ipsa
on prima principia sed essent principata. Et nisi qdam essent pūaria: int
e motus non fieret: si nō omnia essent opposita compositi substantiā non
integrant. Sed de his sigillatim differre est non inutile.

Triarum rerū
naturalis
principia

Principia
contraria.

De principio effectiuo non facto r mundi eterni
tate.

Capitulum VI.

Ma.

Alones qđ suo tpe irrefragabilis auctoritas fuere pbi: principium effe
ctiuū pūmū vñ atqz ingenitū credere. si est factū genitūque effe
ab alio vtiqz priore esset pproprie tam pūmū non esset sed pcederet il
lud a quo est suum haberet. Ab illo igit pūmo r ingenito principio.
Plato mundum r que in mundo sunt visibilia r invisibilia facta manunt
Jde testatur Aristoteles vt paulo ante dictū est r Euangelista Joannes. Omnia.
(inquit) per ipsum facta sunt: facta qdam non necessitate nature (vt habet
pbi: philosophica traditio) sed linea r incommutabili voluntate vt pbat catholica
sanctorū patrum asseritio dicente psalmista. Omnia quāqz voluit dñs fecit
facile r in terra. Qđ aut Arist. mundum ingenitum r incorruptibilem esse dī
fic. hūc potissimū innūqz argumēto qđ motus r tēpus sine quibus gharis
r corruptio mudi nō fieret: eterna fuere. nō nūc euidenter cōcludit. Success.
pōssid Arist
tō eodem qđ in motu est quē tēpō mensurat: aperte arguit motū r tēpus
r que mouentur eterna nō esse. cum eternitas sit actu simul id qđ esse pēt
facit ad idē qđ vñs Aug. de ciuit. dei. li. 4. cap. scribit his verbis. Excepit
inquit pphetia vocibz mūdus ipse ordinatissima sua mutabilitate r mo
bilitate r visibilibz oim pulcherrima specie quodammodo tacitus: factū se

Plato

Possid Arist
Stoelica;

Augustin?

Liber.VIII.

esse: nō nisi a deo ineffabilē ac inuisibilē magno et pulchro fieri se potuit se pelamare infra ea. vi. proculdubio inq̃t nō est mōs facere in respectu eius re. Adhuc etiā de hac re idē scilicet pat. li. xij. ostensionē differunt. Restauratio onē vero mōi p̃ circuitus (q̃dam volūte) ipse idē doctissim⁹ vir li. xij. de ciuitate diu. so medio refellit. Sed hęc interm. Ad materiale principii finem ne veram⁹. Et q̃s inanes aq̃s pueriles sint alię Aristot. rōnes de eternitate mūdi. vt manifestū breuitatē grā transcamus.

Declaratio definitionis materie prime. et quō intelligi esse in generabilis et incorruptibilis. creabilis autē et annihilabilis. Cap. VII. Discipulus

Materia q̃d est. Ma. Prīmū subiectū vnicūq̃ ex quo fit aliquid: inquit p se et nō fin acciden. et si aliq̃d corruptū finem habebit vltimū. Di. Partes dilucidatione egent. Ma. Materia est primū subiectū: nullū ea prius. vt visum est vel p̃mū hoc est principale. vnicūq̃. s. rei q̃ n̄rabit et corruptibilis. subiectū dico. nō in quo totū cōpositū subieciat: sed ex quo fit aliq̃d. i. cōpositū: inquit. i. cōposito p se et nō fin acciden. quēadmodū priuatio. q̃ et si sit p se termin⁹ motus: p quē cōpositū vt generat: cōpositū tñ subam nō ingredit. Et si aliq̃d. s. cōpositū vt generatū corruptū. lin sua p̃cipia resoluit. id abibit vltimū. i. hanc itē in vltima resolutione in b. s. subiectū. Eadē em sunt p̃cipia resolutionis q̃ et cōpositionis. Eū omni subali et acciden. tali forma sublatā: vltimo remanere materiā primā necesse est. quā et intellectu talē negatiue videt dum corp⁹ aliq̃d incorpē et sine forma intelligit. hanc peripateticū q̃ mundū ingenitū volūnt: et ingenitū et incorruptibile astruit. Si em (aiunt) materia p̃ma fieret. vel ex se vtrq̃ vel ex alia esset. et ex nullo nihil fieri possit: nō autē ex se fit. q̃ esset anteq̃ fieret. nec ex alia. cū iam p̃ma nō esset. idē argumētū ad pbandū ei⁹ incorruptibilitatē assumit. Sed. Moyses: et q̃ ei sequunt doctores catholici. materiā nō ex se nec ex alia. sed ex nullo. post nihil. vel nō ex aliquo a deo creatā in p̃cipio ostentat affirmatū et eandē si vellet nō quidē corripere: q̃ cōposita nō est: sed ponit⁹ annihilaret. Qd vero vulgarū gentiliū principii assumit. Ex nullo nihil fit. locū habet in potentia creatā: nō in creatore: q̃ solus pōt res creare. vt testat Aug. li. iij. de trini. Ignorauit hoc vas eloquentiē. Cicero de natura deorū disputans: q̃ materiā p̃fuisse opationi diuine attestat⁹ est.

Aug. li. ij. cō
fessionum
Ansbel. li.
mor. aplogis.
cap. viij.

Ex nullo
nihil fit
augustinus
Cicero

Si materia prima fuerit aut possit aliquādo esse sine forma. et si omnia creata ex materia sint cōposita et si celi et terre eadem sit materia. Cap. VIII. Discipulus

Ed plurimā difficultatē apud nōnullos ex nr̄is hęc videt: si materia formis possit esse priuata: Cum em actu sine actu q̃ forma est: nihil omnino esse possit materia priuata formis: quō actu erit: huius argumētationis modul⁹ facile qdē dissoluet si actū duplicē discernere nouerim⁹: quoz prius est intrinsec⁹: quo scz vni qdē (q̃z ens est) in vniuersitate existentū subsistit. Talt actu materia p̃ma in formis de qua et mundū factum constat: anteq̃ formaret et distingueret (facta vtrq̃ erat) subsistebat. q̃ et si ppe nihil erat. vt air Aug. li. confes. q̃si adhuc o lio is formis erat: nō tñ oino nihil erat. cū esset qd formari poterat

augustinus

De principiis rerū naturalium

marī autē qđ non ęst: nō potest. Sedus actus est formatiō, completus
occlusus a forma specifica, quale est esse rōnale hominis ab anima intel-
lectiva. Illo materia prima actuator nō erat, qđ inanis: vacua: r̄ informis erat
Augustin⁹. Non erit ita impossibile aliqd sine forma esse. Mag. Augustin⁹ hoc
est affirmare: dicens esse vtrq; aliquid non formatū potest, hoc autē de
matia absoluta accipiendū est, nam r̄ in materia puda adhuc esset forma
perfecta: relatio, scilicet, ut creatura ad deū referretur: hęc qđ materię est ca-
m. Similit̄ r̄ aptitudinalis extensibilitas: quā cōmentator Averrois di-
mensionē intermixtā vocat. Actualē autē extensionē dimensionē termina-
dit: sed hęc cū sit trina dimensio: quātitas est, et realiter a materia di-
mēsa: dimensio autē interminata est materię cocha. Di. Materia igitur
prior forma erat. Ma. Prior erat aut idem non tpe: sed origine, siue son⁹
mū. Ipsas autē r̄ tpe a formis denudant: in actu primo (quē entitativū
cūmus) posse subsistere p̄ diuinā potentia ex dictis manifestū est: r̄ demō-
strari possit amplius. Sed hęc R̄ linquētes: alia transcurram⁹, magnos eq;
nt opinionēs de his vidētē dūctes: Sunt em̄ qui materiā hanc in princi-
o sub quadā forma generati p̄sternisse volunt. Di. Omnia ne creata hac
scipant? Ma. Minime: sub nāq; incorporeis (quas intelligentias, an-
gēlos, demones, animasq; rōnales dicimus) ex materia non sunt: nec tamē
nino simplices sunt (qđ soli deo competit) sed ex realitatib; duabus con-
ant: quarū vna est vt potentia altera vt forma. hęc autem cōpositio non
tensio sed metaphysica cōsiderationis est. Accidentia qđ eodem genere sim-
licitatis oriunt. Sola autē substantia corporea ex materia est cōposita:
nec ex alia celum: r̄ ex alia terra: sed eadem informitas per inuisibilem
Augustin⁹, errā infinuatur: unde fieret celū, vt ait Augustinus: r̄ terra visibilis atq; cō-
posita r̄ aqua speciosa. Et quicquid dūctis p̄ in constitutione bui⁹ mundi
non sine debitis factum cōmemoratur.

De Forma. Capiculum. IX. Discipulus

Deine aut quā affers definitionē? Mag. Formā quā ex
emplicis: specie: rationē: r̄ actum dicunt: varię definitiō inue-
nio. Unde ait qđ sex principia describit. Forma est cōpositi-
oni p̄ringsens: simplici ac inuariabili essentia p̄sternens. Con-
tingens quidē est cōpositioni: nō quā ex alijs integrat: sed
quā materię in cōpositione totius vnitur. Simplex autē di-
cit: quia ex alijs nō componit: nec in alia resoluī. nec ad
dita subiecto maior facit. Inuariabilis autē est in latitudine sua quā nō
transfert: sed intra terminos ill⁹ per gradus individualcs variat: intendit: r̄
remittit. Habet em̄ forma gradū latitudinē, ex quoz vniformi r̄ difformi
cōfiguratione nōnulla quedā secretiora nature inuestigant. p̄cipue vero in
accidentalib; vt primū videre est in libro de vniformitate r̄ difformitate for-
marū. Di. Hęc alio loco r̄ tpe expectā: nūc reliquas forme describētes ad-
ducas. Ma. Forma est quoddā diuinū optimū r̄ appetibile. Diuinū quodā
dā dicit formatū: sicut p̄cipua similitudo vel imago dei: dans esse cōposito, p
qđ seipm vt p̄t deo assimilaretur: quidē in hoīe: obscurus in lapide: me-
diocriter aut in animalib; r̄ plantis. Optimū vero est nō simpliciter: sed inter rez
principia: p̄uatio em̄ nihil est optimū: r̄ materia ppe nihil: quē p appetitū
forme habende in continuū cōpositi machinat maleficiū. Unde r̄ forma
est eis a materia appetibile: nam ipsa materia vt femina virum: turpe bo-
A ij

Liber. VIII.

nam et quodcumque imperfectum sui perfectionem appetit: appetitum non quidem rationati aut aliati sed naturalia subiungenda est descriptio formae et substantialis et accidentalem complicans. *Idem. Ques. Ma.* Forma est quod dicitur esse, re: esse quidem subalteri forma fuerit subalteri. ut aia bois, aut accidentali forma sit accidentalis, ut albedo albo. Accurrit forma quae iter principia rerum naturalium connumerata est: accidentem non comprehendit. Materia est et forma ex quibus naturales sunt substantiae sunt: non accidentia. nec tamen per se et directes: sed reducuntur in genere substantiae ordinabiles. De formis aliquando sequentibus tractabimus. Nunc privatione discutiamus.

De Privatione

Ca. X.

Bis.

Priuatione definias. *Mag.* Privatio cum nihil sit. nec genus nec definitionem habet. et ideo defini non potest. Privationem vero nullam rem esse. *Aug.* contra. *Manichaeos.* affirmat dicens. Non cum tenebrae aliquid sunt sed ipsa lucis absentia. sic silentium non aliquid res est sed ubi sonus non est silentium dicitur. Conuenient ergo privatio describitur. Privatio est carentia formae alicuius: cui aptitudinem materiam ad ipsam. primum per de silentio quod absentia seu carentia soni est. Ultimum vero necessario additur: nisi est materia nata esset recipere formam: carentia haberet. nullatenus careret. non est alius carere dicitur: rationem quia ex primordiali sui conditione aptus non est recipere. sic nec lapide cecum autem denuo affirmare. *Idem.* Privatio itaque non est materia. *Ma.* Non videtur haec cum non aliquid res est. materia autem non ideo nihil est. ubi et in aduentu formae privatio eiusdem: amplius non est sed materia recipiens formam. est de qua privatio iam negat quod rursus forma separata de eadem affirmatur. Cum est nihil sit ad introductionem formae non contrahitur: nec ad separationem eius pervenit. *Idem.* Sed quomodo fieri potest ut materia quae actu contrarietates privata est formis earumdem in se habeat privationes nisi fortasse formarum contrariarum privationes dicitur non sunt. *Ma.* Quinimo privationes eodem modo opponuntur privationi quae et formis (quarum privationes sunt) opponuntur positive. Sicut autem sole formae immediate dicitur simul in eodem subiecto se non dividiunt: sed eadem vicissim insunt: nec his ambabus simul caret: si nec ambae privationes (quae eodem genere privationis opponuntur simul recipit. Nec autem de privatione formaliter dicta accipienda sunt fundamentaliter est privatio a materia privata non distinguitur. Nonnulla etiam libro secundo subtrahitur de *Carthegoris* de privatione differimus. Superest ut in sequentibus res naturales quarum principia vidimus pro modo epitomatis nostri transcurramus.

De re naturali et natura.

Ca. XI.

Bi.

Es naturales intelligo quae ex principibus naturalibus materia. et forma naturaliter existunt ut lapis arbor et his similia. *Ma.* Primum: materia namque et formae naturae sunt. ex his igitur composita non ab re naturalia dici possunt. *Idem.* Natura quid est? *Ma.* Naturam esse manifestum est. nec demonstratur: sed aliter definitur. Natura est principium et causa motus et quietis eius in quo est primum per se et non per alia. *Idem.* Definitionis praesentis facias clariores. *Ma.* Natura principium est primum. id est principale et immediatum. Nam et si aliter ad motum et quietem concurrat non est immediate et principaliter: sed per instrumenta. ideo non entia naturalia aut naturam habentia sed entia secundum naturam sunt.

De Principiis rerū naturalium

accidit enim habenti naturā. Sequitur (et) p id est causa (vt idem. nōse fin
 et cause intelligas) motus et quietis: que eidem insunt (eius) sed cōposi
 in quo natura est per se. Accidit enim artificialibz insunt. vt talia. vt mos
 ant ab ea q est in ipsis natura. vt cum statua cadit. accidit q sit lignea:
 vt lapidea. Excludunt etiā hic cause per accēs: quibz etiā cōnume. atur
 sus et fortuna. q vero addit (et non fin accidens) artes excludit: que qñq
 incipia sunt motus subiecti in quo sunt. non autē per se: sed accidentalitē
 accidit cū sananti scipm. vt sit medicus: cum ab alio sanari possit. Natur
 egiē principii est et causa motus et quietis. n. natura est. id per qdōs in
 a est inclinā ad receptionē motus vel quietis. aut forme alt r. Res est
 naturalis eadē natura per quā est. nata est recipere omnes passionē huius
 modi naturā psequentes. Forma autē q non itē inclinā ad has: d. cri. m
 tue concurrūt: id ē a pblicis dicit magis natura esse: eo q ratio princi
 andi forme pfectior sit q ratio principiandi materie. vtraqz tñ in gene
 principii vāit. ut concurrunt. Principiū vero actiū motus et quietis cu
 sibi nō semp est intrinsecum. vt infra patebit.

De generibus causarū. Cap. XII. Bi.

In explanatione definitiōis causarū diuersitate insinuate v
 d. riciū aliam p se: aliam vero p accidens distinguis. ne igit
 tur grauius de his latius tractare. A. Principiū in de
 finitiōe nature p passiuo: nō actiuo accipiendū. sic ostē
 sum ostē nature non causam p se: sed per accidens dica
 mus. Mobili nāq in eo q mouet accidit habere in se prin
 cipii sui motus. sicut medico sananti scipm. accidit habere
 in se sue sanationis principii. inclinari autē ad motū et ad
 quā induc nā p se inest mobili. Causa autē generale nomē est intrinsecū
 extrinsecū principii cōp. etens. Est enim causa ad cuius esse sequit aliud. vt
 d. esse solis sequit lumen. Di. Causa intrinseca que est? Adag. Illa ex
 qua cōpositi substantia integrat. vt sunt materia et forma. de quibz supra.
 Di. Extrinseca que est? Adā. Que ad rei constitutionē cōducit: sed sub
 antie eius pars non est. vt sunt efficiens et finis. Di. Efficientē quā di
 Adā. Eam a qua primo fit motus. et hec quidē principalis est. vt eo
 nificato. Que vero mora mouet instrumētalis dicit. vt securis mota a do
 nificatore. Rursus autē efficientiū quoddam intra substantiā eius quod
 ficit contruct. et ratio seminalis nonnunq appellari solt. Et est vis in
 a rebus et similibz similia percans. vt vis grani reducens ipsum in arbor
 em. De hac autē eo loco quo de plantis agemus: enu. leatius discernendū
 rit. Hanc nōnulli inchoationem forme pducende astruunt. vt ex ea opera
 tione nature forma piciat. sed an forma vniuersalis aut particularis emisen
 da sit: nec ne disputant. Qui vero inchoationē formaz in materia non ad
 mitunt: rōnem seminale qualitātē formā seminis cōcomitantē. et ad for
 mā generandā dispositiue agentem esse dicunt: nec illam nec seminis for
 mam actione nature in formā generandā conuerti astruunt: sed potius ab
 icendā esse affirmā. Aliud efficiens extra substantiā eius quod operat. existit
 vt celoz influxus: rerū artifices: qui cum fin intellectū et voluntatē agūt
 cause exmp. res pnt appellari. In mente est artificis sunt exemplaria co
 rum: que pducit in exteriori materia. Cum vero semp materia vna aptior
 sit alia: in nulla exemplaria forma fingi potest. sicut est in artificis anima:
 sed manet similitudo et imago eius: que est veritas in u. etc. Est igit forma

Liber. VIII.

rei in anima artificis archetypa et figurat: dum in portoria ad actum deducit
 motus est in materia aut iam perfecta est similitudo et imago. Hanc res for-
 mas in mente diuina ideas dicit. Sunt autem ideæ (vt ait diuus Aug.) loco-
 guntarij questionij. q. 4. 9) forme eterne et incommutabiles in mente diuina. Et
 vt asserit Schotus li. primo. dist. iij. Sunt res obiectiue cognite ab intellectu
 diuino. Di. Ideæ cum sint eterne: non nisi deus esse possunt: quia plura eterna
 Joannis i. non sunt: et omnes res sunt. quia omnia a deo obiectiue cognita sunt. Ma. Sa-
 ne: hoc esse testatur euangelista Joannes dicens, Omnia per ipsum facta sunt: et sine
 ipso factum est nihil: quod est in ipso vita erat. quod autem in deo vita est: vixit deus
 est. Ideæ itaque in deo: et si plures sint (alia enim ratione. vt ait Aug.) conditus est
 huiusmodi: alia equus) omnes tamen unus deus sunt. Hoc expressius libro vi. de trinitate.
 vltimo. edocuit dicens, Primus et summus intellectus est ans quidam omnipotentis
 atque sapientis dei plena omnium rationum viuens: cuius incommutabilitatem. et officium vni-
 in casu ipse vni de vno: cui quo vni. Et li. folio quoz. ca. xi. Tu es deus
 meus et dominus omnium qui creasti. et apud te omnia stabili sunt: causas: omnia muta-
 bilitatem apud te inmutabiles manent origines. et omnium rationabilitatem et iratio-
 nabilitatem atque temporalium sempiternae viuunt rationes. Vnde et diuus Boetius li. iij. de
 consolacione metro nono. tit. numerus superno Ducis ab exemplo: pulchrum pul-
 cherrimum ipse abundantem in mente generis similitudinem imagine formans. Sed quoniam
 sum sermo noster deflueret: prima rudimenta persequentes: ad archana quod-
 dam theologie ascendimus. Di. Ad instituta ergo regrediamur.

De causa finali. et causarum coincidentia. Ca. XIII. XI.

Causatione efficientis extrinseci nonnulla de forma exemplari tra-
 ctauimus. Restat vt per huiusmodi extrinsecæ causæ prout de
 fine differamus. Di. Finis quid est? Ma. Duplex est: scilicet fi-
 nis gratia cuius: et finis quo prout est: gratia cuius alia sunt: deo-
 ria causa causarum dicitur. et ab ipsa primo efficiens ad operandum
 mouet: motum quidem metaphorico et intentionali: quia scilicet ab
 efficiente considerat: reali autem motum mouere non potest: quia frequenter in re reali
 nondum est: sed solum in intellectu et voluntate. Dicit tamen causa realis detolari-
 one extrinsecæ. quia effectus realis est ad quem appetendum mouet appetitum: et
 specialiter inclinatur. Et hic est finis generationis. Sed finis est quo ad pri-
 mum peruenit. vt virtutibus bruto attingit: et euacuatione nocui humoris
 sanitas reparatur. In naturalibus etiam sepius frangit finem primum cuius forma
 et efficiente coincidere. In numero idem. vt anima perit. finis est generationis
 perit: et forma eiusdem. In specie autem. vt forma ignis a. efficiens est forme ignis
 b. et hec finis est generationis ignis b. forme autem ignis a. et ignis b. eiusdem
 speciei sunt. Et deus dicarum causarum causalitatem copulat. est enim tricausalitas.
 Efficiens. omnia ex nihilo producens. Formalis: quia exemplar est omnium formarum
 in se principens. Et finalis: in quem omnia tendunt. Materie autem causalitatem
 que est pari non supplet: nec actione physica efficiens: cuius causalitas est a
 genere cum materia coincidit: in materia: nec in specie: nec in numero cum
 alijs causis coincidere potest.

De causa vniuersali et particulari complexa et in
 complexa per se et per accidens in actu et in portoria.
 Capitulum. XIII. Magister

De principiis rerū naturalium

Reter has aut quas diximus alie sunt causarū diuisiones.
 Di. Quæ? *Ans.* Causarū qdam cit vlt. vt sol homo. qdam
 particularia. vt hic hō. Et rursus causarū quedā est cōplexa. vt
 detrus scriptor. qdam incōplexa. vt scriptor. Et amplius cau
 sarū qdam est p se causa. quæ scz fm ppiā naturā: et nō p
 aliud sibi accidens causat. cum quo vni p accidens constituit. vt
 nū generas calorē in aqua. Di. Num ignis calorē in aqua p sibi accidē
 caliditate pducit? *Ans.* producit. Sed caliditas ignis cū igne nō vnus
 accidens constituit. non cū se habent vt determinatio et determinabilis: quē
 amodū paries albus. Causa p accidens per oppositū manifesta est. vt mu
 cus scriptor. Accidit cū scribenti librū vt sit musicus. Inter has etiā casū
 fortūā: infinitasq; alias nominare possumus. Infinita cū sunt quæ vni
 cuiq; accidunt: non simplr et in eodē genere. In quolibet cū causarū genere
 rariū est. vt dicitur. Metaph. Rursus autē qlibet harū siue vniuersaliū: pri
 ariū. cōplexarū. incōplexarū: p se vel per accidens duplex est. scz in actu et
 in potentia. Di. Causam in actu quā dicio? *Ans.* Quæ actu effectū cau
 ar vt scriptor actu scribens. Et hec simul est et nō est cum suo effectu: non
 qdam iam cōpleto: sed in fieri actuali pstituro. Idem tū de fundamētis et
 elationib; verificari pōt. Di. Causa in potentia quæ est? *Ans.* Quæ cū
 actu sit. nihil causarū: causandi tū potentia habet. vt scriptor dormiens. Vel
 quæ actu esse non habet: possibiliū est cū ad esse et causare. vt Antichristus
 causa est in potentia futurę psecutionis ecclesię.

Si vnius effectus plures p se cause aut vni? cau
 se plures effect? possint esse. de causarū cōnexionē cau
 sandi necessitate. Et quō cause sibi inuicē sunt cause.
 Capitulum. XV. Discipulus

Reter ea vero q dicta sunt de causis aliud me mouet: fortas
 se sciri nō indignū. Est aut: vt breuib; edicā. si vnius effectus
 plures p se cause esse possint. *Ans.* Recte arbitraris h sciri
 nō indignū. eo nāq; cognito nō mīme pbia qstiones parciū
 Di. Tu q qd sentiendū sit edicito. *Ans.* Vniuersūsq; qd
 creature nōle censet plures esse p se causas generū diuersorū
 facile declarabit. nulla cū creatura scīpa est nulla cū omniū res est (vt ait
 diuus Aug. li. i. de trinit.) q scīpam signat vt sit: ois igit causas efficiētē ha
 bet. Rursus autē recte Doctio in omni eo qd ea citra primū est h et hoc. id est
 qd est. et q est potētia et actus. primū rōnem materię: atq; vero rōnem for
 me habet. Eius autē qd factū est vtiq; aliqo finis est. Sumus cū et nos quo
 dāmodo finis oīm dicit pbus. Cuiuslibet igit effect? qtuor causas esse ako
 loco affirmat. Di. Intelligo. Sed cur dicas generū diuersorū? *Ans.* Nam
 qnto Metaphisice peluidē vnius effectus plures cause vni? generis esse nō
 possunt. nisi sint essentialiter subordinate aut partiales. Exemplū pmi. est.
 Sol et hō generāt bolem. Sol quidē vt causa vniuersalis. hō vero vt priu
 laris. vniuersali subordinate. ambe tū in genere efficiētis. Exemplū scđi.
 motus ipsi? nauis: partiales cause possunt esse decē hominū. aut equi tra
 hentes. Sic visionis videns et visibile. Intellectionis intellectus. et intelligi
 bile. Sed in his fortasse potentia animę est causa principalior. de quib; in
 sequentibus. Dicā. Cause essentialiter subordinate quæ sunt. *Ans.* Magi
 et itē

Lib. VIII.

Quay secunda in causando dependet a prima in cuius virtute agit. Prima ut dicitur prima ppositio libro causarum plus in effectu influit q̄ secunda. ut sol: homo. In his est qm̄ create sunt: prima q̄rum ad imitandū plus influit. ad formā aut̄ effectus nō pōt devenire: nisi per formam agēt p̄mitti et q̄rum ad hoc minus influit. Cum vero secunda nō dependet a prima in causando (et si in essendo) cause accliter subordinantur. ut auus et pater petri. Nā et si pater petri esse habeat ab auo petri in generatione: tñ esse petri ab auo non dependet: cū ipm̄ generare possit auo p̄mortuo. In est inalius aut̄ philosophi causandi necessitatē ex earundem connexione posuerunt ut in secunda agere prima necessario agat. Ex quo sequitur est et cū causa naturalis simpliciter esse necessariū. tali aut̄ destructo causa eius destruit et ita causa prima non esset oīo independens et destrui posset qd̄ dicere q̄s an debuit: dicendū igit̄ primā causare contingenter. Causa igitur secunda a prima contingenter est: necessaria aut̄ causa si sit naturalis: nō aut̄ si voluntaria.

Unū est cā
diversorum

Cause sunt
sibi invicem
cause

Voluntas est actione sua est libera sed hec alterius sunt speculationis. Que ad p̄sens attineat terminemus. Sicut est unus effectus plures causas et ex dictis manifestū est. sic enim cause plures et diversi effectus in diversis mōdō reperuntur. Natura est qui sua p̄pria causa est salutis navis: absentia sui causa est periclitationis navis. similiter sol lumen induit et ceram dissolvit. sed hec diversitas rōnis in materia. non in sole est requirenda. Bene nūq̄ etiā cause sibi invicē cause sunt ut laboris: qui causa effectiva est salutatis. Ita quoq̄ p̄ sanitas est causa finalis. Omnium aut̄ effectuum causas in unius summi dei voluntatē et causam primam reducere. Aug. de trinitatē. non obscuro exemplo declarat. Oīi est deus causa est immediata qdam tñ causat cum aliā particulari causā non est indigentia sed liberare summa: que rebus non modo esse dicit: sed operationem indidit.

Aug. cap. 5.
24.

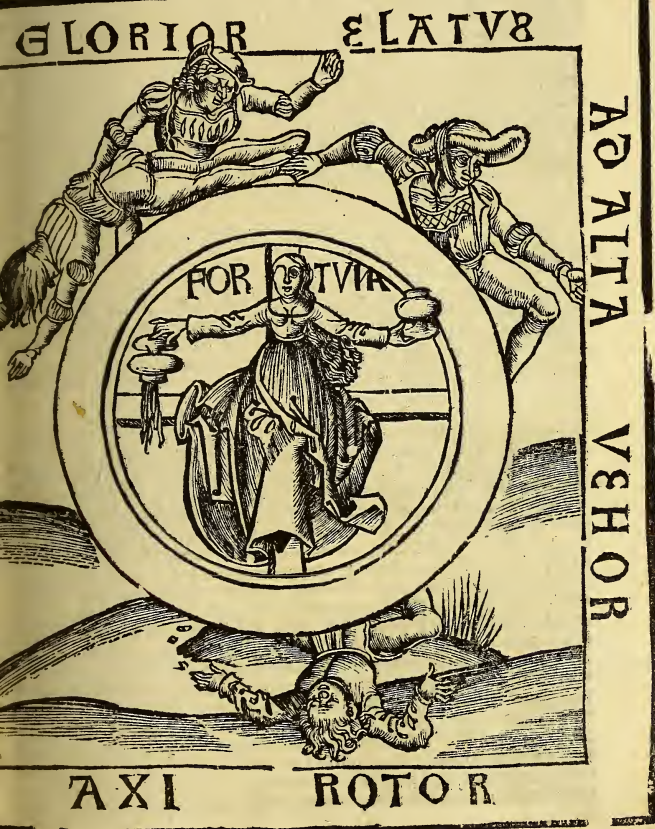
De casu et fortuna scdm̄ opinionē gētilitatis. Ca. XVI

Niter causas per accidens casum et fortunā dum numeratō parula aure auscultabat: multā nāq̄ vulgus his tribuit causā litarem verebar aut̄: quia ad aliā sc̄linas ne barum trācta tñ fēterēs. Nā. plurima p̄terire n̄ cesse est. nō est p̄sens disceptationis est oīa nīa limare: p̄to: quere. Nos aut̄ causas casum deo et fortunā non oportet silentio trāsire: circa quas contingit damnablem errare. Unde quondam Romani fortunā divinam quoddam numen existimabant quod pro libitu suo hominū meritis nō p̄sideratis. alijs bona. alijs vō mala largiret. Ad qd̄ designandū simulachrum eius in specie muliebri in medio rote quasi cā continue corstinebat cuius facies dexter lucida sinistra obscura utraq̄ vō cōrēa apparebat: q̄ splēndidū sunt quos fouet. obscuri aut̄ quos p̄sequitur. Ceteras vō indifērentiam eius designabat ad bonos et malos. Similiter q̄ eos quos fouet creecat. libius aut̄ prodigij mirabilitatē rota volubili ostentabant. cuius q̄ summam tener arcem prosperit̄q̄ fuitur succē sibi vō inepinato casu ad ima dēicunt. Rursus aut̄ qui in imo consistebat ex opp̄sita rote p̄loca celsitudine ascendit. Que et si eo ordine in mortalit̄ actib̄ euenit aut̄imū tñ et fidei nostre imminet: p̄cipis etiā philosophicis oīino dīrarium est ea dēicunt: p̄terq̄ p̄videntē diuinę ascribere que iustis occurrūt: ita dicitur secunda et aduersa communicat prout voluerit. quod Augustinus de ciuitate per multos libros. et Boetius de consolatiō p̄bico largissime ostendit.

De Principiis rerū naturalium

De cultura nō fortū a Romanis. Aug. de ciuit. dei. li. iij. ca. xviij. et nono
 differit. Celebant em̄ fortūa: que rem publicam def. i. de et. fortunam viri Boc. li. v.
 em̄ et mulierem. vt. ē apd̄ Qui. de fastis li. 4. et li. 5. de tristibus. nempe dat Quidius
 q̄cūq; liber fortū a rapit; Cyrus et est iubito qui modo Erfus erat.
 li. v. passibus ambiguis fortuna volubilis errat. Et manet in nullo certa
 maris loco. Sed modo lea venit: vultus modo sumit acerbos. Et tantum
 onstans in lenitate sua est. et Boetius de solatione li. ij. p̄sa secunda. hō sic

Liber. VIII.

continuum ludum agimus: totā volubili orbe versamus Infima summis;
summa infinis inmutare gaudemus.

De casu et fortuna scdm opinionē phoz Ca. XVII.

On ingrata fuit hęc narratio vana et gentiliū. Sed qđ pbi
de his scribunt qđo edicto. *Alia.* p. b. l. h. naturalis pbi
Casum et fortunā volens definire: pter cas qđ in superioribz di
gessimus: causas pntiones alias et agentis et effectus addu
cit. Quatuor partitionū pma hęc est. Agentis qđam agunt
fm ppositū et deliberationē. vt hoies rōnis cōpores. qđā nō
non agit a pposito. vt infantes bruta inanimata. Effectus autē quidā sūt
semp. vt solis ortus et occasus. qđam frequenter. vt calor in estare. et frigus i
hyeme. qđam extra semp et frequenter siue raro pringunt. vt inuētio thesau
ri. Amplius eoz que sunt qđam sunt ppter finē determinatū. vt solio se
pulchri ppter sepeire mortuū et qđam alia nō intrā annectunt illi et ac
cidunt. Et his definitio fortune manifestā erit qua dicitur. fortuna est cau
sa per accidens eorum qđ sunt ppter hoc in his qđ agunt fm ppositū extra
semp et frequenter. Similiter et descriptio casus parebit qua dicit. Casus est cau
sa p accidens eoz qđ sunt ppter hoc in nō habentibus ppositū extra semp
et frequenter. *Di.* Exempla hoz adiungas. *Alia.* Exēplum fortune est in
eo qui ad sepeliendū mortuū sepulchrum fodit: fodiendo inopinatū the
saurū repperit. Exēplum casus est. Si equus stabulū reprens saluatur a
iupo et tripodā deorsum cadens apra sedes efficitur. Mortuū nōnunq̃ effe
ctus fortunatus casualis appellatur: extento noie casus ad fortunā et casum
pprie dicit. Sic et improprie plurarch lapides pavimēto substratos infor
tunatos dicebat quos aut ad constituēdas aras deoz applicant fortunatos
dicere solebat. His effi reuerentiam alijs aut contumeliā attritione pedum
fieri contringit. Discipu. Proprie itaq̃ fortuna respectu illorum est que nō
bis a proposito agentibz accidit. Casus autē respectu illoz qđ nō vrentibz rōe
aut vrentibus sed pposito nō agentibz euenit. *Alia.* Oprime. *Di.* sed
nondum qđ res sit fortuna aut casus accepti. *Alia.* fortuna (vt autē nōnul
li philosophantū) est voluntas agentis a pposito: Casus autē est natura eius
qđ agit nō a pposito. *Di.* Nū voluntas et natura sunt cause p se? *Alia.*
Voluntas cā p se est effectus intrin: qui euenit a pposito. Et causa p acci
dens (quā fortunā dicimus) effectus nō intrin: qui euenit pter ppositū. Unde in
dato exēplo sepulchrum est effectus intrin: et inuētio thesauri est effect
fortuitus sic et in casu. Casus tripodē deorsum effectus est naturalis a natu
ra et gravitate ei: sed qđ facta est apra sedes effectus est casualis. Mortuū autē
nihil sic euenit fortuite aut casualiter: quin etiā eueniat a causa p se intrin
dente hoc fieri. Nā vt Plato asseruit: nihil est cui⁹ ortū nō pēsserit legitima
causa. *Di.* Que sunt cause tales? *Alia.* Augustinus de ciu. li. 5. ca. ix. ape
ruit dicens. Nos eas esse causas qđ dicunt fortuitate: vnde etiā fortuna nomē
acceptit: non dicimus nullas sed latentē: ea qđ tribuimus vel veri dei vel qđ
rūlibet spiritū voluntari: ipsasq̃ naturales nequaq̃ ab illius voluntate se
iungimus qui est auctor omis conditorq̃ nature. Nihil enim sit visibīle
et sensibīliter (inquit libro tertio de trinitate) qđ nō de iteioze inuisibīli atq̃
ineffabilem iusticiam premiorum atq̃ penarum gratiarum et retributionū
in ista totius creaturę amplissima quadam inmensaq̃ republica. *Di.* Nū
ēgit effectū fortuitū aut casualē dicere possumus: cui⁹ p se causa et p pūq̃

De principiis rerū naturalium

nō videmus. *Alia.* Ita Augustinus de academicis questionibus dixisse potest cum ait. Nihil in rebus casum vocamus: nisi cuius ratio secreta est. nomine autem casus fortunam comprehendit. Idem Aristoteles de fortuna bona credens affirmat.

De duplici fortuna bona et mala. et unde unus alteri fortunatior sit. *Capitulum. XVIII. Bi.*

Quid Aristoteles de bona fortuna scribens commemorat: an quod non omnis fortuna bona est? *Alia.* Etiam filii. Nam si per intentionem agens a proposito boni consequatur: aut mali fugiat: infortunium seu bona fortuna dicimus. Si autem tali agente malum sit eveniat per intentionem: aut bonum effugatur: infortunium seu mala fortuna dicimus. Idem est si quod talis accidere potuit quo cum partem deest nihil distare videtur bonum autem tale aut malum non modicum sed notabile esse debet: ita ut si agens ipsum cognosceret ad fugam: aut consequutionem eius ageret. Hinc etiam de numero eorum quae propter hoc sunt effectus fortunae esse dicitur: non quod ab agente intenditur (quia later) sed quod intendere si cognosceret. Requirit amplius: ut talis effectus non sit melius tantum nec semper sed in pluribus accidit. *Di.* Sed dic quidam huiusmodi effectus magis uni quam alteri eveniunt. *Alia.* Huius questionis nodulum se potest solvere per unum quendam in istis quibusdam: quo moventur ad aliquid quod persequitur bonum non intentionem. *Di.* Huius imperi causa quae est? *Alia.* Si de intrinseca quae natura est non quidem specifica (quod non omnibus inest) sed individua. Etiam dicuntur esse bene fortunati bene nati. Est enim in his dispositio quaedam non intentionem (quod ut ait ubi maximus intellectus ibi minima fortuna) sed in consequens sequens ipsius complexionem naturalem. Causa autem extrinseca percursorum est causa scilicet extrinsecarum talem propter huiusmodi dispositionem magis quam alium non ita dispositum moventium: ad aliquid operandum: quod bonum non intentionem persequitur reputa eo loco vel tunc fodere sepulchrum. tale autem movens celum et motum eorum eiusdem intelligentia dicunt. Hoc autem originem habere videtur ex radice constellationum in naturae: quam libro septimo dicitur doctorum catholicorum suspicari ostendimus. Similiter et de fato et fatibus quid veritas abhorreat terigimus. Magis igitur huiusmodi causalitatem voluntariis ducere et iustitiam eiusdem attribuam? Item ea quae Augustinus paulo ante in libro de trinitate et clemencie dei commemorasse notavimus.

De monstruosis et miraculosis effectibus a quibus fieri possint. *Capitulum. XIX. Biscipulus*

Omnis itaque causalitatem in deum si referimus secundum Augustinum statam sententiam: nihil est quod vel fortuitum casus monstruosum: aut miraculosum dici possit. *Alia.* Propterea nihil. Nam et cum mira talia commemorasset Augustinus tri. li. ii. ca. ii. Nihil inquit horum sit nisi voluntate dei sed plerisque non apparet. Itaque licet videri potest etiam causis aliis ea tribuens vel veris prioribus omnino videre non potest: ne superiorem ceteris omnibus causam. id est voluntatem dei vel falsam: ne ab ipsa quidem fueritigatione corporaliū rerum atque motionū: sed a suggestione et errore platis Augustinus.

Lib. VIII.

Di. De fortui is et fatilibus satis luculenter: quoniam in epitomaria ratio admittit differenti sententia. Sed de reliquis pauca saltem aptum expro. **Ma.** Monstra dici consueverunt ea quae praeter solitum naturae cursum euenire solent. **Ag.** Etiam enim est semper sibi similia producere conantur: nonnunquam tamen vel propter materiam superabundantiam. vel etiam corruptionem. qualitatium discorruentiam. aut aliquid quod aliud impediementum dissimile generat. et hoc naturales monstri dicunt ipsi definitores ratiore. **Monstrum** est peccatum illius quod fit propter aliquid aut clarius. **Monstrum** est difformitas quodam in paucioribus educationis euenibus naturalibus eueniens propter solitum cursum naturae: discorruentis illius ex quibus trahit originem. ut cum haemorrhodius aut duobus capitibus hominatur ita pariformiter et in alijs rebus exemplaria asserri possunt. **Di.** **Monstrum** igitur praeter intentionem naturae agentis generatur. **Ma.** Probe si de naturae periculis intelligimus: nam omnia talia quodammodum et fortuita et casualia a deo quod est natura vltis omni intenduntur: nec contra naturam sunt. Quis est enim contra naturam (ait **Aug.** de ciui. dei. li. xxi. ca. viij) quod dei sit voluntate: cum voluntas tanti vtiq; conditoris condire rei cuiusque natura sit: et seipsum clariorem facere non sub iugis. potentis igitur sit non contra naturam sed contra quam est nota natura. **Di.** Sicut ita praeterita ex causis naturalibus sed nobis incognitis. **Ma.** Optime. vnde et li. x. ca. xvi. ait. **Intervalis** temporis oculis ipsius causis mundi veritatem non sub diuina prouidentia. constitutis et ordinatis monstrum a contingunt quales sunt inuicem partus animalium: si itaque et cause per quas et propter quas sunt nos latent: non esse frustra sunt. vnde ait. **Monstra** dicta sunt quia aliquid significando demonstrant. Ostenta quia ostendunt. et propterea quia postulant. **Prodigia** quia porro dicunt. i. futura dicunt. **Vnde** et ex his humana ingenia nonnunquam futura praedicunt. **Di.** Quid autem de varijs monstris quibus in diuersis mundi partibus maxime aut in India esse commemorant quorum quidam vni oculum habere in fronte media: quibusdam plantas versas esse post crura: quosdam sine ceruice oculos habere in humeris quosdam cynocephalos: id est canina capita habentes et similia innumera describunt. homines ne sunt et ab Adam originem traxerunt? **Ma.** Haec et alia monstruosa hominis genera. **Augusti.** de ciui. dei. li. xvi. ca. viij. enunmerat. et creatorem omnium talia effecisse propter decorem vniuersi: nec trasse dici posse ostendit. et in fine concludendo ait. aut illa aut alia quae de quibusdam gentibus scripta sunt: omnino nulla sunt aut si sunt: homines non sunt aut ex Adam sunt si homines sunt.

De miraculis. Capitulum. XX. **Ma.**

Ecce cadē quae monstri nōse censent miracula dici solent: quoniam quae raro sunt ipsa sunt mira. vnde **Aug.** li. xxi. de ciui. cap. 4. et 8. et de triui. li. 3. ca. 1. 8. et 10. Sed assiduitas experienti pau-
latim subtrahit admiratiōis iocunditatem. et ibidē ca. 8. dicit **Vnde** et ipsa quae in rerū natura oib; nota sunt non minus mira sunt: essentque stupenda considerantibus ceteris si solentur boies mirari nisi rara. propterea autem miracula sunt quorum similia a natura produci possunt non tamen ideo alio: ut natura in gharide vitam tribuit et est rationale. **ds** in emortuo corpore subito vitam reuocandit et est miraculum et eodem magis propter miracula sunt haec et signa: si ad aliquid diuinum amittendum nostris sensibus admovent. Si quo aliquid sit cuius simile natura facere non potest: nec ordinē ad hoc habet: mirabile dici debet. et est humanum

De Principiis rerū naturalium

autem diuine in unitate suppositi uniti: corpus animale putrefactū in rerū
gloriam resurgere. Di. Num miracula a pma causa sunt? Mag. A
ola dicente propheta. Qui facis mirabilia magna solus. scilicet refectiue et prin
cipaliter nā pmiūne etiā magicis artibus sunt. Na et Exod. vii. magi pba
rentis ranas serpentesq fecerunt. Di. Sed vñ hec possunt? Mag. Per
ueras prāres inquit Aug. magice artes possunt quicqd possunt: nec ille va
lent nisi data desup potestate: Ideo scripserunt facere nō potuerūt pbarāis
magi: nō aut solis mal' de' hęc pmiūnt: sed et bonis āgelis et hoibz frequēter
alia agere cōcedit sed discretē vñ est videre p Aug. li. 8. q. 80. Dile. Cur
autem deus peccatozibz angelis seu demonibz hāc prātem dat? Aia. Nō dicit
Aug. li. 3. de tri. ad fallendos fallaces et ad mouendū fideles ne tale aliqd fa
cere pro magno desiderēt vel ad exercendam pbandam manifestandamq
iustoz patientiā. vt patz in Job. pñtes rōes assignat de ciu. dei. li. ij. ca. xxiij.
et alias addit. 7. ca. vlti. Di. Creatores sunt itaq maligni spūs Italia. opā
tes? Mag. Nequaquā hñdī nō de nūlo sed pīacnti materia corpis. s.
mundrelementis in quibus occulta qdāntēz semina latēt pducūt q et na
tura: s. rualis tpoz pducere possēt. Ipi aut celerrime nouerūt debitas ma
terias et causas applicare. vt idē in 3. de tri. ca. 4. et li. 4. et li. luculenter decia
rat. Nēdum aut malis sed et bonis angelis huiusmodi potestatem crea
tor cōcedat. vñ alibi dicitur est. Sed quēadmodū hęc faciat per angelos suos? et
hęc faciūt angeli. vel potius deus quēadmodū hęc faciat per angelos suos? et
quantū fieri velit etiā per angelos siue finendo siue iubendo siue cogendo
ex occultis sede altissimi sui: nec oculoꝝ acie penetrare nec fid ucia rationis
enūciare nec pfectu mentis cōprehendere valco. Di. Satis sit ergo nosse
p̄p̄p̄tē creatoris nō ita causa naturalibz alligaram vt p̄ter cōsuetū
carundē cursū et ordinē ex eadē corporali materia p se vel ministros suos
diuerfos effectus cū uoluerit nō possit efficere. Sed diuinus expositiōi harum
paratū definitiōis nature immorari: cum dicat principū et causa per se et nō
p̄m accis: totū ferme dīc trāseginus: bicuius igitur hoc quod in definitiōe
additur (morus et quietis) transcurramus.

**De motu qualis res sit et si distinguatur termino ad
quē et declaratiōe definitiōnū motus. Ca. XXI. Bi.**

Motus in quibus ambagibus possibitis morus naturā p definiti
ones venari tentabimur. Di. Probe. Definitio namq vt in
dialecticis audiui oratio est indicans qd est esse rei. Aia. mo
tus igit vt Aristoteli visum est actus est entis in potētia p̄m
q hñdī. scilicet q est in potētia. Pro vberiore aut hui? inel
ligentia aiaduertendū. mobile anteq mouetur esse ens i actu
existendi (nisi est esse moueri non posset) et i potētia subiectiuat receptiua
ad actū quē motū dicimus fieri et ad formā p motū acq̄sibilē. Di. Mobile
itaq anteq mouetur in duplici potētia esse videt. scilicet potētia ad actū q ē
morus et ad formā p motū inducendā. Aia. Opprime infero. Di. S; q̄lis
entitas sit ille actus quē motū dicis nondū accipio. Aia. Si motū mare fundamēto
est pfectū cuius gradus possit gradū succēssive in eo qd mouet acq̄runt. Di.
Eadem ergo res est actus quē motū dicis et forma motū terminā. Aia.
Eadē mot? tñ dicis dissactu fuit et graduatiter acq̄rit terminū p̄m mor?
est dñ actu tota in eo q mouebat subsistit p̄mibus est habito in materia
esset motus. Formam aut si motū accipimus ipsam passionē succēssive

Morus

**Morus p
fundamēto**

**Morus for
maliter**

Liber. VIII.

est de genere transmutationis et commentatore sup terrio phisicor et Ari-
stoteles l.v. cognominat.ab hac forma q absoluta no est sed respectiva(uti
in categoriis determinatur) est mobile formaliter mouere dicitur. Unde in
mori alterationis q exple gta p ceteris declarandus est q dignus luce cla-
riori parebitur magis sit in ea qua aqua frigida p igne calefit. aq naq fri-
gida actu quidem existit sed in potētia est ad calefactionē qua hic mori o-
cimus et ab eade formaliter calefitur demorat et p hac ad caliditatem reditqr
gradus post gradū frigoris accedit donec in ea cōpleat tūc est morus qui est
calefactio definit nec aq ita calefit sed calefacta seu calida forma acquisita
demorat. Et his scilicet morus descriptio intelligitur facillime q dicitur.
Moros est acrus mobilis inqum mobile.

Quod motus non est mobile sed est accidens in mobili
subiective. Et de his que ad motum necessario concurrunt.
Capitulum. XXII. Discipulus

Rana quidem hec videtur, sed et motus quoque siue materialis siue formalis non ipse mobilis sed res alia ab eo realiter distincta et in eadem subiectata intelligitur. *Alia.* Sane, aliorum enim generaliter respectus est criminalis adueniens mobilibus ad mouens quod passionem formalem et cartegozis dicimus, huius autem relationem respectu agentis siue mouens ad mobile seu passum; actione formalis docuimus et hac in portoria actiua immediate et mediate in mobili subiectari intelligimus. Formam non fluente et gradualis acquisibile actioni passionem et moti materialis dicimus, actione quidem huius est ab agere passionem dñi recepta est in passum et moti dñi in fluxu est notamus; hac non in agente sed passio siue mobili q̄ pro eodem sumimus subiectari dicimus Di. Aliorum formalium res respectu de gñe passionis aprearsis sed cuius gñis res sit minus material non dñi criminis? *Alia.* In eo loco q̄ de termino ad que moti differere cepimus moti faciemus, Di. ad motum igit q̄ aut de eodem? *Alia.* Vt vñ mouens mobilis; terminus a quo, terminus ad que tempus et locus, hec in dato calcificationis motu discerni possunt. Est tñ ignis mouens aqua mobilis frigidas ad seu carentia calozis est terminus a quo calor in aqua productus est terminus ad quem aqua aut calcificatione hanc mensuris tempus est mobilis aut q̄ ens est naturalis sine loco non est. Di. Perississima est hec demonstratio, verisimiliter de obis sigillatim differere oportet cū ce quibito. *Alia.* Bene existimasti, sed paucis vt epistolulas olim hoc purificatos nodos dissoluere facile quito poterit. Di. Salte communiora in medium ferre band. *gratias.*

Se movente immobili, La. XXIII. 83a.

Secunda q̄ memoria ex lectio et auditu referuā exhibere dignabitur
Primum autē natura mouentis et mobilis debet alioz padionis co
ordine quo enumerata fuit peruenire. Sic autē rem ipam ag
grediamur mouentis quo gñā. Quod nāq̄ cuncta mouens o
mobile pmanet. Di. Forasse ipsum est q̄ in supiori principiū effici
ūti dicebas. Alia. Idem de quo et Boetius lib. i. i. mero. rono p̄bice p̄ola
tione exclamat. Qui quē ppetua mundi rēe gubernat. Terraz celis fati
q̄ ipso ab quo tre lubecostabilis manēs das cetera mouet. Et p̄phetā regē
Chusitab ait. Et mirabitur autē idem ipse ce. Iacobus quoq̄ in canonica
sua ait. Apd quem non est transmutatio nec vicissitudo obsequio. Sol

De principiis rerū naturalium

Ad alios eger testimonijā de seipso dicit. Ego dñs ⁊ nō mutor. **Amalac.**
Di. Num id rōne quinei pōt? **Amalac.** utiq; nō vna sed plurib; ut est vide
e. l. v. de tri. Aug. silr ⁊ **Aristo.** 8. pbiōz imutabilitatē pmi moroz inue-
ligare conat⁹ est. pmiū equidē rez principii si moueret, vtiq; ab alio aūt
seipso. nō ab alio: qz tā pmiū non est: r. cū id a q moueret ipm pcederet: qd
cessus i infinitū: quē pbia respuit. A seipso aūt si moueri dicat in prē p se
moueret: r. prē p se motū diuidi necesse bz: ⁊ forma per motū acqrenda ca-
bit qd de summa simplicitatē ⁊ pfectionē sentire qd turpi⁹. Qmo igit inu-
abitū est. q cernit: inensū: simpliciū: ⁊ pfectiū: esse non dubitat.
Snd in eo motū in tpe aufert eternitas q tota sit est: motū in loco inensio
acq; vbiq; est. motū ad formā summa pfectio ⁊ simplicitas. qz nullus eger.
certū subam dei (vr indr Aug. l. i. de tri. c. i.) vne vlla cōmutatōe muta-
talia facientē: r. sine vilo tpat. motū tpatia creantē tueri ⁊ plene nosse dicit
ile est. Ideo ⁊ nos qz in pmiis pbiō clement verſamur: id theologie referua-
vimus. Di. Qprime aliud igit mouentis genus pcurramus.

**De mouentib⁹ mobilibus. Et quod mouens per se
quod per accidens. Capitulum. XXIII. OJa.**

Cetera q̄cūq; sunt: qz nō de illo sed de nihilo facta sunt muta-
bilia sūt: in q̄r Aug. l. i. c. i. de ciui. dei. c. i. vñ simplicitates in re-
bus creati subeq; pbi intelligētiā: theologi aūt spūs ange-
los ⁊ aīas dicūt: pter eā mutatiōē q ex bonis mali facti sūt:
quā ibidē lat⁹ psequit⁹ mouēt ⁊ mouēt alia. Omnes em̄ si de
angel⁹ loqmur administratōis spūs sūt missi ppter eos q de
reditate caput saluū aūt Aug. ad lb. beros. Anīū aūt vtiq; mouēt cū non
sine sit in celo ⁊ in terra cū miteunt: vr vult **Damasce.** Abouēq; eos ad q̄s
miserunt. Sed hī c̄ cruciati⁹ ep̄rere theologie est: nō nri ep̄toma. pte
terea igit nōnulli celoz orbēs q̄b⁹ p̄sunt sine pena ⁊ fatigatiōe reuolūt. vr
vilius est li. 7. sup. Silr ⁊ anīe corpa quoz forme sūt mouēt. Rursus aūt cele-
stia corpa ab intelligētijs mota. hec inferioria mouēt. An hīc mōm. sciemē-
tā necesse est cē p̄tūū lationib⁹ supiorib⁹. vr tota virt⁹ eius inde guber-
net. aūt pbiōs **Aristotele.** li. i. Inter p̄cs aūt mōi inferioris p̄mū ⁊ mutūā
mutatiōē esse: q̄s est q nō facile assentiāt. Di. Nullus q sensus nō negat:
Amalac. Quere rōnē ⁊ dimittere sensus debilitat est intellect⁹. **Ampli⁹** mo-
uentū qdā mouēt p se: qdā p accis. Per se mouēt: q nō rōne cuiuscūq; al-
teri extrinseci mouēt. vr anīa corpus: ⁊ manus lapidē. Hīc rursus bipertita
sunt. Quoddā em̄ mouet p se pmo. i. fm se totū ⁊ quālibet sui prem ⁊ dicit
mouēt pncipale. vr anīa mouet corpus. Aliud mouet nō p se pmo ad sensū
dāntē fm aliqūā sui prem. vr bō mouet lapidē peder ⁊ baculū manu.
Di. Mouēs p accis qd dicit⁹ **Amalac.** Qd mouet p aliq̄ sibi extrinseci siue
p instrumentū. vr cause supiores p inferiores: ⁊ forme subales p dispositio-
nes q̄tatiuas. ⁊ vbi artifex p sua instrumēta. Di. Admobilia pgamus.

**De mobilibus et motu naturali animali et violē-
to. et huius speciebus. Capitulum. XXV. OJa.**

Et ea q̄ dicta sunt de mouentib⁹: facile patebit natura mobilū
Admobiliū em̄ quoddā mouet per se. quoddā p accides. Per se mo-
ueri dicit mobilē qd non rōne extrinseci alian⁹ mouet. vr corpus
ab anīa p̄tia. et rursus hoz quoddā mouet per se pmo. i. fm se totū: et
quālibet sui prem. vr lapis motus deorsum et ignis sursum. quoddā fm prē
vr bō sanari dicit cui⁹ p̄ctus sanatur. Di. Per accis qd mouet⁹. **Amagi.**

Amalac.
Augustin⁹
Aristoteles

Ad heb. i.
Damasce.

Aristoteles

Liber. VIII.

Quod ratione alicuius extrinseci mutatur, ut homo ad mortem navis in qua stat transfertur. Eorum autem quod per se moventur quodammodo a se moventur: quodammodo ab alio. Ad se quodammodo moventur quodammodo a principio siue movere intrinseco moventur. Hoc est dividendum in primum per se motum: et in primum per se moventem. nihil autem se movet per se primo primitiva re totalitate et additionis, prout quod movetur per se primo primitiva re totalitate et additionis prout. Et sic quicquid cuiuslibet prout necesse est totum deferere: prout non additionis denotat causalitatem motus. Inesse primo totum per se: sic ad quodammodo prout non necessario totum deficit, cum autem deferre et non deferre. Sedane sit vni inesse non possunt. et per omnes nihil idem se primo movet primitiva re totalitate et additionis, sed ratione vni prout. ut animal in quo anima est per se movetur: corpus per se movetur. Anima est motus quorum corpus est mobile, quod et totum animal est motus et mobile quod. Et hic motus in principio et fine est remissus: et in medio intensus et animalis dicitur. Quocumque autem sunt huiusmodi genera mobilia sic sapientia sunt causa movendi ita et descendendi. vni et nullo extrinseco pariente motum initiare et ante terminum totale sistere possunt: se per cognitionem movetur moribus diversis. Salvat etiam per iam dictas distinctiones veritas illius vulgaris propositionis. Omne quod movetur ab alio movetur. Di. Probe. Sed de motu gravium et levium quod dicitur: *Ma.* Gravium et levium sit in primum per se moventem, scilicet formam subalternam primum per se motum dividunt. Forma autem per accidentia movetur. vni Aug. si. unde civil. dei. ca. xvij. Ita est corpus pondere sicut animus amore fertur quocumque fertur siue doctorum siue gravitatem, siue sursum levitatem. Eorum motus in principio remissior est et in fine intensus: et naturalis dici solet. quod in ipsis passum vni fertur. habet enim naturalem inclinationem ad loca sua naturalia. ut est motus lapidis versus centrum. Verumtamen hec quod cognitione carent: diversis moribus seipsa movere aut ante terminum totale seipsa sistere nequeunt. et verumtamen visum est: motum initiare sine extrinseco movere prohibens non possunt. sed forte non est nisi per accidens. vni gravium et levium actu gravitatem et levitatem habentia et inchoative et continuative moveri possunt. De continuative dubium non est. de inchoatione non prout si tante fuerint virtutis ut prohibens removere possint. ut si lapis gravis deferat super ligno fragili: ipsum tandem frangit et descendit. Si vero tante virtutis non sit: virtutis motum inchoare non potest sine adiutorio extrinseci remouentis prohibens sic nec animal fortissimis vinculis strictum. Di. Ab alio non quod per se moventem. *Ma.* Quod a principio extrinseco moventem non perire vni passio. ut lapis pietus sursum: hic motus violentus est: quod contra naturalem inclinationem mobile. ideo est in principio intensus. ab impetu impulsio a mouente in fine remissior impetu iam deficiente. Et hoc alius est impulsio: alius traccio: alius vertigo. Di. Pulsio quod motus est. *Ma.* Is in quo mouens non deficit ab eo quod movetur: sed toto tempore ipsum comitatur. et est impulsio. *Mor.* Non in quo mouens deficit ab eo quod movetur: expulsio est: sub quo et expiratio continetur. Di. Traccio autem quod motus est. *Ma.* Is cum ad seipsum vel ad alterum velocius sit motus trahens: nec separatur ab eo quod trahitur. et prout spatiosius est motus ensis velocius moris: radiatione siue kerkerum: est motus radij extoris. prout et in spiratione. Di. Vertigo quis motus est. *Ma.* Compositus ex pulsu et tractione. Utrione non mobile non per se sed per accidens (quod in alio) movetur. Sane ne offensa intelligitur. Di. Sane equidem ut mihi videre videor. sed est quod dubitationis scrupulus inuenit. *Ma.* Quod est hoc? Di. Quo nam modo in expulsionis motu mouens ab eo quod movetur deficere possit. remoto etenim mouente mobile deficere necesse est: cum non sit a quo moueat.

Quo mouens est sit cum motu quod simul separata congrua persequetur entia et quod continua. La. XXVI. Ma

De Principiis rerū naturalium

Oritur initas. nā mouēs nō est: cū motu ab Aristotele. 7
pbi cor pcludit. sed hui⁹ intellectus manifestus est si ad
hec q̄ de natura mouentium differat. sunt etiam que sūt aut
separa dici possunt: digesta fuerint. Di. Simul igit que
dicis? Aia. Quęcūq̄ sunt in vno loco ppio ⁊ adq̄to. vt
lac ⁊ albedo. ⁊ dulcedo eiusdē. ⁊ hec similitas adq̄tionis di
ci solet. Di. Separa que sunt? Aia. Que in alio ⁊ alio
loco sunt ppio. Et hec rursus trisarie parunt: qdā cū
qua: qdā psequēter entia: qdā aut p̄uina dicunt. Di. Cōigua q̄ sūt:
Quoz vltia sūt sunt. vt orbes celestes: ⁊ elemētoꝝ regiones. Orbes ne
celestes sūt: ⁊ elementa loci s p̄p̄is sepantur. vltima tñ cor ita p̄iungūt
nullū sit corpus mediū. ⁊ hec similitas imediationis notatur. Quia autē
itē corpa dura sine medio nō posse se p̄tingere: sufficientē ostensum nō est.
Inertia p̄o qua inter duas tabulas planas in superficie p̄iungas: v aqua to
r̄as humiditas reperit: q̄ vtiq̄ sine subiecto nō est: ex eo est: quia p̄fecte
ne nō sunt: fortasse ars hanc p̄fectionē nō attingit. quā tñ natura in
orbes celestes ingentiauit. ne si ibi aer vel aq̄ necessario mediarer p̄uino
p̄uolū cōsumeret. Di. Facile assentio. sūt ⁊ in his inferiorib⁹ adem mucro
lignū sine acre aut aq̄ media p̄tingere posse haud dubito. ⁊ d instituta
reuerterēs q̄ sūt p̄ter entia edicito. Aia. Cōsequēter entia sunt q̄ ba
r se p̄ ordinē: cor nullū est mediū eiusdē nature vt dom⁹ p̄ma ⁊ scda.
am ⁊ si inter has spacium sit mediū: in quo vel lapis aut lignū p̄sistat: na
p̄ter entia nō tollit. ⁊ cōtinuamē p̄ter h̄ qd sequit cōsequēter ens dicit
p̄cedens. ⁊ nō cōtrario. Di. Vero ⁊ hec se p̄tingunt: habira dicunt. Di.
obe. ⁊ cōtinuamē qd q̄reb⁹ ex his edoceas. Aia. In motu mouens p̄im
cessario est sūt cum eo qd mouet vlt̄ simulcare imediationis. vt trabes cū
vero. Rursus mouētia ⁊ mobilia prima quādoq̄ esse separata: cōigua aut
bita ex dictis manifestū est. Nōnunq̄ vero sunt etiā cōtinua. Di. Harū
imitionē nondū attulisti. Aia. Cōtinua sunt q̄z vltia sunt vni. vt vna
p̄fectio p̄es corpoꝝ. ⁊ linea vna p̄es superficie. ⁊ punctū vni p̄es lineaz
minuat. In his nāq̄ terminus cōis in quo p̄es cōputant indiuisibilis est
ita principii vni. vt sit etiā finis alterius.

Aristoteles

Continuū ⁊ si diuisibile sit in sp̄ diuisibilia. ex indiui
bilib⁹ tñ nō est. nec actu infinitū. Ca. XXVII. Bi.

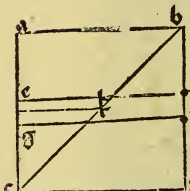
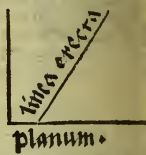

Et talib⁹ igit cōtinui subam integrari assens⁹? Aia. Nequa
q̄ illa eōdem indiuisibilia in continui cōpositione essent vel
p̄uina. Cōigua aut p̄ter entia. p̄ma duo dicat nequeat. In
diuisibilia eōdem vltima non hnt q̄b se cōtingant: salte ea
p̄e q̄ indiuisibilia censent. vt linea in latitudine. superficies
in p̄fundo: ⁊ p̄fectus in om̄i dīmensione. Qd si rerū qd affir
mauerit: mediū interea. diuisibile aut indiuisibile cōcedere necesse habet. nō
sit diuisibile dicit. tunc em̄ cōtinuū nō ex indiuisibilib⁹ cōstaret: nec indio
isibile: eo q̄ mediū p̄ter entia eiusdē rōnis esse nō possit. Accedit ad hoc
⁊ Aristot. in p̄biciis de motu argumentat. dato nepe mobili sup magni
tudine eius motus tpe triū instantiū mensuret. rursusq̄ sup eadem ma
titudine in duplo velocius mobile voluat. huius motus necessario medie
ate dati tpe mensurabit. Accedat aut tpe triū instantiū: vno instante

Aristoteles

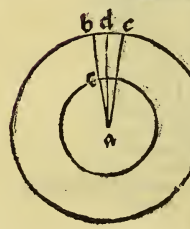
Liber. VIII.

integro; alteroq; dimidio pſtar. ſic inſtās minimū ⁊ indiuiſibile in duo par-
tiet. pſ autē cū ſit minor toto dabit min⁹ minimū. Alijs rōnib⁹ Aristo. pſi-
cōclutionē affirmat. ſed cū ipſa cōſina mathematicē diſcipline eſſe videat⁹.
q̄ lapſa tot⁹? Euclidis: ceteroz mathematicoz labor inanis et ſupvacane⁹
appereat⁹: ipſam hoz banib⁹ fulcire fortaſſe nō erit inutile. Di. Arīſtūm
Ada. Parte lineę recte eſſe in ſublimi ⁊ pſe in pla-
no impoſſibile Euclidis. pbat. linea igit recta ſu-
per plano creata ipſm cōtingit aliquo qd nō eſt pſ
et ad autē punctū eſt indiuiſibile. pterea ſignet q̄
dratū a b c d. ⁊ in eo diameter b c. in coſta q̄ a c.
ſignet duo pſera ſm. diata: de his q̄ totū coſtā in-
tegrat. q̄ ſint e g. ⁊ rursus in coſta oppoſita ſigne-
tur alia duo pſera. q̄ ſint f h a. punct⁹ e g. ad pun-

era f h. ducant due lineę eque diſtantes ipſi baſi c d. ſc. e g ⁊ f h b.
Iſte ſecabūt diametrū p quā tranſire neceſſe hñt. ut in pſcto
mediat⁹ vel mediat⁹: nō vtriq; immediat⁹. qz ſic nō eſſent plur
pſcta diametri q̄ coſtē ⁊ ex pſti diamet nō mō nō eſſet coſt
aſſumeret. l. cōmenturabilis: ſed etiā q̄tus. cū impoſſibilita-
ti. vi. ſc. ca. xiii. ex his q̄ habet Euclidis in. x. ppōne. v. et. vi. d
mōſtrata eſt. Di. Quid autē abſurdi ſequeret⁹: ſi dicat⁹ linea
diamet⁹ nō immediat⁹: ſed mediat⁹ pſera ſecare pmiſſa rōn
q̄s cōpuliſus fareat⁹? Ada. Id abſurdi ſequi manifeſtū erit. q̄
d aut pſta poſitionē data pſcta l coſta mediat⁹ farebit⁹: aut re-

eris lineis eque diſtante ducere poſſit negabit⁹: pſta mediat⁹ pmi. De q̄
facile pbat. nam inter duo puncta mediat⁹ diametri ſignet pſerus medi⁹
q̄ ſit k a. a quo ducat linea recta in directū: q̄ diſtans lineis e f. ⁊ g b. d.
ſecabit coſtā. vel in pſcto e. vel g nec ratio eſt q̄re poti⁹ in vno q̄ in alio:
mo in neutro q̄ diſtantiā eodem natura eſt nō cōcurrere: ſi in infinitū
trabant. ex vtr. definitione pmi Euclidis. Neceſſario igit aſſignāduſ eſt p-
ctus medi⁹ inter e. ⁊ g. an q̄ linea ducta a puncto diametri k. cōtingat coſt
a c. ſic puncta a g. nō erūt immediat⁹. Di. Jam inueniſſe mihi videre video
q̄ totū id argumentū de diametro ⁊ coſta infringā. Ada. Audiā. Di. Qu
libet lineaz a coſta in coſtā duct⁹: diametrū nō in pſcto (vt aſſerit⁹) ſed p
q̄ in pſcto pringere ex eo videt⁹ q̄ nō ppendiculariē: ſed ex obliq⁹ ſup ipſam
incidit⁹. Ada. Sic pſe lineę recte l planū: pſe in ſublimi eſſe fateberis. q̄
(vt pmiſſim⁹) Euclides i poſſibile dicit⁹. Qualitercūq; igit linea lineā ſeco-
nō plus q̄ in pſcto ſecare pōt. qz latitudinē nō habet. ex eo etiā candē li-
nea ſit in diuerſis ſupficieb⁹ cōſiſtere li. vi. ſup demōſtrauim⁹. Di. Mem-
ni. Ada. Rursus pſera celuſio alio medio dilucidāda venit. Sint duo circuli.

li. maior b. ⁊ minor c. ſup eodem centro a. ſint q̄ puncta imedi-
ta in periferia maioris circuli b d. a q̄bus ducant due lineę r-
cte ad centri a. q̄ necario tranſibunt p periferiā circuli minoris
c. hanc igit interſecabūt vel duob⁹ punctis vel vno ⁊ eodē ti-
ſi in duob⁹: erūt tot puncta in periferia circuli minoris: quot
periferia circuli maioris. ſic circuli dati erūt egleſ: qz habet
partes numero ⁊ magnitudine egleſ. numero q̄dem. qz tot pun-
cta ſunt vtr⁹ quot alteri⁹. magnitudinē autē. qz punctus puncto
maior eſſe inat⁹. Di. Dicit igit datas lineas periferiam min-
ris circuli in eodem puncto tranſire. Ada. Sic lineę recte a c
cōſideritia ad centri ductę: extra centri concurrent: quod eſt

De principiis rerum naturalium

ra rōnem & circuli & centri, aut punctū ipsius concursus in periferia minoris circuli: centri ambobz circuloz erit idem cū centri habent) qđ absurdū est. Rursus ducat alia linea a puncto c. immediato pūcto d. ad centrū b. vel interfecabit periferia minoris circuli in alio puncto qđ linea d. a. vel in eodem. si in alio sequit idem qđ de lineis b. a. & c. a. cōclusum est. Si in eodem igit lineę tres b. a. d. a. & c. a. in eodem puncto periferię cōcurrūt. & cōsequēter eadem rōne quibet linea a puncto immediato periferię maioris circuli ad centrū a. ducta in periferia minoris circuli: cū datur lineis concurrēt ibiqz periferia minoris circuli pūctus unus. sic circiferentia eq̄lis centro. Illa in cōuenientia nō minus absurda adduci possēt ex naturis anguloz & trianguloz: qđ bene ratiō causa collibet transire. Di. Liber. cui est. que dicitur sunt nō satis faciūt: quicūqz adduci possunt: eque aut min⁹ p̄suadebūt Sed restat qđ linea ex punctis composita arguere videri manifestū. Sphera quidē p̄fecte planū nō nisi in pūcto tangit. hec itaqz sup plano mora ip̄m semper in alio & alio puncto cōtingit: sicqz linea ex pūctis his composita moris suo deservit. Ma. Ite ip̄a est argumētatio que partē aduersam fortius tueri visa est: sed citius dissoluet: si vna partū que assumpta est sane intelliget. Di. Quę Ma. Ite sphaera mora sup plano: ip̄m semper in alio & alio puncto cōtingit. vnde cū hic morus sphaere fiat in tpe: sensus p̄positi respondēt est tēpus: morus: & magnitudo in q̄ntitate. sic ergo sphaera planū non nisi in puncto indiuisibili tangere potest. sic is cōtractus nō nisi in mensura indiuisibili fieri habet. vt est instans tempus. Vtē est itaqz sphaeram sup plano morā: p̄ quolibet indiuisibile tēpus mori eius mensurantia: planū in alio & alio puncto contingere. Inter quibet aut duo instantia est tempus mediū sit itaqz. vt sicut tēpus nō est ex indiuisibilibus, sic nec linea in plano a sphaera in eodem tēpe descripta.

Continuū diuisibile est in semp diuisibilia non tamen pot esse actu infinitū. Cap. XXVIII. Ma.

Cū his. (vt tandē me colligam) concludit continuū diuisibile esse in semp diuisibilia. qđ & Aug⁹. differunt in li. de vera religione. Di. Infinitū est igit Ma. Infinitū quidē potentia nō actu. Di. Quare actu nō? Ma. g. Omne continuū q̄ntum est: cui⁹ species magnitudo & multitudo censent. magnitudo autē omnis figurata est terminoqz vel terminis clauditur. vt linea punctis. super fides lineis. & corpus superficiebus. Multitudo vero omnis: et si in infinitū p̄ ad additionem: aut multiplicationē crescere possit: actu tamen numerata est: saltem illi inquit Augustin⁹ libro de ciuitate dei. li. ca. xviij. de quo in psalmo canit. & sapientie eius nō est numerus. Magnitudo. & opposito itaqz modo se habent magnitudo et multitudo. illa per diuisionem ad indiuisibile nunqz deducitur. nec additione in infinitū crescere potest. Ista diuisione ad indiuisibilem vnitatem redigitur: et additione crementi finem non accipit. sic illa diuisionis. ista vero additionis potentia in finita censetur. Contraria est vis est numeri intelligibilis et sensibilis. vt inquit idem ad Hebridium scribens. Ille est cum infinite crescat: nō in infinitū minuit. nam nō cum licet ultra monadē. vnitatem resolueret: cōtra sensibilibus. nā cum nō sit aliud sensibilis nūerus nisi corporum vel corporum q̄ntitas acmilitur qđē infinite: sed infinite crescere iqt. Et id fortasse mento p̄bi in

Diuine
Egectas

rer intelligibilibus diuinitas ponunt. in sensibilibus egestate. qd emm crummo-
sius q minus atq minus sp posse fieri. quid. diuini q crescere qum velis
hec ibi. Di. Infinitudin additionis in multitudine facile qdem assensio
magnitudini aut in diuisione no olo fidem habeo. data nempe magnitudo
bipedalis p ablationem pris pedalis et item pedalis statim absumit. Ita.
No indocet de priu diuide qntat argumetario. qd aut de diuisione conu-
ductu est de priu eiusde pportiois accipiedum est. he sunt ea harmonia
coniuncte vt queadmodu scda prima respicit. sic tertia scdam coplectit. vt cu
data bipedalis magnitudo in pedale et pedale partit. Et rursus scda pedat
in semipedalem et semipedale diuidit. sicut emm pedat medietas est bipedalis
sic semipedalis medietas est pedalis. et vtrq proportio dupla. In has pres
primu diuiso in infinitu. p greditur. nec possibile est hanc diuisionis pote-
riam simul in actu esse deducta. semp em pars vna in alias duas medietas
res diuisibilibus. Di. Erit itaq primu actu infinitu cu actu in se coplectat
pres eiusdem pportiois infinitas. Ita. Scire infero. at no cu he partes
actu simul in primu. sicut actu separe esse no possint acuale infinitu
non ostendunt cuius natura est actu hre pres infinitas separebiles et eiusdem
molis. Et id fieri fortassis nequit. si em fieret creatura esset et corruptioni ob-
noxia. qd no in eo pteus infinitas. qd a creatore qlis pteu corripit no pmitte
ret. sic simul et corruptibile et incorruptibile esset. ipm aut eqlis pteu cu crea-
tor e e eo arguit. Quoz excessus ad aliqd certu snt eqs ipa in se qlis
erit infinitoz ad finit excessus vtrobq est infinit. igit infinita erit qlis.

De termino a quo motus et definitione quictis
Capitulum. XXIX.

Thagi.

terminus
a quo

Extra q volebam calamus auolauit. tac pnc epitomario li-
mitis excessit. reuertat igit ad instituti tramite celeritate
qd restat eraret copendiosius. Di. Oprime sed qd i pms
loz ordine sequit terminus a quo motus pntulati est. Ita.
terminu a quo motus dicimus a quo mobile moueri inci-
pit que si p pmo et fortissi accepimus. soli pntidem for-
me p motu inducede dicit. vt in motu illuminatiois oculi. terminus a quo
cectas. Pro materiali aut et terminu formale comitater. terminus a quo
tus denolat subiectu forma induceda pntu. Sic in gharide subali e no ens
no qdem simplr. s; hnd ens in actu formali et specifico vt materia pa i corru-
pide et in alijs motibz est ens i spe pntem. vt i motu calefactiois est aq aer
aut aliqd tale. mobile qd i termino a quo existit ppe desit. qes na pntuatio mo-
tus e cu qd motu caret eo loco et tpe qd nati e moueri et fm ea dispositio
qua natum est moueri.

Quies

De termino ad quem motus. Ca. XXX. Bi.

Terminus ad quem motus qd est. Ita. Forma p motu acqsi-
bit. s; hnd bns gra sui et no alteri. cu cumq motum terminat
in eo aliqd eundem vt aliu motu terminasse pcedens. S; motu
p que successine introducit p se finit. vt sit forme quozcudq
gener sed forme fceat qlis. xbi et talle ab bis forme
subales no sunt olo excludede. Et hec quide d. termino pmo
ad que accipe omnia admonet descriptio. Na termini pcomitater subiecta
sunt a dictis formis denolata. Cōtrarietate etiā no ea tm q est inter duo po-
stria se mutuo ab eodē expellera motus requirit. sed ea q habitus et pua-
tio opponuntur s; fceat. pua equide solis. nec tm omnibus qntatibus com-
petit. hanc aut in omni ghe reperiri contingit. Omī enim forme opposita est

De Principiis rerū naturalium

ratio in eo in quo talis forma nō est: sed esse pōt. Sed alie quę s. quātur
definitione picule alioz generū formas excludūt. Et actio et passio q̄ re-
cerus sunt extrinsecus adueniētes in subiecto nō sunt: nisi forma aliq̄ ab
eō in passum pducta motū terminauerit. Sicut et qdam q̄litate ad mo-
s alioz introduciunt. vt sanitas ad motū humorū. Relationes autē in ali-
o acquirunt qd oīno mutari nō est. vñ nūmus (inquit Aug. de trim. li. v. ca.
tio) pōt nullā sui mutatione mltotiens dici relatiue. vt neq̄ cū incipit vi-
neq̄ cū desinit: aliqd in ei⁹ natura vel forma q̄ nūmus est mutatiōis si-
Sic similitudo in hac papyro esse incipit si paries dealbat. cui papyr⁹ filis
ē possit. plūm autē alioz generū forme pabiliter nō inducunt. Di. Et
dem de vbi videt sententiā: ni successione in eo manifestius ostendat.
da. Relationū pabiliter in subiectis earundē p̄cipere possum⁹ si q̄nta
da. Cum itaq̄ corpi locanti (q̄d vtiq̄ diuisibile est) corpus locale sit p̄
uerio totū sit totū loco. sed p̄ p̄ia aut totū scdm p̄tem alteri et alteri par
locantis applicat. q̄propter ipm vbi tali successione pabiliter accērit: et ad
tensionē sui subiecti extendi necesse est. Di. Successione igit nō in lo-
nretur locato: sed in ipso respectu: quē vbi dicim⁹: siue loci formale cōsi-
de p̄tendis. Ada. Scit. de formis aut subalio paulo post differabim⁹.
le speciez motus et noia et distinctionē amotare liber. Di. Probo.

De nobis et distinctione speciez motus. Et quō
Augmentatio et Diminutio differūt a rarefactione
condensatione. Capitulum XXXI. Magister

Et ratio ab Aristot. v. p̄biss. trisarie partit. Quidā nāq̄ est de
nō subiecto in subiectū: generatio dicitur: altera de subiecto
in nō subiectū et pposita pōt. et corruptio appellat. tertia pō
de subiecto in subiectū. et alioz p̄prie censet. Subiectū autē
dicit ens affirmatiue demonstratū. Alii acru formale cōstitu-
tū. Non subiectū autē ens est in potē. ia nō pura: sed in po-
centia subiectiua. acru tñ existit in rerū natura. vñ est materia p̄ma. Pater
itaq̄ in quo generationē et corruptionē a motu sccludit. Rursus autē motū
quē in quātitate q̄litate: et vbi repertū affert: motū discriminat. Et cum q̄
it de q̄litate minore ad maiore Augmentationē. oppositū autē Diminutio
ē vocat. qd quidē ita accipiendū est. vt in augmentationē cū q̄ntitate citā
materia addit. et in diminutiōe cū q̄ntitate materia diminiui intelligamus
itaq̄: nec materia addit aut demit. sed eadē q̄ntitas in rarefactione magis
p̄tendit. et extensa p̄ cōdensationē cōp̄mit. Sic rarefactio est mutatio a se
ipso minus extenso: ad seipm magis extensum. Et cōdensation est mutatio
a seipso magis extenso: ad seipm minus extensum. Pater in lacte buliente
rursus in frigidato. De augmento qd in aniaris fit: post hec tractabimus.
Ampli⁹ motū q̄ est in q̄litate alterationē: ipm pō q̄ in vbi est. Locū mura-
tionē dicere p̄uenim⁹. libanū descriptioē li. in mediū rulinus. Sed hic
de naturis alterabilū: generabilū: et corruptibilū lan⁹ differendū est.

De naturis alterabilū. generabilū. corruptibilū
actione directa. reflexa. vniuoca. equiuoca. et tactus
diuersitate. Capitulum XXXII. Discipulus.

Alterabilia

Alterabilia q̄ dicis? *Ans.* Entia naturalia actiua ⁊ passiua ad summe. Naturalia q̄d sunt: vt in materia conueniunt. Contraria autē vt agunt ⁊ patiunt. Nihil cū oīno sit in silentio oīno dissile in dissile agit. Conueniunt igit̄ alterabilia in materia indistincti ad virtutē formā: formis autē diuersa sunt vt mutua interea causari possit actio ⁊ passio. Actū nihil biber idē in iure spēs: in gradu dissile: agere: vt magis calidū in mūr calidū ⁊ b̄ q̄d actioe directa ⁊ vniuoca. Nā actione reuera etiā eadē q̄ntas sup̄a inēdri: vt calor fontū hyemali tpe: ppter circūstantiā frigus sapm fonticat. Silt eadē q̄ntas in spē ⁊ gradu i materia dēfuit: oīno item in spē et gradu extem in materia rariore agere pōt. Quid? cū vniūa fortior est seip̄a dupla dī. In oībo igit̄ his aliq̄s dissilitudo repiri pōt: aut rōne circūstantiā: aut materie subiectiā. *Ans.* Arguit singla ppendis. Dī. Sed si q̄ntates separe cōtē: si autē dūda circa altaris mysteria fide tenendū docuisti: nūm agere ⁊ pati possunt. *Ans.* Contrariū dicere experientia p̄bet. Dī. Nō est igit̄ necessariū alterabilia in materia puenire: q̄ q̄ntates separe materiā nō dūit. *Ans.* Actū q̄d materiā nō habet: altitudine rē in ea cōtēant. Dī. Vniuoca autē q̄re in pmissa limitatione adiectū est? *Ans.* Quia in actione equoca q̄ alia forma in specie a forma generātis inducit: actiua ⁊ passiua in materia cōicare necesse nō est: vt cū celi agit in hęc inferiora motu lineae ⁊ in fluxu. Ceterū cū p̄b̄ in materia credidit. In actione autē vniuoca: q̄ eadē forma in specie forma generātis inducit actiua ⁊ passiua: nō inō in materia cōicant: sed ⁊ actiua ⁊ passiuū repati p̄t: si vtus resistit nō sit maior vel q̄lis vtus actiue patiētiā: nec p̄ aliqd aliud fortificata ⁊ indubi a dissilia applicata. Debit autē applicata tūc erunt si mutuo tactu se cōtingunt. Dī. Tactū q̄d dicis? *Ans.* Naturarū indagatoris triplice tactū distingue re solent: mathematicū vīs p̄ficiū: ⁊ virtuale. Dī. Mathematicū q̄d est? *Ans.* Is quo due pluresq̄ magnitudines se tīgunt sine actione ⁊ passione naturali: sic lineā p̄tingere sufficiūt: circūlū circūlū: spherā spherā: vīlū vīlū: dicitū est. Dī. P̄ficiū autē tactus quoz est? *Ans.* Eoz quī ⁊ diuissis magnitudinibz vtiā sūt sunt ip̄s cōtēctio actiuis passiuū admittit: vt cū ignis tīgūt lignū. Indistinctū autē p̄ b̄ q̄ adiectū est diuissis magnitudinibz excludit: hic tactū in actione naturali ⁊ vniuoca requirunt. Dī. Virtuale quē dicis? *Ans.* Contractū nō magnitudinū: sed q̄ntatū ⁊ virtutū: eoz q̄ ad se agunt ⁊ pariunt: vt cū magnes attrahit ferrū. ⁊ ḡnālī q̄ agens sup̄ passiuū bz virtutē hic inter oīa mouētia ⁊ mora necariū est. Cū autē trāstia non tēgisse dicim: metaphorica d̄ tactū loquimur. Qm̄ vero nōnūm p̄ mutua actioe ⁊ passione alterabiliū. Tertiū q̄dā ḡnat aut corripit ḡnatoris corruptionis p̄ditiō: s̄ latius discutere fortasse nō erit oīno superuacui.

De ḡnacione ⁊ corruptione quō differūt a creatōe ⁊ annihilatiōe. Insuper q̄d generatio simplici s̄m quid statim. nō statim. ⁊ si in eodem cōposito possint esse plures forme substantiales. Ca. XXXIII. Bi.

Aristoteles

Generatione, mutatione nō esse ad cē: ⁊ corruptione ab esse ad nō esse. Nā sup̄ definitas. *Ans.* Probo. Hic autē eadē repetēda cōsuetudine planiora s̄nt: Non cū intelligendū est vel generationē a simplici nō esse incipit: vā etiā corruptionē ad prāronē nihil terminari: quoz p̄mī creatiōi: s̄cōm autē annihilatione.

De principiis rerum naturalium

[illegible]

Liber. VIII.

se. nec hō. animus. leo. & sic de alijs spēsbus animalis. Alia est forma subalis
specifica dans esse subale specificū cōplecti p. quā & res erit spēs specialis
me ascribitur. ut ala rōlis adueniēs corpori organico ipm hūanē spēs subij
cit. Di. Huius ergo ppositi ptes. formas subales esse astruas a quā vltima
en est cōplecti specificū & ab alijs distinctū accipit. Ana. Idipm dicere vo
lebam. Hec aut for. na generica quā & corpora f. formam. auiat. p.iales fo
mas p.ū. & pura sanguinis ossis carnis & similia cōplecti videtur. & in so
lo pposito antiq. ato reperitur. Di. Nam negare amplius. haud rōm. sēn
tantiū videtur. Idem nempe corp. alius qd erat viuo etiā post aīe discessum
video. magis aut hūc idenitātē ex accitib. eidem viuo inerat. & tū quoq
manet d. p. hūc. ut pura cicatrice candē. nec illa mat. rie p.ūe incedianus
inherere facit. crederem. ne vīl p. positioni p.ūe scdām p.ferant. aut sub
stantiationi nō oīno accitri pōrent fateamur. Ana. Plurib. hūc pposito ar
gumentis tū naturalib. tū theologicis obfirmare posset. terminū. equidem
trāsūbationis in altaris sacramento mat. riā p.ūā aut etiā accitrib. solū
affectū quis tute affirmabit? Quis idē corpus Chī qd assumptū de glōsa
māria p.ūe. qd pepēdit in cruce iacuit in sepulchro & ad dexteram patris
consecrat. p.ūa determinatidē sancte mris ecclē negabit. ca. oīa cū sequē
tib. de p.ū. dī. Verū q. in pte aduersa defensores sunt accitri. cū dō. nō
hic cōfigendi locus est qd restat theologie referant. vīl digressi sumus
e. l. r. reuertamur. Di. Opus est sup. est qd fortius me angit. cū? delatio
ni hic locus cōuenientissimus videt. Ana. Age paucis. edicito qd habeo.

Unde forme pducantur opinioniones. diuerse. quid in
ter sit iter creare & actionē nature. La. XXXIII. Di.

Ex quo a quo aut q. sit mora introduciēdis forme subalis nōdum
ex dictis colligere possum. Ana. An plurimum huius medietatē ca
pui lustrare op. rosum est in quo plurimum multoz p.ūz agmina
diuerso call. & incedere conspiciunt. p.ūo occurrūt Platonicoz cetera asserēs
ad intelligētias oīis formas descendere & sū. merita & dispositōes mat. rie
alijs nobiliores alijs infēiores infundī. Hinc sū. nūm deoz ad patrones
vros sū. intelligētias loquē. inducit. Hūc sēmentē ego faciā vobis. rā
dā vos aut crequi par est. hūc in libro causaz dī. tū aut. Oīs intelligētia
est plena forma. qd tū de spēsbus rerū hīs cōcreatē accipit ex eo qd ibidem
sequit. Ex intelligētias sū. q. p.ū. rē. formas minus vles & ex eis sū. q. d
tinent formas plus vles. hūc aut ad formas vles separas qd pcedit ppe
tuas & p.ū. sū. sū. g. hūc. exere forme in g. uariis sū. hūc. sic calet for
mant ad paradigma lignū. qd tū cetera calet cētiam. manet. hoc est qd
aiunt vel ante rē forme aut mat. rie m. p.ū. v. sū. in re. a qbus tertium
per abstractionem accipit qd vte post rem appellari solet. Alterius p.ū. gredi
entes adueniūt q. formas pēs in mat. ria latitare & actione efficiētū cau
sorum in p.ū. sū. sū. aut. ad hūc scisum Anaxagoraz qd hūc
est in quo ibi scripsisse aiunt q. sū. & id habere vid. at lōge p.ū. nō. intell
lectū quē hic relatum in locus non est. Equunt qui non oīis formas in sū
gulis latere sed singulas in singulis nō quidem inesse ex p.ū. sed in rōib. se
minatib. esse farent. Id fortass. non oīis. t. rā. n. sū. ab hīs q. diuus Au.
thū. de r. m. dī. sū. r. dī. c. p. sū. Oīs quippe rerū que corporaliter vībilitat
nascunt. occulta qdam semina in istis corp. oīs mundi hūis. elementis la
tent. & paulopost. Quomā quēcumq. nascendo. ad oculos nostros exant

De Principiis rerū naturalium

occulis seminibus accipiuntur p̄cedendi p̄mordia et incrementa debere ma-
 tridinis distinctionem: sed formas ab originalibus rāq̄ r̄tis sumunt. Et sup̄
 ch. ad fram. li. v. e. vylare eandem sententiam explicuit. et nos libro sequenti
 de origine rerū agendū venit hęc diffusius tractabimus. His a tergo se-
 minibus quicquid rōnes seminales a manibus concedunt sed nec ex illis aut
 omnium formis generati formam naturā admittunt: necessarias autē esse
 et materiā disponant et ad recipiendā determinatā formā absterunt: quod
 ceteris q̄ anima carere necessariū non est cū ex natura sua ad vñā et eiusdē
 cōtē formā introducendam contraria sint. Sed nec hic de animā tractam
 inferri expedit. Eōdem sententiam peripateticos teneamus qui formas na-
 turales per agentia naturalia de materiē potentia educi affirmant. Di.
 Et materia igit̄ sic forma aut ex alio qd ex materia p̄statur. Ana. Et ma-
 teria fieri formā conditōis principiorum p̄bident et simplicitas forme. Di.
 Et alio igit̄ inexistenti generant. Ana. Id oīo inficiari nō p̄ssunt qui de
 omniāz inchoatōe sentiūt. Ceteri vō nec p̄sistenti aliquo forme essentia cō-
 dunt. Di. Et nullo igit̄ cōtē. Ana. Id sensum illū q̄ nō aliquā res est
 p̄sistens forme essentia integrā nec ob id creati dicit̄ (qd non agenti na-
 turali sed soli deo appropriat vñ Aug. loco quo supra deducit) hoc em̄ inter
 personē naturāle et creatiōē interesse videt̄ quantū ad p̄sensū sufficit vñ il-
 la sine subiecta materia in qua hāc esse nō possit: hęc aut nullo p̄supposito
 se ab eo qui sit oīnia hęc nō essent oriū iussit. Educere igit̄ formam de po-
 tentia materiē est in educendo materiā forme receptivā p̄erigere. Sed h
 problema relinquētes que restant sub breuitate p̄curamus.

Quarta
 opinio
 Aristotelica

Si quāto possit dici proprie motus Et si introdu-
 ctio forme substantialis sit successiva aut forma gradi-
 bus essentialibus distincta. La. XXXV. Bis.

Nondū si vel instantaneū aut successivē forme hāc induc-
 tio hęc educio dissoluit. Ana. Rursus opor̄ am rem aggre-
 di conari nō attendens qz ad finem nō p̄venit q̄ oēs q̄t eb
 spicit sc̄gitur callentelentis igit̄ qd queris obscuram. Di.
 probe. Ana. Qui for̄ natiū subalū esse l̄ indivisibū p̄stitū
 tum eas sit totas subire generari f̄cant necesse est nisi reci-
 pientis vt agent diuersa cōditio morā causet. Alteratōes tā f̄uas et cōspo-
 sitas successivas oēs p̄cedūt. p̄stitū hui⁹ argumētū ex eo sumit q̄ suban-
 tia magis et minus nō suscipit. Sū traditionem Aristote. in carbegozis. Et
 Porphyrius esse inquit vniuersūqz est idem: nec intensiōem nec remissi-
 onem suscipiens. p̄ter hos sunt nō contemēdē auctoritatē p̄bi et theo-
 logi qui formas substantiales in esse quidem q̄ditaris l̄diuisibiles astru-
 unt vt sic numeris assimilāt. vñ. in cap. h. rerū species. sicut em̄ numerūz
 spēs p̄ adiectiōem vñtāt variant vt de tertio sit q̄t nariū adiecta vñ
 rate sic rerū q̄ditaris p̄ adiectiōem alicuius qd p̄t esse pars quidditaris
 spēm mutant. vt rōnalitas adueniens anīat: de gñe facit spēm spec̄ abstr̄
 man. l̄. hominū. In esse aut̄ indiuiduali formis gradū latitudinem affi-
 gnat sū quos ipas magis et minus suscipere palā est. Id Auctoris de sez-
 nūs elementoz cōtē sit l̄ de celo et mundo. Idem articulus quonēz p̄bi
 hās cōditiōes hęc videt̄ cuius t̄or est talis. Irē q̄ sic conueniens est po-
 nere aliquos intellectus nobiliores alijs: cum illa diuersitas nō possit eē
 et parte corpore p̄poret q̄ sit ex p̄t. intelligentiaz et sic a se nobiles et igno-
 biles cū in necessario diuersas speciem sicut intelligēz erro: q̄ sic anīs

Aristoteles
 Porphyrius

Liber. VIII.

Christi non esset nobilior anima Iude. Hanc perfectionem p̄m̄ p̄fectiōis, de-
fensionis nō in subalio sed accita. ibi salte sp̄alibz & cōnatu alio intelligē-
da in animis. cū h̄ p̄fectiones quātecūqz fuerint diuersitaz sp̄s animas
reddere nō possunt. articulum de talibz non esse positū ex t̄nōre ipsius ma-
nifestū est. Quid p̄o pro in p̄batione gradū substantiālū in mediū for-
mā cū quilibet gradus aī esset aīa in vno boīe esset ante mltz volūta-
tes in se quaz vna mereri aītera sūt de mereri possit. facilius ex his quz Sebe-
tus habet li. i. di. 18. q. vltima dissoluitur vbi aīa gradum individualē nec
ē q̄d dītare nec p̄m̄ q̄d dītar sicut nec dīntia individualia & quēqz cō-
ditio individualis manifestat hoc in termino cuius si vna vntas intēdere-
tur sūm aliqūe gradū individualē terminus augmētaret nō aut mutaret
sp̄s nec plurificaret vntates. nō igit gradus res est ca. cū? ē s̄ realitas cuius
dem sicut necessaria individualis. Non igit ab re determinatū est p̄ articuli
p̄m̄dium eos errare qui gradus huiusmodi id cui adueniūt in aliam spe-
cie trāsferre opinati sunt. Di. Sicut ergo Joāne non duos homines dī-
mus propter naturā specificā & gradū individualē sic nec vnam sūbam plu-
rificari intelligendū est propter plures gradus p̄fectiōales. Ma. Etiam
sed in illis hoc interest q̄ dīa individualis contrahit naturā ad esse hec
gradus aut individualis eam p̄ficir. Et eam dīa individualis quam etiā
gradus vni p̄ se cum natura constituit sed hec enucleatius discutienda re-
linquimus his qui in p̄ma p̄bia ingenia habent exercitata. Disc. Facile
ego gradū latitudinē in formis cū substantiālibz crediderim cum cum
era in numero pondere & mensura creata satis eloquīs p̄diti sit. Ma.
Commedisimū affiro testimoniu. Sic cū numerus pondus & men-
sura in singulis librata sunt vt nec duo oīno equalia reperiri possunt. Di. Ad op-
posita de suscepiōne magis & minus. Item de intensiōe & remissiōe esse
rerum ex dictis sufficienter responsum est. formaz simplicitatē obicere vole-
bam: nūq̄ tū in principio huius cap. digesta sunt memora exhibuisse p̄uē-
da. Sed nondum qd̄ q̄rebā de moia inductiōis forme in balis manifestū
est. Ma. Tūcū qd̄m nā id etiā apd̄ eos qui gradus concedunt in dubium
est p̄fectim si huiusce inductio fiat ab agente naturali nā virtutē diuinā
has formas inducere in instanti palam est: cū oēs cause successiōis ex de-
fectu agentis contingant q̄ in deo locū nō habet. Sic Scholus formā corp̄is
in resurrectione non sūmē dīet virtute diuina in instanti induci concessit
de eo aut qd̄ tu inquiris ita ait. si forma substantiālis possit successiue indu-
ci qd̄ aliqui negant. Di. Num iam dictum est causas successiōis p̄cipua-
lius accidentis p̄fectum. Ma. Et adde propter partes forme inducendē
aut subiectū recipientis cōparā vna prius recipit formā q̄ alia. Et p̄a
cer. Cum igitur in formis sint p̄tes gradualis nūq̄ p̄hibet: p̄tes naturae
le debilius huiusce formas inducere successiue. Ma. Nō accessio ad infer-
re cōparat. Di. Generationē & corruptionē de motu sūm h̄c cū sufficere
contrarietas vt visum est & terminus p̄bilitat & successiue accessibilis ex iam
illatis: quid igitur obstat quo minus motus dici possunt. Ma. Qd̄ quid
Arist. v. p̄bū. addeat dīctis motū esse a subiecto in subiecti p̄fectionē aut
a non subiecto & corruptiōem ad nō subiectū. Di. Aliter id in p̄bīs
p̄tentatū est: vt in ne hoc oēm generatiōem & corruptiōem a motu sepa-
rabit. Et a. Quā non? Di. Generationē & corruptionē nō statim in qui-
bus vterq̄ terminus est subiectū: dīct̄ eis ex materia & forma cōpositū
vt videtur s̄ in generatiōe & corruptiōe alim si anima eius ab agente nā-
turali inducitur. Ma. Et iam sing. la. maius p̄quirere cōparātes in p̄-
cessu p̄ter cōparatiōis legē tradas: facile aut sibi indultū in p̄ceptū

Formatus
in balū an-
ductio fit
instanti

Si gñatio
& corruptio
propter sunt
motus

De principiis rerum naturalium

tuus sciendi animus persuader. Di. Ceteris igitur postergatis: tempus videamus. nam et illud motus naturae sequi primorum ordo restat.

Tempus si sit motus vel res alia per opiniones multas ventilatur. Capitulum XXXVI. *¶* Ag.

Tempus rerum tempus persequitur Augustinus. Alii. Si solum inest, natus dicens. Item mutationibus sunt tempora dum variantur et vertuntur species. Sed circa explicationem errata tempora multorum ostenduntur in generalia. Quidam namque tempus primum mobile dicunt. Item per quos Aristoteles. Philosophorum aiebat. Dicere tempus esse primum mobile est quod de tempore considerare impossibilitatem. Cum enim virtutis sphaera substantia sit per se habens: cum omnes partes simul actu existant: tempus esse necesse est: cuius esse successivum est: omnes partes simul actu non admittens. Fuisse plures alii non minus a tramite peribit exorbitantes: quorum positiones silentio transiunt: sed aut qui in peribit locuti sunt de tempore. Quidam in primis ad solutem et successum de genere quaerunt. et aliter: cum Aristoteles. repens per se quantitate libro quinto. Metaphysice dicat. Alii repens qui deum non reale et successum ordinat: sed ab unitate motus realiter non deum videtur. Et Aristoteles quarto philosophorum. Libris diversis per duo instantia tempus est Aristoteles autem nonnullis rationibus probare conatus est tempus non de motu. Et Averroes libro videtur confessioni. Nemo inquit mihi dicat celestium corporum motus esse tempora. Inter has diligenter turmas: certum dicat celestium corporum motus esse tempora: tempus esse quantitate: et motum saltem inter proprietates subtili distinctione: tempus esse quantitate: et motum saltem inter proprietates subtili distinctione. Sit autem distinctio haec: ut paucis me ad solutem. Motus accipi potest primo narratur per forma habentem particulatim acquisitioni sic est in codicum genere: cum termino ad quem motus. Secundo accipi solet formaliter per translationem successivam de genere passionis. Tercio na accipi potest per successione siue duratione: siue per quantitate successivam translationis passionis. Assimulat autem haec quantitas lineae in hoc quod solus in longitudinis extensione dividit. Hanc ipsam quantitate a philosopho quinto. Metaphysice tempus appellat volunt. Item et etiam Averroes per duo instantia diversimodum: tempus a duratione: et cum ipso ratio modo accepto in idem conuenire. Qui autem tempus omnino cum motu eodem praevidetur: sic ut duplicem modum vlem scilicet est primum mobile: particulare alia rerum sic et tempus universale et particulare dividunt. Sic est dicitur durationem motus: ut insecam cuiuslibet forme in mora existens: et per Augustinum sententia cum reuerentia (ut deo est) delectantur addunt tempus universalem esse motum particularem: de quo tempus particulare motum vlem videtur Augustinus ubi super. Cessante motu: colorata, signa moveri longas brevesque syllabas perit posse et hoc gyros et sonos tempore meriti assunt: et vide cum ista voto cum sol fuerit. et vicior Josue pelius pgeret sol stabat. sed tempus ibat. per suis quippe spaciatur tempus: quod suffocier illa pugna gesta atque finita est. Sunt tamen qui tempus ultra unitatem motus nihil prae rationem mensuram addere intelligunt et particulare motus: ut si stante modo tempore actuali: quod tempus tunc non est: sed potest nasci: et sed quaerere de motu posse assuerant. Di. Singulas haec de tempore opinionum commemorasti alia mente reposui. et autem cum a bar assentire. aut qua rem tempus deo velis blanda: et per ergo. Alia. Augustinus cuius est tanta acrimonia ingenii praeditus. et omnes libérales artes: nullo modo minimum tradente intelligere: ut in quarto confessionum libro de sapio rerum

Aug. l. ii. confessio.

Aristoteles.

Averrois Augustinus l. xi. confessio.

Augustinus l. ii. confessio.

Augustinus l. ii. confessio.

Augustinus.

Liber. VIII.

ferat: signa h' enodare cupiens. ibidē li. i. in hęc pba prupit. Tēpus si nemo ex me qrat sciōti qrenti explicare velim nescio. Nōuit nimirū crenō nē, quāda esse tēpis: sed qlis cuiuslibet entis esset sufficient' explicare nō potuit. Hinc rursus ait. Eratit anim' me' nōsse istud implicatissimū enigma et iteq. Constat: tibi dñe me ignorare adhuc qd sit tēp. libet itaq. magis idē cū eodē replicare qd aliqd temere affirmare. nā si 'in sup'ficie pboz veritas cōprobanda esset qlibet pmissari positionū defendit: ad alter' obiecta posset responderi. At vero si tēpus s'm repletam rationē sine anima possit consistere: ex definitione eiusdē manifestū erit.

Definitio tēpis explicat. nūerus triplex distinguit quō tempus motū mensurat. et si tempus sine anima esse possit. Capitulu. XXXVII. Discipulus.

Aristoteles

b

Hinc igit' quātorius exponas. *Ana.* Tēp' ut Arist' aiebat. Est nūerus mor' s'm prius et poster'. Nūerus aut' in triplici diffērentia describit'. Est em' numer' qdā nūerans: est anima. Numerus q' nūeramus. ut binarius ternari' etc. nūerus nūeratus.

et sunt res q's nūeramus. ut lapides aut boues. Hic rursus si notus fuerit poterit et alia nūerare siue metiri saltē reduplicariue. ut ps ba culi nūerata: et vna facta aliq'rens replicata totā ignoti alicui' pāni q'nta tē notificat: numerat et mēsurat. Sic tēpis si nūerant fuerit motū mensurat et si scire volueris qntus sit mor' quo codicē aliq'ue legēdo trācurrere possis: ipm partī tēpis nōre. v'puta hore applicas: q' aliquoties repetita: totū tētionis motū deprehendis. Di. Pals loq'ris. Sed tēp' a quo mēsurat et nōnificat? *Ana.* Tēp' inquit a suis p'ib' q' sunt prius et poster': et nunc iterato notū sit. prius aut' et poster' in pte sunt a pōre et posteriore in motu: q' rursus sūt a pōre et posteriore magnitudinis et mobilis. Et utriūq' em' prius et poster' si ne differēde esse nō possunt. ois aut' discretio nūc' includit: et ab aia est: ipas q' sine aia esse nō possit. nec est. discernere eqdē est diuersa videre: vni nō esse aliō cognoscere. Hinc et Aristot. tēp' sine aia nō esse argumētat. Idem et diuus Aug'. sentire videt: sed hęc missa faciētes alia pertrahimus.

Discernere.
Aristoteles
Augustin'.

De nunc tēpis quid sit si vnum tantū in toto tempore sit. Capitulu. XXXVIII. Discipulus

Estat ut qd p nūc tēpis insinuare velis edoceas. *Ana.* Nūc siue instas tēpis inq'r Aristot. Est mēsurā ei' qd h'et. s'm q' fert. Id est nūc est mēsurā mutari esse in motu mobil'. Sic em' totus toto tēp' meritis: sic indiuisibile mor' qd est mēsurā tū esse indiuisibili tēpis nōnificat. Di. Nūc igit' cū indiuisibili sit ps tēpis esse nōt' ex his q' de natura p'rimoz digesta sunt. Silt et mutari esse ps mor' nō est. *Ana.* Scite. vñ sic pūctus in linea ita nūc in tēp' et mutari esse i motu sūt. Di. Infinita igit' sunt. *Ana.* Et mō q' sup'. Di. Quōd q' accipiendū erit: qd Aristot. vñ et idē nunc s'm substantia sola rōne differens in tēp' pbare conatū aiunt? *Ana.* Fortasse eo sensui: ut vñ qd q' nūc de plurib' p'dicantū s'm scidē sit in substantia. cōsiderantū vero ad p'p' tēpis: p'entit. scz futurā quas d'itruat rōne distinguit alia em' rōne est finis p'entit: alia instū futuri. sic et de mutato esse in motu. Di. Num et id sustineri possit qd dicunt nūc vñ et idem suo furui in continuū causa re tēpus? *Ana.* Nequa p'. Sicut nec ex furui puncti in longum hōcane: nec fluxu lineę in latum sup'ficie: nec ex fluxu sup'ficie in p'fundū corp' gnat

Liber. VIII.

talia equidem cum quāta sinistra superficie sicut intra corporis locant circūferi
 buntur ut totū locatū toti loco cōmensurentur: tū totum cuiuslibet parti sed
 pars locati pri loci ita determinante (sicut diximus) locus locato sit cōlis.
 pro locata corpora naturalia sunt: in locū p̄p̄ati naturaliter ferunt: in q̄ r qui
 estur r cōfuantur: ob virtutē quādam naturalibz locis a celesti harmonia
 insitā. in aliena aut loca nō nisi cū violētia mouent ac detrahunt: plana sunt
 hec in grauibz r leuibz quoz alterū naturaliter deorsum: sursum alterū ferit
 Di. Nū corpus huiusmodi sine loco esse possit aut locus sine corpore? Aa.
 Posset utiqz prout diuina si deus aliqd talū extra celum crearet ubi locus
 nō esset in celo ambulato aliquo corpore: spaciū vacuū relinqueret. Vacuū
 em̄ dicit locus nō replet corpore aptus tñ recipi. id natura creata tñ abboz
 rer: vt grauita sursum ferre cōcedat ne vacuū fiat. pater in aq̄ductibz. Sic r i
 eclēptēdra supioze foramine obstrueto aq̄ p̄ inferiora nō effluit sed suspēsa
 detinetur donec aer supioze apto foramine subeat r locū aq̄ue repleat. Di.
 Ita esse experientia videt. Sed hic quēso vni ne corpus p̄libz in locis esse pōt
 Aa. Imaginatio q̄ locū r locatū facile segregare neqz p̄p̄i clamar q̄ senā
 multū astruere conari sunt. duct? aut Hugo de serō tracto re lib. de sacra. pre
 Sca. r adeo impotentē dei non admittit dicens. Qui fecit vnum corpus cēt
 in vno loco fecit quū voluit: si aliter voluisset aliter sacre potuisset. Ratio
 nos huiusmodi possibilitatē probātes si liber a Schoto li. 4. di. 10. regras.
 Nōnulli etiā q̄ de. s. Amb. legūt in testimoniū assumūt: qui dum Mediola
 ni sacris altaribz assisteret: simul etiā se Turone excoquis. a. Martini inter fu
 isse testatus est. Di. Difficillimū hoc videt intellectū: si sc̄si tale corpus in
 vno loco calderet in alio frigeret: in vno cibaret: in alio esuriret: in vno sa
 nū p̄sisteret: in alio egrotaret: in vno viveret: in alio deniqz moreretur: in vno
 cōburi posset: in alio saluari. Sic si alimentū diuersis sit in locis esset: in vno
 bole r cane sumeret: simulqz forma bols r canis informaret: q̄ oia q̄ absur
 da sint nemo est q̄ nesciat. Aa. Absurdissima sunt sed ad positū em̄ equi
 dem in diuersis locis minime sequitur: prius quippe essentialit ad variā
 onem posterioris nō mirat. Quētiqz igit absoluta corporū adueniūt in hoc
 loco eidem inuenit itō sit p̄stituto in alio loco vnde sibi se comedit: alibi non
 esurit. si hic sanū est alibi nō infirmat. si hic viuūt alibi nō morit. r sic alio.
 Quod si p̄ria agētia in diuersis locis patitur. vtp̄ta hic ignem alibi frigus
 idem sit ac si illa corpori in vno loco tñ existenti applicaretur nā ab vtroqz
 patitur nisi alterū alteri fortitudine sua impedimento fiat. sic pariformiter
 dicendum de alimēto in diuersis locis ab hōie r cane comesto. cuius em̄ sto
 machus in digerendo fortior inuenitur plus de eōdē alimento accipit si equa
 liter sumit quēadmodum si duo stomachi in vno eodē loco essent. Di.
 Illud ne possibile videt? Aa. Possibile. Replere em̄ locū effectus est p̄p̄i
 dimensionēs effectus aut est alius sit a causa poterit per diuinam potentia
 auferri causa manente quēadmodū scripturę testantur factum in igne qui
 p̄iectis in se tribus pueris nihil moleste intulit neqz illos contraxit. qm̄
 q̄m ad illos deus calcificandi vim suspendit igne permanente. vñ idem
 ignis ministros regis quos repperit ante fornacē qui eam incendunt cōbu
 lit. Di. Scripturis assensio facillime. p̄feras igit ex his testimoniū de co
 existētia duoz corporū in eodē loco: r sat mihi factū de hac re ferebor. Aa.
 Abaz? Agne in vni r p̄ partū sicut r āre partū credis? Di. Nihil firmū.
 Aa. Sū igit fuisse corp? Jesu p̄uili r virginis vteri parietes in nēcitate
 cū nēcario credis? Di. Firmiter. Aa. Dñm clauso sepulchro resurrexisse
 ecclia scet: r ex euangēlio argui potest. Et cum sero clausē essent fores vbi
 erant discipuli congregati p̄pter metum iudeoz: intrauit ad eos Iesus r sit

De principiis rerum naturalium

Et in medio eorum testatur Joannes. Di. Et huic fidem habet. de locutione
spirituali pauca subiungas.

De mensuratione locali spiritualium. Ca. ultimum. 83.

Spiritualia creata: quod sunt spiritus beati angelice. sub specie anime humane et
spiritus defrores qui sunt diaboli in loco sunt non circumscriptione siue
comensuratione: cum spiritus dimensiones nullas habeant: sed per
sententiam et definitiue per exhibitionem sue personae. sic ibi quod non alibi
Cum enim sunt spiritus limitare (quod creaturae) ubique esse nequeunt
nec in locis pluribus simul: nisi deo in uere et facere. Unde cum angeli

sunt in celo: non sunt in terra. inquit Damascenus. li. i. Nec potest angelus esse in loco
indefinitus magnitudo quod non in infinito sed determinato et finito: et fortasse in
indivisibili. nisi daretur ratione euidens cur se presentem exhiberi possit diuisibili et non
indivisibili. Di. Plures ne sit esse spiritus? Ansa. Ita Richardus. 4. de tri. pre
dict. adducens quod in euangelio legitur de obsessio per legione: demonum: legio
autem spiritus. 666. aucto. itaque: si quod angelo locum negare uidentur. intelligende

ut de loco circumscriptionis. Questiones etiam cum opinionibus multis nunc discuti
endae non suscipimus. De anima pro quod inest corpori in sequentibus loco suo par
tet. Di. De increato autem spiritu que deum intelligimus: quod astruimus? Ansa. Ob

ui infinitate ubique est. ipso testante per Hieremiam Celum et terram ego impleo. Et
propheta regem de ipso loquens ait. Si ascendero in celum tu illic es: si descendero
in infernum ad ea. et ut Apollonius Atheniensibus in oratione dicebat. Deus non longe
est ab uisio: nisi in ipso enim uiuimus: mouemur: et sumus. Di. Fortasse non mul

ti ab hac uitate aberat poeta cum diceret. Iouis omnia plena. Ansa. Nemo sa
piens gentium plus omnino a uitate alienos existimauit. nam diu. Augusti. 4. de tri.
dict. dicit nonnullos eorum potuisse aciem mentis ultra omnem creaturam transmittere:
et nos quod cepimus persequamur. Di. Probe uerum ne huius libri imoderat
pergradiat longitudo quod reliquum est ab alio volumine commodi ordinemur. Ansa.
Et libet: pro sum.

Damasc.

Richardus

Hierem. 23.

Actus. 17.

Virgilius.
Augustinus

Liber. IX.

Liber nonus de origine rerū naturalium. Be diffi-
cultate huius partis philosophie. Lapi. I. Bi.

Mater huiusmodi ordine dñi naturā definitis; definitiōis pri-
culas singlas; singula quęq; (vri spondencas) rerū na-
turalium pncipia causas atq; elemētar; insup mutatiōis
spēs; et q; ad has necessarie sunt rps et loci cōditionis;
vrentib; qdem sed pgnantib; sentētijs explicasti. Nunc
itaq; pmissor; ordo cōpositur; ut ad modū q; cōtine vñ
vñi spēs inest; pdeant ac pñstant pncipular; descēdas
Ana. Oīm vniuersi spēs pncipia pncipular; describere
nō est inuentionis hñane sed donū est; q; omnia pbo virtut; sue ex nihilo crea-
uit. Hoc donū sapiēs se a deo accepisse cōmēmorat dicēs. Ipse em̄ dedit mi-
hi hōz scām verā q; sunt; ut scia dispositionē orbis terraz et pncipales elemē-
tor; intellū et cōsumationē et medicatē rēpor; vicissitudinū pmutatiōes et con-
sumationes rēpor; et morū mutatiōes; diuisionē rēpor; anni cursus et stella-
rū dispositionē; naturas animalū et iras bestiaz; vñ ventor; et cogitationes
hōm om̄ias virgultor; et pncipales radicū. et qñq; sunt absconsa et impuls-
dici. Sed vñ didicerit ostēdit dicēs. Oīm em̄ artifex docuit me sapia. Quā
pō id aggredi pñijs virib; conati sunt defecere et post labores innumeros nō
tam certa q; diuēsa posteris legēda cōscripserūt; q; multitudo si in vñi cō-
gesta fuerit rudē animū desperatiōis iaculo cōfossū; inanē; icūmū; aridū
q; retro cadere cōpellit. et dñi alter alteri? mīas aut pñtatis amozē; q; raris
simū est; aut arrogātie inuidig; stimūl agitat; (q; pñmū fieri soler) carpit
lectorē quē inuare debuit; ab eo cognitiōis gradū quē nō sine sudore cōfē-
derat; desiccat. Fūit vñ nobiliora scē antillū fabular; nūero supputat; pñfē-
sors suos nō (vñ olīm) laudib; effērat; sed cōtūmēlia affectos deliros ex-
beāt. Di. Ahamistā quidē hęc. Sed nec mihi hōz discēptatiōes curē eris-
si pauca baurire possum; q; animū meū sit et oblectare et ad altiora cōfē-
dēre fulcūre valeā. laborē igit istum subire haud fūeris velim.

De origine rōne noie et nūero elementor;. La. II. OY.

Elementū
Elementa
quorū sunt.

Creator oīm de? glōsior volēs res ab eterno cognitas pñire
inest; earundē vñā in pncipio materiā informē creauit; quā
vñ pñmū? Abosca terrā inanem et vacuā abyssum et aquā.
Anagoras pō chaos cōfūsum appellat. et q; vñ idē astruit
diuilo sapientē intellectū quorū pñire elemētar; q; oīm
mixtor; de q; hūc agim; materiālia sūt pncipia. Et his
em̄ mutua actione nūc elemētor; pñes; nūc mixtor; diuerse spēs cōpñt. pñ
mū aīr de illis. de istis pō posteri? discēndū. prius aut q; elemēta et bonū
naturas cōmēmorare oportet. Di. Sane. Ana. Elemēti definitiōne a pbo
f. merba. dilucidatā si attendim; nō inīta sed vñi em̄ elemēti inuenim;
ait em̄ Elemēti est ex quo aīd cōponit pñmo existēt indiuisibili specie
aliā specie. tale aīr ad aliud est nisi pñma oīm materiā; q; cū nō sit ex specie
hoc est forma in spēm. id est formā diuindi nescit. Cetero definitiōis pñes lē
bro. lca. de materia enodate sunt. Extento aīr vocabulo quorū sunt q; ele-
menta vocat. ignis. aer. aqua. et terra. quorū quodlibet in materiā et speciem
siue formā resōui potest. Sunt em̄ eadem pncipia resolutionis et compo-
sitionis. vñ in vniuerso ordinē distinctionē naturarū; libro. viij. cum de

De origine rerum naturalium

Astronomia nobis sermo esset explanatum. Ibi autē ipsa in qualitatib' p
ia & scōis cōmunicare & differre nosse opereprecii est.

De qualitatib⁹ primis & secundis. La. III. Di.

 Qualitates pme q̄ sūt. *Alia.* In genere tangibiliū (de quibz ab p̄sens terminat) sūt caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas. Ista pme acervo. reliquę q̄ p̄ passivę sūt: eo q̄ iste maioris actiuitatis, resistētis, minoris. Illę autē cōtrarij actui at mino ris r̄ resistētie sūt maioris. Officis tñ suo mō r̄ agis et pati unt. *Di.* Si habes habz o p̄mōnes addas? *Alia.* Calidit̄ raturaz cūta segregat. Et si p̄gillus mūire aut igni tradat actione ca p̄io autē p̄cos p̄mūit. r̄ ab his cupit p̄tiores sp̄parari. Ibi ut sit materia ad p̄tiores mōuere. Frigidit̄ homogēna cūterogens p̄gūmatur. Et si h̄ma r̄ lapidē: terrā: aquā: glaciē in vni cōgelata p̄cipit. Ibi ut materia tōra in suis p̄t. cōmibz sitiret. Humidit̄ termino p̄prio malea: ico autē m̄ terminat. Et si aqua in terminis suis nō dēscēdit donec p̄tiores lare t̄ attingat sūit: bis et o m̄ p̄iungit. Hoc in aerē: si fit volūit: nō t̄ p̄fēctibz. Humis cū formaz: figuraz: im p̄tiosnes facile recipit. Sic ut termino p̄prio bñ claudis: alieno autē male terminat. Et si lapis aut terra in terminis stabit. p̄tiores autē lateribz nō o m̄ p̄iungit. Ibi ut forma p̄figurations p̄seruare. *Di.* Qualitates scde quē sunt? *Alia.* Que a dicto generatōis originē accipiunt: quaz decē annūmerantur? ad quas q̄ alie sunt: reduci possunt. Sūnt autē h̄e lubicif. aridit̄: grossum: subtile: siccū: molle: asperū: dēne: graue: leue. *Dis.* Num r̄ colores q̄litates sunt? *Alia.* Colores. sūt. sapores. odores. r̄ cetera de quibz in Cartegones dēter minari cū: q̄litates quidē sunt: sed de genere tangibiliū nō sunt

De qualitatibus elementorū, et eorum trans-
mutationibus. Capi. III. Discipulus.

Eunc quas nosse oportet elementorum in quatuoribus diuinitatibus et differentiis edicere. *Alia.* Uniuersumquod elementorum ex primis et libratibus duas prinet quoniam p[ri]ma sibi in summo (ex natura possibilibus) determinatur. Est igitur calidus est et siccus. Aer humidus et calidus. Aqua frigida et sicca. Terra sicca et frigida. Et inter hec ignis calidior. Aer humidior. Aqua frigidior. Terra copiosior sicca. Et rursus ignis in calore aeris in siccitate pro terre simbolis fiat. *Uenit.* In utraque autem aqua oppositum. Aer in calore ignis humiditate aqua congrua in utraque a terra secernit. Aqua in humiditate aeris in frigore terre copulatur in utraque pro igni dissingit. Terra in frigore aqua in siccitate ignis similes in utraque aeris dicitur reperit. *Di. Simbolicam tractum sunt ignis et aer in caliditate aeris ignis et terra in siccitate. aer et aqua in humiditate et terra in frigore.* Simbolicam tantum non sunt ignis et aqua: aer et terra. *Alia.* Scire cunctis. In his autem transmutabilis ordo talis est in simbolis quidem transitur sit fallor in non simbolis autem diffinitur: hoc tunc uerum est dum resistentia autem sunt. In his est una qualitas in illis autem ambe resistunt. Si autem actum tantum consideramus: uiribilibus eiusdem facilitate transitur inueniuntur nam in simbolis una tamen qualitas agit. sic et una solus resistit. In non simbolis quoque et de quatuor due resistunt. ut ignis siccitate agit in aerem. et aer hu-

Ambro. h. c.
ra. li. 5. ca. 4.

in ardore resistit. ignis caliditate et siccitate agit in aqua: et aqua frigore et humore obstat. Qualitatem volatiliteratorem: et formam subtilium generationum ordine superioribus retinuit. Ratione autem secundum quantitatē sunt grossum et tenue hoc inter se. ut ex uno pugillo elementi grossioris decem generent pugilli de neri prime subtilioris. unde fit ex uno pugillo terre quatuordecim pugilli aquę. et ex uno aquę decem aeris. et ex uno aeris decem ignis. Sic ex uno pugillo terre centum a mortu mille ignis generantur. nec tamen de materia plus sub uno pugillo terre quę sub decem a secentis aeris. aut mille ignis continentur. Unde de neri de materia equę precipit. et dicto ordine in raro et denso se excedit. sphaera terre a sphaera aque in decupla. sphaera aeris in centupla. a sphaera autem ignis in millicupla quantitate superari necesse est. Itaque via adiunctis his lib. viij. de orbium celestium distantia posita sunt totius machinę mundi mirabile quantitate imaginari. Nam (ut ait dominus Augustinus. de ciuitate. 4.) nihil omnium maximum est mundus: inuisibilis deus. Et si prius maximum nihilum est mundus. De facili his assentio. sed quoniam pacto aerem aqua humido accipiendum sit nondum videtur. Equidem sicca humectat: ignis exurit. Aer vero et humida efficit et ignem conseruat. Aqua. Itaque ita esse non est quod his sit: sed sunt quę causas sunt. Quod enim humida in aere efficitur cōsumitur: non ab aere sed vento qui est exalatio calida et sicca. et stellarum luce exurit. aer autem ab his siccus humectat: et plus quidem intrinsecus quę aqua et per sui penetrabilitatem. aqua autem magis extrinsecus humectat propter densitatem. vire? enim vira fortior est. Quod si decem pugilli aeris in quantitate uno pugilli aquę redacti per condensationem fuerint magis humectabunt: quę aquę pugillus et igne extinguere: quem tam propter raritatem conseruat. Et in preterea in aere vniuersitas ignis pascitur. De. Sic fortasse calor ignis in terra sua corpus si quod accenderet facile non exuriret: sed hec multa facientes: contra sermonem veramus.

Augustinus.

De mixtione. Capitulum. V. III.

Sicut vis elementum in aliud transmutat: si id quod agit passum in substantia et virtute multum excedat: sic ex conatu multorum elementorum inuicem se actione alterantur mixtum generat. in elementorum et quantitatibus et formis substantialibus deficientibus mixtum est: et mixtionis forma substantialis cum suis quantitatibus recipit. Est autem hec forma elementorum formis actualibus: a quibus perfectior formarum elementarium perfectiones in se complentur: quę et quantitates quantitates elementorum similes: sed perfectiores consequuntur: quas etiam actiones similes actionibus elementorum producit. Et his mixtionis definitio manifesta est cum dicitur. Mixtio est miscibilium alteratorum unio. Parerit autem elementa in mixto non permanere formaliter: nec in esse intenso nec remissio: sed seualiter ad sensum dantur. Similiter et materialiter manent: cum materia mixti ex materialibus elementis sit aggregata. Ad inuadendum autem per quantitates actualiter in mixto: alias quas seuales dicunt reperitur autem in elementis. Quod pipe seualiter est calidum et plumbum frigidum. Itaque quantitates secundę quantitates potestas mixti: aut veritas ipsas formas subales mixtorum consequuntur (ut aunt adam) ab influentijs celestibus secreta actione immasunt. Hinc herbas gemmas preciosas. similiter et metalla principalioribus stellis suis et errantibus. Hermetes Trismegistus ascripsit. Has etiam Raimundus Lulij in Lapidario suo exipere in dispositas materias edocet. Sunt etiam qui omnium terre na-

Ad rationis definitio. Qualitates virtuales

De origine rerum naturalium

min specialis celi stellas esse velunt fin q etia in Job legit. Nunqd nosti
dum celi et omnes rationes eius in terra? Que vias cecidi possunt iuxta
que libr o septimo de Astrologia disputata sunt. Di. Aeris gemitus
cuius in se prorsus vulgaris est puerili: sed dic queso si ex vno elemento
terru generari possit. Ana. Nequaquam: dicta sane intellexeris. Accedit ad
qd aut pbus. Mixta ex eisdem nutriuntur quibus contingit ea generari:
quia aut elementis non vno tm sed plurib pasci manifestu est: Et. Cur
nutritur elemento aque. Ana. Que apd nos est aqua elementum non
sed mixtu nam in distillatione ab ea terrestreitas facile separatur: cui
vencuositas qdam aeris admixta conspicitur: eidem ignis qdam inesse
aud ambigitur: pars aut aqua predominat. Ideo scriptura sacra pisces
ex aqua pductos commemorat dicens: producant aque reptiles: atq viuens
Job
26. q. 5. Nec
mirum
Aristoteles
Mixtu no
generatur
ex elemento

Salamandra

Salamandra quoq et si igne viuere possit. vt recitat. Aug. de ciui-
tate dei. ab igne tm non pascit: sed vt quibusd visum est. de rore ce-
li aut imbre nutritur. Et vt Phil. testat li. x. speculi naturalis. Ani-
mal est lacerte figura. ignem tactu vt glacies eringuit. De plan-
is autem que sine preiacente semine ex nuda terra pullulare cernimus p-
acilarius perquirendum.

De distinctione mixtorum et mixtis prime et secunde compositionis. Ca. VI. OJa.

Et si oim mixtorum principia vltia et remotiora eadem sint illis tñ
alia et alia pportione concurrentib diuersa mixta efficiuntur qz
etia nonnulli alijs mixtio pfectionib cause ppiquiores existunt
Et vt clarius q dicenda sunt capias mixtorum diuersitatem
s. p generibus enodabimus. prout aut ea q prime composi-
onis censentur. Di. Que sunt hec? Ana. Vapores et calas-
iones viunt solis et aliorum astroz ex terra et aqua. alijsue corporibus resolu-
e quas tm nonnulli philosophorū quintu elementu: medium. inter aerem et
aquam opinati sunt. In eo hec duo differunt nam vapor calidus est et bu-
midus. vt est fumus sepe pluuias de montis vertice ascendens. Exalatio
autem calida est et sicca. vinctuosa ramu humiditate nonnunq imbura-
e est ventus in ventre animalis generatus. Rursum autem si ista alterata
uerint mixtorum et in acre et in terra apparentiu cause erunt. Di. Quorū Ana.
Impulsionum ignitaz ad sa et medio modo sese hntu. ignitaz qd vtunt
Z ij

ignis ppendicularis. candela accensa. lanca. ardens. scintille. enolares. asu
ascendens. asub descendens. capre saltantes. itelle cadentes. ignis secdes. or
co volas. et q sunt huiusmodi naturę. Aliquosq aut vt sunt grado. graui. graui
pluuia. pruina. ros. fontes. et flumina. Medio aut modo se bre vident veru
et terremotus. hęc oia (si vapores et exalaciones gen) p me compositione
fuerunt in gne sed cōpositionis locauimus in de hoz ordine et generat
onis modo porius q de essentiali distinctione tractabimus.

De materia efficiente et locis impressionum
ignitarum. Capi. VII. Bisli.

Q ignitis igit pmi te abfoluas. Ma. Ignitaru. impressio
materia est exalatio. causa effectiua calor in flammam. locu
aut regio aeris quā tribu steritatis diuisam accipimus. qu
sunt supremū mediū et infimum. Di. Supmum qd dicit
Ma. Illam aeris partē q igni est vicina et cōtigua. trāqui
la ab igne et stellis calida. pura. rara. et lucida ad motū igni
(vide et magis calcit) circūduca et hęc pars aeris estus dici solet. ibi nec v
ti nec pluuia. vt experientia docuit eos q in altissimis montib pulucri cbara
cretes inscripserūt. eosdem reuoluto anno illosos inueniunt. Di. Ade
diū aeris interstitiū qd est. Ma. Aeris pars a regione ignis remota. ne
rerit et pma frigida. tenebrosa. tempestuosa. ac demonū siue aeris pātun
habitatio caligi nola. et li. vii. dicitur est. Est aut frigida qz ab igne remot
et stellaz radij a superficie terre reflectad ei non pringunt. hinc en a obfcura
est et turbida. Di. Infimū qd dicitur. Ma. Aeris partē superficiē aq et terre
cōtigua a radijs reflectis calida et illuminata. hoc rō diuersis anni tēpib
nō eadē modo cōtingit. Nam Sol in signis septentrionalibus terras nostras
directius respicit radij āgulos minores reflectit. hinc et calor fornicatur. v
ndunt. h exalatio confirmat. Sole aut meridionalia signa plustrante op
positū accidit et qz qz frigus constrictiū fit. qd terre poros (ne quid exalari
possit) cōstringit. In vere aut et autūno dū sol equoetio appropriat. hęc tēp
re se habent. ideo tūc ignis impressiones magis ignari possunt nō q sequit.

De generatione impressionum ignitarum. Capi. VIII. Bisli.

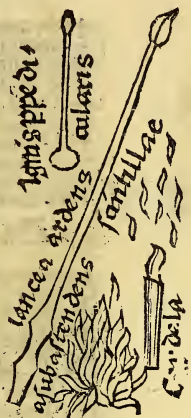

Qm itaq pte Solis et alioz astroz a terra alihue terrēstri
bus corpib eleuata fuerit exalatio. Siqdem in calore abūda
uerit ad supmū vsq aeris interstitiū ascendit. hui? si in sub
tilitate equalis nō fuerit ps grossa et multa infert cōglobata
subtilior aut in modū candele eleuata cōsistit et incensa adin
tar perpendiculari. q lapide vntur apparer. et ignis ppendi
cularis notatur. si nō ps grossa pauca sit dicto impressio gnat. quā lancea
ardente ob similem figurā dicimus. Exalatio aut ad hanc aeris regionem
eleuata. siqque subtilis i oibis pteb fuerit sed rara pars post pte inflamat
et enolat ad modum scintillaz a fornace euolantū vñ et nomen accipiunt.
si nō bullis exalatio multū cōspacta et equaliter erentia. inflamat. impressio
fit q i candela accensam dicunt. nā et si eiusdem longitudinis sit. en? alitū
dinis ob nūmā rō distantia oblonga adinstat cādele apparer. si aut talis ex
alatio ob materie paucitate qālior erendi non possit inflamata sursum cē
dit et gnat nōle a sub descendens notatur. hęc sunt q in supmo aeris intersti
tio impressiones generant. mediu pcuramus. tū si exalatio medioeriter cali
da fuerit media aeris regione nō transgredit sed in eadē subsistens p frigus
circūstans fornicat et accesa fit impressio q a sub descendens appellat. inflama
ta cū descēdere videt. qm a nube frigida occidit. nōnunq et i descēsus nu

Ignis regi
ma supio
rio i npsio
ona

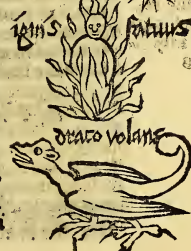
De origine rerū naturalium

bus frigidis cingunt. Quāq; donec vnā ptranscat occulta
 ut rursumq; appareat. Ad interius aeris interitū deſcēda
 us calatio em debilitat calida: in aere q̄ aīra terrā eſt ſub
 ſtitur. que ſi multa fuerit ⁊ diſperſa: p̄ frigus nocturnū circū
 ſtans impellit: ⁊ ſe forſicando inſāmāt: ⁊ pars inſāmata
 uſum ſalutis. vñ ⁊ capra ſaltans dicit. apparet em ac ſi ſtu
 accenſa p̄ cānam ſuſtinet. Si autē calatio hec continua
 ē ⁊ nō multa: accenſa admiſit ſelle decidit: qūq; poſt ſe
 ſiligiū relinquit. Si vñ multa ſit ⁊ bene cōpacta. accenſa in
 ere ſtat: ⁊ boiem tranſeuntē: acrag impoſcentē aut ſequit
 ur poedit. hec autē ignis fatuus dicit: ⁊ frequētius circa pa
 ſtula. cōmuerſa: aut coanas: vbi viſcoſitas multa eſt videt.
 Si vero era aīro mēſa fuerit: ⁊ inq̄lis in ſubtilitate in vtro
 q; extremo. qđ ſubtili? eſt aſcendit: groſſius aut in medio ſi
 multitudine facit ventris. cuius vñ dictoz. extremoz caput
 iūda cauda iudicat. ⁊ ſi circa vñm extremoz nubes frigida
 ventriſp̄m ex nubis humore ſumat. totaq; hec in iſto ora
 volans ignē aut ſumū ſpirans appellat. per hec ſi q̄ alie
 gnit in aere oſpiciat impſiones facile diiudicari poſſunt
 hec loca carunde ita determinat ſe volui. vt alibi gari non
 poſſint. Et his etiā q̄ in codē ſcriſitio fieri habet qđam in
 ſupma eius p̄cedam in media: alię in inferiore generant.

De materia efficiente loco ⁊ tempe im/ preſionū aquoſarū. La. IX. Bi.

Cū digniſſima hec ſunt: quib; eoz q̄ vulgo appa
 rer mirabilia idēō naturales assignare poſſum?
 Ad aquoſas igit ſimonē vertas. Ma. Aquoſaz im
 preſionū materia vapor eſt. ⁊ aīra eſt. cūa remo
 ra calor Solis ⁊ aſtroz. propinqua autē actio q̄litate pma
 ſi. ⁊ epus eſt hys: ſi frigus ſtrictiū in ea non abunda
 verit. Lo cus eſt aeris interitū in mediū ⁊ inſimū. ſit er ven
 ter terrenū quo cauēre ⁊ in cal? varij ſunt. in q̄bus ineluſi
 vapores fontū ⁊ ſumū cauēre ſunt. vt infra declarabitur.
 Nunc modū gñationis aquoſaz tangam. Di. probe.

De Brandine. Lap. X. OJa.

Am dūte ſolis ⁊ aſtroz vapor eleuat: ſi cali
 dior fuerit mediā regione aeris aſcendit: nec pe
 netratur: que arcuſtans frig? ppter ſuā raritatē
 penetratur: cal: ⁊ expulſo: p̄ces ei? i aquā ver
 tere ⁊ ſiſſare incipit. frig? aut qm magnū ē
 p̄ces ſi in guttas vñas ⁊ fluētes oclat. ⁊ grā
 dine magnā vñ pū ſm frigidis ⁊ vaporis diuerſitatē gnat.
 Nōmūq; etiā vapor in media aeris regione in guttulas puer
 tit: q̄ cadēre in iſtā regione p̄ Antiperiſtaſim (eo q̄ hec re
 gio calida ſit) oclat: tūc grādo angularis. ⁊ ex mltis guttul
 oclata cernit. in magis aut aut boim. aut beſtiar in gran
 dine: ſi qm. ⁊ peritū ab inſuētis ſtellar cauſare ſunt. pili
 Z. iii

Liber.IX.

aut in eo reperiuntur in vapore eleuant. Aug aut aliud generat: angulos p
ficatione in descensu amittit: rotunda pspicit. figura tñ naturalis gra
dus triangularis est: eo q frigus circūstans magis ad latera vapore cōtra
bit q̄ sursum aut deorsum. Di. Cur hec imi si o in vere frequen? q̄ alia
anni tpiū generat? Ma. Quia ver calidū t humidū: gñationi t eleuant
vaporis aptissimū. Etas aut calida t secca: vapore exsiccet. Hyems frigida
sili t Antūmus mltotiens a inferioribz vapore resoluī non sinunt. Et tñ
vapor materia grandinis multū calidus. ideo rarus a frigore circūstante ci
rius penetrabilis t cōuertibilis. tñ etiā sit vt aqua calida hyemis tempore
frigori exposita citius congelet q̄ frigida.

De Granulis t Nive. Lapi.XI. Di.

Granula aut que in Martio t Aprili sepius cadūt vñ gene
rant. Ma. Et eadē materia ex q̄ generat grando minus
tñ calida in mediū aeris interstitiū eleuata. i loco tñ basio
ri q̄ sit locus grandinis: p frigus in guttulas cōuertat: qu
ante earundē casus aut dñxum: p̄m̄scus ad morū gran
dinis p̄gelant. in tñ tñce? aut ppter frigoris defectū mollior
res admittit minus pmanet: t tpiū dicit in ciuibz? septo. septimo. t p̄ci
pio octauū cadunt ppter q̄lratū puenientia. Di. Nix vero vñ fit? A. Ma. Et
vapore calido t humido p̄ture Solis t astroz ad infimā p̄tē m̄: dñ t̄teritici
acris eleuato: quē ppter sui raritatē circūstans frigus ingredit: in aquā re
soluit. t sili tpe ad modū long carpe p̄gelat. Accidit autē istud frequen? tpe
hyemali remisso frigore. vñ et tali acris humidū: q̄ d calidū? est: v̄scosū m
nō expel it sed mui molliat: oibz alimentū p̄stat. Sepe etiā nix dñ p infi
mā aeris regione descendit a calore ibidē existente in aquā resoluīt. Und q̄
in vallibz pluuia sup montibz iuga nix codē tpe cernit.

De Pluuia. Lapidulū.XII. Discipulus.

Pluuia aut quo modo generat? Ma. Cum p̄ture Solis ex
astroz vapor calidus. humidus. fumosus. t grossus ad supie
mā p̄tē infinit: aut inferiore p̄tē mediū interitici acris eleu
atur: frigore circūstante in nubes: nubes in aquā resoluīt
t ob gravitatē cadit. Guttatim p̄o ad terrā vsq̄ puenit q̄ si
cū impetu ceciderit: imber dicit. Surre aut maioris q̄ nōnū
q̄ Sole lucente cadūt: bassius in acre gñant. Di. tñ est q̄ aqua pluuialis
nōnūq̄ rubet videt? Ma. Et adulta t secca terre stricatur: q̄ vaporibz tpe
calidiorē p̄misceat. Di. Sed vermes in imbre decidētes vñ generant? Ma.
Nōnūq̄ minuti t unip̄cti p̄ture Solis in vaporibz eleuant: t in nibe aeris
one celeriore p̄ficiunt. Interdū aut ex materia sc̄ba: t gñationi vermiū ap̄ia
eleuata cū vapore in nube coagant: lumine t calore celesti p̄cant.

De Rose Lapidulū.XIII. Discipulus

Ros generatio q̄ est? Ma. Ros generat ex vapore debili
calido. grosso t humido. nō multū a terrā: in infimā aeris p̄tē
eleuato: p frigus nocturnū p̄densato: t in aquā resoluīt. o vñ in
simili videre est in vapore de vase distillationis ascendente: qui in atembito
supposito in aquā rarioris frigoris conuertitur. Cadit aut frequen? circa

De origine rerum naturalium

scilicet. tunc est infima regio est frigidior. Di. Unde est q. nōmīnq. (ve-
lous irroariis herbis. pastg morum. Ana. Cum vapor de humido
et q. viscosum est et dulce: multū habuerit: in rorem resolutus et herbis
reus: aduenire Solis calore decauit: aquositas consumit: reliquus
odum faring albe aut miccati in folijs relinquif: māna dici solet. Per
et etiam causas Laudanū in aere generat. oues itaq. dulcedinis auide
q. naturg edueniat comedunt. An et fel in ipis nimia cholera (cui ille
dimentū est) replet. rumpit. et effusa cholera inirestina rodit eavh et ouis
et. nōmīnq. etiam ex tali rore cpar opilatur. et sic mors ouibus accidit.
expicinas se vidisse Alberius magnus testatur.

Alber. ma.
4. re p big.

De Pruina. Capitulum. XIII. Discipulus

Quing generatio qualis est? Ana. Talis forme q. lis et rois
Di. Ferme cur addis? Ana. Nam ad generationē pruine re
quirit frig. intensus: q. sit frigus in gharione rois. ut vapo
rem calidū nō modo in aquā resoluatur: sed et resolutū cōgelet.
qua generatio ad sensum patet tempore hyemis: verior: aut autumnū circa
s animalū: ex vapore calido. de ore aut corpibus carundē circumre. Di.
crassissime et igitas et aquositas imffiones descripsisti. ad reliqua pga
s. Mag. Siste paulisper. nam nondū officio que in supiorib. in aquo
i ordine numerate sunt transcurrim. Di. Quas non? Ana. Fontes
umina. Di. Verū quidē: sed hē memorię ceciderant.

De fontium et fluminū et origine et ppetuitate. Capitulum. XV. Magister.

Venter terre (ut primum) edauit: et meatus q. visce
ribus plenus est: in quibus (q. vacui esse nō possunt) va
poros sunt cleuati a terra: q. cum in laterib. cauernas in
aquā resoluunt: guttati distillant: riuulos efficiunt. q. vi
quaq. in loco bassiore pfluunt. tandē erumpentes fontē
faciūt. Di. Declinor itaq. est locus emanationis h. ois
Ana. Etia naturalit in valle opposita ascedere possunt aque fons
ico ad latitudinē loci gharionis. Altr. aut si aris instrumēto scandit vio
le sit ne in natura vacui relinquat ex eadē q. ppe causa nōmīnq. in uigo
dus fons statuit: cernit: cui aq. p cauernas et si p cānalia q. arte sūt in
blime ferunt. Di. Sed vñ est q. quosdā sp. equa mēsurā manet: quosdā
o breme crescit: reliquos autē estare minui. aut penit. dehere: spicim? 2
Ana. Id ex d. ppositione mōtis seu loci originis et gharati mutationib. acci
da. Fontes equidē solidiores: quoz cauernas aer exterior facile ingredit nō
ostet: pbeniores aquas euomunt: piorib. et m. vaporibus in aquam re
soluigne sit vacuum mor resoluunt. alij quibus rursū in aquā conuert
us: semper alij succedunt. Fontes vero poros vapores non cōtinent: et aerē
exteriorē in arime autē estatis tpe) efficitur recipiunt cum calore effecan
tate nec vaporē: nec frigus puerens retineat: accedit ad hec actio influ
me efficitur: que nō in illo post hac in alio predominat: locq. ex rotat
ione celorum. Unde etiam paludes in terram fertilem cōuertuntur: bre
uis etia a m. pore cum pluuie multę sunt. accidit: sicut hi fontes augent
de humipori ita ubi. ubi aqua ex gharati mōtis tpe in d. noq. d.

Liber. IX.

Di. S; calor in hyeme et frigus in gitate fontium cunctis; cū potius contrariū accidere debeat. **Alia.** Causa huius ex fortificatione frigoris cauernarum terrę accipitur. hęc eędem tpe cū p exterioris flugis pon terrę confiteri sunt exalationes calide spiritū non inuentiones clauis resistunt et vapores simul et resolutas aquas calfaciunt in quas ogressi exalare videntur. In gitate vero poti aperiunt et exalationes respirare possunt. Frigus aut cauernarū propter exteriorum caliditatem p antiparistatū fortificatū fontales aq; infrigidat. Eadem causa etiā cellaria gitate frigidant et hyeme calciscunt. **Di.** Assentio sed dic qđo vñ thermis tanta caliditas et fontib; tanta diuersitas in colore sapore et varijs affectibus innascitur. **Alia.** Thermę calciscunt q; circa mineras sulfureas et accēsas fluunt. Fontiū aut diuersitas est ex varia pmarum gitate p mixtione influentiarū o cursu minerarū quoq; et terrarū p de trāscunt diuersitate. Eorū vero que mirabiliora videntur rōem pculare reddere difficillimū. Est etiā vt recitat Auerliū Angulizi de cūm deisone apđ Saramātes in die tam frigidus vt bibi nō possit in nocte aut tanq; caliditatis vt rangi nequeat. Est et alius in epiō q; accensam facē extinguit et rīncam aut accendit. Hęc ratio vt aut vis est nature aut potius voluntas dei. **Di.** Hęc igit trāscamus quos aut pro vsu nostro meliores estimas edicto. **Alia.** Meliores sunt vt phisici astruūt leniores in ponderē puriores in suba nō stantes sed continuo sup luto puro ad orientem profluentes **Di.** Ecce in fontū naturas digressi causas fluminum transsumimus. **Alia.** Fluminū causę eędem sunt que et fontū. Flu men eędem fontū concursus est. Vñ ex fontibus Jor et Dan q; sunt radices libani fluminis Jordani e qđo et nom n habet efficit idē de fluminib; terrę nostrę in prompto est videre. **Di.** Probe sed quoz flumina iugiter labentia patiuntur? **Alia.** Omnia liberioris aque maris fluius intrant vt ait Sap. **Di.** Mare igitur ex his auctum terminos p prios transgreditur r. cōtra id Psalmigraphi terminū posuisti que nō trāsgredientur neq; cōuertentur operire terrā. Et dominus ad Job. Quis cōclussit ostiū mare et infra. Circumdāti illud terminis meo et posui vectē et ostia et dixi vsq; huc venies et non pedes amplius. et hic cōstitit gēa tumētes fluctus tuos. **Alia.** Propt hęc qđā flumina aliqua per occultos terre meatus a mari exire rursus in alia parte illabi affirmat. Nōnulli vero mare fluminib; auctū rursus continuo solis et aliorum astrorum feruore p deuotionem vaporum minui asserunt et vtrumq; sustineri potest. Est et in scriptura. Omnia flumina intrant in mare et mare nō redundat ad locum unde exierit flumina reuertuntur vt iter fluant. Que aut per te adducunt scripture. testantur diuini id esse operationis nō nature qđ maxime in co apparet q; fluctus vndosi maris tanq; montes aquarum insurgentes in perum suum ad litus i ludunt et constitutos terminos custodiunt.

De maris salsedine fluxus et refluxus. La. XVI. Bi.

Alia. ad mare pmo nosse desinit causa salsedinis quotidiani fluxus et refluxus eiusdem si in promptu sumptandas. **Alia.** Salsedinem maris pugnare ex p mixtione siccit terrestis adusti virtute solis eleuati atq; vaporib; humidū mari incidentib; p mitteri vulgatum est. Et simili equidem causa aq; p cineres colata amara fit. Accedit ad hoc q; ardor solis dulciores lenioresq; aquas cōrūno eleuat terrefactis relicto hęc eędem sepata debite aquas maris dulces reliquit sicut nouerit qui p vas cerēi clausum missum in mari aqua dulcē p poros instillantē recipiunt. Fluius quoq; si q; de mari egrediuntur p arenā et terrā colata nō ama

**Fōres sūt
frigidior s
in gitate et
calidiores
in hyeme**

**Uñ fontū
diuersitas**

**Fontes me
liores**

**Psal. ios.
Jola. ca. i8.**

De origine rerū naturalium

ra sed dulcia ad nos pueniunt et dulcia continuo reintratia resistunt ne mare semper amarus et magis salsum fiat. Sicut et qui ipsum a primordio amarum creant asserunt. Di. De fluxu autem et refluxu maris quod eodem die verum autem bis aut iter fieri solet quid asserat. Ana. Ibius causa ad lunam humidiorum dicitur eundem referenda est: ad ipsius equidem incrementum et decrementum humores per ne viuentior mutari certum est. Unde luna si sole currere (quod et nouilunio cunctis) lumen versusque tempore diu aerem subtrahere non potest: qui ingrossatus in aquam vertitur: sicque maris incrementum in suba quod est fluxus necessario committitur. Luna vero in opposito solis plente quod in plenilunio contingit totum lumen suum inferioribus transmittit nec solus lumen quo minus maria respiciat potest. Hinc aqua maris que ob sui grossiciem vapores continet rarefita: ascensum autem effluit ad instar lactis calcfacti. Est autem hoc incrementum non in substantia sed accidente per rarefactionem. In quarta autem interpositis nunc crescit et nunc diminuitur ex causis similibus. Unde in prima quarta lunationis decrevit mare. In secunda augmentat acciliter rarefactionis via. In tertia rarefactio decrevit propter luminis decrementum. In quarta quia soli appropinquat rursum suba maris augetur per aeris inspersionem. Quantitas autem ad quartas die naturalis maris motum inuatur. Dum enim luna super horizonta versus celi medium ascendit crescit et fluit mare. Luna vero medio celi ad occasum decrescit mare decrevit mare et refluit. Rursus luna ad occasum versus angulum noctis pergradientem mare crescit et fluit: ipsa autem ab angulo noctis versus orientem ascendente decrevit et refluit. Di. Si fluxus maris motum et lumen lunae imitatur maria supra horizonta a quo intumescunt et fluit litora subhorizonta pergradientem. Ana. Sequuntur motum ipsius lune deum esse lumine a stellis et preterit oppositis reflexio. ea autem super horizonta morante idem sit lumine directo modo fortiori. stures enim reflexe debiliores sunt prout directis: quod ab oriente sunt magis elongate. Item hoc ergo non patet cum nunc fluxus diurni nocturnis sunt fortiores: nunc debiliores et contrario. Non tamen ex iam dicto huius causa sumi potest. cum reflexu lunare lumen tamen vigoris non sit sed ex predictis decremento subtilitatis et accidentali. In sum ex distantia et propinquitate maiore unde luna esse in auge eccentrici et epicicli fluxus debiliores sunt eo quod tunc maxime sit elongata a terra. In oppositis vero partibus terre maxime est propinqua: ideo tunc fluxus sunt fortiores. Sicut si luna in circulo meridiano non ipsi sensu fuerit magis propinqua. Cooperat ad hoc stelle fixe quibus luna coniungitur: sicut et planetarum concursus et mora super horizonta. Unde si talium causa petas coherere nonnumquam diluuium periculare efficitur. Sic et nonnulli diluuii gnales causas assignare conati plurimorum planetarum concursum in Cancro calculationibus se inuenisse dixerunt. at non illud sine ratione cum huiusmodi stellis ratione ducitis et aptius annis diluuii precessisse coepitum sit. Di. Unde autem est et dicte cause non tamen mare sed etiam cetera flumina respiciat: ea tamen intumescere non faciunt. Ana. Preter dictas causas accedit etiam aquarum dispositio quod est spissitudo salcedo. et in uno loco status tempore quo spissitudo in aqua spissius conceptos fortiter retinet et in spumam vertitur. a salcedine gnalem habet calorem et a statu in uno loco multorum per solem recipit spiritum generationis. Hec quod non in omnibus maribus eque fortia sunt. nec in fluminibus dulcibus reperitur: ideo fluxus et refluxus in maribus non est equalis et in fluminibus aut nullus aut ita modicus ut percipi facile non possit. sic et mare mortuum propter nimiam eius grossiciem a lunae influentis moueri non potest. dicit Albertus. Horizon autem quod videlicet locorum variat accessus et recessus in maribus variari necesse est. Sunt autem qui moribus occasus alias ab his quod possunt sunt rationes asserunt. autem

Liber. IX.

effi in mari abissum profundissimam de qua rupti sunt abyssi. Juxta qd a
 2 cauernis no pug. in quibus de spiramine aquar veni concipiunt q aquas
 maris per patentes terrar cauernas in abissum attrahunt & ca. quondam re
 rursus magno impetu repellunt. Hos aut ventus spiss procellar intelligit
 q ab ingurgitu lunę & ne vacui sit in natura frequentius mouent; alias cau
 sas bicursario gratia transco.

De terremoto.

Ca. XVII.

Da.

Ad his etia tremor terre puenit. Cum effi visceribz terre vapo
 res exstrucri exundi locu no inueniunt: die p radios solare
 calefiunt & subruant rursus aut p nocturnu frigus ingros
 sant & vtroqz modo moti certu queretes latera terre & cauer
 naz eductunt: nonnunq etia rumpunt & terrā tremere facit
 sepius aut in nocte. Qd si certu no inueniunt: nonnunq terrā
 ad modu mōriculi aut collis elcuar: quā si rumpunt citiores & lapides elciūt.

Colles rump.

Diluuiū
 ticulare.
 Pestis scō
 tur terre
 motum.

Foucas magnasqz voraginez causant q si circa flumina cunctiū ipsa ad di
 stantia aliqua rota absorber. Si aut in aluco exierint hi inclusi spiss aqua
 extra terminos riparum effluentes piculare diluuiū efficiūt. Di. Sane h
 ob quā causam nonnunq pestis terremotoz comitatur? Ana. Spiss bi in
 clusi si venenosi fuerint exetita aerē corripunt & inficiūt ex quo pestilētia
 piculare salte in locis vbi hec accidunt sequi necesse est. Di. Fortasse illi
 ecclia meminit in benedictione salis & aque cū be Non sit ibi spiss pestilēs
 aut aura corripens. Ana. Nimirū cū & pātes tenebrar bis spiritibz mul
 toriens vrant. aut hoies ledant in corpore aut sensus alienēt & visioibz de
 cipiunt. Ab his nonnunq oculi & vultus eoz qui subterraneos specus aut in
 tra ingreditur mutant magie aut eoz q a demonibz responsa accipiunt
 que in huiusmodi antris dari solent. Sed hec eo loco latius discutienda
 sunt que necromanticor signenta curabunt.

De ventis

Ca. XVIII.

Bi.

Am & a talibz canonibz montibz ventū egrediunt? Ana. nō
 oso inficior. Vntus est vt patet cralatio est calida & secca
 quā etia in visceribz terre gñari certū est: q egressa & laterali
 ter circa terrā mora ventus nominat. Di. Ad hoc fortasse
 illud videt: qd Vir. Ecolū cuspidē lateribz mōris ista edu
 centē vētos scribit Et illū Davidici. Qui pducit vētos de
 hofauris suis. Sed edicito eodem ventoz origine. Ana. Vētos vt pmissum
 est cralatio est calida & secca naturaliter circa terram mora: Cū est calida sic
 facis regiones nāre nist: frigus autē medie regionis obuius ea deijcat que
 rde calorū q forti? Ilea ppe terrefrēritatē tenet: rascēdit & rursus a frigore
 cum iperu versus terrā dūq ppe calore aut q spā altiora. rēdit sū & ppe
 aliaz cralationū occursum nō directē sū facie terre sed lateraliter mouet
 & ventus spiss seu star? dicif. Davidis antiphetū glosa exponit de oculis cau
 sis. Di. Cur autē hec cralatio est calida sit nō vt be c ābus ignis sit ipssi
 ones accendit. Ana. ppe vt vntuosital caritiam de q si gdam habuerit
 nonnunq accendit sit ventus que greci ΤΥΦΩΝ & ΤΟΤΟΥ ΤΥΦΩΝ. i. inē
 do nolan. hic sit dñ cralatio terrestris vntuosital nō olo crps l nube delu
 sa p foramen egredit & pato egressa a terra resiliens rde calorū rascēdit
 pū elen descendentes circulariter inuoluit: arborē qñq cradicat terra atqz
 edificia alia deijcat & infāmata ad instar rote ardent apparer. s. nō cralatio
 tota sit a nube egressa & frigore s. terra pietra accēdit domos aut villas p
 fūmē & vigo diluuiū ignis & ab alijs amepbias dici soler. cū duo vnti oppo

Vir. Encl.
 Plat. 34.

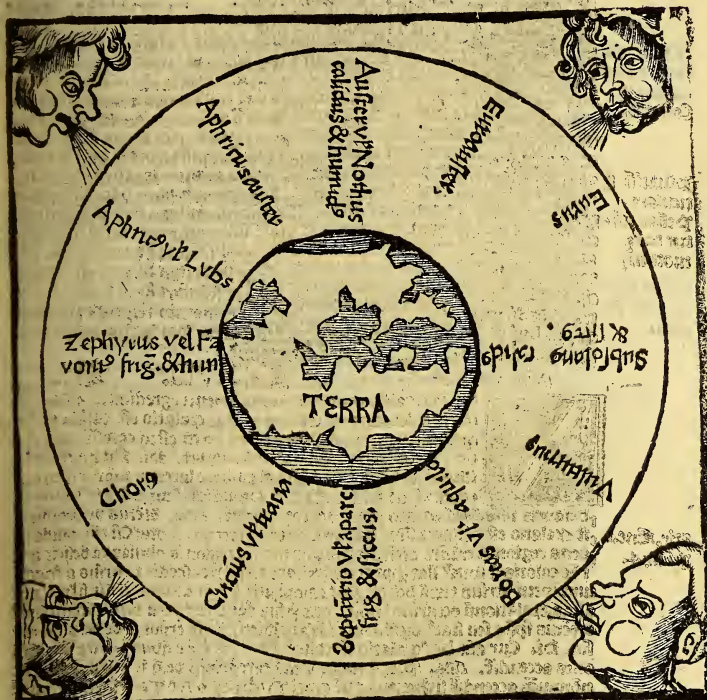

Lypho

Amepbias

De origine rerum naturalium

huiusque fortiter deurrunt: aut vn' a resistente fortiter repenti: aut descendēs de aere supior: alii a terra ascendente ventū obuiū habuerūt p' gūm inuolūtū pulueris. folia. palcos. et silia a terra elcuar: et turbo &c. Di. Ventros op-
positos quos dicis: Alia. Quorū origo est ab oppositā terre p'ib. Quatuor
eādē sunt venti principales a quorū mōi plagis orientes: qñi q̄libet duos h'z
collaterales. sūt: nūcero duodecim. v'z subiecta admonet descriptio. Ibi oēs i
origine sūt calidi: et sicci: s' a terris diuersis p' q̄s stare solēt: diuersas q̄lita-
tes fortitū: et in p'gressu ex p'mixtione exalationū q̄s repenti augent. Fiat
autē iporū nōmīnē ex defectu caloris intercipit: calore autē figurato restaurat

plumie etia calor adurto. aut frigus intensum poros terre stringens. ven-
tos abscondit. et his nāq exalatio et materia venti aut abstrahit aut clea-
ri p'ibet. Sed nec v' q̄dem silentio transire fas est. ventos s'z collaterales
maius maria sulcanib' m'ro p'les esse cognitos. s'm q̄s v'ia regere possunt
Concurū etia maris nō modo collaterales. sed etia p'ib' p'ales q̄m possunt

Liber. IX.

nam huc reflectiones in occidentem una in septentrione: alia in austrum se-
pberu generat. huc in orientem se diuidetes curru percant. Orientalis autem et oc-
cidentalis in septentrione concurrentes boream in austrum non austrum causant.
Si orientalis vergens in austrum velocior sit occidentalis sit ventus medius inter se-
pberu et boream. Si autem occidentalis velocior fuerit sit ventus medius in borea et
curru. Variiformis est in alijs esse videre. Veritatem non semper ad nos deuenire
venti a quidam his fluctibus sentiunt. Interdum etiam cardinales ventus collare
salutem: collaterales nobis cardinales insecutos iuuenes, ad reliquos transcamus.

De Tonitru et conuulsione. Ca. XIX. Bi.

Causa toni-
trui et conuul-
sionis.

Et adhuc quod circa naturas ventorum declarandi censeo. Ita.
Quod dicitur. An ne sonus quod tonitruum dicatur ex ventorum aut po-
terit nubium collisione in superioribus causetur? Ita. Quicquid insecu-
tus non iterioris ordinis viri tradidere. Principalior tamen cau-
sa huius est cunctio nubis facta huiusmodi. Cum prout solis et aliorum
astroz elucet vaporum in eo exalatio visus ad incensum actum in
teritium vapor exalatione circundans in nube inspissatur. huiusmodi ignis cum exala-
tio inclusa sentit se perhibere foras. Et latera nubis impellit. In flammam et
exitum non inueniens violenti nube rumpit. Maxime autem dum hac nube alia in
periora compingitur et inferiora foras resistit. tunc est exalatio nonnulla inflamata
nube scinditur et in exitu ex vehementia motus incendit. huiusmodi sonus tonitruum
hanc incensationem conuulsione dicimus. Licet autem sit flammam aut conuulsio post
sonum (si exalatio non in nube sed ex alto inflamatur) prius tamen ignis quod sonum per
primus propter visum subleuatur. Nonnulli quod ignem videmus et sonum nullum audimus
ut in citare tempore serotino. Sonus est nisi foras fuerit antequam via multiplicari
oniam de qua in musicis) per aera ad aurem perueniat deficiat: aut propter debilitatem
auditus non mouet. Velocitate visus et tarditate auditus sensibilitate expugnatur
dum aliquem enim ligna secantem cernimus. frequenter enim sonum primi ictus
tunc deinde audimus dum ipsum secundario lignum ferre conspiciamus. Et calcastra
autem exalatione nube frangitur et ex fractione huiusmodi sonum causari argu-
mentum habent castanea assata: vesicae aere repletae et violenter coepta.

visus velo-
cior est au-
ditu.

De fulmine et eius effectibus. Ca. XX. Bi.

Unde autem sit aut quid est quod tonitruum committat et fulmen dici so-
let? Ita. Fulmen nonnulli dicunt exalatio sulfuris ventorum
sa violenter in nube depulsa impetu suo et vi penetratiua et sub-
leuare arbores scindere animalia interficere: et metalla et coe-
tera resistencia demolies atque consumere. quod si grossius fuerit re-
sistencia corpora adurit et globatorum non dissipat. Quicquid autem ful-
mine lapis est ex vapore et exalatione terrarum et mineralium in nube maxime viridi
aut nigra prout ignis et influentiarum decoretur: quod rupta nube est impetu deici-
tur muros findit. edificia dissipat et inflamat. Quicquid tamen exalatione est. lapides
de ventis subtilis affecit: quod corpora mouet aut diuidit visus quod fulmen venit.
Quidam autem philosophi considerantes mirabile fulminis operationem: ipsum non opus natu-
re sed summi dei effectum immediatum arbitratum sunt. De hac fulminis operatione
patet facias. Ita. Ex multis paucis adducam quod Averrois Albertus et ceteri philo-
sophi commemorant. Primum namque fulmen gladium in vagina aurum in bursa
et pedem in calceo demolit. vagina bursa et calceus illius. poroso equidem sine resis-
tentia ingrediatur: circa solidam vero et resistentiam diutius moratur donec ea co-
mminuat et resoluat. Sic et hostem aut aliam aut intrinsecus in familia et ciuitate

Effectus ful-
minis mi-
rabiles

De origine rerū naturalium

edigit extrinsecus aut illesum & sine macula relinquit. Atria etiam in aqua
consumitur: quæ extra aquam minime ledit. Venenositate etiam si. vni inter
e & proximè stantem minime. edur. sua subtilitate de pariete in parietem
e cubili in cubile: infusore in superius mirabili velocitate mouet. Interdum
e cōminuit: vino aliquotum in pellicula quædam ex viscositate vini subito ex
racta & indurata existente sed vini hoc venosum redditur. Alia aut ve
nosa fulmine percussa offic veneni amittit. Nonnumquam arboris aut vitis me
tallum intrinsecus stipite propter porositate illeca. signa aut poros tortuosos
fina a fulmine facile non ledunt. Aliqua fulmen vestit aut crines bois adu
it bole illeco: nati debilis virtutis fuerit in id quod aliqua humiditatis conti
neret. corpus bois agere non potest sed siccora aggreditur. tale etiam si cutis bois
constratur: ipse inflatur & colore immutatur exhibet. De reliquis ex ista dictis
dones & causas assignare non erit difficile: cetera videamus. Di. Aug.

De Salaria

Ca. XXI.

Bi.

Alapiani quid dicat? Ma. Circuli albi in celo per pedes gemino
rum & sagittarum principis pressum. Dulcis fortasse est quæ libro
scripto cui de natura stellarum disliceret circulum lactei dicebas non
de natura elementari sed celesti siue stellarum. Ma. hic ipse est &
gregis glaciæ a gala quod est lactarius circulus lacteus dici solet. sed de co
nentionem scilicet. Lamon. memineram. Iridem videamus.

De Iride & Halone.

Ca. XXII.

Bi.

Iris quid est? Ma. Arcus tricolor in nube rosida & concava ex
resplendentia solis oppositi apparet. Nubes eadem rosida pro
pter continuitate guttularum sat tersa: arcus polita adunat speciem se
babet sed propter puritatem guttularum non figuram solis ut est sed co
lores quosdam ex reflectione radiorum solarium repñat. quæadmodum ex res
plendentia solaris luminis per vitrum aquam plenum in obiecto pariete vident. Di.
a vi puenit hec colorum diuersitas? Ma. Ex nubis dispositio. Nam ubi nu
bes fuerit densior sit reflectio fortior viget color puniceus. albus est visum per
nigri rubei siue puniceus apper. ubi nubes rara sit reflectio debilis & videt
color viridis. sed ubi rarior est nubes sit reflectio debiliior & videt color alius
gus adunat lapidis lazuli. Color quoque glaciæ siue sanchos. gñat ex iuxta pos
tione viridis & puniceus. ubi & iride marcescente puniceus in glaciæ transit non
nunquam ex resplendentia iudis in nube superiore alia iris cernitur quæ est ima
go siue idoli inferioris a sole causari propter quod in ea coloribus debiliioribus & op
posito modo situari apper. quæ etiam talis iris etiam quæ a solis resplendentia fiat
figura aut arcualis iridi ex radiorum incidentia puenit. Et bullus causa per figura
capalens consistit in nube. ut de ppo. xix. terris pris pfectiue. ubi radius solis in iridis
videns per foramen rotundum rotundus est. in berillo in heragone obiecto iris
non rotunda sed naturam radii si heragone apper. pgressum in radiorum a spha
rali corpore solis cooperari non ideo adiciendum censet. Est enim centrum iridis in
eadem linea cum centro astris. ubi scaturit iris semicirculo maior apper non
possit nisi forte quæ distantia oculi vident a terra addit. & tunc eadem semicirculo
circularis apparet cum etiam ambobus in horizonte sunt vni in oriente & alteri in
occidente. Quanto autem sol ab horizonte plus distat tanto arcus iridis se
micirculo minor apparebit. ubi sole est in meridie minima iridis portio
possit videri. Di. E ossit ne iris causari ex resplendentia lune? Ma. Possit
sed in coloribus longe debiliior propter lunaris luminis debilitatem non nisi luna

Colores
Iridis

Centrum
Iridis

Liber.IX.

Dalo

p'ena nocturno tpe ⁊ vapore siue nibe rosida multū disposita. Circulus est
circa lunā aut aliud astrū apparens. Dalo dici solent. Et fit cū vapor in ra-
ritate ⁊ densitate mediocri diametraliter inter astrū ⁊ visum nostrū interpo-
nitur sup quod lumen astrī incidens ipsum in medio diiungit. in extremis a-
tribus aut radij refrangunt ppter vaporis densitatem quibus etiam colores
(sunt occules) vid. nt. Et eadē causa colores varios in acre cernimus mari g-
aut p'nicetū circa solis ortū vel occasum sūt virgas coloratas in nubibus
discriminis videm⁹. In nocte aut voragine ⁊ hyar⁹ i celo videre nos dicim⁹.
est eadē in vapore cui⁹ mediū densius est ppter longiorē distantiā ptingat

HA

LO

GA

LAXIA

IRIS

COMETA

De origine rerum naturalium

Soli aut si nubes a latere obiecte fuerint et reflectere plures solis q̄s pareltos
grati dicat: representant. sic in speculo aq̄ immerso cū sole stella cernit: qd̄ est
nūl sedaria solis imago. Di. Facile bis assentio. Sed de Iride ambigunt
re limitatq̄ nūp in dñi me legisse recordor: post diluuiū gñale deū in figo
nūl fedens qd̄ cū illo p̄pigerat: dñe arcū in nubib⁹ se positurū spopōdit.
Si igit eo mō q̄ dictū est causaret vtrq̄ aī diluuiū sept⁹ appuisset. Mag.
Apparuit vtrq̄: sed tūc signū fedens nō erat. Ille igit in signū fedens ex l
titudo hūc arcū acceperat. vt q̄ ante hac pura res natural⁹ et null⁹ pacti
signū erat: tūc signū est: incipit res natural⁹ in causis suis esse nō desine
ret. Quēadmodū lapis q̄ agroꝝ limites distinguū? nō tūc lapis esse scipit
cū in signū distinguēdis erigit: sed tūc signū esse cepit q̄ prius erat: sed distin
ctiois signū nō erat. Di. Intelligo. Sequit autē vt iuxta pmissoz ordi
nem nūm cometa describas.

De cometa et bellis sterilitate terre morte principū et
ceteris mal⁹ apparitionē cometę psequitib⁹. L. XXIII.

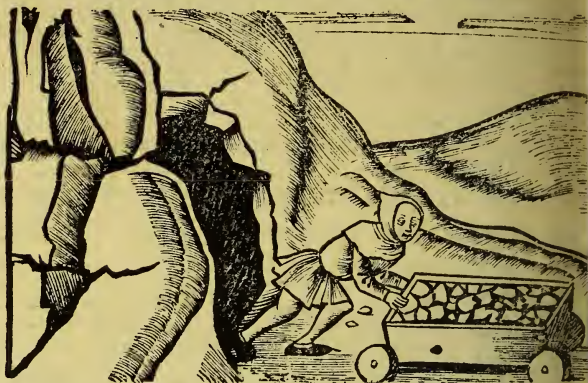
Cometa est exalatio terrestris calida et sicca: pinguis et visco
sa: p̄ure astroꝝ ad sup̄remā aeris p̄re eleuata: et ibide ince
sa. Vnde tñ q̄ cometa exalationē dicit subtile nō infāmā
sed lucentē a lumine solis et astroꝝ in ipā incorporato. Generat
hec exalatio actione astroꝝ in viscerib⁹ terre: marie duꝝ poti
us: ignis stringunt: et egredit cū p̄ calore resoluūt. Nō aut tota
res in sup̄iorib⁹ nutrit diut⁹: et ipō ip̄ditis desinit cit⁹. Diuersificant autē
tūc quantitate: figura et colore p̄m materie differentia. vñ si materia in medio
bñ cōpacta: in extremitatib⁹ nō circūquaq̄ rara fuerit: videt qñ astrū cri
nosus. Si aut marcia cōluter spissa: sed in longū p̄tensa sit. vt stella cauda
ra appet. Si aut cauda corpe rarior fuerit: cernit vt stella barbara. Karitas
ortū et densitas marcie color in variant. Sed in Astrologos autē Cometa de
natura Saturni: cerulei aut plumbei coloris est. q̄ aut de natura Iouis al
ba adiūtar argenti lucidi videt. et de natura Martis rubea. q̄ de natura
solis. vt aurū argento mīxtū apparct. q̄ de natura veneris: spissa vt nubes
cernit. Mercurius aut comete suū ceruleū demōstrat. Cauda etiā et caput
draconis et aliaz constellacionū nature mutationē in his facere dicunt: sed
hec ad p̄sens cōmemorastū nō p̄basse sufficiat. Di. Nondū mortū et signifi
cationē cometaz explanasti. Ma. Cometos mouet ad mortū primis ac
riorib⁹ diem naturalē circūdo terrā. Significationes cometarū sunt varie
gñaliores aut sterilitates pestilencie et seditiones. Sterilitas quidē maxie vbi
siccat et caliditas intense nocere possunt: hē cū cometa et antecedit et se
quētur. p̄nat etiā terra eo tpe cōlter omī secundo humore. In terris autē
paludinosiss sequit qñq̄ sterilitas. pestilencie aut sequit: nam cōsua co
metę q̄ subtilis est et bene digesta: alie exalationes segregate tanq̄ impu
ores et venenosē eleuant. tñ et tpe comete ante aut post: vtrū terre motus
et igne imēssiones plime sunt. ex his itaq̄ aer infectus et cōtinuo inspira
tione vitalē spūm debilitat: et tandē exstringit ratione etiā siccat hōes in
cendit. Moriem autē principū Cometa fortasse ex eo significare dicitur q̄
principes vt magis delicati vel intempati ab aere corrupto cit⁹ inficiunt.
aut q̄ mors principis vtrū plusq̄ multoz populariū diuulgatur. Sed itē
ones autē Comete fecit fecantq̄ ab aere immutare nō mō spūs vitalis sed
et animalis imutat ad cul⁹ mutationē sensa: idēs q̄ principū est variant:

Iris appa
ruit ante
diluium,

Magi.

Liber. IX.

fantasia perturbat appetit? irascibil? & concupiscibil? excitat: ad cui? imperi? nō
nūq? rō cōdescendit: his morib? silia dijudicat: et volūtas q̄uis de se libe
ra sū dictamē rōnis impar. Sed vir sapiens. vt in li. 7. conclusimus cū pro
lomo dominabit astris. Di. Quinimo et fatidicis astrologis.

De mixtis tertie compōnis. que sunt mineralia Capitulum. XXIII. Diagister

Ptolome?
in alma.
Calcedius
in rhinco.
phi. de mi
sacribus
mundi.
Aucēna de
mineralib?
Aristo. 4.
m. rhor.
Raymund?
Aucēna.

Salco

Ue sequit in ordie mixtoꝝ mineralia sūt. viz. lapides. sales
& metalla. q̄ ex vaporib? & exalatiōib? actiōe q̄litanū p̄maz e
colore celestī in terre viscerib? p̄creant. vñ Plin. sūma? terre
p̄ciosissim? ē ibi cū oēs insu erit celestes p̄fluūt: & gēmas p̄
ciosas cū. rōne pui? color marim? circa centū gñat sū pto
lomei? & Calcediū. Hunc nōnulli ibi inferri esse argumētant
uerāt. Di. Dicoꝝ gñatōes p̄culari? rāgas. Alba. Lapidēs ex vapore & ex
latiōe cū luto viscoso p̄mixta actiōe lēga: diuersoꝝ color? & efficacie multipli
cis sū matricie naturas pduciūt. pura autē terra lapis nō sit. vñ cū in
co siccit actiōm coagulari nō p̄mitit. Vñ nisi vñ q̄q? in rigua cēt aq̄s. sic cor
pus aialis sanguis: p̄ces ei? nō cohererēt. Bq̄ nō lapis fieri pōt. si vñ gutta
tūm cadēs cōgelat frigore: aur coagulat p̄tute minerali. Qd̄ ingenū Ray
mund? Iulij in lapidario luculentissime p̄scut? ē. Interdū etiā sūma aq̄ in
lapide vñ ligna q̄ in aq̄ i lapides p̄tūt. Arena itē ex luto viscoso indurāt
Di. Sales vñ sūt: Ana. Ex vapore & exalatiōe forti actiōe i diuersa p̄pōrte
admiratoꝝ diuersi sales gñant. vt sūt sal barmosaci. vitrioli. nitri. silr? & sul
fur argentū viuū: auripigmentū. arsenici. & silia. Quoz q̄ facite ab igne fugi
unt spūs dicūt. Bñores pingues i terra putrifact bitumē efficiūt. Di. Cū
talla vñ gñant? Alba. Immeditace ex argento viuū et sulfure. Est quidē
argentū viuū suba aqua. mixta. terreo sub li. mixtione forti. Qd̄ ē dē pue? B
nit si vapore subit. exalatiōi pure p̄tue caloris p̄prie sol p̄ diuinas soluti
ones & coagulatōes iūgat. Bui? p̄ces terrā qdā sulfur argenti viuū noiant: &

De origine rerū naturalīū

¶ Sepande mltū laborat. Claritatē hys ab aq̃ & acre indusia: mobilitatē cō
nua ab būditate & pōdere. q̃ aut nō adberet hys ex acitate extrinseca. Non
s natura mirabil mltorū ingenia i stupore p̃rit. tñi qdā ipm calidū: qdā
umidū: qdā siccū: qdā frigidū a dñio esse voluerūt. Sulfur aut ē ex vinctuo
acero terrestri subtili & igneitate decocto. Ex his itaq̃ duobz scs argēto
io & sulfure diuersē coadunat: et in minas terre decocti: diuersa ghanē
ralla. & vt qbusdā placet: si in terra maneret natura decoctionē argēti vi
iteraret donec in argētū stabiliret: & sulfur i aurū p̃teret. Sūt aut me
la. plumbū qdē ex argēto viuo ipuro grosso sculēro & sulphure ipuro p
ctū. Stannū ex argēto viuo puro & claro & sulphure imūdo ghanat. Fer
ex sulphure spisso ipuro & adurente cū argēto viuo modico & imūdo cre
ur. Aurū ex argēte viuo puro & claro & sulphure rubro & mūdissimo non
urere acride solis efficit. Cuprū vel zcs ex arg. vi. nō oīno imūdo & sulphu
rūbo & grosso nascit. Alchimiste arg. vi. mercuriū noīant: q̃ oībz metall
is sicut mercuri? in influentia sū astrologos cū planetis oībz copulat. Ar
gētū ex arg. vi. mūdo & albo & sulphure nō adurēte mūdo & albo pcreat. Al
cū aut metallis ductibilibz ex vinctuositate & liq̃factibilitas ex mltā aq̃
re arg. vi. vñ q̃ plus de arg. vi. p̃cipat. citi? liq̃sunt sic plumbū & stannū.
p̃positū est ferrū. Di. Calibz nō vñ ghanat. Ana. Calibz est ferrū purga
tū & depurātū p̃ ignitōes & extrinsecos mltas. vñ efficit vinctuositatē mltis
acū? q̃ ferrū frangit: nec oīno in pōdere g̃parant. Auricalchū aut ē cu
p̃ p̃tū coloratū. Electri nō spēs tres luenūt vna q̃ ex qdā gumī Ar
gēti dūrebit. q̃ & succinū dicit. Alia ex tribz auri tribz & vna argēti dūat.
Tria aut naturalē ē q̃ in mltis repit sop̃ificata ab auro vix disc̃mūt &
ex alias p̃tutes hys vñ venenū mīro splēdore p̃dat hinc in p̃cio est.

Ca'lbs
Aurical
chum.

Libet.IX.

De metalloyz transmutatione. Ca. XXV. Bi

Estat de quo circa huius generis mixta re dissentiri auid
no expecto. Ma. Quid est hoc? Di. Al. metalloyz transmutati
de q alchimist: se iactit. si sit possibilis. Ma. Eoz quo
materia est eade: crebra si. n transmutatione docuim. N
terra l aqua: aq in are: aer in igne: z hec oia l mixti q
cie transmutant: Sic cinis z arena obscura l lucidissimi v
tri suba. a actione ignis pmut. Di. Transmutant si patiente redacta fi
runt materia: aut salte in ea cui forma form: generade no repugnat. Ma.
Quid igit obstat q mut? hac via metalla in se transmutari possunt euz o
cdis sit materia. Ad b quidē mlti pboz p calcinatiōes: solutiōes: coagu
tiones laborant: lic mut? vult q veraciter: cū arte nature actione scōm
citione imitari: aut difficilimū sit aut oino impossibile. Abagis in pntat
propinquat: p principia nature talē re effie. re studēt q sine fumo sua
igne nō fugiat subē metalli p mima mixta totū q minus in minera decc
ent est celerima actione cōpleat. b tā cōpleti elixir b ouis z lapidē pboz
in suis pncipis accit accerrimū: lapidē nō lapide: mineralē: ania ē: vegen
bile: sanguinē terrā oculofas: vrinā z oim rex noib? noiant. vt sub metaph
ris z figuris fatuos z auaros a via pntatis secluderēt: pbius pō z nature p
cipia secreti rimantib? occultas nature opatiōes paderēt ars eadē in se m
li? laboris. sed opus est mltie. z vt auit ludus pueroy. hui? auctores papi
fuere Hermes Seber Auicēna: z bi quos turba pboz cōmemorat. modē
ores alit Raymūdus lullij. Arnold? de noua villa. Albert? magn? quoz o
vius finis: sed pcedēdi modus diuersus: ois rī in limirio nature peluim
z qbus oib? huiusmodi transmutatiōis possibilitas indubitata peludit. S
pculdubio ab his q diuitib? z pncipib? se iungūt z magna pmitit nē
attingit. Nam si scē huius secreta noscerēt: scē vti occultarēt: de rē aur
ranto grās deo agerēt paupibus bñfacerēt: nec alioz opibus indigerēt. Al
illis aut maxie cauendū: q aut recepras. pbatos: nescio a qbus Magnatū
se bñe glā l unā figeret: ad gūds auri mediocris aut optimi tingere: m
curtū coagulare: prē cū pre z varia augmēta posse efficere mēiri nō vere
tur a qbus nimis tot hoim millia decepti z alieni auri cupidi. ppij pō
habuere in sūptuosis expensis largiores oino decesserēt: quotidie deficiūt
nec alieno piculo cautiōres desistunt. Qd cū in magni reipublice detrimē
tus pgar nō ab re est: si a magistratib? z cōi bono pudentib?: a fatua co
sumptione coerceant. vidēt cū esse et de mīcro illoz de qbus Paul? ap
stolus scribit. Semp discētes z nūq ad sciētiā pntans pūmētes.

Auctores
alchimie.

A qbus al
chimistis
cauendū sit

De vegetabilibus. Ca. XXVI. O Jagister

Artū gen? mixtoz est vegetabilū: vt sūt herbe. arbores. z c
tera bmdā. Di. Eoz originē pandas. Ma. Si diuini pbi n
ditiōē attendim? hēc a pmoordio ex terra iussu creatoris
dierūt cū ait. Germinet terra herbā virentē z facientē semē
lignū pomiserūt facies fructū iuxta gen? iussu: cū? semē in s
merito sit sup terrā. Ecce creator oim vegetabilia sel in cē
dire iussit: z vñ se p mltiplicationē indiuiduoz in spē pnuarēt in semēib?
semē bñe dedit. Et nō mō vegetabilū? sed in cūcā anstantibus hoc fecit
ditatis beneficiū pstitit. De hac re diuī Augustinū z theologi z philoso
phum excellentissimū in de tri. li. ij. differētes audiamus. Omniū quipp
ez (inquit) quē corporaliter vñbilitatēq nascunt: oculia quēdā semina in

Moses.
Gen. i. 6

Aug. 8 tr.
lib. ij. c. vij

De origine rerum naturalium

co. poris mōi bñ? elementis latent. Alia sunt eñi hęc iam oſpiciua oculis
 et ſi uerbis animatibus. Alia ſo illa occulta iſtoz ſemini ſemina. Cū
 ente creatore pducit aqua primū natarilia et volatilia. Terra autē pma
 gñis germinat: et prima ſui gñis animalia. Neq; eñi tunc huiusmodi ſerius
 pducit ſunt. vt in eis q̄ pducta ſunt: via illa pſumpta ſit. ſ. d. plerūq; de
 egrue t̄pamentoz ocaſiones. q̄bus eripant et ſpēs ſuas pagant. Et ecce
 baculiſimū ſurculus ſemē eſt: nam cōueniunt mādatus terre arborē ſa
 mius aut ſurculi ſubtili? ſemen aliq; eiufdē generis granū eſt: et huc
 nobis viſibile. Jam ſo bu us etiā granū ſemen q̄uis oculis videre nō
 mō rōne tñ conijcere poſſum? q; niſi talis aliq; vis eſſet in elementis: nō
 nūq; naſcerent ex terra q̄ ibi ſeminata nō eſſent. Nec animalia tam in ſa
 illa marii feminazq; cōiunctione pcedente ſue in terra. ſue in aqua. quę
 creſcunt et cocundo alia pariūt cum illa nullis cocuntib? partibus ora
 et. Et certe apes ſemina filioz nō cocundo cōcipiunt: ſed tanq; ſparſa p
 ras ore colligunt. Inuiſibilis eñ ſemini creator: ipe creator eſt oim rex
 h̄i q̄uq; naſcendo ad oculos nros exiunt: ex oculis ſeminib? accipiunt
 gradendi p̄mordia: et incrementa debite magnitudinis: diſtinctionesq; for
 arū ab originib? tanq; regulis ſumit. Et infra. Iſta quippe originali
 et primordialit in quadā textura elementoz cuncta iam creata ſunt. ſed ac
 p̄is opportunitatib? p̄deunt. Nam ſicut matres grauide ſunt ſeribū: ſic
 et mōs grauidus eſt cauſis naſcentiū. Et vt reſtat Ambro. in hęc. neq;
 fieri pōt vt nō: aut ſeminib? vrant vniuerſa gignētia. aut habeant. aliq;
 vident cum virtute ſemini cōiungere. Et vt Aug. Sup. Gen. li. v. diſſerit.
 rbor ex arborē p ſurculi plantationē et ex ſemine arbor et ſemen ex arborē
 d ſemen ex ſemine nullo mō niſi prius interueniat arbor naſcet. Di. Zuo
 ſententiſſime doctor hic egrgius: q̄ anſio meo de his inſidebat dubia diſſol
 ut. Mirari equidē ampli? nequeo. cur ex terra puluerifata. cribata. et omi
 humana induſtria ſeminib? euacuata. ſponte pululant plantę. et q̄dem in ſi
 aura ſtute colore. ſapore et ſpecie diuerſe. Sic et de his q̄ in aquę ſup̄ficie vi
 dent oriri: q̄ elementa (q̄ in ſup̄ioribz apud nos pura nō eſſe aicbas) ſemi
 nibz taſi ſunt impregnata. Sed egrue t̄pamentoz ocaſiones q̄bus ca
 triſpere dixit q̄ ſunt. Alia. Iſas q̄itarum primaz actiones et celoz influ
 eus in p̄porione naturę p̄currentes intelligor: et accidentis cauſas (vt ipſe
 doctor ait) ſcđm naturę forinſecus adhibitas. His equidē ea que ſecreto na
 ture ſinu abdita cōtinent. et foris erant quodāmodo explicando menſuras
 et numeros et pondera. que in occulto acceperūt abſolū q̄ omia in menſura
 et numero et pondere diſpoſuit. Idem ſed diſſuſius lib. vi. ſup. Gen. p̄ſequit
 et omia primitus a deo creata fuiſſet per ſeculi tractum ex oculo in ma
 niſteſtum locis congruis exrecenda reſtatur.

Idē ubi
 li. iij. de tri.

De cremēto et diſtinctione plantaz. La. XXVII. 83.

Virtus nāq; inſupus celeſtis ſup̄ficiem terre ſpencrās par
 tes ſubtiliores: q̄bus dicta ſeminalis vis oclia inſerit ſu
 mus reſoluit: rursusq; cōdenſat. et in radicis ſpecies trāſigu
 rat. hęc in ſira terre tāq; maris ſtute caloris cōnatural et
 ſup̄ celeſtis: bñorē terre cūreſtaccn? alterat a naſe ſue cōue
 nies et attrahit. et ſui et plāte ſubſtas puerit. vñ plāta radice
 loco oris q̄ nutritiū accipit. et medulla p ſtēacho corde et q̄ate vñ in q̄b?
 acceptū nutritiū digerit et digeſtiū priū? ſingulis p venulas ſubtilis trās
 a q̄

Liber. IX.

mittit. Stipite p corpe medullā cōtinente: cortice p e ute stipitem pregent.
 Foliā autē ad fructū defensionē ⁊ nodos loco nervoz membra colligantium
 accipit. Fructū vero in vsum vuentiā ⁊ ornatiū vniuersū semen insuper pro
 spēi cōseruariē gignit. Et in hęc quozq; elementoz pres pportioniabūter
 distribuit. Terrenū namq; q multū est in stipite ⁊ diuiz priuū substantiam
 tranſit: humidū aquosū q parū est in folia ⁊ cortice. Aerē subtile quoz
 est minus in florem qd aut viscosū in fructū assumit. In eo autē qd seme
 nis vice agitūgignit qd minimū delurescit. per terrā cōtāret: per aquam se
 diffundit p aerem ⁊ ignē planta cōsurgit. Di. Pantas igitū quoz element
 nis cōstare assens. *Aya. Etiam. Di.* Cur igit non in aq acre aut igne
 quēdamodū in terra pullulant aut nutriunt cum ⁊ in his quoz singulis
 singula elementa pimita sint. *Aya.* Elementa apd nos ⁊ forasle in toto
 vniuerso tā nō pura sed sibi in omibz mixta. Ambro. affirmat ⁊ in natura
 libus operarato facile pbat. Plantas autē nō in singulis omibz manifestū
 stum. Idūius autē causam (q qrit) ex supioribz accipe cū terrenū l omibz abū
 dare: cetera autē in qritate mire ⁊ a terra cōherentia plāris iuēse ostēsum
 est hinc in terra figurē ⁊ sufficiēns nutrimentū inueniunt. In aq autē ad
 rps nutriti sed figi non pnt (paucis dēptis) in acre nō diutius aut nutriti
 aut singi propter sui subtilitatē nequūt. In igne ab excessiuo calore citius
 emarcescit. *Di.* Oēs itaq; plātas a dñio terreas assuecrat. *Aya.* Ita sen
 rio. *Di.* Uñ ergo qdā calidas ⁊ humidās multi scribunt: cū neutra hāz
 qritati terre cōueniat. *Aya.* In plantis si pres integrales cōsideras ipas
 terreas a dñio dēptēdes. Si autē pres virtuales ⁊ qritati gradus attendis
 qdā calidas ⁊ fccas: alias calidas ⁊ humidās: alias humidās ⁊ frigidās
 nōnullas etiā frigidās ⁊ fccas. Iuēis ⁊ hoc vñ in gradu primo sedo tertio
 aut quarto scdm qritati intensiōes ⁊ remissiōes: nā scdm has sit ⁊ pñ
 elementaliū in pportione multiplici variāt plāre nō mō in pñtibz vtrienā
 in feciditate mō germinādī ⁊ effigie. Creator equidē oīm (vr. pñsimus) vñ
 hęc oīa continentē sic indidit vr cōgruis tpamentoz occasidibz: qd in secreto
 nature sinu abditū est in ppatulū pdire possit. Uñ qdām sunt q ex radice
 vnicā stipitē habent ex quo rursus rami ⁊ ex his folia pullulant: ⁊ sunt ar
 bores. qdām ex radice nō stipitē sed ramos ⁊ ex his folia germinant. ⁊ sunt
 frutices: qdām ex radice nec stipite nec ramis medijs folia germinant ⁊ sūt
 herbe. Et olaribz aut sunt que ex vna radice stipites ⁊ ramos multos acci
 piunt. Et rursus quedam fructificāt quedā sine fructu omni tpe manent.
 Fructifere sñ digestiōes semel tñ aut pluries in anno fructificant. Fructū
 autē sub folijs sup folia: medijs sub cortice a stipite: aut a radice producit.
 Amplius qdām oīm stillāt: qdām folia nō habent: qdām etiā floribz caret.
 Oīmū autē vr air plāneft serus diuersitas: in eadē vñ planta teste philoso
 pho vterq; serus nō repperit: ab aūibz semen deuoratiū ⁊ egatū integrū in
 rima corticis ceciderit nōnunq; pullulat: sitq; vr in quereu aliāte arboze ce
 rullus aut aliterius qñis planta reperiāt. In his autē q p fureculi lseriōnem
 in alieno stipite crescunt: natura stipitis in fureculi naturā cōmutat. Sñ his
 sine n faciāmus. Uñ vr air scñs Ambrosius in herameron li. x. ca. 17. Inco
 plicabile est sināz rez ppterates exāre ⁊ vel diuersitates carū manifesta
 restificatiōe distinguere vel latentes occultasq; causas indeficientibz aperi
 re documentis. Et rursus. Quis aut possit cōspēdere varietatem spēm
 gratiam ⁊ pomoz singulariū quoz vilitatem arboz fructuum succozq;
 proprietatem. 2

Varietas
Plantarū.

De origine rerū naturalium

De animalibus. Capitulum. XXVIII. Si.

Sequenti igitur ordinis mira descendas. *Alia.* Que sequit
quoniam generis mixta animalia sunt irrationalia: quoniam prius quadruplici
ordine distinguuntur. Sunt enim quedam (ut ait septuaginta) volatilia
quodam naturalia, quodam reptilia, et quedam gressibilia. Quorum quorundam
ppagationes et natura in mediis terre ingenui vacillat: calamus reperit et
pioniam breuitas non admittit. *Di.* Saltem quod iam in promptu sit per his pla
nificat: sed ea breuitate quod ex parte et obscurus fio. et emulus quod me scribar ea
ula admittit: verum non illis tibi optis idolis adolefcenti in epitomare ob
staculum: ut per summatore ordine singula sub breuitate transcurra. *Di.* Probe

De volatilibus et generatione ouorum. La. XXIX. Si.

Volatilia aucta sunt quod alio scilicet per aera quod tendunt mouent.
eorum diuersitate ordinis sunt a creatore eorum distincta eleuata
per capacitatem suam viuunt: decorantur. aera quod volatilibus
aqua naturalibus: terra gressilibus: et hec vitas reptilibus: igitur
ne autem quod propter sui debilitatem et siccitatem videribus hitat. in
bitare non potest: aia nudum reliquit. *Di.* hec legislato
victoria pandit naturalis volatiliu generatione edoceto. *Alia.* Volatilia quod
in numero plerumque non prius quam corruptibilia sunt ab auctore nature dicere
creare et multiplicari ppagationis vim acceperunt: quod in se specie plerumque
fit autem hec ppagatio per seminis decisionem. unde et in ipsis seminis discretio est: et
hoc in seminis masculi galli: et femelle galline appellabimur. His enim
quod coactibus in matrice galline oua capiunt. et ex illis pulli nascuntur. pri
ma de ouis: demum de pullos formate tractabimur. *Di.* Quia vero autem quod ge
nerat. *Alia.* Ex spermate galline cuius per humidior ad extremitatem se expandit
dicitur fit albumen terrestris pro ad centrum se contrahit et fit citra. et vitellus di
ci solet. et hec duo propter nature diuersitatem rursus prius separent. In quibusdam tamen
propter caloris debilitatem colores distincti non sunt. ut in ouis piscium. Ouis coe
reptis calore matris cui colligati est vegetat. donec ad complementum puenit
at tunc de vinculo quo matrici iungitur rupto in lucem perit eo ordine. ut per actus
ra quod matrici adhebat ultimo creat. testa in ventre mollis est: ne prius
lo sedat mox autem edra frigore durebit. Quotidie non eadem est natura. nam quod
da sel tamen in anno prius ut rapaces quod plures ut colibe. galline autem dome
stice miltienses. et hec cito deficiunt: quoniam cibum in spermata transiit. *Di.* Scite hec di
cra videntur. Sed ad quod galli coitus necessarius arbitrarer. cum ouis ex solo galline
(ut ais) spermate formetur. *Alia.* Ut seminale spiritum immutari: quod ouis et sufficien
rat ex fecunditate accipit. tamen gallina sine gallo ouans: aut ex mani alteri
galline cubitu. aut osculo vel osculo galli. vel fante scipio oua quod parit
sed sterilia: quod oua ventri aspellant. fit autem per sepius. non enim gallina tamen quoniam
gallus coitus appetit. id miltis gallinis gallus unus sufficit.

De pullo ex ouis generatione formatione et dis ueritate. Capitulum. XXX. Si.

Haec quod galli denique cepra a gallinis: non enim quod a gallis interdu
alternatim ab utroque fouent. Albumen quod calidum est et humidum in
quod et vis seminalis a gallo transuso laritur. calore incubantis altera
rursum in triduo vel circa guttula quod sanguinea in albumine ver
sus ouis acumen apparet: ex qua cor pulli formatur. fitque circa idem

venia magna in vmblicos duos ramificara. quoz alter ad relā vitellī alter
ad ea quā pullos princeps prendit p primū pullū cibū de vitello ministrat.
reliquos fecundū depurat. Di. Subam igit pullū et albuminū in uterū
pō et vitellū asserit. Abba. Sane. In argumētū hui' acc. ait qd vitell' princeps
minuit et qd residū et nascitur pullū in vmblico seqt. vñ statim nā' ab
bū habear puenire. in pfectis autē ita vmblicos non apparet. Di. Tūdi
nascit additōne: sed cū gurgitū mēbroz formatiō: q'io: Abba. In decem
diebus oia mēbra pulli manifeste apparet: et inter hec caput maximū scēpū
docet forficant et ordinat: distinguit. et a spū vitālī singla viuificat. ita ve
die vicesima pullus ita vociferare incipiat. Hec autē est postio ipū: si matri
ce: vt caput s. pedē. q'ortū habeat: ita depra caput reciat. Oia tū i pedē
nascit et acura oia pced. Et ovis aut obliquo galitronidioribz galli ne fre
quius gnat. Di. Sed. Ad de ovis in qbus nōdūz quo vitellī opificiūt
Abba. I. hec et duplici coitu p aggregationē quoz spermātī cōspiciūt. Et si q
de sit relā vitellīz distinguē gemellos: sū aut pullū mōstruosūm percarat.
Vultures aut vt refert s. Ambr. in hera. li. v. c. 20. sine coibitū cōspicit et ge
nerat. Et de carnio pinozū p phenicis hūocē vrmis cūrgit. et pcellū ipū
in prioris carnio reparat.

De membrorum in pullis diuersitate. La. XXXI. Bi.

Ambro. in
heca, lib. v.
ca. xxi.

Vnde q̄so rātra in organis ⁊ mēbris volatiliū diuē sitare na
tura ingeniātur. Adā. De interioribz si q̄ruēda ad opa v
getatue necēaria cū bis q̄ post bac dicētur cognoscit. Et
nota q̄ ad alia opa ⁊ magis aliis ad ea q̄ debz deūp aut ac
comodara sūt. tñ q̄būda vizijs acutioribz alijs aut obfus
rē dedit. Acuti q̄dē rapacibz ⁊ remotis p̄ā cognoscāt. cete
ris vō q̄ circa terrā aut aq̄s vñant obfusiorē. q̄ alimēto sūt p̄pinq̄uē
p̄alpebz aut mēbris anulas nō carēas. nec oculos vñ p̄ inferiorē clauduē
p̄pter duriciē conij p̄mētis caput Dentibz carēz. p̄ bis vñz rostris q̄ rur
sus in rapacibz acutiora sūt ⁊ adimca. vñ p̄lām capz capiti facit. dilata
re possint. q̄z caribz vñcūt. nō crī vigus ceteris hñz magis aduēcos. In
aēricis rostra sūt lata. vñ ipis p̄ bamo ⁊ collo p̄ aridūde hami. ⁊ pedibz. In
aēz q̄z ⁊ digitū mēbris legant. p̄ nauigio vñant loco anteriorē p̄dū alas
hñt. volatē re cauda dirigite. p̄cē ē acutior vñ volōdo pauci aeris moue
rāt. aera citi diuidat. Carnosus hñ ē cū ⁊ frēq̄nt aeris ipu hñt. aut localē
aut feruēcia infrigidant. Non mīgūt q̄z partū bibēbz q̄ dū supit sepe
plūaz subam p̄it. Cetera p̄cularē vñsere nō ē dū p̄tū negoq̄. Sūt cū
aie AmB. auiū ḡna diuersa. q̄ mēzia aut cognōcē p̄bēdere q̄o possit.

De aquatilibus Capitulum. XXXII. OJa.

B acce itaq; in aquis delapsi es si possum' transmarabim'. spacioli
 ⁊ magni quide' est mare: ⁊ illic reptilia qz nō est pisci' ⁊ anula
 ⁊ inq; ppba pusilla cum magnis. Di. Et q' bge videtur? a. Qui
 descendunt mare in nautib' faciente opatione in q's multo. ipi m
 q' videtur opa oñi ⁊ mirabilia c' in pfido. Pla reds in mari q' i
 terris sūt. Atq; Amb. in bea. Et ca q' in terris vniūtrū bis bis hōla veda
 rit. co q' puia in mari ita cepit diuersi q' sūm'. Et ca q' rem' in
 terris: amani' in aq's. Et cōm' in frō in aq' inoria sūt. Et q' i' angues
 sine veneno. Aco terribi' in frō vultis in sūctib'. sic vider' q' d' ceteris. Et
 risti v' restat' Petr' ⁊ Bernard' ola creata sūt inoria. sic pp' p'fcti facta sūt
 inoria. mibi itaq; hoc non cessat' si nō peccasset. Is bge theologic' r'pūctus ad
 p'pōm' excurramus. Et i' d'icris sūb're ⁊ aq'ilia p' creatione nō p'p' h'c

De origine rerum naturalium

108. Moyses hoc docuit. Hic enim de (ut ait) producat aq reptile aie viuo
109. Omne aut q natar reptabit bz bz spem v namur vnt affert Amb. Et ne
110. in scis doctis de reptib gnationis fecunditate creator edicauit dico Cre
111. ate et multiplicamini et replete aq. Sic aut plura bz gnatioe semis p Genes. i.
112. pagamini et i aquibz bz piscibz sunt diceret et i plz corpis mole Amb. vbi
113. bz semine maris et maiores sunt et longiores carne q duriores repiunt. sup. ca. i.

De pullificatione piscium. La. XXXIII. OJa.

Ali serpi dicuntur ventris atritudo coarctata aut celeritate vt
visus fallat ordinē in naturē suā et serpi et għie. vt in hīs p̄dictis
cū alteri għius p̄ice cōmunicat dēpra murcna. q̄ sit illo vipe ad
lūm euocata cū ea coit. vt rēfāt Am̄b. in ber. 2 p̄c itaq̄ coit
par cū pari ambulatori. si mella oia dēpr̄ in marino q̄ tū nō p̄
ficiunt donec plantulē cū mas ea subito seq̄t et semie suo a
perit. aspera ab aq̄ vt a blada murice fouēda fuscipit post. v̄e abscēdit
dehinc oclī appere incipit et celerē cōplēt. māsic aut si vltio semie p̄stula
fuert. p̄m̄is ex residuo cui h̄mōs dēp̄inc ex aq̄ nutriti. q̄ aut masculino
semare tacta nō fuerit sterilia manet famella. etia maiorē p̄r̄ ouoz suoz
p̄p̄e tpe deglūt. q̄ fortasse sagax natura p̄ndit ne tota vnda piscib̄ sp̄ico
aur̄. h̄inc etia magni corpis p̄ices p̄p̄auoz filioz sunt. Di. Quid autē de
his q̄b nō inest sp̄. dicitur etia. Aua. In oib̄ v̄itib̄ sc̄ti cū astruūt sola
dēpra anguilla q̄ scopulis ē arerit. cū strigema v̄ure infunditiaz v̄it
sc̄ta in anguillaz sp̄em trācunt. vel vt ait p̄b̄ viscolat̄ p̄ aures p̄p̄it. animalib̄.
sc̄ti serpi għar. Quidē etia et piscinū għie tōze celest̄ vt au n̄ cōcipiunt. sicut
offree et q̄ in conchilib̄ degūt et q̄d ex luno et putredine crūpūt. Di. Quid
ē his q̄d habeo. cū p̄mōdē v̄it Aug. de mōi feciditate mēre reuoluo.

De diuersitate mēbroꝝ in gñe pisciū. La. XXXIII. O Jagi.

Nec in hoc gēte alantū: natura in mēbroz dīstīnctōe dēfēcti
 Un pīmū corpus oblongū edidit: q̄q̄s facit: diuidit: id ē
 corio lēti aspo squamoso aut spīoso rētr loco: manū pō
 dūq̄ brāciās r pīnnulas q̄b̄ ē moucant ordinariū. Zauda
 aut nātio dōs ē regū. hanc etiā cū dozmūz pārtū mouēt
 asistit. plūm scilicet vias hnt ocellas nec aq̄ ledant pter ocu
 los q̄ duriores sunt nec colores medios dīstīnere pter vias debilitat fa
 ctū p̄t: ob id ē pīscatores co color ḡie vrunt spīus. Nō spīrāt. Nō ob est
 spīoallīs est aq̄. Sic nob spīo: ita illis aq̄ viūdi mīmitat subas. brāciās
 hnt q̄ nob pīcant r celligit: hnt expīant atq̄ aperīūt. In bāc q̄ collectio
 nē a pīrīone dūz suscipit aq̄ r trāsmīttit ac pēnetrat respiratīōis mun?
 spīr: pulmone itaq̄ carē: hūoē sanguī pīonatiū pīssēct: līnguā ha
 bēct: nō vīdīq̄ dīstīctā a palato. Dentes spī ipsi ē vīrāq̄ mandūla
 acur r pīnīdēs. vt cibū in ore tēnere. diuidere. r deglutire dīgn possint.
 ne hīdīcatē aq̄e affusar. Zi. Si aq̄a nutrīūt sed nō purat: ea q̄ue vīso
 nō īndīgat. Arag. Aq̄a quīdē nutrīūt sed nō purat: ea q̄ue vīso
 stībaribz terrenīs īnguāra est. vt est pīscatīo r per stercoz lēca trāscō
 ene. Sic illa solum vt sīeriam vermībū: bēbīstēcoribz: eat nec p̄t nec
 gēneratīc sem: per mīnoz est aq̄a maiorīs. ita vt tēmpore pulīstīcatīōis etiā
 gēnōmīl pullos dēnoctet. Habītatō eozū confusa nō est: sed vt ait Plī
 nīus. hoc gēus pīscū in illo sinu marīs alītur: illud in alio r q̄b̄ bīc

Liber. IX.

abundat ubi deest. Fovendi tñ partus necessitate quidem loca mutant. lly: de aquatilibus cõibus accipienda arbitror: nō de singulis mōstris marinis. Nūc filius vndaz Pcellis madidus terras reuerset: et alio cõcussio reptilia gressibiliaue peruolet.

De reptilibus et gressilibus et quare deus tā diuersas rerū spēs condidit que etiam nobis nocue et inuitiles videntur. La. XXXV. Bilci.

Epistola q̄ dicitur. *Ma.* Quē corpūs cōtractioni et extēsiōi iun-
tuntur quibus se in antēris mouent parte equidem antēiore se
extēdunt qua si aliqd solidū appēdunt reliquū corpūs po se
trahunt. Et hec rursus trāsire partiātur. Sūt em̄ q̄ squamis p
vinguibz et costis crurū loco vtunt et spētiadici possunt vt colubū. Et sunt
q̄ ore solidū cōpēdētes se trahūt q̄ trahētia dicit solent vt vīces. Et sunt
q̄ Gmā pedibz moueant magnā tñ corpūs pte terre applicant et cōi notē re
ptilia appellant. sicut facit stellatōnes et p̄lcs vtriusq̄ specierū. Quē po pe
dibz gradūt dñobz pluribzue semp tñ equalibz et reliqua corpōis pte ter
re non inuēiunt q̄ s̄bilia sunt. Et hec oia cōditōr rerū ab initio verbo suo
in esse p̄dite iussit dicens. Producat terra animā viuentē in genere suo in
mentē et reptilia et bestias terre s̄n spēs suas. Di. Quid creator scire vo-
luit tā animālū dñe. scire em̄ mltā s̄nt humano gneri nō mō iuritia
venitū nocua. *Ma.* Noli ponere os tuum in celum aut in alrū extollē
cornu tuū et loq̄ aduersus deū iniquitatē. sed pone os tuū custodiā et os tuū
circūstantē labijs tuis et p̄hibe linguā tuā a malo. et labia tua ne loquant
dolum nō em̄ poruerūt a dō bono nisi bona fieri. vt et Plato et Aug. in En-
chiridion. ca. ci. cōprobat. Naturē igit oēs q̄m naturaz p̄fusus oīm summe
conditōr bonus est boni sunt. Et in de ciuitate dei. li. ii. nullū oīm naturā
malam astruit sed a terrenis vsq̄ ad celestia inquit et a visibilibz vsq̄ ad
invisibilia sunt alia bona alijs alia meliora ad hec inqualia vt essent oia
q̄ artificis sapia mētēda sunt. faciunt em̄ oia ad decore vniuersi. quēad-
modum mltē rep̄spēs diuersis coloribz a pictore in eodē pariete effigiat.
Et sicut in specie visibili bois si vniū radat sup̄cilium q̄ propemodū nihil
corpōi et q̄ multū detrahūt pulchritudinē. vñ et Amb. in hexameron. Singu-
la cor q̄ gñant et teris spēalem quandā rēnem hñt. q̄ pro virili portide cō-
plent viuere et p̄mētudinē creaturę. alia ergo esui. alia ali. nascuntur vsui
nihil vacat. nihil mane germinat terra qd̄ tibi putas inutile. Qd̄ est non
adiuuat medicinā suggerit et sepe cadē q̄ tibi noxia sunt auid? aut seris ob-
noxii ministrāt pabulū. Et rursus. Laudant etiā diacones dñm qz natura
eorz et spēs cū videt. nō mūnūm vel decoris offendit. vel in esse rōis offit. nō
igit oporet res insipientes vitupare. (inquit Aug.) sed vilitatē rez diligēt
inquirere vbi et ingenium n̄m et infirmitas desicētia credere. occulta s̄c.
erant qd̄ant q̄ vix potuimus inuēnir. qz et ip̄a vilitatē occultatio aut bu-
militaris exercitatio est aut elandis attritio. Et q̄ noxia putas homini qua
druplici rōe conueniūt. vt ait idē sup̄. Bñ. aut em̄ penatiter ledunt aut sa-
lubriter erocent aut vilititer probant. aut ignoranter docent. Inde diuinus
h̄i rony. sup̄. r̄s. 91. super illo. s̄ magnificata sunt opa tua dñe. *Ararioni*
et *Mynebo* beretis drentibz. Si deus oīaz vilitatē boīm scit. d̄d culicē
simicē aut pulicē necesse facere fuit. Nid. t̄ dicent. Et ostēdet tibi fragilitas
tua q̄ cognitiōem tuā i celū ponis. respice mortalia a culicē et cōtremuisti. qd̄

De origine rerū naturalīū

celum erigeris q̄ a cullee vulneris: Sed longius euagantem calamum
apollinē methodii reuocemus. Di. Opeprecā est ne quā cepim⁹ de rez
igne disceptatidē descendente sole truncatā relinquamus.

De multiplicatione animalium diuerſis modis p mul
ſancti Auguſtini dicta. La. XXXVI. OJa.

Et ⁊ repletia ⁊ gressibilia condidit: ipis spēs pseruatidē per
 feminis ppagatidē cō. Itē dicitur. Crescere ⁊ multiplicamini
 ⁊ replere terrā. Est itaq; ⁊ talis sequi omnia cō. bō consubis
 q; semine in matrice fellese ferus format. Salamandra dem
 pta: quā serus diuerritare inuēta aiunt. ⁊ acerrulos q; ⁊ Croc
 dulos Coruic ⁊ Camelconē inē q;drupedia ouare ⁊ nature inq;
 uos affererāt. Dī. Num ⁊ q; repletibus qdam sine feminis ppagatidē
 putredinib; qbusq; uis conspiciamur. Alia. Etia sūt. Sūt em; q; ait dī
 Aug. in de ciuit. de h. q. vi. q. vi. de trinit. l. ca. 8. sup; p. 1. a. 1. itez
 2. 2. 2. in 3. de trinit. ca. 2. de quibusq; reb; sine cōbitu ita nascit; ⁊ p
 a concubant ⁊ generēt sicut muscē. Alia ⁊ in qbus nihilis maris ⁊ fe
 ne sicut apoc; q; semina sūq; inq; nō cōcedo suscipiunt sed itaq; spēs
 errat eos colligit. Alia em; q; sequunt; erat euoluenda rēb; pmitus
 ut scireant q; faceret mundum. Sed q; dicit; q; semine inq; omnia pda
 sūt pmitus nō mole magnitudinis s; in potentia. cū aliz reris. m l
 homines nouerūt q; quib; herbis aut carnib; q;runq; rez qbus liber
 cū ⁊ humorib; v l ita possit v l obruns v l ita cōstitis v l ita cōmixtis q;
 imalia nasci solet. Et quoz q; ex corruptis animalū corpib; nascunt;
 pmodio dūmū materialit; q; q; ex terra. aq; v l ita q; terra germinā
 la sunt. Imaginer in senilaz. dū. ⁊ ita creata non negat. Dī. Nūquid
 q; p feminis ppagatidē ⁊ rez putrefactiōnis nascunt euāse species. en
 da sunt. Alia. sunt triq; nā q; putredine oīunt; postea concubunt. v
 lum et. Qd; nō Auerrois Auerennē impingit. omnia nata p ppagatidē.
 ⁊ nasci poss; per putrefactiōnem nēsi in imperetis accipitū et; bolz
 id; m q; putredine nasci quia sine mēris asseruit.

De mō propagatiōis animalū et formatiōe corpis
humani ac de natura seminis siue spermatis.

La. XXXVII.

Di.

Undum atq; ordine ac rps conceptionis formationis ac ptya singulari dicitur, *Ma.* Item peris fili quonon, rps nobis cooſum, nec ingruat, nec rps uia breuitas admittit; s; b; aut ueris aliora intelliges si ad humani corpis pſtitiu onem filio habuiss laparib;? Di. si itaq; iuxta *Comia* pſonam non potest fieri qd uoluerim, ergo qd fieri possit. *Ma.* Item pſonam pſonam compoſis gradum qd cit ſecus attribuit, cit si quodammodo finis omni uimantii pſectissim; uim, b; uia corpus saluator mundi de limo terre formatur ac scriptura, *et cetera* spiraui uice insuſſano, adiutorii ex coſa a vna se rps ipſo coſmictis creata subſcribit gignit; uirtute coſo uerbo indiat dices *clate, et c.* pſemib; ppagandem, Nam masculinum et feminā creauit coſa ipe mō, loco, et ordine naturali concubant, gignit, inſuſu concurrente ſi ſimile pſentat, Item oſi inquit pſb; et ſol generant hominem, Di. ſol obſcuritas intelligendi ſemina pſduar; ſemib; rationem aſſerit

Liber.IX.

Ada. Semen quod & sperma dicuntur est po vtilis vltimi alimēti post terrā digestionē occisa & p cōseruanda specie i vasis seminalibus (q sunt testis) cōseruata. Hoc nonnulli ab epate alij a cerebro. alij vero ab oñibz mēbris derivari contendunt: quoz hūc cōtrarie nō sunt. si semel ab epate pncipaliter a cerebro p parte maiore & ab oñibz mēbris originaliter descendere credigim⁹. Manifestū tñ in sup̄ua ci⁹ emissione corp⁹ totū debilitari: ac tanē emori qd bey mltis euenit: qd sacri sunt sicut equus & mulus qbz nō est tellectus. Cū sit fit qd suba alimentū vltimi vtilis & virali p̄fusa spūm ci⁹ loq̄nāra deiciēde alimentū mēbris & vita cogi substrahit. Admū itaqz coctores citius deficiūt & moriunt: vt patz in passeribz. Eunuchi pō teste Galieno diutius viuere p̄st. Sed de hac re post tēc si placuerit medicorū libros distilgentius perspicias: nunc quod cepimus sub breuitate percurramus.

De formatione corporis humani in vtero mater no. La. XXXVIII. OJa.

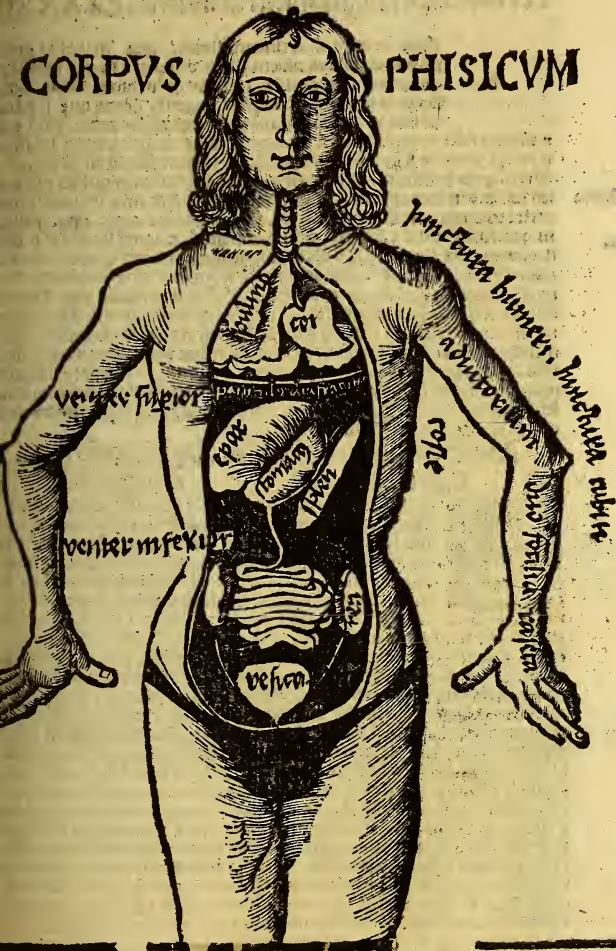

Emūbz itaqz viri & mulieres decisis: & in matrice femelle receptis vniunt vniūa a p̄tore & actione distanti alterant: & vt p̄fici dicitur diu⁹ quocqz Aug. li. 8. q. q. 55. restat in p̄mis sex diebz totū qd lact aut sp̄is formā accipit: sequētibz tribz est inceptio lineaz & punctoz vesiculaz. p⁹ hec diebz sex p̄netat in toto sanguinitas. Sequētibz duodeci solidat i carnē & quē dicit bñditas nuchē. Deinde post dies nouē separat caput ab hñcis & cetera mirantes a lateribz & vteret: vsqz ad p̄fcta mēbroz lineamēta formant vt q̄ rior sequētibz diebz singula discerni possint. Primū tñ mēbra pncipalia formant: q sunt cor ep̄at cerebrū & seruētia vt vmbilic⁹ stomach⁹ testicul⁹. de hinc his p̄pinq. vltio manus pedes & reliq. Cōstat est hūc anū corp⁹ mltis diuersisqz mēbris vt venis neruis arterijs lacertis musculis ossibz cartilaginibz adipibz carne cute insup & quoz humoribz: q sunt Sanguis Flegma Cholera Melancholia. Et his aut cetera q sunt cor ep̄at cū alijs in bñana effigie conspectis cōstant: qz creatōes p p̄tutes qd quidā digestius formari uam a similitudinam & concauiam nominat specialius distinguere epitomatis breuitas fastidit. Veruntamen hoc silentio transire non licet q organificationis motus sūt & prius t̄pa variant: si est calor fortior & completio melior. Vñ corpus viri citius format corp⁹ mulieris. Sed rursus i vtroqz est diuersitas. Nam masculū corpus ad minimū in .35. diebz format: & in tali motuo vitalis incipit die septuagesimo: ptus vero in mēse septimo expletur. Si pō corpus quadragesima die formatū sit: motus est die octuagesimoz: partus in mēse octauoz illi frequentius moriuntur. Quod si corpus in .45. completur die: motus erit die nonagesimo: & partus mēse nono. Corpus autē femelle min⁹ ante qdragesimū diem sed cōter quadragesimo quinto completur: & in tali motus die nonagesimo: & partus mēse nono sequitur q est cōmētor & partui conuenientior. Vñ in .h. Alcab. ca. 7. legimus matre septe fratrum vñ distisse. Salū mī mulierē mei quē te in vtero nouem mēnsibus portauit. sic sapiens ait: decem mēsum temp̄e coagulat sum in sanguine. Sapiētē. ca. 7. Si autē corpus .50. die p̄fctū sit motus in centesimaz: ptus mēse decimo sequitur. Natum tñ corpus femelle citius q masculū cōmētorū p̄fctū aringit. Haret itaqz iura Macro. doctrinam de somno Sapiētis quō die q sunt ab hora p̄ceptibz vsqz ad diē motus triplicis t̄natiuitatis mēsem iudicant mēsi cuiuslibet .50. dies tribuendo. Habet enim oīa animalia certum pariendi tempus scribit Aristoteles hominē dempto.

De originererū naturalī

CORPV

PHISICVM

De nutrimento fetus in utero materno. De secundina
venenositate sanguis menstrui mulieris. Ca. XXXIX.

Etus in utero ubi cremenū sumit? Ana. In matre grauida
ceptu menstrua pueri fluere desinunt: et in utero pueri pro
quax vna ad mamillas trahuntur: ubi in lacte subam decoct.
Secda in epate matris pueri digerit. Tertia que supfluitas
est stat donec hora veniat ut expellat. De prima infans. o nar?

pascit: de secda in utero fetus a die mortis cibari incipit et auget non tamen
per os sed per venas que in umbilico sunt (quibus et matris uicibus cibum sumit. Cum autem
hic sanguis menstrualis optime sit digestus supfluitates nullas nisi vrinosa
leo pauca in alendo fetu relinquunt: inter pelliculas circa secundinam recipi
antur in naturam sit expellunt. Di. Secundina quid viciat? Ana. folliculū
in quo fetus prius et sequendo cum eo nascitur. ubi et nomen sortitur hic per coram
donos matrici alligat. Est et alius paniculus cui nomen bilcos: quod dimidiam
partem fetus circumdans recipit aquositate vrinalem ex vena umbilicali. Est et
tertius paniculus quem abgas notant: quo totus fetus circumdatur. Necessarius est
autem hic folliculus? propter alia. ut fetus a nocivis custodiat: matre vero a sanguine
menstruo indigesto: si nudus fetus attingeret statim necaretur. et matris
menstruosa solo visu speculi non macula rubra depingunt: et tunc infans
tem insicere possunt. ubi et nonnunquam guttule quedam ex eo infante contingentes
maculas rubras in ipso cernuntur nec tamen per cutis excoarationem deleri contingit
hic sanguis in vris propter calorem fortiores supfluitas digerente non autem si
quod residuum est in pilos transiit.

Secundina

Bileo.

De Gemellis monstris et abortivis fetibus.

Capitulum. XL.

Discipulus

Hec clarius quam volui tradidisti. Sed restat ut eas diversitas
seminum gemellorum monstrorum et abortivorum edoceat. Ana. Ali
disti seminis conceptione et in matrice. hec autem (ut autem) septem
divisa est interstitiis: quorum tria ad dexteram: tria ad sinistram
et unum in medio collocat. dextera autem sinistra calidiora sunt
sunt et semen testiculi dexteri semine testiculi sinistri in calore
superat. Si autem semen testiculi dexteri in vna ex cellulis dextre prius ceciderit
masculi autem semen testiculi sinistri in vna de cellulis sinistre prius recipiat fe
mella generatur. Si vero semen testiculi dexteri in parte sinistra ceciderit virago co
cipit. et cum semine testiculi sinistri in parte dextera transierit vir effeminatus nascetur.
In medio vero interstitio cum semen recipit fetus ex utroque genere privatus nascetur
queque hermaphroditi dicuntur. Si autem semen sit mixtum in duas cellulas divi
dit gemelli nascuntur. quod tamen quibus sed raro duplici coitu concipitur. Sicut si semine
plus debito aut deficiat aut abundat aut in debito ordine accipiat: aut diuer
se species commiscet vel etiam si coitum super coitum secundum iterat fecit monstruosus
nascetur. Per autem nonnunquam ex inordinato motu salu. cibo. potu. vehemēti treore
mris. alijs quocumque vel ob causas ante et post conceptum organificationem interficit
quod cecidit a matre abortivus sive abortivus dicitur. Legimus quoque et elephantici (vel alii
liber. sup. Eschylem) truce nascuntur cum vir cum muliere tempore menstruum commiscet
causas alias si quod sunt non excludit. Di. Est et aliud cum? causas padas quo
vna infans nonnunquam plus vni parentum quam alteri. iterum vero nonnulli assuntant et
effigie? Ana. Non? rei causam non omnes eandem asserunt. sed si rem perperis co
siderabimus: afflictiōis causam partem generant calorem fortitudinem et magis
generatōis inveniunt. Quare vltima patriarcha Jacob et bifcoloris ovis non

De origine rerū naturalium

proinde p varietate virgari vsus est. Inbeserat effi (vt ait Aug.) aīg illoz
 scolor fantasia ex contuitu variari virgā p oculos inſpīa: q non potuit
 nī corpus qd sic affiro spiritū atabat ex cōpatione cōmitionis afficere. vñ
 mōis feruū p mōidys colore tenuis aspergeret. Sic reprē sunt mulieres quē
 tyopos nigerrimos parrent: cū vterq parens candidior esset. quia tales
 magices in cubilibus depictas coitus hora contemplabant. Quod autem
 de virtute generant calore & fortitudine sem nū dicitur est: non modo de mīse
 d etia de patre intelligi debet. mulier equidem non modo passiuē (vt qui
 vīdam vsū est) vtericiam actiue ad prolis generationem concurrat teste
 aristoteli de animalibz. At rames semē viri actiuitatis maioris reperitur
 co nanc igneas & acritas. In semine vō mulieris aqueitas & terrestri
 as vincit: vñ sperma viri sc̄ habet ad sperma mulieris vñ coagulū ad lac
 id dicitur est sperma viri qualitati: & sperma mulieris quantitati infans cō
 nit. Hec aut nūa facientes in pūo quic libro finem imponamus.

De partu infantis

Ca. XII. Oja.

Cum itaq infans tps suū in vtero materno expleuerit nume
 ro supdicto: natura instigante fortitudine sua neros quibz
 matri alligatus est embrio rīpit: via qua concep̄us est sup
 caput manibz super coras extēsis mundum grummosum
 ingreditur. Interdum vō non sine periculo in latus aut pe
 dibz aliqui nascunt & tales nisi sagax obsteris vertent cō
 mūter periculant. Di. Quia de re infans mox natus dolens & nec vocē
 amittit. Abā. Quia frigus incōsuetū sentit: & crudas tenering carnē ad
 mouere manus abhorret quēadmodū caro fauciata: vñ in aqua calida possi
 tū cōpescitur: aut qd qd maloz ingressus sit p̄betat quodā mō. vñ & mare
 a. semell vō L. vagire dicunt: qsi p̄thoplaſtos nostros Adā & Eua inculpa
 s q & sibi & nobis iusticiā originalem amittētes has misērias meruer. Vo
 us aut p̄oastēs (vt refert Aug.) natus rīst: nec ei boni mōstruosius rīsus it
 e potendū: nā magicarū artū p̄hibet fūse inuētor: qd illi nec ad p̄st
 vire vanā felicitatē p̄ suos inimicos p̄desse potuerit. A. Nino ap̄pe rege affi
 toz cū esset tpe Sacrianoz rex bello superatus est. Mater de origine rerū
 naturalium & modo nascendū hominū in hanc vallem lachrymaz.

Aug. de ci
 ui. de cl. ai.
 ca. 14.

De sex etatibus quibus tota vita hominis metitur:

Ca. XIII. Oja.

Cū aut post hec circa naturā hoīs agat: patiētiē exemplar
 Job clara voce depm̄sit in hec vba. Homo natus de muliere
 breui viuens tpe replet multū miseris: qsi flos egredit & cō
 teritur. & fugit velut umbra & nūq in eodē statu pmanet. Et
 riat eodē p sex gratis grad: q (vt scribit Iſidor) in. Et bi.
 sunt infāntia ab octurinfā vīq ad septennis. hinc pueritia
 vīq ad annū quīdecimū. Ab hinc adoleſcētia qsiatōi apta vīq ad annū
 vīdecimū octauū ab eo inuentus oīm eratū firmisimā vīq in annū quīq
 gelmū. Grauitas q est declinatio a iuētute iſſenectutē. āno septuagesimo
 sc̄so finit. Post has qsiatūqz vitę est ſenectutē deputat. Hic & regē p̄p̄e
 ra. Dies ānoz n̄oz septuagita ānis. Si aut in gōrētātibz octoginia ānt. am
 plius eoz labor & dolor. Hec de hoīs octu. sc̄re p̄tūle: ignorare vō turpe: q
 est q ignoret. Ceterū si qd aliū te moueat: alio volumine cōmodius p̄trac
 bimus. Nunc iuxta illud Ambrosianū. Viri solutos nocturna qes labo
 ris reddat vsui montesqz fissas attenuet. Vale. Di. Et tu semp bene valeas.
 Finis Libri noni.

Aug. cri.
 li. 3.

Liber. X.

Liber decimus de anima et potentis eiusdem. Tm.
primus de opinionibus philosophorum circa natu-
ram anime. Cap. I. Bisi.

Alu: pceptoz colendissime. Ma. Et tu temp saluus sis fili.
An est q pter solitu ante sol ortu grisu celeri aduenit: Sa-
ne ne oia q dixerit no respici de hum ani corpis ghande dispo-
situs itel ligis. Di Sane oia vt v acre video: Anu est aut
me adice scitu digni simi de cui? natura ptima cōdicrano.
tota pene nocte in somnem duxi formidans vche mentis: ne
totasse id fletio trāsire decreneris. Est aut (ne longioribz ambagibz vtar)
q viuētibz vitā et morum pstat. Mag. Non ab re hoc scitu dignissimum
iudicas: de quo ferme totius mundi sapiētes retroactis seculis dubij dūer-
sa posteris relinquere opiniois sue monimēta. nō qz tale aliqd esse dubita-
rent. Quādoqdem vt ait diuus Aug. li. x. de trinitatē si quis dubitat vnt
si dubitat vti dubitet meminir: si dubitat dubitare se intelligit. Ss ei? natu-
ra subaue sit in dubium versum est. An quidā (inqt Au.) id corpis alas exiit
inabant qd spilius valeret in cope. vt Empedocles et Erictes opinati sunt.
Alij sanguinē. alij cerebrum. alij cor cā esse putauere. alij q minutissimū idi
induisqz corpusculis qz arboros dicunt: cōcurrētibz i se atqz coherētibz cā
cōfici crediderunt. alij aerē. alij ignē subam eius esse dixerunt. alij cā nullam
esse subam: qz nisi corpus: nullā subam poterāt cogitare et cā corpus esse nō
inueniebant: is ipaz tempardem corpis nfi. vt cōpagem pmodiorū. qd ita
caro tāqz cōnectit esse opinari sunt: eo q oēs cā morālē esse sentiūt: qz si
ne corpus esset: siue aliqua cōpositio corpis nō posset vtiqz immorālter pma-
nere. Qui pō eius subam vitā quandā nequaquā corpeā sed vitā omne viuū
corpus animantē ac viuificantē esse reperierūt: cōsequēter et immorālē (quia
vita carere non potest) vt quisqz potuit pbare conati sunt. Et i. Quz huius
dubierat causa tā ingēs vt tot cleuata sapientū ingenia attonita redderet p-
tra. Nec mirū: qm cum ois nra cognitio a sensibilibus ortum habeat:
spirituales aut subz de quarum numero est ea que viuētibz vitam et mo-
rum largit: sensibus non pceptuntur facile non erat nisi ex opera cionibz ad
subz cognitionem deuenire. vti et ex his pene ois positionis sue argumenta
sumpserē. Qui enim cam principalem aliquam corporis particulam dixe-
runt inde moti sunt: qz ab ea pncipalius motū aut sensum: originari cre-
debant. Qui pō cam sanguinem humorē aerē vaporē ignē aut aliud huius-
cemodi corpore putauere considerabāt: qz sine calido et humido vitā esse nō
potest. Qui aut ipis ex elementis opinibz aut numeris cōpignatā tradiderūt
ea ad vim intellectuā: cuius est oia discrete cognoscere referēbāt. Quorum
figillatim deducendi argumēta hic locus non est: ne epitoma opus in imen-
sum accrescat: breuibz aut et planis smonibz ipas ad mentem peripateticorū
quoz pncipatū Arist. tener desenbā: debite pō ad religio nra ex his pferim.
aut de intellectu recipiā: due respuat cōmemorabim? Di. Optime.

Aug. lib. 10.
de trinitate.
27.
Empedoc-
les.
Erictes

Opinionū
diuersitas

De quidditate anime gradibus viuēdi et tribus
animarum generibus. Cap. II. Mag.

Aristoteles memorat de natura anime positōes li. i. quē
de anima inscribit enumerans: eas tanqz a veritatē tranūte
deriātes abūct: quōdē opinione suā hac de finitione
explicēs ait. Anima est actus primus substantiaū corporeā i bi-
lici organici vitā hūz in potentia. Alia (inqt) actus cōstitut

De potentiis anime vegetatiue

ma: qz actuat et informat corpus. adiungit aut (primus) a quo actus secus-
dary q sunt opationes vitales. vt sentire videre et filcs immediate pcedunt.
Subales po. adiectiue animā formā accidentale credem? vt sunt scia et
albedo. sed subam p se pstitenter qz et corpe cui iuncta est nisi q scens pñt
tuit. vi sequit (corpus) nō autē artificialis vt est statua. sed q subiungit (pbi
fig) id est naturalis in quo est diuersas habeat exercere vite opationes: par-
titi in sūa et figura discretionē expositat hūc addit (organici) hūmūscendi
po corpus a natura (vt bestia luce in calce li. noni docum?) formatū in
potentia est. vt vitā. i. animā recipiat. adiunctū est qz vitā habent in potētia)
qz nōnulli ita intelligūt vt corpus organici informatū vitā prima qz est aīa
in potentia sit ad vitā scām. i. vitales opationes sūm diuersos viuendi gra-
dus: q sunt vegetare. sentire. mouere sūm locū et intelligere. hos in alia anse
definīōe explicans ait. Anima est pncipiū quo viuim? sentim? mouemur
sūm locum et intelligim? primū. Di. Et hanc expositionē plantorē reddat.
Ma. Plana esse videt ex dictis: in forte h re moueat: qz nō omne animarū
sentit: mouet sūm locū aut intelligit. Di. Hoc ipm est qd subiectat scriptu-
tum iniecit. viuūt em (vt aības) plantae. nō aut sentiunt nec pcedunt loca-
titer. Ma. Num sentire vident frigora et calores intensos: a quos etiā se cō-
trahunt. debilitant. marcescūt. et nisi hoc excessus tpmēnti acceperint to-
tā plante harmoniā corrumpūt. quo facto aīam eius deficere ipamqz plan-
tā emoriri necesse. Di. Ita esse experientia testat. Ma. Non ē superior pfe-
ctiones omnimodo ab inferiorib? negande sunt. Sicur etiā inferior pfectiones
in superioribus inueniunt: gradu tñ excellentiorē: sic et supior in inferioribus
gradu cernūt obscureiorē: qua re mira tot? vniuersū partū harmonia at-
tendit. et gratissime speculationi materia copiose ministrat: sed nūc ad ince-
pta redeundū est. Di. Non itaqz plantas eo mō quo aīalia sentire astru-
it? Ma. Prode. Nec pbi oēm animā corpus suū omib? viuendi gradibus vi-
uificare intelligūt. vegetatiua nāqz viuificando vegetat. Sensitiua viuifica-
do et vegetat et sentire daturū vt in plurimū sūm locū mouere pūngit. In-
tellectiua autē oīm har pfectiones in se cōplicans: corpus q informat: viu-
ficando vegetat: sensibile reddit. locali t mouet et intelligit. Di. Tria itaqz
animāz gēa distinguūt. vegetatiuū sed et sensitiuū et intellectiū. Ma. Recre-
uerātem nō omnia sūt discutienda suscipiam? ne ordine rez pmissio sim-
guloz naturas nō explicare: sed ipicare magis videamur. Di. Sigillatim
egit hoc percurramus: primū autē vegetatiuā animāz infimā aggrediamur.

De anima vegetatiua et potentiis eiusdē denutri- tiua et digestionibus. Capitulum. III. Magi.

Animā vegetatiua vis quedā effūm viuētib? conuerrens
alimētū in substantiā alit: vt ipm in esse pseruat: ad qm
ritare debet. puebat: et similit in specie generare tribuat.
In hac descriptione tres vegetatiue potentie expmūt qz sūt
nutritiua: augmētatiua et generatiua quaz et actus et ob-
iecta differunt. Nutritiua (cuius sunt tres actus apponere:
vires: assimilare: cū et alie qmōz potentie ministrāt sūm Alimētū) p attra-
ctiua vi caloris et siccitatis: alimētū nature alit pueniens potētia h aliqd
attrahit. per retentiā vi siccitatis et frigoris attractū donec alteret et digerāt
retinet. per digestiū vi caloris et humiditatis retentiū alterat et digerit. per
expulsiū po vi frigoris et humiditatis digestus impūrit a puro segregatū et

Alimētū

Liber. X. Tract. I

Digestio prima.

Secunda

Tertia.

Quarta.

pehit. vii viuens sumptū alimētū dentibz in ore cōterit peritū stomacho in
funtit q̄ missum decoquēz; decoctū magno cuiadā uretino q̄ duodenam
vocat trāsmittit; ad rursus ab illo p̄ hīrelitū icunū; cui p̄sūgunt subniles
quedā veng (q̄s mularicas dicit) ad ep̄ar vsq̄ p̄uēt. sup̄nū p̄ longatio
ne egerit. In ep̄are sc̄da celebrata digestiōe humores quatuor segregat. Q̄s ei
calidū t̄ sicci est cholere nūq̄ deservies p̄m ad. cūta fellis. ad est cholere
t̄ q̄ frigidū t̄ sicci melancholig aptū p̄m ad splene. Q̄s aut̄ frigidū t̄ hu
midū negmati congruū p̄m ad pulmōne (vr nōnullis placet) trāsmittit.
Q̄s p̄o calidū t̄ humidū in ep̄are in sanguinē mutat. Superflūū hui⁹ dige
stionis p̄ venā hylū q̄ sp̄ingē adiacet ad renes descēdēp̄ q̄s colati ad vū
cāt; inde p̄ virgā ejicit. Sanguis in ep̄are generat⁹ p̄ v. nas. maiores ad m̄
nores vsq̄ ad capillares ad singla. mēbra diffundit in quib⁹ vltra digest⁹
t̄ in hūiditares sc̄das cōuersus ea nutrit. hui⁹ tertie digestionis sup̄fluitas
p̄m p̄ sudores emittit partim p̄ ep̄ar ad vias vr̄inē reuertit; et mēbroz di
sp̄ositionē p̄fici p̄ tres intercapedines q̄s in vr̄inali vase p̄siderāt suo mō
denūciant. Vr̄itūmē q̄s de humoz segregatione dictū citndō sc̄dm passio
nē accipiendū p̄ro. vr̄ nūbī cholere melācholig aut̄ siegnat⁹ sanguis ad mir
tum remaneat sictos humores inesse sanguini extracto p̄ venas experientia
doct. ex corruptiōe etiā corundē in venis egritudines t̄ febres diuersas p̄bi
fici restant. Q̄m in generatiōe humoz naturalū cuiuslibet pars cū sanguine
vadit ad abilitandū sanguinē; ad nutriendū mēbra talis denotationis eu
lus humor; sed quidē sup̄ior ad mēbra vadit ḡa. necessitatē et vnitatis. vr̄
Quarta. c. de humoribz. Patet itaq̄ nutritiū in singulis mēbris operari
q̄dū alitū vivit. sed diuersitatē dum fortis est in p̄ncipio; plus de alimēto
cōuertit in alitū subas q̄ calor assum p̄lit. t̄ t̄nc quidē augmentatio fit. post
hac nō plus sed tantū q̄ntū deperditū est restaurat. t̄ est stat⁹. Deinde debi
lior effecta; nec deperditū quidē restaurare p̄ōr siq̄ alitū corp̄is diminutio
Demū ea totalit̄ deficiente ip̄m vires quocq̄ interire necesse est. hec causa
distinctionis gratiā. Et si rem p̄pensius p̄siderem⁹ vires mori incipit; ex quo
esse accipit. humidū nāq̄ radicali mēbris radicalibz inhibitiū in quo vita
vebitur restaurari nō p̄ōrēd p̄ appositionē humidū nutritiūmētis impedi
ri ne cit⁹ p̄sumat. vii quēadmodū in lychno olei ps inhibita p̄ntia actio
ne calous diminuit. sed ne subito tota cōsumat p̄ infusione olei q̄ ignis in
pabullū attrahit impedit. Sic t̄ in viuēte esse naturales docuere. paulatim
igit humidū radicali deficiente viuens mori appropriat. donec tota assum
pro vita vr̄ ignis lucerne extinguat. licet hoc humidū p̄ viā suffocationis sa
crum extraneū mortē causet sed hec accidentalis. sup̄ior naturalis.

**De augmentatiua potentia t̄ quod cuiuslibet rei
ceruus est terminus augmenti. decrementi. t̄ durati
onis.**

Capitulum. III.

Magister

Augmentatiua q̄ purū est vltie digestionis in potētia q̄ntū in
alitū subam vrit. Subst̄ aut̄ eidē potētie tres. Quaz p̄ma
i corporatiua q̄ alimētū in lōgum latū t̄ pfundū cōtēdēs; q̄s
cūq̄ mēbroz deest distribuit; q̄ pl⁹ ē auferre t̄ alteri addit.
vii q̄ntū viuentū aliq̄ mēbra i p̄ncipio mag⁹ sūt; et paulo
post miora fiūt. Sc̄da assilatiua ē singlis mēbris assilano.
Tertia vnitati; q̄ assilatiū p̄b⁹ alitū vrit. vr̄ carne carni os ossi. t̄ sic d̄ alijs

De potentiis anime vegetatiue

calor. qđdem naturalis cōtinuo agens in corpus viuū. ē nōnullas. p̄ter cō
mūit. r sub entra cura porce vaporibz impleris relinqit. hos fr̄us viuū
pulsus vaporibz. alimento assilauit obtruit. qđ si ranti sit alimentū p̄
pulsus excedit. p̄m cū extremū est. adgenerat. Operat aut augmēta
q̄ nō ē caloriz ignitauis est diger. ē. ceterogula diluūgr. r. bōmoge
na nō ē caloriz ignitauis ē caloriz viuificatiū ē est naturalis. cū assilulat calor
na aggregare. sed vi caloriz viuificatiū ē caloriz naturalis. cū assilulat calor
pulsus ē. Et calor alteratū disponit. ē alimentū ad formā carnis. modū
qđm r. r. Er hic est calor animalis. Per frig' aut mēbra coagulat. Per siccit'
pulsus r. cōsolidat. per humidū retinet r. terminat. Et sit aut bui' potentig
ratio a p̄ncipio viuē. donec certā r. sue speciei cōueniēt āritatē attri
at. Omniū cū a natura p̄statiū certus est termin' augmēti r. decremēti
duratiōis p̄iodos. Ignis aut cēmentit. si p̄ appositionē cōbustibilis i m
mū possit p̄gredi videat. natura ēi hanc appositionē nō admittit. Si effi
ciē sit aut ignis. aequat. aut terra. sub mortis esset decore viuificū
ē in apporione qđam harmonica partū. in āritate r. in āritate cōfi
r. ēr dictis manifestū est. Non sōū aut in clemētis. sed etā in his que ē
cēmentis cōflata sunt corpibz. qđ si nuclean' rem p̄pendimus. ignē nec
utri p̄prie nec auctat inuenim'. non est idem ignis nūero cōburens. r. ē
bustibilis genē. sed priore corrupto alius succedit.

De gñatiua potētia quoz fit generare sibi simile:
omnia creata creatoris exemplata sūt in pfectione
iuerſa. Capitulum.V. Magister.

[illegible]

Aug⁹. de ci.
de li. ii. c. 2.

Aug. de tri.
li. ri. ca. v.
Ad Rom. i.

Liber. X. Tract. II

Aug. de ciuit. dei. li. xi. naturalit' desiderat suus esse pferat: ita vt miseri uolunt interiri: sed potius miseri cor auferri. In uicibus aut' eius: re sit esse anata p modulo capacitat' sue nature semp' uiuere satis: in sequentibus gñationibus? ostendit. Hanc non minima parenti ad pleni am causam septura sepius commemorat. Et sciamen posteritatis pseruatio p gñationem habentibus ptece competit. Tenes ne fili qui e mō digesta si di. Tenes. apertissime est singula psecutus: et nulla penit' circuitio de es. ut questionis stimulis te excitat in supuacaneis qdem: indeffesa aure cuncta totius auscultanda existimare. *Alia.* Sensitiua igit' si pl' simili pcurramus cōpendio. Di. Placet.

Libri decimi Tractatus secundus incipit De anima sentitiua et obiecto eius. que sensibilia propria communia per se et per accidens. si subiecta sentiiri possint. a qua fiat sensatio. de sensu actiuo et passiuo. Ca. I. D.

Sensitiua anima ea est q foris et intus rebus corporalibus form corporas pñtia et abientius percipit. In hac defen. prior obiectus et potentie sensitiue anie inuolunt. d: illo aut' p de his vero posterius dicendum. Di. Obiectum q sensitiue dicit'. *Alia.* Rem corporale per spem sensitiue. Sensitiue aut' est qd uatum est sensu percipi. et bis se diuidit. Quidam em per se quoddam p accidens sentit. per se qdem sensibile sentit: qu per ppriam spem sensum inuatur. vel vni tantum est sensibile proprius. color visum. sonus auditus. vel plures. vt numerus. motus. magnitudo. figura et tepus. Magnitudinē est nō modo videm': sed et tangimus. sic figura et reliqua a pluribus sensitiuis percipiunt. ppter sensum cōmune: cui particulares sensus picipant. idō sensibilia cōmunia dicunt. nec tñ sunt ita sensibilia per se. vt sine alio sensum inuatur possint: sed cum sensibile p se nent sensum. magnitudo em sine colore nō videt: nec sine qualitate tangibili tactu percipit. aerem namq magnū non videmus: nec orbem celestium (vt aiunt) tangere possumus: eo q aer coloris et orbis celestis pgruius et pers sit imppionibus tamen p ppriam spem inuatur. vt tener Trus. et q Sensibile per accidens vero est qd non p ppriam. sed alienā speciem sentit vt campana p speciem soni audit. et lapis in specie coloris oculo cernit. *Alia.* autē ex eo esse dinoscit: qd sub: per pprias species sensum inuatur neuri possunt. cuius qdem manifestissimū indicium est: qd pñtia substantie nō ante consecrationē et eius absentia facta consecratione si nō non pimus. Sunt autē qui substantiar species cum accidentalibus multiplicari intellectu tanq potentie pportionate pñtari opinant. Di. Obiectum an sensus sensationes causat. *Alia.* Nentit. vt causa totalis. vtrūq nent per causa partialis concurrir. vnde Aug. de trini. lib. xi. ait. A visibili et videte gignitur visio. et hoc qdem effectiue. Instrumentaliē em videmus occurrere formaliter visione. Pariformiter et in alijs sensibus distinguendum est. Di. Actiua igitur potentia sensus est? *Alia.* Actiua quidem: quia cui obiecto sensationem efficit. Est et sensus potentia passiu. vt ait Aristoteles. Et quia in potentia est ad actum primum qui est esset in eum a generantur. ducit. Et quia in actu primo est: in potentia ad actum scdm qui est scire. in quem per obiectum reducit. sentire equidē dicit. eo q sensationē re-

Aug. de tri.
li. xi. ca. ij.

A. sto. ij.
de anima

De potentiis anime sensitue

pat. siue aut sensatio ē recipiatur siue ab obiecto immutetur: sp. patit. Inmutatio ē quoddam pari est. qd si a sensibili proportionato fiat: saluatur est passio et locuta. Si aut a sensibili excellere fiat: passio est corruptura et dolorosa excellens sensibile sensus corrumpit. Inō fac distincta et determinata sensatio. Di. una ne res ē sensus actus et passio? Ana. Una nota aut diuisa.

Que res sit spēs sensibilis. vñ causata. ad quid necessaria. et si accidens sine subiecto possit subsistere. et qd ad sensationē necessariū sit mediū proportionate longatum.

Capitulum. II.

Bisili.

Sensibilis rōnes ex dictis manifeste vident. Specie et aut sensibili natus: latius deducendas arbitror. Ana. Species sensibilis q̄litas est tertie speciei. Et est idoli siue imago ei qd sentit. etia inuēto dici solet: nō qd in ipso sensus ut in obiecto tendat. sed qd est id qd sensus formalis in obiecto tendit: cui ipsa est propria imago siue similitudo. Et sensibile qd potest recipi in sensu p essentia recipi nō potest: sui imaginē a sensu recipi pducit p quā discerni possit. Quē ad mediū si me petro carere velino manifestare voluco foras carceris totus puenire nō valēs: saltem imaginē meā in charta effigiatā in intro: quā si forte p rini. lā receptā pspexeris: q̄litas ego suz statim agnoscat. et q̄to hec imago mihi f. hior: rāto patus de persona mea certior fit. sic suo mō de sensibili et ei specie accipiendū est: in eligio ne? Di. Vane. sed cū spēs sensibilis actus sit (q̄ q̄litas) qd de obiecto ad sensus vsqz deueniat: nōdū manifestū est. actus est subiectū suū te ferre et in aliud trāsmigrare via nature impossibile: cetera te sepius audiui dico aut via nature: dubiū nāqz nō est: quoniam actus absoluta a subiecto possit separari in est: pfuare. ut credimus circa altaris sacra mysteria. Ana. Forti argumento oppugnasset: rōnes tū imitatis imaginationi. Opinatio est vñ candē spēm nūcro ab obiecto pducā p mediū vsqz ad sensus pducere. sicut nauis de ripa ad ripā per aquā defluit. Di. Aliter tu ne senties? Ana. Zonge aliter. aut est obiectū continuo aliā et aliā speciem p mediū vsqz ad sensus multiplicat: aut in eodem instanti totā spēm in toto medio inter ipm et sensus causat: si sufficiat p̄tus eius. Ad sensationē: itaqz necessarius est mediū. ut p ipm p̄tus multiplicet. Sensibile positū ē. sensum sensationem nō facit. b̄ eodem manifestus in visu. nō est videt nisi res quārat: et sub pyramide q̄ta q̄ mediū necessario requirit ne basis et conus pyramidis coincidat. In alijs autē sensibile positū sup̄ sensus: facit sensationes reales. ut cultus horum incindens dolorē causat. Intentionalis nō imutatio p spēm siue mediū nō fit. Necessaria est etiā debita inter obiectus et sensus distantia per quā p̄ obiectū spēm multiplicare possit. vñ remotiora sentire nō possum.

Si speciez multiplicatio p mediū sit instantanea aut successiva. Capitulum. III. Bisipulus

Ec dum oēm de hac re tulisti dubitates. Ana. Nec id est: vñ bā sed die qd te moueat? Di. Instantanea neqz successiva est barum speciez per mediū multiplicatio? Ana. Instantanea aut Aristoteli contra Empedoclem: luminis esse multiplicationē ab oriente in occidentē. Sicut tū qd nec totā speciem ab obiecto pducit: contēdit: sed speciem in parte p̄tinqua mediū productam: rursus aliam in sequenti b̄ h̄

Liber. X. Tract. II.

medij parte pducere astruunt: hanc rursus alia & alia donec aut ad sensum
deuentum sit aut ultimo pducta species ppter sui imperfectionem & debilitatem
alia pducere non possit: sp. enim aut posterior: erit debilioz. Ibi sp. mul-
tiplicatione successiuam in tpe fieri necessario facientur: rps aut illud ppter
sui breuitatem impenabile & sic instans dici possit dicuntur: cū medijs diuer-
sitas raritatem efficiat: eodē cū tpe aer densius & subtilis illuminantur. Ibi
cū in progressu sp. densitate faciunt. In occurso namq; medijs densioris
aut subtilioris sp. aut reflectitur aut refrangunt: qd qualiter aut qsi fiat
facile erit eo loco quo de visu loqui ceperimus demonstrare. Di. Ibi ergo
Aristoteles instans pro tpe impenabili accepisse arbitrant. Ana. Ita aut
prius tamen ipse astruit: dices ppter tantam distantiam posse sentiri: sic
cessura esset luminis multiplicatio. Posset tñ pro hac opinione dici Aristot.
cōditionaliter locuti esse ad sensum. Si lumen in instanti medio apro pro
luminis receptione applicatū fuerit: ipm in instanti illuminabit. Et hoc qd
certū est: ex hoc qd Aug. de trinit. li. vi. affirmat dicens. Splendor qui gignit
ab igne atq; diffunditur coeuius est illi: esset coeternus si esset ignis, et cetera.
Uterū radiū a luce totū & non pte gignat alteram gignit: p spectina docer
li. i. dicens. Quēlibet punctū luminosū aut illuminat: obiectū sibi medium
totū illu trare: spherice quidem: si a nulla pte opaci habeat: aut hemispheri-
ce si ex vna pte opaci obstat. vñ & dsequenter subiungit: totū punctū lu-
minosū hemisphericaliter sup medium radiare. Pars itaq; luminis a luce genera
si ppter aliam de se gigneret: non mō indirectū radiū continuaret: sed & or-
biculariter aut hemisphericaliter se diffunderet: sic obiectum luminosum qd
in speculo lateraliter & directe opposito reluceret: cuius contrarium experien-
tia approbat. Instantaneam esse igitur totius speciei per mediū multiplica-
tionem probabilius habetur.

**Quo spēs contrariorū distinctim simul p mediū mul-
tiplicātur & in sensu recipiuntur quid vmbra quid tene-
bra & q accētia solo nūcro diuerſa in eodē subiecto esse
possint.**

Capitulum. III.

Bis. cap.

Est aut aliud qd sp. multiplicat: ex mediū oppugnat ut
ta nūq; sunt sensibilia tria q sil a sensu recipiunt: q si sp.
(ex astruis) p mediū ad sensum vsq; pueniūt tria sil esse ne-
cess: est. Hoc aut nō possit fieri rō dītor appar. Ana. Nō
est idē de sensibilibz & sp. eorū dē. Sp. cū cū beant esse
sp. alius & a materia depuratus: nec tria nec pūcent: s; s;
impar: rps. ad mediū sil multiplicat: sil & i eodē sensus organo sil recipi-
unt. Alias alibi & magni visui sil pōrata distinctim videri nō possent: cū op-
positū expēria indicat. Tñ ppō. 7. pte pte p spectine dicit. Radios visibiles
impingunt mediū illustrare: hoc aut facile tali expēria cognoscere. Sint plū
cōdele ardētes in eodē cubili qd illuminat: qd si successiue altera post alterā
auserat illuminatio pūmo minuetur: q silber cōdelabz ablata lumē suū
tollet: & p dūctōe ipsius i tali medio dēminat. Rursus vident? plū cōdelas
circa idē opaci cōstētes diuerſas relinqre vmbas etiā sil ex eadē pteſi alte-
ra in lumē sit vigorosior. Umbra aut esset lumen diminutū ppō. 25. pime
p te p spectine docet. Sic est lumen pmarū est qd a luce p radiū directū re-
flecti aut refractū gignit: sic qd a tali lumē nascit vmbra siue lumē secundū
directū aut refractū sed lateralit diffundit. Di. Aliud igit nōle vmb-
brē & aliud nōle tenebrē scāde intelligis? Ana. Aliud qdem. Umbra eodē
nō est: qz dēuātiō lucis scādarig. Tenebra aut: omnimoda lucis pmarū

Umbra est
lumen di-
minutū.

Ibidē ppo
tionē 25.

De potentiis anime sensitive

est et nō aliq̄ res est. vt li. 8. ca. de p̄uatiōe cōsidim⁹. ⁊ foras se apud nos rep̄i-
bita nō est. Vmbre aut̄ variationē in cōtitate rōne lūmis ⁊ opaci. li. 7. c. de
eclipsib⁹ enodauim⁹. Di. Adm̄ini. Et cū p̄tes sp̄es sūt esse in codē medio
dicūt Arist. vlt. m̄erhabphice refutare videt q̄ air. Duo acc̄tia solo nūero
differētia in codē subiecto esse nō possunt. lūmina aut̄ duo in codē medio so-
lo nūero differre q̄o dubitabit⁹. Ana. Dicūt Arist. intelligendū est de acc̄-
tione realis⁹ absolut̄ educis de potētia materię p̄ motū naturālē. Sp̄es
aut̄ sensibilis euz sūt acc̄tia int̄ionalia sūt esse p̄t. Sūt due in codē p̄e
p̄tuitates: q̄ sunt relationes: sic ⁊ p̄tes sp̄es memoratorū solo nūero diuer-
sunt in organo mēorie refuant. q̄ de potētia materię m̄ine educunt. Lu-
mina q̄ diuersay candelay: q̄ si de potētia materię educa sūt: non tñ p̄
motū: q̄ in instanti. ideo sūt esse p̄t. Di. Sane. Sed vñ est q̄ sensus harū
p̄t. in medio discretionē nō attingit: sed p̄tes vñ iudicat⁹. Ana. Quia nu-
mer⁹ nō nisi varietate cōphēdit⁹: q̄ sine materia nō ē. Sp̄es igit a mat̄ia p̄
deputare m̄i⁹ discernūt. hęc aut̄ s̄ obiecto. Nūc sensitiuū ip̄as pcuram⁹.

De potentiis anime sensitive in gñe. La. V. OJa.

Uius anime duo potētiay genera sunt: vñ app̄hensiuū: alterū
scdm̄ locū motuū. De illo p̄t⁹: de v̄ aut̄ poster⁹ tractand⁹
est. Di. App̄hensiuū quā dicis? Ana. Per quā animā obiectū
p̄ sp̄em app̄hēdit. Et hęc rursus bipartita est. Quēdā nempe
sensibile nō nisi actū p̄sens app̄h. ndit⁹: hęc in ext̄iorib⁹ cor-
poris partib⁹ situat⁹. Alia p̄o etiā absentia cognoscit⁹: in cerebri ventriculis
habitat. p̄ma rursus in q̄nq̄ potētiās p̄cularē (q̄s sensus ext̄iores di-
cūt) distinguit⁹: q̄ sunt. V̄sus. Auditus. olfactus. Gustus. ⁊ Tactus. q̄ ⁊ si eius-
dē naturę ⁊ essētię sūt cū anima. separant tñ ⁊ discernūt organis: obiectis
medijs. ⁊ mō app̄hēdēdī: q̄ om̄ia de singulis p̄ ordinē edocenda sunt.

De V̄su. ⁊ excellentia eius. La. VI. OJa.

V̄sū aut̄ de v̄su exordiamur: q̄ cū sensu sūt subtilior ⁊ a-
gilior: p̄tes rerū nob̄ d̄ntias demōstrat: p̄pter q̄d ip̄m p̄ ce-
teris diligit⁹: ⁊ p̄ defensione ip̄s: rōes alios exp̄onim⁹: mimi-
rū q̄ sensus corp̄is (vt air Aug⁹. li. xi. de tri.) maxie excellit.
Di. Quid est v̄sus? Ana. Est potētia sensitiuē app̄hensiu-
ua visibilis in oculo m̄diante diaphono. Obiectū nāq̄ vi-
sibile est visibilis organū. oculus ⁊ mediū diaphonū. Di. hęc eo quo iam cō-
memorata sunt ordine explanco necesse est.

De obiecto v̄sus. ⁊ dulce que res sit si videri possit. quid lumen ⁊ quomō sine obiecto opaco videri nequeat.
Capitulū. VII. OJagister

Biectū v̄sus visibile q̄dem est: visibilū aut̄ aliud lux. aliud lūmē.
aliud color. ⁊ q̄ sint alia in rōne dicorū vident⁹. Di. Quid est lux
Ana. Est alitas in corp̄e lucido nara mouere ad motū eius in q̄
est: in suo esse nō dependens ab aliq̄ extrinsecō. Accipit aut̄ esse a
creatore in p̄ma rē p̄ductione dicente. Fiat lux: ⁊ facta est lux. hęc quippe
ante luminariū p̄ductionem Solis vico agebat per triduum: in cuius na-
turam (vt q̄busdam visum est) quarta die transijt. Nam et Dionysius de
b ij

Arist. p̄mo
Aber bapb.

Aug. de tri.
li. xi. ca. ij.

Aug. de tri.
li. xi. ca. ij.

Aug. de tri.
li. xi. ca. ij.

Liber. X. Tract. II.

d' uisio nobis ea. hanc lucē. vel lucē vel substantiā Solis fuisse differre
 sed adhuc nō plene formatā. Est autē lux in Sole tanq̃ p se lucido. In alijs
 autē precipariuer omni uisibiliū ppositio est. ea ppter claritas emio vti est
 videti neq̃. potentia emi uisui longe antecellit. Manifestat autē se in uisibi-
 libus. in vno qdem clari? in altero obscurius: fm q a diuersis diuerse par-
 ticipat. Nullū emi offiū corpus lucis corpus est. Itac manifestat se ma-
 gis inuisibiliū ppar. Cum emi omni inuisibiliū claritatē in se complet. in
 nullo vti est explicatione pfecta representat. quolibet equidē dato aliud semp
 clarius esse pōt. qui q̃ intelligit ipam ptere in uisibiliū videri nō posse: ve-
 rius eam vider. Tante autē nobilitate citur etiā corpalia: q̃nto plus lucis p-
 ticipant: tanto pfectiora et nobilitiora consent. sicut videri est gradatim in de-
 mentis. Et nōnullis etiā nō minime aurotizat an ne subat: accidens ne po-
 rius estimada sit: in dubiū versum est. Et in Augusti. de libero arbitrio. ait
 lucē in corpibus primū tenere locū. Silitur et sup Scō. ad litterā lucem cor-
 pus nominat. Item in naturalū indagatores nō sensu tardius: nec ipam cor-
 poris formā subalem multis argumentis astruūt: sed ad mentē Aristoteli. libro
 de sensu et sensato eam q̃litate corporis lucidi vicunt. vti pmissa indicat des-
 nitio. Sic et Auicē. vi. naru. lucem q̃litate (que est pfectio translucentis fm
 q translucentis est) descripsit. Et Damascē. li. ij. Lux est q̃litas accidentalis so-
 lis. Augustinū autē et ceteros qui lucē corporis nō appellat: nō ipam qua-
 litatē sed corpus aliq̃ multie lucis intellexisse affirmant. Et. 2. nomen ar-
 tamē que res est? Ma. Lucis imago et pmaria eius deriuatio: Numq̃ est
 (inquit Philonicus) lumen aduenit absq̃ corpore luminis causatio. Vnde
 et Aug. lumen habet pmanētia per primā Solis influentiā. Sicut autē lux
 in lumine tanq̃ in ppta specie cernit: sic lumē in vmbra (quā secundariā
 lucis deriuatiōe superius diximus) videt. vnde quēadmodū color species
 primarię in occurſu opaci: de se secundarias species gignunt: per quas vi-
 dentur que in medio videri non poterāt. Sic lumen species primarię lucis
 in medio est inuisibilis. in occurſu autē opaci de se speciem gignit per quas
 cernit. primum patet de specie coloris viri rubet multiplicata cum ratio pe-
 nerante vitrum vsq̃ ad obiectum parietē in quo videt. Sed nō patet in ful-
 gore emisso ab oculo moto in tenebris: q̃ in obiecta vicia tunica opaca vi-
 detur. Silitur radius Solis per foramē tenebrosus carcerē ingrediens: ab ho-
 mine incluso videtur minime: si in opposita parte alterū foramen reperiat
 p quod transire possit: qd si obſtuatur iam radius p secundariā specie in
 obiecto opaco videtur. patet itaq̃ si aeris regio in infinitū prenderet sine
 obstaculo corporis opaci: etiam sole in medio celi existentem ibi in aere vi-
 dere. Et. Lumen ergo qualitatē a luce genitā intelligo: sed subiectū eius
 quod dicis? Ma. Corpus manifestius autē dyaphoni siue transparentis.
 Et. 2. Auicē. Lumen est qualitas: quā corpus non translucente ac lucido
 mītuat. Aristoteli. Lumen est actus dyaphoni ināntum dyaphonū. i. lumē for-
 ma est corporis transparentis: scdm q actu transparentis est. Aqua emi aer ve-
 rillus vitru: cetera huiusmodi nature sunt actu transparentia a lumine
 ipa illuminata: in cui? absentia pspiciū potius q̃ dyaphona dicenda sunt.

Damascē.

Augustin?

De Colore. et speciebus eiusdem. De generatione co-
 lorū tam extremorū q̃z mediorū fm diuersas philoso-
 phorū opiniones. Capitulum. VIII. Mag.

De potentiis animae sensitivae

Et quae perspicua reddit diaphana facit et perspicua: et opaca colorata. Huius autem intellectus ex coloris definitione et generatione planior fiet. **Di.** Quid est color? **Ans.** Est ex

Color.

terminatio corporis perspicui in corpore terminato: id color est qui liras in extremitate corporis terminari siue opacitatem perspicui tangit. Non ergo innuit definitio coloris esse extremam

terminam perspicui per inherentiā sed contringentiā qualitativā. **Dis.** Tunc quoniam color etiam profundari opaci inest? **Ans.** Inest: diffusa est massa autem color huius non modo in superficie exteriori: sed etiam in interiori coelestis. Definitio autem colorem explicat finem esse formalem: quo visibilis est in lumine. Unde lumen extremitate diaphoni illuminat color in existentia in extremitate opaci contrigui actualiter et visibilem reddit. Cum enim hoc pars illuminata est: color videtur etiam si medius aut locus oculi illuminatus non fuerit. Si autem locus coloris illuminatus non fuerit: etiam exterius illuminatus videri

Aristoteles

aequit. Hinc probatur autem. Tunc facit quodammodo potentia colores actu coloris. Quia facit eos actu visibiles qui in tenebris aut profundo opaci erunt potentia visibiles. **Di.** Colorem itaque non a luce in esse reali et materiali potest esse visibilis. Per se autem color dicitur visibilis: quia in se ipso habet causam esse visibilis. **Dis.** Colorem itaque non a luce in esse reali et materiali potest esse visibilis. Per se autem color dicitur visibilis: quia in se ipso habet causam esse visibilis.

Dis. Colorem itaque non a luce in esse reali et materiali potest esse visibilis. Per se autem color dicitur visibilis: quia in se ipso habet causam esse visibilis. **Dis.** Colorem itaque non a luce in esse reali et materiali potest esse visibilis. Per se autem color dicitur visibilis: quia in se ipso habet causam esse visibilis.

Dis. Colorem itaque non a luce in esse reali et materiali potest esse visibilis. Per se autem color dicitur visibilis: quia in se ipso habet causam esse visibilis. **Dis.** Colorem itaque non a luce in esse reali et materiali potest esse visibilis. Per se autem color dicitur visibilis: quia in se ipso habet causam esse visibilis.

Dis. Colorem itaque non a luce in esse reali et materiali potest esse visibilis. Per se autem color dicitur visibilis: quia in se ipso habet causam esse visibilis. **Dis.** Colorem itaque non a luce in esse reali et materiali potest esse visibilis. Per se autem color dicitur visibilis: quia in se ipso habet causam esse visibilis.

Colorem
medij.

Liber. X. Tract. II.

qꝛ ex diuerso caufaz extremoz concursu gñerari bñt. Et in gñatione rubel
caus extremorum eque cõcurrunt. idco bñ color locum medij verò obtinet
Thõmũs etia ex superatãdo perũs colorũ sup colorũ terminatũ medij
colores videtur. vñ est color apparet ex supermentia vngulo sup sanguine
digitorum. hac via plerũqꝫ pictores varias color spẽs effingunt. Insuper
et colores diuificari apò vñum fm diuificatõz lucis sup cos orientũ po
põitõ. xij. pñte p tĩs pectipetie cõmunis affirmat. Dñi. Tũm. añ color
spẽs cõto numero designat. Alba. Cero. Sepẽ et fũm. fũ. alb. blũ
croceũ. rubẽ. purpurẽ. viridẽ. nigrẽ. ad quos ceteri reduci habent
naturẽ picipiãdẽ. Inactenus autẽm ex obiecto vñsũ. Tũc organũ pẽ
quirãmũ. di Sanc.

De organo visus ⁊ natura oculi. qui ex septē tunicis
⁊ quatuor humoribus integratur. La. IX. OJa.

 In oculis visus oculum cois trita affirmat. Hunc ex pellicula
sive tunica quorūz et humida tribz integrat cōpērtū est. pri
ma tunica solidiora dicit sive diuina: qz totam oculi
tubaz cōtinet: foris est et pinguis ne humorē quoquomō
dolibz aridū effluere possint. huius pte posteriorē scitiorā
dicit. hęc tunica et si alba sit diaphana tñ non cōstō in ite
foramen bzne ingressum spēm pibeat filz et in pte posteriorē qz ad ner
uum obiectū pringunt. hęc sequit cornu: conu albo et subtili similis: a
ra. lucida. dura. folia. ex mēris frutulis ppōa. Cuius etiā sunt quorūz pellu
cula subtile. est diaphana. vs spēs hūi puia. hūi pte posteriorē nōnūli cō
rulinā dicunt. alij durā. post est cit vicia: qz nigra vt vna. qz in ca claritas
glaciatis alique mō obscurē et in ca spēs respēdēt. hęc subijct plumbū vi
tro in pōstriorē speculi. In antra lenis: intrinsecū villosa. filz. illic in āra
foramē bz. vt sit spēs puia. huius etremū pte secundā appellat. Quaz
ta subtilissimā est similis rēi araneę. hęc aranea dicit et posterior p rēna
retinet cōi humorē scdm subtilissimū quē glaciāt vt cristalloidē propter
limpiditātē appellēt. conu conu sitū sitū villosū quē vt in cō figi possint ali
qualiter spūs est. post hęc est humor ternus in textura vnauium quem
vitreū dicunt. claritātē habet qz cū cristallino cōmētur: roborem aut ex fane
gine venarum oculum tangunt qz et ipē digerit digēstū cristallidē p
nutrimento mutit. Primus aut humor albugineus est: albuginē omi non
omni dissilia. hęc posterior tunica arancē cōtinet cristallidē spm a duricia cor
neę et villositate vuez custodit et suo humore ne facilitatē replē circumdantem
essēcat possit pferat: māsius foramen vuez conas cōtingit. Omnes hu
mores et tunicas in pte anteriore concentricas qēs aiunt: cōmpta solidiora
et humore vitreorū: ne propter fractiones multiplices generet pñsio. Alij
tñ vūz et cornē concentricas opinant et albuginē corneę concentricā dēferū
hūm. Glaciālē aut porio est sphēre maioris et vitreus sphēre minoris. om
aut hōz cōm: infus et concentricat rōnes requirere nō ē necessariū qz laborō
om vūm videt. Dē ad reliqua igit pmonē prām. Ma. Oculis rursus duo
nerui cōpēctunt p quos spūs visus diffundit et spēs visibilis deferuntur
Sunt hē nerui nati vniūz nerui a sensu cōmuni progredientis: circa oculū
los sit hēssus: ptes adinstar situlaz ampliāntur: ramus dexter oculū dextz
et sinister sinistrum oculum cōpēctit. Locūs aut bifurcaciōis neruiū obiectū
dici solent: quō et visio cōpētur. hinc est qz res duobz oculis cōspecta non
est sed vna videt. hęc de organo. Restat vñ medium pcurramus.

De potentiis anime sensitivae

De modo videndi et noctulucis ubi lumen habeat et
quare in die non videtur in lumine proprio. Ca. X. Bi.

Modum videndi quod est: anima corpore physico et purum et saltem in
ultima parte qua color conjungitur et actus drapponum. Necesse est
esse coloris a lumine excitari ut visum moveat propter materialitatem
tamen namque visus se minime gerere potest, igitur ergo de se ipso
a materia depuratus: quod in lumine et imagine lucis tamquam in prin-
cipio suo oculo limitatur. Et tunc visibilia quod noctulucis dicitur esse intrinseci et con-
tinentur, lumen habeat: etiam in nocturno tenebris videtur, prout sunt quod signa pu-

ascendum
visus
Noctulucis

Lib. X. Tract. II.

trid a verniculis; squame piscium et similia. Discipulus. Unde hec corpora ingentium lumina habent? *Ma.* Ab igne. Omne equidem mixtum elementis constat; eo modo quo precedenti libro expositum est. In verniculis igitur quidam; qui sine sanguine sunt et frigidi; igne prope circa digestionis locum concurrunt et ibi lucent. Sic et piscibus qui frigidi sunt et in frigido degunt elementis; natura squamas punit multum duras et terribiles; prope igneas conseruantes pro fortificatione caloris naturalis. In lignis autem putridis; ignis seum humido aereo ad extremitates colligitur. Sicut et in ceteris hec non sine causa ordinata sunt; quare tamen paucissimas a pbeis turba exordatas inuenies. Hic ignis autem est vel cum quantitate priore que est lux vel posteriore que est caliditas non existente aut adurcus non est; sed naturę nostre inductionis. *Di.* Quid subest cause edicto quod hec corpora non in die in lumine suo cogenito videntur? *Ma.* Quia in die a lumine solis quod magis est illustrant. a quo etiam lumen comarum tanquam manus et debilius; obfuscat. Ob quam causam etiam stellas in die non nisi ab acutissimo visu et in puncto aliquo posse conspici dicimus.

De qualificatione medii vt videatur res sub debita quantitate. Quid radius visualis directus reflexus et refractus. Et quod perfecte rotundum proprie sit inuisibile

Capitulum. XI.

Omagister.

Medius autem videndi per certificationem quantitas visibilis per totum esse visiforme et visibile proportionabiliter elongatum. Nulla enim quantitas rei immediate distans est oculo certificabilis. dicitur propositio. 75. prius prius spectante. Unde stellas vis in oculis quantitate iudicamus que terra longe maiores sunt. Et solus radius perpendicularis porrigitur directe alterius dyaphoneitae medio occurrente. dicitur propositio prius tertie prius. hic radius reflectitur per candidam lineam opaco obstantem. Omnis autem radius oblique incidens medio alteri dyaphoneitae occurrente aut frangitur aut reflectitur. *Di.* Continuo paulisper calami habenas donec quid radius perpendicularis et obliquus. quid insuper inter refragitur et reflectitur interit platinis immoretur. *Ma.* Radium visualem speciem rei visibilis dicimus non ut lineam aut superficiem mathematicam profundo carentem sed corpalem et pyramidalem cuius basis in re visa et conus in oculo vidente est. Totum autem luminosum pyramidem sui luminis in quolibet puncto medij germinat. idcirco et oculus in quacunque parte medij existat luminosum videri potest sed diuerse. Nam quanto pyramidis basis tanto fortior et angulum coni habet maiorem; ita et rem repræsentat maiorem. Ex his facile concluditur perfectam rotunditatem esse inuisibilem; cum enim superficies eque a centro distat ceteritas eius in puncto inuisibili terminatur; itaque basin pyramidis fundari nequit. Istinc et Aristoteles Trigonum mundum ex se inuisibilem dicit; quia rotundus est quod autem sol et astrata cuncta videmus ex eo est quia multum distant. et pyramidis iam non in puncto supremo sed linea arcuati sumitur. Illud autem remotiori maior et propinquiori minus apparere videtur. Nec vero talia corpora spherica sed plana videntur et cetera. Si quando autem aliquid rotunditatis habere conspiciuntur per

Radius visualis

4. propositio
prius prius
propositio.

Aristoteles
Trigonum

aeo
aqua

(d)

De potentiis anime sensitive

fecta in tenuitatem videri nequit. unde oculos superficie sphere in puncto contingens nihil ei videretur: etiam desceret: medij non obstarer. hoc in prospectu latius indagari possit. Radius directus siue perpendicularis est ex cuius incidentia super superficie ex utraque parte relinquitur angulus recti et obliquus. per oppositos dimittit radius obliquus. Radius autem reflectit dicitur in occursum opaci per candorem aut aliam lineam versus suam originem perhibetur. sic pila in pariete picta resistit. Sed in hoc est differentia. nam eadem pila misero per motum localem resistit: non autem idem radius reflectit: sed alius a principali obiecto luminoso generatur si ultra distantiam quam opaci occurrunt agere sinitur. Radius vero refrangit quod in occursum medij alterius diapophonetario non in directum multiplicat. sed versus perpendiculari bini incidentem et fractionis erigibile acceditur aut a perpendiculari bini recedit. hoc autem quomodo aut quando fiat sequentibus conclusionibus manifestabitur.

Curres quique videtur maior vel minor. remotior vel propior quod in veritate. La. XII. Q. Ia.

Conclusio prima. Radius perpendicularis in superficie media diuersarum diapophonetarum perfringere non frangit quod non esset raro hinc magis ad unam partem quam altera declinaret. in occursum tamen opaci in se vel ad alium reflectitur. hoc conclusio prima per propositionem. 14. prime et prima tertie partis spectine conuenit. ut sit superficies media inter aerem et aquam a b. et radius perpendicularis incidens c d. Conclusio secunda. Radius obliquus incidens in occursum medij densioris ad perpendicularem frangit. per propositionem. 15. prime partis. ut sit superficies incidentie media inter aerem et aquam a b. et radius obliquus incidens c d. veniens a corpore luminoso d. per aerem in aquam. frangit in superficie media a b. in puncto e. versus perpendicularem c f. et cadit in g. si medius esset uniforme pederet in h. Conclusio tertia. Radius obliquus incidens: veniens a medio densiore in rariorem a perpendiculari discedit. Partis. 16. prime partis. ut sit superficies media inter aquam et aerem a b. radius incidens d. veniens a corpore luminoso d. existente in aqua medio densiore: in aerem medium rariorem in puncto e. superficie c. perpendiculari q. est d. recedit: caditque in g. si medius esset uniforme pederet in i. Hanc autem duarum conclusionum causa est: resistente et actionis diuersitas. Unde radius veniens de medio rariore in densius penetrando fortius agat necesse est. Ideo ad perpendicularem tanquam originem suam propinquior declinat. Contrario autem qui venit de densiore in rariorem: fortificatus non egerit perpendiculari enagat. Conclusio quarta. Locus imaginis rei visibilis est ubi pyramis sub qua res videtur. cui perpendicularis a re visibilis versus superficie medij rem visam primis erigibile coniungitur. Ideo rem visam per radios fractos: extra locum suum necesse est apparere: sic denarium existentem in fundo vasis superflua aqua ab oculo posse conspici: quod ab eodem sine aqua non videretur. Et ipsa conclusio et prima correlarij. Sit d. superficies aqua prima rem visam b. perpendicularis erecta b d. et oculus cristina in aereo radio veniens a visibili b. versus oculum. frangit in puncto e. a perpendiculari

Liber. X. Tract. II.

[illegible]

Jacobus

Be natura ac diuerſitate ſpeculorum q̄ in co
cleari polito offēdi p̄nt. **B**e ſtella q̄ videt̃ cū
ſole in ſpeculo imerſo aque ⁊ qd̄ idoliū rei vi
ſe: nec eſt in profunditate ſpeculi nec in aere p
pinguo ſed in ſuperficie ſpeculi. **La. XIII. Et.**

Con natura speculorum pauca saltē in hac digressio-
ne in modū breuē haud fuerit. Necpauca maximē.
Quia ad speculū integrariū requiritur ornatus et
leuitas intentis: superficie regula sit. Insup et cū
de necēaria sit pfectio potūra: pars in marmore et
calibe pluribus alij lapidibz metallis polē. Dya-
phaneitas autē si speculārī corpz acciderit: necessario opaco alij
subducit superficie cū terminatōe: ad dyaphoniz sit sunt vitra
plumbū: supponit. et radij pgrāre pbiunt ad vidētē reflectē.
Quē autē plumbū vitro ē aqua cū fundā: recte. radios cū aqua
intrare manifeste pbat: q̄ oculus cū in aq̄ solē videre pot̄ dūe-
re. Radios autē nōnullos a superficie aq̄ reflectē et cō deducit:
q̄ in ea rēp̄ speculō solē et cetera obiecta oculus cū in aere cō-
templat. et si aq̄ fundū nō hēret: nūbionū insupficie radios aliq̄
reflectēret. ois cū superficie media intrer dūo corpā diuisa sit
phōnetarij rōnē in speculārē precipat. Sūt autē specdā varia: qdā
nūc sunt vniuersua et plana: in q̄o res vidri pot̄ sit vltimarie
aut aq̄ q̄era. Vnde Virg. Turp. me in litore vidi placidū q̄ flaret

(C) 1980

6	air
	agua

De potentiis anime sensitivae

mar. ut Sanguis hominem ostendit nigrum et pallidum; oleum iuvenile et amara-
bilis gladius latus aut oblongus. hec autem potius differunt speculorum natura
graviatur. Sunt autem et tana aut concava aut convexa. Concava rem maiorem; co-
nca minorem representant. et lata quidem si sunt sphaerica, oblongi vero si fuerint
pyramidalia aut columnaria. Omnia hec in coelesti polito contrahuntur. in
manubus quidem basi planis; in columna manubus columnare vel pyramida-
les. hinc autem ab intra concavum; exterius vero convexum ostendit. Accedit
autem imagini rei visus multiplex variatio primum diversum et obiecti et speculi situm
et in speculo multae concavitatis pars inferior apparet superior et contrarius co-
quod una pars speciem supra altam projiciat. Speculi in una parte concavi et al-
tera plani duas representare potest facies. In collo quidem consuetas si sit pla-
num inferius. aut in vertice colligatas. si planis superius situr. Sic et in
speculo immerso aquae et soli obiecto stella videtur: quod stella non est. sed secun-
darium solis idolum ex diversitate superficie speculi et aqua resplendens. In
aliis tamen lucidis hoc fieri nequit propter radii debilitatem. hec autem nuclearius
in perspectiva perquirenda sunt; ad reliqua properemus. Di. Restat quod
fortius arguitur an idolum obiecti in aere propter quod aut profunditati speculi sit
immersum necesse est. Alia. Neutrum affirmo. primum quidem in aere speculo pri-
mo non esse. hoc maxime approbare videtur. quod tali aeris parte primum agitata et
variata. idolum rei visus immobile persistit. ut fortissimo subtilis ante speculum
vero spirans. quod vix nauticus fuerit. si idolum hic aer contingeret. Idotus
enim nobis inquit Aristoteles. movetur et ea quae in nobis sunt. rursus autem idolum
profunditati speculi immersum non esse propositum. Ita primum perspektiva adiuncto
obscuro late ostendit. quod autem idolum quod profundis immersum videtur. ex
distantia obiecti est ad cuius situm et motum idolum variatur et non ad motum speculi.
Alii et res visibilis tanta profunditate speculi apparet. quod est a speculo distantia.
Mirabile tamen quoddam in speculis reperiri est. quod gratia Augustini ad
Nebriam oculum esse dicit. quibus specula ingentia sunt. non reddunt ma-
iores imagines quam sunt corpora etiam brevissima obiecta. in parvis autem spe-
culis sicut in pupillis oculorum et si magna facies sese opponat brevissima tamen
imago pro modo speculi format. hic aliquid later. probabiliter itaque videtur
idolum rei visus in superficie speculi recipi. non quidem superficiei tenus sed in
puncto. saltem naturali. Idem autem certissimum argumentum est. quod non ma-
ius in maiore. nec minus in minore apparet superficie. Similiter si speculi
frangitur in qualibet parte totum videtur. et celi medietas in parvo speculo
cernitur. quod vix nullatenus fieri si dimensio longitudinis et latitudinis
attendatur. nec idolum dimensiones habet. sed est dimensionum species. sicut
forma lapidis cristentis in anima indivisibilis. hoc autem necessarium esse dimen-
sionis in oculo distinctum per tres loca. et rem ut est in suis lineamen-
tis representare possint. Nec idem idolum est quod videtur sed semper aliud
et aliud ad partem obiecti generatur. hec autem ex eo apparet quod ad situm et mo-
tum obiecti variatur situs et motus idoli non eiusdem ut dicimus in numero
sed similis per continuatam generationem in specie. Possibilitas autem videri
facile apparebit. si visionem ab angulo pyramidis cuius basis est in re vi-
sa fieri consideramus. hinc propositum. scilicet primum perspektiva asserit. a super-
ficie speculi in infinitas fieri completas reflectiones forme rei visibilis. hec omnia
ex perspectiva Suicronis Alacen Bachonis et aliorum in super libro de Spe-
culis latius demonstrari habent. Ad presens autem communiora perhibuisse
sufficiat ad methodum nostram unde longius digressi sumus iam tandem
revertamur. Di. Optime. Verum quod paulo ante hac de visionis modo
commemorabam. indiscutimus. haud pretermittas.

Augusti.

Suicronis
Alacen
Bacebo

Liber. X. Tract. II

De modo videndi si fiat extramittendo vel intus susci-
piendo et quomodo omnis sensatio sit via assimilati-
onis vñ spūs sensitui oīo sensibilibus sūt depurati.

Capitulum. Quartūdecimū

Magister.

Aristote.

Quisitione fieri p egressum spūs visibilibus: ab oculo ad rē visam
non cōdemendē auctoritatē vñ tradidit. et Aristot. cām assu-
gnans cur oculi p fundi aur in purco cōstentes clariuo vidēt
idem sentire videt cū ait id ob hoc fieri: q radij cōstites mīo
n^o dispergunt. Sic spūm imateriale et agillimū dicunt vñ in
momento ad remonissimā crīā visibilia aggredi et regredi pos-
sūt. Sūt tñ q spūs visibilibus et egredientē spūm in medio cōcurrere imaginant.
Hanc positōem de egressu spūs fortasse non oīo esse difficile saluare: mī-
tis tñ tāq pbe et pspētiue diffona excludit. Ea ppter nos omniūtorē sūas
amplectentes dicamus visōne fieri p receptiōem spērū visibilibus in oculo
p modū pyramidis: cuius basis in rē visa et conus in oculo est. Spūs autē vi-
siuus lucidus et clarus a cerebro p nervos (de qbus sup^{ra} ad oculos vsq desce-
dens et a spēbus limitatus sensatiōe cōfusa regredit^{ur} ad aū^{em} regressum exi-
tata anima et cernens drapponi sui purissimi et penitus incolozan sup^{ra} fidem
in silitudinē ringi se conuertit ad obiectū. vñ splendet venit et ipm discere
ta sensatiōe percipit. et ita autē hoc assimilationis via. Sicut cū cera scriptibilis
artificis ingenio pfiguratur rei artificis p^{re}sentialiter apposite. vñ ut faciat bu-
mane leonis vel alini nec artiter hanc pfigurationem facere possit si aliam
non haberet. Si igitē cera esset animata mēte intus cōfusa pfiguraret ceram
oīi figure sibi ē sentire. Sic spūs visiuus animat^{ur} aīa sensitua p^{re}figurā
pfiguratur spēs visibili quā offendit in oculo. pater igitur discretam visōnem
sine attentōe rōnis fieri non posse: quādoq dem in ultros ptercurrere (que
spēs in oculos recipimus) minime agnoscimus: dū attenti alijs nō aduer-
mus. pariformiter de auditu esse cū gustu et tactu intelligēdū est. Nā sicut
spūs in oculo pfiguratur spēbus colorata in aure assimilatur spēcī sonozum
in naribus speciebus odorū: in lingua speciebus saporū. et in toto corpore
spēcībus tangibilibus. Opēctūm est igitur hūdi spūs a sensibilibus omnino
esse depuratos: ne intus cōfusa extranea pbeant. vñ si spūs visiuus colore p-
ciparet non indifferenter omnem colorē sed cum tñ quo tinctus esset vel
p^{re}ter. quēadmodū videns p virū rubrum oīa vīa rubra cōstīmat. Spūs
cū mūto se rursus ait et p^{re}terio prima sede pspētiue. Itaque de visu
nunc auditum pcurramus. Di. Ad promissōrum oīdo cōpostular.

De visus et auditus sint sensus discipline auditus
definitur oīganū mediu audiēdi declaratur. ca. XV.

Etum eodem nā in ordine sensuum. Auditū sēm cōtinere locum
philosophi tradiderūt: q ppter visum sentit remonē et ad cōfū-
plnam magis est necessarius. que cū a cūabulis dīcamus aut
visū aut auditū recipimus. Et autem auditus potentia sensit-
ue app^{re}hensiva soni in aure mediante aere vel aq. Di. In hac descriptiōe
sūter obiectū: aurē organū aere vel aqū mediu auditū p^{re}terio. Ma.
Sane accipit: et eodem sūctū quo hēc spūs ar disti. Di. Veritatem
in principio Regis et in Aristotē theorematib^{us} de sono hūda obsauē vider

De potentiis anime sensitivae

tum esse memini. hic tamē et organū et mediū latius vultū explicanda.
 Aſa. Auris (in qua organū auditus) ſubſtātia eſt cartilaginosa: vt for̃ rudie
 ſua ſit ſemp̃ parula. Tortuoſa vero et anſ. ac ſibi ornata. et inſ. ca et au
 ditū inſinuat. ipſi quoq; mō per ſubitū in gr̃ alijs ledere poſſunt. In pſum
 do auris os quoddā eſt poroſum. ſiccū et durū. in quo ruiſus pellicula q̃
 dam (quā alij meringi. alij tympanū auris vocant) acce cōnaturali repleta
 cōtinetur: ſpeciebꝝ ſoni proſus vacua. vt oſi ſono aſimilari poſſit. mediū
 audiendi acceim vel aquā eſſe q̃ eo manifeſtū eſt. q̃ auris ſana in vtroq; cō
 ſtituta ſonū percipit. audiunt eſſi in aere aures et in aqua piſces. Unde etiam
 circa aquas ſilentii facimus. ſi quido prendere piſces. attendimus. Di.
 Quis his p̃radicere poſſet: ſed modū audiendi ſilicida.

De modo audiendi et q̃re dormientes patentibus
 aribus nō audiunt. Inſuper q̃liter orbicularis mul
 tiplicatio ſoni a Boetio declarata. et qd̃ idem ſonus p
 diuerſas ſpecies a pluribꝝ audit. De ſono Echꝝ. et
 quō per murū audire poſſimꝝ. Inſuper q̃liter ſonus
 acutus ſup̃orē dētibꝝ ingerat La. XVI. Oſa.

Serebro neruus q̃ d̃as prendit. et paululū pgreſſus bifurcat
 eū rami ſinguli ad ſinglas aures deſcendunt. ipſi auditū
 ad tympanū vſq; deſcendunt. q̃ ſpecie bꝝ ſoni acce melius pul
 ſant inuatur et his pfiguratus regredit. ad culꝝ regreſſus q̃
 citra auiā ipſi inuatur cernit. ad obiectū vñ ſpē multū
 plicant ſe cōcurrunt. ipſi q̃ diſcrete percipit. Regreſſus aut ipſi
 ſe nō ad organū eſſe neceſſariū. q̃ hoc facile patet q̃ in ſomno ſonꝝ in
 aures receptꝝ inſeritens minime audit. nerui quidē va. oibꝝ opitari ſpūm
 audibile erre phibent. fortior aut ſonus meatꝝ aperit. et cauſato calo. c. va
 pores reſoluit. hinc ſpūs audibilis cretus dicto mō inuatur. Multiplicatio
 uē p̃o ſpeciei ſonore ab obiecto p̃ſus aurē. Boetꝝ vir ytiq; doctriſa et gloꝝ
 quio clarifiemus in primo muſice p ſile manifeſtat dicens. Cum in palu di
 bus vel ſetis a quis ſactum emittit mergit ſatim. p̃r in paruſſumū orbē
 vnda colligit. deinde maioribꝝ orbibꝝ vndaz globos ſpargit. atq; conſeq; di
 ſſatigatꝝ motus ab eliciēdis fluctibꝝ cōq̃ſcat. ſp̃q; poſtea ior et maior vndula
 pulſu debiliore diſſundit. q̃ ſi qd̃ ſit qd̃ creſcentes vndas poſſit offēdere. ſta
 tim ille motus reuertit. et q̃ſi ad centrū vñ pfectus fuerat retendat. Ita igit
 tur cū aer pulſus fecerit ſonū pellit alius p̃miū. et quodammodo fluctū aeris
 ceter itaq; diſſundit. et oim circumſtantii ſimul ferit auditum. Atq; illi eſt ob
 ſcurior vor q̃ longius ſterent. q̃ſi ad euz debilior pulſi aeris vnda peruenit.
 Di. Unus itaq; ſonus nūero ab oibꝝ circumſtantibꝝ percipitur. Aſa. Idem
 et vnus p diuerſas tñ ſpecies. ſicut idē color a p̃hibus ſimul videt. Formaro
 eū ſono. alię eius ſpecies multiplicant verſus aurem meā qui ſum ad dexte
 ram. alię verſus tuam qui es ad ſiniſtram. ſimilitꝝ alie ab ante et retro: ſur
 ſum et deoſum. in modum ſpbere. ſicut globus ignitus orbiculariter de ſe
 terminat. Di. Intellico. Sed vnde eſt q̃ ſyllas muros q̃ nobis vocantibꝝ
 reclamare audimus? Aſag. Audiſti ſonū et eius ſpē in occurſu obſtaclꝝ
 li reſect. et ad locum vñ pfecti fuerant quaſi ad centrū recond. ſi ſi igitur
 reſectio ſit fortis ad aures noſtras vſq; perueniunt. Sic emendū ſonum
 quē ore emiſimus reſectꝝ percipimus. modo ſamen debiliore. q̃ vñ tunc re

Lib. X. Tract. II.

Neque directis sunt debiliores. Sic sonus reserius a grecis $\mu\chi$ & latine vox Echo pferri solet. Atque nō ita sonū reflecti accipiendū est: ut oīno nulli eius spēs murū aut obstacula penetreret. experientia nāq; testat: p murū penetrare aut silia auditiōe fieri: & nōnq; psumi. in penetratiōe nempe gura cōfundit: suba remanere hinc sepius sonū audiū: sed an ne vox & silia sit nō pcepimus. Sic color nōnullas speciei opaca penetrare dicūt qd vīu acutissimo & lineis oculis apprehendi possunt. Di. Subest qstio: cūla: cui? solutio tractatū de auditu claudat. Est aut: q via sonus acur? dicitur stuporē ingerere possit? Aia. Nervus sensitiu? in mandibula singula dentib; ramisculis colligat. Nūc nervus audibilis cōiungit: quē qdam a curiores soni penetrātes ramisculos nervi sensibilis pullant & obkupscent faciunt. Di. Optime. nunc olfactū vidcamus.

Quid olfactus. quid odor. quō generetur. et que odoris spēs de organo olfactus. Et quare hō nō nisi excellentia olfacit. & que animalia in singulis sensibus homini prestant. Capitulum. XVII. **OJag.**

Olfactus est potētia sensitiuē apphensiva odorū p narcos: mediantē aere vel aq. Obiectū cū olfact? est odor. organū in naso. mediū aut aer vel aq. Di. Odor qd est? Aia. Est passio siccā digesti in humido: alteratiua olfact? de potentia in aīu vñ cū siccitas terrestritati mixta vi caloris in humido digerēt generat qūras quā odorē dicim?. Pater in pomis: in qb; siccitas terrestria in humido: calore solis digerit? donec odoriferū fiat pomum. Di. Principia igit odor sunt siccitas in humiditate & calor agent?. Aia. Apert: dicis hęc autē pncipia qz in harmonia & pportione variant: nec sp eo dē mō deurrūt. hinc varie odorū spēs gēgūit. q sunt odor aromaticus salis. amarus. acutus. acetosus. stipicus. ponticus. vinctuosus. dulcis. insipidus siue feridus: si q alij reperiunt ad hos reduci hñt. Di. Organū despiciamus. Aia. Organū olfactus in cerebro sup nasus situm est: ne facile possit a pñis offendi. Sunt autē due canalicule ad modū māmīlāz concaue & spongiose pñus cerebri suspēse. hñtes coopeculū qd p acris inspiratiōe & respiratiōe aperit & claudit. Id organū natura calidū & oīm odorū experit. ut oīm sit susceptivū. In hōe aut ppter magnitudinē cerebri cui? cōplectio frigida est olfactus mīlūz ledit: ideo nō nisi excellētia olfactib; hñt. siue etiā odor somnia parit. Est a qbusdā dicitū est. Nos aper auditū. lūny visu. sinca gustu. vult olfactu. & aranea tactu excellit.

De medio & mō olfaciendi. Est odor realiter vel spūaliter p mediū diffundat. Ca. XVIII. **Bi.**

Modus olfaciendi.

De medio qd noui asserat? Aia. Nihil. Nam sic sonus p aīem vel aquā auditū vñq; puenit: ita & odor olfactū? est: nos in aīre & in aq pñces. Di. Olfaciendi autē modus qd est? Aia. A corpore odorifero calore resoluēte. odor p mediū diffundit. vñq; ad narcos. ubi inspiratiōe attrahit: & apto coopeculo ad canaliculas pringit ad qd rami vñq; nervi sensu cōi cōiunt? prendunt: p qd spūs olfactivus delatus in occurū spēs odoris imutat: sitq; olfactio pñsa. aīa aut ad regressū spūs exercitata cernēs ipm inmutatū spēs: se ad obiectū vñ huiusce pcessere spēs puenit: ipm q. assimilatiōis via secernit atq; dijudicat. Et hñt de odoris p mediū

De potentiis anime sensitivae

triplicatione est nō parua inter p̄bos disceptatio: alijs opinantibz odorē
p̄ sp̄s r̄ sp̄aliter: sed realiter a corp̄e odorifero vsq; ad organi p̄uenire
p̄ longinqua terrarū spacia p̄cipit. tñ r̄ vultures occisorū cadauera ante
vīs p̄ angusta miliaria olfactu s̄cribunt. Sp̄s aut̄ p̄pter sui sp̄alitatē
ius in triplicatione deficiūt. Accedit ad hoc q̄ nōnulli habitatores In
e odore cuiusdā pomi viueret: a quo r̄ diutius sciunt mori dicunt. sp̄s
re a materia sequestrat: nec calidē nec siccē s̄stineat nutrit aut̄ cerebri
humiditatē r̄ frigiditatē r̄pare possunt. Odor aut̄. vt ait sc̄ns Ambrosius
li. vi. ca. vi. ideo nō p̄functionē transit: sed diutius inheret naribz. vt cere-
li. sensibz depascat. Ab alijs vero oppositā partē nō offiū respicientibz
cit odorant in principio realiter p̄ humalē euaporationē per mediū trans-
r̄. Circa organū aut̄ iam nō realiter: sed per species diffundi. sp̄s enī ob-
cribitis ob sui sp̄alitatē nō nisi a speciebz p̄t̄ inuari: sensibile q̄ su-
ia sensum positum nō sentit. Di. Hec opinio singula concordans amo-
crenda videt̄ ad alia p̄grediamur.

**Quid gustus. quid sapor. que eius species. r̄ quo
modo generat̄. De medio r̄ modo guttandi. r̄ cur se-
licitanti dulcia vident̄ amara. La. XIX. OJa.**

Gustui sequit̄ in ordine sensuū Gustus: est potentia sensitiua ap̄. Gustus
prehensiuā saporis in lingua: medio humido saluati. Sapor
equidē gustus obiectum in lingua organi r̄ humidi saluati. Sapor.
le est mediū. Di. Saporez describas. Alia. Sapor est pal-
sio seu q̄litas humidi digesti in siccō terrestri. alteratiua gu-
stus de potentia in acrum. nam sicut odor generat̄ ex digesti-
one siccī in humido: sic eodē sapor generat̄ ex digestionē humidi in sic-
co. vtrobz aut̄ causa efficiens est calor solis vel ignis. Unde r̄ fructus ima-
uri coctigine siccī in humido cum calore odorē multi p̄ueniūt: sic ex mlti-
fario eodē humidi in siccō cū calore diuersi saporē p̄creant. qui sunt sa-
por insipidus. dulcis. amarus. acutus. saluus. acutus ponticus. sipticus. vi-
truosus. insuauis. asper r̄ durus. Et si qui alij reperiunt: horū naturas par-
ticipant. Ex quo manifestū est odorē r̄ saporē principia ita esse cōnera. vt se
paratim nō inueniant. sic nec bz q̄litates q̄b̄rem etiam in nobis concur-
runt. Di. Aperte loquens. ad organū explanationē nunc stilum veritas.
Alia. Organū gustus neruus quidā est a cerebro descendens: in lingua ra-
mificatus: r̄ p̄ eam admittit reus expanfus. Medium aut̄ est caro lingue
porosa humide saluati debita. Cum igit̄ hic sensus offiū anali sit necessa-
rius: nulli talium lingua aut̄ caro loco lingue deesse p̄t̄. Cum itaq; ab ob-
iecto saporifero species p̄ hoc medium vsq; ad organū multiplicat̄: spiritus
gustatiuus p̄ dictum neruū descendens in occū su species inuatur: atq;
gustatio confusa: regressio aut̄ spiritu anima excitat̄: r̄ cernens ipsum inu-
tatem ad obiectum vnde multiplicat̄ species se conuertit: ip̄mz diiudicat.
Di. Unde aut̄ febicitans dulce amarū iudicat. Alia. Ex eo quia
p̄t̄ lingue eius impleri sunt crudis r̄ amaris humilitatibz: a sion: ad o
descendens: per quas dum species saporis multiplicat̄ amaritudinē con-
trahunt: sicut species luminis transcurrentes vitrum coloratum iungunt: aut̄
quia intus existens foris n. ouet.

Gustus

Sapor.

Saporis
species.

Guttandi
modus

Liber. X. Tract. II.

Tactus qui omni animali necessarius est definit ob
iectum organum et medium tactus enumerantur. et quare c
iecta sensuum peraria complectantur aperit. Hinc visi
corpalis et intellectualis beatorum iucundissima ostendit
tur. Et homo melioris tactus esse probatur. Insuper qu
tactus plures sensus et organum habere circa cor exp
nitur.

Capitulum. XX.

Omagister

Ostremo loco sensuum Tactum collocauimus: quod omni animali ita
cessari est. ut sine eo sicut et gustus: qui quid tactus est: nequa
vivere possit. primum namque vires tria fugit: amica prequi
Est enim tactus potentia sensitiva ante apprehensiva: quibus ta
sibilis: in nervo expanso adinstat rectis per totum corpus medi
e carne. hic nervus (que et organum tactus dicimus) a cerebri
out: per cervicem ad medullam spinalem dorsum deducit: et per illam per principium in ossibus
bus spina dorsum perungit: inde tenuissimis quasi riuulis per omnia se membra di
fundit. Di. Cum hic nervus organum tactus sit: carne ipsum cooperiente: me
dium tangendi quare non tangibile obiectum tactus intelligo. Mag. Optime
Nec ista dilucidatione egere. nisi forte ut per quare tangibile intelligas co
quod ad calidum. frigidum. humidum. et siccum. ad quod quare scire reducantur. di
quo libere. et de transmutationibus elementorum agere: dicitur est si meministi. Di.
memini: sed vides est quod non modo tactus. verum etiam omni sensuum obiecta tria com
plectuntur. Ana. Et eo quod sensitiva cognitio debilis est. nec sine peraricia
re differentias sensibilibus facile apprehenderet. sagax igitur natura obiectis perar
ricate indidit. opposita enim iuxta se posita magis elucescunt. Hinc et ipse
eadem est disciplina. etiam hic peraritas in obiectis: ita ad sensum moderata
ta est quod harmoniaca proportione. ut excellens sensus contripart: discerneret
dolorem auctorem. delectationem vero debite proportionari ingerat: et quidem tanto
maioris quanto quod sentit. plus de natura obiecti participat. vivere enim sensitiva
est sentire: et obiecto suo refici. Unde si visibile esset quod lucis luminis: et omni
colorum naturas includeret. id delectabilissimum visui proportionato sensationes
prestarat. perariformis et de aliis sensibus dicendum arbitror. Qualis igitur istec erit
visio: quo oculus beati perfectissime dispositus intuebitur humanitatem Christum
visibilem pulchritudines complectentem. qualis denique visio: oculi intellectualis ex
intuentis intimius diuinitatem non modo visibilibus: sed et omnium sensibilibus et
intelligibilibus exemplar perfectissimum. Di. Qualis sit nescio: sed mirum modum
gaudiosam ex his facile coniecto. Ana. Sane dicis. qualis sit nescio. nam
nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: que pro
rauit deus diligentibus se. testatur ille qui raptus in terris celum vidit: et arcana
audiuit. que nec loqui licet. Sed vnde digressi sumus reuertamur. sicut
est sensibilibus non quare rationem obiecti participant: sic nec in omnibus animalibus
(ut permixtum est) sensus eque vigent. Nam Vires visui. Aper auditum. vultus
olfactui. Simca gustui. Aranea vero tactui sualere prohibent. hominem autem
perarissime completionis. et ideo ad equalitatem magis accedentem. Hinc et subri
tiores tangibilibus differentias sentiente assueverant. et in ipso per tactus diuer
sitate ingenij discrimine disiudicant. Apollon est carne aptus mente autumae
egris edicentibus: de quibus physiognomia tractat. Di. Gratissima hec fue
rit. Sol autem occiduas merus in vndas tractatur de sensibus claudere debet.
Etiamque in modo tangendi si quod speciale est percipere edicas. Ana. Nihil

De potentiis anime sensitivae

si fortasse q̄ organi q̄ratiuis dispositiorib⁹ infernat; quib⁹ diversis ob
iectis differentijs p̄portionat. Idem ē Aristō. hunc sensum plures astruit. In
vno q̄ de sensu ⁊ sensato organi eius sibi ⁊ gustus circa cor ordinatur. Iste
sensus q̄ sensus sunt alimētū: quod post digestionē completā formā vī ca
lidi in corde ostentis accipit. Nos autē eos scdm̄ q̄ obiecta p̄scernere hñt
secutū sumus. Vale. Di. Et tu semp̄ bene valeto.

De natura. numero. ⁊ organis sensuū interiorū in
genere. Capiculum. XXI. Discipulus.

Alue p̄ceptor colendissime. Ada. Et tibi salus fili. Quid si
bi vult: quā vultus ostentat lenitas? Di. Audies quē hēter
no vesperi de sensu naturis discernimus: dormitis revidē:
⁊ intellēxi luculent: mirari autē haud sufficio dormitanti q̄
vigilans autē posse recollere. Ada. Postq̄ sensum interiorū
quēadmodū ⁊ exteriorū naturas agnouero: finem accipiet
tua admiratio. Di. Censen istoc die singulos dilucidare posse. Ada.
rū per pauca cū habeo q̄ de his in medijs ferre conor. Est autē (ne diu?)
biantē animū tuū morer) potentia sensitiva interior: q̄ sensibilia p̄ corā
m absentia apprehendit. Nam (vt p̄missum est) sensibilia p̄ species ⁊ idola
p̄ia sentiunt. Hec autē a sensibus exteriorib⁹ recepta: p̄ nervos organoꝝ
l cerebri vsq̄ p̄scendunt: vbi cum sensib⁹ interiorib⁹ etā remotis sensibi
bus sensationes causant. Et vt cunctatius q̄ volo intelligas sensuū interi
um. ⁊ numerū. ⁊ organoꝝ discrimina p̄mittam. Di. Optime. Magi.
sensuū interiores numero q̄nq̄ sunt. vicq̄. Sensus cōmunis. Imaginativa
Estimativa. Fantasia. quē etā imaginativa dici solet. ⁊ Memorativa. Ido
m organa in substantia cerebri subtilissimus fecerunt pelliculis. quē p̄
vā totum cerebrū tribus distinguunt ventriculis: quoz anterior ⁊ medius
quonā maiores sunt) rursus bipartiuñt. Prima portio ventriculi anterior
⁊ organi est sensus cōmunis. Secūda imaginatiue. Tertia autē ventriculi
necū attribuit Estimatiue. Secūda Fantasiē. Posterior vero ventriculus to
mū Memoratiue deputat. Hec de organis dicta sufficiant. Operationes p̄
uramus eodem ordine.

De operationibus sensuū interiorū trium primo
um ⁊ qualiter Estimativa intentiones elicit: et qđ
p̄omine cogitativa siue ratio particularis dicitur.

Capiculum. XXII. Discipulus.

Liber. X. Tract. II

De potentiis anime sensitivae

Differentiores sensus cōis q̄ sunt. *Ana.* Tres sunt. primo cōi
cognoscit sensatōes & sensibilia oīm sensuū exteriorū: etiā nō
p̄sensibilib' obiectis: ideo cōis dicit'. Scōo cōiueniētiās & differen
tias inter obiecta & sensuū discernit. Cum cōi p̄mo obiectum
vni' cognoscit. scōo obiectū alterū' ap̄p̄hendit. tertio actū for
mar p̄tinentē virtualit' noticiās ambōz obiectōz: in quo ex
ipōz cōiueniētiās & differentiās ponit. v' albiū est dulce. sonus nō est frigidus
ē. Tertio absēti' as obiectōz iudicat. v' qd̄ visus nō videt. audit' nō au
dit. Sic de tenebris: silentio: ceterisq̄ obiectōz p̄iuanōib' iudicat. *Di.* Hic
ne in sensus est: a cui' organa cernit: nervi ad organa exteriorū p̄tendunt'
Ana. Is est. vñ & p̄ hosce nervos oīm visibilia ip̄s recipit: & quidē facile
p̄pter organū humiditatē & calozē. diu' autē retinere nō pōt: quapropt' sa
ra sensatōne: eas p̄ nervoz mear' imaginariū & trāsmittit: cui' opatio (st
receptas species & imagines resuare. vñ & nomē accepit. Hinc organū hui'
ficius & frigidū' esse describit. Ne autē q̄ sequit' potentie octose p̄maneat
spēs. ab imaginariū: ad estimatiū trāsfert: ex q̄bus hęc potētiās intētiō
nes nō sensatas eliciat. quēadmodū oīs ex specib' lupi: colore scē figura &
alijs mimicitia nō sensatā eliciens ip̄m fugit p̄m. *Auicē.* vñ natū. & h' vel na
turali instinctu: si forte prius fraude lupi cōp̄ra nō sit: vel exp̄imento. v' as
nus fouet quā nup' p̄. rēlar' est appropinquās casus tūer & declinat. vel
rōne cōiuncti. v' ceruisa purpurea estimat' dulcia. *Di.* Intētiōes q̄ res
sunt. *Ana.* Species sūt sensatōnū: id sensibilia speciebus nullo simpliciores
& a sensib' exteriorib' im̄p̄ p̄tubiles. p̄pter organoz indispōitiōē. hūc autē
potētiē sunt p̄portionare: quā si ratio decorauerit. v' in hōib'. iam nō est
matūa. sed cogitatūa appellare solemus: siue rōnes p̄tulare.

De operationib' fantasie diuersis in hoīe & brut to. & an in vigilatib' fantasia operet'. Ca. XXIII. Si.

Fantasie potētiē opatio q̄ est. *Ana.* Et speciebus p̄memoriatis
est ad organū ip̄ius pueniunt: diuersas imagines cōponit. q̄ a se
su cōmuni p̄cipiunt. dum rursus ad ip̄m descenderint. Qm̄ vero
hęc potētiā in hoīe rōne decorat: idō nō necario codē mō opatur
Nōm̄q̄ cōi ex cōpōitiōne speciez intētiōnū diuersaz mōstra fingit. quoz
nec aliqū sit a vidit. In brutis autē instinctu nature regit. q̄ in oībus eiusdē
speciei filis est. idō in talib' fantasie opa nō variant. Sili quidē ingenio
offus bīrundo. midit' aranea telam exit. Huius potētiē opa & si vigilans
idus nō dēfinit: raro tñ ab ip̄is p̄cipiunt: p̄pter fortioris motus exteriorū.
Dormientes autē quoz sensus exteriorē vacant frequētius hęc sentiunt. et
somnia appellant. qz in somno apparent.

Somni & vigilie descriptiones ponunt. et cause eōundē varie declarantur. hinc omni animali necessa ria esse concluditur. Capi. XXIII. Mag.

N hui' dūcitur: idē parump ab instituto tramite digredi fortasse
tū oīno erit inutile. *Di.* Immo p̄p̄a flari. nā scē quartā p̄s
vireant amplē inertī somno trāfigo. & vñ in me pueniat: nō
dū plene intelligo. *Ana.* Somnū quidā p̄bōz in potētiā sentiē
di & mouēdi dēfinit. Eadē quippe via est spūs mouētiō & sensitiui. Vigiliā
cōtrario potētiā sentiēdi & mouēdi describit. Alij somnū ligamentum
sensuū. vigiliam autē solutiōē eōundē aiunt. In somno. equidē sensus ex
c iij

teriores ligati ab opibus cessant: sicut et sensus cōis in ea opatione q̄ respici
sensus exteriores. In vigilia autē q̄ finis est somni: ligati sensus rursus sol
uuntur ad solita pcedit opa. Di. Idē ita se h̄re in me ip̄o exp̄ior: sed vin
culū hoc q̄le sit: aut vñ pueniat edicito. *Ala.* Dum nutrimentū digerit
ip̄o euaporatōes grosse cerebri perunt: cuius frigore in aquā resolute ob
grauitate descendit: et ceteris vaporibz sicut a frigiditate cerebri reuertera
tis: meatus spirituum ad sensus exteriores opilant. et ne egredi possint in oc
cursum speciez sensibiliū cobibent. Vñ q̄uis dormitanti aures sonoz sp̄es
penetrēt: ad organū vsqz pueniāt. auditiōe tñ facere nequeit: eo q̄ sp̄us
audibilis p opilatos nervos egredi nō possit. cōpleta autē digestiōe sepa
sanguis: cuius pars purior supiora cōscendit: grossior: p̄o inferiora nutrit. Si
milit et calor q̄ fuerat. circa digestiū p̄gregatus. et ab exterioribz ad interio
ra collectus. rursus distundit. meatus spirituum penetrat: et residui vapor cō
sumens spiritibz viā aperit. Hinc *Algazel* somnū definit: ait. Est attractio
sp̄is ab exterioribz ad interiora. Sic somni causa effectiua est calor: et spi
rituū in organis sensui absentia: et causa vigilie eorundē p̄sentia. Sed cause
absentie talis multiplex est. scz euaporatio nutrimenti. labor egrediendi. etas p
ma. infantia. studiū attentio. cura et paucor. Di. Sane in omnibz his nec
petire est qd aut nervus opilet. aut calorē minuat. Sed cū offic anal nec
se b̄eat nutriti qd vixit: nullū somni ex p̄s esse p̄t. *Ala.* Optime tñ
in quibzda vix est motū aut more p̄ceptibilis.

Algazel

De somnio quid sit. et q̄liter a sensu cōmuni cognos
citur. et quō aliqui in somno loquuntur et ambulant. et
nisi excitati non cadunt. quare etiam eorū que gesse
runt non recordantur. *Lapi. XXV. Bisci.*

Somnium

Hinc demū qd sit somnū describas. *Ala.* Somnū (vt aiūt)
est apparatus vel apphensio fantasmarū facta in dormiēdo
fantasmata autē imagines et rerū simulacra dicuntur: q̄ po
rentia fantastica ex speciebz diuersis fabricari: et cū in spū
lucido et clariorē in speculo resplendēt: vel sic figura in aq̄.
Vñ sicut turbata aq̄ figure indistincte in ea reducūt: sic tur
batus spiritus indistincta somnia b̄ens: qz vix aut raro recordamur. vt
sūt somnia in p̄mo somno: et grossa fumositas ex p̄ma digestiōe cibi asce
dit. Deferunt autē ad sensus cōmuni: a quo apphensa ad organū fantas
māqz ad cellā mēorie reuertunt. m̄troz nāqz somniz remiscimur. Rursus
si sensus cōis sup p̄sentata simulacra cōuersus fuerit. vt sūt q̄ causant a sen
sibilibz p̄p̄is. dormiēs se videre. audire. bibere. loqui. aut etiam sicut agere
somnia. Interdū etiā dormiēs nōm̄ huiusmodi somniat: sed ad instar
vigilantiū exerecit. sicut etiā q̄ ambulāt. loquuntur. et sicut operant. Di. Et au
sam huius si potes asseras. *Ala.* Albertus naturalis indagator studiosis
simus cū in his duplicē inuenit. vics fantasmatōis im̄p̄siōe fore: et so
lutionē sensus a calore acetalis: qui cū sanguine cholericō ad caput eleua
tus per organa nutritis anstalis descendens sensus quosdā: et maxie remotos
soluit: sicut et virtutē motiua ad motū p̄gressiua excitat: ad id cōsuetudine.
Di. Cur autē p̄ abrupta scandētes minime cadunt. mor autē excitati non
minimē p̄cipites ruunt. *Ala.* Casus his qui p̄ abrupta ascendit: tñ ma
ximū euenire solent: cum pericula attendere formidare egerint. eo q̄ vñ
eūis ab exterioribz ad cor formidolosum se colligunt: et lacertos nervos

De potentiis anime sensitive

et multis moribus organa destituta et dormientes igitur in rebus securiores sunt ubi cretati sepius cadunt. *De.* Sed vnde est quod dormientes gestunt et vigilantes recordari non possunt? *Ans.* Recordatio (ut in sequentibus patebit) fit per species eorum que sensibus in memorie archa reclusas. Cum autem actus illorum fiant a sensibus accidentaliter soluti species ad memoriam liber non patet introitus. qui autem in his actibus exstant facilius spem in sempiternam memoriam eorundem deuenire possunt.

De variis somniorum causis naturalibus et ab anima et a corpore somnia ut is puenient. *l. XXVI. Bi.*

Inter plane assensio. Sed si quid cause si b. s. t. e. u. r. n. o. n. q. u. i. d. e. m. u. s. s. o. m. n. i. a. v. a. n. a. s. u. n. t. i. n. t. e. d. u. i. b. o. i. b. u. s. v. i. g. i. l. a. n. t. i. b. u. s. e. n. c. i. s. s. e. c. o. g. n. e. s. c. i. m. u. s. e. c. c. i. t. e. *Ans.* Somnii somnii que euerit ut b. s. causas subesse certum est. Certe dilucidare per difficile. Dicitur. Libear fateri quibus quod p. g. s. t. o. s. u. n. t. c. o. m. m. o. r. a. r. e. *Ans.* Somnii oris quidam causas naturalis et b. i. a. r. e. l. i. q. u. o. s. s. a. c. r. a. c. l. o. c. a. m. a. n. i. s. t. *Ergo. l. 8. moralium.*

hant. quod omnes diuus papa Gregorius. viij. l. i. m. o. r. a. l. i. u. m. a. d. s. e. x. g. e. n. e. r. a. r. e. d. u. c. i. t. Aliqui namque aut somnia ventris plenitudine vel inanitate. aliqui illusionem. aliqui cogitatione fit et illusionem. aliqui reuelationem. aliqui autem cogitatione et reuelatione generant. Prima duo genera ex naturalibus nota reuincit. sequentia testimonio scripturarum confirmat. Omnia equidem somniorum causa. si rem ipsam attentius consideramus. vel intrinseca est vel extranea. Intrinseca dicitur corpus vel anima somniantis. Sepius enim quod vigilantis mens cogitauerat sollicitus sompno sensibus recogitat. et quod optat speratque vigilans in somniis videre solet. Hinc Aristoteles in Ethicis. Somnia studiosorum laudabilia asserit. Et Virgilius amantes sibi somnia fingunt. Hinc et de inimicis nostris de quibus magis solliciti sumus multa per somnia spequidimus. Interdum etiam tranquilla dormiens anima cupitque dubitans solutionem inuenit. Corpis etiam diuersa habitudo varias somnii causas administrat. Hinc Melancholici res obsequas. formas horribiles et terribiles demonum species nonnumquam vi disse se attestant. maxime autem dum hic dum. o. z. per medicinas aliquas aut balnea motus fuerit. Sic cholericus de igne bellis. cede boim et filia somniat. Slegmaticus se in aquis vel niue consistere. aut etiam mel comedere. si modo si g. ma dulce ad palatum lingue distillauerit. Et sanguinis autem abundantia in cubos somniat. quos phisici apoplexie futurum nuncios dicunt. idcirco his a carnibus. ouis. vino. et ceteris que multum sanguinem generant abstinendum esse persuadent. Quandoque necessitas vires naturalis exequi corporis sui curas coartat. Ideo famelicus comedit. sitibundus fontibus labre admoveo satiare neget. Nonnumquam ad membrorum passionem conformis imaginis formam Sic pueri dum urinam emittunt in horro vel ameno loco vigilantes hec operi existimant. Sic et interdum dum natura seminalia vasa alluere studet. puriginis quod semen in membris efficit in descensu deformitas edam nefas impleretur. aut oculi comitatur. Augustinus vero. per confessionis libro asserit tantum bonitatis habitum boiem posse acquirere. ut virtute ipsius dist. pabunt tanta sic maleque per somnia ingerunt dormienti. Di. Hinc fortasse est. ut nonnumquam uicinis in somniis repugnare nitimur. Magi. Etiam filii. i. u. r. u. s. u. s. cause intrinsece ab extrinsecis sepe mouent. Corpus quidem ab insinu celorum et circumstantium elementorum praeu. et anima a deo vel angelo. heri enim potest quas influentia celestis matris elementum. plantis aut metallis imprimi formam.

Ergo. l. 8. moralium.

Arist. ethic. Virgil. in Buccol.

Augustinus.

Liber. X. Tract. II

eandem causet et in fantasie organo. sic et elementorum quiritates quo circumdantur maxime aut nudari capitis. presens consistit afficiunt. Nonnulli etiam natali operationi non infini loci in causandis somnis concedunt. Hinc interrogati Astrologi per duodecim domorum et planetarum habitudines: quibusque somnia do videntur: edicere conantur. ut patet in li. libali Abenragel de iudicio stella: eo loco quo interrogationes pertractat. sed illos li. viij. a via publica explodere cognouimus ad somnorum extraneam spolialem causam accedamus: quam Democritus solum somniis assignauit dicere. Somnia sunt solius dei immutabiles: quod si verum esset: buta non frequenter somniarentur.

Quomodo deus angelis boni et mali iubere aut punire deo varia immittit somnia. Ca. XXVII. Si.

Hinc paulatim dei et angelum dicbas. Ana. Non ab re deum nanque per somnia loqui scriptura testatur. per somnium inquit loquitur ad illud. Di. De angelo autem quicquid testimonium affertur? Ana. De angelo bono est id quod Martheus euangelista angelum in somnis apparuisse ac monuisse Ioseph primo. Ne timeret accipere Mariam coniugem suam. Secundo ut cum puero et matre eius fugeret in egyptum. Sicut de angelo indicante Danieli et Joanni euangelista vetera essent nouissimis dicta. Et ut scis Thomae placere: dum angelus imaginariam visionem causat: siue in vigilante siue in dormiente nulla forma imprimitur: que prius per sensum saltem aliquo modo suscepta non sit: non enim facit eorum imaginari coloribus. sed spiritus humoribusque formis perceptis in formatos inouat ad ea quae praevidit imaginariis. Et rursus quicquid intellegunt illuminat. ut quod visio praedicat intellegere possit. prout de Joanne euangelista et Daniele. Interdum imaginariis sine intelligentia fabricantur. sicut in propheta ratione. cum visit septem vacas et spicas. Interdum somnia et eorum intelligentia etiam malis immittuntur. prout de somnio quod audiuit Sedon a Madianitis de quo Iudith. vij. Miltoniens quoque deo promittente: angeli mali mentibus hominum per somnia illudunt. ut testatur. ca. xij. et c. q. s. de sceleralis mulieribus: quae demonum illusionibus et fantasmatibus seducere credunt et praesentur cum Dyana nocturnis bonis dea. vel cum Herodiade (que caput sancti Joannis baptista ab Herode adultero expectat) vel cum innumera multitudine mulierum coetare super quas dicitur beffitas et multa terrarum spacia interpestis noctis silentio praestere. et de quibus li. 7. latius diffusum est. Quare autem deus talia promittat in fine li. octauo ex sententia Augustini: disertum esse memini. de talibus illusionibus beatus Iob hocque prout dicens. Terrebis me per somnia: et per visiones horrore concuties.

Si et quod somnia euentuum futurorum signa causae erant: ut illic quater et sonorum obseruata vana sit et deo odiosa.

Capitulum. Angelum octauum.

Discipuli.

Efficienter et pro epitomata angustia somnorum causas explanastis: nunc quod volebat a quibus futuros euentus expectare possimus edicite. Ana. Diuini somnorum inquit Aristotele. li. ij. de vigiliis et somno. nec est discernere idoneum. nec oio suadere. Somnorum enim quidam sunt euentuum: quidam causa: quidam nec signi nec causa. Signa sunt ea quae a corporis completionem et habitudine accidunt: quae etiam medici non negligenda autumant. ut in causas egritudinis facilius deuenire possint. Signa ite dicitur praeterque a reuelatione dei vel angelorum bonorum sunt. alia quidam causa sunt: et occasio euentuum. cum quidam somniasset se moriturum: a kole mari

De potentiis anime sensitue

more: et his qui in templorum vestibulis cerni solent die postero cum templi fores priteriret: cōspecto leone dicebat. En nocturnis hostis metuor: immissa manu in os ipsius a scorpiōe delenscente mihi leraliter lesus est. His p̄xima sunt somnia casualia: quibus cōgratibus nōnunq̄ cūctus illoz eueniūt. Hec uno postrema somniorū gr̄a ira vanitate et maloz spiritū illusione circūual lara sunt. vt somniantibz pestifera et creatori odiosissima ex sacris literis palam sit vñ i Zaurico legimus: nō auguriabimini: nec obseruabitis somnia. Et in Dautro. p̄ iophra ait ille aut fitor somniorū interficietur. Et rursus nec inuauit in te qui arīolos sciscit̄ aut obseruat somnia. in Ecclesia. aut Sōma extollunt imprudentes. et infra. ne dede. is in illis cor tuū. Et Ecclesia. ita. vbi plā sunt somnia hic p̄memorare: nec locus nec tempus admittit.

Gen. 19.
Dautro. 19.
Ecclesia. 34.
Ecclesia. 3.

De memoria et reminiscētia et quoz aut qualiter recordari possimus de clausura memoratiue et qualitati ua eius dispositione. La. XXIX. *Q*uag.

Vnde sit dñ calamo l somnior cāpo habenas laxamus: inſturi callem relinquimus. Di. Quid mirū si somniantium more oberrauit calamus: qui somnia p̄scribere aggressus est: cū vt inquit diuus Amb. in hexamēdō natura q̄dam si eri possit: vt bi qui aliquid intuen^r vt dicēdo exp̄mere volūt morariūq̄ corz q̄litate q̄ vt intuent vt loquunt̄ assumāt. Corcepis igit̄ lozū ipam ad semitā reducto vt qd̄ reliquū est in memoriē officiū velocius p̄ueniat. *Memoria* est spēs et intēlōnes ab antefatis potentis accēpras resuare: donec rursus opandū sit. Di. Nū id imaginatiue attributū est? *Memoria* Est: sed nō. eo mō. quo memoriē. Hec eādem solas spēs a sensu cōceptas sine t̄pis differētia custodit. Memoria nō et basit intēlōnes ab estimatiua elicitas: insup et fantasie imagines cū ofia t̄pis p̄teriti i quo seniebantur reseruat. Accedit aut̄ vt eas vt totas amittat: vel remissas ordine nō p̄fuso retineat. Quas totas a. r. itim? ita obliuiscimur: necdū volum^r eaz recordari possimus. Hinc Aurel. li. 4. de tri. ca. 17. Qd̄ aut̄ q̄sp̄ penit^r obliuiscit̄ nec cōmoueri eius vtiq̄ pōt. Quaz aut̄ reliquias tenemus remiscētia esse poterit. Di. Reminiscētia quid dicit? *Memoria* Aristote. eam dicit resumptionē memoriē aliqui nō totalit̄ oblitū p̄ diuersum ratiōsignatium ex memoratiuis ad iueniendū priat̄. oblitū. Hinc Augu. volūtas reminiscendi esse nō pōt: nisi vt totū vt aliq̄ res eius quā reminisci volum^r in penetratibz memoriē tencamus. Hec nempe adiutorio fantasmaris sum^r pri aut a sili aut a p̄fario. aut a loco aut tēpe et sic de alijs. potentiam cōgineuam monent ad apphendendū p̄ualiter obliuiscit̄ talibus equidem memoriā plurimum posse iuuari comprum est. Nōnunq̄ etiā salius spēs tardius qd̄ volumus recordamur. Organum enī memoriatiue partiuncula cerebri: vermiculo sit claudis: spēs igit̄ in quibus deferunt spēs nec introitū nec exeunt nisi hostiolā tale aperiat̄. vnde quidam caput inclinant aut eleuant dñ oblitū q̄runt. Di. Manifesta sunt hęc. Sed dic q̄so vnde hęc memoriatiue accidat diuersitas? *Memoria* Ex disproportione qualitarum et nima frigiditate et humiditate. Et calidi et humidi facile est recipere sed non diutius seruare. Rursus aut̄ siccū et frigidū tarde est recipere et firmius retinere. Iuuenes aut̄ et senes malē memoriē sunt: propter nimis angustiam et decremētū mont in ipsis: sicut cū recordario q̄git mē agiles: sic memoria

Ambrosius
Opus meo

Augustus
Reminiscētia

Memoriē diuersitas

Liber. X. Tract. II

animi quieti. hec et alia memoria naturalē cōcernentia in speciali tractatu de artificiali aut in fine rhetorice discutiuntur. Di. ad. mmi.

De potentia motiua impariua et psecutiua. De cōcupiscibili et irascibili a quibus oriuntur quatuor animi passiones.

Capitulum. XXX. Magister

Acerius apprehensiuē naturā explicauimus. nunc ordo pmissum erpōstulari ut et motiuam percuramus. Di. Probe. Mag. Ibi ubi facie pira manifestum est. Quedam namq. appetit et impariua tera impium pgregrediendo psequit. necesse est omni animi pfecto ut qd per apphensiuā agnouit. per appetitiuā appetat conueniens aut respuat prium per pgressiuam aut qd apparebat psequat et fugiat qd respuebat. Di. Est igit appetitiua potentia qua animal inclinatur ad psecutiū vel fugā eius qd cognoscit. Ana. Scire definitis appetitiuam quā cōsensuālitatē et appetitū anitatem dicunt. hinc rursus subsunt. Cōcupiscibilis et irascibilis. Di. Cōcupiscibilis q. est. Ana. Que tendit in bonum ut apparet; maxime aut delectabile. Di. Irascibilis que est. Ana. Que potius in malum insurgit fertur in bonum arduum in vtile vel honestū etiā. si delectabile non sit. ut potius amara. ut cōter pbi autumatur. nō desunt aut q. volunt q. concupiscibilis respiciat p se bonū vel malū fugiendū vel psequendū. Et vero irascibilis impedimentū psecutionis malū. fuge boni attendat. qd magis pabile videt. Impar igitur concupiscibilis mouet ad ea q. vident bona et necessaria. Irascibilis autē mandat fugam eoz q. sunt pira et nocua. Illa q. etat p. p. uinctidē boni optat; hec p. urbat p. ci. ablat. dē. p. p. rari. Est et ad his affectiones animi oriuntur: q. sunt gaudiū et spes: cōcupiscibilis dolor et timor: ab irascibili. Has poeta iuxta platonicoz suam tāq. origines vicioz accidere. alē de corpis foetate p. bidet. oī inquit. Ignis est oīis vigor et celestis origo semini. q. rum non notia corpa tardant. Terrenūq. bebant artus: moribundaq. mēbra. hinc meruit cupiscitq. delectat. nec auras suspiciunt clausē tenebris et carcere ceco. Sed nō oīa vicia alē ex carnis corrupē societate accidere diuus Aurelius de ci. di. li. i. q. ca. 3. manifestat. Qualiter autē hec affectiones vicioz scaturientes cōstantim moralib. apparebit. Di. Institutū igit psequere et organa dictaz potētiay explicato. Ana. Organū cōcupiscibilis et irascibilis circa cor vel ipm cor esse autumant eo q. cor in scribo cap. et dilatat et pstringit et sanguis ab exteriorib. ad cor vel a corde ad exteriora remittit. hinc timidi pallescit et irati exardescunt in bono nēpe animalis spūs ad vitę fontem vel securior sit retro cedit. In illa anima in pparulo videri desiderat ne videat formidolosa: et in vitionē se extendit.

De triplici virtute motiua naturali virali et animali de pia et dura matre cerebri vñ nervi sensui et motui instrumenta oriuntur. Quō fiat motus. q. trahentia reptilia gressibilia natalia et q. res potētia motiua organica et nō organica. Ca. xxi. Di.

Quisquēter motiua q. impari psequitur: paucis pstringito. Ana. Motiua tristatē seminat. Est omni qdam naturalis: qdam vitalis: qdam animalis. Naturalis in epate pēpue ex nutrimēto sanguinis opatur: quē per venas ab epate oīas ad singula corporis membra transmittit et inde nutrant et crescant. hinc naturam in portibus cum de-

De potentiis anime sensitivae

vegetativae potentiae differunt est modum animus. Vitalis operatur in corde: cuius
quod moribus dilatationis et contractionis per aeris inspirationem et expirationem
tempus. Et in sanguine per arterias a corde ortas: ad singula membra quod
vires viri largit. Attrahit autem cor aerem a pulmonibus pulsantes venae (quod
arterias dicimus) cordi primae a corde aera trahunt: quae autem cuncti coniuncte
videntur ab extrinseco per poros refrigerant. Inter has mediae a venis non
sunt: sanguinem subtiliorem accipiunt. Di. Vitalis itaque quia impulsus
animi nominatur: his solum animantis necessaria est quae pulmonibus habentur
magis. Aprime. Pulmo etiam caro est spongiosa. ut solus aera recipiens.
his plantis autem motus officio vis naturalis operatur. Similis et in animalibus
solum inspectis. ut sunt conchae et ostreae: modo tamen perfectiore quam in plantis.
Animalis in cerebro est a quo per nervos inde cunctos sensibus vigorem et
vires membris motum insunt. Unde cerebrum quod sub cranio locatur
maximo pelliculis involuit: quae exteriori cranio proxima solidior est: du
ta marer dicit. Interior autem quae tenerior est pia mater appellatur. A pia
matre omnes nervi qui sunt instrumenta motus voluntarii. et ad capitis pup
pam prenduntur. Et secunda autem nervi procedunt: qui per capitis foram ad
singula sensuum organa descendunt: de quibus supra. Nervus vero duique ma
terius per corpus animalis ramificatur: et in musculis et lacertis confluunt. per
quos motiva vis dispersa animal movetur: eo quo sequitur ordinem. Nam obiectum
ad appetitum animae cognatum per appetitum appetitur aut respicitur. hoc motus
ne viget in nervis. musculis. et lacertis imperat ut ad persequendum obiectum
rati. nam: fugiendum pertra. in corpus moueat. quod dicto citius obtemperans
agmina membrorum pertrahens et relaxans. primum quidem propinquiora movet.
et hoc rursus alia dote obiectum vel persequendo obtineant: vel fugiendo ab
hiant. Di. Ita esse manifestum videtur. nam brachium motus movet manus.
manus digitum. digitus obiectum pertrahit. Alia. Pariter et de cruribus
pedibus et alijs sentiendum. hoc imperium in brutis eodem modo accipiendum est. quo
perfectiores. superiores. in inferioribus esse possunt. Sicut autem motiva in diuerso
modo diuersa nota. nam quod dilatationis et contractionis motu operatur contractio
na dicit. ut in vermibus. conchis. et ostreis. Quae autem de loco ad locum movetur. per
gressiva appellatur. et hoc rursus in organis diuersimodum nunciat. Quaedam enim pedi
bus gradiuntur. et sunt gressibilia. ut homo equus. quaedam alis feruntur et sunt vola
tilia. ut aues quibus tamen sagax natura pedum usum propter alimenta quae
in ramis venant non negant. quae insuperius non abundat nec in necessa
rio deficit. quidam costis trahunt et ventre raptant. et sunt reptilia. ut serpens
et cetera. quidam penulis agunt natando. et sunt natantia. quorum generatim in
superioribus exposuimus. Rursus quae in manibus restis alijque membris
ad operationem adaptantur. operativa dicitur. Quae pulmonibus et vocalem arte
riam una cum lingua ad formationem vocis movet vocalia. et affectionibus
indicialia dicitur potest. Di. Aperte singula discussa videntur. sed nondum quae
res sit motiva perspicuum est. Alia. Motoria vis substantia quaedam est a
corde originata. formam accipiens in membris diuersis ad distincta opera
Unde ad operationem nutrimenti formam accipit in epate ad operationem vitae
in corde. ad opus vero sensus et motus formam accipit in cerebro. Animatur
autem hoc substantia quae in spiritu dicimus anima sensitiva (ut visum est ca.
de modo videndi) et sine sanguine corpori non iungitur. Spiritus enim inquit Aure
lius in sicco hira ne non potest. propter hoc autem hoc in sicco alia motiva non organica
quod non potest post praesens totum sit moueat. et eiusdem generis sit est intellectiva. Scho.
astruit hac motibus corpora glossa. Di. Corpus igitur motiva organica ipsae sunt
propter subtilitatem et agilitatem appellata. non organica autem vltimo intentionis facit

Liber. IX.

corpus sed ipsa anima intellectiva censet. *Augl.* Diserte dicta ressumitur. *Di.* Restat igitur ut intellectivae conditiones edoceas. *Augl.* Id ab alio libro commodius ordiemur. *Di.* Placet.

Liber. XI. De natura origine ac immortalitate anime intellectivae et si anima intellectiva sibi ipsi semper cognita sit in explicatione tamen naturae eius multis laboraverunt sapientes. Lapi. I. Magister.

An intellectiva quae et mentis dicimus: sola est quae a deo uis fecerit: nimirum creatoris imaginem expressius gerimus. Idcirco iuxta Augustinum relinquitur in .x. libro .x. de tri. ca. .x. lib. ipsi semper cognita est. Et quo esset cepit nunc sui meminisse. nunc se intelligere. nunc se amare desinit. Nihil enim tam novit quam id quod sibi praesentis est. nec mentis magis quicquam praesentis est quam ipsa sibi. verum in explicatione naturae ipsius sudare Arabes. et greci. et latini populi se a terrenis ad sublimiora sublevarunt: non tam certas quam diversas de ipsa potuerunt sententias: quarum nonnullas ab initio libri decimi sub brevitate commemoravimus. reliquias praeter novae campis distributas: auxiliante deo lustrabimus. et in his quod praecipue et catholice de natura anime sentiendum sit venari tentabimus. *Di.* Probo. primum itaque campos enumerare: dehinc ipsos suo ordine percurramus. *Augl.* primum campus sit definitio. Secundus divisio. Tertius identitatis. Quartus unitatis. Quintus imprimitatis. Sextus originis. Septimus immortalitatis. Octavus miserie. Nonus felicitatis. *Di.* Nunc primum aggrediamur.

Campus definitionis in quo principaliores anime definitiones enumerantur. Lapi. II. Magister.

Animum campum intrantibus: multiplices anime definitiones occurrunt: quibus praecipue tres dilucidande videntur. Unde ad dam animam in suo esse notificantes dicere. Anima est substantia spiritualis simplex indissolubilis. immutabilis. et incorporea. passibilis atque mutabilis. carnis pondere. figura. et colore. Idcirco definitio seipsum enucleat. Anima enim cum substantia sit incorporea: anima esse nequit. ideo nec pondus. figura. color. aut alias corporeas qualitates recipit. hinc immutabilis. in nullo sensu corpore percipibilis. quia substantia spiritualis. simplex autem per abnegationem compositionis praesens est materia et forma corporali. sic etiam indissolubilis. reliqua in sequenti clariora fient. Rursus in his de spiritu et anima dicitur. Anima est spiritus intellectualis. et sensibilis. semper movetur. in motu. bene maleque voluntate capax. Et Plato in Phaedone. Anima immensum est seipsum movens: intellectus vero in campo immortalitatis edocendus est: nunc definitiones persequamur. *Di.* Sane. *Augl.* Qui animam respectu corporis cuius forma est considerant aliter definiunt. nam ait Averroes. li. de unitate anime. Anima est substantia rationis princeps regendo corpori actionem odans. et immutabilis. Anima est substantia incorporea regens corpus. Aristoteles quoque. Anima est principium aeris corporis praesens: vita habens in potentia. Et rursus. Anima est principium quod vivit: semper movetur: movetur secundum locum et intelligimus primum. *Di.* Et manifesta sunt haec et praemissa. *Augl.* Animam intelligibilibus comparans ait. Anima est similitudo. Omnis quippe cognitio per viam assuetudinis est. ut gratiam tractamus per

Augustinus.
Remigius.
Aristoteles.

De potentiis anime intellective

denari exposuimus. mens aut q: omnia intelligit: osibus se assimilare possit: ne
esse est. Seneca aut ea in ordine ad finem ppaum definitio sit. Anima spūa
est intellectualis ad beatitudinem in se et in corpore ordinatus qd in capo
pauitimo et vitio manifestū fiet. Sed nā doctissimi moysi suam silentio
perhibemus: et cuius pperie initio hec anime o'finitio' emegit. Ania est
deiforme spūaculum vite: aut nand' deus. Faciamus boiem ad imaginem
et similitudine nram. boiem non qdem exteriorē q' corpūtur: cinis est cin' et in
finerē reuertet: sed boiem interiorē qui iuxta aplicam suam de die in diem
renouat: hec est anima ecce deiforme. Sequit: formam igit' de' boiem
de limo terre et spirauit in faciem eius spiraculum (q'rum ad sensitiuū) vite
(q'rum ad vegetatiuū). Et factus est hō in anima uiuent'. Est enī hō interio:
rior: ala uiuēs. vegetatiuū. Sensitiuū. et intellectuū aplicā. ut l' capis sequētibz
parebit. Di. Latissim' est hic cap' et breui fōe qd l' sequētibz venari possit
et mōstrāna. p'grediamur igit' ceteri ne qd' nēciatōz oculos nostros aufugiat.

Seneca

moses
Seneca

Lāpus diuisionis in quo primo anima in intellectu
voluntate et memoriā p'itur Intellectus in agentē et
passibile diuidit' et opa vtriusq' explicatur nec intelle
ctus nec obiectū solū sed vtriusq' causa intellectationis
ostēdit' ur. Et spēm intelligibile in memoria intellectu
ua q' alia est a sensitiua reseruari probat. La. III. Q. Ia.

Cumpo definitionis origines et caput diuisionis: ratio qdē la
rior: qto lucidius ea q' definitiones cōplicit' in ipso explicant.
Impiis itaq' maior' auctoritas aliam in tres potētiās di
stributam tradidit: q' sunt intellectus. memoria. et voluntas. potētiē atq'
haz naturas paucis edocebimus. Di. Primū igit' intelle.
ctū p'sequimur. Ania. Intellectus est atq' potētia q' oia intelli
git. hōe rursus l' agentē et passibile distribuit: q' nō essentia sed oparide secer
nunt. Di. Opus ergo intellectus agent' qd est: Ania. Quidrupitū est.
Primū q' enī fantasmatē in intellectu passibili spēm intelligibile cōcausat.
Secundū quo cū spē intelligibile actū intelligēti p'auit. Tertiū q' ad habitiū
dispositiōem induat. Actū quo habitiū p'ficiat. Di. Intellect' passibilis opa
q' sunt: Ania. Eadē sunt in causalitate receptiua q' et agent' in causalitate
effectiua. Ill' est enī oia facere. huius omnia fieri. Agēs. enī facit oia potētia
intelligibilia actu intelligibilia. Passibilis aut oim' intellectiōes l' se recipit.
Dū spēm intelligibile ab agēte et fantasmatē causatā recipit et p'seruat: me
moria intellectuā dicit'. Dū ipso actualem intellectuē ab agēte et spē inte
ligibili p'auit accipit: intelligētia appellat: est enī memoriē fecitē exp'met
actualem intellectuē. Di. Ad intellectuē itaq' dītor' deurrere vidēt'. intelligētia
fantasma. i. spēm intelligibile. intellectus agēs et passibilis. Ania. Scire in
fira. fantasia eādem qd acceptū a re p' sensus ipam singularit' sub p'diti
onibus materialibz q' sunt hic et nunc et rep'ntat. Et r'q' est sensus extē
rior. Et interiorē spēs recipiunt siue materia ab obiectis. Exteriores eādem
in p'ria obiecti sicut cera mollis recipit siue materia formā p'sentis et im
p'etū sibi illi. Interiores aut sensus recipientes spēs eas magis ubi l'iont: et
in absentia obiecti p'seruant: vtriq' enī cum conditionibz materialibz a
dībris depurare et abstracte cum intellectu agente spēm intelligibilem quas e
simplices res in yti rep'ntantes produciunt: quas passibilis (in eo qd memo

Liber. XI.

ria est) custodit. Rursus agēs dñi actualē intellectiōē facere nō potest. nō enim
 cie intelligibili ppter sui simplicitatē acie figere non valens. ita. Martine
 sententiā se ad fantasma. huius speciei cōuertit. qđ propter sui materialita-
 tem obfasculum pber. quē admodum visus in lumine. sine opaco terminare
 nō sgit. Qđ si multarū rez spēs sit in intellectu fuerunt. tēc tñ intelligit. cui
 spēs aut fori? mouet. Cōcurrūt itaq; ad actuaē intellectiōem spēs aut ver?
 obiectū in specie p̄sens relucens. et intellectus agens. vt causē p̄nalis totale
 cōplēctis nec cñ obiectū nec intellect? intellectiōes causat s; virtūq; sit. A cor-
 gnoscēte cñ et cognito p̄tur noticiā. testat Aug. 9. de trinit. ca. ii. Di. Quā-
 re igit nō etiā obiectū. sed intellectum intelligere dicimus. Alia. Nec obie-
 ctū. nec intellectū agentē intelligere pcedimus. sed intellectū passibile intelli-
 gibilem a suscepta intellectiōe denotamus. sicut visum in se visione recipi-
 entē videre dicimus. sic nō pictorē albū. sed dealbatū pariter ab accepta al-
 bedine albū appellamus. Di. Sigit deus intellectiōem pducere et eam
 dem in intellectu nro infunderet intelligere diceremur. Alia. Etia. Di.
 Rursus in productiōe actualis intellectiōis nullus causalitatis locus intelle-
 ctui passiuo tribuit. Alia. De hoc qđ certi p̄ferā nō habeo. diuersē eādē
 sunt magnorū et p̄borū et theologorū opiniōes. Scholius insup materā diuini
 vtilitātē dubiā reliquit. Sunt p̄terea qđ spēm intelligibilem in intellectu passi-
 uo p̄seruari inane iudicāt. qm ob angustia epitomā nō rōcs sed diu. Aure-
 liū p̄ba obijciunt. Auctōr de trinit. li. 9. ca. ii. Non omnino ip̄a corpora in aīo
 sunt cñ ea cogitamus. sed corū similitudines. sed nō forasit id de fantasmatib;
 (qđ etiā corporū similitudines sunt) quāspā intelligendū. p̄tendat. qđ in libro. i. q.
 scripsit. anaduertat tūc (inquit) si vitē hui? mortalis trāsactē meminēri
 mus. et credidistē nos aliqñ quō non videbamus memoriē recoluerim? in
 p̄teritis atq; trāsactis deputabit fides ista nō in p̄ntib; reb; semp; manen-
 tibus. cē. manifestū est in cēra aīa fantasmatā qđ organa q̄nta requirunt
 locū h̄re non posse. Di. Alia igit est memoria intellectiua et alia sensitiua.
 qua paulōre in posteriore capif p̄e situatā audiuius. Alia. Alia eādē
 nā sensitiua nobis cñ beluis cōis est. intellectiua autē solus rōnalis mentis
 potentia est qđ ad imaginē creatoris formata est sed iā hēc missa facientes
 ceteras diuisiones pcurramus. Di. Tu festinas ad reliqua ego nō hic ali-
 quantūq; manendū cōsco. donec intellectiōis vim enucleariū pandas.

De causalitate intellectiōis et obiecto intellectus insup et de duplici cognitione abstractiua et intuitiua

Capitulum Quartum.

Magister.

Quidō (inquit diuinus Aug. li. 9. de trinit. ca. ii.) tenendū est qđ offi-
 ces quācūq; cognoscim? p̄generat i nobis noticiā sui. agnat oī.
 scilicet alio gnat. s. intellectu. vñ subdit. Ab vtroq; cñ noticiā pariter
 a cognoscēte et cognito. Cognitū nō p̄mum et adequatū intellect?
 nostri. qđ sit non parlo labore a sapientib; questū est. Alijs dñi. alijs eādē
 ratē rei materialis. ceteris nō cñs inq̄tum cūa pio obiecto intellectus assi-
 gnantib;. p̄mū de p̄mitate p̄fectionis. alterū de obiecto pio statu p̄fctis vi-
 re? Tertiū autē de obiecto intellectus ex natura potētiē pcedit p̄t. Nam dco
 qđ prius in p̄fectione. quidditate materialī. quid conuenientius intellectu
 inerto materię. Aut quid communius cūcētū nihil sit qđ aīam entis pos-
 sit subterfugere. p̄ma imp̄essione imp̄ssum aīa ait. Aīa cēna p̄mo mēba
 p̄bilitat. Quid autē est qđ anima nō possit cognoscere intuitiue vel abstracti-
 ue. cūm etiam ab cōre infimio vīq; ad maximū creatum nihil possit intelle-

De potentiis anime intellective

lecti eius vel satiare vel querere donec apprehendat eum: q̄ cunctas p̄fectiōes
in se complectitur: & p̄teritis est insinuat. Di. Intuitus q̄si cognoscim? *Ans.*
Cum obiectū p̄sens. ut p̄sens est apprehendim? Abstractive aut si obiectū in
alio medio intelligim? aut sentimus. nam cognitio intuitiva & abstractiva
in nōnullis haud infime auctoritatē doctores nō t̄m in intellectu sed etiā
in sensu loci habet. Intuitus nāq̄ colorē actu p̄sentē videm? absente ab
abstractivē imaginamur. Intuitus vti in patria deus cōtemplant: & oīa crea
re: de quo t̄m aliqui hesitantes contrariū arguerant. Abstractive rosa in
p̄sente a nobis intelligit. Di. Intelligo ista: latent p̄o alia q̄ dicis in p̄
sente a nobis vident. *Ans.* In mediū p̄ter: si forte & huic tuo errori
cedere possit. Di. Dicens esse memini ad intellectiōē fantasmatū cōcurrere
quod igit cognosci possunt: q̄ sensibī nec spēs: nec fantasmatū ingerit. ut sūt
virtutes habit? sube imateriales & rerū oīm origo simplicissim? deus. Rurs
us si spēs intelligibilis a fantasmatū abstracta rem in vlti representat (ut di
ctum est) Singularia qualiter intelligi possunt. *Ans.* Hec silentio p̄terire
negligentia esse nō parceret: solvere autē difficile. argamē q̄d in aliorū codi
bus legi haud silebo. Di. probe.

Substantie imateriales virtutes habit? et cetera
omni si a nobis p̄ statu isto cognosci possint et q̄ cog
nitione et p̄ q̄d et si substantia materialis p̄ propria
speciem cognoscat. *Cap. V. Magister.*

Verē q̄ imaterialiū rez q̄ paulo ante cōmemorasti: noticiā in
hac vita q̄ corp? q̄d corripit aggrauat aniam: haberi non
posse asserere conari sūt. Nōnulli p̄o de his cognitionē nega
runt: nō affirmatiua nob? cecidit. ut scire possim? q̄ angelus
nō est lapis. nec lignū nec aliud h̄mōis: sed q̄ res sit scire non
possum? Ceteri cognitionē: q̄ est posse hic haberi de imate
rialib? Secundū: nō aut p̄pter q̄d. & alii etiā entii nobis aliquā cognitionē
esse possibilē naturale desiderū q̄ huc scire desideram? indicat: q̄ ad impos
sibile & frustra esse nō p̄t: & tamen oīm est. dicente Aristo. p̄mo metaphisice.
Omnis vobis natura scire desiderat. igit (p̄ topica) maximū scire q̄d est ima
terialiū entii maxie scire desiderat: quo ad p̄o felices sunt. Summā eadē
felicitatē in hac vita in speculariōe altissimarū causarū posuit. hinc & sapien
tē maxie felice esse voluit. Sapia est circa altissimas causas est. ut in mora
lib? tradidit. Adde q̄d ab initio hui? libri testimonii ex Aug. p̄clarissimo
volumine de triadib? q̄si mens ip̄a (q̄ vtiq̄ imaterialis est) seip̄am co
gnoscit. Di. possibilitatē mihi p̄suasas fateor modū cognoscēdi ap̄ias: cum
illoz nulla h̄re possim? fantasmatū. *Ans.* Nec oīm q̄ cognoscimus p̄pria
fantasmatū haussisse p̄ sensus necesse est: q̄si nec materiales q̄dē subas p̄
p̄prias spēs sentim? nā quoz p̄sentia p̄ p̄prias spēs videm? absentia eozū
adē mor eodē sensu notam? Di. Nihil verius. *Ans.* Qui igit absentia p̄
p̄prias in sacramēto altaris post p̄secrationē nullo sensu percipimus: p̄his est ut
p̄prias p̄sentia ante p̄secrationē per p̄pria speciem nullo sensu percipimus. Di.
Cōtrariū videris Aristo. quē dixisse ferunt in col. quē de ania p̄tulavit.
ap̄idē q̄dē nō esse in ania. (s. nō intelligit) sed spēm lapidis. lapidē autē esse
subas materialē haud dubitas. *Ans.* Si dubito ab eodē in pede lelus ve
ritate expior: nō aut p̄pria spēm illū materialē sube q̄ de se inuisibilē & intāgi
bilis est: in sensu vel ania esse p̄cedo: sed spēm accitū lapidis pura figure

Liber.IX.

coloris &c. ad hunc sensus pbi dicti accipio vñ etia in eodẽ libro ait. accidentia magnã pte p̃stunt ad cognoscendũ q̃ qd est. Aliqua igit p accidentia app̃ndam? vt subas materiales. Alia p cõpositionẽ diuersorũ fanta sma m. vt aureũ montẽ. Nã vt scribit dñs Aug. ad Iheridm. Anima p vim au gendi & diuiniatĩ imagines format. q̃s prius totas non vidit. p̃tes vero alijs atq̃ alijs reb? attingerat. Alia in p̃ceptis simplici intelligim? vt deũ p̃ceptu entis. vel ex plurib? aggregato. vt q̃ est ens verũ infinitũ. necessariũ & sic de alijs. q̃ sit accepta soli deo cõueniũt. Interdũ imo sepius res & cau sas p effectus & opationes cognoscim? sic animã in viuẽte corpe argum? Anima aut seipam intuitiue nõ p cuiuscũq̃ sp̃em cognoscit. qz nõ ob aliud q̃ eo quo sibi p̃sens est. inq̃t Aug. in de tri. Et sicut corp̃caz rerũ noticiã p sensus corp̃is. sic incorp̃caz rerũ p semetipam. & semetipam p seipam nouit. q̃si est incorp̃ca. nam si nõ se nouit. nõ se amat.

Quã parua sit cognitio nostra in hac vita et quã philosophi per creaturas in cognitionẽ creatoris de uenire potuerunt. Capitula. VI. **Silci.**

S Alijs medijs substantiax corporalium & incorpaliũ noticiam habuere nõ possum? diminuta est cognitio nostra. Alia. Re cre ais diminuta cuz nec murine entis natura & cõditiõẽ vn est p̃fecte scire possum? q̃dũ in b morali corpe a patria cõ lecti exiles p̃egi inamur. Corpus em qd corumpit inq̃t Sa p̃iens) aggrauat animã & depumit terrẽna inhabitatio seu ius mtra cogitante. & difficile estimam? q̃ in terra sunt & q̃ in p̃p̃ectu sunt inuenim? cũ labore q̃ in celis sunt. aut quis inuestigabit. nec id oino Ari store. latuisse videt. cui cũ de hac re s̃mo exortus fuisset in p̃ma p̃bia dice bat. Sicut oculus p̃tritoracis se habet ad lumẽ solis sic intellect? noster ad ea q̃ manifestissima sunt in natura. h̃y em cognitio nra oĩũ a sensib? vt in analcticis ait. quib? sube. vt pauloante dictũ est. subiecte nõ sunt. q̃nticũq̃ est has cognoscere p̃cessum est ordine quodã p̃cedit. vt de noticia vñ? aliud inuestigam? sic p accidentia in substantiax p effectus in causat si noticiã deuenimus ordine p̃postero quantũ ad rerũ naturas. Rursus ab omnibus his firmis ad cognitionẽ infiniti p̃dioris eleuamur. p̃ceptus em qd & et̃ no incommutabili deo formam? a sensibili & creaturis sumim? vt diuin? Paulus ad Rom. arguens ait. Qd notũ est dei manifestũ est in illis. de? effi

ad Rom. i.

Sapientia. iij.

i. Cor. xij.

illis reuelatur (sed quod subiecti) inuisibilia em ipsius a. creatura mundi p ea q̃ facta sunt intellecta p̃cipiunt. Sempiterna quoq̃ eius p̃tus & diuini tas. om̃is em creatura inq̃t Aug. vi. li. de tri. ca. iij. p̃clamat se h̃fe p̃stanti simũ creatorẽ. nam vt ait Sapiens. A magnitudine speciei & creature cog nofcibĩt poterit creator cor̃p̃ videri. sed cognitio h̃ec imp̃fecta & ex p̃te est. q̃ vt ait ap̃ls p speculũ in enigmate. Di. Quid p ea q̃ facta sunt potuere p̃i mi pbi in noticiã dei deuenire. cuz vñq̃ de? nibil boz sit? Ana. Itac vñq̃ via ipi est quẽdare. vt p̃t p Aug. li. 8. de ci. de. c. 6. & vt idẽm ait li. 8. de tri. c. ij. nõ parue noticiẽ parũ est si anteq̃ scire possum? & si deus possum? iam scire qd nõ sit. & li. 8. c. ij. Sic em sit incomp̃rehensibilia requẽdare se existimet nibil inuenisse si q̃ sit incomp̃rehensibile qd q̃rebat potuerit inueni re. Neq̃ ni fallor est illa doct̃a ignorantia de q̃ Cardinalis de cusa secretorius indagator sagacissim? tres cõdidit libros. Inuestigam? itaq̃ (vt Aug. in prin cipio q̃nti libri de tri. docuit) deũ si possum? q̃ntũ possum? sine q̃litate bonũ sine quãtitate magis. sine indigen tia creatorẽ sine sũ p̃sidente sine ba

De potentiis anime intellective

ita ola primum sine loco ubique totum sine tempore sempiternum: sine ulla sui mutabilitate facit: cuiusque pacietur. Quisq; deinde ita cogitat (unde idem) et non potest olmodo inuenire quod sit: pie tamen cauere quod potest: aliud de eo sentire: quod non sit. Sed de his aliorum disciplina est. Di. Illi igitur refuanda sunt: ne ab incepta merbado longius nos abducant.

Si menti nostre createe sunt omnium rerum species siue notiones. et unde habet quod etiam de his que non dicit iudicare potest. Qualiter in super accipienda sunt verba Aristotelis quod aiam tabule rase copat. La. VII. **O**Ja.

Et in actus sui noticia sicut et corporaliu facilius incedere possunt quoniam menti nostre omnium rerum species creatas credere: quod Platonem et notiones appellat: quod incognita notificant et per illas anima de omnibus iudicat: et hec honesta illa turpida dicitur inter vera et falsa discernit. artificiu opus minus perfecta (quod artis opandi ratio didicere) viuat. propterea laudat. proportionibus in illis bene copat. nec (ut aiunt) sine illis pericere possit. sicut nec ovis fugitum cruciu iniquis. cui? omnino nulla cognitione habet apprehenderet: et natum autem surdus circubeda non fieret. Di. Tale quod in nobis esse experientia docet: et an spes siue notio sit: certum non habeo libenter tamen hanc opinionem si vera iudicam amplector. **A**da. Si per notiones huiusmodi pingue veritas radii omnium spiritus et notiones copicantem intellexerit: ceteris in cognoscendo perscrutandi sunt. quantum enim latet ista in mente nostra efficiat: quod ad imaginem ipsam creatur. **A**ug. profundissime in li. de vera religione disceruit. Insuper in li. de tri. ca. vi. et li. xiiij. c. xv. Di. autem per has notiones species intelliguntur: que sunt intelligibilia sui similitudines. propriasque memorie nostre intellectui perscruat. preterita intellectione erroris huius primi sunt: que animas nostras ante corporum visionem retroactis sectis in celestibus habitasse: et ibidem deliquisse astruunt. Di. hic error in superioribus copiosus est: sed, dicit quod Aristoteles peripateticorum primus de periculis anime speciebus quod sensit idem ne cum ponit? **A**da. Minime. Di. Cur igitur aiam a principio tabule rase silem dixisse inuenit: cum vixit rasam tabulam dicere usus habeat: in qua delera sit quod prius inerat scriptura vel pictura. sic de anima dicitur potius quod eas in oculos suis: corpea molis visionem preteritorum oblita voluerit. ut dicitur est in superioribus. **A**da. Quid si Aristoteles minus proprie comparationes dicitur crepsit aut ferre traslator per tabula nuda ac plana rasas dicit. Di. Erratque fieri potuit. **A**da. Si quod restat oculus peractemus. Di. Aliterum de cuius intellectioe ne quiesceram singulare est.

Quod singulare intelligi possit demonstrat. et quod intelligendum sit quod Aristoteles sensus esse singularis. et intellectum verum. et intellectum vltimum dixit exponit. La. VIII. **O**Ja.

Singulare non posse intelligi nonnulli preterea quod paulo ante dicta sunt ex copare conant. quod Aristoteles sensus esse singularis: intellectum vero vltimum scripsit. Et regione alij etiam singulare intelligibile astruunt: quod sub precepto dilectionis cadit: dicere deo. Diliges. primum tuum sicut teipsum. Et Joan. in canonica. Qui non diligit fratrem suum quem videt: deum quem non videt quod diligit: Incognita autem. vi. s. Aug. lib. i. de tri. restat. diligere non possumus. Amplius si actum singulare non cognoscimus: velle non possumus: quod nihil voluit nisi cognitum. Si igitur nec cognitum nec volitum agimus: dum

Lib. XI.

singulares actus pperamus; adulterij et rapine minime peccamus: quia per se adeo voluntarii esse dicitur a diuino Augustino de vera religione. ut nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium. **Di.** Facile est his singulare posse intelligi crediderimus: si intelligendi ipsi modum edocueris. **Ma.** In singulari tria reposita sunt: si eque intellectui mouentur. Est enim tibi natura quod de se indifferens esse debet vel aliud: sed per se dem quod differentia individualis siue beccitas dici solet: contrahit ad esse si singulare: quod consequenter accipitur quodam comitanti. que sunt forma: figura: locus: tempus: patria: reposita: de quibus libro ii. de individuis dictum est. per sensus natura sentit. ut quocumque et ut ratio formalis obiectura. Differentia individualis: siue beccitatis sentit. ut conditio sine qua non. cum conditionibus iam dicitur etiam persequitur. Tamen autem singulare sentit ut obiectum quod. sensatione terminat. Annotet igitur potentia sensitiva natura non singularitas quous sine singularitate natura sensu percipi non possit: quod admodum coloris sine unitate visus non videtur. Quous unitas non sit ratio formalis: et primo mouetur visionis. **Di.** plane sensatione singularis explicasti: Quous id quod situm non sit: sed magis quod intellectus singulare apprehendat. **Ma.** Et id est ex dictis mox apparebit. Si est de cognitione intuitiva quous: intellectus singulare ut tria antedicta includit: intelligit. Si de abstractiva causaliter intellectus singulare ut includit naturam cum beccitate sine conditionibus individualibus: apprehendit: non tamen sub ratione singularis. sicut nec sensus. **Di.** Aristoteles autem quod respondens confessor quod sensum singularem et intellectum vniuersalem dixit. **Ma.** Bene dixit: nec illis quod iam discussa sunt pertrahat. Est enim sensus singularis tamen. intellectus autem vniuersalis: sed non tamen vniuersalis: cuius etiam singularia intelligat. **Di.** Optime nunc si placet ceteras si que latet in hoc campo diuisiones intellectus detegas.

De intellectu practico et speculativo vnde hanc denominationem habeat: et quomodo intelligendum sit intellectus extensione fieri practicum. Cap. IX. Quia.

Alphius intellectus in practicum et speculativum diuisum comminus: non quidem ratione essentiali: sed accidentaliter tamen practicum quippe et speculativum quous actum et habitum sunt differentie essentialis et intrinsecas: intellectus tamen denotant. accidentaliter et extrinsecas. Vnde intellectus informatus actu vel habitu speculativo. ut puta scientia aut sapientia speculativus dicitur. Informatus autem actu vel habitu practico. ut sunt ars et prudentia: practicus notatur. Ille speculabilis considerat. Vnde in ratione veri. ut est principium scientie aut sapientie. Iste opabilia attendit. Obiectum in ratione boni. ut est principium operationis que a grecis ἀρετής dicitur. unde intellectus nomen sortitus est. Illius finis est speculativus: scire veritas. Istius finis est operativus opus. unde intellectus practicus siue operativus appellatur. inspecte quidem. opabilia vniuersaliter siue dicamine persequutionis aut fuge considerat. Perficit autem si operabilia magis particulariter et cum dicamine persequutionis aut fuge intelligat. unde cum intellectus cibum sub ratione boni delectabilis intelligit. voluitas si determinat ipsum velle sub ratione boni principiat actus practici et intellectus. ut media consequendi cibum gratia impat. Intellectus autem beccitatem persequens iam practicus denotatur: quous inspecte. Dum autem ultra se extendit. ut in iuxta media in executione ponant in praxi perficiuntur. **Di.** Intellectus

De potentiis anime intellective

eruo itaq; i. i pfecte peticus cōfessione fit pfecte pacticus? 2^a. q. probe. Rē.
an illic intellectio circa inquisitionē medijs pueritatis ad ubi psequitur. Rē.
directiva fit. nō tñ pnam. lōpationē dūgit. iō intellectū nō nūq; impicit
pacticū denotare poterit. medijs autē univērsi in gēneratōe possit. intellectio
pnam. lōpationē actu dūgit. iō intellectū pfecte peticū denotare fit. fit
yūta mēte Rē. in. iij. de ania. intellectū cōfessione peticus. Intellectus
inquit primū impfere peticus q; intellectus speculatiū obiectū tñ in rōne
yū speculat; nūq; fit peticus. Actus autē r. habet f. ab obiecto aut a fine
habet q; fit pacticū magni r. pbi r. theologi dūcta f. obiecto q; olij. de
terminada relinquit. D. Opime. Cetera interim pcuramus.

Intellectus quādo ratio ⁊ intelligētia dicat⁹ ⁊ quō
in portione sup̄iorem q̄ vir est. ⁊ inferiorē que est mu-
lier diuisi intelligat et si in portione sup̄iori tm̄ mas-
go dei reperiatur. Capituli.X. S. J. ag.

[illegible]

Augustin?

Lib. XI.

ne an vnus essentia sunt he portiones: *Aug.* Vnus cū eas pmemoraſſe
Aug. subūmpt. Cum igit diſſerimus de natura mētis humane: de vna. qd
re diſſerimus: nec eā in hec duo qd commemorauimus nū per officia geminam
Di. Cur igit in vna. mē. ſuperiore imaginem dei dictū eſt: *Ma.* Quia v
idem laſtruitur: hac contraſpectam ſulit veritatē. Illa aut intēdit in ager
da interiora. Quodquidē ita accipi pōt vt in ſuper ore imago dei ſit magis
expſſa in inferiore aut minus expſſa: ideo in illa non aut in altera eſſe di
arū: quia aut rōne mētis dei imaginem gerat: fortaſſe in ſequenti enoda
bitur. Nunc qd reliquū eſt breui ſermone trāſcurramus. Di. Ex ſubara
diſtributione reſtat. vt de Sinderiſi ⁊ conſcientia loquamur.

**De Sinderiſi ⁊ conſcientia vñ nomina habeāt ⁊ ſi in
lectu aut volūtati att ribueda ſint ⁊ qualiter ad ſyl
logiſmū practici concurrunt.** **Lapi. XI. Ma.**

Si ſinderiſim ⁊ conſcientiā volūtati attribuit: in intellectu
quoq; duo ponunt conſcientia. pūmū eſt lex nature que eſt
vniuerſalis regula operādoz: huic in voluntate correſpondet
qdam motor vñ: ſtimulās ad talia pncipia vñ: ſemp pcor
dans dictamini legis nature. Idco Sinderiſis dicit a. ſim. i. cō
⁊ ber ſis electio: qñ electio pcor dās legi nature. Ex aut natu
re dicit bonū eligendū ⁊ malū fugiendū. Huic igit Sinderiſis pcor dās bo
nū appetit ſemp malo remurmurat. Itē Aug. in li. de baptiſmo. quiloꝝ
deſcribens ait. Sinderiſis eſt lumen innatū: a peccatū quo dirigimur ⁊
mouemur ad faciendū ea q pntent ad vitandū culpā ⁊ peng ⁊ ad pñe
glorię. vñ ſicut in intellectu eſt lumen naturale quo pncipijs intelligibilib
naturaliter aſcendimus: intellectus ſiue habitus pncipioꝝ dicit. ſic in volū
tate lumen eſt naturale reſpectu opabilū apprendoꝝ: qd Sinderiſis dicit.
Secū qd in intellectu ponit. eſt ratio recta de pncipalib; agēdijs: cuius di
ctamen qñ ſubſumit ſub pncipijs vñ: huic in voluntate correſpondet qdā
motor pncipalīs: ſtimulans ad opus ſm dictamen rationis recte. Huic dī. Co
citur conſcientia: q ſit electio delib; natura in voluntate concordās cū ſcientia
in ratione recta. Itē dicit conſcientia qñ cōcludens ſcientia. vñ: qñ in ſyllogiſmo
practico Sinderiſis maiorem ponit ex dictamine legis nature. Recta ratio
minorē ſubſumit: ⁊ conſcientia concludit. verbi grā dicit Sinderiſis. omne
malū n vitandū eſt. Subſumit recte rōis poſitio ſuperior. Adulteriū eſt ma
lū: q a deo prohibū vel poſitio inferior. Adulteriū eſt malū q turpe ⁊ inho
neſtū inſert. Conſcientia igit adulteriū eſt vitandū. Di. Sicut ergo in ſpe
culandō habitus pncipioꝝ eſt Sinderiſis ⁊ habitus deſuſionū
ſic in operabilib; habitus pncipioꝝ dicit intellectus: ⁊ habitus deſuſionū ſcientia
eſt conſcientia. Ma. Scire concludit ex dictis: ⁊ opinionaliter alludis quę
Sinderiſim ⁊ conſcientiā intellectui practico potius q volūtati attribuit.
Ait eñ Damascē. li. i. q. Conſcientia noſtra eſt lex intellectus noſtri. Sinderiſis
ait vt reſtat diuus Hierony. ſup Ecce. ſcintilla eſt conſcientie ⁊ hoc
ſi tenere placuerit ea q Sinderiſim ⁊ conſcientiā volūtati tribuēda arguēt
q: Sinderiſis remurmurat malo: ⁊ conſcientia remouet. intelligenda ſunt
oſt vñ: ⁊ dicta vñ: quodammodo inclinat: ſine ſi coercionis neceſſita
te. Sunt etiā qui ſcientiā intellectui: Sinderiſim aut volūtati accōmodant
quod ſit ex intelligentia dictoꝝ ſaluari pōt. Si aut Sinderiſis exiguū
poſſit ⁊ conſcientia etiam erronea ſub peccato ad opus liget: ⁊ alia huius.

De potentiis anime intellective

modi dubia vtriusq; cōconcordia Theologie refuamus. Nunc si qd aliud in
s campo latitare existimas; ostende. Di. prime diuisionis q; aliam in intel
lectu: memoria; voluntate distribuis. pma duo membra p; p;riomaf capaci
tate sat illustrauim; . Superest vt tertij voluntatis. s; naturā diligenter p;gramus

De potētia rōnali motiua. q̄ est volūtas. et eis sub
seruiētib; . irascibili ⁊ cupiscibili. Insuper de diuisi
one voluntatis ⁊ in naturalem ⁊ deliberatiuam.

Capitulum. XII.

Ogister

Sicut i sensitiua pter apphensiuā: etiā appetitiuā siue motiua
ōndimus. sic ⁊ in rōnali pter cognoscitiuā quā intellectū i; o
minam? siue rōnes; etiā appetitiuā inuenim; . quā volūtatē
dicim; . Et est (vt inq̄r Aug. li. de duab; anabus) motus ani
mi cogente nullo ad aliq; . vel nō admittendū vel adipiscen
dū. Subiunt etiā volūtatē irascibilis ⁊ cupiscibilis p; hanc cō
traria nō admittit; p; illā cōuenientia adipiscit; . verūm vna sunt res cū vo
luntate; nec realit ⁊ organice ab ea distinguūt quē admodū in sensu. Id ē
appetitus rōnalis motū imperans in rōnalib; . ad ea que ratio cognoscit.
Cognitū nāq; ab intellectu sub rōne boni obiectū sit voluntatis; cū qua vt
causa partialis ad actū volendi cōcurrit. sicut spēs intelligibilis ⁊ intellectū
ad actū intelligendi. ita vt qdlibet in sua causalitate pfectū sit; ab alio im
depēdens; pfectior t̄q; est intellectū in actu intelligendi; . volūtas in actu vo
lendi q; obiectū; nisi forte in obiecto beatifico. Hanc rursus bifarie diuidūt
in naturālē viē ⁊ rōnalem. Naturālē qdem vocant voluntatē; q; volum? q
nō appetere nō possum; . vt sunt esse. viuere. scire ⁊c. Rōnalem p; appellāt;
qua nō naturalia q; ⁊ appetere ⁊ rennuere possum; . volumus. Hanc sūt de
liberatiua dicunt; . nā ex deliberatione id appetit; ⁊ alius respuit.

Augustin?
Voluntas

Naturalis
Rationalis

De Libero arbitrio. Capitulum. XIII. OJa.

Facultas autē rōnes ⁊ voluntatē cōplectens; liberū arbitriū di
ci solet; de q; catholici doctores plū edidere libros; in q; na
turā; pditiones; ⁊ varia circa id incidentia dubia; quoz decia
tio in theologia appume est necessaria; dissoluūt. Sed ab his
nūc stilum reuocemus; ne ostendat limites excedamus. Di.

Saltem liberū arbitriū descriptionē aliquā ex memoratis libris in medijs
pferas. Ma. Augustin; ita describens ait. Est facultas rōnis ⁊ voluntatē
qua bonū eligit ḡa assistentē; ⁊ malū eadem desistentē. Facultas inquit. i.
potentia siue potestas rōnis ⁊ voluntatē; nō q; liberū arbitriū ex his duob;
constitutū sit; sed q; ad actum eius hęc duo concurrunt. habet cū se p; mo
dum elect; . ontis; qua e duob; altero recusato vniū eligimus. Ad electionem
aut ratio necessaria est; p; quā iudicat qd alteri pferat; ⁊ voluntas p; quā
id qd placitū est appetat. Dicit itaq; arbitriū ab arbitratio q̄ntū ad rōnē; et
liberū q̄ntū ad motū voluntatē. qd sequit ⁊ obiectū ⁊ adiutorū demonstrat.
Et sic liberū arbitriū circa bonū a rōne discretū; ⁊ a voluntate acceptum
ḡa aut assitens adiutorū est ad bene agendū; desitens aut priuatiue ad
oppositū; sicut absentia nauis ad picturatiōē nauis. huius ampliorē di
lucidatiōē in Augustino. Bernardo. Anselmo. ⁊ ceteris materiam hanc

Librum
arbitrium.

Liber. XI.

tractantibus perquiras. Ecce in termino huius campi pſtutur ediuerso alius
cōspicimus: in quo nōnulla venabimur: que ad p̄dictorū intelligentiā con-
ducunt. Di. Hunc igitur celeres ingrediamur.

**Campus identitatis. si potentie anime sint reali-
ter identificate essentie anime. 7 quō trinitas 7 ima-
go reperiat in anima. Cap. XIII. OAg.**

In hoc campo multiformē consuetū (non tam inter p̄focē q̄
inter sacre theologie p̄fessorē) p̄cernere est. Affirmatio alius
q̄s p̄curramus anie potētiā a suba anime realiter diuersas:
7 accidentia esse de sc̄da specie q̄tuorū: accidentia t̄m inseparabi-
lia. Alijs ediuerso assentientibz anie potētiā esse anie p̄es in-
ter se quidē realit̄ distinctas. nō autē ab essētia anime: q̄s
uis nō omnino eodem sint ipsi. In tertia acie pugnat: qui potētiā anie cas-
dem substantialit̄ cōcedunt cum essētia anime: ab eadem t̄m differē
litate? relatiuis astruit. p̄ter hos accedat quibz nec hoc quidē sufficien-
ter dictū videt̄: sed ipas essētiē anime realiter identificatas: formant autē
distinctas assueuerant. Et idem sensisse diuū Aug. liq̄do apparet̄: his que
in multis locis librorū de trinitate scripsit. e quibz id q̄d li. i. ca. xi. asseruit ad-
dūcisse sufficiat. ait nāq̄. Hęc igit̄ tria. memoria. intelligentia. 7 voluntas.
qm̄ non sunt tres vires. sed vna vita. nec tres mentes: sed vna mens. p̄sequē-
ter vtiq̄ nec tres subē sunt: sed vna suba. Et paulopost. Quo circa hęc tria
eo sunt vnū. quo vna vita. vna mens. vna essētia. eo vero tria quo ad sc̄in-
uicem referunt. Et in fine gēlia sunt tota singula totis singulis. 7 tota sin-
gula simul omnibus totis. 7 hęc tria vnū. vna vita. vna mens. vna essētia.
Hęc Aug. que si vna cum his q̄ in alijs libris. maxie aut̄ in. i. r. i. c. r. v. dis-
tinctad intentionē auctoris referant̄: glosulas eorū q̄ in opposita p̄e sint nō
admittunt. Adouer 7 aliud: nam beatitudinē anime p̄ se conuocare mani-
festū est li. iij. de trinit. Beatitudo autē p̄ intellectū inest: dicente ipsa verita-
te. Hęc est aut̄ vita ḡrnat̄ cognoscat te verū deū: 7 quē inuisti Iesum
Christū. Intellectus itaq̄ (cui saltē p̄pinquus inest beatitudo) accidens si est
7 non eiusdē nature cum anima: beatitudo p̄ accidēs inest anime. Di. Aug.
me igit̄ 7 potētiā eiusdē vnā naturā astruis? OAg. Non modo ego: sed
quē in testem p̄dixi diuus Aurelius: cui? finta nec longo da serō victore di-
sc̄reparat̄ in eo quē de sp̄s 7 anima p̄ritat̄ ait libro (quem 7 nōnulli Augustini
esse voluere) dicens. Anima p̄m sua opa varijs muncipat̄ nob̄. dicit nāq̄
anima dum vegetat. sensus dñs sentit. animū? dum sapit. mens dum intelligit
ratio dum discernit. mēoria dum recordat̄. dñs vult volūtas: sp̄s dum con-
templat̄. Ista nō differūt in suba quēadmodū in nob̄: q̄si ossia vna est
essētia. p̄prietates quidē diuersę: sed essētia vna rationalis. 7 vna anima in essē-
tia simplex: in officiis multiplex. Et rursus. nec aliud. nec minus est ratio in
substantia q̄s anima. sed vna cadēq̄ substantia p̄m diuersas potētiās: di-
uersa sortitur vocabula. Diuus insup̄ Bernardus sup̄ Cantica ait. Quędas
in anima intueor. memoria. intelligentia. 7 voluntatē. hęc tria ipsa est. Di.
Unanimis illoz videtur in hac re sententia. superest autē vt quod obſtare
videtur dissoluas. Trinitatis imaginē in anima p̄m tres potētiās rep̄rē-
tandū accepi. p̄es vero p̄sonę pater. filius. 7 spiritus sanctus: q̄s in diuina
ratiō essētia cōueniant. inter se tamen realiter differunt. igitur p̄m istis

Augustin?

De potentiis anime intellective

potentie anime realiter distinguunt. *Alia.* Superbenedicere trinitati in a
go nō p̄gase cōsistit in tribus anime potentiis. quia & si in his sit cōsub
stantialitas nō tamen distinctio realis. Nec consistit in actibus potentiar.
in illis equide & si sit distinctio realis nō tamen cōsubstantialitas. Consistit
igitur in potentiis. vt subsistunt actibus sup. sic em̄ in ipso reperit cōsub
stantialitas realis diuersitas: et ordo originationis. Nam sicut a patre filius?
& ab vtroq; spiritus sanctus. sic quodāmodo a memoria secunda noticia gē
gnitur. et in intellectu recipitur: ab vtroq; autem velle originatur. Id autē
latius discutendum Theologicē referuamus: interim quia in campo vni
tatis lateat perquirendum est.

**Campus vnitatis in planis est tm̄ anima vegetati
ua. in brutis est tm̄ anima sensitua. in hominib⁹ est
tm̄ vna anima. scz intellectiua. in qua cetere continen
tur. sicut trigonus in tetragono. Et si aut quō Em̄
brio primo vniat.** **Capitulum. XV.** **Disci.**

 Quid in hoc campo veniatu dignū arbitraris: euz non vna: sed
tres animas esse in principio libri decimi dictū sit: *Alia.* Qd
dictū cōmemoras de animarū numero hic haud tractabim⁹:
sed si om̄es hę anime in vno viuente simul cōstantin trans
cursu huius campi venabimur. *Di.* Optime. ad hoc igitur
silo habenas hęc laza. *Alia.* In vegetabilib⁹ & plantis vnas
tm̄ anima vegetatiua scz vnamini snia om̄es p̄dicant. In animalib⁹ vero q̄
homines non sunt p̄ter animā sensitua (que & nutritionis. augmentatiōis
& generationis opera exerceat) aliam esse animā pauci opinari sunt in phi
losophia minus exercitati. De homine autē nōnulli p̄cēntes: doctiq; phi
losophi: vel incertam sententiā prouulserunt: vel res distinctas animas in eodē
posuisse inueniunt. Ceteri vero rem limatius cōsiderantes: et superfluitates
naturam exhorere intelligentes. vni homini vnam animā tm̄ attribunt.
hec est intellectiua cuius naturam p̄sentis libri in diuersis venamur cam
pis. *Disci.* Necesse est igitur huic op̄a et vegetatiue & sensitive ascribere
non em̄ homo tm̄ intelligit: sed & vegetatur & sentit: et fm̄ locum mutatur.
Adag. Probe. id nāq; Aristoteles insinuat: cum p̄missas animas in intel
lectiua: quēadmodum trigonum in tetragono contineri asserit. Abanifestū
autem et mathematicis trigonum & tetragonū speculoce differre si sepa
tim cōstant. qui autem in tetragono cōtinetur trigonus non trigonis: sed
eius a quō cōtinetur tetragoni forme subest. Sic vegetatiua. sensitua. & fm̄
locum motiua trigonum integrant: quam animā bruti dicimus: et sub spe
cie sensitua consistunt: quibus si intellectum addideris tetragonus fit: in
quo dictus trigonus cōtinetur. nec iam in forma trigonis: sed tetragoni sub
sistit. quem humanā animā. mentem. siue intellectum nominam⁹. Neminē
equidē philosophiē gnarum latere poterit inferiorū perfectiones: et excellen
tiorē modo superioribus inesse. vegetatiua itaq; & sensitua & motiua in ho
mine non vegetabilis aut brutalis: sed rationalis anime dicimus. Unde et
in libro de Ecclesiasticis dogmatib⁹ ca. iiii. & in libro de spiritu & anima ca.
48. dicitur. Necq; duas animas esse dicimus in vno homine. Sicut Iacobus
& alij syrop scribunt vnam animalem qua animet corpus: et imp̄mixta. sic
sanguini. altera spiritalē qua rōnem ministrat: sed dicimus vna esse cano

Lib. XI.

demq; aliam in boie q; et corpus sua societate viuificet: et semetipsam sua disponat, habens in se libertate arbitrii, vt in sua substantia eligat cognitione quod vult. Di. Quid igitur Embione virg: primo qdem vita plantae: hic vita alalis: deumq; aut vita hominis intelligendi putas? Ana. Embionem non aia ppria sed matris cui colligatus est et vegetare: sentit intelligo, sicut pustulam in corpore excrecentem nec intellectuam ante formationem formidit: ita infundit, vt manifeste deducit Aug. li. q. 2. no. 1. et 2. c. 2. in q. 2. h. q. 2. Unde et in lege pceptum est. Si quis percussit mulierem pregnantem illa abortiuu fecerit: si non fuerit formati mulieretur pecunia: si aut format fuerit: reddat aliam pro anima. Et quo apte monstrat ante formationem Embionem non viuere: nec animam cum carne seminari: sed ordo que pmissi inuita auctoritas: in hoc accipi potest, vt p aliam mris pmo vegetandi debet sentiendi exerceant opera. Intellectus vero supueniens ceptra psequitur operi similiter motus insinuat, qua iterum materiam vteri pariter pulsant. Intellectionem aut non nisi in nato et post ipis interualla ostendit. Dicit. Plane Sed dic queso in qua potissimum corporis pre animam resideret existimemus. Ana. In eo qui sequit capto id ceteri venarum dependemus. Dicit. En parer ingressus: quid tardas?

Lapsum imprubilitatis aia intellectiua est in nulla corporis pericula determinare h; tota in toto et tota in quibet eius parte nec maior in maiore nec minor in minore licet perfectius in toto opere quam in alio et quod etiam fatui sunt rationales.

Lapsum XVI.

Magi.

Et anime aliqua ex corporis substantia pre in sedem regni sui determinant corpora dicantur necesse est: id aut per loci spatii longitudine latitudine et altitudine ita sistit vel mouetur, vt maiore sui parte maiore loci occupet et breuiore breuiore: minusq; sit in parte in toto. Anima vero p oes corporis periculas tota simul adest, inquit August. ad Hieronym. nec minor in minoribus et in maioribus maior sed alicuius intensi alicui remissi. us et in singulis tota adest, neq; enim aliter qd in corpore non tota sit cum sentit. Nam cum exiguu puncto in carne viua aliquid tangitur quis locus ille non solum totius corporis non sit sed vix in corpore videat: animam cum tota non latere: neq; id qd sentit per corporis cetera membra discurret: sed ibi tantum sentit vbi sit. Unde ergo ad totam mox peruenit qd non in toto sit: nisi qd et ibi tota est vbi sit. nec vt tota ibi sit cetera deserit. vnuq; enim et illa capiente vbi nihil tale factu est. Qd si fieret et vtriusq; simul fieret: simul vtriusq; totam pariter non laceret. Idem in de tri. li. ca. vi. affirmat. Di. Si tota in quibet pericula consistit singule hominis pres boies dici possunt. Ana. Dicit qdem possunt non aut a doctis sed stultis. Stultus est enim ingenio qd in robis ossa et ungues homines dicuntur Aureli. de ciu. dei. li. vii. In cuius genij namq; forma non parti sed primo toti inest. Di. Aliud et forte sunt responsione dignum queri potest si tota vbiq; est cur non in pede videt: oculo audit? Ana. Adire te huiusmodi querere qui libro pcedenti ad sensationem organa indebita pportione necessaria intellexisti. Di. Si non maior in maiore nec minor in minore cur alios alijs rationabiliores: ingeniosiores aut memoria pstantiores dicimus? Ana. Quantitate virtutem et gradum tam accensum qd essentiali latitudine ab anima non secludo: quemadmodum libro. vii. deducit est: sed ne peregrina videat hęc posito. diuini Augustini. li. xii. de ciu. consulas. aut namq; cum enim deus summa essentia

De potentiis anime intellective

fit hoc est summe: fit: ideo inmutabilis fit: rebus quas ex nihilo creauit esse
 debet: sed non summe esse sicut ipse est: et alio dedit esse amplius: alio min?
 atq; ita naturas essentiarum gradib; ordinauit. Pigerit hec aut ratione cor
 porum et organorum in quibusdā anime operationes pfectiores cernimus
 vnde tales alio pfectiores nominamus: quā admodum lucerna splendidis
 orem dicitur: quē lumen subtiliore aut vitro aut cornu circumdat: tenebro
 siorem aut quē vitro aut cornu grosso turbido atq; immundo candelam cōti
 neret: non fit mutatio in lumine sed in circūdante corpore p subtile libere ra
 tios diffundit: qui in opacōne reuerberant. Di. In stultis igit et fatuis ani
 ma rationalis est cuius tñ ob corporis indispositiōem opera minus emicāt
 Aug. Recte nā et si intellectiua organica non sit coniuncta tamen corpori
 corporaliū species per sensus recipit.

Anima hominis indiuisibilis est nec ad sectionē et me
 bra diuisionē ptiū nec retrocedit sed viuificare illud me
 bra definit probatur exemplo cuius dā p. ibiteri quod
 Augustinus refert. *Epi. XVII. Bile.*

teso ne succensens: si dicis aliud qd fortius mouet adiungā
 totam in qualibet pte animam astruere: absceisa manu ania
 cū eadem decideret: aut in brachiū in qua tñ prius erat retroce
 dit. *Ma.* Quotocūq; diuiso a toto membro indiuisibilis
 anime substantia nō paritur nec se retrahit cū pua in quibet
 pte tota sit. Abscisum tñ in eōrum viuificare definit nihil aut
 obitare videt quo minus huic loco pfectus sit: quē abscisum membrum ante
 occupat cum toti cōiungeret. Di. Contradictionem admittit: si eundem
 informans et non informans esset. Informans quidem corpus et non info
 mans absce pte locum. *Ma.* Hec contradictionem (quē est ad idem et scdm
 idem) non includunt. Di. Probe: memini nūc talia libro secundo audisse.
 Sed quid si manus arefeat: arefcit ne in eadē anima? *Ma.* Nequaquam.
 Incorruptibilis est est: vt mor patebit: definit aut in tali membro vegetatio
 et sensus ipso manente vitio toti: qd in sanis quosq; potest saltem ad tēpus
 fieri. Unde et Augusti. de ciuita. li. iij. ca. xxiij. Plerosq; fratres recentissima
 memoria exprobat: ait: presbiterū quendam restituti nomine i parochia: Ca
 lamēsi. cecidisse: ita se dum voluisset abstulisse a sensibus: vt non modo velli
 cantes atq; pungentes non sentiret: sed ne aliquando admon ignis adusti
 onem declinaret in ipso etiā tāq; in defuncto nullus inueniatur anhelitus
 hominum tñ voces si clarius loquerentur tanq; de longinquo se audisse po
 tesse referebat. Clarū est hoc argumentū vnitatis vegetatiue sensitiue et intel
 lectiue in hominē: dominiū mentis sup vires suas. hūc homo n. ortus nō
 erat: qui adhuc astantū voces quasi e longinquo audiebat: sed in eo ania
 se a tactu sensatione continebat: ne multiplicatas ad organum qualitates
 aduerteret: quia spiritui egredienti ad organa sensui influxui suspenderat
 quā admodum si candela illuminans cubicū esset animata: radios suos ad
 centrū lucis dum veller attraheret: sic etq; cubicū tenebrosū sine luminis
 extrinsece vel cidece separatiōe. Di. De idēpitate vegetatiue sensitiue et
 intellectiue i hoie: fit et ipius impartibilitate q volui audiri. de qritate nō
 vegetatiue et sensitiue in vegetabilib; et brutis si idem sentias nondū scilicet.

Liber. XI.

Si anima sensitiva in brutis sit extensa: & diuisibilis
opiniones ponunt & si diuisione anima multiplicari
possit perquiritur. | Capitulum. XVIII. OJa.

Sensitiva brutorum esse indiuisibilem: nec in minore minorem
aut maiore maiorem non spernere auctoritatem credidit
tota sentit: quod in singulis partibus corporis sit cum tota non la-
teat: nec absens sentire possit. manifestum est etiam ex prioribus
quonia species visibilis in oculo extensa non sunt igit nec po-
tencia per idem de specibus & interioribus potestis intelligi
dum non citat epitomaria nostri positiones multis rationibus fulcire
sed vni ex probatissimis in testem assumere. Cedentibus autem ceteris diuino Aug.
placuit hunc aduocare qui in li. de quantitate anime non modo intellectus
sed sentitus quoque extensionem localem demonstrat longe abesse. Sed in
oppositum multos mouere solet: quod in annulorum & quorundam vermium diuisio
vtraque pars & morum: & sensum seruati ad se aut in praeione aut multipli-
catione anime fiat necesse est: multiplicatidem vni nature principis con-
trariam resurunt. partitione igit fiant concludunt. Di. Et ego non inerte
conclusum cristumozni argumenti nodulum inualidum deduxeris? Ana.
Ant nam de anima multiplicari & quasi ex traduce nasci in superioribus expo-
sum est. quod si dicitur candela accensa alia accendit sine luminis sui dimi-
nutione: & de iudicationem dicti adducunt falsum esse constare. non enim lumen
sine substantia in quo subiecta in alteram transferuntur candela (accidens enim
de subiecto in subiectum non migrat) substantia igit lucida qua in eade capite
flagrare cernimus. nisi continus de corpore candele restauretur citius ad in-
tensionem adducta: candelarum consumeretur. Di. Ad aliud etiam quid
dicitur ut autem indiuisibilis punctus ad diuisionem luce in vtraque pre-
torus cadit sic & anima. Ana. Punctus acru esse in linea libro octauo re-
batum est. esse autem acru sit vel destruitur si actionem diuisionis accipit. aut
in alteram partem solus cadit. Disc. Sic pars reliqua esset acru infinita quia
termino non clausa. Ana. Non esset quidem clausa termino extrinseco: si
intrinseco. Di. Duo igitur in linea puncta in potentia fuere quod diuisione
facta in acrum reducunt? Ana. Probe. Sic quidam in planta vel bruto vna
acru dicunt animam. potentia plures quod diuisione consummata in acrum po-
deunt virtute forme prioris. & beneficio corporis celestis calore coagente. Multum
nemp: maxime est seminaria excitare: cubantur enim & oua a calore fini. Sic
vtraque partium diuise plantae. plantam. dicitur imperfectam. Facile autem perfici
posse propter partium similitudinem vtrobius esse manent quo alimentum dige-
ritur. In surculo autem absciso. & si radix non sit (cuius est alimentum sume-
re) sufficiens tamen cibos per poros donec radices mittat potest introire: &
nemp: radix non nisi per poros solet alimentum attrahere quibus obstruere
deficit planta & emoritur. Facile autem iuuatur si radix finditur & lapillus in
fissuram ne concreseant extrema iungitur. Anguille autem & buisce quibus ani-
malium partes diuisionis animalia vocant imperfecta. nec posse perfici propter
partium maiorem diuersitatem non enim ea & id quo digestio celebratur in
si igitur partibus reperitur. At vero diuino Arclius eo libro quem de anime
quantitate scripsit non modo intellectum verum etiam byralem nec lo-
co contineri & ideo corporealem quantitatem non habere docuit. Id quoque non
omino ex ranea similitudine explicuit. nam & si nomen per litteras tanquam
per partes diuidi possit. intelligentia tamen seu significatio non potest: quia nec

De potentiis anime intellectiue

ingra nec lata est. Sicut aut dilaniato corpe anima discendit: sit diuifum no
significatione qua habuerat pedit. In qbusda tñ nobis uiuit ptea liti
traz. qñ fuit corpore anima no diuifa. vt in h noie Lucifer qd in duas par
tes fecit in vnaq uiuit: vel potius qñ uiuit: no est eandē vitā. id est signifi
cationē habet diuifus qui integru. Di. Nescio si ex paffior fiftitudo ad hāc
en demoustranda inueniri possit. Jam tñ in manē venit qd nudatēstē
ad dissoluēdā hanc de partibilitate sensitiue anie questione in mediū attu
is ignorus quidā: quē habir? z mores deliriū magis q pñm ostentabant.
Quid aut isōno est amictus corpis magnopie. sed dicent yba pensanda sūt
Di. Dicebat is brutalē etiam p sequēde indiuisibile esse. p accidēs aut diu
it possit ad diuifionē corpis qd informat. Ma. Non pñr pñam locut? est
ia vt diu? Aug. loco q sup. positionē hāc nō im pbat. sed doctissimoz viroz
um esse affirmar nos ad alia pperemus. e regione quippe campū spaciōsū
lūm inuētoz cui nomen est origo.

Campus originis. De origine anie gentiū lūi r'ca
tholicoz opinioniones sub breuitate recitant. z maniche
ozū infantia hic improbat. qz dicit animā esse pñ d. in
ne substantie. **Lapitū. XIX. Discipulus**

Quid in hoc capō venari dignū arbitrarē? Ma. Id qd nō
mō oīm s. culoz gentiū pños attonitos reddidit: sed ex nris
q nōmillos pñciose errare. ceteros sūas si a al qdū suspē
dere. z qd veri salubriusq de cēntia z origine anie dici possit
ingenti labore pñre coegit. Di. In pñis de pñis deinde de
ceteris te absoluas. Ma. Pñoz possiōes in pñcipio li. r. salu
te vli pñione cōmemorauim? nec tam nec: statū q operosus est oēs singul
larim explicare. Stoici aīam corporeā astruunt. Hippon aquā credidit. De
mocritus ignē affirmauit. Diogen' s z anaximenes sūbam anie aereā esse
voluerit. permenides ex terra z igne. xenophōres ex terra z aqua. Epicurus
ex igne aere z spū mūtā. Alii Harro aīam definitis ait. Anima est aer pceptus
oie de feruēfacit in pulmone rparus in corde: diffusus in corp'. Empedocles
ex qruoz element' cōcretā. z ritias sanguinē cordi diffusum. Crisippus spū.
Hiparcus ignis vigore. Idinc z Ma. Ignis est oīs vigoz. Liberat' scin
tilla stellaris cēntie. alter Liberat' exalationē humidā. Philolaus z Riffore
nōs. harmoniā. Quid alludit. Siminias affirmās aīam esse harmoniā ex
pñib' corpis integratib' resultantē. z Dinarch' qruoz elementoz. cordiā har
monici. Alimcon diuini qdā se sp mouēs. reno: arces numerū maxie pñus
Pythagoras z Plato nūc se mouēt. Anaxagoras intellectū Aristoteles en
delectiā suē actū z corpis formā. Et rursus de origine discipulantes. quidā
aī sp fuisse. alij incepisse tradidere. z alij sūas diuus lūtero. nostris cōmis
oēs qñq pñpās opinionēs de origine anie cōmemoras: scribens. At. arcel
lino z anapsiebie dicēs. Sup anie statu memini vestre qstionculē imo ma
iame ecclīastice qstionis. At. r'ū lapsa sit de celo. vt Pythagoras pñs. oēs pla
tonici z Origines putant) anima. Anā. ppia dei suba. vt Stoici. Maniche
us et Hippantē Priscilliani heretici suspiciant. An in thesauro habeant dei
olim conditē. vt quidā ecclīastici stulta pñsatione cōsidunt. An quo tidie
a deo fiant z mittant in corpora. scdm id qd in euāglio scriptū est. Pater
me' vñs mō opatur z ego operor. An certe ex tradue. vt Terrulan' Apollī
marie z marie pars occidentaliū auiumant. vt quō corp' ex corpe. sic anima

Lib. XI.

nascat ex anima. et simili cum brutis animalibus perditione subsistat. Hec ille Aug.
 Augustinus? Quod easdem opiniones: depra scda in libro tertio delibero arbitrio. Ite in epla
 ad Anacellum: in epla ad Ierem. Micro. d. quigine anime in epla ad Optatum de
 code recitantur. sed nulla amplius in ista aliquod suspensus permittit. Ad
 nichilum in errore sp. refutatur. que et libro Micro. in expositioe fidei ad Da
 malum papa anathematizat. Tanto enim facit? hic error conuincit: quia mi
 nis. itore perditione in angaria se pelusit. Si enim anima dei ps est creata esse
 neq. creati in dicit q. ipam de dei suba pducta intelligit. Amplius dei essen
 tia non omnino simpliciter: sed tot periculis distributa quos sunt anime. Rursus dei
 parte tota hoc imperfectiore aut quilibet animarum mensam omnipotentem. et si q
 talia de deo verificantur dici necesse est et quod execrabilis? est. dea peris obnoxia
 siq. eternis supplicijs cruciandis necario sequit. Hunc errorem a diuo Au
 gustino misitang expulsi reliquimus. si prius vnu testimoniu ex ipsius libris
 adduxerim? in l. i. de ciuit. dei ca. xij. circa fine intulit. Si Ananichet non de
 speret vel potius insanirentis dei natura sicut est incommutabile atq. omni
 no incorruptibile crederent. cui nocere nulla res possit. anima vero q. volun
 tate mutari in deterius et peris corrumpti potuit. atq. ita incommutabilis lu
 ce priuari. non dei prem nec eius nature. que dei est. sed ab illo condita lon
 ge impari conditoris christiana sanitate sentirent. hec ibi. Quod pro duplici
 anima in hoc. vna bona. altera mouente ad malis et bonis facere naqueum
 re fabulant. errorem non minuit sed auget. Nam fingunt. eus deus videt q. ta
 labes et vastitas limeret regnis suis. nisi aliud aduerse genti opponeret et
 ei resisteret misisse hanc virtute. i. anima bona. de cui? conuersione est malo
 et gente tenebrarum mundus sit fabricatus. Et errorem hunc terrentissim? diu? Aug.
 libro de duobus animalibus. et libro de Fortuna funditus eliminauit. Quid
 enim stultius et execrabilius dici potuit q. omnipotentem aliquam aduersam gen
 tem timuisse. Prima et tertia opiniones in campo limor. alitatis ventilabim?
 Philosophorum aut opiniones quatuor principales q. dicunt anima vel aere. immu
 statum. igne. siue scintilla. sanguine mouente cor. et. sapiens p. bus lib. Sa
 pientie. ca. ii. refutatur. et Aristot. pmo de anima ineducientes docuit. Nunc du
 as ultimas sub breuitate pertrahimus. Di. vt liber.

Anime non sunt ex traduce. sed singule singulis cor
 poribus a deo creantur noue et infundunt. Opinio
 Auicenne de intelligentiarum pductione refutatur.

Capitulum. XX.

Discipulus

Animas percreari ex traduce pter scripturarum auctoritatem. Ho
 diu? pater Aug. in p. s. c. p. l. s. resoluit id maxie arguebat
 q. ab Adam omnes nascimur filij ire. non autem ratione carnis
 Cui peccati inesse nemo sanus credit. igitur ratione anime. que ex
 anima illius traducat. vel vt corpus de corpore. vel vt lucerna de
 lucerna accendit. aut in semine a parente anima simul desin
 datur. Discussio aut falsitatis tenebris. hec quoque opinio reiecta est: singu
 las animas singulis nascentibus quotidie a deo fieri. vt ratio et fidei consensus
 recepit et approbat est. tum ab Augustino tum a Hieronymo. qui per
 teris hanc questionem elaborauit. et non Augustinus? li. de Ecclesiastica dog
 matibus sic ait. Animas hominum non esse ab initio inter ceteras intellectua
 les naturas nec sit creatas. sic Origenes fugit. Nec cum corporibus per conium
 seminantur sicut Luciferiani Cirillus et aliqui latuorum presb. improbo

De potentiis anime intellective

Firmamentum dicimus corpus tñ coniugij caput. seminari. creatione vero
nig solum creatori nōst. cuiusq; iudicio corpus coagulari in vulva: cōpin
i aq; formari: ac formato i corpore aia. creatur. atq; infundi vt viuar in
tero dō q; aia constans t corpore. et egrediat viuus ex. vtero. plenus huma
a substantia. arectat idem glo. in ca. qd. vero. 32. q. 2. Cōfessit diuus Hiero.
contra Rufinum. et in epla ad eundē. et regius ppheta dices. Qui finit sui
ulatus corda eoz. Itas quoq; ait in plona dñi. Oem harti ego feci quas
cipimus de animalib; exponunt. Aristot. quoq; li. de animalib; 16. solum
intelligit ab intrinseco aduenire docuit. Quodlañt Antenna in sua merba
phica de intelligentiā viuus ab aia insuper ad animā ab intelligentiā
ductione differuit. et auroz libro causaz eundem securus affirmant. vt mis
sio sufficienter probatur. et catholice assertioni perarū expoditur.

Animā est materia simplex nec ex materia corporali
nec spiritali composita phifice licet cōposita sint me
chaphisica cōpositione. **Lapi. XXI. Ma.**

Et unū catholicoz nōnulli et si animas vt dictū est singlas singul
a deo creati et infundi astruant: imar riales tñ illas esse nō admit
tunt: quāz alij vt facilius que obijciunt pphellere valeant: animas
nō materia corporali sed spiritali cōstitutas: pūandis et corrupti
mō penit? imuni consistere affirmant. facile vtrūq; sine pbie et fidei sacru
a defendari potuit: as tñ nec de materia corporali nec spūali sed de nullo
deo creati. Magister sententia. li. 2. dist. 17. et Dionysius lib. de diuinis nobis
scripsit. Substācie q̄ppe spūales sic sunt incorporeales et imateriales. Qd
Aug. li. de ecclesiasticis dogmatib; oem creaturā corporeā dicit: mortuā
am et intell. etū dicti subiungit: quia non vbicū sunt sed localiter circūscri
unt sic aia q; carne claudit: vt post hac declarabit. Idē l. epla ad libero.
de origine aie deducit. Di. Simples igit essentia est anima. Ma. Sim
ter est p exclusiōem cōpositionis pbies q; est ex materia et forma natural:
cōposita. Ito est compōe metaphisica: q; est ex realitate q̄rum vna se habet in
potentia vtrūq; altera in actu vt quo ab illa genus: ab ista diffrentia sur nō
dine Boetii li. de tri. In oīm qd est cōpositum est hoc et hoc id ē quod est
quo est. Est. et in ea accidētis et subiecti cōpositio. de luce tñ in tenebras
scientia in ignorantia mirabilis est. de illa Aug. li. 6. de trinitate. et de ciuit.
et i asseruit. nos reliqua percurramus.

Ma. ca. 37

Ma. sent.
Dionysius
Augustin?

Quō aia
dicat cō
posita

Boetius
Aug. c. 6. et
c. 10. de ciuit.

Excusat se auctor de tarditate ad rñdendū et positiōe
de origine anime vegetatiue et sensitiue enumerat.

Capitulum trigessimū scdm.

Discipulus.

De origine et substantia anime digesta sunt: de sola intellectiua
intelligenda inducta testimonia psuadent. de vegetatiua igit et sen
situa quid astruio? Ma. Difficiles difficillimis q̄stiones accu
mulas: non aduertens materias grandes (vt inquit Hierony.) in
ma pua ferre nō poss. insup q; odiosum sit ex multis positionib; vnam p
erre nō suspēdis. Ego aut cōtrario ad respondendū efficio: tardior: quo
genij paruitatē. sili ruditatē et cōtomatis p̄scriptos limites p̄sido: atten
das: quoz p̄mum arcana nature non penetrat: atq; sane conceptum obscu
rū explicat. vtrūq; nec se lectū corroborare: nec neglectū sinit rationibus
shitare. Di. In singulis hieo facilius veniā dabo: quo minus ea a te ex
quiro: plano autē sermone. ad ppositā questionem respondere te plurimum

Hieronym?

Lib. XI.

horroz. *Ans.* De brutali anima diuersi diuersas putare solas. Affertur
 alijs a creatore olim has animas in pmo radio ex materia quadā spūali p
 ctas psequenter pō ex illis in specie consimiles actione naturę educas. Alijs
 oppositum tucutibz visum est cas: 2 a pmo radio 2 deinceps a solo creatore
 nibilo fieri: qbus suffragari videt dicti Augustini libro de vici religionē
 centis. Nulla vita est que non sit ex deo: qz deus vrie summa vita est: p
 foneqz. igit regius propheta: cū de animalibz terre marisqz sermonem tē
 ret subiecit: auferes spūi eoz 2 deficient 2 in puluerem suū reuertent. *Ami*
tes spūi rui 2 creabit 2 renouabis faciē t. rre. Ceteris deū a quotidiana
 arione sequētrantibz psuasum est aliam ab anima generari: nō p deationē
 aut ptiū separatiōem: sed quēadmodū accensa cādela alias accendēdo sin
 lumini ppij diminutiōe multiplicat: cū effi omis anima (vr aiunt) in
 bilis sit: ad diuisionem materię in pres vtrobzqz tota cadit: sic carere est in
 fursculi deceptiōe 2 angustiaz diuisione. Sed qz nec ea fir: a satis pspicia vi
 det placuit reliqz animas huius gñis a pmo radio rē origine beneficio
 atozis vl ex nibilo vel pcreata rōe seminali esse cepisse. deinceps aut non p
 creationem sed naturę actionem ex inditis a creatore elementis gñatibz si
 mirabilibz coagente celoꝝ influxu in pparatū pāre. fm q scriptū est in Geni
 si pducit aq reptile atqz viuētia. 2 c. lxxv sententia pōis diu Augustini cor
 roborari possit. q ex egregij de trinitate ipi volumine li. 9. cū de plantā ager
 ret inscriimus. Et libro de ecclesiasticis dogmatibz ait. Animalū pō anq
 est carne ipa carnis viuacitate nascunt: 2 cū carnis morte finit. Simile in
 libro de spū 2 ania legit. Libro quoqz de animalibz Aristo. idē sensisse videt.
 Sunt tñ qui nec semen nec celi influxum viuentes substantias attingere cō
 cedunt. agens eādem pstantius est passio: offie aut viuēs pstantius est nō vi
 uente ex. rñ. de ciui. det. inasari igit celi 2 qlibet semina viuentem animā at
 tingere nequeunt. Offis itaqz animę cau alitare deo i mediarijs attribuit
 nec tñ animas tales creari admittit: creatio nanqz nullā p recipienda for
 ma materiā pigit: sicut in plantis 2 animalibz esse conspiciunt. Ite positio
 et si pōis pncipis inuitat: pcedenti tñ iudiciū non facit. Nā qd de nobilitate
 agentis assumit: nō rōne essentiaz sed causalitate accipi pōt. nobilitas ē
 effi agere qz pati. vel quia in simplicibz 2 yniuocis locū habet: celi aur 2 so
 minaria vis vnā cām aggregant: cuius ad minus pars vna equiuoca est ad
 formam introducendam. Celum insup inasatum ex his q lxxij digesta sunt
 pcedimus. Semina aut elementa offino mortua dicere nō possumus: vi
 uunt effi semina accepta a creatore vita latenti q opportunis epamētozū
 occasionibz excitata eripit: spēs suas pagit. iuxta sancti Augusti. traditionē.

**Capus immortalitatis inquisitio immortalitatis anime mul
 toꝝ fuit sed inuentio paucorū quorū nōnulli ob amorē alceꝝ
 vite necauere seipfos quos tñ minime licet insup quibz ratio
 nibus tū a Platone tū ab alijs anime immortalitas psuasa
 sit. Capitulum vicessimū tertium. Discipulus.**

*Et*ri nunc gressu quem ex aduerso campum iutucor auide pcur
 ramus. vr simul est solis occubitu hic liber finem accipiat. *Magi*
 lband scire hunc vastissimum campū innumeris anfractibz inuice
 pti varijs ite 2 densissimis vepibus consistit: ceteriore cursu pcur
 dum moneta diuus Aureli. in rñ. de trini. cap. 9. de vera beatitudine

De potentiis anime intellective

anime immortalitate differens ait. Humanis quippe argumentationibus
pe inuenire conantes: vix pauci magno pediti iungunt: abundantes ocio:
peditibus subitissimis cruditi: indagandi solius anime immortalitatem
inuenire possunt. Qui tamen anime beatam vitam inueniunt stabilem. i.
gram ad miseras eam quippe vite huius etiam post beatitudinem redire
possunt. Di. Lentio igit passu hec duo per ordinē despicimus. *Alia*
nime immortalitate pboz nōnulli cum didicissent amore future felicitati
bypsis manus intulerūt. vt Cicerō Crispus seno Empidocles et Caro
quint Zaccanti lib. ii. ca. viii. instituti. oñi. Et brūs Hierony. sup Danielē
I. genon: n pñcipe stolorū infros et imortales animas cōcessisse astru-
it. T. b. obortū quoq lecto Platonis li. vbi de immortalitate anime disputat:
picipitū dedisse de muro. atqz ita ex hac vita emigraffe ad eam quā cre-
dit esse meliorem. Aug. pmo de ciuit. dei ca. xxi. refert. Vtū in eodem nulli
omniū licere in scipm manus truculentas inijcere abunde deducit. Nos
uisceremēdi et varias rōnes p affirmāda anime immortalitate cōsulito pte-
rit? nec ex his q ab Aristot. in lib. de anima. in methaphisica aut in ethi-
c. scripta certum ē euidens demōstratio colligi poterit. Z ceterū in de aniali.
solū intellectu ab extrinseco aduenire astruit. in li. pō de pmo et morte
ī ipius est) id clariū expreſsit. Dis. Platonis autē argumentū quod est
ut T. b. obortus rñ credidit. *Alia*. Numerus scipm mouens indeficiens est
nima numerus est scipm mouens. non igit anima interire potest. Dicit.
Numerū et motum inter accidentia cōnumerari li. viij. digestū est animā
ero substantiā esse eaqz in decimo libro tractata sunt cōprobant. sic syl-
logismi premisi altera ppositionē falsam esse necessaria sequitur. *Alia*.
Numerū numerantē et motum se mouentē (qualem Plato credidit animāz
substantiā esse nōdū horum que differuimus phibet. vñ cum in mouentē
us et moribus deueniendū sit ad id quod ex se mouet: nō picipatione mo-
tus pter intellectu nullū aliud assignari potest. pima nempe causa immo-
ilis est: pmiū corpōz staret: potest: in ipso em morus a substantia secerit
ur. Di. Num et anima exita corpe ipm mouere desinit. *Alia*. Etia si
accessorius equidē est hic mor. tñde debita corporis harmonia corrupta
morus viuificationis in corpe desinit: anima (que sine tali motu corpū non
informatur) recedit: scipam aut motu intellectuāli mouere in ppetuū non ces-
abit. int. lectus em alijs sup scipm reflectit motus et circularis efficitur nū
qz scipam intelligere desinit ex quo esse cepit: ait Aurelius. Di. Habet
igitur motus sui principia? *Alia*. Animā sui esse deum habere auctore m-
cognouimus. quō ergo motū ipsius quo viuit principio carere dicemus? *Alia*.
deo qz rotunditas motui congruit. facilius enim mouetur quod magis ro-
undum est: maxime igitur rotundum quo rotundius dari non possit: si
sup pfecte planū caderet: et motum continuaret sine termino: esset nāqz mo-
uens et mobile. Sic intellectualis natura ex quo esse cepit: scipam sine fine
intelligit: cum alia cognoscat ratiocinando se mouet. vt quatuor non sunt
duo. qz quatuor tria continet. duo aut tria non habent: pariformiter et in cete-
ris. pterea tempus inter corruptionis causas Aristoteles commemorat: q
ē corruptū generata sunt et tempe mensurant. pō aut vt visum est est
nificus ab anima dependet. alia vero tpi subdita nō est: sed ad tps se habet
vt visus ad oculum: qz licet sine oculo non videat. nō habet ab oculo qd
visus est. sic ita in mensuratione motuū tpe vritur. et in hunc vsū varia in-
strumenta fabricat. Morus itaqz discretionis atqz qz tempe mensurari non
debet: finiri nequit: ideo ppetuus est. Adde q nullus numerus vel mor pōt
se mensurandi ac numerandi motū euacuare. qz omnes pcedit motu suo.

2 liber. XI.

intellectivo. *Uñ* ratio circuli ante oēm motū est nec tpe cōstringit. *Neq* est in anima rōnali reperit: sicut et cetera mathematice disciplinæ: et incorruptibiles scibilibus veritates. *Uñ* et animam immortalem esse manifestū erit. *Di.* Non mediocriter mouet qd veritates inuariabiles qd anima abstractas intelligit cōplicat et addiscunt miro mō applicando manifestat: nec in talibz corpore necessariū vitiū impidiū nāqz hęc intruor dum clausis oculis: et quo ad fieri pōt mentē sup corp' elucio. *Alia.* plane nam pphē in cerasi aut rapui: sicut et in somnis secretissima cōtemplant. clarius aut ab offiū corpali mole liberata anima talia intuet. *Di.* Persuasus sum. *Alia.* Cōfirmat hoc: marce scēte corpore reddit anima ad p̄p̄landas altissimas v̄itates expeditio: nec a magis intelligibilis? ledit quēadmodū dissolubiles potētie ab exelēti sensibili cōtūpuit. *P̄terea* desiderii naturale frustratorū esse negat. *Aug.* de anima. ij. phisicor. et primo de celo et mūdo *Aristo.* astruit. *Offic.* boles aut naturalis desiderio v̄tudinē appetunt. ait sc̄tis *Aug.* li. ij. de trica. 8. et *Arist.* p̄mo ethicor. Beatitudo pō nō pōt haberi in hoc mōdo. *Im* vñ *Aug.* li. ij. de ciuit. et *Boetii* li. de solatione p̄bē: igitur necessariū est animas in aliud seculū durare: libqz desiderata v̄tudinis eternitate potiri. Sed quid plura? imago et respondētia viuēis in secula creatoris quōd delineret eū nec dies illustrata sole deficeret si in nostro hēuū p̄pero sol semp p̄stiteret.

Quibus scripturaz testimonijs confirmari possit anime immortalitas. et quō anima respectu dei mortalis sit quia mutabilis et duplici eius morte.

Capitulum. XXIII. Otagister.

Sed ne quopiam v̄tatis lumē qd exp̄missis de anime p̄petuitate hausisti obnebrari possit: ipm sacroz eloquioz miro circūda vñ ait veritas. ego vitā eternā do cis. et *Aurelius* in eccl̄sticio dogmatibz. cap. 15. (quē libz nōnulli *Benradij* dicunt) solū hoīem credimus h̄re animā subam: quę exita corpore uiuit: et sensus suos atqz ingenia viuaciter tenet. nō cū corpore mori sicut *Arabs* asserit: neqz postmodū interitura sic senon dicit: qz substantialit̄ uiuit. Idē libro de sp̄i et anima ca. 4. 8. dicit. et *Dionysius* de diuinis nōibus ca. 4. Anīe humane h̄nt ex bonitate diuina qz sint intellectuales et qz habeant substantiale vitam et incōsumptibile. et *Cicero* in li. de senectute introducit *Socrate* apud *Platonē* dicentē. Quid multa sic mihi p̄suadecō sic sentio cum tanta celeritas animoz sit: tanta memoria p̄critoz futuro rum prudentia: tot artes: tante sciētie non posse eam naturā qz res eas cōtineret mortale. Et in fine adiungit. O p̄claram diem cū in illud anīam concilium p̄ficiscar. et cum ex hac turba et collusione discedā et plura ibidē *Valerius* quoqz *maximus* libro sc̄do nōnulla ad id p̄positum centulit. *Uñ* gilius quoqz in sexto enei. et *Quintus* libro nono merbamoz. et portarū mīcrofa turba animā immortalem credidit. Sed quibus nec ista satis faciliē capi. penultimo. xxiij. q. ij. legant. et contrariū asserētes inter hereticos inueniunt. *Di.* Si sacris litteris dicta firmare contendis quę contrariā videntur ex his testimonia dissoluas necesse est. ait em̄ *Apostolus* loquens de deo qui habet immortalitatem solus. Et p̄pheta *Ezechiel.* Anima quę peccauit ipsa morietur. *Alia.* Fortiter opponis: sed hęc longe aliter accipiendā sunt. Solus em̄ deus immortalitatem habet: qui cum incōmutabilia sit sic vitam in semetipso habet sic sc̄p̄m conseruat: et ipm nō esse impossibile est.

*Valerius
maximus
l. i. lib. 6.*

potentiis anime intellective.

a aut mutabilis de bono in malum accepit esse per creatorem a creatore
perpetuat per indeclinabilem conservatorem. Ezechiel autem variavit de morte
autem quod prius animam vitam gratia intelligentiam est. de qua in li. Sap. per malitiam
cadit bonum animam suamque per gratiam expellit. cuius presentia anima sicut corpus
et ipsam vivit. inquit Augustinus. Et et alia anime mors. et eadem summa alienatio
et eius a vita dei in eternitate supplicii. ut restat idem li. 6. de civi. sed de
ac in campo miseriam. nunc que restant in hoc campo lustramus.

Sap. 16.

Aug. li. 6.
de ci. ca. xij.

Sola rationalis anima immortalis est: positio autem Platonice
in qua plantarum et brutorum animas resolvendas
nunc. expoditur et consensum luculentissimis testimoniis san-
cti Augustini astringitur. Capitulum. XXV. Discipulo.

Anime humane sensum et ceteris immortalitatem inesse credis? Anima.
Præmissum est et de ecclesiasticis dogmatibus et istum soli hominem im-
mortalem habere animam explicat. quod si minus est: adducit quod in
eodem cap. sequenti addit. Animalium vero animarum non sunt substantie:
intelligit corruptibiles. unde sequi. sed cum carne ipsa carnis viacitate na-
untur: cum carnis morte finiuntur. ideo nec ratione reguntur: sicut Plato et Ale-
xander putant. sed ad officia nature incramenta dicunt. Di. Si igitur iuxta
Platonice positum immortales sunt aliaque irrationalia arbore succula. et be-
ta mouere. ubi manent illarum aliaque non corrumpunt? Anima. In animam
mundi inquit resolvunt. nam (ut ait) ab ipsa sunt. ubi sicut anima rationalis
in toto: tota in quolibet parte hominis est: sed non eadem officia in
omnibus ex-
ercitum oculo ceterum videt. et dicitur vultus. in auribus auditur: est auditiva. et sic
et alia. sic ut ait: anima mundi impenetrabilis in toto mundo tota. et lapidibus
stat esse: plantis vegetaribus sentire. Hec inquit ante aduentum intel-
lective Embryone vegetarum id exercitum in nonnullis mortuis exercet: quibus
vngues et capilli crescut. Triplicem esse gradum animarum Varro distinguit. ut
fuit Aurelius li. 7. cap. 5. vegetariarum in plantis sensitiuum in astris quod mun-
di sunt oculi intellectuum in quod homines deo videntur filia. Solos enim illos
animaduerrisse quod sit deus crediderunt: qui cum animam motu ac ratione mundum
uberrantem affirmant. Nam et ipse (ut ait Aurelius) dicit deum se arbitrari
se animam mundum hunc ipsum mundum esse deum. Alludit Virgilius cum ait
Iupiter est quocumque vides quocumque mouet. Plato autem mundum esse ani-
mal beatissimum et sempiternum. sic et sidera instantem affirmant. Unde et hoc
rege microcosmus. Immo: magis dicit. hoc autem quod improprie diceret si ma-
crocosmus. Immo: magis dicit. cuius homo similitudinem gerit: animam non ha-
beret. Et quod ab hac anima omnis motus ordo et discretio est: si ipsa quod nume-
us seipsum mouens appellat. Nec mirum Aristoteli. eam ipsam naturam sagacem
huius fani: alij necessitate collectionis dicere voluere. Singuli tamen positio-
nes suas moderantes: de quibus discernendi locus non est: in illa non modo ani-
ma: sed et omni rerum formas ante rerum productionem: non eodem tempore sed na-
tura persistere Platonice voluere. nec formas ut in rebus sunt: et in mundi ani-
ma finem reus: sed finem essendi modum similitudo differre. Multa secretiora que
iam philosophia circa anime mundi declarationem explicanda veniunt: que
consuetus in epitomate istoc silentio preterimus. Augustinus vero in locis preno-
tatis positum de anima mundi satis exterminat. Quid autem de anima
us scilicet: et consequenti aliarum mundi partium sentiam li. 7. non omnino po-
tente meminisse. Di. Conclusionem igitur in premissis ex li. de Ecclesiasticis

Aug. de Ec-
le. dog. c. xv.
et xvi.

Platonis et
Alexandri
positiones.

Aug. de ci-
uita. li. 14.

Augusti.

Liber. XL. De

dogmaticis capitulo tenenda censet. *Alia.* Etia filii. et in li. de fide a
 petri loquens ait. Quosda spūs sic deus creauit. vt sp̄ essent. quosda vero
 qñq spūs desinerēt illos itaq̄ desinuros. quosda ex aq̄. qz sic voluit p̄dix
 ex terra. Et infra. Spūs oīm animalū tamdiu spūs sunt. q̄diu in corp̄
 viuūt. anima q̄ppe q̄ rōnis capax diuinitus facta nō est cū carne sua. et
 cipit et desinit viuere. qz qñ corp̄ vitā non tribuit. et ip̄a non viuūt. Atq̄
 in mīro modo cū oīm carni aīa sit causa viuendi spūs. et ī rōnalis tamdiu
 viuūt. q̄diu in carne manere poterit. dum a carne sua separatur extinguitur.
 Alludit dictis q̄ brūs Grego. in quarto dialogoz. et de triplici sp̄i a
 creato astruit. Di. De ratione vero quam idem locus a. brutis sciungit
 quid ais? *Alia.* Tu prīmū quid te moueat exponas.

Animalibz brutis inesse rōnem imperfectam et informem quod
 cedi et argui possit ex his quę opari solent. Cap. XXVI.

De multa preter ordinē cōmiscere videamur p̄prio capite
 hoc loq̄ exordiamur. vides ne (vt minimis ad maiora as
 dam) araneas circa gēdiū s. nēstras telas suas ordinatim
 texere. et in centro vel circiferētia p̄dam aduolitantē. s. al
 scam diligenter obfuarē. Formicas in estate si anoz ac
 num cōportare in cōseruandis singulari industria vti? Item birdines
 artificiose ex luto nidos cōglutinare oīm videnti p̄piciū est. Quid dicā
 canibz. quibz tanta inest discretio. vt oīm ab alienigena latrone et homi
 dam ab infante in vindicta secludant. in vino sciam altera occidisse p
 syllogisant. Ciconiarū. quoz et elephantū naturas longū esset cōmem
 rare. qui singulari p̄diti noscunt ingenio. *Alia.* De brutoz rōne philo
 scripsisse Iherosol. li. de vi. illustri libz testat. hanc si nos q̄ ī rōnabilibz ne
 oīmno adimere voluerim. ip̄am non simpliciter rōnem. sed rōnem info
 mem dicere possumus. Sicut cū vilius in color discretione cōfusus est et
 formis. format aut rōne inter albū et nigrū discernitur. sic brutoz disci
 sus. si q̄s in operando cernit cōfusus est. nec satis distinctus. huius in bo
 mine silem quodāmodo cōspicimus. intellectū tamen formari baud igno
 ramus. Nunquid qui vocabuloz vim ignorat. legens libz per differētia
 s. arum. syllabarū vocū discit. intellectus aut si adhibet. discursum q̄
 bene aut male diiudicat. Di. Si cani a deo vim collatam dici possent. qu
 ex his q̄ sensu deprehendit specialius syllogizet. informē tamē esse hunc di
 cursum. cū nesciat si bene a male discurrat. *Alia.* hanc vim rōnem non
 nulli appellant. cū discursus et discretio (q̄uis confusa) oīmno a rōne
 iungi non possit. Unde et Aurelius li. xi. de ciu. cap. xxiij. Inest sensibus
 rationabilibz animalibz. et si scientia nullo modo at certe q̄dam sciētię si
 tudo. aut aut scientia nullo modo. Nam vt in libro de fide ad petri scribit
 nullā intelligendi facultatē diuinitus accepit. Et David rex. Nolite fieri
 sicut equus et mulus. quibz non est intellectus. In imperfectioribz aut op
 bus. v. puta grana illo vel illo loco reponere. telā in fenestra potius q̄ ali
 domus parte texere. et. prīm ex experimento et memoria p̄teritorū est in die
 quę ex parte sunt. prīm ex nature instinctu. nam telam texit aranea. et gra
 na colligit recēter formica p̄ducta. Opatur aut et inclinat nature instin
 ctus in eisdem specie ad silia. ideo officē birdines similes nidos araneę
 las siles fabricant. qui aut cognitiōne rōnatiua operant. opus ad placitū
 variant. Unde nec officē doctoz scriptoz. et qui scriptoz non silibz chara

Iherosol.

Augusti.

poten. anime intellective

teribz scribitur. Di. Aperte loqris: nec alia elucidatioe opus est. ad alterz
q5 Augu. in pmissis p'bis innuit. atqz scz regressum; s'monem vertamus.

De reuolutioe aiaz a celo in humana z bestiaz corpa. z de in/

gressu earundē in celū q' z qd philozophi senserūt. La. XXVII.
On omibz; quibus (vituēz) anīmē imozratias innotuit cau/

Diag.

Pythag.

Micros.

Ouidius.

Plato

Macrobi.

Vergilius
Geneido.
Apulcius.
Barro

Porphyrus.

Aug. de ci.
li. ca. p. 8.
Ambrosius

Hieron.

Origenis
opinio.

Epiphanius

Augusti.

plant. vñ Vergi. Platonice dixit. Zethi ad fluvium deus evocar agmine m
Sno (scz animas) Scz inemores sup purta reuident. Rursus z incipiant in
in corpa velle reuerti. Inmñ eria Apulcius desipuit. vt in li. de deo Socrat
assereret alas hominũ in demones trãfrire vt lareo si boni si. n. t. vel lemur
siue larras si mali. Hanc aut deos dicit. Barro aut animarũ reuersione
ita cõstrinxit. vt nō in bestiariũ. sed ppia corpa redire eas diceret. Porphy
rius q̄ idem asserit. post purgacem de celo non reuerturas: amplius in
alia corpora. purgacẽs vero animaz quã theurgã dicit: z has falsas opi
niones Aurelius li. 9. z io. de ci. sufficienter cribauit. Et b. Ambros. li. de su
de resurrectionis ca. penult. et vlt. huius figmenti auctores irridet dicens.
Necq̄ effi mirũ debet videri: qđ creditis vos in bestias posse mutari: qui de
stias adoratis. Di. Pythagoram. Platonẽ. Porphyriũ ac ceteros gentilita
tis caligine obfuscatos in difficillimis q̄stionibz animarũ scz origine z pero
petuitate errasse parũ facio. Originẽ vero quẽ singulari ingenio z vitę pu
ritate claruissẽ: sacras literas non modo legissẽ: verũ etiam abũde expolissẽ
issẽ sequentiũ vicis q̄stionibz delirasse qđ facile crederet. Ana. Nemo. nĩ
si qui eius sc̄pta singulari diligentia cõsiderauere. Di. Et qui fuere istĩ
Ana. Diui Hieron. z Augu. ingenio. eloq̄o. doctrinã. fidẽ z sanctitatẽ cla
rissimũ Di. pauca si p̄sto s̄criberet ihs de Originis circa alas errorẽ deducas.
Origenis error de lapsu animaz de celo: et mutatione earum
dem in demones: et de saluatione demonũ. Ca. XXV. III. Di.

Barro Hieron. ad Aluini scribens inter ceteros errores Orige
nis: quos in literis nris. το ποσιν id est de p̄ncipijs docuit. etias
hunc de animabz apte ostendit. z in p̄positione fidei ad Da
masum papã cõdemnat. Creditur em̄ Origenes (vt plano ser
mone pauca referã) alas in cetis fuisse angelos. vbi q̄ postq̄
peccauerit deiectas in istũ mundũ in diuersa corpa transḡ
carceres pro delicti q̄ltate: in quibz si noluerint ad meliora cõuerti in
mundo demones fieri: demones quoq̄ si voluerint ad meliora cõuerti in
alio mundo vel mĩsdĩs: per supplicia atq̄ tormenta in corpibz erudiri: et
rursus ad angelicã pũcture dignitatẽ. Nos q̄ si n̄ gligentiũ nō egerimus
in corpibz angelos. futuros aut. Aliam eria angelũ z demonẽ (qđ vnũ asserit
naturẽ: sed diuersarũ voluntatũ) pro magnitudine negligentie z stulticie
iumentũ posse fieri: et pro dolore penaz z ignis ardore magis ac magis elĩ
gere vt brutũ animal sit. z in aq̄s habuerit ac succubĩ: ac corp̄ assumere hu
ius vel illius pecoris. Et q̄m̄ hęc dogmata nō iuxta suã sentiam in p̄mo
p̄tarchon dicat: in sequentibz rñ multa alia erronea. inducens suã faret.
vt patet per Hieron. quo sup. Epiphanius q̄ in epla ad Joãnem hierosoli
mitanũ ep̄m. (quã sc̄tus Hieron. e. græco in latinũ transulit) Origenem
hec sensisse libere astruit. Insuper z discipulos suos docuisse ne quis oret in
celum ascendere: ne peius iterũ peccans q̄ ante peccauerat: rursus sc̄pitel
in mundũ. Propter has nanq̄ animarũ circulatões diuersos sibi inuicem
succedere mĩdos sensit z scripsit: inq̄t diuus Augu. li. xi. de ci. de. ca. p. 8. Er
rorem hunc pessimũ Augustinus varijs locis cõfixat. vt puta. li. xi. ca. p. 11.
li. xi. ca. p. 11. li. xi. ca. p. 11. in epla ad sc̄tus Hieron. vñ de origine anime. de codẽ
ad Euodiu. z Optatũ. li. xij. de trinit. ca. p. 11. vñ. Sacri etiam Canonẽ errorẽ
istum inter hereses damnat. xxiij. q. iij. ca. p. 11. penult.

Quia anima non est in corpe vt in carcere in quo luat in celo cõ
missa: sed vt in p̄prio perfectibili. Cap. XXIX. Di.

potentiis anime intellective.

Aplosa vanitate quid tenendū sit videamus. *Abā.* Alas rati-
onales quidē singulis corpibz sup̄stiterēt dispositis singulas
a deo creati & simul infanti ex p̄tibz liquet. Infundunt au-
tem non vt carceribz in quibz nescio q̄ prius delicta leuant; q̄
cū sit infundendo creant p̄us non creati nec peccauerūt. Idē

Aplosa loquens de Jacob et Esau ait. Cū cū nondū nati fuissent; aut ali-
quid boni egissent aut malit̄ vocante dicit̄ est. Jacob dilexit; Esau autē
odio habuit. Rursus qui carceribz penalit̄ includunt; eos non modo non
amant; sed si possunt effugiat. animę aut̄ rati amore corpibz copulant. vt
intra Ap̄li vocem nō expoliari; sed sup̄estini velint. *Di.* Num idē dixit
desideriū habēs dissolui & esse cū Christo. *Et* iterū. In seip̄ hō ego; q̄s libera-
bit me de corpe mortis huius. *David* insup̄ ait. *Idē.* mihi qz incolat? me?
plongatus est. *Mag.* p̄rompte scripturā loca adducit; sed forsasie mi-
nus bene intelligis. Nam vt b. *2bo.* exponit. *Paulus* nō refugibat corpis
narrat; qz ab eo expoliari nolebat iuxta potē vocē; sed volebat carere in-
teritō; qz cupiscēre; & corruptionē corpis; quę aggrauat aliam ne possit de
um videre. Cū notanter dicit de corpe mortis huius. Non igit̄ anima corpi
tanq̄ carceri; sed p̄prio p̄ctibili vniū; non per assūctiā. vt recto; nam;
quēadmodū maledictus *Auerrois* somnauit. sed per realem informatio-
nem. vt per se forma. vt exprimit *Clementina* unica de summa. vt et hie ca-
tholica. Cum aut̄ talis informatio cōsistat in p̄portione harmonica; quę in
alio cadē nō reperit̄. ideo nec aīa vniū; corpi alterius vt forma cōiungit̄;
sed cuiqz p̄pria infundit̄ creatoris voluntate. vt in eis ip̄i famulant̄; n. aīo
rem mereant vniū; aliq̄n p̄fecte cōi. quēdā in aduentu iudicis. inq̄t
Arbanasius in symbolo. Omnes hoīes resurgere habent cū corpibz suis; &
reddidit̄ sunt de factis p̄p̄is rōnem; & qui bona egerunt ibunt in vitam
eternā; qui vero mala in ignem eternū. quę duo sequētibz campis indagā-
da veniūt. *Di.* Exprime. prius tamē separatiōem & reunitiōem animę
et corpis latius persequar̄.

Ap̄li.

Macchab.

ij. Cor. 5.
ad Phil. 1.
ad Rom. 8.
2bo. 2c.
q. 5. arti. 5.

Clementina.

Arbanasius.

Quō aīa reuniti possit corpi exemplo deducit. *Auerrois* opi-
nio de vnit̄e intellectus reprobāt. Insup̄ resurrectiōem a gen-
tilibz creditā ab ecclia *L. b̄ro.* ap̄lis & p̄phetis multipliciter atte-
stata esse ostendatur. *Capitulum XXXI. B̄ticu.*

Anima cū in p̄portione q̄dam vniū sit corpi; necessario sepabit̄
p̄portione resoluta; qz vero immortalis est sub̄a separa non inreir̄;
sed per se subsistit. nec tñ p̄petuo desiderio suo qd ad corpis habz
cui? per se forma est frustrabit̄. natura aut̄ idē corpi. s. n̄scio re-
solutū in cineres restaurare nō pōt; restituit̄ igit̄ ab eo qui ip̄m primo
ex nihilo in cōmuni oīm materiā creauit; cū p̄manens aīa vt p̄prio p̄fieri
bili reunit̄. Quēadmodū cū p̄cutiens vitri in p̄portione integri vini quā-
dam imittit̄ mortū & sonū harmoniacū in codē efficiunt̄; quā rupta vitri
p̄portione & integritate necesse est morē abscedere quę vis si m̄ceri p̄tibilis
esset sub̄e & per se subsistere posset donec aliqua arte vel ingenio vitri refo-
ratio reunit̄ur in eodem vitqz p̄termittit̄ mortū & sonū continuare.
Di. Placet hec manu dextro; nā creationi & infusioni antē videt̄ plurimū
p̄uenire; non enim extra vitri p̄cutiens vinū hanc causat̄ & viro imittit̄;
sed in viro eam concitat. Sic & creator animā non prius creat extra corpus
& postea infundit̄; sed sit eodem instanti corpi creat̄ do infundit̄. in quo
mortū & vniū. carnis & i. relictis variis arguet̄. *Abā.* Scire qd volui resu-
it

Liber.XI. De

mis. Dis. Aliud aut video paulo ante cōmēntariū: qđ nondū intelligē-
tia. Plura fortasse nec cū omnia dilucidare possū. n. verūm edicto qđ
te dubium reddat. Di. Curauerunt et maledicti n. et fornicatorem appē-
laueris. Ma. Quia hic catholicam irridans syceritatē ad mahumet cau-
nini perfidā rediit et dū Aristoteles lucubrātes in multā non in doctē ex-
posuisset tñ cū locū qui de pperitate anime rōnalis est: nō tā obrebrant
qđ etiā rationibz et argumentationibz tele arance paulo fortioribz deprauare
conatus est: intm vt diceret vni et eundē numero oibz hoibz esse intellectu-
qui corp⁹ non realiter inherendo insouaret: sed coassistendo intelligentiā
p̄stare. quo dicto qđ turpius: a philosophia p̄a qđ remoti? in fide xpi ad
excrebilibz? Di. Nihil p̄fecto: sequerē cū castos quosq; ac virtuosos cū
lenonibz auarissimis eadē labe tēneri: in secros. et ex corpe et ala nō vere vni
pos: fieri cōpositū. Ma. Adde qđ mor in sequentibz demonstrabit: oēs ho-
mines in eterna glia beatificandos: eosdēq; in eternis cruciatibz p̄siciendos.
Si cū vnius hōis intellect⁹ diuina p̄freret vultone oēs beati erūt qđ hic
idē intellectus est: rursus si vnius intellectus dyabolo et socijs eius adiudica-
bit ad gehēnā oēs ardebūt pariter quoz hic idē est intellect⁹. Di. Intel-
ligo. sed fortasse si hic intm despuit. nec resurrectiōis in vitā vel penā credi-
at. Ma. Credit. vtiq; qđ et intellectu inuolūtale cognouit: ppter futuras
spurcias legi. Moabumerici seruauit in eadē p̄missas. Non cū resurrectio
mortuoz et alia vita a solo xpo et aplis in no. test. ppbis quoq; i ve. p̄dicata
est: s; a gentibz etiā p̄nunciata vti clare videre est in v̄sibz Sybille erit: qđ
diuus Augustinus li. 8. ca. 4. de ci. cōmēntat. plato etiā scripsit anas ad
corpa redituras. vt ante paruit. et aug. li. 2. de ci. ca. 7. testat sic Cergilius. sic
Pythagoras senserunt. Zabeo qđ et Mare? Harto. nōmillos resurrectisse scrip-
serit. vt recitat augustinus in eodē li. ca. 8. Di. Naturalibz igit rōnibz su-
turā resurrectiōē venari poterimus. Ma. Qua ppter? Di. Quia vtiq; tā
dicti pbi etiā nō ex fide possibile crediderūt. Ma. Verū. acti vel auctoritate
scripturarū antecessoz suoz vel ipa experientia p̄mori possibile fore anime
et corporis reuionē p̄cessere. nā naturalī indagare nec a p̄ore nec a postero
re (vt qđā opinant) id sufficienter p̄bari poterit: sed articulus est fide credit⁹
vt patet in simbolo aploz. vbi dī. Carnis resurrectiōes. in simbolo Niceno
vbi dī. resurrectiōē mortuoz. In simbolo arbanasij vñ p̄mo adduct⁹ est
testimoniū. In sup dñs in euangelijs. Apli in suis cōlis. fere oēs ppbe vero-
ris legis idē luculentissimis testimonijs struunt: que ad p̄s p̄terenda sūt
ca tñ diuus agustinus in libro. 18. de ciui. dei sufficienter deducit nos cam-
pum glorię ingrediamur.

Campus Glorie. In hoc campo inquirē ad quā gloriā pue-
nire possit anima intellectiua vñ corpe exuta et demū eidem in
resurrectiōē vniuersali reddita. vbi interim sint anime exute bo-
noz et maloz donec corpora resurgant. Quibz etiā bonis ani-
me bonoz interim p̄fruantur et quibus dotibus ornentur.

Capitulum. XXXII.

Discipulus.

Austam felicissimāq; sp̄ hāc p̄dicauerim beati qđ amenissimū
hui? cāpi sepibz appropinquā. Iucundissimā. p̄pē i co futuram
venationē nomē ipm quo p̄tular? est p̄mittete videt: necq; cū
crudeles imanesq; bestias sentibz sp̄itis aut grauiter olētibz pa-
ludibz lantare p̄bas est in eo loco cui nomē gloria est. Ma.

poten. ani me intellectuē

probo. Quoniam nemo hic habitabit in corde dñi nisi qui ingredit sine macula: vt agnū immaculātū tollentē pecā mundi si quatuor quociq; terrē i pa-
 scuis vberibus: qui aut ex hac lacrimarū valle egrediens maculas secum
 defert: ppunctionis oleo non linitas nec ignis incendio purgari poterit: s; in
 exteriorē tenebras piciet in infamū inferiorē. Adacile pō q; cōpūctio-
 nis oleo hic mollire fuerint edacia ignis purgabimur in eo loco quē ob id
 purgatorū dicimus: quē mundare ab omni contagione corruptionis: sicut
 ille quē maculas aut non praxerint aut hic anteq; exiret diluerit: cū
 flugo ad iuperos euolabunt: vbi in placidissimis sedib; pstitumur dōc re-
 ceptant corpora: sed iam incorruptibilia que oment non oment inquit di-
 uinus Augustinus li. xv. de trīc. p. xv. Et rursus li. xij. de ci. de. c. 7. Idē sub his
 verbis exprimit dices. Anime pioz iam sunt in requie: impioz in tormē-
 to donec eorum corpora remiscant: illoz ad vitam: alioz ad mortem po-
 tyam Et in Enchyridon. cāo 8. r. ius pōtifficij. q. 2. c. tempus. 2 pō qd in-
 ter hoīs mortē 2 vltimā resurrectionē interpolatū est: alas abditis recepta-
 culis cōtinet. sicut vnaqueq; digna est: vel requie vel crīna: p eo qd sortita ē
 in carne: dum viueret. Deducunt aut anime ad hūc glie montē ab angelis
 sanctis: vñs testat de anima mendici Zazari. Nec mirū si ab his ducuntur
 in requie quos in labore habuere coadiutores 2 custodes: faciē tñ dei sp cō-
 tēplātes. aut est. dñs. Angeli eoz semp vident faciē patris mei. Sup q; 2 dñs
 dñs. Magna inquit dignitas est anīaz. vt vnaqueq; ab ortu natiuitatis
 habeat ad sui custodiā angelū deputatū. Itē tu specialī ordīe cōplacere
 studet: in cōspectu eius sp pāue agere pmetesc. vt corporis tui pporione
 dissoluat animā tuā ad dñm glie montē in iocunditatē cāpo constitutū de-
 ducat: vbi q̄ta glia. q̄tū gaudiū. quāta deniq; felicitas sit gnumerare quis
 prederet: cū Aplis raptus in celis terris dicat. nec oculis vidit. nec auris au-
 diuit. nec in cor hominis ascenderit q; pparat deus diligētib; se. Di. Cre-
 do. qz vt sunt explicari s̄mone aut ab humano anio hic cōprehendi nō pos-
 sunt Arri de his pauca saltem 2 in genere dici posse baud dubito. tu igit
 q; ex multoz codicib; diatisti bñū compendio edūstas. Ma. Faciā qd
 portuero: nec attendo eos q; vel sue prudentie imitantes: vel cāmo dēte om-
 nia qd isti non fecerūt corrodentes 2 huiuscemōi philosophie pncipis a vi-
 mis rudimentis nō debere cōmiseri calumniabu nē: in quoz aurib; nihil
 dulce resonat qd nō ab Aristotele 2 ceteris gentilib; elaboratū est. nobis pla-
 cet verū a quociq; dictum. Sed vt ad rem. redcamus que p̄titioni tue
 nūc satisfacere possunt: sunt que de dorib; anime a catholicis tra-
 ctatori-
 bz digesta sunt. Anima nempe que hic fide: spē: 2 charitate eterni patris fī-
 lio subarrata est: cū sponso suo adducta fuerit: correspondētib; ornabitur
 atq; dorabit doribus q; sunt visio: dilectio: 2 fructio. in quibus tota aīe felici-
 citas complectitur: si securitatem addideris de non finiendo. Nam vt inq;e
 diuus Augustinus li. 5. de trīn. c. 8. bñā vita esse nō potest. nisi sit immortalis.

macb. i. 8.
 Hieron.

i. Cor. i.
 Ilaic. 6. 4.

Aug.

Quomodo his doribus felices erunt anime potentie
 primo 2 pbas ania / qd essentia dei ocul' corporeis nec
 hic nec alibi in ppria natura videmus s; oculis men-
 tis qd sanctor' testimonij s pbat. Cap. XXXI. **Bl.**

cui

Quod amplius iam commemorata elucidanda sunt preceptorum
 collende. *Alia.* Actus gratie principales sunt quos anima in deum
 uertitur: ut in essentiali beatitudine suum trius distinguuntur
 videre: scilicet diligere et frui. Rationalis enim vis cuius nunc est credere
 per fidem: uideri per speculum in enigmate: tunc videbit aperte
 debemus: inquit Iohannes in sua canonica: ipse sicut est facie ad faciem.
 Concupiscibilis cuius est hic amare: tunc diligit perficere sine interruptione.
 Irascibilis cuius est erigere in ardua tendere per spiritum sanctum apprehender contri-
 butis: contemneret: cum securitate. Primo itaque perficitur intellectus beati-
 fica et clara visione. Secundo voluntas perfectissima ad suam finem dilectione
 Tertio memoria firmissima securitate et continua retentione sicque tota anima
 perfecta iucundissimaque fruitione. *Item* et Bernardus Clarenvallensis sanctus abbas. Deus su-
 curus est intellectui plenitudo lucis: voluntati multitudo pacis: memorieque
 immutatio eternitatis. *Di.* Beatitudo igitur primo potentius meretur per has ani-
 me? *Alia.* Ita non spernende auctoritatis theologos Bonaventuram. h. et
 Scotum: fuisse manifestum est nisi enim sic esset: tunc secundum potentius ita quod
 deum nec intellectus videat nec uoluntas amet: beata potent esse anima quod
 animi fabule simile est. *Item* de subtilioribus questionibus hic super secundum
 potentiam quod quibus tribuat agere uoluntatem: cum de subtiliore diffinitione
 potentiam quod quibus tribuat agere uoluntatem: cum de subtiliore diffinitione
Di. Ad finem festinant? propterea amarissimi preceptorum: plima indurata sub
 densissimis arbutis latitare poteris. *Alia.* Quia iam dudum epimoniae limi-
 res nos egredios video. Sed que sunt que latitare non poteris? *Di.* Quod ibi de
 um que essentiali beatitudinis premium astruis videbitur? *Alia.* De iura-
 nature sue proprietate: nec hic nec post finale resurrectionis corporis oculi vi-
 deri poterit: ipse sit incorporeus. ita differunt Augustinus ad Fortunatum scribens: et
 ne cupiamus hesitationis aut diffidentie scrupulus remanere: testes assumunt
 Apostolum Iohannem dicentem. Deum nemo uidit unquam. unigenitum filium? qui est in sinu pa-
 tris ipse enarrauit. Paulum qui diuinitatem Timotheo scribens de deo que nulus
 hominum uidit: nec videre poterit. Preter hos diuinitatem Hieronymus. Ambrosius
 Athanasius Gregorius Nazianzenus qui idem sensisse testatur? *Et* Quod ait in multis scrip-
 turis locis deum ab hominibus visum legimus? non fuit per propriam deitatem naturam: sed per
 sumptam sic placuit creaturam. *Item* similitudinem ad Paulum scribens adducit di-
 ces. Sicut uoluntas nostra inuisibilis per quascunque uult voces se ad extra ma-
 nifestat. *Di.* Quod igitur ipsum videbitur si oculis non cernitur? *Alia.* Quod
 corporis quibus hic utimur non cernitur: sed oculis mentis deum iam commemorari
 aut. Beati mundo corde: quoniam ipsi deum videbunt. sic et cetera de hac re scriptura-
 rum testimonia intelligunt. de his appere oculis et Paulus Ephesius scripsit
 dicens. Det uobis in agnitionem eius illuminatos oculos cordis uestri.

Quod electi varia miraque secretissima mysteria in deo
 videbunt: Trinitatis scilicet predestinationis promiden-
 tie. et. nec continuitas huius visionis aliquando fastidium
 pariet: aut minus mirabilia erunt post multa annorum
 millia quam ab initio. Capitulum. XXXIII. Disce.

Potentis anime intellectus

Zane siue oculo corporis siue mentis deſi viſuros beatos certū eſt.
Ana. Certiſſimū. Di. Sed qd ampli videbūt? Ana. Extra de ſi
queris aliud p queri quor: cū quo ſunt omnia? Audi diuū Grego.
in. ſij. moralū circa ſine loquentē de ſanctis anſab. Qui mirus (in
quit) omnipotens dei claritate vident: nullo mō credendū eſt: qz foris ſit ali
quid qd ignoſcent. qd dicit ſcīs Bonauentura ad ea que ſaluti pſecre ne
ceſſaria ſunt ſumit. Er̄ nemp̄ ibi (v̄r diu) Aug. ſcribit in li. de tripli ba
bitaculo aſſidua lectio libri vite. i. eterne veritat: & ſūme ſapientie: et verbi
dei que eſt Chriſti ieſu viſio. vbi quicquid nos nunc latet manifeſtū erit. ibi
ratio manifeſta eſt: cur hic electus eſt & ille reprobatuſ: cur hic in regnum
aſſumpſit: ille in ſeruitutē redactus. Cur alius in vtero moſi: alius i mo
ſi: alius in iuuentute alius in ſenectute. Cur alius paup & alius diueſ:
cur filius adultere baptiſat: & aliquādo filius legitime cōiugis ante baptiſ
mū moſi. Cur qui bene incipit viuere aliquādo male ſinit. qui male inci
pit ſepe bene ſinit. Hec omnia & hndi multa in libro vite plana & apra omib
bus erunt. Ibi omniū bonū omibz patebit. ibi oēs inuicem ſuas cogitari
ones cognoscent: ibi mūm? maiorē ſine dubio habebit gl̄iam q̄ totū ba
bens mundi regnū. etiā ſi eternum eſſet. Tanta iocunditas lucis eterne eſt.
vt etiā ſi non liceret amplius manere in ea q̄ vnus diei mora: ppter v ſo
lum innumerabiles anni hui? vite pleni delicijs in cūcūfluentia tempora
liū bonoz: recte meritoq̄ cōtemnerent. Non eſt falſo aut paruo affectu di
ctū eſt Quomā melior eſt dies vna in artys tuis ſup multa. Et paulo infra
idē Aug. ait. Faciem dei ſi omnes carcere inferni incluſi viderent: nullā pe
nam: nullū dolorē: nullamq̄ triſtitiā ſentirent. Cuius pſentia ſi in inferno
eſt ſanctis habitatozibz appareret: cōtinuo infernus in amicu conuerteret
paradiſum. Et infra in codē ibi p ſpeculū diuine claritatis & ipm deum vt
eſt videbimus. quātum poſſibile eſt creature. moſipſos & ceteros vera & certa
ſcientia cognoscent. tunc abdita creaturaz & ipſius inferni videndo videbi
mus. Tūc iuſtis manifeſtū erit quōd deus eſt inuiſibilis: incompatibilis ſine
inuro ſine ſine ante omnia. Quicqd intereſt inter naſci: qd ad filiū p̄tinet. &
pcedere qd ad ſp̄ritū ſanctū. excepto q vnus ex vno natus ſit: alter ex duo
bus poſſit. Et quōd pater nō poſſit filiū tempe ſed origine nec ſp̄ritū ſan
ctum. Et quōd ola dei vni ſunt in deo excepto q ad relationē p̄tinet. & quōd
mundus erat in deo anteq̄ in ſc̄ipſo eſſet nō mūdus ſed deus. Et quōd vbi
q̄ totus ſine loco. magn? ſine quātitate. bonus ſine qualitate. Et quōd oſa
penetrat mūda & imūda ſine ſui pollutione. Ecce fili hec & alia que di
uus Aug. in p̄ſato libro. in ſup in ſoliloquio. meditationū manuali. En
chiridion. c. 24. & in ſine p̄clariffimi voluminis de ciuitate dei luculentiffi
me. p̄ſequitur: in hoc regno videbunt clerici intrucentes deſi. & tu inquiris qd
amplius viſuri ſunt: non attendens quo hec viſio totū hominē ſatiabit. di
cente regio p̄p̄tera. Satiabor cū apparuerit gloria tua. Di. Petitioni nec
(quīs minus diſcrete) ſatiſfactum intelligo. Sed num ex frequenti longaq̄
viſione ſatiū? anima ſatiata tandem ſatiare incipiet? Ana. Neutiq̄. dch
tic eſt ipſius (vt Auguſtinus in dicto libro ait) ſine ſatiatio ſariant que cus
a beatis inueniunt: ſemp tamen deſiderant: & eſurient & ſitit ſine pena eſſi
cū: id eſt ardenti ſp̄ deſiderio ſemp delectant. Scriptus eſt cū q̄ edunt me
adhuc eſurient: & q̄ bibāt me adhuc ſitient. Cui? etiā ſecreta mirabilia vidē
tibus ea ſemp noua ſunt & mira. & nō plus cū incipiunt videri. parum ſu
pote ecentibz q̄ poſt mille annos & milles mille. Et cū angeli ab inuro
mundi ea ſoliti ſunt videre. inde hodie nō mū? mirant ea q̄ primo die.

Pal. 8.
Aug. an. li.
de tripli
bitaculo

Pal. 9.

Auguſtū.

Eccle. 14.

Anime beate vident nunc corpus Christi in celo: et alia corpora intuitiue et abstractiue: non tamen mediante fantasma: et scientias hic coquisitas non amittunt post resurrectionem beati triplice visione habebunt, La, XXXIII. Di.

Animarum visione que ante corporum resurrectionem videntur intellectum intelligo. *Alia.* Probe. Di. Spirituali tunc erit anime etiam corporali. *Alia.* Etiam corporali. vident enim nunc corpus Christi et aliorum si qui iam plene resurrexerunt. Di. Beati rudius ratio hoc quidem exigit: sed quod hoc fieri possit questione hinc videtur. *Alia.* Quapropter? Di. Quoniam ex superioribus

manifestum est intellectum sine specie intelligibilem fieri non posse hoc autem a fantasmate: fantasma a speciebus receptis per organa corporis origine trahitur: que extra animam non habet. *Alia.* Intellectionem fieri a cognoscente intellectu prout et ab obiecto presente in specie intelligibili certum est: et in precedentibus dicitur Augustinus: autem contrariis roboratur Specie pro intelligibile a fantasmate: et hec ratio sus a corpore: sensibus abstractis: nunc quidem necesse est propter hoc quod Sapienter dicit. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam: et terrena in habitatio depmit sensum multa cogitantem. Tunc autem cum carnale pondus exierit anima: liberare ab obiectis presentibus immediate abstrahere poterit species intelligibiles. Intellectus ergo non modo abstractiue recedentibus obiectis: sed etiam intuitiue presentibus obiectis. Hinc et Augustinus lib. vi. naturalium dicebat. Anima separata clarior debet veritate quam coniuncta. Sunt tamen viri catholici qui nonnullam quam de nouo acquirunt exure ante fieri asserunt per species non ab obiectis receptas: sed a deo insulas. Di. De scientiis autem hic acquisitis quid erit? *Alia.* Indefectus labor: quo non tamen per beatitudinem animam edoceri: veritatem summi theologi et sancti prescientia cumulare conati sunt: cuiusdem argumentum est quod illas etiam in animabus separatis per manere credebant. Hinc diuus Hieronymus in prologo Biblię Paulinum ad studium cohortans ait. Discamus in terris quorum scientia nobis preceperit in celo. Di. Contrarium sentire visus est sanctis Apostolis Paulus. *Alia.* Ubi nam? Di. In prima epistola ad Corinthios. ca. xij. ubi ait. Charitas nunquam excidit: et mors scientia inquit destruitur. *Alia.* Destruet qui de quo ad actum non quo ad habitum nec enim tunc intelligendo ad fantasmata

Sap. 9.

Augustina.

Hieroni.

Aplis.

Augustin.

De hac triplici visione loquitur etiam lib. iij. super Gen. ad litteram.

se conuerteret que nulla erunt: species autem remanebunt. unde et sanctus Augustinus. de trinitate. Tunc inquit vite huius mortalitatem meminimus? et credidimus nos aliquid que non videbamus memoriter recoluerimus? Erat autem ut in libro triplici habitaculo Augustinus testatur. Electis dei trina visio. Intellectus: quia per rationis oculo in spiritu deum videbunt et suas animas et virtutes inimitas et spiritus angelicos. Spirituales quia similitudines corporum in spiritu non fallaci fantasia insipientium: quia visione etiam hodie fruuntur spiritus iustorum a corporibus exempti. Et corporalis quia corpora cernunt: quorumdam splendentia ut sol. quorumdam ut luna. aliorum ut stelle.

Corporum beatorum gloria derivatur ab anima: et que maiore gloria fulget super alios se non extollit: nec qui minore alteri inuidet sed ob mutue charitatis perfectionem quilibet de beatitudine alterius tantum gaudet quantum de illa quam ipse possidet: ibi erit et fruitio perfectior: et ad virtutem consequendum utilis est scientia et dei notitia hic acquisita. Capitu. tricimum quintum. Di.

Potentia anime Intellective

¶ In hec Augu. verba sonant: brōz corpa in claritate diuersa sūt,
de animaz glia idem sentiendū censco. *Alia.* Probe. Nā Apłs
Paulus his verbis qbus & Augustinus vsus est diuinitatē remu-
neratiōis alstruere voluit: tam aīr corpōis glia ab anime beatitu-
dine maiore vel minore pueniat: vtrūq; exemplificans de corpibus cōple-
tis est. nōnulli tñ in sola charitate beatorū corpa alia scellere sentiunt. Di.
Sed hec dicens aduersari vident; vbi beatos omnib; bonis satiari conclusus
est: quō aīr omnib; satiabit; & quierus erit in alijs videri q sibi desunt tanta
bona? *Alia.* Hoc em̄ in filijs seculi fieri nequit: vbi iuxta poete vocem iuri-
dus alterius rebus marcescit opimis. Vbi aīr p inuidia charitas. p odio p
fecta erit dilectio. & tanta: vt in eadē vrbe (quēadmodū in pfato li. Aug. ex-
pōsit) p mltū singulorū oīm. & omnū singulorū erit p charitatē. ibi nullus sup-
ior: supbus erit; nullus inferior inuidus. Et in manuali cap. penultimo. Si
quis alius quē offīno sicut teipm amaret eandē beatitudinē haberet di-
plicaret gaudiū tuū: q nō minus gauderet p cō q p teipso. Si vero duo v-
troque vel multo plures idipm bñent: tantundē p singulis quantundē pro te
ipso gauderet: si singulos sicut teipm amaret. Ergo quid erit in illa pfecta
charitate innumerabilis beatorū angelorū & hominū: vbi nullus diligit aliū
minus q teipm? Non em̄ aliter gaudebit vnusquisq; p singulis alijs q p
seipso. Si ergo cor hominis de tanto bono suo vix gaudiū suū capiat: quō
capax erit tot & tantorū gaudiū? Et vtrūq; qm qtrūm quisq; diligit aliqū
tantū de bono ei? gaudet. Sicut in illa beata felicitate vnusquisq; sine cō-
patione plus amabit deū q se & omnes alios seculi: ita plus gaudebit absq;
examinatione de felicitate dei q de sua & omnib; aliorū secum. Di. Non mō
peritōi mee his satisfactū saro: sed etiā qd de dilectione mouere statuerā
dubū enodari est. de fruitione nō quid? *Alia.* Talis tantaq; erit tibi frui-
tio sup̄o. meditare ac excellētissimē trinitatē (nam res quibus fruendū est
sunt ipius & cognitio et dilectio. est em̄ frui (vt idem scribit li. de trinit. c.
xi.) amore inherere alicui rei ppter seipm: & est vti cū gaudio non ad huc
spē sed iam rei. Incognita aīr quia amare non possumus: vt in eodē li. c.
x. restatur. ideo. c. x. aīr fruimur cognitis in quib; voluntas ipis ppter se
ipam delectata cōquiescit. Di. Ad mensurā igit vñionis sue cognitionis
erit mensura dilectionis: & ad modū virtutis erit mensura fruitionis. *Alia.*
Probe. vnde diuus Augu. in manuali. c. vltimo ait. Tantū gaudebit qtrūm
amabunt: tantū amabunt qtrūm cognoscent. & in Soliquorū libro ca. i. ait
Qd hoc em̄ non te diligit dñe. quia non te cognosceit. & paulo post. Hinc est
ergo dñe q non tantū diligo quantū debeo: quia nō plene cognosco te. sed
q partū cognosco partū diligo: et quia partū diligo partū in te gaudeo. Di.
Mihi igitur proderit ad fruitionis pfectionem: nō in cognoscendo deum hīc
me exercuero? *Alia.* Vtrūq;. nam idem doctor in manuali quo supra & So-
liloquio dñm deprecatur dicens. Oro te deus meus vt cognoscam te: & amen
reze gaudeam de te: si non possum in hac vita ad plenū: vel pficiam de
die in diem vsq; dum veniat illud ad plenum: pficiat in in me hīc noticia
tua vt ibi fiat plena. & que sequunt. Di. Non mediocriter ergo errare vi-
dent: qui accepto dono intellectus: caducis vanitib; intenti diuinis insuda-
re negligunt. & pigrinā suā palliantes aiunt. Ut quid frustra in his q
pfecte hīc sciri nō possunt. ingenū nō sine labore fatigare. cū eadē eque
cum alijs in patria visurus sum. *Alia.* Illos errare nemo sane mentis dū-
bitat. Nam & angelus dicebat Danieli. Qui autem docti fuerint subeunt
quasi splendor firmamenti: & qui ad iusticiā erudiunt multos. quasi stelle in

Augustin?

Frui.]

Liber. XI. De

perpetuas eternitatis. Sunt tamē alij qui sublimiori fūco de nō discendo totū
 porē operunt. dicunt cū cel. item hierarchiam nō in plenitudine sciētię
 sed charitatis culmine finiri. Unde Seraphin qui denotatur a plenitudine
 charitatē supremā est ordo. sub quo Cherubin. qui a plenitudine sciētię
 men accepit. Di. Ad hęc quid tu? *Ma.* Cherubin a plenitudine sciētię
 quā pre omnibz inferioribz habet denotari certū est: filiū 2 Seraphin a pleni-
 tudine charitatē: sed i Seraphin esse minore sciētiā q̄ in Cherubin carbo-
 tici negant. ut pater p̄ Magistrū in sententiāz lūj. aut. 9. 2 Bonouētura ibi
 dem. quēstione. 4. tantū igit Seraphin in sciētiā Cherubin exellit q̄nus
 in charitate. a charitate autē ille supmus ordo tanq̄ nobiliori dono notā-
 tur: ad qd pfecto sciētiā ordinat. Cherubin autē nō a charitate sed a sciē-
 tia notari debuit. qz iam supior ordo a charitate nomen sibi vendicabar.
 Di. Pareť igit qz sciētiā 2 cognitio magna se sola ad beatitudinē nō pfo-
 cit. *Ma.* Probe. Sed ad charitatē ordinatā p̄ducit. Sciētiā cū vi apls re-
 statur sine charitate inflat. inflatis autē 2 superbis in illa regione claritatis
 aditus nullus patebit. Alludit nec contrariat dictis in illa regione claritatis
 tiorē in cōmentariis celestis hierarchie dicit. Intrat dilectio: 2 appropin-
 quat vi sciētiā foris stat Sed hęc missa facientes quomā alterius specu-
 lationis sunt nec hoc loci definienda: qd cōpūmus psequamur: 2 de glia cor-
 porū (que ipis erit post resurrectionē) loquamur.

Magister
 sententiāz
 Bonauent.

Aplis.

Magis.

**Tempus vltimę resurrectionis humanitus inuestigari nō
 poterit: futura est tamen in momento: ministerio angeloz
 2 diuina virtute: in voce tubet si aliqui viui remaneāt in
 aduentu domini. Capitulum. XXXVI. Di.**

Augustin⁹.

Actuum

Anteante futurā resurrectionē nō solū mihi cōuenientissime per
 suasas: verū etiā sacrarū litteraz testimonijs firmissime cōprobatā
 memi: sed quādo autē quō fiat nunc cupio edoceri. *Ma.* Impos-
 tune offūdo illud querit quando fiat. ait diuus Augu. libro. xviij.
 de ciuit. dei. c. 45. Si cū hoc nobis nosse p̄deset a quo melius q̄ ab ipso dō
 magis interrogantibz discipulis disceret: nō cū siluerūt inde apud eū sed
 a sciēte quesierunt dicentes. Dñe si hoc in tpe reserabis regnū israel At
 ille. Non est inquit vestrū nosse tpa que pater posuit in sua potestate. Stru-
 stra igit annos q̄ huic seculo remanēt computare ac definire conant: cū v-
 scire nō esse nostrū ex ore veritatē audiam⁹. Uñ fili quorū hunc calculandū
 operā dedere: religiosissime etiam ac bone vite vtriusq̄ sexus boies: cypri-
 tia recte defecere. nam dudum p̄terierūt anni in quibz ipsi mundi finē sta-
 tuerunt. Di. Quia nosse v nostrū nō est: nūquid aliud qd p̄posuerā i cōpō-
 sum inueniet? *Ma.* Inueniet: sed imp̄fectū. Que cū lingua 2 p̄plicare pos-
 ser: q̄liter oim hoim ab initio seculi vsq̄ in vltimū diem vbicq̄ terrarū in ter-
 re visceribz descēdit. ab ignibz. ab aquis. aut quibuscq̄ veragintibz assump-
 torū in cineres: aut vsq̄ in elementa resolutoz. a varijs vel bestijs vel hoibz
 bus cōmeloz: in momēto in scru oculi resurgere habēt. ut diuus p̄ paulus
 in p̄ma eptā ad Thessal. resstat. Di. Alia dicis. *Ma.* Si cōstantis infu-
 nitā virtutē cōsiderares facile assentires. qui cū cūa ex nihilo p̄ducit re po-
 tuit p̄bo dixit nāq̄ 2 facta sūt cūsa informare pot f in mētero. Etiam
 ut doctores catholici ex scripturis colligūt: collectio puluerz āgeloz ministerio
 fieri: q̄ cū finire sint potentie vō in instanti sed in tpe: q̄uis breuissimē cōpō-
 ri p̄st. Inductio autē formatū tam mixti: q̄ ante intellectus finitē diuina

Ad thessal.
 4. cap.

25 artb. 24

Potentis anime intellectus

fit instanti fm Schott in quarto. hanc ptem apls tubam et vocē arch
angelī appellat. i. christi: qui est magni consilij angelus. q̄ de seipso idē testa
dices. Veniet hora in q̄ omēs qui in monumētis sunt audient vocē filij dei
et pcedat q̄ bona fecerit in resurrectionē viue: qui vero mala egerit in re
surrectionē iudicij. eterne mortis. Dabit em̄ vt ppheta ait voci sue voces
surrectionē iudicij. eterne mortis. Dabit em̄ vt ppheta ait voci sue voces
virtutis. Di. Ausculta quē si verū sit quod Christi dixisse astruis? Agagi.
Euangelio tu nō credis: et in cui? ore. dolus inuentus nō est? Di. Credo:
sed ipm cōtraria dixisse haud approbo. quōd em̄ audient vocem dñi q̄ in mo
numētis sunt nec viuūt. Si aut̄ tunc demū audient cū iam reuiterūt nō in
voce resurgent? Aba. Prius natura audiūt q̄ resurgūt. vtrūq̄ aut̄ sit et co
dem momēto tempis fiet. sic et ordinē quem apls insinuat accipere debem?
vbi dicit. Mortui qui in Christo sunt resurgent primit deū nos qui viuū?
q̄ relinquitur sit rapimur cū illis in nubibz obuiā in aera. Di. Dum p
scripturay testimonia a me dubia auferre conaris: noua prioribz accumu
las. Quōd em̄ apls cū his quibz scribit in resurrectionē se viuētē relicturū
ait: qui dudum offēs mortui sunt? Aba. Non se et illos quibus loquebat
supincturos vsq̄ ad resurrectionē voluit: sed eoz quos viuetes inuenturus
est chris psonam in se et illos. qui tūc secum videbant trāfigurabat. Asser
uit brūs Augu. li. 22. de ciui. dei. ca. 22. Nec h̄ alienū tibi videat: cū non solum
in scripturis: sed gentiliū quoq̄ similes ordines ornatiū pōni reperiant
Di. Probe. Sed bi viuētēs in aduentu dñi quōd resurgent: si viui obuiam
chris. in aera rapientur? Aba. Verū est qd apls Corinthijs scribit. Dēs
resurgent. et vt alia littera habet. offēs dormient. Illi igit̄ qui viui obuiam
untra vt obuiā chriso sit et morientur et resurgent. ait diuus Augu. loco q̄
supra pcedat: qd in ecclesiasticis dogmatibz. ca. 6. et 7. scripsit. Scitis aures
Hierony. ad Abarcellam in solutione terre questionē ait. talis corpā viuo
rū in ipis anima manente transformari: quē admodū surrectura de corrup
tione et mortalitate in corruptionē et immortalitē. Nec ibidē cuiusdā grēci
opinionē recitat (vt quādam dicunt) sed ppram: quā dictis apli firmari nitit̄
Nec huic sententie Augu. in dictis locis offiū cōtrariat cū vtrūq̄ sustine
ri possit. Unde in de ciui. li. 20. ca. 20. post ventilatā questionē ait. quōd aut̄ sit
futurū qd nostre ratiuncule viribz vtrūq̄ consicim? tunc potius erit vt nos
se possimus. Di. Nos quoq̄ donec fiat: cum tantis viris opinari potius:
q̄ temere aliquid asserere debemus. Restant tamen alia quē indiscussa pte
tercunda non sunt. Aba. Audiam.

Paulus

Augustin?

Micro.

De quantitate resurgentū paruulorū etiā et gigantium
De etate et sexu quoniam in vtroq̄ resurgent viri et mu
lieres: pudenda tamen non erunt dedecori sed bonori.
Capitulum. XXXVII. Discipulus.

Augustin?

ad Ep̄. 6.

Irea resurgentū q̄ritatem nōnulla alia circa eorū dē q̄ritatē
futurā occurrūt: quē si in scripturis resoluta sint nec ne doceas.
Primū si pueri statuta pusilli aut gigantes tota corpis mole re
uiscent? Aba. Ad hēc diuus Augu. vltimo li. de ciui. dei. c. 15.
respondens ait. Suā recipiet quisq̄ mensurā: quā vel habuit in iuuentute.
etiā si senex est mortuus vt fuerat habiturus si ante est defunctus. In tali eq̄
dem etate iuuentutis. s. q̄ circa tricesimū annū currit: Christi resurrexisse tes
timus. Aplo aut̄ testē offēs in viri pfectum in mensurā grātis plenitudo
nis Christi ei occurrēt: vt mensurā inq̄ nō corpis: sed grātis. Di. Pae

tres igitur portis seculi quos multos ceterarios annorum supergressos scriptura
altruit in resurrectione non nisi trigintatium aut quatuor annorum erunt. *Alia.*
Nec id apostolus prehendit sed officios nos corpora ei? statum et plenitudinis reba-
bituros testatur: cui? fuerit iuuentutis tempe. *vn* aut. in *vn* pfectum. *Di.* *2*
p apostoli testimonium *vn* dubitasti? *vn* saluare satagis: alio inferre. Si enim o-
in *vn* pfectus resurgem? aut mulieres non resurgent aut seculi pmutato oes
in *vn* transformabunt. *Alia.* Neutrū sana fides recipit. Nam Christus
a Saduceis interrogatus: cuius septem fratres erit vxor? *vn* dicit. non nubent quod
ad seminas pertinet: neque vxores ducent. quod ad vires. Unde et diuus Augustinus.
loco quo supra. *ca. 17.* Et sic seculum resurrectorum ait. Et in li. de ecclesiasticis
dogmatibus. *ca. 40.* dicit. In resurrectione ex mortuis seculi forma non mutabi-
tur: sed vir mortuus resurget in forma viri: femina in forma femine. Idem
in expositione fidei ad petrum. Erunt aut tunc membra femine: (inquit) non
accommodata vsui veteri sed decori nouo: quo non alliciat aspicientis concupi-
scentia que nulla erit: sed de laude sapientia atque clementia: qui et quod non
erat carnis liberauit a corruptione quod fecit. In *h*bo aut apostoli *vn* p hunc
accipi posse sequitur. *ca. 10.* docet. Sicut ibi. *vn* vir qui timet dominum. cum sint et femi-
ne que timeant dominum. *Alia* tamen intellectui ponit. que breuitas hic relegauit.

Omnia resurgent in hoc que ceciderunt in morte: nec tamen
erit excessiua quantitas: caro a quocunque comesta resurget in
illo in quo primo erat animata. Soluit quod opponitur de costa
Ad *vn* formata est quare de abortiuis et monstris. *Ca. XXXVIII.*

1. *vn* sicut genitalia resurrectioni ad decorem afferis: sic et queli-
ber alia membra: insuper capillos: ungues: intestina: et humores re-
n surgentes: abuturos credis? *Alia.* Totum quod in morte cecidit
penultimo resurget: electis ad decorem: reprobis in confusione. Nam

et de his que hic ad ornatum et ad necessitatem corporis sunt: scriptura testimonium
prohibet. *vn* de ornamentis corporis dominus ait discipulis. Capillus de capite *vn*
stro non peribit. Et rursus capilli capitis vestri numerati sunt. De his que
corpus integrant fides dicit. Carnis resurrectionem: ne dubium cupias de ossi-
bus remaneret perpetua ait. Custodit dominus ossa corporum: *vn* ex his non conte-
ret. Quod vix in futurum accipiendum est. nam hic ossa sanctorum non solum strata
sed ab infidelibus incinerata legimus. Si adhuc dubitas exemplar patientie
Job gentilem audi. Scio inquit quod redemptor meus viuunt: et in nouissimo die
de terra resurrectorum sum: et rui sum circumdabor pelle mea et in carne mea
videbo deum. que visurus sum ego ipse et oculi mei conspiciuntur: *vn* non aliter.
Di. Si itaque et hec approbant testimonia totum hominem resurget: mira defor-
mitas erit: capilli. longissimi. excessiui ungues. et corpora vel obesa vel im-
guata et in monstruosis in incensum dilata. *Alia.* Non interest ad vni-
tatem resurgens si non quilibet portio materie in primum locum restitua. sicut et
emphaticus diuus Augustinus. in *Enchiridion*. *ca. 88.* de statuta aurea continua
et iterum refusa. Sicut et in ultimo de ciui. *ca. 19.* vbi et de vase ex limo facto sit
rudine adiecit. in officio est illis seruata integritate substantie sola deforma-
tas pibit: sic et de omnipotente artifice sentiendum. nam quod minus est quam decor
creator nouit *vn* supplebit quod plus est quam decor: materie seruata integritate
detrahet. pulchra namque erunt electorum corpora. pulchritudo autem ut ibidem ait. est
partium congruentia cum quadam coloris suauitate. Principalia tamen membra locis su-
is dicenter restitueda. *Ezechiel* prout legimus in figura future resurrectionis.

Zuce. ii.
Matth. io.
Psalmista.

Job. 19.

Augustinus.

Pulchritudo.

Ezech. 37.

Potentis anime Intellective

ut enim accesserit ossa ad ossa: uniuersos ad iuncturam suam. Di. Placet hec
ad quod patienter feras: si alia que interim orta sunt dubia in medijs po-
trant. Ana. Patienter. Di. hominum carnes vel a bestijs deuorare: aut ab
alijs immanioribus hominibus comestis in quo resurgunt? Ana. Nec illud di-
ctus Augustinus indidit: relinquit. ait nam in Enchyridion. ca. octuagesimo
primo. non aut perit deo terrena materies: de qua mortaliter creat caror: sed
in quolibet puluere cineremue soluit: in quolibet halitus aurales diffugit
in quacumque aliaque corpori subamixta in ipsa elementa vertit: in quocumque
animalium etiam hominum cibum cedit: carnesque muretur: illi anime humane pun-
to ipsis reddet. quod illam primitus vel homo fecit: crederet uiueret: animauit. Idem
de fide ad Petrum. Et in claro volumine de ciuitate dei. ultimo. cap. asseruit.
Di. Costa igitur sumpta de Adam uel Euam formatam legimus in Adam in
quo primo animata est: resurget. et tua ubi erit? Ana. Totum in eo resurge-
re tandem dicimus in quo primo esse cepimus ad aliud ordinatum. Costa autem
de qua causaris: si in adam primo cepit ad tuam in substantia ordinam
ita erat: non ad integritatem ad quam uel superflua fuit: aut loco eius de car-
nem supplere. Sic et liberorum corpora non in partibus in quibus primo in semine
ceperunt: resurgunt: et gloriosum christi corpus secundum Damascenum de purissimis
sanguinibus virginis Marie sancti operatione formatum in christo resurrexit
et in ipsa incrementa regne. In abortiuis autem re monstris integrabitur quod
non dum erat integrum instaurabitur quod fuerat uictum: inquit Aurelius
in Enchy. Et in binembris singule anime. singula corpora obtinebit: ac si
gemini nati fuissent nullis cohercentibus etiam que coherencia nata fuerant.

Corpora post resurrectionem non erunt in grauiamen animarum
bus sed in maiore gloriam quod imutata dotabuntur totibus
quattuor Capitulum. XXXIX. Discipulus.

Ita omni dubiorum nodositate a me pfugasti. ut per unicum tantum.
non remanserit quod a resurrectionis fide deterreat. Non dum enim acce-
pi quod ad locum glorie aliam prineat corporum resumptio. maxime quod
nonnulli de in habitate luce sube attedat as dixisse legimus.
Ipsi mihi quod incolat mens plongetur est. Et cupio dissolui et esse cum christo. Ni-
mirum quod ut Sapienter asserit. Corpus quod corruptum aggregat animam. et impedit rer-
rena in habitatio sensum multa cogitante. aut alteriusmodi futura corpora
credenda sunt. Ana. Alteriusmodi. id est aliter qualificata. et in substantia in eadem
de qua re uniuersum hoc testimonium sufficere arbitror. quod diuus Paulus apostolus
in prima epistola ad Corinthios scribit. Seminatum inquit in corruptio. surget
in incorruptio. Seminatum in ignobilitate surget in gloria. Seminatum in infir-
mitate. surget in uirtute. Seminatum corpus animale. surget corpus spirituale.
Et infra. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptio. et mortale hoc
inducere immortalitatem. et que per catholici episcopos dilucidantes: imura-
tione beatorum corporum in quattuor precipue futura distingere: que dotes corpo-
ris dicunt. quibus in despositione animarum suarum ornabunt. Sunt autem
impassibilitas: claritas: subtilitas: et agilitas. ubi et cedem dotes in li. Sap.
innunt. cum dicit. Fulgebunt iusti: tanquam scintille in aridincto. discursu.
Et Aurelius Augustinus. li. ultimo de ciuitate. ait. Abierit a corpore nostris ossibus de
formitas (per claritatem) ossis tarditas (per agilitatem) ossis infirmitas:
(per subtilitatem) ossis corruptio (per impassibilitatem). Que autem diuus
Anselmus. li. de similitudinibus ultra hec commemorat: sub predictis continent. antiqua
tale corpus omni erit auge. Di. Neque. Sed de his quo latius differamus.

Gen. 22

Damasc.

Augu. ca.

84. et duo

bus sequen-

tibus.

Sapient. 9.

i. Cor. 15.

quattuor

corpi ro

tes post re

surrectionis

Liber. XI. De

Quid dotes corpori conferant; et quod non equales in omnibus erunt. Capitulum. XL. *Agiliter.*

Aug. li. vii.
de ci. ci. 8.

Claritas.

Impossibilitatem dote ita electorum corpora ab omni passione immunita erunt: ut nec ab infernali incendio ledantur: nec ab acie ferri acutissima penetrari possint: sed potius quodlibet obiectum ad instar radij solaris cristallum penetrant transirent: eorum nempe harmonia et compago amplius resolutio et corruptibilitati non subiaceret. *Di.* Claritas quid conferret? *Ans.* Miram pulchritudinem. Pulchritudo vero ut Augu. loco quo supra: et in epla ad Theb. cum ait: est continentium partium cum quadam coloris suavitate. Per claritatem igitur corporum color: prius non auferretur: sed perficeretur quoniam fulgebunt iusti (inquit dominus) sicut sol in regno patris eorum. Erunt enim hi splendor non ostendens sed de multis visum et in patre beatorum est claritatem suam vel occultare in toto vel in parte manifestare. Christus enim inquit Augu. sua resurrectione ostendit quale futurum sit corpus nostrum. Ipse autem nunc claritatem suam ostendebat nunc per librum occultabat: ut evangelica testatur historia. *Di.* Subtilitas autem quid? *Ans.* Ut penetrare possit quodlibet corpus non gloriosus non quidem per poros: aut dividendo partes sed sic considerando. *Di.* Ficeret itaque penetratio dimensionum? *Ans.* Et hanc esse possibile octavus liber edocuit. non enim dimensionum penetratio duo corpora sit esse prohibet: sed repletio loci quod dimensiones persequitur. ut effectus causam. Potest autem deus auferre vel suspendere posterius priore primam: nec sic abstulit vel suspendit actum seu calorem in fornace puerorum: sic facit in corpore glorioso. *Di.* Non igitur a natura fieri gloriosi corporis cum non glorioso in eodem loco coexistant: sed prout divina. *Ans.* Non aliter intelligit qui per subtilitatem dote hoc fieri astruit. non enim corpus hanc dotem a natura habet: sed a deo. Rursus gloriosus corpus locum replere potest et non gloriosum expellere: remanet equidem sibi resistere poterit: sed ipsum alteri. Unde et se palpabile experire. aut tactum penetrando poterit latere. *Ans.* et Christus ait. Palpare et videre. Quod autem divinus Gregorius ait. Corrupti necesse est quod palpat de. si quod tactum subiacet accipere est. *Di.* Sed nunquid duo gloriosa sit esse poterunt? *Ans.* De talibus non est sicut de glorioso et non glorioso: quoniam gloriosum penetrabile non est nisi ad voluntatem alteri: cuius est corpus. *Di.* Agilitas autem ad quid? *Ans.* Ut ubi vult spiritus moribus sit corpus suum sine fatigatione in retardatione in tempore impenetrabili: possunt enim beati movere corpora sua vel per se vel organiciter: vel sit totum: hoc per potentiam motuum non organicam sicut febrium. *Di.* in octavo libro huius epitomatis motus gravis sursum violentus est: nullumque tale perpetuari posse disertum memini: quod igitur animarum felicitas cum corporibus perpetua manebit: an forte quod gravitatem mittent? *Ans.* Deperire a corpore beatorum gravitatem haud facile persuaderi poterit cum nec corporis sit vici: immo nec deformitas que sola auferret servata sub integritate. ut Augu. in vitruviano de civitate dei. dicit. Nec est violentia est in motu talium. cum conveniant eis secundum naturam superiorem bonitate sua sic ordinante. *Ans.* idem in eodem capitulo. Multa gravia terrena sunt corpora sicut plumbum et forma tamen ab artifice accipit qua nature valeant super aquam: ut accipiat qualiter corpus humanum qua firmiter in celum et esse possit in celo omnipotenti artifice contrariatur. hec ibi. Et fortasse sunt hanc eandem qualiter. Et satis dicere voluisti ait. *Ans.* manent primas vi aquile et volabunt et non deficient. currenre non laborant. Quod autem divinus Augu. loco quo supra de ablatione gravi ponderis a corpore ponit. de hoc posse non autem facturum dicit. Poterit inquit. non autem ut faciat.

Potentius anime Intellective.

Hic si quis in contrarium contendat: et sententia Augustini deum ablatum pondus gravitatis: intelligi potest quantum ad impedimentum: non quantum ad essentiam. illud enim deformitare importat hoc perfectione. **Di.** Quales ne sunt omnes doctores? **Alia.** N. quaque. nam ut paulo ante dictum est: ubi de triplici electorum visione tractatum: ad mensuram meritorum dotabitur anima: et consequenter corpus ex redundantia nempe glorie in corpus quas iam percurremus doctores: consummationem et perfectionem accipit. aut enim solius angustius ad discolorum. Tam potenter ficit deus animam: et eius plena felicitate redundet in corpus sanitas: perpetua et vigor incorruptibilis. Et apostolus electionis Corinthios de resurrectionis gloria informans ait. **i. Cor. 6.** Alia claritas solis. alia claritas lune. alia claritas stellarum. Stella enim dicitur a stella in claritate: sic et resurrectio mortuorum. **Di.** Eximium de hoc besterno vesperi non nihil dictum esse: sed inquit et ceteri corporis sensus in actu erunt quemadmodum oculi?

Homo totus perfecte beatificabitur in anima et corpore. de sensibus autem omnibus habebunt operationes suas. non facile est devenire.
Capitulum, XLi. **Magister.**

Horum hominem in anima et corpore perfecte beatificari in supra hinc rursale unanimi omnium sententia concessum est: de eo autem quod quicquid temere definire quis audebit: Sunt enim qui omnes sensus corporis in actu esse concedunt per spiritum in fluxus per quas videbunt: audient: olfacient: gustabunt et tangunt que presentia non sunt: non modo multo perfectior: quam adam in statu innocentie. et presentia sibi per prae spiritum cognoscunt: alij sensationem absentium per spiritum in fluxus non accipiunt. De visu et tactu non dubitant quia ibi et obiecta et media convenientia habere possunt. De vocali laude et auditu idem licite opinandi asserunt. Olfacit autem et gustum propter inspectionem quandam: sibi et obiectorum et mediorum. omnium absentiam: non esse in actu existimant: omnes tamen persequendos et animae redundantia concedunt. Quia vero scripturarum testimonio facillime ad spirituale intelligentiam inter pretari possunt: nec peremptorie non de obiectis non de mediis sentientes: aut modo questionem facio: ubi christus et filius dei filius deus erit oia in omnibus abstergens omnem lacrimam ab oculis sanctorum et retribuens abundantem facientibus superbiam: sed non in hac terra viventibus: sed in regni one vmbre meritis: cuius sumigantes voragines abruptaeque ardentium montium iuga celeritine nunc demum peragrabimus. **Di.** Ad promissum ordo expositularum: ut tandem lustratis omnibus ad campum misericordie venandi causa gressus nostri tendant: si forte aliquid ex venatu et seu tignum: de ante naturo hec abyssus exhibeat.

De locis infernalibus quatuor in campo miserie discretis in genere et delinbo patrum ubi et quilibet fuerit: testimonium sancti augustini et Gregorii particulariter disputat. Capitulum, XLII. **Mag.**

Sequitur typus loci Infernalis.

Potentis anime Intellective

Quidus est hic capus: in q̄ nō clemēta sed elemētoz magis defer-
cātes relider. nebula. caligo. tenebra. z vmbra mort̄ seculi i u at
flet. z fūdor dēitū habitātes nō q̄ defūctūz hēc in lacu infero
retab initio aut tolerabiliora loca intrātibz i arēt. Quas inf. rē nō

Luce. 16.

Augu.

Zimbuz

patrum

Gregorius

p̄s. 92. 2. 3.

quinto.

Job.

Señ. 42.

Gregorius

2. Petri. 2.

Purgatoriū esse post hanc vitam cōtra Brecos scripturarum
testimonijs asseritur. z qd̄ suffragijs iuari possint purgandi
probat. *Capitulum XLIII.* *Otag.*

Urgatoriū esse erutis animabz: pleriq̄ Brecosū ipugnare viri nō
sūt. q̄s catholici viri multorū: nouissime aut̄ in cōcilio florentino
sub Eugenio quarto p̄sentibz Brecosū patriarcha: episcopi: et
ipetatoz: luculentissimis rōnibz z scripturaz testimonijs conui
terit. oportet nō nimis cōtē cōs septūras de purgatorio loq̄ntes hic cōmē
morare. Di. Salte aliquas cōcilio. Ma. Num egregiū p̄faten legistis
loco quo ait. Transiūm? per ignem z aquā: eduxisti nos in refrigeriū?
Di. Regi p̄s. 65. Ma. Num z Judas Machabēi vii. 37. fortissimū cōmē
f ij

Error gr̄e

corum

Conciliū

florentinū.

David.

darum audisti: quia duodecim milia dragmas argenti misit Hierosolimam ibi offerre p peccatis mortuorum: iuste et religiose de resurrectione cogitasti. **Di.** Audisti superius in officio quod ecclesia de mortuis frequentat: insuper ibi auditur scilicet et salubris cogitatio p defunctis exorare ut a peccatis soluerentur. **Abbas.** Sane Audi et euangelista. **Mattheus** hic dominum dixisse refert. **Esse** conseruiens aduersario tuo. **et** sequitur ne in carcere mittaris. Amen dico tibi non eris inde donec reddas novissimum. quadrante. **Et** infra. Qui dixerit p bonum p spiritum sanctum remittit ei neque in hoc seculo neque in futuro. Sic igitur ut infert sanctus Gregorius quidam peccata que in alio seculo remittuntur Apostolica que tuba Corinthiis aperto sermone de purgatorio insonuit cum dicit. **Unusquisque** opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus auferit de truncentu parietur: ipse autem saluus erit: si cum igne. Quis iuxta traditionem Augustini hec sententia etiam de tribulatione presentis seculi valet interpretari. **Et** in **Enchiridion**. **cap. vii.** **Et** li. **xi.** de ciuitate dei. **cap. ultimo.** Ceteri que et ista testimonia doctores ecclesie de purgatorio et suffragiis quibus purgandi adiuuari possunt p bibeant testantur sacri canones distincti. **rv.** para. **alii.** et eadem distincti. **Qui** in aliud seculum. et ea. **qualis.** de **pc. dist. vii.** in fine nullus. **cap. xii.** **q. ii.** **ap. c. animarum.** non est inuenimus. et **c. c.** **missa.** cum marie in fine. et magister **li. iij.** **dist. xlv.** **sermone** **glo. magna.** **cap. xii.** **q. ii.** **nomina** magis diocriter malos qui in mortali decesserunt Augustini verba non sane intellegit: si talibus suffragia nulla prodesse possunt: ut patet per doctores in **li. iij.** **dist. xlv.** et **diuini.** Augustini de verbis Apostoli qui ait. Frustra his pietatis officia expendis suisque sine fide operante p dilectione: cuiusque sacramenta de corde exierint. tales autem sunt omnes qui in mortali: quis vnico decesserit: igitur

Vbi aut in qua mundi parte purgatoriu sit pena qualis: qui doctores in eo quantum purgandi adiuuari a vniuersis desiderant quibus patienter penam hanc sustineant. **Cap. XLIII.** **Di.**

Bunde de purgatorio insam scripturarum testimonijs solidasti: sed ubi sit nondum ostendisti. **Abbas.** Hugo de sermo victore **li. ij.** de sacramentis **pre. r. c. iij.** astruit hunc locum omnino non esse determinatum. **Et** foras illi inquit probabilius erit: ut in his potissimum locis singuli penam sustinere credant: in quibus culpa commiserit. Hoc doctores rheologie in **li. iij.** sup. **mg. fm.** distincti. **xx.** concedunt de quibusdam singulari dispensatione dei non omnibus: quoniam secundum communem legem hunc tormentorum locum consistere circa infernum fuisse de mente diuini Gregorii quarto dialogorum claret. **Ne** tibi cure sit de loco purgatorii: sed quod hic p penitentem lamenta de peccatis satisfacias: ut penam hanc acerbissimam euadas. Nam iuxta beati Augustini traditionem. Qui in aliud seculum distulit suam conversionis. prius purgandus est igne purgationis. hic ignis et si eremus non sit: miro tamen modo grauis est. excellit enim omnem penam quam vnquam aliquis passus est in hac vita. nunquam in carne immensa est tanta penarum mirabilia martyres passi sunt tormenta: et multi neque ista sepe sustinuerunt: suppl. **cia.** de **pc. dist. vltima** circa finem. **et** **dist. c.** **Qui** in aliud seculum. **et** **ij.** **sentent. dist. xx.** **Et** rursus Aug. in de **pbis apli.** sermone de igne purgatorii **et.** Ille ignis purgatorius durior est: et quod ad potest in hoc seculo penarum videri aut cogitari aut sentiri. **Di.** Absentini nonnulla Baronem in **6. g. iij.** de grauitate penarum purgatorii descripsit. **Abbas.** Non mirum si platonius de hac re Platoniorum insam descripsit. Nam postquam alas in corporibus quattuor passionibus affuit commemorasti: que sunt me

Potentis anime Intellective.

tuos cupiditas gaudium tristitia subiungit quoniam in alio seculo passare sint
si unum die crederint et ait. 6. quid. Quoniam et superno cum lumine vita relinquit. Et
non nouissimo die vita relinquitur. Non enim omne malum inferis nec fundum
omnes corpora excedit potest; penitusque necessitas est. Multa diu cōcreta modis
molefcere minus. Ergo crederent penitus. veteribus malorum supplicia expiuntur
aliqua pandunt manus suspense ad ventos; alij sub guttū vasto insectum
clat scelus; aut exurit ignem. Di. plane Virgilius hic anas in aere; aq
igne purgari exposuit. Sed dic qd qd torrores in hoc loco existit. Alia. In t
ceruū desinunt quis poterit. Opinant autem non infime auctoritas theologi; q
sola iusticia diuina purgandos igne mediante vti instrumento torqueret; quibus
illuc ab angelis bonis deducant; et foras. mali sequantur; ut assistentes salte
penis cor sariet; quos a pira tramine penitus deicere non poruerit. Non
autem equi videt illos a demonibus torqueri; quos diuinerent diuina adiut gra
tia vicerit. Di. Assentio facillime; sed nūqd patienter ferit purgandi tam
acerbas penas. Alia. Patienter. Nouerit enim quod iuste hec parit; iusticia
aliter se ad celestia gaudia puenire possit; scit; donec nouissimū
diligat; nec aliter se ad celestia gaudia puenire possit; scit; donec nouissimū
quadrante reddant; aut suffragis adiuent. Et in persona talis animarum
sancius Job dicit. Misereamini mei misereamini mei saltem vos amici mei
quia manus domini tetigit me. Sed heu furda aure hos clamores audim?
penes filiorum filij parentum; nec attendimus quoniam desiderio ambulant ad
confortia beatorum ascendere; ad quos certissimas spe sperant se puenire. De
ipsis enim in libro Sap. dicit. Spes illorum immortalitate plena est. Sed de his
baptismus; ad inferiora descendamus. Di. J. pigre sequar.

Virgilius.

Thomas.
Bonauent.

Job.

Sapientia.

De Limbo puerorum. et si paruuli non baptisati sensus penam suam
nec; et qualiter post resurrectionem permanebunt. Ca. XLV. Mag.

Ab purgatorio iuxta premissam partitionem capi misericordie Limbo est
paruulorum. Quibus nonnulli inferiore prem Limbo patrum pueris de
putata credant. pueris inquam non omnibus sed sine baptismati lausacro
decederent ante usum rationis. De illis et si ex canone sacre scripture
nihil certi haberi possit. Augustinus non pauca disseruit. In libro eodem de fide
ad perit in declaratione fidei ait: illos insolubili nexu in eterna damnatione
retineri. Et paulo inferius. Qualitas male virginitatis ab infidelitate incipit quod ab
originali peccati reatu iniriū sumitur; in quo quisque vivere ita incipit. ut ante si
niam viri quod ab eius obligatione soluat; in viuis dici vel viuis horum spacio
ala illa virit in corpore; necesse est eam cum eodem corpore interminabilia gehenne
sustinere supplicia; ubi diabolus cum angelis suis in eternum arsurus est. Et
in eodem libro. ca. 24. et est de eodem. dist. iij. c. firmissime tene. et nullatenus di
bitos; puulos qui sine sacramento sancti baptismati de hoc seculo transierunt; igo
nis eterni supplicio puniēdos. Et in libello de origine aie ad sancti libro.
multis et petitisque vicibus animas talium damandas asseruit; filij alij scriptis
suis diuersis; que longum esset commemorare. Di. Dura nimis et crudel hec
videt assertio; ut piissimus de eum misericordie non est numerus; eos tam
crudeliter in eternum puniat ob solius originalis culpa; quod nec propria volup
tate praeuenerit; nec in potestate habuerit regenerationis sacri baptismatis
sacramenti accipere vel respuere. Alia. Plurimi recti sentiunt; et in hac pre
sancti Augustini negat. Sed fortasse hoc quod non parum primacie est crime tā
doctorem in ea pre simpliciter negare; non receptum est a sacris canonibus; di
ceto canone. firmiter. et de hereticis c. iij. et a multis sanctis et catholicis opposi
tūdo sustinet. vti videre est in doctoribus super quarto dist. 4. Quoniam si quod alia di
f. iij

Augu.

ui Augustini opuscula non pigre legerit inueniet: quibus predicta mitigare poterit. In Enchyridion quippe cap. 92. sic ait. Minus una sane oim pena erit totiusque preter peccatum quod originale traxerunt nullum insuper addidit. Et libro de baptismo paruulorum. scire potest dici (inquit) paruulos sine baptismo decedere s. minus una oim futuros sustinere penam. et est de consecratione dist. iij. itaque quarta. c. regenerante. Et amplius libro quinto de Julianis. ego itaque non dico paruulos sine baptismo morientes tanta pena esse plectendos. ut eis melius esset non nasci: cum hec dominus de peccatore sceleratissimo dixerit que ait quis et quara erit: delinere non possumus: non tamen audio dicere quod eis ut nulli essent: quod ut ibi essent potius expediret. Ecce filii tribus testimonijs habes dictorum que tibi crudelia visa sunt miriore intelligentia ab ipso auctore tradita. Aut verius quod paruuli ignis eterni afflictione non sentiet certam lustrationem. Di. Unde hoc vltimum argumentaris? Ana. Ex dictis eiusdem doctoris. ait quippe s. mon. xxi. ad Iberemias. Melius est omni esse carere quam in inferno iacere. Et scripsit Ibero. sup. Iberemias. lib. iij. Melius est non esse quam viuere in supplicijs. Et sup. Ecclesiasten. cap. 4. Melius est omnino nec sensum habere sub eo quam infelicitate vel esse vel viuere. Item rursus. Melius fuerat eis (scilicet Jude) omnino non esse quam eternos cruciatus perpetui. Sic igitur de Julianis scribit: non fuisse melius paruulis istis non nasci: quam in sua damnatione esse manifeste concluditur: quia non veniunt in inferno eterno igne cruciandi. Di. Evidens argumentario. miror autem cur scripsit Augustinus in prioribus auctoritatibus terribilissimis in verbis sonuerit quam sentire voluit Ana. Fortasse ut pestiferam heresim Pelagii et Celestii in Carthaginensi concilio (cui intererat diuus pater) damnata a fidelium auribus longius propelleretur. ibi equidem heretici hominem a seipso sine gratia posse iuste agere et paruulos baptismate necessarios non esse: nec datum potest dogmatizauerant: cum sine illo saluari possent. Contra quem errorem etiam in libello de origine anime ad scripsit Ibero. ymnus ita scripsit. Quisquis dixerit quod in christo viuificabunt etiam paruuli. qui sine sacramenti eius participacione de vita exierunt: hic pfecto et de aplicam predicacione venit: totam condenat ecclesia. Et in libro de baptismo paruulorum. fallit (inquit) salutarum quod eos in damnatione predicat non futuros: dicente apostolo per delictum vnius omnes homines in condemnatione. ad Romanos ca. 5. et de consecratione dist. iij. canone Regenerare. Di. In quali igitur damnatione erunt. si ut deductum est cum ipse igne eterno non ardebunt? Ana. Numquid audisti: quod dixit in auctoritate de Julianis. Que ait: qualis autem quanta erit pena illorum: definire non possumus. Dicit tamen ibidem: quod in tenebris manent. et est de consecratione dist. iij. canonem. Nulla. hoc tenebre: ut nonnullis visum est interiores non exteriores intelligi de sunt: quod scilicet visione dei interemum pvari sunt. de baptismo ca. 5. et libro secundo de sententia dist. xxiij. Quantis autem illud sit (haud dubium quod magnus) oim? Aug. terribilissimis verbis sententias explicare voluit. et scripsit ut ait scitis Bonauertura in quarto dist. iij. et scripsit quidam quod paruuli de hac priuatione non dolebant sed diuino iudicio et misericordia faciente. de statu quem habebant preteritum: nouerunt omnes (inquit idem doctor. li. ij. dist. xxiij. q. penultima et vltima.) ad quid crearetur ob quam causam illo pvari et quam miseri sint in inferno inferiore sub ipsa pfectura: diuino tamen iudicio eorum cognitio et affectio ita equa lance librant: ut nec dolore vel afflictione exteriori vel interiori sentiant: ita perpetuantur: nec tristitia deficiat nec leticia reficiat: nec pfecti nec deficiat. sed semper vniuersimode manent: nec deficiunt: nec finiuntur et quousque corpora gloriosa habituri non sunt: et resurrexerunt de vltima nihil tamen partem preteritum diuina pfectura: si in igne infernali voluntarent. hec Bonauertura. Di. Et his manifestis diuini Augustini bene dixit: quod melius est his paruulis sic esse quam oim non esse. Ana.

et venenum aspidū insanabile. Dñs q̄ per hieremiam ait. Ecce ego cibabo populū istum absinthio: et potum dabo eis aquā felis. Frustra conor singula simone explicare. cū iuxta Sapientē vocem orbis terrarum pugnaturus sit contra insensatos vt per que peccat quis: per hęc roqueat. hinc magis Basilius. feces omnium elementorū et leuissimas herbes in fine mundi: ab ipsa sepandas et ad cruciatū malorū in infernū mittendas astruit.

Si aut quomodo anime exire ab igne corporali pati possunt et qualiter sententie sanctorū de his intelligende sint.
Capitulum. XLVII. **Discipulus.**

Ans. igit̄ vsq̄ ad finē mundi et corporū resumptiōes ab his cruciatibus immunes sunt reproborū anime? **Ans.** Nequaquā. qm̄ illa elementorū defecatio ad punitionis augmentū nō ad utilit̄ futurā est. sicut et corporū resumptio. **Di.** Quomodo exire anime a corporo p̄memoriaē cruciari interim quibunt: cum corpora in spiritum agere non possunt: vt ex his que octauo libello differuim⁹ claret? **Ans.** Abi auctores creaturaz op̄at̄ vt vult et iusticia exigit: quid natura habeat aut possit non magnificandū est. si effi ex nullo cuncta in esse prodire iussit (vult enim et facta sunt) quid miraris si p̄ter solūtū naturę cursum spiritus per corpora puniatur: an forte ita creat̄ causis potentia sua alligauit. vt sine his agere quicquam nō possit: hoc equidem quidā vanissimū philosophorū senserunt. **Di.** Talis libro octauo vbi de causis disputatū est errantē cognoui. **Ans.** Potest igit̄ dñs oīm p̄ter causas secundas aut dñs eorum earundem ordinē operari? **Di.** Etiam. **Ans.** Non igitur impossibile videatur si spiritum per corpus castigat. **Di.** Non de possibili: sed de modo quero. **Ans.** Quis nouit sensum dñi: aut quis consiliarius eius fuit: tu sic vniuersi modū punitionis experientia non addiscas: quin illius cōtēptatione et metu moderatio: effectus eiusdem queas et cruciatus effugere. et futuris bonis potiri. Sunt qui actionis passionisq̄ naturas iuxta hūanę philosophię traditionem attendentes: ignem et cetera que scriptura enumerat nō realia s̄ imaginaria existimant. Alij aut̄ hęc q̄dam omnia realia sed actionē imaginariā esse prehendunt. Aliqui vero quorū auctoritatē catholici nō spernunt: ignem inferni realē et corporalē esse scrip̄. et illi eodem igne spiritus in corporeos vt sunt ex tēsanūm et demones realiter cruciari fatentur. Nā diuus gregorius libro quarto dialogorū ignem infernalem corporeū dicere non ambigit. et q̄ animas et puras curat hoc medio arguit. Si (inquit) diabolus cuiusq̄ angelū cū sint incorporei: corporeo igne cruciati sunt. Quid mirū est si et anime anteq̄ recipiant corpora possint igne corporeo cruciari: si forte de antecedente dubitas audi Dñm in euāgelio Marci ca. 2. Ire male dicti in ignē eternū q̄ paratus est diabolo et angelis ei⁹. Sērentiū illi⁹ beati Gregori⁹ causam assignans il. mono moral. li. ca. 1. ait. Quāuis angelorum atq̄ hominum natura sit longe dissimilis: vna tamen pena implicat quos vnus in crimine reatus ligat. et venerabilis Iuligo de sacramentis. pre. vi. ca. li. argumento Gregori⁹ asseritēs aut. vterisimile auctoritate sacri eloqui et catholice vritatē testimoniū probat corporali et materiali igne: alas etiā nunc ante suscepiōē corporū cruciari. Quid aut̄ sanctus Gregorius scripsisse legitur quod spiritus in eo ardent quod se ardentes vident: dictis minime cōtrariatur. Nam cum spiritus instrumentorū siue organorū diuersitate

Augustin⁹.

uis alias maliciose egerint finale salutē p̄mittunt. Tantoz errorz signēta
z scripturaz passus quibz imitatur: dicitur Augustin⁹ ra n abunde q̄ doctus
me libro d: ciuit. d. c. ca. ca. vii. vsq; in finem redarguit. et eternitatem gē
bennalis incendij luculentissime p̄bauit.

Corpora Damnatōz sine cōsumptione eternaliter posse ī infer
nalis tormētis p̄manere edocet quibz dā mirabilibz nūc in mū
do repts. quō hic ignis sine lignis sp̄ esse possit. et si repts ad
aliqd luceat aucto. scilicet Grego. de terminat. La. vltimū. Di.

Heris eloquijs z tante auctoritatē doctozibz facillime assentio: s;
quō damnatōz corpa edoces gehēne flāmas sine incineratione
z dsumptione in scriptis emū sustinere possint intellectui diff. ale
Insup r corpālē ignē qualis est infernalis sine corporis fomē
tis diutius possit consistere ex p̄bia cōuincit impossibile. Magis
p̄monui pauloante hoc obrutū mentis nō ad mundane imp
rectēz p̄bie traditōe: sed ad summe iusticię hic p̄uincit om̄ipotentia cō
uincit: quē tanta insolita z mira fecit in mundo sensibilivz hoz cōsidera
tionem: de quo hēstas oīno videatur impossibile. Salamandra vivit in
igne: nō nullū genus vermiū in calidā aquaz scaturigine r̄ perit. Nouissi
mi Sicilię montes qui tanta diuturnitate tempis atq; vetustate vsq; nunc
z deinceps flāmis cōstuant. atq; integri p̄suerant: satis idonei r̄ scos sunt (in
quit Augustinus l. x. de ciuit. ca. 4.) nō offe quod ardet absumi. p̄termit
to breuitatis causa alia mira q̄ tantus doctor contra incredulos in eodem
libro cōmemorat. Beatus item Gregorius libro. xv. moralium ca. 30. testatur.
Hac p̄breui sententiā quē l. Job. c. xxi. scribitur. quod tū in dubiū vertis ly
cūlenter dissolui. dicit nempe. Deuorabit eum ignis qui nō succendet. Quia
(inquit Gregorius) om̄ipotentis iusticia futurorū p̄ficiat: ad ipsa m̄sdi oī
gine gehēne ignem creauit: qui in penam reproborū esse semel incipere: s;
ardorem suū etiā sine lignis nūq; finiret. Cum etiā sit corporeus z in se m̄s
fos reprobos corporaliter exuraret: sed studio hūano succendit: nec lignis nu
tritū: sed creatus semel durat inextinguibilis z succensione nō indiget: ar
dore nō caret. Aliud insup mirū in hoc igne dicitur sanctus Gregorius p̄o
pa libro. 9. moralium ca. 49. esse affirmat. Di. Quod? Ada. Quia gehēne
flāma reprobis nequaquā lucet ad cōso ationis gratiā: t̄ tāmē lucet ad penā
nam sequaces quosq; suos secum in tormento reprobis flāma illustrante vi
suri sunt. quorū amore deliquerunt. q̄renus qui cor vitā carnaliter cōtra p̄o
cepta cōditoris amauerit: ipsoz quosq; eos interitus in augmento sue dā
nationis affligat. Di. Ibi hēu: q̄ pauci intendunt. quē scriptura z sancti
viri de inferorū perpetuo cruciatu testatur. Ada. Ideo vt dñs ait. lata por
ta z speciosa est via que ducit ad p̄ditionē: r̄ multi sunt qui intrant p̄ ea.
Angusta autē porta z arcta via est que ducit ad vitā: r̄ pauci sunt qui in
ueniunt eam. Di. Docti fortasse sūt qui beatorū glām pariter z damna
torū inmensam penā ex scripturis nouerunt? Ada. Nequaquā. non etiā (scri
bit Paulus 1. Cor. vii.) auditores l'gis iusti sunt apud deum: sed factores le
gis iustificabuntur. Et rursus scientiā insulare testatur est. Inflatū autem z
tumidū Angustā portā intrare minime possunt.

Augustin⁹.

Gregorius
Job. xi.

Sequitur Liber. xij. qui est p̄bie moralis.

Liber. XII. De

Lactanti?

Dei. viij. xij. q. lo. is etas. Multi autē nō amore p̄turis: sed timore pene de-
clinant pauciores p̄o ap̄m sui passiones ne in vitia p̄surgant: virtutib; co-
herere student. Nā vt in eplis testat Iheronimus. Qd r̄it peccare boni virtutē
amore. Qd r̄it peccare mali formidine pene. Dicente autē scriptura. Stultoz
simus est n̄r̄us. Et Lactanti? firmian? in exordio institutionū suarū ad-
uersus gentes scribit. Quia virtutib; amaritudo p̄mixta est: vitia p̄o volup-
tate cōdita sunt: rilla offensi hac dolunt ferunt in p̄ceptis: ac bonoz specie sal-
si: mala p̄ bonis amplectunt. Dī. p̄mū igit qd p̄tus: deinde q̄ ani passio-
nes p̄turib; cohererend; demū virtutē et oppositorū vitiōz rōnes. sp̄cāl' mda-
gāde sunt. Et nāq; seruato ordine singula memorię cōmendarē cur facili?

Aristoteles

**Quid virtus: quō sit mediū: qualia extrema: mediū q̄liter su-
mendū et attingendū: virtutes quō acq̄rende. Cap. III. Ma.**

**Virtus vt
principiū.**

**passiones
nō sunt vir-
tutes.**

Aristoteles in secūdo li. Ethicorū virtutē et quo ad principiū di-
rectiū: et qua ad actū describit. Dī. In ordine ad principiū
directiū q̄liter? Ma. Virtus est habitus electivus in medio
cūctens q̄ ad nos: determinata rōne. vt sapiēs determinat vir-
tutē habitū dicitur virtutē: vt genus est? ostendat p̄p̄uquū. Est em̄
p̄tus q̄litas ani nō om̄is: sed quē habet? dici solet. habet? qdē
a voluntate elicitur: et recta rōne determinat. Potentię autē et passiones quę
etiā in anima inveniunt p̄tutes nō sunt: q̄ naturaliter et sine electione insit
ideo ab his nec laudamur nec vitupamur sicut a virtutib;. In medio autē
virtus existit duoz. scilicet extremorū vni? quidē autē plus et minus
indigentia. et hoc quidē fm̄ substantiā p̄tutis. nā fm̄ rōnem boni est op̄i-
mū in illo genere: et ira extremū. Ambo autē vitia (q̄ a recta rōne fm̄ plus et
minus deuiant) alterā extremitatē obtriment. Adde autē quo ad nos: nō fm̄
rem: q̄s em̄ vni multū est: alteri cōueniens reperit. Et q̄ rectitudo circa me-
diū in indiuisibili est: ideo bñ agere p̄tingit vno mō tm̄: peccare autē modis
infinitis. Difficile est em̄ tangere mediū et id tenere. Facile autē circūquaq;
ab eodē discedere: quē ad modū videre est in sagittarijs: quoz is tñ centrum
designatū p̄tingit: qui p̄ lineā rectā sagittā dirigat: ceteri autē plus et minus
declinant. Determinatio igit in virtute nō cuiuslibet: sed sapientis est fm̄ di-
tate anie potius dicere. Virtus est q̄litas qdam virtutis: vnde cōsonans ra-
tioni. Dī. In ordine autē ad actū q̄liter virtus definit? Ma. Virtus est q̄
bonū facit habentē: et opus eius bonū reddit. Vtrūq; autē et que principiū
et que actum explicat. Augu. in li. ij. de libero arbitrio in via complectit: cū
ait. Virtus est bona qualitas mentis qua recte viuunt: qua male nemo vi-
tur: quā deus in nobis sine nobis opatur. Virtus est qualitas non om̄is sed
bona. et habitus: non corporis sed mentis. Virtus autē et si habitus sunt mens
ad malū inclinantes: a talibus tñ virtus discerere est: cum dicat qua recte vi-
uitur. Tunc autē recte viuunt: cum homo fm̄ rectas rōnem. vt vtrūq; sapiens
determinabit opatur: ab his autē que ad bonū et ad malū esse possunt vir-
tus diuisa est cum addit. qua male nemo vitur. Licet em̄ virtutib; vt ob-
iectis male et in superbā quis vitur. actu tñ virtutis et vt virtus est habi-
tus directivus: male nemo vitur. Hęc definitio cōmunis est om̄ibus virtutib;
Qd autē adiectū est: quā deus in nobis sine nobis opatur: infusas ab acqui-
sitis fecerit. Quedā em̄ virtutes sūt q̄ nullo humano conamine haberi pos-
sunt: sed sola dei largitate anime infundunt. vt sunt fides: spes: et caritas:

Princi. philosophie moralis.

uas deus in nobis sine nob opatur. sine nobis. qdem agentib: nob tñ vel
 no resistenib: vel cōsistentib: in ceteris asit etiā nobis agentib: cooperat.
 Et has prim doctrina: prim assuefactione cōsequimur. Doctrina qdē: si qd.
 bonū vel malū: licitū vel illicitū: bene maleue fiat aliquo docente cognosci-
 mus. Hinc Seneca ait. Virtus sine studio sui esse non potest. Assuefactione
 vō si id qd bonū cognouim: opamur et diligimus. nō est (inquit. Augusti. xi.
 de ciuitate. xxiij) qui scit qd bonū est: vir bonus dicit: sed qui diligit bonus
 qd scit. Quēadmodū aut vna byrundo nō facit veruicē: ita vna calida gēta
 rēscit nec opatio vna bona pūrit. et mala vitū. Et actib: aut frequēter rei-
 teratis generat habitū. et quidē tales qles sunt actus. Et nō modicū differt
 iunior bene vī male assuesci. Alterat est cōsuetudo naturā. maxime aut in
 his in quib: pēniā dispositiōes reperit maiorē: animi passiōe magis aut
 minus radicata. Nam Tullius recte. ingenijs nostris innata sunt semina vir-
 tutū: q si adolefcere liceret: ipa nos ad brām vitam natura pducere. Di.
 De talib: vt nunc discramus pmissum ordo expositulat.

De passionib: cōcupiscibilis: que sunt cōcupiscentia: desiderii
 gaudium: leticia: amor: odium: fastidium: abominatio: accedia.
 inuidia: dolor: tristitia: et misericordia. Cap. III. Oia.

Passiones siue affectiones ani sunt q̄s a cōcupiscibili et irascibili
 potētia et obiectis hāz exoriri dicim: Cōcupiscibil nāq: in ob-
 iectū suū qd est bonū delectabile fert: vel fin placentiā vel di-
 spicentiā. Placētia aut esse pōt respectu boni vī mali. Boni q
 dē ppriū vel alteri. rursus aut ppriū distat vel cōiuncti. si di-
 stans et p appetitū simplicē est cōcupiscentia p appetitū in sensu: et est desi-
 deriū. Placētia aut de boni ppriū et cōiuncti adeptione: est gaudiū. de vsu et
 fructione. est leticia animi quidē: et sit circa disciplinas cōtemplatiuas cor-
 pus: si fiat circa gustū et tactū. Quaz qdam sunt necessarie et naturales. vt
 nutrire et indigentie succurrere. qdam naturales. sed necessarie nō sūt. vt ge-
 merare. Cōmendat est etiā cōginitas. Alię ptra naturā sunt et sp fugiende. vt
 gula. ebrietas. luxuria ornatus supflui. et his sit a. Placētia vero respectu
 boni alteri in nobis amorē siue dīctionē efficiēt: alteri boni appetimus
 vni placētia mali respectu ppriū esse nō pōt (nemo est vīq: carnē suā po-
 pū odio habuit. inq: apti ad Ephē. v.) sed respectu alieni: odii causat.
 Mali est appetitū his q̄s odio habem: qd si inueterascent in rancorē verte-
 tur. Di. Cōcupiscibilis vero q in delectabile fert fin dispicentiā q̄s efficit
 passiōes: Ama. Displicētia vel est respectu boni vī mali. Si boni aut p
 priū aut alieni. rursus si ppriū: aut cōiuncti vel absenti. Si cōiuncti sit fasti-
 diū: q est simplex respuitio illius boni. et abhoatio: que est ardens et intensa
 respuitio illius boni. Si absenti sit accedia. que bonū tale adipisci negligit.
 Displicētia aut boni alieni est inuidia. Et in eptis horatius. Inuidus al-
 terius marcescit rebo opimis. Ar vero displicētia respectu mali est vī ppriū
 vel alieni. si ppriū erit dolor: qui ē affectio ex absentia cōiuncti. et tristitia
 ex absentia displicētiis. Si aut displicētia sit respectu mali alieni. miseria
 dici pōt. Di. Et his septuplicē in passiōib: cōcupiscibilis colligo p̄uicio-
 rarē. prima cōcupiscere et fastidiare. Secda desiderare et abhoiare. Tertia gau-
 dere et dolere. Quarta letari et trīstari. Quinta amare siue diligere et odire.
 Sexta miseri et inuidere. Ama. Scire. mēbra p̄ncipalia in vni colligere: nec
 omni modū illos cōiunctiū aut distinctiōē exquirere ep̄toma breuitas ad-
 mittit. Di. Scio. Irascibilem igit simili compendio percurramus.

Passio con-
cupiscibilis

Amor
Dilectio

Odiū
Rancor
Displicētia

Accedia

De passionibus irascibilis que sunt Ambitio: Paupertas spiritus: Spes: Desperatio: Supbia: Humilitas: Dominatio: Subiectio: Contemptus: Reuerentia: Audacia: Penitentia: Iras: Impatientia: Timor: Magnanimitas. Lo. V. Ma.

Passio irascibilis.

Iracibilis in obiectum suum quod est arduum et difficile fertur per robur et debilitatem. Sicut robur quidem per modum percussionis. Sicut debilitas vero per modum fuge. Proinde quando tendit vel ut bonum vel insurgit contra malum. Rursus in bonum honoris vel excellentie. Quod si distans fuerit: tendit per ambitionem que est appetitus talis boni simpliciter. aut per spem que est appetitus talis boni cum presentia obtinendi. In obtentu vero bonum honoris: tendit per superbiam orationem et contemptum. Supbia eadem alios cupit excellere. Dignatio pessima. Contemptus subiectos puerpendere. Contra malum autem insurgit vel memoratum vel presentem vel expectatum per audaciam iras et magnanimitatem. **Di.** Secundum debilitatem vero et per modum fuge quo tendit. **Ma.** A bono vel malo. a bono dico honoris vel excellentie: presentem vel absentem. Si a bono honorabili presentem proprio erit humilitas. Si ab alieno. erit reuerentia et subiectio. A bono autem absentem proprio si resistit: paupertas spiritus est. si simpliciter illud: fuga vel desperatio. et est fuga intensa propter diffidentiam obtinendi. A malo autem presentem fugit per penitentiam. a presenti per impatientiam. a futuro per timorem. Qui si fiat in apprehendendo secundum dispositionem primam agonia dicitur. secundum dispositionem vero remota ex imaginando magna fit admiratio. ex solita stupor. In operando autem respectu mali futuri. est aut segnitie respectu mali in opere. aut crubescencia respectu mali in proprio. aut verecundia respectu mali in opinione. **Di.** His etiam facile oppositos passionum in irascibili colligo. Contraria est enim ambitioni paupertas spiritus: Spei desperatio. Supbie humilitas: Dignationis subiectio: Contemptus reuerentia: Audacie penitentia: Ire impatientia: et timor magnanimitas. **Ma.** Proinde possunt etiam passionibus irascibilis et concupiscibilis latius dilatari: et ad duas vel quatuor potius restringi. Dilationem in processu de futuris et viris videbitur: restrictionem vero paucis edicimus. Concupiscibilis nempe de bono presenti gaudet: de futuro sperat. Irascibilis de malo presenti tristatur: de futuro timet.

Quattuor passionibus que sunt Leticia: Tristitia: Timor siue metus: Cupiditas in brutis et etiam in humana voluntate inveniuntur ut Augustinus astruit. Cap. VI. Di.

Ed dic quod coniuncti sunt an ne etiam animi separati? **Ma.** Concupiscibile et irascibile sensualitate et voluntatis esse licet. supra audiuitur: nec passionibus a sensualitate que in brutis est sine ratione secludimus gaudere etiam loco de preda apprehensa: sperare de eadem que primo reuertitur. In voluntate autem a sensualitate et carnis infirmitate liberata: passionibus dictas Augustinus. lib. xiii. de ciuitate dei. ex platonico dictis contra eosdem concludit: consequenter eas voluntates nosse dicemus. Interi si autem illis sit voluntas hominis: quod si puella est: pueros habebit hos motus: si autem recta est non solum inculpabilis: verum etiam laudabilis erunt. voluntas est quippe in omnibus imo offit: nihil aliud quam voluntates sunt. Nam quod est cupiditas et leticia nisi voluntas in eorum consensione ab his que volumus? Et quod est metus atque tristitia nisi voluntas in dissensione ab his que nolumus? Sed cum consentimus appetendo ea que volumus: cupiditas. cum presentimus fruendo his que volumus leticia vocatur. Itemque cum dissentimus ab eo quod accidere nolumus: tristitia voluntas

Principi. philosophie moralis.

cas merus est. Cui autem distinetur ab eo quod volentibus accidit: talis voluntas tristitia est. Et omnino per varietate rerum quod appetunt vel fugiunt: cui allicitur vel offundit voluntas hostilita in hos vel illos affectus mutat et vertit. Et quod nos diu hic sumus ex humane conditionis infirmitate paulo infra perquiratur. Causas igitur aut potius incitamenta aut confortamenta hanc Idem. c. 2. per voluntatem non inutiliter perquiramus. Di. et tristitia.

Qualiter passiones rationes corporalis dispositionis variantur, et pro diuersitate apprehensiuæ diuerse originantur. Capitulum. VII. Sagittæ.

Passiones dicere a varietate rerum et potentia apprehendente (vri ex dictis liquet) originantur. ex dispositione autem apprehensionis propriis motibus et membrorum corporis conuoluantur et debilitantur. Di. Et dispositione apprehensionis quæritur. *Alia.* Nunc ex forti imaginatione casus quidam ex alto apprehensio: multi timent et frequenter cadunt: alij ex imaginatione fortis et ostensa quæ habet in medicis: sanitatem sperant et consequuntur. Di. Certissima hæc sunt: de dispositione moriue quod dicitur. *Alia.* Absuffectio abilitat: qui si sepius letant, sperant: timent: vel tristia: ut. ad hos actus promptiores expeditioresque euadunt. Di. Hoc quoque manifestum. De dispositione membrorum autem quid asserit? *Alia.* Morbus membrum ut infirmitas virtutem in quibus triplex spiritus in sanguine per corpus inuicibilis naturalis. scilicet vitalis et animalis. de quibus lib. 1. supra tractatum est. Sanguis autem non modo membrorum quæ nutrit: sed et si in totum diuisi sitat: causat: illi rursus passionibus committitur. Et si sanguis ipse in tenuitate et grossitate propter spiritus lucidi abundantiam disponit ad gaudium: contrarius ad tristitiam. naturaliter cum anima in luce gratulatur. in tenebris pro tristitia: ut. In nocte igitur officii sumus iudiciores. Sanguis vero clarus: sed plus calidus aptat ad iram quæ tanto diutius feruet quanto sanguinis sunt a copiam et fuerit. Tenuis pro et frigidus ad timorem: pariformis i. et terribilis est videre. Cor autem cum sors et origo sit sanguinis in offibus his passionibus mouetur. Unde in gaudio leticia cor paulatim dilatat: et membrum virtutis occurrere obiecto conuenienti inuit: ideo interiora paulatim frigidantur: et exteriora in tali affectu acciunt. In tristitia oppositum accidit: nam obiectum discutiens quod conuenienti est respiciente anima paulatim cor contrahit: nec spiritus in membra iussu ceteris diffundunt hinc exteriora frigidantur: sicut et quedam interiora. In timore autem si obiectum cum spe fugiendi apprehendit: cor pressit: fortiter: et spiritus et calor ad interiora mouentur: unde timentium cor tremat. et vox et anhelus minuuntur. et interiora circa que spiritus et calor coarctantur soluta. suppurat: emittit nec continere possunt. et facies pallescunt. In verecundia autem et erubescencia natura ad patientiam resistendi excitat. et exterioribus succulentis gemas colorat. In ira autem et audacia sanguis accensus cor inflammat et dilatat. et exteriora quoque in vindictam calefacit et aprat. Et his cetera parent. nec speciali deducende indigent. nisi forte tu aliter sentias. Di. Non. Sed nunc qualiter mens eas refrenet virtutibus exponendum est. Ira quippe cum in diuersitatis diu. Boetij pbicas consolationes percurrerem: scriptum reperit gaudia pelle: pelle timorem: spemque fugato. Nec dolor addit: nulla mens est vincit: et scitis hæc ubi regnant.

Corroboratio et debilitatio passio nã triplex.

Sanguis iudicium in passionibus: Cordis in passionibus.

Boetius.

Liber. XII. De

De diuisione virtutum in intellectuales Morales et
theologicales. Capitulū. VIII. Magister.

On omnibz virtutibz mens vritur in frenandis passionibz: sed
moralibus tantum: nec tamen in his omnibus. Di. Quā in
nūis virtutum diuisione lucidius ex lana. Ma. Virtutū q
dam intel ctuales: quedā morales: et alie theologicales vocat
Di. Intellectuales q sunt? Ma. Que intellectū in quo sub
iectant pficiunt. speculariū nēpe intellectū sapia. scia. et intellect? in ope
ratione sua dirigunt ars et prudentia intellectū practiciū regulant. Di.
Quæso ne piget te larius istæ deducere.

De virtutibus intellectualibus intellectu scientia et sa
pientia. Capitulū. IX. Magister.

Intellectus speculariū opus theoriæ sue speculationē: finē autē
scire liber. vii. edocuit. Scitiū autē qdā esse pncipia: et quedā p
clusiones logica patet: cit pncipia pō mox cognitū terminis ad in
tellectu apphēdunt lumine naturali. tctimoz autē cognitio
a sensu orit. vt omne totū est mai? sua pte. q si frequētius itera
tū fuerit: in intellectu fit habit? qdā ad huiuscemōi apphensionē intellect
tū abilitans et inclinans. et eodē notet (scs intellectus) notantur. Rursus a utē
cōctōdes p pmissas et resolutionē earundē vsq ad pncipia via demonstratio
nis inuestigant. et inde habitus gignit scia dicit. huius spēs in principio
opis pmissus. Opino autē et suspitio cū circa falsum esse possunt: virtutes
non sunt. Ad notitiā vero altissimaz causarii quē via nature certissime sūt
et maxime intelligibiles: intellectū nrm (q ad hec se hz sic oculus noctycora
tis ad radiū solis) inclināt habitus: quē sapientiū vocamus. hūc habitus tā
to ceteris pominet qro circa nobilior obiectū versat. hinc Aristo. de celo et
mundo li. ii. ait. Ma. igitur est de rebo cel. stibz posse aliqd cognoscere vel de re
bo nobilioribz: etā debili rōne. Et in li. de asatibz. Amabile est inq? magis
paz aliqd cognoscere de rebo nobilioribz q multa de rebo ignobilioribz. Et
dicit facile est singulor dēfinitōes elicere. Di. Elicias igit. Ma. Intellect?
est habit? pncipioz. Scia est habit? pctionis p demonstratiōē acqfit. Sap
ientia autē cognitio est rez diuinaz. vñ et apls inter hos duos habitus. sci
entia viz et sapiam discernit scribens Corinthiis. Alij inq? dat pmo sapiential
pmo scia. et. Et diuus Augu. de trim. li. vii. et viii. vñiam hoz late posequit
Reliquū est vt habitus intellectus pctiq? discutiamus. Di. Id ipm volui

De arte et prudentia habitibus intellectualibus et qd prudens esse
nemo possit nisi etiam bonus sit. Capitulū. X. Ma.

Ar

Intellectus practicus circa cōsideratiōē veritatē q ad opus ordiat
duplici via incedit. pma vt opus tm sit pfectū ex recta rōne. ex
huius frequēratione habitus generat: intellectū ad opationē ab
alem pmpitū. reddens: hunc pbi artē nosant. Secda via est q in
tellectus veritatē ad opus ordinat. vt. ipe opans pficiat. et in suis actibz or
dinet. hunc generatus habitus intellectū ad pmo abilitans: prudentia dicit
tur. Hozū autē habitūū differentia ex definitionibz suis clarius habet. Di.
Has igit i mediū ferre haud recuses. Ma. Ars (vt ait Aristo. li. vi. Ethic.)
est recta ratio rerū faciendū. Facere autē vt idē testat li. 9. Aristo. li. vi. actus

De principiis philosophie mo.

transiens in exteriorē materiā. sic edificare secare scribere & hūdi. Alio itaq;
abit est factius cū recta rōne. ratio durctua factiōnū in rebo exteriori
us. Non igit artis est artificē bonū facere sed opus. idō nō bz pfcere rōnes
rūnos. Prudētia aut est recta ratio agibilū. Agere aut p pbin vbi s. ē act^o Agere
manēs in ipso agente. vt intelligere. velle piliari & hūdi. Prudētia g est
h durctua actionū in ipso opantib. & rōne pūris pfecta. qz impossibile ē
inā opus li. vi. Et bi. esse prudētē. & nō existentē bonū.

Quō differt Ars & scientia. & que artes liberales & que mechanice. Capitulu. XI. Bilci.

Ite obsecro in arte a sciētia distinctū habiti dicitur: cū sciētiā
nōnullē etiā artes nosari solcant paret de Grammatica Logica
Rhetorica &c. Alia. Quas eponis sciētiās etiā nosari artes
manifestū est: nō tñ ppter: sed extēro artis nōmā in ipis re
perit aliqd p modū opis. vtpura syllogismoz fabricatio: opus
mērandi aut mēsurandi &c. Dicit^o aut bz scie artes liberales:
ad diffērentiā mechanica. nā ille animū libz pmittunt circa opus p pūm
qō est pliciterio pūat. bz a tali ope ad exteriora recedere: ad alterari & me
chani faciūt. Et hī mechanice dicunt. Sunt aut homini necessari. cecidit el
pō p pūm in ignorantia & iuuat p sapientiā: in pūpūscētia & iuuat p pū
tē in infirmitatē & defecus mltos. & iuuat p artē mechanicā nemo cū car
nē suā odio habuit. Inuenit igit hūana ratio ad singulas corpis nēitates
singulas artes: que tñ ad pēpūatū a doctis reduciunt (vt pū in politicis) vti
deducit lanūcū. Armatura siue fabrilis. Nāuigario. Agriculura. Tichario.
Medicina & theatrica. Di. Itaq; rōnes veloci saltē ac breui fūde pcuras.

Ars libera
les mecha
nica.

De artib⁹ mechanicis in speciali que a nobis pos sunt exerceri. Capitulu. XII. Ojagi.

Inter hāc q prima est pūner opatiōes: nendi: sūtendi: retor
quēdi & q sunt manu: acu fuso pectine subula calamitū o
gūgilo alabro: in materia lini lanē canapi pelle pilo & sube
ris. Insup vsūm floccoz filtoz sagoz segmariū funiū ma: u
larū: & sportaz ex straminibz vel viminibz. Armature spēs
due sūt Archirectoria & Fabrilis. archirectoria in cēmētariā
partit. Fabrilis in malleatoria fusoria & sculptoria diuidit. Cōmet igit sub
armatura quicqd armoz est. Ibi artifices metallarij alchimistē & q opantē
dolaubio securibz lima serra tērcbro trulla in osse arena lapide luto latere
& ligno &c. Nāuigario pūner oēm industriā emendi vendendi mutādū: in
domesticis & pegrinis nāuigantibz. Terūm mercatura etiā alijs modis qz
nāuigantibz fieri habet. Tam aut Tullius scididā nosat. Sordidi etiā sūt
q mercant a mercatoribz q statim vendant. nihil cū pūciāt nisi ad mediū
mētiant. Agriculura oēm agri cultū cōplectit. Quadruplicē aut agri di
stinguit scz Arūū. q sationibz & sēgetibz deputat. Consiū qui nemozib⁹ cō
stat: vinctis oliuetis & pomerijs. Pascuū: qui pascua germinat vt prata glo
ridiū. vt est ortus & rosarij hanc Tullius libro primo. Officioz laudar dicit
omniū rerum ex quib⁹ aliquid acquiritur nihil est agricultura melius ni
bil vberius: nihil dulcius: nihil libero homine dignius. Tūnationū alia se
rima alia aucupium alia piscatura. Omne igit venandi genus siue in terra
mari aquis & ere continet. Insup & oia officia piscatoz carnificū coquozū
cauponū & tabernarioz. Vtūm ante diluuiū elys camū in vsu non erat Hieronym⁹

Liber. XII.

restat scriptis Hieronymi. et canon. xxxv. di. ab exordio. Medicina. corp' vel rucur
vel restaurat salutē: sub q' chirurgia apotecarioz: p'smētariorz balneoꝝ ra-
foꝝ turba militat. et beatrix p'ncip' oēs artes ad ludos p'ncip'co. Et autē
ludus aut gymnicius. Agon. Circēsis. Scenicus aut Gladiaroy. Gymnicus
q' in gymnasio exercet p' saltū cursum sacriū p'tutū atq' luctationē. Agon
in cursu celeritate sagitandi peritia ad cytharā quoq' et tibias incedēdi ge-
stib' p'stēbat. Circēses ludi a circēcundo dicti sūt. Scenic' in theatro exer-
cebat: in q'bus a parata domnicula q's scenā dicit: Comici tragici libitudo
et mimi fabulas recitabant. In amphitheatro gladiaroy: cū acrob' milita-
rib' exercebat. In phanis aut deoz laudeo. etiā nō sine obsequitate decanta-
bant et demonstrabant. In arenis pugiles inter se: et cū bestijs exercebāt. In
cuiusq' alcay ludus: ritib' et musica frequētabat. Di. Qui olim dicarū
artū p'mi exire inuētoꝝ. Ana. Capitulu' quartū libri Senecioꝝ nōnul-
los enūerat. Sed gēnliū vanitas alios assignat: nos ad reliq' p'porem. nam
et si sine his nō edificet ciuitas (vt ait Sapiens) nō tñ sedebit sup sella iudi-
cis. et testamētū iudicij nō intelligunt: nec palā faciēt disciplinā et iudiciū: sed
solū opationi artis vacabūt. Non igit ingenitū et linglarū ing. nō p'dicū
dolēcentulū (de quoz nūero vñi te habeo) be artes exercende sunt. Et hōē
fidelit' insup nōnulle q's illicite et saluti p'uarie habent: maxie aut thea-
tricia: q'ntū ad mltas eius spēs. Demū ex anio tuo nūq' discedat q'ntū p'ao
fissimū t'p'is Reges p'ncipes Comites Nobiles diuitiaz affluētia splēdētes
et (q'd exarabilius est) Clerici diuino cultui mācipari in venationū inuiti la-
boriosa et piculosa arte amittūt. p'pter anserē q'dē vilissimū: paup'imus vo-
dus populūq' panē fegerib' pullulante q'drupedū tritura p'mētes p'ulan-
tesq' restitūt. p'culdubio eo loco quo ipsi paup'rimi erūt. Di. Nihilō magis
in p'ccatū caterua obrestator. Ana. Iuste. Sed nūc si liber prudentie condi-
tionis enodabim'. Di. Liber vñq' p'placēq'.

De prudentia et p'ribus integralib'. et quō futura
scire possumus. Capitulu. XIII. Otag.

Prudentie naturā tūc facili' intelligem'. si dare definitiōē ipi'
etiā diuisionē p' oēs p'tes explicitā adiunxerim'. Di. Definitio
prudētie (m' fallar) hec est. prudētia est recta rō a nobis agibi
liū. Ana. Aug'. quos li. 8. q'stionū ait. prudētia est cognitio
rez appēndēdaz et fugiendaz. alludit p' oia li. i. de li. ar. et li. p'
do. li. r'herotice ait. prudētia est rez bonaz et malaz veraz scia
Sed iuriscōsul' in. l. iustitia. pa. iuris prudētia. ff. de iur. iur. ita defi'it. Pru-
dentia est diuinaz hūmanarūq' rez noticia iusti atq' iniusti scia. Di. Idē si
bñ memini d' iusticodē pa. i. Sed d' his fact' ad prudētie diuisionē p'gam'.
Ana. Prudētia in p'tes integrales potētales et subiectiuas inuenio putam.
Di. Integrales q' et q' sunt. Ana. Memoria Intellect' Rē Solertia Docti-
litas prouidentia circūspēctio et cautio. etia vltima prudētia integrat' vt est
p'ceptiua. reliq' vt est cognoscitiua. Di. hec lat' explana. Ana. prudētia ē
circa p'ingentiā agibilū: definitio data in supiorib' indicat. loz autē cog-
nitio si p'terita sunt: mēoria dicit. si p'ntia vel instantia intellect' nōlatur et
frequēter ex mēoria nascit'. nā in p'ingentiū agibilū vt p'timū futura sūt
q'ntia sunt p'terita. ait p'bs. li. r'herotice. tñ prudēs arguit. Si talia talib' con-
currentib' haeren' accidere poterūt: sic et nūc et in futurū accidere p'nt. Sic
etiā sapiens docet dñi inq't. Memēto q' ante te fuerūt. Et Seneca. Qui d' p're-
rito nihil cogitat vñā p'didit. vñ de prudēti. Iuda machabeo scriptura restat
ante viderat valida castra. inimicoy victorias patm' p'teritas ad mēoriā re-

De principiis philoso. moralis

locis militum aut memore quod salui faci sunt pres nri. Rursus aut habi
a recta crastinatione de fine via meorie et intellectus media in pmpri inue
neda sunt p q finis attingi possit id fit p solertia q (vr ait Aristo. poster
21) est subtilitas inueniendi mediu in no p pcepto rpeuient aut modys
opus est ea debere posse applicare ad fine regulas vniuersales ad picularia
dunqz et ex notis pcedere ad noticia nodu cognitoz. hoc puer ad rcom
12 po negocia bn pscdere possum? occurrera circa agibilia (qm picularia
sunt) ab alijs edoceri. pcpue aut a senib? et ppiis idigim? vii et Sapiens ait.
In mltitudine pdyteroz isenoz prudentiu ita: et prudene illoz ex corde co
lungere. Id aut fit p docilitate q qd discipulnabulis efficit. et alioz pphs acq
scit. Amplius futura q circa agibilia occurrere pnt prospiceret ad fine cus
pntib? puenient ordinare necesse est q fit p puidencia q est futuroz. na pcri
na aut actu pntia alit ordinari no pnt. Circustantias etia negocij prius in
uenias et ordinat in fine copari oportet qd fit p circumspectione. Oportet demus
etia vitare impedimeta et cauere vitia p pntiu se ingerat. q fit p cauti
one. Ite octo sub copndio scriptura commemorat dum ait. Deus absq pphio
est sine puidencia vna saperet et inre ligeret et nouissima puideret? aperet
tes pta p memoris inteligeret. pntia p intellectu rcom solertia et docilitate ac
nouissima puideret. p prudentia circumspectione et cautione. Possum? (m co
gnoscece futura: salte in suis causis. Deus aut vr in scriptis. et qbus voluerit
p pphetie donum communicare.

Eccli. 6.

Deut. 32.

De prudentie partibus potentialibus que sunt

ΕΥΒΟΥΛΙΑ: ΨΥΧΗ ΟΥΝΕΣΙΟΙ de dono pphs. Ca. 14. Di.
Osequer prudene pres potenciales ediscere. Mag. Prudentie pres
potenciales tres snt. s. Eubulia Synesis et Gnomi. prudentie eadem
principalis act? est recte pcpere. de pcpiedis aut pmi pphari. debina
iudicare oportet. pmiu ad eubulia. scdm ad Synesim et Gnomi pntet. Est est
Eubulia rectitudo pphs ad fine bonu p vias pgruas et tpe puenienti. vnde
ΕΥΒΟΥΛΟΣ id est prudens siue bn pphari? et tal? nec velox nec nimis tar?
dusfirm? esse os. Di. Tur aut addus ad fine bonu? Mag. Quia pphs bonu
nullu ee pot si finis mal? in pphado pstruat aut ad fine vie male iucmef
hoc ips? vocabulu ifinuat dicit est Eubulia ab ΕΥ quod est bonum et ΑΝΟ
ΤΟΥ ΕΥΒΟΥΛΗ. pphs qti bonu pphs. no igit recte pphat larro ad latrocinu
q? finis mal? nec fur vr furto paupi succurrat. na et si finis bon? sit. (s. paupi
subuenire) via tñ illicita est p furtu. vr testat b. Aug. ij. c. xij. q. v. forte ita vi
dere est in alijs circustantijs actus moral. Di. Synesis q est? Mag. Que
recte iudicat de cõsiliarijs scdm leges cões. bul? iudiciu iudicia legal creatur
Gnomi aut recte iudicat de ppharijs si leges deficiunt. et bul? iudiciu epiketa
excoquit. vr q furto depolit? gladius reddendus no est. Interdu etia ex cau
sis oportet a cõi lege discedere. Qm po (vr ait Sapiens) cogitationes mortalium
timide et incerte prudentie nre indiget hõ necessario in his q ad salute snt
et republica ab aliori pncipio dirigit a quo dat his q sincere petut donu cõ
sili? p qd ipssentis mouer boiem p modu subtilioris et certioris cõsili.

Augustin?

Prudentie ptes subiectiue enumerant et prudentia

monastica hõi vti? et necaria coprobat. Ca. XV. Bi.
Estat vr prudentie pres subiectiue edoceas. Mag. Prudentie spēs
quinq? solent assignari. s. prudentia Monastica Economica Politi
ca Regnatiua et militaris. prima necessaria est hõi qntu ad se.
Secda hõi vr familia sua gubernet. Tertia hõi vr se poliue rectori
g ij

debita subiciat. Quarta ut quis republica strenue regat. Quinta ut civi boni cōe strenue defendat. Di. ibas igitur spēs sub breuitate explanem. *Ana.* prudentia singularis hōi necessaria est ad salutē nā cognitiōem su docet sine qua ut ait Bernardus sup cantica nemo saluatur. tñ hō cum in honore esset nō intellexit (scz seipm) cōparat est iumentis insipientibus & si milita factus est illis. tñ & belimādus scribit in templo Apo linis tale ensulium fuisse datū *Υποτις εαυτοῦ* hoc est nosce teipm. Ex hoc nōpe hō mo se humiliter & vnicuiqz qd suum est reddit. iūz a pcepta legis naturę & d calogit de quibus dīfferendi locus hic nō est. Itane Richardus describit di ems. Monastica scia est q sui curā gerēs ceteris sese erigit & cōmat pūmb nibil in vita admittens quo non gaudet nihil faciens penitendum.

Be. prudentia Economica & q̄liter vxor sit regenda
ūp quibus virtutibus mulier pollere deat. La. XVI

Prudentia Economica declarat. *Ana.* Hac prudentia indi ger q familiā regere bz: pū dñtā tñ monasticā nō. negligē garinā q sibi neqz est cui bonus erit. In familiā autē ut dicitur libro pīlo politicoz tres cōitates necessarię sunt. viri scz vxoris ppe opus generatiōis. dñtā serui ppter op' admi nistratiōis. patrio & filij ppter pperitatē q fieri neqz si pīd aliis nō succedit. Ad hac cōitates singula prudentię r. gūma accōmoda sūnt. In pmo eōdem vir vxori sūz anābiliter pūuat ne vita ei? sit cū trī stitiā. aut cogat extrans solatijs se inuicere. nñ infamiā facile posset incur rere. In correctiōe pōtaliter cū bonista. aliter cū cōtrumace & si pba oporter pcedere. Secdo vir vxorē decēter tractet in ornamentiis & alijs necessarijs nō est sicut ancilla sed ut sociā tractanda est: quia non de pedibz sed latere viri est formata. Aliter autē est vxor ciuis. alitē militis. aliter regis ornāda scdm diuer sitatē tā npoz & locoz. Ideo infelic. s. *Maccedones* pbus in *iberonica* noīat eo q suis vxoribus illicita pmittebant. Rursum *Uale. marinus* Romanos cōmendat qz vxoribz de nccarijs pūdebāt. Tercio vir vxorē sine zelotypia di ligat ne sibi pūnuā cordis angustiat & vxori nō suādī fidē ieiamentū pōtā q secus ad vxores se pñt dāna mīta nō scripto sed expe. imēro addiscēt. Rur sus autē vxor: debet cē casta & pudica: verecūda & taciturna pia & discretā. Ca ita qdem cē debet: ne vinculis matri nōmij. sctūibile soluat: ne ille gittimū cū legitimis viro in hereditate succedant. tñ fornicatio mulieris periculo sior est qz viri. Castitatis pō cultos est sobrietas. nñ ait *Ualeri* marinus. Romanis mulieribz vsus vini olim ignotus erat. Sic & pudica qñ ad exco riores corporis gestus. Mulieris est est (ut inq̄ *Chrisostomus*) domi philoso phari & a dissolutiōibz se cohibere: ne minimū ab ulsonis genus est mulier sine pudicitia. gratia autē sup gratiā est mulier sancta & pudorata. Sic etiam verecūda. ne dicatur ei illud *Hieremias*. s. frons mulieris meretricis facta est tibi noluit erubescere. Inuerecūda quippe mulier ardentare audet qd vir nō perpetraret. Inuerecūdię autē signū est taciturnitas que est ut ait o namenti mulieris: qd laudari inuenitur a Sapiente. Mulier sensata & raci ta non est inuatiō animę nō crudelis. Sic insuper pia & discretā: ut familiā cum qua semper conuersatur consolatur & pauperibus cum moderamine. cūm pōmānrogando compatiatur.

De principiis philosophie mo.

Dee g imine seruoꝝ ⁊ vnde Seruus orta sit.

Capitulu. XVII. O Jagister

Secunda coitas familie est dñi ⁊ pui. Natura oēs liberos genitrix fortuna aut suos pstituit. Serui em ceperūt ppter appetitū corruptionē intellectus tarditate ⁊ tñali penuria. pñmū manifestū in Chana filio Noe. q̄ ppter malitiā suā q̄ pñs pñdenda reuelatur: idē ip̄e ⁊ pñs uitas sua futurū est dedit. sic rebelles ⁊ in bello victi mancipia qñ manu capta dicebant: ⁊ a pñdenti seruabant. Scdm eductus est: nā intellectu tardi magis sunt obusti ⁊ ad onera sustinēda apri. cōtrario corpore debiliores sunt magis apictes: ⁊ ad regēdū alios abiliores. Tertiu cōmunissimū est. penuria nā ⁊ rati tñali plurimos etiā honestos ⁊ ingenio polletēs fuisse cogit. etiam nō q̄ serui sunt seruoꝝ coꝝ. t. pñdōꝝ. Hos aut pñolat diuus Aug. li. 4. de ci. dei ca. 5. dicit. Bonus si seruat liber est: malus aut si regnet seruus est nec m̄? boīs sed q̄ grauius est tot dñōꝝ q̄ victoꝝ. Debent itaq̄ dñi ad seruos tali pñdencia vri vt sint in loquēdo placidi: ne pñs durior: b̄ exasperent. vñ Seneca. Qui in seruos suos irascit crudelis est: satis ostēdit pñem ad alienos sibi deuisse. Seruus igit bilare te pñstet (inquit) superiore te colant pot? q̄ tñcant. Numā tñ ergo eos familiaritate cauant q̄ cōtemp. si ⁊ a rit. Sicut in remunerādo benefici ne necessitate cōpuli furent. Sicut ⁊ in mā dando discretiue nimis oneribz laboꝝ grauent. vñ ⁊ dñs in lege eos die se primo q̄dēret: anno septimo liberos a future iussit exire. cōtrario serui debēt esse fideles in cōmissis sibi a dñis: vt bona coꝝ pñsuent. Sicut intelli gentes in pceptis. vt q̄ dñi moueāt: recte intelligāt etque intellectu cū obe dētia exequat: sic cū erunt dicentes in obsequiis: nō cū decet serui q̄ mis sus est si possit: caullationibz suis pñlare. vñ dicit. Non sit mihi seru? meo dicit pñbta sacerdos. Medicus est si iussus afferre aquā frigidā. cā sanita ti erraria pñuader. Propheta est si iussus ad debitorē. cū iam nō posse bo mi reperiri sylogizat. Sacerdos deniq̄ censet: si q̄ inuit facit: saluti ante cō trariū arguit. Decētia aut in obsequia esse seruat: si mō corpis mūdicia sed ⁊ moꝝ integritas custodit. ne vꝝo: ne filij ⁊ filie corripant. Nā vt ait Amander. Corripunt bonos mores colloq̄a praua q̄ a pñs approbat.

i. Coꝝ. 15.

De regimine filioꝝ a patribz et pedagogis.

Capitulum. XVIII.

O Jagister.

Tertia familie coitas est pñs ⁊ filij. Jure equidē naturali Ci uili ⁊ diuilo pat circa filios sollicit esse debz: ip̄is ministrādo nutrimentū qñtū ad corpis necessitate: ⁊ disciplinā qñtū ad moꝝ honestatē. Nā vt ait Apla. ad 2. m. v. Si q̄s suoz et marie domesticoz curā hō b̄xide negauit. primū nec bru ta q̄dē negligit q̄nticūq̄ feroia: s̄ singla filios suos sumo studio alit: donec ad debitā pducta fuerint q̄turat ad robur. i. i. p. auguina rurale. s̄ dñs iust. ⁊ iure. Crudeliores itaq̄ bestis cūq̄ q̄ libris suis alimēta fi pñant: nec alimēta tān pñare sufficiat: s̄ ⁊ subz in hereditatē relinq̄e dñt rui. q̄. i. pñcator. Apla aut. nō dñt filij ibeaurare genitibz sed parētes si lps. filius tñ patrē egenti cogit alere. q. 4. c. Inter Scdm rursus bestias ⁊ modulo suo imitari videm. qñ educatos pullos ad moꝝ ⁊ actū nature ⁊ sp̄i sue cōmētiēs puocat. Hinc leo catulos suos ad pñdā ducit. ⁊ quila pullos super eos volitans ad volandum puocat et sic videre est in singulis. Scilicet: est igit hic bestia: q̄ filios suos si ad meliora studia inducere no

Apla:

Deut. 32.

Libet XII.

lit saltem eos manu suarū labores manducare. et artem qua ipsos nutrir
uit nō edocer sed oclari tanilloz ludo questū querere: hinc lectari furari la
trocinari: tanq̃q̃ morte turpissimā interire p̃mittit. Di. Ibcu q̃ntum bee
scultia nostra erare non mō p̃beos: verū alioris ordinis hoies oboccurit
Sed dic queso sūm natum quādo et in quibz martinope filij a parentibus
sint edocendi? *Ans.* Ab inestēte erate. Nam vt ait Lboratius in eplis. Quo
semel imbuta recens seruabit odorem Testa diu. et Seneca lib. de moribus
Educatio quidem et disciplina mores facere id sapit quisq̃ qd̃ didicit. Est
enī vt ait Aristō. Consuetudo altera natura seu alterat naturā: in hoc disse
rens tantū: q̃ natura semp̃ est. Consuetudo sepe hinc et Seneca libro sc̃o
de ira. Educatio filioz maximā diligentia plurimū p̃futura desiderat: faci
le est enī animos tenefos cōpneret: sed difficile sanant. vitia que nobiscū
creuerunt. Et Ouidius in eplis. Atro sit vbi a terrento crimen condidit an
nis. Qd̃ et Salomon testat dicens. Adolefcens iuxta viam suā gradit̃ eius se
nu ru nō recedit ab ea. nam et ab adolefcētia om̃is gras ad malū p̃ona est
veritatem in disciplina tenendus est modus erari congruens. Tractari q̃
dem mollius gras imbecilla solet ait Lboratius cui et Quintilianus aludat
dicens. Ingenia pueroz nimia emendationis sicutitate deficiunt: nam de
sperant et dolent ac nouissime oderit qd̃ maxime nocet dum om̃ia timē
nihil conant. Di. Manifesta sunt hec. Nunc in quibz instruendi sunt. ap̃o
rias. *Ans.* In arte moribz ludis et societate. Ad primū monet censor morū
Caro. Si tibi (inquit) sint filij nec oportet in artibus illos. Instruē quo pos
sint inopem defendere vitam. Et rursus. Disce aliquid: nam cum subito po
runa recedit. Atro remanet: vitāq̃ hominis non deserit vnq̃. vnde et octauī
anus augustus liberos suos in om̃i arte fecit erudiri: vt si q̃n ad egestatem
venirent haberent vñ honeste viverent. In moribz p̃o: vt cibum et potū par
e: sumant passionēq̃ refrenent. Et cibo nempe et potu sup̃fluo naturā in
principijs vitalibz enervant ingenia p̃dunt sunt lasciuī rixosi in p̃bis p̃ca
eos et in sensu p̃uio pinaces. Singulis tu causas naturales reddes si tantū
le eraris et vni pastusq̃ sup̃flui naturas attenderis. Di. Verū nec in his te
lātius inuolari volo. Sed dic oio p̃ ludos qd̃ intelligis? *Ans.* Non illum q̃
fortun: immis. vt ludus chartarū sagillo rē. nam bi ludi nō modo lēge dū
na sunt inibitri sed etiā imperialis cohercendi. Sed eis ip̃m exerceant quē
p̃bis in politicis necessariū asserit in vita humana. Et est quedā deductio
per q̃ vitant̃ redia vite inertia corpis et p̃nitās ad lasciuī. Ociosi nāq̃ esse
nō possunt. Non asit sp̃ in discipline summo rigore tenendi sunt ne deficiant
nam q̃ caret alterna requie durabile nō est. Ludis igitur honestis animi et
corpis exerceant: ludis q̃al animi audiendo histozias fabulas honestas rē
ludis quoc̃q̃ corpis currendo saltādo sagittādo et alijs q̃ mēbra abilitant: et
animi mala cōtagione nō illaqueant. Di. De societate quid asseris? *Ans.*
Societas praua vt pestis fugienda: bona vero amplectanda est. Nam vt re
stat p̃pbeta regius. Cum bonis bonus eris cum p̃uicis p̃uerteris. Et si
vna ovis morbida totum gregem inficit: multo magis praua societas re
roz animos molles et impressioni dispositos facillime ledit. Ibcu sint scriptu
ra. hoc confirmat crebra experientia. Societur igitur filij bonis et s̃is. sum
mo studio edueatur in disciplina et correctione vñ. vt ea que fidei sunt et ad
cultū dei p̃inent tenetis inibant animis: cū cito sunt creduli: nec rōnem q̃
rehtes. Non asit deo tantū: sed et p̃rentibz et sc̃ioribz reuerentiā noscāt exibe
re. nā filij cōtumar et inobediēs a Moise iussus est lapidari et alibi. corā cano
capite s̃urgeret bonora p̃sona senis. In cura itaq̃ et correctiōe filioz p̃uicis
sint solliciti ne cū vñli sacerdote iusto dei iudicio subita morte occumbāt
p̃dagogio q̃ eap̃la et longe amplior cura studiū et industria habenda est

Ouidius
puerum.

Seneca. S.

Caro.

Pbs. p̃d. S.

Sap. pl. i7

ad p̃b. s.

Deut. xii.

De principijs philoso. moralis

Alia tamē circa ingenia ingenioꝝ ad militā spirituale aut ciuilem as-
sumendoꝝ ratio est. De quibus in alium tractant philosophi: firmo scilicet nōdus
est: nunc ad prudentiā politicā transiamus.

De prudentia politica regnatina. et ea q̄ est in sub-
ditis. Capitulum. XIX. Magister

Architectorice politice prudentie duas spēs esse voluit. Architecto-
riā in p̄ncipe et politicā in subditis. Di. Architectoria q̄ est: Ma. 6. *Archicoꝝ.*
Ea q̄ de regnatina siue legis politia. Principi nāq; incūbit
deo p̄ acere p̄lo pro posse sat. facere reipublice puidere et res
cras li ges cōdere. Per p̄mū p̄p̄i timore et reuerentiā acq̄rit.
vt p̄z de Salomōe li. Reg. ij. c. 3. et. 9. vñ et Claudian⁹ cōponit
oib⁹ regis ad cēptū. nec sic insectere sensus hūanos edicia valēt q̄ vira re-
genti. Mobilit. mutat sp̄ cū p̄ncipe vulgus. Per scdm amōre et dilectionē p̄p̄i
libi p̄cliatib⁹. nō em̄ quispiā p̄ rege murmurabit si ipm̄ oēs nō nimis scire
rū prudentiū cultore b̄ficiētiū retributoꝝ et delinq̄ntib⁹ punitoꝝ equi vi-
debit. Per tertiū et quartū republicā integā. p̄scrubir: ne deficientē anno-
na p̄p̄i inedia deficient aut a quopiā calamitā sustineat. Di. Nunc d̄ politi-
ca pauca addas. Ma. Prudentia q̄ subditi nouere p̄ncipi obedire et ciuib⁹ cō-
uiuere cōe nomē retinuit. et politica dicta est. Sūt autē vt describit Tull⁹ li. i.
de officiis in republica p̄sone triplices iudices sc̄z siue Magistrat⁹ Cuius et
p̄grini. vt etiā clari⁹ exp̄ssit septima in lege Moysi. vñ et magistrat⁹ aut. In
iudicis et magistrat⁹ p̄stitues in oib⁹ p̄orīs ruis (antiq̄ em̄ solebāt iudices cau-
sas in post cūtraf̄ audire) ambigue autē causē et ardue ad vñū tantū sumūz
sc̄z sacerdotē referebant. De ciuib⁹ statuit ne se in p̄uis reb⁹ molestaret ois
cōs. Ingressus vineā p̄mi tui comedas vnas q̄ntū tibi placuerit: foras autē
ne efferas tecū. In mutuo nec vsuras nec pign⁹ recipiet et p̄cipit: nec etiā im-
portune exigeret. De p̄grinis nō aut. aduēnā nō cōtristabis neq; affliges cū
mandauitq; tertio anno decimā fieri p̄ p̄grinis pupillis et viduis. Di. Mi-
ra cōditoris sapia singlis puidēs necaria. Mag. Mira vñq; attingens a
siue vñq; ad finem fortiter et omnia disponens suauiter. Di. Reliquum est vt
prudentiā militatē pcuramus.

De prudentia militari. et his que militem ornant.
Capitulum. XX. Magister

Militaris prudentia est opis bellici ordinata ad defensionē boni cōis
vt par habeat. Ob hanc eadē cām tamē tantū bellum gerendū est
De hac prudentia mlti dissertissime scripti sūt. attamē nō tam le-
uonē q̄ exercitio addiscit. Verūtiū videat bon⁹ miles vt in primis deum a
quo fortitudinis bonū accepit benedicat: pura intentiōe pugnet hostib⁹ fidē
seruicictis et misericādiā p̄ster. Sic em̄ Augustin⁹ bonifacium instruit. Et
sc̄z Joānes baptista militib⁹ regulā statuens dicit. nē minē cōcuciaris neq;
q̄ calumniā faciatis: cōtenti estote stipendijs vestris. Luc. ij. Bernbard⁹
insup̄ scribens ad milites templi: non mediocriter corripit eos qui se et cōs
serico operiūt: hastas dipeos sc̄los frena et calcaria depingūt: auro argēteq;
ornant. Militaria inquit sunt hec insignia: an muliebria potius ornāta
Nūq̄d forte hostilē mucto reuerēbit aurū gēmis parceret: serica penetrare nō
poterit: alibi. Utilior est in p̄ficiu lorica terrea q̄ stola linea. Ibi et p̄des
p̄be aut. nō pictura nō aux: nō lapideus s̄ lectū diuulsū. fracta galea gladi⁹
g. iij

Lib. XII.

debent acies vulnerata cedunt militibus ad ornatum. Di. Sed q̄ tanta sustinere possunt? Ada. Non est effeminati et in delicijs afflicti sed hi tñ fac q̄bus vegetius loquitur q̄sub diuo et labore nutriantur. Olim patientes. vmbra negligentis balnearum nescij: deliciarum ignari et parco q̄bo cōstitit. Di. Hoc q̄ rari p̄grice in terra nostra simillimum est hoc militis genus. Ada. Eos itaq̄ relinquentes persequi ad virtutū diuisionē redeamus. Di. W. cretus d̄ intellectualibz differtū est. nunc ordo erigit vt morales addeamus.

De virtutibus moralibus in gñali et quare inter has quatuor Cardinales dicuntur. Ca. XXI. Oja.

Orales virtutes sunt q̄ appetitū inclināt ad actus licitos et bonos. Ados est. in clinationē v̄l etiā p̄suetudinē ad aliq̄ agendū spōrat. Di. Nūc etiā itē certo nūero cōplectunt. Ada. Eritā s̄li. Duodecim etiā a p̄bo enumerant s̄s Prudentia Iustitia Fortitudo Temperantia. Mansuetudo Liberalitas. Magnificētia Magnanimitas Philonimia Veritas amicitia siue affabilitas et Eurypella. alia q̄nc sunt ad has reduci habent. vt parobis in p̄cessu. Di. Cur inter intellectuales habitus prudentia enumeratā etiā moralibus p̄ponit Ada. Prudentia s̄m essentia intellectualis habitus est s̄m in acria in v̄ro moralis. p̄ponitur autē ceteris q̄m mater iuxta ca. p̄fittā. l. q. v. vbi dicitur. Discretio idest prudentia mater est virtutū. ad hanc etiā tres in ordine sequentes q̄ sunt Iustitia Fortitudo et Temperantia oēs alię reduci habent. Hanc itē quorū p̄cipales et cardinales dicunt. q̄ sicut in cardine ianua p̄ritur claudatur et aperit sic in his virtutibz. cor humanū virtutū s̄m rōem vt v̄rjns claudat et bonis actibz aperiat. Di. Moralitū igit tractatū quāto? aggredia mur et cor nostrū his cardinalibus imitramus. Ada. Omnis virtus moralis est v̄l circa actū interiorē dirigendū vt prudentia. v̄l circa actū exteriorē ad alterū vt iustitia v̄l circa passionē q̄ enumeratas. vt ceterę oēs sic illud Quidā. Tendit in ardua virtus. Di. Num et moralitū rōes. significatur p̄s̄q̄ iudicis? Ada. Erit. Di. Primi igit de prudentia differas.

De prudentie contrariis q̄ sūt ipudentia Astutia Dolus frauds precipitatio et similia. Ca. XXII. Oja.

Prudentie defi. in idē diuisionē et p̄rī declaratiōem paulo ante hac digessimus: nec sup̄est nisi vt de v̄rjns oppositū paulo ea addamus. Nā vt Aug. ait. mēs regnū virtutū adiūci nō pōt nisi p̄us creasserit iugū vitiōz. Di. Probe. Ada. Prudentie in cōi opposita est ipudentia: q̄ hō diuertit se a rēglo q̄bus rō prudentie rectificat. Prudentia insup carnis astutia do'us et fraudumia sollicitudo incōstantia et negligentia p̄p̄fatio et incōsideratio prudentie aduersa sunt. Prudentia est s̄m bonū p̄ponit. prudentia carnis malū. vt prudens latro. latrociniū et crapulosus carnis curam tan tñ intendit. Prudentia ad finē bonū vias bonas inuenit astutia malas et appetentes excogitat. Prudentia vias bonas inuenias s̄m p̄conceprio vs bo et facto applicat: dolus vias malas excogitatas verbo quidem. Fraus autē facto s̄m malo easdem vias adiūgit. sic q̄ astutia excogitat dolus et fraus crequantur. Astutia autē in acōstīdōe rēpaliū circa q̄ etiā fieri habet nimia sollicitudo. Prudentia p̄stare et diligenter p̄stare et iudicata in p̄cipiō cre quif. p̄ incōstantia vero et negligentia hęc cadē obmittunt. Prudentia p̄ p̄bulā recre et ordinare p̄stāt. cōrio p̄ p̄cipitatem ex impetu volūtatē et passionis ordinari p̄stāt negligit. Prudentia p̄ Synthesis et Synthesis de p̄statis

De principiis philosophie Morale.

ita iudicat: contrario p inconsideratidē nō intelligendo ea ex sbo rectitudo iudicii pendet male iudicat. Quē aut alijs parito prudētiē contrariantur: nō nomine imprudētia nominantur. Hec sunt quę de vitijs prudētię op possint scire operēdum est. nunc iustitiam percurramus.

De iustitie definitiōibus et contrarijs vitijs. LXXIII. **Bit**

Iustitia quid est? Ita. Iustitię acceptiōes duę sunt. prima ut p legis impiā ordinat actus oīm pōtū ad bonū cōmune et iustitia legalis dici solet: p eā nāq hō acōrdat legi ordinari actus oīm pōtū in bonū cōsuecitur charitas ordinat oīa i bonū diuini. De hac dicitur q sit oīs virtus. Scda acceptiō iustitię est: prout equalitatē pōtuit in his quę sunt ad alterū. Hec a iuriscōsulto sic definitur. Iustitia est cōstans et pōtūa voluntas ius suū vnicuiq tribuēs. Iustitia voluntas est. i. volūtatē habitus siue āltas pōtās et ppetuā: nā opāis p pōtū opat immobiliter qm ad ppositū. tñ ut quia iustus sit. oportet q habeat ppositū ppetuo seruandi iustitiā: in illo firmū et pmanear. ideo addit cōstans. et sequit tribuēs vnicuiq deo. s. et homini ius suū. tñ iustā ipi debet i. Acciuit em hic ius nō p habitū q est ars boni et equitēd p re iustā. Et pbus. Iustitia est habitus a quo hñt opariū sunt iustoy em electiōem iustī. Ambio. quoy vir scūs in illofficio. sic eā definis.

off. de iust.
et iurca. ius
sticia

Lib. XII.

Justicia est q̄ unicuiq̄ q̄d suū est tribuit; alienū nō vendicat; ut iustitiam p̄p̄ia negligit; ut cōm equitatem custodiat. Di. Et hū accipio mercedē circa quā iustitiam est opationes; et res alteri ab altero debitas; de vitijs aut̄ op̄ationis quid ais? Ada. Iustitiam p̄p̄ie nō habet extrema maliciosa sed habuit cōtrarium qui dicitur iniustitia. Extrema assignant quantū ad actū; ut iniustū facit; et iniustū p̄a. i. hoc p̄p̄ie malū nō est nisi in agere; aliud aut̄ fieri p̄t nō ēē habitu iniustitiae; si nō fiat ēē intentione; sed ēē negligentia vel passionē. Et intentione iniustū q̄d facit; si suū unicuiq̄ nō tribuit; aut in iustitiam iudicat; ut q̄ rectitudinē iustitiae permittit; ut in iudicio p̄p̄io et iniustitia; ut q̄ non subiectos iudicat; ut in iudicio usurpatō. Et q̄ in iudicando certitudinē rōis nō habet; ut in iudicio suspitioso; et temerario ēē iudicio leuio inuidia aut p̄p̄ia malicia p̄cedere q̄ latius deduci possent. Di. Intellico verūm nūc magis priū iustitiam (si q̄ sunt) explanationem audire aucto.

De partibus iustitiae subiectiuis q̄ sunt iustitia comutariua et iustitia distributiua in qua vituperatur personarum acceptio.

Ca. XXIII.

Da.

Iustitiae p̄p̄ie tripartite sunt: subiectiue, s. integrales et potētiāles. Di. Subiectiue q̄ sunt? Ada. Iustitia p̄mutariua, et iustitia distributiua. Et p̄mutariua equalitatem i p̄mutariōibz inter duas singulares p̄sonas suat in p̄p̄ione arithmetica; ut puta; si sit p̄cū q̄tū valat res empta. Et aut̄ p̄mutariōes m̄p̄p̄io eos; q̄dam est sunt voluntarię; q̄dam inuoluntarię. Voluntarię ubi ambobz intulerit cōsensu; ut emptio; venditio; aductio; locatio; p̄modatio; mutatio; dario. Et in q̄bz neglecta iustitia cōmittunt fraudulentię m̄p̄p̄ioes et viure q̄ rectificari dñt p̄ iustitiā restitutiōis via. Inuoluntarię cōmutariōes sunt in quibz alter nō p̄sentit; sed ledit p̄bo vel facto. Verbo q̄dem in iudicio vel extra iudiciū. In iudicio p̄ iudicē; accusatorē; et testem. Extra iudiciū aut̄ p̄ p̄sumellā si q̄ ea q̄ sunt p̄tra bonorē alicui; in noticiā ipsius et alioz deducit; p̄ detractionē q̄dem si ista fecerit occulte ut deroget alterius famę p̄ sui furiatiōem; si p̄ hęc intēdit occulte amicitia separare; p̄ maledictiōem si alteri malū intendens imbecat p̄ derisōem. si p̄ h̄ba et cecūmos aliū erubescere facit per subsannatiōem; si idē facit naso rugato. In facto aut̄ alter ab alio ledit in re vel p̄sona. In re q̄dem p̄ furtū in occulto; et p̄ rapinā in publico. In p̄sona p̄o p̄p̄ia vel cōmūta. ut puta vroz aut liberis. p̄ homicidiū mutilatiōem p̄beratiōem; aut incarcerationē. Has oēs cōmutariōes equare habet iustitia cōmutariua salte restitutiōis. Di. Iustitia p̄mutariua q̄ est? Ada. Per quā bona cōia iuste distribuitur; nō itē equalitatem q̄ntitatē q̄ est arithmetica sed equalitatem p̄p̄ionis q̄ est geometrica custodit. Non est bona cōia equalia sunt; nec eīus equalis. oportet ergo distribuentē merita et cōditōes vtriq̄ accipientis attendere; et respectu illoz bona illis diuidere; aliter strenue cauenda est in talibz p̄sonaz acceptio; q̄ sit cū aliqd̄ alteri dat̄ propter aliqd̄ quod non est causa nec facit p̄ cām; propter quā accipiens tali dono dignus sit; ut in collatiōe beneficiorū p̄ conanguinōm minus (dono constanter. In exhibitiōe reuerentię; si diuites propter diuitias solum bonorentur. In excusatiōe iudiciorū; si paup̄ suppressat; et potentior eīdē cōtra equitatē p̄ponatur.

De partibus integralibus iustitiae q̄ sunt facere bonū et declinare a malo. Et de p̄p̄iis potētiālibz eiusdē.

Lapitulum. XXV.

Bisci.

De religione ⁊ virijs oppositi q̄ sunt sup̄stirio: tenta
re deū puriū: sacrilegiū ⁊ simonia. Ca. XXVI. O Ja

De pietate, obseruaria, q̄ t̄ dñlia, De obediētia ⁊ gra
titudine virtutib⁹ religioni cōiunctis, in eo qđ culturā
debitū parētib⁹ supiorib⁹ ⁊ bñfactorib⁹ exhiberi vo
lunt. Capitulu. XXVII. Discipulus

Iteras aut dā d. m. a. Effort inq. Tu l' p. quā sanguine iūca p'ie
 q. uenulo officia r. diligēs tribuit cul. r. h. d. p. p. e. r. gubernari
 q. a p'entib' r. a p'ria p'icipiam'. Qu. d. o. d. f'ism' p'ares est r. gubna
 r. nōnāq. p'icras p. di cultu accipi solet v. p. p. Angli. l. r. d. d. i. a. i. r. Et q.
 d. p'inguiat ab eodē p'ent. p'esse re teste p. d. o. l. i. s. r. e. d. i. s. nōle p'languntur
 p'entia r. nōle p'entia crā p'inguiat itelligit nōle q. p'ie cōmūes p'riū. d. i.

Lib. XII.

Thomasaa
re. q. ca. l. ar.
quarto.

Parentes esse colendos quartus preceptum decalogi indicat. ubi ideo fortasse laus
geuitas vite promittitur. quia illis cultus exhibet a quo nobis vitia cōducunt. *Abba.*
probe. Comittit autem parentum cultus in reuerentia: obedientia: et necessitate cu-
ra. *Di.* Extrema pietas quae sunt. *Abba.* Quae a medio recedunt per excessum: quod
denu si parentes deo in dilectione proponimus. per defectum pro si intuitu dei par-
tes erit in necessitate cōstitutos relinquitur: intrado. in religionem. nam si non
expedit finem scirei Thomae. Si autem parentes in necessitate non sunt licet est et pie-
tas. teste diuino libro. in epistola ad *Elidiorum*. per calcant inquit perge parentem per calcant
perge matrem ad veritatem crucis euola summum pietatis genus est in hac re fuisse
crudeliter. Simplicius autem cum persone in dignitate constituit gubernatio et disci-
pline nostre curam gerant: precibus non inepte dicunt. Ideos et ipsis cultus quidam
exhibenda est: quae pietas: obsequia: et obedientia cōtinuant. Est enim finis *Quil-*
helmus Parisiensis. Obedientia obsequia finem regulam sacre scripture maiorumque
quibusque debita. Obedientia autem ut *Tullius* ait. Est per quam homines aliqui di-
gnitate precellentes cultu et honore designant. hic cultus cultus dici potest. cultus
enim dicitur seruitus per quam exhibet honoris superioribus. honor autem ut ait *Aristoteles*.
tributor est exhibito reuerentiae in signum pietatis. virtus quidem in honoratores
vel in eo cuius vices gerit existit. hinc per Platonem viciis honorari possunt. imo ad
hoc princeps apostolorum *Petrus* admonet dicens. Subditi estote. et sequi. non tamen bonis
et modestis sed etiam discipulis. Ex precedentibus facile est et illis virtutibus prius
assignare. *Di.* Facillima. *Abba.* Sicut autem parentibus per pietatem: superioribus per
obsequia et obedientiam quae debentur honoris reddimus: sic benefactoribus per grati-
tudinem vices rependimus. Est enim gratitudo finis *Tullius* quae amicitia et officio
rati alteri memoria et remunerandi voluntas cōtinet. Notant autem de memoria me-
tionem facit. nam ut ait *Seneca* li. 3. de beneficiis ingratus est qui beneficium se accepit
se negat quod accepit. Ingratus est qui dissimulat. Ingratus est qui non reddit. Ingratus
tissimus olim qui est oblitus. Voluntas autem in definitione data ponit. nam idem
ait. Gratitudo est minus grata si sit coacta. Est autem in reddendo beneficium sum-
ope cauendum ne citius reddat: aut plus debito diffuset. nam in his extremis est
gratitudinis per excessum. Sic in non reddendo alteri extremum est (ingratitude).
per defectum. Plura de gratitudine et eius prius induci priusque epitomam huius ex-
cludit. Verum id faciendum vtilissimum est. ut deo in omni et se grati sumus: ab eo
est quicquid habemus accepimus: teste apostolo. i. ad *Cor.* 4. Quid habes quod non acce-
pisti: quod d. nihil. In omnibus igitur gratias agere alio loco docuit. *Di.* Nunc
vindicationem exponas.

**De vindicta Crudelitate. et negligentia vitis op-
positis. De potentia et Epikieia. Ca. XXVIII. OJa.**

*Apl. ad ro-
manos. 12.*

Indicatio (auctoritate *Tullius*) est per quam sui iniuria et officio quod obse-
rati est. laniarius defendendo et vilescento per pulsat. Necessaria est
hec prius in parte constitutus: verum opus prius est ut interno vindicta
vires ferat principaliter ad bonum per vindictam percurandam. vix vel ad emendationes
peccanti vel saltem ad cohibitionem eius: quiete aliorum in sitis obseruatione et
dei honoris. nam ut ait apostolus. Minister dei est qui quicquid videret est in ira ei qui me-
li facit. et si accepta a deo praeter ista dicta intendit. quoniam si alia intendit vin-
dicantem vindictam qui prius est: sed altera eius extremis quod fecit suae crudeli-
tas de exercet. Sic qui negligens est corrigendo subditos: alter qui extremis ample-
uit quod negligentia dici potest. Qui autem propria auctoritate vindicare plerumque sibi

De principiis philosophie **D**ora.

superior qd est. Sic est dñs. Mihi vindicta siue mea est. Vltior ego re-
tribua eis in tpe. Huic virtuti altera coheret: quā pñiam dicimus: nō cam
q̄ sacramenti est: sed q̄ pñis moralis est. Sicut est vindicta mala in alio
punitis: vindicta puniens in se qd dolo cōmissit. **E**uenire aut̄ solet sepi⁹ **Aug. de**
vr in vicis: de vindictis iniurijs: de q̄bus pudentes pñari habet leges pe. di. 3. pa.
repperse non finit ppter causas spēales de nouo emergentes. Necessaria est ra-
pñia. Sicut pñia pudentis circa hñdī dirigenz. **D**i. Et dñs. Snomini est de pñia
pñia ageret nominasti. **A**sa. Tenacia es memorijs: si etiā meministi po-
tūte quandam iudiciū Snomini exquerēt iudicē cōpñiam. **D**i. **A**meniti.
nā epikōia est nomen eius. **A**sa. Probe. **D**i. Hic ne latius de hac dis-
te contēdis. **A**sa. Nō est necessariū nisi fortasse eius descriptio p̄missa
sit. Est etiā epikōia habit⁹ directus? legis: ubi lex deficit ppter aliquē casum
p̄uilegiarem. Nōnq̄ etiā p̄ba legis p̄mittunt: si inconueniens seget⁹ et a-
pendit ad intentidē legislatoris quē semp est ad vritatē reipub. Idcoq̄
argui non potest per regulā iuris q̄ dicit. Certū est qd eis cōmittit in legem
quē p̄ba legis ap̄tēns contra legis nrit voluntatē. Sed dic qd vnāc hoc
nomen habet: Ab- epi qd est supra. **A**sa. **I**ustitia. **D**i. **A**d alia
stiliū verte.

De veritate **D**edacio **I**actaria **I**ronia. **S**imiliti- one et **H**ypocrisis vitijs s. veritati oppositis. **L. XXIX. **D**ias:**

De sequit inter virtutes iustitiz p̄uincias: veritas dicit. vna
de p̄uincijs moralibz. **D**i. **H**ui⁹ declinatidē asseras. **A**sa.
Veritas vt **T**ullius ait. Est p quā imutataque sunt: aut arc
fuerunt aut futura sunt dicunt. In actibus q̄ppe humana
q̄b hoies verbo factoz p̄municāt mediū tenere laudabile ē
Qui ergo nec p̄ba nec facto maiora: vel minora de seipso dicit
aut recognoscit q̄ sint veraz dicitur a veritate virtute iā definita. Sub hac
simplicitas vt excludit duplicitatē cordis et doli: similiter et fidelitas q̄ p̄stet
in reddendo p̄missa p̄tinent. **A**eristi vt ait **I**sidorus in malis p̄missis fidē
refundere licet. nec tñ veritas est in dictis de seipso sed etiā de alijs. vt data
inuit definitio q̄ edis est. **D**i. **E**xtrēma aut̄ q̄ sunt. **A**sa. **I**actaria: **I**ro-
nia siue irrisio. Hinc iactor et irrisor vel iron dicunt: q̄ dictis laborant vitijs
Iactor maiora de se p̄bia et factis fingit q̄ sint i co. aut ppter gl̄iam aut
lucrū aut q̄ talis est. Iron vitiā et minora de se dicit q̄ in co epistat: vitiā nē
pe q̄ in se non cognoscit de se dicit: et maiora q̄ in p̄sona sua scit de seipso ne
gar. Non igit Iron q̄ vitiā in se dicit q̄ in se cognoscit: aut iactator obtrunc
non tñ negat minora: quē etiā in se scit dicit. Quia p̄o dictū est p̄tate etiā
ad extranea p̄tate: s̄m hoc alijs oppositi p̄munitis iā dicta includit: nō eide
assignat. **D**i. **Q**uod? **A**sa. **A**mendaciū qd quidē triplex esse distinguitur
vitijs locofum qd fit ḡa ludi et risus. officiosum qd fit vilitatio causa: et p̄hi-
ciosum qd fit auto fallēdi alterum vt ei noceat. **S**ic⁹ his p̄tinent octo spēs
ad **A**ug. li. 1. tra mendacium enumerare. **S**imilitio quoc⁹ mendaciū est in
exterior signis factor et p̄sticus s̄m et bona. sub hac etiā **H**ypocrisis: conti-
netur: quia similitio qdam est qua qd fingit se p̄sonā alterius. vt p̄caros
fingit se p̄sonā iusti. Est tñ qdam similitio q̄ interciū est vitijs. vt ait **S**eneca
Hierony. vt q̄ **C**hristus se longius ire fingit discipulis cynthibus in. **E**maus

Aug. 12. q.
12. p. unum

Liber. XII.

De amicitia seu affabilitate discolia adulatione de amicitia et omnibus ac proprietatibus eiusdem. Ca. XXX

Habitu autem qui se alijs delectabilem alijs propter facilitatem exhibet in his qui seriosae sunt amicitiae vel magis proprie affabilitas dicitur ut. *hic amicus* siue affabilis qui cunctos grate alloquitur ut eos delectet et neminem contristet: scilicet cum cōfor- mare se morbo dicitur. *Dis. Extrema huius qui sunt. Ana.* Placiditas et discolia. Illi qui assidendo abundat tantum ut delectet placidus est. Si autem hoc cum lucri faciat. *bi diro: siue adulator dicitur* si solet. Qui autem assidendo desit. neminem propter bis aut facto delectat quoniam eos cum qui boni querat contristari non veretur iniquosus siue discolus recte. *mola tur nec hoc dici meretur.* Est enim homo naturaliter amicus societas societas autem sine affabilitate perservari nequit. *Di.* Qua ratione illos virtuosos asseris qui assidendo hominibus placeant: cum scriptura huiusmodi reprehendat.

Ait enim regi propter in psalmo quinquagesimo secundo. Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placent. Et Sapiens. Ante sermonem non laudas vitam. Et rursus ante mortem non laudas bonum. *Ana.* Scriptura immoderatam affabilitatem reprehendit ex qua aliquid mali sequi possit. moderatam vero commendat alio loco dicens. Congregationi pauperum affabilem te facito. *Di.* Qua de re hac virtute magis proprie affabilitatem quam amicitiam notatam asseruisti? *Ana.* Quia proprie factis aut verbis exterius ostenditur: si etiam affectu veri amoris mens non afficitur ad omnes notos et ignotos exercit. amor autem qui in affectu est. proprie amicitia dicitur. et haec a primo libro octavo et nono Ethicorum describitur. *Di.* Quomodo? *Ana.* amicitia est benevolentia mutua non latens ratione boni. In hac definitione benevolentia genus est. Mutua pro differt a adicitur: quia debet esse re ad amari amari: quod etiam se ab alio amari seire debet.

De p: incipius philosophie mo:

er. Ideo adiungit nō latens, sed patens et manifesta nō verbo aut lingua aut nō: sed opere et veritate. vt Joānes admonet dicens. Non diligam? pbo-
ur lingua: sed opera et veritate. nam qui aliter amarit amicus? solo nomine est
quis? Sapiens. per vltimā clausula definitionis qua dicit ratione boni si
nō et cause amicitie ponunt. que sunt bonū vel verū vel delectabile vel bo-
nū. Pm. hec tria bona amicitie genera distinguuntur. Prima duo ge-
nera sicut cito oriuntur: sic cito faciles dissoluntur: cessante scz bono delecta-
bili vel vriti. vnde Sap. ait. Si largio: ei fueris: assumet rex: si non habueris
relinquet te. Amicitia vero que est ppter bonum honestū (qd est virtus) vt
dicitur longiore indiget experientia et difficilius soluit. Tullio nāqz attestante
ib. de natura deoz. Nihil est virtute amabilius. nihil qd magis alliciat ad
diligendū: cum ppter veritatē et pbitatem etiam quos ipsiqz vidimus dili-
gimus. Etnde et idem ait libro officioz. Omnū societatū nulla prestantior
nulla firmitor qz cum viri boni moribz similes sunt familiaritate cōiuncti.
Di. Qualiter autē soluit amicitia? Aia. Si alter in vitium incorrigibile
deciderit: aut vltia alium in virtute multū pferat aut in sublimiori officio
in statu constitutus fuerit: aut longius diutiusqz sine spe reuertendi absen-
terit: propius est amicitie acris est cōiungere delectabiliter et vnamur:
quia amicorū idem velle idem nolle est. inquit Cice. o. Et rursus amicitia de-
clinens ait. Amicitia est rerū humanaz et diuturnā cum beniuolētia et cha-
ritate pmissio. Amicorū insup omnia debent esse cōmunia. xij. q. i. dilectissimis
Amicorū cōtra verus amantē in amari transfert. Ideo verus amicus est alter
ipse. vñ Seneca. Si aliquē amicum cōspicias cui nō tantum vis quamvis tibi
debeantur erras. Et Aristophanes dicebat hanc esse amicorū conditionem
vt vnus esse veller alter vel in altero. Alludens huic Joānes apłs ait. Qui
manet in charitate in deo manet et deus in eo. Et qd Paulus dicit. Qui ad-
haret deus vnus spūitus est. In omibz quocqz (vt ait Plato) silitudo est ami-
ca. In casibus autē assignat silitudo deficit: et cetera que iam dicta sunt esse
desinūt. Di. Res pcta est vera amicitia. Aia. Etia silit. nam vt ait Sapi-
ens. Amico fideli nu. la est cōparatio. Non solus amicitia res pcta est: sed
vite humane necessaria. vt habet Aristot. vij. Etbi. et Sapiens testat dicens.
Ete solit: qm si ceciderit non habet subleuantē. Subleuat autē amicus di-
ues pauperē in necessarijs subueniendē: pauper diuitem ptegendō: iuue-
nis senem fouendō et consolandō: senex autē iuuenem a via mala reuocan-
dō. Qd nimis considerans Quinilianus de declamationū li. y. dicit. Non repe-
rio quā in rebus humanis excogitauerit natura prestantius amicitia. Et
Tullius hīc de amicitia. Omibz inquit rebz humanis amicitia pponēda est
nihil est est tam nature aptū tanqz cōueniens ad res scūdas vel aduersas
qz amicitia. Illas ac plerasqz alias amicitie ppterates antiquitus apud
Romanos pictura amicitie demonstrabat. Di. Cuiusmodi? Aia. Depū
gabat iuuenis forma discooperta capite qz erat tunica rudi induta: in cui⁹
sinibz scripta erat mors et vita: in fronte estas et hyems: habebatqz larua
apertam vsqz ad cor: brachium inclinatum: digito cor ostendens: ibi scri-
ptū erat longē et ppe. Di. Ediffire queso singulorū fationē. Aia. Forma
iu. enilis indicat amicitia temp recentem: nullaqz tempis diuturnitate re-
pescentem. Nudum caput vt omnibus pateat: et amicus nullo vnqz tempore
amicū suū publice cōfiteri erubeat. hūc autē indumentū ostendit. vt amicus
nulla ardua extremāqz inopiā p amico subire nō recuset. Vita et mors i. ve-
lūmēto scribūt: nā qz vere diligit: vsqz ad mortē amat. Estas et hyems. quia
et in prosperis et in aduersis eqz amicitiam seruat. Latius apertum habet
vsqz ad cor: quia nihil amico cēlat. Brachium inclināt et digito cor ostē-
dit. vt opus cordi: et cor verbis cōrespondat. Longē et ppe scriptum est.

Lib. XII.

q̄ vera amicitia nullo tpe abolet; nullaue locor intercapedine amici separar
 Di. Beatus cui p omne viuendi spaciū talismodi amicus aderit. *Ma.* Ero
 gione pō miser solus ab omni fideli societate alien⁹ nā vt ait *Valerius* mari
 mus li. iij. Deserta est vita hoī; nulli⁹ amicitie cincta p̄sidio. *Seneca* ad
 Luciliū. Nullius boni sine socio locunda est possessio. *Di.* Manifesta sūt boni
 ad reliqua p̄peremus. *Ma.* Affabilitati vicini est iustitropelliazmediū in lo
 colis p̄bis vel sacris p̄stitutis. magis tñ p̄prie rēperantie cohercēdo tracia
 tū illi⁹ in cū locū vbi de p̄pna agē rēruam⁹. *Di.* Optime. Nunc igit li
 beralitatē inter p̄rutes iustitie vianas cōnumeratā edisciras.

**De liberalitate. Auaritia. ⁊ prodigalitate vitij op
 positis insuper de misericordia ⁊ eius extremis.**

Capitulu. XXXI.

O J agister.

1 *I*beralitas affectū animi ad pecunias moderat. pecunias au
 tē vt ait p̄bs. 4. crb. omnia dicim⁹ q̄ dignitas nūmismate tne
 surat vt sunt oīa q̄ possider bō in diuitijs. Dicit aut pecunia
 a pecore. antri⁹ effi habebat in pecorib⁹ qd̄ habebat ang⁹ *Aug.*
 li. de doctrina ch̄iana. ⁊ canon. Qui q̄ pecunias dat q̄bus opteret; qñ vbi cō
 delectabili; nec in dando tristat. liberal⁹ b̄ tali mō etiā pecunias a suo pos
 sionib⁹ recipit; vt alijs dare habeat; dat tñ libenti⁹ q̄ recipiat. q̄ dare est
 difficult⁹ ⁊ sic p̄uolus q̄ recipit; vt p̄z testimonio ch̄isti dicent. *Beati* est
 dare q̄ recipit. ⁊ *Quidius*. Crede mihi res est ingeniosa dare. *Di.* Extrema
 hui⁹ que sūt. *Ma.* Auaritia ⁊ prodigalitas. Auaritia nempe vt *Tullius* ait
 est inordinat⁹ amor habendi. Constat aut in trib⁹; in appetendo; acq̄rendo
 ⁊ retinēdo. p̄ima p̄hibet. *Erod.* ii. Non p̄cupisces rem̄ primi tui. Scd̄a sūt
 furto. vltima rapina ludo illicito fraude p̄uino; mēdatio ⁊ sibi⁹ a se p̄uino
 nō mō diuinis sed ⁊ legib⁹ impialib⁹ p̄hibitis. Nam vt inq̄r *Tullius* li. 2. of
 ficioz. Nullū viciū deterius est auaritia; p̄sertim in p̄cipib⁹ ⁊ rēpub. guber
 nantib⁹. Tertius q̄ ap̄ius liberalitati opponit. tenacitas oīa solet. ⁊ vt bu
 ius vitij immitatē Doctores sc̄i ostendat. Auaritiā oīm maloz radicē apo
 pellat. vt p̄z p̄ *Augu.* de ciu. li. i. ca. 1. Idem sentit b. *Grego.* 47. dist. bonoat
 auctor. 19. dist. libet ergo de p̄. dist. ii. q̄ ⁊ apls ad *Timo.* 6. sola hec crescit
 in senib⁹ vitij declinantib⁹. nec hui⁹ crementi est finis aut numer⁹. *Iuue*
 nalis. Crescit amor nūmū q̄ntum pecunia crescit. *Quid.* Creuerūt ⁊ op̄o ⁊
 su fissa venter ab vnda. Quo plus sunt pote plus s̄iunt aque. *Et Sapiēs*
Eccli. 5. Auarus nō implet pecunias; ⁊ q̄ amat diuitias fructū nō capiat ex
 eis. Idem *Horatius* diuitib⁹ impropcrat dicēs. Quid inuāt inmensum te er
 genti pondus ⁊ auri. Furtim de fosa rimidū deponere terra. *Et rursus* Da
 piens. Cuncti dies eius (sc̄s diuitijs) pleni sunt laborib⁹ ⁊ erubescit p̄ nocte
 mente quiescit. *Et* alibi. Auaro nihil est segetibus. Ob id ait *Aug.* quid nō
 mortalia pectora cogis auri sacra fames; *Et* *Zucanus* li. 3. Ferri moresq̄
 timere auri nescit amor. Semp̄ est (vt inq̄r *Horatius* in eplis) avarus egrot.
 Ipsi nāq̄ tam deest qd̄ habet q̄ quod nō habet. ait *Quintilia.* ⁊ *Boet.* li.
 ii. Molandi p̄bice. Auaritie nihil satis est. ⁊ vt testat. *Seneca* ad *Lucellum*
 Cū cetera vita cū senescente hōie senescant sola auaritia inueniscit. ⁊ vt ad
 dī *Arculanus* sp̄ virides frondes seruat. *Di.* Sufficiēter ad p̄sno p̄stise
 re tenacitatis aculeos ostendisti. ad aliud liberalitatis extremū prodigalitas est; in h
 a virtutis medio recedens quia dat etiam vbi; cū ⁊ qñ; non optet. *Quintili*

de principiis philoso. mora.

ur (vt inquit Aristo.) paugus prodest et facile sanat; cū omnia effuderit
aburied hoc vltiosum esse. a. Ambro. li. off. insinuat. Insup q̄liter libera
se scruat debitis. circūstātijs p̄ modū scire p̄grediat; ceptiole dñe strar
Jta me in ca. nō satis dñs. 86. legit memini sed in fallar. Liberalitate
mūp̄ misericordiam vocat. Magi. dñd falleris. Alia cū et si effectus
aristis in actu in exteriorē similitudinē habet cū liberalitate. Huc q̄rū
actū q̄ est dare opponit obduratio; quantum ad actū qui est mīserere; p̄p̄
ur inuidia. Aliq̄ longior tractat. theologie referendus est.

de magnificētia Bānauia et puificētia vitūs oppo
tis et quō magnificētia repit in paupib⁹. L. XXXII

Ibi altari p̄ additio. in Magnificētia prima est. Liberali
tas nāq̄ cōcō vltim p̄cunīe respicit; magnificētia magnū
sūptū ipsius attēdit. Magnificētia cōdem p̄mp̄e delectabilis.
vbi et q̄n optet magnos sūptū facit attēta sūptū et op̄is ar. Luc. 14
ea q̄ expedī sūt p̄p̄tōde iura dñi vocē. q̄s ex vob volū
tur ē edificare nō p̄us sedens cēputat sūptū q̄ necari sūt.

debeat ad p̄ficiendū. Et p̄cipalē hēc p̄ locū bz respectu rēp̄cōijs et dñe
haz vputa circa edificatōes rēp̄loz ecclesaz et hospitalioz nec vt ait p̄p̄us
scribit. Magnificētia sūptuosus est circa seipsū in his q̄ sine solēitate licet
fieri nō p̄nt; vputa in nuptijs in trionfandib⁹ et sūlib⁹. Di. Regia videt
se p̄us et paucis accō modat⁹ act⁹ et. Alia. Sane dicis. Quinb⁹ cū et fo
mib⁹ (ait Ambro.) supabidāria dat a deo; vt meriti bonē dispensandis ac
tant. Quantū vero ad habitū et interiorē actū q̄ est electio interior; hēc p̄
tia paupib⁹ inesse repit; vñ et dñs mulierē paupculā q̄ in gazophiliū mī
t duo gra minuta p̄ obrulisse q̄ diuites p̄mendauit. Et illd dñlū ianu
et vitus cūctū ait. Magnificētia est rēti magnaz et exēllaz cū animi q̄dā
pla et splendida p̄pōne cogitatio atq̄ administratio; vt cogitatio referatur
ad actū interiorē et administratio ad exteriorē. Di. Extrema huius q̄ sunt
na. Bānauia (quā nos p̄sumptioz dicere possum⁹) et puificētia Bānauisus
si mut a p̄sumit inuiditer vbi et q̄n nō optet adūstiar formaz oia cēsumē
iōz; nomen trahit. Paruificus nō cōsumat se semp plus scisse q̄ optet. Et n̄
interdū p̄pter pūi q̄s exponere nō vult op̄is magni dignitatē rēti p̄cit aut
diminuit. Nec te lateat magnificētiā inter cas q̄ fortitudinē annūmerant
cōnumerari; quia etiā tendit in aliq̄s arduū sicut fortitudo.

De fortitudine et qualiter i bis martyrib⁹ fuerit. De
inuiditate et audacia vicijs oppōtis insup de virtutib⁹
fortitudinis etneris. Lapi. XXXIII. Di.

Nec igit fortitudinis tractari aggrediamur. Alia. Fortitudo
do p̄tus est moral et cardinalis; nō fortitudo corpis s̄d ani.
Alia cū et bestias hēc cernimus; boves bestiales in eb p̄u
tis nō est locū. Hāc aut boves tū q̄ animi p̄sūdet. Et cū
am ses et timore circa picula n̄ oderant. Et cū fortitudo (vt
in q̄ p̄. Et medietas circa timores et audacias. Fortis cōd m
in p̄p̄us et delectabiliter et r̄ribiliter iminentia aggredit. Et p̄ta si p̄nt
p̄pter bonū iōie. Alia se aut in bello vbi bonū cōd et salus r̄ip̄ant. Et n̄
p̄mū terribilis q̄s in morē expectat. Hāc p̄tute q̄ti fecerit et exēllat. Et
tenore si me cōd h̄ilēz clemētia. ac p̄marie clarū et mīlīte. Et si p̄sū
martyres; q̄ vt ait p̄p̄s ad Heb. p̄sū testimonij fidei fortis facit sūt i bello

Martyres
for e ad
cl. 41

Libe r. XII

obdurauerunt oia leonū cōtingerūt imp. tū ignis: cōfugarūt acie gladij: ca-
stra p̄erūt exteroz: alij d. sciti sunt nō succipientes reapedem anj pō tu-
dioria ⁊ p̄ocra exp̄ti insug ⁊ vincula ⁊ carcres lapidan. succipiti sunt ten-
tati sunt: in occisione gladij mortui sunt: nec tñ oēs martyres cōsistēt q̄ ta-
lia patiunt: sed q̄ ex charitate ⁊ cā fidei talia subierūt. Di. Extrema fortu-
tudinis q̄ sunt? *Ma.* Timiditas ⁊ audacia. Di. Timiditas qd est? *Ma.*
Est passio app. rit? succedent circa terr. bile. Timidus est siue molis resu-
git hui? mōi aggredi ⁊ sustinere eo q̄ sibi videat intolerabile. Strēnus autē
honestos labores hilariter adit. timidus a. aggressus retrocedit. hęc passio
alim multū cruciat: excedit est (in q̄ Quintilian?) oēm calamitate diebꝫ ac
noctibꝫ timere. Di. Audacia qd est? *Ma.* Est passio appetit? p̄surgit
circa terribilia. hęc fortitudo p̄par: dū bonū p̄sequēs ⁊ circuitantiss acno
pudenter p̄sarat: sepi? est audax siue p̄mar siue rōe more ferax: magis picul
se ingerit: vñ p̄tute nō pollet sed vñō rementat inuimescit: q̄ vt Zuluus
ait li. s. artē noue r̄bero. Est animi incōsiderata dolorū p̄pensione gladiati-
ria: periculoz susceprio. Et hoc qdē ob modica ayt etiā nulla bona non a-
mor: p̄tut: sed inanis glorie: ideo nō ab re sup̄ba dici pōt q̄ frequēter inimi-
cū humile aut defectū nocitacient incōsiderate alo. timido aggreditur sicut
Solias David: a quo iusto dei iudicio trerit: nā vt ait qdā. pareā necat mor-
tu spaciōsum vipera: taurū. A cane nō magno sepe tenet aper. Qui autē p̄a
p̄tute fortis est: nec temere nec incōsulte timet. aut diu? Aug. ⁊ Iheronym?
sup̄ Jobelē. Iusti ⁊ fortis viri est nec aduersis frāgine: nec p̄p̄eris sul: parit: sed in
viroq̄ moderate p̄seruari. Di. Numquid hęc p̄t? cū cardinal sit āneras ali-
as habet? *Ma.* habet quas cōmemorauim? scilicet patientiā p̄suerantiā
magnificentiā ⁊ magnanimitatē. Di. De his quoz pauca subiungas.

Quintilia

Quidius

De magnanimitate ⁊ quo nō ē cōtraria hūilitati de
proprietatibus magni. de p̄sumptione ⁊ pusillani-
mitate vitijs oppositis. Ca. XXX. III. Mag.

Irea acrit fortitudinis q̄ est picula aggredi necessarius ē an-
mus p̄mptus ad quē adiuuat fiducia q̄ paulo āre defimui-
mus: sub q̄ ⁊ magnanimitas? p̄mpt. Magnanimitas? est vt
est q̄si pars fortitudinis: est sp̄tanea difficilū aggressio: necesse
est etiā ne anim? ab inceptū deficiat a. i qd magnificētia pdu-
cit. Est est glōsa qdām anī claritudo p̄chre res arduas ad-
minutras. i. creq̄nos? *Ma.* de somno Sapiēdis. Magnificētia est nego-
ciū difficilū p̄layoz p̄sumario sic accepto magnificētia ⁊ magnanimitas
vt sunt circa res arduas ⁊ mortū picula: q̄si pres sūt fortitudinis: q̄ si sūt cir-
ca alias materias arduas: vtp̄ura magnificētia circa magnos sumpt? ⁊ ma-
gnanimitas circa magnos honores p̄tutes: sunt morales ⁊ sp̄ales fortitu-
dini tñ vt p̄cipali onere. Di. Paulo āre de magnificētia dictū recole: hic
magnanimitatē describas. *Ma.* Magnanimitas dī q̄si magnorū seu ad
magna aolestas: maxm aut qd in vsum hoīs inter exteriōra venit est bonoz
hic effido adhibemus nihil maius h̄ires. Honor in signū p̄tut exhibetis
cui bonoz exhibet excedere pōt ⁊ deficere aut medio mō se h̄re ⁊ tūc magnani-
mus ap̄pellat: q̄ magnis bonozibꝫ q̄b ob magnitudinē donozū dei ⁊ p̄tutē
dign? est dignificat se ⁊ q̄si optet. Di. Nec hoc p̄tutū videt. hūilitas est
q̄ mater p̄tutū ⁊ cū flos est talia premunt. *Ma.* hęc cōtraria nō sunt. ma-
gnanim? est cōsiderat donis dei ad p̄ficta: p̄tutū opa rēdit: honores in si-
gnū talū exhibitos nō resouit: hūilitas pō deficit: p̄p̄is p̄sarat sūp̄m p̄e-
mit. Magnanim? vñtoso ⁊ a p̄tutibꝫ deuātea despicit: hūilit deficit? obliuiscit

De principiis philosophie mor:

o homo tñ qd sit? spiciat: his cōparis ad defect? ppios se ceteris inferior
 iore existimat: et vtrūq; puius est: vt rex David vno psculo indicat victo,
 id nūbū deducit? est i aspectu ei? (scz magnanimitas) magnus. Timētes autē
 hūm g'orificat (scz ipse hūm) Et aut si diligēt aladuēteris magnanimit?
 n oco pntes pfectus alius cū nō esset magnus bonozū dign? hūc pbs
 qdūsdā ppueritibz cognoscendā describit: est cū pmo motu lēus et voce
 rāuis: qā nō circa mtra discūrit: sed, circa magna tñ intendit. Sedō est be
 efici? lincmoz: qā p beneficiō grās accepto nō vult alijs subdi immo magis
 audet qm poriore vices repēdere. Terno vult iōnia qā inferioribz nō totā su
 m magnitudinē oñdit: s; maioribz tñ. Quarto nō pūit alijs qā adulat
 nē deuitari deo multitudine se nō immiscet sp sed, qñ et sic opret. Quinto
 ponit infuctuosa fructuosa idest honesta qd ad alias nēitares psumt et fru
 tificat. Hinc et hemistocles cū de marito filie sue qreret an paupē et hūm
 us onatā vlt locupletē et parū pbatū hē velleret: rēdit. Malo virū pecunia
 idigentē q; pecunia viro. Di. Extrema huius q sunt? Ana. Presum
 tio et pusillanimitas. Pignipruosus nāq; ad maiora rēdit q; sibi cōueniē
 tur qrit honorari ex bonis fortune: qb; ppiet bonoz nullus debet. Hūc etiā
 imbutosus drāmās pmos abū? in pūit. Pusillanimitas nō recusat in
 dā tendere qd ei cōm enfuratū est et respuit honores qbus dignus est: id frē
 uenter ex accidia puenit: vnde et piger seruus merito a dño suo cui? pecu
 nia abscondens nūbū negociat? est: repēbenditur vt scribit Martheus. ca. xiv
 magnanimit? aut p mediū bonū tutissimus ibit: honores qbus dign? est ac
 ipit et illos in dñi quo dona ppter qd honorat h; refert dices. Tñ nobis
 hūc nō nobis sed noi tuo da gloriā: sicut autē magnificentiā qd est circa mag
 nos sumptus: liberalitas: hūit qd est circa magnos sumpt? sic magnanimit
 rari circa honores magnos cōsistente Euphilothimia iungit.

De Euphilothimia La. XXXV. Bis.

Euphilothimia q. p. r. u. s. est? Ana. Quē modū circa acceptio
 nē honoris cōis debiti cōstituit: dicta a ptilos qd est amor et
 thimos debet. hic euphilothimi? qd ē debiti amoris equus
 amator. Di. Extrema illi? q sunt? Ana. Philothimia et
 apbilothimia. hic philothimius idē amator bonozisieria si
 bi nō debet: et apbilothim? etiā debitos honores nō diligens
 hoc aut et si virū sit mortale in domo dñi tñ humilitatē vestigia seq poterit
 in iste honoris contēptus ex cōsideratiōe ppiorū defectū pcesserit. alia quē
 circa imaginatiōem occurrunt vitia circa hanc virtutē occurrere possunt
 et circa honore communem: reliqua percurramus.

De perseverantia pusillanimitate sine mollicie et prima cia. Capitulum. XXXVI. Discipulus

Onsequens est vt pseuerētā videam? Ana. Perseuerantia vt
 Zullio placuit. Est hūc idē bñ cōsiderata stabil ppetuāq; pman
 sio. Zabori cū inquit Quilian? opret insistere vbi effectus p
 miterit. Et rursus pseuerandū est qd cepim? Di. Quid si vi
 res deficiūt. Ana. Alio tñ (in qd idē pseuerem? inā teste Quis.
 de pōro. Qia deficiūt alius tñ ola vincit. Ille etiā vires corp? hē facit. Nec
 pms sū adeo nēcarius est: vt sine ea viriliter aggredi oīno nūbū pfr: ut
 ipa pmas Cbfus restat. Nemo mittēs manū suā ad aratū et respiciēs retro
 (s. i. o penitētiā) apr? ē regno dñi rurā aut pseueravit vsq; i fine p'salu?
 bñ

2 Berni. ad Januenses scribit nec obsequium mercede habet nec beneficium gratiam nec laudem fortitudo. et in Christianis (licet. ut. ad. furiam) non quunt inopia sed finis. Paulus male incepit sed bene finit. Inde laudantur fortitudo sed finis patitur damnatur. Et idem super. Mar. 6. Non enim cepisse prout est sed percipisse. Cepisse enim in toto est ad culmen at venisse paucorum. Antipulcrat quod. Ergo. de. Multi bene incipiunt et male finiunt: quod non puerit. de. de. dist. 3. ca. Incaustum inquit bonum num agit si ante terminum vite deserat quod et frustra velociter currit et postquam ad meras pueniat deficit. de. de. dist. 3. ca. Incaustum. Sed in his quod dicitur motor cum nec tota die omni in laudem pferantur adducere quod si etiam morie remere. Vnde opposita sunt: mollicies et prinaia. Multis tristitibus vincit et propter diuurnitate et labore facile a bono recedit. nam ut ait Terentianus. Ingenium est oim a labore peliue ad libidine. Pertinet autem? Quod preter in suo sensu stat et illi sunt frequenter melancolicis et etiam supbi et subspis vident scoli. quod dr. Neimitaris prudentie tunc et alibi. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Di. Satis poterit ex his pferantur ratio. patientiam videamus.

De patientia sub quacōtinetur cōstātia et longanimitas

La. XXXVII.

Magister.

Patientia inquit Tullius est honestas. sine vitia et ea res ardua nisi ac difficultu voluntaria ac diuturna pfectio. Aug. il. pe patientia. inquit. patientia virtus est qua mala equo animo toleramus. Ergo. de. super. Lucā ait. et actia est aliena mala cōtinuiter pperit et nullo malo animo in aliquem ad vindictam moueri. Hec ut plurimum edoceri possit auctor testimonio: porro est pnt fortitudinis. vbi dicitur in. Odio. Larius regnes autem domado spm. et si Tibi remoti gradibus iugaret vterque penus Struatur vni. Sades insula est vbi sunt coline berculis inter. Apbica et europi etiam a penis idest apbris inhabitata. Quid de arte. Cedo repugnant: cedendo victor abibis. et moralissimus Caro. Quē supare pores iuradu vince credo. Si forte hec ribi baud sals fecerunt. audi Sapientē. Alio est patientis viro forti. vbi glo. minor est victoria ut bea expugnare quod scipm vincere. nam teste Seneca. bis vincit qui se vincit: et is interimit qui suis armis perit. Huius tā pelare prout pconias Eprianus in epla de bono patie lucide explicat dicens. Patientia est quod nos deo commendat et seruat. Ipsa est quod irā tēperat. lingua refrenat: mentē gubernat: pacē custodit: disciplinam regit: libidinis impetū frāgit: moris violentiā cōpūit: incendiū simularis extinguit: eob accer potētiā diuitiū inopiā paup. rui rēfou. et tuc in. pginibus bearam integratē: in viduis laboriosam castratē: in maritatis indiuiduam charitatem. Facit humiles in prosperis: in aduersis fortes: contra iniurias et contumelias mitis: docet delinquentibus cito ignoscere rempationes expugnare: psecutiones tolerat: passionē et martyria consumat. Ipsa est que fidei nostre fundamenta firmiter ponit: que incrementa spci sublimiter puebit. Ipsa facit ut efficiamur filij dei dum Christi tolerantiam imitamur. Hec ille. Hec specie fortitudinis potissime milites Christi vicerunt a verillifero suo edocti. quod ait. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Nam hac habita omnia onera leuia vident. Quirilianus nempe ait. Nulla pena est nisi inueto. et rursus: nulli habemus nisi ab impacientia dolorem. Et secundum nonnullos theologos hoc non minima causa erit cruciatus perpetui. Sub hac et cōstātia et longanimitas continentur. Est enim constantia ut ex. 4. Ethicorum sumitur: stabilitas animi firma et in bono pposito pcurans.

Berni.

Ergo.

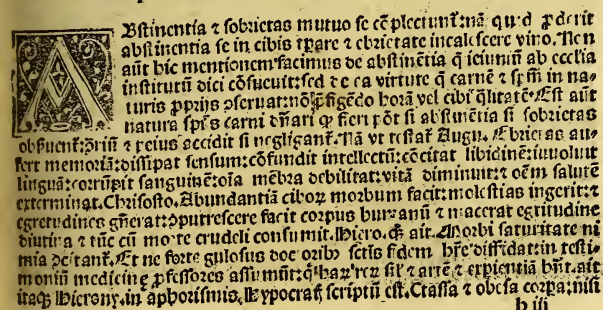
De. 6. c. 1.

Prover. 6.
Seneca

Aristo:

De temperantia vir. ut cardinali quis tempat? ⁊ qñ
perat ptes Insuper de diff. rentia verecundie erubescē
ia ⁊ honestatis. La. XXXVIII. O Jagill.

De Abſtinentia Sobrietate Crapula ⁊ Ebrietate
Capitulum. XXXIX. Magiſter

Liber. XII.

Galienus

Boetius

Ambrosius

ablatione sanguis immutant in paralitum: pessima morboꝝ gña erupere. & Sallustius in ex. po. rarior medicum acriu c viciore pñs diu nec tan? cē quoz: vi-
ta & ars saguna est. Et sapiēs in multis elcis erit infirmus. Et rursus. Sa-
nitas est animę & corporis sobrius potus. Et Boetius. solatiū p pñe pau-
cis munimic natura contenta est: cui? satietatē h supfluo vigere veniat:
i nunc idā si tēq inuid. rīs aut noxiū. **Ambrosius** & mala scitis Ambrosius. & crapula
hūa. io gñi ab aq̄is cuculū restat. q̄m nmatum videt pñca. Septo die. di.
35. Gula em regnat. ē a paradiso epulit. abstinentia. ad paradisum errantē
reuocauit. Gula em feruore indurū nō em esset bodie fuit? si ebrietas nō
fuisset. Iden q̄m. is paup̄ate adduxit. q̄ ligando breuissimis diebꝝ torant
subam a pgenitoribꝝ pñitā mēto. labor. deuorauerat. nō attendes illū Sap.
Qui diligit epulas in gēsta. c erit. hui quor homicidia fecit. Amartudo em
est animę vini mltia potatū. Iq̄ Sap. & Oseas ppheta. Vinū & ebrietas au-
ferūt cor. Ardēm. Ebrietas em vī air S. nece. nihil aliud est nisi volūtaria insa-
nia. Qz vī testat Tullius in par. dōis. Voluptas aim a sede sua q̄stiatu di-
mouet. Macrobius. lib. saturnaliū. In p. cudiū terapz nūc o habet q̄ quis
voluptariū vacat. Quinimo beithy. viliores sunt: q̄ vltra nēcitare raro pascit
tur: dū aut se crapula grauat. sēntiūt abstinentē donec sumpta alimēta di-
gesserūt. Solus ipariētia gule. (sq̄e Hierony.) vomitū remediāt: q̄ turpi-
ter ingererūt turpius egerūt. Hi sunt bibuli qui nēdibile vīni quantitatē
vna die hauriūt: pñit sēntiūt p supiora & infriora emittūt. Sicq̄ laudat
peccator in desiderijs animę ingit. Inquirit bñdicit. Nā pñcep. pñoz q̄ ra-
lia de medio auferre dñr codē cūmin: (q̄ pudor est dicere) irriteri sepius u-
ueniunt. Hi sunt q̄z vī air aplūs Deus vent & est. Ab hoc enim (inq̄ Aug.)
colit q̄d p ceteris diligit. De his sobrius rex David exclamat. Sepulchrū pa-
rens est guttur eoz: fereat em oia edacū quēadmodū sepulchra cadaueribꝝ
mortuoz repleta. Ab q̄d dicit vīuunt vī cōmedant & bibant: nō aut cōme-
dunt & bibūt exēplo Socras vī vīcare possunt. Efficunt eōdem sicut equus
& mulus q̄bus nō est intellectus: in luxuriā pñiūs. Nā vī air Hierony. Ven-
ter mero gñuas cito spumat in libidine. Quos Ap̄ls admonet dicens. Nolite
inebriari vino: in quo est luxuria. Et Salomō Luxuria salutes est vīni. Et
Terent. Sine cerere & baceho friger venus. Ouidius. Nos & amor vīniq̄q̄ ni-
hil mod. rāb se suadent. Dñs etiam talibus per pphētā cōmūatur dicens.
V: qui p̄surgis mane ad ebrietatē secrandū: potandum vsq̄ ad vesperam
vī vino gñuas & p seipm air. Attendere ne grauent corda vīa in crapula:
ebrietatē. Sed q̄d diutius in his calamū relapso: non enim epītomatis cape-
re possit breuitas crapulę casus lamentabiles: & adu. rās candē scripturas
insurgentes. Est em (vī inq̄ Canon) ebrietas oīm vīroz fomes ac nutrit.
Di. Bestiale hoc viciū q̄ tā pcerū adolecētia maxime laborat omni studio
huic pesti locus pñdudat. **Ambrosius**. Diuus Augustinus in agro pñione determi-
nar dicens. Nō interest q̄d vel q̄strum alimentoz q̄s sunt: at p pgrueria hōm-
atq̄ pñone sug & valitudinis necessitate: sed q̄ta felicitate & serenitate aut
carcar: cum vel oporteat: vel necesse est carere. Fieri enim pōt vī sine aliquo
vīro cupidinis vel voracitatis pñosissimo cibo sapiens vīat. insipiens aut se
dissima gula flāma in vilissimū ol? ardeat. vī parz de Esau vidente pñio-
genita sua p decoctione rusa. Di. Delicati igit cōfuct vici pñi? **Ambrosius**. pñe
cū moderaminē: si ad vīa cogerentur egrotarent. De modis q̄b? nos gñā
pullar pñe Gregoriū vīni offi pñute decoratū lib. ex. moralium & de pñe. dñ. v
pa. dñ. modis. aut em gulosis tps indigētie pñenit: cibo lautioris querit:
nimis accurate parat: nimis sumit: desiderij nō refrenat. aut l oibꝝ excedit

De principiis philoso. mora.

Idem hec de temperantia circa gustu: q̄ nobis sobrietas abstinentie intelligit
et de extremo eius intemperantia sc̄ q̄ sit per excessum q̄ a gulam non n̄ am
suffragane. Alit̄ r̄um extremum per defectu quod insensuali as in gustu dic̄
morale est vitium sc̄dola aſt dñi virtus. Unde q̄dam ex sanctis patrib
rudis olitio a aqua contentu: coctum autem aliquid sumere luxuria depu
rabant: ait diuus Hieronymus.

De charitate coniugali et virginali q̄ et virginitas et
quod amittitur et premitur. **Cap. XL. Bi.**

Is igit dimittis temperantia circa tactu percurramus. **Ma.**
Idem ordo originis q̄ in gustu r̄pati fuerim: facile in tactu
modum tenebunt. Temperantia aſt in gustu difficile temperari
esse p̄t in tactu. Quicuna enim membrorum sunt stomachus et pu
denda. ait Hieronymus. v̄t̄ vicinitate mēbroz intelligat cōfede
ratio v̄t̄ioz. Et v̄t̄er magis: fluens cito spumat in libidine:
luxuriosa quoq̄ res ē vinu. Salieno dicte medico. alas ira nimio sanguine
et adipibz q̄st luto iraculitas nubi celsis: sed sp̄ de carnibz eructare: et ventris
ingularem cogitare. temperantia itaq̄ (ne lōgius abea) circa tactu p̄ castitatem
pudicitia expr̄it. Castitas v̄t̄ p̄missum est delectatōdes tactus in rebo vene
reis. modera in coniugate viduis et virginibz. In coniugatis v̄t̄ sc̄ ea p̄lis tñ
aut vitande fornicationis v̄t̄ reddendi debiti his vacet t̄pibz et locis congrui
io: modo naturalis n̄ aſt cā cōplede libidinis. Nā et sextus pythagoricus di
cebat. Adulter est in suā v̄t̄ore ardentior: amator. et ap̄s. v̄t̄ sc̄iat. v̄t̄isquisq̄
vas suū possidere. In viduis p̄cipit castitas etiā honorari. v̄t̄ ruitores post
obitu mariti alteri nō copulant: sed corpe et mente a carnalibz delectatōibz
in p̄petuū abstinēt. In virginibus castitas p̄cipua inuenit. nā v̄t̄ ait diuus
Augu. in li. de viduitate bona est pudicitia coniugalis: melior vidua et op̄a
ſginalis. Et Damascenus li. iij. Quāto angelus hōi est sup̄ior. tāto p̄gini
tas est nuptis honorabilior. Est aut̄ v̄t̄ ait Augu. de nuptiis in carne corru
pibili p̄petua incorruptio meditatio. Duo tñ dic̄t̄ virginitas. integritate v̄t̄
corpis et habitū electiū observandi integritatem illā in p̄petuū et sic est p̄?
Debet igit p̄go in p̄posito firmo h̄re in p̄petuū nunq̄ velle in carnis corru
ptionem cōsentire. quo stante p̄go p̄manet: etiā si violenter claustra pudoris
insurgant. v̄t̄ Augu. in libro de civitate dei ca. 16. et 18. differuit. vnde vere vir
gines non sunt paruuli integri corpe: quia p̄positum non habent. nec etiā
adulti volentes aliquādo nubere. Castitatis laudes Augustinus in sermone
quodam ad heremitas succinxe q̄dem sed sp̄cū de q̄ explicat dic̄s. O castitatis
ornamentū nobilitū. exaltatio humilitū. nobilitas ignobilium. pulchrit̄ eo
viliū. solamen meretricū. augmentum pulchritudinis. decus sancte religio
nis. mino: rario criminum. multiplicatio meritorum. dei amica. angelorum
cognata. patriarcharum vira. prophetarum corona. apostolorum cingulum
matrum auxilium. confessorum vehiculum. virginum speculum. viduarū
refugium. et cunctorum bonorum gaudiū. ac solatiū. Itaq̄ est virtus quē nos
deo cōmendat: quē nos angelos facit: quē nos sup̄ sidera extollit. Virgini
tas p̄o p̄sona et t̄pibz et cōtōmaris angustie nō capit. Est enim v̄t̄ ait Hie
ronymus) angelis semp cognata virginitas. Est agni dei singularis pedicū
b iij

Liber. XII.

Si quis eſt in ſtatu ſanctiſſimo agnus deſcendiſſe ſcitur p. ceteris aureoſi porrabūt q̄ ſola mēte a niſſam p. penitentiā recuperabūt. Deſcendit autē etiā p. corpus corruptio. In ſ. p. reſolutionē ſeminiſ voluntariā nāq̄ recuperabūt: nec d. uo (inquit Hiero.) ſignū poſt ruina ſuſcita. e. p̄dici. faceret qd id qd ſacri eſt nō eſt ſacri: qd eſt impoſſibile. hinc Quidius in epiſt. Nulla reparabit arte liſa pudicitia eſt. nō q̄ de is violata ſignificat clauſtra reintegrare neſcit hoc cū om̄i potētiā ſuā d. rogari: ſed q̄ violata: violata nō ſit: locus non ſacri d. De pudicitia loquamur.

De pudicitia et continētia et q̄ maxime neceſſaria ſit cōiugatis viduis ſoluris et virginib⁹. La. XII. Oja.

Udicitia nō modo delectatōe venerea declinat: verūſignā ſigna libidinis cohibet. In matrimonio q̄dem: debiti naturę modū. et ordi nem cuſtodit. In viduis diſcuſſum indicat: q̄ et Apla diſcurrentes redarguit dicēs. Ocioſi. eſt diſcunt circuire domos. Delicias abſcēdit. Uidua eſt (idem inq̄) que in d. i. e. eſt mortua eſt: veſtiti omni deponit. In virginibus ſc̄p̄us ſenſus et cogitatōes a veneris au. r. i. nā impudici ſus oculus impudici cordis eſt nunciuſ. Et Quintilian⁹. oculi tota noſtra lu x iataures ſi colloquiſ turpib⁹ parent: virginitatē produnt et capiunt. vii Sap. Irreſtitur eſt multis ſimōib⁹. et Aplus. Corripunt bonos mores collo qua praua. A. n. p. l. e. r. o. ſ. i. c. u. l. a. i. n. c. e. n. d. i. t. et in ſancti facit. Cogitatōes im munde vt p̄miſſum eſt facile adue. tent: conſenſu totā ſignificatē adimunt. Lauda eſt igit̄ virginib⁹ maxime ſocietas pueriſ nam vt ait Sapientia. Qui ſe ſp̄ḡit fomicariis neq̄ erit. Vitanda ſunt et ocia. nam dicit Caro. ocia dāt vicia. Quidius rem. di. o. p. r. i. m. o. Q. u. i. n. ſ. A. g. ſ. i. t. b. u. s. q. u. a. r. e. ſ. i. r. ſ. a. c. r. u. s. a. d. u. l. t. e. r. In promptu cauſa eſt: quia deſiduoſus erat. Item. ocia ſi tollas perire: cupi dius arcus. Oſioſos autē aſos (inq̄ Seneca ad Luciliū) labo. nutria. Et Hiero. ad Ruſticū monachū. Ama ſtudia ſcripturaz: et carnis vitia non amabis. pudicitia q̄ eſt in ſoluris: cōnſentia dici ſoler: q̄ eſt vna de p̄tīb⁹ potēti alibus tēperantię. Habes itaq̄ fili qd ad p̄as de tēpore a. r. a. c. e. t. ſ. c. i. r. e. v. o. l. u. n. t. i. c. u. p. p. c. e. c. e. ſ. ſ. u. m. l. u. r. u. r. i. a. et impudicitia opponit: q̄ defectū aut inſenſu litas racē? q̄ vitū eſt naturę nobiliſſimum nāq̄ op̄tū in vniūſo eſt ḡnare ſibi ſimile. c. c. q̄ igni tñ meriti eſt in ſchola dñi: vt viſum eſt. Di. Lururia igit̄ et impudicitia p̄ſequere. Ama. Impudicitia notificat per contrarietate ſam: dicroz de pudicitia. Di. Ad lururiam igit̄ ſtilum vertit.

De lururia modis et ſpēbus: ac filiab⁹ eiūſdē. L. XII.

Lururia inordinatus eſt appetitus venereoz: cuius occaſione ſeri prura cōmemorat. et ocia. ſegnificat. ſomnus. caro. ſemina. vinum. p̄ſcriptas. ludus. carmina. forma. puer. De ocio atq̄ ſegnificat ſupra ap̄s Quidi allegat. c. p̄mo. De ſomno ſapientia Caro teſtem ſe exhibet dicens. plus vigilia ſemp̄ ſomno ne deditus ſto. nā diuturna q̄s vitis alimenta miniſtrat. Caro de ſe ſpermare: multū admiſtrat. q̄ ſubſtra be ſigna ſoco ſi vis exingueret flammās. De ſemina ſup̄ſuſ. eſt teſtimonia adducere q̄ ſi oia innumera ſunt. 2. ge ſc̄m Amb. l. de officiis vbi ait. Janna diaboli via inſtrata: corpōis p̄cuſſio: motuſ genis eſt ſp̄ia: cū primat ſtimulat: ignē accēdit. De vino dñi Hiero. ſtilus dñi. x. r. v. ca. venter me ro ḡtuans cito ſpumat in libidine. Et Aplus. Noſce inebriari vino in q̄ eſt

Hierony:

De principiis philoso. mora.

[illegible]

Gregorius
lib. 31. mor. 2.

De pri^o potēcialib⁹ is Tēpantie. de Continētia ma
licia Bestialitate ⁊ virtute heroica. Ca. XLIII. Bisc.

Remissio ordo epistolatus: et nunc pres. potentiales: et patris episcopo-
mus. Ita. be. pres. sunt continentia: massu: et clementia: et modesti-
as: et alie. continentur. Di. Continentia ad est: Ita. Et ams
inmensa a delectatione. Iaro est: et ait aphus pceptis aduers. spm. hanc
cōcupiscentia amimus p continentia refrenat nō mō circa gēfē: et ratiō: v-
erū circa q̄sēq. delectatōis a quibus inuictus pmanet si bene. p̄sistat: et ab
eō nō recedit. q̄ si contrariū fiat incontinentia fit: et animus passionis: cedit.

Liber. XII.

Primo quidem per puolaridum; si ante consilia ridem ex impetu passionibus vincitur ut cholericis et melancholicis. Secundo si consiliario fit; sed in ea non perscrutat. In quo magis passionem sequitur. ut frequentius stigmati et sanguini; quod si per ueritas rationis ita dicitur ut mali bonum dicat et in eo fine consistat; dicitur malicia quibus comminat dominus per prophetam dicens. et vobis quod dicitis mali bonum et bonum malum. Si hoc limites humane nature concupiscentia. greditur animus vineat erit bestialitas ut in concubitu cum brutis. In hoc enim sola sensualitas quod bestialis edicamus dominat; ideo bestiales dicuntur quod tale consilia operantur. Qui autem a sensualitate se abstrahunt et in intellectiva qua deus comparatur ultra eodem modum proficiunt. Heroos id est diuini vel deificati a patris voluntur et virtus eorum heroica est. Tenentes autem modum inter bestiales et heroos prouisi sunt et principes proprie volunt. Di. Adansuetudine filii breuitate explanas.

Ephicoz. 7

De mansuetudine. clemencia. pace. iracundia. crudelitate ferocitate. seueritate. et inuidia. La. XLIII. O. Ja.

Mansuetudo et clemencia sic explanantur: animi circa ire passionem cohibere ne nimis debitas transgrediat. Ira enim secundum Tullium est libido puniendi est quod scisse videtur iniuriam. Vbi duo inuenerunt scilicet appetitus vindicte et pena infligenda. primo mansuetudo quod mitas sic intelligendae sunt harum definitioes quibus definitiuntur. Adansuetudo est moderatiua iras. Clemencia vero est per quam animus concitatus in odium alterius benignitate retinetur; sed ne odium penam debite infligat. Ponit autem hic odium per ira quod odium est ira inueterata. ad primum mansuetudinis suo exemplo spectat Christus nos admonet dicens. Disce a me quod mitis sum et humilis corde. Et per apostolum. Tu vero dei secretum pacis scilicet mansuetudinem. insuper et per sapientem. qui mihi in mansuetudine serua animam tuam quod vero tunc labori fortis insiluit cum fructus copiosus sperat; idem dominus mansuetudinis prima promittit maximam cum ait. Beati iures qui ipsi possidebunt terram sed viventis. Item psalmista. Mansueti hereditabunt terram et deletrabunt in multitudinem pacis. Ihabito igitur iuxta sententiam Senecae cum hominibus pacemque viris bellum. Remissus enim impatiens (ut idem ait) melius preest. Atque etiam domino reddere idem de nimia misericordia quod de nimia seueritate. inquit Chrysostomus. Et sine clemencia et misericordia lex Christi non impletur testatur Hieronymus. Di. Extrema Adansuetudinis que sunt. Ma. Irascibilitas ira sine iracundia. De ficere enim ab ira per irascibilitatem et nunquam irasci laudabile non est. Item per prophetam ait. Irascimini et nolite peccare. Irasci enim iustus inquit Augustinus. 6. q. 1. per apostolum. Irascimini sicut et ego irascor et non odire. Rursus nimium irasci intollerabilis est et triplex fit. primo ex leui causa et velociter et extremius illi mori melius est quod videmus in cholericis propter caliditatem. Et est ira ebullitio sanguinis circa cor. inquit Aristoteles primo de anima. et Sanfridus in poetria. Iracundia fiamme marces furoris: ab ipso felle trahens ortum cor et interiora venenat. hos in his Hierocoles vel acutes nominat: ab acris quod est extremus et colos ira. Alii iram diutius retinent: propter marces grossitatem. ut melancholicos quos amares vocat. Non est est ira super iram mulieris ait sapiens hoc propter debilitatem rationis. Tertii qui graues appellantur a concepta obstinatione aio tenent nec desistunt donec vindictam inferant: illi seueri sunt si secundum legem puniunt. Heroes si sine causa puniunt: aut si in hominem cruciatu deletrant. Crudeliter si grauiore quam lex dicitur penas inferunt. Vbi iam tertii ordinis iracundia potius bestie quam homines dicendi sunt quod obstinato animo sunt nec misereantur.

Lib. XII.

vir dei scitis et humilis Benedictus in regula sua commemorat. Primus est cor
de et corp. humilitate ostendere desipio in terra asperitibus. Secundus pauca
et ronabilia loqui non clamorosa voce. tertius raro et difficile ridere. Quartus vix
ad interrogatorem tacere. Quintus in eo vivere. Sextus et omnibus vultus
et credere et pronuntiare. Septimus ad omnia se indignum et inutilem existimare.
Octavus peccata propria pure confiteri. Nonus pro obedientia fieri durus et in aspe
ris patientiam amplecti. Decimus omni obedientia se subdere superiori. Unde
cimus non delectari voluntate propria implere. Duodecimus deum timere. Olim
qui precepit memoria habere gradibus ascendit in montem dei per viam vero op
positum quod est superbia tot gradibus descendit fit in baratrum et carcere ceteri in
diaboli. Di. Superbia quid est? Aua. Est ut inquit Angu. de ciuit. 4. ca. 12. p.
uerse celsitudinis appetitio: et in lib. de Innocentia. Superbia inquit est in
ordinatus amor proprii. et ceteris. et hoc quidem quadrupli finem beatus Greg.
lib. 14. moralium. Aut enim superbi bona a semetipsis habere existimant. Aut
si datum desuper credunt tamen suis meritis deputant. Aut certe cum iactant se
habere quod non habent. aut despectus ceteris singulariter videri appetunt.
De his omnibus David se unico versiculo excusat dicens. Domine non est
exaltatus cor meus: neque elati sunt oculi mei: neque ambulavi in magnis: neque
in mirabilibus super me. reddendo singula singulis. Di. Gradus autem su
perbie qui sunt? Aua. Quos beatus Bernardus et post eum sanctus thomas
enumerat. Primus est curiositas quo quis minime contentus terminis sibi
conuenientis: cognitionis: querit scire videre et audire et similiter ceteris: sensibus
experiri quod non decet: non esse faciat ut oculus visum: nec auris auditum inquit
Salomon. Secundus est leuitas mentis ad iudicandum alios et ad docendum
noua: quod si estimat ceteris prudentior: tertius est incepta leticia si prospera
malis. Lerant enim aut Sapientis: qui malefecerint et querunt in rebus pessimis.
Quartus est iactantia vel loquacitas: non attendens quod laus in ore proprio
fordeat. Et illud Zaronis. Nec te collaudes nec te culpaucris ipse. Quare
subiungit. b. faciunt stulti quos gloria verat inanis. Quintus singularitas
facere se a hominibus ultra cetera ut reputet melior. Sextus Arrogantia qua de aliis
pesse nulli subesse querit: et adulationibus acquiescit. Septimus presumptio qui
se ad ea quod vires suas excedunt ingerit sufficienter se reputando. b. contra Caro
nus admonitionem ad consilium accedit non vocat. non reputas bene actum quod
ipse non dictauerit. Octavus despectus: peccata et ut ait Seneca in libro de clamaris
omni. b. et equale omnium est ut vitia sua malum excusare: et confingere. Nonus Si
mulata modestia ut videtur humilis et penitens quod locus defensionis non est. Deci
mus. Rebellio. nolle se obedire superioribus. Im pueri enim cum in profundo venerit
peccata et preuenit. Undecimus Libertas peccandi. ut neminem timeat. quod scilicet pro
descentes gradus. preuenit. p. decimus erit superiores despectus. libere ergo delectat
facere quod placet. Duodecimus est Confusio peccandi ut olim madorat dei
Imemor deat insipiens in corde suo. non est deus. In his gradibus multe et si
libus Superbie sunt expresse. Sunt enim filii superbie Ambicio presumptio
Arrogantia pertinacia Ingratitudo Iudicii temerarius Irissio. Ten prae
decum: adulario et inanis gloria. qui si laudem in apro appetit alias de se filios
gignit qui sunt Imodestia ornatus inobedientia iactantia principia: hypocri
sis discordia contentio. de his termino copiosior theologie referuabit. Di.
De studiositate autem que est secunda Modestia pars: quid dicis?

Seneca

Prover. 6

De studiositate et vitio opposito Curiositati.
Capitulum XLVI. Magister

De principiis philoso. mora.

Teste Arist. principio me-
 rba. Omnes
 voles natu-
 ra scire deo
 scierant nec
 intellectus
 intelligen-
 do etia ma-
 gnam intelli-
 gibilis fari-
 gatur et pro-
 pter affirmi-
 tare sue ca-
 pacitatis ja-
 nullus cre-
 atur cogni-
 tione quie-
 tat veritatem
 cum inersus
 sit materie
 ad ea q ma-
 nifestissima
 sunt natu-
 re se habet
 vtioculis ny-
 cricioracis ad
 lumen solus
 deus si immoderatus inderit in inextricabiles errores incidit ut videre e-
 in opinionibus philosophorum gentium et coram quos hereticos dicimus quos
 Sapiens admonet. Altiora te ne qseris et fortiora te ne scrutaris: et in pluribus
 operibus eius non sis curiosus: multos enim supplantavit suspitio illorum et in
 vanitate detinuit sensus eorum et q scrutator est manifestis opprimet gloria eius
 et Aplos. Nolite alia sapere sed sapere ad sobrietatem. Aperte igitur et velle sci-
 re aut q sunt inibita: aut q sunt admittenda: non tamen ordinando illa in se-
 ne vltimū sed simplr ut eorum habeat noticia: vanū est ut pater Sapientie. 8.
 Vanū sunt omnes homines in quibus non subest scientia dei id est qui non oidi-
 nāt scientia suā in cognitionem dei. Et hac vanitate sit studiosas appetitum
 coarctet et intra limites constitutos retineat: yltra quos vitiū curiositatis adducit
 Curiosus enim (ut inquit Augustinus libro de vitilitate credenda) est qui ea
 requirit que nihil ad se pertinent.

Augusti.

De Eutropia Bomolchia et Rusticitate et quodq
 ex ludis si insidendum. Ca. XLVII. Mag.

Onasit enim labores exteriores boiem frangere: sed et interioris ex eo
 neptio vitiū anime ad corpus: boiem debilitat et enervat: qd aliad
 rebus maiores ad interruptiōem talium scēas horati sunt. vñ Au-
 gustinus musice volo tandem tibi pareas: nā sapienter decet interdū remittere ace-
 re. Et pāpilius. parce iuuentuti cōplectere gaudia vi-
 re. Et deo et letis pascere corda locis. Et moralissimus Caro. Interdū tui
 interpone gaudia curis. et Bonricus Samarensis pualer in cunctis mode

Libet. XII.

ita discretio rebo. Qua sine p̄tutū grande pibit opus. Quid? quodq. Qd̄ ca-
rer alterna requiesdurabit nō est. Ibc̄ reparat vires sc̄sa q̄ mēba iuarat.
rursus. Ferrens assiduo p̄sumit annulus vsu. Da requiescet? ager bene cre-
dita reddit. Et p̄bus. Rēdes et ludus in vira sunt necessaria. Di. Cur igit̄
nō sepius nec om̄i ludo nos inistere patior? Aba. Ne in vsu. malū inci-
datis. nā q̄ semel est umbra recens. ieruabit odorē Testa viu. Et vt inquit
Sapiēs. Adolēscens iuxta viā suā gradit̄s. etiā cū senerit nō recedit ab ea.
Ludo igit̄ et loco vti q̄dem licet inq̄r Tullius sed sicut somno. et genibz ceteris
rūc q̄dem cū grauibz et scriosis rebus satis fecerimus. Qd̄ aut̄ a multis
ludis te tuosq̄ cōplices inbibeo. eo fit. q̄ aut petulātes iobsceni aut flagitiosi
sunt cū honore fil̄ et subam vlam auferētes. Et exerceant talcs ludos cir-
ca vltimā necessitatē res suas donare. virtutū est immanē. non virtus inquit
Aug. sup̄ Joan. dist. 86. ca. donare. Et Hierony. parua sunt et are biltronibz
et sacrificare demonibz. de q̄bus q̄ Joan. Chriost. sup̄ Marb. sic ait. vbi est lu-
dus vel saltatio ibi est folabolus. honestos aut̄ ludos nec ip̄a sacra scriptura
vetat. vti videre est ap̄d Alexandrū de ales. ij. pre. q. 37. et sc̄m̄ Tbo. sc̄ba sc̄dē
q. 168. Nec ego a medio (qd̄ solum p̄nosum est) in ludis declinamus. virtutū
studeamus. quā p̄bs Europellū nos vrbānitatē aut iucunditatē dicere pos-
sumus. Europellus itaq̄ dicit q̄sibene se vertens ad cūia et cūis p̄ba lu-
dicra vel iocosa. si q̄m cōmūa dicere videt illa nullius famā ledūt. sed cū de
ctatide emendaridē inferunt. sequit̄ cū et diligenter obseruat. qd̄ vir sc̄m̄
Ambro. pmo de officijs monet dices. Cauemus ne dñi relaxare alim volum?
soluamus oēm harmoniā q̄m concentū bonoz opoz. qz vero vt ait Persius
q̄s ille hoim spēs et rez discolor. vsus. Uelle. suū cūq̄ est. nec voro vniū vno.
Et Quidius de arre. Pectoribus mores totū sunt quorū in orbe figura. Euro-
pulus in singulis q̄rum ad psonā rēpus et locū cuncta prospicere habet. vt
ne qd̄ nimis attēct modicū i rebo vltra citraq̄ quē nequit consistere rectū
obseruet. Di. Extrema huius virtutis q̄ sunt? Aba. Bomolechia et Rustici-
tas siue Agreikasia. inde Bomolechus et Agrestis. Ille credidit. hic desedit. Ille
singula dicta et facta alioz seruat et rapit vt in risum vertat. nō curās si etiā
eosdem contristeret. dicitur a bomos altare et locos raptos. eo q̄ adinstat nū-
mū expectātes vt de area in solanū carnes rapiat. sic ip̄e aliozum dicta et fa-
cta in locū et vitiā vertit. Agrestis est tristis in ossibz in nullo ludo q̄uis bo-
nestos eliminādus. b̄ i melacholicis plurimū est. vitiū naturę potius q̄ mo-
ris. q̄b cōparandum est. Di. Alię modestię p̄ces si q̄ sunt asseras.

**De modestia et verecundia seruanda in oculis et aliis
sensibus similiter et in lingua. La. XLVIII. OJa.**

Retor dicta multa sunt modestiā cōcēmentia. nā vt ait Sa-
piens. Amicus corporis. rursus denūtiat. gressus hois cunctat
de co. Et Aug. In cōpositio. corporis q̄lratē indicat mentis. ol.
41. pa. vt clerie. Et Hierony. Nec affectate sordes nec crebre
delicię laudē parūt. Et hec q̄rum ad ornātū excriorē. in q̄
superflua abscindunt p̄ sufficientiā. qd̄ nō nimis crāsita red-
rant. sit p̄ moderatidē. Ornātū vt gestū et incessum pponit. verecundia. de q̄
Ambro. lib. de officijs. Sicut in senibz grauitas et in iuuenibz alacritas. sic
in adolēcentibz. verecundia velut q̄dam naturę dore emendat. Ibc̄ ip̄o co-
pis motu sc̄lur. incessu. renēda est. Ibbat. cū mentis nē in statu corporis
et vox qd̄ ē al corporis motus. Ibc̄ Am. nimirū. verecundia in bole oīum sensu cu

De principiis philoso. moza:

Ita dicitur parit: q̄ ablata mor̄ mors intrabit: vt inq̄t Iheremias. mō is acce-
dit p̄ sen. itas n̄ras. f. ceterisq̄ aut qd sunt: nisi oculi aures nares os & ma-
nus. hinc. mor̄. Quirilian⁹ inq̄: totius hoīs libertas effectos p̄didisse. ocu-
li sunt. p̄ quos paup̄atē terre nō possum⁹. oculi tota n̄ra luxuria. ibi nos in Iheremie
oīa. quorūdie vicia p̄cipitant murant. ad a manū cōcū. p̄ficiūt. Sunt igit̄ irrita Quirilia
mentū. vicioꝝ. ouca scelerū. ait Seneca de remedio fortūtoꝝ. vñ. Aug. Nec
dicatis vos h̄re anios pudicos: si habeat oculos impudicos: q̄ impudicus oculus
impudica cordis est nunci⁹. q̄. q̄. s. canec. solo. Alij sūt sensus cōhibendi. sunt
maxime aut̄ in lubrico posita lingua. h̄c est vt ait. Iuuenalis est. mali para-
pessima seruit. hanc virtute taciturnitatē cōhibeamus a malo & labia nostra
nō loquant̄ doli. hoc aut̄ q̄ sit. p̄filiatē Quirilianus explicat dicens. Nulla
difficilio: ē credo. q̄ silentij virtutē. Et Cato. Virtutē p̄mā puro compescere
linguā. Porcius ille deo est qui sit rōe taceret. Et Quidius de arte amandi
Epimia est. virtus p̄ficare silentia rebū. Et contra grauis est culpa tacēda
loqui. Si vis igit̄ vitā sc̄z eternā & diligit̄ dies videre bonos: ait. regius p̄p̄ia.
prohibe linguā tuā a malo: & labia tuāne characteribus describendam alio tuo
hic ē p̄filiatē. Regulam tñ Senecę aures characteribus describendam alio tuo
recondas. Di. Quā? Alia. Quā silere qd vis: primus silē. Nā volat irruo-
cabile verbum. & vt ait poeta. Nūq̄ tuta fides. Salust⁹. quocq̄. p̄ aucto ch̄ a
rior: fides q̄ p. cūia. Prolixum nimium esset oēs modicē p̄cos enumerare
qui aq̄ etia multas. et his que in ceteraz virtutum explanationib⁹ iocia sūt
colligi p̄nt. Reges & posthac Seneca saltem in tractatu. de quatuor virtutib⁹
legis & p̄ouerbia Salamonis & libri quem Ecclesiasticum dicunt quibus s̄
plurimas s̄ntas David regis psalmigraphi conueneris nō erit necessarii
a gentilib⁹ moralitates cōquirere: qd cū ab ip̄is colligimus tanquā ab ini-
quis posse floribus auferimus. inquit diuus Aug. & canon. Dñs declarauit.
i. q. i. De ceteris vero quas p̄libata diuīso virtutū theologicales vocat Sen-
tias ignorat. deus est illas infundit istis quos per sacri baptismatis vñā
militē suę ascribit. Di. De illis nūc demū pauca subiungas. Alia. per
pauca: nā completior tractatus de illis theologiē referuandus est: in qua ab
undantissime declarantur.

De virtutibus theologicis in genere. La. XLIX. Bi

Vt igit̄ & q̄ sint virtutes theologicales hic ediffere. Alia. tres sūt
Fides Spes Charitas. Di. theologicales h̄re dicte sunt: Alia.
Quia sola dei reuelatōe nobis in theologia manifestant̄: et a deo
nobis infunduntur: in deum tāquā in sūū obiectum diriguntur
q̄ est finis vltimus & beatitudo seu felicitas p̄fecta ad quā homo creatus est
& his virtutibus sustulturn pueniet. Per fidem quippe deum agnoscit. p̄sp̄
in deum tendit tandem p̄fesse consequi confidit: p̄ Charitatē deū sup̄ oīa. de
fiderat & diligit. Di. Nō pigeat q̄o paulo latius has virtutes describere.

De fidei. definitione & Symbolis & articulo fidei ab apostolis positis. La. L. Jagister.

Fides a doctoribus variē definitur & vere placet tñ eā quā Ap̄ls po-
nit dilucidare. hic in eplā ad hebr̄eos dicit. Fides est substantia spe-
randaz rez argumentū nō apparentiū. id est. Fides est lumen quod
dam a deo infusum: quo habet substantia. i. principium rez sp̄. randam sc̄z
futurę beatitudinis argumentū. i. modū conuincēdū ad assentiendū
nō apparentib⁹ nobis seu. vel ratione naturali. Unde sicut s̄ba. accedēb⁹

Liber. XII.

subest et prior: sic fides ceteris prout prior est et fundamentum. de quo Paulus loquitur ad Cor. dicens. Fundamentum aliud nemo potest ponere preter id quod positum est Iesus Christus. Idem fides Christi: quod facit ut res quae sperantur in futuro in nobis subsistant. et quae inuisibilia sunt in mente nostra appareant. hinc etiam argumentum appellat. Di. Quae sunt autem haec res quae fides esse dicit? Alia. Quae summarie articulos in symbolo Apostolorum explicat et in articulo patrum et archanasque declarationes et in sacris elegit veteris et novi testamenti auctoritate spiritu sancto tradunt. Di. Symboli Apostolorum hoc ne est quod in ecclesia sub officio missae decantatur? Alia. Non: sed id symboli patrum sive Nicenum appellatur. Quod autem ad primas dicunt sacerdotes et incipit. Quicunque vult, salvus esse. Athanasius est. Et reliquum quod omnes fideles in orationibus suis promittunt. et incipit Credo in deum. Apostolorum est. ab apostolis compilatum est. Petrus princeps apostolorum primus dixit. Credo in deum patrem omnipotentem creatorem caeli et terrae. Adiuvit Andreas. Et in Iesum Christum filium eius unigenitum domini nostri. Joannes evangelista adiecit. Qui conceptus est de spiritu sancto natus ex Maria virgine. Jacobus maior intulit. Passus sub pontio pilato: crucifixus mortuus et sepultus. et benedixit. Descendit ad inferna: et tertia die resurrexit a mortuis. Jacobus minor subiungit. Ascendit ad caelos sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Philippus superaddidit. Unde venturus est iudicare vivos et mortuos. Bartholomeus dixit Credo in spiritum sanctum. Mattheus addidit. Sancta ecclesia catholica. Universale subintelligit credo: nec additur in. Simon subiecit. Sanctorum communionem: remissionem peccatorum. Judas Thaddeus superaddidit. Carnis resurrectionem. Matthaeus conclusit dicens. Vitam eternam Amen.

De utilitate fidei de actibus interioribus eiusdem in fidelitate vitio fidei contrario de apostasia heresi et blasphemia.

Ca. LI.

Mag.

De filiis iniquis qui vult salvari esse necesse est ut actu interiore credat et si necesse fuerit actu exteriori confiteatur dicente apostolo ad Rom. Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Et Christus. Qui non crediderit condemnabitur. Et rursus. Qui non credit iam iudicatus non iuxta apostolicam vocem. Sine fide impossibile est placere deo. Actus autem fidei interior: qui est credere quod vis unus sit trinitas: in modis istis videtur haberi. Magister semel. dist. 2. scilicet credere deum: scilicet esse omnipotentem creatorem omnium. et credere deo. hoc est credere quod esse quod deus per scripturas dicitur: quod ipse est summa veritas. Credere in deum est (ut ait Augustinus) credendo amare credendo diligere credendo in cum ire et eius meritis incorporari (quod est summa bonitas) quod si es oia discernere non posset credat quod ecclesia credit et non errabit. Actus autem fidei exterior: quod est fide per locum et tempus certari fieri: hoc non in ore. vel fide sed etiam operibus ut ait Hieronymus. Quod dicitur quod vincimur vitiiis atque peccatis deum negamus et contrario quod boni aliquid agimus deum agnoscimus. Di. Fidei ne vitium? quomodo modum certari futuris opponit. Alia. Etiam infidelitas scilicet ut dicit remissionem bis quod fidei sunt: aut quod fide audiam suscipere contemnitur in gentilibus aut quod fide in figuram suscepit in figurato absque ut in iudeis. aut quod suscepit fidei in manifestis: unde prout contradiicit. ut in apostata et heretico: de ob beatus Petrus ait. Angelus eius erat non coge noscere viam prout post cognita retrorsum in pueri. Oia ista sicut vasto maris rivo fidei laborant. sic et actus actibus fidei operibus oppelluntur: tunc in corde deum deo et in deum vere pure credunt nec oia consentiunt sed cordis infidelitatem nonnunquam blasphemio ore et opere exprimunt. Di. Contine. paulisper

De principiis philosophie mo.

alamus donec qd appostata: qd hereticus qd sit blasphemus qdoceas. Ana.
apostata (vt doctore irrefragabili visus est) qd temerarie a statu fidei obedie
te ecclesiasticæ vel regionis recedit. Hereticus (vt Aug⁹ ait li. de unitate creden
tibus qd aliqui) spalis cōmodi et marie glie principatus sui gra. falsas ac no
tas opinionones vel gignit vel sequit. Blasphemus autē vt s. 2. home placet est
cuius negat aliqd de deo qd sibi puenit vel attribuit deo aliqd qd ei non
uenit: aut creature tribuit qd deo appropriat. Qd si ex certa malitia fiat
crim in spūctm et irremissibile. i. facile nō remissibile. Quāvis fm August.
crim in spūctm ppeit sit finalis impunitia. et illud nec hoc nec in futuro
velo remittit. Di. Dea me ptegnre. gra ab omibz his cauebo: sed pge.

De spe et oppositis virtutibus que sunt presumptio et desperatio. Capitulum. LII. Magister

Spes scdm Magistru in scure. li. 3. dist. 6. Est certa expectatio spes
future beatitudinis ex meritis et gra pueniens. Proprius nepe
actus spei ē expectare. dicte aplo. Si quod nō videm⁹ spera
mus: p patientia expectam⁹. Certa autē dicitur: nō est nisi in id
qd ē possibile nobis adipisci. in deū siue beatitudine quā ad
pisci possum⁹ si gre dei cooperari voluerim⁹. vñ addit ex meritis
gra pueniens: qm si meritis vtri. diue sperare nō spes sed psprio dici pōt
qd est vñ virtutis spei oppositū. Di. Presumptio qd est: Ana. aurū ex super
bia nati. quo dō talē se existimat qd deū etiā peccantē non excludet a sua
gra. vel nō puiat et sic suspēdit diuinā iusticiā et inter perā in spūctm cō
numerat. Et. Aliud vñū ne spei perriat. Mag. Etia desperatio. qd (vt d
cto sup id. Beñ. 4. maior est iniquitas mea tē. i. est blasphemia in spūctm. q
nō remittit in b seculo: q in futuro qz aut putat deū nolle dimittere: aut
nō posse tāqz aut oia nō possit: aut inuideat saluti. 3 qd dñs pmissit dicens. Psalmus
qm in me sperauit liberabo eū. Et Dauid. qm nō dereliquisti qrentes te dñe.
et cetera mltā in veteri et nouo testamto. Di. Illa missa facientes: charitatē
videamus.

De charitate et quō deū nos ipsos: primos et corp⁹ nostrū et primoz diligere iubemur. La. LIII. Magister

Charitas vt magister li. 3. definit. Est dilectio q diligit de⁹ p
pter se: et primus ppter deū vt in deo. Quatuor est aut diu⁹
Aug. li. de doctrina christiana ex ordine diligēda sunt. vñū supra
nos qd est de⁹. Aliud qd sum⁹ nos iñtū ad aliam. T. rñū qd
est infra nos. i. primus. Quartū qd est infra nos b est corp⁹.
Deū qppe (vt ait definitio) diligere debem⁹ ppter se: qz est in
mō bonū. Et vt Ambrosius ait: quo mai⁹ cogitari nō pōt. Aut etiā qz am
icitia ois sup cōdicatione fundat. vt charitas sup cōdicatione beatitudinis deus
ait essentiali beatitudo est: nō ppter se et ante oia diligendus. Si modū qis
mod⁹ vt ait diu⁹. Beñ. est sine mō. qz cā est infinita. vñ in lege scriptū est. Di
liges vñm deū tuū ex toto corde tuo: et ex tota anima tua: et ex tota fortitudine
tua. In euāgelio Lucæ addit. et ex oibz viribz tuis: et ex oī mēte tua. In mar
co dicit. et ex tota fortitue tua: qd in hac totali nōm⁹ in priā autē ē ficiem⁹.
Secūdo debem⁹ nos ipsos diligere: qd ex eo p. qd post pceptū dilectōis dei subui
git et primū sic tāp. vbi ponit p exemplari dilectio nra ad dilectōne pri
mū aut et primū diligere deb⁹ m⁹. vt beatitudo pūcipis: sic p primū nō solū i
telligit boies sed gule iuncti aut amicitia sed etiā inimici et angeli boni oēs

effrales nobis vel exhibere vel exhibere possunt aliqđ in misericordie opta
ra parabola in euangelio Lucę epistolam Di. Si inimicos malosq; boni
diligere permittit et malis amabo. *Adā.* In his diligere debes bonum enim non con
pam seu vitium. ut Canon edocet distin. 87. Odio habeant. p̄tā non bonum
Diligendū autē dicit definitio primū in deo vel propter deū. In deo qđem
iustus est. qđ manet in deo. p̄ gratia. Propter deū qđem sianulius est. ut p̄ gi
riā iustus fiat et in deo maneat. velle qđpe debemus proximo nro vitiā qđ
nam et ea qđ ad hāc deficiunt sic et nobis volumus. et si necesse sit ipsi adie
mento esse debemus. Di. Quartū autē qđ infra nos est. corpus cur Aug.
inter diligenda cōnumerat. cū nos et primū diligere p̄ceptū sit. *Adā.* Tū
ad excludendū. errore Manichei dicentis. corpus et qđq; vitiū a mal
p̄ncipio creata. tū qđ et redundantia et concomitantia corpus deantidum
p̄iceps est sup̄ qua fundatur charitativa amicitia. vñ et Prose ait. Corpu
nrm qđ p̄ nostri est. ad hoc diligendū nobis. est. ut saluti eius ac fragilitati
naturalis p̄solumus et agamus qđenus spiritui ordinare subiectū ad eternā
salutem accepta immortalitate et in corruptione pueniat. de pe. dist. 4.

Charitati oppositū odii cor qđ diligere debemus

Capitulum. Quinquagesimum quartum.

Discipulus

ppositū charitati vitium dñter applicato. *Adā.* Charitati fin
actū suū principalem iā declaratū qđ est diligere oppositū odii
cuius actus est odire vel deī vel nosipos vel primū vel corpus
que iubetur (ut primū est) diligere. Deū qđpe p̄dices odii
nō appbēsum ut summi bonū. qđ ut Dionisi' ait de diu.
vbo. c. 4. Omnis amabile et diligibile est p̄mū bonū et pulchrū
tū appbēsum ut p̄cōz phibitozem et peccantiū punitorē. vellent cū imp
legem phibentē mala non est. ut libere et impune possint peccare et id p̄cō
martianū est fin doctorē. sicut charitas dei virtutū masia. Scipos autē pec
carozes odiunt. qđ p̄ p̄cōm aiam p̄p̄iā occidit dicere scriptura. Os qđ men
tur occidit animā. Ideo p̄saltes ait. Qui diligit iniquitatē odit aiam suā
Di. Ideo custodit eā in vitā eternā. consequentia valia est ex sententia dñi
Qui odit aiam suā in hoc mūdo in vitā eternā custodit eā. *Adā.* Hęc o
tra sunt de pre sensitiua. que salutis rōnalis p̄raria appetit quam hic amā
res ipi cōsenti nō ab aplo respēdunt. ad Timotheū dicente. In neuiss
mis dieb instabunt rēpa piculosa et erūt homines amātes scipos. et proxi
mos aut peccatores odiunt. aut qđ vitia cor respēdunt et veritate ipis di
cunt. fin qđ Comicus ait. Eseritas odii parit. qđ ut Saluator ait. Ois qđ ma
le agit odit lucē. ut non arguant opa eius. aut qđ propter cor bonitatē mali
cia cor magis manifestat. cōtraria est iuxta se posita magis elucescit. aut
less aliquando iniuriā dūmitere sine vindicta nōlūt. et bi in orbe dñica ipis
iudiciū impeant dicentes. Dimitte nobis debita nra. sic nos dūmitimus
d̄bitozibus nostris. qđ. dicerent. Hūc sic nos nolumus dūmitere. p̄mōisse
nos nobis p̄cōz nō dūmitas. et quidem dñi orant. fin. p̄sona p̄p̄ia. Corpus autē
odit qđ vel luxuria. vel crapula aut imoderata libstinetia inualidi ad fuisse
rendos labores diuini cultus reddunt. Di. Ista ad p̄ns sufficere videntur
eteros actus charitatis si quī sunt p̄curamus.

**Actus charitatis interiores minus p̄cipales descri
buntur qui sunt gaudiū pax et misericōdia. Vitia oppōita
sūt acedia inuidia discōrdia cōtentio scissina rixa bellā
seditio obduratio. La. LV. Oagi.**

Philip. 4.
Hamil. 2.

Brego. 5.
moralium
Dionisius
Tullius.

Aristotle

Провед. 6

Ambrosius

Eccl. 30.
Roma. 12.

Laipulū. LVI.

Discipulus.

Charitas actus exteriores q̄ sunt? **A**na Beneficentia; Elemosyna; et correctio fratrum. Quos cū diligimus illis etiā p̄ loco et p̄ bñ facere studemus. fm̄ q̄ ap̄lus monet dicens. Dñi tps̄ habemus oportet bonū ad op̄erē et sp̄ali Dñi mandatorū in iurijs bñface re iubemur ipso dicente. Bñfacite bñe q̄ odierunt vos. et clem̄ in eos quos amam. Interiores etiā effectus op̄e exteriorē credimur sp̄aliē et copulā. Sp̄aliē ter q̄dem; si iniurijs remittim⁹; afflicti⁹ consolamur; defectus aliorū patienter toleramus; iniurijs insinulam⁹; p̄ oib⁹ oramus versus. Cōsulē castiga re mōrē. Roa. 12. ar. Sub cōsulē p̄bendit etiā doctrinā. Compellet i⁹ sursum palam⁹; sicutē potamus nudū tegim⁹. bōspitē colligim⁹. Infirmū visitamus. captivū redimimus. et mortuū sepelimus. h̄. celsio poro cōdo redimō ego colligo cōdo. p̄pter hęc charitas si x̄o sit in iume. a op̄a. nā ep̄l⁹ ait. p̄sencia est benigna nō amulat. i. nō invidet nō agit p̄perā. i. iurē nō inat p̄

Lib. XII

supbiam non est: auidiosa non querit que sua sunt non iritatur: non ad irā puocat: non cogitat malū: non gaudet super iniquitate: sed proximi Congaudet autē: veritati: sab alijs facere. Omnia sūstinet oia credit: que veritas persuadet. Oia sperat: omnia sustinet. Nōs pensato et prosper libe vita re: nplatiua in laudem eius exorsus est dicens. Charitas vt mihi videt est: cō: voluntas ab omni dūs terrens prosus auersa iuncta deo inseparabiliter et igne quodā spūsancti a quo est et qd quē refertur i cēla: inqnam omīs erranea: corruptionis nescia: nulli vitio mutabilitatis obnoxia sup oia que carnaliter diliguntur excelsa affectionum oim pore. Atissima diuin ptemplationis auda: in omnibus semp. r inuicta: summa actionum bona salus: inop: finis celestium: pceptorum: mors criminū: vita. vtū: virtus p: guantiū: palma victorū: arma sanctarū: mentū: causa meritorū bonorū: pmi pcepto: line qua nullus vnq̄ deo placuit: eam qua aliquis peccare nō pōt. fructuosa in penitentiis: lera in pñcentiis: gloriosa in persecuerantib: victuosa in martyrib: operosa i omib: oio fidelis ex qua quicqd est boni opī viuere: quia vt Au. ait. Charitas est radix oim bonorū. Sū: illa estī apłus n. pphetiā nec martyriū nec elemosinas aut alia valere testat in epla pma a Coz. Et ad Thimo: beū ait. finis p: epti est charitas de corde puro et pñcia bona et fide non ficta. In his estī duob: mandatis que sunt de dilectōe dei et primi tota ser pender et pphere. ait dñs. Autē omia igiē hanc bñe stit dāmus vt trāscē: sō: moralitatē itadio ad eterne contemplationis gloriā puentias adiūuare et pñante dño nro Iesu Cfo. qui cum patre et spūilla cto: viuit et regnat in secula seculorū benedictus deus. Di. Amen. Et viciū iudiciū laborū tuorū: idē ipse retributor omnium bonorū retribuat.

Aberis itaq̄ ingenui adolescentes (nam vobis primo be Argarita dedicata est) habetis inq̄a epitoma omniū philosophiē quātitate quidem parū sed pñcia imsump libellos: tractatos capi a cum summiari sentētia mra breuitate et stilo simplici: et diuersis et pphē et rēologorū sanctorūq̄ patrū pñtariis. excussim. vt et breuitatem memoriā adiūuēt: itū simplicitas intellectum iudicā nō creduat: auctoritas originalū voluntatē atticiat: q̄um multo dicto in prosa tum in carmine integre sententię assument ne in fugillatione aliorū videat auctor oia voluisse innouare. Non multorum tamen neorice nomina inopinalibus obicentur: ne quēpiam nomen abstrerat quem sententiā doleat. Et tertiū autē maxime quatuor doctorū et columnarū ecclesię. et inter hos Aurelij Augustini verba cū annotatiōe librorū et capitū expreſsus ponuntur vt habeant calumniatores quodentem inuidiē reducār q̄bus nihilominus multotiens ab auctore diuersis in locis responderi considerunt et reuiderunt singula auctore ipse et oim facultatē non infirmi pfectores quorum nomina liber vite cōtineat oprate. Sed quid autē sanę doctrinę contrarium inuenitur: emendat quocūq̄ interest nihil quippe temere vult qui scribit sentire aut dē fendere sed in omnibus aliorū et melius sententium iudicio magis q̄ proprio inniri.

John Carter Brown
Library

Index Summarius

der summarioꝝ totius
de arganis philosophie fm
i ordinem.

Incipientia ab H
pꝛopos differit li. i. tra. i. cap. 33
ca. 3
alio quod i constructionem veniat
ario. passio suspensibilis li. i. ca. 4
ria comendat ibi. ca. 39
affio animi li. xij. ca. 4
inu capitale ibi. ca. 55
s triplex est li. i. tra. 7. ca. 7
i fallacia quod comitatur ibi dem
i phonaz qñ mala sit li. i. ca. 2. 4
nolo nesciant li. i. tra. i. ca. 5
ponominis ibi. ca. 23
ibi ibidem ca. 24
pꝛincipi ibidem ca. 31
aducrij ibidem ca. 32
pꝛopositionis ibi. ca. 33
i conjunctionis ibi. ca. 4
o pꝛedicabile quid sit li. i. tra. i. ca. 9
i quod inseparabile dicit ibi.
i dicant dialectici li. i. tra. 5. ca. 2
i fallacia quod fiat ibi tra. 7. ca. 8
i reale habet esse distincti a subiecto
i tra. i subiecti nō gñat li. 8. ca. 33
i separati si agere possit ibi. ca. 32
i a nō sunt ex materia ibi. ca. 8
i a si pari a subiectis. i consuetiari pñ
i nia diuina li. i. tra. 2. ca. 2
i plura solo nūcro diuina quomo
i in ul esse pñt ibi. ca. 4
i nia multum conducunt ad cogniti
i substantie. li. i. ca. 5
i pꝛedicamentū li. i. tra. 2. ca. 9
i quod dicit inferre passionē ibi.
i n q sit subiectiue ibi.
i passio nō distinguunt pꝛedicamen
i ter ibidem ca. 8
i pꝛifica quod fiat. qñlter actiua cum
i sunt conuenire habeant li. 8. ca. 32
i vniuoca equoca directa refra ibide
i pꝛificus enitarius i formalis ibi
i m. ca. 8
i gnomericus li. 6. tra. 2. ca. 2
i anit constructio li. i. tra. 2. ca. 21
i anitmerica in integris li. 4

tra. 2. capitulo. 5
additio in mñ. vñ. ibi. tra. 5. ca. 3
additio in mñ. pñ. ibi. tra. 4. ca. 3
additio sup lincis ibi. tra. 5. ca. 2
adictui i futuri constructio li. i. tra. 2. ca. 2
adoratio triplex est scilicet latia: hyperdulia:
dulia. i quod deus: scilicet boica: eugimaga:
nes Chri i sancto: relique cosidem
adorandē sunt li. 7. tra. 2. ca. 2. ibidem
quare gentiles qdam oēs partes mundi
p dñs colebant
aducribū qd sit li. i. tra. i. ca. 32
aducrij constructio ibi. tra. 2. ca. 7
adulator li. i. tra. ca. 30
adulteriū vitiū i qñlter pñbitū ibi. ca. 42
acris regio. natura dispositio i distinctio p
ria interstina li. 7. tra. i. ca. 41
acris mediū interstini est carcer demonū
acris est humidior aqua. li. 2. ca. 4
acris tra interstina ibi. ca. 7
acris i aqua sunt mediū audiendi nō. p
tractari secundo ca. 15
acromati. spēs supstititiois li. 7. tra. 2. ca. 23
affabilitas pñus est li. i. ca. 30
affectiones animi quatuor: gaudiū spēs dolor
i timor li. i. tra. 2. ca. 30
agressiue in se si possit li. 8. ca. 32
agere idem in seipm si possit ibi.
agere quid sit li. i. ca. 8
agressus virtuosus est ibi. ca. 47
agricultura laudat ibi. ca. 12
alteratio definit li. i. tra. 2. ca. 8. i li. 8. ca. 31
alterabilitum natura ibidem
a trimetra li. 6. tra. 2. ca. 3
alchimia si sit scia i tra. li. 9. ca. 15
alchimie actores multi numerant ibi.
alchimiste quos dicere possumus i lechimi
stas cauere debemus ne faciant ex no
bis lachimistas ibi.
algorismi spēs quor sunt li. 4. tra. 2. ca. 3
ambibologie fallacia li. i. tra. 7. ca. 3
ampliatio logica nō distinguit a restricti
one ibidem tra. 8. ca. 4
ambitio passio animi li. i. ca. 5
ambitio vitiū, quale sit ibi. ca. 45
amicitia virtus est ibi. ca. 30
amor passio animi ibi. ca. 4
amora pꝛecator dialecticoꝝ libro. 2. tra. 5
capitulo secundo

Principaliū materierū

Angelus et anima non habent materiam
ex qua libro octavo capitulo octavo
angelus quid sit in loco ibidem ca. 41
angelus plures si simul esse possint ibidem
angel. si mensurantur quo ibidem ca. 39
anguilla non generat per coitum li. 9 ca. 33
angulus quid sit li. 6 tra. 1 ca. 5
angulus rectus obliquus obtusus et acu-
tus ibidem
anguli sup. linea nō sp. sunt recti ibi. cap. 15
anguli linearum scilicet canitū oppositi sunt
equales ibidem
anguli omnes totum spacium circumstantes
valent quatuor rectos ibidem
angulus solidus. 4. rectis planis minor est
angulus rectilineus omnino angulus cōtin-
gentis maior est ibidem
angulus acutissimus qd sit ibi. ca. 19
De angulis alia quere infra triangulus
animalium nullo puro elemento nutritur
libro nono capitulo quīro
animalium differentie ponunt ibi ca. 28
animalia aquatica vñ orta sunt ibi ca. 25
animalia omnia bona sunt et ad decorem
mundi li. 3 mltis nocua ibi cap. 35
animalia nata spore sunt eiusdem speciei cum
illis q. gñant p. p. pagatiōem scis ca. 36
anima si sit nemo dubitat li. 10 tra. 1 cap. 1
anima quid et qre tam diversa opinari
sunt philosophi ibidem
anime due definitiones Aristot. ibi ca. 3
animalium genera tria sunt ibidem
anima intellectiva omnino gradibus viuens
di corpus animar ibidem
anime vegetative et potentie et actus ibi. ca. 3
anima sensitiva cum suis potētis et actibus
describit li. 1 tra. 2 per totum
anima intellectiva nos a brutis secernit
libro undecimo capitulo primo
anima intellectiva subijci sempcognita est
et presens
anime intellective naturā quā philosophi
questiunt ibidem
anime intel. definientes mltz ponit ibi. cap. 3
anima int. loquitur homo ibidem
anime intellective potentie sunt intellectus
voluntas et memoria ibidem ca. 5
anima offus potest cognoscere ibi. ca. 4
anima intellectiva quā se et cetera imate-

rialia cognoscant ibi ca. 5
anima quomodo componit imagi-
nes prius non visas
anima si habeat omni res spēs porcan-
alia li. 11 cōparata sit tabule rase
anima vñ illustrat q. de omnibz iudicet
anima intellectiva est realiter sue po-
tētie intellectiva quā sit in ago rru-
alia v. gerantia sensitiva et motiva
nec in intellectu sicut trigon-
tragono cap. 15
anima vna est in vno homine
anima intellectiva non creatur in
nifato corpore
anima intellectiva est tota in tota
in q. liber pre corpore suo nec in
minori vno hole q. in alio ibi
anima intel. habet gradus pfectionis
anima intell. crua q. fatui et stulti
anima intellectiva ad abscissionem
non dividit nec vñ occidit ca. 7
anima intellectiva quā habeat omni-
suas vires dec. a. a. r. e. p. l. e. et simi-
anima sensitiva si cetera sit etiam
anima sensitiva si ad divitiōem a-
triplicare possit et si vna sit in vn-
aie intellectus ergo a. a. b. o. l. e. i. o.
pbis diversis assignatur ibi ca. 2
anima intel. nō est pars dei terra
animas duas vñ bonas et malas
in vno posuit manichæus ibidem
anima non est ex radice ibi ca. 20
anime non sunt simul et cōtr. ad
anime singule singulis corpore cre-
nouo et infunduntur ibidem
avicenna reprob. p. deducit intel.
Zu. rrois posuit rectat ibidem
anima simpliciter est et sine materia
aut spiritali ibidem ca. 21
anima cōpōnit ex actu et potentia
anima vegetativa et sensitiva si sin-
teria et vñ p. creatiōem et nati-
et animantū actiō. m. ibi ca. 22
agēs est pstantius passio quā inre-
anima esse immortalē pauci inuol-
uerunt ibidem ca. 25
anima immortalē audientes qda-
runt se q. s. m. non licet ibidem
alam esse immortalē q. l. i. c. e. r. p. l. a. r. o. p.

Index Summaris

serus se mouens quod intelligitur
et moueri se non debet pbat ibi
et moraliter aliter pbat ibi
liberata a corporis sensu clari
nplatur ibidem.
intelligendo non fatigat ibi
intellectus est imago et ibide
et moralitas p scripturas sacras p
ibi ca. 4.
intellectus est dupl. et motus ibide.
mundi quod et ad quid platonic
ibi ibidem ca. 5.
nisi multis nobis notat ibidem.
di ceteras opantes obtricare plac
et alio detur infirmis qm et aliam
et ibi. Aug. in egregio volumine de
muroz nplantaz cu corporibus ge
nur et desinunt ibide
op sunt ex elementis pducts ibi.
si rationem habeat ibi ca. 26.
transmigrandem decorpore in alia
ca. 7 de lapsu carundē de celo rra
phoz opmides ponunt inter quos
res erant et ibi ca. 7.
in demones cōmutari posse Apu
dicit ibidem
creatas et in c lo pvaricatas aliq
ceras origines sensu ca. 28.
et circulario respbat ibi.
non vni corpori vt carceri sed vt for
substantialis et ad quid ca. 8.
a corpore pbat ex mō viui ibi ca. 27.
non extra corpus creat et postea in
ibide
in posio de vnitare intellectus p
ur ibidem
intellectus post separandem a cor
pus vadunt ad diuersa receptacula
si purgatorii et inferni ibi ca. 31.
et custodē angelis ab initio ibide
dotes tra sunt ibide
intellectus inierit beatitudo p porē
ibidem ca. 32.
de principales tres sunt ibi
que et quāra videbit in dco mysteria
habilia ibi ca. 33.
vidēs deī eternaliter semper mi
rāne fastidio ac si primo inciper ibi.

anims et ipb vide: unt p. s. resurrexerunt
ibide ca. 4.
alaz glia et cū dabit in corpa et ca. 55.
angen scriptis in cellis ceterum in
scititia quāra in cbanitate ibi
antipodes quod sunt ibi 7 tra. ca. 8.
antipodica mēta q. unt 1 tra. ca. 1.
annus magnus platoni quantus sit et
quod respbat p 2 tra. 7 tra. 10.
annus bifertis vñ pūat ibi c. 31.
appelario logica li. 2 tra. 8 ca. 6.
appositio ingramatica li. 2 tra. ca. 2.
apostata quā dicit li. 2 ca. 51.
apophansie potētia q. li. 2 tra. 2 ca. 5.
aque dispositio natura et loci li. 7 tra. 4 ca. 4.
aqua cum terra cōstituit vñ spheram cu
ius cōtū est duplex ibide.
aqua quod circumdat terrā ibidem
aqua q. secunda sit ibidem.
aqua est rotunda pbat experimento ibi.
aque si et quod sup celos sunt ibi ca. 10.
aquei celi quod sit ibidem.
Atrius vane iactauit se inuenisse numez
stellarum ibidem ca. 10.
arborum gharo li. 9 ca. 27.
arcum datū ver equalia diuidere possunt
li. 6 tra. 1 ca. 19.
arcus diēri et noctū li. 7 tra. 1 ca. 27.
arcturus quid sit ibide ca. 18.
areatembadum potissimus quid sit libro. 6
tra. 2 ca. 6.
ampligeni arca quod inuenitur ibi ca. 9.
argumentatio quid sit et que eius species
li. 2 tra. 4 ca. 1.
argumenti definitur ibi.
argumenti a diuisio ad cōficta ibi tr. 7 ca. 2.
argumentatio rhetorica li. 3 tra. ca. 10.
argumentū et argumenti equatio in morib
planctaz quid sit li. 7 tra. 1 ca. 27.
arithmeticē definitio li. 4 tra. 1 ca. 2.
arithmetica laudat ibidem.
arithmetice primus inuentor ibi ca. 1.
arithmetice vtilitas tangitur ibi ca. 1.
artis calculatoe aurea regula cum multis
egregis ibidem tra. 5 ca. 6.
ars inueniendi mediū in syllogismo docet
li. 2 tra. 4 ca. 14.
ars habitus intellectualis libro. 1 duodeci
mo capitulo decimo

Index summarius

hore li. 6. tra. i. ca. 3. li. 7. tra. i. ca. 3.
 Incipientia a B
 o Jacob mensura est Geometria
 serpo. tra. 2. ca. 4.
 id sit ibide tra. i. ca. 3. li. 2.
 a virtutis opponit magnificetia
 duodecimo ca. 32
 tria est aeris charitas ibi. ca. 56
 b qua cam sit habundia ibide. ca. 10
 quid sit ibidem ca. 55
 traas spes luxurie ca. 42. 2. 43
 inus generatio li. 9. ca. 24
 tot est adulatoz li. 2. ca. 30
 erius quis sit ibide. ca. 51
 lebus quis dicat ibi. ca. 47.
 ptema animi corporis li. tra. i. ca. 2
 necessaria comoda bonesta ca. 3
 o musica e grego m latinu trāstulit
 laute li. 5. tra. i. ca. 4
 Incipientia a C
 ario forma dñs sit li. 8. ca. 33
 lo generatio li. 9. ca. 24
 quid sit ibidem ca. 29.
 a candela accedens nō tñ lumē
 materia pmutat li. 1. ca. 18
 di gñs tria sunt li. 5. tra. i. ca. 18.
 o triplex est. 1. naturalis. 2. mollis. et
 talis 3. quod cognoscunt tra. 2. ca. 4.
 2. cauda draconis. quid intelligat in
 nomia li. 7. tra. i. ca. 34.
 ares imaginant aqbusdam in ce.
 ono 7 decimo qbus necromantici vo
 tur sed inaniter li. 7. tra. i. ca. 9
 baltes pntes sunt. 4. li. 2. ca. 21
 noim sunt ser li. 1. tra. i. ca. i. ca. 5
 expositio ibide ca. 6
 vnde sumit argumentū dialecticū
 tra. 5. ca. 10
 causa p accessi i naturalib. li. 8. c. 17
 to est in muliere necessaria li. 1. ca. 16
 is est triplex 1. 3. pugnatis vidialis et
 gñalis ibidem ca. 40
 lines est li. 6. tra. i. ca. 3
 definitur 7 diuidit li. 2. tra. 5. ca. 7. et
 umentū a causa ad effectū ibidem
 2. gñs in oratoria tria sunt. 1. delibe
 2. iūm dñstrariū 7 iudiciale li. 3. c. 1. e i
 2. cognitio est pōr natura li. 8. ca. i
 pma effectiva oīsa habet nota ca. 4

causaz alia per se alia p accessi ibi. ca. 51.
 causaz gñs enumerant ca 11
 causa exemplaris declarat ibidem
 causa finalis declarat ibidem ca. 15
 cause que 7 quando coincidunt ibi.
 causaz suo diuisiones ponunt ibi. ca. 14
 cause accidentales sunt infirig. ibi.
 cause vni effectus quō sint pñs ca. 30
 causaz cōterio gñs est ibide
 causalitas causaz si sit necessaria vt cōtrū
 causa vana pōt causare diuersa ibi. (gens
 cause altissime hñt se ad intellectū nrm
 vt lux solis ad oculū noctue li. 1. ca. 9
 cautole opponent 7 rident. li. 2. tra. 7. c. 17
 cautio est pars prudentie li. 1. ca. 15
 celoz numerus li. 7. tra. i. ca. 57 6
 celos paucos cur antiqui posuerunt
 celoz oīm generalis influentia q sit ca. 7
 celū nonū 7 decimū quare stellis carēt ibi
 celū empressi describit ibi ca. 8
 celum trinitat quid sit ibide
 celū olympū 7 cristallū ibidem
 celū d. cūm siue pñm mobile ibi. ca. 9
 celum nonū describit ibi ca. 10
 celum olympum ignis et hereti aereū ibi
 celū octauū describit ibidem ca. 12 in se
 quentibz cū suis circulis
 celū est positū ex materia 7 forma ibi. ca. 19
 celū est corruptibile 7 non corrūpiū ibide
 celū impulsionē pēgrinas nō recipit ibide
 celū Saturnū ca. 18 Iouis ca. 19 Martis ca.
 30 Solis ca. 31 elementis ca. 31. Mercurij
 ca. 33 Lunę ca. 34 describit
 celoz magnitudo 7 distantia a terra ponit
 sed recitariue ibide ca. 16
 eeli medietas semp videt in superficie terre
 ibidem capitulo. 43
 centri sphaere quid sit ibidem ca. 3
 centibz capitis quid sit ibidem ca. 16
 centri Lunę 7 egrio eius ibi ca. 38
 centibz planete ibi ca. 39
 charitas definitur li. 1. ca. 33
 charitas laudes ibi 7 quō ex charitate pe
 ordinem omnia diligenda sint
 charitas in patria facit oēm beatitudinē
 cōm. pñ tñ gaudebit minimus de gñs
 sed petri quantū gauderet si ipse cōdem
 haberet quia non minus petrum q se
 diligit li. 1. ca. 33

Principaliū materierū

Cibus tammatoy qualis ibi ca.46
 circulus definit li.6.tra.1.ca.7
 circuloz alij concentrici alij eccentrici ibide
 Demenculus et circuli secroz ibide
 Circumferentia circuli p pura pñcia in eade
 recta linea trāsire neq. ca.11ij.
 circuli centri inuenire docemur ibi
 circuli equales qui sunt ibi ca.19
 circuli centri inuenit ibide
 Circuloy sese interfecantium sunt centra di
 uerſa ibidem
 circulus nō pōt circulum nisi in vna parte
 tangere ibidem
 circuli vni s p equales tangere possunt
 circuli scripto figuraz qd fit ibi ca.20
 circulus triangulo inscribit ibi
 circulus trigono circuliſcribit ibi
 circulo orthogontius inscribit ibi
 circulo qdarum inscribitur et eccentricio
 ibidem
 circuli periferia quōd metit ibi tra.2.ca.5
 circuli a rea quōd inuestiga f ibi ca.6
 p.enti.8. spbere enumerant li.7.tra.1.ca.11.
 circulus equidialis qd fit ibi ca.15
 circulus sociatus qhs ibi ca.14
 circuli solsticioz qd sunt ibide ca.15
 circuli tropici et arctici ibi ca.18
 circulus equans qd dicat ibi ca.28
 clausi Arstotele q.2. quor li.5.tra.2.ca.1
 clausi qd signant in libro ibi ca.3
 clausi cant uſi ibi ca.4
 clausi tonoy ibide ca.8.2.9
 clausi elementa pñcia li.2.ca.44
 clausi terre distinctio et latitudo libro se
 ptimo tra.1.ca.46.47.48
 Cogitativa potentia hominibus dicitur
 rō pñcialis li.1.tra.1.ca.11
 Cogitatio alia abstractiua alia intuiti
 ua li.1.ca.4
 cognitio qualis hic haberi possit de imma
 teriali libro ibidem ca.5
 cognoscere aliquid multiplici medio possu
 imus ibidem
 cognosci quōd deus pōt p creaturas ca.6
 cognitio nra hic qre nā qua fit ibi
 cognitio parua de altissimis melior q. ma
 gna de remotis li.2.tra.2.9
 circuli vno pars pñcialis ibi ca.15
 cognitio e causa dubitatio li.1.ca.55

cholericis qretem et irascit li.2.ca.4
 colloquia praua nocua sunt ibi
 coloribz rhetoricales pñcium et sen
 ponit li.3.tra.1.ca.17.18.19.20.21
 color naturalis quid fit li.1.tra.2.ca.1
 color sine lumine nō videt ibi
 celoy gñatio diuersitas spēs ibidem
 co. lūme spissitudo quōd metit li.6.
 columni solstioz et eqnocioz li.7.1
 como quid fit et quōd inuenit libro
 tra.1.ca.13
 comere generatio et pñcio li.9.ca.2
 comutatio iustitia li.2.ca.24
 comutatioes qdam sunt voluntari
 inuoluntariq ibidem
 cōpario noim li.1.tra.1.ca.20
 cōpario aduerbioz ibi ca.32
 cōparitio facit pñcioem obscur
 exponit et docet li.2.tra.8.ca.14
 completio in rhetorica li.3.tra.1.ca.10
 compositio syllabaz et dictionū in o
 ratoria docet ibidem ca.15
 compositio partū orationis p.50.
 capitulo sedecimo
 cōpositioz noim declinatio li.1.tra.1.
 cōpositioz et diuisione fallacie li.2.
 cōpositio pñcia et metha. quōd dñt
 concentus quōd mouet corpus et anū
 quanta operat li.5.tra.1.ca.1
 conclusio quid sit libro.2.tra.4.ca.3
 concludere directe et indirecte ibi ca.5
 conclusio in rhetorica quid sit et quōd
 bzo.5. tra.1.ca.1
 conclusio scribens epas ibi tra.2.ca.
 cōpñcio est vis qhs fit in aia rōali
 cōpñcio est passio animi li.2.ca.4
 confirmare in oratione li.2.tra.1.ca.9
 confutare in oratione ibide
 consanguinitas a nobis colēdi sunt li
 consequens fallacia li.2.tra.7.ca.15
 consonantia definitur li.5.tra.1.ca.7
 consonantie pñcie rñi tres sunt ibi
 pñcionatiaz oido et pñcio ibi ca.10
 consonantiaz pñcio que sunt ibi ca.15
 consonantia qd fit li.1. tra.1. ca.1
 cōsonantia lūre q.2. quor li.1.tra.5.
 consonantes syllabas finientes ibi
 constructio diuersi mōi tradunt
 et congrua ibidem tra.1.ca.1

17

corpous quid sit li.6. tra. i. ca. 1.
corpum aliud regulare aliud irregulare aliud
sphecicum aliud concinuum et species illo
rum ibid. ca. 5.
corpa regularia sunt locum replent ca. 2.
corpa regularia spet. g. inscribi pnt cap. 2.
corpa equalia et similia que sunt ibi
corpis glorio dore. qtuor li. i. ca. 40
corpa glorio gladio lodi vel igne no pnt ibi
corpa glorio pnt claritate sua occultare
corpus glorio pnt esse cū no glorio
et corpa duo simul esse pnt
corpa glorio no erūt cū pnt dorata ibid
corpa dura si possunt se tangere sine incedo.
corruptio quid sit li. 2. tra. ca. 18
corruptibiliū nō est scilicet ibid. 6. ca. 2
crapula reprehenditur li. 2. ca. 19
etare angelus bonus vel malus non pōt
li. 8. ca. 10
creatio et actio naturalis in quo differunt
li. 8. ca. 34
cromaticū gō. cavendi qā sit li. 5. tra. ca. 18
cud. litas contraria vindice li. 2. ca. 28
crudeliter qui sunt ibid. ca. 44
cubus qui sit li. 6. tra. ca. 2
cubi oc. o replent locum ibi tra. i. ca. 21
cuvsa. alitudo. inuenit ibid. tra. ca. 29
cubus numerus li. 4. tra. i. ca. 36
cudis raris inuenit tra. 2. ca. 21 et 2. ca. 3.
cultus dei dicit latria li. 2. ca. 6
cupiditas vini est ibidem ca. 6
cupi generatio li. 2. ca. 24
comoditas siquo pmetat li. 2. ca. 1 et 46
Incipientia et D
Darius constructio li. 1. tra. ca. 15
Declinationes noim. s. sunt ibi tra. i. ca. 5
Declinationes noim. s. ponunt. s. 78 2^a f.
declinatio compositioz ponit ca. 1
deductio quid sit li. 2. tra. 4. ca. 25
defectuus vel a li. 1. tra. ca. 29
declinatio passio compisibilis li. 2. ca. 4
demones habitant in aeris media regione
li. 7. tra. ca. 41
demonia acheronitantis per nullas res
vel incantatioes cogi pnt sed veniūt ppter
pacū vel spōte vel decipiunt. Et cur qñ
q. vorari nō veniūt. aut etiā quare voca.
ti sub certis consellationibus compa.
rest li. 2. tra. ca. 15

Principaliū materierū

hemones multi simul esse pte li.8.ca.21
 demones esse saluandos origines dicit li.8.
 yndeamo.ca.8
 demonstratio quid sit li.2.tra.6.ca.1
 demonstratio nō descendit de ghe in gen⁹ ca.2
 demonstratiōes ptes sunt spēs ibi ca.5
 demonstratiōis mediū ibi ca.4
 derisio repbat li.2.ca.24
 descriptio definit li.2.tra.5.ca.4
 desiderii passio concupiscibilis li.2.ca.4
 desideratiua pba ponunt li.2.tra.1.ca.30
 desperatio passio ibidem ca.5
 desperatio/vitiū contrariū spci ca.52
 detractione li.2.ca.24
 deus olim est causa li.8.ca.25
 deusq³ est fuit et erit ibi ca.39
 deus est vbicū quō ibi ca.41
 deus quō p creaturas cognoscit li.2.ca.6
 dei quō abosce vidit et alij et quō nos cū
 videbimus ibi ca.2
 deus si videretur a damnatis nō sentirent
 pena ibi ca.33
 deus si cū glia esset i inferno esset pacifus
 dei videbūt feri ex maliter sine fastidio
 deum videntes angeli non minus mirant^r
 hodieq³ ab initio ibidem
 de⁹ solus h3 immortalitate exponit ibi ca.24
 deus est immutabilis pbat li.8.ca.29
 dictiones et syllabis sūt li.2.tra.1.ca.4
 dici de offit dici de nullo quid sit li.2.tract.
 quanto ca.6
 dyapason dyapente dyatefferon consonan
 tie chulice sunt li.5.tra.1.ca.8
 dyapason est pfectissima consonantiā ibide
 ca.10. et q³ tonis et ptiō ibi ca.13
 dyapente pfectū et imperfectū ibi tra.2.ca.6
 dyatonicū genus canendi ibi tra.1.ca.18
 dyameter quid sit li.6.tra.1.ca.5
 dyagonalis luca ibidem
 dyameter adratū est incōmensurabilis co
 .ste ibidem ca.14
 dyameter circuli quō merit ibi tra.2.ca.5
 dyameter circuli orthogonicū inscripti ca.11
 dicum et noctium diuersitas vnde pueni
 at li.7.tra.1.ca.27
 dies artificialis et naturalis ibidem
 dies naturalis qre nō sunt olim cōles ibi
 dies artificialis incōle quō qui in diuersis
 mundi ptiō degunt alij vnius mensis

alij vnius dimidiū anni ca.47
 differentia definitur li.2.tra.1.ca.
 differentia nūmeri spcie que sunt
 differ facit ppositiōes obscurā ib.
 differentie tonoz li.5.tra.2.ca.11
 differentiaz politiores sex sunt li.7.
 definitio solius speciei est li.2.tra.
 definitiones anpdicamentales ibi
 definitio definitur ibi tra.5.ca.22
 definitio quō sit inuestiganda et di
 to den. estrando ibi tra.6.ca.2
 dignitas que ppo vocet ibi ca.1
 dignitas oratiōis li.2.tra.1.ca.17
 digestiones tres sunt li.2.tra.1.ca.1
 diligere debemus qtuor li.2.ca.35
 diligi deus debet ppter scipm ibid
 diligi debet deus sine mō ibidem
 diligere nos quō debemus et quō
 diligēdi sunt boies:odiōdo pta ibi
 diligere quō corpus nīm debemus
 diminutiua verba libro pmo tra.1.
 diminutio describit ibi tra.2.ca.28
 dimensiones interminatę sunt li.2.
 dimensionū penetratio est ppositiōis
 disculus quis dicat li.2.ca.30
 discordia opponitur charitati ibi.
 distributiua iustitia et q³ter bona
 sribui debeant ibi ca.24
 distributio et distributiua signa
 fitionib⁹ li.1 tra.8.ca.7
 dispositio p⁹orōis i oratoria li.5
 diuinatio cum suis spēbus li.7
 diuinare nō dñr pphete mēdi et
 les astrologi ibide
 diuisiones anpdicamentales pon
 secūdo tra.2
 diuisionis gha q³ sint ibi tra.5.ca.
 diuisionis fallacia ibi tra.7.ca.6
 dicti pmi quid et simplr et falsa ibi
 diuisio in oratoria li.5 tra.1.ca.7
 diuisio toni nō pōt fieri in duo sci
 equalia sed incōla li.5.tra.1.ca.1
 diuisio in numeris integris li.4
 diuisio in minutis vulabi tra.5.ca.
 diuisio in mih. ptiō ibi tra.4.ca.
 diuisio sup lucis ibid tra.5.ca.5
 diuinatio cū suis spēbus li.7 tra.1.
 docta ignorantia laudat li.1 cap.
 docti p ceteris fulgebūt i britudini

Index Summarius

celle 4. cōmōdant li. 7. tra. 2. ca. 12.
 pars prudentie li. 2. ca. 13.
 anī ibidē ca. 14.
 unī ibidē ca. 22.
 passio animi ibidē ca. 5.
 regere seruos ibidē ca. 17.
 rerarū q. finit. 7. tra. 2. ca. 5.
 quōd distinguuntur ibi. ca. 5.
 qd fecit i natiuitate hominis
 ueris tē. ibidē. ca. 10.
 102. li. 1. ca. 39. 2. ca. 40.
 ne beatē ibidē ca. 51.
 bulia qd sit li. 2. ca. 26.
 phibet i iudiciū ferri pēdēntis
 2. ca. 28.
 incipientia ab i
 reprehēdit li. 2. ca. 39.
 cū illa pnotasunt li. 1. tra. 1. ca. 23.
 lang quōd sit li. 7. tra. 1. ca. 36.
 ois quōd sit ibidē.
 solio miraculosa ibidē.
 linea in zodiaco li. 7. tra. 1. ca. 14.
 orationis li. 3. tra. 1. ca. 14.
 ylogismus li. 2. tra. 6. ca. 16.
 quōd oēs fallacie 3. cōclūsi peccat
 ales 7. spūales ponit li. 2. ca. 36.
 ca. quid tracter ib. ca. 16.
 oris origo: natura: nomē: numer
 exponitur li. 9. ca. 2.
 oris qualitates ibidē ca. 4.
 symbola. 7. nō symbola ibidē.
 oris mīsmuratio quōd fiat ibidē.
 orum proportio in quantitate ibi.
 ra si maneant ibidē ca. 5.
 ca. aliqua pregnāria sunt presert
 o in se oim rerū semina ib. ca. 26.
 oratoria li. 3. tra. 1. ca. 15.
 ante infusionem: anīe intellectus
 in anīa mris cui colligat li. 2. ca. 10.
 mētis gaus canendi li. 5. tra. 1. ca. 18.
 ni arca inuenit li. 7. tra. 2. ca. 27.
 arca inuenitur ibi.
 tio definitur li. 2. tra. 3. ca. 2.
 ma ibidē tra. 4. ca. 25.
 uerit intellectus li. 2. ca. 4.
 i mīssione impium est anīe ibidē.
 gna partes: 7. constructiones edo
 r li. 3. tra. 2. p. r. totum
 quid sit li. 7. tra. 1. ca. 28.

epicūi motus ibidē ca. 34. 7. 2.
 epicaia virtus li. 2. ca. 28.
 equinoca describunt li. 1. tra. 2. ca. 3.
 equocationis fallacie ib. tra. 7. ca. 5.
 equipol. entie pponum de inesse ibi. ca. 12.
 equipollentie modalis ibidē ca. 12.
 equiuocialis circulus qd sit li. 7. tra. 1. ca. 15.
 equiuocialis plagal habirat ib. ca. 44.
 equiuocialis i oim sphaera ymformiter asce
 dit ibidē ca. 26.
 equuocia qd fiant ibi. ca. 13. 7. 15.
 errores in assignatione vūs tra. 6. ca. 2.
 erubescētia li. 2. ca. 38.
 esse vnius cuiusq. est vniū indiuisibile dicat
 Porphyrius li. 2. tra. 4. ca. 5.
 esse in toto qd sit ibidē tra. 4. ca. 16.
 essētia summa deus est li. 10. tra. 1. ca. 5.
 essētie rerum gradibz ordinant ibidē.
 estares duas hnt 7. byemes toridem 7. qua
 tuor solistia habitant. s. sub equiuocia
 ali li. 7. tra. 1. ca. 46.
 etheriūcitra nomina li. 1. tra. 1. ca. 18.
 emephas quōd genere li. 9. ca. 19.
 gemitas quid sit 7. quōd soli deo conueniat
 li. 8. ca. 30.
 estimatiua potentia li. 10. tra. 2. ca. 22.
 eubulia pars prudentie li. 2. ca. 14.
 europe regiones: 7. descriptio li. 7. tra. 1.
 ca. 49. 7. cōsequen. mīta de cosmogrophia
 europe. cū ceteris mundi pribus pfiguratio
 in mappula mundi ibidē.
 euocatio constructio quōd fiat li. 1. tra. 1. ca. 15.
 euum quid sit 7. cui cōueniat li. 8. ca. 39.
 eutropelia li. 2. ca. 47. 7. 50.
 euphilotimia ibi. ca. 35.
 exagoni arca inuenitur li. 4. tra. 2. ca. 19.
 exalario quid sit li. 9. ca. 6.
 exemplum definitur li. 1. tra. 4. ca. 24.
 exponibilis ppositio: quē sit ibi. tra. 8. ca. 8.
 exclusiua ppositio exponitur ib. ca. 9.
 exceptiua ppositio exponitur ib. ca. 10.
 exordium in oratione qle debet esse libro
 tertio tra. 1. ca. 7.
 expositio exomatio ibi. ca. 2.
 extra celi sunt entia optima vitā ducētia
 quōd intelligat li. 7. tra. 1. ca. 3.
 ex nihilo: nūbi sit quōd intelligit li. 8. ca. 7.
 extractio radicū in numeris quadratis li.
 4. tra. 2. ca. 7. incubicis ca. 11.

Principalium materiarum

extractio radicū in mnu. vulga. tra. 5. ca. 7.
extractio radicū in mnu. pbu. tra. 4. cap. 6

Incipientia ab s

Facere qd sit libro 1. ca. 10.

Fallaci in argumentationibus enumerant
libro. 2. tra. 7. ca. 2

Fallacia signi & dictionis que sit ib. cap. 8.

Fallacia fm no causam vt can. ib. ca. 4.

Fallaciaz alia peccat i materia alia in for-
ma & quod dissoluēde sint ib. ca. 17

Fantasia 2 duo opa li. 10. tra. 2. ca. 23

Fantasia in vutis eiusdem speciei eadem
operatur

Fantasiae motus vigilantes qre nō sentiūt
3 fantasmas quomodo requiritur ad intel-
lectionem li. 1. ca. 5.

Fantasmata habebāt omnia intelligibilia
ibidem cap. 5

fastidii passio animi li. 11. ca. 4

fasti cū rōnem habent li. 1. ca. 16

felicitas animi in quo pstat ibi. ca. 31.

felicitatis pmiū qle sit ib. ca. 32

ferri autis quod gancrat li. 9. ca. 50

ferri generatio ib. ca. 24

feroces qui dicuntur li. 11. ca. 44

fides definitur ibidem ca. 50

fidei articuli ab aplos positi ibidem

fides necessaria est ad salutem ibidē

fidei actus duo sunt ibidem

fidem negamus & pntemur etiā ope ibidē

fidei contrariatur infidelitas

figure nominū due sunt li. 1. tra. 1. ca. 5

figure p nominū ib. ca. 23

figure verborū ibi. ca. 24

figure adverbiorū ib. ca. 32

figura principū syllogismi li. 2. tra. 4. ca. 4.

figura 2 mathema. inscriptio li. 6. tra. 1. ca. 30

figura capacissima est spbera li. 7. tra. 1. ca. 4

filijfamilias quō & in quibus sunt institue
di li. duodecimo. ca. 18

fluminū & fontū generatio & continuatio

& quorūsum perueniant li. 9. ca. 15

flumina. ex fluentia cur falsa non sint

formę ppter qd sint li. 2. tra. 1. ca. 30

forma 2 figura quō sint spēs qualitaris

libro. 2. tra. 2. ca. 7

forma quid sit lib. octauo. ca. nono

formę plura sunt nomina ibidem & ca. 4

forma habet gradus latitudinis ib.

forma. appetitur a materia sic vt
quomodo intelligat ibidem

forma quō est in predicamento

forma est magis natura q̄ materia

formaz alia generica alia specific

formę substantiales plures possū

eodem composito simul ibidē

forma corporataris que sit ibidē

forma cadaueris qualis ibidem

formę vñ gñentur fm platōē i

formę si latent in materia. vt quo

u. quolibet ibidem

formę si fiant ex rationibz semina

formaz educi de spina materie qu

formę si fiant ex aliquo p̄sistenti

formę non creantur nec ex nullo

ti fiant ibidem

formę substantiales si habent gra

uiduales ibidem. ca. 35

formarū generatio possit esse si

forma mixti quid sit li. 9. ca. 5

fornicatio mulieris magis est non

ri li. 1. bzo duodecimo ca. 16

fornicatio simplex q̄ dicit ibidē. ca.

fortitudines plantarū li. 7. tra.

fortitudo animi non corporis. viro

bzo duodecimo ca. 3

fortitudo maxime laudata est ab

fortitudo fuit in martyribz. ibid

fortuna quid sit li. 8. ca. 16.

fortuna nō est dea vt gentiles aiūt

fortunę rota que sit ibidem cap. 11

fortuna bona & mala ibidem ca. 11

fortunatio ne sit vnus plus q̄ ali

tatur adducit de insupn celesti

frans quid sit li. duodecimo ca. 22

fructio in patria quanta erit li. 11.

fructio quid & respectu cuius sit ib

frig. dum definitur libro. 9. ca. 5

fulminis generatio & effectus ipsi

bilis libro nono ca. 20.

furtum li. 11. cap. 24.

futura quō per nos sciuntur ibidē

& libro secundo tra. 5. ca. 7

Incipientia a 3

Galaxia est de natura celestia li

ca. 19. & libro nono. ca. 21

Gaudium anime beatę li. 1. ca. 32

Gaudium passio anime li. 1. ca. 4

In dex Summarius

tale est fructus charitatis. ca. 55.
 et vñ nascit li. 9. ca. 46
 dicitur li. 6. tra. 1. ca. 1.
 nomen et inuentores ibidem
 et ad theologia vñus est.
 qñ sunt principia ibi. ca. 1
 ipse ingititionis quid sit li. 7.
 et 24.
 ore pñtuit oculus li. 7. tra. 2. c. 9
 pñdunt li. 7. tra. 1. ca. 14
 angulus. in hexagonus hcp.
 li. 6. tra. 1. ca. 1.
 lem tra. 2. ca. 2.
 iduales sunt in formis. li. 8. c. 9
 nudi sunt qñuor. li. 10. tra. 1. ca. 2
 generatio li. 9. ca. 10
 meratio ibid. ca. 11
 cñitur li. 7. tra. 1. ca. 5
 literaz inuentores ibidem
 nudes labyrinthi ibi. ca. 2
 id docet li. 7. tra. 1. ca. 1
 ingratitudo li. 7. tra. 2. ca. 27.
 in modus gustandi et organu
 li. 7. tra. 2. ca. 19
 animali est necessarius ibid.
 rñi habet febricitans ibidem.
 Incipientia ab 19
 spēs gluaris li. 7. tra. 2. ca. 7
 pñcam. nñi ibid. ca. 14
 spñdicamentu et modi habent
 ca. 19
 i instrumenta in locis dialecti.
 15. ca. 11
 generat. li. 9. ca. 22
 quid sit li. 6. tra. 1. ca. 2
 quid sit li. 7. tra. 1. ca. 1
 heptagonus ibi. ca. 10
 ad heros vñi. ibi. ca. 41.
 negitius li. 9. ca. 5
 ia li. 7. tra. 2. ca. 25
 pñsio li. 7. tra. 3. ca. 15
 rñi. ca. 11.
 az quō sp. sunt ineqles. et vñ
 li. 7. tra. 1. ca. 27
 io in vñro marino li. 9. ca. 38
 dieb. fiat in masculo et femila
 o in vñro ibi. ca. 39
 uosi quō generant. ibi. ca. 40.
 maculosi cur generant ibi.

homo cur generat masculus. femella. vel
 hermoproduit ibidem
 homo cur qñq nulli parerē assimilat ibi.
 hō quōq vñro nascat ibi. ca. 41
 hō natus pñā vocē doloris emittit ib.
 dominus vita in sex grates diuidit ib.
 capitulo. 42
 homicidiu li. 7. tra. 2. ca. 4.
 bonitas ibid. ca. 38
 honor ibidem ca. 27
 humidu qd sit li. 9. ca. 3
 humores oculi pñtinentes libro. 10. tracta
 tu secundo capitulo nono
 humidu radicale p nutrimentu nō restau
 rat sed impeditur caloris cracitione hū
 midum radicale citius cōsumente ib.
 tra. 1. capite tercio
 humilitas passio ibi. ca. 5
 humilitas virtus et gradus spūs. ibidem
 capitulo qdragesimo quinto.
 humilitas necessaria est ad salutē ibi.
 Incipientia ab 3
 Iactantia vitii li. 7. tra. 2. ca. 29. et 45.
 Idē vide Aug. 11. 8. qñtionu. 46
 Idē qñ ponuntur quoz et vñi. et si sint res
 aliter distinge in deo li. 8. ca. 12
 Idolatria graue peccu li. 7. tra. 2. ca. 22
 Ignis elementu dispositio et locus ei tra.
 primo capitulo. 40
 Ignis si sit calidus in sua sphaera li. 9. ca. 4
 ignis pprie nō nutritur. li. 10. tra. 1. ca. 4
 ignis infernalis vbi sit li. 7. tra. 1. ca. 43
 ignis infernalis si sit corporeus li. 7. ca. 47
 ignis infernalis quō punit spūs et q est p.
 ternus capitulo sequenti.
 ignis infernalis corpore nō consumit nu
 trimēto nō idiger et aliter li. 10. tra. 1. ca. 48.
 imagines in glo quoz sunt et q li. 7. tracta.
 pño. ca. 22. et 24
 imagines quō gentiles colebant. ibidem
 tra. secundo. ca. 22
 imaginibus demon incluat potest a neo
 cromanticis ibi.
 imagines Christi et sanctorū quare sunt et
 quō adorantur ibidem
 imaginaria potentia opus eius cum or
 gano et quō intencio elicit non sensa
 tas et quales res sint intencioes huius
 modi li. 10. tra. 2. ca. 22.

Principalium materierum

Imago trinitas q̄liter sit in ala li.xi.ca.4
 Immaterialis sub eo quod cognoscant ca.5
 Immaterialia si p̄ contraccas ante speciem
 cognoscant ibide ca.7
 Immutabilia verba lib.i tra.i ca.30
 Immortalitas anime rationalis p̄batur libro
 xi.ca.23 et 24
 Impersonale verbum lib.i tra.i ca.34
 Impatiens q̄re nō h̄s primā p̄sonā ca.35
 Impulsiones ignite aqueose et medie vbi sūt
 libro nono ca.6
 Impulsiones ignite q̄ et quod generant ca.35
 Impulsio aqueose vbi et q̄n ḡnant ibi.ca.39
 Impatiens passio animi lib.ii ca.5
 Incipit verbum facit p̄positionē obscuram
 libro 2 tra.8 ca.12
 Incubatoria verba lib.i tra.i ca.30
 Individuum describit li.2 tra.i ca.4
 Individui p̄prietates septem ibidem
 Inductio quid sit et quod p̄ficatur ibidem
 tractatu 4 ca.13
 Indivisibilia se tangere nequeunt li.8 ca.27
 Indivisibilia primum nō faciūt nec maius
 Infernus q̄druplex in terra est
 li.7 tra.i ca.45
 Infernus superior et inferior li.ii ca.42
 Infernū esse saraceni iudei et christiani ex le-
 gibus suis decedere h̄nt ibide ca.46
 Infernus vbi sit q̄ penetrat cibis et potus
 Infinitum p̄structio li.i tra.2 ca.6
 Infinitū quorū modis dicit li.2 tra.8 ca.7
 Infinitū facit p̄positionē obscuram que
 exponitur capto.15
 Infinitū vni alio maius esse nō posset li.
 octavo capto.18
 Influentia ḡnalis oīm celoz q̄lis sit lib.7
 tra.i ca.7 sp̄cialiter quid possit q̄re sup̄
 in dictione astrologia
 Iniusufficere ex igne quod fiat li.ii c.25
 Inscriptio figuraz geometricaz libro sep-
 to tractatu p̄mo ca.20
 Inconsideratio instantia li.ii ca.22
 Instantia p̄positio que dicit libro 2 tra.
 4 capitulo.15
 Instrumenta abundandi in argumentis dia-
 lecticis ibide tra.5 ca.11
 Instrumentū geometricū generalissimū et
 de vtu ipsius li.6 tra.2 ca.4

Isopleuri: isocetes area ca.7 et 8
 Interiectio pars ordinis li.i tra.i
 Interiectio si sit distincta ab adi-
 quid p̄prie sit ibidem
 Interrogatio et responsio p̄structio
 Interrogatio p̄t o requirit p̄la res
 respondēs fallit li.2 tra.7 ca.15
 Interpretatio nominis qd sit ibi
 Intellectus agens passibilis li.ii ca.11
 Intellectio unde causatur ibidem
 Intellectus passibilis cur potius
 intelligat q̄ agens ibidem
 Intellectus cur p̄uenit se ad fan-
 tellectus cur multoz speciez
 Intellectus sp̄s intelligibilis re-
 dicit memoria intellectus ibi
 Intellectionē causat intellectus et ob-
 Intellectus p̄t intelligere vte et si
 Intellectus practicus et speculativus
 Intellectus extensione sit practicus
 Intellectus dicit ratio et intelligit
 Intellectus portio superior et inferior
 Intellectio beatorum et visio erit si
 mare capto.14
 Intellectualis virtutes li.ii ca.15
 Intellectus habet intellectus
 Intellectus pars prudentie ibide
 Inuentionis modus in syllogismo li.2
 Inuentionis rhetorica li.5 tra.i ca.1
 Invidia passio libro ii.ca.4
 Invidia virtus capitalis ibi.ca.44
 Inrascibilitas ibidem ca.44
 Iouis celum et motus li.7 tra.i ca.1
 Ipotenusia linea lib.6 tra.i ca.5
 Irregularia verba libro i tra.i ca.1
 Iris quod generat libro 9 ca.11
 Iris colores si veri sint ibidem
 Iris si citra aperit ante diluuiū
 si sic quod sit data in signis sed
 Ira passio animi libro ii.ca.5
 Ira virtus ibidem ca.44
 Ironia ibidem ca.11
 Irascibilis et concupiscibilis visio an-
 ue h̄s organū circa cor li.7 tra.
 Irascibilis in anima intellectus
 tas lib.ii ca.11
 Isopleuri: isocetes area ibide ca.7
 Iuger quid sit libro 6 tra.ii ca.11

Index Summarius

iudiciū vſurpari: ſuſpicioſum ten. cratiū:
er puerum lib.2.ca.25.
Juſticia deſinit omne & contraria ibidem
Juſticia cōmutatiua et diſtributiua c.4.
Juſtitiæ ptes integritas & pōtēntiales ibide
caplo vltimo quinto
Jūdicium aſtologoz quere ſup Aſtologia.
Incipiētia K
Kalendas Jūs nonas dies kalēdarij q̄s
noſamur, et vñ li.3.trac.2.ca.6
kalendas Januarij & dies egyptiacos ob
ſeruare p̄m̄ eſt li.7.trac.2.ca.19
Incipiētia ab Z
Zanificiū laus mechanica li.2.ca.12
Zapidi generatio et natura li.9.ca.24.
Zacera corpōz quō noſantur in Geometri
ca lib.ſexto trac.1.ca.11.
Zacera trianguloz q̄ ſūt pportionalia c.17
Zarus triangu longioris maiori angulo 12
eſt: oppoſitiū ibidem
Zarcuſi m̄ri li.4. trac.1.ca.32.
Zaritudo & longitudo ciuitatū in Geome
tria quō ſumit: & in talibꝫ Aſtronomi
ca lib.7. trac.1.ca.16
Zarria cultas diuinus eſt li.2.ca.26
Zouca quid ſit lib.6.trac.2.ca.1
Zaudanti quō genereſ libro 9.ca.23
Z ḡs pportioniū pōſit lib.2.trac.3.ca.7
Zarcia paſſio animi libro 2.ca.4 & 6
Z & natuē quō dicitur in intellectu li.ii.c.ii
Ziberū arbitriū quid ſit li.ii.ca.13
Ziberalitas victus libro 12.caplo.31
Zimbū patris vbi ſit lib.7.trac.1.ca.43. &
libro.11.ca.42
Zimbū pueroꝝ non baptizatoꝝ: & q̄lis in
eo pena et ſtatū talū, m̄tra ibica 45
Zege iſta non vt cōcluſa ſed recitata
Zincaliſ m̄eris lib.4. trac.1.ca.23
Zinea deſinitur libro.4. trac.1.ca.1.
Zinea non eſt ex punctis ibidem
lineaz diuerſe ſpecies ibidem ca.5 et 4
linea recta a puncto ad punctū dicitur ca.15
linea planū aut ſph. iā tangit in puncto
linea recta nō pōt habere p̄m̄ in plano
& p̄m̄ in ſublimi ibide ca.14
Zineꝝ ſole interſecātes ſūt in eadē ſup̄ficie
Zinea eadē pōt eſſe in diuerſis ſup̄ficiebꝫ
Zineam ppendiculare erigere ibidem
Zineꝝ eque diſtātes ſine parallele ibidem

Zineam rectā inter duas ſub pportione
lurare inuenire ibidem.
Zinea diuātre ſin pportione habentē me
diū & duo extrema quō poſſumus
Zineam in ſe ducere quid ſit ibidem
linea q̄ p̄ngat circuli ibi. cap. 19
linea ſine punctis extremaliꝫ quō ſit ſini
ta libro 11.ca.18
Zingua aut carne loco lingue ofe animal
habet lib.7.trac.1.ca.11
Zingua loquat libro 11.ca.48
liq̄de littere q̄ & quor ſunt li.1.trac.1.ca.5
litterarum inuenientes ibidem
littere quō proſtrant diſtincte ibidem
littere ſep poſſunt eſſe in eadē ſyllaba c.4
littere ofes incipiunt dictones m̄tra ibi
dem de orthographia
Zirigioſus libro 11.ca.30
loci murator deſcribit li.2.trac.2.ca.8
locus dialecticus deſinitur & diuidit ibide
trac.1. q̄nto caplo 11
Zocus a ſuba q̄ ſumit ibide ca.4
locus a deſinitione, deſcriptione: noſis inter
p̄ratione: ad deſinitum: deſcriptum in
terp̄ratarum ibidem
Zocus quādo ſumit a concomitantibꝫ ſub
ſtantia caplo quinto
Zocus a toto ad p̄m̄ q̄ ſit ibi. ca.6
locus a cauſa ad effectū ibidem ca.7
locus a generatione et corruptione c.8
locus ab vſu ibidem
Zocus a cōmuniter accidentibꝫ ibidem
locus extrinſecus vnde ſumit ibide ca.9
locus a relatione op̄oſitis c.8. ibidem
loci mediꝫ qui ſunt caplo 1
locus in naturalibꝫ quid ſit li.8.ca.40
locus multiplex & eſſe in loco ibidem
locus dicitur immobilis, locus pōt eſſe ſine lo
cato & cōtrario. & vnde habet virtutem
conſeruandi locorum ibidem
In locis plūbus poteſt eſſe vnū corpus
In loco quomodo ſunt angeli c.
Zorum replete mathematice quid ſit lib.
ſexto trac.1.ca.21
Zorum replent t̄m̄ corpa regularia ibide
Zogica quid doceat libro 11 trac.1.ca.1
logica deſinit & inuētoꝝ ſunt p̄m̄entes ib.
logica ab alijs eſt ampliata ibidem
logicus quare partes indeclinabiles nō de
K

Principalium materierum

finit ibidem caplo tercio
 Logice rigore abhorret sacra scriptura ibi
 dem trac. 8. ca. 6
 Longanimitas virtus libro 12. ca. 36
 Zoqua itas ibidem ca. 48
 Zodi vari species ibidem caplo 12.
 Zumen quid sit 1. 10. trac. 2. ca. 4
 Zumen p. nariu & secundariu ibide
 Zuminosum sp. quic totu circūstans illu
 minat caplo tercio
 Zumen actuat colores ibide ca. 8
 Zume qre necessariū sit ad videndū ib. ca. 10
 Zume celum quāritas. motus lib. 7. trac. 1.
 cap. 10. 34.
 Zume macula. vñ lūmē habeat. et quō au
 getur et debeat. ibide ca. 35
 Zuma noua qñ apparere possit pulchra
 Lunaris eclipsio quō fiat ibide ca. 26
 Zume in lūpus causa est motus maris lib.
 nono caplo sedecimo
 Zur quid sit libro 10. trac. 2. ca. 7
 Si sit suba vel accidēs. opinionēs sūt ibi
 Zur si vidēri possit pfecte. qñ creatū ibide
 Zuxuria cum suis speciebus lib. 12. ca. 42
 Incipientia ab An
 Anacrobilus quid dicat de antiaz lapsu de
 ceo & resensu lib. ca. 27
 Anagnitudo stellaz qnta sit libro septimo
 trac. primo caplo. 30
 Anagnitudo omnis finita est libro 8. ca. 28
 Anagnitudo p. cūtionem ad indiuisibile
 nō puenit ibidem
 Anagnanimitas passio libro 12. ca. 5
 Anagnanimitas virtus ca. 14
 Anagnanum? potest esse humilis ibide
 Magnificētia virtus diuidit p. p. quā
 tum ad actum exteriorē ibide ca. 32
 Anatois inēquitaris in p. portionibz spēs
 ponunt libro 4. trac. 1. ca. 11
 Genera nom. que sunt li. 1. trac. 1. ca. 40
 Gñā nom. nōsunt regulis gñalibz ibi. ca. 12
 Genera nom. oim. declinationū cognoscū
 tur regulis traditis in versibz? dicitur
 in cap. 1. sequentibus
 Genera p. nominiū ponunt ibidem ca. 35
 Genera verbor. ponunt caplo 14
 Genitiui p. structio ibide trac. 2. ca. 9
 Generis acceptiōes logice lib. 12. trac. 2. ca. 5.

Genus p. dicatū dialecticū ibi. tra. 5. ca. 2
 Genera 10. dicitur lib. 2. trac. 2. ca. 18
 Generatio & corruptio diffinit a creatione
 & annihilatione li. 8. ca. 35
 Generatio simpli? & fin. quid ibide
 Generatio statim? et nō statim ibidem
 Gñatio vñ? est corruptio alterius & est 3.
 Gñationis terminus totalis & p. talis ibi.
 Gñatio si possit esse. siue. siue ca. 35
 Generatio aliqua verus motus est ibide
 Generatio potentia est subseruētibz suis
 quid et quāntū operet in viuente libro
 decimo trac. 1. ca. 5
 Gñare libi simile qbus pueniat et sit op?
 naturalissimū in viuētibz? ibidem
 Gerundia quō p. trumū li. 1. trac. 2. ca. 6
 Gñala operari alij dimittit amorē p. rutes
 alij timore p. ne li. 2. ca. 7
 Gñalitia quid sit ibidem ca. 45
 Gñalibet opinio de origine anime & dua
 bus animabz in vno homine & p. tencia
 lib. vndecimo ca. 19
 Gñalibet dicit vñsibilia a demone crea
 ta li. 2. cap. 55
 Gñalibetudo virtus ibide ca. 44
 Gñalitia quō & vbi generet li. 9. ca. 18
 Gñappa mudi ponit lib. 7. trac. 1. ca. 49
 Gñare ex influxu aluminū nō abundat lib
 octauo ca. 15
 Gñaris faldedo fluxus et refluxus ibi. ca. 16
 Gñaris celi motus et al. 7. tra. 1. ca. 10
 Gñaritus quō regere debz vñre li. 12. ca. 16
 Gñateria p. positionū li. 2. trac. 3. ca. 6
 Gñateria p. ma rez mīta bz nota li. 8. ca. 4
 Gñateria p. ma quid sit ibide ca. 6
 Gñateria p. ma rez mīta bz nota li. 8. ca. 4
 Gñateria p. ma est ex nīlo creata ibidem
 Gñate. p. ma est ingñabilis & incorruptibilis
 Gñateria p. ma si fuerit aut possit esse sine
 forma caplo octauo
 Gñateria p. ma nō omnia creata habet
 Gñate. celestiu & terrestriu cognit. et eadez
 Gñateria p. ma quō est in p. dicamēto ca. 6
 Gñateria p. ma generat subiectū in d. ter
 minatiue li. 8. ca. 35
 Gñater p. 2. dura cerebri li. 10. trac. 2. ca. 51
 Gñater p. currit ad gñationē p. li. 9. ca. 40
 Gñatitina p. ba li. 1. trac. 1. ca. 10
 Gñatū li. 1. syllogismo lūctū li. 2. tra. 4. c. 14

Index Summarius

demonstrationis qd sit ibi tra. 6. ca. 4.
 de arithmetica: Geometrica: & bar
 mica que sit li. 4. tra. i. ca. 19
 ratio nō est spēs distincta a diuisione
 dicto ibide tra. 2. ca. 3
 i videndi quid sit li. 10. tra. ij. ca. 10
 videndi debet esse dispōitū & vnifor
 ibide capto xi
 virtutis quō sumit & q̄ difficile sit
 d. attingere libro xij
 cana ars mechanica ibide ca. 12
 oia p̄pō prudentie ibide ca. 13
 oia pōt artificialiter uiuari p̄ loca &
 illa datur li. 3. tra. i. ca. 23
 oia finitūe organū: opus: dispositi
 et qualis claudat li. 10. tra. i. ca. 29
 oia are mala in sensib⁹ & iuuenibus
 oia intellectuua distincta est a sensu
 a pbarur li. 11. ca. 13
 oia et eius species li. 12. ca. 19
 furat quid sit libro 6. tra. i. ca. 9
 li. 1. et partes eius ibide tra. 2. ca. 2
 si. ra omis sit aut in longū latum aut
 fundum ca. 13
 ne p̄ anima quere supra anima
 ianū circulus in sp̄ḡra libro septi
 mo tra. ij. ca. xvi
 cum celi: quātas motus ibi. ca. 33
 reaturs ars foridida est li. 12. ca. 12. et mul
 p̄ficua sine mendatio ibide
 truo quid sit ibide ca. 6
 re sopbustice quāq; sunt lib. ij. tra. 7
 aplo primo
 mali species & generatio eorundē libro
 octauo capto xij
 malloz transmutatio vera si fieri possit
 p̄ arcem alchimie ibide ca. 25
 microcosmus quare bō dicatur libro vn
 decimo capto 25
 illarium ḡnus sit li. 6. tra. 2. ca. 2
 illarium prudentia que sit li. 11. ca. 10
 illarum onamenta que sint ibide
 p̄ncipalia quomodo generant libro no
 uo capto xxiij
 inoio inqualitatis species in p̄portio
 ne li. 4. tra. i. ca. 7
 inuria quid sit: que vulgares & q̄ p̄bū
 te ibidem tra. 1. tertio capitulo primo
 secundo & ibidem quomodo operan
 dum sit in illis
 minutis p̄būce edocent ibidem tra. 4.
 per totum
 miraculum quid sit libro octauo capitulo
 vicesimo
 miracula a quo fieri p̄ssint ibide
 mirabilia maximus est mūdus libro no
 uo capto quarto
 misericordia passio libro duodecimo capi
 tulo qua 10
 miser. cordia cōuenit cum liberalitate ca. 9
 p̄culo tricesimoprimo
 mixtas ibidem capto 4. 4
 mixtum quid sit & quomodo generet libro
 sexto capto quinto
 mixti forma quid sit ibidem
 mixtum quō in se habet elementa
 mixtum ex vno elemento non sit nec nu
 tritur ibidem
 mixtoz genera sex sunt ibide ca. 6
 modales p̄positiones que sint libro secu
 do tra. tertio ca. 1
 modalium conuersio docetur ibidem ca
 pitulo vndecimo
 modalium equipollentia & oppositio ibi
 dē capto duodecimo
 modales quō syllogisānt tractatu quarto
 capto 8. 9. et 10.
 modi verborū qui sint libro primo tra. 1.
 primo capto 24
 modus p̄ncipiū formale syllogismi libro 2.
 tra. 4. capto 4
 modi directe indirecte concludentes capi
 tulo quinto
 modi figure ibi. due figure capto. 63. figu
 re capitulo septimo
 modi indirecte concludentes in omni fi
 gura sunt duo parent ibidem
 modi in musica qui et quot sint libro q̄n
 to. tra. i. capto 1.
 modulandi tria sunt genera ibidem capi
 tulo decimo octauo
 modi occurrentes in trepis ibidem tra
 ctatu secundo ca. 6.
 modestia libro duodecimo capitulo deci
 mo octauo
 moysi opinio vera de rerū p̄ma origine
 k ij

Principalium materierum

et philosophorum exponitur principium generis
 sibi naturaliter libro. 8. ca. 3.
 In silicis opposita perseverantia libro. 12.
 capitulo. 36.
 In solibus species luxurie ibidem. cap. 48.
 In solibus viciis est huius ibidem. ca. 15.
 In nobilitate definitur. li. 5. tra. 1. ca. 14.
 In nobilitate dicitur. ponit ibidem. ca. 15.
 In nobilitate vnde sicut. li. 8. ca. 19.
 In nobilitate si fiat per intentionem naturae ibi
 dicitur aniaha de quibus historie sonat
 si sunt bonum ex adhaerentia ibidem
 In nobilitate i. boies quod generant. li. 9. ca. 4.
 In nobilitate in arca quo modo inuenitur libro
 septimo. tractatu. 2. ca. 26.
 In nobilitate aut campi alienius dicitur in in-
 gra aut actus quod fiat facillime ibidem
 capitulo. 36. viciis. no. septimo
 In nobilitate animae duplex est. li. 1. ca. 24.
 In nobilitate viciis terribilis est. li. 2. ca. 35.
 In nobilitate viciis sunt. li. 1. ca. 21.
 In nobilitate bonos corrumpunt colloquia pra-
 uia ibidem. ca. 17.
 In nobilitate species ponunt. li. 2. tract. 2. ca. 18.
 In nobilitate conueniens vni preter naturam con-
 uenit alteri sibi naturae libro septimo et a-
 ctu primo capite sexto.
 In nobilitate motus in di? et verus i sole luna et alijs
 planetis. edocetur ibidem. ca. 37. 38. 39.
 In nobilitate motus non est eternus. li. 8. ca. 6.
 In nobilitate motus definitur ibidem. ca. 11.
 In nobilitate motus q. res sit et si distinguatur a termino
 ad quem
 In nobilitate mobile ante motum est in duplici pōne ibi
 mot? actio et passio quod differit ibi. ca. 12.
 In nobilitate ad motum concurrunt sex ibi
 mouens immobile deus est probatur scri-
 pturis capitulo. 25.
 In nobilitate mouetur angelus cum micuntur quia si
 in nobilitate sunt in celo et in terra ibi. ca. 24.
 In nobilitate mouentium aliud mouet per se aliud p. r.
 accidens ibidem.
 In nobilitate mouentia et mobilia per se primo et non pri-
 mo ibidem. ca. 25.
 In nobilitate mobile dicitur in partem per se motam
 et mouentem oē quod mouetur ab alio
 mouetur exponitur ibidem.
 In nobilitate motus animalis q. est et quare aniaha di-

uersis motibus moueri possunt
 motu a potentia organica et non
 odor uiuat et nutrit cerebrum. li.
 ca. 18. affectus definit ibi. ca.
 eius medius
 In nobilitate affectum primum cur habet homi-
 affectu vultur nos excedit aranea
 Sine gustu lux visu aper audit
 In nobilitate affectandi medium et motus ibi
 Omnis debiti opponitur iustitiae
 omni species sustinens. li. 7. tra. 2. ca.
 mouentium animalium diuersitas et n-
 o. do et motus docentur libro. 10.
 cap. 30. et 31.
 In nobilitate motus naturalis quis sit et vnde
 leuia mouentur libro. 8. ca. 2.
 In nobilitate motus violentus cum suis speciebus
 mouet. primum necario est et motus
 motus duplex est terminus a quo et
 motus terminus ad quem declaratur
 motus est inter tria quod intelligit
 motus aque pōtiam. tra. 1. ca. 1.
 motus quod differat a generatione et cor-
 capitulo. 31.
 In nobilitate motus augmentationis et diminutionis
 dicitur a rarefactione et condensatione
 multitudinis oēs deo numerata ē ibi
 multitudinis p. diuisionem puenit ad
 sibi vnitatem si p. additionem sp. en-
 multipli et indistinctum in parit confusum
 libro secundo. tract. 1. ca. 5.
 In nobilitate multiplex est actualis potentiale. tra.
 ibidem. tract. 6. ca. 2.
 In nobilitate multiplicatio numeris quod fiat lib.
 2. ca. 7. et in sequentibus.
 In nobilitate motus elementaris mouet a celestibus
 mundus si sit eternus ibidem. ca. 6.
 In nobilitate deus est maximus mirabile visibilis
 deus est mari. si inuisibilis. li. 8.
 In nobilitate mundum nō esse visibilem dicitur
 libro. 10. tract. 2. ca. 1.
 In nobilitate mundum esse animal magnū plato
 dicit libro. 11. ca. 15.
 In nobilitate mundus est viciis tū. li. 7. tra. 1. ca.
 In nobilitate mundus est sobrie figure pbat
 In nobilitate mundus archetypus quis sit ibi
 In nobilitate mundus est celestis et elementaris ibi
 In nobilitate motus inferior q. est et superior

Indet Summarius

laus et veritas ponit li. 5. tra. i. ca. i.
 aliter prelatius et studiosis ibid
 non deest in patria
 definitur ibidem capto si
 idem non tria asub datur ibide,
 omnia qd musicus ibide ca. 5
 triplex est ibidem
 uentor: qd fuerit ibide ca. 4
 a malloz psonaria inueta e ibi.
 mundana
 humana ibide ca. 5
 instrumentalis, et illa triplex.
 vocu in musica ibide tra. 2. ca. 5.
 uerter sint li. i. tra. 2. ca. 5
 est omne qd de no est li. 8. ca. 24.
 o libro duodecimo ca. 24.
 Incipientia ab n
 qua oaroz virtut li. 5. tra. i. ca. 8.
 in scribendis opus ibi. tra. 2. ca. 5
 s potenta vel impotentia est spes
 s libro ij. tra. 2. ca. 7
 reru officu pbi diligenter inqstierit
 ca. i.
 reru nemo potuit fin pccissione
 cere ibidem
 definitur ibidem capto ri.
 est principiu passiuu ibide ca. 12
 reru inuenire difficile est li. 9. ca. i.
 a reru cognoscere est donu dei ibi.
 rez pquirendo qre multi errant
 ites boim quod astrologi dijudicat
 panu fir. qre sup astrologia
 io est ars mechanica li. 12. ca. 12
 ari ibidem ca. 12 et 27
 ancia et necromantici si demonē co
 possint: et qnti errēt li. 7. tra. 2. ca. 22
 generet li. 9. ca. 21. (35. 2. 26.)
 ca vii lumē habent p qd in nocte
 li. 1. tra. 2. ca. 1
 ars ordnis definit li. i. tra. i. ca. 5
 ud facile cognoscit p vulgare
 cidena nomē ppiu: appellatiuū:
 uariu: adiectiuū cognoscunt ibid
 ime declinatiōis edocent ibi. ca. 6.
 a declinatiōi ca. 4. 1 sequitib
 a cōposita declinant ca. 21
 fia sex sunt et regule de eisdē ca. 12
 perocula ponitur ca. 18
 due species sunt ca. 19.

Noia compari p gradus quō debet ca. 22.
 Noia paronymica que sunt ibide ca. 21
 Noia verballia edocent ibide ca. 22
 Nitri pstructio pandit ibide tra. 2. ca. 5
 Nomē a logico definit aliter li. 1. tra. i. ca. 5
 Nomē logici pprehēdit pnomē et pncipiū
 Noia pmoz pncipioz mīta sunt li. 8. ca. 4.
 Noice rāpm pueritū li. i. ca. 15
 Numeri nōm sunt duo li. i. tra. i. ca. 5
 Nūcrus spēs qntitat discretē li. 2. tra. 2. ca. 6
 Nūcroz notitia est sūme necia li. 4. tra. i. ca. 2
 Nume. definit et diuidit in parē et imparē.
 Numer? pariter par qd sit ibi. ca. 4
 Nūcrus pariter impar quis sit ibi. ca. 5
 Nūcrus impariter par ibide ca. 6
 Nūcrus supfluius diminitur et pfectus
 Numerus impar definit ibide ca. 8
 Nūcrus qdem pmius et incōpositus ibide
 Nūcrus scōus et cōpositus ibi. ca. 9
 Nūcrus p se scōs et cōpositus et ad aliū re
 latus pmius et incōpositus ca. 1
 Numeri cōtra se primi ibidem
 numerus mltiplex ibide ca. 12
 Nūcrus supparticularis ibide ca. 13
 numer? suppartiens ibide ca. 14
 nūcrus multiplex supbiprticularis ca. 15
 numer? multiplex supbipartiens ca. 16
 Numerus linealis ibidem ca. 23.
 Nūcrus superficialis ibidem ca. 24
 Nūcrus triangularis ibide ca. 25
 Nūcrus quadrāgularis ibide ca. 26
 Nūcrus pentagonus: hexagonus: hepta
 gonus et ibide ca. 27
 Nūcrus solidus siue corpālis ca. 28
 Nūcrus pyramidales ibi. ca. 29 30 31
 Numeri laterculi ibidem ca. 32
 Numeri asseres ibidem ca. 33
 Numeri cuncoli ibidem ca. 34
 Numeri paralleli pedes ibide ca. 35
 Numerus cubus ibidem ca. 36
 Numeri ciclici vel sphericī ibide ca. 37
 Numerus digitus articulus et compositus
 tra. ij. ca. 1.
 Numeri passionēs q sunt ibi. ca. 5 et sequēti.
 Numeris cur vitimur in qēplis musicis li
 bro 5. tra. i. ca. 9
 Numeroz applicatio ad psonantias docet
 p qēmpla sensibilia ibidem

Principalium materierum

Numerans
Numerus Num. rarus li. 8 ca. 37.
 quo numeramus
Numa scipm mouens est aula ronalis
 libro r. ca. 35.
Nutritiua potetia cu suis subijicientibz et
 opibz li. r. tra. i. ca. 3.
Nutritiua opat in oibz mēbris viuet ibid
 Incipientia ab O
Obedientia laudat li. r. ca. r. v. l. j.
Obduratio prariat mēdie ibi. ca. 55.
Obiecta sensui quare piraria cōplicant li
 bzo r. tra. 2 ca. 20
Obiectū potentie sensitiue ibidē ca. i.
Obiectū visus quid sit ibidē ca. 7
Obiectū intellectus diuersus assignat a di
 u. r. li. r. ca. 4
Obiectū voluntat quid sit ibidē ca. r. j.
 obfuantia supstitiosa q sit li. 7 tra. 2 ca. 29.
 obse. uantia virtuosa libro r. j. ca. 17
Oculus pstituit ex multis tunicis et humo
 ribus li. r. tra. 2 ca. 2
Oculi cordis deū videbunt li. r. ca. 32
 oculos pēdisse nō inutile est li. r. j. ca. 48.
 oculus cōhibere viliūmū est ibidē
 octaua sphaera triplici motu fuit li. 7 tra. i
 octogoni area qrit li. 6 tra. 2 ca. 22 (ca. 6
Odium passio animi li. 2 ca. 4
 odium vitii oppositū charitati triplici ca. 54
 odientes primos nolētes dimittere orant
 3 se in ordine dīca si orant i psona sui.
Odor quid sit libro r. tra. i. j. ca. 17
 odoris species et generatio ibidē.
 odorū somnia quare raro habem? ibidē
 odor si realit multiplicet p mediū vel spūa
 liter aut vtroqz modo ibi. ca. 18
Omnis signū distributū si exigit tria ap
 pellata li. 2 tra. 8 ca. 7
Opinionēs pfoz de mūdoinateria pma
 et causa efficiēte ponunt li. 7 ca. 2
 opinio Moysi de pdictis ibidē ca. 3
 opinionēs pfoz pccordant ibidē ca. 4.
 opinibz de origine ante recitant li. r. ca. 19
 opinari tria quō ptingit li. 2 tra. 4 ca. 22
 oppositēs cautēle ibidē tra. 7 ca. 17
 oppositiōis species ibidē tra. 2 ca. 15
 oppositio p p d m quō sumit ibi. tra. 3 ca. 5
Oratio pres oero sunt apud grāmari
 cū libro i. tra. i. ca. 4

oratio spēs qritatē dīferere li. 2 tra.
 oratio genus ppositionis dīstīit r
 ibidē tra. 3 ca. i
 oratio acris; acrior; acerrima; ibi. tr
 orationū tria gēa sunt apud orato
 tra. i ca. i et orator ibidē quis sit
 oratio demonstratiua ibidē m ca. i
 oratio deliberatiua ibidē. n ca. 3.
 oratio iudicialis ibidē m ca. 4.
 Oratio pres apud oratoz s sunt
 ordinatio partū in orōne in cōstī
 li. i tra. 2 ca. 15. et qñ aliquid sit
 dicendum ibidē
 Orbis differt a sphaera li. 7 tra. i ca.
 Orbes septē planetaz ponunt ibidē
 vsqz ad ca. 34 p ordinē dīscendi
 Orbū oim a terra et seāuicē dīst
 mira magnitudine ibi. ca. 36 re
 orbū planetaz qre ponit tanta dī
 ses cēntricoz epīcloz ibi. ca. 39
 Organū visus ptemplatiue est uen
 ticus li. r. tra. 2 ca. 9
 Origenes scripsit in pteracton an
 creatas aliquas in celo pccasse
 sas in corpa vel hoim vel bestia
 possint fieri dēmdēs et cōtrariū
 mones tandē saluabunt li. r. i
 originis opinio reprobat d origie
 orizon quis circulus sit li. 7 tra. i ca.
 ortus et occasus signoz apud poe
 ortus occasus sū Astronomos ibi
 orthogonalis linea li. 6 tra. i ca. 3
 orthogonij area ibidē tra. 2 ca. 1
 orogonij area ibidē m ca. 9
 Ouum vnde generat li. 9 ca. r. r. i.
 Quoꝝ diuersitas in fecunditate ibi
 Ex ouo pullus nascit ibidē m ca. 1
 In ouo quō pullus nutrit ibidē m
 Incipientia ab P
 patientia laudat libro r. ca. 37
 palmus geometricus li. 6 tra. 2
 parallelogramū qd sit ibi. tra. i
 parallelogramū circa eādē dīam
 parallelogramū qñ sit dupli m
 Paradisus si sit loc? corpaliū. qñ
 terra. cur nescit vbi sit. r. q loc
 attingit li. 7 tra. i ca. 4 s
 pterodis apd grama. sit oero li
 participiū qd sit et yñ cognoscit

Index Summarius

13. tpa scitides r quō r a qbus
 13. descenderunt ibidem
 quō r quotiens dī fieri nomen
 ulare desunt li. 2. tra. 1. ca. 4.
 13. ppō quō dicitur accis r. 4. c. 18
 13. cē vi. ga. Geometrica li. 6. tra. 2. ca. 2
 13. moientes sine baptismo qualem
 habebunt qle locū r penā li. 2. ca. 45
 13. na pīa magnificētie li. 2. ca. 52
 13. pdicamentū describit li. 2. tra. 2. ca. 10
 13. nes nūcroz li. 4. tra. 2. ca. 5.
 13. 4. quō oriunt in nob li. 2. tra. 2. ca. 30
 13. Geometricus li. 6. tra. 2. ca. 2
 13. differit a pūitū li. 2. ca. 5
 13. cōcupisibilibus declarant li. 2. ca. 4
 13. nes tūscibilibus enumerant ca. 5
 13. nes quatuor pīncipales crīa in buntis
 r in humana voluntate li. 2. ca. 6
 13. nes vīuorū r variari habent li. 2. ca. 7
 13. qūter erga filios se hēre dnt ca. 18
 13. nūca. nota li. 2. tra. 1. ca. 21
 13. anq ante mortem Chūsti omēs ad
 13. tros descenderunt li. 2. ca. 42
 13. as spū. passio animū li. 2. ca. 5
 13. ebarurare est ibidem ca. 55
 13. mūn. spū. sanctū pprie est tū finalis
 13. penitētia ibidem ca. 51
 13. in spūem quō dicit irremissibile ibi
 13. nū est oīno voluntariū li. 2. ca. 8
 13. infernales quales sunt li. 2. ca. 46
 13. gernalis est probat r opiniones con
 13. 6. auctoritates. Aug. refutant. ca. 48
 13. purgatorij q. crudelis ibidem ca. 44
 13. goni li. 6. tra. 1. ca. 2. area c. 7. tra. 1. ca. 18
 13. entia passio animi li. 2. ca. 5
 13. entia virtus moralis ibidem ca. 82
 13. uerantia pīncipia ibide ca. 26
 13. nū oppositū religio ibide ca. 25
 13. g nōm tres sunt li. 2. tra. 1. cap. 6
 13. g nōroz ibidem ca. 14
 13. cting multa pīncipia declarant li.
 13. 10. tra. 2. 3. 4. 7. 8. 12.
 13. icularis linea li. 6. tra. 1. ca. 5
 13. iones superiōis aliquid r obicūq sunt
 13. inferiōibus li. 10. tra. 1. ca. 2
 13. geometricus triplex est li. 6. tra. 2. ca. 2
 13. 10 pīncipij quando generat fallaciam
 13. r tra. 7. ca. 12
 13. ophobia definitur li. 1. tra. 1. cap. 1

philosophia laudatur ibide
 Nōme interpretatur ibidem
 phus qd dicit ibi phē diuisio ibide
 phē r incūbere felicitat. ps est ibi ca. 2
 phia non valer line pūitū li. 2. ca. 1
 phia moral qd tractat r diuisio c. 7 in ethi
 cam politicam economicā monasticam
 phōz opinionones de mundo materia pīma
 r causa efficiēte li. 8. ca. 2
 philosophi in indagandis naturis rerum
 cur descēderint li. 9. ca. 1
 pietas debet parentibz r filiis li. 2. ca. 27
 pyramidale corpus li. 6. tra. 1. ca. 12
 pyramis si replet locū mathematice ca. 21
 pyramidis area inuenitur ibi. tra. 2. ca. 51
 pyromātia species supstitionis li. 7. tr. 2. c. 15
 pythagoras si musica reperit li. 5. tr. 1. ca. 4
 pythagorici pēti dicit incidere arborē vel
 bestia ppē tūsmigratōes afaz li. 2. ca. 17
 pīces si pūra aqua nutriāt li. 9. ca. 5
 pīscū generatio ibide cap. 13
 pīscū menbroz qre sit tanta diuersitas ib.
 pīscūm nutrimentū ibidem
 pīscos bñr habitatiōes distinctas in aqūb.
 plantaz distinctio generatio nutritio cre
 mētū varietas tūspantatio li. 9. cap. 17
 plante dīfaz naturaz cur l. yno spīre sint
 plāte quō sentire dicunt li. 10. tra. 1. ca. 2
 plantē dñr stationarij directi retrogr. di. li.
 6. tra. 1. ca. 18 cū signa sunt eqūla cap. 135
 planeta cur citius tūst vñ signū qd aliud
 planetaz gñalis influētia tot. ca. 7 r spe
 cialiter circa suos orbes describunt
 planetaz qualitates influētie cōditiones
 r aspectus ibidem tra. 2. ca. 5
 planere tardī veloces cursu aucti. minuti
 cursu r lūne cōbusti oriētales occidenta
 les septētrionales meridionales ca. 4
 planeraz domus exaltatio gaudiū casus tū
 pīctas facies termini ibide ca. 5
 plato. plotinus. porphirius quid sēserit d
 animaz tūsmigratiōe li. 2. ca. 27
 planimetria libro 6 tra. 1. ca. 5
 placidus r placere hoībus quomodo lauda
 1. bile est li. 2. ca. 30
 plūie gñatio li. nono ca. 12
 plumbi generatio ibidem ca. 24
 polygonorum pōdismus inuenitur libro 6
 tractatu secundo capitu 14

Principaliū materierū

Poli mundi qui sunt lib. 7. tracta. l. ca. 5.
 Poloz zod. aci distāia a polis mūdi ca. 8.
 Polus arcticus et antarcticus ibidem
 pplus quōd se hīc debet i polia lib. ca. 19
 portio supiorū intellectus qre dicit vir et
 quōd intē ligat id apti vir nō debet vela
 re caput suū sed mulier id est inferior
 portio inferior rōis lib. ca. 1. et quōd pec
 catū in illis fit sicut in paradiso spūali ad
 mentem sancti Augustini.
 portio circuli maior et minor lib. ca. 1. et 7
 portentum differt a monstru lib. 8. ca. 19.
 portē ascēsus et descēsus animaz de celo
 quas ponit eliac lib. ca. 1. et 19.
 positiō predicamentū lib. 2. tracta. l. ca. 15.
 positiō q ppositio dicit. tra. l. ca. 1. et 6
 postpredicamēta ad qd valēt ibi. tra. l. ca. 14
 postpredicamēta q sunt ibidem ca. 15.
 ptes syllogismoz scz declarantur et ptes
 que incidunt circa illas ibidē trāta. 4.
 ca. 17. 18. 19. 20. 21.
 potētiē anime vegetatiue lib. 10. tra. l. ca. 3
 potētiē aīe sentiue ibidem tra. 2. p. totū
 potētiē anime rationalis lib. ca. 11.
 potētiē hui sunt realiter aīa ibidē ca. 14
 predicabili c definitur lib. 1. tra. l. ca. 4
 predicabilitū et pēdicamētoz cognitio ppo
 sitionibus applicat ibidem tra. 3. cap. 1
 predicamēta et eoz vtilitates notificat. tra. 2
 pēpitratio in moralibus lib. 2. ca. 20.
 pēdicatū dialecticū lib. 2. tra. l. ca. 11.
 pēgnitiones et q quorū ibidem trāc. 6. ca. 1.
 pmiss: quōd cognoscunt aīe cōtēdē ibi.
 ppositio definitur lib. 1. tra. l. ca. 33.
 psumptio dīa magna limitari lib. ca. 34
 psumptio opposita spēi ibidem ca. 35.
 pma principia cognoscūt cognitio rōis ca. 9
 pnceps quōd regere debet pphm. ca. 19. et 4
 pma vera que sunt lib. 1. tra. l. ca. 1.
 prius postpredicamentū ibi. tra. l. ca. 16.
 principia syllogismi ibidem tra. 4. cap. 1.
 principia formalia eiusdem ibidem cap. 4.
 principia eiusdem pfectiua ibidem ca. 19.
 principia eiusdē regulatiua ibidem ca. 16
 principia et causē quo ad nos p effectus
 et cognoscuntur lib. 8. ca. 1.
 Principia rerū naturalium tria sunt ib. ca. 9
 principiorū conditiones ibidē
 principii effectiui nō est factū ib. ca. 6.

principii p. nū oīa vīsbīa et iuisibīa
 priuatio qd sit ibidem ca. 4. ca. 10.
 priuatiōes dīe non pnt inesse man
 priuatiue opposita libro. 2. tra. l. ca. 15
 a priuatiōe i habitu pōt fieri fēssū
 ppterates pēdicamentoz qre in locū
 ppositio dēfinitur et diuidit ib. tra. 3.
 et 3. et sequentibus per totū tracta.
 ppositio aliter dēfinitur ibidē tracta.
 ppositio dialectica ibidem tra. 5. ca.
 probleuma quid sit ibidem
 ppositio pēdicatū dialecticū ibi. ca. 2.
 ppositio vniuersalis 8 offi aut p se
 et ipm ibidem tra. 6. ca. 2.
 ppo exponitū et obseura ib. tra. 8.
 propriū pēdicabile ibidem tra. l. ca. 1.
 pphenomen parfoationis lib. 3. tra. l. ca. 1.
 ppolēps construetio ibidem tra. 2. ca.
 pnuāciatio apud oratorem lib. 3. tra. l. ca.
 prodigium quid sit libro. 8. ca. 19.
 proportionē elementozum in quāto
 et qualitate libro nono ca. quarto
 ppositio dēfinitur lib. quarto tra. l. ca.
 pproportionalitas cum suis ptribus ibi
 pproportionalitatis species ibidem ca.
 pproportionalitas arithmētica ibidem
 pproportionalitas geometrica ibidē ca.
 pproportionalitas harmonica ibidem ca.
 pproportio substractio additio diuisi
 s. tra. l. ca. 14. (tra. 11. ca.
 pgressio species et passio nūcroz lib.
 ppositio spheraz lib. 6. tra. l. ca. 22
 proportio columnē ad pyramidē ibidē
 prophētica rīso lib. 1. ca. 11
 pdigitalitas et pdignus lib. 1. ca. 31
 pudentia pars pudentie ibidem ca.
 pudentia quid sit ibidem ca. 10
 pudentia nemo est nisi bonus ibidem
 pudentie octo ptes integrales ibidē
 pudentibus conuersari pudent ibidē
 pudentie ptes potētiē ibi ca. 14.
 pudentie partes subiectiue ibi ca. 15
 pudentia mōastica vti est et nēcia bo
 pudentia economica ca. 16
 pudentia politica regnatiua ibidē c
 pudentia militaris ca. 20
 pudentia pīaria et pudentia carnis
 puina generat lib. nono ca. 14
 pudicitia laudat in muliere lib. 10. ca.

Index summarius.

contratio p tonos li. 5. tra. 2. ca. 12
 necessaria est pinguis: virginibus
 solutis ibidem ca. 41.
 ario et outis qmodo illic iacet 2.
 ur libro nono ca. 30.
 onit rita offitare i mebris ib. ca. 31.
 quid sit libro. 6. tra. i. ca. 2.
 uisibilia tribo datis nō in recta li
 nferantia inscribere ibidem. ca. 13.
 int multa in linea li. xi. ca. 28.
 i vbi. quicq pene et pbatō q sit p.
 eos. ibi. ca. 43. 44.
 Incipienda a Q
 ulus quid sit li. 6. tra. i. ca. 2.
 ulus 2 pyramidalis. numerus:
 i. ca. 1.
 equilateri li. 6. tr. i. ca. 9.
 altera pre longius. ibide.
 parallelogrammū ibidem.
 pñitū ex latere triāguli recta
 pñito recto. angulo est. quale q.
 illoz duoz latera triāguli eiusdē
 capitulo. 17.
 datus quibusvis duobus equalē
 ibidem. ca. 18.
 clarem arca ibide tra. 2. ca. 11.
 ius dyamcter inuestigat ibide
 qualis circulo arca querit ca. 15.
 cessus sup circulum ibidem
 lera parte longioris arca. ca. 14.
 ad oēs sciaz 2. valer 2 necessaria
 i. ca. 1.
 quid tracter 2 ratio nōis ibide
 in duplex est libro. i. tra. i. ca. 5.
 icamentū. li. 2. tra. 2. ca. 7.
 2 naturalū. pñe 2 secunde rā.
 9. ca. 5.
 uales ibidem. ca. 5.
 amentē li. 2. tra. 2. ca. 11.
 icamentū ibi. ca. 6.
 syllabar docentur per reglas:
 i. ca. 3. peritōm
 iur li. 2. tra. 4. ca. 3.
 re fabiles ibi. tra. 6. ca. 4.
 ur libro. 8. ca. 6.
 ipta ab R
 2 ratio li. 3. tra. i. ca. 10.
 carar 2 quomodo pñitū:
 ca. 11.

Ratio idest intellectus libro xi ca p
 Ratio infortis est in butis ibide ca 16
 ratio pars prudentie li. 7. ca. 13
 radici extraccio i nūeris qdrat li 4 tra 2 c 1
 radici extra. in nūeris. cubicis ca. xi
 radices in minarijs vul. tra. 5. c. 8. 7.
 radices in min. pñi. tra. 4. ca. 6. 7.
 radius visualis qñs. sit li. 2. tra. 2. ca. xi. 2 pñ
 radius directus reflectus 2 refractus
 radius visualis non est linea sed corpus ad
 motum pyramidis ibidem.
 radij visibiliū impingit medium illuminatē
 probatur exemplo ibidem ca. 4.
 radij solis aquā intrant ibidem
 radij solis ab aqua reflectuntur ibidem
 raymundus liliū scripsit de pñitibz lapidibz
 2 artificiali compositione li. nono ca. 5.
 rapus species in iure li. 2. ca. 42.
 rarefactio differt ab augmentatione li. 7. c. 31
 recordari quoz possimus 2 quoz non lib. x
 tra. 2. ca. 9. (inclinamus ibide
 recordando cur aut caput eluamus 2 aut
 recordandem loca 2 imagines iuuat ibidem)
 reduplicatio ppō quō expo. li. 2 tra 8 ca xi
 regulē antepedicamentales ibi tra 2 ca 4.
 regulā dēri siue aurea ark calculatorie li.
 4. tra 2 ca 6.
 (lucro ibidem
 regulē societatū 2 mercatorū de diuidendo
 relatiū grāmaticale li i tra 2 ca 3
 relatiū non semp conuenit cum antecede
 re sed subsequenti 2 quando ibidem
 relatio pñicamentū li i tra i ca 8
 relatio intrinsecus 2 extrinsecus aduenies ib.
 relatiue opposita ca 15.
 relatiuoz suppositiones ibi tra 8 ca 3
 relatiuoz distinctio ponitur ibidem.
 restrictio logica iō ibidem ca 5.
 religio 2 spec. eius declarant li i tra 6.
 religionē intrare si possit filius parentibus
 in necessitate constitutis aut inuitis ibis
 reminiscētia definitur li iō tra 2 ca 19
 reptilia vnde pducta sunt li 9 ca 35.
 res naturalis quid sit li 8 ca xi
 resurrectionē corporū humanoz futura m 2
 possibilitatē etiā gentiū pñi cōcesserunt
 s. s. billa Plaro pythagoras labeo Mar
 cus Varro libro xi ca 30
 resurrectio probatur testimonio christi pro
 pñitaz apostolorū 2 ecclesie ibide.

Principalium materierum

resurrectionis generalis tempus nemo potest
 mitti scilicet ibidem ca. 36.
 r. si rectio si fiat in instanti et quod mortui
 audiant vocem filii dei dispersa
 resurget corpore glorieque consumpta aut
 resurrectionis quod fiat in voce archangelii ibi
 resurrectionis tempus Paulus in se et alios
 transfiguratur
 resurgere quod possunt qui vivi erunt in ad
 ventu homini ibidem
 resurg. nra seculi non mutabitur et puden
 da donum erunt
 resurgenti spiritus erit ad mensuram Christi
 et phasor et gigantium ibidem ca. 37
 resurgent oia que erant in hoc mundo ca. 38
 resurget costa unde formata est eua in eua
 resurgere contingat abortivos et monstra
 resurgenti corpora beatorum dabitur qua
 suo dotibus ibidem ca. 39
 rhetorica quod doceat li. 2. tra. 1. ca. 1.
 rhetorica a quo tradita sit libro 3. tra. 1. ca. 1.
 rhetor et rhetoris officium ibidem
 rhetorica predicantibus euangelium est necessa
 ria ibidem ca. 2.
 reuerentia passionum libro 11. ca. 5
 rix oppositur charitati ibidem ca. 55
 rombus qualis figura sit libro 6. tra. 1. ca. 9
 romboides ibidem
 rombi area quod inuenitur tra. 1. ca. 15
 romboidis area ibidem ca. 16.
 ros quod generat li. nono ca. 5
 ros que quicquid interficit oues pascentes ibi.
 rotunditas terre probat li. 7. tra. 1. ca. 44
 rotunditas personarum videri nequit et que aut.
 quod tunc alia videmus li. 10. tra. 2. cap. 11
 rusticitas vitium est li. 12. ca. 46.
 Incipientia ab S
 Sacregrum contrariatur religioni li. 1. ca. 16
 Sacregrum species inuicem ibidem ca. 42.
 Salutatio quod formata est in epistola li.
 3. tra. 2. ca. 5.
 Salemadra quale animalis vivat in igne
 li. nono ca. 5.
 Salces minores generat ibidem ca. 24
 sapores et spiritum eius generat li. 4. tra. 2. ca. 9.
 sapientia definitur libro 11. ca. 1.
 sapientia habitus intellectualis ibi ca. 9.
 sapientis opera que sunt li. 2. tra. 7. ca. 1.
 saturni spiritus declaratur li. 1. tra. 1. ca. 38

scalenon area inuenitur ibidem tra.
 scire quid sit li. 2. tra. 6. ca. 2.
 scientia non est corruptibilium ibi
 scia quilibet habet propria principia ibi
 scientie vinitas unde fit ibidem
 scire definitur li. 8. ca. 1
 scia ad beatitudinem confert li. 1. ca.
 scientia habitus intellectualis ibi
 scientia dei hic acquisita potest ad
 tui beatitudinis li. 1. ca. 25
 scismas contrariatur charitati li. 1.
 scripturę sunt signa vocum li. 2. tra. 3.
 sebastianus sanctus subtiliter co
 Astrologia li. 7. tra. 2. ca. 15. in fi
 sector circuli li. 6. tra. 1. ca. 7
 seditio contraria charitati li. 2.
 semicirculus ibidem
 semicirculi area inuenitur tra. 2.
 semitonij minoris inuentio li. 1.
 semidiapente quid sit tra. 2. ca. 6
 scia omni rebus latent in elementis
 scis decisio vni corpus animalis si
 sensus ois est originale est pne
 quinto tra. 1. ca. 2
 sensario ois sit assilationis via
 sensario si fiat ab obiecto vel po
 sensatio quicquid est iocunda quicquid
 sensitiua anima ibidem
 sensibile per se per actus proprium et
 sensibile excellens corrumpit sensu
 sensibile postpositum sensum quicquid
 sensus exterioriores sunt quicquid
 sensitiue potentie due sunt ibi
 sensus interiores que et quot organ
 sensus communis in suis opib
 sensus omni origo per nervos est
 sensus est singularium tamen li. 1.
 sensitiuus appetitus serpenti co
 qui decipit Eua in parad
 sensus brutorum ois sunt sunt
 separata que dicunt li. 3. ca. 26
 sceratile corpus quid sit libro 6.
 sceraphim non tamen habet plenitudi
 nis sed etiam scientia quia no
 nisi cognitum li. 1. ca. 35
 seruus vni oritur sit li. 2. ca. 17
 serui quod habet se debent ad do
 seuitia contraria vincere. et nos
 secum quid sit libro nono ca. 3

Index summarius.

quere astra. stella
 rationes principiorum li. i. tra. i. ca. 31
 rationes aduerbiorum ibi. ca. 32
 ratio interfectionis ibi. ca. 33
 ratio quid sit li. 2. tra. 8. ca. 2
 in sodiaco qd sit li. 7. tra. i. ca. 14. 22
 latitudo 7 longitudo ibide
 ortus 7 occasus ibi. ca. 25. et. 26
 alia oriuntur recte alia obliq. ibide
 la pposere oriuntur horis alijs 46
 ut omni die longa vel breui oriuntur 7
 ut sunt omni nocte ca. 27
 sodiaci quatuor 7 influentia in sin-
 gulis mēora ibi. tra. 2. ca. 2
 2 faciunt. quatuor tripliciter ibi.
 stelle quo sunt calida ibidem
 varia accitua ab astrologis ibi.
 2 duo in quatuor differunt ibide
 ut quod in 22 domo? diuidit ca. 6
 quod sunt ex 12 li. i. tra. i. ca. 4
 pot habere sex litteras ibidem
 oēs se incipiunt oēs vocales finit
 dicione integrat (unt ibi.
 quatuor docent ibi. tra. 3. p. totū.
 adiectices prolin ibi. tra. i. ca. 33
 finis definit li. 2. tra. 4. ca. 2
 finis principia materialia ibi. forma
 4. pfectiua ca. 15. regulatiua ca. 16
 ari ex modalibus ibide ca. 8 9 10
 ut ex obliquis ibidem ca. 21.
 ari ex terminis infinitis ca. 12. 7 ibi.
 numero 7 predicato finito
 ari ex reduplicatiuis ca. 15
 finis pfectus 7 imperfectus ca. 15
 ut reducere omne p impossibile
 finis expositiuis ibidem ca. 16
 2 potestates ibidem ca. 17
 finis circularis ibidem ca. 19
 finis conuersus ibidem ca. 20
 finis dialecticus ibi. tra. 5. ca. 1
 finis demonstratiuis ibi. tra. 6. ca. 1
 finis sophistici ibi. tra. 7. ca. 1
 finis interpretatiuis ibi. ca. 17
 ut canis in biuio quo transierit dñs
 vel fera li. 1. ca. 26
 la corpora q sunt li. 6. tra. i. ca. 22
 do omibz est amica li. 6. tra. i. ca. 1
 que entia dicunt li. 8. ca. 26
 est duplex. 1. immediationis adiecti.

Sititatis modi alij ponunt li. 2. tra. 2. ca. 17.
 simplr dicit qd sine addito dicit li. 8. ca. 26
 symboli triplici est primus fide li. 2. ca. 30
 Simulatio quid sit ibidem ca. 19
 Simonia o. positiu religioni ibide ca. 26
 sinceris qd sit vñ dicat ubi sit li. 1. ca. 21
 sinceris est principior opabilū sicut intel-
 lectus intelligibi ut ibide
 Sincis pars prudentie li. 2. ca. 14
 Singularia ibidem ca. 45
 Singulare quod different sentit et intelli-
 gatur li. 2. ca. 8
 Singulare tria includit ibidem
 Soderas libro 12. caplo 19
 Sodomia spes luxuri ibide ca. 42
 Sol quare apparet in oriente maior q in
 meridie li. 2. tra. 1. ca. 4
 Solis theoria ibidem ca. 31
 sol semper mouet sub ecliptica
 solis eclipses. quod sit ibidem ca. 56
 solis eclipsis in passione dñi fuit 3 naturi
 solis aurilinea angus. medi. mortis. verius
 motus ibidem ca. 27
 solstina duo sunt ibidem ca. 15
 solstina 4 sunt q sub cognoscant sit ca. 46
 solstina quid sit li. 2. tra. 6. ca. 4
 solstina pars prudentie li. 2. ca. 15
 sollicitudo nimia reprehendit ibi. ca. 22
 solidus numerus quis sit li. 4. tra. i. ca. 28
 soles plures quod apparent li. 2. ca. 22
 solutio vera 7 solutio ad hocem q sit libro
 li. 2. tra. 7. ca. 27
 Somnus 7 vigilia qd sunt li. 2. tra. 2. ca. 24
 somni? necessari? est ei aniali vñ pueniat.
 somnus in quibusdā est momentaneus ibi
 somnum quid sit ibidem ca. 25
 somniantes quod loquuntur ambulāt 7 non
 cadunt donec crecent ibidem
 somniorum cur quādoq non recordamur
 somniorum cause naturales ibide ca. 26
 somniam? qñq. bibere vel mal comedere.
 somnia in pollutione quod fiant ibidem
 somniorum causa deus angelus bonus vel
 malus caplo 27
 somnia obseruare vanū est ibide ca. 28
 7 spes superstitionis li. 2. tra. 2. ca. 23
 sonus definit li. 2. tra. i. ca. 2. et diuidit ibi
 sonus definit in 2. 1. li. 5. tra. i. ca. 6
 sonus grauis 7 acutus ibidem

principaliū materierū

Soni grauitas vñ acuties vñ puenit ca.7
 Sonus idem nō est cū chorda frequenter
 tangitur ibidem
 Sonus multiplicat orbicularit libro deci
 mo tra.2 ca.16
 Sonus idem nūero a plūbo sit audit ibide.
 Sonus echo quōd sit ē āre sit debiliōr ibi.
 Sonus si corpus durū penetreret ibidem
 Sonus acut' cur dētes obstupefcere fac so
 phista 7 sophistica ars li.2 tra.7 ca.1
 Sors qd sit si vñ licet li.7 tra.2 ca.18
 Sortilegium ibidem ca.24
 Spatulario ibidem
 Spēs nōm duplex est li.1 tra.1 ca.14
 Species verboz ibidem ca.31
 Species pnomini quere pnomēn
 Spēs pdicabile definit li.2 tra.1 ca.6
 Specie diuersa que sint ibide ca.5
 Specie sensibilis qd sit li.2 tra.2 ca.2
 Species nō transit de subiecto in subiectū
 per mediū ibidem
 Species quō multiplicat p medium vñ
 ad sensum ca.3
 Species pvariōz sunt simul in medio 7 or
 gano: sed immitte ibi ca.4
 Spēs cur in medio percipit a sensu ibi.
 Spēs murus se tingit et mutant ca.14
 Speculor olīm genera in coelari fieri pos
 sunt ibidem ca.15
 Speculor natura admirabilis notat ibid
 Insupficie speculi est idolā rei vñ punctu
 aliter 7 nō in pfundo nec in aere circa
 stante 7 si sp nouū pducit 7 āre pfundū
 diu qñs in speculo esse videt ibide
 Spēs quō subtiliores sp recipiunt a sensu
 bus interioribz li.1 ca.3
 Spēs intelligibilis vñ causet ibide et quō
 pcurant in intellectu passibili: qd est me
 moria intellectina pbat auctoritate scri
 Augustini ibidem
 Spēs sube pzia nō est in anima nec p p
 puā specie sentitur ibide
 Sphera qd sit li.7 tra.1 ca.3
 Spheraz maria est mōs q: cōtinet offia.
 Sphera differt ab orbe ibide
 Spheraz celestium nūerus explicat ibide
 ca.5 et 6. demonstrat
 Sphera octaua triplicē motū habet ibide
 Sphēre figuratio 7 ppositio l. marcia ca.8.

Sphera pportio qd sit li.6 tra.1 ca.
 Sphēre duodecim equalēs vñ tang
 possunt ibidem ca.19
 Spheraz crassitudo inuenit ibi tra.1
 sp. ricius nūerus qd sit li.4 tra.1 ca.
 Sphera pfecta sup plano pfecto qd
 qd possit li.1 ca.23
 Spēs passio anime li.2 ca.5
 Spēs virtus theologica ibid ca.5
 Spēs sensitiui ab omniō sensibiliū
 sunt depurari li.2 tra.2 ca.14
 Radiū quor passus pñet li.6 tra.2
 Rannū quō generat li.9 ca.24
 Stellaz natura figura 7 motus li.7
 caplo 11.
 Stelle si sint aniate notabiles optica
 stella est densior paru sui orbis ibi
 Stella per se non mouet ibide
 Stellaz alie fixe alie errant ibidem
 Stellaz numerus soli deo cognitus
 dem caplo 11.
 Stellaz magnitudines mure sunt
 stelle non vident in diebus forte in
 li.2 tra.1 ca.11
 Stelle q vident in speculo imerso ac
 est stella sed solis idolū scbatiū
 Studiositas libro 11. ca.46
 Stuprum spēs luxurie ibide ca.42
 Stulti habent animā rationalē li.1
 subditi esse debemus etiam malis
 tis libro 12. ca.27
 Subiectio passio animi ibidem ca.5
 Subiectum quid sit li.2 tra.3 ca.4.
 Secro capi secundo
 Subalterne ppositiones ca.5.
 Subcontrarie ppositiones ibidem
 Subannatio libro duodecimo ca.1
 Substantia pdicamentali li.2 tra.1
 Substantia pzie nō definitur sed
 in prima 7 scdm qd describunt
 Substantia per speciem nō sentitur
 cimo tra.1 ca.1.7 li.1 ca.9
 Subfractio in numero li.4 tra.2
 Sulfur quomodo generatur libro
 capitulo vicefimo quarto
 Superficies qd sit li.6 tra.1 ca.6.
 Superficiē spēs ibidem
 Superficies sili qd sit ibide ca.10

Index summarius.

superficies equalis ibidem ca. 18
 superficies q. replent locum ibi ca. 21.
 spe. ficti speculæ arca ibid. tract. 2. ca. 25
 agitur. ois media inter duo corpa diuer
 tarum diapponitratōnem speculi ha
 bet lib. 10. octimo tract. ca. 12.
 upbia cū gradibz & finibz suis lib. 12. ca. 45
 superfinitio ibidem ca. 26.
 agitionis gñā & spūs libro septimo tra
 ctatu. 2. ca. 12. & sequentibz.
 platius facit ppositiōem obfcurā li
 bro. 12. tract. 8. ca. 14.
 appositio dñatur ibidem ca. 2.
 appositio relationū ibidem cap. 3.
 p. ois & appositio pstructio lib. 12. tra. 2. ca. 5
 pmoz constructio ibid. in ca. 6
 plementū quid sit lib. 6. tract. 1. ca. 9.
 furratio libro. 12. ca. 14.
 Incipientia a T
 bile rase anima si vñ cōparatur libro
 decimo. ca. septimo
 erus mathematicus pbiſcus virtualis
 libro octauo capite. 32.
 ctus ois animalis est necessarius libro
 decimo. tract. 2. ca. 20.
 ma definitur mediū & obiectū oñdī. lib.
 rum certozem homo habet ibidē
 tus si sit sensus plures: quō habet or
 ganū circa cor vt dicunt. qdam ibidem
 mpora pborunt lib. 1. tract. 1. cap. 24
 mpora pncipiozum ibidē cap. 31
 pus incipit cum mundo li 8 cap 6
 tis si li q. tras & res) dñstina a motu
 ibidem ca. 35
 (suntur ibidē
 mpoze an ne motus particulares men
 gustius quid de tempe sentiat ibidem
 mpoze definitio exponitur ibidem ca. 36
 mpoze qualis numerus sit ibidem
 mpoze si sine anima esse possit ibidem
 nile tpio qd sit & si vñ tñ ibi ca. 38
 mprare deū li 12 ca. 26
 mperantia & spēs eius ibidem ca. 38
 catrica ars mechanica ibidem ca. 12
 ebra nūbū est si 10 tracta. 2. ca. 4
 mporū initia p tonos li 5 tracta. 2. ca. 10
 mporū cursus & finis ibidē ca. 11
 ra rērida probatur libro 7 tract. 1. ca. 44
 re qñitas & ambitus ibidem
 ra diuiditur in 5 sonas ibidem ca. 45

terre que pres habitabiles sint ibidē
 terra si habitabils sit sub equinociali
 rectris paradissus vbi sit. 2. qualis ibidē
 terra diuidit in climata lib. ca. 45. 447
 terre tres pres Europa Asia & Alpica di
 stinguunt cū prouintijs suis & regionibz
 pncipalioribz ibi. ca. 49. 50. 51. 52.
 terre natura. 2. quō est in medio super quo
 fundata est ibidem. ca. 45.
 terminus motus a quo libro. 8 ca. 29.
 terminus motus ad quē ibidem. lib. 8. ca. 30.
 termini requisiti ad syllogismū libro secun
 do tracta. 4. capitulo. 3.
 termini in quibus ois & in quibus nulli
 qui sint ibidem. ca. sedecimo.
 terratorius quō causat libro. 9. ca. 17.
 terrachordū in monochordo quatuor sunt
 libro. 5. tracta. 1. ca. quindectimo
 terrachordum dñreunt ibidem. ca. 16.
 timor passio animi libro. 12. ca. 5.
 timor siue merus quid sit ibidem capiti. 6
 timiditas vitium dñi fornicudini lib. ca. 33.
 tippo quomodo generat li. 9. ca. 18.
 tonitruū generatio ibidem ca. 19.
 toni in musica octo. 2. quō a diuersis homi
 nibz diuerſa nola habent quibus magis
 grari fuerunt libro. 5. tract. 1. ca. 21.
 tonosū natura & effectus ibidem
 toni autem & plagales ibidē ca. 7. tracta. 2.
 tonosū claus finales. ibidem cap. 8.
 tonosū claus initiales ibidem capiti. 6.
 tonosū differentie ibidem ca. 15.
 tonus non potest diuidi in duo. semitonis
 equalia ibidem tract. 1. ca. 15.
 integrate
 fa quantitate
 totum in modo. pñtes illoz lib. 2.
 in loco tra. 5. 1. 6
 in tempore
 tonū accipit karthegorematicē & syncatē
 gozematicē libro. 2. tracta. 8. ca. 7.
 transgressio mandati est contra iustitiam
 libro. 10. octimo. ca. 25.
 trapetia figura geometrica li. 6. tra. 15. a. 9
 trapetiarum arca iuenitur ibi tract. 15. ca. 17
 trigonus quō dñet in terragoso. li. 11. ca. 15
 trinitatis imago repit in ala rōnali ca. 14.
 trīgulus qd sit & res spēs eius li. 6. tra. 1.
 ca. 8. alie tres spēs trianguli ibidem

principaliū materierū

Triangulus habet tres angulos equales
duo rectis ibidem ca. 17.

Tristitia passio animi li. 2. ca. 5.

Trutina quid sit libro sexto

tropi in musica q. 2 quor li. 5. tra. 1. ca. 5. 9

tropici cāci et capricorni arcus sunt i ipse

rauli. 7. tra. 1. ca. 18.

tubali in organo musice li. 5. tra. 1. ca. 4

tunice oculum construētes li. 10. tra. 2. ca. 9

turbo ventris quō generat li. 9. ca. 18.

Incipientia ab. 1.

Uapoz quid sit et quomodo differt ab exa

latione libro nono cap. 6.

Uarro quid sentit de animarū circulari

one libro vndecimo ca. 27.

Uasoz capacitas edoceat libro sexto tra. 2.

cap. 30. vasandi ars ibidem

Uergetabiliū pmozialis origo li. 9. ca. 26.

Uergetabilia si nasci possunt sine pziacis

te semine ibidem

Uenatio ars mechanica quatuorplex et que

ex his et quando sit licita li. 2. ca. 11.

Uenationibus inuilibus vacantes repro

benduntur

Uenoris theoria declarat li. 7 tra. 1 ca. 12.

Uetoz gharo nota et ppletates li. 9 ca. 18

Uerba in incatariis et exotismis nul

lan vim habent pbat li. 7 tra. 1 ca. 27

Uerbale nomē quatuorplex et quomodo de

cendit a verbo lib. 1 tra. 1 ca. 12

Uerbum parforationis cum accidentibus

suis ibidem ca. 24

Uerba suba vta similes vim bñcia ibide

Uerba puzgationis p metra cap. 15

Uerba secunde puzgationis ibidem ca. 16

Uerba tertie puzgationis inflectuntur c. 17

Uerba quarte puzgationis ibidem ca. 18

Uerba irregularia et defectiua ibide cap. 19

Uerboz forma ibide m cap. 30

Uerboz constructio ibide tracta 2 ca. 6 et 7

Uerbum a logico definitur libro 2 tra. 1 ca. 3

Uerecūdia ornāmētū est mulieris li. 2 c. 16

Uerecūdia virtus ibidem ca. 18 et 48

Ueritas virtus moralis ibidem ca. 19

Ueritas et falsitas ordō sunt a re significa

ta per eam libro 2 tra. 1 ca. 16

Uerū et falsum supponit cōgruū tra. 2 ca. 2

Uina mētū qūq. se cōtutres li. 3 tra. 1 c. 3

Uitū cōtra naturā cū suis spēb. li. 2 c. 43

videre quere infra visio

vindicta qū sit virtus lib. 1 ca. 18

vir bonus quis sit ibidem capitulo tertio

vir qūter debet regere uxore ibidem ca. 1

Uiginitas qū sit qūc pmiū ipius quō a

mittitur et si amissa recuperetur ibide

Uirginitas quid senserit de anima reuolu

one libro vndecimo ca. 27.

Uirtutes sine se la pñi nō pñt lib. ca. 1.

Uirtus iūcta cū scia est sapiētia ibidem

Uirtus definitur ab Aristotele ibide

Uirtutes non sunt passionēs ibide

Uirtus consistit in medio virtutum ibide

Uirtus qūq. tenet rōem vnius extremi

et ambo vna aliud extremum ibide

Uirtutis mediū quō sit sumendū et qū d

cile sit illud attingere ibidem

Uirtus ab Augu. definitur aliter ibide

Uirtus alia definitio Arist. o. 7 Aug. ib.

Uirtutes aliquē a deo nobis infundunt

Uirtutes qūa p similitudine acquiruntur ib.

Uirtutes sunt intellectuales morales et

ologiceales ibidem. capitulo 8

Uirtutes intellectuales panduntur lib. ca.

Uirtutes morales circa quā sint ibide

Uirtutes morales sunt duodecim ibide

Uirtutes cardinales quatuor sunt et ibide

Uirtus tendit in ardua ibidem

Uirtutes theologicę tres sunt ibidem

Uirtutes lapidū et herbaz vñ sunt li. 9.

Uirtus quid sit et obiectū ipsi li. 10. tra. 2.

Uideri potest res propinquior vñ rem

maior vñ minor qū sit in veritate

radiorum refractionem ibidem

Uidet baculus in aqua fractus et cad

visio si fiat extra mittendo vel intus

piendo ibi. ca. 14. et ibi quō fiat vis

visio discreta nō sit sine attentione. ib.

Uisus est sensus discipline ibi. ca. 15

Uitas si per opacū videre possit ibide

Uisibiles oculis mentis erit in beatie

ditima libro vndecimo. ca. 5.

Uidendi media in nocturnia li. 10. ca.

Uisio sit p pyramidem ibide ca. 11.

Uisibilem mundum nō esse dicitur et

videre deū quomō possunt beati et qu

do hic aliqui viderunt li. 11. ca. 2.

Uisio dei officia includit et erit meret

sine fastidio et tamen cum satietate

Index summarius.

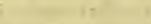
de beatay animay qualis sit ibi. ca. 34.
 de brōz post resurrectionē q̄lis erit ibi.
 a p̄ma 1 sc̄da quid sit lib. 10. trac. 1. ca. 2
 a p̄secrat p̄ nutrimentū ostendit ca. 19
 ibidem p̄ exemplū
 ēa mox incipit ex quo est: incipit ibidē
 cre est esse in viuētibz ibidem ca. 5
 eo musice vniūsonē cōtinuē, cōseret; cō
 ne t̄ diffone li. 5. trac. 1. ca. 6
 op̄ musice p̄ quas cantamus sc̄z sunt
 idē t̄ ac. ij. ca. 11
 um muratio quō fiat ibidē ca. 5
 ales littere q̄ t̄ quot sūt li. 1. tra. 1. ca. 3
 ales oēs syllabas incipiūt t̄ finiūt c. 4
 ariū p̄struō ibidē trac. 2. ca. 12
 ariliū generatio q̄lis sit lib. 9. ca. 32
 untas t̄ eius obiectus describunt libro
 1. caplo. 11
 unras duplex est: sc̄z naturalis et doli
 cratiua ibidem
 onem quid causet: potentia vlt̄ obiectū
 n potius vtrāq̄ ibidē

Hor definit et diuiditur li. 2. trac. 1. ca. 2
 Hor quibz iustumētis format ibidem
 Virtutis natura libro nono ca. 30
 Ibi p̄dicamentū cū suis p̄prietatibz descri
 bit li. 2. trac. 2. ca. 12
 Umbra est lamē diminutū li. 2. tra. 2. ca. 4
 Umbre p̄ductio quō variat habitantibus
 in diuersis climatibz libro. 7. trac. 1. caplo.
 46. et. 47.
 Uncia quid sit libro 6. trac. 1. ca. 2
 Uniūersale definit et diuidit li. 2. tra. 1. ca. 4
 Uniūersale distinguētes in vlt̄ ante tē in
 re t̄ post tē qd̄ intelligit li. 8. ca. 38
 Ursa maior et minor qualis cōstellatio in
 celo sit lib. 7. trac. 1. ca. 18
 Uisus quid sit t̄ argumentū ab vlt̄o q̄n va
 let lib. 2. trac. 5 ca. 8
 Incipientia a 3
 Uoluptas mala est libro. 12. ca. 16
 Zodiacus circulus describit li. 7. tra. 1. ca. 14
 Zodiaci signa duodecim ibidem
 Zodiacus solus latitudine h̄s in sp̄era ibi.

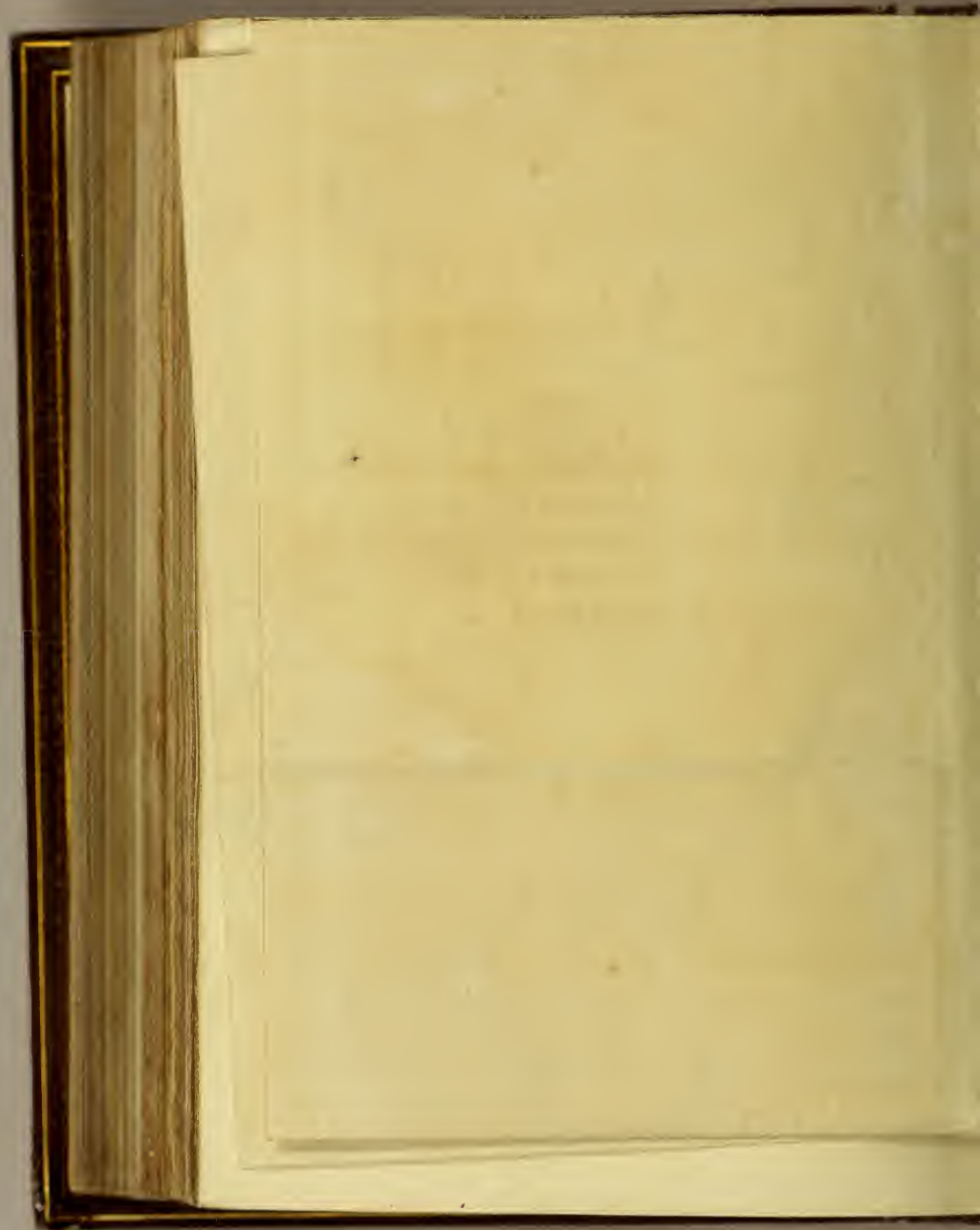
Ad lectionem presentis operis

Accipe candidē lector Margaritam philosophicā iam deuoto recogni
 scatigatam et emēdatam sententijs quoq̄ tractatibz et figuris nouis
 ornam̄ t̄ illustratam: quā si tibi p̄ vianco comparaueris paruo gre:ba
 n dubio p̄ ocul rem sanū et lectu iucundam. Cuius te delectatio cōserua
 que studioso tibi satisfaciēt ad vota. vt. n. Margaritē ipse gēmas et la
 o p̄ p̄ciosos: facile mure suo candidissimo superant. Ira t̄ p̄sentis op̄is
 multa alioz scripta opa prestare iudicat. Cum quo te bene valere in
 rina vir Ioannes Brūnngerus op̄is excussor et op̄at t̄ p̄catur. Et
 mtoaco veteri Nono kalēdas februarias. Anno redemptionis nostrę
 moquinto supra mille quingentos.

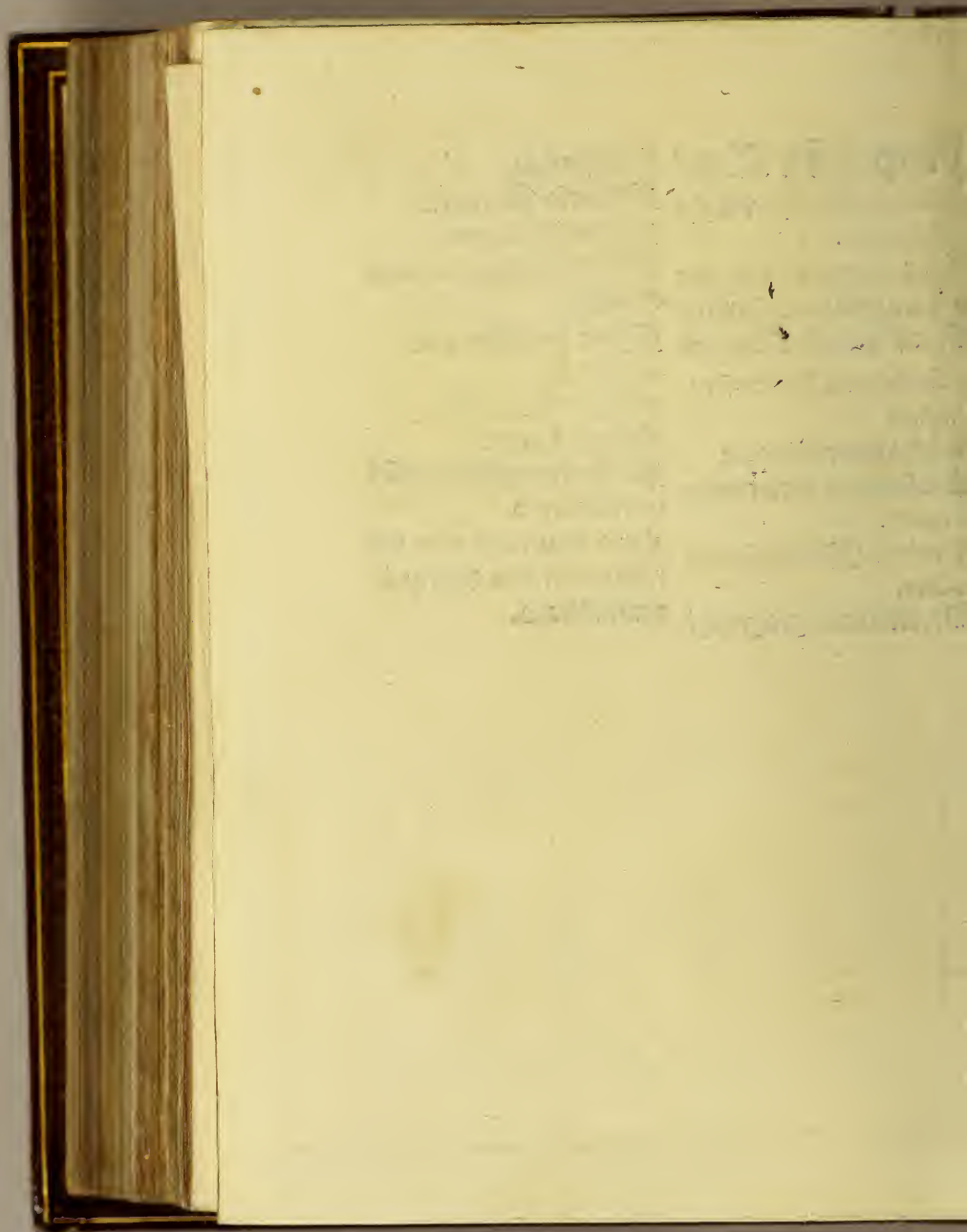
271111000 35010

Appendix Ma /
 theseos in Margaritā phi
 losophicā.
 Sequuntur nonnatis que
 in hac appēdice cōplectunt
 Breuiarū literarū institutiōes
 Hebraicarum litterarū ru
 dimenta
 Architecture rudimenta
 Quadrantum varie compo
 sitiones.
 Astrolabij Messahalah cō
 positio.
 Astrolabij noui geographi
 ci compositio
 Formatio Torqueti.
 Formatio polimetri.
 Usus et utilitates eorūdem
 omnium.
 Figura quadrātis poli
 gonalis.
 Quadratura circuli.
 Cubatio sphere.
 Perspectiue phisice et positi
 ue rudimenta
 Carta vniuersalis terre ma
 risq; neotericam descriptio
 nem indicans.

Institutio greca

GRAECARVM literarum
Institutio per Io. A.
collecta.

Introducciones in litteras
greacas studiosis adolescentibus utilissi-
mas scribere tentavi: vt in eo ipso ni-
hil sit qđ anſos diſcipulorū ſubterfu-
giat: Nilil em̃ p̃remittere eſt anſus
vicij. Alio Romano loquar qđ v.ile
cretauius futurū hiſ qđ grecaſ liſaſ
diſcere concupiſcūt op̃e meq; ſcire la-
tinaſ. Quāobrem hoc qđ ſi ludium
cecinui in quo grecaſ literaſ omneſ
ac diſphthogoa earumq; nomina ⁊ po-
ſitionem quē admodū in latinū tranſ-
ſerantur breuiter annotaui.

Nemo em̃ pōt mea ſententia ſatis
eruditus exiſtimari apud noſtroſ hō-
mineſ: vbi cognitionem grece litera-
ture ignorauerit. At eam ſcire quo-
modo quiſpiam poſſet: vbi p̃prietatē
vot differentiaſ: vbi prima literarum
elementa non p̃fecte tenuerit. Si
enim Latino ipſe maior cumulum ſciē-
tiarum ſibi deſuturum exiſtimauit:
qđ grecaſ liſaſ ignoraret: vt iā ſemo
grauis ſibi eaſ viatici loco p̃pararet:
vt Licero nō teſtaſ. Quāto magis et
noſ qđ Latone longe inferiores ſum⁹
ne dicā p̃padi ipaſ addiſceſ debem⁹
habetiſ ita qđ igenui adoleſcēteſ
⁊ ſtudioſi bonarū liſarū qđ vobiſ i frōte
hui⁹ ſum pollicituſ. Supeſt vt nobiſ
habeatiſ qđ plurimā grām quā tñ vel
cumulatiffime relatam exiſtimabo: ſi
emeritiſ ſine cunctatiōe lucubrationēſ
iſaſ. Quō ſi vt ſpero / faciet⁹ erit vobiſ
duplex bonum: quod ⁊ nunc diſcetiſ
rudimenta literarum grecarum ⁊ ſa-
cietis me poſt hac ad cetera hiſ mltō
maiora dignioraq; edenda alacriorē

Alphabetum grecum.
Littere a pō Grecos ſunt quatuor
⁊ viginti

Alpha α λ φ α A. x.
Beta β η τ α B. β.
Gamma γ α μ α G. γ
Delta δ ε λ τ α D. δ
Epsilon ε φ λ ο ν E. ε
Iota ι η τ α I.
Kappa κ α π τ α K.
Lambda λ α μ β α L. λ
Mu μ ν μ
Nu ν ν ν H. ν
Xi ξ ι ε
Omicron ο μ ι κ ρ ο ν O. ο
Pi π ι ρ α
Rho ρ ω R. ρ
Sigma σ ι γ μ α S. σ
Tau τ α υ T. τ
Upsilon υ φ λ ο ν Y. υ
Phi φ ι ρ h. φ
Chi χ ι c h. χ
Psi ψ ι p ſ. ψ
Omega ω μ ε γ α Ω. ω
ideſt o magnum

De diuiſiōe liſarū grecarum.

Diuidunt aſit he q̃tuor ⁊ viginti li-
tere grece biſariam: hoc eſt in duas
partes. vocales ſc̃z ⁊ conſonantes

Vocales ſunt ſeptem.

Alpha εpsilon ita iota
Α α Ε ε Η η Ι ι
ypſilon omicron omega
Υ υ Ο ο Ω ω

Diuidunt ſep̃e vocales i tres ptes
in ſp̃ lōgaſ: ſemp breues ⁊ cōmuneſ

Vocales ſemp longe

ita omega
Η η Ω ω

Vocales ſemp breues.

Epsilon omicron
Ε ε Ο ο

Vocales ancipiteſ vel cōeſ ſūt tres

Alpha ypſilon iota
Α α Υ υ Ι ι
ΑΒ ιι

Grecæ

De diphthongis.

Diphthongi ex vocalibus fiunt aut diphthongi duplices proprie et improprie.

Diphthongi proprie sunt sex

Αι αλφα ιωτα alpha iota.

Βυ ου αλφα υ ιωτα; alpha ypsilon.

Ει ει ε ιωτα, Eiota

Ευ ευ ε υ ιωτα epsilon

Οι οι ο ιωτα o iota

Ου ου ο υ ιωτα o ypsilon

Diphthongi improprie sex

quæ ab aliis ita dicuntur

Alpha cum iota subscripto sic α

Iota cum iota subscripto sic ι

Omega cum iota subscripto sic ω

Omega cum iota adscripto sic Ω

Omega ypsilon sic ΩΥ

Iota ypsilon sic ΙΥ

De consonantibus.

Consonantes sunt decem et septem

Uita Gamma delta zeta

Theta kappa lambda

Phi chi rho

Sigma tau phi chi

psi

Que diuiduntur in duas partes se

miuocales et mutas.

Semiuocales sunt octo

zeta xi psi lambda mi

nu ro sigma

Rursus semiuocales diuiduntur in

duas partes in duplices et in immu

tabiles.

Duplices tres. zeta psi xi

eta theta sigma

phi chi rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

sigma

phi

chi

rho

tau

zeta

psi

xi

eta

theta

Institutio

Eodem modo secunda coniugatio
baritonoz. Ideo habet i pterito X
qz i pſenti eſt γ medie κ. tenuis κ
T. z ipſi X. In futuro vero trāſeūt
in. ξ. quod valet quod κ. tenue.

Eſt enim ξ. κ. σ
aduantur etiā aſpirate in ſuas te
nues in pteritis geminātibz primā
qđ ſit ad euitandā cacophoniam id
eſt diſſonantiā

Preterea in pteritis paſſivis medie
pro aſpiratis ponuntur ante μ α ι.

γ pro x. β pro X

Rurſus medie trāſeunt i aſpiratas
γ in X. β. in φ

Item in tenues γ in κ. β in π.

Id z latini faciunt grecas literas
in noſtras cōmutātes qđ paulop⁹
vbi quam modo grece litere in no
ſtras tranſeant offendemus.

De poeſtate literarū.

omnium z diphthongum

α facit a vt alia αλλα agathos
α γ α ε ο σ.

β facit u. vt varnaros. βαρβα
ρος. vane. βαβελ.

γ facit g. vt γεγραφεα gegrapha.
α facit d. vt δαλδ αλος dedalos

ε facit e. vt εγω ego

ζ ſſacit z. (αχεος zacheus

η facit i longum vt φηνη phini.

θ facit th. vt θαυτος. thana.

ι facit i vt ιαχος iachos

λ facit l. vt λαλος, falos

μ facit m. vt μεμο

ν facit n. vt νελ. ne

ξ facit xi vt ξανθοτριξ. xanthotrix

ο ficit o paimū. vt οφελισκος.

ουελiscos

π facit p. vt παππα pappa

ρ facit r. vt ρωμα. rhoma

ς facit s vt σεξ. ſary

τ facit t. vt ταντον talanton.

υ facit y. vt υμνος hymnos

φ facit ph. vt φιλος philos

χ facit ch. vt χριςτος

ι facit ps. vt ιχ psix. ιελλιομα

psollizome. ιε. pse

ω facit o longum vt ωκα. oca

ιππονος. χρεος. chzofo

De poeſtate diphthongorū.

αι αι facit e. vt αιγιο egis

αυ αυ facit af. medium inter b f. vt

αυρηα. africa. αυ λη. auli.

ει ει. facit i longum vt εις. is

εικον icon Xειρ. chir

ευ. ευ. facit ef. medium inter .b f.

vt ευγε. euge. θησενσ. thifens

οι οι facit i lōgum vt ολι. limi

ου ου. facit u vocalem longam vt
ουκου ucun.

De poeſtate diphthongoz
improprie.

α cum iota ſubſcripto facit a vt

εναθηοπια. Enthathipia

αδo ado

η cum iota ſubſcripto facit i longū

vt τημουσ. timouſi. νυρηας.

ω. cū tota ſubſcripto facit o longū

vt παλινωδία. palinodia

τωανροπo. toantropo.

Veteres vero non ſubſcribebant io

ta ſed adſcribebāt ſic τωανρεια

toenia τημουσ. timouſi

τραγοδία. tragodia.

Quēadmodū litere ac diphthongi

grece in latinū tranſferantur

α mutatur in a. vt καλος eoσ

Interdum in e. vt τολαντον

talentum.

Item mutatur i i vt καναοτον

canistrum

Item in o vt μαμορ. marmoz

κορυλος. corylus

Et in v vt ηρακλης hercules

η υπερθεσι

Et in as diphthongum vt ασκαλη

πιος eſculapius

β mutatur frequentiffime in b. vt

φοιβος. phebus. βαρβαρος barba

rus. Aliqu in p. vt βαβα pape

qđ z greci παπα dicunt.

Α Β ιιι

Grecæ

Item in ph. vt ἡγικαμβος triumph⁹ deus. θεῖα. dea

Υ mutatur in g. vt γαβλος. gobi
us. γενοσ. genius.

Uertit etia in n. in his dictionib⁹
que apud grecos mutarunt. v in γ
sequenti b. κ γ vt γν γελοσ. an
gelus. Αἰφρον γος diphthongus
αἰφρον ἄκοι. αἰχισος anchises
οφινε. spinx

Quoniā ante γ κ χ ξ. nō admitti
tur v apd grecos: mutari est in γ
qđ romini rursus in n. cōmutarūt
Et si alicui grecam orthographiā
observantes. angelus/diphthongus/
geminato g. scribebant.

Α cōmutatur in d. vt Αἰδο. Didō
Δαίμων. demon

Interdum in b. vt Αἰσ bis.

Et in λ υ λ υ σ ε υ σ. visses

Sicut apud nos. vt sedes. sella. nā
d. r l. inuicem cedunt.

Εψιλō mutatur i e breue. vt ε γ d
ego. γε νε σ ι σ. genesis.

(remanet vt αἰκυ ν θ ο σ zachnthus
εφ υ γ ο σ zephyrus.

Interdum mutatur in geminū n
vt μα α. mass. πα τ ρ ω. p
trisso.

η mutatur in e longū. vt τ η ν ε λ ο
π η. penelope. τ η ν ε λ ο π η σ penē
lopes η ρ α κ λ η σ. hercules.

Interdum in a longum. vt μ η τ η σ
mater. ν ο ι σ nais. φ η μ α. phama.

σιν η τ η. sinapi. θ η κ η. thrace.

Item in ae diphthongum vt κ η η
cera. σ κ η ν α. scena. σ κ η ν ο τ η γ ι α

scenophegia. η θ ι κ α. ethica

θ mutatur in th aspiratum. θ ε ρ
κε. thrace. θ υ ρ ο σ thyrus

Interdum in suam tenuē id est t.
vt τ ρ ι α μ φ ο σ triumphus

Item in suam mediā. i. d. vt ρ ε ο σ

i mutatur in i. modo longum mō
breue: vt α ν χ ι σ ο σ anchises
ν ε σ ρ ο γ ι α σ nestorides.

κ mutatur in c. vt κ α κ ο σ. cacus
κ ω κ υ τ ο σ. cocytus.

Interdum in suam mediam g. vt
κ α β ι ο σ gobius. κ υ κ υ ο σ cugn⁹.

ο κ υ ο σ. agnus.

Item in p. vt λ υ τ ο σ lupus.

λ mutatur in l. vt τ α λ λ α σ pal
las. λ υ ν ε. linx. λ υ ν ε. lyra. λ υ ν
ε. λ ο τ ο σ. lotus.

μ mutatur in m. vt γ ε μ μ α τ ι
κ ο σ. grāmaricus. σ τ ε μ μ α σ tēma
μ ε μ η ν i. memin. μ ε λ τ ω μ ε ν e
melpomene.

v vertitur in n. vt ν α ν ι σ nautis
ν α ι ο σ. nais. ν υ γ. nux. ν ι κ τ ε λ ι ο σ

nictellus.

ξ vertitur in x. vt ξ ε ν ο φ ω ν

xenophon. ξ ε ν ι ο ν. xenium

ω micron vertitur in e. breue vt

ο λ υ μ τ ο σ olympus

Item in v. vt ο λ υ σ σ α σ. visses

πο ρ φ υ ρ α. purpura. σ υ ρ α κ ο σ ι ο σ
syraclius.

Sed frequens mutatio est o in v.
in fine dictionis vt. κ υ τ ρ ο σ cypri
ο μ ε ρ ο σ. homerus. τ η λ ι ο ν. peliū
λι ο ν. i. ium.

Interdū in e. vt γ ο ν υ genu. πο σ
p s. α λ ε ξ α ν δ ρ ο σ. alexander.

κ α π ρ ο σ. caper.

π m utat in p. vt τ α σ ι φ α ε πασι
φ η. τ α ι. τοι. πα π π ι. τ α π τ ο ι

Interdum in suam aspiratam que

est apud nos ph. vt τ ρ ο τ α ι ο ν
trophæū. λ α τ ι ο α. lappithe

υ λ ι π υ λ ε. ipsiphile.

Item in suam mediā que est apd

Institutio

nos b. vt $\alpha\upsilon\epsilon\omicron\sigma$. bur. & $\lambda\upsilon\epsilon\tau\omicron\sigma$
Nam l. est. pf. vt $\alpha\epsilon\alpha$ + arabs.
q. i. eritur in r. vt $\epsilon\chi\tau\omicron\epsilon$
rhetor. ubi sciendum oēs dictiōes
que apud grecos scribitur per e i
principio dictionis transferri a no
stris i. r. cū aspiratione vt $\epsilon\epsilon\alpha$ rea
s mutatur in s vt $\sigma\iota\omicron\nu\phi\omicron\sigma$
siphus.

Interdum r vt $\alpha\iota\chi\sigma$ atax
 $\lambda\iota\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon$. pistrix. vdi imitatur
doles
Item in t. vt $\sigma\upsilon$. ty. $\sigma\epsilon$. te. quod
item doricum est
q. vertitur in t. vt $\tau\epsilon\lambda\omicron\alpha$
 $\tau\alpha\upsilon\tau\alpha\lambda\omicron\sigma$. talantus.
Inuenitur etiā mutati i. sigma
precedente. vt $\omicron\omicron\sigma\alpha$. ossa
γ plerūq. rmanet $\gamma\epsilon\omicron\nu\mu\omicron\sigma$.
hieronimus. $\sigma\upsilon\nu$ $\delta\upsilon\nu\mu\omicron\sigma$
Transit etiā in v. vt $\epsilon\omicron\mu\upsilon\lambda\omicron\sigma$
rhomulus. $\alpha\upsilon\epsilon\omicron\sigma$ burus. $\tau\omicron\epsilon\phi\upsilon$
 $\epsilon\omicron\sigma$. purpureus. $\sigma\upsilon\varsigma$. sus. $\lambda\upsilon$
 $\delta\upsilon\omicron$. $\kappa\upsilon\beta\epsilon\epsilon\epsilon\chi\tau\omicron\sigma$. gubernator
 $\phi\upsilon\gamma\chi$. fuga. $\beta\omicron\tau\epsilon\upsilon\sigma$. bo. rus
 $\mu\upsilon\sigma$. mus. $\gamma\omicron\nu$. genu.

q. vertitur in ph. vt $\phi\iota\lambda\omicron\sigma\omicron\phi\omicron\sigma$
philosophus. Aliquādo etiā in f.
vt $\phi\upsilon\gamma\chi$. fuga. $\phi\alpha\mu\alpha$. fama.
Item in suā tenuē. vt $\sigma\phi\alpha\iota\epsilon\alpha$.
sphaera. Et in suā mediam vt $\alpha\mu$
 ϕ . d. ambo.

χ mutatur in c. cū aspiratione sic
ch. vt $\chi\epsilon\nu\sigma\chi\omicron\sigma$. chryses.
 $\chi\epsilon\nu\sigma\sigma\tau\omicron\mu\omicron\sigma$. chrysothom⁹
 $\chi\epsilon\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$. chrystus.

Que litera q. habet figuram x no
str sunt qui putant cū sic scribūt.
xps per x. r. p. scribi latinas lite
ras cū ea que x. videtur sit x. r. q.
videtur p. sit. e. Et grece scribatur
cū sic scribitur xps q. sic scriptū
semp legimus in sacrapagina
Latine vero scribendū est p. c. aspi
ratur sic christus.

Eodē modo decipiunt in ihs cre
dentes esse aspirationem hāc lite
ram h. cum sit ita greca vocalis q.
apud nos in e longū frequēter cō
mutatur. vt $\iota\kappa\omicron\upsilon\epsilon$. iesus.

Item q. greci sic scribunt $\chi\tau\alpha$.
idest ita qd est simile nostre longi
usculę aspirationi. Lat. ni sic scri
bunt. $\iota\kappa\omicron$. quod vulgus per aspira
tionem scribi existimat.

Quoniam in sermone de aspirati
one incidimus: illud amoratione
dignū existimauimus acceptā esse
aspirationē nřaz ab accētibz gre
cis. Hāc $\alpha\sigma\iota\alpha$ r $\pi\iota\lambda\epsilon$. in vnum
coniungentes: Roman i fecerunt
eā aspirationē: q. nos in grādiu scu
lis vtimur litteris: q. tñ accētus
nunc fere exoleuerūt apud grecos
quorum loco luniores: alias figu
ras habent.

Hanc nos aspirationē modo in s
vertimus e. $\epsilon\varsigma$. $\epsilon\pi\tau\alpha$. septem
 $\epsilon\epsilon\sigma\iota\lambda\lambda\omicron\nu$. ierpillum.

$\alpha\delta\delta\omicron$ in v. vt $\epsilon\sigma\pi\epsilon\epsilon\alpha$. vespera
 $\epsilon\nu\epsilon\tau\omicron\epsilon$. venetus. Sed nequēter in
nřam aspirationem vt $\upsilon\mu\upsilon\sigma$.
hymnus. $\kappa\omicron\iota\omicron\lambda\omicron\sigma$. hesiodus
 $\omicron\mu\epsilon\epsilon\omicron\sigma$. homerus.

φ mutat in pf. vt $\alpha\iota\theta\iota\omicron$. ethiops
 $\iota\epsilon\nu\lambda\omicron\mu\alpha\epsilon\tau\upsilon\epsilon$. pseudomartyr
 $\phi\iota\lambda\omicron\tau\epsilon\omicron\nu$. philatrum.

Aliquā transit in b. vt $\alpha\epsilon\alpha$ +
arabs. & $\lambda\upsilon\epsilon\tau\omicron\sigma$. absyrus
 $\omega\mu\epsilon\gamma\alpha$ trāsit in o longū vt $\omega\kappa\epsilon\epsilon$
 $\alpha\nu\omicron\sigma$. oceanus. $\epsilon\iota\delta\alpha\lambda\omicron\nu$ idoli.

Quonāmodo diphthong glad nos veniunt.

α i mutatur in ae diphthongum vt
 $\alpha\iota\nu\alpha\iota\epsilon\sigma$. Aeneas. $\epsilon\beta\epsilon\alpha\iota\omicron\sigma$ hebre
us. $\tau\alpha\lambda\alpha\iota\sigma\tau\epsilon\alpha$. palestra.
 $\tau\alpha\iota\epsilon\nu$. pean.

Interdū diuiditur. vt $\alpha\iota\epsilon$. atax.
 ι $\alpha\iota\epsilon$. maia.

Grecæ

Θ u vertitur in au. vt αὐλᾱ aula
 Θησαυρός. thesaurus.
 Sed caue ne te decipiat Nicolaus
 Athenelaus et similia que non habet
 diphthongum quia sunt a grecis in
 αος
Ε mutatur vel in e longū. vt αἶλα
 λελος. achillens. καλλιστοειος
 Calliopea
Λel in i longum. vt εἶλος. nilus
 θαλασσα. thalia. εἶδος. idoli
Εν in eu diphthongum nostram.
 vt ἐκείνος Theseus. εὐχέ euge
 εὐρος eurus
Φ i mutat in oe diphthongū vt φοί
 βος phoebus. οἶνοφορος enophorus
Ο u mutatur in u longū. vt μούσα
 οἴστρος oedipus.

**De diphthongis
 improprie**

α cum iota subscripto transit in
 diphthongum vt. ΤΗΛΗΛΑ. huic l
 de. et vt plura alla.
 Η cum iota subscripto transit in a
 diphthongum vt ΤΟΙΗΤΗ. huic poet
 ω cum iota subscripto transit in o
 diphthongum vt κομωδία. comedi
 τραγῳδία. tragedia.
Εx diuisis aut his literis syllabe fi
 unt. Ex syllabis dictiones. Ex qui
 bus oratio.
De quibus sigillatim in grammat
 ca latina dicendum. Quod utile nob
 illec enim ad p̄sens nobis dicta suffi
 ciant. Si quis vero inflectiones gra
 carum dictionū scire voluerit: lega
 t Constantini Lascari Erotemata siu
 ffis Urbani institutiones grece grāma
 tices: vbi et rei copiosam habebit
 materiā. Sinus

Philosophi quomodo legendi sunt ex Basilio.

Ex fere omnes qui modo aliquid in philosophia scripsere vt qui
 quis potuit: virtutem landarunt: quibus sane credendum est conan
 dum vt in vita nostra id ostendamus. Nam quisquis ea que alij verbis
 dumtaxat philosophantur: rebus ipsis affirmatis vere sapit: ceteri ve
 lut umbre volitant. Nec secus ea res se habet quam si pictor egregiam
 viri formam imitatus sit. Ibi autem reuera talis existat qualem ille in
 tabula expresserit. Qui enim virtutem in cetu hominum laudant: am
 plissimisq; verbis extollunt: ipsi vero et libidinem temperantie et que
 stum iustitie anteponunt. Ibi mea sententia nihil differunt ab histrio
 nibus: qui cum poemata in scena agunt sepe vt reges vel vt potentes
 prodeunt: cum neq; reges sint neq; potentes neq; omnino forsitan libe
 ri: At qui musicus quidem si id villo modo vitare potest: nunq; patitur
 lyram dissonare: neq; chori princeps inconcinnum sibi chorū habere
 Ipse vero quispiam secum dissidebit: neq; vitam consentaneam verbis
 prestabit. Sed Euripide auctore linguam quidem iurasse dicet. mentē
 vero iniuratum mansisse: et bonum videri q̄ esse magis cupiet. At hic e
 vltim? iniurie terminus siquid credere oportet p̄ latoni: cū non sis.

Institutio

Ad hebraicarum sanctissimarum literarum.
amorem et studium inductio quedam.

Sicut res eedē sunt penes oēs sic affectus aniq;
cōceptus naturales rerū similitudinē p̄tendentes
iuxta Aristotelis inīam p̄rio Periberme. eedem
existūt. Sic et ab inīno labiū vñū deus cōdidit
sermone. et eundem sacro id cōtestante eloquio. Gen. xi. Ut pa
riter et ad placitū instituta verborū signacula a signatarū rerū
nō exorbitaret natura. Sed efficit ap̄d hoīes p̄imeuos lin
guarū confusione: q̄ ārea tā et in angulis fuerat opata ruinā:
pestifera illa multūq; execrabilis supbia. Qua p̄monētiā
les illi tū corpe tū mēte conditiōis elati hoīes regnū affecta
rēt celeste. Neve foret terris securior ardu? ether. Altaq; stru
gerunt congestam ad sydera turrim. Et propie artis zelotes
dñs om̄ps pater: supbieq; durissimus vindex. Iuxta famili
arū numez et gñā diuisit linguarū. Quo factū extitit vt alter
utruq; in illa ne ḡligētes: opus dimiserunt imp̄fectū. Dispi ita
q; in terre diuersa climata p̄monib; sunt etiā plurib; locuti.
Sola autē hebreā familia diuina dispositiōe: pristina lingue
vñū retinuit: a quo sunt extitit hebraica cognoscata: et mōi autē
lingue hoīes Sirabo cosmograph⁹ in. xiiij. libro tradidit ab
inīto bar baros appellatos cōfictio noīe: nō q; penit⁹ atq; d̄ eos
loquendi sit iners ratio. Habet etiā ad regulā ideoma cōpositū
tū grāmaticāq; exercēt. Sed q; difficulter aspere dureq; lo
quūt. Cognata tñ plurimū rebo noīa adinueniētes. Quē autē
oriētales nationes inoleste ferūt barbarorū nomē. Preter illū
cū suo populo Ioseph: qui palā se duriloquū: barbarūq; cē
nō inficias iuit: idq; memorieq; lris p̄didit. Herodot⁹ etiā
hystorie quē patrē noīant libro sc̄do egyptios asserit se nolle
dici barbaros magis vero cūctas ceteras natiōes: cū ob m̄
tā ruditatē ante multū t̄pib; nondū ap̄d se inuentis l̄raz chara
cterib; ip̄az rez imaginib; scripserint. Quē autē abhorret et tam
dedignant hoc vocabulū: vtpote regiōi sue ignominiosū esti
mātes idcirco sunt ab hostib; suis Iudei barbari appellati
cum dixerūt. In exum israel. de egypto: dom⁹ iacob de popu
lo barbaro. Et ubelcāt itaq; egyptij Barbaros se dicatq; in

Herodot⁹

p̄sal. iij.

Hebraica

Erod. l. iij
Eupolem?
Moyſes

Tullio

Seritas
hebraicaz
literarum
ſanctitas

turiarum agant: at Moyſes coram deo ſe Barbarum hoc eſt craſſi
linguem grauiſſimumq; conſiteri non eſt dedignatus cum ait. Mi
domine ſum vir elegantiaz ſed grauiore ⁊ graui lingua. Cum tamē
vt Eupolemus de regibus iude grecus hiſtoricus Moyſen dicat
appriue ſapientem fuiſſe ⁊ grammaticam litterarumq; cognitionem
iudeis primus tradidiſſe. Qui eam poſtea phenicibus ob viciniam
ſunt largiti: deindeq; phenices grecorum pueris ob altera inter eos
dem commercia rationem diſtribuiſſe characterum. Idipſum ⁊ Phi
dorus primo Etymologiarum. grecas ſcilicet literas cum earundem
denominationibus ab hebreorum characteribus eſſe ſumpras vti ab
aleph alphabetaq; a b ⁊ ſic de nonnullis alijs. Unde cum e grecos
rum fontibus latinorum linguam ſcaturiſſe indubitatum habeatur
⁊ certum recte hebreorum ſcripturam antiquiſſimam concludit. Sed
⁊ primos hominum vniuerſi rerum vtuſiſſimarum exquiſitores ſp
fuiſſe barbaros aſſeuerant. Num deniq; ſcriptorum quiſq; ſi illis nō
creditur inueniri poſſit Moyſi qui ſit antiquiori: proferatur in me
dium aliud volumen quoddam ante Troianum excidium per lite
ras memorie commendatum preter hebreorum codices. Nam poſt an
nos centum quinquaginta tandem primarij grecorū vates Homē
rus ⁊ Heſiodus Licerone teſte Troiam ſecuti ſunt. Quibus paulo
prior Orpheus cum ſuis ſacris fuit: ſed nihil ad hebreorum Moyſ
ſen qui valde longo tempore precedens ſcriptas leges codicibus de
mandauit ſeu deus per ipſum. Sic igitur tempore fuit prior alijs
ſcriptis hebreorum ſermo: ſic vt puritate ſanctitate ſignificationum
aſſuētia ac deniq; vtilitate omnes antecellit. Quod ſi de eiſdem
puritate ambigitur comparentur lingue: examinentur ſcripturę. Et
nulla purior inuenietur pudicitior nulla Si quidem a puritatis cum
ſit ipſa fonte deriuata: ſermonis huius etiam ſanctimoniam quis
non plurimum demiretur: quo deus cum homine: Et homines cum
angelis locuti perhibentur: coram ⁊ non per interpretem facie ad fa
ciem: non per antrum triphonij nec delphoent: tripodem ſed ſicut
ſolet amicus cum amico. Unde ⁊ zoroaſtes primus ethnicorum the
ologus barbara verba ob inditam eis a deo ipſo ad mirabilem vir
tutem: mirari vetat. Barbara intelligens hebraica vel inde propius
quius deriuata. Potuit nihilominus ⁊ hominum creator eorum in
didiciſſe nature linguam aliam curioſam quamcunq; an non ⁊ ipſe
grecam proſari eloquentiam valuiſſet: ſed Et electo ſuo iſraelitico
populo docendo ſuſpirariſſe potuiſſe quis dubitat. Sed humiliſſima
ſemper amplectens altiſſimus noluit hanc primo homini complan
tando adamariſſe demonſtrauit. Inuper ⁊ carnem aſſumpturus non
grecam: non latinam: ſed hebream ſibi virginem delegit in matrem.

Philo

Heb
littere

3020a

Institutio

ij. Sed et nobiscum viator ingrediens: nunquid grecis aliquando grece predicasse perhibetur. Nonne et hi cum sint omnes hebrei audimus eos loquentes nostris linguis magnalia dei. Siquidem loquebantur ut quidam dicunt hebraice: quos singuli intelligebant propterea ac si linguis sati fuissent. Non alias ut quis linguas floccipendendas putet sunt hec inducta. Quinimo sancto protestante Hieronymo christiano religioni quid utilitatis obuenerit grecis literis haud dici posset sed ut nullam aliarum huic in sanctitate preponendam putares in medium sunt hec delata non tam ob autorum sanctitatem quam vrentium auctoritatem. mosaice denique legis sit situlus simplex litterarum cortex impositus: nemo nisi quis non legerit ignorat: sed ob hoc minime contemnendus. Josculi namque sermonum elegantiarumque venustas post moysen curiosius potius quam sinceris hominibus est excogitata. Attamen quam sint sub corticis barbarie inscripta bilis fidei morumque sacramenta studiosissimis quibusdam illarum literarum exploratum iri contenditur. Qualis fuit proculdubio nostris temporibus vir ille vndecunq; doctissimus Ioannes Petrus comes mirandulanus: nedum latinorum: grecorum: hebreorumque disciplinis illustratus: sed et vix ex scriptis videre possumus arabum sacacenorumque literis eruditus hic plane in fine Epistoli de mosaica lege verba faciens dicit. Penes hebreorum profundiores magistros esse paradoxon dogma: quod ut in dubium vno ore confirmat omnium artium: omnis discipline et diuine et humane integram cognitionem in quinque libris mosaice legis includi dissimulatam autem et occultatam in ipsis literis quibus legis dictiones contextae sunt. In tota etenim lege resolutis vocabulis elementa eadem si diuulsa capiamus et iuxta regulas quas ipsi tradunt: que de eis conflare dictiones possunt si rite tum positione tum nexu coaugmentemus futurum dicunt ut elucescant nobis si simus capaces occlusae sapientie: mira de rebus multis secretissima dogmata eruntque in lucem omnem doctrinam secretarum omnium liberalium disciplinarum. Nec vir ille praestantissimus: sicut non probat asserens: ita nec nega contemnens: Tum quia de Moyse qui in tota de domo se fidelem exhibuit: maiora etiam facile creari possunt. Tum autem virum in prima legis sententia eadem iuxta datas regulas practicantem qualia fidei philosophique potentia obtunderint si scire velis eiusdem Epistolae fine perspicias videbis ut ducar opinio falsa quomodo sub hebraicarum colubina simplicitate posu

*ita
a
nes
mi
lan?*

Hebraica

cia lateat serpentina. Siquidem vt in Apologia sua dicit idem Pl
 cus Adirandulanus. Sat erat vulgaribus & per simplicem historiam Ap
 nunc dei potentiam nunc in improbos tram/in bonos clementiam
 in omnes iustitiam agnoscere: & per diuina salutariq; precepta ad
 bene beate: & viuendum: & cultum vere religionis institui: at mysteria
 secretiora & sub legis cortice rudiq; verborum pretextu latitantia al
 tissime diuinitatis archana populo palam facere. Quid erat aliud
 q̃ dare sanctum canibus & inter porcos spargere margaritas. His
 ditati nihilominus auditorum qui splendorem discipline Mosaisce
 ferre non possunt: oportuit velata facie verba facere: ne qui illuminā heb
 di suscipiebantur nimio lumine excecarentur. Hec ille in diuersis li liter
 bionum passibus. Talium itaq; literarum peritia quid vtilitatis. qd
 scientie quid deuotionis afferat ac meriti: nedum hisce doctoris illis
 us traditionibus claret: qui in primis legis characteribus periculū
 faciens diuina opitulante clementia speciali que solet gratia adesse
 huius studiosis obseruatoribus: talia fidei: philosophicarumq; dog
 matum mysteria conquisiuit. qualia vir aliqua pilorum doctorum
 ex tota Biblia colligi potuerunt. Sed & id ipsum patet ex euidenti
 vtilitate quam moderni temporis theologi consequuntur ex studio:
 sissima legis interpretatione doctissimi fratris Nicolai de lyra. De
 quo verum hoc inter theologos proverbium teritur. Nisi lyra lirasset
 nemo doctorum in Bibliam saltasset. Huius temporis intelligo ad
 di sic & huic posset: si Nicolaus hebraicarum literarum peritia caru
 isset: nequaquam lyre sonitus ad saltandum prouocasset. Quod si
 dicatur post tantos tum Hieronymi tum lyre quorundam aliorum
 labores huius ideomatis summo opere studiosorum nedum non ne
 cessariam sed nec vtilem esse modernis sacre theosophie cultoribus
 huius lingue intelligentiam quandoquidem eorum inuentioni cum
 nihil superaddi possit: quia omnia ad amissim rimauisse credantur.
 Huius sane opinioni obuiat Aurelius Augustinus ad Volusionem Aug
 in hec verba scribens. Tanta inquit est sacrarum profunditas litera
 rum vt in eis quotidie proficerem: si eas solas ab ineunte pueritia
 vsq; ad decrepitam senectam maximo ocio summo studio meliora
 ingenio conarer addiscere. Tam etiam multiplicibus misteriorum
 vmbaculis opaca intelligenda proficientibus resant tantaq; non
 solum in verbis quibus sunt ista dicta: verum & in rebus intelligen
 dis latet altitudo sapientie. vt animosissimis acutissimis flagrantissi
 mis cupiditate discendi hoc contingat quod eadem scriptura. quo
 dam in loco habet. Cum consummauerit homo tunc autem incipit
 hec ille. Unde nec eos credendum est vsq; adeo sacras hebreorum
 literas celebrasse. vt subsequenti non inueniendas vel etiā micas
 reliquerint. cum tamen interim multa valde ab inquisitoribus sint
 fidei morum mysteria ex eisdem literis adiuuenta: pluribusq; volu
 minibus exarata sed & iudeis inuenietur. Quod si dixeris te pilorum

Institutio

monumentis contentum amplius nihil indagare posse vel velle. Apocolum saltem audias Phorinthios ammonentem: quatenus q manducat non manducantem non spernat. Si demum hebreorum codices causeris aliquibus in locis vbi de Christi diuinitate vel alijs quibus fidei testimonio occurrunt ab infidelibus deprauatos. Respondebitur non vsq adeo corruptos esse quin veritatis vestigia a diligentioribus valeant deprehendi quod nonnulli in puncta defacili soleat vipereum illud iudeorum genus virus sue infidelitatis effundere. Accedit et illud certum videlicet ante Hieronymi tempora vitiatos fuisse hebreorum volumina in eisdem locis sicut et nostris temporibus timere habemus sicut et nonnulli iudeorum doctores dicunt ob rationabiles causas a patribus eorum alteratas esse sententias. Teste tripartito magistri, Conradi summehart de verbo incarnato. Unde non ob id debet nec potest aliorum locorum que de Christo non exponunt auctoritas refragari. Quinimo et in alijs inueniri solent ex eorum literis que nostris translationibus prodi minime poruerunt. Hoc igitur hebreorum antiquissimum ideoma iure sanctitatis lingua nuncupatum et si nouellis discipulis rude videatur et incomptum nobis et curiosis orationum sententiarumq coloribus delectariis nauseabilem videatur et insipidum. Instar sancti Hieronymi profectolibus tamen ac fidelibus alumnis suis multa eloquentia decoratum apparet. Eodem super Esaiam teste Hieronymo. vbi eundem phalarata eloquentia adornatum proficitur. Ad Paulam etiam scribens hebraicarum literarum alphabetum cum septemplici colligatione facte prodidisset summis, misterijs refertum talibus est eam adhortatus. Pro inquit quid hoc secretus sacramento: quid hac voluptate iucundius q dei scire prudentiam et in abdita eius intrare et sensum creatoris inspicere: et sermones domini tui qui ab huius mundi sapientibus irredetur plenos esse sapientia spirituali. Habeant sibi ceteri suas opes: gemmi bibant: serico niteant: plausu populi delectentur: nostre diuitie sint in lege domini meditari die ac nocte, pulsare sanuam non patentem: panes trinitatis accipere et seculi fluctus domino preeunte calcare. Discamus itaq in terris: quorum scientia perseuerat in celo.

Hebraica
De dispositione lingue ad hebre-
um Capitulum primum.

Institutio

Acras literas debitapronunciatione in mediū
proferre cupiēs / vt literarū / punctoriū quibus
scribitur noticiam habeat necesse est vñ et red
ditur etiam ab ineunte etate nutritis i eadē admodum
leccione difficilis / vt vix inhabitantē terras nostras in
deum quamuis doctum / inuenias quē inter legendum
nō plerumq; dubitantē deprehēdas. Tanta nanq; ē pun
ctorum multa et discors differētia quorū aliqua supra
literarum figuras aliqua infra / nōnulla deniq; inter li
teras cōduntur. s; et leguntur aliqua / alia pertransseun
ter intacta / vt visue potētie legētis ea oēs vires / toto q;
potestas / presertim eorundē nō assuetis vix suppetant. Ac
cedit nihilominus et requisita lingue gutturis labiorum
q; singularis et multiplex dispositio vt nō nisi natura i
clinatis eidē nō multigravis optielegēdi labor occurrat

De literarum Hebraicarum numero figuris et ordine.
Capitulum secundum.

Iusdē igitur scripturelegēdi modum assignaturus
primum postea punctorum tibi signabo vires / de
mum intelligēdi modum superficialē breuibus reserabo
Atq; iterum de literarum numero figuris et ordine pri
mum verbum faciam. Subinde earum inter se dñtias
pertractabo. Dēs igitur litere quibus Hebreorum sermo
cōscribitur iuxta librorum numerum de Candē Bible
sed; Hieronymum cōntūm viginti q; figurarum in
sue characterum sunt. x. vñ. qñq; enim litere sunt du
plices scilicet. Caph / Mem / Nun / psh / Zadeck. Aliter
enim scribunt per literas principia medietatesq; verbo
rum / aliter fines vñ et quin q; libri a plerisq; duplices

Hebraica

existimantur Samuel Delachin Debaraim L'zreo/
Hieremias cū Tanatb. i. lamentatiōibus suis. Literarū
autē figure secundum eōdem scribendi modū sunt he.
hes/ Saim/ Van/ he/ Salets/ Gimel/ Veto/ Aleph/

Nun/ Mem/ Mem/ Lamech/ Caff/ Caff/ Joto/ Tes
 finale finale finale

Zadech/ Zadech/ Se/ phe/ ayn/ Semech/ Nun/ Taff
 finale finale

Schin/ Res/ Duff/
 Has literas

prīmū inenisse Moſen tradūt legesq; vete. testa. diu-
nitus reuelatā talibus scripſiſſe voluminibus/ ea vol-
uēdo denotāſſe/ proprie nō libro Dēs autē he litere conſo-
nātes ſūt nō vocales et cū pūctis quibus iūguntur de
quibus poſt hac dicitur ſyllabas cōſtituūt. Harū etiā
litterarū differētia multiplex ſignatur. Quinq; enī he
litterarū figure dictionū nō ſine obſervant et ponuntur
nunq; in dictionis initio ſed nec in medio ſine ſumma
quadam ſignificatione vti phas eſt videre de litera 𐤀
Iſaie ſeptimo capitulo vbi nō ſine grādi et magno mi-
raculo principium ſibi dictionis 𐤏𐤓𐤕𐤌 Memarbe vendi
caſſe videntur/ ſed alias reperies nuſquam.

Alie autē litere non tā in principio q̄ ſine locantur quā
multipliciter et pronūciātur iuxta quāq; corequiſitorū
iſtrumētōrū officia. Sunt namq; quatuor litere quarū
prolocutio gutturis motiōem requirit quarum ē hoc ſi-
gnum literarū 𐤌𐤕𐤕 vñ gutturales dicuntur ſūt itē
quatuor palati contactum exigentes hac dictione ſig-
nate 𐤕𐤕𐤕 Tercio lingue motu formantur/ quarum

Institutio

quinq; assignantur hac dictione monstrate **הַחֲדָשִׁים**
 Quatuor sunt nonnisi dentium usu formabiles. Si-
 militer quin q; quarū pre se fert hec dictio typū **וְשִׁשִּׁים**
 Semum quatuor sunt labys vcentes ut sunt **הַחֲדָשִׁים**
 vnde solet plerunq; contingere vniū instrumenti al-
 tera scribere per alterā dictionum significatione min-
 ime alterata. Sunt enim idem **הַחֲדָשִׁים** et **הַחֲדָשִׁים** tollere si-
 gnificantes vel auferre. Similiter **הַחֲדָשִׁים** et **הַחֲדָשִׁים** quarum
 verumque horum signat. Inueniuntur eodem in loco
 Cantionum quarto additur duarum literarum sonus
 nariū obstrukcione proferri. ut sunt Mem et Nun.

Est etiā literarū dispar cōditio. Sūt nā que radicales
 vel fundamētales aliq; et alie seruales inueniūtur et ra-
 dicales pro quarū est euidentiori indagatiōe sciendū oēs
 fere hebraici sermōis primitiuas dictiōes mō asyllabas
 eē vel bisyllabas. Dēs etiā dictiōes duabus literis scribi
 solent vel tribus/raro aut quatuor rarissime quinq; que
 ob nimīā paucitatē ab hebreorū doctoribus nō cōputan-
 tur. Si igitur literarū characteres que i primitiuo. qd
הַחֲדָשִׁים nomināt scribi solēt tātū radicales vel fundamē-
 tales dicūtur. que aut gratia cōiugationū declinationū
 vel cōpositiōe pro tēpore apponūtur seruales dici pnt/
 vndeci sūt litere/que sūt sic radicales ut nūquā seruiāt
 que ab hebreis **הַחֲדָשִׁים** i. radicales noīantur. quarū sūt
 he dictiōes signa **הַחֲדָשִׁים** que a suo ouar propter
 nullā cōiugatiōez quoquomō valeāt refecari. Sūt simi-
 liter vndeci que sic plerūq; seruiūt ut pro tēpore et radi-
 cales existant ab hebreorum doctoribus sic nūcupate
הַחֲדָשִׁים Quarum sūt illa signa **הַחֲדָשִׁים**
 inter quas aliq; solum in initio dictionū seruos se op-
 tō u

Institutio

brei talium pñctorum vñ habet Alios aut eorum libros non pñ
ctuos non nisi cōquisita ex sacris voluminibus legēdi
cōsuetudine legere possūt. Vñ vnū ē singulare sūma qz
dei prouidētia cōstitutū vt lignē illius quisquis ex ter
mus adipisci peritiā voluerit ex solutio legis sacris codici
bus cōquirere possit. Cū ibi tantū mō pñcta quibus dī
flicite legitur iueniātur. Quā quā aut nō ab initio legis
pñcta fuisse dicāt. Sz a prestāissimo legis doctore gra
superaddita perscribētur post babilonicā indeorū captiui
tate idipsum enī intelligere nō de oibus pñctis quibus mō
vñtur si quidē aliquos semper exiisse credo. Et medio
nanq; sublati oibus punctis et is relinqueretur sane equi
uocatio tāta talisq; i legēdo cōfusio vt nō foret cuiq; le
gēti satis integrū cui se tuto sentētie cōmitteret per mul
ta nāq; cernitur i solis literis et magna equiuocatio sz
his adhibitis debitis pñctorū apicibus admodū rara de
prescribitur. sūt aut pñctorū duo gñā quorū aliqua voca
liū vires habētia cū literis quibus tāguntur syllabā cō
stituit. et sūt talium nonē. alia sūt nō quidē ad vñ vocaliū
literas cōtra hētia sz alio quodā mō literarū qualitates i
summaria. et id dupliciter vel enī literarū naturales voces
mutat vel per se stare oñdunt. Vñ nō pñcta sz literarū si
gna veniūt nuncupāda. Quorū diuersitas nō figurā
rum dispositiōibus sz locorum ē proprietatibus capiēda
Idē nāq; punctū figura diuersio i literis vel etiā in pra
eandē diuersimōe locatū diuersa significare solet. pñmū
gitur d vocalibus pñctis. post hec d literarū signis tra
tabitur vocalia pñcta sunt duplicia sz simplicia atq; cō
tra. Tōne sunt nō ob id simplicia vocata qz figura sim
plices apicis cōscribitur sz quia vnus vocalis sz cātina

Hebraica

Primum פסח pasch vocatur et infra literam ponitur talis — figura significans literam cui iungit ut a clarum vel e mense deflecti. ut sic.

la. 'cha. 'la. ia. ta. ha. za. va. ha. da. ga. ba. a.

$\text{ל} \text{א} \text{כ} \text{ח} \text{א} \text{ל} \text{א} \text{י} \text{א} \text{ת} \text{ה} \text{ז} \text{ו} \text{ה} \text{ד} \text{ג} \text{ב} \text{א}$
 ta/ s'ha/ ra/ ca/ za/ za/ sa/ pa/ ha/ sa/ na/ na/ ma/ ma/

$\text{א} \text{ו} \text{ז} \text{ח} \text{ט} \text{י} \text{כ} \text{ל} \text{מ} \text{נ} \text{ס} \text{פ} \text{ק} \text{ר} \text{ש}$
 Secundum פסח comes vocatur talis figure significans a suenicum quod inter a clarum et o medium profertur possetque nostris literis taliter scribi

a
 ma/ la/ 'cha/ 'la/ ia/ ta/ ha/ za/ va/ ha/ da/ ga/ ba/ a/
 $\text{א} \text{ב} \text{ג} \text{ד} \text{ה} \text{ו} \text{ז} \text{ח} \text{ט} \text{י} \text{כ} \text{ל} \text{מ} \text{נ} \text{ס} \text{פ} \text{ק} \text{ר} \text{ש}$
 ta/ ssa/ ra/ qa/ za/ za/ sa/ ipa/ ha/ sa/ na/ na/ ma/

$\text{א} \text{ו} \text{ז} \text{ח} \text{ט} \text{י} \text{כ} \text{ל} \text{מ} \text{נ} \text{ס} \text{פ} \text{ק} \text{ר} \text{ש}$
 Tercium zere dicitur in hunc modum figurat. . deflectens supra positam sibi literam in e obscurum et proprie pronunciatam sic scribitur.

me/ le/ 'he/ 'le/ ie/ te/ 'he/ ze/ ve/ 'he/ 'de/ ge/ be/ e/
 $\text{א} \text{ב} \text{ג} \text{ד} \text{ה} \text{ו} \text{ז} \text{ח} \text{ט} \text{י} \text{כ} \text{ל} \text{מ} \text{נ} \text{ס} \text{פ} \text{ק} \text{ר} \text{ש}$
 ie/ sse/ re/ qe/ ze/ ze/ sa/ pe/ e/ se/ ne/ ne/ me/

$\text{א} \text{ו} \text{ז} \text{ח} \text{ט} \text{י} \text{כ} \text{ל} \text{מ} \text{נ} \text{ס} \text{פ} \text{ק} \text{ר} \text{ש}$
 Quartum est segol tribus punctis tali modo dispositis constitutum/ deducens literam suprapositam
 ve/ 'he/ 'de/ ge/ be/ e

ie clarum vel suenicum. sicut scribitur. $\text{ז} \text{ח} \text{ט} \text{י} \text{כ} \text{ל} \text{מ} \text{נ} \text{ס} \text{פ} \text{ק} \text{ר} \text{ש}$
 Vñ quatenus illorum differētia facilius comendetur merito sumatur vulgaria hec duo nomina mer/ significatum huius dictionis mare/ et mer. insabula vel rumor. in quo primo posita vocalis est zere in secundo segol. Sed in hac dictione latina zere prima vocalis segol secunda zere.

Institutio

Quintū **h** **g** **o** **e** **u** schena d: d duobus punctis sic ordiatū
scās e breue qd nostri indei legunt. medium inter o et e
per nasum de quo regule dabuntur sic scribitur.

he ge de be e
h g d b e

Schena

Septimū **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u**
litera figuratum qz ad

calem contrahit sicut hic pater

hi di gi bi i
h g d b e

hich

Septimum ē holem

signatum unico puncto

supra literam ad

ho do go bo

sinistram eius cōstituto scāns o ut

h o d o g o b o

holem

Octauum est **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u**
literam hoc modo ordinatis et significat vocalem et
quantam literam inter u

hu du gu bu u

hich

in medio mō se habentē scribitur sic.

h g d b e

Nonum est punctum mellupin

unicum intra

vau literam tantum collocatam faciēs cum eadem vo
calem ut sic. hu du gu bu u

mellupin

h **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u**
vocalis infra lram ponēdos pter holem supra ad lra sinistra
partē. Et mellupin intra vau literā collocatā. Et pūm est

h **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u**
vel **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u**

Secundū hoc datur exēplum **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u**
de puncto schena tales damus regulas in sacra scriptura obser
uabiles. Prima talis est punctum schena sub pūa dicti
onis litera positum pro e breui agē dum est. ab almanis

aūt ob nimiam breuitatē quasi insensibiliter pronunciat
atur **h** **g** **o** **e** **u** ut hic secunda regula. punctum schena inter
duo puncta positū nō tangitur s; syllabē finē indicat/ si

est in hac dictiōe **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u**. Tertia regula. Si litera unica
equipollētē duab; ppter do ges; in ea positū locet schena z

boc in dictiōis medio Legit in illud punctū ac si sub duab; li
teris bis poneret. Tūc em; sub pūa positū nō tangeret. sub

scāa pō pro e breui legeretur ut videri potest in hac dictione
h **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u** **h** **g** **o** **e** **u** que mibbene legitur nō mibbene s; nec mibebene

Hebraica

Quarta regula si qñ eiusdē spēi due litere imēdiate col-
locētur sub quarum priā pōatur s̄cheua sub aliā cernitur
זזזז s̄cheua pro e breui tangatur alterum pro e lōgo. si
autē nō sunt similes ille due litere et sub earum qualibz
s̄cheua ponitur primum nō tangitur s̄ prioris syllabe si
nē facit sicut ī sc̄da regula dictum fuerat sc̄dm vero pro
e breui legitur. Exēplum patet in hac dictiōe זזזזז que
iechōneho legitur. Exēplum secundi ut in hac dictiōe
זזזזז nichersu et hoc de punctis simplicibus dictum.
Tria sunt puncta cōposita. Primum vocatur hateph pat-
sah cōpositum ex hateph idest s̄cheua et parsah sic figu-
ratum. Secundum vocatur hateph comez cōpositum sic
: Tercium hateph segol tali mō formatum a : . . . Hos
aut cōpositos apices legētiū discordia adiuuenit. Erāt
aliqui doctiorum qui aliquas dictiōes puncto comez no-
tari voluerunt ut זזז non etiā deerant dicentes e as dē
s̄cheua designariזזז Sic et super aliis quibusdā di-
ctiōibus vigeat cōtrouersia ut ibi זזזזז et זזזזז cum
autē utriqz subesset paratio cum nō idcirco sc̄cata mu-
tarentur dictionum cōclusum exstitit vtrumqz punctum
sine vitio legi nō posse qđ quisqz voluisset et hec ratio est
sc̄dz aliquos. Sunt alii qui dicunt in eis dē cōpositis sche-
ua debere producēdo legi ut simul hec oia . . . e lōgo equi-
ualeant sic et de aliis. Hactenus de vocalibus punctis.

De literarum signis Capitulum quartum.

Literarum signa sunt quatuor. Quorum pri-
mum dogefeh dicitur et est punctum instar
Hirci sed inter literas clauditur vñ si fue-
rit positum in literis זזזזז indicat eas pro-
nunciari debere naturalibus vocibus signa

Institutio

in hac dictione 37 37 in aliis aut literis si aliquando
positum inuenitur in medio dictionis signat geminas eē
legēdas sicut in hac dictione 37 in prima aut litera que
cumq; sit positum dogesch vult eā durius pronuncian-
dum nō geminari vt in hac dictione 37 37 sed nūq;
positum in literis gutturalibus reperies nec etiā in lite-
ra res cum eodem geminari nō possunt. Animaduertē-
dum aut indifferenter poni dogesch in litera van et etiā
mellupim. Si nāq; preter punctū in ipsa clausum nul-
lum aliud eidem litere punctū seu aliud signū adueniat.
punctū illud mellupim est et deflectitur i u vocali m vt
hic 37 37 Si aut cū eodem puncto in litera van posito
alius pūcus supra vel infra literam collocaretur dogesch
et redditur litera duplex. Scdm alia puncta deflectitur
seu determinatur. vt hic 37 37 hasas. vel sic 37 37 men-
ses. Scdm literarū signū est raph istar pūcti patas for-
matū tñ ponitur supra literā. significat aut sub se locatā
tenue explicandā sicut in hac dictione 37 37 Signatum
autem supra quatuor hae literas 37 37 mutat natura
les earum voces 37 quidem i ch vt 37 37 hal. 37 in f mul-
tū tenue sic greci becha pronunciant solent vt 37 37 et 37
in ph vel f durū vt hic 37 37 phaneca 37 ins blefa 37 lin-
gua prolatum. vt hic 37 37 beto. 37 37 scdm vere loquētes
quo pronuciādī modo iohannes iudei verecundantur
vti. vt possetq; literis in hunc modū ts separari. sic hic
37 37 eto. Raphse autem supra van signatum in f etiam
mutat vel in consonantem. Alia quedam duo puncta
sunt / que supra literam schin habent poni sicut solem
vnde si ad dexteram partem superiorem locatum fuerit
equivalere facit literam schin sch. et punctū tale iam in

Hebraica

Dicitur **וְכִי** isch. Si autem sinistru caput collocatu extiterit
 Schmol^{us} rit valet o duru sicut samechet tunc Schmol dicitur. Si
 autem eni lamiu hebraice/dextru de latine/sic schmol sinis-
 trum importat. Est et aliud quoddam punctu in sola litera **ז**
 vel subius locabile qd mappich vocat no litere alicuius
 mappich nota s potius sententie. Significat eni pronome relati-
 ui eius illius eiusde et cetera cōdeclinea ut in hac dicti-
 one videtur. **זֶה זֶה** i medio eius vel illius. In hispano-
 rum codicibus intra litera **ז** positu regulariter inueni-
 untur ut sic **זֶה זֶה** Aduertendu preterea nulla illaru sex li-
 teraru **וְכִי** quo quomodo no punctata superioribus pu-
 ctis legi vbiq; potuit. Instantia patitur hec regula
 in his duabus literis iors et van. Prio si iors i fine poni-
 tur dictiois scilicet qua immediate litera quentis etia ponatur
 puncto Comerz parsach/vel hole directa/tunc eni iors tagi-
 tur. Exēplum de parsach ut **וְכִי** De comerz ut **וְכִי** De
 hole ut **וְכִי** Similiter iors tagitur in fine si penultima
 van fuerit punctata Mellupim/ut **וְכִי** talui. excipitur
 etia ab hac regula van i hac dictioe qn est i calce posita
 si precedens immediate litera sit iors/etia si ipsi van sche-
 na fuerit anotatu ut sic **וְכִי** et si van i fine sine prece-
 dere iors locata fuerit legitur pro siperfecto ut **וְכִי** nisi
 punctetur alio puncto a schena tunc eni puncti exigentia legi
 oportet ut sic **וְכִי** Tandē hoc no ē negligendū qndocūq;
 litera hes vel ain vltio loco ponitur easq; immediate par-
 sach precedit qualiscūq; precedēs vocalis locetur citius vo-
 calis a qua aspirationu illaru sonus audiri debet ut sic
וְכִי i no rnaa legitur/rnaa sic etia **וְכִי** iodea pronuncia-
 tur no iodea legitur. De legēdi mō tibi sufficiant.

Architectrue Architecture et Per spectiue Rudimenta.

Architectura (que geometricis rōni

bis nūterq; claudū) magnū adiuuentū ē ff. it cis
rebus q; ad edificior; machinamentor; structū ā
attinet. etiā ad instrumēta quib; imenē magnitū
dimis sara incredibili fragore ⁊ celeritate iaculant ⁊
volunt p q; nōnūq; paruo mōmēto hostes labes
faciant: muri ⁊ mēna q̄runt. Maxime p̄o ad res ſi

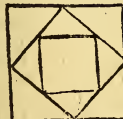
magnitudines p̄funditates: locor; q; distātiās aric deſbendas. Hanc
autē expertitā ēſe cognouim⁹: ⁊ in ſcenographiā: ortographiā: ſcenog
raphiā diſtinctā cū q̄libet illaz p̄cularior ſit. Eſt em ſcenographia
tendaz in plana forma lineal r̄figuris geometricis p̄ſignatio: q; vi l
gari vocabulo plattam formā appellare ſolent. illā Eudoram ⁊ Archi
tam inchoaſſe: varijsq; formis illuſtraſſe accipim⁹. Ortographia ē in a
erialis ⁊ artificialis iuxta ſcenographiē demonstrationē ⁊ geometricē
p̄oemata rez fabricatio: quē admodū ſunt cōgeſta magna edificia:
nā ſcalpturē ⁊ hndi alia. Diſſert autē ab ſcenographiā q; abſolute ſi ⁊
malē verſat in lineis: p̄ſectis: ſup̄ſectis: nūro. Ortographia p̄o ſer
malē ⁊ materialē verſat in lineis: p̄ſectis: ſup̄ſectis: corpib; ⁊ majle
pondor; cui⁹ diuerſo ſunt dimēſiones iuxta diue ſitatē corpis ponde
roſitiam aliter ſeruat norma in lapideis aliter in ligneis vnus q̄dra
tus ſer a tos ſibi cōſes ſuſtentat in alit; etiā cū his alioz ſer minores
q̄dratos figura p̄ſa ex maiori q̄drato reſultantes: ſic p̄cedendo ſit py
ramidale p̄geſtum: q; in re Archimedē ſiraculaſi mūſice indutrie
vni⁹ hui⁹ diſcipline ante alios oēs doctrina excellētē admiror ⁊ extol
lo q; ſcipue acce cōcauē oib; ⁊ globi cel ſtis inuēto: nec min⁹ ad mū
tabit artit; extitit: p̄ſuit em ea reſpeſtare circūvallatis dura obſidione
ſiraculaſi: ⁊ tandē poſita vrbe incognit⁹ a marcelli milite inre en: p̄.

Scenographia eſt lineaz radialiū oculi vel vmbre dimēſio. Vñ alti
tudines: lōgitudines: latitudines: p̄funditates q; ſicq; r rū deſben
dunt. Cui iungit p̄ſpectiua poſitiua: q; deſignatiſ eſt ex magiſtra l'imi
tatio oim q; ſiyo oculo cōprehēdi p̄ſit. Ea diſſert a Scenographiā quē
admodū diſtat q̄litas ⁊ q̄ntitas. Perſpectiua p̄ſat circa q̄lē qm in pin
gendo ſiſtitudinē cura ſitu nō ⁊ p̄porionū habet. Ortographia pozo
q̄ntitatē ⁊ q̄litatē cōſiderat. Vñ em diuiſa iam ſcenographia ⁊ Or
tographia: vtpote (q; magis mechanicis operionib; q; ſi az deſignandē
cōſat) Scenographiē ⁊ Perſpectiue expeditiōē aggrediamur hinc mi
num ſumentes.

**Tractatus de cōpoſitione instrumentor; tam
Geometricaliū quam Aſtronomiconū.**

**Enſurationes artificiales q; Scenographia p̄acta dicit
tres ſunt ſpēs. ſz Altimetria Planimetria ⁊ Polimetria.**
Altimetria eſt qm ſolā in r̄bz altitudinis longitudinē q;
rūm Planimetria dum rei latitudinē ⁊ trauamur poſitū c
metria qm longitudinē latitudinē ⁊ p̄funditatē inueſtiga
mus. p̄rimo nō meſſuram⁹ dimenſionē lineaz. Sēdo ſup̄ſectiū. Ter

6	
5	
4	
3	
2	
1	

Enſurationes artificiales q; Scenographia p̄acta dicit
tres ſunt ſpēs. ſz Altimetria Planimetria ⁊ Polimetria.
Altimetria eſt qm ſolā in r̄bz altitudinis longitudinē q;
rūm Planimetria dum rei latitudinē ⁊ trauamur poſitū c
metria qm longitudinē latitudinē ⁊ p̄funditatē inueſtiga
mus. p̄rimo nō meſſuram⁹ dimenſionē lineaz. Sēdo ſup̄ſectiū. Ter

Tractatus

etio diuisione corporum. Ergo igit tractatum istum (in quo docebimus) mensuras omnium cognoscere in duas partes diuidimus. Nam in prima parte tractabimus de quadratis in secunda parte de compositione Astrolabij mescebatur et roboratur et utilitatis vni eorum de parte circuli aliorum instrumentorum compositione de visu et utilitatibus conuidentur.

De compositione quadrantis.

Et ergo quadrans quoddam instrumentum in quarta parte prem circuli quoddam linearum practiones prius per quod possum gradum solari et eius declinatione et stellarum altitudines accipere bonas rationes et cernere et altitudines circumstanti ab invicem differunt; terrarum longitudines; profunditates inuenire. Sicut igitur si quadrans accipiat materia lignea vel alicuius metalli; deinde reducta ad formam. 4. parte circuli. deinde fiat circulus in aliqua tabula plana; cuius 4. parte ad quatuor quadrantibus illi circuli rectissime accipiat quatuor partes cum circulo et illi quantitate fiat quadrans. Et infra latera quadrantis dimittat spatia parua ex omni parte praebeant. 2. lineas rectas distantes angulum omnino rectum infra angulum quadrantis quod angulus vocetur a. c. fiat secundum hanc artem protrahat una linea subtilis ab angulo quadrantis b. ad angulum c. et diuidat in duas partes equales in puncto medio ponat pes circuli immobilis; et alius pes extendat ad aliquod punctum intra a. a quo puncto tu vis praebeant lineas rectas iuxta latera quadrantis quae infra se debet deludere quartam partem circuli extento illo pede mobilis ipsi circuli ad illud punctum. Postea secundum illi situm moueat versus b. et c. si significet locus in linea subtili iam praecursum; ubi pes circuli mobilis tamen illa linea. Et a puncto iam dicto iuxta a. usque ad punctum praecursum iuxta b. c. ducant duae lineae et includant intra se. scilicet angulum rectum; inferius una quartam partem circuli praebeant una linea superficialis quod continet quartam partem circuli rectissime vni circuli; illa pars inferior quadrantis ubi est illa linea circumferentialis vocetur vni. et ille duc alios partes extreme vocentur latera quadrantis. Et sunt latitudines quadrantis dextrae duae tabulae parue erunt equidistantes ab extremitatibus lateris c. Et sunt praecursum quatuor foraminibus eque distantibus lineae a. c. ostendentes. Et infra lineam circumferentialis inferioris. scilicet b. c. praebeant lineae duae circulares eque distantes intra se diuisant aliquod spatium infra quod describi possunt in inferiori spatio iuxta lumbum singuli gradus; et in superiori inferioris gradus. vnde patebit in figura. etiam linea inferioris scilicet b. c. diuidat in duas partes equales; et liber per lineam c. b. diuidat in tres; quilibet illarum partium in alias partes lineae diuisi onis praebeant ab alia circuli inferiori ad aliam circulare superiorem duo occupationis spatia inter circulos priores. 18. spatia in longum. Inferior quod pars in limbo diuidat itaque quilibet f. duorum. 18. portionum sit diuisa per quinque gradus equales; et praebeant lineae diuisi onis ab inferiori circuli lineam ad aliam circulare secundum primum spatium occupandorum erunt omnes 90. gradus totum esse debent esse in 4. cuiuslibet circuli; et illud spatium sic distinctum per gradus vocamus lumbum. Consideret dimittat spatium ad quantitate duorum digitorum et dimidij prope illud; et praebeant linea circuli distinctus spatium inferiori a superiori; vocetur ista linea f. g. et linea illa diuidat in sex partes equales; vocentur puncta diuisi onis. ita quod cognoscant b. h. i. l. m. n. et c. componit quadrans tabula plana et recte figurat circuli quod non moueat de loco facilius; et alia tabula plumbat ei inaequali superficie in puncto c. ita quod linea a c. possit praebeant in primum et directum in illa tabula versus c. Et tunc ponat pes circuli immobilis in puncto a. et alius pes extendat in linea a c. et extra quadrantem donec pes existens in puncto a. sit mobilis et transeat directe per punctum a. b. Consequenter quatuor alius punctus in linea a c. versus a. donec alius pes circuli mobilis transeat per punctum a. Et iteque restituitur.

Architecture

et per circini et iterum querat alius punctum in dicta linea versus a. donec alius mobilis transeat per lineam a. h. sic fiat semper quando punctum versus a. in i. a. c. donec sex linee praebeant sufficientes seu circuli rectales a puncto a. et sex puncta vicia h. i. k. l. m. n. et sic erunt linee horum: quoniam per has accipiuntur de vicinis artificialium.

Sequitur nunc de Cursoris.

Postea dicendum est de cursoris. Fiat quaedam concavitas in spacio intercepto tunc lineas circuli in limbo inferiori c. b. et inter lineas circulares superius que vocat g. et in illa concavitate situetur quaedam tabula que currat et moveatur in illa concavitate a termino ad terminum. Illa igitur tabula habeat tunc in longitudine 48. gradus in limbo: si habeat plus hoc est de bene esse cursoris. In latitudine autem dividat in quatuor partes equales cum quibusdam circulis. Longitudo tamen cursoris dividat in duas partes equales per rectam perfectam per totam longitudinem equidistantem ab extremis. Et sic erunt duo cursoris dextra. p. et sinistra. et linea media vocat q. et inferius r. tunc sciendum est quod spacia inferiora in latitudine cursoris. Et spacia superiora principium duas medietates zodiaci cum signis gradibus: et numero gradibus. Et ita spacia intermedia principium duas medietates anni cum mensibus: et eb: et numero diebus. Quicquidem due medietates anni respondent duas medietates zodiaci: nam in una medietate movetur semel per unam medietatem zodiaci: et in alia per aliam. Et ita istis duabus medietatibus respondent sex inferiora spacia: et sex superiora. Consequenter incipiendum est ponere signa. in tribus inferioribus: et in tribus spaciis superioribus. Et primum incipimus ponere rectam in tribus lineis inferioribus: ut a linea media q. r. versus p. l. et tunc a linea media cursoris super principium alicuius gradus in limbo: et consequenter undecim gradus et dimidium in limbo: quia tanta est declinatio solis in fine anni sine quod undecim gradus et dimidium ponat una pars regulae: et alia super punctum a. et praebeatur una linea recta occupans tria spacia inferiora: et tria superiora: et illa tria spacia correspondent signis inferioribus. Et incipit super Argemide. postea a fine undecim gradus dimidii consequenter octo gradus et dimidium ibi ponat regulam sicut prius: et praebeatur linea in tribus inferioribus spaciis: et in tribus superioribus: et erunt duo spacia aliorum duorum signorum scilicet Cancer et Leonis: quoniam illorum eadem erit declinatio. Et tunc in fine cursoris versus per inter lineas iam praeactas. et illum finem erunt spacia duorum signorum scilicet Geminoz et Canceri. Deinde fiat divisio alia in alia per cursoris. scilicet quod dimidiet spatium undecim graduum et dimidium inferius aliud superius: et in istis duobus spaciis scribentur duo signa. pisces inferioris: et Libra superioris. Item in duobus spaciis octo gradus et dimidium ponatur alia duo signa. Aquarius inferioris: et Scorpio superioris. postea alia duo signa remanentia. scilicet Capricorne inferioris: et Sagittarius superioris. Et quod per spatium octo gradibus inferioribus spaciis dividat per triginta gradus: ita octo gradus scribentur inferioris: et numerus graduum superioris. et super numerum graduum nomina signorum: et erunt tria spacia inferiora occupata et tria superiora: tunc remanent. 6. spacia intermedia in quibus scribentur duodecim menses: quod fiet hoc modo. Videatur in tabula in quo gradu Capricorni incipiat Januarius: et super illum gradum ponatur regula: et super punctum a. praebeatur una linea tria spacia occupando quod sunt super tria spacia inferiora: postea videatur in eadem tabula in quo gradu Aquarii scribitur: et incipiat et super illum gradum ponat unum caput regulae: et aliud caput super punctum

Tractatus

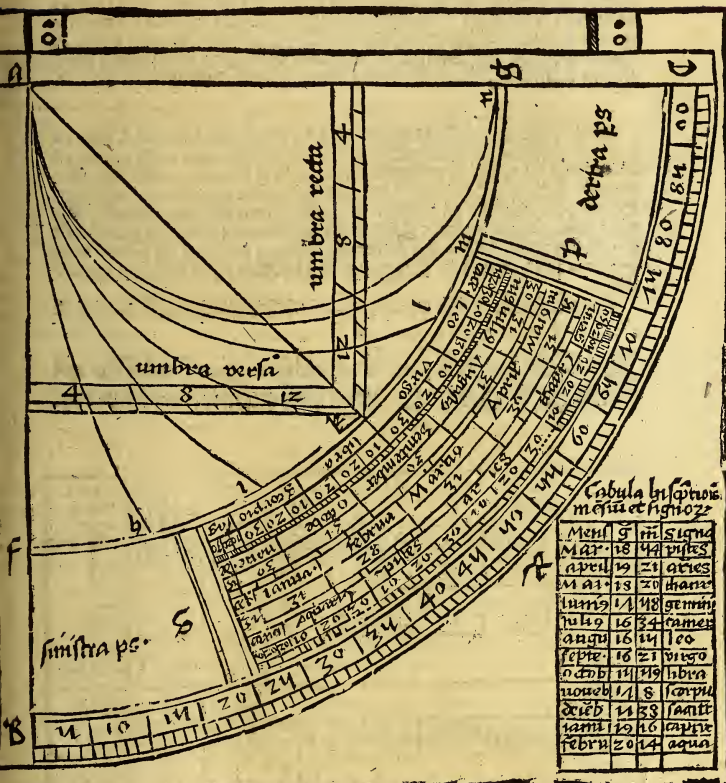
crum a:z protrahat alia linea occupando ista tria spacia eadem et in spacia
intercepto inter illas duas praeactas per illa duo spacia scribatur Januari-
rius. Et sup illi gradus ponat regula et sup punctum a et praeactat una linea
tria spacia occupando q sunt sup tria spacia inferiora post ea videatur in
eadem tabula in quo gradu Aequari Febuarii scilicet et super illum gra-
dum ponatur vni caput regule et aliud caput super puncti a et praeactatur
alia linea occupando ista tria spacia eadem et in spacio intercepto inter il-
las duas lineas praeactas per illa duo spacia scribatur Ianuarii in inferio-
ri spacio illo q trui et in inferiori ponat dies mensis Ianuarii et in medio nu-
merus dierum vbi videndum citati mensis habeat triginta dies: rursus diui-
dat in sex et pro equalis et quodlibet spacium diuidat in quinqz dies et crum
triginta Si vero mensis habeat triginta unum dies: tunc primo dimittatur spa-
cium in vni diei fm estimatorem ppter qua veritati et residuum spacium di-
datur in sex spacia et quodlibet illoz sex in quinqz sicut prius. Consequentem
videat in tabula in quo gradu piscium incipit Martius: et super illum gra-
dum et super a. ponatur regula et praeactat linea sicut prius et erit spacium
in quo scribatur Febuarii qui scilicet huiusmodi dies habet: vnde potest
diuidi in quatuor spacia equalia: quoz quodlibet tener septem dies postea
videatur in quo gradu Arietis incipit Aprilis et ponatur regule sicut prius
et erit spacium in quo scribat Martius cum diebus et numero dierum: postea
ponat sup gradus arietis in quo incipit Aprilis et protrahatur linea sicut prius
us postea fiat vt infra de omnibus mensibus: Et sciendum est q Decem-
ber et Junius sunt scribi ita q vna illorum medietas scribat inferior in me-
dierate inferiori et alia medietas in medierate superiori ad signandum q in
duobus medietatibus quoz illoz mensium ascendit sol in zodiaco et in duobus
descendit. Et sic scribuntur mensis in parte inferiori: Curiosis in parte superio-
ri in parte superiori: sic quadrans est magne quantitatis: tot sunt spa-
cia subsistentibus quoz sunt dies in mense vt nouem linee continentes qui-
nos dies vel sex vel septem praeactantur occupando duo spacia vt melius scri-
bantur numeri dierum et distinguantur inter se et linee distinguentes dies
non occupent nisi vni spacii: si aut quadrans non fuerit magis ne quanti-
tatis: ponatur vni spacium pro duobus diebus vel tribus fm possibilitate
quantitatis Curiosis. Et hec de Curiosis dicta sufficiunt.

Scala

Deinde fiat scala altimera sicut patet in quadrante et fiat sic linea a h k
est ab a vsq ad Cursozem si quadrans Cursozem habeat vel ab a vsq ad h
si non habeat Cursozem diuidatur in et pro per zodiaco in elidit vel in p
ero in die diuisione ponatur pes circuli immobilis et alius pes extendat
vsq ad punctum in angulo iuxta a et tunc ille pes mobilis fm in quo tan-
git dictum punctum sub motu signet duo puncta in lineis descendens
iuxta latera quadrantis. Et a puncto k non est Cursor vel in est actu lineae
medię cu linea circumferentiali linea in limbo: si non est Cursor protrahant
duz linee recte et iuxta illas duz occupantes duo spacia et vtraz linea diui-
datur in duodecim pro equalis et protrahantur linee illas diuisione defi-
nientes et spacia inter lineas ex vtraz parte intercepta dicuntur puncta et
superius scribatur numerus punctozum incipiendo a latri us quadrans
et diuidendo iuxta artem lineam mediam quadrantis Deinde in puncto
a ponatur clauus subtilis cui alligemus filum de serico subtili in cuius
extremitate ponemus perpendiculum de plumbo vel alterius rei ponderosa
Et manente perforata mouetur super filum de loco ad locum et tunc com-
posita compositio quadrantis veteris.

Architecture

Alius quadrans horarius fiet illo modo.

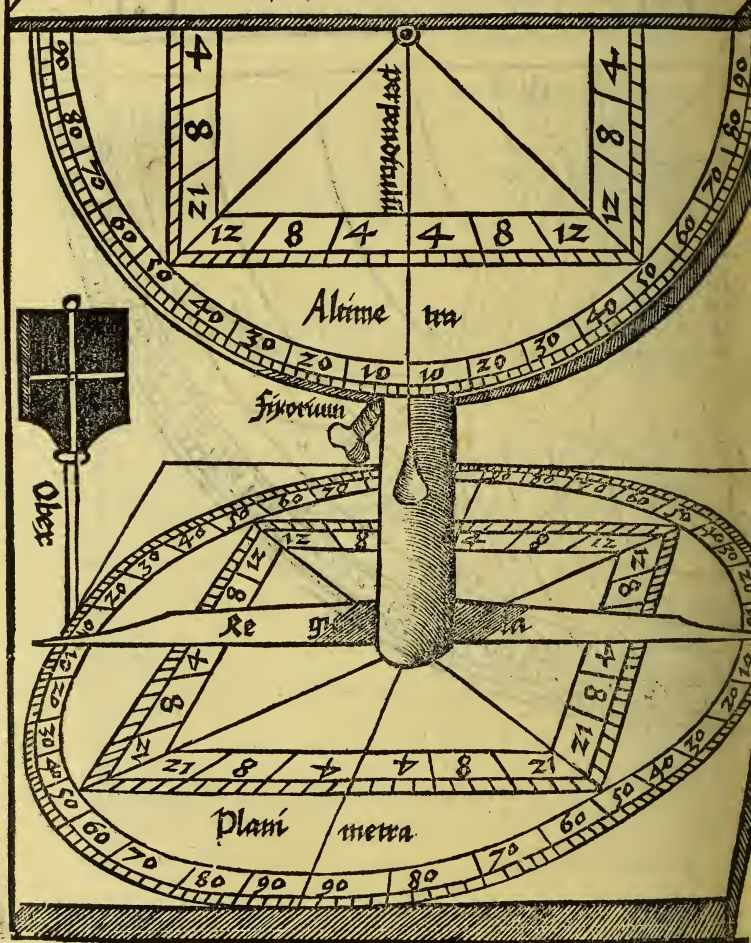
Ita quarta pro circuli in 90. gradus. partitur linea a can tria eq
lia et trahantur linee circulares: sicut supra circa a cris tro
pius conuertitur pro arietis: et est limbus capricorni. Po
stea queratur maxima elevatio solis in cancro hora 12. et tabula
sequenti et ista numeretur in limbo a b. vel supra et super talem terminum et c
cum a posita regula figuretur punctus intersectionis in linea canceri. Sic

Architecture

polimētrum ad labellandū valā

visorū duob⁹ fissuris

Architecture

De compositione virge visurandi.
Est em virga visurandi instrumentū p quod in
uestigat crassitudo seu capacitas cuiuslibet
doli seu vasis et fiat hoc modo.

Primo recipiat virga longa fm tuam voluntatē quadratā duri ligni et bene compacta. Et in vno eius latere scribe longitudinem in alio latere seu ibe latitudo.

Secundo opter te pssiderare ad q mensurā. i. cuius patrie vel ciuitatis vel oppidi velis ipsam virgam habere. Et templi gratia apud scdm deodanū. 9. mensura faciunt vna omā; 4. copione faciunt mensurā. 2. unc sūme. 4. copionas aque et cas infunde in vno vase recto optime et cōlūter interius fabricato manu vel romo stagnato vel creto. vel et materia. i. de ligno et erit mensura aque. libius. igitur pfunditatem mensurabis precisiūlime cum virgula lignea et eam signabis.

Tercio habebas mensam longā et latam satis positam leuē et equas fm q vis habere longam virgā. sup q mensam trahes lineā bene apparentē fm longitudinē mensę cuius principū sit a. Quam lineā diuide p mensurā pfunditatis p̄dicte signatā in virga lignea vsq ad eiusdē lineę finē notando qlibet punctū in lineā q puncta erunt cōles distantie designatā mensuras integras vel p̄co equales longitudinis.

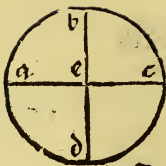
Quarto pone virgam ppositam vbi scriptū est longitudo supra dictā lineę vel scriptā in mensa ponēdo a. virgā. i. eius principū seu caput sup a. lineā. i. sup eius principio c. Et diuide prem seu latus longitudinis virgę scdm p̄co seu diuisiones vel p̄cra longitudinis lineę.

Quinto sume cum circino quo iusti poteris diametrū vasis in q aqua posita fuerit. quē quidē diametrū dupl̄ casus supra longitudinē dicte lineę incipiendo ab a. erit diametrū vni⁹ circuli figurati supra dictā lineā cui⁹ punctum erit c. punctū oppositū a. In circumferētia circuli fm extēsiōē lineę erit c. prima. quarta b. scda habebit d. fm aliam diametrū transversum lineę seu diametro p̄dicto. Et linea pstitūens diametrū illius circuli extētia in longum vocabit a. c.

Sexto querēda est mensura latitudinis ponēda in ea pte virgę q in scripta est latitudo q sic inuenit. Et tendat circinus a p̄scro c. ad punctū d vel b p̄scit̄ ponat vnus pes circini b. centrū e. et alius pes sup lineā c. tēntā. scz a c. et ibi fiet punct⁹ vel nota p f. Tunc itēz apertū circinū ab f. in b. vel d. sic apertū pone vnū eius pedē iterū sup centrū c. et alium pedē sup lineā extēntam. s. a c. et ibi pone notā g. Et sic extēdēdo circinū. ponēdo ad centrū. qrendo noua puncta poteris pcedere in infinitū fm lineę longitudinē mē se tue. Quę quidē puncta erunt puncta latitudinis.

Septimo iterū sume virgam tuam. cuius principū vt tactum est sit a. Et pone supra centrum in circulo. s. c. fm latus. vbi in scripta est latitudo. Et vbi virga tetigerit extēntatē circuli sup c. fac notā m in virga. i. et vbi tangerit f. fac notā signatā et vbi tangerit g. fac notā z. sic semper pcedendo. Et scias cum p mensurā latitudinis ad vnum punctoz longitudinis veneris si nō p̄cise cōuenerint in p̄num punctū erratum est. vel quia linea extēnta supra mensam nō est recta. vel q circinus nō fuit iuste extēntus. Et cuius erroris de causa de nouo incipiendum erit

Tractatus

De utilitatibus et operationibus quadrantis.

Altitudo Solis.

Item de compositione quadrantis. Dicendum est de operationibus tam Astronomicis: quam Geometricis que habent per eum. Si ergo velis scire altitudinem Solis in omni hora per quadrantem: pone punctum a. quadrantis versus Solem: et punctum c. versus te. et dimitte radium solis transire per ambo foramina duarum tabularum perforatarum: et vide quem gradum ex gradibus in limbo abscondat perpendicularis: et respice numerum graduum sumptum superius: et numerus graduum ostendit tibi altitudinem solis.

De gradu Solis inveniendop Cursorem.

Solis si velis scire in quoru gradu signi sit Sol per cursores: respice in quo mense esset in quoru die illius mensis. Et pone filum perpendiculari per illum diem in Curse: et nota super quod signum sub illo mensetur super quem gradum illi signi cadit filum: quod in illo signo et in illo gradu illius signi erit sol.

De declinatione Solis et eius distantia ab equinoctiali.

Si velis scire declinationem solis: et que sit distantia eius ab equinoctiali per Cursores: pone filum super gradum in quo est sol secundum artem iam dictam: et nota gradum in limbo super quem cadit filum: et pone filum super lineam mediam Curse: et nota super quem gradum in limbo cadit perpendicularis: et computa quoru sunt gradus in limbo inter primum et ultimum: et causam eius de termino solis.

Ad sciendum latitudinem alicuius regionis.

Si vis scire latitudinem regionis: et distantiam eam ab equinoctiali sue altitudinem poli quod idem est altitudinem solis accipio in meridie Sole existente a principio arietis vel libra: et illam altitudinem subtrahes de 90. gradibus: et residuum erit latitudo regionis sue altitudo poli. Et sic accipe altitudinem solis in meridie: et de altitudine solis subtrahat. Solis declinatio eiusdem diei. Si sol est in signis septentrionalibus: vel addat si sol est in signis meridionalibus. Et quod post subtractionem vel additionem remanserit subtrahat a 90. gradibus: et habebis latitudinem regionis sue altitudinem poli vel sic. Accipe altitudinem alicuius stelle fixe notabilis iuxta polum quam est in maiore altitudine de nocte. Et altitudinem in eadem nocte vel in alia: et minor altitudo

Architecture

Subtrahat de maiori medietas differentia addat altitudini in horis: q̄ in de punit est altitudo poli siue latitudo regionis.

Ad habendū horas cuiuscūq̄ diei in omī regione:

Si vis scire horas diei in omī regione. vñ latitudinē regionis siue altitudinē poli vt dictū est Argentine fire gradus. 48. et cōputa tot grad⁹ in limbo q̄drantis: incipiendo a latere q̄drantis sup̄ q̄ infixē sunt tabellē p̄foratē: vbi illi mīseris terminabit moue Cursore donec p̄ncipiū. Hic ita cadat sub t̄po p̄pendiculo directe. Et talis situs Cursoris etern⁹ quadrantis erit in regione illa. Et sic. Accipe altitudinē solis in meridie: nō moue p̄pendiculū a situ in quo caderet: moue Cursore donec vides eū in meridie accepti sit altitudinē si cadat sub p̄pendiculo iste erit situs Cursoris p̄teritus in illa regione. Cum igit Cursor fuerit sic disposit⁹: pone p̄pendiculū sup̄ di. m. cur⁹ horā vis habere: et trabe Margaritā donec cadat sup̄ lineā circūferentiāle vltimā que est finis certe hore. postea dimitte radiū solis p̄transire p̄ vtrūq̄ foramen: nota locū Margaritē in horis qm̄ ipsa ostender tibi horā diei in quo es. Si em̄ cadat sup̄ lineā primā circūferentiāle erit prima hora. Si cadat supra secundā lineam erit secunda. et sic deinceps.

Ad habendū idem p̄ quadrantem sine Cursore.

Si vis habere p̄ quadrantē sine Cursore. Accipe in tabulis quadrantis gradū Solis: cum gradu solis in tabula declinationis: accipe Solis declinationē et subtrahē a latitudine regionis in qua es: si sol fuerit in signis septentrionib⁹. vel adde. Si fuerit sol in signis meridionalib⁹: et qd̄ post subtractionē vel additionē remanserit tene. Et tot gradus cōputa in limbo a latere q̄drantis sup̄ quorū infixē sunt tabule p̄foratē: pone p̄pendiculum vbi terminat numerus: et moue Margaritā vsq̄ ad lineā meridionalē: ille erit situs Margaritē ad talem diem: tunc p̄moue radiū solis transire per ambo foramina: nota locū vbi cadit Margarita et habes horam.

Ad habendū horas equales in quadrante horario siue Cursore.

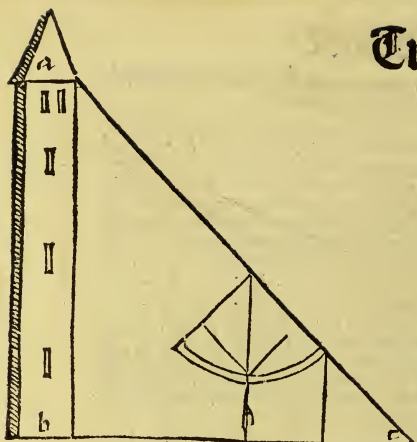
Ad cognoscendū horas equales in illo quadrante ponat Margarita ad signū et ad gradū Solis: et cleuet vel deprimat quadrans in Sole donec radius Solaris p̄transierit: ambo foramina: et quas lineā Margarita in p̄pendiculo tetigerit notabis: et numerus horarū superpositus ad singulas lineas indicabit quæritum.

De rerū mensurationib⁹ et primo de altitudinib⁹.

Si velis scire altitudinē alicui⁹ rei accessibilis. Respice altitudinē rei p̄ ambo foramina vno oculo: accede ad rem vel recede a re in tantū donec p̄pendiculū cadat sup̄ lineā mediā q̄drantis. I. sup̄ 45. gradum. Deinde accipe altitudinē oculi tui vsq̄ ad plantā pedis: et tantū accipias retro te quāta est altitudo oculi tui ad terrā et nota locū: deinde mensura quot sunt pedes inter notā et fundamentū turris vel alterius rei mensurander et habebis altitudinē eius. Et vno res iō est in loco plano: respice punctū aliq̄d in re mēsurāda p̄pendiculo cadente sup̄ lineā a b. q̄ est in sinistro latere q̄drantis.

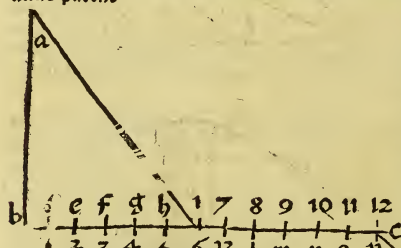
Tractatus

Et nota punctū sic nō accipias
altitudine q̄ est a cōto tuo vīs
ad terrā; sed loco illi alitudo
sic alitudo puncti notati a terra
tunc q̄tra est inter p̄dem tuam
et rem mensuranda: n̄tā est al-
tudo a p̄cto notato sup̄ius cō-
putādo: adde tunc illi alit. udini
altitudine p̄cti p̄notati a terra
et habis q̄ntū et sic respice sum-
mutatē altitudis rei p̄ ambo so-
ramina sic p̄ et p̄sidera p̄p̄ quē
locū q̄drant cadit p̄p̄d. ca. ū. Et
si ceciderit sup̄ latus vmbre recte
et in dextro latere sum̄ n̄terus
p̄ictorū vmbre recte respiciendo
sup̄ quotū punctū cadat p̄p̄d. cau-
lū Si aut̄ ceciderit sup̄ latus
vmbre p̄p̄ p̄ n̄terus p̄ictorū vmb-
bre verse diuide i 44 et quod exierit p̄ diuisione i. mē. Deinde mensura di-
stantiā inter te et murum et q̄ fuerit in hac distantia multiplica p̄ n̄ter p̄du-
ctū diuide p̄ numerū punctorū vmbre p̄us sumptę et sup̄ illud q̄d exierit ad-
de quantitatē tue altitudinis et q̄d remanet erit altitudo murus

Sole lucente

Etia hoc idē fit sole lucente p̄ vmbra sic Expecta donec sol fuerit in alti-
tudine 45 gradū tunc vmbra cuiuslibet rei est equalis rei: mensura tunc
vmbra et habebis altitudinē rei. In alijs aut̄ bonū erit p̄portio cuiuslibet rei
ad rē sic in eadem hora est p̄portio numeri vmbre recte ad duodecim Et si
fuerint sex puncta in vmbra recta quę sex medietas de duodecim: esset tunc
vmbra medietas rei: in altitudine est et sic de alijs quę in figura present̄
latius parent

Sed ad hoc q̄ scias
omniū hora accipe vmbra
nam op̄ebit te muta-
re vmbra rectā et p̄sam
ecōuerso Si aut̄ vis ex
vmbra p̄sa habere nu-
merum punctorū vmb-
bre p̄p̄ diuide i 44 et
illud a quo exierit post
diuisionem est n̄terus
punctorū vmbre recte
Si vis luente vmbra
verse: per rectam di-
uisiōem

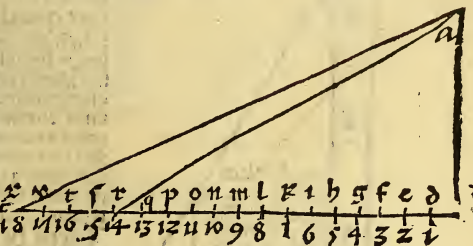
uid. i 44 per numerū punctorum vmbre recte et erit tibi in diuisione nu-
merus punctorum vmbre verse

Architecture

De turri vel rei inaccessibili

Si aut turris fuerit

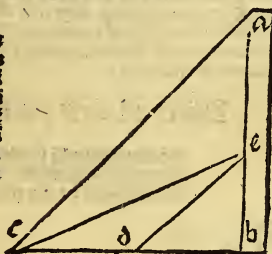
accessibilis mensurando vide
in mirare eius planis foras
na et respice numerum pñcro
pñbre recte sic pñ? et pone
pñ in loco in quo tu stas in
a pñsideratio. Et int. ligo
ramina oñt esse valde stri
per que debet trāsire radi?
alis ad rei altitudinis co
pñsionem a tñro em cito, cñt
pñ. Postea cōonga te a tur. i
pñpñq ei fin. lincā recā

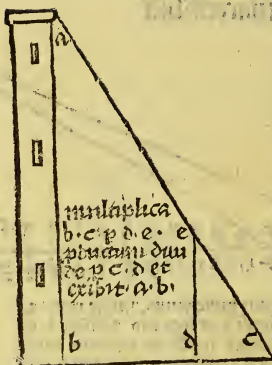
terum respice altitudinē turris? qñ nūmū punctozum vñbre recte ad
señ scōm in quo secūdo stabis et pone signū a in loco illo et mēsurā qñ
ut podes inter duo signa et retine illud; postea subtrahē nūmū mino
vñbre recte de maiori et seruet differētia Et distātiā inter dicta duo
a multiplica pñ et pñductū diuide p differētiā pñus acceptā Et illi quod
erit adde quātitatē tue altitudinis et qñ remanebit erit altitudo turris

De turris in monte mensuratione

Si tu steteris in valle altitudinem
cuius turris stantis in monte volueris
tū considera primo altitudinē montis
quas stationes fin. formā pus in medi
ditam; deinde considera altitudinē
turris et montis simul et remoue altitudi
nē montis de altitudinē totius pgrega
simul et residuum est altitudo turris

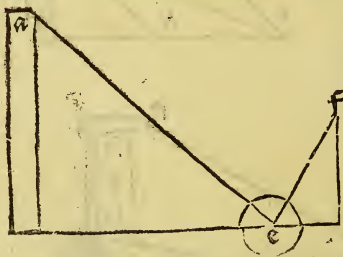
Tractatus

gnoscere ymbra fecerit. Accipe p̄gā erectā super planū
ppendiculariter ppe terminū ymbre rei mensurande
ita q. vna pars virge cadat in ymbra ⁊ alia c̄tra ym-
bram ⁊ nota locum in virga vbi ymbra incipit tange-
re virgā ⁊ p quantitatem virge que est inter tactū ym-
bre ⁊ planū multiplicet quantitas totius ymbre que
est inter aliu conū contactū ymbre ⁊ virgam ⁊ erit al-
titudō rei mensurande.

Aliter ad idem per speculū

ponatur speculū in plano ⁊ pcedē huc ⁊
illuc donec videas rei altitudinē per al-
titudinē oculi tui a plano multiplicetur

q̄ritas q̄ est inter inferiorē
artem altitudinis ⁊ speculi ⁊
pductū diuidatur per distantiā
inter pcedē tuū ⁊ speculū ⁊ erit
altitudo rei mensurande

De secūda pte mensu-
rādi q̄ p' anūmetra dic-
tur ⁊ p̄mo de lōgiti-
dine plani.

Secūda species mēsuratiōis ē q̄ planimētra dicit̄ habere duas ptes. p̄t̄
est de arte mēsurandi planū in longū ⁊ latū. De p̄mo latū
dicendū. Cū volueris mēsurare lōgitudinē alicuius plani cū quadratē sit
in vno termino plani ⁊ respice alterū terminū plani per ambo foramina re-

Architecture

Aliter sine quadrante.

$a \cdot b \cdot c \cdot m.$ $a \cdot b \cdot c \cdot m.$ $c \cdot d \cdot z.$
 $b \cdot c \cdot m.$
 mega e q. distas
 s. et. 4. ps
 o planu. i. g. fer

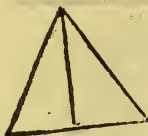
Idem per speculum.

De mensuratione plani in
longum et latum.

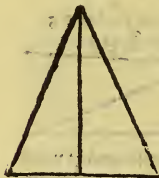
Tractatus

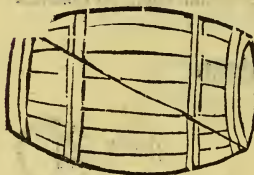
Si vis mensurare planū in longū latum: tunc pl. aut
aut est circulare aut angulare. Si circulare medietas
diametri ducat in medietate: ē circūferentie ⁊ pductum
dabit aream totius circuli. Quātitas vera circūferentie
habetur sic tripleretur diemeter et addatur ei septima
pars diametri productum, dabit quantitatē circūferen-
tie. Si autem superficies fuerit triangularis tunc si fuerit
equilatera mēsuret sic.

Diuidatur vnū latus trianguli in duas partes equa-
les ⁊ a puncto diuisionis ad angulū oppositum ptra-
hatur vna linea recta tunc illa linea sic ducta ducat
in vnam partem lateris diuisi ⁊ habebitur quantitas
trianguli. Si autē triangulus habeat duo latera equa-
lia ⁊ tertium inaequale diuidat in duo equalia ⁊ a pun-
cto diuisionis trahatur linea ad. angulū oppositum
⁊ vna medietas lineę diuise ducatur in lineam ptra-
ctam ab angulo ad punctū diuisionis ⁊ pductum da-
bit aream. Si autem fuerit triū angulorū inaequalis
tunc ab angulo ad latus oppositum trahatur linea p-
pēdiculari et illud latus super qd cadit ppendicūlaris
ducatur in illā ppendicūlarē producti me medietas q
dabit aream eius.

Si autem superficiem quadratam vis mensurare duc
vnum latus in alterū productum dabit aream eius.

Si alicuius dolij capacitatē vis habe-
re primo inuestigetur area pbandi dolij
per eius diametrum: vt dictum est prius
postea sume longitudinē dolij: ⁊ per lon-
gitudinē illam multiplicet area: ⁊ deo-
nominatio dabit quantitatē dolij: vti
in pcedentibus satis habstrum est

Usus virge seu vsus bacilli visurandi.

Cum volueris metiri alicuius cupe pmentiam: tunc recipe diametrum
fundorum ⁊ diuide differentiam inter longiorem et breuiorem in virga in
parte latitudinis: nota locum cum creta vel alia aliqua re ⁊ serua. postea
sume diametrum vasis in medio ⁊ nota etiam cum creta: iterū diuide diffe-
rentiā fundorū ⁊ diametri medietatis vasis quā nota. Et hec erit diametri
vasis. Tunc mensura vas per partē longitudinis virge ⁊ per partes equa-
les que sunt partes mensuraz ⁊ nota longitudinē. Et videas quot sūt par-
tes longitudinis: ⁊ hec erit pmentia vasis.

Architecture

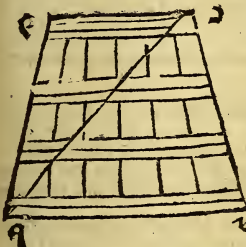
Quod si suppositici pentagone vis areæ habere tunc si sit equalis lateri unius lateris in seipsum ducat et productum ternario multiplicet et a summa existere subtrahat quantitas unius lateris et medietas totius erit area.

De mensuratione longitudinis latitudinis et profunditatis et primo de profundis corporibus.

Tunc de puteorum profunditate et vasorum capacitate tractabimus. Si ergo putei profunditate velis metiri ad unum latere putei respice quod quadrante terminus oppositi lateris in fundo putei. Et notet quantitas diametri latitudinis putei. Accipiat igitur bora profunditatis numerus pistorum umbre in latere quadrati et multiplicet quantitate diametri latitudinis putei per eam et dividit de per numerum pistorum umbre. Et erit hic profunditas putei. Si autem putei capacitate vis habere res per arcam putei profunditas multiplicet et productum dabit putei capacitatem.

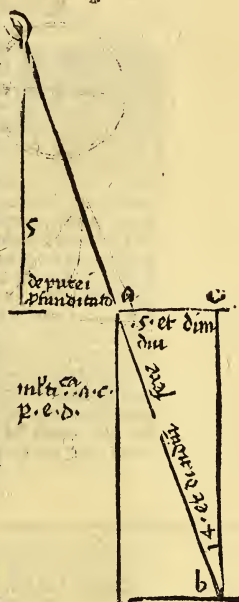
De modij capacitate.

Si vero coline grossitatem vis investigare sumat quantitas latitudinis et ducat in se et habebis aream per quam aream multiplicet latere coline et productum dabit eius grossitatem.

De dolei capacitate.

Si vero aliam modij retundi capacitatem vis perscrutari sumat diametrum superioris equetur medietati excessus maioris addita minoris habet tunc area superius. Vnde dicitur est de circulez videtur quod digitus sit vel palmorum per arcam illam multiplicet altitudo modij et productum dabit quantitatem capacitatis in odis. Quod si habueris aliquam mensuram parvam unius denarii vel duorum tenens mensuram vis inquantitas modij multiplicet in numerum quantitas parve mensure denotatio ostendit quoties minus vas continetur in medietate et ita si parvum vas fuerit unius denarii scitur quot denariata unum sint in modio.

Tractatus

De artificiali perspectiua positiua.

Fundamentis edificatis iri mox sensim extruendū venit corpus et rectius imponendū. Item (q̄s philosophis speculatiōib; perspectū est) omnes res videntur tanq̄ p̄ lineas ab oculo egredientes, s; p̄ triangulū cuius basis est res visa eiusq̄ diametris sup̄ partes ipsius rei vise discurrunt. Sed lux ab oculo nō egreditur; verū ex lucis exterioris splendore in oculū cadente, fit reflectio quasi a speculo ignito: p̄ quē forme re. n̄ capiunt. Quasi quidē formati de signatiua expressio deriuat a puncto: qui licet indiuiduus sit exoluitur tamen et in linea et ac lineas explicatur. Et quibus figure componunt: per quas cū punctis et lineis huiusmodi via ad p̄positum aperit. Punctus principalis in perspectiua debet ad normam oculi constitui: qui punctus dicitur situs vel subiectus. Deinde linea produci ad vtrāq̄ partem: et in ea duo alia puncta equidistantia a subiecto signari: p̄priora in presentia: et remota in distantia visu que dicuntur tertia puncta. Possunt etiam fieri in ipsa linea alia puncta vbi apparatus edificij plurimum angulorū vel aliud quid sitū diuersum occurrat. Dicitur autē pyramidalis: quia angulū seu acies pyramidis (de qui bus postea dicitur) ex punctis in ea signatis deducunt. Vocatur etiam orizontalis: quia sol in orientē ostendit et occidentem abscondit. et semp̄ equat oculū hominis vbiq̄ fuerit: etiam si turrim excelsam ascenderit vel sup̄ distūm montis. Ad quā quoq̄ altitudinem extremuras: seu terre sue maris eber semp̄ terminari: nisi altioris intermedij montes fuerint obiecti

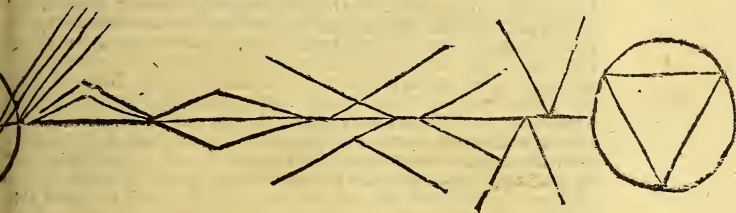
Deinde alia inferior linea statuenda est que terra dicitur: et in ea (si edificij supererigi vel dimensionis ratio concipi p̄tendat) puncta partita: seu circino apte aperto disponi: plura vel pauciora sūm oportunitate p̄positi intruendū etia alij punctis apparatui rerum necessarijs vtiendū erit q̄ bicon designant sed manifestabunt per figuras.

Plures quoq̄ alie ducende sunt lineę, quarū officia a punctis in linea pyramidalis p̄positis circumter generalit̄ dicuntur radiales: q̄ p̄cedunt ab ipso tanq̄ radij a sole vel stellis. Specialit̄ tñ laterales pyramidis noiant visuales: subiectū in perspectiua denotantes: et earū medię diametrale. Lineę vero commissuris seu adimationib; edificiorū definentes: seu directe siue p̄pendiculares nō habent alia superaddita nomina.

Figurarū autē alie habent p̄ elementis, alie pro creptis seu indictiuis. Sed hic p̄missū de his q̄ pro elementis habent sit mentio: q̄ officia a spherica tanq̄ a marre origine trahūt. Nam trigonus et tetragonus (q̄ maxie perspectiue deseryissimab ea deducuntur seu eam iustificat). A trigono quidē pyrami-

Architecture

des pcedunt: que etiā pyre. i. ignis si tenditū pferunt: late deosum: & sur
um acutū. Et possunt anguli latiores vel acutiores longiores vel breviores:
alique figurari: p. exigetia operū. Nam iacenti a dextris ut piraria a sinistris
& pendenti sili. Omnes tamē quocūq; modo flant pcurrit & inuice (sicut lit-
tere) opant: earūq; angul seu acies ex punctis in linea pyramidalī assignat
oriunt: excepta acie pyramidis: penultimo loco sub signate: que a puncto in
acutū coniecto deducit. Si quas autē aliunde deduci oportebit: rēu fingenda
rū speculari docebit. Prima autē figura trigonus vlt triangulus dicit. Secūda
pyramis recta. Tercia curua. Quarta facies. Quinta duplex. Sexta diffusa.
Septima bicornis vel cornuta. Octaua pendens vel inclinata. Nona (de q
pmisum est) hara. Decima tetragonus vel triangulus: p. quē spacia depin-
genda disponenda sunt aut pauimento limitatoz: aut (si i edus fingendis vlt
ordinationi carū necessarii fuerit) distantis discretis.

Ceterum diuersitas aspectū rerum obiectarū semp p. sideranda est. p. ser-
tim edificiorū: nam aut videntur a fronte: aut ab angulo: equaliter: aut
aliquē in equaliter: aut cōmunitur: eleuata sede. Et (sicut pactatū est) de p. e
fenti aut distantī visuū p. sonis queq; in eisdem statuendis adequāda est
quātrās carū ad magnitudinē ipsoz edificiorū: vt singula rite quadrent: et
industriā artificiale redolant.

Ad hoc norandū est q. res sue magnitudo visibilis (que est materia hu-
ius artis) quādoq; aspiciūt: vt ab integro concipiāt: & tunc diameter pyra-
midis seu trianguli visualis: cadit ex directo sup. ipam rem nōnunq; aspici-
tur. vt pars aliqua attentius intueatur: & tunc diamet. pyramidis ad ipam
partē conuertit. Quēadmodum acus horologi (quod quadrantē vocant) si
lapis magnes circūducatur. Cuius p. positi exemplū pater p. Tetragonū p. i
mo suppositū erectū quidē & eleuātū quonā qui totū simul aspexit p. uo-
dis p. positi argumentū tenebit. Qui autē ad cornū seu angulū dextrum ino-
flectit oculū: illic virtus visus transferet pyramidis diamet. Qui p. o
ad leuū respicit similiter.

Minoratio aut tetragoni strati cōp. bendit p. lineas visuales: a p. cto sub
iecto sup. inferiores seu primos eiusdē angulos cadēt: s. p. fectioe d. ame-
troz pyramidarū inclinatarū p. pensar a tertio p. fect. duplo a subiecto remotū
vt ampli⁹ aut etiā min⁹ fm sedē fingerioz p. sentē aut distantē visu. Cir-
culus p. o q. circa tetragonū erectū extat spheric⁹: circa strati s. t. ovalis aut
lenticularis: fm differētiās sedū & visuū p. misioz. Que p. positi ēs si p. sedas
figurā p. uē p. p. hēdi. Tercia deinde figura Tetragonū ipm p. riner absq; sphe-
rali circūferētiā: remanētibz pyramidibz p. misio. Que t. deinceps in alijs
sequitibz figuris nō ponent in integrū: sed id solū q. eis qd erit necessariū.

Perspectiue

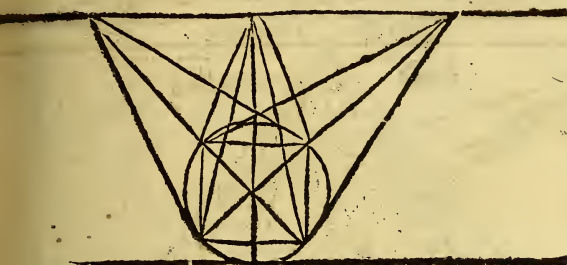
Diminutio quoq; pauimenti accipit sup huiusmodi tetragonū punctis pri-
tuta et lineis ratiōib; distinctis a sectionib; dyametroz pyramidalium in-
clinatarū sicut pmissum est.

Et possunt fieri alia diuersa pauimenta et multiplicari ac dilari ad pla-
citū. Quod quilibet planiciei capietis spacia diuideret: voluit et p tractis lineis
rectis pauimenti sufficit intentū habebit: nisi alia geometricali industria id
facere prouerit. Quāritas uero seu minoratio psonaz duob; modis accipit
aut em ex cōmuni aut ex eleuata sede cōspiciuntur. Si ex sede cōmuni alicui
pedum carum capiuntur et linea pyramidalī. Quam etiam lineam persone
huiusmodi possunt a luminib; iursum excedere vel amplius in prociore
aut gygantea magnitudine. Si ex eleuata sede utendi est inclinata pyramis
de a puncto iudiceto vel altero ex tergo excurrente: cuius latitudo basē aperit
atur altitudinem propinā seu maioris psonę in spacio statūde: secundum
cuius pyramidis in arctationē psonę huiusmodi a plantis ad summa cap i-
tū accipiunt minoratiōē. Quaz tū ppositiōnū ponuntur. exempla per
tres figuras sequentes pauimenta. Ex quibus figuris. nouissima ordinatur
fm sedem paululum eleuatum tantū quēquam altius potest eleuari: cū
sup eleuari et linea orizontalis ac acies pyramidis inclinate simul in altari:
pro longatū et aut dilari ut pnotatū est in articulo de figuris elementalib;
aut et plane cōspēderur ab intentis speculatorib;. Elictiq; aut pueri vel
adollescentē: erunt fingendi pro gradibus singulorū ueniunt in quā itate alti-
tudinis metendi. Quibus pueris ceterisq; vbi libet assignatis. personis: pro-
portiones legitime dabunt pro magnitudinib; suis. Et quod de psona per
oia dicit de ceteris animantib; similiter intelligit. Porro diminutio altitu-
dinis columnaz et simillium. rerum accipitur ex diminutione tetragonū sup
eleuatis tanq; a basi columnis. et rebus huiusmodi. Altitudines uero cōstet
per pyramides oportunas iacentes scē aut pendentes secundum earundem
columnarum subtilitatē et uidentia sedem. Sed hoc aduertendum est: q; in
visu multū distāt seu longinquo: expedit se penumero uti industria et ingenio
similiter et in multis alijs speculationi argutior relicta.

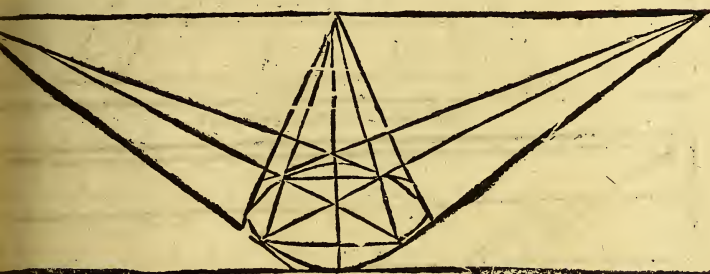
Proinde (sup dictis ad effectū pntū plane susceptis) figurę exempla res
ad inductuam descriptę uideantur. Que concipiuntur per elementa pmissa
tanq; per literas uerba. Quin potius sup huiusmodi figuris intelligan-
tur eorundem elementorū officia: quā uidelicet plantis formis statuedis (a q;
bus edificia huiusmodi exurgunt) et rebus effigendis ac commissuris seu
adunationibus earum manu ductuam habent aptitudinem. In figuris q;
dem edificiorum a fronte conspēctorum pyramis recta pauimentū ostendit
et dus vel plures binande iacentes latera seu parietes. Quarta uero testudinē
aut rectę ob sup in edificijs quoq; ab angulo cōspēctis diffusa et biconnis ope-
rantur: duplex in vtrūq; pendens pluribus rebus arca nonnullis gradibus
ponendis discernit. Edificia uero non praeuantur aut uariantur ad omne
plenitudinem propter spaciōrum angustias et faciliorem conceptum artis et
operis. Operis quidem non pictoris sed doctorū et artificum atq; omniū
amatoris. Qui querentibus pspēctiue exordia: quālibet ex libris et designationi-
bus ac oraculis peritissimoz addita exercitatione coneliqui potuit: sine
leuor pertransiens pmerere uoluit. Preter que multa sunt et artis et nobilis
pingendi subtilitatis archana: longa eruditione doctorum et actualem rerum
naturalū atq; artificialium consuetu et permensa figuratiōe querenda
Sculptorum aut nondum tritozum. ipsūq; protrahentis ser tam de ca-
dem percurrentis omnia vel minus explorata: dirigant uidentes leui penicu-
lo perscipientes omnia.

Perspectivae positivae

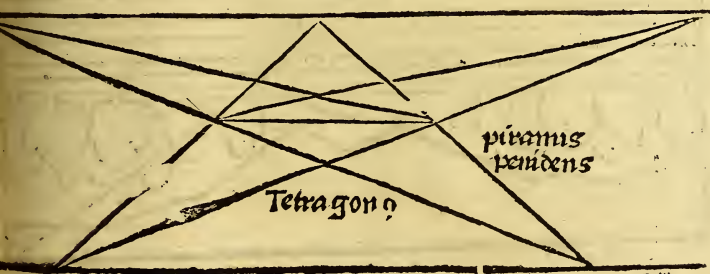
Tetragonus erectus cum recto circulo

Minoratio tetragoni strati & circuli qui figuram onalem reddit.

Tetragonus sine sphaericali circumferentia.

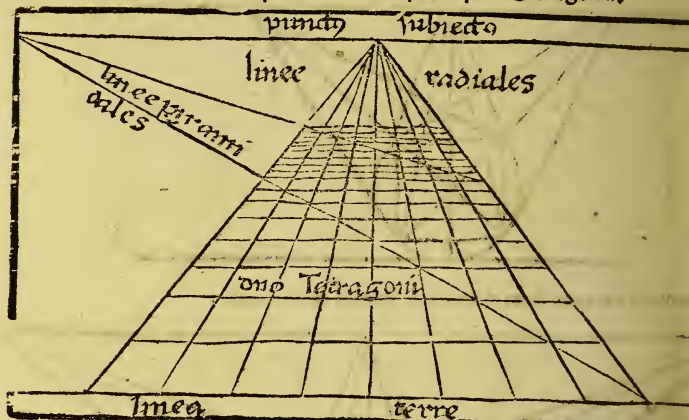

Tetragonus

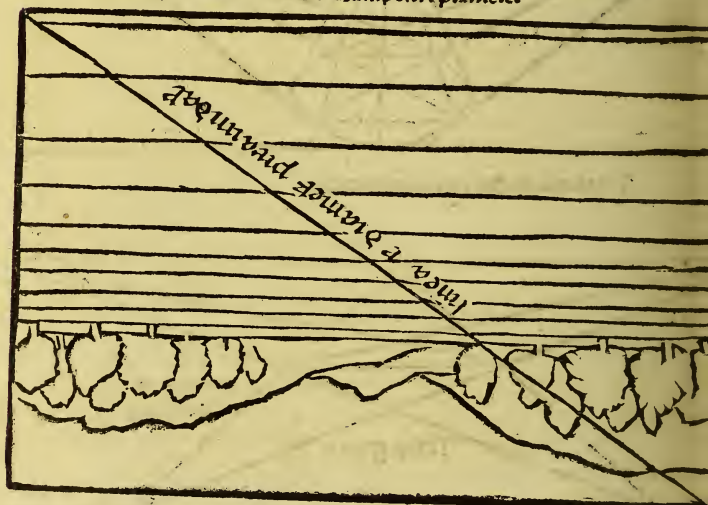
piramis
pendens

Perſpective poſitive

Diminutio pavimenti excepta ſuper Tetragonũ.

Diminutio Campetſtri planicie

Minoratio personarum ex communi sede

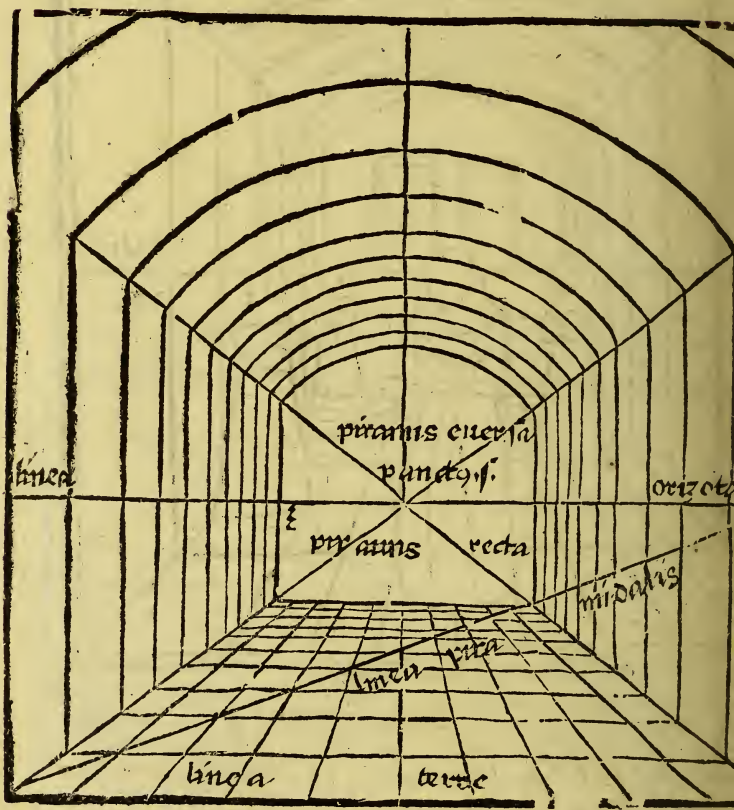
Minoratio personarum ex elevata sede.

unus unus

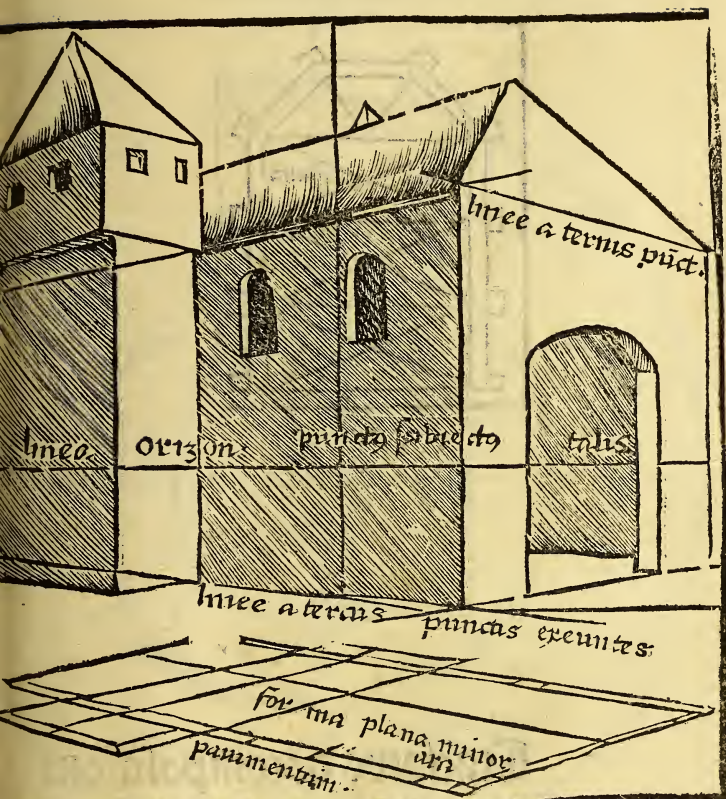
Tractatus

Edificium quadrangulare a fundamento
extractum ab vno puncto scilicet subiecto
ac recta ⁊ euerſa pyramide:

politivae

Edificium a forma plana eductum duobus
tertius punctis et diffusa pyramide

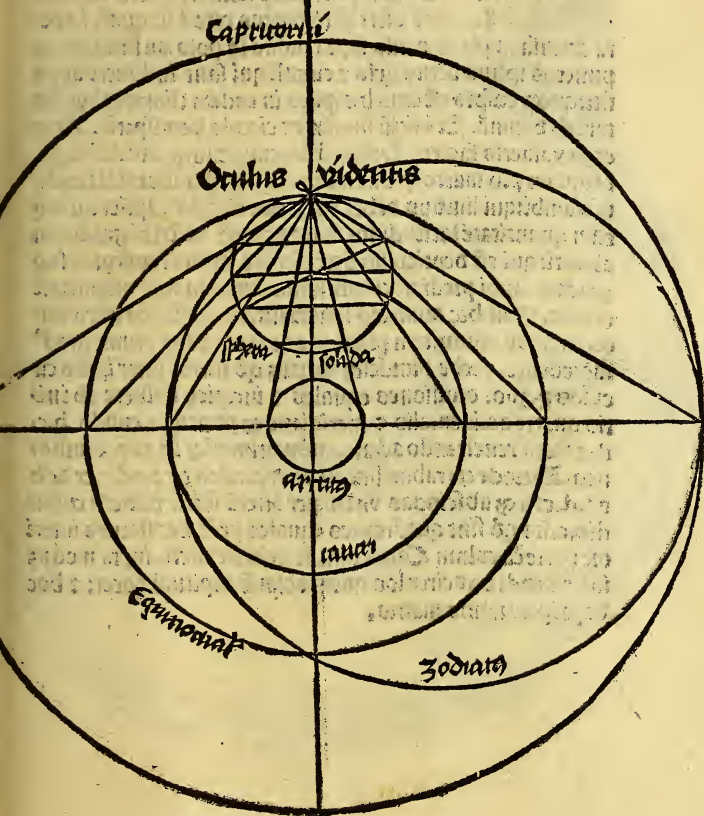

Tractatus
De compositione Astrolabii

Tractatus de compositione
Astrolabii Messahalath

De compositione Astrolabii
figura resolutimis folide sphere implamur

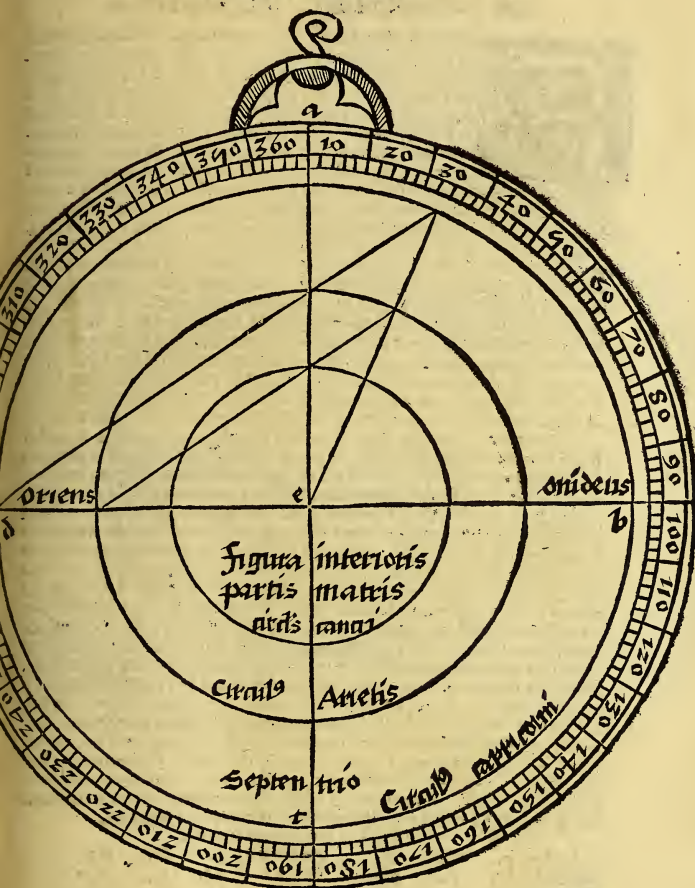
De compositione Astrolabii

Capit. I. de preparatione matris.

Astrolabii nomen grecum est cuius interpretatio est acceptatio stellarum: nam accipiat ex eo veritas earum rerum quarum scientia querit ex locis stellarum: et dicit Ptolomeus quod sit quasi species ra extensa in plano oculo supra posito in polo australi eritque punctus ipsius actus axis et circuli qui sunt indirecte appositus: quorum cuspis est cernit capitulis in eadem climate alimicantatatis dicunt. Et initium sumunt ex circulo hemispherii. Tum ergo volueris facere astrolabium ad cuiuscunque latitudinem, fac tabulam pro matre que sit latior rectis per quantitatem latitudinis limbi: qui limbus debet esse latior circulo capricorni super eam quantitatem latitudinis in qua potest describi graduum almuri: qui est denticulus egrediens a capite capricorni super gradus limbi predicti cuius limbi densitas super quantitatem rectis. Post hec dimittas spatium litteris et facies iterum duos circulos adinvicem propinquos inter quos erunt gradus succedentes recte dividensque spatium quod fuerit inter ipsos circulos per 360. divisiones equales et incipies scribere ab initio quarte occidentalis et meridiane ex puncto. a. eundo. b. c. d. et iterum revertendo ad a. continuatum usque in 360. divisiones. Deinde extrahas lineas diametrales de a. ad. c. et de b. ad. d. easque abscindas unam per alteram super punctum cuspidis. e. ita quod sint quadrantes equales post hec statues interiore parte circulum Capricorni arietis et cancri. iuxta modum inscribendi hos circulos quem octavum capitulum docet: et hoc de preparationis matris.

Tractatus

Tractatus

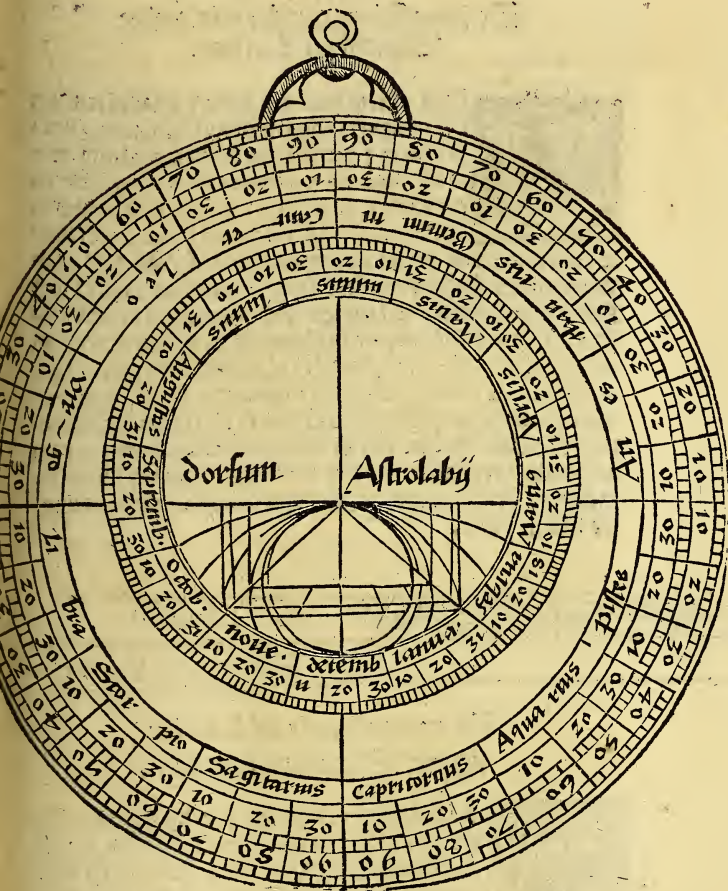
De dorso astrolabij. Capitulū. II.

[illegible]

Tabula solis ad locandū menses.

Amnes	g.	m.	fig.	Amnes	g.	m.	fig.
Amn?	16.	53.	pices	Apr	14.	55.	850
Apilis	16.	15.	arico	Octob.	14.	55.	lib.
Amnes	16.	15.	rbaur?	Novb.	15.	52.	scorp.
Amnes	16.	15.	gem	Decem.	15.	50.	figura.
Julius	14.	47.	caneer	Janua.	17.	28.	cap.
August.	14.	0	leo	Febuar?	18.	53.	aq44.

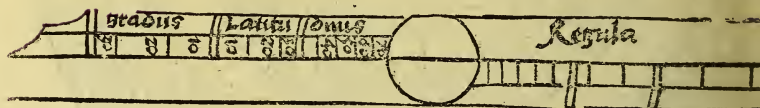
Architecture

De impositione quadrantis ombre Capitulum Tertium.

Um autem volueris ponere quadrātem vmbre iungas cuspidem circuli signorum p lineā subtilem z occultā que vadit p medium quadrante occidentalis z septentrionalis equaliter cuius finis erit circulus mēsiū: postea produces ex fine eius duas lineas ad summitatē tabule z erit quadrans ex rectis angulis: deinde facias post ipsas duas lineas alteras propē eas inter quas erunt puncta itez facies duas lineas istis latiores inter quas erunt litere z diuidas spacia que sunt inter eas literas ex vtraq; parte per 6. diuisiones. Spaciū vero qd est strictū diuidas per .ii. z incipias scribere ex dyametris circuli signorum z si vis in astrolabio habere duas quadrantes facias in alia quarta septētrionalis z oriētali similiter qui est iuxta eam. Etā potes inter duas quadrantes infra circulum mensium cōstituire lineas horas rarias. vt sic in quadrante per quas habebis horas naturales dici in dorso.

De compositione alidade siue regule. Capitulum quartum.

Alidade que z regula dicitur sup dorsum astrolabij ponitur fit hoc modo. Faciamus tabulā angustā in similitudinem regule cuius lōgitudo sit vt longitudo tabule dorso z plus per eā quantitatem qua possit abscindi. due tabule pforare ad accipiendū altitudinē z lineabis illā p mediū i lōgi

De compositione Astrolabii

z postq̃ lineaueris ipsa in absconde de ipsa quantū sufficit ad faciendum duas tabulas p̃dictas. Postea diuidas eā p̃ mediu in duas ptes: z absconde dimidiū regule ex vna pte z ex alia pte ecōuerso: z seruabis lineā q̃ est in medio eius que vadit p̃ axē dū absconderis qz in ea erit fiducia z acies sūmitatē regle p̃sus lineā fiducia sursum vsqz deorsum vt fiat subtilis sūmitas regule z possint videri gradus. post hec cōpones tabulas duas: z sup̃ vnā longitudinē ab axe z seruabis vt linee q̃ sunt in p̃dictis tabulis cadaut sup̃ lineā regule orthogonallyter z p̃forabis eas ante cōpositionē earū z sint foramina vnā longitudinis. Sint q̃ ip̃a foramina sup̃ lineā tabularū cōliter p̃forata z in vna quaqz tabula sint duo foramina maius z minus. Vnus quidem ad accipiendū r̃: dios solis in die z maius ad accipiendū stellas in nocte. Et sciendū qd̃ cētū duarū tabularum q̃ sunt sup̃ caput alidade z axis alidade dñt habere idē cētū z lineā que est in regula debet respondere centro dictarū tabularū cōliter cū collocatur in regula sine alidade. Et scito qd̃ annulle p̃ quas suspenditur astrolabii reflectunt̃ sup̃ p̃ spinas suas quousqz vna quaqz earū currat in alidade q̃ si sup̃ acmē gladij ne tardatur scz motus eius. z forte esset in se aliqua d̃ eclinatio ad aliquē punctū z si inō fuerit foramen bene factū in quo est alidade q̃ est annulla reflecta q̃ figit̃ i matre sup̃ lineā mediatricē certissime z propter hoc sit aliqua tortuositas in acceptiōe altitudinis hoc debes infra pbare. Sit tas foramen filum z suspende in eo aliqd̃ ponderosum. Post hoc suspendas astrolabii p̃ filiū alterū ex eodē foramine. Tūc si abscit filiū sup̃ filiū z nō declinauerit ab eo erit verax si p̃o declinauerit stude adaptare eū remouendo foramen ad ip̃am partē ad quā declinat filiū. Cū volueris constituere horas in regula diuide longitudinē vnus tabularū q̃ est in regula in q̃ sunt foramina p̃. in diuisiones est qz ip̃a tabula status deinde diuide similitudinē ip̃orū statū in tabula vel pargamēno vel in quouis z diuides similitudinē p̃ punctos: post hoc pones regulam sup̃. ij. gradus ex altitudine z scies mox quantū habebis ex vmbra versa z eriges circinū sup̃ quantitatē ip̃orū p̃ punctorū gradū quos iuenisti ad eādem altitudinē z pones ip̃arū quantitatē i regula a radice p̃dicte tabule quā dimisiisti quousqz

Tractatus

puenit ad finem vmbre eritq; hic finis hore prime. Deinde pones etiā regulā supra triginta gradus et scias quantū conuenit etiā ea ex vmbra versa: et aperies circinū sup quantitatē punctoz et pones ipsam quantitatē in regula a radice p̄dicte tabule quā dimisisti quousq; puenit ad finē vmbre: estq; idē terminus finis secunde hore: itez ponas regulā supra vmbra q̄ draginta quinq; deinde supra vmbra q̄ draginta quinq; q̄ est finis quinq; et qd̄ residuū erit hora, 6. et non habet finē in regula. Postea reuertetur vmbra: estq; initū septe finis septime et initū quinq; finis octaue: et initū quarte finis none: et initū sc̄be finis vndecime: et initū prime finis vndecime et initū prime finis duodecime et si volueris extrahere vmbra barum altitudinū ex tabula vmbre id est ex tabula altitudinis vmbre p̄ quā scitur vmbra omnis altitudinis fac ita habita lōgitudine lineę regule q̄ cadit inter vtrasq; tabulas: imo celū vsq; ad clauū qz cōuenientius est vt inter clauū sint omnes vmbre et adde illi lōgitudini, 4. altitudines totius tabule a sup̄ficie regule vsq; ad summū ipsius tabule et si plus sit 4. similitudinibus totius tabule etiā cū suis foraminibus bene est: et si sic non fuerit: non sit minus eis. 4. similitudinibus: qz finis. 4. similitudinibus est finis hore quinq;. Postea pones ipsam lineā in tabula vel in pergamento vel in alio in quo volueris. Deinde extrahere a summitate lineę lineā super erectū angulū et accipe ex eo sup quantitatē tabule et scito ipm punctū et extrahere ex eo puncto lineā sup angulū erectū quousq; volueris et fac quartā partē circuli.

Gra	p̄m	Min
14	3	13
30	6	46
44	12	0
60	20	47
74	44	46
90	0	0

lidada hora: et vmbra infinita

Alidada horaria

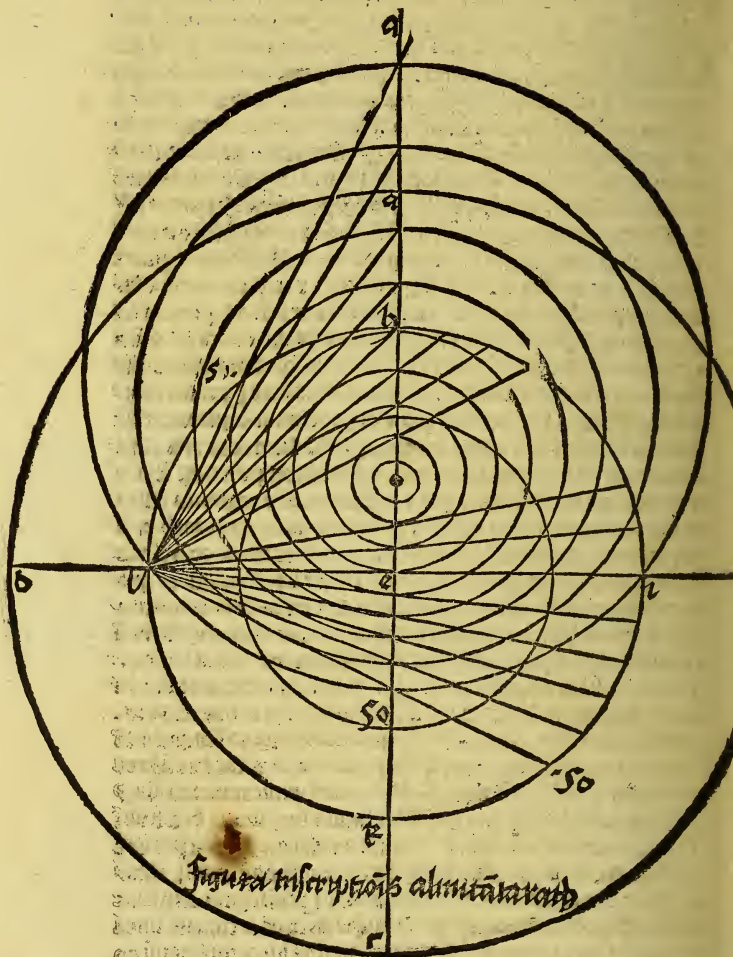
Vmbra infinita

De formatione almicantarath

Est hoc facias de almicantarath sic: diuide quar-
tā scz i eqnociali puta i l. in. 90 pte sequales. De
inde numera ab i versus l. descendendo p tot gra-
dus p quot polus in quacūqz regione eleuat supra
orizontē z vltimū gradū signa: extra circulū arietis z libe cū
aliquo puncto incausti. Similiter hoc idem fac numerando
ab i versus h ascendendo etiā tot gradus sicut prius: z iterū
vltimū gradū signa. Deinde pone regulā sup gradū signatū
terminantē elenationē poli: in quacūqz regione ex parte i. s. p.
l. cū vna pte z ex alia sup punctū l. z signa contactū a c diame-
tri. Postea pone regulā ex vna pte sup notā scdām signatā.
ex pte l. h ac versus h z itez sup punctū l. z itez contactū dia-
metrū signa. Postea inuenies centrū inter p̄dicta puncta si-
gnatum in diametro puta inter punctū primū contactū p̄sus
c z scōi versus a quo inuenio duc circulū q̄si dimidiū manife-
stum incipiendo a circulo capricorni trāsēntē p primū pun-
ctū z p puncto l. z i terminādo vna pte circuli capicorni z sic
habueris principiū almicantarath: postea formabis alia almi-
cantarath sic diuidendo semicirculū p̄dictoz punctoz scz ab
vna nota ad aliā trāsēntē p h z i de latitudine regionis cuius
cūqz in dupla puncta qd qd vis habere almicantarath vt si
vis habere 45. diuide illō spaciū inter mediū in. 90. vel vis
habere. 10. diuide. 180. ratio huius est q̄re duplant p̄icta quo-
facto vno circulo sūt duo almicantarath. Et nota si habueris
45. circulos q̄libet valet duos gradus: si. 90. q̄libet valet vnū
ergo diuide in 180. tunc q̄libet valet vnum vel diuide in 90.
z tunc q̄libet valet duos gradus vel in 45. tunc q̄libet va-
let. 4. gradus. vel in 36. tunc q̄libet valet 5. gradus: vel in 30.
tunc q̄libet valet. 2. gradus. Et tunc fac vt prius pone regulā
sup scdām diuisionē ex pte h sup punctum sequentē primum
punctum z etiā sup scdām. Post primum punctum (primū al-
micantarath ex pte vna z ex parte alia sup punctum l. z vbi
regula interfecat diametrum a c fac punctum. Deinde pone re-
gulā in alia quarta. s. l. h. etiā p̄ primā diuisionē primū almi-
cantarath z ex alia itez sup punctum l. z vbi regula interfecat
diametrum a c fac punctum. Postea q̄re cētrum in medio istoz
punctoz signatorum in diametro z fac tibi almicantarath scdā
z sic fac de omnibus alijs scdām velle tuum.

Tractatus

De compositione Astrolabii

De formatione Azimut. Cap. VI

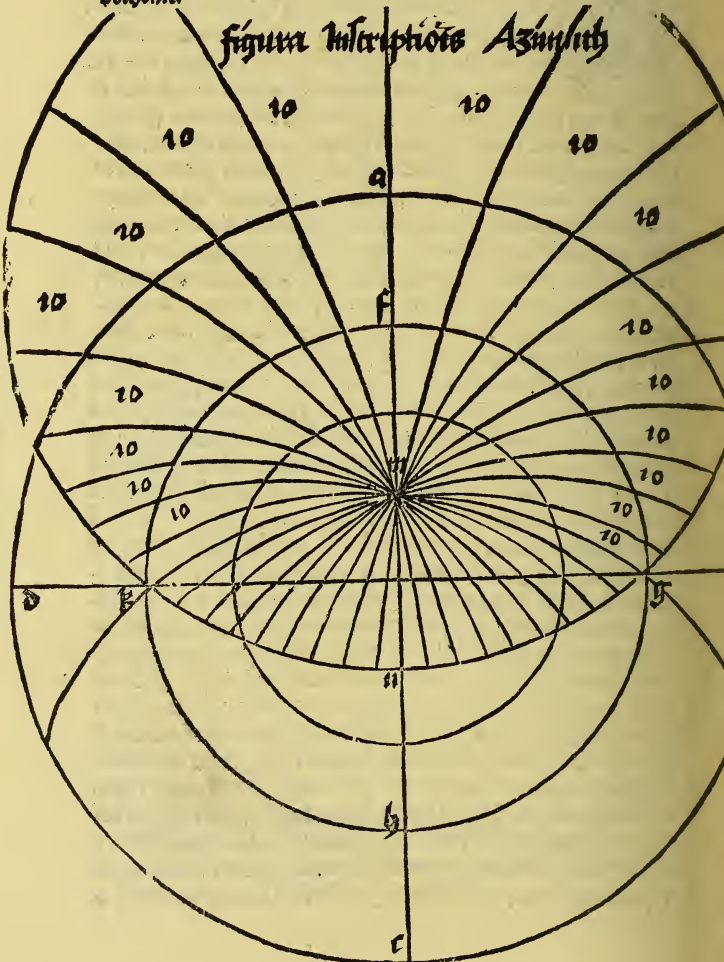
Est almicantarath sequitur azimut rectitudinum
ex ipa 3 scimus in directo cuius partis mundi sit ali
qua regio que taliter fuit inuenies primo centib re
gionis tue licet Accipe latitudinē regionis siue ele

uationem poli a puncto plus et ibi facies notā sup qd pones re
gulā ex vna pte et ex alia pte oppositū sup punctū h et vbi abs
cindit diametrum ac erit centib regionis tue siue centib almi
cantarath qd idē est et si illud punctū erit mei cū puncto vltio
almicantarath in medio vltimi circuli bene ē p ea accipias
nūm eiūsdē elenationis a pte b plus g ascendendo et ibi itez
ponas notā p ea ponas vnā pte rle sup eandē notā ex vna p
te et alia sup punctū i et oppositū et vbi abscondit diametrum
a c p tractū fac punctū et signabis p n et erit semp extra pun
ctū h c et p ea inuenies centrū istorū punctoz in et n et erit in
ter b et c puncta semp et tunc duc circūferentiā trāseuntē p eadē
puncta q circūferentiā a puncto g trāseūto recte p punctū m
ad punctū h directe erit manifesta. Et a puncto h vltro p n ad
puncto g trāseūdo erit occulta semp. Et ille circulus pro pto
azimut tenebit qd et oia sequentia scribere debes cū rubrica
vl alio colore postea quadra pdictā circūferentiā et quālibet
quadratiōē diuide in 9 ptes ita qd in vniuerso erit 36 diui
siones postea fac diametrum multū in medio pdicti azimut
quāto longius poteris p trahere ex vtraq pte in qua diametru
Centra oim alioz azimut inuenies sic pone vnā partē rgle
sup centib regionis et alia sup primā diuisionē immediate se
quentē versus h et vl g centib et vbi rla interfecat diametrum oc
cultū fac punctū idē erit centrū secundi azimut p ea pedē cir
cin immobilē pone sup punctū intersecōis et fac circūferen
tiā trāseuntē p centib vlq in finē vltimi almicantarath illa p
secdo azimut tenebit postea pone regulā sup primā diuisionē
immediate sequentē centib ex vna pte et ex alia pte centib et itez
signabis contractū rle in diametro occulto postea sup tertū
et deinde sup quartū et sic oia azimut p rati bunt centib re
gionis vltimā azimut facias cū linea illo modo capias lineā
vl p balangā et impone ei clauū pū in sing lineas quē clauū po

Tractatus

nos in centro ultimi & penultimi rē. versus finem azimuth & ex alia parte li
neę ponas penā vel consimile quod pone ad. conib. punctum. m. & sic fec.
vitium azimuth scilicet quę terminatur versus lineam medietatis in
horizonte.

figura Inscriptio Azimuth

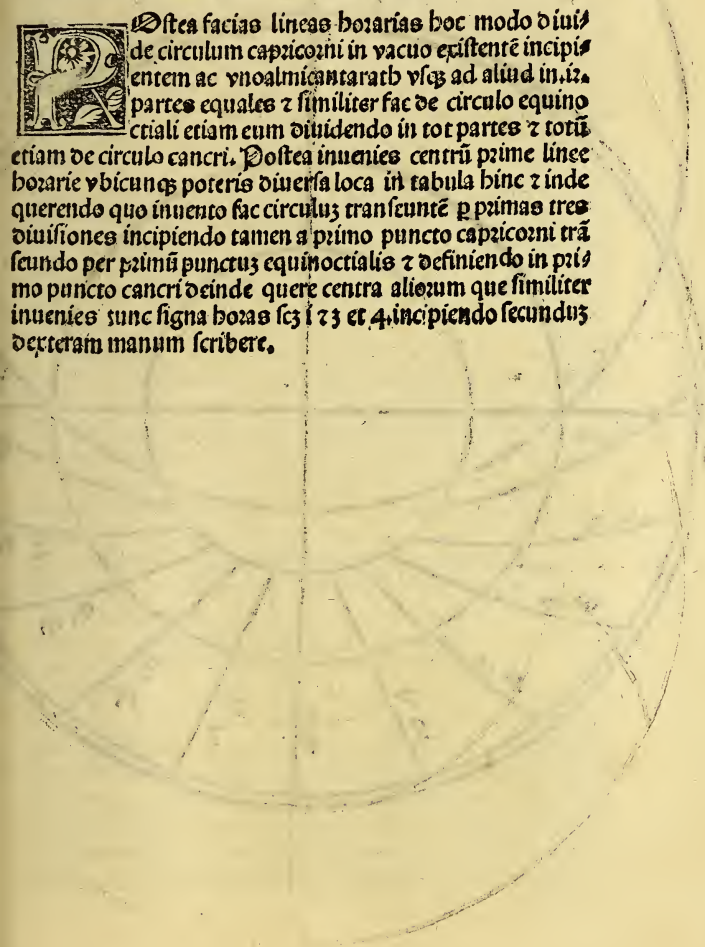

De compositione Astrolabii

De inscriptione horarum in equatium. Capitulum. VII.

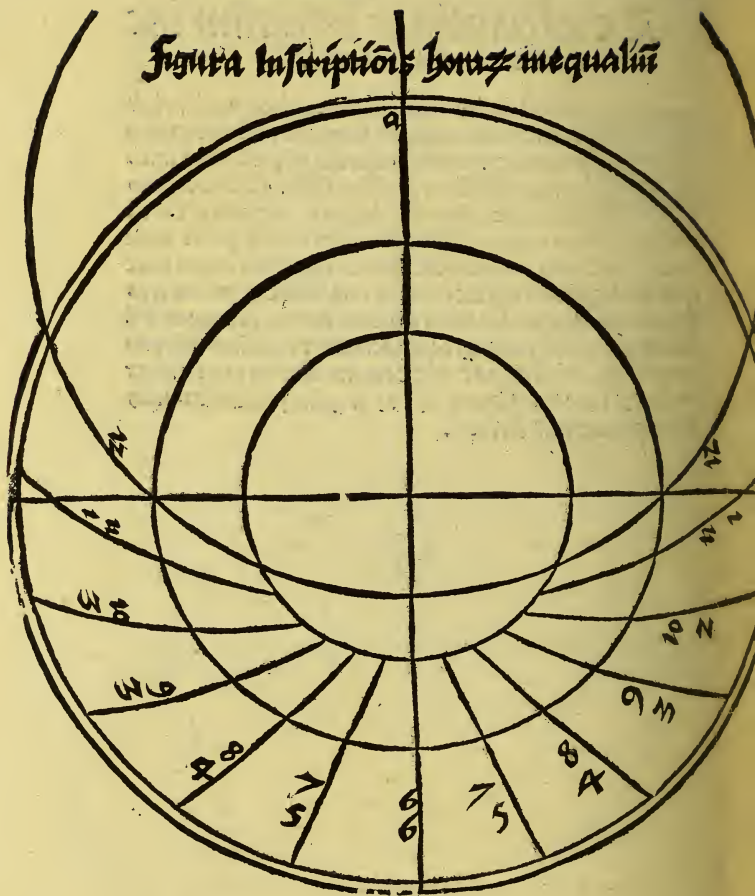

Postea facias lineas horarias hoc modo diuis de circulum capricorni in vacuo existentē incipis entem ac vnoalmitantaratb vsq; ad aliud in.iz. partes equales z similiter fac de circulo equino ctiali etiam eum diuidendo in tot partes z totū etiam de circulo cancri. Postea inuenies centrū prime linee horarie vbicunq; poteris diuersa loca in tabula hinc z inde querendo quo inuenio fac circulus transseuntē p primas tres diuisiones incipiendo tamen a primo puncto capricorni trā secundo per primū punctū equinoctialis z definiendo in primo puncto cancri deinde quere centra aliorū que similiter inuenies sunc signa horas scz 1 z 3 et 4. incipiendo secundū dexteram manum scribere.

Tractatus

Figura Inscriptiōis horarū inequaliū

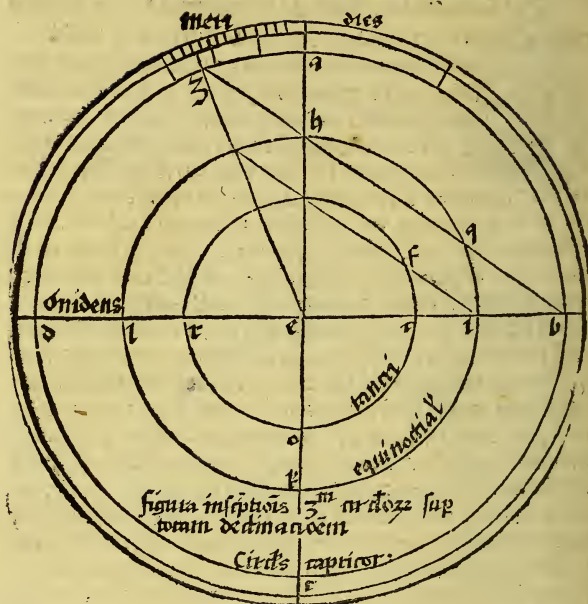
De compositione Astro.

De formatione Tabule regionum. s. triū circulo
rum Capricorni arietis et cancri. Capitulum. VIII.

Quo centro in medio quarūlibet earū duc cir-
culū iuxta extremitatē. relicto tñ spatio ad placē
tū cōpetenti etiā ad quātitatem duoz calamoꝝ
si aut vis astrolabiū facere in ipā matre met tūc
reliq̄ue spatiū triū aut vltra ita qd possint ibi scri-
bi litere et gradus et numerus graduū qd vocet limbo circulus
aut ab eo descriptus vocat circulus capricorni et talē cū duobz
inferioribz ad centrū s̄sus. s. eq̄noctiale et cācri s̄p scribe cū ru-
brica et hoc si facis astrolabiū ex ligno. Quē circulū. s. capri-
corni q̄drabis. s. duabz diametris q̄s notabis literis in hunc
modū ita qd a. pōitur in meridie vbi ponit arnulla idest tena-
culū instrumēti b. in Quēre c. in opposito a. et d. in opposito
b. Deinde formabis circulū arietis et libie puta eq̄noctialem
hoc modo diuide q̄rtā p̄tē circuli capricorni puta ab a. s̄sus b.
in 9. p̄tes taliter diuide p̄rio in tres sc̄do quēlibz illoꝝ itēz i
tres tertio quēlibz in duas et erūt. 18. deinde quēlibz in quicq̄
et erūt. 90. postea pone rglaz sup sc̄dam p̄tē. 33. minutiaz. et 30.
sc̄das p̄di. taz. diuisionū ex vtrazq̄ p̄te qz tāta est solis īmagia
declinatio ab ariete nūcrando ab a s̄sus. b. et nō econuerso et
ex alia p̄te sup punctū d et vbi regla absiderit diametru a c.
fac punctū postea pone pedē circini in centz. eiusdem circuli
capricorni et fac circulū in sup̄ficie tāgendo p̄dictū punctū et
tūc. eundē circulū q̄drabis signando 4. literis q̄draturas vt
p̄i. pōnēdo b sub a et i sub b et l sub c et l sub d quo facto po-
ne regulā sup centz. ex vna p̄te et ex alia sup 23. graduū. 33. mi-
nuta et 30. sc̄da p̄dictaz diuisionū. i. sup punctū q̄ fuit finis
24. gradus vel q̄si et vbi regula ītersecat circulū arietis et libie
ibi fac punctū manifestū. Deinde pone regulā sup p̄tē cū p̄-
dictū iā signatū in eq̄noctiali ex vna p̄te et ex alia p̄te sup p̄tē
ctū i s̄sus occidentē et vbi ītersecat diametru a c fac punctū
manifestū sup qd cōstīnes circulū cācri q̄ vocat tropē estū
ualis et debet esse in ordine p̄dictoz. Deinde īprime tabulas
ad asserē qdqd sunt sc̄dm tuū velle et hoc ad asserē circulari-
ter fossū secū. iū āplitudinē astrolabiū ita vt astrolabium
neq̄q̄ tabulā vndiq̄ excedat nec ī sup̄ficie nec ī āplitudine

Tractatus

De formatione rheris. La. IX.

Tentabatur quod interstratur aranea vel rhere propter figuram
 similem sic pcedo fac circulum capricorni in extremitate bui
 affertis q̄ deberet esse c̄g̃ha circulo capricorni in tabula regio
 nis facti ita quod valde modicum extra circuli capricorni re
 linquat Quē quadrabis duabz linis signando in vna lita
 idest in meritate ad orientē versus b sequatur ordine recto pri
 us in matre opponitur a d vero opponitur b post hoc facias circulum equi
 noctialem et circulum cancri sicut fecisti in matre siue in facie astrolabii
 hoc signabis quartas circuli equinoctialis talibus literis i k b l ponendo b
 sub a i sub b k sub c l sub d Et facto circulo cancri sicut in matre signabis
 eum quatuor literis scilicet m sub b n sub l d sub k p vero sub i et quando se
 eris rhere de materia spissa tunc ex ytraq̄ parte fac illos tres circulos sub

De compoſi. Aſtrola:

eadem exenſione ⁊ vtrobiq; diuidas equinoctialem eqliſter in 360 partes poſtea ſcribe in inferiori pre ſc q̄ue debet poni ſuper faciē literas a b c d ⁊ ſic
 cur dictum eſt ſed in alia parte que in ſuperiori parte debet eſſe ſcilicet q̄ vis
 detur ſcribe a d c b ⁊ pone principiū arietis circa d in oriente ⁊ quere raurū
 verſus e ſicut in alia parte feciſti hoc tamen ſit propter exenſionē vt directe
 ſiant ne ſuperiori aut inferiori pars declinat ab altera.

Alhambuth latine Ananea ſue Rethx

Tractatus

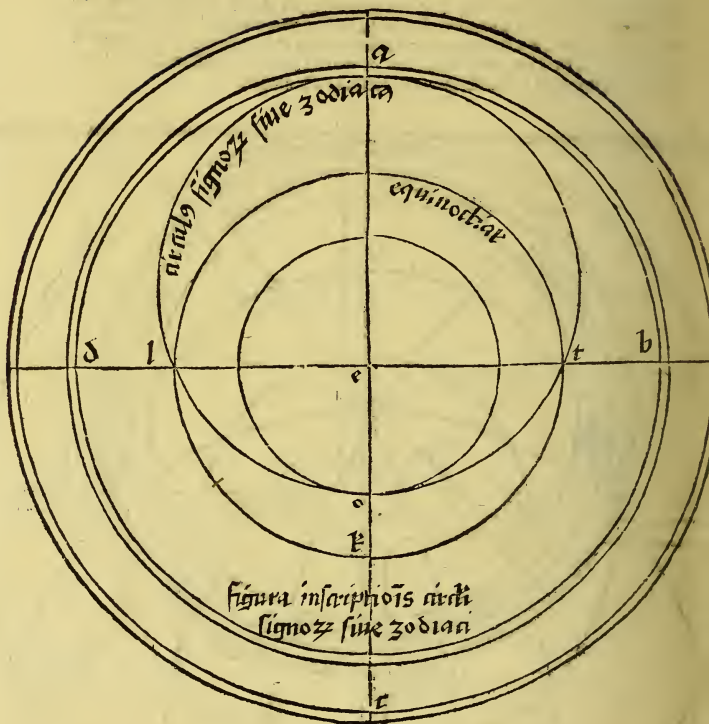

Figura inscriptiois arcti
signozz sue zodiac

De formatione zodiaci. Capi. X

Ost hoc fac zodiaci hoc modo inuenias centri in linea a e
inter puncti o r a Quo inuento pone sup ipm centri inueni
ti pedē circum immobilē r fac circuli trāscūntē p o r a e p pñ
ctū i r l postea sup eodē centro fac inferius aliū circuli itē
in tali latitudine in qua vis habere zodiaci postea fac gra
dus zodiaci hoc modo dñsde pñmo equinoctialē in 360; Et
pone regulam ex vna pre super centrum terrē idē super centrum capico
ni arietis r ex alia parte super gradū equinoctialis r 35 minuta numerādo
a l versus k quia ibi erit principium arietis r vbi linea vel regula absclat
zodiaci fac lineā per duos circulos vel omnes r locos intermedius de l vsq
ad illam lineā signetur per 5 gradus arietis post hoc vide in tabula ascen
sionis signoz in circulo recto quā correspondeat 10 gradibz positū in latere in

De compositione Astrolabii

linea deferuere zodiaco super qua est scripti numeri et hoc ex parte arietis et quia sibi correspondent 9 gradus et undecim minuta pone regulam super 9 gradus et undecim minuta equinoctialis numerando ab l versus k et ubi regula abscindit zodiaci ex pre zodiaci ibi fac lineam quam in linea zodiaci ad gradus diuisionis referuabit tibi sine 10 gradus arietis consimiliter vide in linea nrisi is et vide quid sibi correspondeat ex pre arietis et sic fac de omnibus gradibus arietis et postea fac gradus tauri hoc modo vide quid ex parte tauri correspondeat illi numero et posito in linea nrisi et super circulum nrisi pone regulam in equinoctiali numerando k et ex alia pre super centrū et ibi regula abscindit zodiaci ibi habebis 5 gradus tauri et sic similiter fac de 10 gradibus tauri et sic etiam similiter et oim alio et signorum sic distingue sicut in tabula occurrit hoc in posito et quicquid terminant tria signa quod dñtur vni qñte tñc incipias in sequenti qñta immediate iterum numerando et 10 is vsq ad 30 et.

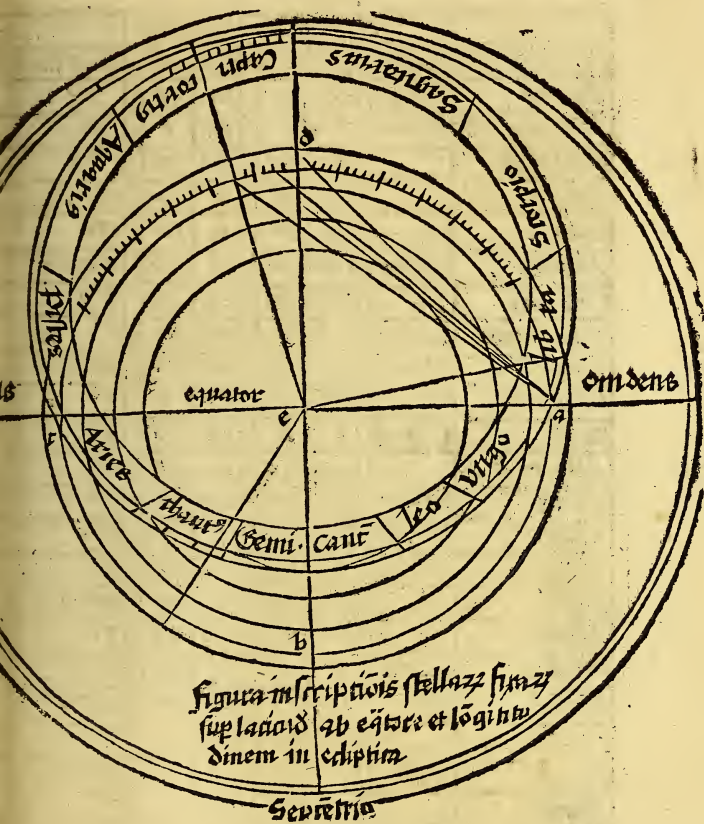
Tractatus

De impositione stellarum fixarum. La. XI.

Est hoc, stellas hoc modo infige vide in tabula longitudinem a principio signū crucis est stella et pone regulam super ultimum gradum latitudinis stelle et vide etiam utrum stella sit meridionalis vel septentrionalis tunc numera gradus latitudinis in equinoctiali ab d versus e, et signa ultimum gradum postea pone regulam super punctum a, ex vna parte et ex alia super notam vel super gradum signatum et vbi regula abscindit diametrum d b, fac notam postea pone vnum pedem circini ad centrum terre et aliam ad notam predictam et moue circinum versus lineam prius signatam et ibi pes circini quod stetit in nota tangit lineam ibi erit cacumen stelle Si autem stella sit meridionalis tunc numera eius latitudinem ab d versus e et pone regulam ex vna parte super a et ex alia super ultimum gradum latitudinis et vide vbi regula abscindit diametrum b, fac notam ibi postea pone vnum pedem circini quo stat in nota versus lineam primo signatam et vbi idē vis tangit lineam ibi est cacumen stelle et similiter fac de alijs stellis imponendo cuilibet signo vnam stellam vel plures secundum quod placet et postquam habere perfecisti sicut esse debet ipsum peruertas si posuisti literas in rhete sicut in matre et tunc ponas ipsum super faciem astrolabij coniungendo centrum et equinoctialis in matre ita quod volui possit in matre.

De compoſi. Aſtrola.

Tractatus

Stelle in galaxia	Signa	Longitudo		Latitudo		Pars stellaz
		gds	minu	gds	minu	
Ballina	thaur.	20	0	21	30	7 ^l
Aldebran	Gēni.	2	0	15	0	7 ^l
Albayoth		9	30	44	30	7 ^l
Rigel		12	0	9	40	merid ^t
Crion		20	30	6	50	7 ^l
Alhabor	Cancer	4	30	16	20	merid ^t
Corleonis	Leo	20	30	14	40	7 ^l
ursa maior	virgo	2	30	64	40	7 ^l
Spica	Libra	15	0	8	20	merid ^t
Alnameth		29	0	22	0	7 ^l
wega	Capricor	5	0	38	10	7 ^l
Alkayr		20	30	6	30	7 ^l
Mimab	Aries	8	40	24	0	7 ^l
mekar	thaur ⁹	7	40	1	0	7 ^l
Aldebran	Gemini	1	26	14	20	7 ^l
Rigel		12	38	8	0	merid ^t
Alhabor		7	38	45	48	7 ^l
Alhabor	Cancer	6	0	15	30	merid ^t
Alforath	Leo	10	38	15	10	merid ^t
Corleonis		21	3	15	21	7 ^l
Corius	virgo	2	38	4	30	merid ^t
Alkorab		23	30	13	0	7 ^l
Alpheta	Scorpio	3	26	26	0	7 ^l
Cauda Scorpionis	Sagittari ⁹	1	0	19	0	7 ^l
Aldurap	Aquari ⁹	11	10	50	0	7 ^l
humers equi	Pisces	21	0	25	0	7 ^l

De composi. Astrola:

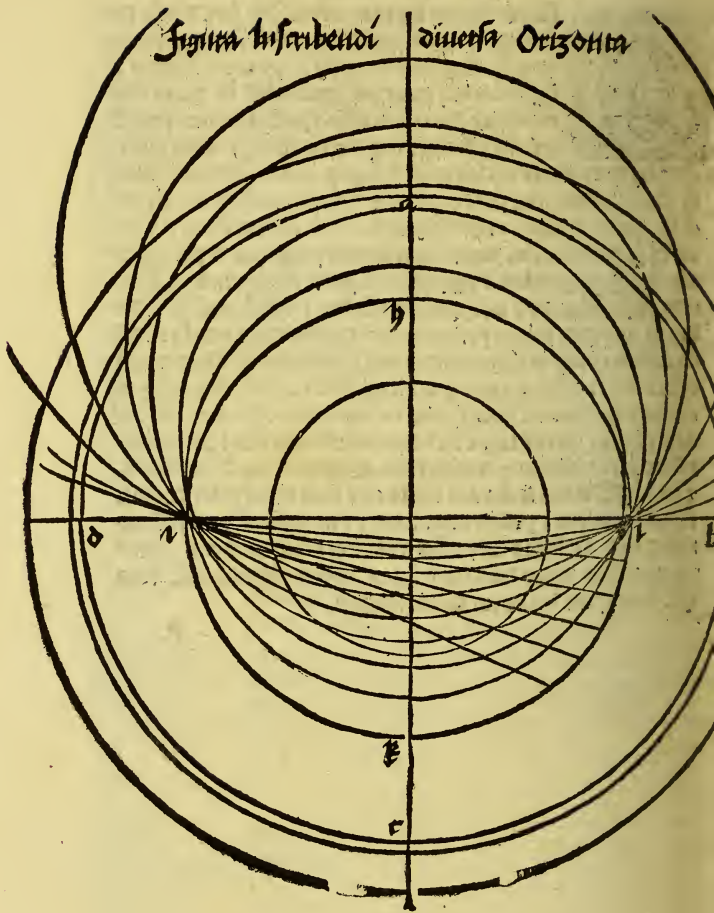

Unde facias lineam crepusculi hoc modo ponas, principium cancri in rebe super almicantarat. 18. gradus cōplet ex parte occidentis et signa locum principij capricorni in parte horarum ex parte orientis. Postea ponas primū arietis similiter super decimum. 8. gradum almicantarat ex parte occidentis et signa locum principij libe in parte horarum ex parte orientis et sicut fecisti in occidente cum cancro et ariete consimiliter fac cum eisdem cancro et ariete ex parte orientis. ponendo ipsorum principia super almicantarat. 18. gradus et signando in parte horarum loca ipsorum oppositorum et postquā omnia hec fecisti habebis inter horas quatuor notas per quas fac describendo transire unū circulum cuius centrum erit in meridiana seu in linea medij celi cuius medietas extras in astrolabio vocatur linea crepusculina et in quibuscumque signis nō inuenitur abscissio cum eodem circulo ibi continue habetur nox lucida sicut est in omnibus latitudinibus maioribus. 48. gradibus. 26. minutis. et 30. 20. Omnis stella aut signa que sunt ibi inter circinū equinocialem et zodiacum dicuntur in latitudine septentrionali et ite sex signa ibi posita videlicet aries taurus gemini cancer leo virgo dicuntur signa septentrionalia alia vero que sunt extra dicuntur meridionalis.

K

Tractatus

Figura Inscribendi diuersa Orizonta

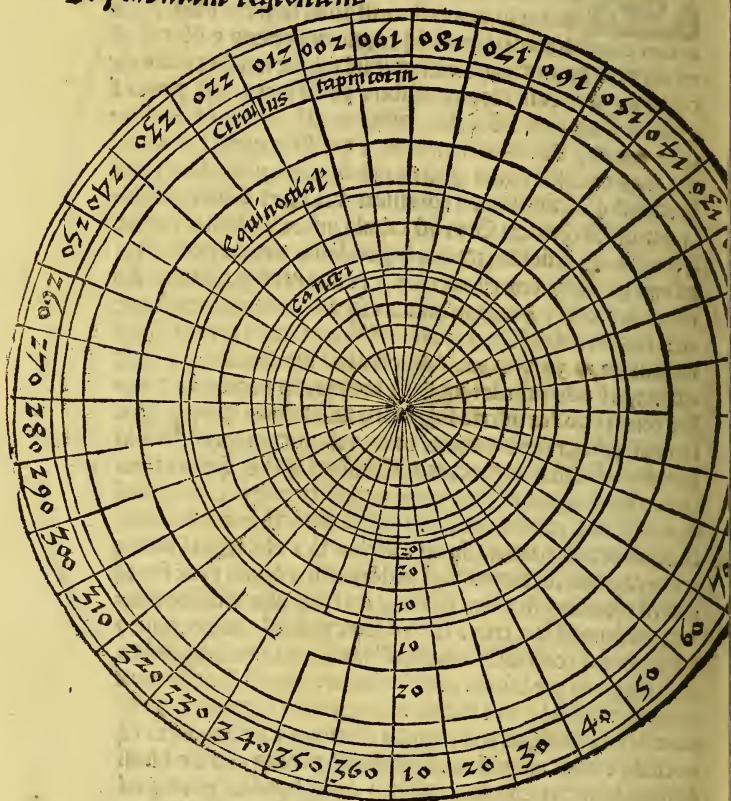
De compositione Astrolabii

Cū autē volueris componere astrolabii nouum
 geographicum ad varios vsus validū cōstituas
 tabulam clauo qđ matre affixam sic vt volubilis
 existat in qua etiā cōstituas tres circulos in tra
 octauū capituli traditionem scz capricorni arietis ⁊ librecū cā
 cri ita vt capricorni intra extremitatē tabule ferat vt aliū cir
 culus extra circulū capricorni stare possit intra quā ponant
 gradus longitudinis. postea diuid. illā tabulā in quatuor
 ptes. equales duobus diametris ⁊ quālibet quartā in. 90. di
 uisiones equales. potes qz illas subdividere p nonē ita vt qli
 bet diuissio. 10. diuisiones contineat vel. 18. vt qlibet diuissio
 .5. diuissioes contineat scđm qđ tabula maioz vel minoz existat
 q diuisiones erūt tibi gradus lōgitudinis deinde pone rlam
 ex vna pte supra centrū circuloz. ⁊ ex alia pte sup quālibet illo
 rum diuissionū ⁊ ptrahas lineas vsqz ad exteriorē circulū que
 erūt tibi meridiāne inter quas scribas numerū graduū lōgi
 tudinis. 10. 20. 30. vsqz ad. 360. potes etiā subdividere p. 5. scđz
 qđ magnitudo tabule requirit ⁊ incipias in occidente ⁊ vers
 sus orientē postea inscribas gradus latitudinis quos p circu
 los parallelogranos diuidas in. 10. vel. 5. sicut in gradibus lō
 gitudinis fecisti ⁊ sic procedas. Diuisa iā qlibet qrtā equino
 ctialis in. 90. ptes eqles ponas regulā ex vna pte eqnoctial
 supra pūctū l. ⁊ ex alia pte supra primū punctū har diuissionū
 in equinoctiali numerādo ab l. versus l2. ⁊ vbi regulā diame
 trum ⁊ ponas ibi ponas vnū pedē circini ⁊ alium pedē supra
 centrū ⁊ ponas circulum faciās q ita cum alijs diuissionibus
 vsqz ad punctū l2. ⁊ erūt a centro terre vsqz ad equinoctiale 9
 diuisiones q cōstituūt 90. grad⁹ latitudinis deinde ponas
 regulā ex vna pte l. supra primā diuissioē alteri⁹ qrtē numerā
 do ab l2. versus l. ⁊ vbi regula diāmetrum a c. extra eqnocti
 alem ꝑ fus c. abscederit ibi ducas circulum ⁊ scribas intra eq
 noctiale ⁊ hunc circulū 10. ⁊ simili mō pcedas cū alijs diuissi
 onibus donec circulum capricorni compbendas potesqz ad
 singulas diuisiones scribere gradus latitudinis incipiendo
 ab equinoctiali versus centrum 90. gradus ab equinoctiali
 versus capricornū. 23 gradus

Tractatus

figura in se ipsius graduum Longitudinis et Latitudinis
Sui tabulam regionum

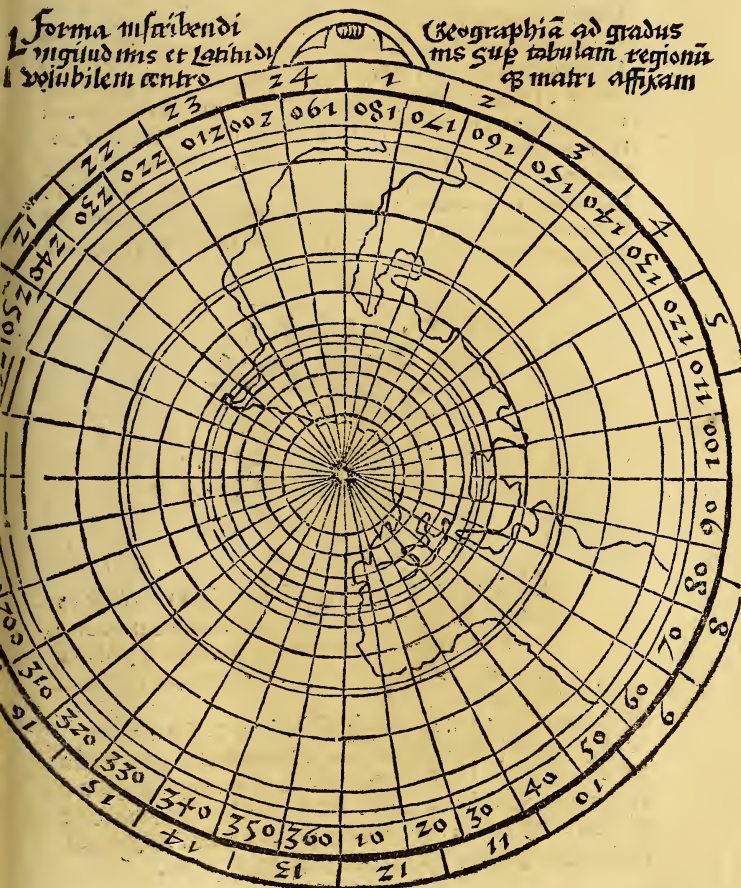

De compositione Astrolabii

Postea inferas ad gradus longitudinis et latitudinis generalem geographiam iuxta tabularum Ptolomei vel aliorum traditionem sicut sequens figura indicat.

Forma inscribendi
longitudinis et latitudinis
in solubilem centro

Geographiam ad gradus
inscribere super tabulam regionum
et matri affixam

Tractatus

Arata iā tabula geographica ⁊ zodiaco sumas
 aliam parnam tabulam rotundam ⁊ super tabu-
 lam geographicam eodem clauo affigas vt etiā
 volubilis exstat cui⁹ extremitates vltra 30. gra-
 dus latitudinis a centro nō excedant fac quod
 circulum per extremitatem ⁊ hūc diuidas per diametrum in
 duas partes equales. Deinde quemlibet semicirculum in .ii.
 partes equales erunt q̄. 24. diuisiones que constituunt 24.
 horas ⁊ incipies scribere numerum horarum de occidente in
 orientem ita vt in qualibet extremitate diametri ponatur ho-
 ra duodecima erit vna meridiei ⁊ alterā opposita medie noctis
 insuper ponas alias horas intermediās ex vtraq; parte ad di-
 uisiones sc̄z a prima secunda tertia. 7c. vsq; duodecimam: p̄o-
 restq; illa rotula pro aliquibus partibus excidi vt per ipsam
 videatur tabula maior.

Einde ponatur regula vel alidada super parnam ro-
 tulam horariam eodem clauo affigam quam ex octa-
 uo capitulo componas tandem constituas zodiacū
 inter ambos tropicos clauo affigum iuxta decimi ca-
 pituli traditionem.

De inuentione veri motus solis: similiter ⁊ dies mensis

Cū scire volueris gradū solis. Pone regulā sup diē mēsis
 p̄ntis ⁊ gradus a summitate illius tactus erit grad⁹ solis q̄
 cuius signi sit videbis ⁊ cū ex alia pte notabis in zodiaco ⁊
 in r̄het diēq; mensis inuenias p gradus solis. Regula em̄
 posita super gradus solis diem quesitum ostendit.

Utilitas Astrola.

De altitudine solis et stellarum.

Cum altitudinem solis et stellarum inuenire uolueris, Sume eundem gradum iam primo inuentum cuius figura in circulo signorum in rbeni. Deinde vide quod signum illi supponatur et sume de ipso eundem gradum sicut transiit de suo signo. Et nota diligenter ipsum gradum qui dicitur nadir. Oppositus gradus solis et hoc memoriter serua. Deinde suspende astrolabium de manu dextra per eius annulam in sinistro latere soli opposita; deinde subleua vel depone regulam, donec radius solis per ambo foramina tabule transcat; et facto vide per quos gradus eleuatur in quarta altitudinis quia secundum hoc habet altitudo solis super hemispherium in linea, vel orizonte orientali eleuatur regula et sol altitudo. Similiter et in nocte, facias cum stellis fixis uisus per foramina.

De inuentione horae inequalis et signi ascendentis.

Si autem uis scire certitudinem horae inequalis et signi ascendentis, pone gradus solis in rbeni super almicantharum altitudinis suae ex parte orientis si fuerit ante meridiem. Aut ex parte occidentis si fuerit post meridiem ubi accipitur altitudinem. Et super quam horam ceciderit nadir gradus solis illa est hora signi quod simul ex parte orientis orizontis erit ortus. Et ascendens; quod uero in occidentali est occidens. Quod uero ceciderit in linea meridiani illud medium celum est. Nadir est angulus terre et si illa altitudo uel gradus solis ceciderit inter duo almicantharum; vide differentiam numerum inter almicantharum praecedens et altitudinem solis denomina differentiam ipsam de numero longitudinis almicantharum quod est sex si almicantharum conueniat. 6 gradus; si tres gradus denomina partem illius de tribus. Postea scito motum almuri ab initio primi almicantharum usque ad initium secundae almicantharum in gradibus marginis et super partem denotaram ab eis pone notam secundum proportionem differentie dicte ex sex uel de tribus uel duobus et tunc habebis certum gradum inter duo almicantharum si posueris almuri super medium in gradibus dictorum notarum; tunc considera horas sicut prius dictum est. Si illud idem in nocte scire consideras. Accipe altitudinem alicuius stelle in parte orientis pone eam in ipso almicantharum ipsius altitudinis accipere per regulam in dorso maris et gradus solis indicabit horas noctis sicut eius diei de omnibus alijs dictum est superius facias.

De inuentione crepusculi duplicis.

Cum uolueris scire finem crepusculi uespertini et initium crepusculi matutini; vide cum uenerit gradus solis ad lineam crepusculi occidentalis et tunc est finis eius; cum ad orientalem tunc est initium. Vel sic. Cum nadir solis uenerit ad 18 gradus almicantharum in oriente erit finis crepusculi uespertini et cum uenerit ad 18 gradus almicantharum in occidente erit initium crepusculi matutini. Et si sume altitudinem alicuius stelle modo dicte et pone in almicantharum super similes numeros; tunc uidebis ubi faciat gradus solis si super lineam crepusculi uespertini tunc habebis initium noctis secundum opinionem ualde certe si aliter super lineam ortus habebis initium diei.

De inuentione arcus diei atque noctis.

Deffahalath

Si scire volueris arcus dici arcus noctis pone loci solis. i. gradum in quo sol est super primū almicantararū in oriente et nota locum in almuri inter gradus ly mbi postea moue gradum solis vsq; ad occidentē et nota etiā locū eundem almuri ibi idē gradibus et motus ipsius ab vna nota in aliam notā arcus est dici reliquū vero circuli est arcus noctis quia illa duo puncta bunt. 360 gradus q̄ est quantitas dici et noctis et illud facias de stellis signis in nocte si vis scire earum moram super terram.

De quantitate horarum inequalium.

Si vis scire quantitatē horarū inequalium dici diuide arcum dici per 12. et habebis numerum graduum horarum diurnarum qd si substraxeris de 30. remanebit numerus graduum horarū nocturnarū quia hora inequalis nocturna cum hora inequali diurna facit 30. gradus in omni die qui sunt due hore inequales et si remanent gradus aliquo superflui videlicet et vel 3. resolue illos in minutas et minutas per secundas.

De horis inequalibus.

Quando vis scire q̄ sit hora dici inequalis sic procede accipias solis altitudinem sicut dictū est in secundo cauone et memoriter serua illā. deinde moueas recte donec ponas punctū qui est gradus solis in almicantararū et vni almicantararū semper sume p. 3. gradus si cū illo fuerit est astrolabū impone similem numerum altitudinis solis q̄ accepisti et vide punctū maritū sup quā horarū ceciderit ex horis i tabla p̄stitutis hęc est hora quā quis.

De horis inequalibus dici.

Scias etiā q̄ hore dici per madir solis hore nocte p gradus solis inueniuntur et quicquid ceciderit sup hemispheriū orientale ex gradibus circuli sui ex stellis in rectis positis ipm erit ascendens in eadem hora et ortū occidentis et quicquid ceciderit super lineam mediū celi erit i medietate celi et eius oppositū sub media terra. Stas in ipsa positione contingat gradū solis cadere inter duo almicantararū tūc sic facias pone pilo sup nūc q̄ accepisti put veritas poteris q̄ si vis p̄ficare pone ipm sup almicantararū et primū idest sub gradu solis et nota locū almuri in limbo et signa locum ei deinde pone eundē sup gradū almicantararū ibi supius et itē nota locū almuri et pone etiā ibi signū postea vide quot gradus sint inter primū locū almuri et fm et sume de gradibus limbi talē p̄portidē cū almuri q̄ se h̄t gradū altitudinis q̄ sunt inter duo almicantararū ad quarā et tūc ad ipam p̄portidē pone almuri et cadz gradū solis almicantararū sup nūc q̄ ci p̄iungit veraciter.

Si horas equales inuenire volueris in nocte. Sume altitudinē alicuius stelle fixe ex stellis p̄notis i rberi et p̄de ipas p altitudinē almicantararū p̄ ea vide sup q̄ hora cadat gradū solis et erit hora q̄ quis et hoc scias q̄ si stella q̄ accepisti fuerit in p̄te orientali est p̄dō sup almicantararū ex p̄notis q̄.

De inuentione horarum equalium.

Si horas dici equalis volueris q̄rere diuide arcū dici p. 12. habebis nūc horarū equalium dici vel subtrahē nūc horarū dici a. 24. horis et numerus remanens horas noctis ostendit ex illo canone pars q̄ 12. gradus valent vnam horā equalē. Si autē in diuisione manebunt gradū p̄ altero q̄ quindē cū resolue eos in mīsero. s. 60. a tūc diuide p. 12. et nūc denotās suabz mīserum.

De partibus horarum.

Cū trāserit pars hore et volueris scire quota pars hore sit scito numerum graduum p altitudinē in limbo ab initio hore vsq; ad almuri et quod ille numerus s. habebit ad nūc totū hore sic pars hore r̄rāfacta se habet ad totā horā. Si autē vis scire mīserum graduum altitū hore mon: gradū solis ad p̄ncipiū huius hore et nota tactū limbi p almuri et itē moue ad finem hore et nota locū almuri et quot sunt gradus inter notas tot gradus h̄ tal hora.

Utilitas Astrola.

Si vis scire quot horz equales transierunt scda die accipe gradū sol' & pone sup' almicantararū altitudinis & signū loci almuri in gradibz postea volumē retro gradū solis vsq; ad principiū almicantararū gradū in horzonte ostēdē tali & tunc etiā nota locū eiusdē almuri postea diuide gradus q̄ sunt inter duas notas p̄ 15. & habebis horas eq̄les. Similiter facias in nocte p̄ stellam p̄ suā altitudinē positā retrahendo gradū solis vsq; ad occidentē vel orientē occidentālē q̄ idē est & diuidendo vt prius. similiter facias in nocte postq̄ inuenieris horas inaequales per gradus sol' & p̄ altitudinē arcus stelle loco almuri reducēs gradū sol' ad orientē occidentālē qñ incipit nox & notabis ibi locū itez almuri & spaciū inter bze duo loca diuide sicut prius per quindecim & inuenies eodē mō quot sunt horz p̄terire equalēs noctē. Si aut volueris reducere horas inaequales diei vel noctis ad horas equales scit gradibz horaz diei vel noctis ineq̄lū q̄ sunt diuide eas p̄ quindecim & habebis equalēs. Similiter de horis inaequalibz horas equales diuidendo per quodecim.

De altitudine solis in meridie.

Si vis scire altitudinē solis in medio die q̄ est initium recessionis pone gradū solis sup' gradū solis sup' lineā medij egl' & numerus gradū almicantararū a loco orientis est altitudo medij diei eiusdē similiter facias cū stellis fixis.

Si p̄ alidada horariā vis horū diei naturalē ineq̄lē h're pone alidada sup' altitudinē medij diei illi? astrolabij suspēnsi & verte illud ad solē tā diu donec umbra vniuersalis anguli superioris pinule cadat in alidada in directio sui lateris & vbi occiderit in diuisionibz erit hora iquifera.

De inuentioe horarum ineq̄lū in dorso astrolabij

Item per alidada idest regulā astrolabij etiā in dorso & lineā horaz inter latera gnomonis si sunt ibi posite vt in quadrante super altitudinē sol' meridiana etiā illa die pone alidada idest regulā & vbi meridianus circulus id est lineā finis septē horz secuerit lineā fiducie ipsius alidade pone ibi signū de incausto & illud valet sticationem margarite in quadrante. Deinde altitudinē solis iniquaemq; hora & illud signū inter horas dabis horā naturalem ineq̄lībz vt in quadrante.

Nota & amplius scito quod circulus signoz diuidit in duos semicirculos quoz est a capite capricorni incipit cāci & alius a capite cāci in caput capricorni & caput capricorni est solstitium hyemale & caput cāci solstitium estiuale. Scito etiā quod p̄ntus duo gradus equedistantes ab aliquo horz solstitiarum sunt vnius declinationis versus septentrionem vel meridiem vel dies eoz vel noctes sunt equalēs vmbre & altitudines sunt equalēs in media die semper.

De gradu solis ignota

Si volueris scire gradū solis ignotū. pone notā inter almicantararū super altitudinē medio die quē inuenisti prius per regulā in dorso astrolabij deinde velut r̄bere donec aliqui gradus cadant sup' illā notā quoz vnū scias esse gradū solis per signū mēsis cuius fuerit dies.

De equalitate dierum

Si volueris scire quē dies cū diei sūt equalis scias hoc per gradus distantia eque a solstitijs.

De sabalath

De gradu longitudinis stelle.

Gradum vero longitudinis habebis per alium positum super polum zodiaci qd est centri zodiaci per totam declinationem uentū per 33 gradus que est maxima declinatio.

De cenith ortus solis

Si uolueris scire Cenith ortus solis uel alius stelle fige pone gradum solis uel stellam supra orientē centalem et aspice si accidat de asinur sup qd sit ortus hoc est cenith ortus solis et super simile eius erit occasus in simili eius quarta siue septentrionalis siue meridionalis.

De quatuor plagis

Ad habendas quatuor mundi plagas veraciter. Accipe altitudinē solis ut supra et vide in qua quarta illa altitudo sit. postea pone gradū solis interueni in sua altitudine; deinde vide in qua altitudine ipse gradus solis sit inter lineas asinur a principio quartę orientalis qd incipit a coluro septentrionali siue medie noctis linea a qua incipies computare quorū fuerit numerus tū sume in dorso astrolabij in ipso coluro a principio capricorni plus armillam pedendo p orientē si est ante meridiem uel per occidentē si est post meridiem et ubi numerus idē finit ibi pone regulā. Deinde astrolabij utraqz manu tenens sursum; nō suspēdendo per armillā sed capias ad ambas manus uisā eius superficie posteriori diligenter te oppone soli donec radius solis trāseat per ambo foramina medicinā; tunc caute pone illud sup terrā ut nō moueas ad aliquā partē et habebis quatuor lineas in centro astrolabij concurrentes quatuor mundi plagas directe oppositas in dicans scz orientālē occidentālē et c. Similiter opaberis in nocte p stellā fixam uel locatā regula tā in dorso astrolabij sursum uersa eius superficie eque distante orientē ut in primo dictū est fac umbram amboz anguloz pinule cadere sup duo latera regule scz dextrā umbrā et sinistram sup latus dextrum et sinistrum et statim habebis quatuor lineas uel plagas mundi predictas.

De declinatione cuiuscūqz gradus signoz.

Si uolueris scire declinatōes cuiuscūqz gradus signoz. pone eā sup lineā medij celi uel dici respicito eius altitudinē ab orientē p almuri numerum. Deinde scito altitudinem capitis Arietis et libe in eadem linea; deinde scito altitudinē utraqz et differentiam ipsaz altitudinum que est declinatio eius gradus ab equinociali linea quo inuenitur quando minor inferior substrahitur a maiori. Si aut gradus signi fuerit septentrionalis est declinatio septentrionalis et si meridionalis est meridionalis. Scit o etia quor gradus septentrionalis signoz sunt altiores equinoctio qd est in capite arietis eius oppositi scz libe et meridianor ut inferiores sunt secundum declinationes eorum ab eo. Maior autem declinatio est in capite cancri et capricorni eodem modo inuenies declinationum stellarum fixarum.

De altitudine poli.

Scito q latitudo regionis altitudo poli sit latitudo Cenith capitis eius ab equinociali circulo uersus septentrionē et meridiem qd similis est altitudo

Utilitas astrolabii

diui poli septentrionalis et de pressiani eius oppositi ab oriente quod duo semper sunt equales. Cum ergo latitudinem cuiuscunque regionis scire volueris altitudinem solis in media die: considera quod cum minus de 90. poli sol fuerit in initio arietis et librae et quod est residuum erit latitudo regionis tunc enim erit motus solis in equinoctiali linea. Si vero in alio gradu finitur sol: eiusdem declinationis gradus declinationem considera per tabulam declinationis solis vel per regulas antedictas quas minus de altitudine solis in media die fuerit septem tonsilis. Si vero meridionalis adde ad illam et habebis altitudinem initii arietis in regione illa quam subtrahes sicut predictum est a 90. quod remaneret erit distantia centum ab equinoctiali linea vel si volueris accipe altitudinem cuiuscunque stelle altioris quam est in medio celi et cuius elongationem ab equinoctiali linea cum qua fac ut prius dictum est. Si autem certius vis scire quere cuiusvis stelle non occidentis in eadem regione altitudinem altioris quam est in medio celi et inferioris semper minuendo cuius altitudinem in linea septentrionali et sic altitudo ipsius stelle extenditur ultra 90. gradus semper in linea septentrionali per polum versus centum et maximam altitudinem quam minimamque utriusque simul collegete tabule medietatem que est altitudo poli in eadem regione.

De rotulis matris temporum almicantararum

Si vis scire ad quam regionem vel latitudinem facta sit tabula astrolabii almicantararum vide in linea meridiana per almicantararum suntque circulo equinoctialis vis ad centum vel ab axe centro astrolabii vis ad orientem in septentrionem et super latitudinem facta est illa tabula: latitudo vero arietis est tot graduum quot sunt ab eodem circulo ad orientem vel a centum ad axem

De inuentione horarum per astrolabium ubi non habetur tabula.

Cum in aliqua regione cuius latitudo in tabulis astrolabii non sunt descripta volueris inuenire per illud astrolabium horas latitudinis illius regionis et latitudinis semper propinquioris et maioris quam minoris. Nota differentia deinde proportionem illius differentie ad differentiam que est inter minorem latitudinem in descripta et maiorem inter quas vis est latitudo illius regionis illius memorie commenda. per officia per accepta sol altitudinis eadem regione quere horas per latitudinem minorem et per latitudinem maiorem et horarum diuersarum differentiarum preterea per proportionem differentiarum superius sumptarum quam per eam addas horis minoris latitudinis si fuerint pauciores horarum maioris latitudinis et subtrahes ab eiusdem si fuerint plures et que tunc manserint horarum erunt illius regionis. Sic facias in horis noctis et aliis operationibus.

De inuentione gradus solis per alentabium rheti:

Cum quali die gradum solis per alentabium scire volueris per altitudinem eius in media die considera quam nobis in almicantararum in meridiana lineam: quartum circuli in qua finitur sol gyra et gradus quo continget rit notam latitudinis in meridiana linea est gradus solis.

De longitudine regionum.

Longitudo regionis ab alia est distantia meridiana circuli unius a meridiane alterius cumque volueris scire longitudinem inter duas regiones considera

Tractatus

in istis eclipsis lunaris per quot horas distet a medio precedenti hic in vtriusque regionibus deinde minue horas vnus regionis scilicet minoris de horis alterius et quo remanserint erunt horę longitudinis inter vtriusque multiplicas eas in 15. et habebis quot gradus sit earum longitudo ab invicem longitudinis aut quarundem regionum et elongationes circuloꝝ earum regionum meridiorum id est mediane ultime regionis habitabilis in occidente et earum latitudinis id est distantias ab æquinoctiali notauimus in quadam tabula

De distantis ciuitatum

Si quot miliaria sint inter duas regiones a se inuicem distantes scire volueris longitudinem et latitudinem inter vtriusque considera deinde longitudinem in se ductam id est multiplicatam latitudinem multiplicare in se aggregatam adde et collige deinde sume tollit et trabe radicum scilicet quadratam et vnicuique scilicet gradus ipsi scilicet radice dimidio gradui 60. 100. miliaria italica vti scilicet ab æquinoctiali et per miliaria distat vna regionis ab alia si autem earum latitudo fuerit eadem fac cum gradibus longitudinis earum sicut debet fieri cum gradibus radicio. Si vero longitudo fuerit vna fac cum longitudine tantum et inuenies quod queris

De ascensu signorum in circulo recto.

Si autem ascensiones signorum in circulo recto æquinoctiali scire volueris initium cuiusvis signi super lineam meridianam pone et loci almuiri in margine notam postea moue recte donec finis signi cadat super lineam meridianam et gradus quibus mouebit almuiri erunt ascensiones eiusdem signi et simile facias ad quamlibet portionem circuli signorum.

De ascensione signorum in circulo obliquo.

Ascensiones autem signorum in circulo obliquo in qualibet regione poteris inuenire sic. Moue recte ab initio signi vsque ad finem eiusdem et gradus quibus mouebit almuiri in margine erunt ascensiones signorum in eadem regione mouebis autem signum in parte orientali orizontis vt scias cuius ascensionis vt autem scias eius motum in occidente mouebis in parte orientis occidentali. Ita etiam fiet in qualibet circuli portione. Gradibus autem ascensionis diuisis per quindecim et residuo quod remanet pro horis fractionibus computato habebis horas equales per quos ascendit vel eis diuisis per numerum gradum horę inæquales contemdit per quot horas minores vel inæquales cum fractionibus quodlibet signum vel planeta vel qualibet portio ascendat vel occidat in qualibet regione. Si autem hoc scire volueris diuide arcum dicti per quindecim.

De cognitione stellarum incognitarum.

Et habes noticiam stellarum incognitarum quo possit fuisse in astrolabio sunt primò in altitudinem alicuius stelle note scilicet aldebran que est notissima stellarum que est in fine stauri et pone eam in almicantarato super similem altitudinem. postea vide stellam quam volueris scire super quantum altitudinem iacet super almicantarato et in qua parte sit scilicet in oriente vel in occidente quo viso regulam pone in dorso astrolabii super illam altitudinem et yote astrolabii ad eandem plagam celi in qua accepisti stellam in qua inuenisti in astrolabio est maior stella quam vides per totam regulam est illa quam queris.

De composi. Astrola:

De vero motu stellarum.

Scire volens gradum stelle ignote in astrolabio nā posito: vt planete donec ille planete & stella sit in meridie expecta deinde visa in celo aliqua stella cuius locum pro certo scias in astrolabio insignata: Im eius altitudinē recte disposite ponendo stellam sup. almicanrararū sup altitudinem similem & indirete gradus signorum qui est in linea medij celi erit stella, de qua dubitas & est longitudo eius. Nota latitudo aut eius parer computando almicanrararū. I. nota illius altitudinis stelle incognite vsq; ad equinoctiale. potes etiā per occasum solis disponere recte si nullam stellam cognoueris & sic cognosces oēs stellas scz accipiendo altitudinem alicuius stelle note vt si trāsierit vna hora post occasum solis tunc moue recte vel almuri per quindecim horas & sic habes oppositionem. Similiter si trāsierint duem ex almure vt recte per 30. gradus limbi.

De loco lune vel cuiuscunq; planete.

Cum in quo gradu signi una vel planete scire volueris altitudinem lune considera & eam in almicanrararū parte in qua fuerit nota: deinde stellā aliquam in recti tam super altitudinē suā in eadem hora cum altitudine lune acceptam in parte qua fuerit pone & gradus circuli zodiaci qui occiderit in almicanrararū super notam altitudinis lune erit gradus lune. Si autē apparuerit in die facias cum altitudine eius & altitudine solis. Considera igitur quibus signi sit gradus. Idem poteris quoq; eodem modo planetarum loca inuestigare: si eam altitudinē in nocte poteris notare.

De gradu signi linee.

Cum in quo gradu signi sit linea scire volueris quo habeat mensis lunaris in eadem die considera excludendo diem coniunctionis & numerando a sequenti post coniunctionem. Quibus duplicatis quod collectiui fuerit diuiso dando vnicuiq; signo quinq; gradus & incipias a signo in quo fuerit sol tpe coniunctionis & vbi finierit numerus in eodem signo est & luna & si remanserit vnum infra. s. cū per ambulauerit luna sex gradus & si duo duodecim & si tres. 18. & ita vsq; in. s. semper pro quolibet vno residuo pone sex gradus

De locis planetarum.

Zona vero planetarum poteris inuestigare alio modo verius. Sume altitudinem planete q̄hest supra lineam medij celi & serua eam: & sume ascendens eadem hora per aliquam stellā fixarum & hoc etiam serua. I. signetur motus almuri cum hora postea vide cum ille planeta incipiat descendere a linea medij celi & sume ei altitudinē q̄ si sit inaequalis altitudini prius sume pre ante lineam medij celi & itez in eadem hora sume ascendens & horam p aliquā stellā fixam. I. signa recti almuri in limbo. deinde sume medium inter ascendens principium & secundum p almuri in limbo & gradus qui ceciderit tunc super lineam medij celi in illo est planeta. Simili modo potest inuēire verus locus stelle fixe.

De planetarum latitudine.

Scire volens vtrum planeta sit australis vel septentrionalis a via solis considera vtrum altitudo quā sumpstisti q̄ erat in linea prope lineā medij celi sit equalis altitudini gradus in quo est planeta vel maior vel minor tunc bi

Deffabalath

rectus est in via solis nullam habet altitudinem. Si altitudo planete est maior: & gradus in quo est planeta tunc planeta est septentrionalis a via solis si minor tunc est australis & tunc declinat a via solis quantum est maior vel minor: ubi altitudo exempli gra ponendo gradus planete in medio celis tunc videndo altitudinem huius gradus sic scis numerando alimcantarary vsq; ad gradum in linea medij celi posuim.

De retrogradatione planetarum.

Utrum planeta sit retrogradus vel directus sic poteris inquirere cuius vis eorum altitudinem scilicet quoq; siq; memorie pincenda deinde post tertiam nocte vel quartam in qua est similis motus planete cum scilicet fuerint in similitudine punte altitudinis eiusdem altitudinis planete & considera qd si fuerit minor sua altitudine prima erit planeta directus si fuerit in parte orientali & si fuerit in parte occidentali retrogradus & si secunda altitudo planete fuerit maior altitudine prima est retrogradus si hora accepta altitudinis fuerit ex parte orientis & si fuerit ex parte occidentis directus est oppositum autem videbis in luna quia nunquam retrogradatur nunquam dirigitur.

De equatione duodecim domoz.

Nota domus hic: pportio aliqua circuli equinoctialis directe finem quantitate eleuatis cuius signi in eadem regione cum in domos duodecim volueris adequare gradum ascendente super lineam octauae boree. i. finem cuiusdem horis pone tunc gradus zodiaci qui ceciderit super lineam medie noctis est initium scilicet domus deinde reducto gradu ascendente ad finem & bore gradus inuentus super predictam lineam medie noctis est initium tertie domus. Reducens quoque eundem gradum ascendente ad orientem orientalem & eius medie in orientem occidentalem gradus vero in eadem p. omittata linea medie noctis existens erit initium quartepones etiam madir gradus ascendente super finem secunde bore & tunc linea predicta medie noctis indicabit tibi initium quinte domus. Si autem posueris idem madir ascendente super finem quartep bore caderit initium sexte domus super eandem lineam medie noctis initium autem sexte domus est madir ascendente is: & initium octauae madir secunde principii moite madir terre & deinceps madir quartep principium vndecimo madir quinte & duodecime madir sexte.

De eadem per aliam formam

Habito ascendente & alijs tribus angulis pone regulam velucllam super recte constitutum super gradum ascendente & gradus limbi inter eam velucllam & armillam & punctum meridianum diuisi in 8. partes equales sunt ascensionem istius domorum ab ascendente in meridiem: unde si posueris eam super primam terram ab ascendente versus armillam habebis in zodiaco initium duodecime domus. Et super secundam terram initium vndecime domus. Et ad eam de gradibus limbi inter ascendente & punctum anguli terre & badens alius duas domus. Madir autem istarum sunt initia aliorum sex domoz. Nota regula veluella dicitur regula sicut est in dorso quadrante & sic.

Item gradus ostendens dicitur angulus orientalis & gradus qui cadit supra lineam medie noctis dicitur secundus angulus scilicet septentrionalis gradus aut qui cadit super orientem occidentalem dicitur angulus occidentalis.

De compositione Astrolabii

De aspectibus planetarum.

Si autem duarum planetarum vel gradum quorumlibet volueris scire pone eandem regulam scilicet velocitatem super ipsos et vide gradus lumbi intermedios qui si fuerint 60. erit aspectus sextilis hoc est per sextam partem circuli que est duo signa Si 90. erit quartus quia tunc distant per tria signa que faciunt quartam partem zodiaci. Si 120. si trinus. si 180. oppositi quia sic distant per medium circuli que est 180. graduum. si autem circa terminos quinquaginta minus fuerit erit appicatio ad aspectus: si plus erit separatio ab eodem si velociter sequitur. Sed non quosdam eadem aspectus habentur ex gradibus equalibus in zodiaco secundum vero Ptolemeum aliter sit scilicet secundum gradus ascensionis quod ad modum et equatio domorum sit et certius.

De raditionibus.

Raditionum alia dextra alia sinistra. pro sinistra raditione gradu plane re super lineam meridionalem posita alium motu dextro per raditione hexagonali sextili aspectu. 60. gradus procedat pro dextragonali quatuor. 90. per trigonali ternis. 120. et notetur medij ceteri gradus ipse est cum prime radiationis locus: deinde gradus planete super almicantaratibus orientale ponas atque iterum alium signa procedatque alium motu dextro pro hexagonali, quidem. 60. per dextragonali. 90. 40. trigonali. 120. et notetur gradus ascendens ipse enim radiationis secunde locus est Accipe itaque differentiam duarum istarum radiationum et serva eam: deinde gradus qui super lineam medij celi hora inscriptionis operis super meridianum pone et signetur alium procedatque motu dextro donec planete gradus meridiane incidat facit nota in alium et accipiatur duorum numerorum interstitium dicaturque indifferentiam radiationum quod inde produceretur per medium arcus lucis seu diei ipsius planete divi datur si super terram fuerit radiatio planete si vero sub terra per medium arcus arietis: cuius et item. ex divisione ceteris erit equatio radiationis: que equato minuetur radiatione minoris si fuerit planeta inter decimam domum et primam domum aut inter quartam et septimam et si fuerint inter decimam et septimam aut inter quartam et primam additur equatio super radiationem minorem. Sicque post additionem et subtractionem habebis radiationem quesitam pro dextra radiatione habenda erit processus alium motu sinistro ab occidente in orientem promouendus cetera aut supra. Notandum quod ista practica radiationum habet veritatem quoniam locus radiationis cadit ante angulum: si autem locus radiationis cadit ultra angulum quidem frequenter fit in radiatione trina et multoties in radiatione quarta et aliquando in radiatione sextili tunc cum est alius modus practicandi scilicet per tabulas ascensionum signorum in circulo recto et obliquo. Notandum etiam quod si planete cuius radius vis plicere fuerit inter gradus occidentis et decimam operationis locus. 10. gradus scorpionis gradus ascendens secunde radiationis locus. 19. gradus libe differentia istarum radiationum gradus. 21. gradus medij celi. 20. leonis interstitium duorum numerorum. 16. productum ex multiplicatione. 316. arcus diei saturni. 205. equatio radiationis gradus. 5. minutorum. 20. medius arcus lucis. 101. radii. 9. saturni generalis sinistra. 6. gradus. 40. minuta scorpius.

Messahalath

De annis natalis vel mundanis.

Cum volueris anni natalis vel mundani querere revolutionem gradum ascendens transacti anni supra orizontem in oriente pone et per locum altissimi in margine signa post hoc altissimi ad eodem loco in 87. gradus. 149. minuta noue et gradus zodiaci qui ceciderit super orizontem est gradus altissimi eiusdem anni. Si autem plures fuerint anni pro unoquoque anno reduces altissimi in 86. gradus. 149. minuta et gradus zodiaci erunt inter se in orizonte in parte orientali erit ascendens illius anni. Si autem volueris scire quorū horre equales inter annū. Peritum seu annū revolutionis sunt 8. gradus altissimi annūlationis diuide per 5. et numerus qui exierit ex diuisione est numerus equalium horarum inter utrumque annum ceterum. Si quis de annis futuris reuolue altissimi a parte orientali versus occidentem a parte orientis.

De dorso Astrolabii.

Quadrantis in astrolabio constituti sunt latera singula in 12. partes equales diuisa vocantur puncta vmbre. Sed notandum est quod latera inferius vocantur vmbra extensa et aliud latera vmbra versa et vtrumque representat puncta vmbre extensa et aliud vmbre versa cum ergo per hoc opus scire volueris quorū sunt gnomonis vmbre et extensa in vmbra versa et conuerso considera altitudinem solis cum fuerit 45. gradum tunc est eam vnamquāque partem. 12. punctorum equalis suo gnomoni. Si autem altitudo solis maior fuerit tunc latera vmbre extensa super aliquod punctum igitur puncta que sunt a tactu regule in diametrum sunt puncta vmbre extensa et si dimittis ea per 144. inuenies puncta vmbre versa. Si vero altitudo solis fuerit minor 45. gradibus tactus regule in vmbra versa ostendet eius puncta per que diuidit 144. et habebis puncta vmbre extensa. Nam si puncta vmbre versa multiplicaueris in puncta illius vmbre extensa prononcent ex multiplicatione 144. que prononcent etiam ex multiplicatione. duodecim in se ipsis que sunt partes gnomonis. Sciendum quod si in acceptione vmbre per altitudinem solis ceciderit regula in parte alicuius puncti et volueris eam denominare a toto moue regulam ab initio illius in partem ipsam ubi prius ceciderit in parte ubi accepisti altitudinem et vide per quorū gradus mouetur regula qui gradus erunt gradibus ipsius partis deinde moue regulam ab initio illius puncti in finem illius et vide iterum per quorū gradus moueatur regula qui gradus erunt totius puncti ergo proportione se habet gradus partis ad gradus totius tante proportionē se habet gradus puncti ad totum punctum.

De altitudine solis per scalam altimetram inuenienda.

Ut autem per vmbra inuenias solis altitudinem pone regulam super puncta vmbre extensa si fuerit pauciora tactus eius in quarta altitudinis et ostendet altitudinem. Si autem plura fuerint duodecim diuide per 144. inuenies puncta vmbra versa super que pone regulam et tactus eius in quarta altitudinis ostendet tibi altitudinem si fuerit vmbra. 12. punctorum est altitudo 45. graduum. Si vero cum punctis habueris fractiones vide quid debeatut si de gradibus vt supra dictum est. Cum volueris mediocriter vmbra inuenire altitudinem solis in medio eiusdem diei quere et per eam inuenies vmbra vt supra dictum est.

Utilitas. Astrola

De mensurationibus.

Cum eleuare rei altitudinem uolueris scire regulam super 45 gradus in quartam altitudinis pone et ita diu ante vel retro te moueas donec per vtrumque tabule foramina rei eleuare videas similitatem tunc sita est longitudo a loco in quo fueris in radice fundamenti rei cum additione stature tue a visu vel oculo in terra tanta erit proculdubio altitudo rei. Si autem rei altitudo dimenit ut non moueris a loco uolueris inuenire regulam tam diu sub terra vel deprimere quod per vtrumque foramen videri rei possit cacumen tunc si occiderit super puncta vmbre extentis recte considera quantam proportionem se habent ad ista puncta in tanta proportionem se habebit altitudo rei ad longitudinem inter te et ipsam cum addita fuit statura longitudinis. Si vero occiderit super puncta vmbre versus quora pars erunt puncta deinde tota pars erit altitudo rei illius longitudinis inter se et eius radicem coniuncta longitudini statui a tua. Unde notandum quod si fuerit regula super diametrum quadrantis est. Si altitudo equalis longitudini si addita fuerit super vmbra extentam rectam erit altitudo maior longitudini. Si vero regula est super versam est minor longitudine. Si autem distantia inter te et rem mensurandam non fuerit plana ut si terra sit tortuosa tunc pone regulam super lineam orientis occidentis ex parte ambarum tabularum regule et nota aliquod punctum in radice rei mensurandae et tunc pone oculum tuum ad terram a quo exprime altitudinem rei non addendo staturam.

Si autem rei inaccessibilis altitudo sicut fossatum vel murus metienda fuerit per vtrumque foramen regule metiendo rei similitatem aspice que inspecta puncta vmbre quor sint respice que exempli causa dicatur tria que in latere vmbre recte vel versus que continentur peracto retro ab eodem loco perge ut mensurandae rei cacumen et per vtrumque foramen videas quo visu numerus punctorum vmbre denovo vide que sunt duo puncta que in .ii. continentur series et intervallum stationum .ii. pedum vel plarium notabis esse his per actis numerus continens remarius sex quatuor a maiori continentur binarius sex. Auferentur et binarius qui remanserit memoria quem detur et intervallum duarum stationum quia ex proportionibus remanserit binarius duplum altitudinis et inaccessibilis rei pro certe habeatur est enim vera hec regula subtractione continentium facta. Si unum remanserit intervallum stationum metiens erit altitudinis rei equale. Si duo duplum. Si tria tripulum et sic de alijs intellige.

Si queris per astrolabium scire planiciem .i. longitudinem aree per vtrumque foramen regule limitem eius ex aduerso positum considera postea puncta vmbre super que steterit regula ad .ii. compara. Et equalis fuerit proportio punctorum ad .ii. talis est comparatio stature tue ad planiciem.

Speculum

Declaratio speculi orbis compositi a Bualtero.
L. id. Canonico Deo latensi.

Ad speculi orbis cognitionem spheræ materialis non dicitur requirere: ut scilicet sciatur, quot sint celi circuli et quod eisdem terra suis partibus subiaceat. Pro breui tamen eiusdem declarationis annotationem quod extremus in hoc orbis seculo circulus qui est immobilis vocatur limbus horarum. Hic enim in se, xxiij. horas diei naturalis quod tempore meridiei incipiens ad usque sequentis diei artificialis meridiem durat, est. 3. horarum quilibet i. minuta. lx. diuisa.

Intra hunc limbum est rota volubilis in qua geographica, i. terre descriptio depicta videtur: cuius extremus circulus huius gradus longitudinis ab occidente quod sunt quater. 90. i. 360. Et recte in ea rotula linee per centrum transcurrentes dicuntur meridianales de e ab initio eorum gradibus distantibus quod sunt circulares videntur parallelae appellantur decem itidem ab initio distantibus gradibus. Ubi etiam tres circuli cernuntur notabiliores ceteris: quorum maior est tropicus Capricorni medius equator, tertius vero tropicus Canceri.

Deinde est parua rotula volubilis circa centrum in qua sunt hore noctium ac dierum signate per totum orbem.

Postea effigitur centrum circuli volubilis quod zodiacus vocatur in quo duodecim inspiciuntur eorundem 3. gradus et minuta una cum mensibus et sunt et due circuli portiones extremitatibus suis diebus limbo affixe quorum maior ad rectam faciem horizon vocatur aliter autem per alius formam secundum distantias regionum a polo mundi quod ex sphaera.

Est insuper index centrum affixus quod vocatur materiali sars ligatus Alidada in quo signati cernuntur gradus latitudinis ab equatore ad polos quo quoties utendum fuerit media ipsius linea per centrum transiens consideranda venit. Et hoc pro partium intelligentia. Nunc ad rei usum accedamus.

Utilitates speculi principales tres sunt scilicet: quarum

Prima est quod longitudo diei et noctis cuiuscunque regioni haberi potest hunc in modum. Considera in zodiaco signum in quo bel fuerit et signi gradum: ductoque eodem ad partem horizonis orientalem ita quod horizon et signi gradus in puncto se tangant: pone ostensorum suum indicem qui alidada vocatur directe super gradum solis: tunc quot horas inueneris ab ea hora quam index in limbo horarum contigerit usque ad meridiem: tot huius horas dies

O. bis

midia dies: quas si duplaueris totius diei horas habebis.
Ad si longitudine diei aut noctis nō i una s; q̄cūq; alia regi-
one scire volueris forma tibi illi? regiōis horizōta z facile inue-

Scōa qđ oī hora sciri pōt signū ascendēs nics qđ q̄ris

Pone indicē sup gradū solis in zodiaco z arcūduc zodi-
aci piter z indicē directe sup horā cui? ascendente scire deside-
ras: tūc id signū z signi gradū ascendūt q̄ orizōta oriētē p̄sus

Tercia qđ cognoscit i quoz hoīz zenith. i. p̄ucto p̄tigerit
Ioue rotulā cosmographicā tācūq; p̄ticali sol gradiat.
dū linea meridiana eius regiōis in q̄ es directe veniat ad ho-
rā meridianā p̄teg indicē i libo horaz sup eā diei horā q̄ id
scire cupis z tunc ad indicē signū a signi gradū vbi sol fuerit
Dico igit qđ quo loco gradū solis z index se interfecāt i p̄p̄e
diculariter subiacentiū zenith est sol siue hoc fuerit supra mas

Quarta qđ scit q̄b sol his i āno q̄b ore siue sup terrā
semel z q̄b nunq; veniat supra caput.

Al est difficile in rotula cosmographica videre q̄ regiōes
iaceant inter tropicos z q̄ extra. Facientes ergo inter tropicos
his hñt solē supra caput qui p̄pendiculariter sub tropicis se-
mel qui vero extra nunq;.

Quinta in quarum hoīū zenith cōiunctionem oppositiōem
z eclipsim solis aut lune fieri contingat.

Cognita hora z minuto cōiunctionis: oppositiōis: vel ecli-
psis. ponat index sup eā horā in limbo horaz z ducat gradū
signi in quo huiusmodi fieri cōiungit ad indicē: sciatq; talia
fieri in eius regionis zenith q̄ intersectionis indicis z zodiaci
perpendiculariter subiacet. Et hec quidem veritatem habent
dēp̄a lune eclipsi: q̄ sit i signo z gradu huiusmodi intersectiōi opo-
positis.

Sexta quora sit hora in qua cūq; totius orbis regione.

Pone horam diei tue regionis in minori rotula q̄ centro
affixa est ad lineam meridianam regionis in qua es: z quas
meridianas quis aliaz horaz contigerit totā horā esse scias
in qualibet regione cuius meridiana contingitur. Sunt p̄te-
rea multe alie ipeculi cōmoditates: quas abunde nouerunt
astrolabij cognitionem habentes.

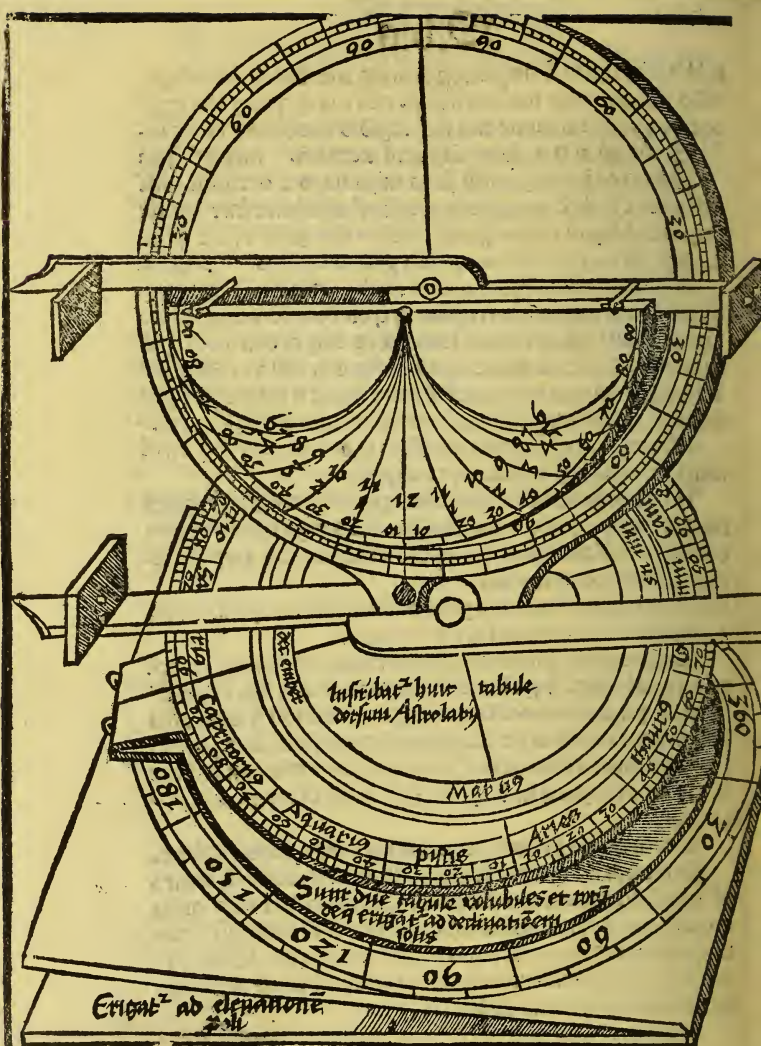

Figura formationis Torqueti

Utilitas Astrola.

A primo de eius situatione in quibet regione quā
huius instrumenti vsum fore volueris situabis
ipm in loco alio ita quod vndique orizontem libere vi
dere possis sic aptabis areā planā de plastrol vel de
ligno equedistantē orizonti. Et hoc vt recte fiat ppendiculū
in gnomone edificatorum conduat in qua constituas lineam
meridianam deinde arce p̄dicte effigias tabulam ligneā infi
nam qui orizon dicif affixam tabule eq̄noctiali ita quod de ce
terio amoueri nō possit: et pars eq̄noctialis eleuata versus me
ridiem affixū aut latus vsus septentrionem; duo aut latera
illoz media linee meridiāne equedistanter collocent et sic im
mobiliter p̄petuo seruet tabula infima orizon nuncupata des
inde eleuabis eq̄noctialē p̄ angulū ad hoc deputato sc̄dm ele
uationem et eq̄noctialē in tua regione. Et zodiacū similiter per
suū angulū vnt deputatam sc̄dm quantitatē maxie declina
tiōis solis eleuabis sup̄ eq̄noctialē: istis sic factis situatū est
p̄ tua regione et hic situs utay trū priū eq̄noctialis sc̄z zodi
aci et orizontis tenet semp̄ inuariabiliter vel aliter possis situi
are orizontem instrumentū areā planā eq̄noctiali et zodiaco
suo mō vt iā dictū est eleuatis: pone alidādā zodiaci sine tur
nū quod idē est sup̄ gradū solis i orbe signoz p̄ canonē si sequē
tem inuentū et expectare oportet vel occasum sol̄ qui ip̄e sol oriz
ontem occupabit omnibz ne dispositis et inuariabiliter reten
tis sic totū instrumentū quousqz radi⁹ solaris p̄ ambo forami
na ipsius alidade p̄ficiat isto mō seruato quod pars eq̄noctialis
clata vsus meridiem dirigat et situatū est instrumentū p̄ omī
vsu et ex futura et non est opus istū labore aliquo pacto reites
rare. Deinde gradus ab almuri p̄trāsitus a nota ori.

De gradus solis inuentione. Ca. i.

Alidādā zodiaci sine turnū p̄cē sup̄ diē mēsis i quo
hoc q̄ris et sūmitas ei⁹ in orbe signoz gradum solis
onidit et ecōtra p̄ gradū solis cognitū diē mēsis iue
stigare possumus.

De altitudine solis quolibet tpe canon. ii.

Verre circulū magnū q̄ ē p̄ p̄dicula supra zodiacū et sup̄ ali
dadā locat⁹ quō radi⁹ solis intrat p̄ abo forāia pinulaz turni
similē moue regulā i cētro magni circuli affixā quousqz radij
p̄ abo forāina pinulaz diffundat et tūc nota gradū ipsius

Torqueti

q̄drantis vel semicirculi filo ppendiculariter suppositū quoz
ipe est gradus altitudinis solis ⁊ sic habebis altitudinē solis
ad oēm horā tā ante q̄s p^o meridiē necnō meridianā ⁊ mō etiā
altitudinū cuiuscunq; stelle indagabis voluatnr tantomō re
gula cum quadranti quousq; corpus stelle p ambo foram ina
videt ⁊ filiū ppendiculi oñdit altitudinē stelle ad istud instās.

De figura celi Canon. iij.

Cui⁹ gradū sol p suū canonē cognitū cū alidada sūt sup^oōia
p^o solē dirige donec radi⁹ sol p ambo forā pūciat. ⁊ tunc
hēbis figurā celi p stellas notas ad oēs horā p modū pscriptū
De gradu ascēdētis ⁊. 402. domoz cardinaliū tūctiōe. **Ca. iij.**
¶ Figura celi p pcedentē. **ca. ianēra** ad idē instās iane ternū
cū q̄drante ⁊ circulo magno donec filiū ppendiculi mediū lineā
q̄ est oriōtis tāgat regula cū magni circuli sp manente fixā
i diametro ad equedistantiā zodiāci ptracta ⁊ a extremitas
turni ex pte oriōntis dabit gradū ascēdētē ⁊ pte occidētis
dabit gradū. Et gradū occidētis cognosce p gradū oppositū
tū gradui oriētis ⁊ eōtra gradū oriētis p gradū oppositū gra
dui occidētis. Gradū autē mediū celi dabit lat⁹ q̄drantis epies
a linea meridiana i mediā oriōtis ptracta oribogonaliter ⁊
gradū oppositū ⁊ grad⁹ medie noctis āguli terre q̄rte dom⁹.

De arcu diurno ⁊ nocturno solis. Ca. v.

Solis gradū cū turno verte ad oriēs deprimēdo vel eleuā
do donec ppendiculū cadat sup equantē vel mediā li nēā in q̄
drante eq̄ssime ⁊ notes almuri in eq̄nociali ⁊ hec est nota ei⁹
ad ortū solis; deinde volue gradū cundē solis cū turno eleuā
do vel deprimēdo totū orbē signoz donec itez ppendiculū
sup eundē equantē rectissime steterit ⁊ notes vt prius gradū
almuri in eq̄nociali ⁊ hoc est nota eius ad occasum solis ⁊
gradus eq̄nocialis ptransiti p almuri a prima nota in secun
dam est arcus diurnus ⁊ residuum circuli est ortus noctur
nus. Et si arcū diei diuisoz p quindecim gradus habes quā
titatem diei in horis cum suis minutis ⁊ residuum eius de
24. est quātitas horario noctis Si aut diuiseris p. i. habebis
quātitatem hore temperalis vel inequales vel partes horaz.
De horis diei vel noctis ab ortu vel occasu ptransitis. Ca. vi.
¶ Pone almuri sup notā ei⁹ ad ortū solis; deinde volue totū

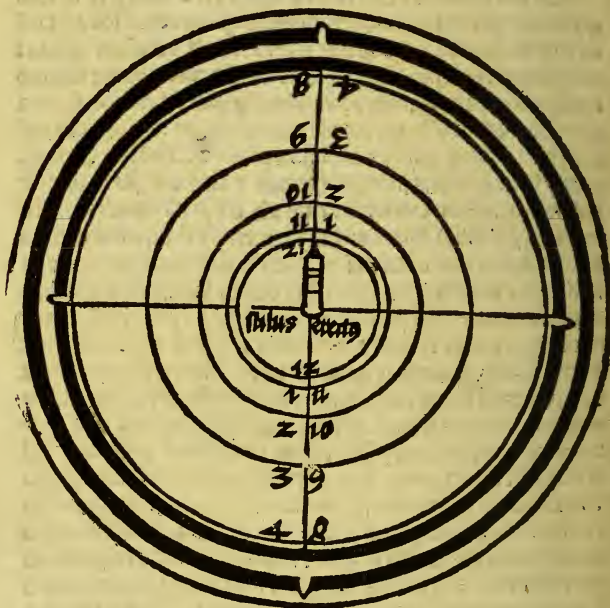
Canones

circulū signoz cū turno donec ingreditur radius solis p ambo foramina z itez nores almuri in eqnoctiali z bec est nota eius ad illud instans: deinde gradus ab almuri p̄r̄s̄itus z nota ortus solis vsqz ad notā cui instantis p̄ pres horaz illi diei z habebis horas ineq̄les ab ortu vel occasu trāfactus v̄l diuide p.ij. z habebis horas equales ab ortu solis p̄fectos cū suis minutis eodē aut facias in nocte z inter notas q̄cūqz de verificatione planetaz necnō stellaz tā in longitudo ne quam in latitudine. *L. vii.*

Si vis verificare loca stellaz fixaz vel erraticaz tā in longitude quā in latitudine supposito qd gradus solis sit bñ certus hoc modo pcedas: fac figurā celi ad occasum solis et nota almuri in eqnoctiali ad eādē horā deinde volue solūmō turnū absqz orbe signoz ad et quousqz p̄iciat radios suos z p ambo foramina ipsius regule circuli magni tūc sūmitas tur ni circulo signoz dat gradū longitudinis z certissime ad horā occasus solis cū diuersitate aspectus z sūmitas p̄o regule circuli magni oñ dir latitudinē eius ab ecliptica septentrionale si regula a pre altior fuerit media diametro vel meridiana si r̄la inferior fuerit iam dicta diametro cū diuersitates aspectus z in fallibiliter eodē mō fieri potest in oñibz stellis alijs q̄ tempe occasus solis videri possint. Si p̄o stelle p̄ occasus solis videri nequeant nota t̄ps ab occasu solis trāfactū z pro qualibet hora trāfacta numerā .ij. gradus z nota almuri tpe occasus z vbi numerus fuerit pone almuri in gradibus | equinoctialis deīn moue turnū sūmō ad quācūqz stellā placuerit. Et regulam circuli magni quousqz p ambo foramina regule corp̄ stellē videat z tunc turnus ostendit longitudinē stelle in zodiaco z regula eius latitudinē in circulo magno ambo foramina in fallibiliter pōt etiā p locū et sūm inuentū stellaz fieri rectificatio ponendo turnū sup gradū z in longitudine z regulam sup latitudinē z in circulo magno z mouendo zodiacū cum si supposito quousqz radij p ambo foramina p̄iciat z tunc habebis figurā celi ad illud instans. Et si tunc aliquam stellam rectificare fac vt prius mouedo turnū solūmō a zodiaco quiete. Et nota qd si gradus per ambulationis almuri a nota occasus solis sunt gradus .ij. at de diuidium gradum sup locum z inuentum ad occasum. Et si .30. vñ gradū adi

Torqueti

cios ⁊ sic de alijs. Et habebis certū locum ⁊ ad horam instan-
tis. Cū quo fac figurā celi vt dictū est ⁊ verifica stellam quam
volueris ⁊ habebis verum locum longitudinis stelle ⁊ eius
latitudinē. Et partem latitudinis si deus voluerit pone eas
ad tabulam stellarū ⁊ serua ⁊ per hunc modū pnt corrigi erro-
res antiquarum tabularum ⁊ tolle tamarū ⁊ similiū ista ⁊
alia quam plura sagax opator facile inueniet. Finis.

Completum est hoc opus per virū industriū Joānem
grüninger Ex Argētoraco veteri. Decimo quarto kalendas
Aprilis. Anno redemptionis nostre. 15. sup̄ mille quingētos.

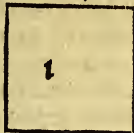
Quadra circuli.

Liber de circuli quadratura

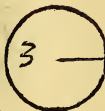
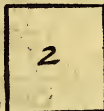

Si linea recta nullo suorum punctorum fixo
ta equaliter in plano moueat: ne-
cessarie suo motu parallelogram-
mum describit.

Ea vero equaliter mouet cum neq; ad de-
xtram neq; ad sinistram a medio declinat.

Quod si vt prius recta linea mota/ secundū
suis ipsius quantitatē ferat/ ducit in seipam: eritq;
descriptus eius quadratus.

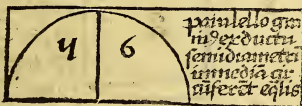

Si recta linea altera suorum extremorum fixo
moueat: ea fixo circumducitur extremo: circulus. aut circuli
portionem eodemq; motu describens cuius circumferentiam/
aliquando sua latitudo producit.

Quod si recta linea hoc pacto circa alterū
suorum extremorum delata: vni⁹ recti anguli spa-
tio circumdatur: quartā circuli partē quadra-
temue describet. Si po duorum rectorum spatio-
rum cōficiat: semicirculum: si trium/ tres circu-
li quadrantes. Si deniq; totum spacium/ quod quatuor re-
ctis est equalē/ perfectum circulum suo motu absoluet.

Recta linea alteri suorum extremorum
fixo quocumlibet circumducta: quod ex ea
in rectā lineā arcui revolutionis equalē
ducta producit: ei quod ex eius revolu-
tione fit est duplex.

parallelogram-
mū ex ducta
semidiametri
in media ar-
cū feret equalis

De recta lineā arcui revolutionis equali: et ipso revolutionis ar-
cui seu circumferentia aut eius parti equalitatē eadē est ratio.

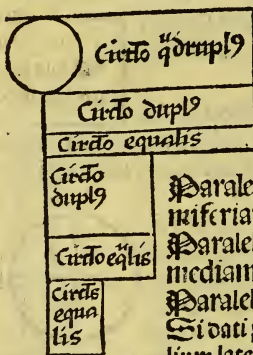
Ubi manifestum est quicquid fit ex circuli semidiametro in
medietate circumferentie siue in lineā rectā/ medietati circūferē-
tie equalē/ esse parallelogrammū: q̄ dato circulo nēcessario est

Quadratura circuli.

equalis. 4. cuius minus latus est ipsius circuli semidiameter maius vero eius circumferentie medietas.

7

Rursus parallelogramus ex ductu quarte partis diametri circuli dati in totam circumferentiam aut quarte partis circumferentie in totam diametrum factus: eidem circulo est equalis. Qui vero sit ex ductu totius diametri in circumferentie medietate aut totius circumferentie in semidiametrum circulo eidem est duplus. Qui aut ex tota diametro in totam circumferentiam: tota circumferentia in totam diametrum necessario eidem circulo quadruplus esse comprobatur.

Parallelogramus ex ductu diametri in totam circumferentiam toti circulo quadruplus. Parallelogramus ex semidiametro in totam circumferentiam toti circulo equalis.

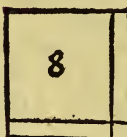
Parallelogramus tota diametro in semidiametrum toti circulo duplus.

Parallelogramus ex semidiametro in mediam circuli equalis.

Parallelogramus circulo equali.

Si dati parallelogrami non quadrati in equalium laterum medium proportionale sumatur: eo in se ducto fit quadratum dato parallelogrami: erit quod ex eo in se ducto fit quadratum dato parallelogramo equali.

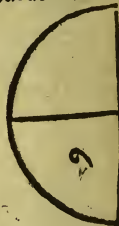
8

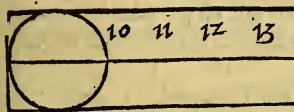
Datis duabus lineis inequalibus si simul addantur atque super

9

totum ex utrisque coniunctam semicirculo descripto. Et rursus a puncto communis additionis utriusque recta perpendiculari ad circumferentiam erecta erit huiusmodi perpendicularis inter propositas lineas media proportionalis.

Quadratura circuli

Circulus super lineam rectam aut planam superficiem consistens: eadem in solo puncto cōtingit

Nota est
circuli super planum.

Circulus si super planam superficiem equaliter in rectum mo-

ueatur secundum rectam lineam: movebitur: quam suo motu eius circumferentia describit eadem circumferentia equalem.

Circulus super rectam lineam equaliter latus inter lineas equedistantes movetur: cuius centrum rectam lineam in eadem describit: utriusque extremarum equedistantem.

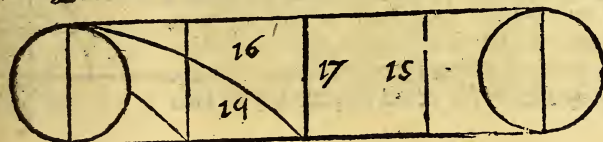
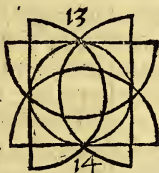
Circulo equaliter super rectam lineam delato quodlibet eius punctum: preter centrum: ad lineam motui si: biectam: secundum circuli arcum: quadrante minorem: deprimitur aut ab ea sursum elevatur. Solum vero centrum quod nusquam a medio discedit: nec elevatur aut deprimitur: nullum suo motu describit arcum seu lineam rectam.

Circuli equaliter super rectam lineam delati nullum punctum preter centrum rectam suo motu lineam describitur.

Si circulus super rectam lineam consistens a puncto contactus equaliter super eam moveatur: quousque eandem iterum in eodem puncto contingat: erit recta linea: utriusque mutuarum contactuum punctis intercepta: toti eius circumferentie equalis: in quam eodem motu: ducitur dati circuli diameter.

Quod si si linea recta: quam perfectam revolutione tota dati circuli circumferentia absolvit: in eius diametrum ducat: nascetur parallelogrammum dato circulo quadruplus: quod totum idem circulus suo motu pertransit: duobus eius semicirculis hinc inde extra parallelogrammum relictis.

Dimidia vero circuli super rectam lineam revolutio.

Q. 6

Quadratura circuli

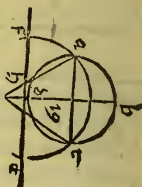
spatiū absoluit: eidē circulo dupli; qui est parallelogramus
ex ductu recti lineę dimidię eius circūferentię equalis in ipi⁹
diāmetrum productus.

18

Circuli cōm quartā sue circūferentię pte
sup rectā lineā reuolutio: spatiū pertrāsīt dato
circulo equali qui est parallelogramus ex du
ctu diāmetri in lineam rectā quarte parti sue
circūferentię equalem productus.

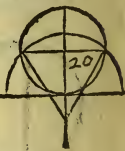
19

Punctū reuolutionis quarte pti circū
ferē: ie circuli sup rectā lineā i eadē lineā inueniūt.

Sit circulus datus /a/b/c/d/ centrum e super rectam
lineam f/g/ consistens: z eandē in puncto d/ contingens duca
tur in eo b/c/d/ diāmetr lineę f/g/ ppendicularis que extra cir
culum d/ versus/ quantumlibet in rectū extendatur: deinde
ducatur z alia diāmetr a/e/c/ priori diāmetro ppendiculari
ris/be due diāmetri datū circulum in quatuor qua trantes
eqles diuidūt: pariter totā et⁹ circūferentiā i qtuor/are⁹ eqles.
Diuiditur igi semidiāmetr e/d/ in quatuor ptes equales
qua/vt prius positum est/ extra circulum i rectū producta: su
matur ex ea extra circulum vnius quartī mensa: que sit d/b/
ducanturq; lineę b/a/z a/c/ quas manifestū est esse equales.
Et secundum vtriusq; quantitatē facto h/centro: describat
circuli arcus lineę f/g/ in duobus punctis f/z g/ occurrens.
Hec igi quęstauerunt puncta: quibus puncta a/z e/ moto
vtrilibet sup lineā f/g/z circulo/ occurrent. Erit em arcus/c
g/ puncti: e/ad lineā f/g/ declinatio/ queq; suo motu describet:
minime ab eo descendens/ priusq; ad g/ puenit. Similiter z
altera ex pte arcus a f/ declinatio erit puncti a/ a quo quidem
punctū a/ priusq; sit in finimine descēdet. Et lineā recta ad g
arcui d/ e/ recta vero d f/ curue pō d/ a/ necessario erit/ eqles. et
recta tota f/d/ g/ medię circūferentię ad c/.

Eodē modo punctū reuolutionis medię circū
ferentię/ sup rectā lineā in eadē lineā assignare.
Ex pcedenti facile est p̄sentis. ppositū ostēdere/
sumant em in lineā f/g/ p/ i/ z f/ k/ duabo lineis:
p/ i/ qui sūt d/ g/ f/ k/ vero d/ f/ equales, que z inter

quadraturi circuli

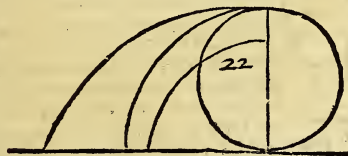
Se erunt equales quia curuis $d/c/r/z$ d/a equalibus equantur erit igitur linea $d/g/i$ medie circumferentie $d:c:b$ equalis: quam totam circumferentia media absoluet z puncto i reuoluto media ex parte circulo: occurret punctum b : similiter z linea $d.f.h$: toti arcui $d.a.b$. quam idem quoq; arcus absoluet: z punctum h . eu soluto versus circulo. b puncto applicabitur.

Possunt z aliter vtraq; puncta euolutionis medie circumferentie vtrāq; partem assignari: retenta enim priorū suppositione de diametro b . $e.d$. quantumlibet extra circulum producta: sumantur extra circulum sex partes: quartum quelibz: quarte sue semidiametri sit equalis: sitq; sexte et vltime partis terminus l . Et facto l centro secundum longitudinem linee $l.d$. producit circulus aut circuli arcus adusq; lineaz rectam $f.g$. in duobus punctis $i.z$ h . diuidat: eruntq; $i.z$ h . opposita puncta adiuuenta. Et arcus $b.i$. declinationis puncti. b a quo non discedit b . priusq; puncto i . iungatur: arcus vero $b.h$. erit declinationis ipsius b in partem f . cui tamdiu inerit b . quousq; puncto h . fiat idem.

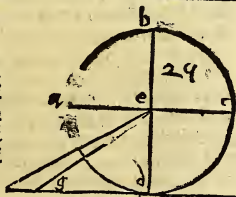
Ex his punctum est trium partium z totius circumferentie reuolutionis puncta in recta linea assignare.

2. Date circumferentie aut medie eius parti aut quarte rectam equalem assignate: hec ex prioribus facile nota est.

3. Dati circuli diameter media eiusdem circumferentia minor est z quarta eius parte maior.

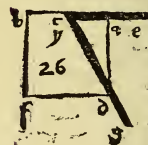
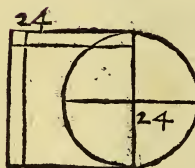
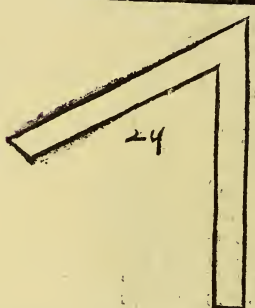

Uñ quod fit ex tota circuli diametro: in quartā circumferentie partem aut mediam aut totam circumferentiaz est parallelogrammus non quadratus quoruū primus est circulo equalis. Secund⁹ et dem duplus: tertius vero quadrupl⁹.

4. Ex his dato quocunq; circulo facile est equalem eidem assignare q̄s duplum.

Ad iij

quadraturæ circuli

Sit enim ut prius in l.c. circulus a/b/c/d/eadem
hypothesis per quam lineam d/g rectam/curue d.
c. quarte circumferentie quarte constat esse equalem
Educatur a puncto g. recta p m. y lineam f/g. per
pendicularis e toti diametro b.e.d. equalis : d. ca-
rue linea b.m. parallelogrammum d.aro circulo
a.b.c.d. equalis/quia fit ex eius diametro b.d. in li-
neam d.p. quarte circumferentie parti equalem cus-
tus maior latus est diameter b.d. minus vero rec-
ta d.p. interos per nonam sumatur latus proportio-
nale. quod fit d.p. manifestum est quod fit ex d.p. in
se esse quadruplum. parallelogrammo b d g f equa-
lem. Quare et circulo a b c d: fiat autem sup pun-
ctum p. linea p. q. lineæ. d. p. perpendicularis : et equa-
lis : Ducatur linea o. q. quadratum d. o. p. q. perfici-
ens primum parallelogrammum b. d. y m. tamen
et circulo dato a. b. d. equalem quod est propositum.

Angulum omnibus quadrandis circulis vi-
lem inuestigare.

Seruata et hypothesi ducatur a centro e circuli a b
e d ad punctum d/recta linea d g et erit factus angulus d
e g. qui in ligno aut ere aut alia quavis materia format
rectam lineam quarte parti circumferentie dati circuli e-
qualem: ex linea ipsum circulum contingente: abscindere
docebit. Applicatus enim ex vna parte circuli centro et ei-
us semidiametro: si ex parte altera secundum eius extre-
mitatem recta linea ducatur: quousque linee recte circulum
contingenti occurrat: et ea rectam abscindit: quarte circuli
ferentie parti dati circuli equalem: in super et ab eodem ce-
tro recta linea ad punctum p. ducta que fit c. p. fieri alter angu-
lus d. e. p. latera quadrati: dato cuilibet circulo equalis elicien-
do aptus: qui in ferro aut calyce: aut ere expressus: si vt prius
circuli dati centro: eiusque semidiametro vna ex parte explicetur
reliqua vero parte secundum extremam ipsius longitudinem
recta ducatur linea ad usque linee: datum circulum contingenti
occurrat: erit a puncto occursum ad contactus punctum: vt ab
ipso ad d. recta intercepta linea vt p. d. quesiti quadrati dato
circulo equalis iatus: Et vt duo anguli in eadem numero sensibili
materia fieri possunt si minor angulus rectam quarte parte circuli
ferentie equalem indicans: foramine aliquo in eiusdem materie pro-
funditate facit exprimatur.

Cubatio sphere

Dato cuiusq; quadrato/circulus assignare
equalem.

Applica inuentum per precedentem angulū
vni cuius costatum propositi quadrati hoc
pacto vt altera eius extremitas/ab ipsius co-
ste rectitudine minime disceperet: deinde se-
cundum costē rectitudinem: tantum eundē
angulum dirige quo relique eius extremita-
tis rectitudo in finem conterminalis costē
quantumlibet extensa equaliter dirigatur.

Hinc ad ipsius anguli verticem in eā cui suppositus est: costa punc-
to signato. Erīt enim eius costē pars a principio ad id punctum in
tercepta: cuius scilicet oppositus adiacet angulus: petiti circuli: da-
to quadrato equalis: semidiameter: veluti sit datus quadratus a b c
d: cui equalis circulus petitur assignari sit vero z e f g angulus secū-
dum viginti quinque inuentus ligneus aut ereus aut cuiuscunq; so-
lide materie: cuius vna extremitas tunc ē f: reliqua figureius vero ver-
tex supposito eius extremitatem e f costē a b ex parte a. quam in tan-
tum super eam transiero quoadusq; extremitatis f g rectitudo: quā-
tumlibet in rectum porrecta transferat per punctum d. Hoc autem
contingat vertice anguli e f puncto in linea a b signato adiacente
erīt igitur linea a b costē a b pars quesiti circuli semidiameter. Da-
tum circulum in duos circulos equales. 27. diuidere. A signo dato
circulo quadratum equalem quem in duas equales parallelogram-
mus diuidet: eorum alterum resoluē in quadratum qui erīt d. tti cir-
culi z sui quadrati medietas. Huic igitur quadrato per precedentes
equalē circulū inuentū dato circulo inscri-
be z erīt datus circulus in duos circulos
equales partitus. Idem autem aliter sine
circuli quadratura fieri pōt: inscribatur enī
dato circulo: quadratus: eidem pō quadrato
torursus inscribatur circulus. qui prior cir-
culi datus erīt circumscripti medietas. Nam
perinde atq; quadratus circulo inscriptus
eidem circulo quadrati medietas est ita et
econtrario circulus omnis: quadrato inscri-
ptis: circumscripi eidem quadrato circuli: est dimidium.

Liber cubicationis sphere.

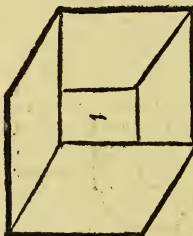
Quod circulus est in planis: hoc in solidis est sp. era. z quod in illis
quadratus: in his: est cubus. et quod ad planam figuram lineatū lo-
lidam: est superficies.

Cubatio sphere

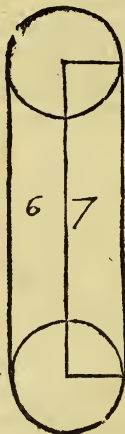
Si parallelogrammus super planum equaliter: nullo suorum extremorum fixo: moueatur: suo motu corpus rectangulum et equedistantium laterum absolute.

Quod si idem parallelogrammo quadratus fuerit: qui sue costae longitudinem equaliter super planum: nullo facto eius extremo ducatur erit totum corpus descriptum: eius quadrati cubus.

Si vero parallelogrammus circa aliquam suarum linearum immobilitate fixam ducatur eius motu columna: aut columnae portio fiet: cuius axis erit latus parallelogrammi fixum: extremas vero eius bases: latera parallelogrammi opposita: axi contermina descripti: et extremam eius orbicularem superficiem: latus eiusdem parallelogrammi circumductum: axi oppositum.

Plana superficiei alicui suorum extremorum fixo quantumlibet circumducta: quod eius revolutione describitur corpus: eius quod eadem superficiei: in superficiei planam orbicularem superficiei: prioris revolutionis: equalem ducta describitur est medietas.

Quo fit ut cuiusvis parallelogrammi columna rotunda ei quod ex eodem parallelogrammo in columnae semiperipheriam: aut ex duplo parallelogrammo in semiperipherie medietatem ducto nascitur est equalis. Quod vero ex priori parallelogrammo in peripheriam eiusdem columnae totam: aut ex duplo parallelogrammo in eius semiperipheriam fit eidem columnae est duplum. Quod autem ex duplo parallelogrammo in tota peripheriam nascitur ducto toti columnae quadruplum comprobatur.

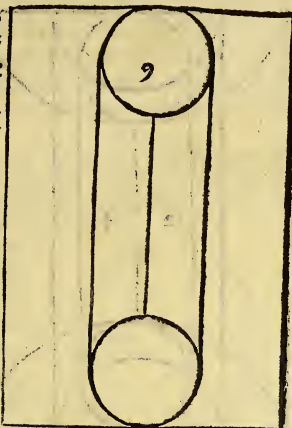
Parallelogrammus qui alicui suorum extremorum fixo circumductus: rotundam columnam describit: est eius columnae semidiameter duplo: pro parallelogrammo: tota diameter cuius circumferentia quae et peripheria ducitur:

Cubatio sphere

est tota orbicularis superficies eandem columnam cum basi/ bus vtriusq; circūdans/circūse rentie vero medietas/que z se/ miperiferia/est eius superficie di midium.

Si rotunde columnę circū ferentia plano insistat: erit mu tuus contactus/vtriusq; linea recta:axi ipsius columnę equa lis.

Si super planum equaliter rotunda moveatur columnam nec esse est inter superficies eq distantes eam moveri: cuius axis aliam planam superficiem mediam suo motu describet: vtrique extremarum superficies rum equedistantem z equalem.

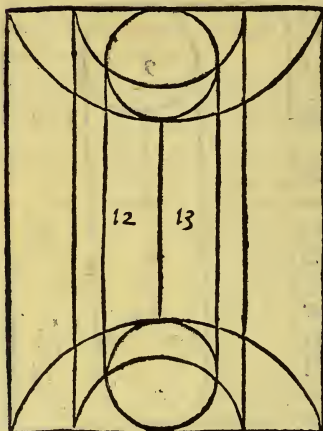
Alia hoc pacto super planum equaliter rotunda co lumna singule eius lineę/axi equedistantes/preter axem/ad subiectum motui planum declinant/aut sursum ab eo eleuan tur suaq; deprellione aut elevatione orbiculares superficies describunt/quarta parte circūferentie columnę necessario mi nores. Solus vero axis nusquam a medio aut deprimitur/ aut elevatur: sed equaliter in rectum fertur: superficiem non orbicularem/sed planam suo motu describens.

Si rotunda columna quarta dumtaxat sue circūferen tię parte/super planum equaliter torqueatur/superficiem pla nam suo motu absoluet eidem quarte sue circūferentie par ti equalem / media vero parte in girum ducta: erit absoluta plana/superficies/medie eius circūferentie equalis.

Quod si perfecta fuerit columnę super planum reuolutio/ erit tota plana superficies ea reuolutione absoluta/roti circū ferentie columnę equalis.

Cubatio sphere

12

13

Rectam lineam reuolutionis quarte partis circunferentie columnne item et medie et consequenter totius circunferentie in plano inuenire.

Inuentantur per nouemdecim et viginti quatuor daturae propositi ones/puncta reuolutionis basium date columnne scilicet quarte partis circunferentie et medie et totius. Sunt enim columnne rotunde bases duo circuli his vero punctis inuentis ducantur ab eisdem recte lineae axe date columnne in plano equidistantes. Hae enim lineae sunt quae proponuntur.

Planam superficiem quarte partis circunferentie rotunde columnne: deinde et medie et denique circunferentiae toti equalem assignare.

Inuenta linea reuolutionis quarte partis circunferentie columnne rotunde erit: superficies plana ab eadem lineam prioris contactus: quarte partis circunferentie columnne equalis. Et eo pacto ceterae superficies facile perquirantur.

Cuiuslibet sphaerae et suae columnne maximi circuli sunt equalles. Quibus quidem bases illius vero diametri

Euolata equaliter super planum: quarta suae circunferentie parte: columnnam rotunda tota eius diameter in superficiem planam reuolutioni subiectam: quarte suae circunferentie parti equalē ducit corpus parallelogrammū describens eidem columnne equalē: cuius longitudo est suarum basium diameter illa et ita tertia quarta suae circunferentie pars. Et crassities totae suae diametri axis.

Eadem vero columna secundum partem suae circunferentie mediam super planum equaliter delata eius iisdem diameter in planam superficiem: dimidie eius circunferentie equalem ducit parallelogrammū corpus totae columnne duplū describens.

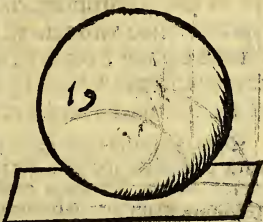
Cubatio sphere

Quod si eadem columna rotunda/praecata revolutione su-
per planum ducatur/ducitur eius diameter in planam super-
ficiem totius eius circumferentie equalem parallelogrammum ite-
rum describens: corpus eidem colūne quadruplū: date rotunde
cuius axis quarte sue circumferentie parti equatur equalem
cubum assignare.

Sumas inter basium date columnae diametri et eius apem/ per
quadraturam/recta linea/vtriusque proportionalis que in seipsam ducta:
quod est cubi/quadrum efficitur. Haec igitur quadratus. in seipsa nos-
ce tur inde questus cubus/ date colūne equalis.

Sphera sup planā superficiē p̄stēs
eandem in solo puncto contingit.

Puncta revolutionum circūse-
rentie sphaerē sup planum siue quar-
te p̄tis siue medie siue totius: vtriusque
p̄cta revolutionū circuli aut lineae
revolutionū rotunde columnae licet
investigare.

Si sphaera super planum consistit

et eandem in puncto contingens puncto revolutionis
quarte circumferentie partis inuenio: ad ipsam a puncto cuncta
tus recta linea extendatur: erit secundum eius quantitatem: circuli
in eodem plano ductus medie orbiculari sphaere superi: et que
et eius semiperipheria equalis.

Si sphaera super planum equiter in rectum moveatur: erit sui mo-
tus spatium columna rotunda cuius basis ipsius sphaere dia-
metro equalis.

Sphaere diameter est circulus eadem concentricus eam in duo equas
lis diuidens cuius circumferentia est in circumferentia sphaere.

In cōcaua rotunde colūne sup̄ficie posita sphaera: eandem secundum
sue diametri circumferentiā vndiquaque contingit.

Si sphaera super planum secundum rectam vnius quadrantis reuo-
lutione moueatur: ducitur eius diameter in rectam lineam
quarte circumferentie sphaere parti equalem eo motu rotundā
columnā describens: date sphaere equalis: cuius vtriusque bases
ipsius sphaere diametro equantur: eius quoque axis lineae recte quarte
partis circumferentie ipsarum basium et totius diametri sphaere est equalis.

Cubatio sphere

25 Quod si sphaera super planum/recto tramite/media reuo-
 lutione pergat/contingit eius diametrum in rectam lineam
 duci medietari circūferentie sphere equalem/quod idem du-
 ctu columnā rotundam efficiet/eidem sphere duplam:cuius
 26 vireq; bases erunt/vt prius ipsius sphere diametro equales:
 eius vero axis recte linee/medie circūferentie basium diame-
 tri sphere equali/equalis. Si autē sup planū pfecta fiat reuo-
 lutio eius diameter nō rectā lineā ducit totū circūferentie sphe-
 re equalem: eo quidem ductu rotundam columnam describēs
 sphere totū quadruplam:cuius bases iterum diametro sphe-
 re equantur:eius vero axis est linea recta:recte linee/toti circū-
 27 ferentie basium ⁊ diametri sphere equali/equalis. Unde cui
 libet date sphere rotundā primo columnam assignare equalē
 est manifestum. Et deniq; ex columna cubum.

Sumatur enī recta linea reuolutionis quarte partis circūfe-
 rentie propositae sphere/quarte equalis:in quam sphere diameter du-
 cta rotundam columnam conflabit: eidem sphere equalem. Hūc
 ergo columnam partis huius inueniatur equalis cubus:qui ⁊ erit
 propositae sphere equalis:qđ est propositum. Patet ⁊ hoc idem sine
 columnae medio/immediatus demonstrari:hoc pacto:inter date sphe-
 re axem ⁊ rectam quarte parti sue circūferentie equam sumatur me-
 dia proportionalis linea:que erit quesiti cubi latus.

28 Si semicirculus pfecto gyro siue diametro circūducatur
 sphaeram describit:cuius axis est ipsius semicirculi diameter
 Et cuius rursus diameter est circulus eidē semicirculo dupl⁹
 29 Semicirculus quomodolibet sue diametro circūductus:
 in arcum suo arcui coincidentem ducitur.

Arcus coincidentes sunt quorum semidiametri sunt equales.
 30 Quod fit ex ductu semicirculi in quencūq; arcū suo arcui
 coincidentem:eius quod ex eodē in recto lineam eidem arcui
 31 equalē ducto nascit corpus est medietas. Semicirculus q̄
 tuncūq; in rectā lineā ppendiculariter ducatur/columne ro-
 tunde medietatem producit.

32 Circulus totus in rectam lineam ppendiculariter ductus/ro-
 tundam columnam profert. Hinc omnis rotunda columna
 33 cuius basis propositi sphere diametro equales:si ⁊ eius axis
 quarte parti circūferentie diametri/eiusdem sphere fuerit eq̄
 lis ei⁹ dem sphere equatur. Si ȳo eius axis axi priori dupl⁹

Cubatio sphere

erit & columna eidem sphere dupla / si triplus tripla. Et si deniq; quadruplus / itidem quadrupla. Et omniumq; proportio axis columnne ad quartam circumferentiam diametri sphere partem ea est: & totius columnne ad totam spheram.

Que rursus vniuscuiusq; columnne / ad eius spheram proportio ea est: & extreme superficiet columnne circumdantis / ad superficiem sphere circumdantem atq; conueram.

Sphera vniuscuiusq; columnne dicitur: cuius diameter ipsius columnne basibus equatur. Et ediuerso sphere columna: cuius bases sphere diametro equales.

Unde orbiculari sphere superficiet extreme circumdanti atq; conuerse / equalem planam equidem & quadrantu liquet assignare. Nam signatur proposite sphere columna / eidem equalis. Erit igitur per precedentem conuexa eius superficies conuexa sphere superficiet equam: axis vero quarte parti circumferentie eidem & basis: toti diametro. Statuatur deinde columna super planum si sumatur ex vtraq; parte puncta reuolutionis medie circumferentie ipsius: interq; recta linea ducatur que necessario circumferentie vniuscus columnne scilicet & sphere equabitur: equantur enim per decimam quartam sphere & sue columnne circumferentie: inter quam & ipsius columnne arcum linee proportionalis erit quesit: circumdanti sphere superficiet equalis quadrati latus. Idem autem promptius hoc pacto fiet: inueniantur due recte: vna toti circumferentie: alio vero eiusdem quarte equalis: quarum media linea proportionalis in seipsam ducta: qd situm quadratum indicabit. Erit autem linea inter vtraq; proportionalis recta medie circumferentie eiusdem sphere equalis.

Unde rursus manifestum est: ex duabus rectis vtriusq; quidem medijs date sphere circumferentijs equalibus in seinuicem ductis: produci quadratum toti extreme eiusdem sphere superficiet equalem: ex duabus vero inequalibus: altera quidem toti circumferentie: altera vero quarte eius parti equalibus: parallelogrammum produci non quadratum / eidem circumdanti superficiet equum: rursus extreme circumdanti sphere superficiet equum circulum licet assignare.

Reperitur enim per trigintaquatuor quadratus eidem superficiet equalis. Huius vero quadrato / per viginti sex quadrature circulus equalis assignetur: qui & date sphere superficiet equus erit.

Datam spheram in duas equales dividere.

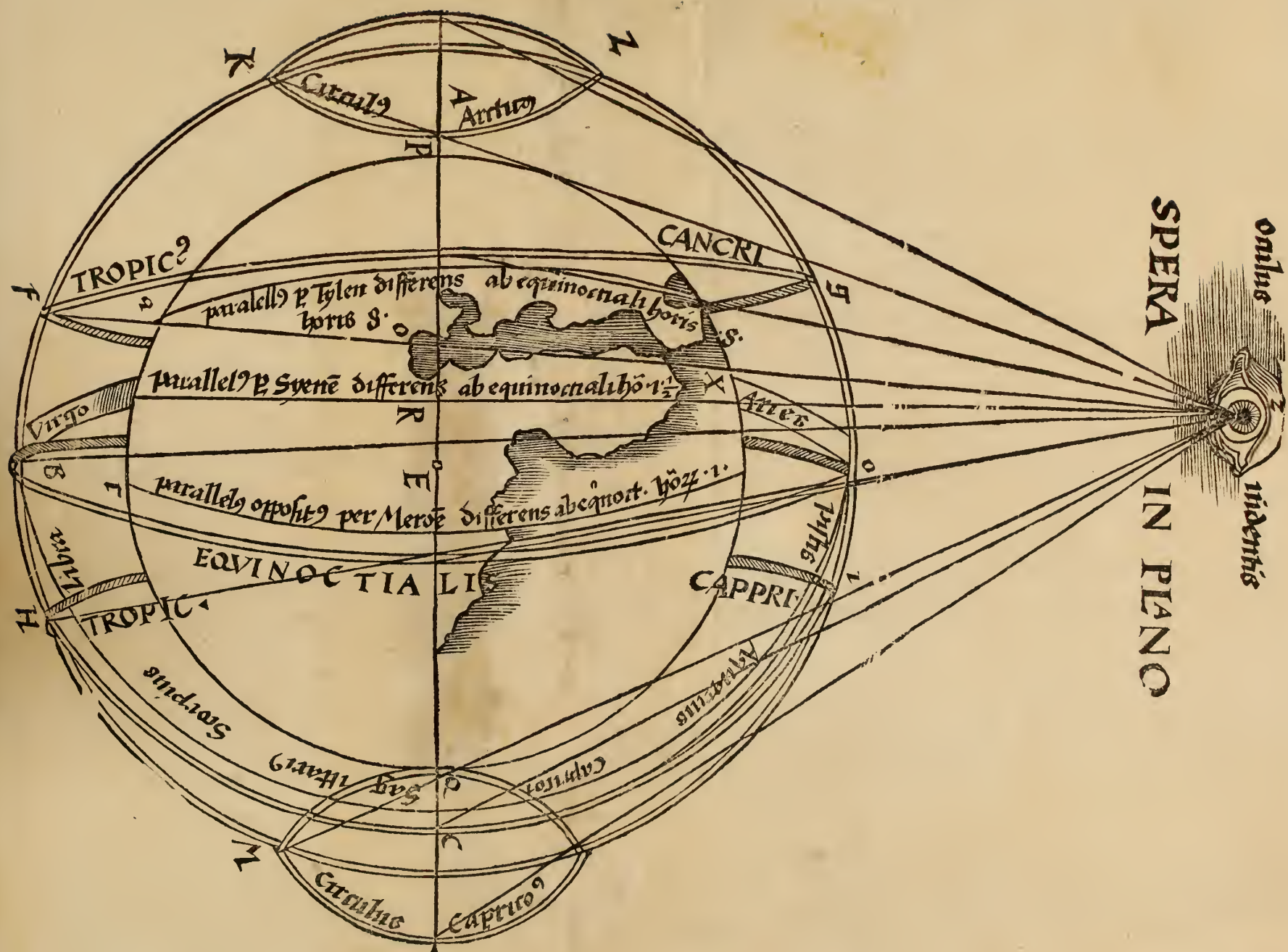
Inscribe date sphere cubum: cui rursus cubo spheram aliam inscribere / que prioris sphere cubo / circumscripte medietas erit. Eadem tamen

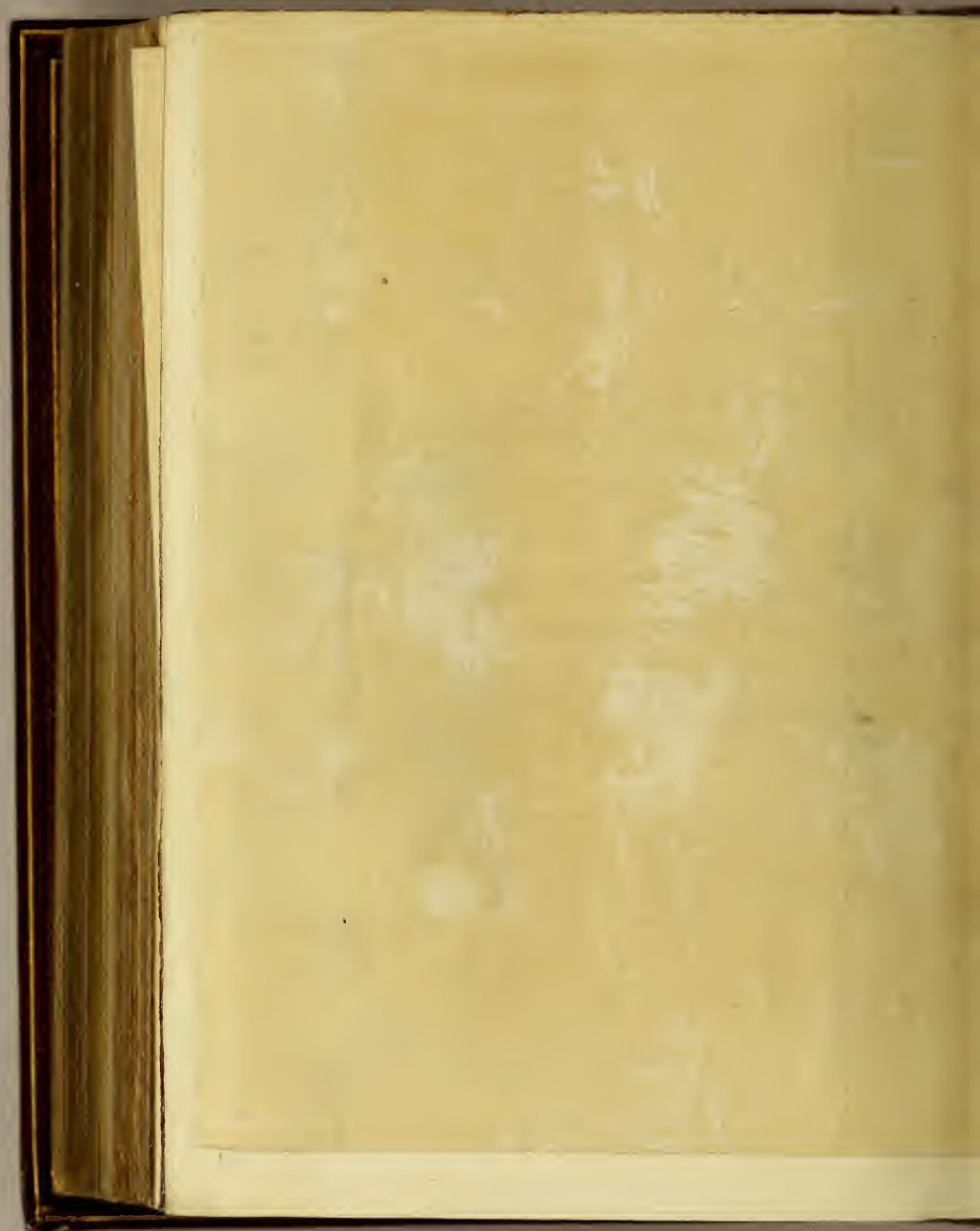
Introductio

est sphere z cubi adinuicem inscriptorum aut circumscriptorum que z circuli z quadrati ratio: utq; duoru in circuloz vnius quadrato circumscripti alterius vero inscripti: circumscriptus ad inscriptum est duplus: itemq; duarum quadratorum vnius circumscripti circulo: alterius vero inscripti: inscriptus iterum circumscripti medietas est: ita z si due quoq; sphere sunt hec cu o c reu scripta illa po e dem scripta: huic dupla illa erit ex opposito duocirculi: vnius sphere circumscribens: alter vero ab eadem circumscriptus erit hic illius medietas z omnium que erat quadrature circuli difficultas: par erit z cubationis sperere: qui non quadratum z circulum equare poterant: neq; etiam spheram: cubum equare: equaliaue hactenus demonstrare poterint. Hunc vero quadrato circulo z spha cubicata est: z resoluta in circulum quadrato dato proportionabiliter assignatus cubus in speram eidem equalem conuertitur. Libelli de sphere cubatione finis.

Intenductio in scientiam perspectivam.

Visus	Visibile	Flans
Visibile	Lux	Viridis
Videndi medium	Umbra	Purpureus
Visibilis species	Color	Magnitudo
Visualis radius	Magnitudo	Punctus
Speculum	Color	Linea
Visus	Extremus	Superficies
Simplex	Medius	Corpus
Compositus	Extremus	Speculum
Rectus	Albedo	Concauum
Obliquus	Nigredo	Planum
Integer	Medius	Conuegum
Fractus	Punctus	

Inscientiam perspectiuā

Visus est perspectiua potestas: visibilia obiecta deprehendens. Et nonnullus videndi virtus: nonnullus vero visio autem visibilis obiecti ad visum diffusio speciesque dicitur.

Visibile est visus obiectum quocumque per se a visu deprehenditur. Que enim per accūs: ut alterius similitudinem aut pūatione videntur: presenti proposito minus congruunt. Et oportet enim

substantie: suorum colorum aut magnitudinum species visibiles sunt: tenebre vero lucis defectu. Videndi medium est diuisibile spatium: per quod visibilis obiecti species ab eo ad visum defertur.

Visibile vero species est eius quod videtur similitudo: id ipsum visui representans.

Visualis radius est linea recta: que a centro visus digrediens ad visibilis rei centrum terminatur. Et hic radius primus: ceteri infiniti sunt.

Speculum est corpus: quod reflexam visibilis rei speciem palam ipsi visui refert.

Visus simplex est rei simplici eius similitudine intuitio.

Visus vero duplex: qui duplici reflexaque specie rei visibile deprehenditur.

Visus rectus est cuius visui radius visibilis rei est perpendicularis. Obliquus vero visus est cuius radius visibilis rei non perpendiculariter incidit.

Visus integer est qui simplici regulari ac per totum eiusdem nature medio sit.

Lux est omnium visibilium primus: que per se ceterorum visibilium species: visui perfert. Et oppositum est simplex et pūatio: quod tenebre dicunt visibilium: re species a visu intercludens. Ambra vero est lucis a corpore opaco interceptio.

ambra

ambra

Color est proprium visus obiectum nullo alio sensu preceptibile. Magnitudo vero est visus obiectum cōe quā per visum tactus quoque sentit. Color.

Color extremus est color simplex excellens et primus. Medius vero quod ex coloris extreme distantia defectuque nascitur. Et color quodammodo sunt: in

sensibilibus corporibus mīme inherere: nobis tamen ob

ipsum visibilium distantiam aut nisi visus debilitate aut radiorum reflexione non demonstrant.

Hec omnium aut veros rerum colores imutant: aut non existentes apparere sciunt. Albedo est color visuum radium dispers

gens. Nigredo que radium eisdem congregat. Punicus qui et flavus color est qualis malis punicis inascitur. Viridis aut qui per plurimum ex humidorum corporum vita aut putredine nascitur. Et purpureus est sanguinis color nigro imediatus. Et hi quidem sunt communes viridis medius tertius purpureus.

Viridis medius tertius purpureus.

Magnitudinum.

A ij

Introductio

Qui punctus/linea/superficies et corpus geometricum introdu-
ctorium pandit. Sunt autem puncta/linee et superficies secundum
se quidem visibilia. Corpus vero minime secundum se visibile: et
quod undiq; circumstantibus clauditur superficiebus intrinsecus oc-
culum abditumq; manens.

Quoniam enim corpus nos videre dicimus: eius aut sola puncta aut li-
neas aut superficies non intimam ipsius profunditatem intuenitur
Speculorum.

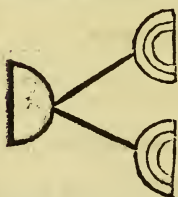
Speculum concavum est concave sphere portio.

Conuerum vero cuius conuexa superficies visum respicit: cuius su-
perficies concava ad visum conuertitur.

Planum autem speculum est cui ad visum conuersa superficies est
plana. Diffinitio proprietatis visuum.

Omnis visus visibili eius speciem suscipiendo patitur.

i
2
3
4

Necesse est visum visibili attiguum immedi-
atumq; non esse. Atque oculi videndo in idē
visibile concurrunt: itaq; ut unus oculus si
mul intuentur.

Visus tribus spherulis distinguitur: extre-
ma quidem circumdanti: quam albugineam
dicunt: media vero cerulea quam corneam:
intima autem nigricante quam vineam gla-
cialemq; appellant.

5
6
7

Harum omnium spherularum in centra vnica recta linea continet

Totus visus in spherule vnae centro consistit.

Linea omnium spherularum centra continens: est earum axis y-
nicusq; earum perpendicularis.

8

Duobus oculis ut vno tantum oculo sumptis: quicumq; radius vni-
corum est perpendicularis est et alteri perpendicu-
laris imaginandus.

Omnis visus secundum rectam lineam fit.

9
10

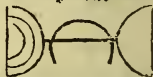
Si inter visum et visibile vlla est curuitas aut
tumor visionem aut impedit aut frangit. Aniuersus oculi intuitus
ordem non perfectum sed tantum dimidium op-
plet.

Quanta est oculi diffusio qua extertitus patet:
tantus est et eius intuitus.

11
12

Hanc fit ut quatuor solidorum angulorum spatio
ac toto hemispherio visus visibilia deprehendat.

Visibilis.

In artem speculatiuā

Omne visibile: in visum propriam speciem agit.
 Visibilis rei substantia immota manet: cuius sola species in oculum pergit.
 Visibile toto hemisphærio: suam similitudinem in eodem partem fundit.
 Hinc visibilis: et visus diffusiones equantur.
 Necessè est visibile visui in eius diffusionem/expansionem atque hemisphærio/esse obiectum.
 Sine lumine/visibilia nusquam cernuntur.

Medij videndi.

Medio videndi visus visibile separantur.
 Primum mediū visibile patitur: postremo in visum agens.
 Videndi mediū: utriusque visui et visibili immediatū est.
 Omne videndi mediū est corpus transparens.
 Conuenit videndi mediū arcu lumine esse affectum.
 Medij videndi duo sunt hemisphæria: vnum quodē quo ad visum: alterū vero quo ad visibile querit.

Hic solum videndi medium perfectum est: ut quod totius sphere ambitu circumquaque radios expandit.

Visualis radius.

Secundum totum visus hemisphæriū visualis sese radius emittit.
 In ipsa visuorum radiorum effusione: oculis sui centri iudicio: ut indiuisibilis est sumendus.
 Solum glacialis sphaere centrum: visuos toto hemisphærio fundit.
 Omnes visui radij: sicut sphaere oculi glaciali perpendiculares.
 Fortissimus visui radius est: qui totius visus arcui cōtinuus/directusque existit.
 Fortissimus visui radius anterior: ceteri vero qui ad dexteram dextrum: qui ad sinistram sinistri dicuntur
 Visualis radius: in vnum tantum visibile perfecte intendit.

Visibilis species.

Visibiles species ab ipso visibili effusa: totum hemisphærium complet.
 Visibilium species: minime secundum totum hemisphærium/aut lineas equidistantes in oculum pueniunt.
 Rerum visibilium species: aut secundum lineas rectam aut trigonum: aut pyramidem a visibilibus ad oculum per gunt. Inuicem vero pyramidis basis in re visibili: conus autem in oculo existit.

Introductio

Aduersus visibilis rei punctis: diuersi vsui radij omnes in eundem oculum concurrentes producuntur.

Quolibet visibilis rei punctum: radios potentia infinitos. in varios oculos hemispherio toto rem visibilem circumstantes expandit.

Cuiuslibet visibilis speciei radij vnusquisq; in tñ vñ oclm cadit. Eiusdem visibilis species tum demum z earundem specierum radij in immensum multiplicantur.

Diuersorum rei visibilis punctorum in eundem oculum tendentium radij quanto longius pergunt tanto quoq; minus adinuicem distat.

Eiusdem vero puncti radij in diuersos oculos expansi: quo magis a visibili: eo quoq; magis z inter se oblongantur.

Qualis est extrinseca rei dispositio: tale est z in oculo: cunctis paribus: sue speciei iudicium.

Sit visus cū extrinsece rei dispositio: difficilia tolle: par ē in oclō sue speciei. ordo atq;

Impossibile est plures visibi: repātatio. lis speciei radios eidē oculo esse ppendicu-

lares: plurib; vero oculis: plures spherici visibilis radios ppendiculares esse cōtingit.

Alioñ autem visibilium minime.

Visibilis species sue varietatis substantiaz z omnia eius accidentia oculo declarat.

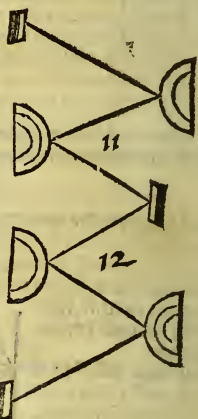
Speculi

Speculorum forme secundum geometricarū figurarū species variantur suntq; tot speculorum conficiendorum modi: quot z geometricę figure.

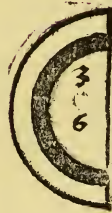
Necesse est rerum visibilium species visibiliter a speculo in oculum reflecti.

Speculum neq; omnino transparens est neq; omnino opacum.

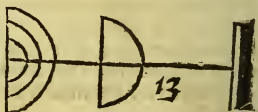
Corpus simpliciter opacum: visibilium rerum species aut non suscipit aut susceptas minime pandit.

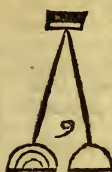
Corpus vero quod omnino transparet easdem species minime reflectit. Hinc specu in extrema superficies perspicua: postrema vero opaca sit oportet atq; ex dissimilibus superficieb; est speculuz mixtum.

Suprema speculi superficies visibilium rerum suscipit species: extrema vero easdem reflectens in oculum refert. Speculum superficies prima a visibilibus speciebus patitur: extrema vero primū quidem ipsis relinquit ac demū eaz reflectione agit.

In sciētiam perspectiuam

Contingit trāspārētia corpa opacē corpibz p̄iuncta atq̄
attigua fieri specula: ea autē p se supra specula nō sunt. 9

Necesse est speculum inter rem visibilem et oculum quos
modolibet atq̄ vtrius esse medium.

Si visus et speculum a re visibili aut res quidem visibi
lis et speculū a visu ex opposito dissentierit eorum situs
ad reflexū imaginis perceptionem incommodus. 11

Quous autem alia eorum dispositio reflexe in maximā
intuitioni congruit veluti cum fuerint visus et visibile 12

coniuncta: ac eodem in parte sita ipsiq̄ speculo opposita.

Ab omni speculo perpendicularis reflectionis inuisibilis est imago 13

Res visibilis in tanta speculi profunditate apparet quanta est eius 14

a speculo distantia.

Visus simplicis.

Simplex visus rei vniuscuiusq̄ veritatem prima eius similitudine
deprehendit.

Simplex visus visibilis species est simplex et sue veritatis prima: a
qua recto tramite ad oculum pergit. 2

Simplex intuitioni speculo opus est nullo. 3

Quicquid in parte oculi collocatur: simplex visum inuisibile manet 4

Unde fit vt simplicis intuitionis obiectum: ex necessitate visui secū
dum situm debeat opponi. 5

Simplex visus composito fortior ac primo approbatur. 6

Compositi.

Composito visu vniuscuiusq̄ rei veritate scda ei⁹ similitudine traemur

Compositus visus est reflexus.

Composito visu speculum est necessarium.

Compositi visus obiectum est prima veritatis

similitudo q̄ scda similitudinis medio i speculo apparz

Compositus visus duplici radio fit altero qui

dem directo a re visibili ad speculum/altero ve

ro reflexo a speculo ad visum.

Angulus incidentie directi radij super specu-

lum. Fieri radij angulo est equalis.

Visus cōposit⁹ simplici debitor posteriorq̄ est

cōpositi intuitionis obiectū in oculi pte collocari debet.

Sola cōpōta i eundē res sc̄pas suāq̄ similitudinē traent.

Omnis angulus speculo ppendiculariter incidens in se

ipsum reflectitur. Recti.

Rectus visus obliquo fortior est et quedā eius equalitas

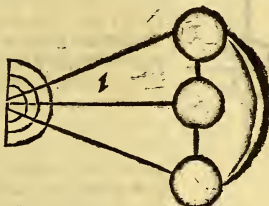
impossibile est plura visibilia aut plures eiusdē visibil

ptes a recto visu ab eodem oculo deprehendi.

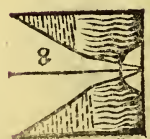
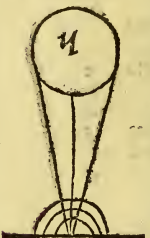
Hinc q̄cquid oīo simplici visu deprehēdit id inuisibile eē opz et p̄ictū

Res enī diuisibilis simplici visu videri dī: q̄ eius aliquis radius ocu

lum perpendiculariter incidit. Contingit rei visibilis radij q̄ ab oculo

Introductio

videt eisdē scdm longitudinē & latitudinē ppēdiculārē eē aut
lōgitudine ppēdiculārē:latitudine pō obliquū aut lōgitudie
obl quūz latitudie ppēdiculārē aut deniq; & lōgitudiez lati
tudie obliquū. *Oculus* in centro positus:ola circūferē:ie pūcta
recto visu ppēdit. Quislibet pūcti circūferētie recte intui
tigitz rad^o i vlcioria pēnsa p eius centrū trāsit. *Obliqui*
Obliquus visus recto minus fortis est:inequalis.
Si idē oculus plura simul visibilia aut plures eiusdē visibills
pres frueat:erūt aut oēs intui^o aut pter tñ vñū ceteri obliq
Si pluriū eiusdē visibills radiorum fuerit vnusquispiā oculo
perpendicularis non obliquus sed rectus censetur visus.
Si vero radij oēs oculo obliqui:visus censendus obliquus.
Si fuerit oculus extra circūferētie centrum:sed in eius am
bitu consistens:duo tñ eius puncta diametro distantia recto
intuitu perspiciet:ceterorum vero punctorum obliquus erit
Oculus vero extra circūferētie & centrum & ambozum consi
stet:aut nullum aut vñum totum eius punctum recto depie
hendit: iuditio:cetera vero puncta obliquo.

Integri

Simplex & eiusdem nature medium:radiorum visualium spe
cierumq; visibillium integritatē saluat.

Integro visu res:visibills tantum vna & integra videtur.

Integri visus rad^o a visibili ad oculū direct^o continu^o vnus
q; p. mēnerit.

Fracti.

Dissimile mediū occurrens:obliquos visuales radios frāgit.
Fractus radius. in eo quo frangitur puncto angulū facit.

Acti visibills radius interuententi dissimili medio perpendicu
lariter incidens ab eo non frangitur.

Solus is radius a dissimili medio frangitur qui eidem ad im
pares angulos incidit. Est autem dissimile medium vt rarius
aut densius. Rarius enim magis quidem diaphonum minus
resistit:denlius vero minus diaphonum magis suapte natu
ra resistens.

Omniū rad^oz perpendicularis est fortissim^o. ceteri vero quā
to perpendiculari pō priores. tanto fortiores. quanto vero ma
gis ad perpendiculari remoti tanto debiliores existunt.

Interdū radij qui magis a perpendiculari distant. dissimilis
medij occurfu franguntur.

Radiorum fractio aut perpendiculari aut ad ppēdiculārē fit
Rarius mediū vt aer. rarius perpendiculari frangit. Denlius
vero vt aqua ad perpendicularē.

Radij qui ad perpendicularē franguntur longi^o porrecti tā
dem perpendiculari concurrūt ipmōz adaugent.

Plerūq; qd directo radio videri nō pōt. eodē fracto pēpitur.
Directo in fractoz radio res vbi est apparet. fracto vero extra
ipū locū videt.

6

7

1

3

4

5

i

2

3

i

2

3

4

5

6

7

8

9

10

ii

Insciētiam perspectiuam

Fracto radio res in eo apparet loco in quo pyramis visus cum perpendiculari radio a re visibili ad diap̄ont corporis eam continentis superficiem ducto concurrir.

Quicquid visibilium rerum reflectit radios eodem frāgit z non quicquid eos frangit reflectit.
 Omnis radius reflexus est z fractus z non omnis fractus re

Transparentis corpus radios solum frangere slectitur. at non reflectere sufficit.

Fracto radio res apparet interrupta. Lucis.

Lux est lucidorum corporum species.

Sine luce aut visibilium rerum non diffunduntur species aut in medio quidem diffuse: minime ad oculum perueniunt aut in oculo recepta vis intuitiua non sentit.

Unde fit vt lux sit diffusionis visibilium specierum: a ut e arum directionis in oculum aut intuitiui iudicij actus.

Lux rursus est z perspicuorum z colorum z visibilium omnium actus.

Sub luce fulgor lucis similitudo comprehenditur.

Fulgida corpora proprio fulgore in tenebris conspiciunt. Quodlibet lucidorum corporum p̄ictum toto hemisphero lucem in tectum diffundit.

Umbre

Omnis tenebre umbre sunt: umbre vero nō omnes tenebre. Umbra est quedam opaci corporis species.

Necesse est inter vmbriam z luminosum corpus diametraliter corpus opacum opponi.

Corpus transparentis luminoso corpori opposito nulla est umbra. Et a corpore luminoso lumen secundū pyramidem diffunditur ita z ab opaco umbra.

Si lucidū corpus fuerit opposito sibi opaco maius erit eius umbra/pyramis directa atq; perfecta. Si vero equale columna. Si minus pyramis eueria z imperfecta.

Si fuerit opaci corporis umbra pyramis: eius axis quantum liber productus per corporis opaci z lucidi cētrum transibit

Umbre corporis opaci pyramis eandem n. bilateram cum corpore opaco sortita est figuram.

¶ iii

Introductio

9
10 Ex corporis umbra/eius quantitatem deprehendere licet.
Angulo ⁊ axe pyramidis umbræ deprehensis: corporis umbrosi quã-
titas in promptu assignari potest.

Colours.

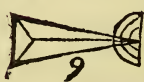
1 Colores sunt extrinseca substantiarum rerum signa.
2 Color est luce posterior: ⁊ vt eius potentia qua sine inuisibilis manet
3 Colores autem ex rerum natura: aut passionibus aut luminis reflec-
4 tione aut aliorum colorum iuxta positionem gignitur.
5 Colores ex rerum natura aut passionibus ori: veri sunt: quorum illi
6 in subiecto permanentes. hi vero vt plurimum fluidi continuo di-
spereunt. Qui vero ex luminis reflectione aut aliorum colorum iux-
ta positione nascuntur: non veri sunt sed tantummodo apparentes
Veri colores opacis dumtaxat corporibus insunt. Apparentes autẽ
et in opacis ⁊ transparentibus conspiciuntur.

Magnitudinis.

2 Contingit magnitudinem propria specie vel nullo affectam colore
videri.
3 Magnitudo aut secundum lineam aut superficiem aut corpus vi-
detur.
4 Ex visu magnitudinis: eius quantitas est cognoscibilis.
5 Sub magnitudinibus earum termini comprehenduntur.
6 Soli magnitudinum termini sunt principalia visus obiecta magni-
tudines vero media quibus sui termini conspiciuntur: principale vi-
sus obiectum est quod videtur. Medium vero secundum quod vi-
detur.

6 Omnes magnitudinum termini secundum suas
magnitudines videntur: punctum quidem secun-
dum lineam que secundum superficiem: que secun-
dum corpus.

7 Inter magnitudinum terminos qui est solum ter-
minus: ⁊ non magnitudo veluti punctus visibilis
quidem est: at secundum ipsum nihil videri contin-
git.

Insciētiam perspectiuam

Inter vero magnitudines/ea itemque sola est magnitudo /termini ratione deficiens veluti corpus:solum secundum ipsam quippiam videtur ipsa vero inuisibilis manet.

Hinc terminorum extremus vt punctus solum principale est quod videtur nullius videndi medium:extrema vero magnitudo vt corpus/solum videndi medium/uo[n] principale.

Medij autem termini et magnitudines vt termini quidem ad seipsos precipua sunt visus obiecta/vt magnitudines vero ad suos terminos/media quibus videantur.

Omnis magnitudo a longe inspecta/plurior apparet atq[ue] minor.

Colorum extremorum et mediorum.

Colores extremi sunt medijs natura priores.

Extremi colores sunt tantum duo/medij vero infiniti esse possunt.

Extremi colores sunt tantum duo medij vero infiniti esse possunt.

Extremi colores medijs certiores sunt et permanentiores.

Extremos colores frequentius rei natura aut passio profert raro autem colorum iuxta positio aut radiorum reflectio.

Medij vero colores frequenter quacunq[ue] ex causa gignuntur.

Hinc extremorum colorum difficilior est ortus interius et causa. Mediorum vero facilior.

Albedinis et Nigredinis.

Introductio

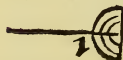
- 1 Albedo est vt nigredinis habitus: lux: arcus ⁊ perfectio,
- 2 Nigredo vero vt eius priuatio: vmbra: ⁊ imperfectio.
- 3 Albedo est natura nigredine prior.
- 4 Contingit ex albo in nigrum ⁊ medium colorem omnem permutari.
- 5 Ex nigro vero in album aut medium colorem aut: impossibilis aut difficilis est regressus.
- 6 Albedine dispersus visus debilitatur: nigredine vero collectus: fortior euadit.
- 7 Omnis color de prope qualis est apparet ex distantia vero tantam nigredine permutari videtur.
- 8 Hinc nigredo est omnium colorum finis: in quo vniuscuiusq; deficit visus.

Punice: viridis: purpurei.

- 1 Fulgidum interstitio nigro conspectum: puniceum gignit.
- 2 Quicunq; lucis radius ex reflectione puniceum gignit: debilior: factus viridem profert.
- 3 Rursum quo fortiore viridis color gignitur deficiens continuo in purpureum permutatur.
- 4 Ex punice igitur defectu viridis: ex cuius imminutione purpureus oritur.

Tres scilicet viridis colores sunt: puniceus: viridis: atq; purpureus qui ex: radiorum reflectione nascuntur.

Puncti.

- 1
 - 2
-
- Rectum secundum rectam lineam videtur eiusq; radius est linea recta.
Quodlibet transparentis corporis punctum ex omni parte est visibile.

- 3 Transparentis corporis quodlibet punctum secundum spheram totam radios in medium profert.
- 4 Sola opaci corporis extrema puncta: que extremis eius superficiesbus insunt: visibilia sunt intima autem inuisibilia.
- 5 Nulla opaci corporis extrema puncta hemispherio toto sunt conspicua.
- 6 Omnis puncti intuitus est eiusdem perpendicularis.
- 7 Impossibile est ab eodem oculo punctum secundum superficiem aut corpus videri a diuersis autem contingit

In artem speculatiuā

Linee.

1 **Linee visus**, est superficies triangularis: cui⁹ conus in oculo/basis vero linea que videtur.

2 **Recte linee simplex** est visus: curue vero triplex: concauus / connexus / et venter.

3 **Oculus concauo aspectu**: quamcunq; circumferentie portio-

4 nem intueri potest: totam vero circumferentiam minime. Connexo vero aspectu neq; maiorem/neq; mediam: sed solam minorem intuet.

5 **Si oculus curuam lineam conexo intueatur**

aspectu: fueritq; angelus visionis in oculo factus/alicui⁹ polygonie equilateræ et equiangularie figure angulus: erit curue

pars visa tota sue circumferentie pars: quora

est eiusdem figure ab eius lateribus et angu-

lis sumpta denominatio: cui subtena chorda

erit eiusdem peligione toti circumferentie in-

scribende latus.

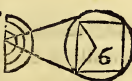

6 **Unde sit** vt si idem angulus fuerit rectus: cur-

ue connexo aspectu vise pars/sit totius circū-

ferentie quarta: si vero acutus: quarta parte

maior: si deniq; obtusus.

7 **Rectam lineam** aut curuam concauo aut quarta minor. con-

nexo aspectu oculus inspiciens: eandem secundum planam superficiem videt.

8 **Si curuam lineam connexo aspectu intueat**

oculus: erit extreme visus linee. que in oculi

angulum claudit: eandem curuam contingen-

tes et inter se equales.

9 **Si curue linee venter fuerit aspectus** et ea quidem circum-

ferentia: erit totius visionis orbicularis superficies / rotunde

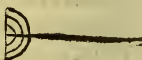
pyramidia circumferentia. Si vero circumferentie portio

12

Introductio

erit visionis superficies totius circumferentie pyramidis
pars

- io Si recta linea ab oculo videatur: fueritq; li-
nea recta ab oculi centro ad visam lineam edu-
cta: vnum tantum visæ lineæ punctum oculus
ex necessitate deprehendet.

- ii Si vero recta linea ab oculo ad visameducta: eidem in me-
dio eius puncto perpendiculariter incidat: erit visionis trian-
gulus æquilateralis aut orthogonius isosceles aut isopleurus.
Quod si extremo puncto fuerit perpendicularis: erit visio-
nis trigonius orthogonius.

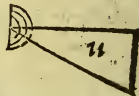
- i 2 Si vero recta linea ab oculi centro ad vis-
sam procedens: nulli eius puncto perpendi-
culariter incidat: erit totus visionis trigo-
nus amblygonius.

- i 3 Impossibile est lineæ visum corpus esse.

Superficiæ,

- i Orbicularis superficiæ duplex est obtus?

concauus et connexus.

- 2 Contingit concauo obtutu quamcunq; or-
bicularis superficiæ portionem intueri: totam vero orbicula-
rem non contingit.

- 3 Connexus visus: orbicularis superficiæ portionem neq; ma-
iorem neq; mediam ac solam minorem ex necessitate depres-
bendit.

- 4 Orbicularium superficialium concaui 2 connexi visus: pari-
bus curuiarum linearum intuitionibus proportionantur.

- 5 Utriusq; sphericarum superficialium: sunt pyramides rotunde
quarum bases sunt orbiculares superficies conspectæ.

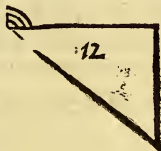
In artem specula.

Circuli idem visus: est pyramis rotunda/ cuius basis ipse est circulus.

Si recta linea ab oculi centro/ ad visam planam superficiem ducta fueris eidem directae: extremas dumtaxat eius lineas ocul^o intuebitur.

Si vero ab oculo linea recta/ ad visam superficiem planam ducta eidem ad angulos occurrat: eandem totam superficiem oculus deprehendet.

Figure plane polygonice visus: est laterata pyramis/ totidem laterum et angulorum.

Corporis.

Proprium corporis intervallū: est profunditas p se inuisibils.

Unde fit vt z corpus /propria dimensione sit inuisibile.

Corpori oculo obiecti solos angulos/ aut latera/ aut extremas superficies intuemur

Hinc vniuerse corporum intuitiones/ in superficie rerum aspectum resoluuntur.

Speculi concavi.

Omnes radij a centro speculi concavi ad ipsam educti: in seiplos reflectuntur.

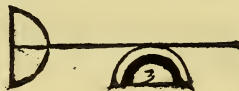
Hinc rei in speculi concavi centro posite non videtur imago: in quo si consistat oculus/ seipsum solum ex reflexione intuebit.

Si circulus aut sphaera concavo speculo concentrica sint: res reflectione nulla visibilia erunt.

Introductio

- 4 S. midiametri speculi concaui nullum punctum
(preter centrum quos in seipsum redit) ad aliquod
eiusdem semidiametri punctuz a speculo reflectit.
- 5 Quo fit vt oculus in speculi concaui sentidiamet-
tro positus nullum eius punctum intueatur. qui
si extra centrum fuerit nec seipm quidem videbit.
- 9 In speculis concauis: contingit et ab vno tantum
puncto /z a duobus /et tribus /z quattuor: minime
autem a pluribus punctis speculi ad eundem oclu-
lum fieri reflexionem.
- 7 Hinc in speculis concauis: possibile est eiusdem
rei z vnam tantam et duas /z tres /z quattuor ima-
gines apparere minime autem plures.
- 8 In speculis concauis res interdum maiores inter-
dum equales interdum z minores videntur.
- 9 Specula concaua ad solem conuersa signem ex ra-
diorum reflexione gignunt.
- 10 Si concauo speculo vel diameter vel chorda sub-
tendi intelligatur: in cuius vno extremorum / res
visibilis sit collocata: eandem in altero solo eius
extremo positus oculus ex reflexione deprehendet
in quolibet vero alio puncto consistens: nullam
eius intuebitur speciem.
- 11 In concauo speculo: radij ab extremis ad mediu-
m colliguntur.
- 12 Concauum speculum z maiore /z media /z mino-
re sphaere portione conficitur.
- 14 Si concauum speculum fuerit medie portionis:
extrema sue diametri puncta ad angelos rectos re-
siliunt: si vero maiorum /ad angelos acutos: si mi-
noris /ad obrusos. Conneti
Due recte lineae ab eodem puncto ad sphericuz cor

In artem specula.

pus a ductis eidem contingentes : minorem eius
portionem ex necessitate claudunt.

Hinc connexum speculū z maiore z media sphe
re portione super dūit: minore vero portione fac
tum/vtile est totum.

Rei visibilis radius connexum speculum cōtin
gens: non refilit sed continuus atq; directus ad
vltiora tendit.

Rei visibilis radi⁹ adlex
tremum diametri connexi speculi punctum dire
ctus: ad angulos rectos redit. Qui vero extra
diametri extremum intelligitur protendi: acutū
angulum reflexus gignit. Qui autem citra (non
transiens per centrum) obtusum.

Connexus speculū susceptos radios min⁹ p̄tinet
eosq; a medio sui extrema dispergi sinit.

Unde fit vt debilioz sit radius: um a cōnexo quā
a concauo speculo reflexio: minusq; in connexo
soli exposito: q̄ in concauo/ignis generetur.

Connexum corpus transparens/ac aere densius
sol expositum: factis radij u sub eodem corpore/
ad perpendicularem p̄currentib; subiecta corpora
adurit/gigniq; in eis ignem.

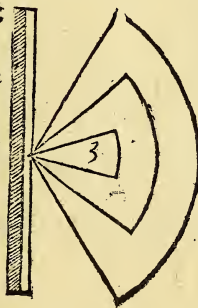
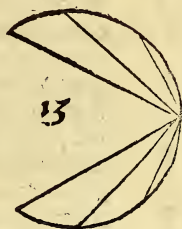
Plani

Inter eam connexumq; speculum/planum est
medium vtriusq; equalitas.

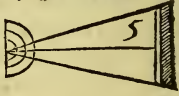
Hinc in planis speculis: neq; maior neq; minor
apparet imago si equalis/ac vera.

Si incidentis speculo plano radij angulus fue
rit recti medietas: erit reflexionis angulus inter
incidentem/reflexumq; radium factus rectus.

Si vero prioz angulus fuerit recti medietate mi
nor: erit angulus inter vtrosq; radios obtusus
si autem maior: acutus.

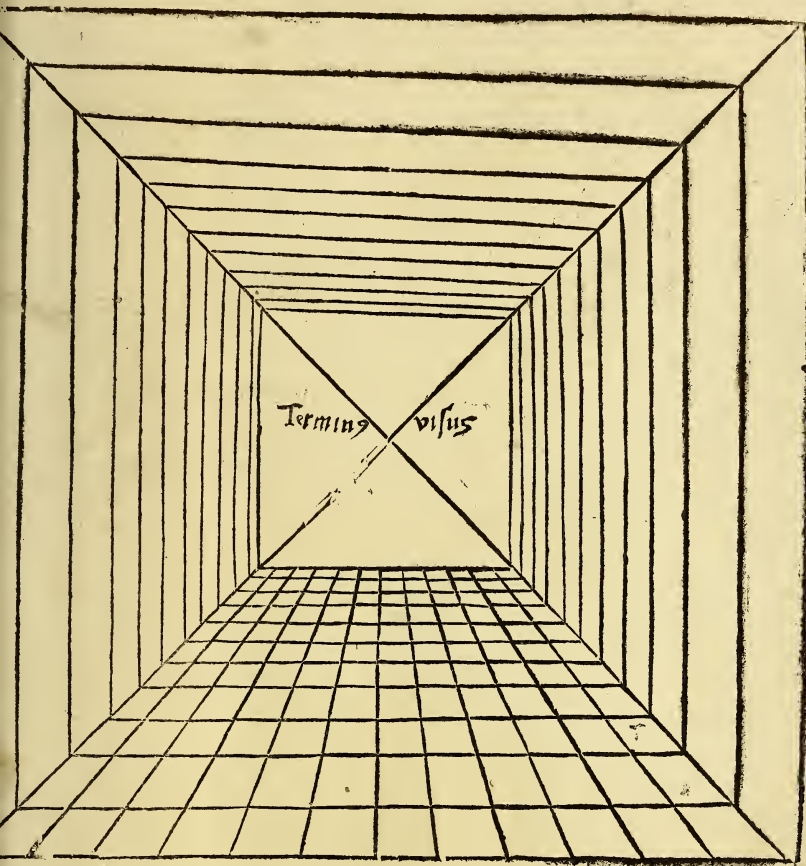

Introductio

- 4 'Rei visibilis radij plano speculo / aut
equedistantes aut directi': minime ab
eodem reflectuntur.
- 5 Impossibile est rei visibilis centro / ad
speculum planum: radios vno plures
esse perpendiculares.
- 6 Specula plana omnium planarum fi-
gurarum modis coaptantur.
- 7 Figure speculi plani diuersitas: nullam reflexionis aut appa-
rentis imaginis diuersitatem affert.
- 8 In speculis planis sit rei visibilis ab vno tantum puncto / ad
quemlibet oculum reflexio.
- 9 Quare 7 eiusdem speculis: vnam tantum apparet imago.
- 10 In planis speculis sic apparet imago: in quo visuales radij
cum catheto concurrunt.
- 11 Cathetus est linea recta a re visibili ad speculum perpendicu-
laris.
- 12 Duobus aut pluribus oculis in plano speculo eadem rei vi-
sibilis imago demonstratur.

Perspectiue introductionis finis.

In artem speculatiuā

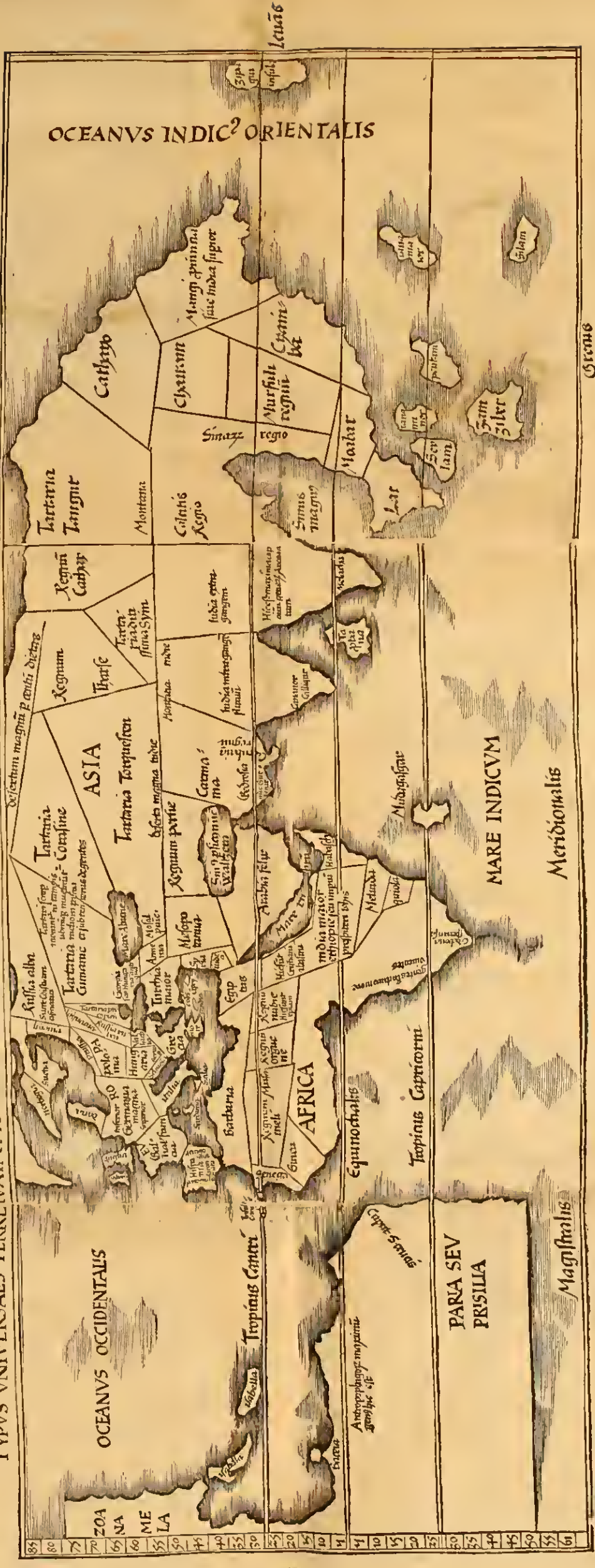
1740

1740

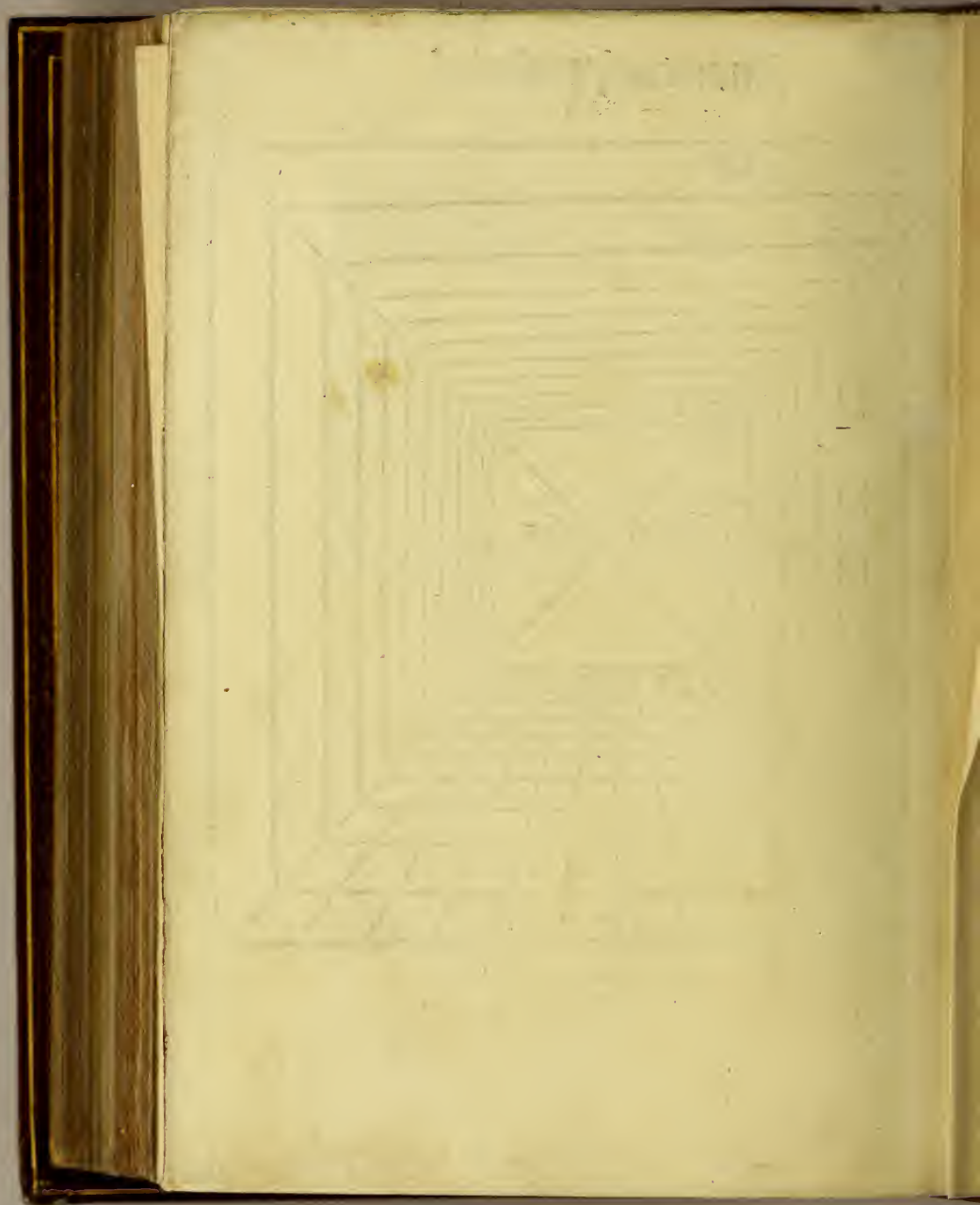
Lebanus

TYPVS VNIVERSALIS TERRE VNITA MODERNORVM DISTINCTIONEM ET ^{trans} EXTENSIONEM PER REGNA ET PROVINCIAS VN

ponere

Grenus

Noua terre descriptio

Noua terre succincta descriptio:

Onem terre ambitum ad celi spatium p̄cti obtinere rationem Astronomicis demonstracionibz p̄stat. Ita vt si ad celestis globi magnitudinē p̄ferat̄ z nihil spacij prozsus h̄re ius dicetur. Et hui⁹ q̄dem tā exigue in mōdo regiōis q̄rta fere portio est antiquioribz cognita: a nobis animātibz incolit̄. Atq; in tres p̄tes hacten⁹ scilla fuit/ Europam/ Africam/ z Asiam.

¶ Europa ab occidentē mari Atlantico: a septē. Germani corab orientē Tanai/ Scotide/ palude z p̄oro: a meridie mari mediterraneo claudit̄: habetq; i se Hispaniā/ Galliā/ Germaniā/ Italiā/ Greciā/ Hungariā/ Sclauoniā/ Poloniā/ Russiā/ Valachiā/ Seruiā/ Prussiā/ Baciā/ Morbegiā/ Suetiā/ minorē Tartariā q̄ z Taurica/ Cheronesus d̄r: insulas p̄o insigniores Angliā cū Scotia/ Hiberniā/ Siciliā/ Corsicam/ Sardiniam maioricam z minoricam.

¶ Africa ab occidentē mari Atlantico/ a meridie oceano Aethiopico/ a septētrione mari mediterraneo: z ab orientē mari indico terminat̄. Ea in se complexū Mauritanias/ Tingitanam z Cesariensem/ Lybiā interiorē/ Humidiā/ quas oēs nūc Barbariā dicūt/ z minorē Africā/ in q̄ est Carthago/ q̄ nūc Tunisiū appellat̄: Romani ip̄i olī punax/ emula/ Tyrcneicā/ Mariticā/ Lybiā/ quo etiā noīe tota Africa a Libye rege Mauritanie appellat̄/ Aethiopiā interiorē/ Aegyptiū. zc. Et dicit̄ Africa: eo q̄ frigoris rigiditate carcat.

¶ Asia q̄ nūc ceteras magnitudine z opibz lōgissime vincit ab Europa Tanai flumē atq; ab Africa Isthmo: q̄ i australē plagā distet̄ Arabie z Aegypti finū p̄ciūdit/ seccūit. Hec principalissimas regiōes bz/ Bithiniā/ Galaciā/ Capadociā/ Paphlagoniā/ Lidiā/ Liciā/ Carientis/ maiorē z minorē q̄s nūc magnā Turchiā noīant. Colchidē/ Mircaniā/ Iberiā/ Albaniā/ Scythiā/ q̄s nūc Tartariam dicūt. Indū exteriore interiorē z sup̄iore. Carthā/ Manigū/ Lyambani zc. Insigniores p̄o insulas q̄s bz bec sūt/ Ceyp̄ana/ Ceylan/ Iouam maiorē z minorē z pangit. zc.

Nova terre descriptio

equinoctialis in sphaera circuli i transit. A. B. C. D. circa
centrum. E. z diametrum. A. E. E. z intelligimus. A. quide
in polo Boreo. C. vero in Notio. Sumaturq. B. F. z D.
B. z B. D. z D. E. circumferentie in distantijs tropicoru
ab equinoctiali. A. L. autem z A. O. z A. L. z E. D. in
distantijs arctici z antarctici a polis z diuidatur diametrus
estatis. A. E. iuxta. P. Cum ergo paralellum per Syenem
inter E. z P. oporteat situm esse z ratio circumferentie a para
llo Syenes ad equinoctialem ad hoc est quatuor fere sit ad
quindecim medietatis autem E. P. ad E. A. P. eorundem
quatuor fere ad viginti sit a. superius erit. A. E. linee a cen
tro terre exeuntis. Assumatur autem E. Q. totum trium q
lium est quatuor E. A. z centro E. distantie. autem E. Q. de
scribatur: qui in eodem plano ambiat terram circulus. Q.
R. z diuisa quadam linea recta equa. E. Q. in nonaginta e
quas portiones vno relinquet. E. P. portionum. 63. E. autē
z S. portionum. 16. 31. 12. E. autem z E. eorundem 63. z pro
ducatur. F. S. y. ad cadentem super rectam videlicet secun
dum paralellum Syenes: erit ergo S. quidem per quod scri
betur paralellus: secans Australem finem habitabilis z op
positus ei qui per Oeroden. A. autem per quod scribetur pa
ralellus arcticum finem terminans: descriptus per Thylem.
Et sumatur aliquid australius q. C. vt. 3. z iungatur. 3. A. z
producte. S. y. z 3. D. z coincidant in. ll. Si ergo exposi
tos circulos intelligamus in plano per signa tropica ac po
los z aspectum oculi ab. ll. per. O. B. D. K. z Q. E. pro
ducte ad A. E. facient ipsius sectiones per quas scribentur
ad aspectum portiones quinq. paralellorum ad. 3. per quod
scribetur id quod est equinoctialis circa. D. Que autem iū
guntur ab. ll. ad. D. z B. z F. z D. z B. facient quidem se
ctiones scilicet ad A. E. per quas scribentur fines terre por
tiones eorundem paralellorum. Similiter autem z in para
lellis describendis in terra sumentes in. Q. R. p. prias equi
noctialis absentias: vt 3. z. L. sectiones factas ab eisdē iunctis re
ctis ab. ll. ipsi semicirculi Q. y. R. oppositas ipsis scōz sit.

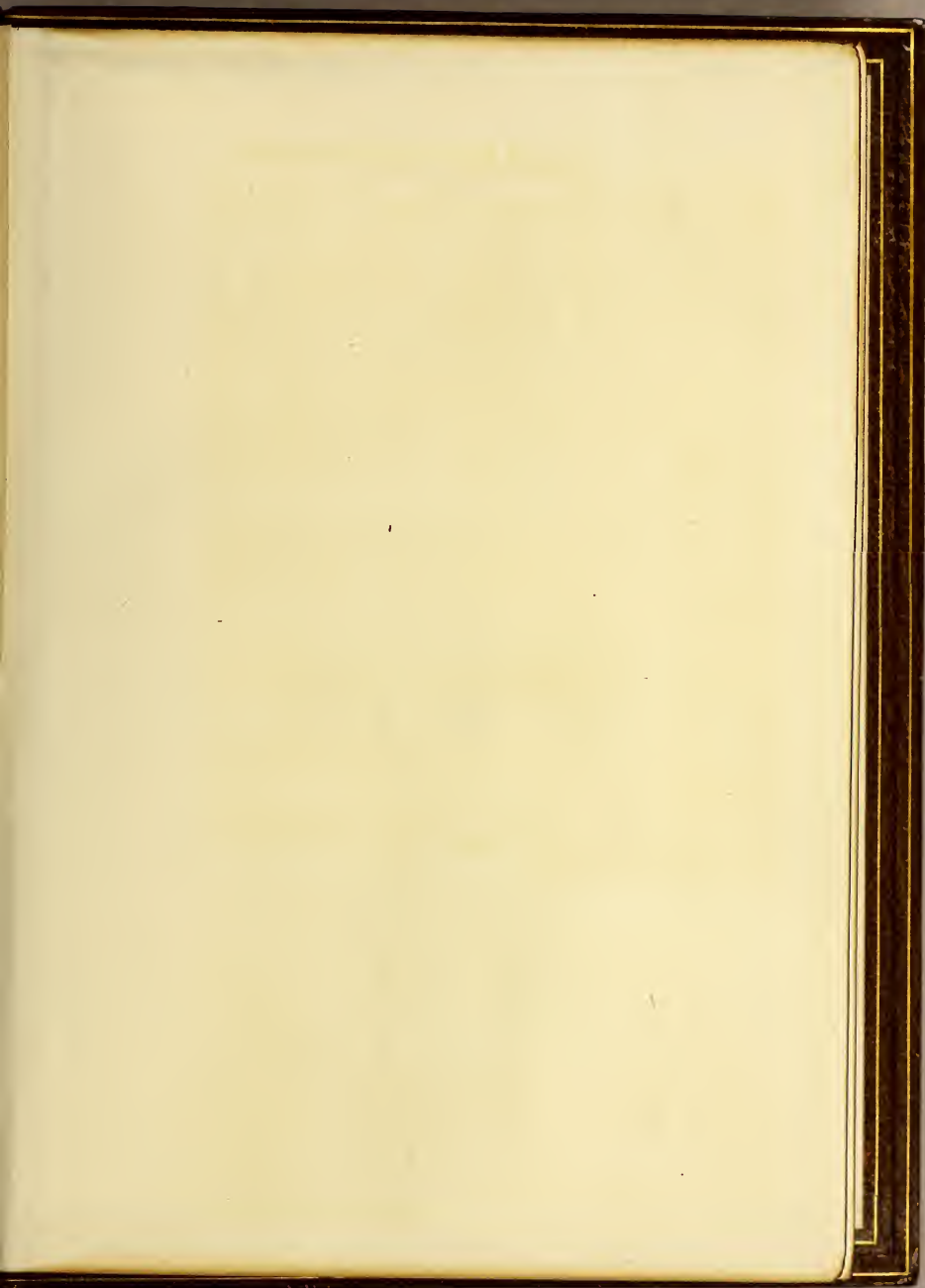
Noua terre descriptio

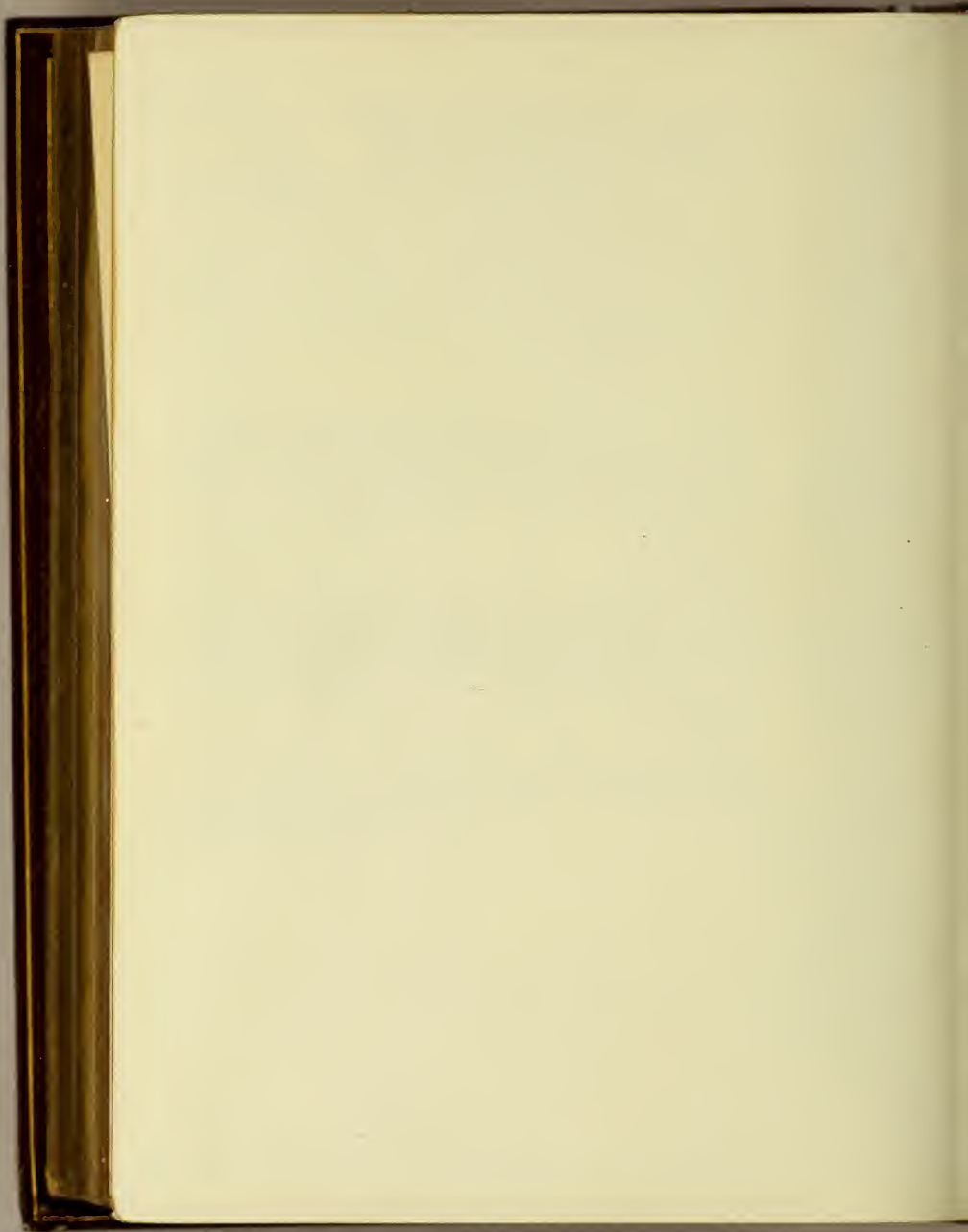
equidistantes: habebimus sectiones describendas ad aspectu oculi quinque parallelorum ad tres: per quod scribet equidistantia quod circa *D*. est. Que autem ab *ll*. ad *D*. *z*. *B*. *z*. *F*. *z*. *b* *z*. *B* adiunguntur: faciunt easdem ad *A*. *L*. sectiones predictorum parallelorum partitionis. vt *A*. *L*. *B*. *z*. *L*. *L*. *D*. a quibus sumentes distantias meridianorum ordinatoz ab *v*. traxerunt. *A*. *O*. *z*. *F*. *z*. *y*. recta in proprijs trinum paralleloz rationibus scribemus per similia tria puncta portiones subiectozum meridianorum vt terminantium longitudinem. *E*. *y*. *F*. *B*. *z*. *P*. *z*. *s*. Multitudo vero describendorum in terra ad descriptionis magnitudinem ad aptanda erit. In deductione autem circuloz illud est observandum vt gradiatur quilibet per assumpta quatuor signa: *z* i pictura: vt nō in actum in sectione ad extremum circulum finiat: ne contra ordinem phantasiam inducat. Sed etiam hic ad ea que sequentur equalitas est tenenda: licet extra circulum continentem picturam cadant: quendam defectum ipsum finientes cum circulo qui in vera ipsa imagine visus fuerit incidere. Animaduertendum etiam est: vt linee sole sicut ipsi circuli cum quadam commensurabili latitudine *z* colore different: pretereas vt portiones que ultra terram ponentur obscuriores colores habeant quam portiones que aspectui offerentur: queque ad aspectum remotiora quam portiones coincidentes a propinquis oribus incidantur per additiones pariter verarum imaginum in ipsis circulis *z* terra. Incedatque zodiacus quidem super terram iuxta semicirculum australiorem: *z* per tropicum hyemalem. Ascribemus *z* his in oportuniore locis proprias denominationes *z* in ipsius circulis numerus distantiarum *z* harum in descriptione ipsius habitabilis. Circiter autem exteriorum circulum ventozum pariter denominationes apponemus: quod eodem modo in sphaera circulari ad adiacetes quinque parallelos *z* polos ipsos.

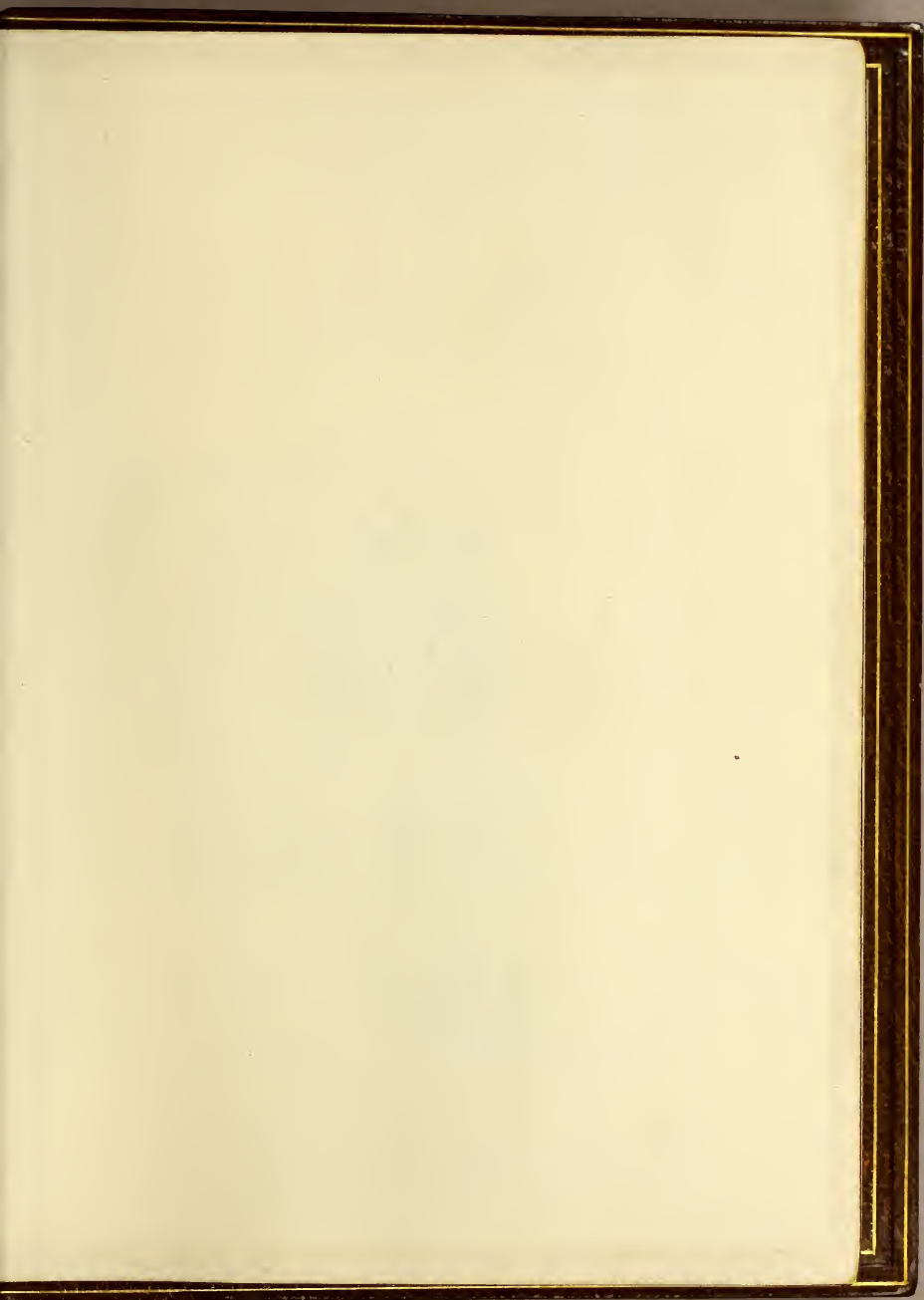
¶ Huius extensionis Epilogus *z* recapitulatio congrue hic videbitur. Descriptio circularis sphaere in plano cum terra in eodem comprehensa habebitur: si oculi nostri aspectus

Nova terre descriptio

figetur in situ: secundū quem in communibus sectionibus meridians circulus per puncta gradiens tropicorum linea recta fiet: qui circulus nostre habitabilis diuidit longitudinem. Preterea paralellus per Syenem descriptus: qui circulus latitudinem ipsius habitabilis fere partitur equaliter. Sic autem habeantur rationes magnitudinum sphere et ipsius terre et distantie ipsius aspectus: vt in spatio quod interiacet inter circulum iuxta tropicum estiuū tota appareat habitabilis nobis nota australiori semicirculo per medium signorum circulum constituto super terram: ne sub hoc quedam additio habitabilis nostre fiat que ad arcticum hemispherium extendatur. Ex quo dicti meridiani scdm axem ipm rectius recte linee faciant pbasiam tanq̃ aspectum ipso in plano per ipsos cadente. Et paralellus qui scribitur per Syenē rectus etiam ob similem causam videatur. Reliqui vero circulorum ad norandorum veri per ciuitates apparent ad lineas ipsas rectas: meridiani quidem ad eam que transit polos paralelli vero ad illam que per Syenem: illis magis qui ex utraq̃ parte ab illis plus distant: vt circulus arcticus q̃ estiuus tropicus magis ad arcton vergat. Hyemalis vero tropicus magis q̃ equinocialis ad meridiem. Preterea antarcticus circulus magis q̃ ipse hyemalis tropicus. Situ autē habet cognita terre pars vt oceanus quidem ipse nulla ex parte ipsam circunuallet: nisi tantummodo in finibus descriptis apud Rhapta et Thresciam ex parte africe et europe iuxta veterum traditionibus.

07392

J515
R375m

